

۱۳۲۷
۲۸

دکھنے اہلک کے البی

پنستوتولنه

1948 - 1949

A l m a n a c h
D E C A B O U L

(۹۰)

No. 01175

د پښتو ټولنی لمبر

1456

۱۳۲۷-۲۸ د

د کابل کالنی

د پښتو ټولنی له نشریاتو څخه

مهمتم

یار محمد « نظامی »

د صحافت د خانگی مدیر

عمومی مطبعه

کابل

اوه لېسه کالنې

لخان ډېر نیکمر غه گڼو چه د کابل د کالنې شپار سم کال ووره مو تریایه ورسوله او اوس د نشراتی کال په اوه لسمه دوره پښه زدو .
د کابل د کالنې د نشر څخه مطلب دخپلو وطن دارانو د افکار و تنویر او خارج ته دافغانستان د تاربخی او مدنی شئو ناتو معرفی کول دی، چه تل گرانو وطن دارانو خونې کړی، او خار جیانو ورسره دلچسپی پیدا کړی او هم داد گرانو او قدر دانو لوستو نکو او محترمو وطن دارانو قدر دانی او علاقه مندی ده چه دې کوچنۍ مؤسسی ته داد او ددې خبری موقع ور کوی چه هر کال دېو گټور اثر په خپر ولو نامیابه او مو فقه شی .

داد ۱۳۲۷ - ۲۸ کالنې دخپلو گټورو مضامینو په اثر لیکه رهنمای افغانستان او دافغانستان د ولایاتو نقشی او دافغانستان د پخوانیو پاچاها نو تصاویر اود هر کز او ولایاتو ځینو مختلفو عمارتونو او مناظر و عکسو نه چه په دې کالنې کښی نشر شوی دی، هیله لرو چه دخپلو ښاغلو مطالعه کوونکو به خوښه او ددې ښاغلو توجه به ځانته جلب کړی شی .

په پای کښی ددې کوچنۍ مؤسسی کار کوونکی دخپل دی مو فقیت په اثر دخپل پاک خدای ډېر ډېر شکرونه کوی، او ددې خبری تو فیق غواړی چه دخپل زلمی ټولواک د توجهانو د سیوری لاندی له پخوا څخه ډېر زیات نور عرفانی خدمتونه دخپل گران ملت او مملکت د پاره ترسره کړشی او ډېر زیاتی کا میایی ئی نصیب شی .

(صحافت خانگه)

د افغانستان پادشاه

د افغانستان معظم پادشاه او زلمي ټولواک اعلیٰحضرت محمد ظاهر شاه خلد الله ملک واطال الله عمره و دولته دی چه همایونی ذات ټی ستر کمال د خپل شریف ژوند په (۳۴) مرحله کښی پښه زدی .

همایونی ذات د ۱۲۹۳ هجری کال دمیزان په ۲۲ په کابل کښی زېږیدلی دی . وروسته چه دده سن دتعلیم مقننی شونو په مقدمانی او منځنیو ښوونځیو او بالاخر ټی خپل تحصیلات د کابل په عالی ښوونځیو کښی پای ته ورسول کله چه دده فقید او شهید پلار اعلیٰحضرت محمد نادر شاه کبیر دافغانستان په سفارت پاریس ته ولاړ همایونی ذات هم دغه فقید شهر یار سره دمهمو تحصیلاتو دپاره فرانس ته تشریف فرما شو ، دفرانسوی ژبی او عالی علومو تحصیل ټی دغه مملکت په مختلفو رشتو او عالی ښوونځیو او پوهو کور ښوونکی یی ته ورساوه - او دوطن دداخلی مسائلو په شاوخوا کښی خصوصی روزنه له خپل بزرگوار پلار څخه وشوه او ملی اخلاقی او دوطن په نسبت ټی دلزامه مطالبو ادراک او خصایص هم له هغه نومیالی پلار څخه زده کړه .

دافغانستان دلووی شورش پرپښی وروسته (چه دغه نجات دهمایونی ذات دشهید پلار په حق پالونکی لاس څرگندشو زلمي اعلیٰحضرت چه په هغه مملکت کښی ؤ دده تعلیمات پای ته رسیدلی و او دوطن خدمت دپاره مستعدو ۱۳۰۹ شمسی کال دمیزان په ۲۰ کابل ته تشریف فرما شو . محض دغه عشق په اثر چه دافغانستان دعسکری عالم سره ټی درلود او د بزرگوار پلار دقدمونو په تعقیب د کابل نظامی عالی تعلیمگاه په عسکری خانگه کښی شامل شو ، په ۱۳۱۰ شمسی کال ټی دوالاحضرت سردار احمد شاه خان ددربار وزیر دشهید اعلیٰحضرت د کازوی دمعضی لور سره ازدواج و فرمایه او دهمدغه کال په آخر کښی څوموده دحرب دجلبله وزارت په وکالت او بیاد پوهنی دوزارت په وکالت مؤظف ؤ .

په دې دواړو وزارتو کښی دهمایونی ذات فطری استعداد او ذاتی قابلیت دوظیفی داجرا کولو اوینی اداری له روه ښه څرگند شو .

په ۱۳۱۲ کال یعنی دشهیدشهر یازتر شهادت وروسته دعقرب په ۱۶ دملات دلوویو وکیلانو او ټولو عسکری او کشوری افرادو په غوښتنه او اتفاق دافغانستان پاچاشو . ستر کمال ددې زلمي شهریار دجلوس (۱۶) کال دی .

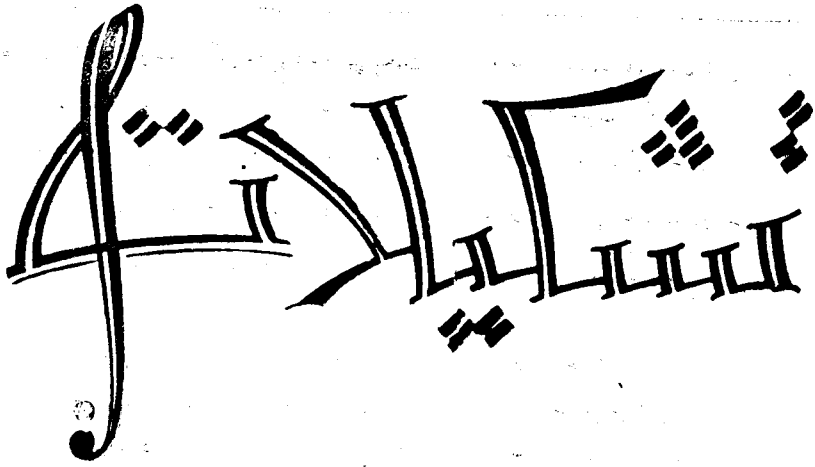
د همایونی اعلیٰحضرت اولادونه :

- ۱ - شهزاده بیگم بلقیس
- ۲ - و والا حضرت شهزاده احمد شاه خان
- ۳ شهزاده بیگم مریم
- ۴ - و والا حضرت شهزاده محمد نادر خان
- ۵ - و والا حضرت شاه محمود خان
- ۶ - و والا حضرت د محمد داؤد خان ملقب په (پښتون یار) د حمل ۲۵ د ۱۳۲۸

زمونځې گران او معظم ټولواک اعلیٰ حضرت همایونی - محمد ظاهر شاه د افغانستان معارف
پالونکی او وطن روزو نیکي پادشاه

Sa Majesté Mohammed Zaher Chah
Roi d'Afghanistan.

صدارت عظمیٰ

سیہ سالار صدراعظم	: ج، ع، ج، ا، ا نشان والا حضرت سردار شاہ محمود خان غازی
معاون	: ع، ج، س، ا جنرال اسد اللہ خان
دعوت وزیر	: ع، ج، س، ا میرزا محمد خان
»	: ع، ج احمد علی خان
»	: ع، ج، س، ا غلام فاروق خان
دغازی سیہ سالار صدراعظم د حضور مصاحب :	ع، ش پیر محمد خان لہری فریقہ مشر
د مجلس وزراء منشی :	ع، خلیل اللہ خان د خلیلی

د صدر اعظم حربی سربراہیت :

سربراہ اوراد ہار ضیہ نمود، عمومی مدیریت آمر :	ع، ش غلام سعید خان دوہم فریقہ مشر
یاور	: ح، محمد عمر خان دوہم غند مشر
»	: ح، غلام دستگیر خان » »
»	: ش، تاج محمد خان گنبد کشر
»	: ح شیرباز خان غند مشر ثانی

د ضبط احوالات اور ریاست :

د ضبط احوالات اور رئیس	: ع، محمد رفیق خان
د ضبط احوالات اور د خارجہ خانگی عمومی مدیر	

د کابل کالنی

د صبغاحوالاتو د خارج خانگی مدیر ده رتبی یحیث	ص ، محمد ابراهیم خان
» » » » » » » »	ص ، حبیب الله خان
» د سرمدی خانگی مدیر	ص ، عبداللطیف خان
» د مرکزی خانگی	ص ، حاجی عبدالقادر خان
» د سوانحو او سچل مدیر ۳ رتبی یحیث	ع ، محمد عثمان خان
» » » » » » » »	ص ، عبد الله خان
» د ده خانگی مدیر ده	ص ، عبدالسلام خان
» د ۶ » » » » » » » »	ص ، میر عباس خان
» د اجرائی او د کنترول مدیر ده رتبی یحیث	ص ، عبدالستار خان

د تجریراتو د وائر :

د لمری خانگی مدیر ۳ رتبی یحیث	ع ، محمد قاسم خان
د دوهمی خانگی مدیر ۳ رتبی یحیث	ص ، عبدالله خان افغانی نویس
الف ، د خلرمی رتبی یحیث	ص ، حشمت الله خان
ب : د پنځمی » »	ص ، محمد صالح خان
د : د پنځمی » »	ص ، غلام جیلانی خان
د دریمی خانگی د عمومی مدیر کفیل ده رتبی یحیث	

د مامورینو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر	ع ، عبد الخالق خان
د سوانحو او سچل مدیر د پنځمی رتبی یحیث	ص ، میر عبدالخالق خان
اداری مدیر	ص ، سید محمد انور خان

د عارضینو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر	ع ، میر عبدالله خان
اداری مدیر ده رتبی یحیث	ص ، نظام الدین خان

د اوراقو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر	ع ، محمد ابراهیم خان
------------	----------------------

ع . ع . ج . ۱۰۱۰ نھان والاحضرت غازی شاہ محمود خان سپہ سالار او صدر اعظم

S. A. R "A. A" Maréchal Shah Mahmoud Khan Ghazi

Premier Ministre et Commandant en chef de l'Armée

په صدارت عظمی کښې نوی تر فیسات او مقرری گمانی

ع . محمد عمر خان وانا، دملکی مامورینو
واړندانی محکمې دریاست کیقبل

ع . محمد عثمانخان دصدارت عظمی
د-جبل او سوانج عمومی مدیر .

ع . محمد رفیق خان دصدارت عظمی
دضبط احوالاتو دریاست عمومی مدیر

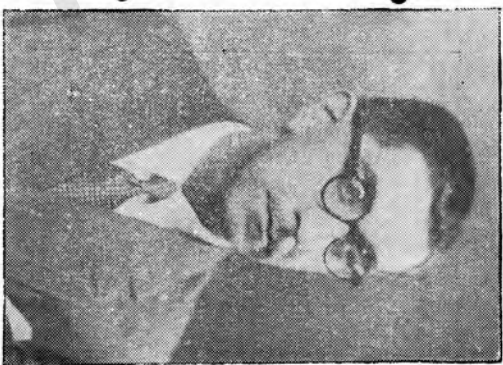
به صدارت عظمیٰ کبھی نوی ترفیعات او مقرری کافی

س، قلام جیلانی، صدارت عظمیٰ دزینی، جاگی دمیر کبیل

س، جددادخان، به صدارت عظمیٰ کبھی دملگی مامورینو دھما کبانو دانیشانی محکمگی دریاست عمو

س، محمد علی خان دتشر بانو، دمپزیت کبیل

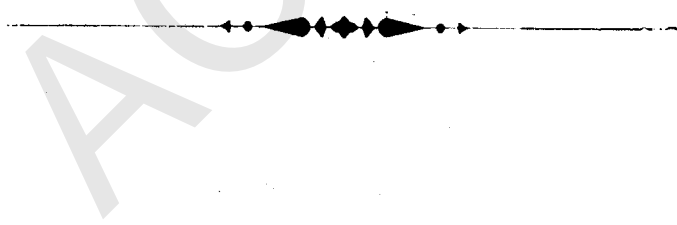
داجرائی اود کنترول مدیریتونہ :

داجرائی مدیر دخارمی رتی بہیث : ص ، فضل حق خان
دکنترول مدیر دہ : ص ، سیف الدین خان

دبین المللی کار او کارگرو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر :
دتحریرواود مطالعی دمدیریت کفیل : ص ، عبدالستار خان « شالیزی »
داجرائی مدیر : ص ، فخر الدین خان
دفتیش اود مراقبت دخانگی مدیر دخارمی رتی بہیث : ص ، محمد شریف خان
دشریفاتو مدیریت :

دمدیر کفیل : ص ، محمد علیخان

د خارجي چارو وزارت

وزیر : ع. ج. س. انبان علی محمد خان
 امری معین : ع. س. عبدالصمد خان
 دوهم » : د. ذوالفقار خان

الف - د سیاسي لوی مدیريت:

- ۱ - لوی مدیر : ع. س. عبدالرحمن خان
- ۲ - د امری - خانکی مدیر : ع. س. غلام احمد خان « نوید »
- ۳ - د دوهمی » : ع. س. محمد یونس خان
- ۴ - د دریمی » :
- ۵ - د خلرمی » : ع. س. عبدالرحمن خان
- ۶ - د اقتصادي د لوی د کفیل : ع. س. عبدالحمید خان مغفور
- ۷ - د » د معاون :

ع. ج. س. انبان علی محمد خان د خارجي چارو وزیر

S. Ex. Ali. Mohammad Khan
 Ministre des Affaires

ب - د بین المللي ریاست:

- ۱ - رئیس : ع. س. جلال الدین خان طرزی Etrangères.
- ۲ - د یونولوی مدیر :
- ۳ - د » معاون : ع. س. سید مسعود خان
- ۴ - د کنفرانسو لوی مدیر : ع. س. عبدالرؤف خان
- ۵ - د » معاون : ع. س. کلاب شاه خان
- ۶ - د دهوانی لوی مدیر :
- ۷ - د » معاون :
- ۸ - د ترجمی اود حقوقو اومعامدانو لوی مدیر : ع. س. محمد قسیم خان
- ۹ - د » معاون : ع. س. عبدالباقی خان
- ۱۰ - د حقوقو اومعامدانو معاون : ع. س. عبدالهادی خان

ج - د تشریفاتو ریاست:

- ۱ - رئیس : ع. س. میر محمد صدیق خان
- ۲ - د تشریفاتو معاون : ع. س. محمد ایوب خان « عزیز »
- ۳ - د اداری معاون : ع. س. عبدالستار خان

د - دویزی او قونسلگری لوی مدیریت :

: ع ، ص ، عبدالوہا بخان	: ۱ لوی مدیر
: ص ، محمد یوسف خان	: ۲ دلوری خانگی دمیر کفیل
: ص ، محمد اختر خان	: ۳ « معاون »
: ص ، محمد انور خان	: ۴ دورومی
: ص ، سید محمد امین خان	: ۵ ددریمی

ه - دشر او د مخصوص قلم مدیریت :

: ع ، محمد سلیمان خان	: ۱ مدیر ددریمی رتبی
: ص ، سلطان محمد خان	: ۲ دشر معاون
: ص ، عبدالحمید خان	: ۳ دمخصوص قلم معاون

د - د مامورینو او اجرائیی او تنظیماتو مدیریت :

: ص ، نثار احمد خان	: ۱ مدیر
: ص ، میر امان اللہ خان	: ۲ معاون

ز - د اورا قولوی مدیریت :

: ع ، ص ، عبدالغفار خان	: ۱ لوی مدیر دورومی رتبی بحیث
: ص ، محمد رحیم خان	: ۲ داجرائیی دخنگی معاون
: ص ، عبدالقادر خان	: ۳ د ضبطیہ دخنگی معاون

ح - د کنترول او محاسبی مدیریت :

: ص ، محمد رفیق خان	: ۱ مدیر کفیل
: ص ، معراج الدین خان	: ۲ مامور

د افغانستان سفیران او تور نمایندگان په خارج کښی :

الف - د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په انقرہ کښی :

: ع ، ح ، محمد اکرم خان	: ۱ سفیر
: ع ، عبدالقیوم خان	: ۲ مستشار
: ص ، عبدالغنی خان	: ۳ دسر کتاب کفیل

ب- د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په تهران کښی :

- ۱۱- سفیر : ع ، ج ، س ، ت ، ر ، اول رحیم الله خان
۱۲- سر کاتب : ص ، محمد اشرف خان

ج- د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په ماسکو کښی :

- ۱۱- سفیر : ع ، ج ، س ، ت ، ر ، اول محمد نوروز خان
۱۲- کاتب : ص ، محمد هاشم خان
۱۳- د : د ، محمد یحیی خان

د- د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په پاکستان کښی :

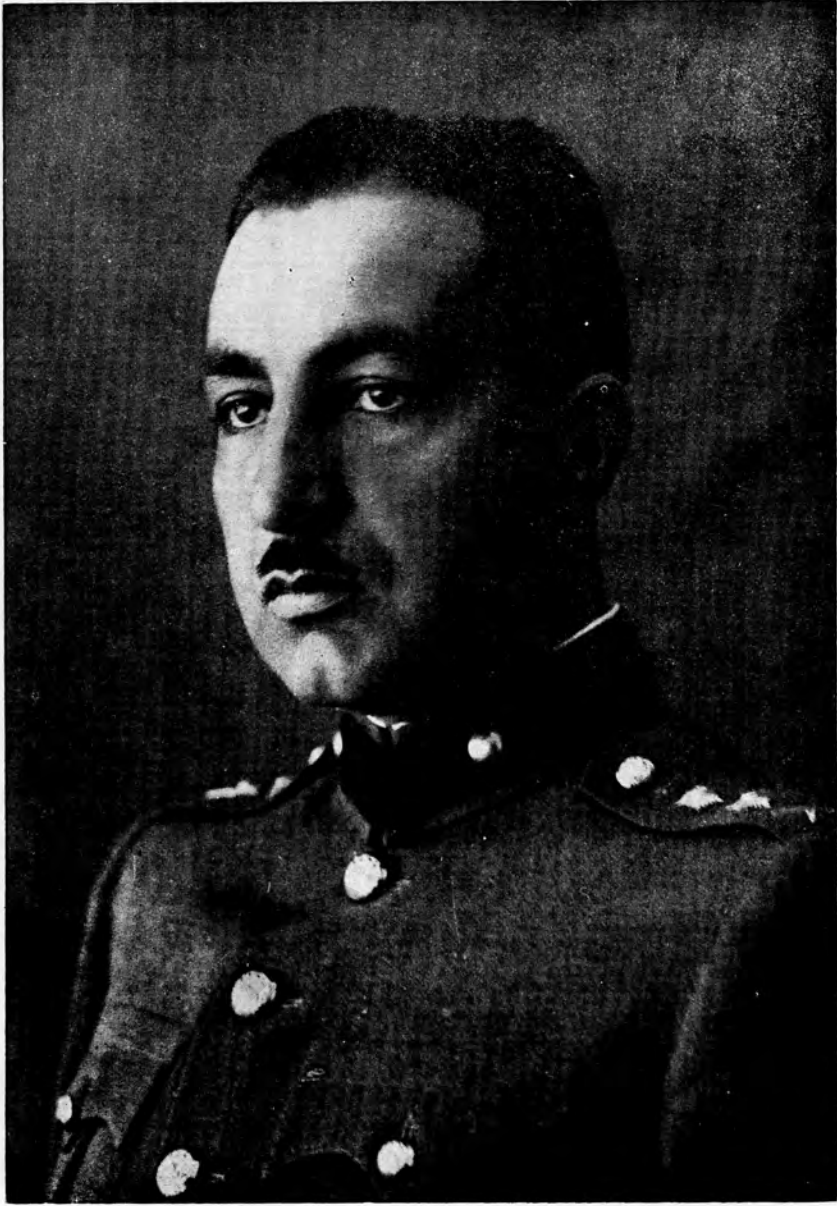
- ۱۱- سفیر : ع ، ج ، س ، ت ، ر ، اول نشان والا حضرت مار شال شاه ولیخان
۱۲- مستشار :
۱۳- سر کاتب : ص ، سید تاج الدین خان
۱۴- کاتب : د ، فتح محمد خان
۱۵- کاتب : د ، محمد عمر خان
۱۶- د : د ، شاه محمود خان
۱۷- آتشه سکری : ح ، عبدالرزاق خان
۱۸- آتشه : ص ، محمد یوسف خان
۱۹- د : د ، محمد اعظم خان

ه- د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په هندوستان کښی :

- ۱۱- سفیر : ع ، ج ، نجیب الله خان
۱۲- مستشار :
۱۳- سر کاتب : ص ، عبدالقیوم خان
۱۴- کاتب : د ، غلام صدیق خان
۱۵- آتشه : د ، محمد نجیم خان
۱۶- آتشه : د ، غلام فاروق خان

و- د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په لندن کښی :

- ۱- سفیر : ع ، ج ، س ، ت ، ر ، اول فیض محمد خان
۲- سر کاتب :

ع، ج، ا، ع نپان والاحضرت سردار محمد داؤد خان داعلیحضرت لوی سفیر یہ پاریس، بون
اوپر وسل کینی

S. A. R. "A. A" Sardar Mohammad Daoud Khan
"Ambassadeur d'Afghanistan
à Paris, Berne et Bruxelles.

ع، ج، ا، ع نیشان والا حضرت سر دار محمد نایم خان داعلی حضرت لوی سفیر
په واشنگتن کښي

S. A. R. "A. A." Sardar Mohammad Na'im Khan
Ambassadeur d'Afghanistan à Washington

د خارجی چارو وزارت

۳- کاتب	ص ، محمد طاهر خان
۴- آتشه	د ، احمد قیوم خان
۵- د	د ، سکندر خان

ز - د اعلیٰ حضرت لوی سفارت په واشنګټن کټبی :

۱- سفیر	ع ، ج ، ا ، ع والا حضرت سردار محمد نسیم خان
۲- مستشار	ع ، محمد شعیب خان
۳- سرکاتب	ص ، نور احمد خان
۴- کاتب	د ، محمد ابراهیم خان
۵- د	د ، ابو بکر خان
۶- آتشه	ع ، عبدالرحمن خان «پژواک»
۷- د	ص ، محمد شعیب خان «مجددی»
۸- د	د ، محمد صدیق خان
۹- د	د ، عبدالعکیم خان «طیبی»

ح - د افغانستان لوی سفارت په پاریس او برن برو گسل کټبی :

۱- لوی سفیر	ع ، ج ، ا ، ع والا حضرت سردار محمد داؤد خان
۲- سرکاتب	ص ، عبدالغفور خان «شرر»
۳- کاتب	ص ، امیر محمد خان
۴- آتشه	ص ، محمد رحیم خان
۵- د	د ، سید قاسم خان
۶- د	د ، فضل احمد خان

ط - د افغانستان وزارت مختاری په روم کټبی :

۱- مختار وزیر	ع ، ج محمد عثمان خان «امیری»
۲- سرکاتب	ص ، محمد ابراهیم خان

ی - د افغانستان وزارت مختاری په قاهره کټبی :

۱- مختار وزیر	ع ، ج محمد صادق خان «مجددی»
۲- کاتب	د ، د ، د ، د ، د

ک - د افغانستان وزارت مختاری په نان-ک-کني کښي :

- ۱ - مختار وزير
- ۲ - سر کتاب
- ۱ - ع ، ج ، س ، غلام محمد - بي خان
- ۲ - ص ، غلام محمد خان

ل - د افغانستان وزارت مختاری په بغداد او شرق اردن او سوریه اولبمان کښي :

- ۱ - مختار وزير
- ۲ - سر کتاب
- ۱ - ع ، ج ، س ، غلام محمد - بي خان
- ۲ - ص ، محمد - نعیم خان

م - د افغانستان نمايندگي په یونو کښي :

- ۱ - نماينده
- ۲ - کتاب
- ۱ - ع ، ج ، عبدالحميد خان « هرير »
- ۲ - ص ، سلطان احمد خان

ن - د افغانستان جنرال قونسلگری په مشهد کښي :

- ۱ - جنرال قونسل
- ۲ - سر کتاب
- ۳ - کتاب
- ۱ - ع ، ص ، عبدالرؤف خان
- ۲ - ص ، محمد حيدر خان
- ۳ - ص ، عبدالرشيد خان

س - د افغانستان قونسلگری په نيويارک کښي :

- ۱ - قونسل
- ۲ - کتاب
- ۳ - کتاب
- ۱ - ع ، عبدالرزاق خان « ضیائی »
- ۲ - ص ، محمد علی خان
- ۳ -

ع - د افغانستان قونسلگری په بمبئی کښي :

- ۱ - قونسل
- ۲ - سر کتاب
- ۳ - کتاب
- ۱ - ع ، فضل احمد خان
- ۲ - ص ، عبدالمجيد خان
- ۳ - ص ، مير حبيب الله خان

ف - د افغانستان قونسلگری په پشاور کښي :

- ۱ - قونسل
- ۲ - سر کتاب
- ۳ - کتاب
- ۴ - کتاب
- ۱ - ص ، محمد قیوم خان
- ۲ - ص ، عبدالمتان خان
- ۳ - ص ، عبد الاحد خان
- ۴ - ص ، سلطان محمد خان

ص - د افغانستان قونسلگری په چمن کښي :

- ۱ - وایس قونسل
- ۲ - سر کتاب
- ۳ - کتاب
- ۱ - ص ، عبدالغفور خان
- ۲ - ص ، پاینده محمد خان
- ۳ - ص ، فدا محمد خان

د داخله وزارت

د صدارت عظمی معاون او د داخله وزارت وزیر
ع . ج . س ، جنرال اسد الله خان
د مخصوص قام مدیر : س ، غلام محمد خان

الف - اداري رياست:

اداري رئیس او د وزارت معین :

- ع ، س ، محمد فاروق خان
- د هلال احمد عمومي مدير : ع ، شاه محمد خان
- د اجرائيې د مديريت كښل : س ، محمد خان
- د كنترول عمومي مدير : ع ، محمد سعيد خان
- د اوراقو مدير : س ، خواجه محمد خان
- د سينما عمومي مدير : ع ، غلام دستگير خان
- د هوتلونو د عمومي مديريت كښل :
- س ، عبدالغفار خان

ع . ج . س ، جنرال اسد الله خان
د صدارت عظمی معاون او د داخله وزیر:

S. Ex. "S. A." Général Assadullah
Khan Vice-Président du Conseil
et Mininistre de l'Intérieur.

د اقلينو او مهاجرينو عمومي مدير : ع ،
د ناقلينو اداري مدير : س ، عبدالكريم خان

ب- د ژاندارمي او د پوليسو عمومي قوماندانې:

د ژاندارمي او د پوليسو عمومي قوماندان	ع ، شطرباز خان لږي-فرقه مشر
د عمومي ژاندارمي او پوليسو د ارکانو رئیس	ح ، مراد علي خان غنډ مشر
د فائبي مدير	ش ، عبداللطيف خان
د حرکاتو د	ش ، غلام فوټ خان
د امينې د	س ، محمد صديق خان
د سرحدي د	س ، عبدالواحد خان
د تعميراتو د	س ، عبدالشکور خان
د پاسپورت د	س ، محمد ابراهيم خان
د قوانينو د	س ، اختر محمد خان
د لوازمو د	س ، سهراب الدين خان
د اوراقو د مديريت كښل	س ، ميرزا محمد خان

ج - د تفتیش ریاست

ع ، ص عبدالله خان	رئیس
ص ، محمد طاهر خان	اداری مدیر
ص ، عبد السفور خان	د ولا یانو د احصائیې د تفتیش مدیر
ص ، عبدالوکیل خان	د تفتیش د ریاست ع. ضو
ص ، غلام نبی خان	» » » »
ص ، محمد حسن خان	» » » »
ص ، غلام سترگر خان	» » » »
ص ، شمس الدین خان	» » » »
ص ، محمد سرور خان	» » » »
ص ، عبدالستار خان	» » » »
ص ، میر محمد عثمان خان	» » » »
ص ، حیات الله خان	» » » »
ص ، عبدالودود خان	» » » »
ص ، یار محمد خان	» » » »
ص ، میر عبدالرحیم خان	» » » »
ص ، قاری عبدالغالب خان	» » » »
ص ، محمد کریم خان	» » » »
ص ، محمد کبیر خان	» » » »
ص ، محمد دین خان	» » » »
ص ، محمد اسلام خان	» » » »
ص ، میر احمد خان	» » » »

د : د احصائیې ریاست :

ع ، ص محمد امین خان	رئیس
ص ، شاه محمد خان	د احصائیې مدیر
ص ، صالح محمد خان	د اخذ عسکر مدیر

ه : د محبسونه صناعتی ریاست :

ع ، ص عبدالغالب خان	صناعتی رئیس
ص ، نور احمد خان	د اجرائیې مدیر

دمعارفو وزارت

وزیر : ع.ج.س. عبدالعسین خان « عزیز »
 مشاور : ع.ص. عبدالاحمد خان
 » : ع.ص. ہانم شایق خان
 » : ع.ص. عزیز الرحمن خان
 محکماتی مشاور : ع.ص. محمد فاروق خان
 اداری مشور : ع.ص. محمد مرید خان
 مخصوص قلم مدیر : ع.ص. امیر الدین خان
 دفتاری تدریس اتو ریاست :

درتیس کفیل : ع.ص. عبدالحکیم خان
 دتعلیم او د تربیتی او د تفتیش د مدیریت کفیل :
 ع.ص. میرا مان الدین خان
 د مامورینو او اجرائیٹی مدیر : ع.ص. محمد کریم خان

دمسلسکی تدریس اتو ریاست :

ع.ج.س. عبدالعسین خان « عزیز » وزیر معارف
 درتیس کفیل : ع.ص. دکتور محمد یوسف خان
 S.Ex.S. A. Abdul Hussein Khan
 دتعلیم او تربیتی د مدیریت کفیل : ع.ص. توریالی خان
 Aziz Ministre del Instruction
 د تفتیش د مدیریت کفیل : ع.ص. سید حبیب خان
 Publique.
 د مامورینو او اجرائیٹی مدیر : ع.ص. محمد محسن خان

د ابتدائی تدریس اتو ریاست :

درتیس کفیل : ع.ص. دکتور علی احمد خان
 دتعلیم او تربیتی مدیر : ع.ص. عبدالغفور خان
 د تفتیش مدیر : ع.ص. عزیز محمد خان
 د مامورینو د مدیر کفیل : ع.ص. محمد زمان خان
 د اجرائیٹی د مدیریت کفیل : ع.ص. محمد اسلم خان
 سر طیب : ع.ص. دکتور نظام الدین خان
 د کنٹرول عمومی مدیر : ع.ص. محمد رسول خان
 د سپورت د مدیریت کفیل : ع.ص. میر عبدالرشید خان بیغم

د کابل کالته

دموزيم او حفر يا نو مدير : ع، ص، احمد عليخان « كهزاد »
 داو راقو مدير : ص، عبدالسلام خان
 دمر كزي داجرانبي او داماورينو دمديريت كښل، ص، عبدالملبخان
 دك-تابخاني دمديريت كښل : ص، عبداللطيف خان

دثا نوي شه و نځيو مدير يتونه :

دحبيبي دليسي مدير : ع، ص، احمد دا كتر پوشنل
 داستقلال دليسي » : ع، ص، احمد موسيو مومل
 دنجات دليسي » : ع، ص، عبدالغفور خان « برشنا »
 دغازي دليسي » : ع، ص، احمد مستر ادمز
 دمستو راتو دليسو عمومي معاون : ع، ص، غلام محمد خان
 » » دلمري دليسي مديره : ما دام هنف
 » » ددو همي » » : مادام برشنا
 دكابل دليسي دمستو و نځيو دمديريت كښل : ص، محمد اعظم خان
 » » دور مخني » » » : ص، عبدالغفار خان

دمسلکي بنوونځيو ربا ستونه او مدير يتونه :

دهربي دارالعلوم رئيس : ع، ص، قاري عبدالرسول خان
 دمستو دارالمعلمين كښل : ص، دك-تور محمد اكرم خان
 دمسلکي » مدير : ص، غلام حسن خان
 دصناعتو دمكتب كښل : ص، محمد كبير خان
 دشري علومو دمدرسي مدير : ص، مولوي شاه محمد خان
 دنجاتي دليسي دمديريت كښل : ص، محمد كبير خان
 دكرهني دليسي مدير : ص، غلام نقشيند خان
 داصول تحرير او دمجاهبي مدير : ص، محمد يوسف خان
 دپنار دابتدائي مسلكاتو دمديريت كښل : ص، دين محمد خان

د ملی اقتصاد وزارت

ع، ج، ا، ع عبدالمجید خان د ملی اقتصاد وزیر
S. EX. Abdul Madjid Khan
Ministre de l'Economie Nationale

وزیر : ع، ج، ا، ع عبدالمجید خان
لمری معین : ع، ص عبدالحی خان
دوهم د : « د محمد نعمت خان
دمخصوص فلم دمدیریت : قیل، ص محمد نعمان خان

اداری او دگمر کاتو ریاست :

رئیس : ع، ص میاحسین خان د مجددی

اداری مدیر یقونه :

دعمومی مدیر کفیل : ص، علی احمد خان
د ما مورینو مدیر : ص، محمد صدیق خان
دگمر کاتو عمومی مدیر : ع، عبدالاحد خان
دقوانینو د تدوین مدیر :
دکنترول عمومی مدیر : ع، غلام حیدر خان
د او رافو مدیر : ص، عبدالله خان
دگریزی مدیر : ص، حبیب الله خان
دمدیریت عضو : د، فیض محمد خان
د « د « د « د « د محمد اسحق خان

د صنایعو ریاست :

رئیس : ع، ص محمد نهم خان چه به عین زمان کښی دوزارت دوهم معین هم دی
عمومی مدیر : ع، عبدالغفور خان
د ماشینو دڅانگی مدیر : ص، پاینده محمد خان
د تفتیش : د، عبد الحمید خان
د ترا نیسورت او د مصالح د تهبی مدیر : د، محمد کاظم خان

د داخلی او خارجی تجارت ریاست :

رئیس : ع، ص احمد الله خان د کریمی

د تجارتی ریاست مدیر یقونه :

دعمومی مدیر کفیل : ص، حبیب الله خان

د داخلی تجارت مدیر	ص ، برات علیخان
» » دمدیریت معاون	د ، غلام محمد خان
» » » »	د ، محمد علی خان
دصا دراتو او واردانو مدیر	» ، محمد حسن خان
د داخلی بازاریو مدیر	» ، فیض محمد خان
دمطالعی اوتد فیک مدیر	» ، عبدالکریم خان
د تدقیق دمدیریت عضو	» ، عبدالرشید خان
» » »	» ، محمد رسول خان
د تجارتی احصائی دمدیریت کفیل	» ، برات علی خان
<u>د تفقیق ریاست :</u>	

رئیس	ع ، محمد نبی خان
عمومی مدیر	ع ، عبد الغفور خان

د رسمی دوائرو مدیریت :

د عمومی مدیر کفیل	ص ، عبد الغفور خان
د عضو د رتبی بحیث	د ، عبدالودود خان
» » » »	د ، نور الدین خان
» » » »	د ، صد رالدین خان

د ملی مؤسساتو مدیریت :

مدیر دخلری رتبی بحیث	ص ، محمد نبی خان
د عضو د » »	د ، غلام علی خان
» د ۶ » »	د ، سید محمد نبی خان
» د ۵ رتبی کفیل	د ، امیر محمد خان

د سیار مدیریت :

د سیار مدیریت کفیل	ص ، عبد استار خان
د عضو د ۶ رتبی کفیل	» ، عبد القدوس خان
د عضو د ۶ رتبی بحیث	» ، میر حلیم الدین خان

دصحبہ وزارت

د وزارت کفیل : ع ، ص دکتور عبدالمجید خان
امرئ-معین : ع ، ص دکتور غلام فاروق خان

د روغتمیا دسانئی تشکیلات :

د حفظ الصحی دریاست کفیل

ع ، ص دکتور عبدالرحمن خان « محمودی »

د نشریاتو او د تبلیغاتو مدیر

ع ، ص دکتور محمد آصف خان « سہیل »

د ساری مرضونو او د مجادلئ مدیر

ع ، ص دکتور عبدالمجید خان دصحبی وزارت کفیل

د احصائیئ مدیر : ع ، ص دکتور میر آغا خان S.E. Dr. Abdul Madjid Khan

د بین المللی مدیر : « » Gérant du Ministère de l'Hygiène

د تجویزاتو او د تشکیلاتو دریاست کفیل : ع ، ص دکتور فقیر محمد خان « شعاً »

د تفتیش مدیر : ع ، ص دکتور امیر جا خان

د تشکیلاتو مدیر : ع ، ص دکتور عبدالقدیر خان

د درملواکی مدیر : ع ، ص دکتور اکبر خان

د اجرائیئ او د مامورینو مدیر : ع ، ص دکتور ابراهیم خان

د اوراقو مدیر : ع ، ص دکتور صالح محمد خان

د مخصوص مدیریت کفیل : ع ، ص دکتور حبیب اللہ خان

د کنترول مدیر : ع ، ص دکتور شیر گل خان

د غائبو ددا کترانو د تولئی افتخاری رئیس : ع ، ص دکتور عبداللہ خان « طرزی »

د درملو د عمومی دیو دریاست کفیل : « ، » دکتور سید اسحق خان

د بلدیئ سرطیب : ع ، ص دکتور عبدالظاهر خان

د محبس : « ، » دکتور عبدالغنی خان « افضل »

د مستوراتو د سنانوریم سرطیب : « ، » دکتور میر غلام حیدر خان « ماهر »

د مدیر : « ، » محترمہ امیر بیگم

د باکتر لوژی دکتور : ع ، ص دکتور اسماعیل خان « طاہری »

دمخبر اتو وزارت

ع. ج. عبدالله خان دمخبر اتو وزیر
S. E. Abdullah Khan
Ministre des P. T. T.

وزیر : ع. ج. عبدالله خان
لمړی معین : ع. ص. محمد حسین خان
دوهم » : د. د. علامه سقندر خان

دفتیش ریاست :

رئیس : ع. ص. محمد سعید خان
معاون : ع. ص. عبدالرحمن خان

دپست عمومی مدیریت :

عمومی مدیر : ع. قلام فاروق خان
اداری مدیر : ع. ص. محمد نبی خان

دټیلفون عمومی مدیریت :

عمومی مدیر : ع. عبدالاحد خان « فدائی »
اداری مدیر : ع. حاجی سلطان علی خان
د تخنیک عمومی مدیر : ع. عبدالمجید خان

دتلگراف عمومی مدیریت :

د عمومی مدیر کفیل : ع. ص. عبدالقیوم خان
اداری مدیر : ع. ص. عبدالاحد خان
د تخنیک عمومی مدیر : ع. ص. محمد حسین خان

دچک آفس مدیریت :

مدیر : ع. ص. عبدالقیوم خان
د اجرایی او ماورینو مدیر : ع. ص. محمد ایوب خان
د کنترول مدیر : د. محمد عثمان خان
د اوراقو مدیر : ع. ص. نیک محمد خان

دعمادنو وزارت

دوزير كښيل : ع، ص غلام محمد خان

دعمادنو اچنير : د، و سيد عبدالاحد خان

دعمادنو فني مدير د ۳ رتبې بحيث : ع، محمد احسان خان

دعمادنو دوجيا لوجي متخصص د ۳ رتبې بحيث :

ع، دكتور سلطان احمد خان

دعمادنو د اقتصادي عمومي مدير : ع، غلام علي خان

دعمادنو انجنير : ص، عبدالله خان

ديبر لو او بلور او د مديريت كښيل : د، رمضان علي بيخان

د وزارت فني مشاور او اچنير : عزت مند استرواش

د اجرايي او د مامورينو مدير : ص، محمد يوسف خان

د كنترول مدير : د، لعل محمد خان ع، ص غلام محمد خان د عمادنو وزير

دعمادنو د تفتيش مدير : د، عبدالفتاح خان - S. Ex. Gholam Mohammad Khan

داورافو مدير : د، Gérant du Ministère des Mines

ه آبیاریو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر

انجنیر دابندانی مدیر یحیث

دمسلخ عمومی مدیریت :

دعمومی مدیر کفیل

داسلکیریو ریاست :

رئیس ددریسی رتبی یحیث

دواکسین جوړولو مدیر

ع

ص ، علی احمد خان

ص ، غلام دستگیر خان

ع ، داد محمد خان

ص ، میرک شاه خان

دمطبوعاتو مستقل ریاست

درئيس كښل : ع ، ص سيد قاسم خان « رښتيا »
 معاون :
 مشاور : ع ، محمد سرور خان « گویا »
 دمخصوص قلم مدير : ص ، عبدالاحد خان « لطيف زاده »

د نشریاتو عمومي مدیریت :

عمومي مدير : ع ، عبدالباقي خان « لطيفی »
 دلومړۍ څانگې دمدير كښل : ص ، عبدالحكيم خان « نوری »
 ددوهمې « » : ص ، محمد سرور خان
 ددریمی « د » كښل : ص ، محمد نبي خان « كچهزاد »
 دخلرمې « » : ص ، محمد اسلم خان « بسملازاده »

د پښتو ټولني عمومي مدیریت :

عمومي مدير : ع ، عبدالرؤف خان « پښوا »
 معاون : ص ، صديق الله خان « رښتين »
 دصحافت دڅانگې مدير : ص ، يار محمد خان « نظامی »
 دتاليف او ترجمې دمدير بت كښل : ص ، عزيز الرحمن خان « سيفی »
 دلغاتو دڅانگې مدير : ص ، محمد گل خان « نوری »
 دكورسو مدير : ص ، عبدالغني خان

S . E. Saïd Kassém Khan Rechty
 Gérant du Département
 de la Presse

د پښتو ټولني اعضا :

دصحافت دڅانگې عضو : ص ، محب الرحمن خان « هوسا »
 دتاليف او ترجمې « » : ص ، غلام احمد خان « رحمانی »
 « » : ص ، عبدالله خان
 دلغاتو دڅانگې « » : ص ، محمد رفيق « قانع »

د دائرة المعارف عمومي مدیریت :

دعمومي مدير كښل : ص ، مير علي اصغر خان « شعاع »

معاون : سید احمد شاه خان « هاشمی »
 د داخلی خانگی مدیر : محمد حسین خان

د پښتو د دائرة المعارف مدیریت :

د پښتو دائرة المعارف آمر : ع ، صدیق الله خان « رشتین » چه د پښتو ټولنی
 د عمومی مدیر معاون هم دی
 اداری مدیر : س ، محمد یونس خان « مراد »
 عضو : س ، عبدالرؤف خان « نتر »
 د : س ، محمد ابراهیم خان « ثابت »
 د : س ، حفیظ الله خان

د تاریخ دانجمن عمومی مدیریت :

عمومی مدیر د دریمی رتبی یحیث : ع ، س احمد علیخان « کهزار »
 عضو : ع ، س محمد سرور خان « گویا » (دریاست مشاور)
 د : س ، محمد ابراهیم خان « خلیل »

د آژانس عمومی مدیریت :

عمومی مدیر : ع ، محمد محسن خان « فیروز »
 معاون : س ، غلام حضرت خان « کوشان »

د راډیو تخنیکي عمومی مدیریت :

عمومی مدیر د دوهمی رتبی یحیث : ع ، س عطاؤ الله خان
 د راډیو اداری مدیر کفیل : س ، محمد علم خان

د راډیو « نشریاتو عمومی مدیریت :

د عمومی مدیر کفیل : س ، علی احمد خان « نومی »
 معاون : س ، نجف علیخان « نباتی »
 د پوهنی ننداری د مدیریت کفیل : س ، عبدالرشید خان « جلیا »

د ریاست ادارې عمومی مدیریت :

عمومی مدیر	ع ، غلام جیلانیخان ، آریزوی ،
دا رانیې او امور بنو عمومی مدیر کفیل	ص ، گل سمیدخان
د کنترول مدیر	ص ، محمد ابراهیم خان
د تفتیش و مدیریت کفیل	د ، سید مصطفی خان
د اوراقو و مدیریت کفیل	د ، فدا محمدخان
د کتابخانې مدیر	د ، غلام جانخان

د مطابعو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر د لمری-رتبې بحېث	ع ، ص برمان الدین خان د کسککي
فنی مشاور	عزتمند محمد نوری
طباعتی مدیر او د معاون کفیل	ص ، شیر احمدخان
د صبکو کو مدیر	ص ، محمد ابراهیم خان
د تصحیح مدیر	ص ، عبدالقفور خان « جبار خیل »
»	ص ، غلام محی الدین خان « هارفي »
د زینکو گرافي مدیر	ص ، عبدالقنی خان
طباعتی متخصص	ص ، نور احمدخان
د تخنیکي فنی مدیر	عزتمند کو بسکي
» اداری »	ص ، محمد اکبر خان
د خطاطی	ص ، سید محمد طاهر خان
د اجرائیې	ص ، عبدالوکیل خان
د کنترول و مدیر کفیل	ص ، فیض محمدخان
د اجرائیې معاون	ص ، غلام سرور خان
د کنترول	ص ، محمد رحیم خان
د زینکو گرافي	ص ، داد محمد خان
د طباعتی فنی	ص ، محمد شریف خان

د کابل ولایت

و ، ج محمد اسماعیل خان	د کابل ولایت والی
ع ، ص غلام سخی خان	مستوفی
ح ، محمد آصف خان	دامنېي قوماندان
ف ، عبدالجلیل خان	دمرافی دمحکمی قاضی
ع ، ص احمد قلی خان	د کمرک رئیس
ع ، ص عبدالقیث خان	د تعمیراتو عمومی مدیر
د ، عبدالباقیخان	د تحریرانو د
ص ، عبدالهادی خان	د احصائیې مدیر
د ، هلی محمد خان	د دفتیش مدیر
ح ، هیدالعزيز خان	د پولیسو سرمامور
د ، احمد علی خان	د ژاندارمی غنډ مشر
ع ، محمد سرور خان	د قوماندانی دمخبرص فلم مدیر
ص ، سید بهاؤ الدین خان	د جزا مدیر
د ، محمد امان خان	د حقوقو دمديريت کفيل
د ، محمد زمانخان	د تعلیم اوتربیې دمديريت کفيل
د ، محمد انور خان	د قوماندانی دلوازمو د
غ ، میرعباس خان	دمحسب دانضباط دمديريت د
د ، عبدالاحد خان	د ترافیک فنی مدیر
ع ، محمد زمانخان	د کرهنی عمومی مدیر
د ، محمد اسماعیل خان	دمعارفو د

د کابل ولایت مربوطه لوی حاکمان :

ع ، ع ، ص میر عبدالعزیز خان	د شمالی لوی حاکم دحاکم اعلی بهرتبه
د ، د ، سید آفاخان	د غزنی لوی حاکم
د ، د ، حاجی ملک خان	د دایز ننگی د
د ، د ، جان محمد خان	د پروان د

دهرات ولايت

و، ج گل احمد خان	نائب الحكومه
ع، ص عبدالقادر خان	مستوفى
ح، عبدالقادر خان	دامينى قوماندان
ف، احمد علي خان	دمرافى دمحكى قاضى
ع، ص حاجى محمد عظيم خان	د كورك رئيس
ع، علي گل خان	دمخبرانو عمومى مدير
ص، محمد همايون خان	د صحى مدير
ص، عبداللطيف خان	د خبريرانو مدير
ص، محمد اشرف خان	دمخصوص قلم مدير
ص، فضل الحق خان	دفوائد عامى مدير
ص، محمد ابراهيم خان	دهايدانو د ماليى مدير
ص، محمد يونس خان	دمعارفو مدير
ص، غلام رسول خان	د كرهنى دمديريت كښل
ص، محمد ناصر خان	داحصائى مدير
ص، فيض محمد خان	د تفتيش د احصائى مدير
ص، محمد سلېما نغان	د اېلې د مکتب مدير
ع، ص عزيز محمد خان	د تجارتنى اطاق رئيس
ع، ص نور احمد خان	د تجارتنى دمناز عاتو د فيصلې رئيس
ع، ص غلام يېجى خان	د بلدى رئيس

دمزار شريف ولايت

و، چ سردار محمد كريم خان	نائب الحكومه
ع، غلام رسول خان	دمستوفى كښل
ح، امير محمد خان	دامينى قوماندان
ح، محمد اسحق خان	د حدودو د ژاندارمى قوماندان
ف، عبدالرحمن خان	دمرافى دمحكى قاضى
ع، عبدالسمع خان	د تهريرانو عمومى مدير

د مزار شريف ولايت

د معارفو عمومي مدير.	: ع، محمد آصف خان
د كمرک عمومي مدير	: ع، محمد هاشم خان
د مخابراتو د عمومي مدير كښل	: ص، سيد احمد شاه خان
د فوآند هامي مدير	: ص، سيد قاسم خان
د احصائيي مدير	: ص، محمد اسلام خان
د معدن مدير	: ص، عبدالاحد خان
د كرهني مدير	: ص، عبدالرسول خان
د احصائيي د تفتيش د مدير كښل	: ص، عبدالعزيز خان
د تجارتي اطاق رئيس	: ع، ص، محمد شمانخان
د تجارتي د مناظراتو د فيصلی رئيس	: ع، ص، سيد حسين خان
د بلدي رئيس	: ع، ص، غلام هليخان
د روضي شريفی د چارو رئيس	: ع، ص، نور محمد خان
د صحبي مدير	: ص، محمد اسلام خان
د استخباراتو مامور	: ص، عبدالاحد خان

د مزار شريف د ولايت مربوط لوی حاکمان :

د شبرغان د لوی حاکم كښل	: ع، ع، محمد اسلام خان
د بلخ لوی حاکم	: ع، ع، اختر محمد خان
د سمنگان لوی حاکم	: ع، ع، سراج الدين خان

د مشرقی ولايت

د تنظيمه رئيس	: ع، ش، س، ع، عبدالاحد خان لمری فرقه مشر
معاون	: ع، محمد شريف خان
مستوفي	: ع، ص، محمد حسن خان
د مراقي د محكمی فاضي	:
د مخصوص قلم مدير	: ص، شير محمد خان
د اميني قوماندان	: ح، دين محمد خان
د فوآند هامي مدير	: ص، غلام حيدر خان
د احصائيي مدير	: ص، محمد جانخان

د احصائې د تفتیش مدیر	ص ، غلام رسول خان
د مخبرانو مدیر	ص ، عبدالقیوم خان
د خزانی مامور	ص ، محمد شعیب خان
د قبائلو مدیر	ص ، عبدالمجید خان
د کرهڼی مدیر	» ،
د صحې سرطیب	» ،
د بلدیې رئیس	» ، عبدالرحیم خان

د مشرقی لوی حاکمان:

د اتمان لوی حاکم	ع ، عجبیب الله خان
د کشرانو	» ، غلام رسول خان
د شنوارو	» ، محمد عمر خان

د جنوبي ولايت

تنظیمیه رئیس او عسکری قوماندان	ع ، شمس ، غلام رسول خان
مستوفی	ع ، ص نور محمد خان
د مرازمی د محکمې قاضی	ف ، فضل کریم خان
د امنیې قوماندان	ش ، محمد خواجه خان
د تحریراتو د مدیریت کفیل	ص ، مبارک شاه خان
د استخباراتو مدیر	ص ،
د مخصوص قلم مدیر	ص ، محمد زمان خان
د گمرک مدیر	ص ، میرا کبیر خان
د معارفو مدیر	ص ، محمد طاهر خان
د صحیې مدیر	ص ، سید رضا خان
د فواید عامی مدیر	ص ، عبدالهادی خان
د معابرو مدیر	ص ، مدر خان
د قبائلو مدیر	ص ، محمد اسلم خان
د کرهڼی مدیر	ص ، عبدالغفور خان
د مخبرانو مدیر	ص ، عبدالواحد خان
د بلدیې رئیس	ص ، سعادت خان

د میمنی اعلیٰ حکومت

د اعلیٰ حاکم کفیل	: ع ، ص سعادت خان
سررشته دار	: ع ، عبدالرحیم خان
دمرافعی دمحکمې قاضی	: ف ، عبدالرحمن خان
دامنېي قوماندان	: غ ، امیر محمد خان
دمعار قومندیز	: ص ، محمد ابوالدینخان
دتجیراتو مامور	: ص ، عبدالقدوس خان
داستخباراتو د	: ص ، امین الله خان
داحصائی د	: ص ، سید مقیم خان
داحصائی دفتیش مامور	: ص ، محمد محسن خان
دژاندارمی قوماندان	: ش ، عبدالغنی خان
دمالیاتو او دانداتو مدیر	: ص ، محمد عسی خان
دکمرک مدیر	: ص ، نظیر محمد خان
دصحبې سرطیب	: ص ، محمد سرور خان
دمخبرانو مدیر	: ص ، عبدالقیوم خان
داطاق تجارت رئیس	: ص ، ابوالقاسم خان
دمنازاتو دفیصلی رئیس	: ص ، غلام حیدر خان

د فراه اعلیٰ حکومت

د اعلیٰ حاکم	: ع ، ع ، ص سید عبداللہ خان
سررشته دار	: ع ، امیر محمد خان
دمرافعی دمحکمې قاضی	: ف ، صلح الدینخان
دامنېي قوماندان	: ش ، میر حبیب الله خان
د ژواند عامی مدیر	: ص ، محمد سرور خان
دمخبرانو مدیر	: ص ، نور الدینخان
د کرهنی مدیر	: ص ، عبدالرحیم خان « شکیب »
د صحبې مدیر	: ص ، احمد علیخان

د معارفو مدیر	ص ، محمد ایوب بخان
د گورک مامور	ص ، امین الله خان
د احصائیې مامور	ص ، محمد سرور خان
د احصائیې د تفتیش مامور	ص ، محمد شریف خان
د تجویرانو مامور	ص ، عبدالصیر خان
خزانهدار	ص ، محمد عزیز خان
د بلدیې رئیس	ص ، حاجی محمد حسین خان

د بد خشان اعلی حکومت

اعلی حاکم	ع . ع ، محمد سرور خان
سررشته دار د ۳ رتبې بحیث	ع ، عزیز احمد خان
د مرافعی د محکمې قاضی	ف ، ملا محمد غوث خان
د امنیې قوماندان	ش ، خورشید احمد خان
د ژاندارمی د غنډه کفیل	ش ، عبدالغنی خان
د کرهنی مدیر	ص ،
د صحیې مدیر	ص ، حاجی محمد شریف خان
د خابراتو مدیر	ص ، محمد اسحاق خان
د فواید عامی مدیر	ص ،
د احصائیې مامور	ص ، عبدالواحد خان
د احصائیې د تفتیش مامور	ص ، عبدالعزیز خان
د معارفو مامور	ص ، محمد نادر خان
د گورک مامور	ص ، محمد رفیق خان
د مالیاتو او عایداتو مامور	ص ،
د استخباراتو مامور	ص ، عبدالحسین خان
د تجویرانو مامور	ص ، فتح محمد خان
د منار هاتو د قبضیې رئیس	ص ، محمد نسیم خان

داعیانو مجلس

ع، ج، س، ع فضل احمد خان «مجددی»
داعیانو دمجلس رئیس
S. Ex. Fazl Ahmad Khan
Président du Sénat

رئیس هیئت :

رئیس : ع، ج، س، ع فضل احمد خان «مجددی»
امری معین : ع، ص عبدالجبار خان
دوهم : « » حافظ عبدالغفار خان
دمجلس منشی : ع، مرزا محمود خان

دمجلس اعضاء :

ع، خواجه جا نکل خان	عضو
« » عبدالحکیم خان	»
« » عبدالغفور خان	»
« » حاجی ماذالله خان	»
« » عبدالحکیم خان	»
« » شرف الدینخان	»
« » ایشان امان الدین خان	»
« » جان محمد خان	»
« » نظر محمدخان	»
« » محمد میر خان	»
« » درويزه خان	»
« » حاجی عبدالحکیم خان	»
« » آخند زاده محمد رسول خان	»
« » عبدالستار خان	»
« » علی احمدخان	»
« » محمد حسن خان	»
« » محمد اکبر خان	»

اداری دوائر :

« ص، محمد حسین خان	دعبربرانو اود اورافو مامور
« » امام الدینخان	داچراچی مامور
« » محمد یونس خان	د کنترول

د دربار وزارت

ع.ج والا حضرت سردار احمد شاه خان
د دربار وزیر

S. A. Ahmad Chah Khan
Ministre de la Cour.

- وزیر : ع.ج والا حضرت سردار احمد شاه خان
امری معین : ع.ج محمد حیدر خان
درهم : ع.س امین الله خان
ناظم : ع.س محمد آصف خان
دمجصر صدم مامور : ع.س میر علی احمد خان
دانشریقاتو مدیر : ع.س نعمت الله خان
د تنظیماتو مدیر : ع.س محمد زمان خان
دا جرائدو مدیر : ع.س شہر احمد خان
د نشریاتو معاون : ع.س عبداللہ خان
د " " : ع.س غلام نبی خان
د کنترول عمری مدیر : ع.س میر امام الدین خان
د دواخانہ عمری : ع.س میر عبدالغنی خان
د تحریراتو اودارو مدیر : ع.س محمد عظیم خان
د نقلی مدیر : ع.س میر اکبر خان
د خزانہ مدیر : ع.س عبدالباقی خان
د تعلی د کارخانہ ناظر : ع.س محمد عثمان خان
قراباشی : ع.س عبدالرشید خان

د شاهانہ حضور مسما حبین

- ع.ج سردار احمد علیخان
ع.ع ش.س ع محمد انور خان
ع.س سردار محمد حکیم خان
ع.س عبدالرزاق خان

سید محمد موسیٰ

شاهی دارالتحریر

.....

- سرمنشی
د شاهی دارالتحریر مشاور د لمری معین بچیت
د لمری خانگی مدیر دروهم معین بچیت
د دوهمی خانگی مدیر ددریمی رتبی بچیت
د دخرمی خانگی مدیر « »
د شخصی خانگی مدیر « »
د همایونی حضور د پیتو کورس معلم
د عرابضو خانگی مدیر دخرمی « »
ع ، ص سر اج الدینخان « سعید »
ع ، ص حافظ نور محمد خان
ع ، عبدالقدوس خان
ع ، غلام قادر خان
ع ، محمد جعفر خان
ع ، مولوی صالح محمدخان
ع ، عبدالنبی خان

ACKKU

د داخلي روز نامو او مجلو ليکونکي

الف مرکزي :

د اصلاح روز نامه	: مدير او ليکونکي	بناغي محمد قدير خان « نره کي »
د ايس « »	: « »	: « محمد هاشم خان « ميوندوال »
د آريانا مياشتنۍ مجله	: د امتياز خاوند	: « احمد عليخان « کهزاد » اراداري
		مدیر: محمد ابراهيم خان « خليل »
د کابل د پينځلس ورځني مجله	: ليکونکي	: « بينوا، او « درشتين »
د اقتصاد « »	: مدير	: « غلام دستيگر خان « اوريا »
د ژوندون « »	: مدير اوليکونکي	: « عبدالحليم خان « عاطفي »
د اردو مياشتنۍ مجله	: له رياست ارگانجرې څخه	نشريزې
د روغتيا « »	: مدير بنځلي	: « دکتور « سهيل »
د پښتون زغ « »	: « بناغي علي احمد خان « نيمي »	
د افغانستان دري مياشتنۍ مجله	: د نشرياتو درېمي څانگي	څخه نشريزې
د پارسي آريانا دائره المعارف	: د دائره المعارف دانجمن له خوا	نشريزې
د پښتو « »	: د پښتو ټولني له خوا	نشريزې
د برک سبز د پينځلس ورځني مجله	: ليکونکي	بناغي رشيد خان « لطيفي »
د پوهنځي مجله دري مياشتنۍ مجله	: د فاکولتي حقوقي له خوا	نشريزې
د هوا د هفته واره جرېد،	: د امتياز خاوند	: « بينوا، ليکونکي « سلېمي »

ب - ولايات :

د طلوع افغان د قندهار روز نامه	: مدير او ليکونکي	بناغي محمد يوسف دان « ايازي »
د اتفاق اسلام د هرات « »	: « »	: « عبدالعليخان شايق هروي
د مزار شريف بيدار په هفته کي دوه واري :	: « »	: « عبدالصمد خان « جاهد »
د قطن اتحاد « »	: « »	: « ميرامين الدينخون « انصاري »
د مشرفي اتحاد هفته کي جرېده	: د مدير کفيل	: « سيد بهاولحق خان « هاشمي »
د جنوبي وړانگه « »	: « »	: « فدا محمد خان « صادم »
د ميمني ستوري « »	: « »	: « محمد ناصر خان « کوهي »
د فراه د سيستان « »	: « »	: « عبدالمتان خان « دردمند »
د بدخشان هفته کي جرېده	: مدير او ليکونکي	بنځلي محمد قاسم خان « واجد »
د هرات ادبي مياشتنۍ مجله	: « »	: « محمد ابراهيم خان « رجائي »
د مزار د (بلخ) ادبي مياشتنۍ مجله	: « »	: « عبدالاحد (رفيم)

د افغانستان بانک

الف - د بانک عامل هیئت او ددواترو مشران :

- ۱- درئيس کفيل : ع ، ص محمد عمر خان
- ۲- لومړی معاون : « ، » علي محمد خان
- ۳- دوهم » : « ، » حبيب الله خان
- ۴- د ټولو خزانه دار : « ، » ص نظر محمد خان
- ۵- د تقيش عمومي مدير : ص ، سيد اسحق خان
- ۶- د مامورينو مدير : ص ، حفيظ الله خان
- ۷- د تحريراتو » : « ، » محمد حيدر خان
- ۸- د كنترول » : « ، » سيرا احمد علي شاه خان
- ۹- د محاسبی » : « ، » صالح محمد خان
- ۱۰- د خزانی » : « ، » مانك چند
- ۱۱- د خارجه دار تباطود مدیریت كفيل : « ، » جنت گل خان
- ۱۲- د اعتباراتو » : « ، » عبد الغفور خان
- ۱۳- د اسمارو د نظارت د مامور كفيل : « ، » نيك محمد خان
- ۱۴- د اوراقو مامور : « ، » سهراب خان

ب - د افغانستان د بانک نمايندگان :

- ۱- د فنډهار نمايندگي د لوی مدیریت كفيل : ص ، صلاح الدين خان
- ۲- د هرات نماينده گي : ص ، جمعه خان
- ۳- د مزار شريف نمايندگي د مدیریت كفيل : ص ، سعد الدين خان
- ۴- د آفجی » » » : ص ، محمد يعقوب خان
- ۵- د راندخوی » » » : ص ، محمد حسين خان

د هاکي ما، ورينو دعمومي مجا کما تو رياست

ع ، ص ، يار محمد خان	رئيس دلوري رتبسي بچيث
د ، د ، محمد شفيق خان	معاون ددوهمي
ص ، محمد هاشم خان « مجدي »	مشاور ۸۵

د تمیز دمجا کمي رياست :

ع ، ص ، فقير محمد خان	رئيس
ص ، محمد شريف خان	عضو دخلرمي رتبسي بچيث
	» » » »

دمرافعي دمجا کمي رياست :

ع ، مير محمد شاه خان	رئيس ددويمی رتبسي بچيث
ص ، محمد عمر خان	عضو دخلرمي

د ابتدائي دمجا کمي رياست :

ع ، محمد عمر خان	رئيس کفيل دينځمي رتبسي بچيث
ص ، خداداد خان	عضو دخلرمي رتبسي بچيث
ص ، عبدالله خان	» » » »
ص ، محمد طاهر خان	» دينځمي

د حاسبانو دعمومي تفتيش رياست

ع ، ص ، غلام مجتبي خان	عمومي رئيس دلوري رتبسي بچيث
د ، د ،	معاون ددوهمي
ع ، سيد محمد ابراهيم خان « عالم شاهي »	عضو ددريمي
ع ، عبدالسلام خان	» » » »
ع ، محمد ابراهيم خان	» » » »
ص ، جلال الدين خان	» » » »
ص ، عبدالباقي خان	» » » »
ص ، عبدالرحمن خان	دخلرمي رتبسي بچيث
ص ، غلام دستگير خان	» » » »
ص ، غوث الدين خان	» » » »
ص ، مير اعظم شاه خان	» » » »
ص ، عبدالصمد خان	» » » »
ص ، عبدالرشيد خان	» » » »
ص ، محمد امين خان	دينځمي رتبسي بچيث

دعوتنامہ اور دعوتی تقنیش ریاست

عضو	دینگی	رتبی	یجیٹ	ص ،	بیر محمد خان
»	»	»	»	ص ،	عبدالغالب خان
»	»	»	»	ص ،	گل احمد خان
»	»	»	»	ص ،	صالح محمد خان
»	»	»	»	ص ،	دین محمد خان
»	»	»	»	ص ،	عبدالحمین خان
»	»	»	»	ص ،	عبدالعلی خان
»	»	»	»	ص ،	سید منور شاہ خان
»	»	»	»	ص ،	محمد اسحق خان
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»

دعوتی براتو مدیریت :

ص ، صالح محمد خان

مدیر دہلوی رتبی یجیٹ

هغه صاحب منصبان چه په ۱۳۲۷ کال کښې ئی تر فیع کړیده :

- ۱ - هغه لمړی غنډ مشران چه په دوهمی فرقه مشری تر فیع کړیدی :
- ۱ - ع ، ش غلام سرور خان دوهم فرقه مشر
- ۲ - ع ، ش محمد علی خان
- ۳ - ع ، ش محمد انور خان
- ۴ - ع ، ش محمد علی خان
- ۵ - ع ، ش محمد حیات خان
- ۶ - ع ، ش محمد یاقوب خان
- ۷ - ع ، ش سید اکبر خان
- ۲ - هغه دوهم غنډ مشران چه په لمړی به غنډ مشری تر فیع کړیدی :

- ۱ - ح ، شبر محمد خان لمړی غنډ مشر
- ۲ - ح ، غلام حیدر خان
- ۳ - ح ، غلام حسن خان
- ۴ - ح ، سید یاسین خان
- ۵ - ح ، سید حبیب خان
- ۶ - ح ، عبد الرؤف خان
- ۷ - ح ، تبار احمد خان
- ۸ - ح ، عبد الاحد خان
- ۹ - ح ، عبد الله خان
- ۱۰ - ح ، میر ظفر الدین خان
- ۱۱ - ح ، حبیب الله خان
- ۱۲ - ح ، محمد اسلام خان
- ۱۳ - ح ، فتح محمد خان
- ۱۴ - ح ، یار محمد خان
- ۱۵ - ح ، عبد الشکور خان

هغه کښد کمشران چه دوهمی غنډ مشری ته ئی تر فیع کړیده

- ۱ - ح ، غلام محمد خان دوهم غنډ مشر
- ۲ - ح ، عبد الملك خان

هنه غنډ مشران چه دوهمی فرقه مشری ته ترفیع کړیده

ع ، ش غلام سرور خان دوهم فرقه مشر

ع ، ش محمد علیخان دوهم فرقه مشر

ع ، ش محمد علیخان دوهم فرقه مشر

ع ، ش محمد انور خان دوهم فرقه مشر

هفده لهری غنڈ مشران چہ دروہی، فرقه مشری تہ فی نرفیح کریدہ

ع ۱۰ ش سیدا اکبر خان دوم فرقه مشر

ع ۱۱ ش محمد یعقوب خان دوہم فرقه مشر

ع ۱۲ ش محمد عبات خان دوہم فرقه مشر

دو هم خندان مشران چہ پہ لمیری غنہ مشری ترفیع کردیدی

ح غلام حسن خان لمیری غنہ مشر

ح غلام حیدر خان لمیری غنہ مشر

ح غلام احمد خان لمیری غنہ مشر

دوہم غنہ مشران چہ پہ امری غنہ مشری ترفیع کریدی

ح ، سید حبیب خان امری۔ غنہ مشر

ح ، سید یاسین خان امری۔ غنہ مشر

ح ، نثار احمد خان امری۔ غنہ مشر

ح ، عبدالرؤف خان امری۔ غنہ مشر

دوهم غند مشران چه په امری غند مشری ترفیع کړیدی

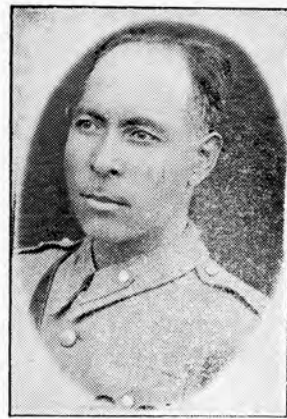
ح ، عبدالاحد خان امری - غند مشر

ح ، عبدالله خان امری - غند مشر

ح ، میر ظفرالدین خان امری - غند مشر

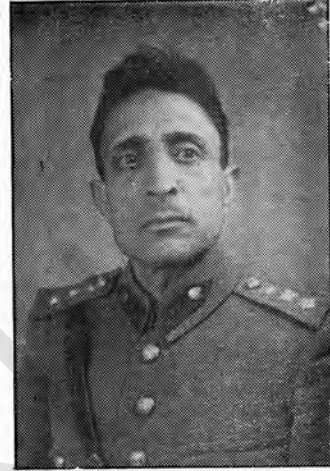

ح ، حبیب الله خان امری - غند مشر

دوہم غنہ مشران چہ پہ امری غنہ مشری ترفیع کریدی

ح ، فتح محمد خان امری۔ غنہ مشر

ح ، محمد اسلم خان امری۔ غنہ مشر

ح ، عبد الشکور خان امری۔ غنہ مشر

ح ، یار محمد خان امری۔ غنہ مشر

هغه ڪم ڪهڙن ڇهه په ابتدائي غنڊ مشري ڪئي ترڻي ڪري

ح . عبدالملك خان دوم غنڊ مشر

ح . غلام محمد خان دوم غنڊ مشر

ح . غلام محي الدين خان دوم غنڊ مشر

ح . محمد يعقوب خان دوم غنڊ مشر

هغه کسند که شران چه به ابتدائی غنہ مشریر کبھی تر فیع کریدی

ح ، محمد نبی خان دوم غنہ مشر

ح ، خواجہ شیر احمد خان دوم غنہ مشر

ح ، حاجی محمد انور خان دوم غنہ مشر

ح ، محمد امین خان دوم غنہ مشر

هغه ڪمند ڪشران ڇهه ٻه ابتدائي غنڊ مشري ڪيني ترقي ڪري ڇڏي

ح ، عبدالرزاق خان دوم غنڊ مشر

ح ، محمد سرور خان دوم غنڊ مشر

ح ، محمد يونس خان دوم غنڊ مشر

ح ، عزيز الله خان دوم غنڊ مشر

هغه کښه کمشران چه په ابتدائي غڼه مشري کښي تر فېع کړېدی

ح ، عبدالمجيد خان دوم غڼه مشر

ح ، محمد حسين خان دوم غڼه مشر

ح ، سيد عليخان دوم غڼه مشر

ح ، محمد حسين خان دوم غڼه مشر

هغه ګوند کمشران چه په ابتدائي غنډ مشري کښي تر فيع کړيدی

ح ، امرالله خان دوم غنډ مشر

ح ، زک محمد خان دوم غنډ مشر

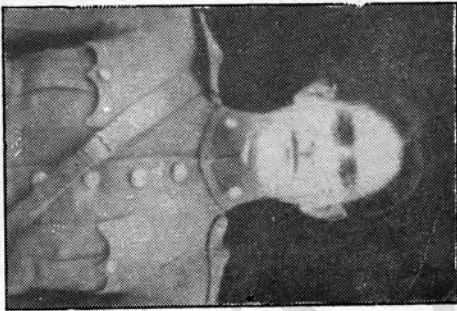

ح ، رحمدل خان دوم غنډ مشر

ح ، نصرالله خان دوم غنډ مشر

هنه کند کمران چه به ابتدائی غلبه مشری کبی ترفیع کردی

ح ۳۰ : ارشد خان دوم فئو مشر

ح ۳۱ : فئور محمد خان دوم فئو مشر

ح ۳۲ : نور محمد خان دوم فئو مشر

هغه ڪند ڪمڻوان ڇهه به ابتدائي غنڊ مشري ڪمپني ترقي ڪري

ح ، عبدالله خان دوم غنڊ مشر
ح ، عبدالرزاق خان دوم غنڊ مشر
ح ، قدرت الله خان دوم غنڊ مشر

هنه کند گهتران چه به ابتدائی غنڈ مشری۔ کبھی ترفیع کریدی

ح ، افتتاح محمد خان دوم غنڈ مشری

ح ، محمد آصف خان دوم غنڈ مشری

ح ، میر احمد خان دوم غنڈ مشری

- ۳ - ح . محمد یعقوب خان دوہم ہند مشر
- ۴ - ح . غلام محی الدین خان » »
- ۵ - ح . خواجہ شیر احمد خان » »
- ۶ - ح . محمد نبی خان » »
- ۷ - ح . محمد امین خان » »
- ۸ - ح . حاجی محمد انور خان » »
- ۹ - ح . محمد سرور خان » »
- ۱۰ - ح . تاج محمد خان » »
- ۱۱ - ح . عبدالرزاق خان » »
- ۱۲ - ح . عزیز اللہ خان » »
- ۱۳ - ح . محمد یونس خان » »
- ۱۴ - ح . محمد حسین خان » »
- ۱۵ - ح . عبدالمجید خان » »
- ۱۶ - ح . محمد حسین خان » »
- ۱۷ - ح . سید علی خان » »
- ۱۸ - ح . نیک محمد خان » »
- ۱۹ - ح . امر اللہ خان » »
- ۲۰ - ح . نصر اللہ خان » »
- ۲۱ - ح . رحم دل خان » »
- ۲۲ - ح . نور محمد خان » »
- ۲۳ - ح . فقیر محمد خان » »
- ۲۴ - ح . یار محمد خان » »
- ۲۵ - ح . قدرت اللہ خان » »
- ۲۶ - ح . عبدالرزاق خان » »
- ۲۷ - ح . عبداللہ خان » »
- ۲۸ - ح . میر احمد خان » »
- ۲۹ - ح . محمد آصف خان » »
- ۳۰ - ح . فتح محمد خان » »

امور وزارت خارجه

ریاست امور بین المللی:

وقایم و جریانات امور بین المللی که روز بروز متزاید گردیده و مخصوصاً در ظرف دو سال اخیر دوائر ذمه لافه تمامی ممالک جهان را بیشتر مصروف گردانیده به دوائر امور بین المللی این وزارت نیز اثرات بزرگی وارد کرده که با اساس تراکم کار و مشغولیت آن چنین ایجاب نمود که چوکات تشکیلات آن کسب توسیع نماید. از آنرو در اواسط سال ۱۳۲۷ با اثر پیشنهاد وزارت امور خارجه و تصویب مجلس عالی وزراء مدیریت عمومی امور بین المللی بریاست امور بین المللی توسعه حاصل و تشکیلات آن فرار ذیل بعمل آمد.

اول شعبه یونو - مدیریت عمومی یونو

۲- « کنفرانسها - » « کنفرانسها

۳- « ترجمانی - » « ترجمانی

۴- « هوائی - » « هوائی

پنجم - شعبه حقوق و معاهدات در اسم این شعبه کدام تغییری وارد نشده اما در ازدیاد کارکنان و ترفیع مراتب آنها توسعه بعمل آمده است.

اجرا آتی که در هر يك از مدیریت های این ریاست در ظرف سال ۱۳۲۷ بعمل آمده اینک بصورت اختصار فرار ذیل تذکر مییابد:

الف مدیریت عمومی یونو:

قبل از آنکه گذارش امور و اجراآت وزارت امور خارجه را که در دوران سال ۲۷ توسط مدیریت یونو بعمل اجرا گشته شود مورد مطالعه قارئین محترم فرار دهیم لارم است که اولاً باقی متمم برخی از اجراآت سال پیشتر را که در سنه ۲۷ بنایه تدمیل رسیده و بخشی که درین سال نیز اجرا شده باطلاع رسانیده سپس بشرح و تذکر گذارشات سال ۲۷ بپردازیم:

اول - نسبت باحق افغانستان بکنوانسیون بین المللی راجع بمصونیت ها و امتیازات سیاسی متخصمین و مامورین اداری ملل متحده در سالنامه سال گذشته اطلاع داده شده بود؛ باساس الحاق بکنوانسیون متذکره مصونیت ها و معافیات گمرکی و امتیازات سیاسی اشخاص متذکره در دوایر ویژه و گمرکات افغانستان چه آن اشخاص مخصوصاً بخاک افغانستان داخل شوند و یا بصورت ترانزیت از خاک افغانستان عبور نماید حقوق متذکره در باره شان مراعات میشود معرفی اشخاص مذکور توسط لیسه یاسه مخصوصه یونو با تمبر فدرسی دارالانهای

شماره نشریات: ۲۳-۵-۲۸-۲۸
تاریخ: ۲۸-۵-۲۳
موضوع: اخبار
محل: کابل
تعداد: ۵۰۰
موضوع: اخبار
محل: کابل
تعداد: ۵۰۰

موسسه مذکور بعمل می آید. اخیراً موسسه هواوردی ملهکی بن المللی بمجلس اقتصادی و اجتماعي راجع به اینکه طق مقررات بخش ۲۸ کنوانسیون امتیارات و تعانیات ملل متحده بمامورین رسمی موسسه مذکور نیز حرق استعمال لیسه یاسه یونو داده شود درخواستی تقدیم نمود که باثر آن بتاريخ ۲۵ فروری ۱۹۴۸ تصمیمی ازطرف مجلس متذکره اتخاذ و در آن ازسکرتر جنرال یونو خواهش گردید که تا تصویب قطعی اسامبله عمومی نسبت به لیسه یاسه ایجنسی های خاص باید ترتیبی اتخاذ گردد که باثر آن مامورین رسمی ایجنسی های مذکور بتوانند ازلیسه یاسه مامورین ملل متحده بصورت موقت استفاده نمایند. بنا بر تصمیم متذکره سفارش دارالانسی ملل متحد افغانستان نیز اعتبار موقتی لیسه یاسه مامورین ایجنسی های خاص را تا تصویب ثانی اسامبله عمومی متقبل گردیده است دوم هیئت افغانی که سال گذشته در کنفرانس «هاوانا» اشتراک ورزیده بودند به منشور مذکور مشروط به تصویب پارلمان افغانستان امضاء نمودند. چون مقررات منشور مخصوصاً قسمت تعرفات گمرکی و تجارت آن تحت غور میباشد بعد از طی مراحل تدقیق و تصویب از اشتراک نامه آن اطلاع خواهیم داد. بی مناسبت نخواهد بود هر گاه درین موضوع از کنفرانس بیکه درباره چگونگی منشور «هاوانا» درواشننگتن منعقد گردیده بود مختصراً تذکره هم بتاريخ ۵ جنوری ۱۹۴۸ کنفرانسی نسبت بموضوع منشور مذکور در اعطاق تجارت امریکا دایرودر آن بر علاوه متخصصین اقتصادی اتانزونی نماینده های خارجی نیز دعوت شده بودند یکدسته متخصصین اقتصادی اتانزونی که در جریانات منشور مذکور دخیل بودند از منشور طرفداری و آن را بحال اتانزونی و سایر مالکی که در آن اشتراک و مقررات آن را قبول نمایند مقید دانسته بر له آن دلائل تأیید اقامه مینمودند اما دسته دیگر متخصصین اقتصادی که دخالتی بجریانات منشور نداشتند بر ضد دسته اول الذکر صحبت نموده انکار داشتند ازینکه منشور مذکور منتج ثمر و منفعتی گردد. دسته سوم آنهایی بودند که از نقطه نظر علم و بکار افتادن آن ساحت عمل منشور را تحلیل و تجزیه مینمودند، مدعین خارجی محض بحیث سامع اشتراک و دعوت شده بودند.

سوم - از کنفرانس بین المللی تلگرافی که بتاريخ ۲۴ ثور ۱۳۲۷ در اتلانتيک سیتی اتانزونی انقضاء یافته بود و از طرف افغانستان عبدالقیوم خان سر کاتب وزارت مختاری اعلی حضرت درواشننگتن بحیث نماینده مشاهد در آن شمولیت ورزیده بود در سالنامه سال گذشته خبر داده بودیم درین زمینه اخیراً از دفتر اتحادیه بین المللی تلگرافی در جنوا اطلاع رسید که برای قبولیت افغانستان در جمله اعضای اتحادیه بین المللی تلگرافی باید اقدامات رسمی از طرف وزارت امور خارجه افغانستان بعمل آید. اساس آن افغانستان درین تازگی هافرافتره (۲) ماده (۱۷) کنوانسیون بین المللی تلگرافی اتلانتيک سیتی بوسیله اقدامات رسمی اکنون نسیون مذکور الحاق نمود.

چهارم :- طوریکه در سالنامه گذشته از سفارش اسامبله عمومی یونوراجع به تاسیس یک کمیته بنام کمیته حمایه اطفال یونو، (حجت امداد اطفال تمامی ممالکی که از تاثیر ناگوار معاربه عمومی دوم دچار فلاکت و مصیبت گردیده اند) در هر یک از ممالک عضو یونو اطلاع داده بودیم. در افغانستان نیز کمیته بعنوان کمیته حمایه اطفال یونو در افغانستان تاسیس گردید که در تحت ریاست یناغلی سید قاسم خان رشتیبا اداره میشود.

پنجم :- اخیراً موافقه بین یناغلی رشتیبا رئیس کمیته حمایه اطفال یونو در افغانستان و آقای ترینگولی سکرتر جنرال یونو بتاريخ ۱۲ جولای ۱۹۴۹ بامضاء رسید که باساس آن در خصوص اعانه مصارفات آن و تهیه رابور مالی مربوط به دارائی و اقدامات و غیره اجرا آنیکه بعمل آید مقررانی بین کمیته حمایه اطفال افغانی و سکرتر جنرال موصوف وضع شده است. ششم :- باثر اعانه که برای حمایت و استعانت اطفال بین المللی از طرف اهالی در افغانستان اهداشد مبلغ ۱۲ هزار دالر جمع آوری گردید.

هفتم :- اسامبله عمومی یونو بر طبق تصویب نمبر ۱۲۰ (۲) مورخه ۲۱ اکتوبر کرنسل اجتماعی و اقتصادی خود را دعوت داد تا عواملی را که کمیسیون اقتصادی شرق میانه روی آن بوجود آمده بتواند مطالعه کنند، زیرا تاسیس کمیسیونهای منطقه‌ای برای پیشبرد اقتصاد عمومی و بلند بردن سوویه زندگی و کار گرفتن از مناطق و تبادلته مرادخام و اموال بین المناطین و غیر آن در چوکات کار سازمان ملل متحده داخل بوده و کمیسیونهای یورپ، امریکای لاتین و شرق اقصی قبلاً آماده شده شروع بکار نموده بود و چون شرق وسطی از هر حیث مخصوصاً اقتصادیات عقب مانده، باید برای پیشبرد امور اقتصادی آن کمیونی مانند کمیسیونهای مذکره از طرف یونو در نظر گرفته شود. بنابراین بر طبق تصویب فوق الذکر بتاريخ ۸ مارچ ۱۹۴۸ کمیته ادھوک بوجود آمد که این کمیته مرکب است از چین، مصر، فرانس، ایران، عراق، لبنان، ترکیه، روسیه شوروی انگلستان، انازونی، وونزویلا و وظیفه این کمیته مطالعه عواملی بود که به اساس آن کمیسیون شرق میانه داخل در چه کات موسسه ملل متحده بوجود آید. کمیته ادھوک بتاريخ ۱۵ اپریل شروع بکار نمود و در آن علاوه بر نمایندگان فوق، نمایندگان بامتخصص یونو و نماینده عرب لیگ نیز دعوت شده بود. نمایندگان ممالکی که بشرق وسطی داخل بودند و بابه آن علاقه مندی زیاد داشتند مجاز گشتند که بحیث سامع در آن حصه بگیرند و در صورت تماس بمتافعشان با اجازه رئیس اظهار بیان نمایند. اسحق رای دهی را نداشتند. مذاکرات این کمیته بتاريخ اول جون ۴۸ خاتمه پذیرفت. رابوری از چریانات آن ترتیب یافت. کمیته مذکور نماینده لبنان را در تمام جلسات خود بحیث رئیس تعیین و از وی خواهش شد تا رابور گذارشات و مباحثات را نیز ترتیب دهد کمیته در مجلس اول پروگرام

كارو ساعات جلسه مای آينده ومشوره باحكومات ممالك داخل حوزه شرق ميانه وايجنسی های كه دلچسپی بمسئله دارند خواه از جمله اعصای يونو باشند يا نباشند همه را معين نمود . وبعد از مباحثات لازمه كمیته مذکور فيصله های چندی بعمل آورد كه اينكك محض فقرة دوم آن از حيث اهميت ودلچسپی كه بان محسوس ميشود تذكر می يابد :

كمیته فيصله نمود كه حكومت افغانستان ، عرب سعودی سیریا ، يمن و اردنیه رادعوت نمايد تا نظريات خود را در باب بويود آمدن اين كمیته اظهار كنند ونيز در خصوص معين نمو دن خطوط شرق نظريه بدهند ، بالاخره كمیته مذکور برای مطالعه حدود جغرافياي منطقه شرق ميانه كمیته فرعی را بوجود آورد كه اين كمیته مركب از نمايندگان مصر ، فرانس ، عراق ، تركيه و اسكستان بود ، اين كمیته بعد از چند مجلس رايوری را ترتيب وبه كمیته اصلی تقديم كرد كمیته اصلی اول الذكرا مجدداً بتاريخ ۱۰ می ۱۹۴۸ آغاز بكار نمود تا توضیحات شفاهی یا تحریری را در موضوعات ذیل بدست آرد :

الف : - حكومتان كه عضو كميته باشند ، یعنی افغانستان ، حبشه ، يونان ، عرب سعودی ، شام ، يمن .

ب : - عرب ليك .

ج : - ايجنسی های خاص ، مثل موسسه بین المللی كارموسسه زراعتی وفنای موسسه يونسكو ، موسسه مونتری فنل وغیره . خلاصه اينكه مجلس پیشنهاد نايس كمیون دايجی شرق میا را آورد وافغانستان نیز در آن بدون استثناء از طرف تمام اعضا پذيرفته شد .

هشتم - قبل برین اسامی اعلام می یابد مشترک می انظار آورد كه مقصد و اساس های منشور هل متوجه ، باتشکيلات و فعالیت های آن در معارف ممالك عضو تدريس شود . باساس آن دارالانشای يونو به تمام ممالك عضو از تصميم مذکور اطلاع وسفارش نمود كه تدريس منشور متذکره را در معارف خویش آغاز نمایند وچون باثر آن بوزارت جلبه معارف اطلاع داده شد وزارت موصوف ارا عمل نمودن تصميم متذکره جهت تدريس مقاصد مذکور در تمام مکاتب ابتدائی ، ثانوی و عالی افغانستان اطمینان داد .

- نهم موضوع قابل دلچسپ دیگری كه اينك مختصراً باطلاع خوانندگان محترم ميرسانيم راجع به اولین نشریه رادومل متحد است بزبان پشتو شعبه نشریات راديو يونو ايقتد نيشتر مقرراتی تجویز نمود كه امعاناً برای سه ماه بزبان ملی هر مملكت عضو موضوعاتی كه طرف دلچسپی مملكت مذکور باشد انتشار نماید ، نشریات متذکره در هفته پنج مرتبه یعنی باستثنای روزهای شنبه ویکشنبه هرروزه براد کاست میگردد باين اساس شنبه نشریات متذکره اولین نشریه خود را بزبان پشتو بروز سهشنبه ۲۴ می ۱۹۴۸ بين - اعات (۵۵۰۰۰) و (۵۵۰۰۷) بوقت گرینویچ بروی موج ۱۸۶۹۵ کیلوسیكل براد کاست نمود .

دهم : - باسناد تصویب اساساً مبله عمومی تمام ممالک عضو یونایتد نیشنز حق دارند که به تناسب خوردی و بزرگی و مقدار سهمیه قیسی که سالانه به یونایتد نیشنز می پردازند، چند نفر را به دارالانشای موسسه مذکور جهت شمولیت در امور اداری معرفی نمایند، چون دارالانشای مذکور نیز نگاهشده بود که از طرف افغانستان هم باید یکی دوفتور برای منظور مذکور معرفی گردد، وزارت امور خارجه آقای محمد عثمان خان صدقی را توسط نمایندگی افغانی در یونو معرفی نمود که اکنون نامبرده در شریه نشریات موسسه مذکور داخل کار می باشد .

یازدهم : - بسلسله اعانه های که از جانب ممالک اسلامی به پناه گزینان فلسطین فرستاد شده بود از طرف اهالی تمام ولایات افغانستان و موسسات خیریه نزدیک اندازه اعانه نقدی جمع آوری گردید، توسط وزارت مختاری افغانی در قاهره به سرمنشی جامعه عرب طور اعانه تقدیم شده است .

دوازدهم : - سومین اساساً مبله عمومی هادی یونایتد نیشنز بتاريخ ۲۱ ستا مر ۱۹۴۸ ساعت ۱۰ صبح دریالی شایو یاریس (فرانس) افتتاح گردید، هیئتی که از طرف افغانستان در اساساً مبله مذکور نمایندگی میکرد قرار ذیل اند :

الف - ع ج ا ع والا حضرت سردار محمد داود خان سفیر کبیر اعلی حضرت دریاریس بحیث رئیس هیئت و نماینده اول .

ب : - ع ج عبدالحمید خان عزیز نماینده دایمی افغانی دریونایتد نیشنز بحیث نماینده دوم .

ج : - ع ص اسلام بیگ خان مستشار وزارت مختاری موصوف بحیث نماینده سوم .

د : - ص سید قاسم خان اتاشه وزارت مختاری موصوف بحیث نماینده چهارم .

آجنده ولست موضوعات که عمدتاً در اساساً مبله مذکور جریان پذیرفت قرار ذیل است :

۱ - افتتاح بلده از طرف رئیس هیئت ار جنتا نین .

۲ - تعیین کمیته اعتبار نامه ها .

۳ - انتخاب رئیس .

۴ - تاسیس کمیته های بزرگ و انتخاب مامورین .

۵ - انتخاب مدار نین ریاست .

۶ - اعلان از طرف سکرتر جنرال طبق فقره (۲) ماده (۱۲) منشور ملل .

۷ - اتخاذ آجنده .

۸ - افتتاح مباحثه عمومی .

۹ - رایور سکرتر جنرال راجع بیکار موسسه .

۱۰ - رایور شورای امنیت .

- ۱۱- راپور شورای اقتصادی واجتماعی .
- ۱۲- راپور شورای قيمومت .
- ۱۳- مرکز فرماندهی ملل متحده (راپور سكرتر جنرال) .
- ۱۴- اجازه دخول اعضاي جديد .
- الف: راپور شورای امنیت .
- ب : نظریه مشاورتی محکمه عدلیه بین المللی .
- ج : اجازه دخول ایتالیا وتامام ممالیکه درخواست هی عضویت شان در شورای امنیت هفت رأی موافق گرفته باشد .
- ۱۵- تهدید باستقلال سیاسی وتعامت ارضی یونان (راپور کمیته خصوصی راجع به اتقان)
- ۱۶- مسئله استقلال کوریا .
- الف: راپور کمیسیون وقت کوریا
- ب : راپور کمیته موقت اسامبله عمومی .
- ۱۷- مسئله رأی دهی در شورای امنیت .
- الف: راپور کمیته موقت .
- ب : دعوت کنفرانس عمومی تحت ماده (۱۰۹) منشور برای مطالعه مسئله ویتو در شورای امنیت (پیشنهاد ارجنتاین) .
- ۱۸- مصلحت راجع به تاسیس يك کمیته دائمی اسامبله عمومی (راپور کمیته موقت) .
- ۱۹- مطالعه طرز های مختلف پیشرفت همکاری بین المللی در زمینه سیاسی (راپور کمیته موقت) .
- ۲۰- راپور های کمیسیون اترجی انوم (تصمیم شورای امنیت) .
- ۲۱- انتخاب سه نفر عضو غیر دائمی (شورای امنیت) .
- ۲۲- راپور حکومت اتحادیه افریقای جنوبی راجع باداره افریقای جنوب غربی (راپور شورای قيمومت) .
- ۲۳- اطلاع از ممالک غیر مستقل .
- الف: خلاصه ونجزیه اطلاعیه طبق ماده (E۷۳) منشور ملل متحده شده (راپور سكرتر جنرال) .
- ب : اطلاعیه طبق ماده (E۷۳) متخاره شده (راپور کمیته خصوصی) .
- ۲۴- موافقات با (ایجنسی های خاص) .
- الف: درخواست فزاینده برای عضویت در موسسه بین المللی هوانوردی ملکی (پیشنهاد سكرتر جنرال) .

- ب - تصویب موافقات متمم بایجنسی های خاص راجع به لیسه پاسه ملل متحده (راپور سکرتز جنرال) .
- ۲۵ - انتظام و روابط بایجنسی های خاص و پروگرامهای کار ملل متحده و ایجنسی های خاص (راپور سکرتز جنرال)
- ۲۶ - آزادی اطلاعات (راپور شورای اقتصادی واجتماعی) .
- ۲۷ - انتخاب شش عضو شورای اقتصادی واجتماعی .
- ۲۸ - انتخاب پنچ عضو ، محکمه عدالت بین المللی .
- ۲۹ - توسعه و پیشبرد حقوق بین المللی : انتخاب اعضای کمیسیون حقوق بین المللی .
- ۳۰ - ثبت و نشر ماهدات و موافقات بین المللی (راپور سکرتز جنرال) .
- ۳۱ - امتیازات و معاینات ملل متحده (راپور سکرتز جنرال) .
- الف - موافقه مرکز فرماندهی .
- ب - کنوانسیون عمومی امتیازات و معاینات ملل متحده .
- ۳۲ - از بین بردن اقلیت ها ، پروژة کنوانسیون و راپور شورای اقتصادی واجتماعی .
- ۳۳ - پروژة فرانین برای دعوت کنفرانس های بین المللی (راپور سکرتز جنرال) .
- ۳۴ - گاشتن معاون سکرتر جنرال در دفتر اجرایی دارالانشا و انتظام عمومی .
- ۳۵ - اداره مالیاتی ملل متحده .
- الف - راپور مالیاتی و حسابات ۱۹۴۷ و راپور هیئت تمیز .
- ب - تخمینات مکمل ۱۹۴۸ (راپور منشی عمومی) .
- ج - تخمینات بودجه ۱۹۴۹ .
- د - مصارف غیر مترقبه و فوق العاده (راپور سکرتز جنرال) .
- ه - راپور های کمیته مشاورتی بر مسائل اداری و بودجه .
- و - راپور کمیسیون اسهام تعاونی .
- ز - ائنه فوری بین المللی برای اطفال ، استماع محاسبات سلاوا اعانه (راپور سکرتز جنرال)
- ۳۶ - مقرری ها برای تکمیل اعضای کمبود هیئت های فرعی اسمبله عمومی .
- الف - مسائل اداری و بودجه کمیته مشاورتی .
- ب - کمیته اعانات .
- ج - هیئت تمیز .
- د - کمیته سرمایه ها .
- ۳۷ - طرح ملل متحده برای مستوری عمومی عمله و نعله .

الف - راپور کمیته اعانه مامورین ملل متحدہ کہ در آن پروژہ قوانین مستمری دایمی تقسیم شده است .

ب - راپور کمیته اعانه مامورین در خصوص بکارانداختن سرمایہ مستمری .

۳۸ - تساو ی مالیات - پیشنهاد بیان مالیات بندی مامورین (راپور سکرتر جنرال)

۳۹ - سیستم مذاکرات بعدہ ملل متحدہ (راپور سکرتر جنرال) .

۴۰ - تاسیس سرروس بست ملل متحدہ (راپور سکرتر جنرال) .

۴۱ - انتقال موجودی و دارائی مامور ملل (راپور سکرتر جنرال) .

۴۲ - ترتیب دارالانشا ویر نسیم تقسیمات جغرافیائی (راپور سکرتر جنرال) .

۴۳ - پیشنهاد برای اتخاذ زبان اسپانوی بحیث یکی از السنہ مرجعہ اسامبلہ عمومی

(راپور سکرتر جنرال) .

۴۴ - تغلف اتحاد جماہر اشتراکیہ شوروی از حقوق اساسی بشر - بکار بردن ترادیش

سیاسی و دیگر اساسی منشور ملل (پیشنهاد چلی) .

۴۵ - سلوک باہند برای افریقای جنوبی (پیشنهاد ہندوستان) .

۴۶ - تقسیم مساوی جغرافیائی کرسیہا برای شش عضو غیر دایمی .

۴۷ - اصلاح قانون (۱۴۹) قوانین رویہ اسامبلہ عمومی برای رسمی ساختن پر نسیم حد

اکثر فی صدی دراندازہ تعین مصارف ملل متحدہ (پیشنهاد انازونی) .

۴۸ - افزودن تعداد ممالک عضو کہ شورای اقتصادی واجتماعی نمایندگی دارند بہ ۲۴ نفر

(پیشنهاد ارجنٹائن)

بیزدہم - قرار تصمیم نمبر ۱۶۸ (۲) اسامبلہ عمومی کہ تاریخ ۲۴ اکتوبر را بحیث روز

ملل متحدہ انتخاب نموده بہ تمام دول عضو توسط دارالانشای بونو توصیه نمود تا در مملکت شان

بہ مناسبت روز مذکور ترتیبائی اتخاذ گردیدہ بہ تبلیغ صلح وصلاح و نشر اساس های منشور ملل

متحدہ پرداختہ شود باثر سفارشی متذکرہ در ممکت مانیز بہ نسبت سالگرہ سومین سال تاسیس

موسسہ مذکور ترتیبات ذیل گرفته شد :

الف - قبلاً تاریخ ۲۴ اکتوبر ۱۹۴۸ بحیث روز سالگرہ تاسیس موسسہ ملل متحدہ

درجراید ورا - یواعلان گردیدہ .

ب - بروز مذکور جرائد مرکز وولایات شماره های خود را مخصوص این سالگرہ شناختہ

در آن مضامین در اطراف معرفی اساننامہ و تشکیلات و ابرآت موسسہ ملل متحدہ و همچنین مقالات

در اطراف تائید اساسات و مصالحہ جوئی آن مورد انتشار قرار دادند .

ج - در پروگرام همان شب رادیو کابل در اطراف همین موضوع نشریاتی بہ عمل آمدہ

واضطرف والا حضرت سپه - الار غازی صدر انظم بیا به نسبت باهیت مو سسه ملل متحده و تبلیغات صلح جو بانه آن در رادیو کابل ایراد گردید .

د - در به صی از مکاتب مرکز و ولایات درهما نروز کفرانسهای دایرو طلاب و معلمین نطق های در تائید پرنسپ های موسسه مذکور ایراد نمودند .

و - نسبت بروز مذکور اضطرف وزارت مخابرات تکت یوسسه مخصوص طبع و مورد انتشار فراراده شد و عایدات تکت های مذکور بسلسله اعاده اطفال بین المللی تفریض گردید .

ه - در انجمن های ملی در آنروز کفرانسهای مربوطه به به موضوع موسسه ملل متحده ایراد گردید .

ی - تلگگرام تبریکتی متضمن تائید مرام موسسه ملل متحده اضطرف ع ج وزیر امور خارجه به عنوان سکرتر جنرال یونو مخابره شد .

چهاردهم :- نظر به درخواست و سفارش دارالانشای ملل متحده که همه ساله راپور اجراءات واقعات ممالک عضو رادزمینه حقوق بشر یعنی اجراءات حکومت را که در دوران سال چه قدمهای برای بهبود رفاهیت حال نوده در ممالک شان برداشته اند برای انتشار در سالنامه حقوق بشر مطالعه می نماید ازین وزارت نیز معلومات مطلوبه را برای سالنامه ۱۰۴۸ خواهش برده بود که با اساس آن معلومات مذکور توسط ریاست مستقل مطبوعات ترتیب و ذریعه نمایندگی موصوف به دارالاشافرستاد شد ، معلومات متذکره اینکه جهت ترنید اطلاع مطالبین محترم ذیلاً درج میگردد :

معلومات راجع بحقوق بشر در افغانستان

« مقدمه »

شکل حکومت ملی افغانستان دارای قانون اساسی مکتوبه ایست که در ۳۱ اکتبر ۱۹۳۱ قبول و اتخاذ شده است مطابق این قانون اساسی رژیم حکومت رژیم شاهی مشروطه بوده همه مواضع و قسمت های مملکت یک هستی و تمامیت واحد را تشکیل میدهد . مملکت منقسم به ولایات بوده و هر ولایات بد ریعه یک نایب الحکومه « گورنر » و یک مجلس مشوره اداره میشود .

حکومت برای حفظ امنیت و تطبیق قانون دولت تمام معنی مقتدر است .

یک قانون اساسی مکتوبه در ۱۹۳۱ و قانون اساسی دومی در ۱۹۳۱ - ای بل ۱۹۴۲ تفرین شده بود . قانون اساسی جدید بذریعه « لویه جرگه » که در جولانی ۱۹۳۱ اجتماع نموده بود تفرین گردید .

پرنسپ های اساسی حکومت افغانستان تاریخی

۳۱- اکتو بر ۱۹۳۱

پرنسپ های عمو می :

ماده اول - دین اهالی افغانستان دین مقدس اسلامی است و مذهب رسمی اکثر اهالی مملکت مذهب حنفی است ، یاد شاه افغانستان باید پیرو همین مذهب باشد بیروان مذاهب دیگر مانند هند و ما و یهود ها که در افغانستان زندگی می کنند از عادات و اخلاق عمومی تخلف نموده در اجرای مراسم خود آزاد می باشند .

ماده دوم :- همانطوری که حکومت افغانستان از آزادی تمامه اجراءات و معاملات داخلی و خارجی خود متمتع است ، تمام حصص و علاقه های مملکت تحت امر و اراده اعلیحضرت یاد شاه افغانستان اتحادیه واحدی رامی سازند و هیچ فرق و امتیازی در بین حصص مختلف مملکت وجود ندارد ، سوم :- شهر کابل مرکز حکومت افغانستان بوده و همه باشندگان مملکت از جانب حکومت مساویانه دیده میشوند . باشندگان شهر کابل هیچ حقوق خاصی نسبت به اهالی شهر ها و دهات حصص دیگر مملکت ندارد .

« حقوق ملت »

قانون اساسی حاوی يك اعلامیه مبسوط و مفصلی راجع به حقوق اتباع افغانستان میباشد ، همه باشندگان مملکت مساوی بوده - فرق و تبعیض دین و مذهب وجود ندارد - اما اتباع افغانی را که شامل همه باشندگان و ساکنین مملکت می باشند لازم است به قیود و شرایط حکومت در مسائل مذهبی و سیاسی مقید و پایبند باشند . قانون اساسی اعلام مینماید که ، (به آزادی شخصی مداخلت و مزاحمتی نبوده) و هیچکس بدون يك امر (که مطابق به شریعت اسلام و با قوانین مربوط نباشد) مجبور یا اجزا داده نمیشود . هکذا قانون اساسی مذکور بردگی و غلامی را ممنوع قرار داده وضع تکالیف با اخذ بیگاری (جز در اثنای وقت جنگ) ممنوع بوده و هر نوع شکنجه و عقوبت لغو و باطل قرار داده شده است . آزادی تجارت ، صنعت و زراعت در حدود قانون گارنتی و ضمانت شده . جای داد بر مایملک که از طرف حکومت گرفته شود (جز در مورد اشخاص که به خارجه سکونت پذیر و مشغول پرویا کنند و دسیسه بر علیه حکومت افغانستان باشند) تلافی و عوض داده میشود . مصیبت مساکن و مکانات آزادی مطبوعات (با تجدید اجزائی راجع به مذهب) و توريد آزاد همه جرائد خارجی (که مسايل بر علیه مذهب و یا ایسی حکومت افغانستان را حاوی نباشد) تأمین شده و مسلم میباشد .

تعلیمات ابتدائی اجباری است، مدارس و مکاتب هامة بمنظور حفظ وصیانت تعالیم مذهبی در تحت نظارت حکومت بوده، خارجی ها به باز نمودن مکاتب جز در مورد آموختن ارت و صنعت صنایع والسنة خارجی مجاز نمیباشند.

اتباع افغانی به خدمات حکومتی طرف احتیاج قبول شده ما مورین ملکی از حمایت وسیعی مطابق قانون اساسی برخوردار میباشند.

مواد قانون اساسی راجع بحقوق عمومی رعایای افغانی :

ماده (۹) همه کسانیکه در مملکت افغانستان بود و باش دارند بدون هیچک فرق و امتیاز مسلک رعایای افغانی گفته میشوند. تابعیت افغانی مطابق بقوانین تابعیت قبول و ترک میشود. ماده (۱۰) تبعه افغانی با وجود اینکه مکلف اند از نظامنامه حکومت در مسایل دین و سیاسی متابعت نمایند از حقوق حقه خود مطابق بشریت اسلامی و با قوانین موضوعه مملکتی بدوستی متمتع میشوند.

ماده (۱۱) هیچ مداخلتی با آزادی شخصی وجود ندارد. هیچکس بکدام جزا و یا حبس بدون تغلف از اوامر شرعی و با قوانین موضوعه حکومتی نمیگردد.

غلامی و غلام ساختن در افغانستان مروج نیست. هیچ مرد و یازنی در افغانستان کسی را غلام و یا کنیز گرفته نمیتواند.

ماده (۱۲) رعایای افغانی موافق به تحدیدات قانونی در همه مسایل تجارتی اندستری و زراعتی آزاد اند.

ماده (۱۳) تمام تبعه افغانی مطابق بقوانین شرعی و دولتی حقوق مساوی دارند.

ماده (۱۴) تبعه افغانی نظریه استعداد و قابلیت هنگام ضرورت به خدمت گماشته میشوند.

ماده (۱۵) در افغانستان ملکیت منقول و غیر منقول هر يك از باشندگان حمایت میشود. در موقع ضرورت برای منفعت هامة اگر ملکیت غیر منقول کسی از طرف حکومت خریدم میشود بمالك آن مطابق به اوامر شرعی و نظریه هیئت منخبه قبل از تصرف آن قیمت پرداخته میشود. ماده (۱۶) محل بود و باش هر باشنده مملکت افغانستان از هر خیلی که باشند از هر گونه

مداخلت و تجاوزی مصئون است.

هیچ مامور رسمی و یا اشخاص غیر رسمی بدون امری که از طرف حکومت مطابق بشریت اسلامی و با قانون موضوعه حکومتی حاصل کرده باشد بی آنکه اجازه بغوا هد داخل اقامت گاه بکنفر شده نمیتواند.

ماده (۱۷) ضبط ملکیت منقول و غیر منقول منسوخ فرار یافته است. به جز از ملکیت

آن اشخاصی که در خارج مملکت زیسته و برخلاف حکومت افغانستان پرو پا کنند نمایند و یا دسیسه بازی کنند.

ماده (۱۸) کرد آوری پول و گرفتن قشون الجاری و جمع آوری مردم برای خدمت بیکاری بجز زمان جنگ کاملاً منع قرار یافته است .

ماده (۱۹) جزایهای سنگین و ظلم کارانه بکلی متروک و ممنوع است . هیچگونه جزائی تحمیل شده نمیتواند که مطابق به او امر مقدس اسلامی و باقوانین موضوعه جزائی حکومتی نباشد .

ماده (۲۰) تعلیمات ابتدائی برای اطفال افغانی اجبا ریست .

ماده (۲۱) در افغانستان تعلیمات علوم اسلامی منع نبوده و هر يك از تبعه افغانی مختار است که تعلیمات علوم اسلامی را فرا گیرد . خارجی ها بجز آنها نیکه مصر و ف تعلیم ارت مسایل اندستری و زبان های خارجی میباشند - اجازه ندارند که مدارس و مکاتب افتتاح کنند .

ماده (۲۲) مسکاتب افغانستان تحت نگرانی حکومت میباشند تا تعلیم و تربیت و کلتوری که ازین گونه موسسات انتظار برده میشود به عقاید اسلامی در تصادم نیامده و آنچه را که ازارت ادبیات و ساینس سود مند ثابت میگردد برای متعلمین تهیه نمایند . مگر در اساس تعلیم و تربیه هیچ تغییر و مداخلتی را لازم نشمرد و عقاید پیر وان ادیان سماوی دیگر یعنی نصرانیها و یهودیها را هیچ تغییر نمیدهند .

ماده (۲۳) نشریات و جراید افغانستان برخلاف دین و مذاهب تبلیغ نمیکند و بجز شرط مخصوصه تحت هیچگونه قیدی نمیباشند حق نشر و اشاعه خبرها محض متعلق بحکومت و تبعه افغانی است . داخل ساختن جرائد خارجی که دارای موادی برخلاف مسایل دینی و با لیبسی حکومت افغانستان نباشد ممنوع نیست .

ماده (۲۴) فیصله دعوای شخصی و مسایل متنازع فیه در بین اهالی بمحاکم عدلی دیگر شعب مربوطه حکومتی راجع میشود و کسایکه بفسله و حکم یک محکمه قناعت حاصل نکنند به اولیای امور وزارت مربوطه مراجعه مینمایند و اگر باینهم قانع نشوند بصدر اعظم مملکت و اعلیحضرت پادشاه افغانستان رجوع میکنند .

ماده ۲۵ - مالیات و محصولات معینه بقرار اصولنامه جدا گانه اخذ می گردد .

ماده ۲۶ - هیچ مقداری بیش از آنچه در اصولنامه حکومتی جایز شمرده شده است از کسی اخذ نمی گردد .

« اداره قانون گذاری »

قوه مقننه بذریعہ يك هیئت قانون گذاری در اطاقی که از شورای ملی و اطاق اعیان متشکل می باشد اجرا و تطبیق می شود .

اطاق هوام ، شورای ملی نامیده می شود که در سنه ۱۳۰۹ هجری مطابق () عیسوی

تاسیس شده اعضای اطاق مذکور از ایالات و محلات برای مدت سه سال انتخاب شده نمایندگان تمام ساکنین مملکت می باشند مجلس مذکور دارای ۱۱۰ عضو می باشد .
همه قوانین و نظامات که تنفیذ و به وجود آوردن آن برای تقویه و استحکام مبانی حکومت و برای اداره امور لازمی هستند از طرف شورای ملی تصویب خواهد شد .

شورا راجع به وضع محصولات و مالیات - قوانین و نظامات جدید . اعطای امتیازات بکمیته ها قرضه - طرق و شوارع و راه های ریل قوت و صلاحیت داشته و می تواند عملیاتی را که از طرف وزارت خانه ها در حینیکه شورا تعطیل است صورت گرفته شده باشد تجدیدنظر و بازرسی کند شورا می تواند شاه را ملاقات کنند ولی باید اول از وزیر دربار تقاضا کنند که وقت ملاقات را تنظیم نماید .

مجلس اعیان از اشخاص بان تجربه و باهوش از طرف شاه تعیین می شود . مجلس مذکور دارای ۴۳ عضو می باشد . تجاویزیکه از طرف مجلس اعیان تصویب می شود شورای ملی را لازم دارد همگذا تصاویر شورای ملی تصویب مجلس اعیان را لازم دارد جز در موارد استثنائی مثلا تجاویزیکه از طرف شورای ملی تصویب گردیده باشد - بدون تصویب مجلس عالی اعیان هم در صورتیکه مجلس اعیان در حال جلسه نباشد با صحت شاهانه عملی می شود ، و همگذا شاه می تواند یک اختلاف بین شورا و اعیان را راجع به تجاویزیکه از طرف اعیان تصویب شده و اما از طرف شورا تصویب نشده باشد فیصله نماید .

« بعضی مواد قانون اساسی راجع به قوه پارلمان »

ماده (۴۹) اعضای شورای ملی حق دارد که در وقت ضرورت با پادشاه مملکت ملاقات نمایند درینگونه ملاقات ها و استشاره ها هیئتی که مرکب از رئیس شورای ملی و شش تن از اعضای باشد که از طرف همه و کلاً انتخاب می گردند . این هیئت از وزیر دربار مملکت خواهش می نماید که برای ملاقات ترتیب اتخاذ و وقت تعیین کند .

ماده (۶۲) به عرایض اهالی که از طرف شعبات مربوطه رسمی و وزارت مربوطه آن پرداختی نمی شود توسط نماینده منطقه که عارض به آن متعلق است بمجلس پیش شده میتواند . اینچنین عرایض از طرف رئیس مجلس برای غور بصدر اعظم مملکت سیرده می شود .

ماده (۷۶) وزراء نزد اعضای شورای ملی مسئول می باشند تا بصورت عمومی بالیسی حکومت را مدنظر داشته باشند و در وزارت خانه ها نیز مسئولیت خاصی نزد نمایندگان ملت دارند . اعلیحضرت پادشاه افغانستان به اینصورت از هر گونه مسئولیتی آزاد است .

حقوق مامورین سلطنتی :

ماده ۸۴ - مامورین سلطنتی بقرار مواد نظامنامه مامورین مامورینهای که مستحق بوده و قابلیت آن را می داشته باشند، مقرر می گردند، و جز آنکه استعفی کنند و یا مقامات باصلاحیت مربوطه تبدیلی شان را لازم بدانند مامورین سلطنتی موقوف نمی شوند. آن مامورین نیزیکه سلوک خوب می نمایند و به وظائف خود بدرستی و ارسائی می کنند ترفیع می نمایند و مطابق بمقررات موضوعه، درمعاشات آنها ازدیار بعمل می آید.

« اداره عدلی و قضائی »

همه محاکم از هر نوع مداخله آزاد می باشد. و همه اتباع افغانستان که با فیصله و امریک محکمه قناعت حاصل کرده نمی باشد حق دارد بمقامات ذیصلاحیت بالاتر الی وزارت خانه مربوطه و اگر باز هم بقناعت وی پرداخته نشده باشد حتی تاصدر اعظم و اعلیحضرت پادشاه عرض خود را رسانده و خواهان مرافعه شود. تأسیس نمودن هر قسم محکمه مخصوص برای تصفیه دعویهای خصوصی خارج از محکمه عدلی ممنوع است.

بعضی مواد قانون اساسی راجع به قوت و صلاحیت محاکم :

- ماده (۸۷) - دعاوی عمومی تحت قوانین شرعی در محاکم عدلی دوران داده میشود.
- ماده (۸۸) - دعاوی که در محاکم عدلی دوران بیبدامی کنند مطابق با حکام مذهب حنفی فیصله می شوند.
- ماده (۸۶) همه محاکم عدلی از هر گونه مداخلت آزادند.
- ماده (۹۰) دعوای همه علانیه دوران مینمایند به استثنای دعوای آنها نیزیکه قاضی استماع علانیه آن را لازم نداند.
- ماده (۹۱) هر شخصی میتواند مطابق بقوانین شرعی برای تأمین حقوق خویش دعوی کند.
- ماده (۹۲) محاکم عدلی هیچ تأخیری در استماع دعاوی ننموده و جزاز مقررات شرعی به هیچ طریق دیگر انکس نمیشود.
- ماده (۹۳) هیچکس محکمه خصوصی برای حل دعاوی در خارج محاکم عدلی بنا کرده نمیتواند.

مسئولیت مکاتیب و اخبارات

ماده (۱۰۹) حفاظت مکاتیب ارسالی توسط مامورین پوسته بدرستی میشود. مکاتیب و غیره مراملات که محمول پوستی آنها تادیه شده باشد از طرف هیچ اداره بستی باستثنای احکام مخصوصیکه از دولت بسد باز نمیگردد و سر بسته بمرسل الیه میرسد.

اصولنامه کار و کارگر

این اصولنامه بالای دو مطلب مهم ذیل اتکا یافته ،

الف - آزادی در انتخابات مسلک صنعتی .

هر شخص رای انتخابات مسلک صنعت مشروعه خویش آزاد است - مشروط بر اینکه قبل از عملی نمودن آن ذریعه پیشنهاد تحریری - اجازه وزارت اقتصاد ملی را حاصل نموده مطابق اصول موضوعه دولت رفتار نماید .

ب : حمایت کارگران به ترتیب ذیل ،

الف - رسیدن حق الزحمه طور کامل وبدون موانع به کارگران .

ب - تلافی خسارات وارده جسمانی کارگران درحین اجرای وظائف شان .

ج - تعیین وقت کار طور منصفانه .

د - استراحت هفته وار .

ه - حفظ ماتقدم از خطر .

و - حفظ الصحه .

مقررات کار :

ماده (۶) - اصولنامه عقد تحریری قرارداد - بین کار ، فرماو کارگرو بین کار فرماو مستخدم - تمی و لازمست . قرارداد کار ، قراردادی را گویند که در آن کارگرو با مستخدم بمقابل حق الزحمه معینه تمهید میکنند که دریک محل کار داخل گردیده و بالمثل کار فرما تمهید میشود که حق الزحمه معینه را به کارگرو با مستخدم مندر کور بپردازد - و در قرارداد مزبور موافقه جانبین حاصل میباشد . ماده (۸) موسسات صنعتی اصول شرایط استخدام کارگران و مستخدمین را با تعین حق الزحمه آنها به غرض اطلاع عامه اعلان مینمایند . استخدام کارگران و مستخدمین بموجب حکم اصل (۶) اختیاری و بموافقه طرفین است .

تکالیف کار فرمایان :

ماده (۱۱) تعین حق الزحمه کارگران و مستخدمین بموافقه آزاد کار فرماو کارگر و مستخدم بوده و پس از معین گردیدن آن به امضای قرارداد کار ، از طرف جانبین . کار فرما مکلف است که حق الزحمه معینه را حسب قرارداد طور کامل و به اوقات منظم به کارگر و مستخدم تادیه نماید .

ماده (۱۲) - حق الزحمه کارگر و مستخدم به پولیکه رسماً از طرف حکومت در مملکت رایج است تادیه میگردد و تادیه حق الزحمه بجنس ، یا بانکت که تادیه آن را بجنس مجاز بدانند

كاملاً ممنوع است - و احياناً اگر قرار دادى هم به اين ترتيب شده باشد از اعتبار ساقط است مستخدمين خارجى از اين امر مستثنى بوده و با آنها مطابق قرار دادى كه مستقلاً عقد ميگردد رفتار ميشود .

ماده (۱۳) حق الزحمه كارگران و مستخدم بايستى در ماه يك دفعه تاديه گردد - و اگر كدام كارگر و يا مستخدم به نسبت ضرورت خويش معاش پانزده روزه خود را خواهش كند كارفرما در صورت امكان نبايد مضايقه نمايد .

ماده (۱۵) حق الزحمه كارگر و مستخدم بشخص خود كارگر و مستخدم تاديه گردیده و كار فرما حق ندارد كه فرضداران آنها را اعتبار داده و حق الزحمه شان را به اينطور اشخاص بدهد . اگر حكم كدام محكمه موجود باشد كار فرما ميتواند كه بكمصه معاش كارگر را بقرضداران بدهد .

ماده (۱۶) كارفرما اگر بالای كارگران و مستخدمين قروضى داشته باشد در موعده شش ماه الى يكسال از حق الزحمه آنها وضع نمايد .

ماده (۱۷) در صورت افلاس يك موسسه راجع بطلب حق الزحمه كارگر و مستخدم مطابق اصولنامه افلاس و ورشكست رفتار ميشود .

ماده (۱۸) كارگران موسسات متافع عامه كه توسط اجازه داران بكارگماشته ميشوند مستحق اند كه در صورت پديده شدن اجاردار و يا قطع معامه آنها باحكومت و يا يك موسسه و يا شخص حق الزحمه خويش را از بول طلب اجازه داراگر بالای حكومت يا موسسه و يا شخص باشد بعد فناعت اجازه دار از حكومت و يا موسسه و يا شخص اخذ نمايد .

ماده (۱۹) خطريكه در اثنای اجرای وظائف به كارگر و يا مستخدم پيش ميشود كار فرما را مكلف مى سازد - كه مطابق مواد آتى اصولنامه هذا جبران خسارات جسمانى وارد بر كارگر و يا مستخدم را به استثنای فقرات الف - ب - ج اصل ۲۶ بنمايد .

ماده ۲۰ - موادى كه خطر در كار در آنها اعتبار داده ميشود از قبيل ذيل اند .

الف - صنايع تعميراتى از قبيل بنائى - نصب گادر هاى سخت و استخوان بندي تعميرات سنگك كارى، نجارى - نصب آهن جامه - پلاستر كارى - رنگمالى وغيره .

ب: تمهدات حمل و نقل انسان و مال التجاره .

ج: تمهدات بار كردن و پايان كردن مال التجاره .

د: مغازه هاى مى و گدام هاى عمومى .

ه: معادن و منابع سنگك كشى .

و: موسساتى كه در انجا مواد احتراقيه از قبيل باروت - دينامت وغيره ساخته ميشود .

ز- فابریکات و موسسات میکانیکي خورد و بزرگ بلا استثناء و الحاقیه های میخانیکي موفتي،
ح - تمام موسسات باحصه موسساتيکه قوه محرکه را توسط آب ، گاز ، بخار ، تیل و برق
تولید مینمایند .

ط - موسسات تجارتي .

ی - موسسات زراعتي مشروط بر اینکه خسارات وارده توسط آلات میخانیکي و ماشین
صورت گرفته باشد .

ماده (۲۱) تحمیل جبران خطر در کار بریک کارفرمای کوچک که بیک تعداد کم کارگر
استعمال مینماید و بریک کارفرمای بزرگ که بتعداد کثیر کارگر و مستخدم را شامل کاردارد
یکسان میباشد - لکن شخصیکه طسور عادی تنهائش را اجراء نموده و بعضی اوقات طور فرق ائامده
برای امداد و کمک کارگری را موقتاً استخدام مینماید - کارفرما گفته نمیشود . و به همین
ترتیب اگر صاحب یک منزل بعضی اوقات کارهای خویش را توسط مزدور اجرا مینماید تحت
مسئولیت خطر در کار نمی آید . راجع به وقوع خطر در کار های زراعتي شخص مسئول
همان است که مالک ماشین و آلات میکانیکي میباشد .

ماده ۲۲ - استفاده کنندگان جبران خطر در کار اشخاص ذیل اند .

الف - مستخدمین .

ب - کارگران .

ج - شاگردان دارای حق الزحمه معیني که سن شان (۱۵) سال و یا از ۱۵ بلند باشد .

د - شاگردان اجوره کاری که سن شان از ۱۵ سال کمتر است و مقید به عقد قرار داد

شاگردی نمیباشند .

ماده ۲۵ - علمی که اسباب خطر در جریان کار شمرده میشوند حسب ذیل اند :

الف - وقوع خطر - مقصد از وقوع خطر صدمه وارده ظاهری و با داخلی است که توسط

عمل فوری و شدید یک قوه یا سبب خارجی بجسم وارد آید و باعث مرگ و یا ناتوانی کار علاوه

از موعد یک هفته گردد - از قبیل یکضربه به شدید انفلاق تولید، زهریت توسط انتشار غازات

غیر قابل تنفس و غیر . . .

ب - باید خطر در اثر کار و در حین کار واقع گردد مقصد از خطر در کار این است

که سبب مستقیم وقوع آن کاری باشد که کارگر و یا مستخدم مشغول است و خطر در حین

کار اینست که کارگر و یا مستخدم مشغول کار بوده توسط خطر یکه در اطراف و نواحی

آن واقع میگردد صدمه بردارد و یا تلف شود گرچه این خطر در اثر کار مستقیم کارگر

و یا مستخدم به وقوع برسد خطر در حین کار شمرده میشود اگر خطر در منزل کدام مشتری

موسسه و بادر عرض راه منزل مشتری موسسه واقع گردد تحت عنوان خطر در کار می آید لیکن اگر خطر در حین آمدن کارگر و یا مستخدم به محل کار و بادر مراجعت آنها از محل کار در منزل شان بوقع برسد خطر در حین کار گفته نمی شود و نیز خطراً تیکه در اثر حوادث طبیعی از قبل صاعقه، سیلاب، زلزله و غیره بظهور برسد خطرات کار نمیباشد. اگر چه این خطرات در حین کار هم واقع شود.

ماده ۲۶ - کارگران و مستخدمین در مواقع ذیل حق استفاده از جبران خطر کار را نداشته و کار فرما مکلف به تلافی آن نمیشود.

الف ۱ - در صورت تیکه صدمه و یا رده بعثت تاثیر مسکرات و دویه مخدره باشد.

ب - در صورت تیکه عمدتاً احکام و فواعدی را که مخصوصاً برای حفظ آنها وضع شده رعایت ننمایند.

ج ۱ - در صورت تیکه عالماً و عامداً و سائل و ساطعی را که برای حفظ آنها تعیین شده مراعات ننموده و عمدتاً و سائل مذکور را تغییر داده و از کار بپندازند.

ماده ۲ - کار فرما مکلف است که مراقبت صحت عماله جات مربوطه خود را نموده و در صورت تیکه آنها در حین اجرای وظیفه مرخص و یا مجروح شوند معالجه آنها را از صندوق احتیاط متذکره اصل (۳۱) بنماید.

تبصره - عماله جات عبارت ارشا کرد کارگر و مستخدم میباشد.

ماده (۳۱) تمامی موسسات صنعتی مکلف اند که بقرض جبران خسارات و یا رده بر عماله جات خودها یکمقدار پول در یکی از بانکهای مملکت بصندوق احتیاط بگذارند.

ماده ۵۰ - رعایتی های اصولی کارگران و مستخدمین در سال ۲۰ روز رخصت ضروری و یکماه رخصت مرخصی میباشد که در حین ضرورت به آن کارگران و مستخدمین مکلف اند که کتباً کار فرما و یا آمر موسسه را مطلع سازند علاوه بر ایام رخصتی مطلقاً اصولی اگر کارگران و یا مستخدمین غیر حاضر میشوند برای روز اول در مقابل یک روز غیر حاضری دوروز معاش آنها کسر میشود و کار فرما بوسائل ممکنه کوشش نماید که شخص غیر حاضر را بالای وظیفه اش حاضر سازد - در صورت تیکه غیر حاضری از پنجروز تجاوز نماید در مقابل یک روز غیر حاضری یکروز معاش آن کسر میگردد اگر مرخصی کارگر و یا مستخدم از یک ماه تجاوز نماید و یا تکرار غیر حاضر شوند کار فرما بخواه فقره مقام صلاحیت دار حکومت میتواند که قرار داد را فسخ نماید.

تبصره ۱ - اگر جلب غیر حاضران از قدرت کار فرما خارج باشد بمرجع مربوطه اطلاع نمایند تا راجع بطلب آنها اقدامات لازمه بعمل آید.

تبصره ۲- در صورتیکه کارگران و مستخدمین در طول يك سال از رخصتی های ضروری خود استفاده ننمایند ایام استفاده نشده را علاوه بر حق الزحمه ۱۲ ماهه پول نقد معا دل حق الزحمه خود مستحق میگردند .

ماده (۵۱) رخصتی های اصولی شاگردان در سال ۱۵ روز رخصت ضروری و يك ماه رخصت مریضی میباشد که حین ضرورت بان شاگردان کار فرمایا امر موسسه را با نیت مطلع بسازند به استثنای ایام رخصتی های اصولی اگر شاگردان غیر حاضر میشوند برای ده روز اول در مقابل يك روز غیر حضری يك روز حق الزحمه و با اجوره آنها کسر میشود و اگر غیر حضری آنها زده روز تجاوز نماید کار فرما میتواند که قرار داد آنها را فسخ نماید .

تنظیم کار

ماده ۵۷ - کارگرانی که عمرشان از (۱۸) الی (۲۰) سال باشد علاوه از ۷ ساعت در روز نمیتوانند که به کار های تحت الارضی مشغول باشند و در بین این هفت ساعت کارا فلیک ساعت استراحت نیز شامل است .

ماده ۵۸ - کارگرانی که عمرشان از ۱۸ سال کمتر باشد در کار های شب کاری شرکت ورزیده نمیتوانند .

ماده ۵۹ - وقت کار روزانه در ۶ ماه اول سال شمسی (۹) ساعت و در شش ماه اخیر سال (۸) ساعت میباشد که يك ساعت استراحت در بین ساعات مذکور نیز شامل است .

ماده ۶۰ - اگر در اثر وقوع حوادث طبیعی و یا غیر مترقبه و یا فوق العاده در جریان کار وقفه رخ دهد و کار معطل گردند در صورتیکه وقفه تعطیل یکروزه کار را باعث گردد افزودی ساعات کار زیاده از وقت معینه اصل (۵۹) لازم نیست ، و اگر وقفه مذکور تعطیل کار زیاده از يك روز را دربر گیرد در صورت با اجازه مرجع صلاحیت دار ساعات کار افزود شده مشروط براینکه افزودی ساعات کار از در ساعات در روز تجاوز ننماید .

ماده ۶۱ - بهر صورتیکه باشد تخفیف در ساعات کار موجب کسر حق الزحمه نگردیده و بالعکس حق الزحمه ساعات افزودی کار فی صد ۱۵ الی فیصد ۲۵ از معاش ساعات عادی کار زیاد باشد .

ماده ۶۲ - افزودی لازم ساعات کار برای مستخدمینیکه وظائف شان بذات خود استراحت را دربر دارد از قبیل مفتشین ، محافظین ، موتور رانها ، تحویلداران ، پیاده ها و غیره مجاز نیست و معاش ساعات افزودی کار نیز برای اینچنین مستخدمین داده نمیشود .

ماده ۶۳ - موسساتیکه در اثر حوادث غیر مترقبه و یا طبیعی و یا فوق العاده برای چندی

تعطیل میگردند راجع به تادیبه حق الزحمه عماله جات خویش مکلف اند که مطابق ذیل رفتار نمایند :

الف - اگر تعطیل مؤسسه یکماه دوام نماید حق الزحمه طور مکمل به عماله جات تادیبه گردد .

ب - اگر تعطیل مؤسسه دو ماه دوام نماید حق الزحمه ماه دوم مناصفه به عماله جات تادیبه گردد

ج - در صورتیکه تعطیل مؤسسه از دو ماه تجاوز نماید در صورت به موافقه طرفین یا الهی دوبره دایر گردیدن مؤسسه مناصفه معاش به عماله جات تادیبه گردد و با قرار داد فسخ شود .

ماده ۶۴ - هیچک مؤسسه صنعتی و تکنیکی مجاز نمیشد که یک نفر کارگرمستخدم وشاگرد را علاوه از شش روز در هفته مشغول به کار بسارد .

ماده ۶۵ - در یک هفته ۲۴ ساعت استراحت متواتر تعیین شده .

» ۶۶ - استراحت هفته وار بروز جمعه که تعطیل عمومی است صورت میگیرد .

» ۶۷ - مؤسسانیکه وقفه در آن باعث زیان یا افس گردیدن مواد مصنوعه میگردد از قبیل فابریکات برق و یا فابریکات مواد از تراشه و امثال آن مجازند که از ساعات مجموع استراحت هفته دار را به موافقه جانبین بالای روز های هفته تقسیم و با در دیگر وزه های هفته عملی سازند .

ماده ۷۰ - اگر دفاع ملی مملکت به کار فوق العاده متواتر بدون وقفه هفته وار ضرورت داشته باشد تمام عماله جات و مؤسسات طرف احتیاج مکلف اند که با امر حکومت و به قدر ضرورت از استراحت هفته وار خود به استثنای اوقات نماز صرف نظر نمایند .

مرستون « دارالم - اکین »

مرستون مؤسسه خبریه ایست که در سال ۱۳۲۵ وزارت اقتصاد ملی بنامیس آن داخل اقدامات شده و پس از آنکه پروژه آن مراتب قانونی یعنی تصویب مجلس وزراء و بار امان مملکت را حاصل نموده دایر گردیده و ایک تک تعداد معتاد مساجد و اشخاص قابل حمایه را اعاشه و در عین حال تریه مینماید .

مشه و این این مؤسسه عموما ازدو دسته اشخاص متشکل میباشد یکی آنها نیکه فشار حمایتی و محبتی اوشان را فقیر و بوسا ساخته و قادر به تامین وسایل زندگی خود نمیشانند ، دوم کداگر هائیکه را پیشه پر منفعتی برای خود یافته و از راه فروش کرامت و آبروی خود در جامعه زندگی میکنند . جنبه اول بعد از تحقیقات لازمه داخل مرستون و جنبه دوم توسط

یو لیس و وظیفین موسسه جمع آوری گردیده داخل مؤسسه و با ضمانت اصولی که دوباره کداگری نکند از مؤسسه خارج میگرددند .

بینویان و مستحقین که در این مؤسسه پذیرفته میشود بحیث عضو عاقل و تنبلی اوقات خود را بسر نبرده هر فرد از زن و مرد با طفل فراخور حال و استعداد و توانائی شان به کار واداشته شده بجز معلولین و میوبین که عجالتاً هیچ کاری از آنها کسرفه نمیشود دیگر هیچ فرد بیسکار موود نمیباشد . و اجرا آت مهمه این مؤسسه عبارت است از شعبات مستقنی از قبیل خیاطی ، نجاری ، بوت دوزی ، گل دوزی و غیره اطفال خورد سال که سن شان بین ۶ ، ۷ باشد داخل مؤسسه کود کستان و بالاتر از آنها قسماً در صنوف داخلی مؤسسه تحت تعلیم و قسماً داخل مکاتب ابتدائی بلدی گردیده اند .

عمارت مرستون که فعلاً به قلعه هوشمند خان (انتهای جنوب غربی علاقه بلدی کابل) بوده بعمارت جدید که در سین کدلی (افشار) (د . پنج کدلی متری غرب کابل) واقع و دارای پنجصد جریب زمین یک احاطه بزرگک میباشد نقل مکان و بر علاوه یکپهزار جریب از زمین های نوآباد - ریزه کوهستان (تعلق بحکومتی کلان شمال) را که حکومت بمؤسسه مذکور تبرع نموده و مؤسسه زمین مذکور را تحت استفاده کسرفه است ، در نظر دارد در بعضی ارولیات بزرگک افغانستان هم اراضی خریداری و شعبات خود را در آنجا قائم گرداند . مامورین داخلی مرستون موظفند امور ارتزافی - ملبوسات ، ظروف ، تنظیمات ، محروقات ، صحتی ، حمل و نقل سیورت ، مخا براتی ، تنویر و غیره خدمات مسکین را تحت تفتیش فرار داده به آرامی و راحت آنها بکوشد .

موسسه روزنتون (حمایه اطفال)

تاسیس مؤسسه جهت حمایه اطفال افغانی در افغانستان از زمان سلطنت امیر حبیب الله خان شهید که بنام (یتیم خانه) یاد می شد روی گکار گردیده است . بگر در عصر امامانی که مؤسسه مذکور بر طرف گردیده بود دوباره در زمان سلطنت اعلیحضرت نادرشاه شهید این مؤسسه به (دارالایتم) افتتاح و یک عده اطفال بی بضاعت و یتیم را که از طرف حکومت تأمین حیات اوشان می شد ، در مؤسسه مذکور جمع و علاناً به تعلیم و تربیه اوشان در داخل مؤسسه میرداختند . چون بمقتضای وقت که باید مؤسسه مذکور یکدورت عصری را بحدود میگرفت در جوزای ۱۳۲۷ حکومت متبوعه ما مؤسسه مذکور را به نام ریاست (روزنتون) افتتاح و شعبات داخلی آن را وسعت کافی بخشید - علاوه بر جمع آوی اعانه هم داخل اقدامات گردیدند . که در حال حاضر بواسطه کم بضاعت خود ریاست روزنتون در نظر دارد

تا طلبای معارف و اطفالی را که مشکوک بمرض سل و غیر میباشند تحت مداوی و مراقبت گرفته برای مساعدت و کمک به اطفال غریب و بی بضاعت توسط ریاست بلد به شهر يك اندازه بول را تخصیص دارم اند تا ریاست بلد به بتواند از آن اطفال در موسم سرما دستگیری و علاوه در نظر دارند تا برای اطفالیکه در کوردکستان تحت تربیه گرفته شده اند ما کولات - ملبوسات ، اسباب بازی و تعلیمات ابتدائی کیندر گارتن (باغچه های مختص اطفال) را تهیه نموده برای بریه انوریم ها بستره و سامان تربیوی و صحنی و غیره را آماده گرداند وهم بعد از تهیه این همه لوازم در مراکز ریاست روز نتون در نظر دارد . در صورت داشتن سرمایه کافی در شهر های دیگر افغانستان نیز تاجیس همچو موسسه ها شروع شود تا اطفال امروز وطن را بتواند مردان قوی فردا را آورد .

موسسه خیریه کوردکستان :

اگر چه موسسه کوردکستان جزء موسسه حمایه اطفال (روزنتون) میباشد مگر بواسطه که فعلا در مرکز سلطنت موسسه کوردکستان افتتاح گردیده يك عده اطفال را که سن شن بین دو نیم و هفت سال میباشد در موسسه زیر تربیه گرفته اند . اگر چه پروگرام داخله آن جدا گانه است مگر برای مزید معلومات دوستانه ان نوع بشر تنها به تحریر و توضیح مرام موسسه مذکور اکتفاء نمود . ذیلاً میشکایم :

مرام و مقصد کوردکستان :-

- ۱- آماده ساختن اطفال برای حمایت متعدد و اجتماعی
- ۲- تزریق برنسبهای اخلاقی و فرمانبرداری و صحنی به اطفال
- ۳- مساعد نمودن تدریجی دماغ و مغز اطفال برای تعلیم و تربیه
- ۴- موقع دان بران غریبی و کار بما دران بی بضاعت و دارای اطفال معدود در صورتیکه خاطرشان از طرف اطفال شان جمع و آسوده میگردد .
- ۵- کنترول اساسی صحنی طبقه اطفال که افراد آتیه رفیال جامعه محسوب خواهند شد .
- ۶- فهماندن و طریقه نشاندن بما دران طرز تربیه اطفال شان .
- ۷- تهیه نمودن استراحت و آفتاب و فرحت برای اطفالیکه مجبور بزرک محیط و فضای حزن آوری امر از حیات میباشند . این بود مرام و مقصد موسسه که بر اساس کن مامورین کوردکستان سعی دارند اولاد این خاک مقدس را تربیه نمود به آرامی و سعادت آتی شان توجه نمایند . نظر بروح قانون اساسی افغانستان که از طرف قانون اسلام تأیید میشود از حقوق مدنی بعد کافی مستفید بوده و بر علاوه امروز برای حاضر ساختن نسوان برای خدمات

اجتماعی علاوه از مکاتب ابتدائی و ثانوی و عالی نسوان موسسات نسابیه دیگر از قبیل انجمن حمایت نسوان در مملکت هائر است که از طرف حکومت شناخته شده و ذریعۀ آن بلند بردن سوبه طبقه نسوان و موقع دادن هی مزید بابشان در خدمات اجتماعی اقدامات و صرف مساعی میشود چنانچه الان هم در موسسات مذکور از قبیل کود کستان زایشگاه، شفاخانه های اطفال و بیروان توریم و هم در شقوق عرفانی و صحی مملکت یک عده نسوان مقامات اداری و رسمی و خدمات اجتماعی را بدوش دارند و روز بروز درین زمینه پیشرفت حاصل میشود .

ب - مدیریت عمومی کنفرانسها :

در سال ۱۳۲۷ حکومت افغانستان در یک عده مجالس بین المللی که برخی از ان ذیلا تذکار می یابد مدعو گردید و نتایج و تصاویر این مجالس که توسط نماینده های افغانی و باخود مدیریت عمومی کنفرانسها بدست آمده مورد مطالعه حکومت متبوعه قرار گرفته و امید است از ان استفاده های لازمه بعمل آورده شود .

۱- ع ، ج ، ۱۰ ، ع ، نشان سردار محمد داؤد خان سفیر کبیر اعلی حضرت متعینه پاریس در کنفرانس بین المللی شرق شناسان که بتاريخ ۲۳ الی ۳۱ جولائی ۱۹۴۸ در پاریس انعقاد یافته بود شمولیت ورزیده بودند .

ع ، ج ، حبیب الله خان طرزی وزیر مختار اعلی حضرت در نانکنگ در کنفرانس سی و یکمین بین المللی کار که بتاريخ ۱۷ جون ۱۹۴۸ در سانفرانسسکو انعقاد یافته بود شمولیت ورزیده بودند .

۳- ع ، آقای عبدالرؤف خان سرکاتب - غارتگر برای اعلی حضرت در ماسکو در کنفرانس صلیب احمر در سویدن که بتاريخ ۱۶-۳۰ اگست ۱۹۴۸ انعقاد یافته بود شمولیت ورزیده بودند .

۴- ع ، ج ، ۱۰ ، ع ، نشان سردار محمد داؤد خان سفیر کبیر اعلی حضرت متعینه پاریس در جلسه سوم عمومی یونو که بتاريخ ۱۵ ستمبر ۱۹۴۸ در پاریس انعقاد یافته بود پروتوکل ادویه مخمره را امضا نموده اند .

۵- ع ، ج ، نجیب الله خان سابق کفیل وزارت معارف با داکتر عبدالرحیم خان در کنفرانس یونسکو که بتاريخ ۲۰ نومبر ۱۹۴۸ در بیوت انعقاد یافته بود شمولیت ورزیده بودند .

۶- ع ، ج ، نجیب الله خان سابق کفیل وزارت معارف در بیست و پنجمین کمیسیون بت های تاریخی که بتاريخ ۲۳ نومبر ۱۹۴۸ در دهلی جدید انعقاد یافته بود شمولیت ورزیده بودند .

۷- ع ، ص ، غلام محمد مستشار سفارت کبیر برای اعلی حضرت در هندوستان در کنفرانس هوایی که در ماه نومبر ۱۹۴۸ در دهلی جدید انعقاد یافته بود شمولیت ورزیده بودند .

امور وزارت خارجه

۸- ع، ج نجيب الله خان سفير كبير اعليحضرت همايونى متعنه هندوستان راجع به كسفرائس اندونزيا كه بتاريخ ۲۰ جنورى ۱۹۴۹ دردهلى جديد انعقاد يافته بودشموليت ورزيده بودند .
۹- شموليت عاص غلام محمدخان مستشار سفير تكبراي اعليحضرت دردهلى و آقاى شاليزى كفيلى مديريت عمومى كار و كارگر صدارت عظمى در جلسه مفتشين كار و كارگر منعقد ۱۵ نومبر ۱۹۴۸ - يلون .

ب - شعبه حقوق و معاهدات :

شعبه حقوق و معاهدات وزارت امور خارجه موضوعات قابل درج سالنامه را كه اجرا آت آن درهده السنه بعمل آمده قرار آنى مينگارد :

۱- پروژه اخذ محصولات فونسلكرى هارا ترتيب داده وبفرض طى مراتب اصولى بشعبه مربوطه آن ارسال نموده است .

۲- پروژه بريق رسمى افغانستان را ترتيب وبفرض طى مراحل قانونى به مجلس عالى وزراء تقديم نموده است .

۳- معاهدات مؤدت بين افغانستان ودول متجابه بفرض مزيد معلومات نمايندگان افغانى در خارج ارسال گرديده است .

ثبت موافقات در دفتر يونو

قرار ماده ۱۰۲ چارتر دول عضو مكلف اند كه بعداز تاريخ ۲۴ اكتوبر ۱۹۴۵ (يعنى تاريخيكه منشور ملل متحده انعقاد يافته) هر آنچه معاهده ، موافقه قرار داد ها بادول متجابه وكميته هاى عمده بعمل آمده باشد وبادر آنى صورت بگيرد سه كاپى آنرا به هر زمانيكه امضاء گرديده باشد بادونقل فارسى آن بفرض ثبت بدفتر يونو ارسال نمايند .

شعبه حقوق و معاهدات وزارت امور خارجه موافقاتى را كه بفرض ثبت بدفتر يونو ارسال نموده است قرار آنى است :

۱- موافقه سرحدى بين افغانستان وشوروى را كه درسنه ۱۳۲۵ بعمل آمده است بايرو توكل مربوطه آن واسناديكه بين سفارت تكبراي افغانى درماسكو ووزارت خارجه شوروى مكاتبه شده است .

۲- موافقه راديو تليگرافى بين افغانستان وشوروى كه درسنه ۱۳۲۶ بعمل آمده است .

۳- معاهده مؤدت كه قبلا در تاريخ ۲۶ جولائى ۱۹۲۹ بين حكومت متبوعه ما ودولت شامى هولاند در استانبول عقد وامضاء گرديده بود ولى تعاطى مصدقه معاهده مذكوره بظاهر وقوع مجاربه عمومى دوم عوق ومعطل مانده بود اينك اخيرا تعاطى مصدقه معاهده مزبوره درانقره بين جلالتماب محمد اكرم خان سفير كبير اعليحضرت دران کشور و وزير مختار دولت شامى هولاند درانقره بتاريخ ۲۷ نومبر ۱۹۴۸ تعاطى گرديد .

الف :- وړ و دسفرای کپار و وزیرای مختار د ول منجا په در دور ۱۳۲۶-۱۳۲۷ ن کابل.
 ۱- جلالتماب آقای وننگ کماندر روپ چند بحیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده حکومت هندوستان بدر بار کابل معرفی و اگریمان جلالتماب موصوف را بتاريخ ۲۸ فروری ۱۹۴۸ زریه وزارت مختاری بریطانیا در کابل طاب گردیدند . حکومت افغانستان به تقرر جلالتماب موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۱۱ حوت ۱۳۲۶ ابلاغ داشتند .
 جلالتماب شان بتاريخ : ثور ۱۳۲۷ وارد کابل گردیده و بتاريخ ۱۲ ثور سال مذکور ساعت یازده قبل از ظهر با تشریفات معموله در قصر داکشیا بحضور اشرف ملوکانه شرفیاب و اعتماد نامه خود شایرا تقدیم کردند .

مختصر سوانح عالیقدر جلالتماب وننگ کماندر روپ چند :-

جلالتماب شان بتاريخ ۱۹۰۰ در لاهور تولد گردیده تحصیلات خویش را در فاسکولته اشرف (ایچسن) گرفتند . نامبرده از يك فمیل نجیب و تاریخی پنجاب میباشند . فرجد (نیکه کلان) شان یکی از جنرالهای امیراطوری نخل و در اوائل قرن ۱۹ فرمانروای پنجاب بود و توپ نامی مقلها موسوم به زمزمه فرمان اومی بود . پدرش برای چندین سال در پالمان سمت حزب مخالف را داشت .

آقای وننگ کماندر روپ چند يك ورزش کار لائق بوده شکار و خوش اسب سواری و بازی چوگان را بسیار دوست دارد . نامبرده يك شخص دلیر و شجاعت پسند بوده در جنگ گذشته برضای خود در فوای فضائی شامل و بحیث بیبلوت طارات بم افکن در هند و در خارج هند خدمت نظامی کرده است .

در سیاست ملی و بین المللی علاقه داشته در زمان حیات پدر وظیفه سکرتری شخصی او را اجرا میکرد . زمانیکه پدرش بغرض اشتراك در کنفرانسهای میزمدور (۱۹۳۱-۱۹۳۴) به لندن میرفت نامبرده نیز با او همراه بوده به انگلستان مسافرت مینمود . بعد از وفات پدر بجای وی در شورای دولتی انتخاب شد تا از اهالی غیر مسلم کل پنجاب نمایندگی نماید در چندین کشور آسما و اروپا سیاحت متعددی نموده در مسائل جهان يك نظر هر فانی و منوری دارند .
 ۲- نمایندگی شخصی گونر جنرال پاکستان در کابل سفارت کبیر تبدیل و سفارت کبیرای موصوفه عالیقدر جلالتماب اسماعیل ابراهیم چندر یکر را بحیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده خویش بدر بار کابل معرفی و اگریمان شان را بتاريخ ۱۴ اپریل ۱۹۴۸ طاب شدند . دولت پادشاهی افغانستان موافقت خویش را نسبت به تقرر جلالتماب شان بحیث سفیر کبیر بتاريخ ۳۱ حمل ۱۳۲۷ صادر کردند . جلالتماب موصوف بتاريخ اول جوزای ۱۳۲۷ وارد کابل شدند . بتاريخ پنجشنبه

جلائنٹھاب آئی ونگ کمانڈر رولپ چند۔ فیئر کیو
و نمائندہ فوق العادہ حکومت ہند

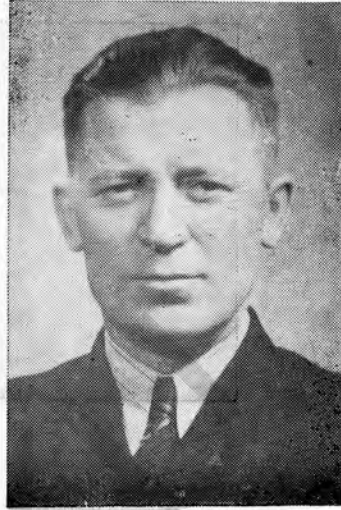
جلائنٹھاب آفسی اسماعیل ابراہیم چندریگر
سفیر کیو یا کتان

جلائنٹھاب آفسی سولٹنا سکواہر
سفیر کیو ہر طابہ

جلالناماب آقای مازری رو سفیر کبیر
دولت جمهوری فرانسه

جلالناماب آقای فید وروف ارنیمی فیدورویچ
سفیر کبیر اتحاد جماهیر شوروی

جلالناماب آقای ایمیل هرسل نماینده فوق العاده
ووزیر مختار دولت جمهوری چکوسلواکیا

جلالناماب آقای فراد الخطیب وزیر مختار
و نماینده فوق العاده عربستان سعودی

۲۰ جوزای سال مذکور ساعت یازده قبل از ظهر جهت تقدیم اعتماد نامه خویش حسب تشریفات معموله در قصر دلکشا بحضور ذات ملوکانه باریات گردیدند .

مختصر سواج جلالتماب آقای اسماعیل ابراهیم چندر بگر :-

جلالتماب شان بتاريخ ۱۵ ستمبر ۱۹۴۷ متولد و بهمدان طی يك دوره تحصیلات عالی و ختم امتحان ایل - ایل - یلی در دارالفنون بمبئی وظیفه و کالت قانونی را در ایالت احمد آباد اجرا مینمودند از سال ۱۹۲۴ الی ۱۹۲۷ در ریاست بلدیة احمد آباد عضویت داشتند . در تبلیغات مدنی سهم بزرگی گرفته از سال ۱۲۲۷ - ۱۹۴۷ در انجمن اسلام و هائی سکول ، احمد آباد واجبه معارف احمد آباد و در بعضی از موسسات عامه دیگری حیثیت سکرتر را داشتند ، در ماه فروری ۱۹۳۷ از طرف حوزه موکلان ده نشین ناحیه احمد آباد در مجلس قانون گذاری بمبئی انتخاب شدند در ماه ستمبر ۱۹۳۷ برای اینکه در محکمه عدلیه بمبئی بوکالت قانونی بپردازند بشهر بمبئی رفتند چنانچه در شق استیناف از عهده وظیفه و کالت قانونی بخوبی برآمده . در سال ۱۹۳۸ در مجلس قانون گذاری بمبئی از طرف حزب مسلم لیگک به سمت معاون رئیس انتخاب شدند .

از سال ۱۹۴۰ الی ۱۹۴۵ هر سال بطور رئیس حزب مسلم لیگک ایالتی بمبئی انتخاب می شدند ، از سال ۱۹۳۴ تاکنون عضویت مدیره آل اندیا مسلم لیگک میباشند ، از ماه اکتوبر ۱۹۴۶ الی اواسط ماه اگست ۱۹۴۷ از طرف حزب مسلم لیگک در حکومت موقتی هند بوزارت مقرر شده و در اجلاس دوم کمیته مقدماتی کنفرانس ملل متحده مربوط به تجارت و استخدام ، که از اپریل ۱۹۴۷ الی اول ستمبر ۱۹۴۷ در جینوا انعقاد یافته بود حاضر مقام ریاست هیئت هند گردیدند ، از ۱۵ اگست ۱۹۴۷ یعنی از بدو تاسیس وزارت تجارت ، صنعت و فوائد عامه در پاکستان وظیفه این سه وزارت فوق الذکر را بعهده داشتند .

۳- حکومت افغانستان و اضلاع متحده امریکا فیصله نمودند تا وزارت مختاری های خویش را در کابل و واشنگتن بسفارت کبراتبديل نمایند ، چنانچه وزارت مختاری های طرفین بتاريخ ۲۸ حوت ۱۳۲۶ بسفارت کبراتبديل و دولت جمهوری امریکه اسکا عالیقدر جلالتماب ایلی ای بالمر را که سابقاً حیثیت وزیر مختار را در کابل دارا بودند ، بحیث سفیر کبیر مقیم در بار کابل معرفی و اکریمان شان را بتاريخ ۲۲ حمل ۱۳۲۷ خواستار شدند . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر جلالتماب شان موافقت و موافقه خود شان را بتاريخ ۲۵ حمل ۱۳۲۷ تلگرافاً ابلاغ داشتند .

جلالتماب موصوف جهت تقدیم اعتماد نامه خویش بحیث سفیر کبیر بتاريخ شنبه یازده هم

جوزای ۱۳۲۷ حسب تشریفات معموله در قصر دلکشاه بحضور ذات اشرف ملو کانه شرفیاب و اعتماد نامه خویش را تقدیم نمودند .

۴- همچنین بن دولت پادشاهی افغانستان و دولت بریطانیای عظمی موافقه شد تا وزارت مختاری های خویش را در کابل و لندن به وزارت کبریا تبدیل نمایند . بهمین اساس وزارت مختاریها بتاريخ ۲۹ مارچ ۱۹۴۸ به سفارت کبریا تبدیل و حکومت بریطانیا اکسریمان عالیقدر جلالتماب سر جانلز سکوایر را به سفرت سفیر کبریا مقیم در بار کابل بتاريخ ۳۰ مارچ ۱۹۴۸ خواستار شدند . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر جلالتماب موصوف بصفت سفیر کبریا موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۱۹ حمل ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند .

جلالتماب موصوف بتاريخ سه شنبه چهارم جوزای ۱۳۲۷ ساعت یازده قبل از ظهر حسب تشریفات معموله در قصر دلکشاه اعتماد نامه خود شان را بحیث سفیر بحضور و اشرف ملو کانه تقدیم نمودند .

۵- دولت اتحادیه شوروی بتاريخ ۲۰ میزان ۱۳۲۷ عالیقدر جلالتماب فیدوروف از رسمی فیدورویچ را بحیث سفیر کبریا و نماینده فوق العاده خویش بدربار کابل معرفی نمودند . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر جلالتماب موصوف بحیث سفیر کبریا متعین در بار کابل موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۹ عقرب ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند .

جلالتماب شان بتاريخ ۵ جدی ۱۳۲۷ وارد کابل شده و بتاريخ ۱۸ جدی ۱۳۲۷ ساعت یازده نیم قبل از ظهر اعلیحضرت معظم مآبانی ایشان را جهت تقدیم اعتمادنامه شان حسب تشریفات معموله در قصر دلکشاه بحضور خویش پذیرفتند .

مختصر سوانح جلالتماب آقای فیدوروف ارتیمی فیدورویچ :

جلالتماب شان در سال ۱۹۰۱ تولد گردیده تحصیلات عالی را ا کمال کرده کتونرتبه جنرال مایور را دارا میباشد .

قبل از ۱۹۲۶ وظیفه قوماندانی را در فزون شوروی بهمه داشته از ۱۹۲۶ الی ۱۹۳۴ در مدارس تعلیمات حربی وظیفه معلمی را انجام میداد . از ۱۹۳۴ الی ۱۹۳۹ بحیث معاون اناشه نظامی در جایان ایفای وظیفه مینمودند و از ۱۹۳۹ الی ۱۹۳۷ مکرر بوظیفه معلمی مشغول گردیدند . از ۱۹۴۷ الی ۱۹۴۸ رئیس هیئت شوروی در کمیسون چهار دولت بزرگ در امور تدقیق مستعمرات سابقه ایتالیا مؤظف بودند .

۶- دولت شاهنشاهی ایران توسط سفارت کبریا برای اعلیحضرت در طهران جلالتماب آقای عبدالحسین انصاری والی اصفهان را که بتاريخ ۲۷/۱۱/۲۷ بحیث سفیر کبریا مقیم در بار

کابل معرفی و اگریمان جلالتماب موصوف را طالب شدند دولت پادشاهی افغانستان . موافقه خویش را نسبت بتقرر جلالتماب شان بحیث سفير کبير بتاريخ ۱۱/۱۲/۲۷ ابلاغ داشتند .
۷- دولت جمهوری فرانسه عالیقدر جلالتماب هانزی رورا بحیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش بدربار کابل معرفی او اگریمان عالیقدر جلالتماب موصوف را ذریعه مراسم مورخه ۱۲ نومبر ۱۹۲۷ وزارت مختاری فرانسه در کابل خواستار شدند . دولت پادشاهی افغانستان موافقه خویش را بتاريخ سوم فوس ۱۳۲۶ بوزارت مختاری فرانسه در کابل ابلاغ داشتند .

جلالتماب موصوف بتاريخ سه شنبه ۱۸ جوزای ۱۳۲۷ وارد کابل گردیدند . جلالتماب موصوف بتاريخ چهارشنبه اول سرطان ساعت یازده قبل از ظهر حسب تشریفات معموله در قصر دلکشا جهت تقدیم اعتمادنامه شان بحضور اعلیحضرت معظم همایونی بارباب و اعتمادنامه خودشان را تقدیم کردند .

مختصر سوانح جلالتماب آقای هانزی رو :

جلالتماب شان بتاريخ ۸ مارچ ۱۹۰۰ متولد گردیده باشیبه سیانس و فارغ التحصیل مکتب علوم سیاسی میباشند . بتاريخ ۱۹۲۸ در کریر دیپلوماسی داخل گردیده ارجنوری ۱۹۲۹ الی نومبر ۱۹۳۵ مدت هفت سال را در کدیسری عالی جمهوری فرانسه در شرم و لبنان سپری نمودند . در ۱۹۳۶ در مدیریت انیشیای وزارت خارجه مامور بوده از ۱۹۳۶ الی ۱۹۴۰ وظائف کتبات دوم و کتبات اول را در سفارت کبیرای فرانسه در آنقره دارا بودند .

دوره مشاوریت و شارژداری را گذراننده در ۱۹۴۲ مشاور درجه دوم سفارت و متعاقباً مشاور درجه اول سفارت بودند . در ۱۹۴۵ بحیث معاون مدیریت اروپای غربی در وزارت امور خارجه مؤظف بودند .

درسالهای ۱۹۴۵ و ۱۹۴۶ بحیث متخصص در کنفرانسهای سلح لندن و پاریس شرکت جست و پس از آن بحیث وزیر مختار و شارژدافر در نیو دهلی فرستاده در آنجا بحیث اولین نماینده سیاسی فرانسه از مارچ ۱۹۴۷ الی جنوری ۱۹۴۸ مؤظف بودند .

در ۱۹۳۹ موفق باخذ شوائبه اویون دنور کسردیده در ۱۹۴۸ بحیث یک افسر خدمت میگردید .

۸- دولت عربستان سعودی عالیقدر جلالتماب فواد العطیب را بحیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش بدربار کابل معرفی نموده اگریمان جلالتماب موصوف را توسط وزارت مختاری افغانی در مصر بتاريخ ۱۸ ثور ۱۳۲۷ خواستید . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر

جلالتماب مرصوف موافقت کرده و موافقه خویش را بتاريخ ۲۵ ثور ۱۳۲۷ الایغ داشتند . جلالتماب شان بتاريخ ۲۵-۱۳۲۷ دارد کابل شدند. عالیقدر جلالتماب مرصوف بتاريخ ۳ سنبله ۱۳۲۷ حسب تشریفات معموله در قصر دلکشا بحضور اعلیحضرت همایونی مشرف واعتمادنامه خودشان را تقدیم کردند .

مختصر سوانح جلالتماب آقای فواد الخطیب :

جلالتماب شان در ۱۸۸۷ در قصبه (شیم) در لبنان در خاندان الخطیب که از بزرگان مذهبی آنجا میباشند متولد گردیده و در ایام شباب در بیروت درونیورسیتی امریکائی مشغول تحصیل ادبیات عربی گردیده و در ۱۹۰۰ فارغ التحصیل شدند . سپس با جمعیه آزادی خواه عرب که برای حصول استقلال خود میکوشیدند کمک نموده و بانشر مضامین و اشعار برگزیده خود در جریده قوم را بازادی تبلیغ میکردند و علاوه بر این تبلیغ افکار و نظریات آزادی خواهی خود بممالک عربی مانند سوریه ، لبنان ، فلسطین ، مصر و سودان مسافرت کرده اند .

در ۱۹۱۵ بانثر دعوت شاه حسین مرحوم شاه حجاز به حجاز رفته در آنجا رئیس جریده (القبله) که بجریده خصوصی شاه منسوب می شد بکار آغاز و همیشه در بین قبائل رفته به خطابه ها و اشعار جناب و مؤثر خود آنقوم را برای آزادی و حصول استقلال از ترکها و بطرفمداری شاه حسین تبلیغ مینمودند و ازمین باعث معروف بشاعر بزرگ آزادی خواه عرب گردیدند .

جلالتماب شان در ۱۱۱۶ معین وزارت امور خارجه مقرر و در ۱۹۱۷ مقام وزارت امور خارجه را اشغال نمودند و در ۱۹۱۸ بسوریه آمده برای فیصله فصای عربی باشاه فیصل مرحوم به لندن و پاریس مسافرت نمودند . در ۱۹۱۹ در زمان سلطنت امیر فیصل در دمشق وزارت امور خارجه را عهده دار بودند . در ۱۹۲۱ زمانکه فرانسویها سوریه را اشغال نمودند به حجاز مراجعت کردند .

در ۱۹۲۱ یعنی زمانیکه شاه ابن سعود حجاز را مسخر نموده بود بحیث وزیر امور خارجه مشغول بکار بودند در ۱۹۲۶ مشاور خصوصی امیر عبدالله پادشاه شرق اردن بوده و تا ۱۹۳۹ بدین وظیفه ادامه دادند . سپس بانثر عدم موافقت سیاست شاه عبدالله برای تبلیغ آزادی و اتحاد ممالک عربی از کار دست کشیده بحجاز مراجعت کردند .

در ۱۹۴۱ شاه ابن سعود ایشان را بریاض دعوت فرموده مشاور خصوصی خویش مقرر کردند . بالاخره در ۱۹۴۸ بحیث وزیر مختار عربستان سعودی بدربار کابل اشغال وظیفه نمودند .

تألیفات جلالتماب آقای فواد الخطیب

- ۱- يك جلد كتاب صرف ونحو عربی .
- ۲- جزو اول ديوان شعر خود جلالتمابی .
- ۳- يك درام در شعر .
- ۴- بیسی لیکچرها ومضامین در تاریخ عرب .

کتابیکه تحت طبع است

- ۱- يك جلد تاریخ ادبیات عربی زمان جاهلیت عرب .
- ۲- جزو دوم وسوم ديوان شخصی شان .
- ۳- يك درامه در شعر بنام (زنوبیا) ملكة بالمع .
- ۴- يك درامه در شعر بنام (عبدالرحمن الناصر) .
- ۹- حكومت سویدن عالیقدر جلالتماب رواف ولمان سفیر کبیر سویدن در ماسکو را بحیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش بدربار کابل نیز تعیین واگریمان جلالتماب موصوف را بتاريخ ۱۲ ثور ۱۳۲۷ توسط سفارت کبرای افغانی در ماسکو خواسته شدند . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر عالیقدر جلالتمابی موصوف بحیث وزیر مختار موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۲۵ ثور ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند .
- ۱۰- دولت شاهی مصر عالیقدر جلالتماب حسن زکی را بحیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش بدربار کابل معرفی واگریمان جلالتمابی موصوف بتاريخ ۲۱ سنبله ۱۳۲۷ توسط وزارت مختاری مصر در کابل خواسته شد . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر جلالتماب موصوف بحیث وزیر مختار مقیم در بار کابل موافقت نموده موافقه خویش را بتاريخ ۲۷ سنبله ۱۳۲۷ بوزارت مختاری مصر در کابل اطلاع دادند .
- ۱۱- حكومت اندونیزیا ذریعه سفارت کبرای افغانی در دهلی عالیقدر جلالتماب میجر جنرال عبدالقادر را بحیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش بدربار کابل معرفی نمودند . دولت پادشاهی افغانستان به تقرر جلالتماب شان بتاريخ ۱۰ جوزای ۱۳۲۷ موافقه نمودند جلالتماب موصوف بتاريخ ۳۰ سنبله ۱۳۲۷ وارد کابل شدند . متعاقبا وزارت مختاری اندونیزیا ذریعه مراسم ۱/۸ مورخه ۱۸ نومبر ۱۹۴۹ خویش وزارت مختاری را به نمایندگی اندونیزیا در بار کابل مبدل و جلالتماب آقای میجر جنرال عبدالقادر را بحیث نماینده اندونیزیا معرفی نمود . دولت پادشاهی افغانستان بدین پیشنهاد موافقه و از موافقه خویش به نمایندگی اندونیزیا

د کابل کالنی

در کابل اطلاع دادند ، بنا بر قضایای اخیر اندونیزیا به سبب نرسیدن اعتمادشان مراحل رسمی شان طی نشد .

- ۱۲- دولت بلژیک وسیله وزارت مختاری اعلیحضرت درباریس آقای مارسل گوس شارژ دافر بلژیک مقیم کراچی را بحیث شارژ دافر بدربار کابل بتاريخ ۲۸ میزان ۲۷ معرفی واگریمان اورا طالب شدند ، دولت پادشاهی افغانستان به تعیین وتقرر آقای موصوف بدربار کابل موافقت وموافقۀ خود شان را بتاريخ ۲۳ عرپ ۱۳۲۷ تلگراما ابلاغ داشتند .
- ۱۳- حکومت چکوسلواکیا وسیله سفارت کبرای خویش درباریس ذریعۀ وزارت مختاری دولت شاهی افغانستان متمبثۀ پاريس بتاريخ ۱۰ فروری ۱۹۴۹ آقای ایمیل هرسل را بحیث نماینده فوق العاده ووزیر مختار دولت جمهوریه چکوسلواکیا بدربار کابل معرفی واگریمان جلالتماپ موصوف را مطالبه نمودند . دولت پادشاهی افغانستان بتعین وتقرر آقای موصوف بدربار کابل موافقت وموافقۀ خودشان را بتاريخ ۲۷/۱۲/۲۵ تلگراما ابلاغ داشتند .

مختصر سوانح آقای ایمیل هرسل:

جلالتماپ شان بتاريخ ۳ جنوری ۱۹۰۱ در لانونوک هرادک کرالوه چکوسلواکیا متولد گردیده . بعد از انجام تحصیلات در سال ۱۹۲۰ بحیث ژورنالیست کار کرده مخصوصاً بمسائل اقتصادی وتجارتی مشغول بود وبعداً به سیاسیات توده مشغول وبحیث عضو نمایندگی مرکزی پراگ مقرر شد . پس از ورود المان ها واشغال چکوسلواکیا در سال ۱۹۳۹ از طرف گستاوی گرفتار شد پس از آنکه رهاسد در موسسۀ مقاومت برضد المان ها کار کرد مجدداً گرفتار شده نخست به کمپ داشو و سپس به کمپ لوشن والدا منتقل داده شده . در آنوقت آزادی (ماه می ۱۹۴۵) بسر برد ودر حین بازگشت خود بچکوسلواکیا به تعمیر مجدد مملکت فعالیت میکرد یکی از اعضای عمده مجلس ملی پراگ شناخته شد در عین زمان در سیانیون آزادی نیز کار می کرد وفدوری بعدتر درسرویس وزارت خارجه چکوسلواکیا بر تبه مستشار داخل گردید .

ب: تقرر نمایندگان سیاسی افغانا نستان به مملک متحابیه

در دوره سال ۱۳۲۶-۱۳۰۷

- ۱- دولت پادشاهی افغانستان ع ، ج ، ۱۰۱۰ نشان والاحضرت ماشال شاه ولیخان راجیث سفیر کبیر ونمایندۀ فوق العاده خویش مقیم کراچی معرفی واگریمان والا حضرت ممدوح را بتاريخ ۶ حوت ۱۳۲۶ از حکومت پاکستان طالب گردیدند . دومینون پاکستان به تقرر والاحضرت شان موافقت وموافقۀ شان بتاريخ ۱۲ حوت ۱۳۲۶ ذریعۀ قونسلگری افغانی در کراچی مواصلت کرد .

۲- دولت پادشاهی افغانستان وزارت مختاری خویش درواشدکنن را بتاريخ ۲۶ حوت ۱۳۲۶ سفارت کبرا مبدل و ع، ج، ا، ع والا حضرت سردار محمدنعیم خان را بعیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده خویش به آنجا معرفی و اگریمه والا حضرت ممدوح را بتاريخ ۱۲ حوت ۱۳۲۶ حمل استند، دولت جمهوری امریکا بتقرر والا حضرت شان موافقت و موافقه شان بتاريخ ۴ حمل ۱۳۲۷ موصلت نمود.

۳- دولت شاهی افغانستان ع، ج، س، ا، نشان عبدالحسین خان د عزیز را بعیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده خویش مقیم دهلی معرفی و اگریمان جلالتماب شان را بتاريخ ۱۳۲۶ طالب گردیدند، دولت هندوستان به تقرر جلالتماب شان موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۲ حمل ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند، چون جلالتماب شان مریض و برای معالجه بواشدکنن رفتند، چون مریضی شان طول کشید بموض شان ع، ج نجیب الله خان را بتاريخ ۲۹ قوس ۱۳۲۷ بعیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده خویش مقیم دهلی معرفی و طالب اگریمان گردیدند. حکومت هندوستان به تقرر جلالتماب شان موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۱۵ جدی ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند.

۴- دولت پادشاهی افغانستان وزارت مختاری خویش در لندن را بتاريخ ۹ حمل ۱۳۲۷ سفارت کبرا مبدل و ع، ج، س، ا، نشان فیض محمد خان را بعیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده به دربار شاهی لندن معرفی و اگریمان جلالتماب شان را بتاريخ ۱۰ حمل ۱۳۲۷ از دولت برطانیا طالب گردیدند، دولت شاهی برطانیا به تقرر جلالتماب شان موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۱۶ فور ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند.

۵- دولت شاهی افغانستان ع، ج، محمد اکرم خان را بعیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده خویش مقیم انقره معرفی و اگریمان جلالتماب شان را بتاريخ ۱۰ حمل ۱۳۲۷ از حکومت ترکیه طالب شدند، دولت جمهوری ترکیه به تقرر جلالتماب شان موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۳۱ حمل ۱۳۲۷ اطلاع دادند.

۶- دولت پادشاهی افغانستان ع، ج، س، ع غلام یحیی خان د طرزی را بعیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش بحکومات عراق، شرق اردن، سوریه و لبنان معرفی و اگریمان جلالتماب شان را بتاريخ ۱۰ حمل ۱۳۲۷ از حکومت عراق و شرق اردن و بتاريخ ۳۱ حمل ۱۳۲۷ از حکومت سوریه و لبنان خواستند، دولت عراق بتاريخ ۲۱ حمل ۱۳۲۷ شرق اردن بتاريخ ۲۰ حمل ۱۳۲۷ - سوریه بتاريخ ۳ جوزای ۱۳۲۷ و لبنان بتاريخ ۱۱ جوزا از موافقه خودها نسبت به تقرر جلالتماب موصوف اطلاع دادند.

۷- دولت شاهی افغانستان ع، ج، ا، ع والا حضرت سردار محمد داود خان فرقه مشر اول را بعیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش مقیم پاریس، برن و بروکسل معرفی

واکریمان والا-حضرت ممدوح را بتاريخ ۱۰ حمل ۱۳۲۷ از حکومت فوق الذکر خواستند . دولت فرانسه بتاريخ ۲۵ حمل ۱۳۲۷ حکومت سوئیس بتاريخ ۲۹ حمل ۱۳۲۷ و حکومت بلژیک بتاريخ ۱۵ ثور ۱۳۲۷ از موافقه خویش نسبت به تقرر والا حضرت موصوف اطلاع دادند . ۸ - دولت پادشاهی افغانستان ع ، ج ، محمد عثمان خان « امیری » را بحیث وزیر مختار و نماینده فوق العاده خویش مقیم روما معرفی و اکریمان جلاتاب شان بتاريخ اول ثور ۱۳۲۷ خواسته شد . دولت جمهوری ایتالیا به تقرر جلاتاب موصوف موافقت و موافقه خویش را بتاريخ ۱۴ ثور ۱۳۲۷ اطلاع دادند . ۹ - دولت شاهي افغانستان ع ، عبدالرزاق خان « ضبئی » را سمت فوئسل خویش مقیم نیویارک معرفی و اکریکوواتر عالیقدر موصوف را بتاريخ ۱۰ - ۱۳۲۷ از حکومت امریکسا خواستند . دولت جمهوری امریکک به تقرر عالیقدر شان موافقت و موافقه خویش را بتاريخ اول سنبله ۱۳۲۷ ابلاغ داشتند .

مدیریت عمومی - سیاسی

الف : - شعبه اول سیاسی :

۱ - هیئتی در سال گذشته جهت حل و تسویه قضایای حدودی از طرف افغانستان و ایران تعیین گردید که از طرف افغانستان ص ، محمد اشرف خان مدیر قلم مخصوص هرات و از جانب ایران سرهنگ اکوی تعیین شده بودند بتاريخ ۱۴ ثور ۱۳۲۷ بسرحد اعرام و با هیئت ایرانی ملاقات و به کار شروع نمودند . که اخیراً کلمات خود را ، و موافقه انجام و بتاريخ ۲۱ جدی ۲۷ واپس بر اکتز خود عودت نمودند .

ب : - شعبه دوم سیاسی :

کمسیونیکه در سال ۱۳۲۶ نظر بموافقه نامه تاریخی ۲۳ جوزا ۱۳۲۵ برای تعیین و تجدید سرحدات افغانستان و اتحاد شوروی بتاشکند عزیزت نموده بودند ، هیئت مذکور موافقانه پس از انجام امور سرحد و اکمال و ترتیب پروتوکولها و نقشه جات حصه خشکه و آبی سرحد افغانستان و اتحاد شوروی از نقطه ذوائفقار الی زر کول بتاريخ ۱۱ میزان ۱۳۲۷ وارد مرکز گردیدند و نظر بحسن خدمت و ابراز فعالیت که درین راه از خویش نشان داده بودند از حضور ذات اشرف همایونی ناخذ اعضای يك يك قطعه فرمان و يك يك نشان خدمت مفتخر گردیدند اسمی هیئت مذکور قرار ذیل است .

۱ - ع ، ش ، س ، عبدالقیوم خان فرقه مشر رئیس هیئت .

۲ - ع ، محمدیونس خان مدیر شعبه دوم عضو .

۳ - ص ، محمدیحی خان سر کاتب بحیث سکرتر .

امور وزارت داخله

امور وزارت داخله در هژدهم السنه بحسن انتظام در جریان و در تمام مناطق مملکت امنیت کامل حکم فرما بوده و در اثر توجه آمرین و همکاری مامورین منسوبه آن قضا اینت خوبی بعمل آمده است و حسب ايجاب اصلاحات و تعديلاتی در تشکیلات ملکيه و ژاندارمه و پو ایس در مرکز و برخی ولایات رون کار آورده است و در تمام شعب مطابق اصول و قوانین و انواع موجوده اجراات شده است، که تفصیلات آنی بتائید تذکر فوق میباشد :

تعديل در تشکيلات ملکي

الف - مدیریت مامورین :

قبل ازین مدیریت مامورین وزارت داخله متشکل از سه شعبه مامورین، اجرائیه و سوانح بوده و در رأس آن یک نفر مدیر تقرر داشت، در سال جاری در تشکیل آن بادر نظر گرفتند سرعت کار و تدویر امور بصورت صحیح تجدید نظر بعمل آمده و بیچاره شعبه بنام شعبه اول، دوم، سوم و چهارم، منقسم گردیده که در سه شعبه آن یکسکیک نفر مامورین رتبه ۶ بنام آمر قسم و یکسکیک نفر مامورین رتبه هشت و ۹ و در شعبه چهارم یکسکیک نفر مامور رتبه ۶ بنام آمر قسم و سه نفر مامور رتبه ۹ ایفای وظیفه میدارند و در رأس همه آنها یکسکیک مدیر رتبه چهارم کار میکند .

ب - مدیر یت اوراق :

هنگذا بمقصد سهولت و سرعت امور اوراق وزارت در تشکیل آن تعدیلی روی داده و مدیر یت اوراق که سابقاً از دو شعبه اجرائیه و حفظیه مرکب بود حالا به سه شعبه اجرائیه و حفظیه فنون عمومی تبدیل داده شده که در شعبه اول الذکر یکسکیک نفر مامور رتبه ۶ و رتبه ۹ و در رأس شعبه فنون عمومی دو نفر مامور فنون دفاتر و مامور اوراق اجرای وظیفه کرده و هر شعبه از طرف یکسکیک مدیر رتبه ۴ اداره می شود .

ج - در اثر پیشنهاد ریاست تنظیمیه ولایت جنوبی بمقصد رفاهت اهالی و حسن تدویر امور حکومت و علاقہ داریهای ذیل جدید تشکیل گردیده است :

۱ - حکومت درجه ۲ جانی خیل جنو بر ۱۲ - علاقہ داری درجه ۲ باک خوست

۳ - علاقہ داری درجه ۲ دیری زرمکک .

تبدیلات :

۱ - ع، ع محمد محبوبخان حاکم کلان بلخ بمسکو متکلان نالقان .

۲ - ع، ع محمد قاسم خان حاکم درجه اول ارگون بمسکو درجه اول آغچه .

د کابل کالنی

- ۳ - ع ۱ محمد ظفر خان حاکم دند به حکومت درجه اول سنگچارک .
- ۴ - د ۱ د عبدالملک خان حاکم درجه ۲ ارغستان به کفالت حکومت درجه اول موسی قلعه .
- ۵ - د ۱ د احمد علیخان حاکم درجه ۲ بکو به کفالت حکومت درجه اول سپین بولدک .
- ۶ - د ۱ د غلام سرور خان حاکم کشک هرات به حکومت درجه اول مقر .
- ۷ - ص ۱ صالح محمد خان مدیر صناعتی محاسب به مدیریت اخذ عسکر وزارت داخله .
- ۸ - د ۱ محمد طاهر خان مدیر احصائیة ولایت کابل به مدیریت اداری ریاست تفتیش وزارت داخله .
- ۹ - د ۱ عبدالهادیخان سابق مدیر احصائیة قطغن به مدیریت احصائیة ولایت کابل .
- اصلاحات مزیدی را ریاست ارکان قوماندانیت عمومی ژاندارم و پلیس داخل یک ساحه عملی گذاشته که نظر به پروگرام وزارت داخله به سالهای آینده انشاء الله بهتر تر و وسیع تر به بهبود امور داخل ساحه تطبیق خواهد کردید .
- ب ۱ - ریاست تفتیش
- ۱ - تقرر هیئت های تفتیش به مناطق ذیل ۱ -
- ۲ - تفتیش و تحقیق امور حکومت اهلی شمالی .
- ۳ - تفتیش امور احصائیة ولایت کابل .
- ۴ - تفتیش امور مدیریت احصائیة ولایت مزار شریف .
- ۵ - تقرر هیئت تفتیش مدیریت احصائیة ولایت هرات .
- ۶ - د ۱ د ۱ مدیر یت احصائیة ولایت فندهار
- ۷ - د ۱ د ۱ مامور یت احصائیة فراه
- ۸ - د ۱ د ۱ مامور یت احصائیة میمنه
- ۹ - تقرر هیئت تفتیش حکومت کلان وزیر کابل
- ۱۰ - تقرر هیئت ها و نماینده هاجبه فور و تدقیق و تحقیق در مرکز و ولایات و حکومت اهلی در ۵۳ فقره .
- ۱۱ - فقرات محاکماتی مامورین مشتمل بر امور اداری و احصائیوی به فرض محاکمه ابتدائیة و مراقبه بر ریاست محاکمات صدارت عظمی و سایر مراجع مربوطه ارجاع شده است ۳۸ فقره
- ۱۲ - اوراق تفتیش امور احصائیة ولایات و حکومت اهلی که توسط مدیریت ها و مامور یت های تفتیش احصائیة ولایات و حکومت اهلی صورت گرفته و بر کر واصل و تدقیق و تطبیقات اصولی و اجراءات لازمه در اطراف آن به عمل آمده است ۲۳ فقره ۱ .

ج : - مدیریت عمومی هلال احمر :

الف ۱ - در قسمت تشکیلات اداری هلال احمر در سال ۱۳۲۷ چنانچه از بند کر فوق ظاهراً نسبت سال ۱۳۲۶ تغییری واقع نشده است .

ب : - قسمت امداد و معاونت :-

- ۱ - به موسسه بین المللی حمایت اطفال - ۱۰۰۰۰ افغانی
- ۲ - بمقصد جلو گیری از بروز مرض ملیریا امداد شده و همچو معاونت از طرف موسسه هلال احمر به انجمن مذکور برای مدتی بیست سال دوام خواهد داشت .
- ۳ - برای مصیبت رسیده گان زلزله عشق آباد شوروی توسط سفارت کبیرای شوروی در کابل مبلغ بیست و پنج هزار افغانی امداد شده است .
- ۴ - در حادثه زلزله خراسان توسط سفارت کبیرای افغانی در طهران مبلغ پنجاه هزار افغانی معاونت شده است .
- ۵ - برای مصیبت رسیده گان خشک سالی مناطق ولایت مشرفی خصوصاً شینوار به انضمام پولهای امدادی خریه بانک و مرستون و دیویوی تعاونی و اعانه اشخاص با عطفه مبلغ هشت لک و هفت هزار و نهصد و هشتاد افغانی -
- ۶ - برای مصیبت دیده گان اهالی کندهار فیض الله خان و چترک و فرملی های کابل که با صدمه سیلاب برج نور ۱۳۲۷ متضرر شده بودند و بقرض اخذ تدابیر لازمه و انسداد مجرای سیلاب مذکور (دولک افغانی) .
- ۷ - جهت مصارف رسانیدن يك عده مجلویین معیوب عسکری (که احضار شان بمرکز لازم دیده شده بود) بغانه و جای شان مبلغ ده هزار افغانی .
- ۸ - به کسانیکه مستحق امداد و معاونت بوده (يك لک و چهارده هزار و هشت صد و چهل و هشت افغانی)
- ۹ - برای مصیبت دیده گان اهالی قریه دم منگل ولایت جنوبی که بابت زلزله و سیلاب خساره مند شده بودند مبلغ ده هزار افغانی) .
- ج - قسمت تنظیم امور اداری :
- ۱ - اقدامات لازمه نسبت به تثبیت علامه فارقه و بیرق هلال احمر افغانی بعمل آمده .
- ۲ - نسبت ترتیب تعلیمات نامه ها و اصول اساسی هلال احمر درین سال نیز اقدام شده .
- ۳ - حسب دعوت صلیب احمر بین المللی يك نفر نماینده هلال احمر افغانی به کنفرانس بین المللی صلیب احمر که از تاریخ ۲۰ الی ۳۰ اگست ۱۹۴۸ درستو کپولم منعقد شده بود دشوولیت ورزیده .
- ۴ - راجع به تدارک اعضاء و تحصیل هایدات هلال احمر اقدامات مقتضیه شده است .

مدیریت عمومی سینما

- جریان امور این مؤسسه در دوران سال ۱۳۲۷ اطمینان بخش بوده و از حیث خدمات معنوی و مادی فعالیت کافی نموده است که ذیلاً خلاصهٔ اجراءات آن قید میشود:
- ۱ - فعالیت وارداتی مؤسسه باوصف مشکلات زیادی که در انتظام و توزیع فیلم‌ها رخ داده بازهم قناعت بخش بوده و اقمی در حدود یکصد هزار افغانی به مقایسهٔ واردات سنه ۲۶ زیادت حاصل و بنیة اقتصادی مؤسسه را برای وسعت خدمات مسالکی که مدنظر دارد تحکیم و تقویه نموده است.
 - ۲ - تعمیر سینمای دوم کابل و افسح باغ نواب که اساس تعمیر در سنه ۲۲ از طرف وزارت فولیویدعلمه نهاده شده بود برای پیش رفت و ختم کار مذکور وزارت داخله در سال ۲۶ تعمیر را مستقیماً به مدیریت سینما تفویض و هداان است که در حال قطع و عدم پیدایش مصالح خاواچی به کنار تعمیر مذکور که در حدود کرسی بود از آغاز سال ۲۶ شروع و به پایة تکمیل رسیده و تنها کارهای تزئینی و نصب چوکی‌های آن که به کراچی واصل و منتظر ارسال است باقی مانده و امید داریم در آیندهٔ قریب این جزئیات نیز تکمیل و سینمای مذکور جاری شود.
 - ۳ - در سال ۲۷ یک مقدار اعتبارات کافی حسب مراجعهٔ وزارت فولیویدعلمه جهت اكمال کارهای تعمیرات سه سینمای ولایت فندهار، هرات، مزار شریف تادیه شده تا تعمیرات مذکور که بهاد آن در سال ۳۲ و بصرف سرمایهٔ واردهٔ همین مؤسسهٔ واحد آغاز گردیده زود تر خلاصه یافته و بخدمات خرد شروع نماید.
 - ۴ - در اوائل سال ۲۷ مدیریت سینما قیام یک سینمای کوچک موقتی را در فندهار که الی تکمیل شدن تعمیر اساسی آنجا این سینما داخل فعالیت شود در نظر گرفت تا خدمات انکشاف ذهنی و امداد و بمصارف بلان توسعهٔ مدیریت سینما را تامین بنماید چنانچه این مفکوره را مقامات صالحه منظور بالاثر یک دست گاه سینما به فندهار منتقل و در سالون بلدیة بتادیه کرایهٔ نصب و در برج ثور بسکار آغاز نمود طوری که نتایج حاصله نشان میدهد این مؤسسهٔ کوچک موقتی وظایف خود را طور اطمینان بخش پیش برده و در حصةٔ خدمات معنوی عطش ذرقمندان را تسکین و در موضوع مادی نیز از بهای و واردات خود خدمت شایان و امداد بمصارف تعمیر اساسی سینمای آنجا نموده است - در حصةٔ قیام و به کار افتادن سینمای مذکور معاونت و همکاری و روح نائب‌الحکومهٔ فندهار قابل قدر و ستایش است زیرا با تمام سعی و جدیت در این راه به مدیریت سینما امداد و معاونت کرده است.
 - ۵ - دو سال ۲۷ دو دستگاره جدید ماشین های سینما ساخت کمپانی مشهور دنیا که دیسترن التکرک امریکائی است خریداری و با تمام ملاحظات حتی یک یک موثر اهل مواد قوه که

دراثناء نبودن برق احتیاج دستگاه را حمایت میکنند وارد کرده شده که ازین دودستگاه یکی آن برای سینما جدید کابل و دیگر آن برای سینمای اساسی قندهار است. این دو دستگاه با چوکی های آن (که چوکی ها متأسفانه هنوز مواصلت نکرده) بقیمتی در حدود پنجاه هزار دالسر تمام شده و مجموع این پول بامصارفات سائر آن و تعمیرات مربوطه پول واردات سینمای واحد کابل تامین وتادیه گردیده است .

۶ - متعاقب ورود هر دو دستگاه جدید طبق قراردادى که شده بود يك نفر انجیر که یانی مذکور به کابل وارد و دستگاه کابل را نصب نموده بعد به قندهار فرستاده شد تا دستگاه آنجا را نیز نصب و تسکيل بدارد - چنانچه هر دو وظیفه را مشارالیه اکمال و امتحانات آن را تقدیم داشته و علاوه عمه فنی ما را بر موز و طرز کار این دو دستگاه که از سیستم عصرى و آخرین میباشد آشنا نموده و بوطن خود بازگشت .

۷ - توريد فلم که همواره يك درد مشکل و محضل این مؤسسه بوده و با اضافه از زمان روی کنار آمدن پاکستان و هندوستان و حوادث مربوطه آن این مشکل مشکل تر گردیده مدیریت سینما را با اقدامات مزیدی و ادار نمود که در اثر آن عقد قرار داد های جدید با کپانی های مقیمه تهران و غیره بعمل آمد چنانچه از مدتی است فلم های فرانسوی دارای ترجمه فارسی و انواع دیگر فلم از ایران نیز جهت نمایش بکابل می رسند و هم تازه کار سینما با شصت موضع فلمی در لاهور که سابقاً مسدود شده بود تحت فور و بحث است که انشاء الله ازین مذاکرات نتایج مثبت حاصل و مکرراً فلم های مناسب زود تر از لاهور نیز وارد و نمایش داده خواهد شد .

۸ - در اثر محرومیت های هنگنمای که سینما (بنابر ترسین فلم سردچار شده است به این فکر رسیده که خواه مخواه بانست مالک چند فلم دائمی بوده و در اوقات ضرورت و ترسیدن فلم از آن کار بگیرد این عقیده منظور و سپس مدیریت سینما موازی ده کاپی از فلم های موج و اول هندی که بمذاق و اخلاق معاشرتی محیط مطابقت دار و يك کاپی از فلم لیلی مجنون در زبان یهتو خریداری و فعلاً یازده کاپی فلم دائمی در اختیار خود دارد و در اثر استفاده هائیکه عندالضرورت ازین فلم ها به عمل آمده اصل قیمت های آنها کاملاً تسکيل و يك تعداد پول هنگفت نیز مفاد داده و کاپی ها نیز بصورت مال دائمی این مؤسسه باقی مانده اند .

۹ - نظر به ضرورت و به فرض پیشرفت تعمیر هوسل جدید کابل مربوط مدیریت عمومی هوسل ها در سال ۲۷ طبق امر و تصویب مقامات آمره مبلغ پنج لک افغانی از سر مایه سینما مدیریت عمومی هوسل ها قرضه داده شده تا بدریغه این پول کار تعمیر خود را پیش برده آن را به فرض استفاده و خدمت زود تر اکمال بنماید .

۱۰ - من عبدالرحیم خان مامور رتبه ۶ مساحتی فطرح بکمال مدیریت حضور راست تفتیش وزارت داخله .

مقرری ها :-

۱ - ع ، ع ، م میر عبدالعزیز خان رئیس تحریرات خصوصی حضور ملو کانه بحیث حاکم اعلیٰ بحکومت کلان شمالی .

۲ - ع ، ع مولوی محمد شریف خان قاضی محکمهٔ ارفعهٔ ولایت مشرفی بحیث حاکم کلان بمعاونی ریاست تنظیمیهٔ ولایت موصوف :-

۳ - ع ، ع عبدالرؤف خان فرقه مشر متقاعد بحیث حاکم کلان بحکومت درجه اول ارگون .

۴ - ع ، ع اختر محمد خان سابق حاکم کلان پل خمیری بحکومت کلان بلخ .

۵ - ع ، ا سید محمد خان هند مشر متقاعد بحکومت درجه اول کتواز .

۶ - ع ، ا نصر الله خان حاکم سابقهٔ قندوز بحکومت درجه اول اندر .

۷ - ع ، ا سید کمال خان مامور مالیهٔ دایرنگی بحکومت درجه اول بهسود .

۸ - م سولوی یار محمد خان مامور رتبهٔ ۶ بمدریت ابتدائی حضور ریاست تفتیش وزارت داخله .

۹ - ع ، ا عبدالرحیم خان سیاهی سابق حاکم درجه اول حضرت امام صاحب مجدداً بحکومت درجه اول حضرت امام صاحب مقرر شده .

الف - قومندانان عمومی ژاندارمه و پولیس :-

در سال ۱۲۲۷ وزارت داخله در حق امنیه و آسایش مملکتی تشکیلات قومندانیت عمومی

ژاندارمه و پولیس را بصورت عصری روی کار آورده و این قومندانیت عمومی را به شعباتی که

موجودیت آن لازم بوده به امر مقام ریاست ارکان ژاندارم و پولیس تودیع نموده لهذا از نقطهٔ

نظر بهبود امور تعلیم و تربیه ، ترفیع صاحب منصبان ، امور امنیه و آسایش ، امور صحی

و بیطارکی قوای ژاندارم قوانین و نشریات ژاندارم و پولیس و دیگر اموری که امروز از نقطهٔ نظر

اهمیت و طایفهٔ لازمی بوده تمام آنها را داخل یک تشکیلات جدید آورده و در ساحهٔ تطبیق گذاشته شده .

از اینکه پولیس افغانستان بصورت دائمی و از یک مکتب فارغ التحصیل شده و وظیفهٔ خود را

ایفا نماید یک مکتب پولیس ایجاد نموده تا بخواست خداوند کریم این پولیس وظایف مهمهٔ

ولایات را اقسیمیکه امروز ایجاب مینماید ایفا نماید از طرف دیگر یک مکتب خوردن باطن و مکتب

صاحبان ژاندارم نیز در مکتب ژاندارم و پولیس تحت اثر متخصصین داخلی و خارجی در نظر

گرفته شده تا قوای ژاندارم و پولیس افغانستان بصورت موزون داخل وظیفهٔ شده و اهمیت امروزه

ژاندارم و پولیس که از نقطهٔ نظر امنیت مملکت به نزد هر کس معلوم است ملحوظ باشد .

از طرف دیگر به قومندانیت عمومی ژاندارم و پولیس یک مدیریت تعمیرات احداث شده تا خدا بخواهد

تعمیرات و نهانه جات مهمه که امروز برای پولیس و ژاندارم مملکت لازمی است از نقطهٔ نظر اهمیت کار

اعمار گردیده افراد ژاندارم و پولیس بصورت عصری در این قشله ها و نهانه جات وظیفهٔ اساسی را اجرا نماید .

بنامهٔ علیهٔ تاریخ سال ۱۲۲۷ ع - ق ژاندارم و پولیس افغانستان

از نقطهٔ نظر امور مهمهٔ شان به تشکیل جدید داخل کار شده

امور وزارت عدلیه

ریاست تمیز :

در سال ۱۳۲۷ در اجرا آت این ریاست تطورات ذیل بعمل آمده است :

در سابق اعضای ریاست عالی تمیز، عدلیه و ریاست اهیان جمعاً می نشستند مسایل قابل مشوره را منشی مجلس فرائت می کرد بعد از شور حینیکه رأی اعضاء و رئیس یک نقطه قرار می گرفت رئیس حکم خود را صادر می نمود .

در امور حقوقی حضور طرفین لازمی بود و در امور جزائی لزومی نبود او را قی واردۀ مراقبه و ابتدائیه مجالس و محاکم را تحت غور می گرفت .

بعد از انفکاک تمیز از عدلیه چون منشی مجلس وجود نداشت رئیس تمیز او را قی خودش مطالعه می کرد حینیکه ضرورت به استشاره می افتاد از اعضای خود مشوره میخواست و احکام خود را صادر می نمود چون اصول این گونه غور وقت بسیار می خواست . لهذا ریاست عالی تمیز موجوده در اجرا آت طور لازمی دیده امور حقوقی و جزائی را به پسته های ذیل منقسم گردانید :

اول- حقوق مالی ، ۲- حقوق غیر مالی - ۳- جزاء عدلی- ۴- جزاء مجالسی ، ۵- استهدائیه های محاکم دو گانه و مجالس .

و برای اجرای این امور شعبه های ذیل :

ابلاغ ، ثبت ، ضبط ، محاسبه ، عرضچی و تقریر نویس مرتب گردید، برای سرعت و وقت و نوبت ترتیبات ذیل را اختیار نمود :

اول - کتاب مراجعات ، یک کتاب بنام کتاب اندراج مراجعات طبع نمود
تأدر وقت ضرورت اول آن را علی الترتیب خانه پری مکرده باشد و این ذیل را حاوی است .

هر عرضیه که از تمیز طلب میرسد تاریخ تقدیم آن و تاریخ احکام جلب مقابل عارض ، نمره و تاریخ مکتوب جوابی و نمره تاریخ مصوبات فیصله جات مجالس و محاکم ابتدائیه و مراقبه و تاریخ توقیف متهم ، و تاریخ هر مراجع، هر دو خصم و غیاب هر یک از خصمین و نوبت های مهلت ها و نوعیت خصومات ، و تفصیلات احکام ابتدائیه و مراقبه و تمیز ، را داراست تا تعداد مراجعات و زمان دوران دعوی و میعاد ترک و طلب و انقضاً و بقاء انقبالی و ادامه منازعه از آن معلوم گردد و شایبه اشتباه به رئیس و خصوم باقی نماند .

۲- ورځه اعتراض

ریاست عالی تمیز ورځه اعتراض را بصورت دویارچه به عنوان ذیل ممنون ساخته به طبع رسانید تامو جب رهنمائی معترضین ووکلاء دعوای و مساوین حقوقی -مراجمن باشد ، تاریخ توفیق متهم ومحل وقوع واقعه وتحقیقات ابتدائیه ، تاریخ ونمبرهای فیصله جات ابتدائیه ، ومرافقه ، اسماء مدعی ومدعی علیه ابتدائیه ومرافقه وتمیز ، وتاریخ تمیز طلبی ، ونواقص فیصله جات ابتدائیه ومرافقه ، ومصوبات مجالس ابتدائیه ومرافقه در جدول این ورځه داخل کرده هردو پارچه اصل ونقل را حاضر می سازد بعد از ملاحظه رئیس تمیز اصل آن را خود ریاست تسلیم می شود ، ونقل آن را معترض برای یاد داشت خود نگاه می دارد آن اعتراض با اوراق تحقیق و فیصله جات ومصوبات زیرغور گرفته می شود این اوراق را مزاجین به قیمت دو افغانی از تعاونه وزارت عدلیه خریدم می توانند .

۳- ورځه تدقیق

مطابق ورځه اعتراض ورځه های تدقیق از طرف ریاست به طبع رسید رئیس تمیز ورځه اعتراض معترض را بایک ورځه تدقیق به یک نفر مشاور ریاست میسپارد تا براهتر اصوات غور کنند نقایص فیصله جات ومصوبات را بیرون نویس کرده درستون های مخصوصه آن ورځه را پورت ماجری را داخل کرده با نظریه خود بحضور رئیس تمیز حاضر می نماید رئیس تمیز بعد از غور ، قابل استرداد را مسترد می سازد تا نواقص آن درمراجع رفع شود وقابل مشوره رابه مجلس ریاست محول میدارد وبعد از غور وشور که رأی مجلس بیک نقطه قرار گرفت تصویب مجلس امضا می گردد .

ورئیس تمیز بعد از تصویب حکم خود را صادر می نماید

این ورځه را تقریر نویس به شعبه ثبت می سپارد تا از روی آن فیصله نوشته در کتاب ثبت می کنند که بقوه اجرائیه بفرستند .

۴- ورځه فهرست مطبوع

از ابتداء دادخواهی تا زمان صدور حکم هر قدر او را فیهیکه در دو سیه یک موضوع فراهم می شود علی الترتیب در ورځه فهرست داخل می شود تا ترتیب اجرا آت و زمان دوران مقامات از جامع ومرافقه وتطور حل و فصل ازان معلوم شده بتواند .

۵- وظائف تمیز

ریاست عالی تمیز از ۱۳۰۰ الی ۱۳۰۹ فقط وظیفه نقض و ابرام را اجرا می نمود ؛ چون رشته امنیت در ایام انقلاب از هم گسیخته شده بود بعدالاتقلاب دعوای نیکه در

اطراف مملکت حل و فصل آن دشوار می بود و دوره محاکم دوگانه را طی می کرد هر صورت نقض در ریاست عالی تمیز مجدداً دایر می شد این صلاحیت را ریاست عالی تمیز در سال ۱۳۰۹ از مقامات عالی حاصل کرده بود .

این اجراءات را ریاست تمیز اهمیت داد بنا بر آن دعوای زیاد در ریاست عالی تمیز تراکم نمود و به عارضین در احضار شاهد و وکیل دشواری پیش می آمد .

بنا بر آن ریاست موجوده علاوه بر صلاحیت فوق از مقامات عالی صلاحیت ارجاع فصل منازعات به محاکم نیز بدست آورد .

در صورت ابرام حکم فیصله های محاکم دوگانه بایکی از محاکم دوگانه را تأیید می کند در صورت نقض فیصله حل و فصل منازعه را به محکمه اولی بامثال آن که در عرض همان محکمه در موضع قریب آن واقع باشد دعوی را ارجاع می دهد هکذا فیصله منقضیه محکمه مرافقه آن دعوی را به مرافقه اولی یا مثل آن محول میدارد .

محصول تمیز را بهمان محکمه هائیکه مرجع است محول میدارد تا به مرابجهین در محصول واحضار شهود و وکلاء سهولت پیش شود .

۶- نوبت های متخاصمین

نوبت های متخاصمین دعوی حقوقی و متخاصمین دعوی جزائی متفاوت می باشد .

در دعوای حقوقی حضور طرفین با وکلاء آن لازمی است بنا بر آن عارضیکه مراتب ثبوت دعوی او تکمیل شده باشد اول دعوی او دایر میگردد .

هر گاه مراتب ثبوت متخاصمین قضایای متعدد تکمیل شده باشد اول نوبت اسبق التاریخ است . نوبت دعوای جزائی از روی ترتیب ورود و براءت ذمه محبوسین و اقلیت حبس و ترتیب جغرافی و لایات ترتیب می یابد .

مثلاً به فیصله جات وارده حمل ۱۳۲۷ ولایت کابل آن فیصله ها حق اولیت دوران را دارد که در آن بری الذمه ها شامل باشند .

بعد از آن براءت یافته لسان مشرفی و جنوبی و فندهار و فراه و هرات، میمنه و مزار شریف و قطن . و بدخشان علی الترتیب تحت غور گرفته میشوند سپس آنانیکه حبس های آن اقل باشد به ترتیب فوق تحت غور گرفته می شود تا محبوسین ز و د تر از محبس برابند فیصله های محکومین به فصاص و اهدام و حبس دوام از تمام محبوسین آن ماه در اخیر غور میشود - در صورت ایجابات فوق ماده رئیس می تواند يك فیصله راحق تقدم بدهد هکذا فیصله جات نور و جوزا الی اخیر سال تحت غور گرفته می شود .

۷- احضار محبوسین

محبوسینیکه در محبس مرکزی میباشد برخلاف سابق در وقت غور فیصله جات آن ها

برایست عالی تمیز برای مدافعه از خود بریاست خواسته شده اند هکذا بموجب ایالات که
 عارض شده که بر مرکز خواسته شوند تا از خود دفاع نمایند عرض آن هائیز پلیمره تهبویه مرکز
 شده خواسته اند - تا در دفاع خود بنفس خود اکتفا کرده بکمال اطمینان از خود مدافعه کرد میتواند .

فیصله جات سال ۱۳۲۷:

شماره	نوع منازعه	تائید ابتهائیه	تائید مرافعه	تقضیه های محاکم میزان
۱-	فقرات قتل	۱۳ - فقره	۶۸ فقره	۱۶ - فقره ۹۷ فقره
۲-	فقرات سرقت	۱۴	۱۰۸	۲۵
۳-	بی هفتی	۴	۵	۱۳
۴-	بی هفتی	ندارد	۱۰	۷
۵-	کیسه بری	.	۱	۳
۶-	لت و کوب	.	۶	۲
۷-	چرس کشی	.	.	۱
۸-	جرح	.	۴	۴
۹-	فرار معبوس	.	.	۱
۱۰-	شراب فروشی	.	۱	.
۱۱-	فقرات بد از غور	.	.	۵۸
برای رفع نواقص بولایات مسترد شده.				
۱۲-	فقرات حقوقی مالی	.	۱۹	۵
۱۳-	فقرات حقوقی مالی که	.	.	.
	با نقض میعاد حکم شده	.	.	۳۴
۱۴-	فقرات حقوقی که بعد از نقض	.	.	.
	به ایالات ارجاع شده	.	.	۱۴
۱۵-	فقرات حقوقی غیر مالی	.	.	۳
۱۶-	فقرات حقوقی غیر مالی	.	.	.
	که با نقض میعاد حکم شده	.	.	۱۱
۱۷-	فقرات حقوقی غیر مالی	.	.	.
	که بدیگر محاکم ارجاع شده	.	.	۲
۱۸-	فقرات حقوقی غیر مالی	.	.	.
	که قناعت نموده اند	.	.	.

امور وزارت معارف

ریاست تدریسات ابتدائی

ریاست تدریسات ابتدائی در دوران سال ۱۳۲۷ برای اصلاح مکاتب موجود و تأسیس برخی مکاتب جدید که تأسیس آن مورد احتیاج شدید بود و نیز در راه پیشرفت صحیح تدریسات پشتو و فارسی و ملاحظه پروگرام های مکاتب ابتدائی ذکور و نسوان و تجدید نظر طبع و نشر کتب درسی و رسیدگی به توسیع ممکنه تعلیم در طبقه نسوان و تنویر افکار و معلومات معلمین ذریعته ارسال هدایا و ایزاز کتفرائس ها و توسعه کتابخانه های مکاتب ابتدائی و ترتیبات مقدمه ای تأسیس مکاتب سه صنفی (دهاتی) و همکاری با مؤسسه تعلیمی و تربیوی ملل منصفه (پونسکو) و همچنین در راه تقویت و معاینه مکاتب مرکز و اطراف و اعزام یک عده معلمین اساسی به ولایات و تهیه وسائل رفاهیت معلمین و ارسال سامان و لوازم درسی بهمه مکاتب مرکز و اطراف با صرف مساهم دوائر تعلیم و تربیه و تقویت و مامورین و اجراییه موبوطه خود مصدر اجرا آتی گردیده است که ذیلات کار میگرد.

مدیریت تعلیم و تربیه

تأسیس مکاتب

ریاست تدریسات ابتدائی در دوران سال ۱۳۲۷ بیشتر قوای خود بر ای بهبود و حسن انتظام مؤسسات موجوده بصرف رسانیده و با اینکه از نقطه امتدیدی درخواست اهالی را چمر به تأسیس مکتب قرای مسکو نه ایشان بوزارت معارف توصل نمود از باعث معافیت متعدد مشکلات مالی و عدم وجود معلمین تعلیم یافته و جای و سامان لازمه ریاست تدریسات ابتدائی نتوانست در آنجاها بتأسیس مکاتب جدید پیر دازد.

پیشنهاد حکومت اعلی بدخشان در مورد تأسیس مکاتب ابتدائی در چند نقطه پیر نفوس آنجا مورد تدقیق و ملاحظه مقامات صلاحیتد ارفراز یافته نظر به احتیاجات مشکلاتی که در فوق از آن اشاره شد صرف بتأسیس یک مکتب در حصه در واز موافقه بعمل آمد. و بحکومت اعلی بدخشان اجازه داده شد ترتیبات مقدمه ای خود را اخذ نموده حسب اصول معموله مکتب منظور شده را در آغاز سال تعلیمی ۱۳۲۸ افتتاح نماید. وزارت معارف درصدد است وسائل لازمه و بودجه کافی بدست آورده نظیر (مکتب در واز) در نقاط مختلفه این حکومت اعلی و دیگر مقاماتیکه شرایط لازمه در آنجا موجود شده بتواند بتأسیس مکاتب جدید اقدام نماید.

چون منطقه هزاره جات برای تاسیس مکاتب جدید و نشر معارف بکلی موزون بنظر
 میاید و تصحیح خط و سواد و تنویر افکار اهالی این منطقه دریلان مقدمانی اجرا آت وزارت
 معارف قرار یافته است ، وزارت معارف در نظر دارد همینکه وجوه کافی را برای مصارف
 تاسیس مکاتب ابتدائی بدست آورد بلافاصله بتاسیس مکاتب در جاهای یر نفوس هزاره جات
 اقدام نماید . امسال از فارغ التحصیلان مکاتب هزاره جات و طلاب صنف ه برای مکاتب
 مسلکی و مکتب قبایل نفر کافی خواسته شده و شامل مکاتب کردیدند .
 توجه بموضوع خط و سواد :

پروگرام ندرسات ابتدائی ذکور پروگرامی است که در سنه ۱۳۱۹ هجری شمسی تصویب
 گردیده و تاکنون از روی آن در همه مکاتب اجرا آت می شود . مطابق این پروگرام با تعدیلات
 مقتضی که از آن وقت تا کنون در بعضی موارد بعمل آمده است مضامین ذیل قرار تقسیم ساعات
 معینه آن تدریس می شود :

تقسیم ساعات تعلیمی هفته وار مضامین درسی مکاتب فارسی زبان

دوره دوم

دوره اول

مضمون

صنف ۱ صنف ۲ صنف ۳ صنف ۴ صنف ۵ صنف ۶

۴	۴	۴	۴	۴	۴	قرآن کریم و دینیات
۵	۴	۴	۴	۵	۵	پشتو
۷	۶	۶	۶	۴	۴	فارسی
۶	۴	۴	۴	۵	۵	حساب و هندسه
۰	۰	۰	۰	۰	۰	تاریخ
۰	۰	۰	۰	۰	۰	جغرافیه
۵	۵	۵	۵	۵	۵	معلومات حیاتی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	معلومات طبیعی
۳	۳	۳	۳	۲	۲	رسم و کار دستی
۰	۲	۲	۲	۱	۱	حسن خط
۱	۱	۱	۱	۱	۱	تربیه بدنی
۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	مجموعه

تقسیم ساعات هفته وار مضامین درسی مکاتب پنهتو زبان

مضمون	دوره اول						دوره دوم	
	صنف ۱	صنف ۲	صنف ۳	صنف ۴	صنف ۵	صنف ۶	صنف ۷	صنف ۸
قرآن کریم و دیشیات	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
پنهتو	۷	۶	۶	۵	۴	۵	۵	۵
فارسی	۵	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۵
حساب و هندسه	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۵	۵
تاریخ	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲
جغرافیه	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲
معلومات حیاتیه	۵	۵	۵	۰	۰	۰	۰	۰
معلومات طبیعیہ	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲
رسم و کاردستی	۳	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۲
حسن خط	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
تربیة بدنیہ	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
مجموعه	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹

متذکر باید شد که در پروگرام مکاتب ابتدائی برای حسن خط بدو طریق اهمیت داده شده

اولاً خط در بنیة مضامین (فارسی - و پنهتو) شامل است و معلمین از جمله ساعات هفته وار مضامین فارسی و پنهتو عده را برای خط و تحریر شاگردان تخصیص میدهند. ثانیاً برای حسن خط از صنف دوم بیست ساعات جداگانه نیز تعیین گردید و ازین ساعات مستقل معلمین برای تدریس خوش خطی باطفال استفاده مینمایند. در سال ۱۳۲۷ تصویب گردید که برای پیشرفت تدریس مکاتب و جریان دروس خط صنوف ابتدائی در صنوف اول و دوم و سوم مکاتب فارسی زبان طلاب به خط نستعلیق تحریر بنمایند و ساعات مخصوص حسن خط برای تقویة همین خط وقف گردد. در صنوف دوره دوم این مکاتب یعنی در صنوف چهارم و پنجم و ششم از ساعات مخصوص حسن خط برای تقویة نستعلیق استفاده شود و برای تحریرات پنهتو با اندازه مناسب از مضمون پنهتو ساعات تخصیص یابد برعکس در منطقه پنهتو زبان طلاب صنوف اول و دوم و سوم ساعات مخصوص حسن خط را برای تقویة خط پنهتو (نسخ) بصرف برسانند و از صنف چهارم بعد برای آشناسدن طلاب به خط نستعلیق از ساعات درس فارسی ساعات لازمه تخصیص یابد.

برای پیشرفت تدریسات املا و صحت تحریر طلاب نیز بااستناد مقررات و هدایات مندرجه پروگرام تدریسات ابتدائی در سال ۱۳۲۷ بعموم ریاست ها و مدیریت های معارف توضیحات داده شد. تا بذریعه این اقدامات و رعایت این مقررات در عملی شدن هدف عمده تدریسات ابتدائی که حصول غلط و سواد برای شاگردان مکاتب ابتدائی است بیشتر اکتفا - و توجه کافی بعمل آمده بتواند .

پشتو در مکاتب ابتدائی :

پشتو در مکاتب منطقه پشتو زبان لسان تدریس و در مکاتب فارسی زبان بحیث يك مضمون مهم و لازم الرعایه درجه اول میباشد . در هر مکتب ابتدائی اهم از فارسی زبان و پشتو زبان بفرض تقویة اقتدار و معلومات معلمین در لسان پشتو کورسهای دائر است در سال ۱۳۲۷ ریاست تدریسات ابتدائی همه کورس های پشتو را در مکاتب ابتدائی فارسی زبان و پشتو زبان مورد تفتیش و بررسی قرار داده بفرض انتظام مزید و پیشرفت صحیح تدریسات این کورسهای ذریعه ارسال هدایات و توضیحات بدایره های معارف اقدامات مؤثر بعمل آورد . و تصویب بعمل آمد که کتاب های ذیل درشش سمستر کورس پشتو که دوره هر سمستر آن يك سال قبول شده است بر ای معلمین مجاناً توزیع شود .

۱ - در سمستر اول قرائت چهارم پشتو .

۲ - در سمستر دوم قرائت پنجم پشتو .

۳ - در سمستر سوم قرائت ششم پشتو .

۴ - در سمستر چهارم قرائت هفتم پشتو .

۵ - در سمستر پنجم قرائت هشتم پشتو و گرامر پشتو .

۶ - در سمستر ششم قرائت نهم پشتو و اصول انشای پشتو .

امتحان کورسهای پشتو در مرکز ذریعه اعضای مدیریت تعلیم و تربیه و در احواف بذریعه هیئتهای متعنه اخذ کرده شد در تدریسات مضامین طلاب مکاتب مو قعیت پشتو بیشتر مورد اعتنا قرار یافت و هنگام اخذ امتحانات قرار تصویبی که از مجلس وزارت معارف اتخاذ شده بود طلابی که در مضمون پشتو نمرات قناعت بخش نگرفته بودند قطعاً ناکام شناخته شدند . حالانکه در مضامین دیگر اگر يك متملم در يك مضمون نمره کامیابی گرفته نپا شد مشروط شناخته و با امتحان ثانی پذیرفته می شود و بشرط کامیابی درین امتحان بصرف بالاتر فی میکند . در سنه ۱۳۲۷ در اثر تفتیش مکاتب ابتدائی و ولایت مشرقی بوزارت معارف ثابت گردید که باوجود فارسی زبان بودن اکثر اهالی بعضی مراکز این ولایت از قبیل مرکز جلال آباد و انغان و منطقه سرخ رود میتوان تدریسات این مکاتب را بزبان پشتو ادامه داد . چه امتزاج

فارسی زبانان و پشتو زبانها درین منطقه باندا زه زیاد است که هر يك از اطفال مسكونين این ولایت بزبان پشتو بخوبی آشنا و برای اخذ دروس درین زبان بکلی مستعد می باشد لهذا نظر به اهمیت پشتو و لزوم تعمیم این زبان ملی بمديريت معارف ولایت مشرفی امر داده شد که سرازابتدای سال تعلیمی ۱۳۲۸ تمام مکاتب مربوطه خود را پشتو زبان شناخته در ادامه تدریسات آن مطابق تعلیمات نامه و پروگرام مکاتب پشتو زبان اجراات نمایند .
تجدید نظر و ترتیب پروگرامها :-

در تدریسات مکاتب ابتدائی ذکور مطابق پروگرامی اجراات میشود که بااساس پروگرامهای ممالک راقیه بادر نظر داشتن خصائص ملی و محلی رعایت شئونات بین المللی ترتیب یافته مطابق این پروگرام تدریسات سه صنف اول و دوم و سوم - ابتدائی باصول صنفی ادامه می یابد و مضامین صنف چهارم و پنجم و ششم ذریعه معلمین مضمونی تدریس میشود وزارت معارف از سنه ۱۳۱۹ باینطرف در مکاتب ابتدائی بر حسب این پروگرام تطبیقات مینماید . نتایج حاصله از تطبیق این پروگرام قابل رضائیت است . عده طلابی که دوره عملیات مکاتب ابتدائی را بانجام رسانیده بمکاتب و کورسهای مسلکی داخل گردیده اند بخوبی میتوانند تحصیلات این مکاتب را ادامه دهند .

ولی از هر سه دوسال باینطرف ریاست تدریسات ابتدائی نظریات معلمین را در خصوص نقاط قابل تجدید نظر در پروگرام تدریسات مکاتب ابتدائی فراهم نموده خواست آنرا در مجلسی که متخصصین تعلیم و تربیه و اشخاص باصلاحیت و سابقه دار معارف در آن اشتراك داشته باشند ، مورد تدقیق قرار دهد . و بعد از اجرای تدقیقات لازمه احیاناً در پروگرام موجوده و کتبی که بموجب مفردات آن تالیف و طبع شده است تعدیلات لازمه را بعمل آورد . از طرف دیگر چون وزارت معارف در نظر دارد برای تعمیم خط و سواد در فراه و نقاط کشور که تا هنوز مکاتب اساسی شش - صنفی دائر نگردیده است مکاتب دهاتی سه صنفی را افتتاح نماید لازم بود پروگرام هر دو نوع مکاتب (سه صنفی دهاتی شش صنفی اساسی) را با هم مقایسه نموده راهی را برای آبنده تشخیص دهد که فارغ التحصیلان مکاتب سه صنفی دهات اگر خواهش ادامه تحصیلات را داشته باشند بتوانند در صنف چهارم مکاتب ابتدائی شش صنفی داخل شوند . و از مفردات پروگرام صنف دوم مکاتب شش صنفی یعنی صنف چهارم و پنجم و ششم نیز موادی که در نتیجه تطبیقات چند ساله مکاتب ابتدائی فهم آن از فوّه شاگردان بالاتر و برای طلاب صنف ابتدائی مربوط لیسها لازم می باشد حذف یا تعدیل بشود . در دوران سال ۱۳۲۷ وزارت معارف بتاسی از افکار حکومت در نظر گرفت هر چه زود تر مکاتب ابتدائی نسوان را در مرکز و محلاتی که امکان تأسیس این مکاتب در آنجا دیده میشود افتتاح

نماید و در تئویر افکار و تعلیم و تربیه صحیح طبقه نسوان راه اساسی در پیش گرفته شود. برای تأسیس این مکاتب و موفقیت در حصول این هدف بزرگ اولتر لازم بود پروگرام اساسی بوجود آید تا متعاقباً در جاهائی که مکاتب ابتدائی نسوان افتتاح خواهد شد بر حسب آن تطبیقات لازمه بعمل آمده بتواند گرچه برای مکاتب ابتدائی مربوطه ایسه های نسوان پروگرامی در دست بود که بصورت مؤقت ازان استفاده بعمل می آید اما بفرض اساسی شدن کار و امکان تسهیلات لازمه و فراهم نمودن مزایای تربیوی و تعلیمی در پروگرام مکاتب جدید ابتدائی نسوان تقسیم ساعات هفته وار مضامین درسی مکاتب ابتدائی نسوان که مربوط ایسه ها نمیباشد زیرمه یک هیئت متخصصین تعلیم و تربیه ترتیب داده شد.

و برای ترتیب مفردات پروگرام و تهیه کتب درسی مضامین متعلقه آن اقدامات ضروریه بعمل آمد. و کتاب قرائت فارسی دوم نسوان که تهیه آن بیشتر مورد ضرورت دیده میشد هر چه زود تر تالیف و برای طبع آماده گردید در خصوص تالیف دیگر کتب درسی این مکاتب نیز اجراءات مقدماتی بعمل آمد.

تعدیلات و اصلاحات کتب درسی:

در سال ۱۳۲۷ در زمرة اجراءات تعلیم و تربیه به تعدیلات و اصلاحات کتب درسی بیشتر توجه کرده شد بفرض اجرای این مطلب بیشتر از تطبیقات و تجارب معلمین و نظریات ارباب معارف که کتابهای درسی را وارد ملاحظه فرار داده شفاها ویا کتبناظریات خویش را بریاست تدریسات ابتدائی سپرده بودند استفاده بعمل آمد. کتبی که درین سال بفرض طبع ثانی و مجدد بمطبعه عمومی سپاریده شد هم از پشتو و فارسی دا رای برخی مزیات میباشد که نسخه های طبع سابق فاقد آن بوده است.

در مورد کتب پشتوی صنوف اول - ششم ابتدائی که در مکاتب فارسی زبان تدریس میشود بمراء - ات سویه شاگردان و در نظر داشتن عدد ساعات تعلیمی هفته و ار این مضمون در اثر تصاویر متعلقه تدریس پشتو با ادارات معارف - توضیحاتی فرستاده شد که بر حسب آن حصص ضروریه کتابهای درسی را بشاگردان تدریس کنند و از موضوعاتی که فهم آن از حدود فکر و استعداد شاگردان درسی بالاتر دیده میشود صرف نظر نمایند تدریس تمام محتویات کتب درسی پشتو برای مکاتب پشتو زبان کماقی السابق مورد توجه معلمین آن مکاتب فرار داده شد.

راجع به کتاب تاریخ پشتوی صنف ششم ابتدائی که نسخه های لازمه آن در مکاتب موجود میباشد و برای تعدید طبع آن احتیاجی محسوس نمیکردد چون بانسخه فارسی آن که بعد از تعدیلات و اختصارات لازمه بطبع رسیده است از حیث زیادت بعضی فصول مطابق دیده نمی شد با ادارات معارف توضیحات داده شد که بمعلمین تاریخ مکاتب پشتو زبان یک نسخه کتاب فارسی تاریخ ششم

ابتدائی را طور نمونه توزیع گردد. و برای ایشان هدایت داده شود که مطابق نسخه مطبوعه فارسی در تدریس مطالب این کتاب توجه بنمایند و از فصولی که در نسخه فارسی موجود نمی باشد در حین تدریس صرف نظر نمایند.

برای ملاحظه کتب درسی قرائت فارسی و اجرای تسهیلات لازمه در آن کمسیونونی مرکب از معلمین بان تجربه و اشخاص صلاحیت دار تشکیل یافت ذریعه این کمسیون علاوه از اجرای تسهیلات لفظی و تطبیق ساعات درسی با عده صفحات مطبوعه کتب لغات مشککه هر درس نیز طوریکه امروز در کتابهای درسی دیگر معالک متمدنه به ملاحظه میرسد. دریا ورفی هر موضوع و هر پارچه قرائتی فید و علاوه کرده شد.

طبع و نشر کتب :-

وزارت معارف نظربه مصروفیت مطبعه عمومی در انجام فرمایشات طباعتی دیگر وزارت ودوائر احتیاج سه ساله کتب درسی را سنجیده فرمایش طباعتی خود را بمطبعه عمومی می سپارد درسال گذشته عده - زیادى از کتب درسی مکاتب ابتدائی از طبع فارغ و در سال ۱۳۲۷ نیز از ان استفاده لازمه بعمل آمد. - منجمه (۵۴) جلد کتب درسی مکاتب فارسی زبان و پشتو زبان کتب ذیل که جهت استفاده طلاب در سنوات - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ مورد ضرورت دیده میشد بعد از تجدید نظر و تعدیلات لازمه بمطبعه سپرده و بعد از طبع بدسترس استفاده ادارات معارف گذاشته شد.

قرائت پشتوی صنف سوم .

جغرافیای فارسی صنف چهارم .

جغرافیای فارسی صنف پنجم .

جغرافیای فارسی صنف ششم .

هندسه صنف ششم پشتو .

کتاب قرائت فارسی صنف ششم نظربه احتیاج سه ساله درین سال از طبع برآمد و بدسترس طلاب گذاشته شد کتب اول دهاتی برای استفاده پنجاه هزار نفر طلاب که دردهات اطراف واکتاف کشور ساکن و برای داخل شدن درین مکاتب حاضر باشند طبع گردید .

کتاب الفبای فارسی جهت استفاده طلاب صنف اول مکاتب ابتدائی که نظر به عدم وجود وسائل طبع رسکه - ذریعه مطبعه عمومی در کابل طبع شده نمی توانست برای انجام این مطلب با نمایندگی شرکت وستوک انتورک مقیم کابل مقامه بعمل آمد و با همکاری سفارت افغانی متعین ماسکو توسط شرکت مذکور در ماسکو بصورت بسیار نفیس و رنگه بطبع رسانیده شد .

راجع به ام کبان طبع کتب کار آمد مسکاتب ابتدائی توسط سفارت‌های افغانی با مطابع ممالک هندوستان - ایران مفاهمه بعمل آمد. در اثر این اقدامات نمایندگان کمیته لانگ مین کرین از هندوستان بکابل آمده بعد از مذاکره و نمونه های طبع نستعلیق و حروفی کتب دوره ابتدائی را از ریاست تدریسات ابتدائی اخذ نمود تاراج به صورت و میعاد طبع نوع کافذ و مصارف طباعتی این کتاب هارا یوری بوزارت معارف بسپارد .

همچنین نماینده سفارت هندوستان متعین کابل همکاری خود را برای طبع کتب درسی کار آمد معارف در آن کشور اظهار نمود و در اثر آن نمونه های کتب و نوع احتیاج طباعت حروفی و نستعلیق بایشان ارائه گردید . تا از طرف مطابع حکومتی آنجا شرائط لازمه را بوزارت معارف ابلاغ دارند .

مطبعه بانگ ملی و مطبعه شورای ملی ایران نیز با ارسال دو جلد از نمونه های حروفی طباعتی خود توسط سفارت کبرای خود در کابل آمادگی خویش را برای قبول فرمایشات طباعتی کتب های درسی مسکاتب بوزارت معارف اظهار نموده و نمونه های کتب لازم طبع برای مطابع مذکور ارسال گردیده است تاراج به نوع کافذ و طباعت و قیمت کتب ها معلومات لازمه را ب ریاست تدریسات ابتدائی از سال فرماید . که بملاحظه آن هندا للزوم مفاهمه بعمل آید .

در خصوص طبع اطلس جغرافیائی کار آمد مسکاتب ابتدائی بانمایندگان کمیته لانگ مین کرین مفاهمه بعمل آمد و نمونه اطلس منتخبه برای نماینده کمیته موصوف سیر ده شد . که را یور خود را درباره قیمت نسخه های مطبوع و متعلقات امور طباعتی آن ب ریاست تدریسات ابتدائی بسپارد . بعد از ملاحظه شرایط در خصوص اصدار فرمایش طباعتی اطلس اقدامات بعمل آید . مسکاتب نسوان :

تعلیم و تربیه نسون و تنویر افکار دختران از هدفهای مهمه حکومت معارف پرور ما است که بفتحوای (طب العلم فریضة علی کل مسلم و مسلمة) درین مورد اقدامات بعمل می آید . وزارت معارف توجه است همینکه عده کافی معلمات و لوازم ضروریه از قسم جای وسامان لازمه تأسیس مسکاتب نسوان را به دسترس خود ملاحظه نمود و زمینه برای تأسیس مسکاتب ابتدائی نسوان آماده باشد در مراکز عمده و شهرهای پرنفوس بتأسیس یکمده مسکاتب جدید ابتدائی نسوان اقدامات لازمه کنند . روی همین اساس علاوه بر مکاتبی که در سنوات ماضی در شهر کابل تأسیس یافته است در سنه ۱۳۲۷ یک باب مکتب ابتدائی جدید نسوان در کارته ۴ و یک باب مکتب در مرکز فندهار و یک باب در مرکز میمنه افتتاح گردید در مسکاتب مذکور مضامین ذیل مطابق جدول تقسیم ساعات هفته وار ذریعه معلمات بشاگردان تدریس میشود .

امور وزارت معارف

شماره مضامین	صنف اول	صنف دوم	صنف سوم	صنف چهارم	صنف پنجم	صنف ششم	ملاحظات
۱ قرآن کریم	۲	۲	۳	۲	۲	۲	
۲ دینیات	۲	۲	۲	۲	۲	۲	
۳ فارسی وحسن خط ۱۰	۸	۸	۸	۶	۳	۳	
۴ پشتو	۳	۳	۳	۳	۳	۳	
۵ خسار و هندسه	۴	۴	۴	۴	۴	۲	
۶ معلوما عمومیہ	.	.	.	۱	۲	۲	
۸ حفظ الصحہ	.	.	.	۱	۱	۱	
۸ تاریخ	.	.	.	۲	۲	۲	
۹ جغرافیہ	.	.	.	۲	۱	۱	
۱۰ رسم و کار دستی ۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	
۱۱ تربیة اطفال	۱	۱	
۱۲ طباشقی	.	.	.	۱	۲	۲	
۱۳ رخت شوئی	.	.	.	۱	۱	۱	
۱۴ ادارہ یتیمی	۱	۱	
۱۵ دوخت و بافت	.	۲	۲	۲	۲	۲	
۱۶ تربیة بدنیه	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
مجموعہ	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۳۰	۳۰	

از بعضی مراکز دیگر از قبیل بغلان و نیز راجع به تأسیس مسکاتب نسوان پیشنهاد های بوزارت معارف توصل نمود و لی چون وزارت معارف در راه تأسیس این مسکاتب به یکسلسله مشکلات از قبیل عدم وجود معلمه و جای وسامان و مواعین مالی و اقتصادی دچار است درین سال بتأسیس مسکاتب جدید نسوان درین نقاط اقدام بعمل آر رده نشد - وزارت معارف همینکه عده کفافی معلمات را برای انجام وظیفه تدریس مسکاتب نسوان از دارالمعلمات مهیابیند و وجوه کفافی جهت مصارف لازمه مسکاتب جدید حاصل نماید بتأسیس مسکاتب جدید ابتدائیه دختران در دیگر مراکز و شهر ها اقدامات لازمه بعمل خواهد آورد .

ناگفته نماند که تا اواخر سال ۱۳۲۷ امور متعلق مسکاتب ابتدائیه نسوان ذریعه اداره آمریت ایسه های نسوان که در رأس آن یکی از مشاورین وزارت معارف انتصاب دارد اداره کرده میشد . در سنه ۱۳۲۷ نظر به لزوم رسیدگی مستقیم وزارت در کار مسکاتب ابتدائیه نسوان که مربوط ریاست تدریسات ابتدائی میباشد اداره بنام اداره معاونت مسکاتب ابتدائیه

نسوان تشکیل یافته و باروی کارآمدن این اداره رسیدگی با اجرا آت و مرا فیت جریان امور
مکاتب ابتدائیه نسوان از اداره لیسسه های نسوان باین اداره منتقل گردید .

امتحانات :-

امتحانات سالانه مکاتب ابتدائی مطابق تعلیماتنامه مخصوصه اخذ گردید چون در تعلیماتنامه
تذکر یافته است که از نمره هائیکه متعلمین در هرماه در مضامین درس خود حاصل مینمایند
اوسط گرفته میشود این اوسط بانمره هائیکه شاگردان در اخیر سال در امتحان عمومی حاصل
کنند جمع و مجموعه هر دو تنصیف میشود ، و حاصل تنصیف نمره ترقی صنف را تشکیل میدهد
روی این مقررات و برعایت اینکه طلاب فارغ التحصیل ابتدائی برای شامل شدن در مکاتب
و کورسهای مسلکی بخوبی از عهده تعلیمات برآمده بتوانند امسال در ماخذ امتحانات بیشتر
توجه و اعتنا بعمل آمد [برعایت این مقررات در سنه ۱۳۲۷ از مکاتب ابتدائی یک عده اشخاصی
کامیاب گردیده اند که از حیث لیافت و استعداد اسم حقیقی فارغ التحصیل مکاتب ابتدائی
دامیتوان برایشان اطلاق نمود] درین امتحان لیافت شاگردان در کافه مضامین مخصوصه خط
و سواد چه در پشتو و چه در فارسی بیشتر مورد اعتنا و توجه قرار یافت و میتوان یقین نمود که
نتیجه امتحان سال ۱۳۲۷ مکاتب از نقطه نظر کیفیت نظر به نتایج امتحانات سالهای دیگر
بیشتر طرف رضایت و امید واری میباشد امید است باشمولیت این دسته فارغ التحصیلان در
مکاتب مسلکی نمره این مکاتب نیز در آینده قریب نظر به سابق بهتر ثابت میشود .
مکتب های نمونه :

در سال ۱۳۲۷ در اصلاحات مکتب ابتدائیه بی بی مهرد و مربوط ولایت کابل بحیث مکتب
نمونه اقدامات لازمه بعمل آمد. و در طبق نظریات وزارت معارف راجع بصورت استفاده و
تعمین نتیجه تطبیقات یروگرام و نصاب متعلقه لوازم تحصیل و تربیت کتابخانه و ایراد کنفرانس
های تربیه و امثال آن دیگر موضوعات تعلیمی و تربیوی و تشخیص سویه و اقتدار معلمین
فعلیه مکاتب ابتدائی توجه و مراقبت دائمی بعمل آورده شد در دوران این سال یک عده ادبای
سرحد و یک نفر نماینده یونسکو که برای ملاحظه مؤسسات علمی افغانستان وارد کابل شده
بودند بمکتب نمونه (بی بی مهرو) نیز تشریف آورده جریانات اموراداری و تعلیمی آنرا از
نزدیک ملاحظه فرمودند و از این مکتب راجع بصورت ادامه تدریسات و احراآت مکاتب ابتدائی
افغانستان بی اندازه اظهار خور سندی نمودند .

وزارت معارف درین سال تصمیم گرفت که در مرکز کابل نیز یکی از مکاتب ابتدائی
را نمونه مکاتب شهری قبول نموده درین مکتب نیز با اجرای تدفقیات و تطبیقات متعلقه مکاتب
ابتدائی بپر دازد .

ترسمه کتابخانه های مکاتب ابتدائی ۱ -

معلمین فعلیه مکاتب ابتدائی متشکل از يك عده افرادی میباشد که بعضی از دارالمعلمین و دارالمعلمین شبانه فارغ التحصیل گردیده اند و بعضی درلیسه ها و غیره مکاتب مسلکی یا غیر مسلکی تحصیل نموده در اثر احتیاج ایشان و کمبود متعلمین ابتدائی بسکارتعلیم مؤظف گردیده اند و برخی هم اشخاصی اند که دارای تحصیلات خصوصی بوده بصفت معلم مؤقت مشغول کار میباشد تقویه معلومات هر سه دسته مذکور مخصوصاً اشخاصیکه دارای تحصیلات خصوصی میباشد در نزد وزارت معارف از مسائل ضروریه بشمار می آید وزارت معارف جهت تقویه معلومات معلمینیکه از دارالمعلمین فارغ التحصیل نیستند در کابل و بعضی مراکز عمده از قبیل قندهار و هرات مؤسساتی تشکیل داده است که بنا مهای نوستنخی و دارالمعلمین شب ذریعه هیئت های تعلیمی و تربیوی متشکل از داکتر ها و فارغ التحصیلان افغانی که در خارج تحصیل نموده به تقویه معلومات معلمین در خارج اوقات رسمی صرف مساعی بنماید .

بر علاوه در سنه ۱۳۲۷ در نظر بود مجله آئینه عرفان که يك مجله علمی و ادبی و مسلکی وزارت معارف است و نشریات آن از عرصه چندی بنا بر مشکلات طبایعتی و مصر و فیت مطبعه عمومی به انجام سیارشات طباعتی کتب درسی طلاب معطل مانده بود دوباره حیات نشریاتی خود را تجدید نماید ولی متاسفانه درین سال باز هم بنا بر همین علل و عوامل طاعتی این مجله که بیشتر موضوعات آن بقرض تقویه معلومات معلمین مکاتب میباشد اشاعه یافته نتوانست و کتاب پلان تدیس و نمونه های درس نیز از باعث مصروفیت مطبعه بمعرض اشاعه قرار بیافت اما در راه چیران این عدم مرفقی و حصول زمینه مطالعات معلمین و تقویه معلومات مسلکی و غیر مسلکی ایشان یکمدهد کتابهای مطبوع داخل افغانسان که به تعداد کافی در تجویبخانه های وزارت معارف وجود داشت بدریعه ناه سبب کتابخانه در مکاتبی که دارای عمارت اساسی میباشد بمعرض استفاده دسترس معلمین مکاتب قرار داده شد که در داخل شرائط مقرر از ان استفاده نمایند و ذریعه مفتشین سیارا و ارسال متحدالامال ها و هدایات رسمی بهم، مؤسسات ابتدائی در باره حسن تنظیم مکاتب و جریان صحیح تدریسات توضیحات داده شد کتبی که در دوران سال ۱۳۲۷ تنظیم بقرض استفاده معلمین به کتابخانه های مکاتب توزیع شده قرار ذیل است .

لست کتب کتابخانه مکاتب ابتدائیه

- ۱ - قرائت فارسی رشديه سوم .
- ۲ - قرائت فارسی رشديه دوم .
- ۳ - قرائت فارسی رشديه اول .
- ۴ - قواعد فارسی رشديه چهارم .

- ۵ - قواعد فارسي رشديه سوم .
- ۶ - قرائت فارسي ششم (سابقه)
- ۷ - قرائت فارسي صنف سوم (سابقه) دوره چهار صنفی .
- ۸ - زما المعری کتاب .
- ۹ - اصول انشاء رشديه دوم .
- ۱۰ - املاي فارسي رشديه اول .
- ۱۱ - املاي فارسي ابتدائيه چهارم .
- ۱۲ - کليد صرف رشديه دوم و کليد صرف رشديه اول .
- ۱۳ - جامع التجويد -
- ۱۴ - دينيات اعداديه دوم .
- ۱۵ - دينيات رشديه اول .
- ۱۶ - تاريخ افغانستان قديم رشديه اول .
- ۱۷ - تاريخ رشديه سوم .
- ۱۸ - تاريخ رشديه دوم .
- ۱۹ - دينيات صنف سوم فارسي دوره چهار صنفی .
- ۲۰ - جغرافيه صنف سوم فارسي دوره چهار صنفی .
- ۲۱ - اخلاق مدني صنف ششم فارسي .
- ۲۲ - اخلاق مدني صنف چهارم فارسي .
- ۲۳ - اخلاق مدني صنف سوم .
- ۲۴ - الجبر رشديه چهارم .
- ۲۵ - حساب رشديه سوم .
- ۲۶ - حساب رشديه دوم .
- ۲۷ - حساب رشديه اول .
- ۲۸ - حساب صنف ششم فارسي سابقه .
- ۲۹ - حساب صنف پنجم يشتو سابقه .
- ۳۰ - حساب صنف چهارم فارسي سابقه .
- ۳۱ - حساب صنف سوم يشتو سابقه .
- ۳۲ - هندسه رشديه چهارم فارسي .
- ۳۳ - هندسه رشديه سوم فارسي .

- ۳۴ - هندسة رشديه دوم فارسی .
- ۳۵ - هندسة رشديه اول فارسی .
- ۳۶ - معلومات رشديه دوم فارسی .
- ۳۷ - معلومات طبيعي صنف ششم فارسی (سابقه) .
- ۳۸ - معلومات طبيعي صنف پنجم سابقه .
- ۳۹ - معلومات طبيعي صنف چهارم فارسی سابقه .
- ۴۰ - معلومات طبيعي صنف سوم فارسی .
- ۴۱ - دورستنيو شونئيو تعليماتنامه .
- ۴۲ - پرو گرام ابتدائي فارسی (سابقه دوره چهار صنفی)
- ۴۳ - دلبرنيو شونئيو کړنلار .
- ۴۴ - تعليماتنامه ابتدائي .
- ۴۵ - تعليماتنامه کورس پشتو .
- ۴۶ - دخلقيانو د متخصصينو لار شرونکي .
- ۴۷ - عقده الحساب .
- ۴۸ - هيئت جديده .
- ۴۹ - منهيات دوم .
- ۵۰ - اصول ترسيم مناظر طبيعي .
- ۵۱ - فن رنگ آبی راجع به مناظر .
- ۵۲ - قواعد فقيه .
- ۵۳ - نطق اعليحضرت .
- ۵۴ - بهران و نجات وطن .
- ۵۵ - سراج الاحکام .
- ۵۶ - تربيه اطفال .
- ۵۷ - تاريخ حکماء .
- ۵۸ - رساله اصول تربيه .
- ۵۹ - فلسفه جذبات .
- ۶۰ - مرأة الارض .

تعيين شرائط اخذ طلبه وحاضري طلاب :

گرچه مکاتب ابتدائي در مراکز يو جمعيت تاسيس گرديده و برای تعمير اساسي مکاتب

جاهای موزون انتخاب شده است . بازم در موقع اخذ طلبه جدید المشمول برای هیئت هی اخذ طلبه از حیث اینسکه ، فصله انتهای منطقه ، که برای مکتب از آنجا طلبه گرفته شود معین نبود مشکلات زیادی عارض میگردد و گاهی هیئت مجبور میشد که از فاصله های نسبتاً بعید دو دوتیم گروهی یااضافه ازان که بیمودن آن از توان طلاب ابتدائی ، الاثر است - طلبه جدید المشمول انتخاب نمایند . وزارت معارف در اثر تدقیق وضعیت اخذ طلبه جدید المشمول ومشکلاتی که ازین حیث بتدریسات و اداره مکاتب پیش آمده است تصویب نمود که آینده از داخل محیطی که بشعاع بکنیم گروهی از مکتب مسافه دارن بر حسب تعلیمات منم ابتدائی طلاب جدید اخذ وبمکتب شامل ساخته شود . حسب مقدرات موضوعه وزارت معارف برای شمولیت طلاب در امتحانات سالانه یکی از شرایط مهمه حاضر بودن فیصد ۷۵ روز ایام تعلیمی شاگردان است .

برای اینسکه کتابهای حاضری طلاب از هر گونه اشتباهات عاری بماند و ادارات مکاتب برای تعیین فیصد ایام حاضری شاگردان مصدر اجراءات صحیح شده ، بتوانند . در سنه ۱۳۲۷ تصویب بعمل آمد که در کتب حاضری طلاب علامات ذیل قید شود .

در خانه حاضری کسیکه حاضر باشد (ن) تحریر گردد که مخفف کلمه سو - (حاضر) است .

»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»

شرایط تا سیس مکاتب ابتدائی :

وزارت معارف برای تمهیم خط و سواد در بین همه طبقات مملکت با افتتاح یک عده مکتب ابتدائی برداشته است که دوره تجزیلات آن شش سال میباشد . این مکاتب در تحت مقرر رات موضوعه صرف در جاهائی تا سیس میشود که حائز شرایط لازمه ذیل باشد :

- ۱- مکتب در جائی تا سیس شده میتواند که تعداد اطفال هفت - نه ساله برای شمول درسه شعبه صنف اول سکفی باشد .
- ۲- برای سالهای آتی همه ساله یک صنف جدید ۲۰ - ۴۵ نفر طلبه جدید داده بتواند .
- ۳- فاصله بود و باش طلاب تا مکتب از یک الی یک ونیم گروه بیشتر نباشد . تا اطفال خورد سان تا مکتب بخوبی رفت و آمد کرده بتوانند .
- ۴- جای وقوع مکتب در چنان نقطه باشد که به آبدی مر کزیت داشته و برای تربیه بدنیه میدان قریب هم داشته باشد .
- ۵- اقتصاد مالی ، اقتصادی و نیز شوق علمی اولیای اطفال بدرجه باشد که بعد از شامل ساختن اولادشان در مکتب برای ادامه تحصیل ایشان راه یا بتدی مکتب و حاضری موظف داشته مراقبت و مواظبت کنند .
- ۶- در مکتب فعلاً سه اطاق برای سه صنف اول - چهل - چهل و پنج نفری و یک اطاق برای اداره

سازمان تعلیمات عمومی

سر معلم مکتب بک اطابق برای تحویلخانه بکار میشود که جمله پنج اطاق مطلوب است . در نقطه که در آن تاسیس مکتب درخواست میشود عمارت سرکاری که بکار آید گرفته شود وجود دارد یا نه ؟ اگر عمارت کرائی یافت شود کرایه آن چه مبلغ است . ؟

مطابق شرایط متذکره فوق در مرکز کابل و همه ولایات و حکومات اعلی مکاتب متعددی تاسیس گردیده و تدریسات آن بر حسب پروگرام و تعلیماتنامه مکاتب ابتداییه در جریان میباشد . برای تدویر این مکاتب از معلمین فارغ التحصیل دارالمعلمین و اشخاص باصلاحیتی استفاده میشود که در مکاتب رسمی یا خارج از مکاتب تحصیل کرده و با دادن امتحان اهلیت و لیافت بوظیفه معلمی مقرر شده اند . در راه تطبیق پروژه مکاتب دهانی و ترتیب آن مفکوره عجاایاً مشکلات اقتصادی و عدم دارائی بودجه کافی که برای وجوه معاشات معلمین و مفتشین و طبعم کتابهای درسی و ارسال لوازم تحصیل بهمه نقاطیکه مکاتب در آنجا تاسیس میگردد بمقابل اقدامات وزارت معارف سد بزگی را تشکیل داده است . بشرط عدم وجود این موانع وزارت معارف هر چه زود تر درین خصوص داخل اقدامات خواهد شد . در سال ۱۳۲۷ بفرض ترتیبات مقدماتی تاسیس مکاتب ابتداییه دهانی کتاب اول از طبع فارغ گردیده . و دو جلد کتاب دیگر یعنی کتابهای سال دوم و سوم نیز برای طبع آماده شده است .

در تحریر اکثر مند رجات هر بک از این سه کتاب به طرز خط نستعلیق ترجیح داده شده است تا برای شاگردان نمونه های صحیح خط و تحریر فراهم شده باشد .

مؤسسات بین الملل و معارف ابتدائی افغانستان :-

در سنه ۱۳۲۶ در بین حکومت افغانستان و مؤسسه تعلیمی و تربیوی ملل متحده (یونسکو) راجع به شمول افغانستان در موسسه مذکور موافقه بعمل آمده با اثر داخل شدن افغانستان در یونسکو از سنه مذکور - راجع به موضوعات مختلفی که متعلق امور تدریسات مکاتب ابتدائی میباشد طالب معلومات و توضیحات گردیدند این معلومات باستناد پروگرامها و تطبیقات جاریه مکاتب ابتدائی هر چه زود ترتیب و تکمیل گردیده با همکاری مدیریت یونسکو که در مرکز وزارت معارف در همین سال ۱۳۲۷ تشکیل یافته است بمرجع آن فرستاده شد .

نماینده یونسکو که برای باز دید معارف و مؤسسات عرفانی افغانستان بکابل وارد گردیده بود در قطار سائر مؤسسات عرفانی مکتب نمونه بی بی مهرو را نیز ملاحظه نموده از جریان تدریسات و حسن انتظام این مکتب و تطبیقات پروگرام مکاتب ابتدائی افغانستان اظهار معنویت و خور سندی نمود . در سنه ۱۳۲۷ نظریه لزوم تعاون اطفال افغانستان با اطفال نادر ملل متحده (یونو) - طلاب مکاتب ابتدائی بقدر توان و استطاعت مالی خود مبالغی را بصورت اعانه

نقدی بهیئت های جمع . آوری اعلا نه سیر دند که بمو سسه ملل متحده ار سال شود .
ترتیب ار سال این مباحث به یونو از طرف وزارت معارف گرفته شد .

اجراآت مدیریت تفتیش

باساس پروگرام مرتبه ریاست تدریسات ابتدائی برای یکدهه مکاتب ولایات مزار شریف
فطنن ، میمنه وغیره که درسال گذشته تفتیش و در نتیجه معلوم شده بود که اکثرآء تعلیمات
شاگردان ضعیف ودرخورترمیم واصلح میباشد هدايتنامهها ودستور العمل های جدا گانه صادر
شد در دوران سال ۱۳۲۷ يك عده مکاتب باقیما ده ولایت مشرقی و مکاتب ولایت جنوبی
وهرات که سال گذشته از طرف وزارت مورد تفتیش قرار داده شده بود ذریعه هیئت اعزامی
ازمرکز وزارت تفتیش کرده شد . در (۳۳) باب مکاتب مشرقی قراریکه از اوراق نتایج
معلوم گردیده خرابی حاضری - ضعف تعلیمی و نقایص در طرز امتحانات موجود بود - ریاست
تنظیمه آنولا علت این نقایص را یکی بهوجود بودن بعضی سر معلمین مربوط دریافته آنها را
ازولایت مشرقی تعدیل و عوض شان سر معلمین دیگری را موظف گردانید و بمرحله دوم يك عده
معلمین فاقد معلومات را بکلی از وظیفه شان سبکدوش ساخته باین وسیله در وضعیت معارف
آن ولا بهبود محسوسی مشاهده گردید . در اثر تفتیش (۲۱) باب مکاتب ولایت جنوبی
هیئت تفتیش - از جریان تعلیمی واداری نتیجه خوب آورده در ازاله بعضی نواقص جزئی که
موجود بود اقدامات بعمل آمد . از (۴۴) باب مکاتب ولایت هرات که تفتیش و بررسی بعمل آمد .
اوراق تفتیش اصولاً به مجالس هیئت های انضباطیه و محاکم ما مورین سپرده شده تا از ناحیه
اصولنامه محاکمات تحت غور قرار یافته اجراآت لازمه بعمل آید .

درین سال نتایج امتحانات یکدهه مکاتب حکومت کلان شمالی ملاحظه شد ومعلوم گردید
که امتحانات طلاب مکاتب مذکور اصولاً برحسب مقررات تعلیمات نامه ابتدائی اخذ شده : در
جریان این سال با اثر ختم سنه تعلیمی منجمله فارغ التحصیلان کل مکاتب ابتدائی در حدود فیصد
(بیست و پنج) نفر برای شمول مدرسه علوم شرعیه دارالمعلمین - ایسه تجارتمی - مکتب اصول تحریر
مکتب میخا یکی و مکتب یو ایس و ژاندارمه بریاست تدریسات مسلیکی و وزارت جلیله داخله معرفی
و برای مابقی شهادت نامه وجواز فراغت داده شد چون قوماندانی حربی شونخی در سنه ۱۳۲۷
برای اخذ طلب جدید الشمول مربوطه خود مقررات جدیدی وضع کرده و برطبق آن از کامیاب
های صنف پنجم طلبه خواسته بود مهبدا برحسب مقررات آن ایسه از مکاتب ابتدائیه اشخاص
مورد ضرورت برایشان معرفی کرده شد .

اجراآت مدیریت ماورین

۱ - اعطای پول غله گئی -

برای اینکه معلمین و هیئت تربیوی معارف آسوده و مرفه الحاح بوده و بصورت بهتری در تدریس طلاب مکاتب و ارسای کرده بتوانند وزارت معارف به تأسی از نبات نیک و معارف خوا، حکومت مهربان در سال ۱۳۲۶ فرمانی از مقام منبع صدارت عظمی حاصل و در همان سال تفاوت و پول غله گئی را برای آنها تادیه نمود . در اوایل ۱۳۲۷ حکومت معارف پرور این موضوع را برای معلمین و هیئت تربیوی امر ضروری دانسته بمقام منبع صدارت عظمی تحت فرمان نمبر ۹۹ مورخه ۲۷/۱/۲۹ امر و ارشاد بعمل آید که در سال ۱۳۲۷ برای اشخاص عایله دار معلمین و هیئت تربیوی وزارت معارف از فرار ماهانه مبلغ پنجاه افغانی و برای اشخاص بی عایله سی افغانی بنام غله گئی تادیه شود - با اثر توصل این امر تخصیصیه پول غله گئی بکسالت تمام معلمین و هیئت تربیوی مکاتب ابتدائی افغانستان توسط وزارت جمله مالیه بشمام مدیریت های معارف و ادارات مالیه حکومتیهای مربوطه تخصیصیه داده شده که به مستحقین آن ماهوار تادیه گردد .

۲ - در اثر موافقه ریاست دیوی تعاونی بر علاوه استحقاق اهالی به اعطای کوپون فوق العاده رخت برای معلمین و هیئت تربیوی معارف به نرخ نازل موافقه بعمل آمد و با این مساعدت حصه مهم احتیاجات معلمین مکاتب رفع شد وزارت معارف درین رعایت دیوی تعاونی که بمقابل هیئت تعلیمی و تربیوی مکاتب بعمل آورده است اظهار امتنان مینماید .

۳ - درین سال به تعداد شصت و شش نفر فارغ التحصیلان جدید دارالمعلمین ابتدائی نظر به ضرورت مکاتب بمدرییت های مفارغ ولایات معرفی شد تا آنها را عوض کمبود معلمین مربوطه خویش مقرر بنمایند .

۴ - بیست و یک نفر فارغ التحصیلان سال ۱۳۲۷ میکاتب سیورت بمدرییت های معارف ولایات معرفی گردیدند تا در مکاتب مربوطه که دارای عمارت اصولی و میدان سپورت میباشد شامل وظیفه شوند .

۵ - در مورد آمرین دوائر معارف ولایات تبدیلیهای ذیل بعمل آمد .

ع ص عبدالحی خان حبیبی رئیس معارف قندهار در اثر موافقه وزارت معارف و وزارت اقتصاد ملی بحیث وکیل التجار چمن و بعوض او ع ص محمد اصغر خان فارغ التحصیل امریکا بحیث کفیل ریاست معارف قندهار عر تقرر حاصل نمود .

ب - ع عبدالجبار خان مدیر عمومی میکاتب شهر که خود را در جمعه و کلاهی بلدی -

کانونه نه شته ده. نظر په مقررات موضوعه ازوظیفه مستعفی شناخته شه و عوض اوس دین محمدخان فروغ بخت کفیل مدیر مسکاتب شهر مقرر گردید .

۶- ترفیعات معلمین و مامورین مسکاتب ابتدائی که حسب مقررات از نقطه نظر قدم و ملاحظه سجل درسه ۱۳۲۷ مستحق ترفیع شناخته میشدند بعد از اجرای تدقیق و اخذ تصاویر متعلقه به مراجع آن خبر داده شده است .

۷- تخصیص معاشات مسافرت و مسکنی و شخصی معلمین و مامورین مربوطه به سلسله مدیریت عمومی کنترول و وزارت هایه به مراجع آن داده شد .

۸- سوانج معلمین و مامورین از حیث رتبه و مسکن و ولایت مربوطه ترتیب گردید . و بهمین اساس اندراجهای جدید روی کار آورده شد . و برای حفظ اصولی سوانج معلمین و مامورین هرولایت ترتیبات لازمه اتخاذ گردید .

اجراآت مدیریت اجراییه :

مدیریت اجراییه در خصوص تهیه کتب و لوازم تحصیل - فرطاسیه - مفروشات - و ادوات لازمه و رسانیدن سامان کار آمد مسکاتب ابتدائی و مخارج سفریه و ترمیم و تکمیل عمارات مسکاتب ابتدائی درسه ۱۳۲۷ با اجراآت ذیل تثبیت نمود .

۱- کتب درسی و درین سال سی و یک نوع کتاب کار آمد دوره ابتدائی که لازم تجدید طبع بود بعد از ملاحظه و تجدید نظر مدیریت تعلیم و تربیه جهت طبع به مطبعه عمومی فرستاده شد تا سه ماه قبل از شروع سال تعلیمی ۲۸ - ۲۹ از طبع خارج و جهت توزیع بدسترس وزارت معارف گذاشته شود . و با وجود قلت کاغذ و ضعیف بودن قوه ماشین های طباعتی و فقدان نفر عمل و کارگر و کثرت فرمایشات تمام دوائر دولتی در مطبعه با زهم بعد از اخذ احصایه های طلاب در حالیکه مطبعه عمومی از هر نوع همکاری دریغ نمود ریاست تدریسات ابتدائی توانست کتب کار آمد دوره ابتدائی را با استثنای (کتاب الفباء) که در ادایه سال ۲۸ بدسترس وزارت معارف فرار خواهد گرفت بنام مسکاتب ابتدائی قبل از آغاز سال تعلیمی جدید توزیع نماید در دوران این سال رویه مرفته (۱۲۱۸۴۰۰) جلد کتب ابتدائی قرار توضیحات مندرجه جدول ذیل با ادارات معارف رسانیده شد که برای استفاده طلاب توزیع کرده شود .

۲- لوازم تحصیل - راجع به تهیه لوازم تحصیل ذریعه شرکت های داخلی و امکان تهیه

آن توسط کمپنی های خارجی اقدامات بعمل آورده شد و نتایج ذیل بدست آمد .

۱- راجع به تهیه و خریداری پنسل سیاه کار آمد مسکاتب ابتدائی با نمایندگی موسسه ویستوگک اینتورگک مقیم کابل و شرکت اتحادیه مفاهمه و قرار داد بعمل آمده و در نتیجه

- باندازه (۲۸۵۰۰۰) پنسل سیاه و یکهزار عدد قلم دو رنگه و پنجهزار عدد قلم کبابی از دو مؤسسه تجارتي فوق خریداری و بطلاب توزیع شد .
- ۲- پنسل پاك - در خصوص تهیه پنسل پاك با شرکت سهامی شعاع کابل موافقه بعمل آمد و با اساس قرار داد - چنانگانه فرمایش (۲۵۰۰۰) عدد پنسل پاك داده شد که در سال ۱۳۲۸ بدسترس طلاب گذاشته خواهد شد .
- ۳- تخته سلیت :- راجع به تهیه آن با کمپنی های تجارتي هندوستان و پاکستان مفاهمه بعمل آورده شد ، و هنوز فیصله قطعی بدست نیامده و برای ترویج صنعت سلیت سازی در داخل وطن به شعبه صنعتی معجب کابل نیز فرمایش بیست هزار عدد تخته سلیت داده شده که از آن جمله عدد بدسترس وزارت معارف گذاشته شد و به ولایات توزیع گردید بر علاوه بیست هزار عدد تخته توسط فونسلگیری افغانی در بمبئی خریداری و به طلاب توزیع گردید که برای سال تعلیمی جدید احتیاجی به آن محسوس نیست .
- ۴- تخته مشق :- به تعداد کافی تهیه و به تمام طلاب توزیع شده که فعلاً تمام طلاب دوره ابتدائی مکاتب افغانستان دارای تخته مشق میباشد و برای سال آینده نیز بمقدار کافی موجود است .
- ۵- قلم نی کلان :- با وجود مشکلات حمل و نقل صعوباتی که در تهیه نی کار آمد تعلیم محسوس میباشد درین سال در حدود دوک متر قلم نی کلان برای خط مشقی تهیه و بدسترس طلاب گذاشته شد دوازده معارف بدخشان و مشرفی قلم نی کار آمد مکاتب مربوطه خود را خودشان تهیه نمودند .
- ۶- قلم نی خورد :- در سال گذشته مقدار کافی از ولایت فطغن خریداری شده بود ازین قلم ها در سال ۱۳۲۷ به تمام طلاب دوره دوم ابتدائی توزیع گردید .
- ۷- سیاهی :- مقداری سیاهی از بازار خریداری و مقداری هم توسط نفر فنی در مکتب صنایع تهیه و برای تهیه قسمت متباقی آن با اساس قرار داد ذریعه سیاهی سازان وطنی اقدام بعمل آمد و اندازه لازمه سیاهی کار آمد کل مکاتب عنقریب تهیه و بدسترس طلاب گذاشته می شود .
- ۸- گل سفید :- اولاً ضرورت سال تمام معارف ولایات تهیه و بمراجعه آن ارسال و متعاقباً برای رفع احتیاج مکاتب مرکز نیز رسیدگی بعمل آمد .
- ۹- کاغذ رسم :- راجع به تهیه و خریداری کاغذ کار آمد رسم دوره ابتدائی - بانامی بنده کی مؤسسه و بدستور که اینطور که مقیم کابل به اساس قرار داد فرمایش نورید داده شده که عنقریب بدسترس وزارت معارف گذاشته خواهد شد .

۱۰- دوات کاشی :- کارآمد تمام مکاتب در داخل ذریعه کلالهای ماهر وطنی و کاشی سازی شعبه تجارتی مکتب صنایع کابل تهیه و بتمام ولایات ارسال شده - و بر علاوه جهت ترویج صنعت کاشی سازی بولایات هم اطلاع شده تا برای تهیه دوات کاشی اقدام بعمل بیاید . در اثر این اقدامات دوات معارف ولایات فندهار و مزار شریف دوات کارآمد مکاتب مربوطه خود را خودشان تهیه نوده اند و پول قیمت آن از مرکز داده شد .

۱۱- قطعی پرکار :- به شرکت سهامی شعاع در کابل فرمایش داده شده - که عنقریب بدسترس وزارت معارف گذاشته خواهد شد .

۱۲- نوك قلم برنجی :- توسط نمایندگی موسسه و بستوگك اینتورگك مقیم کابل باندازه سه لت عدد توریید و به طلاب تورییع شده جدول ذیل صورت توزیع لوازم تحصیل را بولایات نشان میدهد .

۱۳- ساعت سرمیزی :- چهارصد قاب ساعت سرمیزی و دیواری برای مکاتب ابتدائی و ادارهای معارف ولایات و مرکز به نمایندگی موسسه و بستوگك اینتورگك مقیم کابل فرمایش داده شده و تعداد ساعتیهای مذکور در همین سال ۲۸ بدسترس وزارت معارف گذاشته خواهد شد که بمکاتب توضیح شود .

۱۴- اشکل و اجسام هندسی :- نژده قسم مجسمات و اشکل هندسی برای رفع احتیاج مکاتب ابتدائی توسط شعبه تجارتی مکتب میخانیککی تهیه و توزیع شد .

۱۵- کتابچه سفید خط دار چهل ورقه :- چون مشکلات توزیید کتابچه سفید از خارج در اثر ختم جنگ جهانی سوز رفع گردیده است وزارت معارف در دوران سال ۱۳۲۷ ذریعه شرکت شعاع کابل موفق شد دوصد و شصت و پنجهزار جلد (۲۶۵۰۰۰) کتابچه خط دار سفید چهل ورقه را از سویدن خریداری و به طلاب توزیع کند و باین وسیله در بهشرفت خط و سواد مکاتب مانع بزرگی از بین رفع گردید .

۱۶- تباشیر سفید :- علاوه بر معاونتی که از طرف شعبه تباشیر سازی مکتب صنایع در تهیه تباشیر بعمل می آید در اثر اقدامات و سیارشات وزارت معارف شعبه صنایع مجلس ولایت فندهار نیز به ساختن تباشیر موفق گردیده است از شعبه تباشیر سازی مجلس فندهار علاوه بر تهیه تباشیر کارآمد مکاتب فندهار - هرات - فراه سالانه بیش از یازده لک قلم تباشیر برای استفاده مکاتب دیگر ولایات نیز بیول نقد خریداری میشود . در اثر این اقدامات توریید تباشیر از خارج بکلی معطل شده است .

ریاست تدریسات ثانوی

ریاست ثانوی کانون تعلیمات ثانوی ذکور و انثا و محور اجرا و تعمیل شقوق اداری و تدریسی متوسطه و لیسه ها بود - طوریکه سال گذشته درین زمینه اقدامات نموده امسال نیز مساهمات شباروزی خود را تا اندازه نیکه در حیطه و اقدار این ریاست بوده درینج نموده و از نقطه نظر اجراءات تدریسی - اداری تالیف و ترجمه کتب تفتیشهای علمی و اداری اجراءات عمومی و خصوصاً تهیه معلمین و سامان تدریس و غیره مجاهدت نموده و در شقوق مختلف تا اندازه نیکه وقت و مسائل مادی و معنوی مساعدت مینمود اینک صرف نظر از صورت تشکیلات اداری که کدام تغییری ندیده به اجراءات بارز این سال آغاز می نمائیم .

اول تنظیم پروگرام ها .

مسئله بزرگی که راس اجراءات ریاست ثانوی را در شق تعلیم و تربیه تشکیل میدهد ، همانا ترتیب و تنظیم و در محل تطبیق گذاردن پروگرام هائست که در جریان تعلیمات ثانوی خیلی ها اهمیت دارد که از آن حسب آتی ذکر میشود .

الف - تنظیم پروگرام صنف ۱۲ اجتماعیات و تفریق صنف ۱۲ لیسه ها بشعبات اجتماعی و ساینس .

بمنظور اینکه طلاب بتوانند از یکطرف مطابق ذوق و استعداد فطری خود نشوونما نمایند و از جانب دیگر عناصر خوبتر را بدسترس تعلیمات عالی بگذارند تقسیم اوقات مذکور با مفردات پروگرام ترتیب و بدسترس مکاتب ثانوی گذارده شد و در سه لیسه چون معلمین لازم دستگیری می نمود در محل اجرا درآمد باساس پروگرام مذکور مضامین تاریخ لسان خارجی منطق - پشتو - جغرافیه - بیولوژی - باشعبه ساینس - مشترک است در مضامین فزیک شیمی و الجبرا آنچه از نقطه نظر مفردات عین مفردات را حاوی میباشد و لسی بتعریفات و تصویب را بکفایت شده و از ثبوتهای ریاضی که شعبه ریاضی مقتضی آنست صرف نظر گردید . تنها پروگرام اخلاق روحیات و اخلاق اجتماعی فلسفه در هفته نه ساعت مخصوص اجتماعی لیسه ها میباشد تطبیق این امر در بنیه تعلیمات ثانوی افغانستان تأثیر بارزی را بمیان آورد اینک برای مزید معلومات یک نقل از تقسیم اوقات مذکور باعتبار هفته تقدیم می گردد :

تقسیم اوقات هفته وار شعبه فلسفه ایسه ها واسامه مضامین آن .
 ۱- پشتو -۴- ساعت مشترک باشعبه ریاضی علاوه بر آن درهفته يك ساعت صرف و نحو .

۲- فارسی و عربی (صرف و نحو)	۴	ساعت
۳- روحیات و بدیعیات	۴	»
۴- منطق	۲	مشترك باشعبه ریاضی
۵- اخلاق	۲	»
۶- لسان خارجه	۴	»
۷- تاریخ	۲	مشترك باشعبه ریاضی
۸- جغرافیه	۲	»
۹- متافزیک	۱	»
۱۰- ریاضی و هیت	۳	»
۱۱- فزیک	۲	»
۱۲- کیمیا	۲	»
۱۳- تاریخ طبیعی	۲	مشترك باشعبه ریاضی

۳ ۴

ب : ترتیب و تنظیم پروژة پروگرام جدید برای لېسه های نسوان :
 تعلیم و تربیه نسوان چه در شعبات ابتدائیه ایسه ها و چه در دوره ثانوی آن شکل منظم
 نداشت و اکثرأ کتب ۲۵ سال پیش در معرض استفاده طلاب گذاشته شده بود و کتیبیکه
 درین شعبات تدریس میگردید نظر بسویه دخترها خیلی بلند بود از جانب دیگر تقسیم اوقات
 آنها نیز بانقسیم اوقات ممکنات ذکور ممانت داشت از آنرو عجالتاً چنین تصمیم اتخاذ
 گردید تا یک پروگرام و تقسیم اوقات جدید برای دوره های ابتدائی و ثانوی ساخته شده و بمعرض
 تطبیق گذارده شود در ترتیب پروگرام مذکور سعی بممل آمده تا از یکطرف ناچائیها
 ممکن است عین پروگرام که در لېسه های ذکور تطبیق میشود تا صنف نهم در نظر گرفته شود
 البته مسائل که مخصوص طبقه نسوان است باید حتی المقدور درین آن گنجا نیده شود .
 از نقطه نظر کتب فملاء عین کتیبیکه در لېسه های ذکور مروجست در مورد استعمال در آید
 و از بعضی حصصیکه مخصوص ذکور است صرف نظر شود بعد از فراغ صنف نهم تعلیم و تربیه
 نسوان بدو شعبه منقسم میشود .

کراف عدد علمین از نقطه نظر تحصیل			
تصمیمات کمیسی		مورد و جزئیاتی	
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			

(مر: بر ط صفحه: ۹۵)

(پند از - سطر: ۱۱)

(مر: بروف صفحه: ۶۹)

(پند از - سطر: ۷)

کراف عدد مکتب ابتدائی	
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

کراف عدد طلاب مکتب ابتدائی و لایات			
تصمیمات کمیسی		مورد و جزئیاتی	
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه			

(مر: بر ط صفحه: ۱۰۰)

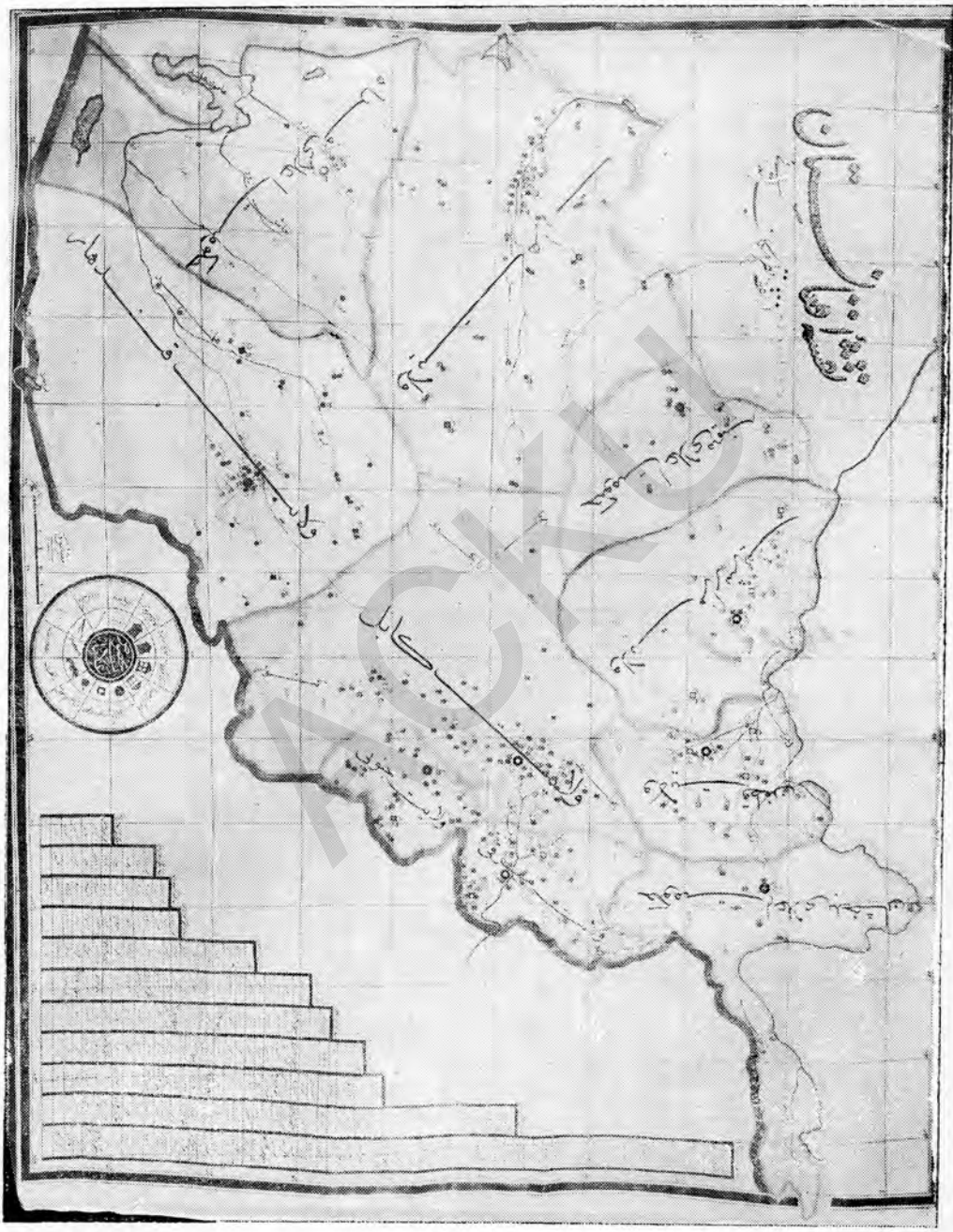
(پند از - سطر: ۲۷)

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

ردم	مجموعه دوره اول	—	ج ۱	—	ج ۲
			دوره دوم ابتدائی		دوره اول ابتدائی
۲۵۴۴۶	مکاتب شهر	۱۶۱۹۱	۹۲۵۵	میریت مکاتب ابتدائی منطقه بلعید	
۱۳۰۱۳۶	معارف کابل	۹۱۱۹۵	۳۸۹۴۱	میریت عمومی معارف ولایت کابل	
۳۴۲۲۴	قندهار	۱۸۹۳۷	۱۵۳۲۷	یاست معارف ولایت قندهار	
۱۵۴۸۲۶	هرات	۸۸۷۷۶	۶۶۰۹۰	هرات	
۱۵۲۴۲۶	مزار شریف	۹۲۰۶۶	۵۶۳۶۰	میریت عمومی معارف ولایت مزار شریف	
۱۲۸۴۳۰	قطغن	۸۰۴۶۰	۴۷۹۷۰	یاست معارف ولایت قطغن	
۵۹۵۵۹	جنوبی	۳۲۸۵۹	۲۶۷۲۰	میریت معارف ریاست تنظیمیه جنوبی	
۲۲۱۳۶۱	مشرقی	۱۵۶۶۸۱	۶۴۶۸۰	مشرقی	
۴۱۱۱۸	فراه	۲۸۴۵۸	۱۲۶۶۰	میریت معارف حکومتی اعلی فراه	
۴۲۲۷۴	سیند	۲۷۰۵۴	۱۵۲۲۰	سیند	
۲۳۶۲۳	بدخشان	۱۵۳۶۳	۸۲۶۰	میریت معارف حکومتی اعلی بدخشان	
۲۰۴۸۷۷	مجموعه	۱۳۹۳۴۷	۶۵۵۳۰	مجموعه ابتدائی متوسطه و بلعید های مرکز و ولایات مکاتب ابتدائی نسوان	مجموعه ابتدائی مکاتب متوسطه و بلعید های مرکز و ولایات مکاتب ابتدائی نسوان
۱۲۱۸۴۰	مجموعه کل				ملاحظات

شماره	اسم جنس	پایه اندازه	تعداد	برای	میزان	قطعی	زبونی	تشریح	ضاره	میزان	بیشتر	مجموع
۱	تخمین سببیت	۱۱۰	۶۷۶۰	۲۹۴۴	۱۰۹۱۵	۶۰۸۱	۷۱۲۰	۴۸۰	۳۲۰	۳۲۰	۳۲۰	۱۹۵۲
۲	کلی سفید با شش	۲۰ کیلو	۱۹۵۲	۹۹۷	۷۷۵	۳۸۹	۱۳۷۱	۳۳۰	۲۵۵	۲۵۵	۱۳۹۵	۸۳۹۱۲
۳	تخمین کمان	۵۰ کیلو	۲۵۲۸	۹۹۷	۲۹۹۵	۳۵۰۱	۱۱۱۰۳۹	۲۰۹۷	۱۲۷۲	۱۲۷۲	۱۲۷۲	۷۳۳۹۴
۴	تخمین پایه ای سفید	۲۳ کیلو	۱۱۴۲۲	۳۹۷۶	۳۸۷	۱۹۴۴	۶۱۹۵	۱۱۲۵	۲۹۷	۲۹۷	۲۹۷	۲۲۲۵
۵	دوات کلی رو بکاشی	۳ کیلو	۲۲۸۵۲	۹۹۷	۷۷۵	۳۸۹	۱۳۳۷۱	۲۳۲	۲۵۵	۲۵۵	۱۳۹۵	۸۳۹۱۲
۶	کلی بچه دار سفید و قرمز	۱۰ کیلو	۵۱۲۱	۳۲۲	۱۷۲۱۹	۲۷۲۴	۲۸۰۵	۵۱۱۴	۵۱۱۴	۵۱۱۴	۵۱۱۴	۲۰۱۸۹
۷	قلم بیل	۲ کیلو	۲۸۵۲	۹۹۷	۷۷۵	۳۸۹	۱۳۳۷۱	۲۳۲	۲۵۵	۲۵۵	۱۳۹۵	۸۳۹۱۲
۸	کوک سفید بچه	۳ کیلو	۱۹۹۲۱	۷۰۵۳	۵۹۲۰	۲۸۰۸	۹۲۳۱	۱۸۵۰	۲۱۱۲	۲۱۱۲	۲۱۱۲	۲۷۷۷
۹	تخمین چوبی	۱۱۲۵	۲۲۲۲	۲۸۳۳	۲۹۱۹	۱۵۹۵	۴۰۷۵	۸۵۱	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۲۹۹۸۷
۱۰	مرکب و ملنی	۷۵۵۸	۳۹۹۲	۱۳۸۱	۱۱۹۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۲	۳۷۰۰	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۱۳۴۲۰

(مربوط صفحه ۱۰۴ بعد از سطر ۱۰)

الف : شعبه عمومی و فامیلی که پروگرام آن نیز از حالا ترتیب گردیده نادر وقت تطبیق هرپهلوی آن سنجش شده باشد .

ب ۱ - شعبه نئی که در آن عین پروگرامیکه درلیسه های ذکور است تعقیب خواهد شد تفصیل پروگرام مذکور اینک بصورت جدول ارائه میشود .

نوت : چون درصنوف اول دوم - سوم با مشکلات ذکور چندان فرق ندارد بنا بر آن از ارائه آن صرف نظر میشود .

۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	سال
۲	۲	۲	۲	۲	۴	۴	۴	مضامین
۳	۳	۳	۳	۳	۵	۵	۵	فارسی و خط
۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	یشتو
		۴	۴	۴	۴	۴	۴	حساب و هندسه
۴	۴	۶	۶	۶	۶	۶	۶	لسان خارجه
۲	۲	۱	۱	۱	۲	۲	۲	رسم و کاردستی
		۱	۱	۱	۲	۲	۲	دوخت و بافت
۳	۲	۴	۴	۴	۳	۳	۳	تاریخ و جغرافیه
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	تربیه بدنی
۲	۳	۱	۱	۱	۰	۰	۰	اداره بیتیه
۴	۴	۴	۴	۴	۰	۰	۰	فزیک و کیمیا
۲	۲	۲	۲	۲	۰	۰	۰	بیولوژی
۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	برستاری
۳۴	۳۴	۲۲	۲۲	۲۲	۳۰	۳۰	۳۰	مجموع

پروگرام فوق در دوره ابتدائی فوراً در مورد تطبیق درآمده ولی در دوره ثانوی چون از یکطرف معلمان بتعداد کافی موجود نبوده و از جانب دیگر تطبیق آن بصنوف بالاتر باعث تعقیب نکردن پروگرام بصنوف پایاتر ناممکن بود بصورت تدریجی رومعملی شدن گذاشت درینسال صنف اول آن شروع بکار نموده در تدریس این صنف از معلمانیکه در کورس دارا معلومات مشغول تحصیل اند استفاده میشود در سال آینده درصنف هشت تطبیق این پروگرام توسعه می یابد و الخ .

ج : پروگرام متوسطه های ایلی :

در سال ۱۳۲۵ برای تهیه یکدسته اشخاصیکه دوره اول ثانوی را فارغ باشند چهار

متوسطه ایلی ویک متوسطه تهری تاسیس شده بود ایـن متوسطه‌ها امسال بسال سوم یعنی صنف نه رسیده اند و تعداد متعلمین درین متوسطه‌ها بیکهزار و چهار صد نفر میرسد چون پروگرام آن نظر بشمول بعضی مضامین جدید تعدیلانی را ایجاب مینمونه تا هم وحدت در بین تمام آنها قائم باشد و هم با احتیاج محیط خوبتر لیک میگورید از آنرو ریاست ثانوی در تقسیم اوقات آن تعدیلانی را لازم دیده موضوع را با نجهن معارف پیشنهاد نمود در نتیجه صورت معدل پروگرام مذکور حسب آتی تصویب گردیده :

مضامین	صنف هفتم	صنف هشتم	صنف نهم
دینیات	۲	۲	۲
ریاضی	۵	۵	۵
فزیک	۲	۲	۲
کیمیا	۲	۲	۲
تاریخ	۲	۲	۲
جغرافیه	۲	۲	۲
اقتصاد	۲	۲	۲
رسم	۲	۲	۲
فارسی و عربی	۵	۵	۵
پشتو	۴	۴	۴
خط	۱	۱	۱
انگلیسی	۸	۸	۸
بیولوژی	۲	۲	۲
سیورت	۱	۱	۱
جمله	۴۰	۴۰	۴۰

د - شامل شدن لسان خارجه در متوسطه های نهاری ولایات :

ریاست ثانوی از بدو تاسیس خود راجع بهیو دی تعلیمات متوسطه‌های ششگانه مراکز ولایات (غزنی بغلان فراه میمنه بدخشان عبدالجی گردیزی) غور ومدافه مزید را بکار برده باینفکر بود که با دستگیری کردن سامان و اعزاز لازمه لسان خارجه راجز و تدریسات شان بگرداند همانبود که از مراکز مذکور نیز ارسال گذشته باینطرف راجع بمسئله فوق چندین بار تقاضا بعمل آمد در نتیجه ریاست تدریسات ثانوی پیشنهادی را بمجلس وزارت تقدیم نمود و در آن راجع به لزوم تدریس زبان متوسطه‌ها چاره های اساسی برای تربیه معلمین و تهیه

کتاب خاطر نشان کرده بود نظریه مذکور مورد قبول مجلس وزارت واقع شد و از قلم نظر بودجه و غیره بمجلس عالی وزراء پیشنهاد شده تصویب گردید به صحت ذات مبارک همایونی هم رسید .

بمطابق پیشنهاد مذکور در سال ۲۷ و ۲۸ درصنوف ۶ و ۷ متوسطه ها زبان انگلیسی بترتیب ۶ و ۷ و ۸ ساعت در هفته بصورت تدریجی جریان می پذیرد تا بعد از چهار سال فارغ التحصیلان متوسطه ها که تا حال در همه مضامین بدون لسان خارجه عین پروگرامی را که لیسه ها تعقیب می نمودند و برین ترتیب لسان انگلیسی را فرا گرفته و بتعداد متعلمین دوره دوم ثانوی بیفزایند و احتیاجات روز افزون مملکت را ازین رهگذر مرفوع سازند .

موضوع تربیه معلمین لسان نیز بریاست مسلکی پیشنهاد گردید تا من بعد صنوف اجتماعی دارالمعلمین متوسطه را بدو شعبه اجتماعی و لسانیات تقسیم نمایند تا بوسیله ممکنه معلمین لازمه وطنی تربیه شده و بمعرض استفاده طلاب گذارده شوند و هم به پوهنتون موضوع فوق اخبار گردید تا در فاکولته ادبیات موضوع فوق در نظر گرفته شود .

۲- تألیف و ترجمه -

چون نهاد اساسی يك مرکز علمی را حقوق تشکیل میدهد که وظیفه آن از یکطرف واریسی تعلیم و تعلم - تدریس و غیره اموریکه تنویر افکار را بار می آورد و از طرف دیگر تهیه کتب تدریسی و وسائل مختلفه میباشد - بنابراین مدیریت تعلیم و تربیه که حصه بزرگترین ریاست را تشکیل و هم طوریکه سال گذشته وعده داده بودیم که کتب دوره دوم طبق پروژه سنجدیده شده در ظرف دو سال تکمیل گردد بعملی نمودن همان پروژه اقدام نمود در نظر این مدیریت که متکفل واریسی کتب تدریس است بیش از پیش ترتیب کتب و وسائل درسی اهمیت بسزائی دارند چه اگر لوازم معنوی تحصیل که عبارت از کتب و وسائل درس است بمعرض استفاده و افادۀ معلمین و طلاب گذاشته نشود ، و طوریکه لازم است معلم و متعلم از محتویات درس و تطبیق پروگرام که راه علمی و علمی آن وجود کتاب است استعماده نمایند با وجود مواظمت و مراقبت نتیجه اساسی بدست نمی آید و هم در مضامینیکه لسان خارجی درس داده میشود در پهلوی آن کتاب و وسائل معاون درس موجود نباشد شاید دروس القا شده توسعه و بسط معلومات را بار نیارد و تنویر افکار و سوبیه علمی را نتیجه ندهد به اساس این مفکوره ریاست تدریسات ثانوی اولتر از همه بتألیف و ترجمه و نشر کتب تعلیمی طوریکه درسطور گذشته مذکور گردیدیم اقدام نموده که در نتیجه بتألیف و ترجمه اکثری از کتب موفق گردید .

- ۷ - کیمیا شیاغلی دکتور محمد انور خان .
- ۸ - فزیک شیاغلی دکتور عبد العظیم خان .
- ۹ - ترکیبمتری شیاغلی دکتور محمد حیدر خان .
- صنف دهم :
- ۱ - هندسه ع، ص، دکتور محمد انس خان رئیس یوهنتون .
- ۲ - جیولوژی دکتور عبد الله خان .
- ۳ - جغرافیه شیاغلی دکتور محمد اکرم خان عضو تعلیم و تربیه ریاست ثانوی .
- ۴ - الجبر شیاغلی دکتور عبد العظیم خان .
- ۵ - فزیک « » « » « » « » « » « »
- ۶ - کیمیا شیاغلی دکتور محمد انور خان .
- از زمره این کتب انانیکه درین سال از طرف موافقین تالیف و از طرف کارکنان تعلیم و تربیه نحت
مقابله و تصحیح، تبصیر، ترسیب و غیره بود و در معرض نشر و استفاده گذارده شده باقیده صفحات و تعداد
نقشه ها که وارها اشکال و رسم بصورت آتی خلاصه کرده میتوانیم :
- ۱ - بیولوژی صنف ۱۲ از طرف شیاغلی میرامن الدینخان مدیر تعلیم و تربیه ریاست
ثانوی در (۱۷۰) صفحه تالیف و دارای (۵۰) رسم و ۱۰ نقشه های خورد و کلان است .
- ۲ - الجبر صنف دوازده از طرف شیاغلی دکتور محمد حیدر خان مدیر مکتب میخانیک
در (۲۰۰) صفحه تالیف و دارای (۱۰۰) قطعه اشکال و نقشه ها .
- هیئت صنف دوازده از طرف دکتور عبدالشکور خان پروفیسر فاکولته سیانس (۱۴۱)
صفحه تالیف و دارای (۹۵) قطعه اشکال و نقشه ها .
- ۴ - الجبر صنف یازده از طرف شیاغلی دکتور عبدالشکور خان پروفیسر فاکولته
سیانس در (۱۵۰) صفحه تالیف و دارای (۱۰۰) اشکال و رسم .
- ۵ - الجبر صنف دهم از طرف شیاغلی دکتور عبد العظیم خان پروفیسر فاکولته سیانس
تالیف و دارای (۱۵۰) صفحه (۱۰۰) قطعه اشکال و رسم و غیره است .
- ۶ - کیمیای صنف دهم از طرف دکتور محمد انور خان پروفیسر فاکولته سیانس در
۱۷۰ صفحه تالیف و دارای (۱۰۰) قطعه اشکال و رسم و غیره است .
- کتاب فوق که مجموعاً دارای تقریباً یک هزار صفحه و (۶۵۰) قطعه رسم اشکال گراورها
دیگر کوایف تعلیمی است درین سال بر علاوه کتب باقیانده دره اول ثانوی و لیسه ها که
تعداد صفحات آن (۴۰۰) و تعداد نقشه های آن به (۱۰۰) میرسد بانجام رسیده که قسمتی طبع
و یاراه نحت طبع است .

کتاب مذکور با نقشه ها جامه مقابله تصحیح ترتیب و ترتیم پو شیده و بزود ترین وقتی طبع خواهد گردید. هلا و تا کتاب متذکره با تمام نقشه ها گراور ها که به پشتو ترجمه و بااصل آن تطبیق شده کاریست که صفحات نقشه ها- و کتاب مارا دوچند و با ینحساب تعداد کتاب تعلیم و تربیه در ینسال به (۱۲) جلد و صفحات آنرا با در نظر کور فن- تغییرات صفحه به (۲۵۰۰) صفحه و تعداد نقشه ها و رسم های مارا به (۱۳۰۰) نقشه و رسم میرساند و در راپور سال گذشته از تالیف تاریخ ادبیات بزبان فارسی و پشتو که ثقافت و کلتوری توده افغان را نماینده گئی میکنند توسط کمیسیون منتخبه آن مذکر داده بودیم که کتاب مذکور بعد از آنکه مجالس مقدماتی خود را طی نمود تحت تالیف گرفته شد و قسمت های تالیف شده آن که یکی بعد دیگر از طرف اعضای منتخبه آن اعنی شاعلی کهزاده شاعلی غبار شاعلی صفا و شاعلی نیمه یسکی بعد دیگری که اولی دارای (۱۰۱) صفحه و درومی دارای (۱۱۱) و سومی دارای (۹۵) صفحه و چهارمی دارای (۹۸) صفحه بوده به تعلیم و تربیه سپرده شد که برخی از قسمهای کتاب مذکور تحت ملاحظه است البته بعد از ان تمام تبیض بمطبعه سپرده خواهد شد.

مستنده دیگری که در ینسال کار کنان تعلیم و تربیه را بیشتر معطوف افدا مانت نموده همانا تعقیب نواقص یارینه و عدم تکمیل بعضی از امور گذشته از قبیل تو رید کتاب- تهیه لوازم سیانس و باره از امور دی-گری که عندالوصول هر یک آنرا جامه نشریح و توزیع یوشانده و تا اندازه که از خارج تو صل نمود مکاتب و لیسسه های خود را از آن متمتع وشاد کام نمود چون وجود فلمای تربیوی و علمی راه انکشاف قوای ذهنی و دماغی رول مهمی میبازد ریاست بمنظور عملی نمودن ایتمه کفوره - تا اندازه که توانست قدمهای تربیوی و اجتماعی را بصورت مجانی فرا خور تعلیمات متوسطه و عالی تهیه و بمعرض استفاد و افاده معلمین و متعلمین گذاشت و ازین رهگذر در توسعه انکشاف ذهنی و دماغی یکدمه طلاب قدمی دیگری برداشت علاوه آن فهرست اینگونه فنهای تربیوی و اجتماعی را از مرکز مهمه دنیا طالب و در باره تطبیقات آینده آن هم سعی نمود درین زمینه همکاری و تحف های بر تش کونسل قابل تشکر و امتنان است.

مناسبات با موسسات عرفانی بین المللی :

از مسائل متناهی که در ینسال توجه ریاست تدریسات ثانوی و تعلیم و تربیه را جلب نمود معرفی معیار عرفانی و سوبه تعلیمی و احصائیه های مختلف معارف این مملکت بوده چنانچه در وسسه یونسکو موفیکه شاعلی ع، ج نجیب الله خان کفیل سابق وزارت معارف و سفیر کبیر حالیه هند به بیروت تشریف فرما میشدند رئیس این ریاست را یور مفصلی در (۱۹) صفحه کلان

بهمکاری شاغلی مدیر شعبه یونسکو بفارسی و فرانسوی تحریر و در آن تسوید تعلیمی و مدارج عرفانی این ممالک را از روی اساسات مثبتی که ایجابات عصری و مقتضیات تعلیم و تربیه کهنونی دنیا ایجاب مینماید و توضیح و تشریح در پهلوی آن گرافهای متعددی با عده از عسکهای که حاوی مناظر عرفانی و عبارات زیبای مکاتب ایسه ها و فاکولته ها و غیره بود به آنجا فرستاده. فرار معلوم این رایور با ضمائم آن حسن قبولیت را حاصل. معرفتی عرفانی افغانستان را بطور یسکه لازم است بار آورد.

گرفهای مرتبه از یکطرف وضعیت فعلی عرفانی را از طرف دیگر خط سیر ترقی و پیشرفت معارف را که از عرصه (۱۰ و ۱۰) سال قبل تا اینوقت نشان میداد ارائه و علاوه تا گرافهای مذکور عده معامین و متعلمین مکاتب ابتدائی، ثانوی، ایسه ها، مکاتب مسکنی و غیره را نشان میداد رایور موصوف بسفارت کبرای افغانی مقیم واشنگتن نیز جهت معرفی سیستم معارف افغانستان در اثر درخواست سفارت کبرای موصوف فرستاده شد و هم یک نسخه از فرانسوی و فارسی آن بسفارت اجرای هند مقیم کابل سیر ده شد علاوه بر آن در اثر درخواست موسسه بین المللی تربیه و در چین- و اروپا- و دیگر نیز از جانب رئیس موصوف تحریر گردید رایور اولی در باره مضمون قرائت در مکاتب ابتدائی افغانستان بود که در حدود (۱۰) صفحه ترتیب گردیده بود و توسط مدیر یونسکو به فرانسوی ترجمه شده بود. رایور دومی در ده صفحه ترتیب گردیده و متضمن اجرا آت سال اخیر وزارت معارف و یوهنتون بود که به موسسه مذکور فرستاده شد.

و هم در ظرف همین سال بود که حین مسافرت داکتور کیوشو لیبای مرکز مفصلات تحت غور و مباحثه معزی الیه گذارده شد و معلومات کافی در باره آنها داده شد که مورد دلچسپی موصوف گردید.

هنگام درین سال در موقع سالگره موسسه یونو و یادبود آوان صاحب و سلم که پایگاه متین عالم بشریت را تشکیل مینماید ریاست تدریسات ثانوی حسب مرام ترقی خواهی و صلح دوستی حکومت وزارت معارف محفلی منعقد و در آن اراکین وزارت معارف با عده از فضلالی مرکز، طلاب ایسه ها و اعضای ریاست مستقل مطبوعات تحت ریاست کفیل وزارت معارف کرد آن آمده بودند و یک تعداد یامقاتها که نظریات و آمال یونور با تشکیلات عمومی و خصوصی و صورت اجرا آت و کارنامه های درخشان این مرکز علم و دانش و صلح و سلام دنیا را معرفی نمود از طرف این ریاست بهمکاری شعبه یونسکو د (۲۰۰) نسخه (شازنده صفحه نبی) کلان بصورت مجبوعی دارای (۳۰۰۰) ورق بود تهیه و طبع نمود و بدسترس عموم علاقمندان علم و عرفان گذاشت و باین صورت هدف و غایه این موسسه بجوانان و ارباب ذوق این توده بود

واز طرف دیگر تشکيلات عمومي ابن موسسه را نظريات آمال و صلح دوستی ملت و حکومت نجیب افغان مبرهن و آشکارا گردید.

تفتیش :- مدیریت تعلیم و تربیه بنابر مرکب و دن امرانی که به تفتیش گرچه مدیریت واحد را تشکیل میکنند. ولی در آن واحد دوشعبه را در بر میگیرد یکی آن مشتمل بر امور تعلیم و تربیه و دیگر آن محتوی امور تفتیش است در قسمت تفتیش تغییر و تبدیل شاگردان از یکمکتب به مکتب دیگر طبق مقررات موضوعه شمول و از خارج طلبه مطابق لوائح مدونه و هدایات رسمی و ارسى باوضاع اخلاقی متعلمین و مراقبت در اطراف اجراءات اداری و تربیوی مکاتب مربوطه بالاخره مبصری و ارسى تمام امور تعلیمی از وظایف این شعبه بحساب میرود که در ظرف سال یکایک ارسى و معاینه شده و در هر شق هدایات لازمه بمقامات مربوطه ارائه و تلقین گردیده.

در سال ۱۳۲۷ توسط مفتشین اینریاست اگرچه تعداد آنها تکمیل شده و بطوریکه میخواستیم اشخص ذبصلاحیت این کرساهای مهم را اشغال و آرزوی دیرینه ما را بر آرند دستیاب نشده با این هم تا اندازه که کتار کتبان اینریاست بوده یک تفتیش مکمل تدریسی مکاتب متوسطه و لیسه ها را از قبیل لیسه های استقلال - غازی - حبیبیه - نجف - متوسطه نهاری و ایلیه و غیره را که در مرکز انجام و هدایات لازمه را بعد از ارسى اوراق آن بمراجع مربوطه ابلاغ نمودند و همچنان تفتیش های اداری متوسطه معرف غزنی و لیسه ها مشرفی از اجراءات مهم و بارز این سال است که از رهگذر تدریسات و امور اداری تفتیش مفصلی گردیده نتایج آن بعد از ارسى به مراجع شان ابلاغ گردید این شعبه علاوه بر امور جاریه فارغ التحصیلان دوره ابتدائی را جهت شمول بمکاتب ایلی و نهاری و دارالعلمین و غیره معرفی و بمراجع مربوطه جهت تأمین وسائل رهاش و لوازم تدریس هدایات لازمه اعطاء و در لیسه ها هم یک تعداد کافی طلبه جدید شمول داد که تعداد مشمولین امسال نسبت بسالهای گذشته تفوق بارزی را نشان میدهد در بنسال امور تدریس و اداری لیسه نوی کابل و ابتدائیه های متعلق بمکاتب لیسه ها هم تفتیش های علمی و اداری دیده اند.

امتحانات :- تطبیق و صورت حقیقی آن در بنسال وضع اتری داشت چه مفتشین بهمکاری تعلیم و تربیه و ناسی از هدایات اینریاست توانستند تا معیار و سوبه اصلی و صحیح تعلیمات را کنترل نمایند چنانچه لایحه مفصلی علاوه بر مراتب سابق در خصوص مقررات و شرایط امتحان از طرف اینریاست ترتیب و بعد از طی مراتب اصولی در معرض شرواط اعلام عمومی به ترتیب ذیل :-
« بمناسبت نزدیک امتحانات سالانه مکاتب وزارت معارف لازم میشود که بعضی مقررات و شرایط امتحانات را که بایستی ملحوظ طلبه یا اولیای محترم شان باشد بصورت یک ابلاغیه نشر نماید منظور وزارت معارف از نشر این ابلاغیه فرار ذیل است :-

- ۱- رفع سوء تفاهم بین وزارت معارف و اولیای طلاب.
- ۲- جلوگیری از شکایات بیجای متعلمین و اولیای شان.
- ۳- مدال ساختن این نکته به متعلمین و اولیایان شان که امتحانات سنوی و مقررات آن چیزی سطحی و سرسری نبوده و متعلمین آنها بوسیله سعی و زحمت کثی و درائر شناختن مسئولیت ها و تکالیف خویش در امتحان کامیاب گردیده و بصف بالا ترقی خواهند کرد.
- اینک شرایط و مقررات امتحانات که از آن استحضار طلاب و اولیای شان لازمی است فراراتی میباشد :-
- ۱- تاریخ شروع امتحانات صنوف ابتدائی در هفته اخیر عقب و از دوره ثانوی در هفته اول قوس میباشد.
- ۲- هر گاه يك متعلم در امتحان سلانه در نصف مجموعه ناکام میماند متعلم مذکور ناکام مطلق است و از او امتحان دوم قطعا گرفته نخواهد شد.
- ۳- هر گاه يك متعلم در دویا بیشتر مضامین ناکام میماند با آنکه جمع نمرات از نصف مجموعه را برده نبوده باشد ناکام مطلق محسوب گردیده امتحان دومی از او گرفته نخواهد شد.
- ۴- کسانیکه صرف در يك مضمون کمتر از (۳۵) نمره میگیرند مشروط شمرده میشوند اینها حق دارند که مرتبه دیگر در آغاز سال جدید تعلیمی از همان يك مضمون امتحان بدهند اگر کامیاب شدند بصف بالا ترقی و الا مکلف اند در همان صنف سابق خویش باقی بمانند.
- ۵- برای طلاب صنف دوازدهم موقع امتحان دوم داده میشود ولی متعلم نه تنها در مضمون نیکه ناکام مانده است امتحان خواهد داد بلکه در تمام مضامینیکه از (۵۰) نمره کمتر برده است.
- ۶- امتحان طلاب مشروط در دو هفته اول شروع سال تعلیمی گرفته میشود و اگر متعلمی در ظرف این دو هفته یعنی از یازدهم حوت تا اول حمل بمکتب حاضر نمیشود از امتحان ثانی محروم مانده و صنف سابق خود را تکرار مینماید.
- ۷- متعلمینیکه بعلت مریضی پیش از امتحان یا در اثنای امتحان از تمام امتحان یا از جزو امتحان محروم میشوند مکلف اند که بهجرد مریض شدن فوراً خودشان یا اولیای شان قضیه را بمديريت مکتب اطلاع دهند و تصدیق دکتور معالج را حاضر نمایند تا مریض محسوب گردیده و در شروع سال تعلیمی جدید با متعلمین مشروط مستحق ثانی شوند تصدیقیکه بعدها از دکتور معالج اخذ و بمديريت مکتب یا وزارت معارف بیاورند قطعا مورد قبول و اعتبار نخواهد بود.
- ۸- کسانیکه بمسافرتهای طولانی میروند در موقع امتحان سنوی یا امتحان دوم بر وقت نمیرسند از امتحان بکلی محروم میگرددند - مشکلات حمل و نقل و امثال آن عذر معقول شده

نمیتواند. متعلم بااست وظایف و تکالیف خود را شناخته در هیچه موافق پیش بین باشد .
 ۹- هر گاه متعلمی در اثنای امتحان نقل مینماید و توسط نگران یا ممتحن گرفتار میشود
 نه تنها در همان مضمون ناکام شمرده خواهد شد بلکه در تمام مضامین ناکام خواهد ماند.
 زیرا نقل نمودن خلاف راستی و راستیکاری است طالب العلم بااست جداً ار آن خودداری نماید .
 ۱۰- هر گاه متعلمی در منطقه فارسی زبان در مضمون پشتو ناکام بماند در تمام
 مضامین ناکام خواهد ماند . و هکذا اگر متعلمی در منطقه پشتو زبان در مضمون فارسی
 ناکام بماند در تمام مضامین ناکام محسوب خواهد گردید .

اینک مواد فوق و مقررات فوق باطلاع عموم علافندگان رسانیده شد و مخصوصاً بطلاب
 خاطر نشان میشود که تکالیف و مسئولیت های خود را راضیانه فهمیده و برای موافقت
 و پیشرفت بسمی اوزحمت کوشی و راستیکاری توسل نماید .

گذاشته شد بااساس این مفکره امتحانات مشکل نر و جی تر و طوری دارای مراقبت صحیح
 و کافی بوده که ما را باغنازی سوبه آینده امیدوار میسازد .
 ناگفته نماند که اجراءات نهیش این مدیریت و زحمات کارکنان و مفتشین آن منحصر
 باین ریاست نبوده بلکه اجراءات و واری های تدریسی این هسته بر ریاست های ابتدائی و مسلکی
 وزارت معارف بنا بر مرکب بودن امور تدریسی ریاست های سه گانه هم نمودن نمودند و از نقطه
 نظر همکاری در بسا امور به آنها شرکت نموده اند .

پشتو ۱-

گرچه در تشکیلات سابق معارف شنبه بنام پشتو موجود بود و در تدریس زبان مربوطه زبان
 ملی را متکفل بوده و بعد از بروی کار آمدن تشکیلات جدید بارصف اینکه بشعبات
 سه گانه تجزیه گردید ولی وظیفه و اهمیت آن فراسابق باقی و در شعبات تعلیم و تربیه شعبه
 بنام پشتو عرض اندام مینماید این شعبه تمام مسائل مربوطه زبان ملی را واری و این شعبه
 در ظرف سال ۱۳۲۷ کتیبیرا که از تالیف یکی بعد دیگری فارغ و حاضر طبع میگردد تدقیق
 و موضوعات ترجموی آنرا بااصل تالیفات مؤلفین از حیث ترجمه و مطلب تطبیق و بعد از فارسی
 تدقیق بانسخه های فارسی دوش بدوش حاضر طبع نمود چه آنچه در احصائیه کتب و صفحات
 متذکره نصف آن فارسی و نصف آن پشتو است این شعبه علاوه بر تدقیق و مقابله کتب
 تمام امور تعلیمی پشتورا در مرکز بانذات در ولایات بالواسطه توسط رایورهای ماهانه غور
 و تدقیق و انراقصی را که بالمشاهده در مرکز می بینند توسط هدایات و ارشادات لازمه رفیع
 و نوقصیرا که توسط مفتشین و رایورهای تدریسی ماهانه باننایج امتحان سنوی در اطراف حس
 مینماید توسط مکاتیب و ارشادات تلخیص حل و فصل مینمایند .

واری کورسهای بیشتری معلمان مکاتب متوسطه وابسته های مرکز اطراف وظائف عمده این شعبه را تشکیل مینماید همچنان واری یرمیه این کورسها در مرکز بالذات از طرف خود شعبه و در اطراف توسط مفتشین بعد از مرآید و امتحانات سنوی و نفتیهای تدریسی آن در مرکز از طرف خود شعبه و در اطراف هیئت منتهجه اخذ و نتایج آن با تمام پارچه های تحریری معلمان فرستاده میشود علاوه برین در مسائل عمومی زبان ملی و ارانته نظریات عمومی و خصوصی محور ارتباط و مراجع دوائر داخلی و خارجی همین شعبه میباشد .

نشریات و احصائیه :-

این شعبه در نشر کتب و مسائل تدریسی مخصوصه کتب که در ظرف سال تهیه میگردد اهمیت بسزائی دارد این شعبه وقتاً فوقتاً ناظر امور مطبعه و تا اندازه که میتواند با مطبعه همکاری مینماید نتیجه آن طبع کتب است که درین سال بدست آمده است .

احصائیه یکی از وظائف این شعبه است این شعبه احصائیه تمام مکاتب مربوطه ریاست ثانوی را با تعداد سنوف و مشمولین مکاتب تهیه و بدست رس دوائر اجرائیه ریاست میگردد تا از روی آن توضیح کتب و لوازم تحویل و غیره امورات بصورت خوبی انجام یافت .

کارت سوانح که جهت ضابط فارغ التحصیل و طلاب شامل مکاتب وابسته ها یکی از امور ضروری بود درین سال شکن خوبیتر و جامع تری را بخرد گرفت وضعیت علمی و عملی آن جامعه دیگری پوشید یعنی این کارت بصورتی مرتب گردید که حیات علمی و عملی یک شاگرد را از ابتدای شدن مکاتب الی فراغ از درس با تمام کوائف تعلیمی و اخلاقی نشان میدهد طبع این کارت با در نظر گرفتن اصول تعلیم و تربیه به تعداد کافی بمطبعه فرمایش و تحت اجرا و تمویل گرفته شد .

مدیریت مامورین و اجرائیه تدریسات ثانوی

اجرا آت این دائره در چند ماده ذیل خلاصه میشود :-

حکومت جهت رفاه معلمان در سال گذشته برای معلمان و هیئت تربوی وزارت معارف برای اشخاص متاهل ماهانه پنج سیر و برای اشخاص غیر متاهل ماهانه سه و نیم سیر غله به نرخ سه و نیم افغانی داده شد و در ولایات برای معلمان و هیئت تربوی تفاوت غله کی از قرار فی سیر چهارده و نیم افغانی تقاضا داده می شد در سال ۱۳۲۷ برای اینکه صورت خوبی بخود بگیرد در مجلس عالی وزراء قوسله بعمل آمد که برای معلمان عاقدار ماهانه پنجاه افغانی و برای معلمان بی عاقدار سه ماه از سی افغانی داده شود این منظور از شروع سال ۱۳۲۷ عملی و در

ساحه اقتصاديات رفاهيت معلمين تاثيره خوبى نموده و بعلاوه ابن الطاف معلمين و هيئت تربوي معارف مانند مامورين ديگر دواثر دولتي على السويه از حقوق و امتيازات اشياء و مواد نهييه شده رياست تعاوني مامورين استفاده مي نمايند .

۲- وزارت معارف چون براي بيشرفت و جريان اساسي تر مكاتب خود مقصود صا ايسه ها كه مجور اساسي تعليمات عالي مي باشد توجه خاصي بخرج داده براي تقويه لسان خارجه و مضامين سيانس درين شق طور بكه سال گذشته هم تذكر رفته بود بتهيئه معلمين خارجهي براي ايسه هاي مركز و ولايات با حكومت امريكيا - فرانسه - انگلستان - ايتاليا - واطر يش هند و پاكستان بصورت مستقيم وغيره مستقيم اقدامات جدی تری بعمل آمد و در نتيجه در ينسال دراستخدام بكمده معلمين خارجهي مؤفق شده ايم .

ايسه حبيبيه :- درسال تعليمي ۱۳۲۷ كمبود ايسه حبيبيه علاوه بر معلمين هندي و امريكائي كه سال گذشته تذكر رفته بود ذريعه تقرر طلاب فاكولته سيانس و بعضي معلمين و فضلاي وطن صورت گرفت در جريان اينسال وزارت معارف براي بيشبرد سويه تعليمي طلاب ايسه حبيبيه ايسه هاي فندهار اقدامات جدی تری نموده چنانچه بعلاوه از معلمين امر يكائي كه سال گذشته خواسته شده بود شش نفر معلمين و معلمه امريكائي بليسه حبيبيه استفاده و معلمين متذكره مصروف تدریس بودند و همچنان براي ايسه هاي فندهار در ظرف امسال يك نفر مدير تدریسی و سه نفر معلم ديگر امريكائي براي تدریس انگليسي استفاده و به ايسه هاي فندهار مصروف تعليم ميباشند .

كوبا ايسه حبيبيه ما امروز از درك معلمين كمبود داخلي و خارجهي مشكلات نداشته تدریس بطور صحيح در آنجا حكومفرما بوده و توجه عامه را بطرف خود مبطوف ساخته است چنانچه در اثر مراجعه طلاب جديد الشمول بليسه حبيبيه قطعا گمنجايش نبوده وزارت معارف اين توجه و پيش آمده طبقه عامه را با پيشاني از استقبال کرده تعداد شعبات صاف اول را در امسال از شش شعبه به هفت و از صنف دوم را از پنج به هفت و از صنف سوم را از پنج به شش و از صنف چهارم را از چهار به پنج و از پنجم را از پنج به شش و از صنف ششم را از سه به چهار شعبه زياد نمود كوبا با اين اساس در سال ۲۸ در شق ابتدائيه ايسه حبيبيه هفت شعبه زياد و براي تدریس اين صنوف شش نفر معلم زياد تر از بست مقرر گرديده و چون در ايسه حبيبيه جاي صنوف به نسبت شعبات كفايت نكرد رياست ثانوي مجبور اندر يس شعبات ابتدائي خود را كه تعداد شان به () مبرسيد دو هفته ساخت .

ايسه غازي :- طور بكه سال گذشته اطمينان داده شد كه سلسله مذاكرات مراجع به استخدام چند نفر معلم - انگليسي و ساينس از انگلستان براي ايسه غازي ادامه دارد در ينسال جاري

از مذاکره به‌وفاقه و نتیجه رسید - وزارت معارف به‌استخدام سه نفر معلم و یک‌کنفر معلمه برای تدریس لسان انگلیسی در ریاضی - فزیک موفق شد - گویا در لیسه غازی مایشنفر معلم خارجی در بنسالت تدریس مینمایند و دو نفر دیگر آن ها که جدید وارد مرکز شده اند از تاریخ پانزده حوت امسال شروع بکار خواهند نمود .

پس گفته‌میتوانیم در لیسه غازی در سال تعلیمی ۱۳۲۸ هجری یک‌کنفر معلم لسان و یاساینس کمبود نداریم ؛ لیسه استقلال بطوریکه سال گذشته اطمینان داده شده بود در لیسه استقلال و ضعیف عمومیه مسکتب با استخدام یک‌کنفر ایسانسیه از فرانسه برای تدریس لسان اما کمبود معلمین خارجی و داخلی این لیسه تکمیل گردیده است و تدریس مضامین لسان و ساینس و غیره در این لیسه بیک انسجام و نظم و نسق صحیح در جریان است -

لیسه نجفات : در دوران سیال تعلیمی ۱۳۲۶ تدریس در روس بتوسط معلمین داخلی و فارغ التحصیل های آلمانی که در دواتر مختلفه رسمی مشغولیت داشتند صورت گرفت . وزارت معارف از سال گذشته باینطرف با استخدام - معلمین آلمانی زبان از ایتالیا و اطریش داخل اقدامات بوده ولی نتیجه نداد اما مکاتبات و مذاکره - مراجع با استخدام معلمین از اطریش اطمینان بخش بوده از جمله هفت نفر معلمین اطریشی سه نفر آن فراداد را امضاء نموده و ممکن است در آینده فریب‌وارد مرکز شوند پنج نفر دیگر نیز با اطمینان سفارت مادرین نزدیکها قرار داد امضاء و حرکت خواهند کرد بکتمتداد معلمین هندی و پاکستانی برای تدریس لسان استخدام و بولایات مقرر و مشغول - تدریس میباشند .

تمام مامورین و معلمین لیسه‌ها و متوسطه‌ها که مستحق ترفیع بودند و سبب خوش داشتند بعد از ملاحظه و رویت - انجمن معارف در شروع جشن استقلال باشخاصی و مقامات مربوطه مرکز و ولایات اعلام گردید .

یک‌تعداد فارغ التحصیلان شوق ساینس و اجتماعیات دارالمعلمین که بریاست ثانوی معرفی شده بودند حسب ضرورت بایسه‌های مرکز و ایسه‌ها و متوسطه‌های ولایات مقرر شدند .
اجرائیه :-

۱- کتب تدریسی ضرورت سال ۱۳۲۷ و ۱۳۲۸ ایسه‌ها و متوسطه‌های مرکز و ولایات مطابق بست معینه توزیم شد .

۲- کتب اداری قرطاسیه و دیگر ضروریات اداری به ادارات مرکز و ولایات ارسال شد .

۳- بیکمقدار لوازم تحصیل از قبیل پنسل، کاغذ سفید، پنسل پاک و غیره که توسط شرکتهای داخلی و خارجی - تهیه شده در جریان سال تعلیمی ۱۳۲۷ به‌مسکتب متوسطه و لیسه‌های مرکز و ولایات ارسال شد .

۴- بیکتعداد کتب انگلیسی از قبیل ریدرهای اول، دوم، سوم، چهارم و پنجم و ششم و کتب

ساینس - جغرافیه - ریاضی - که از خارج خواسته شده بود رسیده و بشروع سال تعلیمی ۱۳۲۷ و ۱۳۲۸
بطلاب متوسطه و اوسه های مرکز - و ولایات توزیع خواهد شد .

۵ - مصارف تعلیمی طلاب افغانی و اولاد های سفرا و دیگر مامورین سفارتخانه های افغانی
در خارج از قبیل امریکا - انگلستان فرانسه ترکیه مصر چین هندو غیره که مصروف تعلیم و تربیه
میباشند به مراجع آن ارسال شد .

۶ - سامان و لوازم ساینس که از خارج خواسته شده و بیکمقدار آن به مرکز وزارت رسیده
و باقیمانده آن که خریداری شده - عقریب مرکز وارد و بلیسه های اطرافی فرستاده میشود .

ریاست تدریسات مسلکی

(گزارش سال ۱۳۲۷ هجری شمسی مدیریت تعلیم و تربیه ریاست تدریسات مسلکی) مدیریت
تعلیم و تربیه مسلکی باوجود فقدان وسائل لازمه و مشکلاتیکه اغلب دوایر با آن رو برو هستند
از نظر پیشبرد مرام وزارت معارف و انجام دادن وظایف مجوله دست با اقدامات و اصلاحاتی زده که
شلاصه آن در ذیل گزارش میشود :

الف : مکاتب مسلکی

۱ - دارالمعلمین ابتدائی - در پروگرام دارالمعلمین ابتدائی نظر بکثرت مواد پروگرام
و عدم توفیق معلمین به اتمام آن تجدید نظر و تعدیلاتی ملحوظ نظر قرار داده شد که ا مبد است
در سالهای بعد نتایج نیکوئی ازان بدست آید .

۲ - مدرسه علوم شرعیه (پیمان) - یکی از مکاتب مهم کشور بوده و اهمیت واقعی آن چند
سال بعد مشهور خواهد گردید . در جریان سال ۱۳۲۷ پروگرام جغرافیا و زمین شناسی آن
(ژئو اوژی) توسط بعضی داکنتر مجددا کرم خان تدوین گردید که در سال آینده بر طبق آن رفتار
خواهد شد .

۳ - مکتب متوسطه زراعت - لسه زراعت از حیث نداشتن وسایط کار در مضیقه میباشد .
تاکنون پروگرام مصوبه بوسیله معلمین داخلی تهیه شده اما در سال ۱۳۲۷ ریاست مستقل
زراعت عده از متخصصین فلاحات اطریشی را استخدام و ریاست یاد شده با وزارت معارف موافقت
کرده اند که متخصصین خود را برای آموزش شاگردان مکتب در اختیارا بخریاست بگنارند .
فده های اولیه در تنظیم آزما یشگاه (لابراتوار) و تهیه مجموعه هایی از حشرات و آفات نباتی
و گیاهی و بعضی سنگها و غیره برداشته شده و امید است نتایج مثبت آن در آینده هویدا گردد .
تدریس بعضی از مواد فنی در پروگرام مکتب زراعت اضافه شد و پروگرام آن مضامین را آفای
مدیر فنی مکتب میخانیک تدوین نموده اند .

۴- مکتب تجارت - پروگرام مکتب تجارت بدلت نداشتن و یا کمبود معلم تا به حال حسب دلخواه - ریاست تدریسات مسلکی اجرا گردیده است ، اخیراً از متخصصین اقتصاد آقایان معتمد اکبر خان سیفی و عبدالمنی خان و چهار نفر متخصص اطریشی که دوتان از اعضای انجمن پروگرام دو نفر دیگر مربوط وزارت اقتصاد ملی میباشد دعوت بعمل آمده و در جلسه مورخه ۶-توت ۱۳۲۷ پروگرام جدید را با کمی تغییر و تعدیل تصویب نمودند . ضمناً آقایان تدریس بعضی از مواد مورد تخصص خود را هفته دوروز عهده دار گردیدند .

۵- مکتب میخا نیکی - برای مکتب میخا نیکی در همدانه معلمین از اطربش استخدام و از آغار سال تعلیمی شروع بتدریس نمودند . ضمناً بمدد از این نظر ضرورت بجای زبان انگلیسی زبان آلمانی تدریس میشود . برای شعبه نساجی مکتب نیز یک نفر متخصص اخیراً وارد شده و در نظر است طی سال جاری ماشین های نساجی و دستکاه های بافندگی که سابقاً خریداری شده نصب گردد .

۶- مکتب اصول تجریر و محاسبه - چون منظور از تاسیس این مکتب تهیه کتب برای و تدریس آن با کفایت است لهذا پروگرام جدیدی برای آنان مدون و از نظر عدم ضرورت تهیه کتب انگلیسی از پروگرام حذف و بساعات فارسی ، خط و عربی افزایش بعمل آمده است . برای کتب معلومات بیشتر میتوان به پروگرام جدید مراجعه کرد ، البته مواد پروگرام نو در سال آینده تطبیق و ضمناً مدیریت تعلیم وتر به درصدد تألیف بعضی کتب لازم نیز بر آورده است .

۷- مکتب تربیت بدنی (مکتب سیرت) - امسال آخرین دوره این مکتب بود ، و تاریخ التحصیل آن که (۲۱) نفر میباشد شهادتنامه اعطاء گردید .

۸- مکتب صنایع - این مؤسسه یکی از بزرگترین مکاتب مسلکی بشمار میرود و بنیاد آن در چند سال اخیر بر اثر بعضی پیش آمده اسیر ترفی آن متوقف و تجدید سازمان آن و تاج نور ز تند فیرق بسیار است که امید است در آینده نزدیک انجام پذیرد از طرفی نظر امتحانات محیط و کتاب مکتب صنایع در فندهار افتتاح و مرکب از دو شعبه نجاری و معماری میباشد . تعداد طلبه آن بالغ بر (۶۰) نفر و دوره مکتب چهار سال است .

ب: کورسها ،

۱- شبی دارالمعلمین - منظور از تاسیس این مکتب آنست که بعضی از معلمین و علاقه داران بزرگسال خصوصاً معلمین مکاتب به تکمیل معلومات و رفع نقایص علمی خویش بپردازند .

دوره این مکتب ۴ سال و اوقات شروع درس بمدد تعطیل ادارات میباشد شهادتنامه فراغت تحصیلی آن معادل دوره کامل متوسطه (یکلوریا) شناخته شده است .

۲- اوستخی - حکم شبی دارالمعلمین را دارا و ارزش شهادتنامه آن برابر با شهادتنامه دارالمعلمین ابتدا ثبت است .

- ۳- یکپاڼ لوستنځی نیزه سال درهرات افتتاح کړیده، امیداست نتیجه مطلوب ازان حاصل کړدد پروگرام آن طبق لوستنځی کابل میباشم .
- ۴- نظربه ازیاده درفت و آمد (ترافیک) و بی کفایتی اغلب راښندگان که منجر به حوادث - وونی میگردد ریاست تدریسات مسلکی در سال ۱۳۲۷ اقدام به تاسیس کورس راښنگی (در پوری) نمود محل این کورس در مکتب میخانکی میباشد چون در نظراست موضوع حمل و نقل بصورت جدید و اساسی توسعه یابد لذا ع، ج وزیر محترم اقتصاد ملی وعده فرمودند که وزارت اقتصاد از کمک مالی درین راه دریغ نخواهند کرد.
- دوره این کورس یکسال است عده طلاب دوره اول (۲۰) نفر و پروگرام آن بقرار ذیلست:
اول- مواد نظری در باب اتومبیل (موتور) که ضمناً قدری رسم فنی نیز میا موزند.
دوم- دروس عملی و ترمیم اتومبیل.
سوم- آموختن اصول راښنگی بصورت عملی، برای بر آوردن این منظور یکدستگاه اتومبیل باری مدل جدید ایتباع و در اختیار کورس گذاشته شده است.
چهارم- دینیات .
پنجم- فارسی (باندازه رفع احتیاج و دارا شدن سواد متوسط).
ششم- حساب (در حدود معلومات صنف شش ابتدای).
هفتم- انگلیسی.
ج: تهیه بعضی از لوازم و تفتیش مکاتب:
- ۱- نظربا احتیاج مبرمی که بکتاب محسوس است مقداری کتب لازم و مفید از کشور ایران خریداری و در دسترس متعلمین قرار داده شده همچنین اشتراک بعضی از مجلات وزین علمی منطبقه آن درخواست کړیده که امید است در سال ۱۳۲۸ مورد استفاده قرار کړدد.
- ۲- مقداری کتب انگلیسی نیز ایتباع و به کتابخانه های دارالمعلمین و مدرسه علوم شرعیه تحویل شد تا دانشجویان استفاده کنند.
- ۳- آزمایشگاه (لابراتوار) مجهزی که سابقاً بکشور امریکاسفارش شده بود در اواخر سال ۱۳۲۷ به کابل وارد و به دارالمعلمین تسلیم کړدید آزمایشگاه سابق دارالمعلمین به مکتب زراعت و علوم شرعیه تخصیص خواهد یافت.
- ۴- یکی از کارهای مهم تفتیش و بازرسی امور تدریسی مکاتب میباشد که اغلب مکاتب مسلکی در سال ۱۳۲۷ توسط داشمندهان و مفتشین لایق مورد تفتیش قرار گرفته اند ولی اذعان باید کرد که فلت عده آفایان انجام این امر خطیر را کفایت نمیکند اوراق تفتیشی تا اکنون مورد غور و تدقیق بوده و نتیجه در موقع مناسب اطلاع خواهد شد .

د اعطای شهادتنامه و تصدیقنامه.

- ۱- نظریه پیش آمد بعضی مشکلات در سال ۱۳۲۵ صنوف (۱۱) و (۱۲) مکتب صنایع لغز گردید در هذا مسئله عده ارطلاب آن مکتب در رشته رسامی داوطلب امتحان گردیدند. امتحان آنان زیر نظر هیئت صلاحیتدار بعمل آمد و بکسانیکه پذیرفته شدند شهادتنامه صنف ۱۲ شعبه رسامی اعطاء گردید.
- ۲- بده نفر از فارغ التحصیلان مزارع نمونه (فارم) بغلان بعد از تکاتبات مفصل با وزارت داخله شهادتنامه داده شد.
- ۳- عده از متعلمین کورسی بنام انگلیسی اساسی (بسیک اسکولش) موفق بدیانت تصدیقنامه گردیدند.
- ۴- از کدیه ماشین نویسان (تایپسترها) دوائر دولتی زیر نظر هیئت منتخب امتحان بعمل آمده و به قبولشدگان تصدیقنامه داده شد.
- ۵- کورسی دو ساله با هم برآوردی در مکتب صنایع تاسیس و به فارغ التحصیلان آن که (۱۵) نفر میباشد از طرف مدیریت تعلیم و تربیه مسالکی وزارت فواید عامه معرفی گردیدند.

ه مکتب عالی فنی:

از آنجا که حکومت در نظر دارد مؤسسات صنعتی و کارخانها روز بروز توسعه یابند و از طرفی طبق نقشه پنجساله کارخانهای مورد احتیاج برای مملکت خریداری و بتدریج نصب خواهد گردید لذا تأسیس یک باب مدرسه عالی فنی از هر حیث لازم می نمود. ریاست تدریسات مسالکی این امر را با مقامات صلاحیت دار در میان نهاد و پس از جلب موافقت آقای مهندس سودرگک امریکائی را طبق قرارداد علیجده به آن سامان اعزام داشت تا وادلازمه از قبیل کتب آزمایشگاههای فنی ماشین آلات را تهیه و استادان متخصص را استخدام نماید بنابر گزارشهایی که از جانب ایشارالبه میرسد تا بحال بسیاری از مؤسسات فنی امریکه اهداء لوازم مورد احتیاج را تقبل کرده اند. اگر این مؤسسه دایر گردد البته برای وزارت معارف فواید بزرگی در پیشبرد یکی از ارمان های ملی بشمار خواهد آمد زیرا بطوریکه ذکر رفت وسایل و سامان آن بطور رایگان مهیا خواهد گردید.

نقشه کار و پروگرام تدریسی آن جداگانه طرح گردیده و در آینده هر یک از مواد آن مجدداً مورد بحث و مذاقه بیشتری قرار خواهد گرفت.

و :- جدول تعداد فارغ التحصيلان مکاتب مسلکي در سال ۱۳۲۷ :

تعداد فارغ التحصيل	نام مکتب
۳۶) ناز	۱ - شعبه اجتماعي دارالمعلمين متوسطه
۱۰) د	۲ - شعبه علمي (سيانس) دارالمعلمين متوسطه
۸۱) د	۳ - دارالمعلمين ابتدائي
۷۱) د	۴ - مکتب اصول تحرير و مجاسبه
۲۱) د	۵ - مکتب سپورت
۱۲) د	۶ - مکتب متوسطه زراعت
۱۲) د	۷ - مکتب ميخانیکي
۳۱) د	۸ - دارالمعلمين عربيه کابل
۱۵) د	۹ - مکتب صنايع
۱۴) د	الف - شعبه برآوردی
۶۱) د	ب - شعبه تجاري
	۱۰ - شيعي دارالمعلمين

ماهورين و اجرائيه رياست مسلکي

از آنجا چې که طبقه مدیریت مامورين و اجرائيه مسلکي ته به نمودن وسائل معيشت در مکاتب ايلي و لوازم تدريس در مکاتب ايلي و نهاری میباشد اينک خلص اجرائات را تذکار مينمائيم :

الف - شعبه مامورين : اين شعبه رياست در طی سال ۲۷ فعاليتي خوبی نموده چنانچه نمره مکاتيب صادره اش عبارت از (۳۸۶۹) بوده و شايد فعاليت آن شعبه میباشد وهم رياست مسلکي توسط اين شعبه برای تهيه نمودن معلمين چه از داخل و چه از خارج اقدامات جدی نموده چنانچه بکدسته معلمين اطريشي برای مکتب ميخانیکي و چند نفر معلمين امریکائي را جديداً مربوط خوش مقرر داشته البته ترتيب قراردادها تجویر و پیشنهادات و اصدار اوامر مقررۍ ایشان يك حصه اجرائات مهم این شعبه را در بر ميگيرد .

۲ در طی سال تلميع ۲۷ تغير و تبديل يك تعداد معلمين بعمل آمده که تعداد آن به (سي نفر بالغ ميشود) .

۳ - دفتر اندراج جديد مرتب و سوانح مختصر تمام معلمين و مامورين مربوطه در آن درج گردیده .

- ۴ - دفاتر سوانح مامورین و معامین مربوطه مسلکی مرتب شده .
- ۵ - است‌های مکمل حقه گرفتن کوپون بریاست تعاونی مامورین گسیل داشته و کوپونهای که از آن ریاست وزارت معارف توصل ورزیده به مکاتب مربوطه جهت توزیع فرستاده شد و تعداد این است‌ها بالغ به (دویست) قطعه میشود .
- ۶ - در طی سال تعلیمی ۱۳۲۷ از روی - وانجات و سچل اشخاص مربوطه کسانی که قابل ترقیع میدانست است‌های شانرا ترتیب و به مجلس وزارت تقدیم و مطابق هدیای آن اجراءات نموده است .
- ب - شعبه اجرائیه این اشعبه ریاضت مسلکی عهده‌دار تهیه وسائل معیشت و اوازم تحصیل و ده و در روی همین اصل اجراءات نموده - تعداد مکاتیب صادره این شعبه به چهار هزار و ده میرسد .
- ۱ - ریاست مسلکی برای تهیه مواد ارزاقیه و ضروریه مکاتب لیلیه بدو صورت داخل اقدامات گردیده اولاً حتی‌الوسع کوشید، است ناضرورت خودرا از دوائر مربوطه دولتی و مؤسسات ملی و بیسورد چنانچه به بیامنه و وسیعی مواد و اجناس ضروریه خودرا استحصال کرده و بدسترس مکاتب گذاشته است . ثانیاً توسط قراردادی‌ها انفرادی تهیه مواد ارزاقیه و غیره اقدام نموده است .
- ۲ - بر علاوه تهیه اجناس و سامان و مواد ضروریه توسط قراردادی‌ها و دوائر دولتی و مؤسسات تجارتی بعمل آمده بلك اندازه دیگر آن توسط هیئت خریداری وزارت نیز تهیه گردیده و به تجویخانه سپرده شده .
- ۳ - تدقیق بودجه شعبات مربوطه .

مدیریت یونسکو و روابط خارجی

از سالیان دراز است که حکومت افغانستان سیاست صلح اندیشی و خیر خواهانه را در پیش دارد بنا بر همین جهت تاسیس موسسه یونورا که مبنی بر صلح و امنیت جهان است بنظر تقدیر نگریسته حاضر شد تا مطابق بر تاسیس های بین‌المللی شامل این موسسه گردد .

از طرف دیگر چون طرح سازمان یونسکو که بخت سازمان تربیوی علمی تهنیدی ملل متحده میباشد در نومبر (۱۹۴۵) در لندن ریخته شد و تشکیل آن از طرف نماینده های ملل متحده به امضاء رسید در () و فعمیکه این موسسه وضعیت اساسی را بخود انتخاب نمود بعیت نمایندگی یونورا شناخته شد اکثر ممالک عضویت یونورا دارا بودند در این سازمان شامل شدند بنا بر ان افغانستان نیز بک عضو یونورا بود لازم دانست که اطفال خودرا مطابق سیستم بین‌المللی تربیه کند از شعوائت

افغانستان که چکونه شامل این سازمان گردیده، در سال نامه ۲۶-۲۷ و برخی جراید معلومات چند داده شده است.

د رائر شورايت افغانستان در يونيسكو مدير عمومي موسسه مذکور از کفيل وزارت معارف امکان مسافرت دا کتر کيوشو مشاور آسیائی شرق اقصی را در افغانستان جهت قیام دلابق یونسکو با افغانستان استفسار نموده بودند همان بود که از طرف وزارت معارف دکتور موصوف پذیرفته شده و بحیث مهمان وزارت معارف در کابل اقامت اختیار نمودند پس از بازدید تمام مؤسسات عرفانی پایتخت بتاريخ ۹ سرطان جهت انعقاد کمیسیون ملی وقتي یونسکو در افغانستان اجتماعي بحضور کفيل وزارت معارف صورت پذیرفت که در آن تمام ذوات برجسته وزارت معارف شامل بودند کمیسیون را کفيل صاحب معارف افتتاح نمودند.

ایشان به دا کتر کيوشو اظهار داشت حکومت شاهي افغانستان تصمیم گرفته که کمیسیون موقتي یونسکو در مرکز تاسیس کرد و با اعضای کمیسیون عبارت از اشخاصی باشند که در مدارج مختلفه تربیوی اشغال دارند. دا کتر کيوشو مشوره دادند که این کمیسیون موقتي به کمیسیون ملی دائمی که علاوه بر رجال رسمی اشخاص غیر رسمی نیز در آن شامل باشند در آینده مبدل شده و جنبه دائمی را خود بگیرد و نیز علاوه نمودند که اسناد و مطبوعات یونسکو از طرف کمیسیون بدقت مطالعه شود و سرکتر کمیسیون ملی موقتي مکاتبه دائمی با یونسکو داشته باشد این بود در اثر صوابدید مقام صلاحیتدار لازم دیده شده که در مرکز وزارت معارف یک مدیریت بنام مدیریت یونسکو تاسیس شود که این مدیریت بر علاوه وظائف یونسکو امور متعلق به ارتباط خارجی را نیز به عهده داشته باشد و از ماه سرطان ۱۳۲۷ بدین مدیریت شروع بکار نمودند که ماذیلا از آن تذکره میزنایم، نا گفته نماند که دا کتر کيوشو از پیمان نوازی و لطف حکومت افغانستان تشکر نموده و مسرت خود را از دیدن مؤسسات عرفانی اظهار نمودند و علاوه کردند که از مؤسسات مذکوره مساعی و زحمات حکومت در راه پیشرفت و تربیه ملی آسکار میگردند و به نیتین دیده که نتایج خوبی گرفته خواهد شد نماینده یونسکو از شخص کفيل صاحب خرامش نمودند که اگر ممکن باشد خود ایشان ریاست هیئت افغانستان را در سومین کفرانم عمومی یونسکو در بیروت بپذیرند کفيل صاحب معارف در ضمن مذاکرات خود با مشاور آسیائی یونسکو داجسبی با عزام یک هیئت عرفانی برای تفتیش سیستم معارف در افغانستان از خود نشان دادند قرار خواهش کفيل صاحب معارف دا کتر کيوشو این مسئله را تذکره اما بمدير عمومی یونسکو در پاریس مغایره نمود.

درین باره مدیر عمومی یونسکو معلومات مزیدی با تا ایند قول دا کتر کيوشو از ما خواستگار شدند در اثر جواب مثبت وزارت معارف متصور و هدف مارا راجع به هیئت عرفانی توسط سفارت افغانی مقیم پاریس طلب کردند.

- دراثر مذاکرات کمیته که بین وزارت معارف و سازمان یونسکو بعمل آمد چنین فرار گرفته که باید بودجه هیئت عرفانی درسومین کنفرانس عمومی یونسکو تصویب شود.
- در کنفرانس عمومی یونسکو که از ۵ نوامبر الی ۱۱ دسامبر ۱۹۹۸ در بیروت دائر شد از طرف حکومت افغانستان شاعلی نجیب الله خان کفیل وزارت معارف و کفیل مدیریت یونسکو بحیث نماینده کنفرانس مذکور انتخاب و روزنامهچه کارکن کنفرانس که حاوی (۲۱) ماده بوده ترتیب ذیل میباشد.
- ۱- افتتاح دوره سومین کنفرانس عمومی توسط رئیس نماینده.
 - ۲- تشکیل کمیته معاینه اعتماد نامه ها.
 - تشکیل کمیته کاندید اتود و او.
 - تشکیل کمیته (Reglement) (فواعد و تنظیم) .
 - ۳- رایور کمیته معاینه اعتماد نامه ها.
 - ۴- قبولیت پروگرام مرتبه برای جریان کارهای دوره سومین کنفرانس عمومی .
 - ۵- رایور کمیته فواعد داخلی و قبولیت فواعد داخلی کنفرانس عمومی.
 - ۶- رایور کمیته داوطلبی انتخاب رئیس و نایب رئیس های کنفرانس عمومی.
 - ۷- مطالعه سفارشات انجمن اجرائیه در باره قبولیت و حق اجاز اعضای جدید .
 - ۸- تحقیق و تدقیق سفارشات انجمن اجرائیه در باره قبولیت و حق اجازه مبصرین سازمان های بین المللی غیر حکومتی در سومین دوره کنفرانس عمومی یونسکو.
 - ۹- تشکیل کمیسیون های و بعضی کارها را برای ایشان سپردن .
 - الف- کمیسیون پروگرام و بودجه .
 - ب- کمیسیون اداری
 - ج- کمیسیون روابط رسمی و خارجی .
 - ۱۰- تشکیل Commissins که آن مامور معاینه و تدقیق بعضی وجوه تخنیککی پروگرام میباشد و بک Voas-Cammissions مختصر بودجه .
 - ۱۱- مذاقته در باره رایور مدیر عمومی راجع بکار روانیهای سال ۱۹۴۸ که توسط رئیس انجمن اجرائیه ایراد میشود .
 - ۱۲- تدقیق و تنقید مطالعه رایور های دول عضو برای سال ۱۹۴۸ .
 - ۱۳- رای دهی برای مبلغ مجموعه بودجه طبق رایور کمیسیون پروگرام و بودجه بعمل می آید.
 - ۱۴- تقرر و انتخاب مدیر عمومی که توسط مجلس اجرائیه پیشنهاد میشود .
 - ۱۵- تدقیق و تثبیت موقوع سال که دوره چهارمین و پنجمین جلسات کنفرانس عمومی در آن دائر خواهد شد تبین کرسی برای دوره چهارمین کنفرانس عمومی و تحقیق « Examen » مؤقتی کرسی دوره پنجمین کنفرانس عمومی.

- ۱۶- انتخاب ششفرع‌های انجمن ابراهیه.
- ۱۷- بحث چندین مسائل مهم به صورت عمومی چنان‌که در اول و مسئله تربیه سیاسی و ثقافت بردن‌های حالیه.
- ۱۸- تدقیق ریویزیت راپورهای کمیسیونها.
- ۱۹- تدقیق پروژه های فرار داد‌ها یا تصمیمات عمومی که حاوی فرمایشات ممالک عضو میباشد نمودن.
- ۲۰- بحث پروژه های تعدیلی را به اساس نامه که بانی یونسکو است و از طرف حکومت افغانستان ذیل پیش شده نمودن.

الف- توسط حکومت Ecmado ماده II

ب- توسط حکومت ذیلانند بیدید بماده IV د فتره ۹

ج- توسط مدیر عمومی بماده E-IV فتره ۱۳

۲۱- مسائل مختلفه.

در ضمن این کنفرانس درخواستی وزارت معارف در جولانی ۱۹۴۸ را جمع با عزام یک هیئت عرفانی برای تفتیش سیستم معارف .

معارف افغانستان از دود بود به ۸ دسمبر مجلسی ترتیب و یک قرارداد فی مابین حکومت افغانستان و سازمان ملل متجدد با امضاء رسیده که مشتمل بر ۱۲ مواد است .

اینک در اخیر راپور یک نقل آرایه خواننده کان محترم تقدیم می‌داریم .

نظریه این قرارداد یونسکو تمهید نموده که بغیر چ خرید یک هیئت عرفانی مرکب از یک رئیس و دو مشاور فنی و یک تالیفست به افغانستان برای تفتیش سیستم عرفانی مخصوصا در تعلیمات ثانوی و مسلکی و تغذیکی اعزام دار این هیئت مدت چهار ماه در افغانستان اقامت خواهد داشت برای مصارف و مخارج این هیئت یونسکو مبلغ سی هزار دالر امریکائی از بودجه خود تخصیص داده است . نتیجه خوبی افغانستان از این هیئت گرفته بتواند و چنین تعین شده بود که در ابتدای بهار ۱۹۴۷ صورت شروع بکار کنند ولی این امر اظن بر خصی می‌کنند در ماه رمضان و چند ماه هنوز تا غیر افتید قراریکه در مجلس وزارت معارف تصویب شد این هیئت باید در ابتدای اسد آینده بکار برسد و شروع بکار نمایند و اعضای آن مرکب از یک متخصص فرانسوی برای تفتیش تدریسات ثانوی یک متخصص انگلیسی برای کتاب مسلکی و تغذیکی و یک متخصص امریکائی برای تدریسات ابتدائی خواهد بود .

این مدیریت که بنام مدیریت یونسکو در وزارت معارف تاسیس شده اوراق و اسنادیکه از شعبه‌های عرفانی بین‌الدولتی با اوج مسئولیت میرسد بد ستیوس نواثر مربوطه می‌گذارد و سوالات آنها را که راجع به معارف است جواب می‌گوید .

علاوتاً وظائف ارتباط خارجی را برافزایند بطریق مثال چند چندی از اجراءات اینده در باب
را که در این مدت چند ماه نموده قرار شرح آتی بعرض میرسانیم .

معلوماتیکه از دفتر بین المللی عرفانی جینوا راجع بتدریس معلومات صنعتی در مکاتب
ابتدائی خواسته شده بود معلومات برای یونسکو راجع بادارات ومقامات رسمی افغانستان
که مسئول ترتیب احصائیه های تعلیمی و تربیوی اندوهم چنین اطلاعات راجع باشخاص رسمی
وزارت معارف .

معلومات کمیته پلانیک مکسیکو راجع بتعداد متعلمین در مکاتب تعداد معلمین دارالمعلمین
ها ومکاتب میغانیکی اندازه وجود مکاتب عالی در افغانستان .

معلومات برای سفارت کپرای انگلستان مقیم کابل راجع باجراآت سال ۱۳۲۵-۱۳۲۶ معارف
افغانستان معلومات برای دفتر بین المللی عرفانی در جینوا راجع بتعلیم فرانتی در مکاتب ابتدائی
افغانستان . معلومات برای دفتر بین المللی عرفانی در جینوا راجع به تربیه مسلک ایتالیایی .
راهور کوچک تشکیلات وزارت معارف افغانستان برای دفتر بین المللی عرفانی در جینوا
فراردان فیما بین حکومت شاهلی افغانستان وسازمان ملل متحده برای معارف علوم وثقافه راجع
باعرام هیئت عرفانی به افغانستان

بدر نظر گرفتن اینکه در دومین جلسه عمومی خود یونسکو مدیر عمومی را مکلف ساخته بود
که توجه نماید نادر صورت ممکنه در ممالک عضو که درخواست نمایند هیئت های عرفانی اعزام
دارند این هیئت ها مکلف خواهند بود که تحقیقات بعمل آورد ونظریات خود را راجع بتشکیل
مجدد سیستم عرفانی بدهند .

از طرف دیگر بدر نظر گرفتن اینکه حکومت شاهلی افغانستان بتاريخ ۱۷ جولائی ۱۳۴۸
بطور قطعی خواهش نمود که چنین هیئت توسط مدیر عمومی یونسکو با افغانستان روانه شود
حکومت شاهلی افغانستان که توسط وزیر معارف گردیده با ارضان صلاحیت کامل داشته
تأیید موافقه را امضاء نمایند و یونسکو توسط مدیر عمومی نماینده کی شده بود وطرفین مراد
آتی را قبول کرده اند .

ماده اول یونسکو تعهد می کند که هیئت مشاورین فنی در زمینه عرفانی با افغانستان فرستند
و به عهده گرفته است که تادر مصارف این هیئت معادل سی هزار دلار امریکائی
طوری که در ماده دوم توضیح گردیده سپیم گردد .

ماده دوم - مقصد وهدف این هیئت مشاورین فنی در زمینه عرفانی تشکیلات حاصره بر وگرام
واصول تدریس تعلیمات ابتدائی و ثانوی را در افغانستان تعیین مطالعه وتذوق خواهد
گرفت وباالخاصه بمطالعه مسائل تدریسی میلسکولی و پیشکلی در درجه فوق لیسانس

صرف مساعی خواهند نمود و در آخر امر رایوری بوزیر معارف افغانستان که حاوی سفارشات و عندالزوم نظریات درباره تشکیلات جدید عرفانی که باید پرویکار آورده شود خواهد بود ترتیب خواهد داد .

ماده سوم - مدت دوام اقامت و کسار این هیئت تاریخ شروع و ختم اینکار های هیئت حکومت شاهی افغانستان و یونسکو همین خواهد شد مدت این کارها نباید از چهار ماه تجاوز کند .
ماده چهارم - هیئت مذکور مرکب از یک نفر سر کرده و یکجا اکثر دونفر مشاورین فنی خواهد بود حکومت شاهی افغانستان می تواند بهیئت موصوف دونفر مشارکین فنی افغانی که توسط افغانستان انتخاب شده باشد اضافه نمایند .

ماده پنجم - انتخاب سر کرده هیئت و مشاورین فنی ، یونسکو رئیس و اعضای هیئت را به موافقت نامه با حکومت شاهی افغانستان انتخاب خواهد نمود .

ماده ششم - یونسکو با رئیس و اعضای هیئت قرار داد های انفرادی امضاء خواهد نمود و در آن حدود ساحت عملیات و مسئولیت ایشان را تعیین خواهد ساخت .
سر کرده هیئت در اجرای کار خویش تنها نزد مدیر عمومی یونسکو مسئولیت خواهد داشت .

ماده هفتم - حکومت شاهی افغانستان بسر کرده و اعضای هیئت آرزوی نامه در حرکت و تحقیقات در اجراء و وظیفه ایشان را طوریکه در ماده دوم توضیح شده تعیین خواهد کرد و در دسترس شان تمام وسائل اطلاعات را که ایشان ضروری میدانند خواهد گذاشت .
ماده هشتم - راجع بتسهیل و معافیت لازمی برای فعالیت هیئت حکومت شاهی افغانستان متعهد می شود بسر کرده و هیئت استاذان معافیت های و تسهیلاتی که باعضای هیئت های سیاسی بد ربار حکومت شاهی افغانستان مطابق بحقوق و عرف بین المللی قابل شده است ارزانی دارد اما سر کرده و اعضای هیئت نخواهند توانست نزد محکمت ممالک خود ازین مزایا استفاده بکنند .

ماده نهم - نشر رایور آخرین رایور هیئت طوریکه در ماده دوم توضیح شده برای حکومت شاهی افغانستان ترتیب داده خواهد شد و رایور مندیله البته یونسکو ابلاغ خواهد شد رایور که بقرار فقره سوم ماده دهم این رایور را طبع می کند .

چیزیکه راجع به صورت ظاهری این رایور طبع شده باشد تصمیم قطعی متعلق یونسکو خواهد بود یونسکو بیش از طبع رایور مشوره با حکومت شاهی افغانستان خواهد نمود .
ماده دهم - عملی مربوط به مصرف عملی و توزیع مخارج یومی .

یونسکو جهت تسهیلات تشکیل و جریان وظیفه هیئت مبالغه در ذیل ذکر یافته تاد به خواهد نمود و این مصارف را تا معادل سی هزار دالر امریکائی بعهده میگیرد (ماده اول) این کزیدت انتهای را بقرار مقتضیت زمان و ضرورت هیئت بمدارک ذیل تقسیم خواهد نمود :

الف - مواجب اعضای هیئت و مواجب یک ستینودا کیتلو گراف (که بدوزبان انگلیسی و فرانسوی کاملاً آشنا باشد) مصارف سفریه اعضای هیئت و مصروف ستینودا کیتلو گراف را از مسکن ایشان الی کابل و بازگشت ایشان مطابق مقررات سنوی یونسکو .

ب - مصارف دعوتها (پذیرائیها) پوسته تلگراف کیتلو گراف رادیو گرام که در اثناى وظیفه توسط اعضای هیئت بمصرف رسیده قیمت خرید حمل و نقل کتب و اسنادیکه برای پیشبرد کار هیئت مجبور است از خارج تهیه بکند .

ج - مخارج طبع و نشر راپور آخرین هیئت بزبان فرانسوی و انگلیسی .
از طرف دیگر حکومت افغانستان تعهد مینماید که :

الف - بطور رایگان جای رهائش و معیشت تمامی اعضای هیئت را مادام اقامت ایشان در افغانستان تأمین کند

ب - برای اعضاء وسائل حمل و نقل ضروری که در داخل افغانستان برای پیشبرد وظیفه مقرر خود ضرورت دارند تهیه بنماید و الی در صورت عدم آن مصارف سفراشانرا بپردازد .

ج - بدسترس هیئت دفاتر لازمه بگذارند و برایش بمقدار کافی اسباب و سامان دفتر مخصوصاً ماشین تایپ تهیه کنند .

د - بدسترس هیئت اشخاص ذیل را بگذارند .

۱- یک سکریتر (مرد یازن) در امور مادی هیئت و مسائل اداری واری کند .

۲- یک یا چندین ترجمان های شفاهی و همچنین یک یا چندین ترجمان کتبی که عنداللزوم مورد استفاده قرار خواهند گرفت استخدام بنمایند .

۳- بصورت ممکنه یک مختصر نویس (مرد یازن) بزبان انگلیسی و یکی دیگر بزبان فرانسوی بمجالس کار بدسترس هیئت بگذارند .

ماده یازدهم - در صورت یک پیش آمد ناگوار که از ساحة اقتدار یکی از جانبین بیرون باشد از قبل چیکه یا مرض ساری () که مانع ایفای وظیفه هیئت طوریکه در ماده دوم و سوم توضیح شده گردد هر یک از جانبین خواهد توانست در خواست تعدیل این قرارداد حاضره را بنمایند .

ماده دوازدهم - قرارداد موجوده از تاریخ ۱۰ د سمبر ۱۹۴۸ قابل اعتبار بوده و مقید به تثبیت مدت دوام اقامت هیئت مطابق ماده سوم خواهد بود .

این قرار داد در بیروت به هشت دسامبر ۱۹۶۸ صورت گرفته است .
از طرف یونسکو
از طرف حکومت شاهی افغانستان

جولیان اوکسلی
امضاء نجیب الله خان
مدیر عمومی یونسکو
کفیل وزارت معارف افغانستان

(۱) مدیریت اجراییه و مامورین مرکزی .

این مدیریت در سال ۱۳۲۶ در اثر تشکیلات جدید وزارت معارف بمیان آمده و اجراء آن سال ۱۳۲۷ آن عبارت است از سرشته و تدارک سامان و لوازم مایحتاج در اثر مرکز وزارت .
اجرای معاشات و مصارفات و سایر انتظامات اداری و واری تمام امور اجراییه .

(۲) شفاخانه وزارت معارف .

شفاخانه معارف حکه تداوی و معاینه صبحی متعلمین و متعلمات مکاتب مربوطه به آن مربوط میباشد اجراء آن سال ۱۳۲۷ آن عبارت از مواد آتی است :

- ۱- تداوی شده گان از اول حمل ۲۷ الی ۴ دلو سال مذکور ۹۱۶۲ نفر
- ۲- طلا بیکه بانسمان بیثی داری و مرهم داری شده اند. ۱۸۹۱ د
- ۳- طلا بیکه برای معاینه و معالجه بد بیکره و سسات صبحی از هدم و سائل تداوی فرستاده شده اند ۱۹۴ د
- ۴- واکسیناسیون شده گان ضد کولرا ۱۷۹۶۵ د
- ۵- طلا بیکه در معرفه ۱۷۷۱۱ د
- ۶- طلا بیکه طور مجموع معاینه صبحی شده اند ۲۸۹۷۸ د

(۳) مدیریت سیورت .

اجراء آن بر اساس سال گذشته بوده ضمنا بتشکیل چندین تیمهای جدید و سایر مکاتب موفق گردیده که معلمین سیورت در مکاتب مرکز سیورتها را بشکل موزون و بهتری در آورد .
از طرف دیگر تورنمنت های شلد در سیورت های مکاتب کابل جاری گردیده چنانچه از خزلن سال ۱۳۲۷ لیسه ها نظر به حسن اجراء سیورنی و مساهمی معلمین سیورنی خویش توانست شلد های ذیل را اخذ نمایند .

۱- لیسۀ نجات	شلد فنیال
۲- د د	د هندبال
۳- د د	د باسکتبال
۴- د غازی	د والی بال
۵- دارالمعلمین	د هاکی

از کارروائیهای بارز این مدیریت نمائش اولین سالیکره کلب سیورت های ثقیله معارف است

چنانچه تجدید ریکارد های وزن نسبت بسال گذشته و پیشرفت سیورت بکسنکک صورتی بهتری ابراز نمود امید است که نیمه های افغانستان در آئینه قریبی در قسمت سیورتهای ثقیله تا اندازه کسه شاید عرض انعام نماید .

۴- مدیریت تعمیرات وزارت معارف :

وظیفه این مدیریت طوریکه معلوم است واری امور تعمیر و ترمیم مکاتب بوده و این شعبه در دوران سال ۱۳۲۷ با اجرای یاره از امور عمرانی که ذیلا تذکر می یابد پرداخت .

۱- تهاداب مکتب انائیه در کمارته ۴ .

۲- تعمیر جدید سرای بادام برای مکتب ابتدائی .

۳- ترمیمات مرکزی وزارت معارف .

۴- ترمیمات مکتب عالی حبیبیه

۵- ترمیمات موزیم .

۶- ترمیمات مکاتب ابتدائی مرکز .

یوهنجی حقوق و علوم-یاسی کمافی السابق پروگرام تعلیمی خویش رادرتحت غایه ونصب العین که درنظر دارد تعقیب نموده و برای توصل به این هدف مطلوب یعنی با آوردن جوانان فهمیده ولایق و بر آوردن آمال ملت کوشان است .

پس از آنکه محمدهاشم خان مجدودی که از تاریخ ۱۶ جوزای ۲۶ تا بنا ریخ ۹ جوزا ۱۳۲۷ به حیث رئیس متکفل امور تدریسی واداری بودند بمداز تاریخ مذکور بعیث حشاور حقوق ریاست معاکات صدارت عظمی تبدیل و به عوض ایشان دا کتر غلام فاروق خان اهنمادی کرسی ریاست را اشغال و عبدالرسول خان مدیر سابق ولایت مزار شریف به حیث معاون عزتقرر حاصل نمودند یاره امور را که در جریان سال ۱۳۲۷ این یوهنجی اجرا نموده قرار آتی است .

دو همارت مستغلی را که در اخیر سنه ۱۳۲۶ یوهنجی حقوق درنوی کابل بدست آورده بود در ظرف این سال ترمیم و اصلاحاتی نموده و یک سالون بزرگی را برای ایراد کنفرانسهای طلاب ترتیب وارتهی را نیز برای آبیازی اشجار و جهه نزارهای آن حفر نمود علاوه بران برای پیشبرد و تنویر افکار متعلمین و به کار انداختن استعداد آنها مجلس استلزان یوهنجی حقوق یاره تصویب دیگری از قبیل سیرهای علمی طلاب در اطراف مملکت از قبیل بامیلن بتدامیر قندهار کر شک و دیدن آثار تاریخی و مطالعه حالات و اوضاع اجتماعی نوده خویش و ایراد کنفرانس های (سینر) از طرف طلاب که هر شاکرد موظف است دو جریان تعلیم در تحت نگرانی دونفر پروفیسر در بطور دروسی خویش کنفرانسی ترتیب نماید انعام نمود .

همچنين د ژرف اېن سال دو نفر پروفيسر نيز از مصر اېطاليا پراى تعليم طلاب پوهنځى استخدام كړيدى كه يكي از آنهامعمود ابو السعود بحيث استاذ اقتصاد در پوهنځى مشغول تدريس كړيدى .
 دويمى آن دا كتر هانس ستيقانس شلوس از ولسلې ضرورت ليسه نجات به آنجا تېديل كړيدى .
 علاوه بر مراتب فوق رياست پوهنځى حقوق پراى تهيه زمينه مساعدت پراى مطالعه شاگردان به امور كتابخانه كه از ساليان درازى باينطرف طوريكه بايد وشايد ازان متعلمين استفاده كرده نيتوانست توجه مخصوص خوېش رامېنول نموده آنرا بصورت صحيح ترتيب وتنظيم داده و كتب علمى زيادى از ياريس - فاهره - سويس خريدارى ومبلغ (۸۰۰) پوندرانيز پراى خريدارى كتب مزيد ه كتابخانه هاى بزرگك ارسال نمود كه علاوه برين مملكت تركيه نيز (۳۷۰) جلد كتاب را بصورت هديه به كتاب خانه پوهنځى تقديم نمودند كه پاشكر ازان معاونت هر فائى ايشان پذيرفته شد واخيلايس از اخدامتجانات سالانه كه به ۱۸۰ جدى آغاز و در ۱۲ دلو خاتمه يافت پوهنځى حقوق ششمين دوره فارغ التحصيلان خود را پراى خدمت تقديم نمود.

رياست فاكولته ادبيات

شرح اجراءات سال ۱۳۲۷ - طوريكه تطبيق و عملى شده ايجاب صنعتات مسلسل و زيادى رامېنمايد مگر واضح است كه پراى درج و نشر آن چند صفحه محدود سائنامه كنجايش نداشته لېذاخلص گذارهاب و اجراءات رياست فاكولته ادبيات را درين سال ذيلاً توضيح مينمائيم :-
 الف - تدريسات، مفردات مضامين :-

(۱) اولين اجراءات مهم و قابل شرح درين سال كه در فاكولته ادبيات به عمل آمده همانا تدقيق مفردات، پروگرامهاى مضامين چهار ساله فاكولته بوده كه به دازيك سلسله مجالسيكه در عمارت فاكولته از طرف حضرات پروفيسران و متخصصين صورت گرفت اخراً پراى تشبېت مفردات عمومي كېسونهاى جدا گانه تعين و پروژهاى مشخص كېسيونها جمع شده مفردات هيك مضمون راملاحظه داشته از نقطه نظر علم و ماهيت مضمون بعضى تعديلات داده شده اين تعديلات مفردات در حيات آينده فاكولته تاثير مفيدى خواهد انداخت ، چه مفردات مطلوب مطابق احتياج فاكولته وضع كړيدى .
 ۲ - فاكولته ادبيات در سال ۱۳۲۷ به چهارونيم سال افتتاح خوېش قدم گذاشته و قبلانام مضامين كه هر صنف جدا گانه تدريس بايد بشود دازى مفردات نبوده و على الترتيب و تشكيل صنوف مفردات وضع و تطبيق ميگريد درين سال كه فاكولته دازى صنف چهارم كړيديس وضع مفردات مضامين جديدى كه داخل نصاب تعليمى بوده حتمى و ضرورى لازم دانسته پنا بر ضرورت متذكرة دعوت رياست فاكولته پروفيسران استادان متخصصين كردهم جمع شده مضامينيكه تا هنوز مفردات پرايش تدوين و تعين نشده بود مطرح مذاكره فرار داده شده و پراى هر مضمون از طرف پروفيسور و استاد

مضمون پروگرام ترتیب و تدوین کردید مفردات مضامین مطلوب وقتاً که جمع گردید باریکتر بمجلس پروفیسران فاکولته رویت داده شد بمجلس بعد از اینکه مفردات رایگان یکمان ملاحظه نمود بجهت اینکه بهتر و شایسته تر تدقیق کرده بانتخاب کمیسیونها ابرازرای نمودند، کمیسیونهای جداگانه به جل مضمون مقرر و مفردات برای شان سیاریده شد، کمیسیونها پروژهای معینه جمع و مفردات را طوریکه لازم دانستند تثبیت نمودند خلاصه صورت تدقیقات و جمع شدن کمیسیونها از تاریخ ۴ شنبه ۲۹ دلو ۱۳۲۶ آغاز و بتاريخ ۴ شنبه ۱۹ جوزای ۱۳۲۷ خاتمه پذیرفت که تفسیر تمامی مجالس صفحات زیادرا در بر میگیرد روی هم رفته درین سال فاکولته ادبیات حائز بیک مفردات جامع و مفید گردید که پس از تدوین و صحت بیک نقل مکمل آن بر ریاست محترم پوهنتون ارسال گردید.

به در تعلیمات نامه پوهنخی ادبیات پیش بینی گردیده که در آینده در صورت مساعد بودن بر شرایط مختلف از قبیل دستیابی معلمین و طلاب کافی برای ترتیب معلمین بقرض تدریس مضامین تاریخ و جغرافیه شعبه تاریخ و جغرافیه در پوهنخی ادبیات افتتاح گردد احتیاجات موجود معارف درین دورسته باندازه واضح است که ذکر آنها ضرورت به بیان ندارد چنانچه از عرصه چندین سالی باینطرف در اکثر لیسه ها تدریس این دو موضوع به عهد خاریها گذاشته شد و از همه تاسف آورتر این است که حتی تاریخ و جغرافیه خود ائمه نستان را هم بیگانه گان تالیف و تدریس نموده اند چون خوشبختانه درین دو سال آخر بیک عده محصلین افغانی با اسناد تخصص در جغرافیه و تاریخ از اروپا برطن مراجعت و در بعضی شعبات شروع بکار و تدریس و تنبج درین دو مضمون نموده اند از طرف دیگر امسال در صنف اول پوهنخی ادبیات برخلاف توقع (۲۲) نفر شاگرد از لیسه های مختلفه شامل گردیده اند این دو امر ریاست فاکولته ادبیات راجرت و امیدواری بخشیده بفرمندان کرده و مدافعه بلان افتتاح شق تاریخ و جغرافیه بر آمده مطلب را با مشروح فوق به تاریخ ۱۲۹ اسد ۱۳۲۷ در اثر دعوتیکه از طرف ریاست فاکولته بعمل آمده بود در مجلس متخصصین تاریخ و جغرافیه و پروفیسروران فاکولته بر اساس نقاط ذیل این موضوع عده را مورد شور و بحث قرار داد تا بلان شق تاریخ و جغرافیه را طرح نمایند و بخواست خداد سال تعلیمی آینده شق موصوف را از سال دوم افتتاح و دایر سازیم.

۱- طلاب محصل این شق و ارشق اجتماعات دارالمعلمین به تعداد کافی از طرف معارف داده شود.
۲- تمین و توزیع طلاب برای شقون ادبیات تاریخ و جغرافیه به صلاحیت خود فاکولته صورت خواهد گرفته.

۳- مضامین مختلفه تاریخ و جغرافیه نظر به احتیاجات موجوده معارف انتخاب شود.

۴- آیاشا نسکریت تدریس شود.

۵- معلمین،

۶- حضرات معلمین نتیجه مفردات مضامین خود را ترتیب و در مدت مناسب بر ریاست تقدیم نمایند.

د کابل کالنی

- ۷- لست کتب درسی، نقشه جات وغیره مواد تدریس درین درمضون ترتیب داده شود.
 - ۸- استادانیکه وقت و اراده تالیف کتب درسی را در سائر مضامین و مخصوصاً در تاریخ و جغرافیه داشته باشند داوطلب فرار داده شوند.
- حاضرین مجلس بعد از مباحثه و تقرر در اطراف موضوع نظریات خود هارا تحت نقاط ذیل خاتمه دادند.
- ۱- وزارت معارف به علاوه ۲۰ فیصد از متعلمین لیسه های مرکز که متمهده شده است افغانستانه ۷ یا ۶ نفر از عناصر لایق شق اجتماعیات دارالعلمین به پوهنخی ادبیات بدهد.
 - ۲- توزیع و تقسیم طلاب به شقوق مختلفه پس از معرفی طلاب از طرف پوهنتون در مجلس استادان فاکولته فیصله گردد.
 - ۳- یک کمیون مرکب از بناغلی دکتور محمد اکرم خان رئیس تدریسات بنا نوی بناغلی عبدالستار خان شالیزی دکتور عبدالرحیم خان دکتور غلام عمر خان . ع ه س هشتم شایق افندی و پروفسر دوما سویچ تشکیل و در ریاست تدریسات ثانوی اجتماع نموده راپوری درین موضوع ترتیب و تقدیم دارند.
 - ۴- برای اینکه جهت مضامین تاریخ و جغرافیه در پروگرامهای جای پیدا شود و پروگرام از طاقات طلاب بیشتر سنگین نشود بهتر است در شقوق تاریخ و جغرافیه از تدریسات سانسکویت وهری صرف نظر گردد.
 - ۵- بمقام وزارت معارف پیشنهاد شود که دکتور غلام عمر خان را بعیث استاد دائمی مقرر سازد . بر علاوه از حضرات ع ، ج وزیر صاحب معارف (نجیب الله خان) و دکتور محمد اکرم خان ، دکتور عبدالرحیم خان ، دکتور غلام فاروق خان ، عبدالستار خان شالیزی احمد علی خان کهزاد و میر غلام محمد خان غبار حسب احتیاج به حیث استادان فغری استفاوه شود .
 - ۶- پس از تثبیت پروگرام این وظیفه به استادان مربوط سپاریده شود .
 - ۷- بناغلی دکتور محمد اکرم خان و دکتور عبدالرحیم خان و سائر حضرات معلمین که به تدریس این شقوق خواهند پرداخت هم از حالا بفکر تدوین لست کتب و سامان درس وغیره پیردازند . تا بموقع آن از خارج فرمایش ونهیه گردد .
 - ۸- بعد از تثبیت پروگرام راجع به این ماده مذاکره آتی بعمل خواهد آمد .

تبصره :-

راجع به اینکه پروگرام جغرافیه و تاریخ حسب پیشنهاد ریاست فاکولته به سال دوم شروع خواهد شد کمیون حضرات که طبق ماده (۳) تشکیل میشود یک پروگرام سه ساله و یک پروگرام (۴) ساله یا دائمی را تدوین خواهند نمود .

نظر به تصویب فوق ریاست فاکولته تماما سوابق موضوع را بریاست تدریسات ثانوی رجعت داده والته عندالموقع به افتتاح شق تاریخ و جغرافیه بعمل می آید .

(ج) [کتبخانه]

همیشه ریاست فاکولته ملنفت جمع آوری کتبخانه و جدید ترین آثار مطبوعاتی ، اجتماعی ، فلسفی ، و ادبی بوده و همه ساله به سرمایه و رونق کتبخانه کتبخانه فاکولته ازین رهگذر می افزاید چنانچه در سال ۲۷ بهترین کتبخانه ادبی ، فلسفی ، اجتماعی ، شایکالوژی و تریوی که متعلق به پروگرام فاکولته ادبیات میباشد و بلسان انگلیسی جدید از طبع برآمده به قیمت مناسب خریداری و بغرض مزید معلومات و استفاده متسویین فاکولته به کتبخانه فاکولته فرار داده شد . همچنان یک تعدادی کافی از کتبخانه سانسکریت و اوستارا که شق تدریسی فاکولته ادبیات بوده است بطور هدیه از مؤسسه (پارسی پنجاب بهشتی) بدست آورده بمعرض مطالعه و استفاده شاگردان و علاقه مندان سانسکریت و اوستا فرار گذاشت . علاوه یک تعداد کتبخانه علمی ، و ادبی ، و تاریخی که بلسان فارسی و عربی بوده هم به قیمت مناسب خریداری گردید .

با وجود تهیه کتبخانه متذکره ریاست فاکولته یک است مفصل و مکمل دیگر را بلسان انگلیسی و فارسی تدوین و اقدام به تولید کتبخانه مطلوب از امریکا و یاهند خواهد نمود . است مذکور هاوی (۶۷۶) جلد کتاب مسلسل و غیر مسلسل میباشد در همین زمان لازم میبیند که از تألیفات و آثار طباعتی ایران و مصر نیز استفاده کرده شود ، تدوین است کتبخانه را جناب ، ع ، ص هاشم شایق افندی مشاور وزارت جلیله معارف از روی همکاری به عهده گرفته و بمداز مدنی یک است جامع و مکمل را ترتیب و تدوین نموده بریاست فاکولته سپاریدند . البته عندالموقع به توریست کتبخانه مطلوب اقدام میشود . رویهمرفته ازین رهگذر در سال ۲۷ ریاست فاکولته ادبیات موفقیت خود را نظر به سالهای گذشته همیشه خوبتر حاصل کرده - منظور اینکه همچو یک مؤسسه علمی و جدید التاسیس بدون یک کتبخانه مکمل نمی تواند شاهرای ترقی و ارتقا کامی بکنارد و به افراد خویش بیش از آنچه سرمایه فکری و علمی بدهد در سال ۱۳۲۳ به تاریخ ۷ هجری شمول (۱۱) نفر از شاگردان فراغت یافته بکلوریا بعمل آمده از آن جمله (۴) نفر به جهت تحصیل بخارج (امریکا) و دو نفر از صنف خویش عقب افتادند و دو نفر دیگر نتوانستند دوام تعلیم در فاکولته بدهند . خلاصه در سال ۲۷ بمداز امتحان (ماه جدی) سالانه بناغلی عبدالاحد خان ولد عبدالستار خان ساکن سرخ آب لوگرد به درجه اعلی کامیاب و عبدالرحیم خان ولد محمد ویس خان ساکن قندهار و عتیق الله خان ولد محمد افضل خان ساکن مشرقی بمداز امتحان ثانی کامیاب و درین سال اولین دوره فارغ التحصیل ازین مؤسسه برآمده اند .

[استادان]

قیل ازین تماما مضامین بصورت حق الرحمه از طرف استادان و پروفیسران تدریس میگردید در سال ۲۵ ریاست فاکولته مصمم شد تا استادان دائمی برای فاکولته دستیاب و مقرر نمایند . چنانچه باین تصمیم خویش موفقیت حاصل کرده چندتن از پروفیسران و استادان مدارس را به استادی و پروفیسری مضامین مختلفه این فاکولته توانست مقرر کنند هکذا در سال ۱۳۲۷ بناغلی امین میرزا خان معلم لیسه حبیبیه را که قبل برین دروس عربی را بطور حق الزحمه کنفرانس میداد به استادی دائمی فاکولته پیشنهاد و از مقامات صلاحیت دار تقرر دائمی شانرا منظوری حاصل نمود . و همچنان مسترها فم امریکائی پرو فیسور لسان انگلیسی را که سابقا به لیسه حبیبیه وظیفه دار تدریس ادبیات انگلیسی بود بمقام ریاست پوهنتون پیشنهاد وبه حیث پروفیسر دائمی لسان انگلیسی و ادبیات آن به فاکولته مقرر گردانید تقرر دونفر پروفیسور مذکور از فاکولته ادبیات در پیشبرد این دو مضمون متذکره مقید ثابت خواهدشد .

پرهنجی علوم

۱- این مؤسسه علمی در دوره فرخنده اعلیحضرت همایونی المتوکل علی الله شاه معارف پرور افغانستان تاسیس شده است در سال های گذشته خصوصا در دوره جنک بین المللی متعلمین این مؤسسه بنا بر فقدان معلمین مکاتب کمک زیادی بمعارف افغانستان نموده اند .
۲- تعداد فارغ التحصیلان ۱۳۲۵ - ۱۳۲۶ که شهادتنامه سبانس ایشان را پوهنتون کابل بحضور والا حضرت افخم صدر اعظم صاحب و باقی اهل کابینه عطا فرموده اند قرار ذیل اند .

الف - شعبه ریاضی - عبدالرحمن خان - عبدالغالب خان - عبدالاحد خان - محمد اکبر خان .
ب - شعبه بیولوژی و کیمیا - محمد اسحق خان - سلیمانخان - عبدالقادر خان - عبدالعلیم خان - عبدالله خان - محمد اعظم خان .

۳- پرهنجی علوم دارای لابراتوارهای ذیل میباشد .

لابراتوار فزیک - لابراتوار کیمیا - لابراتوار بیولوژی - و موزیم بیولوژی .

۴- دروس پوهنجی علوم تماما توسط دا کترهای افغانی پیشبرد شده است باسنتنهای کیمیا عضوی که توسط پرو فیسر بروز (اطریشی) فزیولوژی نباتی توسط پروفیسر هلی اختر خان (پاکستانی) و مستر کار (هندوستانی) .

- ۵- کتابخانه یوهنځی علوم تایک اندازه رفع احتیاجات معلمین ، متعلمین را کرده میتوانست
(فلت کتابپها بزبان جرمنی)
۶- کورس های آزاد وحصول تصدیقنامه .

در دوره سال ۲۶-۲۷ لابراتوار های یوهنځی علوم را ازروی آله وسامان علمی تقویه
گردیده چنانچه در مدت قلیل سامان کافی بمبلغ ۱-۵۴۲۸۲ کلمدار از کمیانی خارجی
مقیم هند و کمیانی های هندی خریداری کرده وبدسترس معلمین و متعلمین گذاشته شد .

یول خریداری هرلابراتوار قرار ذیل است

لابراتوار بیولوژی ۷ آله - ۳۸۸۳۵ کلمدار

لابراتوار کیمیا ۱۱ - ۸۴۹۶ کلمدار

لابراتوار فزیک ۷ - ۶۸۶۹ کلمدار

مصارف بارجامه وغیره ۸ / ۸۰ کلمدار

جمله شد آله ۱-۵۴۲۸۲ کلمدار

لابراتوارهای این مؤسسه علمی الخصوص لابراتوار فزیک باعث اطمینان مؤسسه می باشد چنانچه
تقریباً شصت پایه میز عملیات فزیک در لابورا نوار مذکور باجمع آله وسامان مربوط
عملیات نصب شده است ومیتواند که بیش از یکصد بیست نفر در همین حال پذیرائی کنند .
چنانچه در دوره همین سال متعلمین بیسیبی که تعداد ایشان بالغ به شصت نفر میرسد بصورت
خوبی در لابور انوار مذکور بسی تطبیقات فزیک را تعمیل نموده اند وهمچنین در دیگر
لابور انوارها بصورت شایان ورضائیت بخش تطبیقات متعلمین پیشرفته است لابور انوار کیمیا
از توجه پروفیسربرونر ودا کتر محمد انورخان توسعه یافته نتیجه درخشان بدست آمده است
وعلاوتاً تجزیه های کیفی و کمی دیسکر موسسه هارا (مثلاً معدن- زراعت وغیره) که نمونه
های مختلف ارسال می نمایند تعمیل نموده ورضایت ایشان را حاصل کرده اند .

لابراتور بیالوجی تااین دم رضائیت بخش بوده وبتا بزآله وسامان که جدید از هند وارد
شده است انشاءالله به توجه پروفیسران مربوطه آن انکشاف خواهد یافت !

در ظرف همین سال تقریباً پنجاه جلد کتاب علمی برای کتبخانه یوهنځی علوم
خریداری شده است وبدست رس شایقین در کتبخانه گذاشته شده است .

کورس های آزاد در حصول تصدیق نامه قراریکه سال گذشته تعزیر نموده بودیم نتیجه
مرغوبی داده چنانچه در کلاس ریاضیات عمومی از جمله ۹ نفر هفت نفر آن کامیاب گردیده ومستحق
تصدیقنامه همان مضمون شده اند که اسمای ایشان قرار ذیل است .

- ۱- سيد اسدالله خان ولد سيد احمد خان .
- ۲- احمدالله خان ولد حضرت مير خان
- ۳- غلام علي خان ولد غلام حيدر خان
- ۴- عبدالحي » » عبدالرحمن »
- ۵- مستوفى شاكر » » محمد طاهر »
- ۶- محمد يونس » » محمد يوسف »
- ۸- شاه مصد » » در محمد »

علاوه بر متعلمين فوق الذکر ۱۶ نفر در کلاس ۱۰ سي، ۱۱ سي - موفق به تصديقنامه ۱۰ سي، ۱۱ سي

گرویده اند که اسمای شان قرار ذیل است .

- ۱- شا محمود خان ولد محمد علي خان
- ۲- محمد سرور » » غلام قادر »
- ۳- محمد يعقوب » » شير احمد »
- ۴- گنبي کترمن
- ۵- محمد هاشم » » شير احمد »
- ۶- سيد عبدالقادر » » سيد بهاوالدين »
- ۷- عبد الله » » محمد عمر »
- ۸- محمد ابراهيم » » عبد المجيد »
- ۹- عبد الرحمن » » عبدالله »
- ۱۰- عبد الرحيم » » عبد الحكيم »
- ۱۱- اسد احسان » » مير غلام محمد »
- ۱۲- عبد الحبيب » » عبد المجيد »
- ۱۳- سيد عبدالله » » سيد عبد الاحد »
- ۱۴- سيد صادق » » مير محمد اسحق »
- ۱۵- محمد نادر » » محمد طاهر »
- ۱۶- محمد انور » » مسجدی »

في الجمله اگر جميع شعبات را مدنظر بگيرد در امتحان سنوي ۲۶ و ۲۷ که بتاريخ ۱۵ جدي شروع و بتاريخ ۲۹ جدي با ختم رسیده است از تعداد ۹۵۰ نفر ۹۰ نفر شامل امتحان و از جمله ايشان ۲۹ نفر بصورت عمومي در تمام صنوف کامياب و ۱۲ نفر فارغ التحصيل شده است که پوهنتون

شهادتنامه لیسانس ایشان را عنقریب عطا خواهند نمود اسمای شان قرار ذیل است .

- ۱- محمد یوسف خان ولد محمد ایوب خان
- ۲- محمد صدیق » » فقیر محمد »
- ۳- غلام مصطفی » » محمد انور »
- ۴- نور محمد » » اندر »
- ۵- فیض محمد » » سید محمد »
- ۶- محمد محسن » » نوروز علی »
- ۷- محمد امین » » محمد کریم »
- ۸- عبد الکریم » » نظام الدین »
- ۹- محمد صدیق » » عبدالرحمن »
- ۱۰- میر احمد » » نور احمد »
- ۱۱- محمد انور » » محمد اکبر »
- ۱۲- محمد نادر » » حاجی نواب »

از حصول این تصدیقنامه ها چنانچه نتیجه خوبی امسال بدست آور ده ایم امید است که در آینده به همین طریق بلکه بهتر بدست خواهند آمد .

مدیریت مکتب پرستاری

مکتب پرستاری که یک مؤسسه عام المنفعه بوده و در سال ۱۳۲۰ از طرف وزارت جلیله معارف تاسیس و تا امروز که مرحله هفتم را پیچیده به تعداد پنج دوره طلاب فارغ التحصیل بوزارت جلیله صحبه و حربیه به ترتیب ذیل تقدیم نموده است ،

دوره اول به تعداد	۴۶ نفر
» دوم »	۲۰ »
» سوم »	۶۸ »
» چهارم »	۵۲ »
» پنجم هفتم »	۳۷ »

جمله ۲۴۳ نفر

مدیریت معارف حکومت اعلیٰ فراه :

امسال در معارف فراه تقریباً (۳۰۰) نفر طلاب که از حیث سن و سال برای تعلیم مستعد بو دند توسط يك هیئت تعین و شامل مكاتب ابتدا ئی گردیده اند . او لیای طلاب مذکور اطفال خود را بانهایت دلچسپی و علاقه مندی به معارف داخل مكاتب می نمودند .

امور معارف حکومت اعلاى بدخشان :

دراثر ماه حمل سال ۱۳۲۷ در فیض آباد يك مكتب متوسط افتتاح گر دیده ، برای این مكتب در شهر فیض آباد يك تعمیر عصری بنا و تهداب گذاری آن بعمل آمده ، امید است که در سال ۱۳۲۸ به پایة تکمیل میرسد .

امور وزارت اقتصاد

ریاست گمرکات و اداری

الف- وزارت اقتصاد ملی که راجع به ریفورم گمرکی همیشه سیاست گمرکی را تعقیب و به عوض تقویه تولیدات داخلی و توسعه صادرات مملکت معافی محصول گمرکی تمام صادرات را بصورت تدریجی در نظر دارد در اواخر سال ۱۳۲۶ نیز در باره معافی و یا تخفیف محصول بعضی اقلام صادراتی پیش نهادت مفصل به مقامات عالیّه تقدیم و بعد از منظوری از اوایل سال ۱۳۲۷ آنرا در گمرکات به محلّ تطبیق و اجراء گذاشته که بطور مختصر ذیلا نگاهشته میشود .

۱- نظر به پیش نهاد مدیریت عمومی گمرکات محصول گمرکی زرد الو قیسی آلوجه شفتالو سبب ناک آلوبخارا نازه بادام زیره پشم اشتره معاف قرار داده شد .

۲- در اثر پیش نهاد مدیریت عمومی گمرکات و محصول گمرکی پوست پنبه عربی معمولی که صادرات آن از چند سال یا بنظر طرف چهار تقلیل و کساد بود معاف گردیده .

۳- در اثر پیش نهاد مدیریت عمومی گمرکات در محصول تمام انواع پوست قره فلی که یکی اقلام صادراتی مملکت میباشد تخفیفات ممتنا بهای به عمل آمده و محصول انواع مختلفه آن فرار ذیل معین گردیده است .

- ۱- پوست کبود اصل محصول گمرکی آن ۱۲- افغانی فی جلد
- ۲- سیاه و کبود دوبراصل و سیاتقر اصل ۱۰- افغانی فی جلد
- ۳- د دویرو تقر دوبر ۶ د د
- ۴- د د و کبود دوبر پنبه ۲ د د
- ۵- د پنبه دمدار و کبود سیاه ۱ د د

۴- قرار پیش نهاد مدیریت عمومی گمرکات انواع مختلفه فزاین که فی متر ار ۳۰ تا ۱۰۰ افغانی نرخ مستقل داشت عموماً به متر (۱۰) افغانی تخفیف داده شد .

۵- انار قندهار که نرخ مستقل فی سیران ۴- افغانی بود یک افغانی آن تخفیف داده شده و همچنان انار تکاب و مشرقی که فی سیر ۴/۵۰ افغانی نرخ مستقل داشت فی سیر یکتیم افغانی تخفیف یافته است .

۶- جهت تلافی یک اندازه کسوریکه در عایدات گمرکی از معافیات متذکره و معافیات ماقبل آن تولید گردیده در نرخ مستقل (۱۴۹) قدم اموال وارداتی که نرخ مستقل آنها از سالهای دیرین بوده و نرخ موجود آنها خیلی بلند و حتی در بعضی قدمات ازده چند نیز تجاوز می نمود

فیصد ده افغانی الی پنجاه افغانی افزودی بعمل آمده است، و همچنین در محصول تیل خاک فی کیلن (۲) افغانی افزوده شده است.

۷- در سال ۲۸ با وجود مشکلات و مواعینکه در راه تجارت صادرات و واردات در پیش بوده و معایبات و تخفیفات معتاد هائی نیز قرار فوق در محصولات کمر کی بعمل آورده شده است محصولات مردم کمر کات کسر محسوسی نشان داده و در کمر کات بزرگ افزودی بعمل آمده که خلص مقایسه هایدات ۱۲ ماهه سال مذکور نسبت بسال ۲۶ قرار ذیل بوده.

الف- کمرک کابل در سال ۲۷ نسبت سال ۲۶ (بس از وضع محصول پیشکی پوست در سال ۲۶) فیصد ۲۰ تزئید عمل دارد.

ب،	کمرک هرات	در سال	۲۷	نسبت	بسال	۲۶	فیصد	۱۹/۷۵	تزئید	عمل	دارد
ج،	قندهار	»	»	»	»	»	»	۳۲/۲۱	»	»	»
د،	مزار شریف	»	»	»	»	»	»	۱۹/—	»	»	»
ه،	فطن	»	»	»	»	»	»	۱۰/۲۵	»	»	»
و،	مشرقی	»	»	»	»	»	»	۱۹.	»	»	»
س،	جنوبی	»	»	»	»	»	»	۸۳	»	»	»
ح،	اندخوی	»	»	»	»	»	»	۳۱/۲۲	»	»	»
ط،	میمنه	»	»	»	»	»	»	۳۶/۲۷	کسر	»	»
ی،	فراه	»	»	»	»	»	»	۹/۵۰	تزئید	»	»
ک،	بدخشان	»	»	»	»	»	»	۴۴/۹	کسر	»	»

۸- علاوه بر این که ریاست کمر کات و اداری در بی تهیه پروژه مکمل مفصل قانون و اوابح کمر کات و تعرفه بوده و در مراقبت اوضاع مامورین امور جاریه کمر کات همیشه بفل مساعی نموده است پیش نهادی راجع به تعمیر بعضی کمر کات مهم که عمارتی از خود ندارند و یا عمارت موجوده آن مطابق به احتیاجات امروزی نمی باشد به مقامات عالییه تقدیم و منظوری حاصل داشته است که دران جمله برای کمر کات کابل در حدود ۲۰۰ جریب زمین در موضع بیکه توت بین مسلخ و استنگاه رادیومعین نقشه مکمل آن بادر نظر گرفتن تمام احتیاجات عصری توسط کمپنی مورین نووسن مرتب گردیده است که اتیابه تعمیران اقدامات بعمل خواهد آمد - همچنین منظوری تعمیر کمر کات هرات، دکه، فزنی، یل خمری، بغلان، اندخوی میمنه و خوست را از مقامات عالییه حاصل نموده که مصروف تهیه نقشه آن توسط وزارت جلیله فوآندهامه میباشد.

۹- چون اکثر گمرکات از نداشتن ترازوهای صحیح دچار مشکلات بودند لهذا در سال گذشته (۴۰) عدد ترازو از چکو سلواکی خریداری گردید که بعضی آن ده تن وزن را بالاری وزن مینماید و ترازوهای مذکور چندی قبل بکابل وارد و به بعضی گمرکات توزیع و نصب نیز گردید .

۱۰- علاوه بر مدیریت عمومی گمرکات راجع به ترتیبات اخذ محصول مسائل هایدات نرخهای مستقل تقریب انواع واجناس اموال مسایل علم وخبیر باقی اجرا آت متنوعه امور گمرکات هدایات زیادى به گمرکات صادر شده است که بیش از (۴۰۰۰) قطعه مکتوب میباشد . ب- در قسمت انسداد امور گریزی علاوه بر اینکه مدیریت انسداد گریزی مرکز وزارت اقتصاد ملی توسط کشفافین خود در تعقیب کشف و دستگیری قاچاق بران برآمده وقتاً فوقتاً به هر طرف هیئت های بسیار مهم فرستاده است همیشه هدایات و اموال لازم در باره انسداد قاچاق به گمرکات و بنادر گریزی ارسال و متوجه بوده تا حد ممکنه از امور قاچاق جلوگیری و قاچاق بران دستگیر و حسب مقررات مجازات گردند چنانچه در سال ۲۷ در مرکز و ولایات بصورت مجموعی در حدود ۳۰۰ فقره گریزی دستگیر گردیده که قیمت اموال آن در حدود (۵۰۰۰۰۰) افغانی میشود . مدیریت انسداد گریزی حسب پیش نهاد مفصلیکه به مقام صدارت عظمی تقدیم و هدایات حاصل نموده است مصروف گرداوری معلومات و وسایلی میباشد تا به همکاری وزارت جلیله حریبه وزارت جلیله داخله بر عموم تشکیلات گریزی وزارت اقتصاد ملی و بنادر گریزی سرحدی تجدید نظر و نا اندازه ممکنه تشکیلات و وسایلی پیدانمایند که در باره انسداد قاچاق واحدی موثر ثابت شده بتوانند .

ج- در مدیریت تدوین و قوانین ریاست گمرکات و اداری کمیسیون مرکب از متخصصین قانون و اشخاصیکه درین رشته معلومات و تجاربی داشتند جهت تهیه پروژه قانون شرکتها تشکیل و بالاخره در سال ۱۳۲۷ بعد از تدقیق و تبلیغات کمیسیون مذکور پروژه قانون شرکتها از ۴۹۲ ماده تکمیل گردید که جهت طی مراتب اصولی به مجلس عالی وزراء تقدیم گردید که از انجا برای ملاحظه و تدقیق این کمیسیون از وزراء معین شده است که از مدتی است کمیسیون مذکور با اراکین وزارت اقتصاد ملی بالای پروژه متذکره فور و مذاکره مینمایند کمیسیونیکه پروژه متذکره قانون شرکتها را تهیه نموده عبارت از اشخاص ذیل میباشد .

- ۱- شافلی براتملیخان سابق مدیر عمومی اطافهای تجارتنی کفیل مدیریت تدوین و قوانین
- ب- فقیر محمد خان رئیس فیصله منازعات تجارتنی
- ج- محمد ابراهیم خان صفامدیر عمومی انطباعات
- د- محمد اکبرخان سیفی آمر مدیریت کریدت بانک ملی.

۵ - شاغلی پروفیسر منجی او غلو مشاور حقوق وزارت جلیله امور خارجه پروفیسر
فاکولته و علوم سیاسی

و - شاغلی هانسدورک پروفیسر فاکولته حقوق و علوم سیاسی
ونیز در ظرف همین سال پروژه های قوانین دیگر که بعضی آن مابعد قانون شرکتها
میباشد از قبیل قانون علی الطلاق تجارت و بعضی آن مابعد قانون شرکتها مانند چک ارات حجت
اسناد دین وغیره نیز از طرف کمیسیون مدیریت ندوین و قوانین تکمیل گردیده که مجموعها
۲۲۰ ماده میشود و قانون گمرکات و گریزی قانون تجارت و اهمیت و فعالیت تجارتهی که متضمن
قوانین ثبت تجارتهی دفاتر تجارتهی دلالی وغیره میباشد نیز سر دست کمیسیون مذکور میباشد
که بعد از طی مراتب اصولی آن به محل اشاعه و تطبیق گذاشته خواهد شد .

و از اجراءات دیگر این شعبه تدقیق اساس نامه های شرکتها میباشد که ذریعه مدیریت
شرکتها جهت اصلاح و تعدیل مواد خلاف قانونی آن باین شعبه ارسال میگردد و اساس نامه
های متذکره وقتاً فوقتاً مطالعه و مواد غیر قانونی آن تصحیح و راجع به صحت و سقم آن
اظهار نظریه گردیده است .

د-۱۳ - مدیریت عمومی اداری مامورین :-

این مدیریت عمومی در تأمین انضباط اداری و تکمیل کمبود مامورین دوائر وزارت و گمرکات
عموم مملکت جدوجهد نموده عزل و نصب و معاملات مربوط مامورین را اجراء و در تهیه و تدارک
لوازم سامان کار آمد دوائر گمرکات و تکمیل وسجل و سوانح مامورین حسب مقررات اصول موضوعه
تشبثات لازمه کرده و اشخاص مستحق ترفیع را بعد از طی مراتب اصول آن ترفیع داده که مجموع
اشخاصیکه در سال ۲۷ برای شان ترفیع داده شده (۳۵) نفر مامورین میباشد و هم اموری را که از مرکز
و ولایت در معاملات شعبات وزارت متعلق به مجلس وزارت بوده انجمن انضباط وزارت رویت داده
تصاویر انجمن را اخذ و به مراجعش اوامر و هدایات لازمه انجمن را تبلیغ نموده است.

مقرری های سال ۲۷ که در وزارت اقتصاد ملی و مربوطات آن صورت گرفته و اوامر لازمه آن
ذریعه این مدیریت عمومی صادر شده الی درجه مدیر از اسامی آنها ذیلا معلومات داده شده
و از متباقی آن صرف نظر میشود.

- ۱- صلی احمدخان معاون مدیریت گریزی که دارای رتبه ۴ بوده به کفالت مدیریت عمومی اداری
- ۲- حبیب الله خان وکیل التجاریاره چنار که دارای رتبه ۴ بوده به کفالت مدیریت عمومی تجارتهی
- ۳- عبدالغفور خان رمزی حضور است تفتیش که دارای رتبه ۴ بوده به کفالت مدیریت عمومی تفتیش
- ۴- نورالحق خان مدیر صادرات تجارتهی به وکالت التجاریاره چنار .

- ۵- ص محمد حسن خان عضو تدفیک به مدیریت صادرات تجارنی .
- ۶- د حبیب الله خان مدیر ابتدائی کریری به مدیریت انتہائی مدیریت موصوف .
- ۷- د غلام علیخان مامور رتبه ۶ به رتبه پنج به صفت عضو تفتیش .
- ۸- د عبد الصمد خان مامور رتبه ۶ به رتبه پنج به معاونی شعبه شرکتها و بعد ما به مدیریت گمرک غزنی تبدیل گردیده .

ریاست تجارتی

شورای عالی اقتصادی و صناعتی

اجمل کارروائیہائی کہ توسط شعبات مربوطہ ریاست تجارتی وزارت اقتصاد در امتداد سال ۲۷ بعمل آمده است ذیلًا نکارش مویاید :

به مقصد اینکه امور اقتصادی مملکت مشتت نشود و روح همکاری در بین دوایر ملی و حکومتی تامین گردد و حکومت بتواند از جریان امور دوایر ملی واقف شده و در رفع مشکلات و مواع آنها توجه بنماید و همچنان پروگرام اقتصادی مملکت به همکاری دوایر رسمی و ملی و موسسات حکومتی مشترک کا پیش برده شود وزارت اقتصاد ملی پیش نهادی راجع به تاسیس شورای عالی نظار که اعضاء آن وزیر امور خارجه، وزیر مالیه، وزیر معارف، وزیر فواید عامه، معین اول وزارت اقتصاد ملی، کفیل داه قانسٹان بانک کفیل بانک ملی، معاون تجارتی بانک ملی، رئیس اطاق تجارت و وزارت اقتصاد ملی، مدیر عمومی نمایندگی کابل بانک ملی، کفیل شرکت نساجی باشند منظور و در موارد آتی الذکر تشکیل جلسہ بنمایند.

الف- رویت بلان و پروگرامهای اقتصادی باید از ملاحظه شورای عالی مذکور گذرانیده شده بمقامات عالیہ حکومت تقدیم شود.

ب- مشکلاتیکه برای موسسات صناعتی و با تجارنی رخ میدهد در جریان امور آنها سکتگی وارد مینماید بفرض ملاحظه و جلب توجه مقامات ذی صلاحیت بشورای عالی رویت داده شود . در تحت نظارین شورا برای امور صناعتی با یست یک کمیسیون حد اگانه موجود باشد تا پروژه های صناعتی و مشکلات این شق و تہیہ مواد خام لازمه مسایل کریدیتی و سایر امور صناعتی را مورد بررسی بگیری و بعد کمیسیون مذکور نظریات خود را بصورت تحریری بحضور شورای عالی مشترک فوق تقدیم دارد .

اعضاء کمیسیون صناعتی عبارت از رئیس مستقل زراعت، معین دوم وزارت اقتصاد ملی، رئیس شرکت برق، رئیس شرکت نساجی، کفیل شرکت نساجی، معاون شرکت نساجی میباشد هر وقتیکه پروژهها و امور صناعتی ایجاب بنماید و یا شورای عالی نظار لازم بدانند تشکیل جلسہ بنمایند.

رئيس مجلس - دارالانشاء مجلس - صورت دعوت جلسات :

۱- شورای عالی نظار اقتصادی از بین خود يك نفر از اعضا را با کثريت اراء بصفت رئيس انتخاب و این انتخاب را به منظوری مجلس عالی وزراء میرسانند.

نوت- قرار فیصله تاریخی ۲ جدی شورای عالی و منظوری مجلس عالی وزرا ع.ج میرمحمد حیدرخان وزیر مالیه به حیث رئیس تعیین شده اند.

۲- شورای عالی دارای يك نفر منشی (شاغلی کریمی رئیس تجارتی وزارت اقتصاد ملی) و دفتر لازمه میباشد.

۳- شورای عالی نظار اقتصادی با اثر دعوت رئیس شورای عالی و یادر حال دعوت توسط وزارت اقتصاد ملی یا کمیون صناعتی با هیئت مدیره افغانستان بانک و با هیئت مدیره بانک ملی برای مطالعه و حل و فصل فقراتی که لازم گذارش شورای عالی باشد بواسطه دارالانشاء خود تشکیل جلسه میدهند.

نوت - ثانی قرار نظریه مقامات عالی به رئیس مستقل زراعت بحیث عضو در شورای عالی اقتصادی و معین اول وزارت اقتصاد ملی بحیث عضو در شورای عالی صناعتی و همچنان روسای وزارت اقتصاد ملی بحیث عضو در شورای عالی شامل شده اند.

شورای عالی اقتصادی بتاريخ ۲۱ فربر ۱۳۲۷ او لین جلسه خویش را تحت ریاست ع.ج - پیه سالار غازی و الاحضرت صدراعظم صاحب شروع نموده و تا کنون در طی (۱۱) جلسه در اطراف (۲۹) فقره بیش نهادات و مشکلات دوایر رسمی و ملی فور و راجع به آن تصویبات لازمه را نموده اند.

خلص اجراءات مدیریت واردات و صادرات تجارتی

در ظرف سال ۲۷

در جریان سال ۲۷ با وجود بحران اقتصادی دنیا و مشکلاتیکه از ناحیه تقسیمات هند برطانوی که قبلا در اوضاع تجارتی مملکت رونما گردیده و در امتداد سال مذکور به منتها درجه شدت خود ادامه داشت مدیریت واردات و صادرات ریاست توسعه تجارتی وزارت اقتصاد ملی حسب ایجاب وظیفه اصلی خویش تحت رهنمائی و او امر قیمت دار اولیای امور پیوسته سعی نموده تا اوضاع صادرات و واردات مملکت راحتی الامکان در مجرای طبیعییش نگهداشته و حتی در بعضی موارد قدمهای نوینی هم در راه بهبود و انکشاف اوضاع صادرات و واردات مملکت برداشته به مر فوع ساختن مشکلات موجوده پردازد.

در دوران سال مذکور بر علاوه اجراءات عادی و روز مره که در راه واردات و صادرات همومی مملکت نموده است خالص اجراءات عمده این شعبه مربوطه ریاست توسعه تجارتی حسب ذیل است:

۱- مذاکرات هیئت تجارتی افغانستان و هندوستان و ترتیب پروژة مبادمة تجارتی مملکتین . انقلاب و اغتشاشات اخیره هند که در نتیجه آن دو مینبونیهای هندوستان و پاکستان به وجود آمدند مشکلات متعدد برادر وضع تجارتی افغانستان پدید آورد و بالخاصه در دوران سال ۱۳۲۷-۱۳۲۸ مشکلات بانداة محسوس گردید تا حکومت مدبر افغانستان و هندوستان تصمیم گرفتند که روابط حسنه و مناسبات تجارتی مملکتین را که از سالیان درازی موجود بود مجدداً تحکیم نمایند و نسبت به تمویل همین مفکوره مملکتین هیئت های متقابلہ تجارتی به مراکز یک دیگر فرستادند چنانچه نخست هیئت تجارتی هندی سال گذشته وارد کابل گردیده و با هیئت منتخبه افغانی به مذاکرات تجارتی آغاز نمود و بعد از مراجعت هیئت مذکور به هند هیئت تجارتی جهت ادامه مذاکراتیکه در کابل شروع شده بود هازم دہلی شدند . خلاصه در ضمن مذاکرات هیئت های - تجارتی مملکتین که در یک موای خیلی صبحی و دوستانه صورت گرفت مشکلات تجارتی افغانستان در هند تا اندازه اطمینان بخشی مرفور گردیده و هم پروژہ های مبادمة تجارتی افغانستان و هندوستان که قبلاً تهیه شده بود بین حکومت افغانستان و هندوستان تاملی گردید تا بعد از غور لازمه وطنی مراتب اصولی پروژہ های مذکور در سائے تطبیق گذاشته شود .

مسلماً است که ریاست تجارتی وزارت اقتصاد ملی حسب مقتضای وظیفه خویش در تمویل این امر سهم بزرگی گرفته است چه ریاست مذکور از یک طرف مشکلات متعدده تجارتی افغانستان در هند را از نظر مصلحتات معقانه بذرایع ممکنه تثبیت و از طرف دیگر پروژہ یک مبادمة تجارتی عصری را ترتیب نموده است .

۲ - توسعه تجارت ترخ .

نظر به ایجابات وقت ریاست تجارتی چنین تصمیم گرفت که بایست به اقلام صادراتی موجوده مملکت اکتفا نسکرده یک قلم دیگر از پیداوار مملکت را که موسوم به ترخ است و در مناطق مختلفه مملکت به وفرت پیدایش داشته و هم در بازارهای خارج مشتریهای متعددی دارد موقع صدور به هند و به ناسی همین مفکوره در دوران سال ۱۳۲۷-۱۳۲۸ از یک طرف چند حواله ارتزخهای پیداوار مملکت را که از حیث ستونین (جوهر گیاه مذکور) طرف پسند و مطلوب کمیتهای خارجه بود به امر یکا فرستاد و از جانب دیگر با کمیانی هند داخل مفهمه گردید و هم با اساس مفهمه که ریاست زراعت درین اواخر با وزارت اقتصاد نموده موضوع را به اطاق تجارت مرکز معول نمود تا از طرف مجلس مذکور در مورد انتظام صدور و توسعه تجارت این قلم صادراتی ترتیبات مفیده اتخاذ گردد تا اگر خدا بخواهد صادرات این قلم عمده پیداوار مملکت توسعه و رونقی گرفته

از مدرک فروش آن اسماری بدست آید. در نتیجه بهدازیک سلسله مذاکرات که در مجلس اطاق تجارت صورت گرفت از طرف مجلس مذکور شرکت اتحادیه کابل و شرکت اتحادیه بلخ موظف گردید تا به جمع آوری کباب مذکور شروع نموده به تهیه ترتیبات مقدماتی صدور آن مبادرت نمایند.

۳- حل موضوع مشکلات تجارت میوه قندهار :-

د این موضوع در طی جریان امور شعبه تجارت داخلی گرفته شده است .

۴- چون از باعث پروژه های صنعتی و راه سازی و بند و انهار و هم از حیث اینکه سوئه زندگانی اهالی بلندرفته نادیه جات اسماری روه به زیادت گذاشته است الی زمان آنکه اقدامات تولیدات جدید موثر واقع شود - وزارت اقتصاد ملی به اساس پیش نهادت سابقه خود پیش نهاد جدیدی راجع به مبلغ اسیا تجملی ولو کس و تجدید واردات اقلامیکه در جمله احتیاجات درجه ۴-ه محسوب میشد به مقامات صلاحیت دار نموده و از طرف مقامات صلاحیت دار جهت غورو تشخیص همچو اقدام پیش نهاد شده کمیسیون تعیین گردیده است تا نظریات خود را به مقامات صلاحیت دار تقدیم دارند .

۳ - شعبه تجارتی داخلی :-

۱ - شعبه انحصار را ت :-

چون اداره انحصاری بعضی اشیا درین سال اخیر رسیده تدقیق و مطالعه در اطراف اسانامه ولایحه انحصاری اشیا مذکور و اقداماتی را که موسسات مذکور درد ورة امتیازی خویش نموده است ایجاب میداشت که برای باز دید مسامی مذکور پاره از متخصصین و فارغ التحصیلان اقتصادی کشور را با بعضی اراکین دولت که در شعبه اقتصادی تجارت و سابقه طولانی داشتند دعوت نموده شد تا در اطراف مواع و اساس نامه ها و اجراءات اداره انحصاری موسسات مذکور تحقیقات و نتبغات مزیده نموده مسایل و سر نوشت آینده موسسات مذکور را تا اندازه معین به نمایندند . همان بود که کمیسیون مذکور در اطراف اجراءات شرکت انحصار قندهار و بطور مطالعاتی نموده و اجرای صورت را پور موسسات مذکور به مجلس عالی وزیر راه تقدیم و از طرف اعضای کابینه دوره انحصاری موسسات مذکور نظر به ایجابات عصر و زمان بفرض نهاد ملی برای مدت (پنج) سال دیگر با تعدیلات لازمه به اساس شرایط گذشته امتداد یافته و جزا تب ذریعه اطلاعیه های جدا گانه به مراجع مربوطه ابلاغ گردید .

هم چنین خواننده گرامی اطلاع دارد که صادرات قره کئی از مهم ترین اقلام صادراتی مملکت ما بوده برای انتظام تجارت و ترگز بازار فروش لن حکومت در سنوات گذشته با همکاری موسسات اقتصادی اقدامات مزیدی داشته صدور آنرا برای مدت سه سال به انحصار گذاشته و به این ترتیب نظر به تقاضای اوضاع اقتصادی آن زمان بازار فروش پوست

قره کلی افغانستان را از نقاط مختلفه دنیا جمع و به لندن متمرکز ساخته و تا وایل جنگ جهانی در آنجا ادامه داشت و به فوج جنگ بازار امریکا را مساعد عرضه این مال التجاره نفیس دانسته بازار مذکور را در نیویارک انتقال و درین وقت اندک رکودی به تجارت این جنس دیده شده در سنوات مابعد آن سیر ترقی را بر خود گرفته در سال ۲۴ صادرات این متاع در حدود ۳۵ لک قرار گرفت از حیث تعداد صادرات قره کلی درین سال به سابقه به نظر میرسد از خاتمه جنگ دوم جهان زمینه تجارت پوست را در لندن سراغ نموده بعد از آغاز ترتیبات مقدماتی اولین دسته پوست را مجدداً در سال ۲۷ در لندن عرضه داشته و اما طوریکه به مشاهده پیوست تجارت این جنس گران بهاد در دو سال دوره انحصاری خود ترقی شایان نمود و صادرات از ۱۱ لک متوسطاً بر ۲ لک رسیده و نظر بر اوضاع بازار و تمایلات مصرف کننده گان سیر ترقی قیمت هاهم متفاوت بوده گاهی ترقی وزمانی تنزل میداشت ولی بطور عمومی سیر ترقی آن رو به ترقی بوده به مفاد طبقه تاجرو موسسات صادر کننده پوست و طبقه مال دار تمام شده و ازین رهگذر مبلغ قابل ملاحظه اسعار را برای دولت تدارک مینماید چون دوره انحصاری مذکور در سال ۲۶ به اخیر میرسد و ایجاب میداشت که در لایحه مذکور تجدید نظر شود بناه در سال مذکور به لایحه آن تجدید نظر به عمل آمده و اخیراً برای مدت دو سال یک دوره امتحانی تجارت داخلی قره کلی در سنوات ۲۷ / ۲۸ قرار منظوری مقامات عالیّه آزاد قرار گرفته و تحت مقررات موضوعه تمام افراد مملکت ازین تجارت پر منفعت استفاده میتوانند همان بود که در سال ۲۷ اکثریه اشخاصیکه تمایل این جنس گران بهاد را داشتند به تجارت آن اقدام و به ساحه عمل داخل شدند فرار معلوماً تیکه بدست آمده صادرات قره کلی و بضمه در سال ۲۷ که شروع دوره بیچه ازادی مجدد آن بود در حدود (۲۳۲۷۶۴۱) جلد بالغ گردیده دیدن شود که نتیجه این در سال ۲۸ بدین منوال قرار خواهد گرفت تا در اطراف دوره انحصاری و آزادی آن قضاوتی بشود

قرار اطلاعات اخیریکه در سال ۲۷ به ما موصلت نموده در اثر زمستان شدید و برف باری های متواتریکه فوق العاده و بیشتر از ساحه پیش بینی بظهور پیوست یک تعداد مزید کوسفندهای قره کلی به تلف رسیده که ضیاع این جنس لطمه بزرگی بر بیکر اقتصادی ما وارد مینماید پس برای جبران طبقه مالدار و پیشینی بانی از اقتصاد عمومی مملکت اخیراً در نظر گرفته شد که از پیرل سرمایه اطلاق تجارت مبلغ پنجاه لک افغانستانی بطور قرضه طویل المدت با شرایطه تکت پولی به تناسب مقدار کوسفندهای آن پرداخته شده تا به وسیله این امداد مالی وضعیت اقتصادی خویش را استوار نموده به تربیه کوسفند های قره کلی که بزرگترین چشمه و منبع حیات اقتصادی مملکت است بیشتر اهتمام نموده و به تقویه آن به پردازند.

قارئین محترم اطلاع دارند که فروش نصاب دهن و تمباکوی سبز کی از سالهای دراز انحصار بوده و فرینش آن بمقابل نادیه یک مبلغ بحساب حکومت به تیکه داده میشد باوصف آنکه از سالهای دراز به دراطلبی های متعددی انحصار یک دوره سه ساله آن به نادیه مبلغ ده لک افغانی به تیکه گرفته میشد ولی در سال ۲۷ تیکه عمل نصاب دهن فروش تمباکوی سبز کی از طرف ریاست تجارتی به محل مزایده قرار گرفت در نتیجه اعطای امتیاز نوره سه ساله جدید آن از ابتدای ۲۷ الی اخیر سال ۲۹ به نود لک افغانی تقرر گرفته و به این ترتیب نسبت به سنوات گذشته عایدات مذکور فیصد سه صد مترقی گشته و یک مبلغ کمی عاید خزینه حکومت گشت .

ب: شعبه شرکتهای

اساساً وظیفه این شعبه تاسیس و تشکیل شرکتهای وغور دفت به اساس نامه و کنترول مراقبت داشتن صورت تشکیلات و اجزای آن آینده موسسات مربوطه این شعبه بوده در حین بروز اختلافات قرارهای لازمه را اصدار داشته و به سائر امور موسسات تجارتی اسهامی و لمیتد رسیدگی مینماید این شعبه در طی اجراآت سنوی خویش بر علاوه وظیفه مربوطه روزانه اداری و کوشش به سیستماتیک ساختن برخی شرکتهای اقدامات ذیل را نیز عمل نموده است .

۱ - تاسیس شرکت یو والی مشرفی . چون جنگل داری و تجارت صادراتی چوب در اکثره ممالک که از مواهب قدرت است یکی از منابع مهم اقتصادی و سرمایه ملی دانسته شده سالانه مبلغ های قابل ملاحظه را نصیب افرادیکه به پیشه های مذکور اشتغال دارند می گرداند و دولت ها جنگلات را جزو ثروت های ملی دانسته راجع به قطع و تجارت آن همیشه مراقبت داشته و نمی گذارند که این ثروت ملی شان به اثر بی مبالائی اشخاص حیف و میل شد و هر شخص به امیال شخصی خودها آنرا قطع نمایند چون قسمت جنوب و مشرفی مملکت ما در دامنه های سفید کوه و دره کشرها وغیره نواح و ایلات مشرفی ازین منبع طبیعی سرشار بوده یک رشته محدود اشخاص به تجارت مذکور و آنهم بصورت ابتدائی اشتغال داشته بدون رعایت کدام ترتیبی به قطع و فروش آن اقدام میداشت که این ترتیب به حال مملکت مفید ثابت نمیشد از جانب دیگر اوضاع اقتصادی اهالی ولایت مشرفی مخصوصاً اهالی کشرها آنقدرها اطمینان بخش نبوده و روح کار و فعالیت هم درین اهالی رو به اختناق گذاشته بود و احتمال آن میرفت که اهالی این سر زمین نسبت به بیکاری دچار مشکلات مزیده بشوند پس به ناسی نظریات خیر خواهانه حکومت برای رفع یریشانی اوضاع اقتصادی این ولا و توسعه ساحه کار و فعالیت برای اهالی آن سامان بلند بردن سوبه روحی و تر بیوی ایشان وهم تحت انتظام آمدن قطع و محافظت اشجار شرکستی را بنام شرکت یو والی مشرفی دران سامان تاسیس و قیمت

هر يك سهم مذکور پنجصد افغانی تعیین گردید تا عموم اهالی ولایت مشرقی و مخصوصاً اهالی كـنـرها و اسمار دران سهم شده و ازان استفاده بدارند و از طرف دیگر ساحه كار و فعالیت دران ناحیه توسعه یافته و تریه مادی و معنوی بشوند .

چون اهالی ولایت مذکور از حیث اوضاع خیلی نا ناتوان و برای كمك و معاونت ایشان حكومت مبلغ (بیست و چار لك) افغانی بطوری تقاوی بدون تكنت پولی برای مدت پنج سال به موسسه مذکور كریبندی اعطاء نموده كه در مقابل هر يك سهم داران موسسه ذكور قرار ذیل برداشته شود :

به مقابل خریداری يك الی پنج سهم ۲۵ فیصد آن از طرف خود سهم دار و ۷۵ فیصد آن از طرف حكومت بنام سهم در حساب شركت تادیه می شود .

بمقابل خرید پنج الی ۱۰ سهم ۴۰ فیصد آن از طرف خود سهم دار و ۶۰ فیصد آن از طرف حكومت بنام سهامدار بحساب شركت تادیه می شود .

بمقابل خریداری ۱۰ الی ۲۰ سهم ۵۰ فیصد آن از طرف خود سهامدار و ۵۰ فیصد آن از طرف حكومت بنام سهامدار بحساب شركت تادیه می شود بطوریکه در فوق مشاهده می فرمایند اساس نظریه حكومت در تشكيل شركت و اعطای تقاوی مذکور محض كمك و معاونت طبقه غریب و ناتوان اهالی آن سامان بوده و پروژه توزیع فرضه مذکور معین شده است خاصیکه توان شان کمتر بوده به خرید اسهام بیشتری مبادرت نمی توانند آنها بیشتر از طرف حكومت بوسیله تقاوی مذکور كمك و مساعدت میشود و به هر اندازه كه قوه خرید اسهام مذکور بلند میشود همكوسا میزان امداد و معاونت یابین تر می آید به ترتیب فوق واضح معلوم است كه طبقه بی بضاعت بیشتر از همه ازین مساعدت مستفید می شود مقررات و اساس نامه موسسه مذکور تكمیل و از مدتی است هبشتی از طرف وزارت اقتصاد ملی برای اعطای فرضه مذکور به مستحقین آن به آن سمت اهرام شده كه تحت ریاست و اثر رئیس تنظیمه ولایت مشرقی داخل اقدامات و عمل نمودن پروژه توزیع فرضه مذکور می باشند .

قرار پروژه مجوزه موسسه مذکور مكلف است كه ماشین های اهره كشی ثابت بری تخته بری و ماشین های اهره برای قطع درخت های جنگل وارد نموده به نقاط لازمه آنرا رسانیده و نصب نموده و نمایندگی های لازمه را تاسیس نماید وهم چنین شركت مذکور مكلف است راجع به قطع و مقدار صادرات چوب همیشه باریاست زراعت داخل مفاهمه بوده و نظریات ریاست موصوفه را عملی نماید تا در عمل تكثیر آن مانع نشده و اسباب ضرر و زیان جنگلات را فراهم نه نماید وهم موسسه مذکور میتواند كه با متصدیان چوب جنگلات چترال نیز داخل

مغامره و رابطه تجارتي کشته چوب پيدا وار آن ناحیه را خریداری وبصورت تر انزیت بخارج صادر نمایند علاوه برای مصارف تعمیراتی داخل از چسکلات مذکور چوب کارآمد تعمیر رانیز تهیه وتدارک بنمایند .

۲- شرکت سهامی هزاره جات -

مناطق مذکور هزاره جات یک منطقه مرکزی مملکت را تشکیل داده و تا اکنون طوریکه لازم است در اطراف مسایل اقتصادی این ناحیه ترتیب قابل ملاحظه به نظر گرفته شده و اقتصاد این منطقه ضعیف باقی مانده است . چون منطقه مذکور قلب مملکت را تشکیل میدهد خالی از اهمیت نبوده و بایست توجه مزید بران قابل گردید .

ازینجانب که وزارت اقتصاد ملی اهمیت موضوع را دانسته برای بهبودی اوضاع اقتصادی آن و در بلند بردن سویه حیاتی و تربیه وی اهالی مذکور متوجه این موضوع گشت . از طرف دیگر این هم معلوم است بعضی مواد ارتزاقی و مخصوصاً تهیه روغن زرد مصارف ضروری تمام مملکت تقریباً ازین منطقه تهیه شده تراند و تناقص حاصله آن در مسایل ارتزاقی تمام مملکت وارد مینماید و به هریمانیه تسهیل و مسایل استحصال مواد مذکور دران ناحیه فراهم شود به همان اندازه سویه قیمت هارا یائین آورده اسباب رفاهیت عمومی میشود . برای انجام مقاصد مذکور وزارت اقتصاد ملی تاسیس شرکتی را به سرمایه مبلغ سی لک افغانی پیش بینی نموده که سرمایه مذکور به ترتیب ذیل جمع آوری میشود .

اهالی این ناحیه اکثرأ غریب بوده و بعضی ایشان که دارای پول ثروتی میباشد سویه معلومات عمومی تجارتي ایشان مجمل بوده حاضر نمی شوند که به این گونه موسسات اسهامی و کریدتی شریک شده بکارهای بزرگتری متشبث شوند و به همین علت اکثریه تاجر های دوره کرد امته مایحتاج ایشانرا در مناطق و محل و مسکو نه ایشان رسانیده و به تبادل آن مواد مستصله خود انها را ابتباع میدارند این معامله اکثرأ به منظور خاطر تاجر دوره گرد انجام یافته و تا امروز مردمان بومی این سرزمین از طرز کار تجارت بکلی بیگانه و بصورت ابتدائی امرار حیات میدارند طبقه نسبت فعال ایشان اکثرأ به مسافرت ها یر داخه و تا اندازه معلومات ایشان خوب است فافده سرمایه بوده و به علت ناتوانی متشبث و اشغال به امور تجارت نمیتوانند . پس برای رفع همین نقیصه در نظر گرفته شد در موسسه شرکت هزاره جات مبلغ ده لک افغانی خود اهالی مذکور اشتراک نموده و بمقابل تادیه مبلغ ده لک افغانی برای تقویه موسسه مذکور مبلغ بیست لک افغانی حکومت بصورت نقاری برای مدت پنج سال به موسسه مذکور می بردازد و این مبلغ از طرف اطاق تجارت و دیوی تعاونی بانک و بانک ملی تادیه میگردد . این موسسه امته مایحتاج اهالی هزاره جات را از خارج تهیه و تدارک داشته و به نقاط

دوردست مناطق مذکور نمایندگیهای افتتاح و اموال کارآمد اهالی را به مواضع مذکور رسانیده اشیاء و امتة قابل فروخت و صادرات را ازان به قیمت عادلانه خریداری خواهند داشت و تمام اداره موسسه مذکور بدست خود اهالی مذکور بوده وزارت اقتصاد ملی مانند سایر موسسات مراقبت اعمال آنرا خواهند نمود .

۳ - شرکت سرویس ولایات شمال - ۱

امروز سرعت حمل و نقل و صرفه جوئی در وقت یکی از عناصر وارکان مهمه اقتصاد مملکت بوده در حیات اقتصادی منزله شرائین و عروق راداشته بهر اندازه که این وسایل انتظام پیدا نماید به همان اندازه به ترقی اقتصاد پات مملکت افزوده به بلند بردن سوئے اقتصادی مملکت يك امر لازم و ملزوم پنداشته میشود وزارت اقتصاد ملی با آنکه شرکت سرویس در کابل و شعبات آن در تمام مملکت موجود بود آنرا نظر به احتیاج روز افزون مملکت کافی نمیدانست برای آنکه امور حمل و نقل هر منطقه مملکت انتظام و سرعت خوبی پیدا نماید شرکت سرویس کابل را مختص به شهر کابل و نواحی آن گردانیده برای انتظام امور حمل و نقل سرویس ولایات شمالی مشرقی و قندهار شرکتهای جداگانه تا سیس - مقررات اساس نامه های ایشان را ترتیب و برای شان سپرده شده که مطابق آن اجراءات لازمه را بنمایند .

۴ - بر علاوه شرکتهای فوق الذکر برای رفع احتیاجات رخت اهالی ولایات تمامی مملکت و واردات ادویه مرکز کابل و سایر ولایات که شرکت وارداتی رخت - یسکی بنام شرکت وارداتی رخت اندخوی بسرمایه تقریباً سیزده ملیون افغانی و دیگری بنام شرکت وارداتی رخت مزار شریف بسرمایه پانزده ملیون افغانی و شرکت دیگری تحت عنوان اتحاد ادویه فروشی کابل به موجب اساس نامه های علیجده تشکیل و در سال مذکور شروع بکار نموده مراتب و مقررات ایشان پس از غور و ملاحظه شعبه شرکتهای پس از منظوری مقام وزارت اقتصاد ملی به مراجع مربوطه آن بفرس اجرا آت سپرده شد .

۵ - ترتیب پروژه و مطالعات مقدماتی بعضی شرکتهای دیگر - ۱

در سال ۲۷ بر علاوه تشکیل موسسات شرکتهای صدرالذکر در اطراف تاسیس يك شرکت دیگری چوب ارچه بنام شرکت اسپین غر که به مقصد تجارت چوب از حوالی و دامنه های سفید کوه و توسعه ساحه کار برای اهالی آن سامان و برای تنظیم تجارت میوه تاسیس يك شرکت سهامی قوی دیگری بفرس تقویه مردمان باغدار قندهار طوریکه بامردمان مالدار ولایت شمالی و مردمان کم بضاعت مشرقی هزاره جات کمک شده است تاسیس اتحادیه صدور میوه باغدار بیش بین شده که يك موسسه سهامی با اعطای يك کریدت قابل ملاحظه از طرف حکومت تقویه شود درین باره تدقیقات و مطالعاتی بعمل آمده پروژه های مذکور انجام

واعطای تنظیم آن هم منظور شده امید است در سال ۲۸ شروع بکار نموده و ازین ناحیه خدمت قابل ملاحظه مخصوصاً طبقه زمین دارو باغدار فندهار به نماید .

۶- بر علاوه آنچه که تذکر رفت طوریکه به ملاحظه بیوسته در طی سنوات گذشته شرکتهای اسهامی متعددی به سرمایه های کوچکی تاسیس یافته بود که این موسسات در دوران فعالیت خویش از یک طرف به علت بحران اقتصادی دنیا دچار مشکلات مزیده شده طوریکه میبایست از دوران سرمایه خودها استفاده قبلی ملاحظه در سنوات گذشته نتوانسته و به آن نسبت مصارف اداری موسسات مذکور عایدات شان را پوره کرده نتوانست و از جانب دیگر به علت عدم تجربه و معلومات موسسین و هیئت مدیره ایشان اکثراً باعث اختلافات شده یک قسمت سرمایه مملکت از بین کشمکش های شرکائی این گونه موسسات از ساحه کار خارج شده و در بانک ها عاقل می ماند و هم سبب اختلافات بین اشخاص گردیده بناء وزارت اقتصاد ملی به این نظریه رسیده تا شرکتها نیکه دارای سرمایه های کوچک بوده و کدام سرمایه قابل ملاحظه نداشته باشند باهم یکجا شده یک موسسه قوی بوجود آورده شروع بکار نمایند و با موسسات مذکور را الفاقرار داده مشترکین آن بدون قید و شرطی مطابق مقررات عمومی مملکت بر تجارت انفرادی یا شرکت کوچک سیف داخل ناحیه عمل شده و از مقررات شرکت اسهامی آزاد فرار داده شوند برای عملی نمودن بلان مذکور از سال ۲۷ ش.ع بکار نموده شرکت امید را بر حسب تصویب و فیصله شرکائی مذکور جز و شرکت هدایت فرار داده شرکت سنائی غزنی شرکت اطمنان آنچه شرکت تسلیم کابل و شرکت خان آباد را برای رفع اختلافات مذکور لغو فرار داده برای توزیع و تقسیم ها را نئی موسسات مذکور در بین شرکاء ترتیبات گرفته و هدایات لازمه را بر ارجح مربوطه آن اخبار نمودیم.

مدیریت بازار های داخلی :-

اگرچه این مدیریت در سالهای قبل تحت عنوان مدیریت کنترل نرخ جز و تشکیلات وزارت اقتصاد گشته و تا ابتدای سال ۲۵ وظیفه مرافقت نرخهارا در زمان جنگ اجراء میداشت و از ابتدای سال مذکور نظریه منظوری مقامات ذیصلاحیت آزادی نرخ بطور عمومی اعلان و این مدیریت صرف در قضایاییکه بطور استثنائی رخ میداد واری میداشت ولی در اواخر سال ۲۶ نظر بصوب مجلس عالی رفاه عامه تغییر اسم و شهرت نموده و موسوم ب مدیریت بازار های داخلی گشته وظیفه اساسی این مدیریت تنظیم عرضه در داخل مملکت قرار گرفت و از آن وقت به بعد شروع بکار نموده معاملات ذیل که جزو وظایف او بود اجراء نموده است.

۱- تیل خاک چون این مواد جزو مواد مهمه حیاتی مخصوصاً طبقه توده بوده و در سالهای جنگ بپایر هلت سهمیه بندیهای محالک هم جوار ما واردات تیل خاک مملکت خیلی قلت داشته

و به همان نسبت قیمت جنسی مذکور روبه ازدیاد گذاشته و مشکلات حیاتی توده را تحت تضییق خویش فرار داده بود نظر به اقدامات وزارت اقتصاد ملی حکومت هند مقداری هالك کپلان تیل به سهمیه افغانی افزوده و نظر به منظوری مقامات صالحه امتیاز واردات سهمیه مزید را به شرکت یزوان سپرده شد که در بازار به قیمت معین بفروش رسانیده و با بازار سیاه این مواد داخل رقابت آزاد شده و سو به نرخ آزاد یابین بیآورد این اقدامات طوری که ملاحظه شد حسب خاطر خواه نتیجه داده سیاست مذکور چون مفید واقع شد در سال ۲۷ نیز دوام داده شد حتی در بعضی مواقع سال مذکور دیده شد که نرخ آزاد فروشی نسبت به نرخ کثروالی نازلتر به ملاحظه رسیده .

۲ - شکر باوصف آنکه استهلاك این ماده از اشیای تجملی ولو کس است فراریکه مشاهده می شود نظر به تقاضای وضعیت اجتماعی اقتصادی مملکت ما این ماده بیشتر مورد ضرورت و طرف احتیاج طبقه متوسط و توده شهر نشین های ما فرار گرفته و احتیاج شدید ی بران حس می شود برای آنکه قیمت این پارچه ضروری حیاتی بلند نرود بر حسب تصویب مجلس رفاه عامه توزیع شکر شهر کابل و نواحی آن ذریعه دیوی تعاونی به اساس کوپون شکر تحت مراقبت ضروری حکام اعلی اجرا می شود .

رخت - پرواضح است که مهمترین احتیاج ما از توريدات صنایع خارجی رخت است که کم و بیش مورد ضرورت تمام طبقات این ملت بوده و از صرف نمردن آن ناگزیر می باشند ترقی قیمت رخت حیات اقتصادی تمام طبقات را تحت فشار فرار می داد به ملاحظه از سه سال به این طرف است که واردات و توزیع رخت به دیوی تعاونی سپرده شده است و قرار یکه به مشاهده پیوسته واقعا در جریان سال گذشته اجرا آت خوبی نموده بقدر توان خویش در تمام مملکت موفق به توزیع رخت گردیده و قرار آخرین تصویب که به موسسه مذکور صورت گرفته در جریان سال ۲۷ به تمام افراد مملکت کوپون سه ساله توزیع شده به آن ترتیب برای سه سال آینده از تکلیف توزیع کوپون خود را خلاص و امید است که به توزیع رخت مصدر خدمت بهتری شود .

طوریکه مشاهده شد تعقیب این سیاست به حال مستهلکین رخت مفید بوده و نا اندازه مشکلات وارده را مرفوع و واحد ممکن به قیمت های مذکور تنزیل داده شده است .

بر علاوه وظایف تنظیم عرضه مواد احتیاجی اولی مثل تیل ، شکر ، رخت و غیره که ذریعه دیوی و حکام محلی قرار فوق صورت گرفته در بعضی مواقع فوق العاده بصورت استثنائی نظریه بعضی هدایت های مقامات مربوطه به کنترل نرخ بعضی اشیاء مثل گوگرد ، رادیو ، کلسو ش و غیره بعضی اقدامات استثنائی را مطابق ایجابات همان وقت تحت اجراء قرار داده است .

خواننده گرامی اطلاع دارد که میوه تر بار و خشک بار، یکی از اقلام درشت صادراتی مملکت را تشکیل می دهد و صرف یک مقدار میوه در طول سال برای هر فرد بش از نقطه نظر حفظالصحه و ادامه حیات یک امر ضروری و لا بدی دیده می شود باوصف آنکه این مواد جزو احتیاجات ضروری حیات بوده و از مواد اولیه آن بشمار می رود نظریه مشکلاتی که تذکر رفت صادرات و فروش آن در اواخر سال ۲۶ شروع به یکسیر نزولی نموده بر خلاف سنوات گذشته یک مقدار قابل ملاحظه حاصلات سال ۲۶ بدون فروش در داخل و خارج مملکت باقی مانده حاصلات فصل جدید یعنی سال ۲۷ نیز به آن ضمیمه شده و ازین رهگذر پریشانی مزیدی مخصوصا در ولایت قندهار که بزرگترین محل پیداوار میوه میباشد به نظر میرسد چه ازین اوضاع تنها طبقه تاجران بلکه زمین دار هم که میوه فصل جدید آورسیده بدون خریدار مانده بود متضرر میگشت.

وزارت اقتصاد ملی از جریان اوضاع اطلاع حاصل نموده هیئتی مرکب از اعضای وزارت اقتصاد ملی و سایر دوائر دولتی بر حسب نظریه مقامات صالحه تشکیل و برای انتظام و اصلاح اوضاع تجارت به آن سمت اعزام و هیئت مذکور چینی که به قندهار وارد شدند شروع به مطالعات برای کشف علل و مواجبات مذکور نموده در نتیجه معلوم شد که صدور میوه بر حسب تقاضا و ظرفیت تاجران آن ولایت دارای تشکیلات مخصوصه بوده یک شعبه اجنسی در چمن و یک مجلس عالی مشورتی در خود قندهار که مرکب از تاجران میوه بود تشکیل و صادرات میوه راهیوه تحت مقررات مخصوصه اجرا میداشتنند.

قراریکه از راپورت ما و مطالعات هیئت مذکور برمی آید علل خرابی اوضاع تجارت میوه بدو دسته تقسیم میتوانیم.

۱- خواننده گرامی اطلاع دارد که بزرگترین بازار فروش میوه افغانی، هندوستان بوده و تمام میوه تر بار و خشک بار پیداوار مملکت ما در هند بفروش رسیده (و مقدار قابل آن از خاک مذکور بصورت ترانزیت در بازارهای استریا و امریکا و آفریقا نیز فرستاده میشود ویر علاوه چون راه ترانزیتی عبور اموال تجارتنی ما از خاک هند است اندک بی انتظامی و اقتشاش اثر مستقیم به اوضاع تجارتنی ما وارد میکند از همین جا است که نسبت به تجزیه هندوستان بدو دومینون پاکستان و هندوستان و اختلافات شدید، فرقه وی هند مدت های دراز اوضاع تجارتنی این سرزمین پهناور مغفل و خراب بوده و بعد از تجزیه مملکت هند هم تا جراتیکه به امور تجارت میوه مشغولیت داشتند اکثر آنها هند بوده از خاک پاکستان فرار و کار خویش با تاجر مسلمان و آنداشتنند تاجر مسلمان که جدیداً داخل ناحیه عمل کرده اند بود از جریان امور تجارت میوه بی خبر بوده و طوریکه می بایست بکسار مذکور اشغال و جرئت

خریداری آنرا نداشت و از جانب دیگر چون مرادوه، ترانسپورتی بین هندوستان و پاکستان برهم شده بود قسمت بزرگی بازار استهلاك هندوستان بوده میوه مذکور بانجا فرستاده شده نمیتوانست وهم مدتی درعین فصل فروش میوه به علت خرابی راه و بندش بوگنک و حمل و نقل اموال مذکور معطل شده اوضاع تجارت میوه را مختنق ساخته بود .

۲- علت دوم خرابی اوضاع تجارت میوه نقص مشکلاتی وعدم کفایت مامورین ومنتخبین ووساات صدور میوه بوده که انجام وظایف خودرا قرار اساس نامه مرتبه تحت اجرا گرفته نتوانسته طر به بعضی مخالفت های شخصی ازاجرای وظایف اصل خویش باز مانده بودند .

هیئت پس از تدقیق این موضوع به تشکيلات مذکور تجدید نظر داشته هر دو موسسه مذکور لغو قرار داده موافقت تا جر میوه موسسه جدیدی اجنسی درچن قائم وامورانداری سواری تجارتي را درفندهار بریاست اطان تجارت سیاه ریده اساس نامه و مقررات رون را اصلاح بصورت جدیدی ترتیب دادند مامورین لایقی را به موافقت وانتخاب تا جربه ابرای وظایف مذکور گماشته شد این اقدامات اوضاع بحرانی میوه را اصلاح نموده لك ها كونی میوه فصل سابقه و میوه های فصل جدید یکجا اجازه صدور داده بجراجم فروش آن هدایت لازمه را اعطاء نموده بالاخره به اثر اقدامات مذکور تجارت میوه اننظام پیدا نموده و يك مقدار كلی میوه فصل جدید وسابقه شروع به صادرات نموده اسعاریکه از مدرک فروش میوه بدست آید برای افساط به سررسیده خریداری اموال وارداتی تا ديه و تو رید اموال مذکور نیز شروع گردیده در نتیجه این دوران وتبادل تجارتي ۲۴ لك افغانی درعوايد گمرکی فندهار برهلت رکود تجارت درهفت ماهه سال ۲۷ کسر دیده میشد کسر مذکور پوره شده در او انخر سال مذکور عوايد گمرکی آن بر علاوه پوره شدن کسر مبلغ (پنججاه) لك افغانی افزایش و لك ها كونی میوه فصل سابقه وجدید فروش رسیده فرار آخرین راپورتیکه بدست آورده ایم در فندهار از فصول گذشته جزئی ترین چیزی هم باقی نمانده و يك مقدار خیلی جزئی که درنمانده گیهای خارج است آنهم الی ابتدای فصل فروش سال ۲۸ عادتاً بفروش خواهد رسید برخلاف سنوات گذشته که چندین هزار كونی از فصل بفصل باقی می ماند کدام مقدار میوه از فصل ۲۶ و ۲۷ باقی نخواهد ماند .

مدیریت احصائیه :

این مدیریت که مخصوصاً برای جمع آوری معلومات های احصائیهی مقدار واردات و صادرات مملکت تشکیل شده وایانایك شعبه معاونت معلومات عمومی برای سایر شعبات وزارت میباشد درطول سال ۲۷ بر علاوه اجرای وظایف اساسی خویش معلومات کمیسیونهای مختلفه اقتصادی وشورای اقتصادی وغیره مجالس اقتصادی معلومات های مفیده را گرد آورده مطابق سیستم های عصری به میدان استفا. گذاشته است .

راپوز اجراآت امور سال ۱۳۲۷ مدیر یت تدقیق مطالعات

مدیریت تدقیق مطالعات که شعبه ترجمانی و یونو نبروان مربوط میباشد از بدو تاحیس خود از یک طرف جهت تهیه و جمع آوری بعضی معلومات اقتصادی تجارتی مالی و غیره نسبت تکمیل دویبه های مربوطه از داخل و خارج مملکت سعی نموده و از جانب دیگر احتیاج ترجمانی شعبات مربوطه وزارت رافع و در قسمت یونو تدقیق نیز در اثر مراجعات مقامات رسمی و کمپنی های خارجه که ذریعه نمایندگان افغانی در خارج و یا طور مستقیم عنوان وزارت اقتصاد ملی توپل ورزیده بجواب هر یک پرداخته که خلاصه آن قرار ذیل میباشد :

۱ - سفارت کبرای افغانی مقیم کراچی د و اثر خواهش شرکت سینسر که یکی از شرکت های بزرگ پاکستان میباشد به وزارت اقتصاد ملی مراجعه و راجع به توريد میوه خشک از افغانستان و معرفی شرکت های و تجاری که میوه خشک را صادر مینمایند معلومات خواسته و چون ارسال چنین یک معلومات به مفاد تجارت مملکت تمام میشود معلومات مطلوبه به شرکت موصوفه ترتیب و به سلسله سفارت کبرای افغانی ارسال شده .

۲ - شرکت الهی برادران مقیم لاهور به سلسله سفارت کبرای افغانی مقیم کراچی مراجعه و ارسال یک رهنمای تجارتی متعلق افغانستان را خواهش نموده و معلومات مطلوبه موسسه فوق که در توسعه تجارتی بین مملکتین ممکن است مفید واقع شود طور رهنمای تجارتی ترتیب و به انگلیسی ترجمه و به سلسله سفارت کبرای افغانی فوق به شرکت موصوفه ارسال شده .

۳ - کمشنر تجارتی حکومت هالیند (نیدرلیند) مقیم بمبئی به سفارت کبرای افغانی مقیم کراچی مراجعه و نسبت به قایم نمودن مراوده تجارتی حکومتین راجع به بعضی مسائل اقتصادی و تجارتی از قبیل امکانات تجارت بین افغانستان و نیدرلیند و وضعیت اقتصاد داخلی پلانهای توسعه بعد از جنگ لایحه صادرات و واردات تعرفه گمرکی لایحه اعمار میباشد معلومات خواستنی جو بات مطلوبه موسسه مذکور ترتیب و درش نسخه و (۴۵) ورق به انگلیسی ترجمه و با آثر مطلوبه به سلسله وزارت خارجه ارسال شده تا به مرجع آن فرستاده شود . امید است ارسال چنین معلومات برای آینده تجارت مملکتین مفید ثابت شود .

۴ - نماینده دائمی افغانستان در یونو به سلسله وزارت امور خارجه به وزارت اقتصاد ملی مراجعه و راجع به معاونت به هایلها در رشته های مختلفه حیات یک تعداد سوالات موسسه مذکور را ارسال و طاب معلومات گردیده و معلومات مطلوبه با تفصیلات لازمه ارسال و در آن نسبت به معاونتیکه از طرف کوریتیف بامورین ، معاونت کسه عمرانی که مخصوصاً برای بامورین بی خانوبی بضاعت به عمل می آید و موسسه مرسیون و شعبه تعاونی بانک ملی و امتیازانیکه در لایحه کارو کارگر برای کار یگران پیش بینی شده توضیحات داده شده .

۵ - شعبه اجراییه دارالانشاء یونومقیم پاریس ذریعه سفارت کبرای اعلیحضرت در پاریس نسبت به رفع بحران خورا که واخذ تدابیر لازمه که از طرف حکومت عضو تا حال گرفته شده مملو مات خواسته و به جواب موسسه مذکور تحریر یافته که نسبت به خشک سالیهای بیمه ذرافغانستان بحران ازوقه مخصوصا گندم رونما گردیده بود که در اثر آن تقریبا با اندازه (۱۶۵۰۰) تن گندم در سال ۱۹۴۷ از امریکا وارد و علاوه تا زرع پنبه را در صفحات شمال باندازه احتیاج داخلی تحدید و زرع لبلبورا نیز موقفا منع نموده و عوض آن به زرع گندم تشویق شده که در نتیجه این اقدام به حاصلات گندم افغانستان تا اندازه اطمینان بخش تزئید به عمل آمده و در اثر آن از سهمیه گندم سال ۱۹۴۷ که در کنفرانس گندم برای افغانستان تهن شده بود صرف نظر گردید و در نتیجه هم بحران خورا که رفع شد وهم شکر و رخت از خارج توریید و ذریعه مؤسسات تعاونی بین طبقات مردم توزیع و احتیاج افراد مملکت که ازین رهگذر بوده تا مین واری روی کار آمدن بازار سیاه جلوگیری شده .

۶ - وزارت اقتصاد با کسای ذریعه سفارت کبرای افغانی مقیم کراچی بوزارت اقتصاد ملی تحریرا مراجعه و راجع به وضعیت اقتصادی افغانستان که از قبیل مواد صادراتی و وارداتی و احصائیه تولیدات صنعتی زراعتی تولیدات معدن بیهه مالی تهره گردک اصو اننامه صادرات و واردات وغیره بوده در تحت هشت سوال معلوماتی خواسته معلومات مطلوبه که نسبت به معرفی مملکت به حکومت یا کستان مفید واقع میشود در چهل ورق ترتیب و ضمیمه ۹ نسخه مجلات اقتصاد دی و نندار تون به سلسله وزارت امور خارجه به سفارت موصوفه ارسال شد .

۷ - شرکت ایشویسی ایتد پریس افاندا (Fschusieteoconrerof Enolia) به سفارت کبرای افغانی مقیم هند مراجعه و ارسال احصائیه مکمل و مفصل صادرات و واردات افغانستان را به تفریق تعداد وزن و قیمت که آنها باید به تفریق افغانی و کلدار باشد خواسته و معلومات مطلوبه فوق که برای آینده تجارت مملکت و مناسبات تجارتی مملکتین مفید ثابت میشود ترتیب و ارسال شد .

۸ - سکرتر جنرال موسسه ملل متحده توصیه های کمیسیون احصائیه خویش را که نسبت به ترتیب فهرست احصائیه اقل احتیاج اجناس تجارتی بوده و دران از ترتیب احصائیه های تجارتی بین المللی بحث و برای ملل عضو توصیه مینماید که باید برای فراهم نمودن وسایل امکان مقایسه در احصائیه های بین المللی من بعد احصائیه های خویش را قرار تفصیلات و توصیه های کمیسیون فوق یونو ترتیب و اگر نسبت به آن نظریه هم داشته باشید بنکارید به سلسله

وزارت امور خارجه بوزارن اقتصاد ملی ارسال نموده اند چنانچه موضوع ذریعہ يك کمسیون تحت غور قرار گرفته در نتیجه چنین فیصله بعمل آمد که مدیریت احصائیه باید تا جا نیسکه امکان پذیر باشد احصائیه های مربوطه وزارت اقتصاد ملی را فرار توصیه یونو ترتیب واگر نسبت به بعضی قسمت های آن تردداشته با شد میتواند از همسکاری شعبه تدقیق ومطالعات استفاده نماید - وهم بوزارت امور خارجه اطمینان داده شده که نسبت به توصیه های یونو کدام نظریه خاص نزد وزارت اقتصاد ملی موجود نیست - البته ادر آبنده به کدام مشکلات تصادف نمودیم همچو يك موضوع را بوزارت جلیله اطلاع خواهیم نمود .

ریاست تفتیش وزارت اقتصاد

ریاست تفتیش وزارت اقتصاد ملی که به تفتیش وتحقیق امور اقتصاد دی دوائر رسمی وزارت از قبیل گمرکات وموسسات ملی مثل شرکتهای دیپوموسسات صناعتی بانک ملی وغیره موظف میباشد تا آنهارا وقتا فوقتا تحت بازیرس قرار ونتیجه مستخرجه ونظریات منکشفه به مقامات مربوطه رویت وسپس در معرض اجرا قرار داده میشود که عمده ترین شعبات آن عبارت از مدیریت دوائر رسمی و مدیریت موسسات ملی مدیریت سیار بوده امور مفوضه خود را قرار آتی اجراءات نموده است .

مدیریت دوائر رسمی :

قسمت اعظم شعبه دوائر رسمی گمرکات است از اینکه گمرکات حصه مهم هواید مملکت را تهیه میدارد مراقبت وکنترول آن اهمیتدار تراست که به همین اساس وزارت اقتصاد ملی در نظر گرفته تا گمرکات ولایات وحکومات اعلی در سال يك مراتبه وگمرک کابل اقلا در سال سه مرتبه تفتیش گردد که در سال ۲۷ صورت تفتیش آن منظم تر ومرتب تر بوده ولایحه در حدود ۳۶ ماده راجع به تفتیش گمرکات ترتیب یافته وبرای هیئت های تفتیش صلاحیت زبیدی داده شده تا به کمک ومعاونت مستوفیت ها وسررشته داران تمام گمرکات تفتیش ونسبت اعمال سهو وفصدیکه موجب کسر گمرکات واقع میشود بیرون نویس گردیده به مراجع آن خبر داده شود که از تجار اصول نمایند و اگر از تجار حاصل شده نتوانست اخیراً از مامورین مقصر آن جریمه گرفته خواهد شد .

گمرکات ولایات واطراف که تحت اشتباه می آیند از طرف هیئت های معینه ولایات تفتیش و اوراق شان به مجلس مشوره ولایات رویت داده شده پس از نتیجه ونظریه انجمن ولایات که به وزارت میرسد از طرف ریاست تفتیش در اطراف کنج کلوی شده ونواقص آن تسکمل وبه اصولنامه های گمرکی تطبیق شده به مجلس وزارت رویت داده میشود که عنداللزوم

پس از ملاحظه مقامات هائیه فیصله های آن صادر می یابد چنانچه به تعداد (۱۵) فقره از گمرک های جنوبی فره باغ غزنی هرات و میمنه بریاست تفتیش واصل و حل و فصل گردیده است. همچنین به مجردیکه وزارت اقتصاد ملی از مقامات ذی صلاحیت کدنام اطلاعی حاصل نموده فوراً در تحقیق و کشف فضا به ذریعه هیئت معینه برآمده نواص اداری و اجرا آت را درک کرده به گمرک و شعبات مربوطه دستور داده میشود تا برواق آن به تمام شعبات گمرک کی هدایاتی صادر نمایند.

در اخیر سال ۲۷ يك هیئت که در راس آن کفیل مدیریت عمومی تفتیش بوده به سمت شمال اعزام شده است که علاوه بر اینکه گمرکات رانعت تفتیش فرار میدهند شرکتهای دیو ها گروه های توزیع رخت رانیز باخبری نموده راپور مفصل از موسسات اقتصادی بدست آورده به مرکز باخودمی آورند و نیز گمرک غزنی گمرک چهاربیکر گمرک ذ که از طرف هیئت معینه تفتیش شده و نتایج آن به مراجع مربوطه نمین شده است.

فقراتی که از طرف هیئت تفتیش هر کابی والا حضرت صدر اعظم صاحب رابع به گمرک هرات تفتیش و یادداشت شده بود از مقامات مربوطه آن تفصیلات مزید خواسته شده تحقیق آن مکمل و خساراتیکه بحکومت رسیده بود کشف و بمراجع مربوطه آن خبر داده شده است که بازخواست لازمه نموده خساره وارده را جبران نمایند.

وظیفه دیگری که ریاست تفتیش اجرا نموده است عبارت از اجرای وظیفه و نکات اثبات جرم در معاکم ثلاثه است که امسال موفق گردیده و به تعداد ده فقره مدیریت عمومی تجارتی سابق که تمام مامورین آنوقت آن تحت الزام آمده بودند و فقرات تفتیش گمرک مشرفی و قندهار که اوراق تفتیش آن به محکمه صدارت عظمی رسیده بود حل و فصل گردیده فیصله های آن از طرف محکمه صادر گردیده است.

۲ - مدیریت موسسات ملی :-

طوریکه گمرکات منابع عایداتی دولت بوده همواره تحت تحقیق و مراقبت می باشد موسسات ملی نیز از قبیل شرکتهای دیو ها بانکها موسسات صناعتی موسسات خیریه و غیره ذریعه این شعبه مورد تفتیش و بازرسی فرار یافته چنانچه لایحه راجع به تفتیش شرکتهای تریب داده شده و به هیئت هائیکه جهت تفتیش موسسات موظف گشته اند سیرده شده تا در حین تفتیش آنرا دستور العمل خویش فرار داده باسار آن امسال چندین شرکت از قبیل شرکت بدخشان شرکت ستوری شرکت بگرام شرکت روشن شرکت گوگرد سازی شرکت حمل و نقل و موسسه بوت دوزی دکانداران و مغازه های دیو و مرستون و غیره از طرف این شعبه تفتیش و مورد بررسی قرار یافته و اوراق آن

ترتیب و بهر اړخ مربوطه تقدیم گردیده و همچنین چندین مسایل از قبیل خلاف رفتاری های فروش بطرول تیل خاک بوره و غیره که از مرکز ولا یات رسیده و در اطراف آن تحقیقات مزید شده و موضوع به کمیسیون منتخبه رفاه عامه تقدیم و تصویب لازم در آن باره اتخاذ و عملی گردیده است .

چون در سنوات ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ لایسنس رخت به تجار توزیع گردیده و بطور صحیح معلوم نبود که شرکت و تجار انفرادی حقیقا لایسنس رخت خود را وارد کرده ؟ و در وقتیکه دیو در سر کار بوده آیا به دیو تحویل نموده اند یا نه ؟ این امر به معاونت یک هیئت منتخبه دوائر نفتیش صدارت عظمی وزارت ها تحت تحقیق کمرفته شده . دوسیه ها مرتب و علم خبر های پنج ساله نقل و از دائره اکسپورت هند مقدار لایسنس حاصله تجار و نوریات آنها معلوم و باتذکره و صورت حساب مرتبه تجار تطبیق و باقیات آنها که خواه از درک عدم نوریات اموال و یا از درک عدم تحویلی بدیو بوده معلوم و با وجودیکه جریمه فی وار از هشت افغانی به سه افغانی تخفیف یافته مبالغ جریمه که به ملیونها افغانی میرسد بیرون نویس و جریمه یک قسمت شرکتها و تجار انفرادی ولایت کابل قندهار هرات فراه بدوائر تحصیلی ولایات مربوطه سیرده شده است .

۳- مدیریت سیار ۱-

علاوه بر اینکه در لشف و دستگیری چندین قلم اموال موفق گردیده امسال به موضوع جدیدی که عبارت از فروش موتر ها بخارج است برخورد کرده که بالاین شخص آمر شعبه سیاره اتفاق نماینده صدارت عظمی و دائره ترافیک طور هیئت تعیین و به نفتیش و تحقیق آن موظف گردیده اند چنانچه هیئت مذکور حتی از سرحد دکه هم عبور و مرور یک تعداد موتر ها معلوم نموده که یک عدد زیادی منجمله آن از خارج مراجعت نه نموده است و هم به تحقیق رسانیده اند که به تعداد (۱۵) موتر بوسیله اشخاص در خارج مملکت بفروش رسانیده شده است . فلهمذا مقرراتیکه در موضوع تضمین موتر ها موجود است درباره شان تطبیق شده و میشود . این بود شمه از اجراءات و فقرات کار کرد گی ریاست نفتیش قرار مشروحه فوق که روی هم رفته (۵۰) فقره مهم از طرف ریاست نفتیش و یات تحت غور و تحقیق و پس از طی مراتب اصولی به معرض اجرا قرار داده شده که هزار ها افغانی به عایدات حکومتی تزئید گردیده است .

امور وزارت فواید عامه

مدیریت فواید عامه مزار شریف :

- ۱- تکمیل عمارت استیشن متروژی و افتتاح آن به (۲۸) فوس هدا سنه .
- ۲- عمارت کدام حکومت آنچه و سر پیل که در سنه ۱۳۲۶ شروع شده بود ، در سال جاری بپایه تکمیل رسیده و طرف استفاده قرار گرفته است .

مدیریت فواید عامه ولایت جنوبی :

- ۱- تعمیر دارالحکومتی که نظریه نقشه عمومی شهر تثبیت گردیده . کار آن احداث و نهادن کنی آن تکمیل و یک اندازه سنگاری هم شده .
- ۲- تعمیر مکتب عبدالهی گردیزی که نقشه آن از مقام صالحه منظور گردیده یک حصه مهم تعمیر مذکور تمام شده و کار باقیمانده آن در سال آینده تکمیل خواهد شد .
- ۳- تعمیر جدید مدیریت مضاربات حسب نقشه اساسی که نظریه نقشه عمومی شهر نسبت به تعمیر مذکور تثبیت گردیده کار عمده آن اکمال و به حد پوشش رسیده است . در سال ۱۳۲۸ مورد استفاده قرار داده خواهد شد .

مدیریت فواید عامه حکومت اعلای میمنه :

- ۱- کار تعمیرات اساسی کدام اندخوی بصورت یخته کاری تمام و مورد استفاده قرار گرفته .
- ۲- کار تعمیرات مرکز میمنه بعد استخوان بندی رسیده ، و باقیمانده آن هنقریب تکمیل خواهد شد .
- ۳- سرک عمومی از حدبخشی مزار شریف الی کوتل ملاچاری خان که یخته کاری اساسی نداشت فعلا بصورت خامه اصلاحات لازمه گردیده و شکایت هابربن رفیع شده است طول این سرک در حدود یکصد میل میباشد .
- ۴- سرک عمومی از کوتل ملاچاری خان الی حدبخشی ولایت هرات که یخته کاری اساسی نشده بود ، فعلا از برای رفع شکایت هابربن بصورت عمومی ریگ اندازی و تسطیح گردیده طول این سرک (۱۲۰) میل است .
- ۵- ترمیم تمام مکاتب مربوطه حکومت اعلای میمنه .
- ۶- نهال شانی دو طرفه سرکهای عمومی و سرک های فرعی تا حدیکه امکان رسیدن آب را دارد .

مدیریت فوائد عامه حکومت اعلای فراه :

- ۱- مدیریت فوائد عامه حکومت اعلای فراه در سال جاری مکتب دار آباد تویسک را بصورت عصری تحت تعمیر گرفته و عمارت آنرا تکمیل نموده است که قابل رهائش و استفاده طلاب قرار گرفته است .
- ۲- در شفا خانه ملکی بر علاوه اطافهای سابقه آن یک عمارت دیگری جهت رهائش مریضان بستری تحت تعمیر گرفته و آنرا تکمیل نموده است .
- ۳- هکذا یک کدام جدید غله در مرکز فراه تعمیر کرده ، و یک حصه عمارت محبس را قابل سکونت و رهائش ساخته است .

امور وزارت صحیه

ریاست عمومی حفظ الصحه و تامین صحت عامه :

(الف) از مدیریت نشریات و تبلیغات :

- (۱) طرز صحافت مجله روغتیا را تغییر داده شکل خوبی در آورده است و مجله را فصل بندی کرده قسمتی را برای مورتو پراذهان عامه بزبان ساده دعام فهم تهیه می بیند - و حصه هائیرا برای اطباء محترم تخصیص داده است یعنی سعی بعمل آمده که مجله کابل را علمی نبوده سایر مردم نیز بتوانند از آن استفاده نمایند یک تعداد مجله روغتیا بفرص تبلیغی طور رایگان بداخل و خارج مملکت ارسال می گردد .
- (۲) در هر یازده روز مضامین صحی بزبان عام فهم توسط مدیر تبلیغات از را دیو کابل براد کاست می شود این کاسترا نیس های رادیو را جم به امراض ساری استیلائی - بیماری های موسمی و طب اجتماعی بوده روزنامه اصلاح وانیس نیز نشر می یابد تا تبلیغات صحی یک پیمانه وسیعتری صورت گرفته بخواست خدا وندی سوزیه صحی ماتایک اندازه بلندتر برود .
- (۳) نشرات صحی بزبان عام فهم توسط ماشین کستتذرع و در هر ماه طور رایگان بدسترس استفاده اهالی گذاشته می شود .
- (۴) یک دستگاه سینما با فلام های صحی خریداری شده عنقریب بکابل مواصلت می نماید .
- (۵) به تمام مجله های مشهور طبی و صحی امر بکاه فرانسه و سویس اشتراک شد .
- (ب) داجراآت مهمه که در ظرف سال ۱۳۲۷ از مدیریت مجادله صورت گرفته است «
 - (۱) - وا کسینا سیون چچیک که آب آن از طرف موسسه باکتر لو زی تهیه و ذریعه مدیریت مجادله ز به تمام مؤسسات صحی ذی علاقه توزیع و توسط آبله کو بان خال کو بی شده اند قرار ذیل است -

۱۱-	در منطقه مدیریت صحیه مزار شریف و مر بو طات آن .. هفتاد هزار نفر			
۱۲-	بیست هزار نفر	میسنه	»	»
۱۳-	هزده هزار نفر	بدخشان	»	»
۱۴-	شصت و هشت هزار نفر	قطنن و مر بو طات آن	»	»
۱۵-	پنجاه و هفت هزار نفر	هرات	»	»
۱۶-	چهل و هشت »	مشرقی	»	»
۱۷-	هشتاد و چهار »	فندهار	»	»
۱۸-	هشتاد يك »	جنوبی	»	»
۱۹-	مفده هزار و پنجاه نفر	غز نی	»	»
۱۱۰-	بیست و سه هزار هفتصد و چهل نفر	شمالی و پروان	»	»
۱۱۱-	ده هزار نفر	نوکر	»	»
۱۱۲-	چهار هزار نفر	ما موریت صحیه دایر نگی		
۱۱۳-	یکهزار و دو صد نفر	پنهان	»	»
۱۱۴-	هفت هزار و سه صد نفر	سرطیاب - بلدیہ		
۱۱۵-	هزار نفر	معارف		
۱۱۶-	دو صد نفر	در خود مؤسسه با کتوژی		

(۲) - در اوایل برج سرطان برارت صحیه بمجردیکه خبر شیوع مرض کولرا در خاک پشاور و دیره اسمعیل خان مملکت پاکستان سمع نمود فوراً تلفونی و مکتوبی به مدیریت های صحیه مربوط ولایت مشرقی و مدیریت صحیه جنوبی و ولایت فندهار هدایت داد تا کرانظین های سرحدی را که به مملکت پاکستان همجوار باشند دایر نموده و نگذارند تا احدی را که در ورقه تصدیق تریق را کسیناسیون بدست نداشته باشند از جانبین مسافرین پاکستان واقفانستان اجازه عبور داده نشود و هم موضوع دایر کردن کرانظین های سرحدی ذریعہ روزنامه های مرکز و رادیو کابل جهت اطلاع عامه نشر گردید متعاباً هیئت های مکملی صحی مشتمل از چندین فرد کتوران و چندین تن معارنن دکتور را بدسته های علیحده تشکیل داد باادوبه مکفی و اکسن مزید ضد کولرا به سمت مشرقی و جنوبی اعزام نمود تا به واکسیناسیون اهالی سرحد و ما مورین و عسکر و طلاب معارف و پولیس مبادرت نمایند هما نا هیئت های مذکور فوراً امروزه به صوب های معینه رهسپار و به مجرد رسیدن شروع بکار و فعالیت نمودند که نتیجه منجر به سرایت نکردن مرض خطر ناک به خاک ما شد و للاحمد پس از رفع مرض هیئت های ما کامیا با نه به مرکز هودت گردند .

(۳) - مجا دله بامراض محرقة وحمای لکه دار ۱

قراریکه از شیوع مرض حمای لکه دار درمیدان بوزارت صحبه اطلاع رسید فوراً يك هیئت دوفتری صحی ترتیب ویا ادویة مکفی به آن منطقه اعزام نمود که بعد از سپری شدن روز نتیجه را به مقام وزارت تقدیم واز مرفوع شدن مرض اطمینان دادند. تا نی باز اطلاع گرفتیم که در کدام منطقه دیگر میدان بلزهم مرض حمای لکه دار شیوع کرد بنا بر آن مدیریت مجادله فوراً يك هیئت پنج نفری دیگر که از دکتوران عالی و تبحر به کار تشکیل گردیده بود با ادویة مکفی به آن جا اعزام وبعد از اجرا آت چند روزه به مرکز عودت وراپور خودر تقدیم نمودند هنوز چند روز سپری نشده بود که اطلاع رسید که به منطقه دیگر میدان مرض حمای لکه دار شیوع کرده است معینا بلزهم يك هیئت دیگر به آنصوب اعزام و تا اینکه هنوز هم که ۲۹ حوت است در آن جا داخل اقدامات می باشند.

(۴) - قراریکه در این روزها از وزارت خارجه اطلاع گرفته ایم مرض کولرا در شهر لاهور و پنجاب غربی شیوع نموده بنا بر آن مدیریت مجادله حسب ایجاب فوراً کرانطین سرحد را در مشرقی دایر و ورود میوه و سبزی جات تازه مندی را بدون لیمو ممنوع قرار داد و مسئله جهت اطلاع عامه نیز ذریعة را دیو و روز نامه های مرکز نشر نمود وهم تزریق واکسن ضد کولرا را برای مسافرینیکه بهزم با کستان میروند اجباری قرار داد. و جهت واکسیناسیون آنها به خود مدیریت مجادله نفر فنی موجود و طور رایگان مراجعین را واکسیناسیون می نماید و برای حفظ ما تقدم تکمیل چندین هیئت های صحی را نیز روی دست گرفته ایم که اگر خدا ناخواسته به سرحدات مس ایت کنند فوراً به اعزام هیئت ها و واکسیناسیون اهالی سرحد و اگر مخوف تر بملاحظه برسد داخل شهر کابل و مربوطات آن را نیز تحت اجراء خواهیم گرفت.

(۵) - موضوع مجادله بامرض ملاریای بلغمی ۱-

از آن جا که ذات اشرف ملوکانه نسبت به صحت مندی و تنومندی رعایای صارقه خویش از همه چیز بیشتر دل چسبی دارند. در اثر مسافرتها ی اخیریکه در خط بلغمی نمودند موضع مرض خطر ناک ملاریا که حیات اهالی ان جا را تحت تهدید قرار داده جلب توجه شاهانه را نموده راجع به مجادله مرض ملاریای بلغمی بوزارت صحبه هدایت اعطاء نمودند در اثر هدایت ذات اشرف ملوکانه پلان و پروژة مرض ملاریا در بلغمی از طرف وزارت جلیله صحبه ترتیب و بحضور مجلس وزراء تقدیم گردید و مجلس عالی موصوف موضوع را تصویب و امر اجرای آن را توسط فرمان نمبر ۲۸۹ - ۹ جوزای ۱۳۲۷ مقام

عالی صدارت عظمی کہ ضمن مصوبہ شماره (۲۴۸) مجلس عالی قرار بعمل آمد باین وزارت ابلاغ فرمودند و در اثر آن مجادہ با ملریاھ پلغمری شروع گردید .

چنانچہ یک ہیئت مکمل از طرف وزارت صحیہ ترتیب و میجادلہ روی دست گرفته شد اجرا آت و فعالیت سروی ملار یا کہ در پلغمری صورت گرفتہ عبارت است از عموم معلومات راجع بہ منطقہ و وضعیت توپوگرافی آن و ساکنین منطقہ و اقلیم و نسل پشہا و احصائیہ مریضان و اموات منطقہ و محلات تربیہ پشہا بر روی اراضی و بالنتیجہ درجہ شدت ملریا توپوگرافی زمین مطالعہ نسل پشہا تلاش محلات تربیہ پشہا گرفتن احصائیہ ضخامہ طحال هموکلورین، تولدات و وفیات و یارازیت در خون ساکنین منطقہ تجربہ ادویہ کانترویل در منطقہ تہیہ و سابل و سامان کانترویل و استحضار و ساختن بعضی ضروریات بروی دہشت آن شروع تدابیر کانترویل اجرا آت طریقہ های خنک کردن باطلافها و اصلاح نمودن بعضی مقامات مہمہ تربیہ پشہا معاینہ محلات رھایش اعالی استعمال ادویہ یلا درین و نحوہ درحمای پرازیتھا توسط پاش دادن ادویہ دودت و غیرہ

(ج) ارمدریت احصائیہ .

(۱) یک تعداد جداول احصائیہ سالانہ امراض طبع و بہ تمام موسسات صحی مربوط وزارت

صحیہ توزیم گردید .

(۲) تمام امراض ساری مرکز و ولایات ترتیب یافته بسلسلہ مدیریت بین المللی بشرق اردن

و سنگاپور ارسال گردید .

(۳) راپورهای سه ماہہ از تمام موسسات صحی مربوطہ و غیر مربوطہ وزارت صحیہ گرفته

شده است .

(۴) اخذ راپورهای احصائیہ سالیانہ سال ۱۳۲۶ تمام شعبات صحی مملکت و ترتیب راپور

عمومی از آنها .

(۵) گرفتن راپور احصائیہ ماہرارہ از تمام یوایکلنیکھا شعبات صحی مربوطہ وزارت صحیہ .

(۶) اخذ راپورهای احصائیہ ہفت مرض ساری از قبیل تیفو - حمای لنگہ دار - چیچک

سرخکان - سکارلاتین - دیفتری و حمای راجہہ . از مؤسسات صحی مربوطہ و غیر مربوطہ

وزارت صحیہ .

۷. طبع یک تعداد اوراق بقرارنمونہ برای درج شدن ہفت مرض متذکرہ فوق و ارسال

آنها بہ مراکز جهان .

(د) مدیریت بین المللی .

(۱) اعزام عہدہ جلال الدینخان طرزی معین اول وزارت صحیہ بادو کتور مہمدیوسفخان

سر طبیب قوای مرکز بحیث نمایندگان صحی افغانی به امریکا جهت شمول در کنفرانس بین المللی که جهت مذاکره و مطالعه در اطراف امورات طب مناطق حاره و ملاریا در واشنگتن ترتیب یافته بود .

(۲) راجع بجمع آوری اعانه برای اطفال دنیا و اطفال داخلی به تمام مدیریت های صحیه مربوطه داخل اقدامات گردیده اعانه را جمع و تحویل جزانه نمود .

(۳) در موضوع منع تجارت ادویه مخدره اثر وصول مکتوب ۴۸۳-۲۳ جوزا ۱۳۲۷ وزارت خارجه با وزارت اقتصاد ملی داخل مفاهمه گردیده اجراءات مقتضیه عملی شده است .

(۴) راجع به شمولیت افغانستان بموسسه مطبوعی صحی بین المللی داخل اقدامات شده و فرمان ۳۱۷-۱۸ جوزا ۱۳۲۷ صدارت عظمی را حاصل و بوزارت خارجه فرستاده شد .

(۵) از اثر خواهش سفارت کبرای افغانی در دهلی موازی شش ورق پر و گرام مفصل شق ملاریا ترتیب و بسلسله وزارت خارجه بدولت هندوستان سپاریده شد ازینکه پنجاه هزار دالاریکه بغیل کوچی جنوب شرق آسیا برای مملکت عزیز ما تخصیص داده با وزارت خارجه را جمع بدست آوردن آن داخل مذاکره شده ایم .

(۶) در موضوع منع معتادین تریاک ازینکه مابین وزارت صحیه ، اقتصاد ملی و ریاست مستقل زراعت ارتباط و اشتراك وظیفه موجود است ، ریاست زراعت را جمع به معاونت زرع تریاک و بوزارت اقتصاد ملی برای جلو گیری از تجارت و قاچاق آن مفاهمه بعمل آمد . و برای اینکه اعتیاد تریاک بصورت کلی و اطمینان بخشی از بین توده برداشته و محو گردد به عموم مدیریت های صحیه ولایت - حکومات اهلی و کلان متحد الاملا دستورات لازمه داده شد تا بخواست خداوندی و توجه کارکنان مربوطه تخم تریاک از خاک افغانستان محو و نابود گردد .

(۷) بناغلی دو کتو عبدالقدیر خان مدیر تشکیلات و بناغلی دو کستور غلام حیدر خان را برای شمول در کورس دوازده هفتهگی شق ملاریا قرار مفاهمه که با سفارت هندوستان مقیم دربار کابل بعمل آمده بدلهلی اعرام گردیدند .

(۸) در موضوع کنترل ادویه مخدره و ترتیب فورمولرها نیکه از موسسه دایمی تریاک و همچنان بجوابهای کمیته مرکزی دایمی تریاک و همچنان بقرارات ملل متحد و سازمان صحی دنیا و اسامبله عمومی پرداخته شد .

(۹) نسبت پرداخت مبلغ دو هزار و پنجاه دالار سهیمه وزارت صحیه برای انتظامات و قرانین مالی موقتی تشکیلات صحی دنیا مفاهمه فی مابین وزارت صحیه وزارت خارجه بعمل آمده و به شعبه اجرائیه دستور داده شد که وجه متذکره را بنام موسسه صحی جهان حواله بدهد .

II

اجراآت مهمه ریاست تشکیلات و تجهیزات :

(الف) مدیریت تشکیلات :

نظر به بهبود و آسایش اهالی تجویز گردید که بر علاوه شفاخانه های موجوده قند هار یک پولیکلینیک نیز در شهر قند هار تاسیس شود .

۱۲- حسب اجاره وزارت صحیه و مقررات موضوعه یک دواخانه عصری بنام «د کابل در ملتون» در جاده باغبان کوچه افتتاح گردید .

۱۳- بناء به اجازه وزارت صحیه یک دواخانه با اسم «دشفیج در ملتون» دارای سرمایه وادویه مکفی در چار بکار افتتاح یافت .

۱۴- برای رفاه و آسایش اهالی اطرف شرکت زرغون در سنکک چهارک یک معائنه خانه و یک دواخانه تاسیس گردید .

۱۵- پروگرام کورس کمیوندری و غیره امورات مقدماتی آن که ارسال گذشته باینطرف روی دست بود طی وعقریب شروع خواهد گردید .

۱۶- طبق اجازه وزارت صحیه بدیباک دواخانه بنام «دقاریاب در ملتون» در میانه افتتاح گردید .
۱۷- از وزارت صحیه برای آقای عبدالعزیز خان اجازه داده شد تا در کابل یک کباب دواخانه که از هر حیث عصری و دارای ادویه مکفی باشد افتتاح نماید .

۱۸- قبلاً وزارت صحیه تجویز کرده بود تا یک کورس به اسم کورس پر و تیز تاسیس و یک دسته طلاب در آنجا تحت تدریس گرفته شوند چنانچه امورات مقدماتی کورس مذکور طی واینک طلبه آن مطابق پروگرام موضوعه درین شق تحت تدریس گرفته شده اند .

۱۹- به آقای محمد رسول خان اجازه داده شد تا توسط سرمایه اساسی وادویه مکفی یک باب دواخانه در غزنی تاسیس نماید .

۱۱۰- فراریکه قبلاً تجویز بعمل آمده اخیر نقشه شفاخانه دو صد بستره بلدییه را پس از غور مجلس فنی وزارت صحیه به ریاست بلدییه ارسال نمودیم تا به عملی ساختن موضوع یعنی اعمار شفاخانه مزبور بپردازند .

ب:- خلاصه اجراآت سال ۱۳۲۷ مدیریت مفتیش

۱- واریسی فقراتیکه از بعضی مقامات جهة تحقیق موصلت نموده پس از واریسی وغور در اطراف موضوعات مزبور نتیجه بمقام وزارت یا مجلس انضباط وزارت تقدیم و بعد از تصویب لازمه تحت اجراء گرفته شد که اکثر آن موضوعات مذکور جنبه خصوصی را حائز بوده که نمیتوان نظر به اهمیت و خصوصیت آن تذکاری بعمل آورد .

۲: تفتیش شفاخانه های ذی علاقه وادویه فروش های شهری بوده که آتیا خالص اجراءات موضوع بمرض رسانیده می شود.

۱: تفتیش شفاخانه های مربوطه چنانچه در سال گذشته نعت ماده (۲) وانمود داشته بودیم که جهت واریسی امورات شفاخانه های ولایات و محالات لایحه ترتیب و توسط متجددالمالهای جداگانه بولایات و حکومتات ارسال گردیده و تفتیش را مقام وزارت صحیه به شخص نائب الحکومه ها و حکام اعلی و کلان معول نمود تا هیئت را تعیین نموده امورات اداری شفاخانه هارا توسط ایشان و شق فنی آن را توسط اشخاص فنی که عبارت از مدیران صحیه و سرطیبیان باشد و طرف اعتماد مقام ذی علاقه واقع گردد. مورد تفتیش فرار داده نتیجه را بوزارت ارسال دارند، همانا مراتب متجددالمال مزبوره که از طرف بعضی نائب الحکومه کی ها و حکومتات طرف اجرا فراریافته اوراق تفتیش و نتیجه و نظریه وزارت واصل و توسط پیش نهاد های جداگانه نواقصات و اوراق نتیجه و نظریه واصله به مجلس انضباط وزارت از طرف شعبه تقدیم و بعد تصویب و مفکور مجلس زمینه مراجع مربوطه اش اطلاع گردیده است که اینک قرار ذیل از شفاخانه هاییکه اوراق تفتیش آن تا کون بوزارت مواصلت نموده و از طرف وزارت در اثر تصاویر مجلس هدایات صادر گردیده اسم برده می شود.

۱: تفتیش سال ۱۳۲۰ مدیریت صحیه ولایت هرات که طرف ملاحظه شعبه قرار گرفته (۷) فقره نواقص رادارا بوده نواقص مزبور از طرف شعبه به مجلس انضباط وزارت تقدیم و بعد تصویب و نظریه مجلس بمرجعش اطلاع گردیده تا برفع نواقص مزبور بیر دازند.

۱۲: تفتیش سال ۱۳۲۱ مدیریت صحیه هرات که دارای (۹) فقره نواقصات بوده نواقصات مزبور از طرف شعبه به مجلس انضباط وزارت تقدیم و بعد تصویب و نظریه مجلس مراتب بمرجعش اطلاع گردیده تا برفع آنها بیر دازند.

۳: تفتیش سال ۱۳۲۲ مدیریت شفاخانه مستورات ولایت هرات که (۵) فقره نواقص را حائز بوده از طرف شعبه بیرون نویس و به مجلس انضباط وزارت تقدیم و بعد تصویب و نظریه مجلس مراتب بمرجعش اخبار گردید تا برفع آنها اقدام نمایند.

۴: تفتیش سال ۱۳۱۸ الی ۱۳۲۰ ماموریت غورات که نواقص آن از روی اوراق واصله از طرف شعبه به مجلس انضباط وزارت تقدیم و در اثر تصویب و نظریه مجلس زمینه بمرجعش خبر داده شد تا برفع آنها اقدام نمایند.

۵: اوراق تفتیش ۱۳۲۴ مدیریت مزار شریف و ماموریه صحیه شیرخان و ماموریت صحیه بلخ و ماموریت صحیه اییک که عبارت از (۳۱۶) ورق بوده بوزارت واصل و به نسبتیکه اوراق مزبوره دارای نواقص بوده و از طرفی مراتب اصولی را طی نکرده و به مجلس مشوره تقدیم نشده

و برای اشخاص مسئول و غفلت کار جزاتین نگردیده بود به مجلس انضباط وزارت رویت داد شد و قرار مجلس - اوراق مزبوره و ایس به مرجعش مسترد شد تا حسب اصول محاکمات بعد طی مراتب اصولی اوراق مزبوره را ارسال نمایند.

۱۶. تفتیش ۱۳۲۴ شفاخانه اند خوی که دارای (۱۰) فقره نواقص بوده از طرف شعبه پیش نهاد جدا گانا به مجلس انضباط وزارت تقدیم و بعد تصویب برای اشخاص صعبه جزا تعیین شده بود جهت تطبیق بشعبه مربوطه اش اطلاع و صورت مصوبه مجلس برای اصلاح نواقص مزبوره به مرجعش خبر داده شده است.

۱۷. تفتیش شفاخانه چغانسور از سال ۱۳۲۴ الی ۱۳۲۶ که در اثر اطلاع موصی صورت گرفته و درین اواخر اوراق تفتیش و نتیجه و نظریه هیئت و مصوبه مجلس مشوره بوزارت واصل گردیده اوراق مزبوره از طرف شعبه به مجلس انضباط وزارت رویت داده شد پس از فرائت يك اندازه بر مسئولیت من، فقیر الله خان مامور صعبه نرجمانی می نمود، مجلس چنین ابراز نظریه فرمودند که من، فقیر الله خان که فعلاً در حال خمری ایفای وظیفه می دارم از آنجا تبدیل و بشفاخانه محبس مقرر شود. تا بروزهای مجلس احضار کرده شود که فقره نسبتی بفرمان چغانسور مذکور طرف تحقیق و معامه قرار گیرد. گر یا این موضوع تحت بار خواست می باشد.

۱۸. در برج اسد سال جاری دو قطعه مریضه یکی از طرف مستخدم مین شفاخانه فزنی و قطعه دیگر از طرف بعضاً مامورین بلده و قریه داران و اهالی راجع به هم وظیفه شناسی من، محمد رسول خان و سایر مدیر صعبه فزنی بوزارت واصل و بطوریکه مراتب توسط حکومتی کلان غزنی طرف تحقیق قرار داده شد در نتیجه معلوم شد که موضوع طور دیگر بوده از طرف مدیت تفتیش زمینه به مجلس پیش نهاد - از طرف مجلس به منسوبین طب ۵ و ۵ روزه قطع معاش تصویب بعمل آمد و در باره قریه داران و اهالی نظریه داده شد که جزای آن ها باید از طرف ولایت کابل بعمل آید همانا از طرف شعبه قضیه بولایت کابل خبر داده شد تا دران باره اجرا آت بداند.

۱۹. تفتیش و کنترول دوا فروشی های شهری در سال جاری نظر به اینکه از طرف دافغانستان بانک اسعار خوجه جهت آردر و دواخانه ه داده شده نتوانست و خرید اسعار طرف ضرورت شان از بازار آزاد نظریه داده شد و هم از طرفی که نرخ اسعار رار باناست دافغانستان بانک بوزارت داده نتوانست تا کنون صورت گرفته نتوانسته اگر چه از طرف شعبه با وجود مشکلات موجود طبق مقررات موضوعه نسبت به خلاف رفتاری که از بعضی دوا فروشی ها مشاهده شده بعد پیش نهاد به مجلس انضباط وزارت جزا تبیکه به او شان داده شده تطبیق گردیده است.

ج : مدیریت درملواکی

- ۱ - مدیریت درملواکی طور همه ساله باشمباتیکه احتیاج ادویه وسامان طبی داشته معاونت نموده وبسلسله دیو برفع ضرورت آنها کوشیده که ازین حیث بانام موسسات صحی عین از مربوطات وزارت صحیه ومربوطات دیگر وزارت خانه ها ، ریاست وانجاده های ملی رسیده کی نموده است .
- ۲ - درابتدای سال بموجودی دیو واویه فروشی های دیو اقدام در نتیجه سائل موجودی را اصولاً در اوائل سنه حاضره بانتمام رسانید .
- ۳ - علاوه درملواکی درتشریح ادویه چایکه وارد دیو میگردد نیز سهم گرفته ذریعه هیئت درانای تشریح بادیو همکاری ولست های ادویه بصورت مشرحه مرتب ومنظم نموده است .
- ۴ - تقسیمات ادویه شفاخانه های ولایات شمال وغرب مملکت عزیز مامسال برخلاف سنوات گذشته توسط درملواکی بشفاخانه های مذکور رسانیده شد یعنی یک هیئت برای رسانیدن ادویه ولایات شمال که عبارت از قطن، مزار شریف وسیمه باشد مرطف شد ریشتی دیگر هم جهت توزیع ادویه ولایات وشفاخانه های غربی از قبیل غزنی ولایت قندهار، هرات فرام، چخانسورتین واعزاز گردیدند.
- ۵ - مدیریت درملواکی از حیث اینکه احتیاج زیادینساین وستریتوماسین را در مملکت عزیز محسوس نموده بود به نوبت یک اندازه بنسلین وستریتر ماسین را بدیو دستور داد چنانچه در نتیجه ادویه جات مذکور وارد وطرف استفاده فرار گرفته است .
- ۶ - چون اکثر نسخه مراجعین نسبت عدم موجودیت ادویه جات عادی وبعاجله اردوایه فروشی های شهری جابواب داده میشد مدیریت درملواکی برای وفایه همچو وفایع لستی که از ۱۹۳ قلم ادویه بسیط حاوی بوده بامژده قلم لست ادویه عاجله ترتیب وبدوا فروشی های شهری فرستاره امر صادر نمود که باید ادویه مذکور را دایماً دوا فروشی ها موجود دانته باشد.
- ۷ - امسال مدیریت درملواکی قریباً تماماً ادویه بی تنتراتحت امر خود فرار داد تا به اینوسيله بتواند از یک طرف ارسوه استفاده جلو گیری نماید واز طرف دیگر در تعادل اسعار خارجی مشکلات تولید نکند وعم برای اینکه در صرفیات نیوسلورسن که امروز قیمت زیادرا حائز است گراف خرچی بعمل نباید فیصله کرده تا لمقابل نتیجه خون پرداخته شود .
- ۸ - درهذاسنه که مدیریت مجادله خوشبختانه تشکیل گردید مدیریت درملواکی بامدیوریت مجادله همدست وهمکار گشته هر نوع واکنس های ادویه وسامان رانیه وترتیب نموده بدراجش هندالضربورت بسر ترین وقت ارسال نموده است .
- ۹ - سابقاً بعضی شفاخانه ها باوصف اینکه کرد ونواحی آن فاقد دوا فروشی بوده در بودجه

يك مقدار بول به اختيار خود داشت و برخلاف بول شفاخانه های بزرگ و ولايات يك اندازه جزوی ازین قسم بودیچه منظوری داشتند که مدیریت درملواکی این مسئله را تعدیل از شفاخانه های اول الذکر را بمرکز معطل و به اختیار شفاخانه های دوم يك مقدار بول قابل استفاده گذاشت.

۱۰ - نظر باینکه هنوز مدیریت مجارله صورت مدیریت را بخورد ننگر فته بود حسب هدایات صلاحیت دار وزارت صحیہ مسائل تشکیلات و ترتیبات ریاست مجارله ملاریا از مدیریت درملواکی ترتیب ویس از تکمیل ب مدیریت بین المللی تسلیم داده شد .

۱۱ - همچنان تشکیلات مدیریت اسپنچاری مربوط دیو نیز از مدیریت درملواکی در هداسنه صورت اكمال را بخود گرفت .

۱۲ - بعضاً يك اندازه بول یس از ترسیل ا-ویه های برخی شفاخانه ها در بودجه همان شفاخانه ماند و شعبه مربوطه است در خواستی دومی خود را فرستاد که این قسم ادویه هاند بزود ترین وقت توسط درملواکی بمنابع آن ارسال گردید .

۱۳ - درین اواخر نسبت اینکه از یک طرف ادویه بی ثنت دیو بازار فرق شده بتواندواز جانبی هم ارادویه دیو سوء استفاده شود مدیریت درملواکی تجویز نموده امر صادر کرد تا تمام این قبیل ادویه مهر و تاریخ کرده شود .

۱۴ - درین چندسال اخیر بلدیة هرات طور معاونت و همکاری يك اداره بول قسم اعانه اواناف بنام واردات وزارت صحیہ تحویل خزانه نموده راجع به قطع و قبضه مسائل مذکور مدیریت درملواکی داخل اقدامات گردیده چنانچه ص . محمد اکبر خان مدیر درملواکی هم فعلاً در هرات برای همین مطلب خدمتی میباشد .

مدیریت مامورین :

تشکیلات داخلی وزارت صحیہ فرار آتی تعدیل و ت-عه یافته است :

الف: ریاست عمومی حفظ الصحه و ترمین صحه عامه که شعبت ذیل من مربوط است

(۱) مدیریت نشریات ، تبلیغات و مجله روغنیاء

(۲) د مجارله و امراض ساری .

(۳) د بین المللی .

(۴) د احصائیة .

ب: ریاست تشکیلات و تجهیزات:

(۱) مدیریت تشکیلات.

(۲) د درملواکی .

(۳) د تقنیش

ج: مدیریت عمومی ادارې

(۱) شعبه مامورین

(۲) د اجرائیه

(۳) مدیریت اوراق

د مدیریت قلم مخصوص

د هفت دکتوریکه از طرف ریاست یوهنتون باین وزارت معرفی شده و بمرامج آتی مقرر شده اند:

(۱) دو دکتور محمد حسین خان بهیت دکتور ژاندره اندخوی .

(۲) د غلام حضرت خان د دامام صاحب

(۳) د عبدالرحیم خان د شفا خانۀ کنړ گاه

(۴) د عبدالنبی خان د سر طبیب د ایز نکی

(۵) د غلام حیدر خان د شامل مسکری شده است

(۶) د محمد اکبر خان د دو دکتور مجیس

(۷) د حیدر علیخان د ممانه خانه شهر آرا.

(و) (۱) یکمه آبله کو بان از کورس آبله کوبی فارغ و بمرامج هر بوطعوض کمبود مقرر گردیدند.

(۲) د پرستاران اختصاصی فارغ التحصیل مکنت پرستاری از ریاست یوهنتون فارغ بهیت

پرستار و کفیل سرپرستار عوض کمبود بشفاخانه هامقرر شدد .

(۳) باقر تمند دو دکتور طالب بیک متخصص امراض داخله از تاریخ ۴ ثور ۱۳۲۷ تا ۲۱ ثور

۲۸ برای یکسال تجدید فرار داد شد.

(۴) بامحترمه منور خانم دو دکتور نسائیۀ از تاریخ ۴ ثور ۱۳۲۷ الی ۲۴ ثور ۱۳۲۸ تجدید

قرار داد شده است.

(۵) د دو دکتور عبدالظاهر خان سر طبیب ممانه خانه های بلدیۀ تر رفیعات سنوی هداسنه

از رتبه ۴ بر تبه ۳ ترفیع نموده است .

(۶) د دو دکتور عبدالرحیم خان رئیس انجمن ملاریادر تر رفیعات سنویه از رتبه ۴ بر تبه ۳ ترفیع

نموده است .

بامسکاری ریاست بلدیۀ کابل موسسه زایشگاه در شهر آرا افتتاح یافت که دو دکتورس منور خانم

در آنجا موظف بوده تحت نظارت و نگرانی سر طبابت اجرا آت می نما بند .

انجمن اتحادیه دو دکتورن دندان افغانی نیز افتتاح یافته که حسب تصویب هیئت دو دکتورن

دندان و منظوری مقام وزارت دو دکتور عبدالله خان طرزی بهیت رئیس افتخاری آن تعیین شدند

و انجمن مذکور را ج کفیل وزارت صحبه افتتاح نمودند .

امور وزارت مخابرات

وزارات مخابرات در سال جاری در شقوق مختلفه دوائر مربوطه خویش حتی المقدور اقدامات نامی نموده که اینک خلاص کارهای مهمه آن را قرار آتی نشر می نمائیم:

امور بستی :

الف ارتباط خارجه :

تا سال ۲۶ صرف پارسلا تیکه از خارج افغانستان بنام دفتر هائی بستی کابل - قندهار - جلال آباد می رسید پذیرفته می شد، اما در سال جاری این محدودیت را وسعت داده به پذیرفتن پارسلا ت وارد از خارج برای دفاتر بستی تقریباً اکثر مراکز بستی افغانی از قبیل شهرهای هرات - قندهار - میمنه - مزار شریف - گردیز - قطن - بدخشان و چهاریکار موافقت بعمل آمده و از صورت موافقت پذیرفتن پارسلا ت وارد بتمام ممالک عضو اتحادیه بین بستی برن فریمه دفتر اتحادیه بین المللی بستی خبر داده شده است .

چون مرسولات بستی و پارسلا های بعضی ممالک خارجه که از طریق بمبئی می آیند ذریعه دفتر بستی بمبئی به پسته خانه های پاکستان تقسیم شده و از پاکستان دو باره بسته گردیده به کابل می رسد که این طریق سبب معطلی و سکتگی امور بستی را فراهم ساخته است ، لهذا اقدامات متواتر در جریان است تا در آینده پسته های مربوط به افغانستان از خود دفتر بستی بمبئی بنام دفاتر بستی کابل - قندهار - و جلال آباد بسته گردیده سرراست به دفاتر بستی این مملکت برسد البته این طریق علاوه بر اینکه مرسولات بستی بدون معطلی به مراجع آن می رسد ترصد و تجسس ما را در امور بعضی مرسولاتیکه خلاف ترتیب بستی بوده و ناقص می رسد نیز منحصر بیک مرجع ساخته و علاوه بر آن بسیار امید است رفع شکایات مرسلا تیه شده بتواند .

تصدیق قراردادهای بستی و پارسلا تیکه در سال ۴۷ در پاریس منعقد شده بوده ترتیب نقشه بستی خطوط داخلی ، پسته های افغانستان که بک نقل آن بدفتر اتحادیه بستی بین المللی متعینه برن نیز ارسال شده است پذیرفتن از سالات بستی از افغانستان برای هسیا تیه از طریق پاکستان و هندوستان تقدیم بک اندازه سکت های بستی افغانستان بطور هدیه برای بعضی ممالک که خواهش نموده بودند و این تعارف ذریعه دفتر بین المللی بستی برن بعمل آمده است .

- ترتیب حساب بابت پارسلات باهندو-تان در سال ۱۹۴۸

ب: - اور پستی در داخل :-

- غلام فاروق خان مدیر عمومی پسته برای ۶ ماه به غرض تکمیل عملیات و مطالعات و توسعه معلومات در امور پستی به سویس اعزام و بعد از تکمیل مطالعات و مباد مذکور موفقا به وطن عودت نمودند .

- فرمایش و طبع بکننداد مکفی نکت پسته به اروپا طبع و توزیع دونوع نکت های مخصوص (روز حمایت اطفال) که در آن روز در تمام پسته خانه های افغانستان به فروش رسیده و در مکانی است استعمال شده و عایدات آن بحساب اعانه اطفال تعلق گرفته است .
طبع یک قسم نکت بفرص رساله گره یونان که در تمام پسته خانه ها برای یک روز بفروش رسیده .

ارسال و مرسل مرسلات پسته از قندهار به ارزگان و بالعقابل ذریعه موتر

- افتتاح پسته خانه محلی در منطقه ده سبز (کابل)

ترتیب در ارسال و مرسل پستی در خط کابل الی بل خوری به ترتیب بومیه و بین کابل و مرار شریف - فطن - قندهار - جنوبی - در هر هفته از هفته ۳ دهم الی هفته ۴ مراتبه در جنوبی از ۳ به ۳ دفعه .

- حمل و نقل پسته ذریعه موتر در خطوط ارگون و خوست که قبلا ذریعه افرا دیاده به عمل می آمد .

امور تیلیگرافی :-

الف :- مربوط به خارجه :-

شمول افغانستان در کنوانسیون تلگرافی بین المللی اتلا تیک سنه ۱۹۴۷ و اطلاع آن به حکومت سویس و سکرتر - جنرال دفتر اتحادیه تلگرافی جینوا .

- ترتیب پروژه های قرارداد تلگرافی سیمدار و بیسیم و هم رادیو تیلیفونی بین افغانستان و پاکستان و افغانستان و هندوستان .

- شمولیت افغانستان در کمیته فریکانس های بین المللی در جینوا « به حیث سامع »

- ترتیب نرخ نامه تلگرافی از طریق اتحاد جماهیر شوروی و اطلاع دادن آن بدوائر مربوطه .

تادیه سهم اشتراك سال ۱۹۴۸ دفتر بین المللی تلگرافی برن .

جریان مخابرات رادیو تیلیفونی از کابل بالندن و از لندن با کابل که عجالتا طور امتحانی

بعضی اوقات بکار می افتد .

بر علاوه کورس تلگراف سیمدار که در وزارت مخابرات جاری بوده و سالانه تعدادی تلگرافی شق سیمدار را تهیه می نماید وزارت مخابرات داخل اقدامات است ناظر به پلان مرتبه چند نفر طلبه برای تحصیل شق تلگراف بیسیم وهم سیمدار به خارج بفرستد .

- اقدامات برای خریداری چند دستگاہای رادیو تیلیفونی و رادیو تلگرافی جهت برفرار نمودن سرویس های رادیو تیلیفونی و رادیو تلگرافی بامراکز خارجه و داخله .

اقدامات برای خریداری سامان عصری و سیستم جدید تلگراف سیمدار جهت تلگراف خانه های موجوده نقاط افغانستان اقدامات برای خریداری هفت ستیشن بیسیم خورد و یک ستیشن بیسیم بزرگ برای سرویس مخابرات داخلی و خارجی .

ب :- مربوط به امور تلگرافی داخله .

- تاسیس تلگراف خانه سیمدار در چار بکار .

- بر علاوه کورس تلگراف سیمدار که در وزارت مخابرات جریان دارد کورس فتن ترتیبات مقدماتی برای تاسیس یک کورس تلگراف بیسیم .

- فرستادن هیئت های فنی نفتیش برای واری لاین های تلگراف سیمدار ولایات شمالی .

- اجراءات برای تطبیق دوسیه های وارده مشایعات بین المللی که از دفتر تلگراف خانه

می رسد و اخبار توزیع آن به تلگراف خانه های داخلی .

ترتیب پلان توسعه تلگراف خانه های جدیدالتشکیل سیمدار و بیسیم .

(امور تیلیفون) -

- چون پلان انومومات ساختن تیلیفون های تمام نقاط افغانستان به تدریجی بوده دریک سال

و یا دو سال بنا بر کثر اقتصادی به عمل آورده شده نمی تواند عیالاً یک دستگاہ یک هزار لینه اتومات از امریکا خریداری گردیده و مقرب به کابل وارد و نصب خواهد شد .

- برای فن انجینیری و میخانیک و دستگاہای تیلیفون های اتومات و غیره (متعلم

برای تحصیل فن تیلیفون به خارج اعزام شده و در نظر است فرستادن متعلمین برای این فن

در هر سال به عمل آورده شود .

علاوتاً راجع به امور تیلیفون اساساً وزارت مخابرات در نظر دارد عوض سیستم موجوده

(سنترال بطری و لو کسل بطری) تیلیفون سیستم جدید اتوماتیک را به کار بیندازد اما

تا اینکه بکار انداختن سیستم های جدید موفقیت حاصل شود اینک در تقویه سیستم موجوده

نیز کوشش و اقدامات چندمی نموده است بدین فرار :

الف : خریداری سامان توسعه و امدادیه از قبیل سوچپوردهای متعدد از د لینه الی

۱۰۰ لینه کیلی و هوائی و همچنین دستگاہای تیلیفون و باقی سامان ضروریه چنانچه اکثر

- سامان مذکور به کابل وارد و به مراکز لازمه و ضروریه مثل - کابل - فندهار - هرات مشرقی - کر دیز - میمنه - غیره توزیع و نصب گردیده وهم به کار انداخته شده است .
- ب - تمدید لین تیلیفون در حکومت کلان دایزنگی بظول تقریباً (۲۰۰) میل .
- ج - فرمایش يك اندازه سامان لین های تیلیفون از قبیل سیم ، اسلتر و غیره .

مدیریت مخابرات مزار شریف :

- ۱- قبل برین بسته های مینونی ولایات هرات ، مشرقی ، جنوبی و فندهار توسط بسته عنوانی مرکز صادر میگردد. در هنده السنه عنوانی ولایات مذکور از مدیریت عمومی مخابرات ولایت مزار شریف بسته سرراست و مستقیماً صادر می شود .
- ۲- يك بسته خانه شهری در هنده السنه منظوری آن اصل و برای تسهیل اجرای مراسلات دواتر رسمی و غیره را جمین در حصه بازار علم افتتاح و مامور مؤظف آن به اجرای امور یستی می بردازد .
- ۳- از جمله چوب های باقیمانده سال گذشته پایه های تیلیفون به تعداد یک هزار و پنجصد اصله در هنده السنه از سریل الی یشم شرئی و از خجچی الی لین بغزقم بطرف حدبخشی هیرغان و اندخوی نصب و بسکار انداخته شد و بتعداد دو هزار و پنجصد اصله پایه چوبی جدید توسط مامور وظیفه دار مدیریت عمومی مخابرات تحت کار است که بعوض پایه های کمبود و بیکاره در حصه لین مربوطه حکومت آفچه ، دوات آباد و حکومت کلان بلخ نصب کرده شود .

مدیریت مخابرات ولایت جنوبی:

حکومتی حاجی میدان که در حاشیه سرحد واقع بوده ولین تیلزون در آنجا تمدید نکرده بود نظر به مشکلات اداری و ایجابات منطوقی حسب پیشنهاد ریاست تنظیمیه و منظوری مقام صلاحیتدار از مرکز حکومت کلان خوست تا حکومتی مذکور لین تیلیفون تمدید و مورد استفاده قرار داده شد .

مدیریت مخابرات حکومت اعلای فراه :

يك سوچورد بین سلیمان و چغانسور نصب نموده و در معرض استفاده قرار گرفته است . و نظر به پیشنهاد حکومت اعلای فراه و منظوری وزارت مربوطه لین تیلیفون علاقه بالابلوک و علاقه ناد علی و علاقه قلعه کاه سامان تمدید لین از قبیل سیم و غیره تهیه گردیده است .

امور معادن

دراثر تحقیقات و اجرا آت چندین ساله این امر به اثبات رسیده که سایر معادن مکشوفه مملکت عزیز ما مستلزم تحقیقات سردی (Survey) و جیالوجی (طبقات الارض) و برمه کاری (Boring) و حفر صوفاها و تونل کشی و غیره مطالعات فنی بوده و سرروی عمومی و اجرای تمام این عملیات کارات صعب و پرمصرف میباشد که پیشبرد عملیات مذکور را بجنب استخدام گروه های متخصصین و تهیه آلات و لوازم فنی را مینماید اهر گروه شتمل از متخصصین جیالوجی و سروریرها نمونه بردار - برمه کار - محمل - انجنیر استخراج آمو و منتظم اداره بوده و با لوازم مکمل به تحقیقات مفصل طبقات الارض و نقشه برداری و برمه کاری و انجنیر هر یک از معادن ضرور به پیردازند که برای انجام این کار بودجه هنگفتی از جمله ضروریات است در وقتیکه يك بودجه برای تعالی و ارتقاعی منابع معدنی مورد بحث قرار میگردد اشخاص صیکه اینه موضوع را تحت فور بگیرند یا بعضاً که اجرا آت وزارت معدن را از دور مشاهده میکنند اولتر باید بدانند که نتایج این کار بیک گونه چانس متعلق و مربوط است غالباً تجسسات مواد معدنی در زیر زمین خساراتی را عاید میکنند و گاهی از همچه تجسسات و کشفیات چانس بدست می آید که تمام خسارات را جبران مینماید مثلاً در برمه کاری معادن نیل ممکن ده سوراخ برمه که در اعماق معدن فرو برده شود نیل ندهد مگر از سوراخ یاز دهم ممکن به مقدار وافر نیل فوران نماید که تمام مصارف را تلافی کرده و منافعی هم تولید نماید یا اینکه به هیچ نتیجه واصل نشده و تمام مصارف بهتر برود چون وزارت معادن فعلاً بدوره کشفیات مقدماتی ذخایر معدنی مملکت خویش قدم اول گذاشته و دو راه پیدا کردن مقادیر از راه چانس خوب جد جهد میورزد بایست در این چانس نرنیبی اتخاذ شود که بیشتر به مفاد مملکت عزیز تمام شود .

۱ - چون وزارت معادن در حال حاضر نظر به ملحوظات و مشکلات فوق قادر به صدور فلزات صاف و خالص نمیشد برای آینده قریب عوض فلزات خالص تنها مواد خام معدنی را صادر و به مارکت های دنیا عرضه خواهد نمود مواد معدنی کروم (Chromite) (تالك Tale) یعنی سنگ صابون سرب (Lead) و جست (Zinc) (بیریل Bergl) تماماً بدون ذوب و تصفیه قابل فروش بازار دنیا میباشد چون عملیات ذوب و تصفیه آنها توریید و نصب ماشین های قیمتی را ایجاد میکند و هم مقاصد تصفیه آنها به تهیه مواد محروقاتی منحصر بوده که در مملکت ما فلت دارد در این صورت بواسطه عدم لوازم ضروری و در برداشتن مشکلات فوق لازم میگردد برای فروش مواد خام پیداوار مملکت خریدار مناسب پیدا کرده شود چنانچه در این باب با مراجعاتیکه به مواد خام معدنی فوق الذکر احتیاج دارند اقدامات لازمه جریان دارد .

۲ - : فعلاً وزارت معادن افسکار خود را به صادرات همان نوع معدنیات تمرکز داده که ماشین های معدنی کمتری یافته کردن را ایجاب نمیکند و اکترا لازم دارد مواد معدنی کروم و تالک و بیریل مثالهای برجسته از معدنیات تجارتهای است که توسط مزدور کاران و عمده کاریگر افغانی بوسایل سهل تر تولید میگردد بایست در دوره فعلی که به مضیقه اقتصادی گرفتار هستیم نباید در امور معادن مملکت که تا هنوز سر نوشت آنها طور قطعی معلوم نشده ماشینهای گرانبهای معدنی خرید و بکابیندازیم تنها برای کشفیات فعلی تحت الارضی بعضی معادن مهمه از قبیل تیل، ذغال و غیره به وجود ماشینهای بره و لوازمات ضروری آن مورد احتیاج دیده میشود تا بواسطه آن چگونگی ذخایر و اوضاع طبقات داخلی معادن قابل کشفیات به سهولت و سرعت ممکنه معلوم شده بتواند بهمین جهت تحقیقات سروری و برمه کاری بعضی معادن از قبیل سرب و جست دره نورو خاکریز قندهار ذریعه کمپنی مورینس نودسن بصورت قرارداد رویدست گرفته شده و در آینده که ککارات معادن به پیمانہ و سیم جریان پیدا نماید هندالافتضا به تهیه و توریید سامان و لوازم ماشینری بیشتر اقدام خواهد شد .

۳ - : وزارت معادن جدوجهد میور زد به توریید چنان معدنیاتی که بصورت رگهای معدنی بر روی زمین معلوم می شود و در حجم و ذخایر خود بزرگ بوده و قابل صدور مارکیت های دنیا واقع شده بتواند شروع کند و سپس اندازه دارائی (Ionnage) ماده معدنی برای معدنی کشفی معلوم شود که در ضمن این تشریحات اجرا آتی که در جریان سال ۱۳۲۷ را جمع به معادن کرومیت لهو کروتالک موضع هبدالخیل شنوارو سرب و جست موضع دره نور و بی بی گوهر خاکریز قندهار و بیریل دره کر مشرفی و غیره امور لازمه بعمل آمده ذیلاً بطور اختصار بقرض معلومات خواننده کان گرامی شرح داده می شود -

۱ - : راجع به کرومیت لهو کر : رگک کرومیت محمد آغه لهو کرد که به فاصله ۳ کیلومتر طرف شمال شرق فریه سیاه کوه نواحی محمد آغه وجود دارد و فاصله آن از مرکز (۳۶) میل میباشد بصورت یک شکوکه در بین سنگهای باز یک قرار گرفته و از کرومیت خالص متشکل میباشد که بشکل مثلث ساختمان دارد ضلع طویل آن به طول پنجاه متر و وضع دیگر به طول ۳۶ متر و ۳۱ متر درازی دارد که مساحت آن طور تخمین در حدود (۵۰۰) متر مربع بوده و اگر عمق آن چهل متر تخمین شود بالغ بر (۱۰۴۳۴) تن مواد خام کرومیت از همان یک نقطه مذکور بدست آمده میتواند در اثر تجسبات وزارت معدنی یک ذخیره دومی بصورت یک برآمدگی (Outerop) بطول (۱۹۰) فتن و عرض (۶۶) فتن بفاصله ۲۸ میلی کابل بموضع لهو کر جدید کشف گردیده که نسبت ذخیره اولی راه خوبتر و ذخیره بیشتر دارد همچنان متخصصین مربوطه موفق گردیدند که در همان نواحی ذخیره دوم کرومیت را پیدا و هر سه معدنی مذکور

تحت عملیات نقشه برداری قرار گرفت که به‌تعم سال ۱۳۲۷ نقشه های توپو گرافی معادن مذکور نیز انجام و تکمیل یافت و در همین نزدیکی ها برحسب قرار داد علی‌جده به امور برمه کاری معدن مذکور که به اندازه (۳۲۶۶) فـت برمه کاری را ایجاب میکنند توسط کمپنی مورسن اقدام میشود مقدار زیاد مواد بالای سطح زمین موجود است که بدون وسایل ماشینی به ترتیب سهل و ساده عملیات معدن کنی بالای آن شروع شده میتواند و فعلاً طوریکه ذکر شد هزارها تن مواد خام کرومیت برای فروش در مارکیت های دنیا موجود دارد قیمت بازار کرومیت به اساس فیصدی کرومیک اوکساید (Chromic Oxide) که دارای ماده معدنی میباشد تعیین میگردد. معیار اساسی برای فلز کروم که در بازار جهان بکار میرود عبارت از فلزیست که حاوی ۴۸ فیصد کرومیک اوکساید باشد ماده معدنی کرومیک ماتریباً دارای ۵۱ تا ۵۰ فیصد خواهد بود یک نتیجه تجزیه آخری که از امریکا رسیده مقدار کرومیک اوکساید نمونه کرومیت ارسالی ما را () فیصد نشان داده اند و نمونه اولی که بفرض تجزیه در امریکا فرستاده شده بود مقدار موجودیت فلز خالص کرومیوم آنرا (۳۷ / ۷۵۹) فیصد و آهن محتوی آنرا (۱۳ / ۲۴) فیصد نشان داده اند قیمت همین نوع کرومیت در امریکا فیتن چهل دالر میباشد راجع به فروش مواد خام و وسایل ترا نسبت و تحقیقات مزید آن وزارت معدن داخل مقامه و اقدامات میباشد و امید است به نتیجه حاصل و مفاد از فروش آن بدست آید.

(ب) راجع به تالک (Talc) پیداوار عبدالغیل شنوار مشرفی :

ماده معدنی تالک مشهور به سنگ صابون است و یک نوع سنگ سفید بسیار نرم و اشم میباشد ذخایر مکشوفه آن در شنوار ازرقم بسیار اعلی بوده و ذخیره آن مانند کومیت لهوگر خیلی بزرگ میباشد در گهای سطحی آن یک سلسله از لیزن های (همدسبه) است که تالک میل وسعت داشته و هر عددی آن به اندازه پنجاهفت طویل و (۱۲) فـت عرض میباشد از حجم رگ سطحی زمین واضح میشود که ماده معدنی تالک به مقدار وافر موجود است استخراج آن بوسایل ساده تسهیلات زیاد دارد و به واسطه نزدیکی خط آهن پاکستان که چهل میل فاصله آن از سرحد میباشد ترانسپورت ماده معدنی مذکور به سهولت و نسبتاً گراهه ارزانتر صورت خواهد گرفت قیمت موجوده فروش آن در امریکا از قرار فیتن چهل دالر میباشد که از فروش آن نیز مقادیر متصور است تنها بواسطه نرمی سنگهای مذکور و وسایل باربندی و جلوگیری از سائیدن و شکستن آنها احتیاط و مشکلات زیادی بکار دارد که باربندی و تهیه بارنامه در قیمت تقلبی آن لنگر می اندازد این معدن هم هزارها تن تالک برای فروش مارکیت های دنیا موجود کرده میتواند در سال ۱۳۲۷ نمونه های لازمه در امریکا فرستاده شده برای

د کابل کالی

تحقیق و انکشافات مزید معدن مذکور اقدامات جاری وید ای قرار داد و فروش آن مذکرات ادامه دارد .
ج) راجع به معادن سرب و جست دره نور و موضع بی بی گوهر و خاکریز فندهار ،
علاوه بر تجسس سال ۱۳۲۶ معدن مذکور در سال ۱۳۲۷ نیز چندین مراتب تحت معاینه
متخصصین وزارت فرار گرفت و نمونه های جمع شدگی بقرض تجزیه فرامریکا از سال شد که
نتایج آن قرار ذیل است :

موضع دره نور نمونه (۶۴) جست ۱۲/۳۴ فیصد سرب ۵/۸۲ فیصد نقره ۴/۷۸ اونس طلا ۱/۰۲۱ اونس
بی بی گوهر فندهار (۶۶) جست ۱۶/۴۱ فیصد سرب ۹/۹۸ فیصد نقره ۳/۳۲ اونس طلا ۱/۰۱۱ اونس
چون دره نورف و بی بی گوهر قند هار یک موضع غریب و برای امیدواری پیدایش انواع
معدنیات بوده و قابل کشفیات مزید میباشد بنا بران مسایل نقشه برداری و برمه کاری آن
بر حسب قرار داد علیحدہ با کمپنی مورینس تحت اجرا گرفته شده .

د) معاینات در اطراف معدن شبرغان از روی نقشه طویو گرافی و جیالوجی توسط متخصصین
داخلی وزارت ترتیب گردیده ثابت شد که انتی کلاین (کمانی) تیل شبرغان نسبت به
دیگر انتی کلاین های تیل دار افغانستان زیادتر امیدبخش بوده مستلزم عملیات برمه کاری
و اکتشافی دیده میشود .

د) بیریل موضع سرور دره کتر مشرفی :

یک پارچه کرستل بزرگ بیریل که توسط آقای غلام علیخان از موضع مذکور آورده
شده بود به امریکا فرستاده شد تا از نقطه نظر بیریم او کساید تجزیه کرده نتایج آنرا
ارسال بدارند نمونه مذکور در امریکا طرف دلچسپی زیاد واقع گردیده این ماده معدنی نیز
در مارکیت های دنیا بازار خوبی دارد و بقرابت زیاد فروش میرسد ولی مقدار فروش و صادرات
آن مثل کروم یا تالمک در بازار امریکاه به پیمانه و بیع نمیشود راجع به ذخیره و مقدار پیدایش
مواد مذکور معائنات و تجسسات مزید ادامه دارد .

س) راجع به نقره پنجشیر ، میگوید در قدیم نقره از رود پنجشیر بدست می آمد
بهین ملحوظ تجسسات و مطالعاتیکه در جریان سال ۱۳۲۷ ذریعه هنر مند مستر والش و باقی متخصصین
بدره پنجشیر بعمل ظاهر گردید که منطقه پنجشیر از حیث دارائی معادن یک منطقه خیلی
دلچسپ بوده و مستلزم تحقیقات اکتشافی و مطالعات فنی مزید میباشد معادن متزوه از قبیل
مس و آهن و سرب و غیره در آنجا وجود دارد در موضع دره غربی یک عده حفاریات سابقه موجود
میباشد که مستر والش و آقای دوکتور سلطان احدخان بر این عقیده هستند که درین حصه
معدن سابقه نقره پنجشیر که با قوت هوی در کسب معروف معجان البلدان خود از آن حکایه
نموده واقع خواهد بود تا جائیکه متخصصین مذکور عملیات نمودند از معدن قدیمه مذکور
کالیبیت نقره دار (ترکیب معدنی سرب و کوگرد) استخراج گردید ، است مگر مقدار

۱. وزارت معادن

نقره آن قلیل است از وضعیت عمومی حفاریات معدن قرار نظریه دا کتر سلطان احمد خان چنان معلوم میشود که باید در اساق احتمالی معدن مقدار نقره روبره افزودی پرود و این طبقه را که در اصطلاح علمی سمبنتیشن میگویند شاید در عمق شصت متری سطح معدن موجود باشد صوفهای قدیمی معدن مذکور بواسطه ضیق وقت کاملاً دیده نشده و در نظر است که منطقه معدن دار پنجشیر از حصه زمان کورالی خاواک که تقریباً به طول ۳۰ کیلومتر میباشد عندالموقع در سال ۱۳۲۸ به پیمانہ و سبتر تجسسات و کشفیات کرد و مسائلیکه به تجسسات و کشفیات معدن ربط داشت بانصورت اقدامات وزارت معادن بصورت مجمل در فوق توضیح کردید مبادینکه تحت کار و عمل میباشد صورت واردات آنها فرار ذیل شرح داده میشود بحیث عمومی ترتیب جریان کار و ترقی عمل در معدن نمک و ذغال که تحت کار و استقاره میباشد در سال ۱۳۲۷ نسبت سال ۱۳۲۶ در ترقی و مفاد میباشد که تطبیق آن طور خلاصه در جدول ذیل نشان داده میشود.

واردات	سال تمام سنه ۱۳۲۶	بازده ماهه الی اخیر دلو سال ۱۳۲۷
۱ - مدیریت نمک تالقان	۲۴۵۷۶۰/۸۲ - افغانی	۲۲۷۷۶۷۸/۳۹ - افغانی
۲ - « نمک اندخوی	۱۷۰۵۵۷۴/۹۰ - »	۲۳۸۰۳۷۷/۵۸ - «»
۳ - « نمکسار تاجقرغان	۱۲۶۸۰۶/۷۵ - »	۱۲۴۹۶۰/۶۰ - «»
۴ - « نمکسار قندهار که به اجاره داده شده	۳۰۰۰۰۰/۰ - »	۳۰۰۰۰۰/۰ - «»
۵ - هرات که نهالی عبارات نمک مذکور را بالای و آوایشی و مالیة خود قبول کرده اند	۲۲۰۰۰۰۰/۰ - »	۲۲۰۰۰۰۰/۰ - «»
سال تمام سال ۱۳۲۶ — بازده ماهه الی اخیر دلو ۱۳۲۷		
۶ - نمک چشمه شور بند که به اجاره داده شده	۳۱۳۶۰/۰ - افغانی	
۷ - نمک ملک دین بیل مقر که عمل آن شش ماهه میباشد	۱۶۲۷/۵۰ - »	۴۳۴۱۸/۷۵ - افغانی
۸ - نمکسار کلفگان	۱۱۵۴۵۱/۴۴ - »	۳۱۹۱۱۳/۲۳ - »
فروش ذغال معدن ایشیسته در سال ۱۳۲۶ = ۴۴۵۸/۴۶ - خروار قیمت آن = ۱۱۱۴۶۲۵/۰ - »		
بالای دوائر	۶۷۴۴/۵۲ - خروار	۱۲۱۰۸۳۷/۰ - «»
فروش ذغال معدن ایشیسته در سال ۲۷ برای		
مصارف سوخت داشها	۱۹۰۰/۰ - خروار	۹۵۰۰۰/۰ - «»
فروش ذغال معدن کر کرد در سال ۱۳۲۶ - کار نشده.		
»»»»	۲۸۶۰/۰ - خروار تخمین	۱۹۸۸۰۶/۰ - افغانی

امور ریاست مستقل زراعت

در راپورت اجراءات سنه ۱۳۲۶ ریاست مستقل زراعت ۳۳۳ درج سالنامه گردیده بود صراحتاً متذکر شده بودیم که در پروگرام مرتبه ریاست مستقل زراعت سه سال اول مخصوص فراهم آوری معلومات و توسعه تحقیقات و جمع آوری وسایل کار و فراهم آوری نفر و قوه پیشبرد کار میباشد و در سه سال دوم عملیات فنی و در سه سال سوم تطبیقات آن بعمل می آید و متذکر شده بودیم به آنهم ریاست زراعت در سال اول فعالیت خود را محدود به فراهم آوری معلومات و توسعه و تحقیقات ندانسته در زمینه بعضی امور مهم فلاحتی که موفقیت و اقتصادی وقت ایجاب تعطیل آنرا کرده نمیتوانست داخل میدان عمل گردیده در همان سال ۱۳۲۶ باره از کارات مهم از قوه به فعل انجامیده که برجسته ترین آن فراهم نمودن غله برای اهالی و ترتیب پلان تولیدات پنبه و لبلبو و سیاست مالداري و پخته کاری دهانه شاوم - مدافعه امراض حیوانی و نباتی و اعطای قرضه به دهاقین و خریداری یکمده ماشینهای زراعتی و تشکیل بعضی اتحادیه های زراعتی و انتظام و توسعه امور مساح و فروش يك اندازه اراضی حکومتی و غیره کارهای مهم دیگر بوده است که اکثر آنها در همان سال ۱۳۲۶ قطع نگردیده و دامنه اجراءات آن - برای سنه ۱۳۲۷ توسعه پذیرفته است یعنی در جریان سنه ۱۳۲۷ کارهاییکه بعمل آمده است اکثراً نتیجه کارهای آغاز شده سنه ۱۳۲۶ بوده است که در سنه ۱۳۲۷ صورت تکمیل پذیرفته است .

ناگفته نماند که در جریان سنه ۱۳۲۷ ریاست زراعت در عملی نمودن اکثر کارهای که دارای جنبه تکنیکی میباشد خصوصاً توريد ماشینها و آلات و ادوات فنی دچار مشکلات بوده است و بناء علیه در عملی نمودن نصب العینهای خویش طوریکه در پروگرام کار تعیین و تثبیت گردیده است بسکتتکی های مخصوصی دچار بوده است که اگر سکتتکی های مذکور بنا بر وضعیت بحرانی دنیا ادامه پذیرد البته در اجرای امور خصوصاً کار هائیکه اجرای آن وابسته به ماشینها و آلات و ادوات فنی میباشد اختلال مهمی پدیدار خواهد شد . مثال برجسته که برای اثبات این مدلول داریم موضوع تراکتور های بفلان است که بایست در ماه نومبر ۱۳۲۷ به کابل رسیده و در اواخر سنه در بفلان برای زراعت لبلبو بیکار انداخته میشد و لاکن با وجود تاکیادات و مساعی متواتر ریاست زراعت تا کنون تراکتور های مطلوبه و ماشین های منضمه آن بر ریاست نوصول نورزیده است . باسلاس همین پیش آمد میتوان مشکلات تکنیکی ریاست زراعت را که پیشبرد کاراتش با وسایل و ادوات فنی ارتباط کلی دارد قیاس نمود با این همه مشکلات ریاست زراعت در جریان سنه ۱۳۲۷ در اثر فعالیت و مساعی خویش

موفق به انجام دادن يك عهده كار های مهمی شده است که اجمالا فرار ذیل معاومات داده میشود :

- آ (استخدام یکعده متخصصین زراعتی از آستریا .
- ب (فرمایش دادن تراکتور ها و بعضی ماشین های زراعتی و آلات و ادوات فنی .
- ج (فرمایش دادن مواد کیمیایی ضد حشرات و امراض .
- د (فرمایش يك مقدار سیروم و واکسین ضد امراض حیوانی .
- ز (توريد یکعده تن نخ لمبو برای اراضی بفلان و دیگر حبوب مثل گندم ، سویاچین زغر ، آفتاب پرست ، پیدانجیر ، و نباتات جنگلی سبزیجات و غیره .
- س (ترویج و توسعه زرع پنبه و اجرا آتیکه در آن باره بعمل است .
- ش (ترویج و توسعه زرع لبلبو در بفلان و اجرا آتیکه در آن باره بعمل آمده است .
- ع (مسایل آبیاری و اصلاحات در آن باره .
- ف (فروش املاک بمطلوب اینکده ذریعہ اهالی بصورت بهتر مورد استفاده فرار داده شوند .

۱ - استخدام یکعده متخصصین زراعتی آستریا :

زراعت که باصطلاح عصری فنی بلند بردن تولیدات حیوانی و نباتی است با تکنیک عصری آنقدرها ارتباط کلی دارد که در هر مملکتی که بدون تمسک به تطبیقات فنی و بدون استفاده از ذرایع تکنیکی به تولیدات زراعتی می پردازند مساعی زراعتی دستخوش تحولات غیر مترقبه بوده بمقابل مصرف و زحمتی که در زرع اراضی خویش متحمل میکردند بدون محصول جزئی که آنهم به تلفات و صدمات متعدد متصادف میباشد چیز دیگری بدست آورده نمیتوانند حاصل فی جرایی قله جات و سبزیجات خیلی قلیل ، حیوانات اهلی ضعیف بامراض دچار و حاصلات سر درختی از حوادث جوی و حمله حشرات متعدد باتناقص توأم و در نتیجه دهاقین بخسارات اقتصادی و پریشانی مبتلا و در اوضاع اقتصادی مملکت بحرانی پدیدار میگردد .

پس خواهی ناخواهی بایست مملکت ما که برای تامین حوائج داخلی و تقویة تجارت خویش در خارج مجبور به بلند بردن تولیدات زراعتی خویش میباشد بذرائع تکنیکی و میکا نیکی عصری متوسل گردیده حاصلات زمین خود را زیاد و حیوانات خود را بمقابل امراض وضعف مدافعه - و تقویه و محصولات سردرختی را اصلاح و مقدار آنرا زیاد نموده و دهاقین خود را به تمام ذرائع ممکنه و توان خویش تقویه نماید -

اینهمه مسایلی است که ریاست زراعت داخل پروگرام خود نموده بمطلوب اینکه این مرام از قوه به فعل انجامد درحالیکه ذرائع فنی لازمه بدست ریش هم نبوده است تا حدی داخل اقدامات شده است لاکن برای اینکه همچو مطالب مهم بصورت خوشر و به پیمانۀ وسیعتر صورت عملی را اختیار نماید به استخدام یک عده متخصصین خارجی متشبت گردیده که شش نفر آن رسیده و چهار نفر دیسر آن متعاقبا خواهد رسید متخصصینیکه رسیده اند در فن جنگلات و اصلاح حبوب و نباتات طبی و صنعتی و مدافعه حیوانی و نباتی و تربیه حیوانات و اصلاح و تقویه اراضی تخصص دارند که اگر ذرائع لازمه کار بدسترس شان گذاشته شده بتواند البته تا مسج مهمی از مطالعات و اجراآت فنی شان گرفته خواهد شد. ریاست زراعت تا وقتیکه آلات و ادوات فنی لازمه متخصصین مذکور از خارج برسد سامان لازمه تجارب شان را که در داخل مملکت پیدایش داشت بدسترس شان گذاشته است تا هر کدام بشق مربوطه خویش داخل اقدامات و اجراآت فنی گردند.

در حصه جنگلات مرام اصلی همانا هایه جنگلات موجوده و احیای جنگلات از بین رفته و توسعه جنگلات موجوده و توریید اصلاحات در اصول استعمال و استفاده جنگلات است که درین مسایل مهم همه کسی دلچسپی دارد زیرا که اثبات جنگل در یک مملکت یکی از منابع مهم ثروت بوده و آینده صناعتی و اقتصادی مملکت به وجود جنگلهای وسیع و انبوه آن از تباطا کلی دارد بعبادت دیگر جنگل از منابع مهم تولیدات طبی بوده امروز هر ملت خود را بحفاظت و توسعه آن مکلف دانسته از یکطرف به حمایه و توسعه آن صرف مساعی و پول مینماید و از جانب دیگر از عایدات متعدد و مختلف آن به تنوع ذرائع اخذ مفاد و تامین ثروت مینماید از طرف دیگر جنگل یکی از دارا ئیهای طبیعی است که در آن دخالت انسانها اثر کلی دارد. همین انسانهاست که از سوء استعمال سبب استیصال و انقراض و انهدام آن میگرددند. و همین انسانهاست که در اثر مواظبت و مراقبت و محافظت نه تنها از ضیاع جنگل جلوگیری میکنند بلکه به احیای جنگلات از بین رفته و ایجاد جنگل های نوین نیز موفق می آیند در اینجایا نتیجه متذکر بایست شد که اجرای همچو کار های مهم تنها از یکطرف با چند نفر متخصصین پوره نخواهد بود بلکه در احیا و حمایه جنگلات یک عده زیادی افراد مملکت و حکام محلی نیز دخیل بوده اجرا و تطبیق پروگرام های فنی ایجاب وضع قوانین و تمین وظیفه اهالی و حکام را نیز می نماید و این همه موضوعات که در پروگرام امسال گرفته شده است احیای جنگل و حمایه آنها بدون وضع قوانین و تطبیق نمودن اشدی آن لاممکن است و اگر سر از حلا لات ترتیبات لازمه درین موضوع مهم انتعاذ نگردد ممکن خسارات مزید و علاج ناپذیری به جنگل عاید گردد این مسایل مهم است که ریاست زراعت تحت دقت فرار داده و میخواهد

بمعاونت اشخاص فنی و باهالی و حکام که رول شان در تخریب و در احیای جنگل خیلی مهم است بعمل اجرا گذارد .

در حصه اصلاح حبوب که اکثر ناقص و مریض و بخطر فساد نژادی و (nerescene) مواجهاند کارها نیکه بایست انجام داده شود خیلی مهم بوده اجرای آن ایجاب اتخاذ ترتیبات موثرو و سیم را مینماید و این ترتیبات بایست با اساس دو موضوع مهم طرح گردد .

اول اصلاح جنس حبوب داخلی ، دوم توری و عادی ساختن حبوب اصلاح شده خارجی در افغانستان .
متخصصین که باین مسایل موظف میباشند الان پروگرام کار خود را مرتب نموده است و از طرف ریاست زراعت سامان و آلات فنی لازمه بقدر کفایت کار بدسترس متخصصین مذکور گذاشته شده است و نیز یکمده از آلات و ادوات و ماشین های لازمه از قبیل ماشین تصفیه و انتخاب حبوب بارویا آرور داده شده است .

اصلاح حبوب ذریعه متخصصین مذکور بسه مرحله مختلف بعمل خواهد آمد .

اول - فراهم آوری بکمه دار حبوب اصلاح شده در تجربه گاهای زراعتی .

دوم - تقسیم نمودن حبوب مذکور در بین زمین دارهای بزرگ آنها تا مقدار حبوب متعنه زیاده تر گردد .

سوم - عمومی نمودن حبوب مذکور در بین زارعین .

در شق نباتات طبی و صناعتی :

پلانیکه در نظر است استفاده از مواد نباتات طبی است که انواع متعدد آن از قبیل ترخ - ترنجبین - هنگک - سورنجان - بادیان - افسنتین - نعنا - شیرین بویه بدون از آنکه استفاده کلی از آنها بعمل آمده باشد موجود است . بایست این نباتات طور مفصل تحت مطالعه قرار گرفته انواع و مقدار و مواد قابل استحصالی آنها معلوم و نیز ماشین های مخصوص استخراج مواد طبی آنها از خارج خواسته و مورد استفاده قرار داده شود تا بکمه دار ادویه لازمه مملکت بکجه برای خرید آنها بمبالغی هنگکنتی بخارج فرستاده میشود در خود مملکت تهیه گردد چنانچه قبلا با وزارت صحتیه نیز که در استخراج مواد طبی علاقه مندی دارد موافقه بعمل آمده است که با اشتراک مساعی از طرفین در این موضوع اجراءات بعمل آید . همین قسم در باره دیگر نباتات صناعتی مثل نباتاتیکه از آن عطر گرفته میشود و یا تیل استخراج میگردد و یا ایاف کشیده میشود در نظر است که در تمهیم زرع آن ها اقدامات فنی بعمل آمده زراعت آنها در مملکت توسعه پذیرد همچنین مراتب است که ریاست زراعت برای عملی نمودن آن ترتیبات لازمه را از قبیل استخدام نمودن متخصصین و توری و ماشین های ضروری انضام نموده است

متخصصین نباتات سناختی که در اواخر سنه ۱۳۲۷ وارد افغانستان گردیده است بعضی حصص مشرفی را مطالعه کرده و در جریان سال ۱۳۲۸ از نقاط مختلف مملکت برای مطالعات در اطراف نباتات طبی و دیگر نباتات صناعتی افغانستان گردش خواهد نمود و بعد از اخذ معلومات لازمه پلان کار را ترتیب خواهد داد تا مطابق به آن از نباتات طبی و صناعتی مملکت استفاده لازمه بعمل آورده شود.

علاوه بر آن چون موضوع استخراج مواد طبی از نباتات طبیعی طبی افغانستان با وزارت صحیه و وزارت معارف نیز ارتباط دارد به جلسه تاریخی ۸ برج جدی ۱۳۲۷ بحضور رئیس صاحب زراعت و وزیر صاحب صحیه و نماینده های فنی وزارت معارف در خصوص کشف و طبقه بندی نباتات طبی افغانستان و اصول استفاده از آن قرار ذیل موافقه بعمل آمد :-

اول - کشف و طبقه بندی انواع مختلف نباتات.

دوم - استحصال خلاصه و غیره نباتات بدست آمده و صدور شان .

اقدامات راجع باین موضوع تحت شرایط ذیل انجام می باید :-

(۱) که هیئت های معین برای اجرای این منظور در نقاط مختلف مملکت گردش و تمام معلومات لازمه جغرافیائی نباتاتی و غیره و چگونگی موجودیت و مقدار نباتات را بدست آورده که این قبیل تحقیقات نه تنها از نقطه نظر اقتصادی مهم است بلکه از نقاط نظر صحتی - طبی و علمی برای موسسات مختلف مملکت مفید ثابت می گردد. البته هیئت های معین طبق پروگرام مرتبه که در آینده ترتیب خواهد شد و با اساس آن با تمام شرایط علمی و فنی اجراء میشود و برای اجر تمام مطالب یک مرکز در ریاست دیپو قائم و آمر مسئول آن عهده دکتور سید محمد اسحق خان خواهد بود - اعضای اداره مذکور منحصصین فوق الذکر که شامل این جلسه بودند خواهد بود - و البته حسب صوابدید و درخواست آمر مسئول این اداره و پیشنهاد اعضای آن مامورین اداری و فنی دیگر نیز به آن منصوب خواهد شد. و فعلا علاوه بر اعضای فوق الذکر سه نفر از طلاب زراعت هم بدسترس استفاده این موسسه گذاشته خواهد شد.

(۲) اعضای فنی این جلسه با اشخاص باتجربه و با معلومات ممالک خارج داخل مراسله و مفاهمه شده تا از روی تجارب خود دست های سامان و ادوات ضروری احتیاج این مؤسسه را ترتیب و آماده ساخته و بعد راجع به فرمایشات و خبر بداری آن اقدامات لازمه شود.

(۳) مصارف فعلی این موسسه مخصوصا جهت مصارف کشفیات و غیره آن از طرف ریاست مستقل زراعت پرداخته میشود.

(۴) علاوه برین یکمقدار زمین تجربیه وی از طرف ریاست مستقل زراعت با اشخاص وظیفه دار تعیین میگردد تا تخم های نباتات مطلوبه را در آنجا تحت تجربیه و کشت قرار بدهند.

(۵) این موسسه را برای پیشبرد انجام اداری آن که خارج اختیار و اقتدار آمر مسئول آن باشد يك هيئت نظار که مرکب از شاملین این جلسه بشمول يك نفر نماینده وزارت اقتصاد ملی (رئیس تجارنی) اداره و رهنمائی خواهد کرد .
 (۶) اعضای این جلسه در اوقات مطلوب برای فراهم آوری تسهیلات تشکیل جلسه داده و اساس دیگر آن را ترتیب خواهند داد .

اعضای شامله این جلسه که بتاريخ ۸ برج جدی راجع به نباتات طبی و اقتصادی افغانستان تشکیل جلسه نمودند تسهیلات ابتدائی آنرا تحت (۶) مواد فوق الذکر فیصله و تصویب کرده و بمواد فوق الذکر موافقه نمودند .

در شق مدافعه امراض حیوانی و نباتی نیز ترتیبات وسیع اتخاذ گردیده است متخصصین مربوطه موظف فرار داده شده است تا موسسه سیروم و واکسین سازی بینی حصار را که در جریان سال ۱۳۲۷ یکمقدار زیاد واکسین ضد مرض تا کورا به نقاط بروز مرض تقسیم نموده است وسعت داده شود و برای این مطلوب آلات و ادوات و سامان بکترلوژی قرار نظر یسه متخصص بخارج فرمایش داده شده است و هم چنین در موضوع دفع امراض نباتی و حشرات مضرة آن شروع با اقدامات موثری شده است و ادویه ضد امراض و بیه های دواپاشی و غیره که آلات و ادوات لازمه فرار نظریه متخصص بخارج فرمایش داده شده است و حتی که در شروع سال ۱۳۲۸ ادوات و آلات مطلوبه برسد بر ضد امراض و حشرات مذکور به بیمانه وسیعی مجادله بعمل خواهد آمد .

هم چنین در حصه اصلاح نژاد و تکثیر حیوانات اهلی پروگرام لازمه طرح گردیده است که از عملی نمودی آن نتایج خوبی حاصل خواهد شد علاوه بر متخصصین فوق یکمده مستخدمین دیگر نیز استخدام شده اند که در اوائل سنه ۱۳۲۸ وارد افغانستان گردیده و از آنها در شق نباتات و کیمیاى زراعتی و در تنظیم و ترتیب امور مسلخ وزارت کتان و ترتیب واحداث فارم های زراعتی و غیره امور مهمه زراعتی کار گرفته خواهد شد از تمام این اقدامات و اجراءات فنی مرام کلی همانا بلند بردن حاصلات واز دیاد مواد زراعتی ما است تا از یکطرف حوایج حیاتی اهالی در داخل و از طرف دیگر توسعه و تقویه تجارنی مملکت در خارج تامین گردد .

ب. فرمایش دادن ترکتورها و ماشین های زراعتی و آلات و ادوات فنی تولیدات بریمنانه وسیع که غایه نهائی و مرام اصلی حکومت است تنظیم و تکثیر قوه مولده را ایجاب میکند که آن تامین نمیکرد مگر ذریعه ترویج و تمهید ماشین کاری (موتو کلتوری Motoculture) از اینجا است که يك تمهید تراکتور ماشین های قلبه درو ورا کول و غیره از ریاست زراعت به کمپنی امریکا (هروستر کمپنی و موسسات روسی) فرمایش داده شده است .

تراکتور های مذکورہ مخصوص اراضی بملان و کرشک است و مطلوب کسلی ازان اینست که در نوزاد کار و وقت آبی اقتصاد بعمل آمده و علاوه بران قلبه های عمیق شده حاصل زمین بلند برود و نیز زمین های هم زار و چمنی تصفیه گردیده به زمین قابل زرع تبدیل گردد و در نتیجه در قیمت لبلبوی شکر و غیره محصولات زراعتی تنزیل بعمل آورده شده تولیدات بلند برود .
 مع الاسف تراکتورها که با بست در اوائل دسمبر داخل افغانستان میگردد و برای ماه دلو و حوت در اراضی بملان مورد استفاده قرار داده میشد تا کنون داخل افغانستان ننگر دیده و در نتیجه زراعت لبلبو در بملان برای سال ۱۳۲۸ به عمان ترتیب سال های گذشته عملی خواهد شد .
 علاوه بر تراکتور ها یک عده بجه ها و آسیاب ها و وارت ها و غیره آلات بغارج فرمایش دادند است . همچنین به هرات و چخانسوز و فراه بجه های بادی نصب شده است و نیز یک عده دیگر نصب خواهد شد تا از قندهار گرفته تا به هرات از آب های زیر زمین استفاده شود و علاوه بران بجه ها در کتواز و غیره نواحی قریبا در سنه ۱۳۲۸ بجه های دیگر نصب خواهد شد .
 ج- فرمایش دادن مواد کیمیایی بر ضد حشرات و امراض و اجراتیکه در مدافعه امراض در جریان ۱۳۲۷ از طرف مدیریت دفع آفات ریاست زراعت بعمل آمده است .

چون مجادله بر ضد آفات نباتی و مدافعه حشرات مضره تنها بوسائیل میکائیکه و وطنی قطع و موثر نیست و بهترین وسیله استفاده از مواد کیمیایی و استعمال آلات فنی است لذا یک مقدار مواد سمی کیمیایی از قبیل کلای و تیربول و آرسنیک و غیره بغارج فرمایش داده شده است و علاوه بر علاوه بران به تعداد پنجصد دانه بجه های مختلفه دوایاشی که ضمن آن بجه های عراقی در کلان بطرولی نیز شامل است قرار نظریه متعصص حشرات و امراض با امریکا فرمایش داده شده است همچنین در جریان ۱۳۲۷ مدیریت عمومی دفع آفات طبق هر سال برای جلوگیری از وسعت و ضرر رسانی حشرات مضره فنی که از سالیان چندی در باغات حکومت کلان فنی بروز و همه ساله بشجر ممر را از قبیل سیب ، آلو بغرا و غیره را تحت حمله خون فراز داده و به حاصلات آن ضرر وارد میشود مدافعه امراض زراعتی با اینکه نظر به حملات جنگ جهانی ادویه و سامان مورد ضرورت خود را تهیه کرده توانسته بود در صورت مدافعه آن صرف نظر نکرده یک دسته مامورین فنی خود را به آن حکومت اعزام و هدایت نموده بود که حشرات مضره آن بوضع را حتی الامکان با کمک حکام و ادالی مربوط تحت مدافعه قرار داده و نتیجه را به مدیریت عمومی مدافعه امراض زراعتی بسپارند مامورین مذکور در آنجا طریقه کار را نشان هدایت داده شده بود موازی پنجاه و پنج هزار و چهارصد پنجاه و هفت اصله درخت سیب و آلو بغرا و زردآلو و غیره را مدافعه نموده فراریکه از راپورت شن استنباط میگردد نتیجه آن اطمینان بخش بوده .

دوم : درختان بادام و غیره حکومت غوربند و نواحی آن از مدتی است که طرف حذات مور مضره که در بین اهالی غوربند بنام جولا کنگ مشهور بود واقع گردیده و حاصلات بادام را که سرمایه عمده اهالی غوربند محسوب میگردد خساره مند مینموند مدیریت مدافعه امراض زراعتی با وجود مشکلات که در فوق تذکار گردیده از مدافعه آن دست نگرفته در اطراف چگونگی آن توسط مامورین فنی خوش مطالعات نموده و برای مدافعه اساسی آن قرار منظوری مقامات صلاحیت دار در خصوص تولید یک مقدار کافی ادویه و سایرین لازمه اقدامات نموده به شرط رسیدن سامان و ادویه لازمه آن در سنه ۱۳۲۸ اشجار مذکور را تحت مدافعه فنی قرار خواهد داد چنانچه برای این منظور متخصصین خارجی هم بر ریاست زراعت استخدام گردید و ترتیبات مقدماتی آن روی دست گرفته شده است باینهمه ذریعه مامورین فنی این مدیریت بصورت ملی یک اندازه از حشره مضره مدافعه گردیده است که هجوم درختان مدافعه شده آن عبارت است از (۲۷۶۳۵) اصله

(۳) : طبق معمول هر سال مدافعه ملخ که یکی از حشرات خبلی مهم زراعتی میباشد در ولایت مزار شریف قطغن و هرات ذریعه مامورین مدافعه ملخ اجراات گردیده فرار ذیل :

الف) : ولایت مزار شریف اراضی کشفیات شده = ۱۴۰۸۹ جراب

» مدافعه شده = ۱۴۵۲۴

» کشفیات شده = ۵۶۷

ب) : ولایت قطغن

» مدافعه شده = ۴۵۸۲

» کشفیات شده = ۱۱۳۵

ج) : ولایت هرات

» مدافعه شده = ۵۰۱۱

» کشفیات شده = ۸۱

د) : حکومتی اهلی میمنه

» مدافعه شده = ۱۵

(۴) : برای اینکه مدیریت مدافعه امراض زراعتی در مقابل حشرات مضره اقدامات فوری و فنی خود را عملی کرده بتواند لازم میشود که اولاً در اطراف عمومی و تشخیص حشرات مطالعات نماید برای اجرای این مطلب یک تعداد متخصصین خارجی با معاونین آن که از فارغ التحصیلان مکاتب زراعت میباشد بولایت مشرقی از حیث داشتن هوای معتدل در موسم زمستان فرستاده شده و رایبورت خود را به مدیریت مدافعه امراض زراعتی تقدیم داشته اند .

(۵) : مدیریت مدافعه امراض زراعتی به مطلوب اینکه اگر بتواند بعضی ادویه جاتی که بر ضد حشرات و امراض زراعتی بکار برده میشود در داخل مملکت از معدن داخلی حاصل و توسط متخصصین مربوطه آنرا در داخل مملکت تهیه بدارد با وزارت معدن داخل مذاکره گردیده اکثر از نمونه های پیداوار معدن وطنی را به همکاری وزارت موصوف بدست آورده و نجات

تجربه متخصصین مربوطه آن قرار داده است و تاجائیکه دیده می شود نتیجه آن اطمینان بخش است. د ب فرمایش یکمقدار سیروم وواکسین ضد امراض حیوانی در خارج و اجرا آت دائرة نسلگیری هلی آباد و موسسه سیروم سازی در خصوص مدافعه امراض حیوانی خصوصاً مرض تا کوردر جنزبان ۱۳۲۷ .

(۱) در موسسه واکسین سازی به تعداد ۱۳ سری واکسین ضد مرض تا کوی گاو برای بیچکاری - تمام حیوانات افغانستان بمقدار کافی تهیه شده است .

(۲) در موسسه واکسین سازی ساختن سیروم بر ضد مرض تا کوی گاو تجربه گردیده که برای سال آینده به پیماننه وسیع تر تهیه خواهد شد .

(۳) واکسین ضد مرض تا کوی که در سنه ۱۳۲۶ باندازه ۷۲ سری بدست آمده بود به جلد ۱۵۹۰۵ حیوان تزریق شده است .

(۴) سیروم ضد تا کوی که از ممالک خارج بدست آمده بود بمقدار کافی به جلد ۱۵۷۴۷ حیوان بیچکاری شده است . بر ضد امراض قره قلی نیز ترتیبات لازمه اتخاذ شده و در نظر است در هرات و اندخوی. مزار شریف استیسه های ضد امراض قره قلی تاسیس گردد .

(۵) در موسسه واکسین سازی قرار نظر به متخصصین مربوطه تعمیرات لازمه برای امور اداری و فنی شروع گردیده که بسال آینده به تمام می رسد .

(۶) هیئت فنی که برای مجادله امراض ساری حیوانات به اطراف رفته اند از تاریخ حمل تا پنج حوت سنه ۱۳۲۷ زده مراتب به ولایات مشرقی - قندهار - جنوبی قطن گردش کرده اند و تدابیر لازمه فنی را بر ضد مرض مذکور بمحل اجرا گذاشته است .

(۸) حیواناتیکه در نقاط مختلف افغانستان انچکشن شده قرار ذیل است :-

اصل حیوان بیچکاری شده ۲۱۶۵۲ - فر د

حیواناتیکه قبل از ورود هیئت سقط شده است ۲۵۹۲ - د

حیوانا نیکه در اثنای عملیات مریض بود و سقط شده ۵۴ - ع

با قی حیوانا نیکه صحت یاب شده اند ۳۱۰۱۸ - د

ب - اجرا آت شق نسلگیری :-

(۱) برای اصلاح نسل حیوانات نواحی قریب جوانه گاوهای طرمی به چهاردهمی - بینی حصار چهار آسیاب - لوگر ارسال و اهالی مربوطه استفاده نموده اند .

(۲) چون در افغانستان اسپ مخصوص اصلاح ژاد نسبتاً کم است و اسپ یکی از حیوانات بس مفیدی است حسب پیشنهادیه ریاست نسلگیری و منظوری مقام منبج صدارت عظمی یاه مدیریت باسم مدیریت نسلگیری در هرات تشکیل و فعلاً برای اصلاح و تزئید نسل خوب به تعداد پنجصد رأس اسپ درجه اول در مدیریت نسلگیری هرات تحت تربیه گرفته شده است .

(۳) توریید بکصدتن تخم لبلبو برای اراضی بغلان و دیگر حبوب مثل گندم - سویابین زغر - آفتاب پرست بیدانجیر - نباتات جنگلی - سبزیجات وغیره .
 اگرچه در نظر است که تخم لبلبوی مخصوص قندذریعه متخصصین مربوطه ریاست طور فنی در خود مملکت تهیه گردد لکن چون عملی نمودن این موضوع مدتی بکار دارد برای زراعت لبلبوی سنه ۱۳۲۸ اراضی بغلان باندازه بکصدتن تخم لبلبوی اصلاح شده به کمپنی فروش حبوب دمارکی فرمایش داده شده است و تخمهای مذکور که قیمت آن بامصارف حمل و نقل ریبه وغیره اش - از طرف شرکت قند پرداخته شده است در ماه دلووارد افغانستان شده و متعاقباً به بغلان فرستاده شده است تا در بین زارمین تقسیم گردد .
 هم چنین بکصدتار تخم گندم های اصلاح شده که بمدت کمی به یغنه کمی رسیده و به خشکی هم مقاومت داشته باشد بامریکا و کاناذا فرمایش داده شده است که عندالوصول - تحت آجر به گرفته خواهد شد .

علاوه بر آن بکصدتار تخمهای نباتات روغنی مثل سویابین و زغر و آفتاب پرست و بیدانجیر و حبوب نباتات جنگلی و سبزیجات توریید شده و تحت زرع و تجربه فنی قرار داده شده است و نیز بکصدتار تخم حبوب و بکصدتار نهال ارامریکا خواسته بفارم زببولی بغرض تجربه بدسترس مستریذنگ مخصوص زراعت امریکائی گذاشته شده است .

س - ترویج و توسعه زرع ینبه و اجرا آنیکه در آن باره بعمل آمده است :
 قبلاً که در ولایت فطغن هر زمیندار مکف بود که شش بکزمین خود را بایست ینبه بکارند چون از بکطرف قیمتی که برای زارمین بمقابل ینبه شان پرداخته می شد از سبب بلندای نرخ غله قلیل بود .

و از طرف دیگر همچو بک تسکیف صورت اجباری را دارا بوده است زارمین به کشت ینبه رغبت و رضائیت نداشته بالتدریج زراعت آن محدود شده بود بلکه در سنوات ۱۳۲۵ و ۱۳۲۶ نسبت به فاش غله و بلند رفتن قیمت آن که نتیجه خشکی و نامساعدتی هوا بوده است زراعت ینبه کاملاً برضاه و رغبت اهالی گذاشته شده بود و در سنه ۱۳۲۷ که بفضل خداوند وضعیت زراعتی فطغن رو باصلاح گذاشته بوساطت ریاست زراعت مابین شرکت ینبه شمالی و زارمین چنین قرارداد و موافقه بعمل آمد که شرکت بقیمت ینبه افزوده و نیز ۵۰ فیصد قیمت را طور پیشگی بانغم ینبه بدسترس زارمین بگذارد زارمین ده بکزمین خود را ینبه بکارند .

دراثر توجهات و مساعدت و الاحضرت صدر اعظم صاحب در فطغن بزراعت ینبه و توسعه دیگر امور فلاحی آن منطقه اصلاحات کلی بعمل آمده است. باین اساس زراعت ینبه در سال ۱۳۲۷ دوباره در ولایت فطغن ترویج یذ گرفته و نیز دو باره توسعه زرع و اصلاح ینبه در قطنه - ن -

متخصصین فنی ونفیری اداری در فارم قندوز از طرف ریاست زراعت فرستاده شده در نظر است که زراعت پنبه در فطانت نسبت به پیمانہ موجود اش خیلیها بلند برده شود .

ش - ترویج وتوسعه زرع لبلبو در بقلان واجراء آتیکه بعمل آمده است .

فراریکه معلوم است فابریکه قندسازی بالیکه ظرفیت يك لک شصت و هزار تن لبلبو را داراست تاکنون زیاده از چهل هزار تن لبلبو را تهیه کرده نتوانسته است زیرا که حاصل فی جریب کم بوده ومقدار لبلبوی حاصل شده مصارف وزحمت دهقان را تکافو کرده نمی تواند ودر نتیجه فابریکه که یک سرمایه ملی است استهلاك نمی شود وفیضت شکر بلند میرود ودر حالیکه ما پایست شصت هزار تن لبلبو را از ده دوازده هزار جریب زمین بدست آوریم آنرا از بیست جریب هم حاصل کرده نمی توانیم بناءً عده دهقان باوجود زحمت خویش ارفی جریب زیاده تر ازدون تن لبلبو نگرفته یریشان وناتوان می شود .

و در آخر کار شکر مستحصله تکافوی حوائج مملکت را کرده نتوانسته حکومت مجبور می شود که برای توریید کمی بود آن یک اندازه اسمار را بخارج بفرستد ودر نتیجه بقت اسمار د چار گردد . از جهات فوق ریاست مستقل زراعت درصدد چاره جوئی بر آمده ویلان خود را باساز این مفکوره ترتیب نموده که بمصرف وزحمت کم بایست تولیدات زراعتی را از قبیل لبلبو پنبه - کتان و سایر نباتات روغنی بلند ببرد و برای حصول این مقصد از لبلبو شروع نمود . وچنین نظریه قایل نمود که همچنانیکه برای حصول قند از لبلبو فابریکه وزراعی میکانیکی لازم است همچنین برای - از دیاد حاصل لبلبو بایست از وسایل میکانیکی عصری یعنی از تراکتورها

و غیره ماشین های زراعتی کار گرفته شود و برای این مقصد ریاست زراعت متخصصین ضروری را برای مطالعات در بقلان فرستاده وقرار رایورت ونظریه فنی آنها در وهله اول یکمده تراکتور تجربی باماشین های قلبه و هموار کاری زمین وجوبه کشیدن وتخم پاشی وخیشاوه نمودن وکشیدن لبلبو از زمین وغیره عملیات به کمپنی هروستر امریکا فرمایش داد تا بعد از حصول نتیجه معلومه به فرمایش وخریداری تراکتورهای مزید اقدام نماید چهاردانه از تراکتورهای مذکور ثقیل ومواد سوخت آن دیزل خواهد بود که توسط آن زمین های چمن زار و نیزار قلبه وقابل زرع خواهد شد وشش عدد دیگر آن خفیف وبطرولی خواهد بود که ذریعه آن عملیات زرع لبلبو بعمل اجرا گذاشته خواهد شد علاوه بر آن ترتیبات گرفته شده که کمپنی هروستر برای یکسال یک نفر میکانیکی خود را در غوری وبقلان جهت بکار انداختن تراکتورها بفرستد ودونفر از محصلین افغانی را وزارت اقتصاد جهت تحصیل بکار انداختن تراکتورها وغیره ماشین های زراعتی بامریکا بفرستند اگر چه در نظر بوده که تراکتورها در اواخر

د سپر ۱۳۲۷ وارد افغانستان گردیده و در ماه دلو در اراضی بغلان و غوری مورد استفاده قرار داده شوند مع الاسف بنا بر بعضی مشکلات که اهم آن مشکلات حمل و نقل است تراکتورها وارد افغانستان نگردیده و بنا علیه ترتیبات گرفته شده که زراعت لبلبو به همان اساس سابقه ذریعۀ ما ایکن زمین عملی شود. برای تشویق زارعین بزراع و توسعه ینبه و تامین آینده آنها قرار نظریه و صوابدید حضور و الاحضرت صدر اعظم صاحب ورغبته و موافقه زارعین ینبه چنین فیصله شده است که هر زارع که بشرکت ینبه خود را میدهد بشرکت ینبه حتی الوسم سهم داشته باشد و این سهم در فی نفر زارع در حدود یک-هزار و دوصد ینجه افغانی تعیین شده است. از قیمت ینبه های تعویل داده کی زارع در یکسال وضع و به عنوان سهم اشتراک در شرکت گذاشته شود ریاست زراعت در نظر دارد که در جنسیت ینبه اصلاحات - مزیدی در قطن عملی گردیده و نیز توسط ترویج و توسعه استعمال آلات و ادوات فنی و ایداد مقدار آب توسط اصلاح آنهار قطن دایرۀ زراعت ینبه و سمیت مزیدی اختیار نماید چنانچه بعضی انواع ینبه های امریکائی قرار نظریۀ متخصص از امریکا خواسته و به قطن فرستاده شده است. هم چنین چون وجود علف چروچمن های طبیعی بذات خود از جمله دارائیهای مهم یک مملکت بوده اصلاح و تکثیر جنس حیوانات در یک مملکت ایجاب تحفظ و توسعه همچه جنس های طبیعی را مینماید در چنینکه حضور و الاحضرت صدر اعظم صاحب در قطن تشریف داشتند چنین تصویب و فیصله فرمودند که تبدیل نمودن زمین های چمنی بزمین های زراعتی قطعا ممنوع بوده اهالی مثلنیکه سابق در بین شان معمول بوده است نمیتواند برای حصول اراضی لئی کاری زمین های چمنی را قلمبه نموده و به زمین های زراعتی تبدیل نماید و علاوه بر آن در حصه موارى ۱۶۰۰۰ جریب زمین چمنی برای چراونگسازى يك عمده كفاى كاو و گرفتند تخصیص داده شده است.

مسائل آبیاری و اصلاحات در آن باره :

بالینکه مسائل آبیاری مربوط بر زراعت فواید عامه است از طرف دوایر مربوطه ریاست زراعت نیز در جریان سه ۱۳۲۷ اجراءات درین باره بعمل آمده است فرارذیل .

(۱) ترتیب ویلان دشت خنجان قبض آباد بدخشان که تیوگرافی آن در حدود بیست و پنج کیلو متر بعمل آمده است .

(۲) کشیدن لین نهر برای آبیاری دشت مذکور .

اگرچه این کارها به عمل اجرا گذاشته شده است لکن فعلا به نسبت ایننکه عملی نمودن ویلان مذکور مصارف زیادی را ایجاب میکنند چنین ترتیبات گرفته شده است که به دریای کوکچه

یک کارخانه برق تاسیس شود که کارخانه مذکور هم شهر فیض آباد را تنویر نماید و هم توسط بمبدهای برقی دشت خنجان را آبیای کند .

(۲) یک عمده دکه‌ها در کابل ساخته شده که مدعا از دکه خنکوت و دکه خیرآباد و دکه اندرابی و دکه پیسود و دکه شکر دره و غیره است .

دکه خنکوت هفت قریه را آب میدهد و دکه خیرآباد علاوه بر خیرآباد و نواحی آنرا مشروب میسازد از دکه پیسود باز دهم قریه حق آب به میگیرد و از دکه بالا جوی شش قریه استفاده میکند همچنین از دکه اندرابی و شکر دره یک عمده کافی قریه جات اخذ استفاده مینماید .

ف فروش املاک :

یک اندازه املاک حکومتی بمطلوب اینککه ذریعه اهالی بصورت بهتر مورد استفاده فرار گرفته و زیاده تر آباد گردد به وش رسیده و مطلوب از فروش این املاک این است که اراضی بصورت خوبتر و ذریعه اختصاصیکه زمین ندارند آباد شده و از آن استفاده زیادتری بعمل آید .

ط - خریداری و فرمایش آلات و سامان تخنیکسی :

شعبه مربوطه ریاست که برای تهیه ماشینهای زراعتی و تهیه وسایل آبیاری و غیره سامان لازمه کار زراعت و فلاح از دوسال به اینطرف سعی و مجاهدت کرده است با مشکلات و موانع متعدد دوچار گردیده و نسبت به وضعیت بحرانی دنیا نتوانسته است به تمام مرام خویش موافق گردد با این هم بالاخره کامیاب شده است یک تعداد ماشینهای زراعتی مختلفه را خریداری کند که مهمترین آن یک عمده تراکتورها و سامان مربوطه آن میباشد یک تعداد تراکتورهای مذکور فرار اطلاع واصله حمل کشتی شده و باقی آن در مرحله چالان شدن است و علاوه بر آن موازی شصت دانه بمبدهای بطرولی به انواع مختلف بایک عدد بمبدهای برقی و موتورهای آسیا و آسیاب های آب رقم کلان و رقم کوچک دستی و برقی مخصوص دهاقین و ماشین های چوپه کشی و ماشین های قیماق و مسکه کشی و آلات خسی کردن حیوانات و تراکتورهای باغی و ترازوهای کلان برای وزن قله که در سال گذشته فرمایش داده شده بود و در سنه ۱۳۲۷ به تعقیب موضوع پرداخته شده است .

این بود خلاص اجرا آت ریاست مستقل زراعت که در سنه ۱۳۲۷ عملی شده است . ریاست مستقل زراعت بیشتر از اینککه به موضوع خاتمه بدهد از توجهات و مساعی خسته کی ناپذیر حکومت که همیشه در پیشرفت و توسعه و اصلاح امور زراعتی این خاک که از همه زیاده تر از عمرانات زراعتی احتیاج دارد مرهون و متشکر است و علی الخصوص از حضور والا حضرت

صدراعظم صاحب که زحمت را بر خویش هموار نموده شخصاً درحین واریسی از امور ولایات در اصلاح امور زراعتی مملکت بذل مساعی فرموده اند بلکه عمران و اصلاح زراعتی مملکت را در پروژه اول اجراءات خویش قرار میدهند اظهار ممنونیت و تشکر مینمایند .
به نام افراد این خنك معلوم است که حضور مبارک والا حضرت صدراعظم صاحب درحین مسافرت خویش در فطن و در ضمن واریسی از امور آن ولایه چیزی که زیاده تر بذل توجه و مساعی نموده اند ادور زراعتی آن حصه بوده در اثر هدایاتی که بر ریاست زراعت داده اند و وصایای که به اهالی گوش زد فرموده اند زراعت نباتات صناعتی که بشابه ستون فقرات اقتصادیات این مملکت است و امور مالداري و مسایل آبیاری که از مهمات امور زراعتی محسوب است توسعه و اصلاح مزیندی را اختیار نموده است چنانچه زراعت لبلبو برای قاپریکه قندسازی که در دو سال به تعطیل گذاشته شده بود دوباره به روی کار آمده و زراعت پنبه نیز در سنه ۱۳۲۷ بصورت تعمیم را اختیار نموده و علاوه بر آن در امور هلف چر و حمایت زمین های چمنی و توسعه مالداري نیز نظریات مهم و صواب العین هی عمده ارفوه به فعل انجامیده و امید است که در اثر همچو معاونت ها و مهربانی های حضور والا حضرت صدراعظم صاحب امور زراعتی این مملکت زیاده بر زیاده توسعه و اصلاح اختیار نماید .

مدیریت زراعت حکومت اعلای فراه :

از سبب خشک حالی سالهای گذشته که زراعت زارعین اینولا خساره رسیده بود، و از امراض نباتی متضرر شده بودند در هذالسنه حسب مقررات رفاه عامه مقدار (۳۸۷) خروار غله طور تقاوی جهت تقویة زراعت برای زارعین مذکور داده شده ، علاوه انهاریکه در بین زراعت زارعین و سائر اهالی مشترک بود برای تقسیم حق به شان (۱۰) دهانه های پخته ساخته شده که آب برای زراعت زارعین بصورت صحیح و درستی برسد ، و از باعث قلت آب در امور زراعت خساره وارد نکردد .

مدیریت زراعت حکومت اعلان بدخشان :

- ۱- باغ تجربه گناه دشت فراخ که در سال ۲۶ برای غرس نهال و بندر قوریه شصت جریب زمین مشخص شده بود امسال به بندر قوریه و غرس نهال در زمین مذکور اقدام شده است .
- ۲- بناغلی سید محمدخان «دهقان» با نزرده جریب زمین ملکیت خود را واقع حکومت کشم برای احداث یکباغ طور اعانه بمدیریت زراعت داده ، که در باغ مذکور به تعداد یک لک نهال متمر و غیر متمر غرس گردیده است .
- ۳- پنجصد جریب زمین اهالی عالی مثل واقع وردوج که سابقاً جوی آن منهدم شده بود ، و زمین های مذکور خار و لاملزروع مانده بود ، در هذالسنه بواسطه حفر جوی مذکور مشروب گردیده .

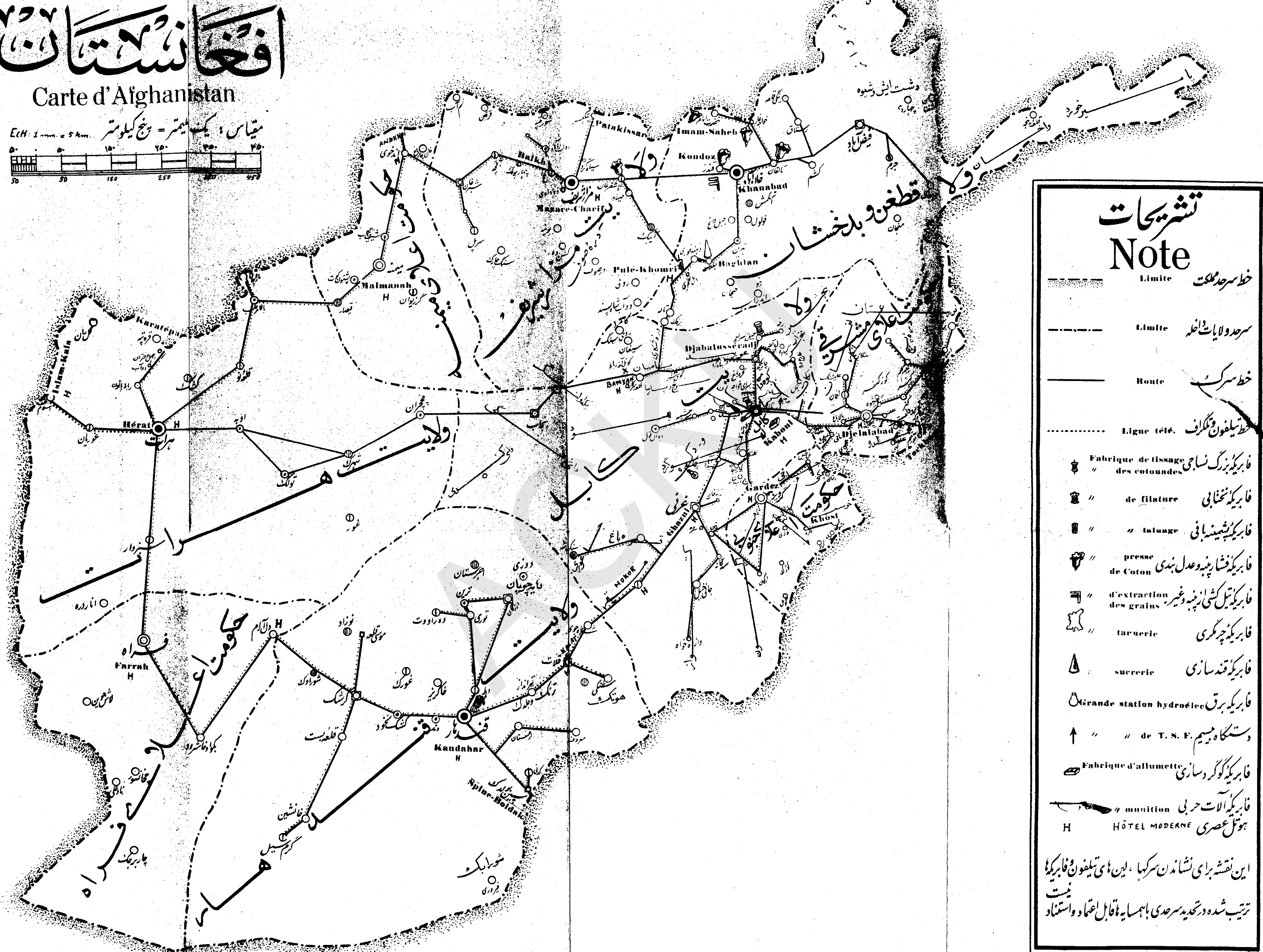
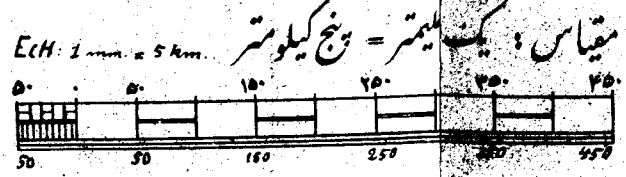
- ۴- متجاوز از يكصد جريب زمين اهالی قریه فرمراق بهارك كه قبلاً لاهه بوده درسال جاری مشروب گردیده .
- ۵- زمين دشت فرهاد واقم بهارك كه به سه هزار جريب زمين تخمين می شود از قرنها لاهه وخاره بوده درسال ۲۶ بكار جفرجوی آن مدیریت زراعت اقدام نموده و در تیر ماه سال جاری بزمین مذکور آب جریان یافته است .
- ۶- به تعداد يكهزار و پنجاه جريب زمين اهالی خوستك جزم كه خاره ولا مزروع بوده ، درسال ۲۶ به كار حفر نهر آن آغاز و درسال جاری بواسطه دادن تقاوی نقدی وجنسی وتپه سامان از طرف مدیریت زراعت برای اهالی منطقه مذکور در كار حفر نهر پیشرفت خوبی بعمل آمده يك مقدار آب بزمین های مذکور جریان یافته است .
- ۷- چهارصد جريب زمين واقع تشككان مربوط حكومت كشم كه درسال ۲۶ به آبیاری آن اقدام شده بود ، درسال جاری كار جوی آن تمام وآب بزمین مذکور یافته است .
- ۸- اشجار وجنگلات كوهی وصحرایی بدخشان كه يك ذخیره مهم گفته میشود ، درسالهای گذشته تلفات وضایعات فاحشی در آن بعمل می آمد ، در سال جاری مدیریت زراعت به محافظت آن پرداخته و فیصدی از تلفات اشجار مذکور جلوگیری بعمل آمده .
- امور بلدیه قندهار :

- ۱- تعمیر كنبه مزار شهدای بیرون دروازه هرات .
- ۲- تعمیر بزرگ مسجد جامع شهر نو كه تا حد پوشش رسیده و يك اندازه كار استر كاری آن باقی مانده كه عنقریب آنهم ختم خواهد شد .
- ۳- پل كاسكریتی بالای نهر یاناب واقم شهر نو كه قابل عبور ومرور گردیده .
- ۴- بفته كاری سرك جدید شهر نو متصل نهر یاناب به طول يكهزار متر وعرض ۲۰ متر باسنگك كاری لب نهر مذکور .
- ۵- تعمیر دیووی ادویه فروشی واقع بیرون دروازه تویخانه كه در هذالسنه تسكیل و قابل استفاده گردیده .
- ۶- تعمیر بزرگه مار كیت كه تماماً از سنگك وسمنت ساخته شده وعقرب تسكیل خواهد گردید .
- ۷- مرقد بابا ولی علیه الرحمه كه كتاره های آن از سنگك تراش شده ومرقد آن از سنگك مرمر سفید وخاتم كاری میباشد كار آن بالكل تسكیل گردیده .
- ۸- تعمیر يك حصه ایار تمان های رعیتی كه حسب نقشه و نكرانی ریاست بلدیه تحت تعمیر گرفته شده . بعضی آ آنها تسكیل گردیده وبعضی در شرف تسكیل است .
- ۹- تعمیر يك حصه ایار تمانهای دیگر اهالی واقع دروازه هرات .
- ۱۰- تعمیر مسجد شهداء واقع دروازه تویخانه كه در هذالسنه تسكیل گردیده .

(بقیه در صفحه ۵۸۳)

افغانستان

Carte d'Afghanistan

تشریحات Note

- Limite خط سرحد مملکت
- Limite سرحد ولایات داخله
- Route خط سربل
- Ligne télé. خط تلیفون و تلگراف
- ⊠ Fabrique de tissage فابریکه بزرگ نساجی
des cotonnades
- ⊠ " de filature فابریکه نساجی
- ⊠ " " Intilage فابریکه شمشینه بانی
- ⊠ " presse فابریکه فشار پنبه و عدل بندی
de Coton
- ⊠ " d'extraction فابریکه تیل کشی از پنبه و غیره
des grains
- ⊠ " tannerie فابریکه چرمگری
- ⊠ sucrerie فابریکه قند سازی
- ⊠ Grande station hydroelec فابریکه برق
- ↑ " " de T. S. F. دستگاه میسیم
- ⊠ Fabrique d'allumette فابریکه گوگرد سازی
- ⊠ " munition فابریکه آلات حربی
- H HÔTEL MODERNE هتل عصری

این نقشه برای نشان دادن سرکها، لاین های تلیفون و فابریکه
 ترتیب شده در تجدید سرحدی با همسایه قابل اعتماد و استناد
 نیست

په متفرقه دواړو کښی نوې ترفیع کسانى

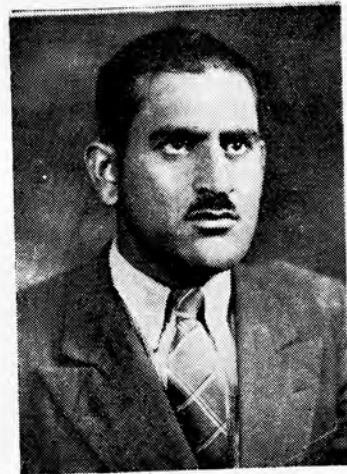
ع ، عتيق الله خان - د کرهني درياست
دا جراحي عمومي مدير

ع ، داکتر سيد سلطان احمد خان
دوجيالوجي د معادن متخصص

ع ، محمد قاسم خان « واجد » د پدخشان
د جريدي مدير د دريمي رتبي بحيث

ع ، صديق الله خان « رشتين » د پيتوولني
د عمومي مديريت معاون د دريمي رتبي بحيث

به منترقه دواتر کتبی نوی نرفیع کانی

ع ، سید اسحق خان دافغانستان باریکی
دفتیش عمومی مدیر

ع ، محمد سرور خان د کابل د امینی
دفرماندانی، داستجارانو عمومی مدیر

ع ، محمدریف خان دشرقی
دتنظیمه ریاست معاون

ح . عبدالقادر خان لمی غنډمشر دهرات
دامنې قوماندان

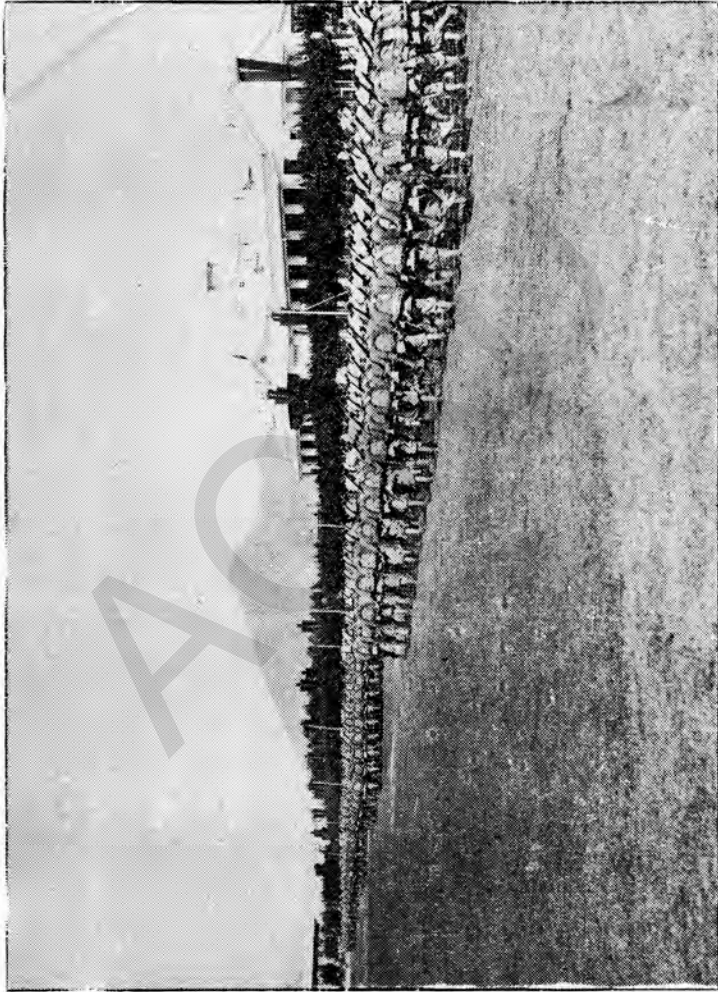

ح . محمدخواجہ خان دمنوي دامنې قوماندان

س . غلامعلي خان دکابل دبلدي
دترافیک مدير

از مناظر جشن استقلال

از مناظر جشن استقلال رسم گذشت عـکری از مقابل کمپ شهی

مقدمه

بنا به انکشاف زیاد مدنیت و مواردی که آمیزش کتله های مختلف بشریت را موجب شده است انسان های مدقق عصر حاضر از همه وقت بیشتر به هوس جهان گردی افتاده و زیادتر ذوق کسب معلومات از حالات کتله های بشری را دارند ، مخصوصاً که احتیاجات اقتصادی امروزه ، ایجاب و صرف معاملات داد و ستد ممالک تقریباً هر آنک و هم آهنگ گردیده و خواهی نخواهی کتله های امروزه بشری را مجبور بدانستن از حالات همگروشان ساخته است چنانچه هر مملکت مجبور شده است برای معرفی حالات مختلفه عمومیه خود آثار و رساله های بنام رهنما و یا معلومات عمومی مملکت ترتیب و تدوین نموده و آن را برای کسب اطلاع دیگران ورسته های سیاحین تقدیم کنند . اینک نظر به همین ایجابات است که مدیریت عمومی نشرات ریاست مستقل مطبوعات به سلسله کتاب افغانستان و نگاهی بر حالات عمومیه آن این رساله را که شکل متمم تر و صورت مفصلتر دارد تدوین و بنام (رهنمای افغانستان) در دست رس مطالعه ارباب ذوق و سیاحت میگذارد .

ما یقین داریم خواننده محترم با مطالعه مطالب این رهنما معلومات خوب و در عین حال مفصلتری درباره حالات عمومیه مملکت ما اندوخته و این رساله تاحدی او را کمک خواهد کرد .

مدیر عمومی نشرات

عبدالباقی لطیفی

بسم الله الرحمن الرحيم

افغانستان

افغانستان که بقرار ترجمه تحت اللفظی کشور یا سر زمین افغانها را معنی میدهد بین ۲۹ درجه و ۳۰ دقیقه و ۳۸ درجه و ۳۰ دقیقه عرض البلد شمالی و ۶۰ درجه و ۳۰ دقیقه و ۷۵ درجه و ۰ دقیقه طول البلد شرقی نصف النهار گرینویچ واقع است که برای فراهمی سهولت جهت خواننده محترم راجع به اوضاع عمومی و تاریخی بیشترت های سیاسی ، صنعتی واجتماعی افغانستان در تحت عناوین ذیل صحبت کرده میشود :

- ۱- وضعیت جغرافیائی افغانستان با توپو گرافی و منابع طبیعی آن .
- ۲- مختصر تاریخ افغانستان .
- ۳- زراعت .
- ۴- تولیدات .
- ۵- تجارت .
- ۶- حمل و نقل و خطوط مواصلات .
- ۷- پول ، اوزان و پیمانها .
- ۸- مالیه .
- ۹- ملت .
- ۱۰- حکومت و اداره .
- ۱۱- پادشاه افغانستان و خاندان سلطنتی .
- ۱۲- بیرق افغانستان .
- ۱۳- تعلیم و تربیه و صحت عامه .
- ۱۴- مذهب .
- ۱۵- زبان و ادبیات .

۱۶- صنایع .

۱۷- تقسیمات ملکیه و شهر های عمده افغانستان .

۱۸- بیولو گرافی .

۱۹- معلومات متفرقه .

اول: وضعیت جغرافیائی « توبوگرافی و منابع طبیعی افغانستان » .

۱ - جغرافیای افغانستان

افغانستان از طرف شمال محاطست به جماهیر اتحاد شوروی که قسمت بزرگت حدود مملکت را رود آمو تشکیل میدهد ، بفریب آن خاک ایران واقع و بجنوب به بلوچستان و از مشرق به پاکستان محاط بوده در گوشه شمال شرقی بایک رشته باریک پامیر که (واخان) نام دارد با « سنکیانک » (ترکستان شرقی) نیز در تماس میباشد .

مساحت سطحی موجوده مملکت در حدود (۳۰۰۰۰۰) مربع میل و دارای قریب ۱۲ ملیون نفوس است افغانستان قدیم از حیث تشکیلات و تقسیمات سیاسی و ملکی خرد شامل « تخارستان » (فطرن و بدخشان حالیه) باختر (میمنه و مزار شریف حالیه) سغد (بخارا و سمرقند حالیه) (خوارزم حالیه) اریا (هرات حالیه) یارتیا (خراسان حالیه) سگاسن (سجستان) « سیستان - فرام و پشت رود حالیه » زا بلستان و اراکوسیا (قندهار و غزنی حالیه) گدورزیا (بلوچستان حالیه) زت گوش (هزاره جات حالیه) کشمیر بلورستان یا بلور (نورستان و چترال حالیه) یاکتیا - یا - یاختیا (سمت جنوبی حالیه) گندهارا (حوزه ولایت پشاور و کابل حالیه) غور - بود ولی در زمان حاضر شامل هفت ولایت و سه حکومتی اعلی میباشد بدین قرار :

ولایت کابل - (قسمتی از ولایت گندهارا و کاپیای قدیم) ولایت قندهار (اراکوسیا قدیم) ولایت هرات (آریای سابق) ولایت زارشریف (باختر قدیم) ولایت فطرن (تخارستان سابقه) ولایت مشرقی (گندهارای قدیم) ولایت جنوبی (یکتیا یا یاختیای قدیم) حکومتی اعلی فرام (سجستان یا سگاسن قدیم) حکومتی اعلی میمنه (قسمتی از باختر قدیم) حکومتی اعلی بدخشان (قسمتی از تخارستان سابقه) میباشد .

۲ - توبوگرافی یا تشکیلات ارضیه (یعنی برجسته گیها و یسقیها) : این مملکت که

قسمت شمال شرقی قلات عظیمه آسیای مرکزی را تشکیل میدهد از طرف شمال باافرو رفتگی آسیای وسطی و از طرف مشرق بامیادین محاط بوده روی هم رفته از طرف شمال مشرق به جانب جنوب مشرق یعنی از کوه های برف گبر پامیر که تقریباً (۲۰) هزار فوت

از سطح بحر بلندی دارد تا صحراهای سیستان که بیشتر از (۱۶۰۰۰) فـت از سطح بحر بلندی ندارد يك وضعیت مجدد و سر نشیبی عمومی داشته در قسمت شمال خود این مملکت بطرف اراضی پست و فرور رفتگی که بدریای آمو (اکسوس) منتهی میشود متمایل است در حالیکه از جانب شرق هم يك میلان و سر نشیبی ناکهانی بطرف وادی سنده اختیار کرده میباشد بعقیده علمای طبقات الارضی قسمت بزرگ این مملکت را در سابق يك بحر بزرگیکه از جهیل کسین تا صحرای شمال هند ممتد شده بود فرا گرفته بود و هم به گمان این طبقه عنما باستانی صحرای شمالی تمام این مملکت ذاتاً دارای تشکیلات طبقات الارضی دوره سوم میباشد و حقیقتاً راجع به اثبات این مدعا یعنی بحر بودن این قسمتها در سابق دریاچه های نمک و نمک سار های فریب هرات شاهد عادلی میباشد .

خلاصه افغانستان سرزمین کوهستانی است که از کوه های بابرف پوشیده صفحات و اراضی مرتفعه و وادیهای سر سبز و شاداب و حاصل خیز تشکیل یافته در منتهای الیه قسمت شمالی و با جنوب مغربی این مملکت بقطعات و صفحات همواری ازاراضی برمیخوریم که درازمنه قدیم بطریق صحیح و با فاعده آبیاری شده بیلا د و شهر های با برکت و ثروت خیز داشته به شهادت تاریخ بعضی ازین شهرها کانون مدنیت های خیلی را فی و مرکز ثقافت بلندی بوده است ولی باثر هجوم های متواتر ولایتقطع مغلها در قرن ۱۳ و ۱۴ ع راه ها و مجرا های آبیاری این شهر خراب و منهدم و ساکنین آن تبت ویراکنده یا محو و نابود شده باین صورت جبهه خندان صفحات مذکور به صحاری خشک و باثر وواحه های بیظراوت و متروک تبدیل قیافه نموده است و ایندک خوشبختانه بادیده مسرت دیده میشود که حکومت ترفی خواه موجوده بهترین مساعی و مجهودات خود را در راه عمران و آبادی اعاده شان و شوکت این قطعات مبذول و به حفر انهار و تعمیر بند های متعددی قیام و اقدام کرده است (قسمت شمال شرقی و حصه های مرکزی مملکت بر ارتفاع تقریباً شش هزارفت يك قطعه مرتفع را تشکیل میدهد و اما بالعکس اراضی که در سمت جنوب مغرب کائن است ارتفاع عمومی آن رو بهمرفته از ۱۶۰۰۰ فـت بیش نمسی آید) مرتفع ترین قطعه این مملکت یا میر است که به (بام دنیا) معروف بوده و عبارت است از میدان وسیع و فراخ و يك سلسله وادیهای سر اشیب و متمایلی میباشد ارتفاع وسطی این قطعه (۱۰۰۰۰) فـت و ارتفاع غالب قله های کوهائیکه درین قسمت کائن است بالغ به (۱۸۰۰۰) فـت میرسد .

۳ - کوهها : مهمترین سیستم کوهی این مملکت را شعب و شاخه های مسلسل همالیا

تشکیل داده است . که از قسمت کناره غربی افغانستان از موضع واخان آغاز یافته و به

استقامت جنوب غرب در امتداد (۶۰۰) میل در قلب مملکت پیش رفته ولایات فطنن و بدخشان و بلخ را از علاقه نورستان و وادیهای کابل و قندهار جدا میسازد این سلسله عظیم که از حد یامیر الی هرات ممتد شده است در قسمتهای مختلف مملکت به نامهای مختلفی از قبیل « هندوکوه » (مثلاً در قسمت شرق از نقطه آغاز آن یعنی یامیر الی معبر بامیان هندوکوه نامیده میشود) و کوه بابا (در سمت غربی) و فیروز کوه و سیاه کوه در حدود هرات یاد میشود ازین سلسله دو گانه آن قسمتی که در سمت جنوب واقع است سیاه و آنکه در قسمت شمال کابن است سفید کوه یا فیروز کوه یاد میگردد در حالیکه قسمتهای شرق آن که خانمه سلسله مذکور گفته میشود بنام (یارا یامی سوس) و یا به نام مجلی آن (کوه بابا) نامیده میشود .

قسمت بزرگ مملکت واقع جنوب این سلسله کوه عظیم عبارت از یک تعداد سلسله های کوچک کوچک دیگر است که از طرف شرق بطرف غرب و یا عموماً از شمال مشرق به طرف جنوب مغرب ممتد گردیده و از تقاطع آنها وادیهای قسمت بزرگ علاقه های هزاره جات، غزنی - و کیتواز را تشکیل داده در حالیکه یکدسته کوههای دیگری که در قسمت جنوب هندوکوش شرقی وقوع پذیر است ولایت کابل و علاقه های نورستان و لغمان را تشکیل میدهد .

۲ - دریا ها :

افغانستان مانند سایر قسمت های آسیای مرکزی به اصطلاح جغرافیه نویسان منطقه یست که دارای حوض های بسته یعنی حصه زیاد آب آن به بحر نمی رسد بلکه اراضی یست شمال و جنوب و غرب میریزد چنانچه به استثنای رود کابل و معاونین آن یک قطره هم از آبهای بارانی که در این قطعه مرتفعه می افتد به بحر مراجعت کرده نمی تواند به اساس این نظریه رود خانه های افغانستان را بدو حصه تقسیم میتوان کرد : یکی رود خانه های که آبشان در بحر میریزد .

دوم : - آنانی که در حوضه های (حوضه) بسته منتهی میشود و به بحر نمیرسد با این ترتیب رودخانه کابل با معاونین خورد و بزرگ خود مثل لوگر « پنجشیر » « تنگاب » « نجرود » سرخ رود « کنر » و بعضی رودخانه های جنوبی مثل کرم « توجی » گومل در رسته اول فرار میگیرند زیرا آب آنها بارودخانه سند به بحیره هند می افتد و آمو دریا و رودخانه های شمال هندوکوش که چیزی در راه خشک و چیزی به رود آمو که بالاخره به بحیره ارال می افتد بارودخانه هلمند و معاونین آن مثل خاش رود و فراه رود و ارغنداب که در هامون (غدیر های نمک سار است) می افتد با هریرود و مرغاب و تمام رود انه های دیگر افغانستان دسته دوم را تشکیل میدهد اگرچه این تفریق اساسی و اتخاذ آن هم از بعضی

نقلاً نظر خالی از اهمیت نیست ولی برای اینکه موضوع روشن تر و بفهم فریب تر شود با مراعات اساس های فوق رودخانه های افغانستان را به سه حصه تقسیم مینمائیم .
 اول دسته (سند) دوم - دسته آمو دریا (اوکسوس یا جیپون) سوم - دسته هلمند (هریواتا) (هیونت) فاکتته نمائند که این تقسیمات سه گانه چیز فرضی و اختراعی نیست بلکه خود ساختمان زمین و جریان رودخانهها آنها را به وضاحت ارائه میکنند چون افغانستان در وسط خود فلات مرتفع دارد و به سه طرف آن بحر و گودال های طبیعی افتاده پس بصورت طبیعی آبهای آن روی هم رفته به سه دسته تقسیم میشود خط تقسیمات آبهای افغانستان به سه جانب یعنی شمال ، جنوب غرب و جنوب شرق قرار ذیل است :

اول - خط نیمه هندوکش ، - که حصه زیاد آبهای افغانستان را بصورت عمومی به صفحات شمال جریان می دهد که یک حصه آن در راه خشک میشود حصه دیگر آن به آمو دریا و بالوسيله بدر یاچه ارال منتهی میگردد .

دوم - خط کوتل شبروانی : - این دو کوتل در تقسیمات آبهای جنوب هندوکش رول بزرگ را بازی میکند اگر دقت شود آبهای حوضه هندوس (سند) و آمو دریا و هلمند را همین خط از هم جدا میکند چنانچه یک حصه آنها باروخانه پنجشیر با کابل و معاونین آنها بطرف سند میروند و هلمند از دامنه غربی اونی بطرف جنوب غرب سرازیر میشود و حصه هم به آب های بامیان و دوشی بطرف شمال میگردد .

به استثنای دریای کابل و بعضی معاونین آن و برخی رود های سمت جنوبی که برود سند میریزد باقی دریا های افغانستان در خود مملکت و ممالک همسایه بصرف میرسند اغلب دریا های افغانستان با وجود اینکه از ارتفاعات زیاد بصورت سیلابی سرازیر میشوند بزودی پراکنده شده ویا بصورت رود های کوچک درمی آیند .
 مقدار آب در اثر آبیاری خیلی کم شده ، برود رود های افغانستان در موسم بهار آب خیزی داشته اما در وقت گرما اکثر آن بعضی خشک میشود اگر چه قسمت زیادی رود های افغانستان قابل کشتی رانی نمیشد اما از حیث انرژی آبی خیلی قابل استفاده و ملاحظه میباشد .

۱ - : - دسته هندوس (سند) رود کابل : - رود کابل تقریباً از فاصله صد کیلومتر غرب یابخت از نقطه اتصال کوه یغمان و دامنه های شرقی کوه بابا از مجلی که ۲۷۵۰ متر ارتفاع دارد سرچشمه میگردد دریای یغمان با چمچه سمت اولین معاون رود کابل است که در نزدیک گذرگاه واقع ۲ کیلو متری غرب کابل برود کابل میریزد قسمت وسطی جریان آن کابل را سیراب نموده از زاویه شمال شرقی از دره نهایت تنگ که تنگ غارو

نام دارد عبور نموده به سروبی داخل میدان وسیع تری میگردد تا اینجا آبهای دیگری مثل آب لوگر و آب پنجشیر (مشتعل به آبهای غوربند و شتل و سالنگ) به آن یکجا میگردد رود کابل بعد از سروبی باز داخل دره تنگ دیگری موسوم به تنگی وریشمین می گردد که آبهای البشنگک الینگکابه آن میریزد و منتهی به وادی لغمان میشود سپس از تنگی درونته عبور نموده و بعد از قبول معاون دیگری بنام سرخ رود بطرف جنوب بوادی جلال آباد که ۶۲۱ متر از بحر ارتفاع دارد میرسد از جلال آباد تا دره لال پور که از ۴۳۰ متر بیشتر ارتفاع ندارد رود کابل منطقه پست و بلندی را عبور میکند که سواحل آن از نیزارها مملو است از معاونین بزرگ آن که کمی یا یا کمتر از شهر جلال آباد به آن میریزد رودخانه معروف کسراست که قسمت از آبهای چتران و نورستان را با خود می آورد . رود کسراست در حدود کسامه برود کابل یکجا میشود آبهای رود کابل بعد از جلال آباد چند برابر از حصه علیای خود بزرگ تر شده و بعد از عبور د که از دره تنگ لال پور گذشته به جلگه پست پشاور داخل میشود و نزدیک تنگ که ۲۷۱ متر از سطح بحر ارتفاع دارد برود سند میریزد رود کابل در حالیکه اکثر اوقات در قسمت های علیای جریان خود در تابستان هان خشک میشود در قسمت های وسطی و سفلی خود همیشه پر آب است و معاونین آنرا بی آب نمی سازند رود کرم که از بیوار سرچشمه میگردد بارود گومل و کسراست و معاونین آن و توجی کیتو و غیره همه دسته اندوس را تشکیل میدهند . طول رود کابل ۶۰۰ کیلومتر یا ۳۱۶ میل است .

نامهای تاریخی رود کابل - کوبها (در ربنگک ویدا) یاد شده - کوفوس که مورخین یونانی استعمال کرده اند و (کوا) که دیگر مورخین قبل الاسلام یاد کرده اند . رود کسراست - این رود از موضع پشتو خور نزدیک قلعه بلوتینگ که از نشیب دیگر آن رود آمو سرچشمه میگردد آغاز می یابد و از نزدیک کونل مشهور برو قبل عبور نموده و از علاقه کسراست بطرف جنوب سرازیر میشود بعد از عبور از علاقه کوهستان نورستان با سرعت هرچه تمام تر در وادی جلال باد داخل شده نزدیک کسامه در ۴ میلی جلال آباد به رود کابل میریزد .

دسته او کسوس یا رود آمو

دسته دوم عبارت از آمو دریا و معاونین آن است که مرغاب و هریرود را هم نباید دران جمله حساب کرد (اگرچه این درودخانه به آمو و بحیره ازال نمی ریزد در راه به مصرف آبیاری میرسند) آمو دریا که نام قدیم و کلاسیک آن اوکسوس است و این نام از کلمه باستانی (واخ شو) گرفته شده نام های دیگری هم دارد از قبیل وهرور (به زبان پهلوی) کوی منشو یا دهره (بزبان چینی) جیهون و به زبان عربی نام فعلی آن از شهر

امل گرفته شده که بعدها آمو و آمویه گردیده - رود آمو در طول ۴۰۰ میل سرحدات شمالی افغانستان را با ترکستان روسی به حیث یک سرحد طبیعی تشکیل میدهد این رود از پامیر خورد از نقطه که ۴۰۰ متر ارتفاع دارد سرچشمه گرفته با سرعت فوق العاده از شمال مشرق بطرف جنوب غرب با (شبه پنج و پنج شروع میشود پس از اینسکه کمی بطرف شمال دورمی خورد بدخشان را دور زده پس - بطرف جنوب - عودت میکنند از و در این قسمت سیر خود اراضی خیلی کوهستانی و دشوار گذار را عبور میکنند از معاو نین عمده این رودخانه رود کوچک و قندوز است که هر کدام مرکب از جریان آبهای متعدد میباشد رودخانه عمومی عموما از شرق به غرب در جریان میباشد بعد از طی ۸۰۰ کیلو متر از سرچشمه جریان خود را تغییر داده بطرف شمال غرب اراضی صحرائی قراقرم را عبور میکند و در بحیره ارال می افتد در قرون سابقه رود آمو از مناطق جنوب بحیره ارال گذشته به بحیره خزر یا (کسپین) منتهی میشد .

آمو دریا در صفحات شمال هندوکش در حصه جلگه و وسیع باختر معاونین متعدد دارد که از دامنه شمال هندوکش و تیر بند ترکستان سرچشمه میگیرند (اما بالعموم اکثر آنها در جلگه ها و ریگستان یکجا میشود و به آمو نمی رسد) معروف ترین اینها پنجاب است که در جلگه وسیع باختر صرف آبیاری میشود همین قسم آب سفید و آب قیصار در اراضی اندخوی گرد و نواحی اندخوی صرف میگردد . رود آمو به حصه اول جریان خود بنام پنجبه که مراد از آن پنجاب است در قسمت اولی آن دورود خانه مهم که یکی پامیر و دیگر اکسو باشد معاونت زیاد میکند رود اکسو به مقام قلعه و مرو - رود پامیر به مقام لنگر کشت بارود پنجبه یکجا میشود این دورود از یخچال های سرچشمه میگیرند که در غدیر سر قول یا غدیر و میکتوریا (۱۳۳۹۵) فو ارتفاع و غدیر چکما کتین (۳۱۰۰) فو ارتفاع سر از سر میشوند رود پامیر از بین پامیر کلان گذشته به مقام لنگر کشت به پنجبه وصل میشود (پنج رود خانه که نام پنجبه از آن نشئت کرده قرار ذیل است : پامیر ، پنجبه ، اکسو (مرغاب) (شاخ ، غوند) رود آمو در حصه اول خود رودخانه ایست بسیار سریع و طولانی به مقام برای گیب خط سیر خود را تبدیل کرده بطرف غرب متوجه میشود و از آنجا بطرف شمال برگشته تا نقطه بعید دروار بطرف شمال متوجه میباشد و از آن پس دوباره بطرف غرب دور می خورد از نقطه موسوم به (رنگک) نزدیک اشکاشم مقدار آب بطور مخصوص زیاد میشود و تا خوروك واقع شفتان دوام میکند رود آمو در جریان خود از دره و اخان یک سلسله تناقضات طبیعی را ارائه میکند در حالیکه حصه اول آن عبارت از یک رود خانه کوهستانی و سیلابی سریع السیر میباشد بعد از لنگر کشت دفعتا بیک رود آرام و بی عصب

تبدیل مینماید که حتی سنگپاشی را که در حصه اول جریان خود آورده است با خود برده میتواند در اینجا منظرة عبارت از يك سنگلاخ خشك و عاری از حبات میباشد اما کمی بعد از نقطه موسوم به (يتك) سبزی و نباتات - شروع میشود در این قسمت ها علاوه از سبزه و خار مقلان درخت های چنار کم و بیش دیده میشود اما بزودی یعنی بعد از يتك دوباره وضعیت اراضی تبدیل یافته سواحل رودخانه بصورت دشت های ریگ عاری از علف جلوه میکنند در حصه کوهستانی لنگر کشت بسته رودخانه به هر دو طرف خود وسعت دارد اما در غرب قلعه پنجه هر دو کوه بقدری نزدیک میشوند که رودخانه که به زحمت از آن عبور میکنند وقتی که ازین تنگی میگذرد باز رودخانه فضای وسیع را مشاهده مینماید و در اینجا بخود وسعت داده به شعبه های متعدد تقسیم میگردد که جزیره های زیبا دی را بوجود می آورد و این جزیره ها تماماً پوشیده از بته های خاردار است بین درسا کسی و امت دره بقدری تنگ است که صدای رودخانه بصورت هول انگیز منعکس میشود چون از امت میگردد و هر دو ساحل وسعت زیادی اختیار نموده و معمولاً نیز از این می باشد که در آن حیوانات درنده زنده گانی می کنند و پرندگان وحشی وجود دارند اکثر معاونین این رودخانه آب خود را از سلسله هندوکش دریافت می کنند وقت آب خیزی آنها ماه (می) (ثور) می باشد که درین وقت برف ها آب شده و بخرها میشکنند درین وقت مقدار بزرگ آب با کوه پاره های سنگ و بخرها از ارتفاعات بزرگ با سرعت هر چه تمام تر بسوی دره ها سرازیر شده از بس قوت و شدت آن کناره های طبیعی رودخانه درهم می شکند و قریه ها و آبادی های مجاور را از بین می برد در چنین اوقات عبور از رودخانه خیلی خطرناک ثابت میشود و بعضاً رودخانه بکسلی مجرای خود را تبدیل میکنند در قلعه قم که بلند ترین نقطه جریان رودخانه در سرحد افغانستان بشمار میرود بطرف غرب دور خورده بعد از آنکه اندک بجنوب میل می کند دوباره استقامت مغربی را گرفته بصورت زاویه مستقیم در امتداد کوهستان در دره های وسیع ترسیر می نماید در اینجا يك بار دیگر وضعیت اراضی فرق نموده زمین های نسبتاً هموار و منبت (نبات دار) به نظر میرسد که در آن انواع نباتات و میوه جات بخوبی نشوونما میکنند در نقطه که رودخانه ولایت کولاب (در روسیه) را از رستاق و قطغن جدا می سازد رود آمو در دشت های حقیقی داخل شده دره های دیوار مانندی که تا اینجا رودخانه را دربر گرفته بود ناپدید می گردد و از اینجا است که معاونین زیاد از هر دو طرف بسوی آن هجوم می آورند از طرف شمال رود کولاب، رود سرخ آب (قزل سو) رود کافر نهران رود سرخان، رود دربان و از طرف جنوب رود کوچه، رود قندز، رود آق سرای که مجموعه آبهای قطغن و بدخشان را با خود می آورد، بسا رودهای دیگر که آرزوی رسیدن آمورات دارند

در راه فنا شده ازرسیدن به آن محروم میمانند. رود آمو همچنانیکه در قسمت علیای خود از نظر آبیاری خیلی کم مورد استفاده می باشد در قسمت سفلی خود نیز چندان طرف استفاده فرار نمیگنجد تا نقطهٔ پمیاک تقریباً هیچ نهری ازان برای آبیاری جدا نمی شود بستر رود آمو در حصهٔ سفلی آن مرکب از گِل وریسک است و رودخانه به سبب جریان سریع و طوفانی خود مقدار بزرگ رسوب را باخود می آورد که این مقدار را چند ملیون طن بطور دائمی تخمین که رسوب دگر یائی يك دلتای بزرگ را تشکیل میدهد همچنین در عرض راه به اثر آب خیزی سرحال آن را حاصلخیز می گرداند رود خانه مجری خود را بکرات تبدیل نموده چنانچه در قرن ۱۴ به بحیرهٔ کسپین یا (خدر) منتهی میشد و حالا مسافتش دور تر ازان به بحیرهٔ آرال میریزد در اواخر قرن ۱۶ دولت روسیه بحیرهٔ کوچکی را درین رودخانه بکار انداخت در وقت حاضر به اثر معاهدهٔ جدید افغانستان و روسیه حقوق افغانستان نیز در آب آمو تثبیت یافته و مملکت ما نیز درصدد تهیهٔ کشتی های درین رودخانه می باشد . طول رود آمو بالغ بر ۱۴۰۰ میل است .

مرغاب — (۳۸۵ میل یا ۶۰۰ کیلومتر) این رودخانه از تودهٔ کوهستانی که منتهی شرقی فیروزکوه و تیربند تر کستان را به هم وصل میدهد سرچشمه میگیرد و به استقامت مغربی از میان درهٔ بزرگ که این دو کوه را از هم جدا می کند عبور مینماید و بعد ازانیکه معاین زیادی را قبول مینماید به استقامت شمال غرب از نزدیک آبادی بالا مرغاب رود خانه میگردد و در این جا معاون بزرگش که آب کنسار یا (قیصار) باشد به آن واصل می شود سپس به استقامت شمال غربی از بین مروچاق (مابین هرات و میمنه نقطهٔ مهم سرحدی) عبور نموده و کمی بعد رود کاشان به آن میریزد . در مروچاق بقاصلهٔ ۱۳ میل رود مرغاب سرحد افغانستان و روسیه را تشکیل میدهد امروز موضع پنج ده و آق تپه (تپهٔ سفید) هر دو بساحل چپ آن در خاک روسیه واقع است در آق تپه رود کشک که از کوه (پاره یامیزس) سرچشمه می گیرد و به آن وصل میشود از اینجا رود مرغاب به استقامت مغربی سوی مشرق میرود و بعد از عبور از کنارانین شهر در دشت ریگزار فرا فرم معدوم میگردد .

اراضی که این رود از آن عبور میکند مشتمل است بر مغلوطنی از دشت های ریگزار و زمین های زراعتی و حاصل خیز که بعضاً کسب ارتفاع نموده در تابستان از گل های رنگانک و حشی مثبت کاری میشود و در زمستان بابر ف های بلند مستور میگردد . در جنوب غرب بالا مرغاب رودخانه نایکجا در میان درهٔ تنگی به هم فشرده میشود که بیشتر شکل تنگی را ارائه میکنند در اینجا رودخانه باغیظ و غضب هر چه تمام تر باغور و سنگک اندازی بطرف پنج ده رومی آورد و همینکه از تنگنا بیرون میشود ساحةٔ بزرگ را اشغال میکنند سرعت سیر

و نامعلوم بودن عمق آن که بعضاً بعضاً خیلی زیاد میباشد ورنسک تیره آب اجازه تحقیق آنرا نمیدهد عبور ازین رود خانه را که مملو از گرداب ها و گودال ها و صخره های بزرگ و لشم و مدورست مشکل و خطرناک می سازد و مردم بومی برای گذشتن از آب پوست های خام (خیسک ها) را تر جیح میدهند .

هریرود : (طول ۵۳۰ میل) چشمه آن در دایزنگی به ارتفاع ده هزار و پنجصد فوت نزدیک و منتهی غربی کوه بابا واقع است این دریا که از امتزاج دورود خانه که سر جنگل و تنگل آب باشد تشکیل می یابد و این دورود نزدیک قریه دولت یار باهم بسکجا میشود تقریباً مسافت ۳۰۰ میل راه را هریرود از مشرق به غرب در دره حاصل خیز و پر منظره هرات تقریباً به موازات کوه (پارو پامیزس) طی میکنند و از (۴) میلی به شهر هرات عبور مینمایند در زنده جان (۳۰ میلی غرب هرات) بطرف شمال غرب دور خورده از کوهستان میگردد و در نقطه تومن آنجا به سرحد ایران وصل میشود و فاصله ۶۰ میل سرحد افغانستان و ایران را تشکیل میدهد به مقام دهته ذوالبقار سرحد افغانستان را گذاشته پس از آبیاری بنخلستان تچند و متدرجا و بسکاهش میگردد و تا اینکه بالاخره در ریگستان نفس آخرین خود را میدهد . ولایت هرات که غله خانه آسیای وسطی نام دارد این شهرت تاریخی خود را مرهون همین رود خانه میباشد این رود خانه معاونین کم دارد آب تولسک و شهرک و دریای کرخ نزدیک هرات به او اندک معاونت میرساند .

دسته هلمند : دسته سوم عبارت از هلمند و معاونین آن است که بطرف جنوب غرب جریان یافته و در هامون سیستان میریزد هلمند یا هیرمند (هبتو منت) که متذکره او ستانی آن آتی ماندروس موافقین کلاسیک یونانی عمده ترین آنست این دریا ۶۵۲ میل یا قریب ۱۰۰۰ کیلومتر طول دارد بزرگ ترین رود خانه داخلی افغانستان است که غرب مملکت را عبور میکنند هلمند در سنگلاخیکه در دامنه غربی کوه بابا و انتهای جنوبی کوه هندوکش و نشیب غربی کوه پغمان سرچشمه میگردد در مسافت متجاوز از ۲۰۰ میل به استقامت غربی توده های کوهستانی و دره های تنگ هزاره جات راعبور مینماید و بعد در اراضی کشاده و فراخ زمین داور (در فندهار) و کرشک میرسد و از نزدیک شهر تاریخی قلعه بست عبور نموده در اینجا رود ارغنداب معاون بزرگ او که آبهای ترنسک و ارغستان را با خود دارد به او بسکجا میشود ترنسک و ارغستان رودهای میباشد که صفحات جنوبی مملکت را آبیاری میکنند اولی بین جاغوری و غزنی سرچشمه گرفته از نزدیک قلات عبور و کمی از فندهار گذشته به جنوب آن شهر بدومی داخل میشود این رود از علاقه آب ایستاده شروع به مرازی رود ترنسک به استقامت جنوب غرب ادامه میابد در عرض راه آبهای زاهد و کتند و آب کدنی از سمت جنوب از حواشی سرحد

به آن میریزد. وقتیکه هر دو رودخانه یعنی ترنک و ارغستان در جنوب قندهار باهم یکیجا شده و رود های کشک نخود و میوند به آن وصل گردیده از گرشک گذشته به هلمند میریزد رود هلمند از دره های هزاره جات آبهای پنج آب و کسج رود و موسی قلعه را از سمت غرب و آبهای اجرستان و غورک را از سمت شرق قبول مینماید بعد از علاقه گرشک هلمند بدشت گرمسیر داخل میشود و تا نقطه که به غدیر سیستان منتهی میگردد این ریزک زار را ترک نمیکند در نزدیکی سیستان دفعتا بطرف شمال دور خورده سر راست بطرف هامون خود را پرتاب میکنند.

آبیاری سیستان در زمانه های قبل از مغل بدریجه همین رود خانه توسط نهر های که تا امروز مجرای آن به سطح زمین باقیست بعمل می آمد نهر بغرا که از گرشک شروع میشود نیز از همین جمله میباشد و امروز بعد از چندین صدسال از طرف حکومت ماسر از نو حفر میگردد تا زمین های وسیع گرشک و سیستان دوباره تحت آبیاری بیاید قبل از فتنه مغل هلمند مهم ترین عامل آبیاری و آبادی افغانستان جنوب غربی بوده و سواحل آن مخصوصا در قسمت های سفلی از هر جمعیت ترین نقاط افغانستان محسوب میشد چنانچه بقایای شهر های قدیم بهترین گواه این مدعی است از معاونین دیگر هلمند خاشرود و فراه رود است که از کوهستان غور به آنطرف هزاره جات (که طرف هرات است) سرچشمه گرفته بعد آبیاری اراضی بین گرشک و فراه به هلمند می ریزد.

۵ - جهیل ها : در افغانستان با وجود وسعت زیادش فقط چند جهیل وجود دارد که مهمترین

آنها از این فرار است، هلمند و کود زره واقع به جنوب مغرب سرحد ایران عبارت از دو جهیل های کم عمق و شور میباشد. آب ایستاده هم عبارت از جهیل کو چکی دیگری است که تقریبا به ۸۰ میلی جنوب غزنی واقع میباشد سر کول به منتهی الیه شمال مملکت سرحد شوروی کائن بوده جهیل شیوه هم عبارت از جهیل کو چکی است در بد خشان که قسمت بزرگ سال یخ بسته میباشد.

۶ - آب و هوا: افغانستان در منطقه معتدله شمالی واقع و دارای آب و هوای بری میباشد

در آن منطقه های که در سطح های مرتفع واقع است با آب و هوای عجیب و مختلفی بر خورد میشود مثلا جاهای وجود دارد که درجه حرارت آن در آفتاب بالغ به (۱۵) سنتی گراد میشود در حالی که در نقاط سایه دار همین موضع هنوز یخ بسته میباشد و بهین نهج اختلافات بارزی در بین هوای روز و هوای شب در همچو مواضع بمشاهده میرسد.

در تمام وادیهای فشنک و شادابیکه در نقاط مرتفعه وقوع دارند و همچنین در مرغزار ها

ومراتع زیبا و داکشیکه در سر اشیبیهای هندوکوه - سین غره (سفید کوه) کائن مینا شد تقریباً انسان بهر نوع آب و هوا بر خورده میتواند مثلا در حالیکه درجه حرارت ماه جولائی کابل که بار تفاع (۶۰۰ فت) واقع میباشد تقریباً در حدود (۲۷ درجه) سنتی گراد میز سد درجه حرارت صیفیه پیمان که بار تفاع (۷۰۰ فت) کائن است مشکلاً اگر به ۱۵ درجه سنتی گراد برسد. حالانکه قدری بالاتر در سر اشیبی هلو شیله های کوه پیمان حد وسطی حرارت از (۱۰) سنتی گراد تجاوز نمینماید ولی با آن در شبها سردی و پروت فوق العاد نیکه هیچ مناسبت با درجه حرارت روز ندارد مشاهده میشود.

در قعر تابستان در حالیکه صحراهای جلال آباد مروض حرارت و گرمی بوده حتی بادها نیکه درین مواع میوزد هم گرم میباشد «سین غره» افغانستان که قله شامخ و بلند آن همیشه با برف مستور و به قرب این میادین واقع است شاخهای قریب این کوه دارای هوای سرد و نهایت گوارا و شاخهای بعیده آن بتمام ها با برف پوشیده میباشد کمی بطرف غرب این میادین که وادی کابل واقع است رو به مر فته دارای آب و هوای خوشگوار و خیلی صحت بخش بوده سبزی و خضارت زیبای آن قابل توجه میباشد بدیهی است این تغالف و مابینت آب و هوا در همچونک فاصله های قلیل برای مسافرنیکه از مناطق دارای آب و هوای یکسان و یک نسق می آیند خیلی اسباب تعجب و دلچسپی را فراهم مینماید.

زمستان جلال آباد و قندهار خیلی مطبوع بوده در حالیکه زمستانهای فلات مرکزی سخت و شدید میباشد درین قسمت ها در طول سه ماه سال روی زمین با برف مستور مینماید. پروت و سردی زمستان هرات زیاد و قابل اعتنا شمرده میشود حالانکه تابستان آن گرم و اگر بارهای موسمی که از طرف غرب درویش بوده عموماً ۱۲۰ روز دوام میکنند هوای آنرا سرد و خوشگوار نسازد هر آینه گرمی این موضع نیز تا درجه زحمتده میشود. چنانچه بالای علاقه گرم سیر که بر حصه سفلی هلمند وقوع دارد نام گرم سیر فقط از سبب گرمی موضع مذکور گذاشته شده است.

سردترین ماهای سال ما دلو (۲۰ جنوری الی ۲۰ فروری) میباشد که حد متوسط حرارت درین ماه (۱۰) درجه سنتی گراد (تحت الصفر) و حدا کثر در فلات مرکزی (۲ درجه) سنتی گراد میباشد یکی از صفات برجسته و بارز و ممتاز هوای افغانستان را ضیاء و اشعه آفتاب آن تشکیل داده چه در تمام سال بمقدار خیلی وافر و کثیری میتوان ازین ماده حیاتی در افغانستان مستفید شد در ماهای تابستان عموماً آسمان صاف و شفاف و خالی از ابر بوده و حتی در زمستانها با آسمان پوشیده از ابر کمتر از آن که توقع میرود برخورد می شود لهذا سردی و پروت زمستان را تا درجه زیادی همین اشعه درخشنده و فیاض آفتاب مملکت تلاخی و جبران مینماید. در اواسط ماه مارچ

زمستان روبه افول گذاشته و تقریباً در هر نقطه به هوای بهاری آمیخته بانسیم های سرد و خشک بر خورد میشود . اما از آغاز ماه می باین طرف گرچه روپمرفته در عموم نقاط هوا تااواسط ماه جون بصورت خیلی مطبوع و خوشگوار دوام میکند معیناً آفتاب متدرجا خودرا ظاهر وبه نشر نفوذ وحرارت خود روز مره افزو ده وغالب مردم را بطرف صیفیه ها ومرغزارهائیکه دریابه کوها ویا مواضع قرب وجوار کوهسارها وقوع دارند میکشاند .

به رین وگوار اترین ماهای سال موسم خزان است چه درین موسم که روزها تماما صاف وبراق وهوا نهایت معتدل ومطبوع میباشد از اواسط ماه ستمبر (اوایل میزان) تا شروع ماه دسبر (ماه قوس) بروز های ابروباران بسیاره ندرت وبفاصله های بسیار دور تصادف میشود در ماه دسامبر (قوس) غالباً يك برف اولی میبارد ولی موسم برف باری بصورت عمومی دراواسط جنوری (جدی) شروع میشود که در کابل از طرف بلدییه برای پاک کردن راهها وسرک هائیکه گاه گاه در اثر برف باری شدید مسدود شود تراکتور های متمدن برف پاکی از سیستم جدید امریکائی بکار انداخته برف را می روفتند .

وضعیت آب وهوای خشک یعنی غیر مرطوب تموز افغانستان برای رساندن وپخته نمودن میوه های مخصوص مناطق دارای آب وهوای مرطوب هم مساعد است مثلاً میوه ها ئی که در جلال آباد از اقسام نارنج ولیمو بار می آید از همین قسم میوه های مناطق دارای آب وهوای مرطوب است حالانکه برای رسانیدن انواع میوه جات دیگر نیز از قبیل قیسی - آلو - وشفتالو - آلوبغارا - ناک - سیب - بادام - انجیر - توت - پسته - انگور - وغیره نیز آب و هوای افغانستان قابلیت خوبی نشان داده است همچنان انواع گندم وجو و دیگر قله جات وحبوبات درین جا نشوونمای خوبی نموده وخوب بار میدهد که با کمی تعمق میتوان کشف نمود که در مورد پخته نمودن میوه جات وحبوبات در بین تابستانهای مطبوع آفتاب دار وفقدان نامطبوعانه رطوبت که غالباً باین تابستان ها توام میباشد عدم تناسب وفرق بارزی موجود میباشد لهذا از مزایا و امتیازات این مملکت یکی هم این است که طریق آبیاری ومشروب نمودن اراضی ذریعه آبهاییکه از کوه های برف دار منبع میگردد رول بزرگی را در ترقی اقتصاد مملکت بازی کرده است باری اگر وضعیت آب وهوای افغانستان از نقطه نظر ساختمان جسمی نیرو و توانائی ساکنین آن فضاوت شرد با جرئت گفته میتوانیم که آب وهوای افغانستان برای تشکیل ونموی جنس بشر مساعد ترین وبهترین آب وهواها میباشد .

۷- منابع طبیعی :

الف - نباتات - در سلسله جبال مملکت که دارای (۶۰۰۰) تا (۱۰۰۰۰) فوت ارتفاع

میباشد جنگلهای عظیم درختان سرو - صنوبر - فندق - چارمنز - پسته - روئیده اند که در سایه

این درختان انواع متعدد انگور فرنگی و دیبگر نباتات هم میروید و در مناطق قابل زرع مهمترین انواع درختان توت، بید - و چنار و غیره میباشد یکی از تولیدات مهم زراعتی کندهم است که در هرات و قندهار بوفرت و در دیبگر حصص نیز بقدر کافی موجود بوده و حصه مهم زراعت افغانستان را تشکیل میدهد. در اراضی بلند کابل ریوند چینی، ما کول، در دسترس همه است - چارمغز بدون تریه میروید و بایسته بخارج صادر میشود چارمغزو بلوط (برگهایش همه سبز است) با ارتفاع نانوی وجود داشته بازبان گنجشک (یک قسم نبات است) خنجک الدر (یک نوع درخت روسی) ار بر، عرعر، سوسمه و لیبرنم قد کوتاه و درخت کثیرا بحصص یا یانیکه دارای ارتفاع ۳۰۰۰ فوت میباشد پیدایش داشته زیتون وحشی - گلهای کوهی - یرایدت وحشی - گل ابریشم - امغیلان آلوبالو وزی زی فون هم دارد - در بعضی از این جایها (کیمی رایس هیلو مبلس) (که برای بسامقاصد مفید و مختلف استعمال میشود) بگنا نیا یا گل ترمیت - سیسو - پرسیکا - برینه و کندیری در اطراف یشته ها و برآمده گهای آخرین، خصوصا طرف غرب مملکت که منظره های برهنه و خالی بنظر میخورد یافت میشوند. مید انهای نباتی تماما گیاه دار و پر علفست که در اینجاها درخت قطعا وجود ندارد - در فلانها و چلگه های خارج قندهار نباتات قوی میر ویند مانند آدم چهره - گل پروانه - گل تخمر - شترخار - کتیرا (باقسام مختلف) گیاه کچی - کونده گیاهای که دارای الیاف هستند و از آن برس دندان میسازند - امغیلان - اسفند، خارا گوش و هکذا عنب الثعلب درخت سنگ و غیره (از اسفند و سیاه دانه و چوبکرم و عنب الثعلب به - ضی دواها ساخته میشود چنانچه از اینها یک قسم دوائی برای نقرص، وجع مفاصل و رخاوت اعصاب میگیرند از عنب الثعلب یک قسم دوا برای تب ضعف و کمزوری و بد هضمی ساخته شده و مفید است و هکذا از اختلاط اینها ادویه مفیدی برای کرم نیز ساخته میشود) در بعضی حصص و اطراف کابل خرزهره، لیبرنم وحشی و ریشه که از آن و سمه بوجود میاید هم یافت میشود. درختهای مهم زراعتی آن - توت - بید - چنار - هنگک و غیره است از میدانهای خشک غزنی افغانستان که عموما بین قندهار و هرات وقوع دارند هنگک و صمغ و کتیرا یافت گردیده موقعیت تجارتی را نیز دارا است که قبایل کاکری صمغ و کتیرا را جمع کرده در قندهار انبار و آنرا بخارج میفرستند هنگک در خود افغانستان استعمال نمیشود مگر مردم سیستان بته های سبز آنرا به آب نمک مخلوط کرده میخورند. در کوهستانات رواش بسیار روئیده مردم آن بخوردن استعمال و رواش که دارای طعم و مزه خوینست اهالی قرب و جوار اولاً برگهای جوان آنرا بیک طرفی پوشانیده نهال و جوانه آنرا در بیک کوزه یا مرتبان میگذارند تا کلان شود بعد ساقه های برگ آنرا یکجا کرده بفروش میرسانند رواش سفید شده یا غیر سفید شده اگر خام باشد یا پخته مفید بوده زیاد استعمال میشود - سنجد عموما در سواحل مجراهای آب روئیده و بیک میوه خورد نیست. ساقه خشک

یکک نبات غذائی را که ثعلب مینامند فراهم نموده و مقدار زیاد آنرا بخارج صادر مینمایند. مغزیات از بد خشان وارد میشود اسفند و جازو بته هم میروید که در بعضی جاها ازان بصورت مواد غذائیه کار میگیرند شیر خشت دوقسم وجود دارد و در بازارها بفروش میرسد یکقسم آنرا تر نجبین میگویند که از شترخار حاصل میگردد. هکذا از تامارسک یا تهرندی (در حبیبکه) از برگ آن رسک میسازند و از چوبش سقف خانهها را میپوشانند) تر نجبین هم بوجود میاورند قسم دیگر شیر خشت را از ذرات و قطعات یکک نبات دیگر که انرا سیاه چوب میگویند و بشکل معنای آب میباشد تیار مینمایند خلاصه اینکه افغانستان در اثر تحقیقات جدید علم نباتی یکی از مراکز مهمه فلاحی دنیا نشان داده شده است و ثابت نموده اند که درین کشور تمام نباتات و عموم انواع خانواده های ان روئیده و نشو و نما یافته میتوانند. چنانچه در جاهای دیگر همچنین تراکم انواع نباتات مشاهده پیوسته نمیتواند تنها از نقطه نظر تنوع و اقسام گندم این مملکت موقعیت اولی را در دنیا اشغال کرده است چه تعداد انواع گندم بالغ بر (۱۱۰) گردیده و ازان جمله مشهورترین انواع گندم زعفرانی و شهنیازی میباشد هکذا سایر حبوبات و بقولات، عدسیات و ترپها نیز انواع متعدد و مختلفی داشته افغانستان شمالی تقریباً قلمرو خر بوزة دشتی شمرده میشود همینطور حتی دوزردک و شلمم نیز انواع متعددی مشاهده میشود در قسمت میوه جات نیز انواع مختلف و بدرجات مختلفه یعنی از وحشی و جنگلی شروع و تا اقسام خیلی اعلی باغی و تربیه شده یافت میشود. کثرت و فراوانی این نباتات به اقسام و انواع متعدد آن و موجودیت انواع دشتی و خود روی این نباتات نشان میدهد افغانستان یکی از قلمرو و مناطقی عمده زراعتی است که انواع و اقسام نباتات در آن بار آور و نشو و نما یافته میتواند.

روپمرفته افغانستان یکک مملکت زراعتیست که توجه اهالی آن عیالنا بیشتر بطرف زمین داری زراعت و مالداری بوده و قسمت اعظم جمعیت مملکت مشغول این کارها میباشد اما درین اواخر یعنی در عصر حکومت موجوده فکر اینکه صناعت نیز توأم با زراعت باید پیشرفت و ترقی نماید قسمت بزرگ توجه حکومت را بخود جلب و چنانچه اقدامات مفید و سریعی هم در آن باره بعمل آمده روزمره ترفیات محسوسی در شعبه مذکور مشاهده مییوند که طرز زراعت افغانستان را بدو دسته تقسیم نموده یکی انرا غرس و زراعت فواکه و میوه جات و دیگری زراعت غله باب میباشد. افغانستان طوری که بیشتر گفته شد از پهلوئی آب و هوای مساعد خود دارای میوه جات فراوان و خیلی لذیذ میباشد از طرفی هم افغانها که خیلی مردمان میوه دوست میباشد احداث باغات قشنگ و زیبا در همه نقاط مملکت که وضعیت مساعد دارد بکثرت مشاهده میشود. و در بعضی قسمتهای مملکت میوه بشکل تازه و با بصورت حفظ شده و خشک غذای یکک قسمت مردمان را در اکثر سال تشکیل میدهد.

ب : حیوانات - حیوانات وحشی در افغانستان زیاد بوده مهمترین و مشهورترین اینها :

گرگ - روباه - کفتار - سگ وحشی - گربه وحشی - گربه جنگلی - پلنگ - خوک - گراز - خرس - شغال - روباه کوچک هندی - میمون سفید - گوسفند کوهی - خرگوهی (کوره خر) موش صحرائی موش خرما - موش بران ، خاریشت - شب پرک چرمی - سنگک بشت - خرگوش و غیره میباشد .

در کوههای افغانستان و مخصوصاً کوههای واقع بطرف شمال و شرق چندین نمونه های گوسفند و بز کوهی که مشهورترین آنها مارخور ، تکه یاز ، کوهیست دیده میشود . از انواع گوسفند و بز کوهی بگونه بسیار نفیس و فشنک آن دریا میر افغانستان وجود دارد که عموماً معروف بنام (اویس پولی) بوده و شاخهای آن در جمله کلسکیون شکار چپان یکی از باد گار های ظفر شمرده میشود این نوع گوسفند های وحشی که از بزرگترین صنف خود بوده و درازی شاخهای طولانی و بیجا بیج آن اکثرابه ۶۰ انچ میرسد برای اولین دفعه در اروپا ذریه سیاح (وینزی مار کوپولو) که عندالمراجعت بوطن خود ازیا میر عبور و بدیدن این حیوان موفق نمانده بود معروف گردید چنانچه نام جرمنی موسوم به اویس پولی را نیز حیوان مذکور از زبان همین سیاح حاصل کرده است . آهوان افغانستان نیز بدو نوع اند که یکی معروف به کوهی و غالباً در فلات مرکزی در دامنه کوهایافت میشود و دیگری معروف بدشتیست که اکثر در دشت بکواه و چخانسور و در اطراف جهیل سیستان و درعلاقه جات گرد و نواح هرات و دیگر قسمتهای مملکت و صحراهای شمالی دیده میشود . بعضی پرندگان که در افغانستان وجود دارند عیناً از روی نژاد متصل به پرندگان هندوستان هستند . بعضی پرندگان هندوستان در بهار با افغانستان آمده و در زمستان وقتیکه هوا سرد میشود دوباره برای گذشتادن ایام زمستان به هندوستان میروند و نیز بعضی پرندگان از روی نژاد و نسل شباهت بپرندگان افریقا دارند . و علی العموم در موسم چوپه پروری افغانستان دارای انواع طیور میباشد که تقریباً ۱۲۴ نمونه آن در افغانستان دیده میشود . شکار فاز و مرغابی که در اواخر موسم خزان و موسم سرما دست میدهد از جمله شکارهای عالی این کشور شمرده میشود . از نوع کبک ، قراول (بوقلمون) نیز اقسام متعددی وجود داشته بعضی آنها دارای پرهای بسیار فشنگک و نفیس میباشد که مهمترین اقسام آن را مرغ زری و کبک دری نامند . از جنس کبوتر نیز انواع مختلفی از قبیل سبزه آبی و خاکستری وجود داشته و همچنین فاخته ها هم انواع متعددی دارد . اما از جنس طیور کوچک خیل خیل دیده میشوند که بعضاً دارای رنگهای خیلی مطبوع و فشنگی میباشد مثل ابابیلک نیله زاغ ، دختر صوفی ، مرغ جنت ، ماهی خورک انواع بلبلها و دیگر طیور خواننده و سراننده . از جمله حیوانات اهلی گاو - اشتر - اسب - اسب تبتی - قاطر - گوسفند - بز - سنگک گربه - خر بیشتر معروف بوده - اسب از اهلیترین این حیوانات بشمار میرود - چنانچه تعداد

زیاد آن در اکثر حصص مملکت وجود داشته سان بسال از آن نسل گرفته میشود . اما بهترین نوع آن همانا جنس فطمنی و مزاری میباشد . يك نوع دیگر آن كه خیلی قوی و توانا و كار آمد بوده و از همین جنس تبتی میباشد معروف به یابو است که در اکثر علاقه جات نسلگیری شده برای حمل و نقل اموال استعمال و بار های سنگین را حمل کرده میتواند . ارتفاع این اسبها چهارده بلست و این نسل را اولاً اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان زیر تربیه و پرورش گرفته ، از راه شمال به هندوستان نیز انتقال نمود . فاطر که از نسل خرواسپ بوجود می آید دارای قوت فوق العاده و برای حمل و نقل مثل یابو استعمال میگردد .

شترها با وجودیکه در اوقات باران و برف بخوبی مسافرت نمیتوانند باز هم مورد استعمال و شتر دوگویانه با کتربانی از خانواده تاریخی هنوز دیده میشود . گاو های کوهها مدار در جنوب و جنوب غرب برای شیر تربیه و حفاظت میشود که از ماست و قیماق آن بیشتر برای استفاده و مخصوصاً ماست خشک آن که بنام فروت یاد میشود - ورد استفاده زیاد است . از جنس گوسفند نیز انواع متعدد وجود دارد که معروفترین آنها ترکی و غلجاییست نوع اول عمدتاً در علاقه جات شمال تربیه شده و نسبت بقسم دومی خیلی قویتر و طولیتر میباشد . نوع دیگری نیز از گوسفند وجود دارد که معروف به قره قلی و فقط بخاطر پوست بره آنرا تربیه میکنند . گوسفند های افغانی بیشتر از جهت دانه های شان که تقریباً يك فـت عریض و کاملاً متشکل از شحم (چربی یا دانه) میباشد قابل اعتنا شمرده میشود .

گوسفندان بومی اینجا که صاحب دم پهن و چاق هستند عموماً سفید ، خنایی ، خرمائی ، سنجایی و یا سیاه هستند . که پشم سفید آنها اکثراً بخارج صادر گردیده تجارت خوبی برای خود دارد . ۲ - بزها هم نسبت باستعمال پشم شان در ساختن شالها و غیره قیمت زیاد دارد . ز نیور غسل در حصص مشرقی مثل اسمار ، ماما خیل - کینرها و در جنوبی - مثل منگیل - جدران و ارگون یافت میشود که از غسل و موم آن در داخل مملکت استفاده و بفروش رسانیده میشود . تربیه و نسل گیری سگها درین طبقات بلند افغانها برای شکار و حفاظت مالداري و غیره رائج است که از آن جمله سگهای تازی و مارخ قابل ملاحظه و توجه میباشد . احصائی اخیر نشان میدهد که در افغانستان رویه مرافقه ۳۵ ملیون مواشی وجود دارد که ۳۰ ملیون آن از قسم خورد مثل گوسفند و بز و باقی آن مواشی بزرگك از قبیل اسب اشتر ، گاو و خر میباشد .

دوم : تاریخ افغانستان

الف : تحقیقات عتیقه شناسی در افغانستان : تحقیقات عتیقه شناسی و حفاریات (ارخبیا لوژی) بیشتر در کشور های علمی میشود که در مراتب مدنیتهای قدیم بیشتر سهمی داشته و در اثر پیش آمدهای مختلف روزگار آثار تهنید و مدنیتهای مذکور در سینه زمین مدفون و فراموش شده باشد .

خاک افغانستان از نقطه نظر جغرافیه و تاریخ دارای شرائطیست که از تحقیقات باستانی آن انتظار زیاد برده میشود . موقعیت جغرافیائی افغانستان در آستانه آسیای مرکزی بین هند و ایران و چین این کشور را در سابه کوهای بلند ورود خانه های بزرگ و خروشان آن که به چهار گرد افق جریان دارد یک نوع مرکزیت داده و عبور راههای کاروانرو قدیم بری آسیائی و انشعاب آن از افغانستان بطرف شرق (چین) و جنوب شرق (هند) و غرب (ایران) و خاکهای آسیای غربی عامل دیگری شده است که باید افغانستان مانند یک کانون مراتب تهنید محلی خویش و مدنیت های کشوری های مجاور را بیکدیگر انتقال دهد .

با داشتن چنین موقعیت و چنین رول میتوان بی به اهمیت آثار باستانی افغانستان برد ویسی صبری و مراق مدققین را به تحقیقات کشور ما فهمید .

تحقیقات عتیقه شناسی افغانستان بر خلاف تحقیقاتی که در اکثر کشورهای دیگر شده نه تنها برای خود مملکت مفید است بلکه در اثر ایجابات جغرافیائی و تاریخی که اشاره کردیم علاوه بر خود مملکت در قدم اول برای کشورهای مجاور و در قدم ثانی برای تمام خاک آسیائی کمال اهمیت را دارد و از جنبه عمومی بلاشبکه گره های مهمی را در تاریخ مهاجرت های اقوام و مسائل زبان و صنعت و آلات خواهد کشود و بطور مثال برؤس موضوعت مذکور اشاره میکنیم :

در زمینه قبل تاریخ موضوع ارتباط مدنیت اندوس و اکسوس و هرمن بامدنیت حوزه بین النهرین و نیل در موضوع مهاجرتها انشعاب آریا ها به هند و فارس و مسائل اقوام سیتی آسکائی، کوشانی، یفتلی، و غیره از نقطه نظر دیانت مبدأ عنصر پرستی و تهنید آریائی اوستائی میترائی، ااهیتی، بودائی، آفتاب پرستی و غیره .

در مطالعات اسان مبدأ اشتراك خانواده السنه (عند و آریا) و (هند و ایرانی) در زمینه صنایع مستظرفه صنعت کریسکو باختر، کریسکو بودائی، کوشانی ساسانی، هندوغزوی با مکاتب فرعی آنها .

روپمرفته حفريات و تحقيقات باستان شناسی از حوالی ۱۸۲۳ یعنی از ۱۲۶۶ سان باینطرف در افغانستان شروع شده و شامل دو دوره ایست معین که یکی مکمل و مسدق دیگری گردیده است بدینقرار . . .

دوره غیر رسمی : که از سال ۱۸۲۳ شروع و به ۱۹۲۲ خاتمه یافته و پوره يك قرن را دربر گرفته است . درین دوره مدققین اروپائی مخصوصاً علمای انگلیس در خلال جنگهای افغانستان و انگلیس به مملکت آمدند و در تعمیر نقاط باستانی تاریخ آبادات قدیمه کولکسیون و جمع آوری مسکوکات حتی کاشوف و حفريات منبث شده و آثار کتب متعدد و مفیدی در زمینه های مختلف به میان آورده اند . که یکی از مهمترین آن (آریانا انتیکوا) یا شرح آثار باستانی افغانستان تالیف (اچ اچ والس) میباشد .

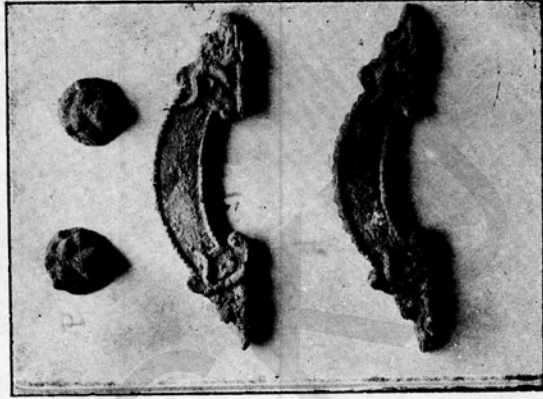
رایل آشیانیک سوساییتی اف بنگال که در سال ۱۷۸۵ از طرف ویلیم جونز در هند تشکیل شده بود با مجله معروف خود در تعلیم باستان شناسی این دوره افغانستان دخالت زیاد دارد زیرا مدققین انگلیس ثمره تحقیقات خویش را بر آثار و شواهد باستانی و مسکوکات قدیم افغانستان درینجا نشر میکردند . و در نتیجه در اثر کولکسیون های بزرگ مسکوکات (یونانو باختری) و (کوشانی) و غیره که مستقر من در آن بیش قدم است (تنها کولکسیون مسکوکات مستقر من را در بگرام ۸۰ کیلومتری شمال کابل به دوهزار سکه تخمین میکنند) . در افغانستان استخوان بندی سلاه های باستانی به میان آمد که دامنه امپراطوری های خود را از افغانستان کم و بیش در خاکهای مجاور مخصوصاً اراضی هند ابطاط داده بودند مانند دودمان شاهان مستقل (یونانو باختری) و سلاله (هند و سیتی) مثل اشکانیها و پهلوا ها و کوشانیهای بزرگ و غیره .

دوره رسمی : این دوره از ۱۹۲۲ یعنی سالی شروع شده است که حکومت افغانستان امتیاز حفريات را برای مدت ۳۰ سال به فرانسه داده و بنام (ولگا-یون ارکه اولوژیک فرانسیز) علمای فرانسوی با همکاری نمایندگان موزه کابل حفريات و تحقیقات را در چند نقطه مختلف شروع و ادامه دادند . آثار مکشوفه در موزه کابل و قسمتی هم در موزه (کیمه) پاریس است . و نتیجه تحقیقات علمی مذکور غیر از مقالات تحت عنوان عمومی (خاطرات هیئت اعزامی باستان شناسی فرانسوی در افغانستان) در جلد های علیجده معکس نشر شده است .

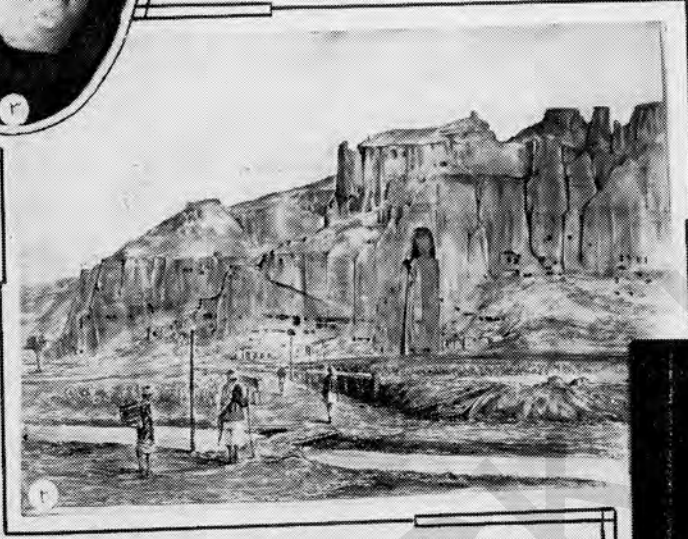
نقاطیکه فرانسویها درین عرصه ۲۶ سال حفريات نموده اند به مختصر اهمیت تاریخی آن ذیلاً شرح داده می شود :

۱ - هندو-سک ۸۰ کیلومتری جنوب دلال آباد و قسمت اینجا را زائر چینی « هیوان تسنیک »

در اثر حفريات علمای فرانسوی افغان

تصاویر و مجسمه های تاریخی زیادی در محس مختلف مملکت بدست آمده و در موزه کابل نقل داده شده است که ما در اینجا به نشر بعضی آثار و مجسمه های مذکور پرداخته باقی آنرا می گذاریم سیاح محترم شخصا در موزه کابل بازدید نمایند.

بنام (هیلو) و علاقه آنرا با اسم (ننگارها را) یاد کرده است که شهر و علاقه قلب منطقه معروف (گندهارا) را تشکیل میدهد . بقرار شهادت زائرین چینی فاهین (قرن ۵) وهیوان تسنگ (قرن هفتم) همه از قرن سه تا قرن شش از نقطه نظر کثرت معابد و رفت و آمد زائرین یکی از نقاط مهم ومعرف (گندهارا) بوده حفريات همه را در سال ۱۹۲۳ (مسیو فوشه) رئیس هیئت حفريات فرانسوی شروع نموده (مسیو گدار) ادامه داده و بین سالهای ۱۹۲۶ - ۱۹۲۸ (مسیو برتو) انبساط بخشید از معابد واستوپه های همه باندازه هیکل های کچی بودها . بودیس انوا « ارباب انواع فرعی . شیطین ، راهبین ، اعانه دهنده گیان ، صحنه های افسانوی بودائی ، حیوانات مختلف کشف شده که (مسیو گدار) آنرا بیک موزی (صنعت گریکو بودیک) تعریف کرده است از نقطه نظر هیکل تراشی آثار همه بصورت مجموع مربوط به صنعت (گریکو بودیک) است که در تمام دره گندهارا یعنی (از کاپیل تا پاشاور) و پنجاب وشمال غرب هند عمومیت داشت و مهد تولدی آن در سلاله های اخیر بهمدان کشفات قندوز در شمال هندوکش در باختر تثبیت گردید چنانچه در موقمش از آن حرف خواهیم زد . عجالنا این نقطه را میخوانیم خاطر نشان کنیم که در اثر حسن مخصوص و متنوع هیکل ها و مجسمه های همه در تمام گندهارا و پنجاب وشمال غرب هند بهترین کانون صنایع (گریکو بودیک) محسوب میشود .

۲ - بامیان : بامیان که دره آخذ بهلوی « بامیکان » و در ماخذ چینی بنامهای مختلفه از قبیل (فنین) (فنین تا) وغیره یاد شده بفاصله ۱۵۰ کیلومتری شمال غرب کابل روی همبر قدیمی واقع است که شاخه جنوبی راه ابریشم را در جنوب هندوکش بطرف هند تشکیل میدهد درین دره از قرن اول تا قرن هشتم مسیحی یعنی تا زمان مقارن ورود مسلمانان معابد خیلی مهم بودائی وجود داشت که بقایای آن در جدار کبیر بامیان به طول ۲ کیلومتر و تا ارتفاع ۶۰ متر بصورت صدها - سیج باقی مانده است بامیان مانند (اجانتا) در هند و (تون هوانگک) در آسیای مرکزی (وینسکانگک) و (لاینگ من) در چین معابدی دارد دارای تصاویر رنگه دیواری در دل کوه ودو هیکل عظیم ۳۵ متری و ۵۳ متری بودا که بزرگترین مجسمه های جهان است آنرا در میان نقاط فوق الذکر آسیائی امتیاز بخشیده است .

اگرچه در ۳۰ حفريات نسبه از طرف مسیو (هاکن) در بامیان بعمل آمده مجسمه های هم از آنجا کشف شده است ولی اهمیت آن بیشتر در مطالعه تصاویر رنگه دیواری و ارتقای سینک تزئینات از رنگ آمیزی بعواملی قالب گرفته شده و برجسته شده میباشد بصورت مجموع تصاویر رنگه دیواری بامیان دارای عوامل تزئینی هندی ایرانی آسیای صغیر و آسیای مرکزی میباشد این تصاویر بمدان تصاویر دیواری « اجانتا » (هند) و میران (آسیای مرکزی)

مهمترین و قدیمترین تصویر رنگه بودائی دنیاست از نقطه نظر سبک مکاتب مختلف در اینجا تشخیص میشود از قبیل « گریکو هندی » ایرانوهندی « کوشانو ساسانی » آسیای مرکزی هندی در اثر حفاریاتیکه بالا اشاره شد از بامیان نوشته‌های روی پوست نازک درخت کشف شده که بزبان « سانسکریت » و رسم الخط‌های مختلف بوده و از نقطه نظر ادب مذهبی کمال اهمیت را دارد .

۳ - « ککرک » ککرک اسم یکی از دره های فرعی بامیان است که در ضلع جنوب مشرقی بدره عمومی باز گرفته است در اینجا هم هیکل ده متری بودا و مجموع معابد وجود داشت که بقایای آن هنوز مشهود است در ۱۹۳۰ مسیوها کن معابدی را در اینجا کشف کرده که بودائیان خود شان ورقه گلی را روی تصاویر رنگه آن زده بودند این تصاویر رنگه فعلا در موزه کابل میباشد . و مهمترین کلاسیکسیون تصاویر رنگه دیواری موزه ما را تشکیل میدهد در میان تصاویر شکل یاد شاهی است موسوم به پادشاه شیکاری که بلا شبهه از شاهان کوچک محلی کوشانی میباشد .

۴ - « کوتل خیر خانه » کوتل خیر خانه به ۱۲ کیلومتری شمال غرب کابل بین حوزه کابل و کوه دمان واقع است در اینجا بار اول در تاریخ باستان شناسی افغانستان معبد برهمنی کشف شد که در تاریخ مذهبی مملکت کمال اهمیت را دارد از روی یادداشت های زائر چینی هیوان تسنگ این قدر میدانستیم که معابد برهمنی در گرد و نواح اطراف کابل وجود داشت کشف معبد مذکور با مجسمه مرمری « رب النوع آفتاب » سوریا نامید گردید .

۵ - قندوز : قندوز در شمال هند و کش تقریبا در حوالی میان دو ولایت فدیم باختر و تخارستان در ۲۴ کیلومتری خان آباد حالبه محلی است که از قرون وسطی آن بنام (کوهنذر) یعنی قلعه مستحکم قدیمه و بنام قندوز یکی از مراکز مهم بنیه افغانی معروف گردیده است در ۱۹۲۶ اذافات با اجرای جوی آبیاری چند عدد سر مجسمه باداد که بعد از تقریبا ۴۰ سال انتظار علمای اولین سرهای بودائی است که از شمال هند و کش از صفحات باختر کشف شده است موضوع مهد تولدی صنعت (گر بکو بودیک) از سالیان مدیدی مدققین اروپا را مشغول ساخته و همین قدر میدانستند که « گندهارا » مجلس است که آثار این مدرسه در اینجا بسکثرت دیده میشود چند عدد سرهای بودائی قد و وز که فعلا در موزه کابل و وزارت شریف موجود است موضوع را حل کرده و سیو ها کن بانشر رساله (صنعت بودائی باختر و میداء صنعت گر بکو بودیک) ثابت نمود که این صنعت در اخیر دوره نفوذ شاهان مستقل یونان و باختری در صفحات شمال هند و کش در باختر تولید شده و در جنوب در پناه تیفه کوه مذکور در دل گندها را در هند به معراج ترقی خود رسیده است .

۶- بگرام : بگرام فعلی که فاصله ۸۰ کیلومتری شمال شرقی کابل در حوزة شاداب کوهستان و کوهدامن واقع میباشد عبارت از شهر (نیا کایا) یا (نیه) یونانی است که محتملاً در قرن دوم آباد شده و در جنوب هندوکش بخت مرکز علافة (کاپیسا) مدت چندین قرن پایتخت شاهان یونان و باختری و پایتخت تابستانی پادشاهان بزرگ کوشانی بود و تا نیمه اول قرن مسیح هنوز در شهر و پیرامون آن اهالی زندگانی داشتند حفريات اصولی در ۱۹۳۶ از طرف مسیو (کرل) تحت نظارت مسیوها کن در بگرام شروع شد در نتیجه يك محله شهر با دکانها ظاهر گردیده و ظروف عادی گلی و مسکوک مسی مربوط به قرن اول تا سوم مسیح کشف گردید در همین سال و سالهای آینده تا ۱۹۴۲ از حصه مرکزی خرابه های شهر بگرام آثار خیلی مهمی کشف شده است از قبیل گلاس های منقوش با صحنه جنگجو بان گریک و رومن مدال های کچی که در آن ها قاصه های میتولوژی یونانی با سبک صاف یونانی نقش است صندل و چه ها و قطعات منقش عاجی ظروف مختلفه شبیه فی ظروف سنگ رخام ظروف مفرغی و مطاوعه و معاینه آثار بگرام برای فهمیدن تاریخ صنایع مستظرفه آسیا کمال اهمیت پیدا کرده است .

۷- شترک : در ۵ کیلومتری شرق بگرام یکی از یوزده های شرقی کوه بچه را که موسوم به (پهلوان کوه) می باشد یوزده شترک گویند که این جا تا اوائل قرن هفت مسیحی یکمده و معابد مهم بودائی وجود داشت در اینجا مسیو (مونیه) تحت نظارت مسیوها کن حفريات کرده و یکمده هایکلها و صحنه های بودائی در سنگ سلیت (شیت) کشف شده است اهمیت شترک در اینجا است که در خود همین نقطه پادر مجاورت آن معبدی بوده که شهزاده گان بر قمل چینی را کنشکای کبیر امیر اطور مقتدر افغانستان مسکن داده بود .

۸- فندفسنان : دره فرعی و شادابی است که در بین وسط کابل و بامیان بدره غرر بند ملحق میباشد از اینجا از یک معبد بودائی قرن ۶ یا ۷ مسیحی یکمده مجسمه ها و تصاویر دیواری و مسکوکات پیدا شده است این هیکلها آخرین محصول مجسمه سازی های بودائی افغانستان است و از نقطه نظر سبک نفوز صنعت ساسانی و گویتای هندی در آنها هویدا است .

۹- سیستان افغانی : در سیستان افغانی بار اول در ۱۹۳۶ یاره تحقیقاتی در زمینه قبل تاریخ از طرف مسیوها کن و مسیو کرشمن و همکاران آنها بعمل آمد چون از ۲۰ تا ۳۰ سال باین طرف در چهار گرد افغانستان در حوالی مرو از طرف هیئت امر یکسانی تحت مدیریت (یومیلی) در حوزة سند در موهنجو دیرو از طرف سرجان مارشال انگلیس و در سیستان ایرانی از طرف سر اورل ستن تحقیقاتی بعمل آمده و شواهد مدنیت پنجهزار ساله ق م کشف شده بود و موضوع ارتباط این مدنیت بزرگ بامدنیت حوزة های بین النهرین و نیل در میان بود هیئت حفريات فرانسوی در افغانستان خواست هموائی با هیئت های دیگر نموده و تحقیقاتی درین زمینه در داخل

ځانک افغانستان نماید تا اینکه در سال ۱۹۳۶ مسیو «گرشمن» در تپه‌های نادعلی به دوازده کیلو متری جنوب قلعه (کنکک) مرکز امروزی سبستان افغانی شروع بحفریات نمود و از تپه که ۳۰ متر بلندی داشت فقط در ۱۲ متر بالای آن کار کرده و بقیه آن تا امروز باقی ماند درین ۱۲ متر اول تپه طبق انتظار شواهد هزار سال اول مد نیت مذکور قبل از عهد مسیح ظاهر شده و قرار یسکه مسیو گرشمن در بک مقاله منتشره در سالنامه ۱۳۱۷ کابل اظهار داشته است باحفر ۲۱ متر بقیه تپه امید است ظروف گلی و اشیای (۳ و ۴ هزار ساله) ازین جا کشف و موضوع از تسلط مدنیت سند باحوزه بحرالنهرین برقرار گردد.

اگر چه درین ۲۶ سال حفریات رسمی علاوه بر نقاطیکه فوقاً ذکر شد جاهای دیگری از قبیل بلخ شهربانو (خلم قدیم در مجاورت تاشقرغان) مهابد سنگی ایبک (سمنگان) نساویر رنگه دختر نوشیروان نزدیک (روی) تقریباً در ۱۰۰ کیلو متری شمال غرب بامیان سها گاو شبوه کی (خرا به های کابل بودائی) و بعضی جاهای دیگر معاینه و مطالعه و حفریات شده است باز هم نظر به این تناسب اندولر مدنی که افغانستان گذر را نیده و نظر به تعداد وسعت خرابه‌های شهری باستانی هنوز حفریات در مرحله ابتدائی است نظر به دلچسپی زیاد یسکه برای روشن ساختن تاریخ و تهذیب قدیم در مملکت پیدا شده امید زیادی می‌رود که در آینده قدمهای بزرگتری درین راه برداشته شود.

ب تاریخ افغانستان (اقتباس از مجله آریانا دائرة المعارف)

۱) افغانستان قبل از اسلام :

مملکتی که در تاریخ معاصر آسیا و جهان بنام افغانستان یاد میشود « قرون وسطی به اسم (خراسان) » و در قرون قدیمه بنام (آریانا) شهرت داشت.

پیش از آغاز تاریخ افغانستان شناختن نامهای پارینه و باستانی این مملکت خیلی مهم و لایبدی و حتمی است زیرا کسانیکه باین امر اساسی توجه ننکرده اند تصور میکنند که این مملکت آسیائی از کشور های جدیدی است که بعد از قرن ۱۸ م دارای هستی و موجودیت تاریخی و سیاسی شده حال آنکه افغانستان با نامهای مختلفی که در ادوار مختلف تاریخ داشته یکی از کهن ترین ممالک آسیائی و شرقی است که با حدود معین جغرافیائی بین هندو چین و فارس و مدیا رول مهم تاریخی خویش را در چهار راه آستانه آسیای مرکزی بازی کرده است و این رول از نقطه نظر سیاست - مدنیت - تهذیب - زبان - ادبیات - افکار - عذبات - معتقدات - صنایع ظریفه - مراودات - تجارت - سوق العیشی - جنبش های حماسی ملی و غیره برای تاریخ آسیا کمال اهمیت دارد.

مملکتی که امروز در تاریخ و جغرافیای عمومی بنام افغانستان شهرت دارد از قرن پنجم مسیحی یعنی از عصر ظهور یفتلی ها تا قرن ۱۹ بنام (خراسان) معروف بوده و در قرون بیشتر به اسم (آریانا) یاد میشد. اصل مبداء این وجه تسمیه اخیر به زمانه های استقرار و حیات مشترک آریاهای هند و ایرانی یا کتله (باختری) نعلق دارد که خاطرهای زندگانی مشترک آنها در حوزه بین سردریا و اکسوس با شواهد مختلف معلوم است و هر دو شاخه خویش را بیک نام (آریا و ایریا) که تلفظ های مختلف یک اسم است میخواندند و با استقرار ایشان در باختر و انتشار ایشان در دو طرفه هندوکش مسکن کهنستانی خود را بنام (آریانا) مسمی ساختند که (مسکن آریا) معنی داشت و قدیم ترین وجه تسمیه جغرافیائی است که به خاکهای ماحول هندوکش داده شده است. این اسم در ابان بشت اوستا ذکر شده و در مقابل آن (توریانا) آمده که به (مسکن توریا) یعنی آریاهای بدوی سیسی به اراضی ماورای شمال آمو دریا یعنی ماوراءالنهر عصرهای اسلامی نسبت میشد. اوستا تنها بتدککار نام عمومی مملکت اکتفا نکرده بلکه مرگزار دوم و نندیداد اسمای و لایات شانزده گانه آنرا با اسمای کوها ورود خانه هاهم داده است که در بحث جغرافی اوستا بدان اشاره خواهد شد. خوشبختانه مورخین و جغرافیه نگاران یونانو لاتین بار دیگر از حوالی قرن ۳ ق م به بعد راجع به حدود آریانا معلومی داده مانند «آرا توستنس» و (استرابن) به اساس نظریات ایشان حدود آریانا فراتر آتی بود و سرحد شرقی رود اندوس (سند) حد جنوبی او قیانوس بزرگ (بهرهند) حد شمالی رود خانه سردریا و بعدتر آمو دریا سرحد غربی خطی بود که از گوشه جنوب شرقی بحیره خزر شروع شده به بحیره هند وصل میشد طوریکه (پارتیا) را از (مدیا) و (کرمان) را از (فارس) جدا میکرد مفهوم جغرافیائی و تاریخی آریانا در قرن ۱۹ نظر جمعی از مدققین اروپائی را جلب کرده در عوض بامرادف اسم افغانستان آنرا استعمال کرده اند و استعمال آن بحیث نام اولیه مملکت در مطبوعات افغانی از سالها معمول و مروج است.

ادوار قبل التاریخ، در اثر توسعه یکدسته علوم جدیده مثل انترپولوژی (تاریخ طبیعی انسان) اتنولوژی (شرح خصوصیات مدنی و ژاد های بشری) مردم شناسی، عقیده شناسی و غیره دامنه معلومات عمومی انبساط یافته و بیش از ظهور رسم الخط که مبداء آغاز اعصار تاریخی میباشد صفحات دیگری بنام قبل التاریخ به میان آمده است.

قبل التاریخ در مراتب حیات بشری عبارت از یک عصر نیست بلکه مرحله و ابسط قوای فکری و مادی است و این مرحله را دسته های بشری در نقاط مختلف و اعصار و زمانه های

علیهده طی نموده اند و معمولاً در هر جای که باشد ظهور رسم الخط خط فاصل تاریخ و قبل تاریخ بشمار میرود .

شبهه نیست که ادوار قبل تاریخ عموماً دوره های حجری عمر جوامع بشری را دربر میگیرد که آنها بنام ادوار قدیمه و متوسط و جدید حجر تقسیم نموده و برخی فقط در قرن دو دوره تشخیص داده که در طی اولی افزار سنگی بیشتر شکل طبیعی داشت و در مراتب دومی سنگ صیقلی شد .

مهمترین دوره ادوار قبل تاریخ دوره «اولی نیک» یاد و دوره جدید حجر است که معمولاً آغاز آنها از هزار سال باینطرف حساب میکنند و از آن تاریخ بشریت لای تقطع مراحل مدنیت را طی نموده است . عوامل ممیزه ترقی بشری درین دوره (۱) اهلی ساختن حیوانات (۲) اهلی ساختن نباتات (۳) صیقلی نمودن سنگ و ساختن افزار سنگی (۴) ساختن ظروف گلی و (۵) بنای منزل و رهایش گاه میباشد . این پنجم قدم اساسی ایجاد نمود تا قدم های ضمنی دیگری در راه ساختن البسه ، کشف فلزات و اختراع رسم الخط بمیان آید . از روی تحقیقات که در حوزه نیل و دجله و فرات و اکسوس و هیرمند بعمل آمده چنین استنباط میشود که روی هم رفته دامنه مدنیت فوق الذکر در تمام آسیای غربی انبساط داشت و درین مساحت وسیع بین النهرین کانون اولیه و حوزه های نیل و سند مراکز بشمار میرفت که در انتها الیه غربی و شرقی مدنیت مذکور را تشکیل میداد . (۱)

آریانا یا افغانستان با داشتن کوه پایه ها و حوزه های رودخانه های بزرگ مثل اکسوس اندوس ، آتی ماندیش روس (آمو دریا سند ، هیرمند) که دوی آن از حواشی سرحدی و سومی از وسط مملکت میگردد برای گذرانیدن مراتب زندگانی قبل تاریخ مساعد بود زیرا بعد از حیات مغاره نشینی که در کوهها صورت میگرفت حوزه های رودخانه های مذکور مسکون شده بود . کشف جمجمه انسان (نه آن در نال) در ما وراء النهر (دره ترکان در یا در بغا را) بدست علمای شوروی ثابت ساخت که مغاره های قبل تاریخ در کوهستانات حوزه آمو دریا وجود داشت و بعد از دوره بربریت مغاره نشینی حوزه های سه رودخانه بزرگ (آمو ، سند ، هیرمند) درین گوشه آسیا مسکون شده است چنانچه شواهد مدنیت و زندگانی سه و نیم هزار ساله ق م از حوزه های شمال و شرق و جنوب شرق از «پوهنچو دیرو» (سند) و «هریه» (بلوچستان) و از تپه های «انو» (آمو دریا) کشف شده است .

(۱) : پرو فیسر « هرز فلد » در تاریخ ایران از نقطه نظر باستان شناسی Archaeological History of Iran اظهار میدارد که تمام ساحه وسیعی که بنام شرق فریب یاد میشود چه اراضی جلگه نی و چه نقاط کوهستانی همه در دور های سنگ رهایشگاه بود .

در ۱۹۳۶ علمای فرانسوی «هاکن» و گیر شمن «سیستان افغانی» حوالی (نادر علی) که عبارت از (آرنج) پایتخت قدیم سیستان میباشد و به ۱۲ کیلومتر جنوب (قلعه کنگک) واقع است در تپه های موسوم به (سرخ داغ) و (سفید داغ) و همچنین در (تارو ساو) بنای حفريات را گذاشتند که مختصر نتایج آن فرار آتی است :

این تپه دوصد متر طول . ۵ متر عرض و ۳۱ متر ارتفاع دارد و بزرگ کیلومتری شرقی راه را افتاده که (قلعه کنگک) را به (قلعه فتح) وصل میکند چون حفريات عجالتاً در عمق ۱۲ متر اول سطح آن بعمل آمده است فقط شواهد دوطبقه آبادی که مربوط به هزار اول ق م میباشد کشف شده است . متذالك پارچه های نیکری آن با ظروف هم عصرش دروای اندوس و اکسوس شباهت های دارد و از روی حدس علمای فرانسوی چنین استنباط میشود که با ادامه کنار در بقیه عمق تپه و حتی پایان تر از سطح جلگه شواهد مدیت ۳- هزارساله ق م کشف و وسایل از تباط تهذیب دادن سند و آمو دریا و تپه های ایران و بین النهرین روشن خواهد شد . سیستان بمقدمه (سرا و رل ستن) همه دوره های مدنیت «کلسکوی تیک» (مراحل اخیر دوره جدید حجر) را دیده و با موافقت مساعدی که در وسط حوزه اندوس و اکسوس و سند دارد نقش مهم در انتشار و ارتباط مراتب آن بازی کرده است . از روی نقشه معلوم میشود که دلتای هیرمند و هامون سیستان تقریباً به فاصله ۵۰۰ میلی از (انو) حوزه اکسوس و مو هنجو دیرو (حوزه سند) افتاده - مستر «اندروس» نه تنها در ظروف اینجا بلکه در ادوات سنگی و مفرغ آنها هم شباهت هایی می بیند که نظريات «سرا و رل ستن» را ثابت میکند و اهمیت سیستان را بزرگتر میسازد . تحقیقات قبل تاریخ در خاکهای مجاور و ماحول افغانستان در نقاط مختلف حوزه سند و آمو و تپه های متعدد ایران کنونی وانمود میکند که در نیمه اول هزار دوم ق م اجسام های اسپ و دیگر اوزم یراق و سواری بمیان آمده است ، مدققین باین چیز ها استناد نموده و معتقداند که قوم کوچی و مالداري که اسپ را اهلی ساخته بود در ساحة وسیع بین هند و بین النهرین و ماوراء النهر در جنبش آمده است که عبارت از کتله (آریا) میباشد .

آریا و تهذیب آریائی ویدی : - به اصطلاح عمومی اروپائی (آرین) به معنی جامع دسته از اقوام را در بر میگیرد که زبان آنها اقوام بهم دارد و از آسیای مرکزی تا منتهای الیه اروپا را اشغال کرده اند . استعمال تسمیه «هندواروپائی» در مورد این کتله بصورت عمومی بهتر تر است زیرا در خصوص ادبیاتی که در دست است (آریا) و (ایریا) فقط در مورد آن شاخه مردمان هندواروپائی استعمال شده است که معمولاً بنام (هند و ایرانی) شهرت دارند و چون مدتی بین سردریا و تیغه هندو کش بصورت يك کتله واحد زیست داشتند ایشان را بنام کتله باختری یاد میکنند و بعد از جنبش ها و مهاجرت ها افغانستان و فارس و ماوراء النهر و شمال غرب هند را فرا گرفتند .

مسکن اولیه اقوام هند و اروپایی بصورت عموم هر جاشده باشد. از نظر تاریخ باستانی مملکت ما آنچه مهم است تحقیق ظهور کتله آریاهای باختری است که خوشبختانه با اساس متونی که در دست است ظهور آنها در صحنه از زمانی آغاز می شود که در حواشی سرحدات امروزی ما و در گوشه شمال شرقی آریانای قدیم مستقر می گردند و رود آنها و توطن آنها و انتشار شان در دو طرفه هندو کش باعث ظهور اسم (آریانا) یعنی (مسکن آریا) میگردد. اوستا سرزمین اولیه آریا نشین را به اسم (ایریانم و یجو) یاد کرده و نظر به ارتباط این قطعه با سایر قطعات خاک اوستائی و تبصره های دانشمندان بر متون (وید) و (اوستا) و تحقیقات علمی علمای شوروی عموماً عقیده اکثر مدققین بر این است که مهد اولیه و عمو می اقوام هند و اروپایی یا فلا مهندتا نوی کتله آریاهای باختری که تسلسل دامنه زندگانی ایشان را با زمانه های بعد تر نشان میدهد قطعه خاک مثلث نمائی است بین دامنه های شمال غربی یا — بر و مسیر دو رود خانبه — بزرگت سردریا و اکسوس که (فرغانه) فعلی را در بر میگیرد. خطوط مشترک که در پهلوهای مختلف زندگانی مادی و معنوی آریاهای هند و ایرانی مشاهده می شود بیشترش خاطره زندگانی مشترک ایشان درین دیار است که اول در شمال و بعد در جنوب اکسوس (آمو دریا) ادامه داشته و آخر الامر خطوط دره های سلسله کوه عظیم (ایویاری سنا) یعنی هندو کش سمت حرکت مهاجرین رامعین کرده وجدائی قبائل و بعد مسافه و بالاخره تقرر در محیط های مختلف جغرافیائی در ذهنیت ادبی و مذهبی آنها جدائی وارد کرده است.

پس مقدمه حیات آریاهای ویدی از حوزه اکسوس شروع شده در خاکهای افغانستان در دو طرفه هندو کش ادامه یافته و در اراضی (سینه سندهو) یا (هفت دریا) یعنی پنجاب خاتمه پذیرفته است. برخلاف سایر اقوام باستانی که بیشتر در اثر کشف شواهد مادی موجودیت و طرز زندگانی آنها آشکار شده است حیات آریائی و تهنید آبرامتون ادبی معرفی میکند که عبارت از مجموعه سرودهای ویدی و کتاب اوستا است. قسمت عمده سرود های آریائی که سینه بسینه به ما رسیده چهار کتاب بزرگ تشکیل داده و بنام های (ریک وید) (سام وید) (تروید) (بجروید) که قدیم ترین همه همان کتاب اولیه است و از روی اشاره های جغرافیائی آن معلوم میشود که بین دامنه های جنوبی هندو کش و پنجاب در افغانستان شرقی و مناطق پنجاب هند سروده شده باشد زیرا رودخانه های این منطقه از قبیل کوبها (کابل) گومانی (گومل) گرومو (کرم) راسا (کنر) سواستو (سوات) سندهو (سند) دران تذکار یافته و گننداریس یعنی گند هارا که دره کابل را سر تا سر سیر آن در بر میگیرد بحیث یک علاقه دران نام برده شده است. علاوه بر اینها (بلهیکه) یعنی (بلخ) هم در سرود ویدی (دراتر ویدی) تذکار یافته اسمای بسیاری

از قبایل افغانستان مانند «یکت‌ها» که هرودوت (یکتی) یا (یکتیس) یا (یکتویس) خوانده و عبارت از کتله پشتون میباشد و (النباه) یعنی نورستانی‌ها (بهالانا) اهالی دره مولان و دیگر عشایر و قبایلی که بنام قبایل (بله‌بکه) یعنی باختری و (بهارانه) یاد شده اند و بعد از استقرار آنها در کوه پایه و وادیهای دوطرفه هندوکش قسمتی در خاکهای بنجابت مهاجرت اختیار کردند. حیات آریاهای عصر ویدی افغانستان بیشتر جنبه مالداری داشت و تریه رمه های گاو و گوسفند و اسب شالوده نظام اجتماعی آنها را تشکیل داده بود. سندس کزی زندگانی آنها (Kulaa) یعنی خانواده بود. زن در خانواده آریائی محترم بود و پدر ریاست اداری و روحانی خانواده را بر عهده داشت (گوترا (Gotra) عشیره (کوشتی) قبیله (گرامه) قریه (ویس) دهکده و (پور) قلعه جنگی مراتب انبساط زندگانی جامعه وقت را بما معرفی میکنند. در عصر ویدی آریاهای افغانستان آتش رامیشناختند البته خویش را بیشتر از پوست حیوانات و پارچه های پشمی تهیه می نمودند خانه های خویش را بیشتر از سنگ و چوب می ساختند. پول هنوز متداول نبود جنس بجنس مبادله میشد و در اکثر موارد گاو و بچیت واحد مبادله بکار میرفت. خوراک آنها عموماً لبنیات و گوشت بود و از مخلوط عصاره گیاه کوهی و شیر و عسل مشروب نشه آوری بنام (سوما) می ساختند و مینوشیدند. جنگجویی جزء خصایص فطری آنها بود و سلاح عمده ایشان تبر و کمان و فنخمان بشمار میرفت و عراده های جنگی استعمال می نمودند و وزن هارم در حمله های جنگی شرکت می جستند.

آریاهای عصر ویدی آریانا عناصر یرست بودند و عناصر طبیعی هر کدام در تصورات ایشان به النوع داشت. معذالك مفكوره وات مافوق كل درازهان ایشان پیدا شده بود. رقص - ان - شعر سرانی، موسیقی در جامعه معمول بود و ریشی های معنی دانایان قوم که در شعر و حکمت ویند و اندرز و فلسفه مذهبی و سیاست دستی داشتند بچیت طبقه منور در رهنمائی جامعه همیشه پیش قدم بودند.

عصر وید در تاریخ افغانستان بچیت حلقه اولی زنجیر است که تسلسل آن در مطالعات مختلف ادبی، حماسی - فولکلوری - تاریخی - خواهی نخواهی ما را بدانجا میکشد و تظاهر تمدن و تهذیب و ادب این دوره در دوره های مابعد تاریخ مملکت بی تاثیر نیست.

عصر و تهذیب آریائی او ستائی : عصر ویدی و تحولات حیات آریائی آن دوره با تمیزاتی

که مختصر ذکر شد در دو طرف هندو کش دوام داشت و جنبش های بزرگ مهاجرین بشرق و غرب خاتمه یافته و مردم در دامنه های کوه ها و حوزة های رودخانه های بزرگ مستقر شده و در نتیجه استقرار و تماس به اراضی و حوزة های رود خانه های بزرگ تجولی در زندگانی آنها پدید آمد و زندگانی مالداري جنبه زراعتی هم پیدا کرد. مقدمات این تحول حیاتی در حوالی ۱۲۰۰ ق م

شروع شده و مقارن هزار قم انقلابی در افکار و بندار مردم وارد شد که معمولاً بنام موجدان (زراتشترا) و بنام نظامنامه اجتماعی و مذهبی عصر یعنی (اوستا) بصفت عصر (زرتشتی) یا (اوستائی) شهرت دارد.

عصر اوستائی بانام مفهوم مادی و معنوی خود دومین صفحه تجولات حیات قبایل آریائی را در افغانستان وانمود میکند. منتها مقلدین عصر ویدی نام ریشی هایا (دانا یان و حکما و شمرا) اشخاص متعدد بودند و اقوام عصر اوستائی بدست (زراتشترا) بکنفر از حکمای بلخی صورت گرفت. در مقابل سرودهای ویدی این عصر سرودهای «گانا» در مقابل کتب چهار گانه ویدی، نسکهای اوستائی (۲۱) نسک بهمان آمد که اولی یعنی سرود های گانا بشکل و صورت اصلی قدیمه خود و بقیه اوستادراثر پرا گستگی که وید بشکل تدوین ثانوی عصر یارتی سامانی و حتی بصورت تدین ثالث بعد از حمله عرب بدست مارسیده است.

همانطوریکه سرود های وید خاطر های از اسمای مجلات افغانستان را در خود حفظ کرده اوستا به مراتب مفصل تر و خوب تر چو کات جغرافیائی آریا نشین عصر خویش را در فرگاو اوز و نندیدار گنجانیده است. (۱۶) قطعه خاک میمن آریا شین متذکره اوستا در حقیقت امر ولایات کشور (آریانا) است که در آبان پشت بصورت (ایرینه Airyana) در مقابل (تورینه Toryena) ذکر شده است. اسمای این قطعات قرار آتی است:

۱ - آریانه و یجو (سرزمین بین سردر یا و آمو دریا) ۲ سفده (سند بان) (۳) ورو (حوزه مرغاب) (۴) بخدی (بلخ باختر) (۵) نیسا یا (جوزجانان) (۶) هرای وه (حوزه هری رود) (۷) ویکره ته (کازمین) (۸) اور واه (محملا علاقه روه) (۹) خنتا (ور کانا یا گرگان) (۱۰) هری ویتی (حوزه ارغنداب) (۱۱) ای تولنت (حوزه هیرمند) (۱۲) راغا (راغ بد خشان یاری نزدیک طهران) (۱۳) کخره (علاقه غزنی) (۱۴) ورته (موقعیت آن تعیین نشده) (۱۵) هبته هندو (هفت دریا یا پنجاب) (۱۶) رانگه (موقعیت آن تعیین نشده).

تطبیق قطعات خاک اوستائی با مناطق حالیه یکی از دلچسپ ترین مباحث تاریخ قدیم افغانستان است و بدون هیچ بکتبصره و تفصیل وانمود میکند که زمین های که از سلسله عظیم هندو کش آب میخورد بصورت قطع سرزمین اعلا ی آریا نشین بوده و به دورا ددر این رشته بزرگ کهستانی یک واحد سیاسی و نهضتی متمایزی تشکیل داده بود. از روی مبحث جغرافیائی اوستا واضح میشود که سرزمین اوستائی بین مجرای سیر دریا و سند و اوقیانوس هند و پشت لوط کشوری تشکیل داده بود که آریانای کلاسیک و قدیم را در بر میگرفت و تمام خاک افغانستان که به اصطلاح (خوشه) وارث آریانای قدیم است داخل خاک اوستائی

می آید. اوستا تنها به دادن اسمایان ولایات اکتفا نکرده بلکه در جزئیات داخل هر منطقه هم وارد است و اسمای اکثر کوهها و رودخانه های افغانستان به صراحت تمام اسم برده شد. مانند (یویائی ای سنا) هندو کش (سیمپه گو نا گیری) سین غر (سیامکه) سیاه کوه و (خره یانت) یا کوه برفی یا سفید کوه (یورانانا) پروان (ستیرا) تیرا (هریتی بزر) یامیر (زردههارا) کوه بابا (دیتیا) رود آمو (هوا کتیرا) خاش رود (حواسیه) خسپاس (فرا واتا) فرارود (هوار بوهیتی) هاروت (ایشو مند) هیر مند (هبری ویتی) ار غنداب (هرای وه) هریرود و غیره .

آریا که در آغاز مطالعات خود حدود جغرافیائی آنها را به شهادت جغرافیه نویسان کلاسیک یونانی مبین کردیم و شهادت آنها در حقیقت امر تذکر خاطرات اوستائی است مسکن (آریا) معنی دارد و مطالعه اعلام فوق واضح میسازد که خاکهای افغانستان واقعا صحنه تحولات زندگی قبایل آریائی در عصر (ویدی) و (اوستائی) بشمار میرفت .

بیشتر به اوستا و زرتشترا صاحب این کتاب اشاره کردیم عقیده عمومی برین است که این حکیم بزرگ در حوالی هزار قم در بلخ در دربار (ویشناسیه) مبادی اصلاحات اجتماعی خویش را بصورت آئین جدیدی که روح مبارزه جوئی ویدی را در پناه قدرت و عظمت خداوند واحد ترسیم میگرد بمیان آورد .

زرتشترا اصلا بلخی و پادشاهان شاهی و وزرای بلخی تعلقات و ارتباط خانوادگی داشت . نام پدر او پوروشسیه Pouruchaspa و نام جد او (پتیراسیه) و نام چهارمین پست او (هچانسیه) بوده و از روی کلمه (اسیه) که در اخیر اسمای پدران او معلوم میشود ظاهر میگردد که میان اجداد او ویشناسیه پادشاه بلخ و اافلا میان فیینه او و قبیله پادشاه رشته ارتباط و خویشاوندی وجود داشت. تعلقات خویشی زرا نشترا با (جام اسیه) وزیر ویشناسیه و برادر او (فراشترا) چیزی واضح که همگان آزان باخبراند .

نظام اجتماعی و قوانین مذهبی زرتشترا بشکل کتابی درآمده است موسوم به اوستا که مرکب از پنج حصه است (۱) لیسنا (۲) دیسنبرد (۳) وندیداد (۴) یشتها (۵) خورده اوستا. اوستای اولی یا اوستای باختری اصلاً کتاب بزرگی بوده که غیر از منابع یونانی (تنسر) موبدو بدان عصر از دشیر بابکان و مسعودی مورخ معروف قرن ۴ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ متن آنها به ۱۲ هزار پوست کاو متذکر شده اند . این اوستا در اثر پیش آمد های روزگار خصوصاً عسکر کشی های اسکندر پراگنده و متلاشی شده . و تنها (گات ها) که فصل هفدهم (یسنا) را تشکیل میدهد درین میان جان سلامت برده و هرطوری که شده بصورت اصلی خود باقی مانده و در تمدون نوین اوستا در اواخر عصر یارتی و اوایل ساسانی شامل شده است .

کات‌ها به جهتی که ذکر شد برخلاف سائر حصص اوستا قالب شعر سروده شده و از نقطه نظر زبان و ادب و سیاق کلام و طرز مخاطبه از بقیه اوستا بمراتب قدیم تر میباشد و از پهلوی های زیاد به سرود ویدی قرابت تام دارد. قرابت زبان کات‌ها و سرود های یک‌ویدو به اندازه است که با جزئی تغییرات آنچه می‌توان فقرات کامل یک زبان را به زبان دیگر در آورد. این محکمترین حجتی است که بر اساس آن مهد زراتشتر و ظهور کات‌ها در افغانستان (باختر) قرار می‌گیرد زیرا اینجا روزی جلوه گاه ادب ویدی بوده و قرابت بین زبان سرود های وید و سرود های کات‌ها از همین جا است.

بیشتر دیدیم که زندگانی قبایل آریائی افغانستان در عصر ویدی بیشتر جنبه مالداری داشت از خلال مطالعات سرود های کات‌ها در تمامی زندگانی جامعه آریائی از مالداری به زمین داری واضح میشود و سائر قسمت‌های اوستا و نمودر می‌کنند که قبایل آریائی در اثر تفرقات زوراستر به زراعت و کشت و کار و تماس به اراضی مایل شده و پیروان اوستا بحیث یک ملت زارع و زمین دار تمدن زمین داری را ابسط دادند.

اهمیت اصلاحات اوستائی در تاریخ آریانا یا افغانستان قدیم بیشتر از رهگذر تنبیه روحیات و مقویه قوای معنوی مردم است که در اثر آن بر تعابلات نفسانی و مشکلات مادی فردی و اجتماعی و قومی فایز آمدند. تمام اندرز های مذهبی اوستا را میتوان به چند کلمه در یک جمله آنی (پنداریک به گفتار نیک کرداریک) خلاصه کرد. اوستا علاوه بر جنبه های دینی پهلوی های بسیار مهم قومی و ملی و سیاسی داشت در حقیقت امر اقوام « زرتشت » سراسر متوجه این امر بود تا آریاهای مسکونه (آریانا) را از ره رهگذر در داخل بهم متحد و در مقابل بیگانه آماده مبارزه سازد. پشت‌های اوستا قدیم ترین صفحات کارنامه های حماسی پادشاهان باستانی و پهلوانان نامی این کشور است که در (ودا) هم مختصر اشاره های به بعضی از آنها شده و اوستا خیلی مفصل تر وارد آن گردیده است. مبارزه با دیوها در حقیقت امر مبارزه با عناصر غیر آریائی است و چون به مقر آنها بیشتر درمازندران و گیلان اشاره شده واضح میشود که خارج از حدودی که برای آریانا یا خاک های آریائی نشین تعین کردیم در خاک های مجاور مردمان محلی بیشتر سیاه پوست و لوی جثه وجود داشت که خاطره مقابله آنها با آریاهای آریانا باقی مانده است (نوریان) و (نوریانیه) در مقابل (آریا) و (آریانه) خاطره های است که باز آریانا را در مقابل نوریانا قرار میدهد. منتفت باید بود که این نوریانها از نقطه نظر نژاد اصلا آریائی بودند و بر قبایل سیتی اطلاق میشد ایشان از کتله باختری مجزی مانده و بعد از آسیای مرکزی بسرحدات آریانا متوجه شدند و خاک های آباد جنوب آمو دریا توجه ایشان را جلب کرد اوستا بدون اینکه بمسائل نژادی اهمیتی بدهد در مقابل مفاد ملی ایشان را نیکو هوش کرده است

و این بزرگترین مثالی است که مفهوم ملیت اوستائیی اران استنباط میشود .
 دورهٔ حماسی و اوستائیی : داستان حماسه کم و بیش در میان اکثر ملل رواج داشته و برخی از کشورهای کهن پیش از دوره‌های سنین تاریخی دو . های قدیم یری دارند که روح عنعنوی و داستانی قوم از آن سرچشمه میگیرند. اگر چه معمولاً عادت بر آن است که دوره های داستانی را از اعصار مشخص تاریخی جدا میکنند و یکی را واقعی و دیگری را « تصور » می پندارند ولی در اصل حقیقت و بنا بر نتیجه و غایهٔ اینکه از « خاطرات گذشته » منظور است در بعضی موارد بخصوص که داستان و حماسه رنگ عام قومی و حتی ملی دارد بنابراین تاریخ است و حتی تأثیر نتایج آن از واقعات تاریخی قوی تر میباشد .

آریانیان قدیم یا افغانستان امروز نظر بموقعیت جغرافیائی خود طوریکه بیشتر شرح دادیم جائی افتاده که حصص شمالی آن در روزگار آن باستان حیات مشترک کتبله (هند و ایرانی) را دیده و بقیهٔ نقاط مملکت حوادثی را مشاهده کرده که حین پراکنده گئی شاخه های آریائی بعمل آمده است تا اینکه مهاجرین بشرق و غرب به هند و ایران رسیده اند . کتله آریائی باختر از زورگار قبل از مهاجرت گرفته نادره های مهاجرت خاطرهای پیش خود داشتند مشحون از کارنامه های پهلوانان و حتی یاد شاهان که انعکاس آن در قدیمترین ماخذ آریائی یعنی سرود ویدی (مهابهاراته) و (اوستا) محفوظ است و شهادت منابع مختلف عمومیت آنرا تأیید میکند، همانطوریکه این منابع در ذکر اسماء واقعات هم آهنگند در محل وقوع آن هم متحد القول اند شاه نامه ئی که در بلخ و طوس و عزنه بزبان دری بمیان آوزان شعری جدید بگوش مامیرساند پس آنچه را که امروز داستان میگوئیم یا در عصر دقیقی و فردوسی داستان میگوئیم در عصر اوستائی و ویدی هم بحیث واقعات زمانه های گذشته در خاطر هافید شده و مدتها بکار بوده تا واقعات مربوط بسلاطین سلطنتی و کارنامه های پهلوانان شکل داستان عمو می بخود بگردد بهر حال از خلال شهنامه هایشتهای اوستا (مهابهاراته) و (سرود ویدی) واضح میشود که آریائی های کتله باختری از سلاطین و پادشاهان و پهلوانانی آگاهی داشتند که معاصر خود زرتشتی مرکز احفاد آنها شهر بلخ بود خلاصه در اعصار داستانی سه دود مان بشرح ذیل در آریانا سلطنت کرده اند .

۱ - دود مان « یاراد اتا » یا « بیشداد یان » .

۲ - دود مان کاوی یا « کیانی » .

۳ - دود مان اسپه .

الف - «ترجمه» پارا داتا» (پیش داد) و (پیش دادی) میشود و موسس این دود مان بشپارت ودا (یا ما) به اساس اوستا (یما) وبقرار نص ادب حما سی دری جمشید ام داشت که همه ضبط های مخصوص يك كلمه واحد است. امكان دارد که (در جمکرد) یا (قلعه باستانی) (یا ما) پادشاه درما وراى امويه بين سبعون و جیحون با شد ولی پایتخت دود مان پیشدادی شهر بلخ بود وازین جهت در اوستا (بخدیم سریرام اردوو درقشام) یعنی «بلخ زیبا دارای بیرق های بلند» یاد شده و شهرت دارد (یا ما) نه تنها اولین پادشاه بوده بلکه بانی اصول زراعت و مشوق تربیه حیوانات و کاشف فلزات هم تلقی شده است و بصورت مجموع ازخلال داستا نهچنین استنباط میشود که جامعه آریائی درحوزه آمودریا (اکسوس) ازحیات مالدارى به زندگانی زمین داری گرائیده به اهلی ساختن حیوانات و کشف فلزات مو فق گردیده و به ساختن خانه و دهکده و آبیاری و غرس اشجار و نباتات شروع کرده است چنانچه این تحول از روی گات ها که قدیم ترین قسمت اوستا میباشد و سائر حصص این کتاب بخوبی هویدا است.

چنین می نماید که آریاهای آریانا بعد از استقرار درحوزه های رودخانه بزرگ دوطرفه هندو کش و طی مراتب تمدن زمین داری ازطرف برخی از افوام سامی بین النهرین یا واضح تر بگوئیم از طرف کلدانی هامورد حمله جابرا نه فرار گرفته باشند چنانچه خاطرۀ تلخ وحشت آور آن را شخصیت (ازهی وها کا) یا ضحاک مجسم کرده و دران گیر ودار سلطنت یاما (جمشید) خانمه پذیرفته است.

این دوره تاریک و پر مظالم دوامی ننگرد زیرا آریاها باز به خاندان شاهى خویش متوصل شده و (تری تونا) یا (فریدون) پسر (اثویه) بر تخت نشست و بعضی اوراسر سلسله دودمان جدید بحساب آورده اند. به اساس ایان یشت و رام یشت بعد از فریدون (کرسیه) پسر (ثریته) به سلطنت رسیده و بحدیث يك پهلوان و يك یاد شاه رشید دلاور کارنامه هائی دارد و صحنه فعالیت های او بیشتر کابل گنده هارا حوزه ارغنداب - و هامون سبستان میباشد.

ب - کوائی یا کیانی (دانا) معنی دارد و باید این خاندان را خاندان (دانا بان) گفت مؤسس این دود مان (کاوای کوانا) (کی کوات) یا (کی قباد) است که اوستا بصورت صریح یکی درزمیاد یشت فقره (۷۱) و دیگری در فرور دین یشت (فقره ۱۳۲) از او و از جانشینان او صحبت میکند. از روی متون اوستائی و ادبیات پهلوی و آری چنین برمی آید که میان کیقباد و کوه البرز طبعاً البرز جنوب بلخ ارتباطی بوده و روزگار جوانی و شبانی او در قلعه و دامان این کوه سیری شده است و او را اقامت گاه درین کوه بودنا اینکه به پادشاهی رسید و در بلخ به اورنگ مملکت داری نشست. از اقامت بزرگ عصر او يك سلسله جنگها با فراسیاب تورانی است که بالاخره تاب

مقاومت نمی آورد و خواهش صلح میکند و در نتیجه رودخانه اکسوس (جیحون) با آمو دریا سرحد (آریانا) و (توریانا) قرار میگیرد بقیه پادشاهان دودمان کاوی یا کیانی فرار آتی است ، کاوی یوسان — کاوه یوسا - «کی کاوس» .
 کاوی سیا وشنا - کاوه سیا وشنا - «کی سیاوش» .
 کاوی هوسراوا - کاوه هب سرو - «کی خسرو» .

قراریکه ابان یشت او ستا شاهد است کاوی یوسان پیش ازینکه بر تخت سلطنت نشیند فراز «قله اذریفه» که یکی از قله های البرز جنوب بلخ است بنام «اردو یسوا و اسامیتا» ربه النوع آمو دریا و حاصل خیزی و فراوانی و حامی شهر بلخ قربانی های زیاد مر کب از صد اسب و هزار گاو و ده هزار گوسفند تقدیم نموده و خواهش نمود تا پادشاه بزرگ شود . البرز کوه که در جنوب بلخ افتاده برای خاندان کاوی بحیث کوه مقدسی تلقی میشد و انرا کوه (او شید ستار) یعنی (کوه روشنی و دانش) میخواندند و شهزادگان کوانی پیش ازینکه بر تخت بلخ نشیند قربانی های بنام «ناهد» در قله های این کوه تقدیم می نمودند. موضوع آباد کردن «هفت قصر» فرار کوه البرز هنوز در خاطر های اهالی بلخ باقی مانده و میگویند که برای آبادی عمارات و آبیاری باغها آب ذریعه خرهای قشقه دار بالا میگردند و در داستانها موضوع ساختن قصرها فراز البرز به کی کاوس نسبت داده شده است .

کاوی سیا دوشان یا سیاوش پسر کاوی یوسان (کی کاوس) است که از سورا به دختر توریانی به دنیا آمد و بعد از پدر بر تخت سلطنت بلخ نشست و در طی محاربه با توریانها یا قبایل مهاجم آنسوی آمو دریا بصورت فاجعه ناکی کشته شد . بعد از نوبت جهانداری به کاوی هوسریا «کی خسرو» میرسد که از پادشاهان مقتدر سلاله کیانی بلخی است و در اتمام خون سیاوش دسر کوبی توریانها و کشتن افراسیاب کامیابی های بزرگ حاصل کرد .

ج - خاندان اسیه مشتمل بر کسانی است که ظاهراً با وجود تعلقات نسبی از سلاله کرانی مجزی میباشد و بر علاوه اسم اعضای آن عمو مادر کلمه (اسیه) یعنی اسب منتهی میشود . این علامه ممیزه علاوه بر اسمای شاهان در نامهای وزرای آنها و حتی در اسمای سلاله نسبی زرتشت هم مشهود است و این امر ظاهر میسازد که در اواخر عصر کیانی عشیره یا قبيله (اسیه) اقتدار حاصل نموده است .
 مؤسس سلاله (اسیه) «لهراسیه» در «اوستا» (اردت اسیه) خوانده شده که صاحب اسبان نندرو ترجمه شده است . میگویند که لهراسیه در روز مهر در ماه مهر در بلخ تاجشاهی بر سر نهاد و آتشکده (آذر برزین) را درین شهر باستانی بنا کرد لهراسپ دویسر داشت . «کشتاسیه» و «زری واری» زرر لهراسیه در آخر عمر دست از سلطنت کشیده و در آتشکده (آذر برزین) منواری شد و بمبادت یزدان مشغول گشت و تخت و تاج را به پسر خویش (ویست اسیه) یا (کشتاسیه) سپرد

از وفات مهم عصر او ظهور مصلح و مقنن بزرگ باختری «زرتشتر سپتمان» است که بر سنن ریشی های عصر ویدی ظهور کرد. افغانستان ریشی های زیادی را در عصر ویدی دیده ولی «زرتشتر» بزرگترین دانشمند و حکیمی است که فواین اوباعت شهرت عصری بنام اوستائی شد. زرتشتر آنها از نقطه نظر انجام وظیفه رهنمائی قوم شباهتی باریشی های عصر ویدی ندارد بلکه (گاتها) که سخنان شخصی اوست با اشعار ریشی های عصر ویدی فوق العاده نزدیک است و پشتناسیه پادشاه بلخی زانش ملکه (هوتوسه) و پسرانش همه سخنان زرتشتر را پذیرفته و به آئین او گرانیدند و پشتیانی خود و نمود و قدرت سلطنتی آنها در آفاق دور و نزدیک منتشر ساختند.

از روی روایات چنین معلوم میشود که پشتناسیه به اعمار آتشکده ها پرداخته و دو آتشکده (آذر برزین مهر) و (آذر فریغ) را به او نسبت میدهند و آنچه دقیق درین موارد میگوید در نسخه هندی بنیادش هم فید شده است. پادشاه هندی انتقال آتشکده (آذر فریغ) را از خوارزم به کابلستان و پشتناسیه نسبت میدهد.

واقعه مابعد و پشتناسیه در اوستا چندان روشن نیست ولی ماخذ پهلوی به او اولاد ذکور وراثت به تعداد (۳۰) تن نسبت داده اند و به فرار گفتار فردوسی در شاهنامه در حدود ۳۸ تن از فرزندان او در جنگ با تورانی ها کشته شده است. شبیه نمی نیست که بعضی از پسران او در اوستا و ماخذ پهلوی اسم برده شده اند ولی معروفترین آنها همان «سپنتودانا» یا (اسفندیار) است که بعد از او در بلخ به پادشاهی رسیده و در «بلخی باریک» یا بلخ بامی شهر (نوارک) را با آتشکده (وهران) بنا نهاد از بستگان و پشتناسیه معروفتر از همه برادر او (زریر) و برادر زاده او (یسته وادی) است.

در تاریخ عصر و پشتناسیه علاوه بر ظهور زرتشتر جنگ های او و اولاده اش با تورانیها مهم است زیرا رشادت های ایشان مملکت را از خطر تهاجم بادیه شبنهای سیتیسی نجات داده است. تعیین وقایع بعد از اسفندیار امری است مشکل. راجع به وقایع بعدتر از و پشتناسیه و اسفندیار که اوستا در آن حدود متوقف میشود متون پهلوی پاره مطالیبی دارد و آن فرار شهادت بندهشن سراسر هرج و مرج و جدال داخلی است که مرکزیت و قوای مملکت را از میان برده و ملوک الطوائفی را به میان آورده است دوام این ملوک الطوائفی نیرو و قوای ملی باشندگان آریانا را به ضعف تبدیل کرد و مرکزیت سلطنت از بلخ و باختر بر افتاد و در عوض (میدیا) و (فارس) از سلطه آتوریهای سامی رها شده و بخود آمدند و به تشکیل سلطنت ها پرداختند و آخر کار سیروس و داریوش هخامنشی روی صحنه آمدند و دژمنه فتوحات آنها به دیار ما کشید.

هخامنشی های « فارس » ؛ در آغاز مطالعات خود گفتیم که آریائی های ایرانی

و هندی کلمه باختری پیش ازینکه به خاک های متقا بله خود برسند و مستقر شوند پیش از آغاز مهاجرت مدتی بصورت مشترك در حوزه سیر دریا و آمو دریا زیست داشتند . ازین گمان مشترك همانطور که عده ئی از دره های هندوکش رهسپار پنجاب شد قسمتی هم راه مغرب را پیش گرفت که معروفترین آن (امادی) یا (مادها) و (یارسوا) یا (یارسی ها) میباشد . قبایل ماد در علاقه های جنوب بحیره خزر و قبایل (یارسوا) در کنار سواحل که بنام ایشان به بحیره فارس شهرت یافت براگنده شدند و دوقرن کامل آئوریهای سامی بابلی برایشان حکمفرمایی داشتند بالاخره مادها در آغاز قرن ۷ ق م خویش را از زیر یوغ سامی کشیده و (اکبتانا) یعنی همدان را مرکز خویش ساختند و از آنجا برمدیا سلطنت گرفتند قبایل (یارسوا) که از فشار آسوری نجات یافتند مدنی تحت سلطه بنی امام خویش یعنی مادها ماندند و این وضعیت تا حوالی ۵۵۳ ق م دوام داشت تا اینکه زمام سلطنت از (استیاگک) آخرین شاه ماد به (سیروس) هخامنشی یکی از رؤسای عشیره (یارساگاو) یارسی رسید ووی سلطنت کرچک و مجلی (سوز) یا (سوزبان) را در اثر یک سلسله جنگ ها و فتوحات بطرف شرق و غرب به امپراطوری مبدل کرد که در آسیا سابقه نداشت . سیروس فارسی هخامنشی از ۴۵۰ تا ۴۴۹ مدت تقریباً (۵) سال با اهالی آریانا در جنگ و جدال بود و آخر هم با در شمال از دست (ساجت ها) ویا در شرق از دست (رایسک ها) کشته شد از هخامنشی ها عده ئی بنام های « کدیوچیه » داریوش اول خشایار شاه یا (اکبرزلسس منابع یونانی) ، اردشیر اول ، خشایار شاه دوم « اوکس » Ochus یا داریوش دوم ، اردشیر دوم و سوم ، و بالاخره داریوش سوم در حوالی ۳۳۶ ق م به سلطنت رسید که ذکر واقعات مربوطه آنها بطور عام به تاریخ کشور مربوطی ندارد . تنها از زاویه فتوحات و بسط نفوذ اقدامات ایشان را در آریانا خلاصه میکنیم :

اگر چه تاریخ از ذکر چگونگی اوضاع آریانا در عصر هخامنشی خاموش است معذالك چنین مینماید که مرکزیت دولت باختری که تا پایان عمر زرتشت دوام داشت بعد از چندی در میان احفاد و بشاسیه به تدریج ضعیف شده و مبدل به ملوک الطوائفی شده باشد . با اینهم از روی مقابله طولانی چند سالی که بزغلیه سبزوس و داریوش اول بظهور پیوست واضح میشود که امرای مجلی ولایات آریائی در حفظ خاک و کشور خویش سخت ایستاده بودند . و هخامنشی ها اگر بعد از چندین سال به شکست از مقاومت آنها موفق هم شدند مجبور بودند در اداره مملکت از خود آنها کار بگیرند و تنها به گرفتن مالیات اکتفا ورزند چنانچه سلسله این امرا و این نوع

حکومت تازمان ظهور اسکندر یونانی دوام داشت منتها در نتیجه فتوحات آنها و طول سلطه آنها اصول دفتر داری و مالیاتی در باره هخامنشی بر کل مملکت تا حوزه سند پهن شد و بحدت خاک های مفتوحه نقاط مختلف آریانا در سنگت نوشته های هخامنشی و به اساس آن در بدکرات « هرودوت » اسم برده شده با اراضی مفتوحه هخامنشی ها که طبعاً مدنی جزء امپراطوری آنها محسوب میشد هیچ گاه يك کشور واحد و يك واحد سیاسی نبوده و بوده نمیتواند و بهمین دلیل یونان چیزی و امپراطوری اسکندر چیز دیگر است - بهر حال ولایات آریانا که در کتیبه های هخامنشی اسم برده شده فرار آتی است .

هیرکانیا (کرکان) پارتیا (ولایت طوس) زارانسکا (زرننگ یاسیستان) آریا (ولایت هرات) خوارزمیا (خوارزم) - بکتیریا (باختر) سفدیانا (سفد) کندهارا (گندهارا) باحوزه کابل تا پشاور (ستاگیدیا (هزاره جات) اراکوزیا (حوزه ارغنداب ولایت فندمار) « ماکا » (مسکران و بلوچستان) ساکا (خاک های اسکانی) .

آریانا و لشکر کشی های اسکندر ، در نیمه اول قرن چهارم ق م مفکوره انتقام کشی

از دوات هخامنشی عناصر یونانی را به سر کرده گی اسکندر مقدونی وارد خاکهای آسیای ساخت . اسکندر که در ۳۳۶ ق م جانشین (فیلیپ) پدر خود شد در حدود ۸۰ ه - زار سوار و پیاده مسلح با شمشیر ها و نیزه های طولانی و سپرهای دراز با خود گرفته و در بهار سن ۳۳۴ ق م از کنار سواحل بحیره (مارمورا) داخل خاک آسیا گردید و چون آسیای عربی تمام جزء متصرفات و داخل امپراطوری هخامنشی محسوب میشد فوراً یکسلسله تصادمات مبین طرفین آغاز شد و در سه محاربه (کرانیک) (ایسوس) و (گوکامل) هخامنشی ها پیهم شکست خوردند و (پرسه یولیس) پایتخت امپراطوری فارس مفتوح شد . آخرین امید « داریوش سوم » این بود که بیشتر عقب نشینی نموده و به خاکهای مفتوحه آریانا اول به (هیرکانیا) (ولایت طوس و کرکان) و از آنجا به باختر پناه آورد زیرا شجاعت و شهامت باشندگان این نقاط معروف بود ولی چون امرا و سرداران آریانا اصلاً متعالف سلطه هخامنشی بودند از وضعیت مساعد به نفع خود و کشور خود استفاده نکردند . (بسوس) امیر باختر (ستی برزن) حکمران ولایت هری (هرات) و با (سانتانس) حکمران در انجیان (سیستان) متفقاً شاه هخامنشی را در « هیرکانیا » در تابستان ۳۳۰ ق م کشتند و برای رفع خطر آینده یونانی های مهاجم (بسوس) را به پادشاهی خود قبول کرده و بولایات خود مراجعه کردند .

قتل داریوش سوم - رسیدن اسکندر در سرحدات آریانا - اعلان پادشاهی « بسوس »

در باختر و تصمیم دفاع مملکت در مقابل یونانیها يك سلسله واقعات مهمی است كه در سال ۳۳۰ ق م در تاریخ افغانستان قدیم رخ داد . بسوس حاكممران باختر بعد از قتل داریوش سوم هخامنشی اعلان شاهی نموده و از (پارتیا) به باختر آمد و سردارانی را كه درین اتحاد ملی با او همفكر و هم نظر بودند به دفاع مملكت و مقابله تشویق نمود . اسکندر و مخصوصا قشون یونانی در اثر خستگی زبدم مسافرت آنقدر مایل نبودند كه به « قلب آسیا » در كوه پامپه‌های آریانا داخل شوند . اعلان پادشاهی بسوس حس خود خواهی و نفوت اسکندر را بشور آورده و سر عسكركر جوان یونانی از « سورییا » یعنی طوس گذشته به سرحدات افغانستان داخل ولایت (اری) هرات شد . حاكممران این ولایت (سانی برزانس) اگر چه دربدو امر تسلیم شد ولی درین كار مقصد دیگری داشت و چون اسکندر به قلعه (ارته كانا) حصار اولیه هرات) وارد شد حاكممران هرات مشاور نظامی او را كه (اناگزیپوس Anaseippos) نام داشت بقتل رسانید . سانی برزانس میخواست با این عمل رابطه اسکندر را با سایر دستجات قشون یونانی كه در خاك فارس بودند قطع كند و او را با قشونش بدست دلاوران آریانی نیست و نابود نماید ولی اسکندر به سرعت هر چه تمامتر عنان بر گردانیده و جنگ های سختی در گرفت دسته های مدافعین ملی در جنگلی مقاومت شدیدی نمودند اسکندر آخر به در دادن جنگل امر داده و به این ذریعه نیروی مدافعین هری را از هم شكست و برای مراتب اوضاع اسکندریه بی دریغ بنا كرد كه بنام (اسکندریه اریون) یا (اسکندریه آریا) شهرت دارد . در ولایت درانیان یعنی « سیستان » از طرف مدافعین ملی و حاكممران این ولایت « سانی برزانس » مخصوصا از طرف منابل « اریاسیه » یا آریا های سوار كار كه در اطراف هامون بود و باش داشتند مقاومت های شدیدی به عمل آمد و اسکندر مجبور شد كه برای مراقبت اوضاع قلعه عسكری دیگری بنام (اسکندریه پروفتازی) بنا كند كه محل آنرا در (پشاوران) حالیه میتوان فرار داد . سران نظامی یونانی كه از حمله های بی دریغی مدافعین ملی آریانا بتنگ آمده بودند در حوالی پشاوران در صدد توجیه بر علیه اسکندر بر آمدند و در اثر كشف قضیه چند نفر از رؤسای یونانی بدست خود اسکندر كشته شد . در اوایل سال ۳۲۸ ق م اسکندر وارد ولایت (آرا كوزی) (قندهار) شد . درین فرصت باز (سنی برزانس) در ولایت هری جنبش را گذاشت . اسکندر چند نفر از مجرب ترین ژنرال های خود را برای دفع حملات او به هرات فرستاد و از جانب طوس هم به (فراتانرون) حاكممران « پارتیا » امر داد كه بر او حمله كند « سنی برزانس » نزدیک بود كه قوای یونانی ها را محو كند ولی بین سه قوه گیر آمده كشته شد و او یکی از نیرومند ترین سرداران آریانی و مدافعین ملی از بین رفت .

اسکندر بعد از بنای (اسکندریه آراکوزی) (اسکندریه قندهار) از جنوب و شرق ولایت (یارو یا میزادی) گذشته و در پای کتوه هندوکش در ایران قدیم واصل شد و (اسکندریه فغاز) را در آنجا بنا نهاد و زمستان را در آنجا توقف نمود . در اوایل بهار سال ۳۲۹ ق م از راه دره غوربند و کوتل کوشان از هندوکش گذشته به (دراپسا کابل) یعنی اندراب واصل شده و راه باختر را پیش گرفت . در باختر و سائر نقاط شمال هندوکش بسوس که تازه اعلان شاهي نموده بود با عده از سیران قوم مثل (سپین تامن) و « اوگزیارتس » و غیره آماده مقابله شدند . درین کیرو دار (بسوس) گرفتار و (سپین تامن) بعد از رشادت زیاد بقتل رسید ولی در پیمرفته سوار کاران باختری و سغدی دو سال کامل یونانیها را در دو کنار آمو دریا به کاسه سر آب دادند .

بالاخره اسکندر در اوایل بهار ۳۲۷ ق م به جنوب هندوکش فرود آمده و در امتداد رودخانه پنجشیر از راه نجرو و تسکو و لغمان و کتر و اسمار و باجور و سوات به رودخانه اندوس نزدیک شد . درین نقاط از طرف قبایل کوه نشین عرض راه معروض حمله های بسیار شدیدی واقع شده و آخر کار مغالفت راجا های پنجاب کنار های شرقی رودشند دروازه های پنجاب را به روی او باز کرد .

نتیجه اساسی فتوحات اسکندر تماس غرب و شرق است فراریکه از خلاق واقعات این عصر معلوم میشود افغانستان هنگام ظهور اسکندر بدست امرای مجلی اداره میشد . که جداً مخالف سلطه اجنبی بود چنانچه این امر از قتل داریوش و مقابله های خونین شش ساله با اسکندر واضح میشود ، مقاومت ۶ ساله امرای سرداران آریانی در دو طرفه هندوکش با فوه نی که در ظرف دو سال دولت هخامنشی را مستاصل ساخت مدت قوه ذاتی و نیروی جلی جنگ آوران ما است .

همین مقاومت های شدید سبب شد که (۷-۸) اسکندریه که هر کدام اصلاً قشله عسکری بود در مملکت ما بنا شود و این اسکندریه ها و توقف یونانی ها در آنها باعث گردید که روح یونانی و اساطیر و مظاهر هنر و صنایع نفیسه آنها در اینجا ریشه دواند و باروش و پندار و داستانها و فکر و خیال ما محفوظ گردد و این خود مبحثی است که بایان تر شرح داده خواهد شد .

سلطه موفقی موریا ، عکس العمل فتوحات اسکندر در هند بصورت مخالفت هندی و یونانی شروع شده و ۶ سال بعد از وفات اسکندر سبب شد که شخصی بنام (ساندروکنس) یا (چندرا گوپتا) که اصلاً مرد گمنامی بود و یا به بعضی روایات در دربار (نانداندا) سیه سالار

بود به پادشاهی رسید و اولین سلطنت بزرگ تاریخی هند را بین سند و گنگا تشکیل دهد و مرکز خود را در (پتالی پوترا) بنه قلمی تعیین نماید .

چون این جنبش و این شخص و این سلطنت ضمناً با ذهنیت انتقام جوئی از یونانی ها به میان آورده بود و (سلوکوس نیکاتور) شاه سی به استحقاق توارث خویش را مالک الرقاب اراضی مفتوحه اسکندر میدانست . سر نوشت آریانا در دست زرنال های خود سر یونانی معلوم نبوده شاه موریای بفرض انتقام جوئی از یونانی ها وارد مملکت ما شد و در حوالی ۳۰۵ ق م امیرا طور موریای وسلوکوس نیکاتور یونانی شامی به کنار اندوس (رودسند) با هم مقابل شدند و در نتیجه امیرا طور یونانی مغلوب و شاه موریای فاتح بر آمد و در ضمن غرامات متعدده خاک های جنوب هندوکش تحت سلطه خاندان موریای هندی آمد و در نتیجه روابط دوستی و سیاسی میان دو دولت (سلوسی) و (موریای) بر قرار شد و (مگاستنس) اولین نماینده ایست که به (پتالی پوترا) آمده و شرحی راجع به اوضاع این وقت هند تحریر نموده است .

بمداز (چند را گریتا) پسرش (بندوسارا) و بعد از او نواسه اش (اشوکا) که مهمترین پادشاه این خاندان و مشهورترین پادشاه هند قدیم است به سلطنت رسید (۲۷۳-۲۳۲ ق م) اشوکا اول شاه ظالمی بود و بعد از ۲۶۰ ق م که داخل دین بودائی شد خیلی رحیم و مهربان گردید و بحیث پیکراهب بر تخت سلطنت جلوس داشت و تمام دوره سلطنت او به رفاه رها یا و خوشبختی مردم و حتی آرامی حیوانات صرف شد چنانچه وصایای او روی یک سلسله فرامین سنگی تا حال از بین نرفته است . ارتباط خاندان موریای بطور ضمنی در تاریخ افغانستان تعمیم تنها از نقطه نظر بسط موقتی نفوذ آنها در جنوب هندوکش نیست بلکه ظهور و انتشار آئین بودائی هم درین است که از لحاظ زندگانی معنوی و فلسفه و هنر اهمیت بزرگ دارد .

موسس دین بودائی (ساکیامونی بودا) شهزاده نئی بود که در حوالی ۵۲۳ و یا ۵۶۳ در نیپال تولد شده و در (مگده) یعنی (بهار جنوبی) ترک دنیا اختیار کرد و در صدد کشف حقیقت حیات و رفع آلام روحی بشری بر آمد تا اینکه بالاخره (بدیه) شد یعنی منور گردید ، چون ساکیامونی معاصر (بندوسارا) بود در عصر (اشوکا) آئین او طرفداران زیاد پیدا کرد و خود اشوکا در راه تبلیغ و انتشار آن صرف مساعی بخرج داد چنانچه در طی سومین محفل بزرگ مذهبی که در (پتالی پوترا) تشکیل شد اعزام مبلغین به کشورهای مجاور هم تصویب گردید و (مجیهان نیکا) (Majjhant-tiha) و (دهمارا کبی تا) (Dhamarakkhita) و (دمهارا کی تا) (Maharakkhita) کسانی بودند که در آریانا و نزد یونانی های غربی اعزام شدند و در نتیجه دیانت بودائی در واشی شرقی آریانا در عصر خود اشوکا ظاهر شد و به تدریج توسعه یافت تا اینکه در طی قرن اول و آغاز قرن

دوم مسیحی نیمه شرقی مملکت راسر اسر احتوا کرد و افغانستان تافرن ۹ مسیحی در حدود بیش از هزار سال یکی از مراکز بزرگ بودائی در آسیا باقی ماند و تاثیر این واقعه در طرز افکار و تخیل هنر و دیگر مظاهر زندگانی مملکت ریشه دوانید .

چون در کتیبه های سنگی اشوکانامی از (دیو دوس) موسس سلطنت مستقل یونانی باختری برده نشده و برعکس از « انیتو کوش دوم سلوسی » تذکر رفته واضح میشود که حین اعزام مبلغین دولت یونانی باختری هنوز بمیان نیامده بود ولی در شمال هندو کش نفوذ یونانی وجود داشت زیرا دامنه تسلط موریا در جنوب آن سلسله کوه محدود بود تا اینکه در ۲۵۰ ق م (دیودوت) استقلال باختر را اعلان نمود و آخرین حکمران موریا در دره کابل که (سوفا گانز) نام داشت و زمان سلطنت (ایوتیدم) شاه یونانی باختری از میان رفت و قراریکه بعد تر دیده خواهد شد خاک های اصلی دولت موریا در هند به نوبه خود از طرف شاهان یونانو باختری مفتوح شد .

دولت یونانو باختری فتوحات اسکندر در آریانا آمد و شدی بیش نبود ولی نتیجه آن چنان شد که یونانی های باختری شده علایق خویش را با سایر یونانیهای خود یونان و یونانیهای شامی سلوسی و غیره قطع کرده و طبق روحیات کره نشینان آزاد و آزادی خواه آریانا دولت مستقلی تشکیل نمایند موسس این دولت جدید (دیودوت) نام داشت و استقلال باختر را در (۲۵۰) ق م علی الرغم سلوسی های شامی اعلان کرد و بعد از او پسرش دیودوت دوم سلطنت رسید .

بعد از خاندان دیودوت در حوالی ۲۲۷ ق م (ایوتیدم) حکمران سفدیان بر تخت باختر جلوس نمود . انیتو کوش سوم شامی برای مخالفت برخاست و حتی شخصا به قشون کشی مصروف شد و بلخ مانند شهر (سیرا کوس) دو سال کامل مقاومت کرد . آخر طرفین صلح کردند و استقلال باختر از طرف سلوسی ها شناخته شد . موریاها از جنوب هندو کش منهدم شدند و تمام خاکهای آریانا بحدیث یک دولت مستقل تشکل نمود و بنوبه خود فتوحاتی در ترکستان چین و مخصوصا در هند بعمل آورده فتوحات دولت یونانو باختری در هند با (متریوس) پسر (ایوتیدم) و (مناندر) اویبانی و (اپولودوت) ژنرال های نامی این عصر شروع شده و حتی (پتالی یوترا) بر کر امیرا طوری موریا هم فتح گردید دامنه متصرفات هندی چه بطرف حوزه گنگا چه بطرف دلتای سند و سواحل خلیج « کامبی » و سمت زیادی اختیار کرد . پنجاب ایالت متحده بهار - سنوا « کتچ » Cutch کتلیاوار گجرات شمالی - قسمتی از راجیوتانه - سه مرکز بهم مانند (پتالی یوترا) (ایوجن) و (نا کر یا) همه جزء متصرفات یونانو باختری بشمار میرفت و با پیش رفت های نظامی روح و مفسکوره و تهذیب یونانو باختری بیش از پیش در خاک هند ریشه دوانید .

مقارن ۱۷۵ ق م سومین خانواده سلطنتی یونانو باختری با (ایو کرانید) روی کار آمد ولی

چون احفاد «ایوتیدم» و بستگان او در پنجاب بودند مخالفت‌های میان این دو خاندان شروع شد ولی آخر کار ایوکرانید بحث «یاد شاه کبیر» به کابل آریانا نفوذ خود را قایل کرد. معذالک نفاق داخلی با تجاوز بارت‌ها و آمادگی «اسکاتیها» در سرحدات شرقی و شمال شرقی گردید و در نتیجه این او ضاع ناگوار به عظمت سلطنت یونانو باختری صدمه رسانید. «ایوکرانید» حین مقابله با اولاد و مترئوس در سرحدات آریانا و هند کشته شد بعد از او دویسرش بگی: «یلانو» و دیگری (هلیو کلس) مدتی در باختر سلطنت کردند ولی مواجه اسکاتیها شده اخیرالذکر را به جنوب هندو کش محدود ساخت و خود آنها بالاخره از باختر و حوزه هری رود به (ساکستانا) یعنی سجستان یا سیستان تمرکز پیدا کردند و سلطنتی را بنا نهادند و کابل و بختیا و گند هارا بدست یکدمه شهزاد گان یونانو باختری ماند که اسمای بعضی شان قرار ذیل است:

- ۱ - «دیومدس» Diomedes - ۲ - «پاندر» Pander - ۳ - «فیلو کریوس» Philoxeues
 - ۴ - «ارتمیدور» Artemidore - ۵ - «یوکرلاوس» Peukoloos - ۶ - «ار که یوس» Archebios
 - ۷ - «انتیال کیداس» Antialkidas - ۸ - «امین اس» Amyntas - ۹ - «هرمایوس» Hermaeus
- «هرمایوس» آخرین پادشاه یونانو باختری کابل زمین است (حوالی ۴۵ - ۲۰ ق م) درین وقتها نفوذ دولت یونانو باختری در شمال هندو کش و در حصص غربی مملکت از طرف اسکاتیها و کوشانی‌ها و پهاوی‌ها محدود شده و تنها در نواحی کابل و گردیز نفوذ و آمریت داشتند. در پنجاب از احفاد «ایوتیدم» و «دمتریوس» پادشاهانی مانند (ماندر) حوالی (۱۴۵ - ۱۵۰ ق م) سترانوی اول - هیوسترانوس Hippostrattus «نیسیاس» Nicias به سلطنت رسیده‌اند و مرکز آنها شهر (ساکالا) یا «سیالکوٹ» بود.

در دوره دوصدساله سلطنت شاهان یونانو باختری در آریانا و اراضی متصرفی هندی سبب شد که با امتزاج روحیات - اخلاق - فلسفه - هنر، رسم الخط و غیره اساس تهذیب و مدنیت ترکیبی نوینی بنام و صفت (یونانو باختری) در دو طرقة هندو کش پدید آید. افغانستان با داشتن شالوده اساسی حیاتی اوستائی و بودائی روح اساطیری «میتو اوژی» و فلسفه هنر و صنایع جمیله یونانی را گرفته و با افکار و پندار و راه و رسم خویش ترکیب کرد و چیزهای نوی پدید آمدند که مختص به خود مملکت است از نقطه نظردیانت درین وقت آزادی کامل حکمفرما بود (اناهینا) (بودا) هر کدام معابدی داشت و پیروان اوستائی از میان نرفته بودند. رسم الخط خروشتی - برهمنی - یونانی معمول و مروج بود. صنعت یونانو باختری تشکیل نموده و صنعت یونانو بودائی از آن انشعاب یافته بود. تجارت درین عصر ترقی یافت مسکوکات شاهان یونانو باختری عامل مهمی در دادوستد بشمار میرفت و «بکترا» مرکز ااری مملکت محل تقاطع

وانشعاب راهای تجارتی بری آسیا محسوب میشد، چون نفوذ دولت یونانو باختری در هند و ترکستان چین بیشتر فته بود مال التجاره این دیار وارد آریانا میشد. قسمتی از این مال التجاره ذریعه رودخانه آکسوس به دریاچه خزر و از آنجا از طریق اوکسین Euxin به بحیره سیاه و بحیره روم میرفت افغانستان درین زمان از نقطه نظر صنایع مستظرفه حیثیت (هلاو آسیائی) بخود گرفته بود و آنچه نفوذ یونانی که در صحنه وسیع آسیا در زمینه های مختلف فلسفه و هنر و ادب و علم پراکنده شده است نه از خود یونان بلکه از همین (هلاو آسیائی) بوده و جنبه (یونانو باختری) داشته است.

پارت‌ها - پارت‌ها و پارتیسا که نام قوم و اسم ولایتی است از نقطه نظر عرق و جغرافیه و مداخلت های سیاسی زمام داران آنها در تاریخ افغانستان تا یک عصر و زمان وارد هستند. پارت‌ها یکی از قبایل بدوی آریائی باختری است که بعد از جنبش‌ها و مهاجرت‌ها یکطرف بجنوب هندوکش اثری از نام و نشان آنها در ولایت (بختیا) و عنصر «یشانه» موجود است و جانب دیگر بطرف غرب پارت و پارتیا سراغی از بنی اضماع ایشان در علاقه هیرکانیا میدهد.

کلمه (پارت) اصلاً (تبعید شده) معنی دارد و در تلفظ قدیم صرف (ت) بصورت (ث) خوانده میشد و از اینجا هم دیده میشود که (پرتو) و (پرتیا) به (پشتو) و (پشتیا) بی شباهت نیست ملتفت باید بود که در مدارک ارمنی (پارت) را (پهل) میگویند و این نام به نامهای (پهل) (بغل) (بخلی) که در زبان پهلوی (یعنی زبان خود پارت‌ها و ساسانیها) به (بلخ) داده شده است خیلی قریب میباشد.

مؤسس دودمان پارتی که (ارساس) یا (ارشک) نام داشت قرار عقیده اکثر مؤرخین از اهل باختر بود و معاصر تشکیل سلطنت یونانو باختری در باختر بطرف غرب رخت کشیده و در ولایت هیرکانیا (طوس) که بنام شان به (پارتیا) شهرت یافت و داخل حدود آریانا بود سلطنتی تشکیل کرد که مرکز آن شهر (هکاتومیی اوس) بود و محل آن را ۸۱ میلی جنوب دامغان تعیین شده است.

پارت‌ها یا اشکانی‌ها با شاهن یونانو باختری معاصر اند و تا زمانیکه مرکز خویش را کنار دجله منقل نموده بودند از نقطه نظر مداخلت‌های سیاسی هم تذکری از آنها بی مورد نیست. ازین دودمان بعد از (ارساس) یک سلسله شامانی مثل (تری داتس) (ارتیان) (فری یانس) (میتری داتس) (فرهاتس دوم) (ارتیان دوم) (متری داس دوم) به سلطنت رسیده اند.

از نقطه نظر واقعات میتری داتس اول (۱۲۶ - ۱۷۴ ق م) و دوم از همه مهمتر است

اولی با (ایوکر اتیدس) پادشاه یونانو باختری معاصر میباشد و از گرفتاریهای این پادشاه در هند استفاده نموده به بعضی روایات تا نزدیکی های کابل را فتح کرده است و دومی کسی است که در اثر مقابله او سکائی ها داخل (یارتیا) شده نتوانسته و به علاقه نئی فرود آمدند که بنام شان (ساکستانا) معروف شد و سبستان و سیستان ضبط های جدید آن است.

اسکائی ها : بین کوه های تیان شان و بحیره خزر یا با بحیره اسود از زمانه های باستانی

شاخه از مردمان هند و اروپائی در گشت و گذار بودند که امروز معمولاً همه آنها را بنام اقوام « سلیتی » یادمی کنند و اوستا آنها را (توریا) گفته اتوریا آنها را (اشلوژی) مینامیدند و هخامنشی ها (ساکا) لقب داده بودند و چینی ها (سی) یاد میکردند و (سمرت ها) (مساحت ها) (ساک ها) یا (اسکائی ها) یوچی ها ، یفتلی ها شاخه های معروف آن است . آریا های کنگله باختری یاهند و ایرانی نظر به پیوستگی خاک همیشه و همه وقت با این عنصر آریائی در تماس و حتی تصادم و مجادله بودند زیرا ایشان چون بیشتر بدوی مانده بودند خاکهای حاصل خیز مناطق جنوب اکسوس (امو دریا) همیشه نظر طعم آنها را جلب میکرد . عناصر سبتی از بدو طلوع تاریخ همیشه وقت بوقت بنام وصفتی در گوشه های شمال شرق آریانا ظهور کرده بنوعی وارد تاریخ مملکت شده اند . شاخه که اینجا از آن صحبت میکنیم عموماً بنام (اسکائی) یاد میشود و قبایل (ازی نئی Asi) (یازیانی Pasiani) (تخاری Tochari) (سارکار ولی Sacaroli) جزء آنست که بیجا شدن (هیوا کنزها) یاهن های زرد پوست از عقب دیوار چین (ولایت کانسو) و جنگهای آنها با « یوزون ها Wu-sun » سبب شد که بالاخره بسکنارهای اکسوس برسند . چین ورود قبایل اسکائی در باختر قومی بنام (تاهیا) زندگانی داشت قبیله « تخاری » از « سنکیانگ » گرفته تا دامنه های غربی یامبر پراکنده شدند و ولایت بدخشان و فطافن نفس تخارستان قرون وسطی را تشکیل میداد و تهذیب و رسم الخط و ادب و شهرهای از آن در تاریخ مملکت مانده است « ساکارولی ها » و « ازی نئی ها » بعد از عبور اکسوس در صفحات باختر بطرف غرب رفته و چون شاهان یارنی مقابل آنها را در یارتیا گرفتند بطرف جنوب حوزه هری رود فرود آمده و حوزه های سفلی فراه رود و هیرمند به نام ایشان به (ساکستانا) یعنی سرزمین اسکائی ها معروف شد و اقوام سکتری سبستان و سیستانی ها بقایای ایشان میباشد .

اسکائیها خانه بدوش و بدوی بعد از استقرار در سیستان با اخفاد پارت ها مخلوط شدند و سلاهی از عنصر مخلوط آنها بمیان آمد که در تاریخ افغانستان به نام (پهلوا ها) کمی بعدتر از ایشان صحبت خواهیم نمود . خود اسکائی ها در حوزه ارغنداب سلطنتی تشکیل

کردند که مؤسس آن مونس (حوالی ۷۲ ق م) و پادشاهان معروف آن (ازس) ۵۸ ق م میباشد که از حوزه ارغنداب تا پنجاب مشرقی و گندهمارا سلطنت داشت. ازس معروف ترین پادشاه اسکائی است و مسکوکات او متنوع و کثرت زیاد دارد و اخیراً در حدود دوسه هزار مسکوکات مختلف او از (میرز که) گردیز کشف و به موزه کابل موجود میباشد. بعد از او درحوالی ۴۰ - ۴۵ ق م پادشاه دیگری بنام (ازلیزیس) که یرازس میباشد به سلطنت رسیده است.

پهلواها ، پهلواها شاخه‌ئی از یارت‌ها است که در (ساکستانا) منتشر شده و در اذایل بعنوان نایب‌الحکومه سیستان را بنام یارت‌ها اداره میکردند. بعد از اینکه مرکز یارت‌ها کنار درجله منتقل شد و اسکائی‌ها به سیستان ریختند با یارت‌ها مخلوط شدند و عنصر مخلوطی با سلطنت مستغلی بمیان آوردند که برای تفکیک از اصل یارت ایشان را بنام (پهلوا) یاد میکنند اروپائیها ایشان را « هندویارت » هم میگویند. مونس دودمان پهلوا (ونوس) نام داشت و درحوالی ۱۲۰ ق م بر سیستان و اراکوزی سلطنت داشت. چون در میان پهلواها تاندکار نام بعضی از بستگان با اسم شاه معمول بود در مسکوکات « ونوس » اسمای (اسیلاهورا) و (اسپالا گاداها) هم ضرب رسیده که اولی برادرشاه و دومی برادر زاده او میباشد. شخص اولی بعد از ونوس به سلطنت رسیده است معروف ترین پادشاه این سلاله « گندوفانس » ۱۹ - ۴۸ مسیحی واصل نام او (ونیدوفارنا) که (محصل افتخار) معنی دارد مشارالیه از سیستان تا پنجاب در تمام حصص جنوبی آریانا سلطنت داشت و به بعضی روایات (قندهار) اصلا از کلمه (گندوفار) بمیان آمده و نام شهری بوده که گندوفانس در حوزه ارغنداب بنانهاده بود معاصر او در کابل (هرمایوس) آخرین شاه یونانی و در صفحات شمال (کجولا کد فیزیس) اولین شاه کوشانی سلطنت داشت. اکثر احتمالات به این دلالت میکنند که « گندوفانس » پادشاه مقتدر پهلوا سلطنت کوچک هرمایوس را از دره کابل و بختیا از میان برداشته و چند سالی جزء قلمرو خود ساخته باشد. برخی دیگر به این عقیده اند که « کجولا فیزیس » کوشانی به سلطنت محلی هرمایوس در دره کابل خاتمه داده است « گندوفانس » راملقات و قصه های (توماس) یکی از حواریون مسیح هم معروف ساخته است بعد از گندوفانس برادر زاده اش (ابدا گازس) یا (اودا گازاسا) بعد از شاهان دیگری موسوم به (اور تاکنس) و (پاگودس) به سلطنت رسیده اند زمامداری شاه اخیرالذکر به سالهای ۷۵ - ۷۰ ق م مصادف است مسکوکات او از - - - - - ارغنداب زیاد تر پیدا میشود و او آخرین پادشاه دودمان پهلوا است که نفوذ عنصر کوشانی به سلطنتش خاتمه داده است.

کوشانیهای بزرگ : یکی از اقوام « سلیتی » که در خارج حدود آریانا بنام « یوچی »
 یادمیشد بمداز عبور اکسوس بنام (نخاری) یا (کوشانی) شهرت دارد یوچی ها بعد از اینکه در
 صفحات باختر پراگنده و باباشندگان محلی یعنی (تاهیا) مخلوط شدند تشکیلات ملوک الطوائفی
 بمیان آوردند مشتمل بر پنج ایالت بشرح ذیل: (میومی) مرکز آن (هومو) (شواننگ می) مرکز
 آن (شواننگ می) (کوئی شواننگ) مرکز آن (هونسا) (هیتون) مرکز آن (یوماو)
 (کاروفو) مرکز آن (کاروفو) این ایالت هر کدام از طرف یک رئیس اداره میشد و بعد
 از چندی رئیس (کوئی شواننگ) چهار رئیس دیگر رامطیع خود ساخته و سلطنت کوشانی
 را بمیان آورد. معمولاً کوشانیهای بزرگ را به دو خاندان تقسیم میکنند یکی خاندان (کد فیزس)
 و دیگر خاندان (کتیشکا) اعضای خاندان اول کوشانی دونفراند (کچولا کد فیزس) و
 (ویما کد فیزس) اولین پادشاه کوشانی که سلسله ملوک الطوائفی را برهم زد و حکومت و سلطنت
 مرکزی تشکیل نمود. « کچولا کد فیزس » است که بنام « کد فیزس اول هم شهرت دارد ». .
 مشارالیه بین ۴۰ و ۷۸ مسیحی سلطنت کرده است و در حوالی ۵۰ ق م به سلطنت محلی
 (هرما یوس) یونانی در دره کابل خاتمه داده است. (ویما کد فیزس) یا کد فیزس دوم از پدرش
 معروف تراست. مشارالیه در تائمین نفوذ دولت خود در داخل آریانا کوشیده و باز بنای فتوحات
 را در خارج گذاشت. در هند نفوذ خویش را به ماورای شرقی سندرسانید و حتی فرار بعضی نظریه ها
 تا وادی گنگا پیش رفت و مجسمه های او از فریبه (مات) نزدیک بنارس پیدا شده است. در
 عصر او میان چین و آریانا هم تصادم شدید رخ داد و آن موقعی بود که چینی ها بیشتر متوجه (ممالک
 غربی) شده و (یان چاو) ژنرال معروف آنها برای فتح نواحی غربی بر آمده بود و بین
 سالهای ۷۳ و ۹۲ مسیحی « ختن - کاشغر » را متصرف شده و دولت کوشانی افغانستان
 را تهدید میسکرد « ویما کد فیزس » که مراقب اوضاع بود و خویش و دودمان خویش را همیایه
 خاقان چین میدانست در سال ۹۰ برای ازدواج دختر خاقان ایلچی به چین فرستاد و ایلچی او را
 ژنرال چینی متوقف ساخت و ویما کد فیزس دماغ سوز شده و ۷۰ هزار سوار تحت قیادت
 ژنرال (سی) از راهای بامیر بطرف چین اعزام داشت ولی مشکلات راه و سرمایه قشون اعزامی
 اوصده زیاد رسانیده و در نتیجه عسکر کوشانی مغلوب شد و ویما کد فیزس موقتاً باج گذار چین
 شد. معذالک ویما کد فیزس در صدد استقرار روابط با رومن ها بر آمد و با (اگوست) امپراطور
 روم و محتملاً با (مارک انتوان) روابط سیاسی بامبادله نمایندگان قایم نمود .
 میان خاندان اول کوشانی و خاندان دوم وقفه ده ساله ایست که معمولاً آن را با سلطنت (سوتر
 م - کاس) پرمیکنند . « سوتر مگاس » (منچی کبیر) معنی دارد وبدون اینسکه نامی
 ازین شاه در میان باشد خویش را به همین لقب در مسکوکات معرفی کرده است بعضی از مدققین

باین فکراند که این شخص اصلا پادشاه نبوده بلکه امیر یا نایب السلطنه بوده که اراضی مفتوحه هندی را از طرف ویماکد فیزس کوشانی اداره میکرد. مسکوکات او در افغانستان خیلمی زیاد پیدا میشود .

خاندان دویم کوشانی های بزرگ که بانها عصر جدیدی در تاریخ کوشانیهای افغانستان افتتاح میشود با « کتیشکا » آغاز و با اولاد و جانشینان او دوام میکنند . کتیشکا بزرگترین پادشاه کوشانی های بزرگ است (حوالی ۱۲۰ - ۱۶۰ م) که در روایات بلقب (شهمزاده گندهارا) یاد شده و شخصیت و کار نامه های او به تنهایی برجسته ترین حصه تمام تاریخ عصر کوشانی است . شهرت او و امپراطوریش از چوکات آریانا برآمده هندو تبت و چین و روم را فرا گرفته بود. کتیشکا به وسعت امپراطوری کوشانی بیشتر افزود و دامنه آن را بخصوص در هند و ترکستان چین انبساط داد . مجسمه ها و کتیبه ها و مسکوکات او در هند از (مانورا) و (بنارس) گرفته تا (غزنی پور) کنار گننگا یافت میشود و معلوم میشود که حوزة رود خانه مذکور جزء اراضی متصرفی او بود و حتی (بتالی پوترا) پای تخت موریاهای هندی هم بدست او فتح شد. کتیشکا شکست ویماکد فیزس را جبران نموده خطا و ختن و کاشغر و یارکند را فتح کرد و دامنه امپراطوری خود را به وادیهای چهاررودخانه بزرگ اکسوس، اندوس - گننگا - تارم انبساط داد .

کتیشکا در اثر فتح علاقه « سنکیانگک » یرغل های مرکب از شهزادگان چینی گرفت که در آن جمله (شن یاو) یکی از بستگان شاه چینی کاشغر هم بود . این یرغل ها در فصل تابستان در معبد (سریکه دیهارا) یا معبد (شالوکیه) در جوار شهر « کاپیسی » (بگرام امروزه) در دامنه های شمالی کوه پهلوان مقابل ریزه کوهستان اقامت داشتند . کتیشکا نظر به وسعت امپراطوری خویش در حصص وسطی آن که علاقه (گند هارا) و (کاپیسا) می باشد مراکز داشت که دومی آن بجای پایتخت تابستانی و زمستانی مشهور است . پای تخت تابستانی او شهر (کاپیسی) (بگرام فعلی) و پایتخت زمستانی او (پورا شاپورا) یا شهر پشاور بود . از تحولات بزرگ مذهبی عصر کتیشکا ظهور طریقه جدید بودائی (مهایانا) یاره بزرگ نجات است که بعد از انعقاد محفل بزرگ ۵۰۰ نفری علما در پشاور یا کشمیر به امپراطوری کتیشکا تحت ریاست (وازو میترا) صدر علمای بودائی وقت صورت گرفت . از آبدات بزرگی که در جوار ودر پایتخت به امپراطور مذکور نسبت میدهند (معبد توپ دره) در غرب چار یکار و معبد بزرگ دیگری در شهر پشاور است که خرابه های آنها تا حال باقی است .

مطبعة عمومی کابل

کنیشکا مسکو کات زیاد و متنوع بضر برسانیده و امتیاز آن در سه چیز است - ۱. رسم الخط - زبان - نصاب - «رسم الخط که در مسکو کات او استعمال شده رسم الخط یونانی است که تا اندازه زیاد تغییر کرده و ازین جهت آنرا یونانو کوشای (خواننده رسم الخط خروشتی هم در مسکو کات او استعمال شده ولی در کتیبه های عهد او هنرز باقی است) زبانی که در مسکو کات او دیده میشود معروف به (تغاری) و شاخهئی از خانواده ایرانی است. کنیشکا در مسکو کات خود بدون تمیز دین و آئین همه از باب انواع معروف آریانا را نمایش داده است و این امر دلیلی بر آریائی مذكوره مدعی در عصر او میباشد.

بعد از کوشانشاه بزرگ عدنی بنام های (واسیشکا) (کنیشکای دوم) و (هرویشکا) و (و آسود ووا) به سلطنت رسیده اند و از آن جمله (هرویشکا) از همه معروف تر است و یادگار عصر او کتیبهئی به رسم الخط خروشتی از خوات وردک پیدا شده که در برپتشن موزیم میباشد. (و آسود ووا) آخرین پادشاه این سلسله است و دوره زمامداری او مغازن ۲۲۰ مسیحی خانه میباشد.

کوشان شاهان بزرگت عموماً در سیاست داخلی و خارجی يك اساس معین را تعقیب مینمودند که خطوط برجسته آن قرار آتی است؛ خاندان اول کوشانی یعنی کد فیزس ها به مجردیکه به سلطنت رسیدند به فکر تشکیل حکومت مقتدر مرکزی افتاده و باز مانند گان دولت یونانو باختری و پهلوا و اسکائی را از هر گوشه و کنار برداشتند و در عرض دولت واحد و مقتدری باجو کات وسیع تر تشکیل نمودند. ممانت این دولت ازین معلوم میشود که بیش از دوفرن ضعف در پیشکر آن رخ نداد. کوشان شاهان عرف و عادات و عقاید اهالی مملکت را احترام میکردند چنانچه ادیان و مذاهب و ارباب انواع مختلف در خاکهای امپراطوری سکوشانی پرستش میشد. کنیشکا در تمرکز دادن علما و ادبا در و حانبون به دور دربار خویش اهمیت زیاد میداد و ازین راه سلطنت و عصر خویش را استحکام و شهرت بخشید. کوشانی هاسمی داشتند تاحیثیت خویش و مملکت و امپراطوری خویش را بهر قیمتی که تمام شود در انتظار بیگانگان بلند معرفی کنند و آنگاه از وضعیت ممتاز خویش در زمینه های اقتصادی و تجارتی و سیاسی استفاده نمایند. معاصر کوشانی های بزرگ در شرق دولت هان های چین و در غرب دولت روم وجود داشت. این دو دولت رقیب هر کدام مایل بودند با دولت کوشانی مراودات دوستانه و علایق تجارتی داشته باشند. کوشانشاهان از رفابت آنها استفاده نموده روابط سیاسی و تجارتی خویش را بهر دو طرف استوار کردند این روابط باد و یما کد فیزس و آغاز شد و با کنیشکا توسعه یافت و امپراطور اخیر الذکر روابط سیاسی با (تراجان) قایم کرد. همین قسم میان دربار کوشانی و هان های چین روابط سیاسی برقرار شد. بالاخر بتوجه کنیشکا

په عمرانات بودائی و تشکيل محفل بزرگ مذهبي در عصر او اشاره کردیم روپهرفنه دوره کوشانی ها برای پرورش روحانیون و نویسندگان عصر بزرگی محسوب میشود . کنیشکا شخصاً مشاور مذهبی داشت موسوم به (یار سوا) که اصلاً از گندهارا بود . (و ازومیترا) عالم دیگر گندهارا هفتمین صدر علمای بودائی عصر بشمار میرفت . از خاطرات عمده عصر کوشانی یکی انتشار دیانت بودائی در آسیا است که بدست علمای بزرگ این عصر صورت گرفت . کنیشکا با جهانکشانی راه را برای تبلیغ روحانیون زمان خویش باز کرد و در نیمه اول قرن اول مسیحی کاروانهای علمای گندهاری - کاپیستی - بامیانی - باختری - به ماورای شرقی یامیر و از اینجا دورتر مسافرت ها کرده و برای انتشار افکار عقیده و پندار و خردذوق و فریحه خود راهی بطرف قلب چین باز کردند . کتب مختلفی را به السنه چینی ترجمه نمودند و به این طریق مبادی فلسفی مذهبی بودائی و مظاهر هنر و تهذیب آریانای عصر کوشانی به چین و از اینجا بشرق اقصی راه یافت .

عصر کوشانی از نقطه نظر ادب و تحول رسم الخط و غیره کمال اهمیت دارد . رسم الخط (خروشتی) که آنرا (هند و باختری) یا (آریانی) هم گویند و یکی از قدیم ترین رسم الخط های آریانا محسوب میشود از قرن چهارم یا قلاً از قرن سوم ق م تا قرن ۵ مسیحی تقریباً مدت ۸۰۰ سال دوام نموده است . این رسم الخط در قرن ۳ ق م در دقا تر مملکتی هم رواج داشت سپس رسم الخط یونانی رقیب آن پیدا شد و هر دو در مسکوکات دوام کردند . در عصر کوشانی بزرگ رواج (خروشتی) از مسکوکات افتاده و بیشتر بحیث رسم الخط متبرک در کتیبه های مذهبی استعمال میشود چنانچه کتیبه معروف (هویشکا) که از خوات وردک پیدا شده مؤید این مطلب است . علاوه برین یکنوع رسم الخط سانسکریت که آثار آن مربوط به قرون ۳ و ۴ مسیحی میباشد هم از بامیان کشف شده که بعضی مدققین آنرا رسم الخط (کوشانا) گویند . ادبیات در عصر کوشانی به مدارج بلندی واصل شد . بعضی ها عصر کنیشکا را ادا ره رونیسانس ادب سانسکریت و دیگر پراکریت ها میدانند . همین قسم صنعت گریکو بودیک که مدرسه مخته هیکل تراشی افغانستان است در دوره کنیشکا و بعدتر ترقی نمود .

صنعت یونانو باختری - و یونانو بودائی ، واقعا نیکیه نا حال شرح دادیم از قبیل فتوحات

اسکندر و ساطنت دوصد ساله یونانی های باختری - انتشار آئین بودائی و عصر رونیسانس کنیشکای کبیر سبب شد که در اثر تماس افکار و عقاید و نظریات وادیان و مذاهب و احتیاج و تشویق انقلابی در بعضی از مظاهر صنایع مستظرفه آریانا پدید آید شبهه بی نیست که با ورود اسکندر و با تشکیل سلطنت مستقل یونانو باختری روش هیکل تراشان یونانی مخصوصاً رویه بهترین

استاد آنها (یسپ) در افغانستان معمول شد و شاهد این مطلب تصاویر از باب انواع داستانی یونانی - سری و مسکوکات یوانو باختری است که از نقطه نظر زیبایی و مجسم ضرب خود یونان آنصر هم بان برابری نمیتوانست معمولاً علمای فن باین عقیده اند که در ظهور این روش هنری فریجه و ذوق هنرمندان باختری دخالت زیاد داشته است . بهرحال مظاهر این مدرسه صنعتی از سواحل راست آمودریا زیاد پیدا شده و پروفیسر « هرز فلد » این مکتب را مبداء صنعت بودائی و صنایع مستظرفه مرکزی و صنعت دو رهای پارتنی کوشانی و ساسانی می شمارد این مدرسه در افغانستان روه ترقی میرفت و عمومیت داشت که آئین بودائی با فلسفه و داستانها و قصص خود وارد شد و (هیکل بودا) که هیکل تراشان هندی از ساختن آن خود داری میکردند بدست هنرمندان افغانستان تراش شد و در نتیجه در اثر تماس مکتب هیکل تراشی یونانو باختری افغانستان و افکار مذهبی بودائی مدرسه صنعتی جدید (یونانو بودائی) در آریانا بمیان آمد . دسته از مدققین مهد ظهور این مدرسه را در شمال هندو کش در باختر و بعضی در جنوب آن در گندهارا فرار میدهند . حقیقت هر طور باشد گندهارا مهمترین کانون نشوونمای این مدرسه است و شواهدیکه از هندو تا کریلا بدست آمده است این حقیقت مسلم را در انظار جلوه میدهد . مدرسه کریکو بودیک از نقطه نظر وقت در قرن اول ق م ظهور کرده و در قرن اول مسیحی که عصر آمدورفت اسکائی ها پهلوا او ظهور کوشانی ها بود دوام نمود و در طی قرن دوم مسیحی که آنرا قرن کنیشکا گویند به عروج خود رسید و تا اواسط قرن سوم مسیحی دوام کرد . سقوط کوشانی و عروج ساسانی ها و مخصوصاً پیشرفتهای آنها موقتاً تا نزدیکی های کابل سبب شد که شاخه جدیدی از مدرسه مذکور بمیان آید که آنرا بنام (ایرانی بودائی) یا (کوشانو ساسانی) میخوانند . قرن پنجم مسیحی و ظهور یغلی ها مصادف به نزول مدرسه یونانو بودائی میباشد . و هیکرهای این عصر راموسو (فوشه) « گدی های بی روح » خوانده است . چون هیکل تراشی درین زمان جنبه تجارتنی بخود گرفت ذوق و ارزش هنر برای هنر از میان رفت . در قرن ۷ و ۶ مسیحی عوض اینکه صنعت بکلی سقوط کند روح جدید شیوه (کویتای) هنری در آن روح تازه بخشید چنانچه آثار (قندقستان) دره غور بند شاهد آنست این مدرسه اگر چه آخرین مکتب هیکل سازی افغانستان میباشد معذالک تاثیر زیادی بروش مجسمه سازی عصر تا ننگ در چین وارد نمود در طی قرن هشت هنوز هم جسته جسته دامنه مجسمه سازی دوام داشت . کیداری ها یا کوشانی های خورد : در اوایل قرن سوم مسیحی دوره دوصد ساله عظمت کوشانیهای بزرگ در اثر عوامل مختلف منجمله توجه زیاد در فتوحات هند و ظهور سلطنت مقتدر ساسانی فشار اقوام بادیه نشین آسیای مرکزی به تدریج روه به سقوط نهاد و بعد از وفات (واستوروا) امپراطوری کوشانی به امارت های کوچک محلی تقسیم شد به این ترتیب که

در داخل خاک افغانستان دو امارت مجلی کوشانی یکی در باختر و دیگری در دره کابل بمیان آمد و تصرفات کوشانی هندی تا وقتی بدست نائب الحکومه های کوشانی اداره میشد و آخر همه با سلطنت (گوپتا) از میان رفت. آخرین شاه کوشانیهای بزرگ (واسور و) و اولین شاه کوشانیهای خورد (کیدارا) است. درین میان مداخله ساسانیها در امور آریانا هرج و مرج هائی تولید کرده که تعقیب رشته تاریخی خالی از اشکال نیست. شبه نمی نیست که یکی از علل سقوط تدریجی کوشانی اعم از بزرگ گرفته تا خورد عروج دولت مقتدر ساسانی است که در اثر تجاوز مزید آنها در خاکهای افغانستان دوره ملوک الطوائفی کوشانی آغاز شد. (کی-دارا) یا کی-دارای اول - ۵۰۰ - اول قرن چ-پ-ارم - کسی است که در باختر مقابله را بر علیه تجاوز فیروز ساسانی ادامه داده و از دادن مالیه و خراج و خویشتانندی با ساسانی ها سر باز زد. و در حالیکه به قوای ساسانی مقابله داشت خویش را به کوشانی های کابل ملحق کرد تا دولت مقتدر تر و مستمر کز تری در مقابل متجاوز تشکیل کنند. دامنه سلطنت کیداری یا کوشانی های خورد از طرف غرب تا بمیان از طرف شرق تا اندوس (سند) انبساط داشت و شمال آنرا دامنه های جوبی هندو کش و حد جنوبی را کهسار (علاقه بنو Banu) تعیین میکرد و مرکز آن شهر بشاور بود. شبه نیست که ساسانیها بالاخره بعد از ۸ سال جنگ باحوالی کابل فوذ خود را بسط دادند ولی این سلطه موقتی طولی نکشید و فرار اشاره (فوستس) ارمنی جنگ استقلال خوایی در سال های ۳۱۷ - ۳۶۸ بر علیه شاه پور دوم ساسانی شروع شد و در نتیجه قشون ساسانی دو دفعه به شکست های سختی مواجه شدند و خود شاه پور از میدان جنگ فرار کرد. بعد از کیداری اول یک پسرش «کننگاس» Kungkas و بعد از او پسر دیگرش «پرو» Piro «(۳۷۰-۳۸۰) به سلطنت رسیده اند چون ساسانی ها مجدداً بنای مداخله را گذاشتند برای مقابله آنها یفتلی ها ظهور کردند. آخرین شاه کیداری و رهران یا بهرام نام داشت.

یفتلی ها : یکی از شاخه های اقوام سیتی که بیشتر ذکر کردیم (یفتلی) است که مانند سایر شاخه ها پیش از ورود به خاکهای آریانا در میان اقوام آسیانی شهرت داشتند. چینی هایشان را (Hou) با هو اتون (Houtun) یا (Yetal - Eptal) می شناسند و در کوریا با نام (Yoptal) معروف بودند و نویسنده گان بیزانس به لجه های مختلف ایشان را به اسمای (افتهالی توی) (اوتتهالی توی) (نفتهالی توی) یاد کرده اند و فرار بیکه دائره المعارف بر بطا نیکا مینویسد ریشه اصلی اسم آنها (Aptal) یا (Haptal) بوده که در ماخذ فارسی (هپتال) شده و عرب ها از آن (هپتال) ساخته اند و هپاطله و هاطله را بصورت جمع استعمال کرده اند. منابع سنسکریٹ یفتلی هزاره اسم و صفت (سپته ادنا) خوانده اند که معنی آن (سپید بوستان خارجی) است یفتلی ها در

حوالی سال‌های ۳۸۵ - ۴۲۰ در شمال آریانا در سواحل راست امودریا ظهور نموده و بین ۴۲۰ - ۴۲۵ داتیل مملکت گردیدند و بیشتر مرکز فعالیت های خویش را در کوه یا به های تخارستان علیا (بدخشان) قرار دادند . تشکیل سلطنت یفتلی ابتدا شکل یک ریاست قومی بخود داشت و بدون اینکه نامی از رئیس شاه اولیه آنها در دست باشد ماخذ به لقب (انیایو) یا (اتالیوس) از یکی از روسای آنها ذکر میکند .

یفتلی ها زمانی در صحنه تاریخ آریانا وارد میشوند که از طرف غرب ساسانی ها و از جانب شرق (گویتا) در کشور های مجاور ما فارس و هند به منتهای قوت رسیده و ساسانی های فارسی با تجاوزات که ذکر کردیم هستی مملکت مارادر مضطره افکنده بودند .

ظهور یفتلی و فعالیت های ایشان ورژیم نظامی منش آنها در حقیقت عکس العمل قوت کپسار افغانستان است و به موقع کشور را نه تنها از تهاجم نجات میدهد بلکه متجاوزین ساسانی را مقهور و منهدم میسازد و کشور خودشان را به اضمحلال و سقوط و تسلیم مواجه میکند . فعالیت های یفتلی رادر افغانستان میتوان به دو جنبه بر علیه ساسانی های فارس و گویتاهای هندی تقسیم نمود و به هر دو طرف کار یفتلی ها به پیریزی و فتح انجامید . یک طرف ساسانی ها عقب رانده شد و جانب دیگر فتوحانی را در هند بعمل آمد .

جنگهای یفتلی ها با بهرام گرویزد کرد دوم واقفانی است که مقدمه بیسکار دولت یفتلی آریانا را با شاهان ساسانی تشکیل میدهد تا اینکه در ۴۲۵ بزرگترین پادشاه یفتلی یعنی (اخشور) بر تخت می نشیند . سومین جنگ یفتلی و ساسانی جنگی است که بین اخشور و فیروز واقع شد . شاه ساسانی در دست های بیگران سرحدی (دشت لوط) مغلوب شده و اسیر گردید و سرحد میان دو کشور آریانا و فارس تعیین شد و فیروز عهد بست تا حدود معینه را احترام کند و سرخویش (قباد) را طور گروگان در مرکز دولت یفتلی گذاشت تا به کشور خود بر گشته و معینی بتواند باج جنگ ارسال کنند ولی از همه تعهدات تخلف نمود و باز بنای تجاوز را گذاشت تا اینکه در ۴۸۴ فشون ساسانی باردیگر شکست خورده و فیروز کشته شد و یک دختر اورا اخشور به حیانه نکاح خویش در آورد و دولت فارس ساسانی محکوم به پرداخت خراج سالانه می شد که فیروز نهم نموده بود .

صفحه دیگر فعالیت های دولت یفتلی افغانستان توجه بطرف هند مقابله با « گویتا ها » و فتوحات در هند وستان است که بدست قبیله زابلی یفتلی و شاهانی که ازین قبیله برخاسته بود صورت گرفت . فرمان فعالیت های یفتلی در هند (تور مانا) و برش (میرا کولا) است . اولین تصادم میان خوای یفتلی و گویتا ها در زمان (سکا ندا گویتا) واقع شد ولی حملات جدی (تورامانا) بعد از ۶۰۰ م آغاز گردید در نتیجه شبرازه امپراطوری (گویتا) مانند امپراطوری

(ساسانی) اهرم یا شیده و یک سلسله ملوک الطوائفی مبدل گردید ، نفوذ دولت یفتلی زابلی با (تورا مانا) از پنجاب تجاوز نکرد ولی در عصر یسرش (میرا کولا) دامنه آن در خاک هند و سمت یافت تا اینکه (بود گویتا) آخرین امپراتور گویتای هندی (میرا کولا) را شکست داد و کم کم نیروی مرکزی دولت یفتلی بمداز جنگهای طولانی از میان رفت و ملوک الطوائفی در آریانا پدیدار شد و این موقعی است که قوای یفتلی در کوه پابه‌های مملکت مثل باد غیس غرجستان - بامیان - بدخشان - جاغوری - تنگاو و نجر و لهستان و غیره منقسم و متمرکز شده و با عنصر کوشانی مخلوط گردیدند و بنام‌ها و القاب جدا گانه که بعدتر از آنها صحبت خواهیم نمود تامقارن ظهور دیانت مقدس اسلام و حتی بعداران امارت‌های معلی داشتند .

سلطه توکیوها (ترک‌ها) : ترک‌ها یکی از اقوام معلی منگولیا بعد از جنگ و جدال با شعبه

دیگری معلی موسوم به زوان ژوان و فرار اخیرا اندک کر بطرف اروپا قدم بقدم بطرف آسیای مرکزی و غربی پیش آمده و در حوالی ۵۶۰ مسیحی بار اول اسم ایشان در جزایر حواشی شمال آریانا در کناره آمودریا شنیده شد ، ترک‌ها بعد از این فتوحات در صحنه وسیع آسیا دو امپراطوری بزرگی تشکیل کردند که بنام امپراطوری ترکان شرقی و جنوبی یا غربی موسوم است ، استیامی برادر موسس امپراطوری ترکان غربی با ساسانی ه قرار گداشته تا خاکهای دولت یفتلی آریانا را که درین وقت بیشتر به باختر و سفیدان محدود شده بود بین خود تقسیم نمایند ، این کار صورت گرفت ، جریان دوخط تقسیمات شد؛ ترک‌ها در کناره‌های راست آمودریا تقرر یافتند و ساسانیها نفوذ خود را در باختر پهن کردند ولی این اتحاد بزودی برهم خورد و ترک‌ها باختر را هم بحساب خود از ساسانیها گرفتند و قزاقان امرای ترکی شد دولت حسابی افغانستان این وقت همان سلطنت کاپیسا بود که بر تمام حصص جنوب هندو کش شرقی نفوذ داشت و مرکز آن شهر کاپیسی (بگرام فعلی) بود .

رنبیل شاهان در حالیکه ترکان در صفحات شمال هندو کش و ساسانی‌ها در حصص غربی نفوذ

داشتند اتحاد کوشانی و یفتلی که از مدتی بهم‌درا میخسته بودند عضو واحدی درین زمان تشکیل داده و سلطنت محکمی را در کابلستان بنا نهاده بودند که مرکز آن شهر (کاپیسی) بود و حدود از طرف شرق تا (تا کرینلا) یعنی تا آن طرف رود خاه اندوس انبساط داشت از طرف جنوب دره کرم و انای وزیرستان و دره اسماعیل خان جزء آن بود و بطرف مغرب تا حواشی سیستان میرسید و از طرف شمال نیغه هندو کش آن را محدود ساخته بود .

هیوان تسنگ زایر چینی که شخصا از نقاط آریانای این عصر عبور میکند پادشاه (کاپیسا) را یسکنفر (کشاتریه) یعنی فردی از طبقه نجیبای سلجشور خوانده است و از رشادت و دلوری و عزم و دیانت پروری او صحبت کرده است پادشاه کاپیسا بر امزای کوچکی که در نقاط مختلف

فلمرو او نفوذ ملی داشتند آمریت داشت. فراموش نباید کرد که همین پادشاه (کشاتریه) واحفاد او را تا اواخر قرن ۹ مسیحی مولفین عرب بنام‌های (رتبیل) (رانت بیل) (زبیل) خوانده‌اند که همه ضبط‌های مختلف يك اسم است که بصورت صحیح آن (رتبیل) می‌باشد و این رتبیل ما قرار یسکه از شهادت مؤرخین عربی و هندی و چینی بر می‌آید از (ناکزیلا) و (روپهند) یعنی از دو طرفه رود سند نازرنج و بست نفوذ و رسوخ کامل داشتند. در داخل این فلمرو وسیع طو ریسکه اشاره نمودیم امرای محلی (کوشانو یفتلی) مثلاً در بامیان - غرجستان - غور - زمین داور - جاغوری غور بند - گردیز - لغمان - و دیگر نقاط وجود داشت که در عین زمان یسکه دارای یسکنوع آزادی بودند از اوامر «رتبیل» شاهان کاپیسا و کابل سرپیچی نمی‌کردند و کاپیسا هسته مرکزی و مقتدر سیاسی و اداری نیمه جنوبی افغانستان بود در قطار این دسته امراری آن مهم تر و گمان غالب امارت در خاندان واحفاد آنها تا قرون اولیه هجری دوام کرده است و آن دو عبارت از شیرهای بامیان و شاهای غرجستان است «هیوان تسنیک» زیر چینی حین عبور خود از بامیان در نیمه اول قرن ۷ عیسوی از وجود امیر محلی بامیان که خود شخصاً دیده صحبت میکند. از دره کککک بامیان در میان تصاویر رنگه معبدی تصویر پاد شاهی هم بدست آمده که موسو ها کن او را بلقب (پاد شاه شکاری) یاد کرده است. و قتیکه طبری واصطخری در آخر قرن ۳ و اوایل قرن چهار هجری از (شیره های بامیان) صحبت میکنند بلاشبه مقصد شان از احفاد امیری است که در طی قرن ۷ مسیحی در بامیان آمریت داشت. همین قسم در غر جستان به مفهوم خاص و عام که مقصد از ان علاقه بین بادغیس و سرپل باشد یا کل هزاره جات امروزی و غور امرای محلی (کوشانو یفتلی) وجود داشت. که بنام (غرج الشار) یا (ملک الفرج) و (ملک الجبار) و (غورشاهان) و غیره یاد شده‌اند و در (و جیرستان) یعنی علاقه های جاغوری و ماحول آن هم امرای یفتلی یا (کوشانو یفتلی) آمریت داشتند. و همین قسم از کابل صدق آباد ریزه کوهستان مسکو کات یفتل شاهان بدست آمده و در صدق آباد قبر ستان یفتلی مشاهده شده و از ان آناری کشف گردیده است علاوه برین از نقاط دیگر مانند (سکاوند) لوگر - زمین داور - زابل (حوالی غزنه) مسکو کات امرای محلی کوشانو یفتلی کشف گردیده است.

اوضاع افغانستان در جریان قرن هفتم مسیحی از نقطه نظر سیاسی طوری بود که شرح دادیم تو کهادر صفحات شمال هندو کش و کشاتریه های کاپیسا یعنی رتبیل شاهان در جنوب آن تسلط داشتند و یک سلسله امرای دیگر جزء دو مرکز سیاسی قندوز و کاپیسی و غیر جزء آن وجود داشت. آئین بودائی کما فی السابق در نیمه شرقی مملکت به نسبت خط بلخ قند هار چه در تخارستان و باختر و چه در کاپیسا و کابل و گندهارا معمول بود و در پهلوی آن پیروان شیوانی و آفتاب پرست‌ها و غیره هم معابدی داشتند. و در هر یک از شهرها و نقاط آباد ان مملکت

صدها بلکه هزارها راهب و روحانی اقامت داشت و از نقطه نظر علم و ادب و صنایع مستظرفه معبد کانون علم و هنر بشمار میرفت. در چنین فرصت دوواقمه مهم رخ داد یکی از جانب شرق و دیگری از جانب غرب و آن عبارت از تماس اولین فشون عرب به سرحدات غربی مملکت و مداخله چینی‌ها میباشد. به شهادت ماخذ فشون عربی بار اول در سال ۲۳ هجری (مطابق ۶۴۵ م) در سرحدات غربی آریانا تماس پیدا کردند. چند سال بعدتر یعنی در حوالی ۲ و ۳۳ هجری (۶۵۳ - ۶۵۴ م) فشون عرب در مقابل سرحدات غربی مملکت از کناره‌های جنوب بحیره خزر تا سواحل خلیج فارس نقاط سوق الجیشی را در نیشابور و کرمان اشغال کردند و قوای خود را در آنجا تمرکز دادند تا طبق نقشه ممینه در سه خط (نیشابور - هرات - بلخ) بطرف تخارستان (زرنج - پست - اخد) بطرف کابل و کاپیسی (فصداور - قندابل - بیضا) بطرف ملتان پیشروند. رتبیل شاهان و بر همین شاهان با پشتیبانی نیروی ملی مدت دو قرن با سیر پیشرفت عرب‌ها مقابله نمودند.

برهمن شاهی‌ها: آخر بن سلاله یاد شاهان افغانستان پیش از اسلام که واقعات دوره زمامداری آنها را بیشتر مقابله با فشون عرب تشکیل میدهد عبارت از برهمن شاهان کابل یا کابلشاهان برهمنی است که بلقب «رایان کابلی» هم شهرت دارند. مؤسس سلاله برهمن شاهان شخصی است که بعضی ماخذ او را به اسم (کابل) و برخی دیگر بنام (المیه) ذکر کرده‌اند و گمان غالب همان (کابل) صحیح‌تر است این شخص اصلاً وزیر «لیکه تورمان» یکی از شاهان «کوشانو یقتلی» کاپیسا بوده که بالاخره با نفوذ زیاد سلطنت را به خاندان خود منتقل نمود و پایتخت را از کاپیسی به «کابل» انتقال داد. دومین پادشاه این سلاله (سامن‌دیوا) است که معاصر یعقوب لیث صفاری میباشد و جنگ‌های ایشان که در حقیقت جنگ عقیده دوتن از پادشاهان اسلامی و شیوانی مذنب افغانستان است در حوالی غربی کابل صورت گرفت و واضح میسازد که مساعی سرداران عربی بجائی نرسید تا اینکه کابل بدست پادشاه فشونی که از داخل خود کشوره بود مسلمان شد ممالک هنوز سایر نقاط کابلستان مقاومت داشت و هرچه قوای در دست شیوانی‌ها برهمنی کابل مانده بود بطرف جنوب به گردیز منتقل شدند و به مقاومت بنانهادند چنانچه (کلمه دیوا) سومین پادشاه برهمنشاهی که با عمر لیث صفاری معاصر بود دیوا (فروغان) که از طرف عمریه شخصگی زابلستان تعین شده بود در لوگر مقابل شد و شکست خورد و بار دیگر مرکز مقاومت و مملکت داری برهمنشاهان کابلی از گردیز به (وبهند) کنارانسک انتقال یافت. درین میان صفاریها از میان رفتند. ساسانیها که مرکز نقلشان در شمال هندو کش بسط داشت و کابل در حواشی سرحدی جنوب قلمرو سلطنت

آنها قرار داشت بااحقاد رایان کابلی که از کتار های اتک تالعمان و گردیز نفوذ داشتند چندان در تماس نبودند « رایان کابلی » هم موقع یافتند تا تجدید قوا نمایند و بپرض استرداد اراضی ازدست رفته بکوشند احوال بدین منوال بود که غزنه مرکز غزنویان شد و سلطنت معظم دیگری بهمان آمد و سبکتگین و محمود زابلی غزنوی از غزنه و کابل و جیبیل از « وپهند » و پشاور بمقابل یکدیگر پیش می آمدند در حصص شرقی افغانستان بین لغمان و پشاور و کتار اتک مکرر جنگهای واقع شد و جیبیل باج گذار و مغلوب تا از اندوه زیاد خویش را در آتش سوخت و (وپهند) مرکز اوبدست محمود زابلی فتح شد و راه هندوستان برای بسط انتشار اسلام و تهذیب اسلامی افغانستان باز گردید .

برهمن شاهان یارایان کابلی که در مقابل اردوی عرب سخت مقابله ها کردند دارای قوای بزرگه مسکری بودند و این قوا با محشم ترین قوای عرب از کتاره های هامون گرفته تا دروازه های کابل بارها ینجه داد و آخر کار هم تا پای اولاد خود مملکت در میان نیامد و بمقوب لیت صفاری بادسته از فرزندان مسلمان خود کشور داخل نبرد نشد کابلشاهان پوره مضمحل نشدند چنانچه مقابله های هفت گانه کابل و جنگ های دوصدساله رایان با عرب هاشاهد این مدعا و سرنوشت این معاربات و حتی یکطرفه فیصله شد که اولاد خود مملکت قوانین حقه اسلامی را که وفق تمام با روحیات ازاده و دیانت خواهانه ایشان داشت قبول کردند و برحیث سرباز مجاهد برای اعتلای کلمه الله وارد میدان مجاهدت گردیدند آنوقت مقاومت کابلشاهان از هم شکست و این زمانی بود که از زرنج وبست گرفته تا غزنه و کابل نور دیانت مقدس اسلامی بسکجه معتابه مملکت را فرا گرفته بود .

« افغانستان دوره اسلام » -

« نام خراسان »؛ قبلا باید دانست چنانچه نام قدیم افغانستان (آریانا) بوده و ازین اسم

« اراتسفن » در قرن سوم قبل المیلاد و « مؤسس خورنی » در قرن چهارم و پنجم میلادی و « بیلو » و « بارتولد » و امثالهم درین اواخر ذکر کرده اند (رجوع بماده آریانا شود) همچنان در دوره اسلام کلمه « خراسان » جای آریانای قدیم را گرفته و در مورد افغانستان تطبیق شد . مؤسس خورنی و همچنین نویسندگان دوره اسلام از قبیل ابوالمنا ابن خرداد به خوانند میر و امثالهم خراسان را بمعنی مشرق و مطلع الشمس ترجمه و در مورد افغانستان قدیم تطبیق کرده اند . همچنین شعرا و نویسندگان امروزه پادشاهان افغانستان را چون - ام - راه - طاهر به - صفاریه - سامانیه - سلاطین غزنویه - غوریه - و تیموریه را پادشاهان خراسان نامیده

اند. ابو الفضل بیهقی - عروضی سرفندی - عفیری بلخی و غضائری و امثالهم همه ازین اسم یاد میکنند (رجوع شود بماده خراسان) این فقط در قرن دوازده و سیزده هجری بود که کلمه افغانستان از قالب کوچک برآمده و بتدریج جای « خراسان » را اشغال و بالاخره نام ملی و رسمی کشور ما قرار گرفت (رجوع به ماده افغان و افغانستان)

« اوضاع افغانستان مقارن ظهور اسلام » - در قرن ششم میلادی امپراطوری یفتلی افغانستان

سقوط کرد و دست تسلط امپراطوری ساسانی فارس و تورکان نوخاسته ماورالنهر و متعاقباً امپراطوری چین در شرق شمالی و صفحات شمال و شمال غرب افغانستان دراز گردید. در بقیه کشور ملوک الطوائفی ظهور و امراء متعدد محلی روی کار آمدند (رجوع شود بماده ملوک الطوائفی) این تجزیه و تقسیم سیاسی افغانستان با تمداد السنه و ادیان مختلفه چون دسته جات زبانهای باختری سانسکریت و پراکریت هایش و لغات اجنبی تورکی - چینی و غیره باین زرتشتی - بودائی - برهمنی هندوئی و غیره (رجوع بماده السنه و ادیان افغانستان) یکجا شده ملت افغانستان را در مرور یک قرن بطرف وادی تفرقه و تشتت سوق می نمود. لزدیسگر طرف عدم مرکزیت اداره سیاسی سبب فقدان قوه مدافعه اقتصادی گردیده تغییرات اخلاقی و مدنی شرع گردید. سران - ملت و مملکت - نیز از طرد دشمنان قویه و نجات مملکت مایوس بوده افغانستان بحران سیاسی را تا قرن هفتم عبور می کرد. در چنین وقتی بود که دین اسلام ظهور و توسط قشون عرب در افغانستان نفوذ کرده در شئون اجتماعی کشور انقلاب بزرگ ایجاد کرد.

ظهور و نفوذ اسلام در افغانستان : در قرن ۷ م هنگامیکه تمدن قدیم عالم آنسکه

از منبر یونان سرچشمه گرفته بود روبه انحطاط داشت و امپراطوری روم دستخوش تجزیه و فساد گردیده بود. ایتالیا جلال سابق را از دست داده و هسپانیه نظم و آبادی خود شرا باخته و الحاصل قسمت بزرگی از اروپا گرفتار تسلط طوائف بربر بود در آسیا نیز امپراطوری فارس راه اضمحلال پیوده و کشور بهناور چین و هند در زیر جبروت امپراطوری آسمانی و ملوک الطوائفی کوفته میشد همچنین در افریقا کشور مصر مبتلا ظلم و جهل بود. و در بیشترین حصص روی زمین فقر و مساوت - ظلم و جهل حکومت می کرد. از براعظم امریکا هم خبری و اثری در دست نبود. در چنین وقتی در گوشه از جزیره نمای گرم و خشک عربستان حضرت پیغمبر اسلام مبعوث و فرآن کریم نازل و دین اسلام ظهور نمود صلی الله علیه وسلم. و بزودی چندین ملیون نفوس عربی که بمقتضای تاثیرات اقلیمی استمداد ترقی در امور جنگ و ادب هردو داشتند دور هم جمع آمده و برای پیشبرد اصول اسلام که بر بنیاد توحید - آزادی - مساوات -

و عدالت قرار داشت که مرسته ایثار و فداکاری را درین راه وظیفه دینی خویش پنداشتند ، اینست که در مقابله با اردو های دو امپراطوری بزرگ جهان (روم شرقی و فارس) فاتح و مظفر گردیدند و درده و دوازده سال بیرق اسلام بر فراز دمشق و مدائن افراخته شد و در یکقرن طوفان فتوحات اسلام از پشت دیوار های قسطنطنیه تا کناره اطلس و از آبشار های نیل تا دریای قزوين پیشرفت و دوصد هزار عسکر بی نظیر و یکهزار و دوصد کشتی عرب از سواحل بحیره خزر و سیاه بحر عرب و عمان و از کناره اسپانیا تا فرغانه جولان و آبهای مدیترانه را شکافتند .

در سال ۲۲ هجری امپراطوری ساسانی فارس از یا در افتاد و یزدگرد پادشاه آنکشور در افغانستان پناهنده شد . سیاه عرب به تعقیب او پرداخت و افغانیان راه را باز گذاشتند زیرا میخواستند دشمن دیرینه را بدستگیری مهمان ناز به آویزند . اینست که یزدگرد با قوای ترک در جنگ مردانه فشون اسلام شکست خورد و پسران امپراطوری چین از امداد پادشاه ساسانی دست باز کشیدند افغانها هم فرصت را از دست نداده در سال ۳۱ هجری یزدگرد را در مرو بکشیدند و به این ترتیب مملکت را از استیلای هر سه قوت ساسانی - تورکی - و چینی نجات بخشیدند . ولی در عوض حریف قوی و جدیدی پیدا کردند که فشون فاتح و با ایمان و افسران زبردستی در اختیار خود داشت تا زمانیکه افغانها یزدگرد را از میانه برداشتند فشون عرب در تحت قیادت افسران ناموری چون « احنف - سهل عبدالله - عاصم - حکم و ساریه » از جنوب به شرق بحیره خزر تا بحر عمان در افغانستان ریخته و بلاد مشهوری چون مرو - نیشابور - کرمان - زرنج و غیره را در دست داشتند و اینک ستون عربی در خط هرات و بلخ حرکت میکرد اما افغانها مجال نداده در سال ۳۱ یزدگرد را کشتند و در سال ۳۲ سرداری قارن هراتی در مرکز عربی نیشابور حمله کردند قارن - ابر شهر (نیشابور) را اشغال و مردم نائب ربیع بن زیاد را از سیستان راندند و باین ترتیب جنگهای جدی عرب و افغان آغاز یافته دوصد سال طول کشید تا بالاخره بفتح افغان و استقلال مملکت انجام یافت . در هر حال عربها جدیدیت و اهمیت مسئله را درک کرده و فریب فتوحات نخستین خودشان را در افغانستان نخوردند . فشون اسلام پیشرفت بطی ولی دائمی خودشان را تعقیب کردند . و بزودی قارن هراتی را در یک جنگ شبانه از بین بردند . افغانها در سال ۳۷ هجری مجدداً بفعالیت آغاز و در سرحدات نیشابور دروازه خراسان را بر رخ اعراب بستند و حکام ایشان را دیسگر راه ندادند در سال ۴۷ هجری خلافت را شده اسلامی به امپراطوری اموی عربی انتقال یافته . و سقیات عرب در افغانستان فزونی گرفت . و حکم بن عمرو غفاری امیر عربی خراسان گرچه در جنگ غور ناکام شد اما توانست مرکز عرب را از نیشابور

یکسکدم پیشتر در مرو قایم نماید. در سال ۵۱ هجری پنجاه هزار عرب با آل و عیال خویشتن وارد خراسان شمالی گردیده و برای دا ئم مقیم گردیدند و باین صورت ریشه خویش را در افغانستان فرو بردند. معیناً نفوذ نظامی و سیاسی ایشان بطور مستقیم هنوز محدود به نیشاپور و مرو بوده سایر ولایات افغانی در زیر اداره حکام محلی قرار داشتند. در سال ۶۱ هجری سران محلی کشور که بحملات ناهنگام ضد عرب میبردند در یسکی از شهر های خوارزم بهجوم شدید مهلب افسر اعزامی مسلم بن زیاد حاکم غربی خراسان دوچار شدند و متعاقباً انقلابات ملی در هر گوشه و کنار مشتعل گردید. در سال ۶۵ هجری افغانها توانستند استقلال مناطق تحت نفوذ عرب را در تحت قیادت عبدالله حازم حاکم عربی خویش اعلام نمایند. در سال ۷۲ هجری ابن اعلان استقلال توسط بکیر بن وشاح حاکم دیگر عربی خراسان تجدید شد اما هیچکدام دوامی نسکرده و بجائی نرسید. در سال ۷۷ هجری امیه حاکم عربی خراسان به شهر بلخ سوقیات نمود ولی مدافعه مردم او را منهنز ما به مراجعت و قناعت به مرو مجبور نمود.

پای تخت دمشق از مدافعه طولانی افغانها خسته شده و برای یسکرویه کردن کار مشهور ترین افسر خویش قتیبه را باعسکر مکمل در افغانستان سوق نمود این شخص مدتی مجبور بود با سرداران ملی دست و پنجه نرم نماید گرچه قتیبه توانست حکمرانان بومی بدخشان ، بلخ ، میننه ، شبرغان ، حتی مردی چون نیرنگ بادغیسی را مغلوب و حکام کابلستان و خوارزم را به اداء باج محکوم و شهر فایر باب را آتش زده و هزاران نفر مدافع کشور را معدوم نماید معیناً خودش در اثر یک انقلاب عسکری عرب و ملی خراسان کشته شد و بعد از او سرداران عرب که دارای پنجاه و سه هزار مرد جنگی در خراسان مفتوحه بودند کار مهمی در افغانستان انجام نداده و بیشتر مصروف ماوراءالنهر شدند حتی اسد حاکم معروف عربی افغانستان نیز در سوقیات ولایت غور دوبار ناکام گردید همچنان هزار عسکر اعزامی عرب در ولایت تخارستان در سال ۱۱۳ هجری از احراز مو قعت محکمی عاجز آمد پس در نتیجه یسکقرن سعی و جهادت نظامی و سیاسی باز نفوذ مستقیم عرب در ولایات نیشاپور و مرو محدود مانده بقیه حکام کشور یا بکلی آزاد و مستقل و یا با عرب داخل قرار دادی بوده و به اداء باجی اکتفا مینمودند .

عربها قبلاً محاز جنگ را در افغانستان به جبهات مختلفی تقسیم کرده بودند شمال کشور بعنوان خراسان زیر اداره حکام و قوماندنهای جداگانه اداره میشد . و غرب و جنوب کشور از کرمان تا سیستان و بلوچستان بقوماندانی و حکومت علیحده تعلق داشت که با کابل نیز رزم میدادند . در قسمت جنوب شرقی ولایت سند اداره نظامی و ملکی مخصوصی قایم نمودند

ولی در تمام این جبهات ثلاثه عربها نتیجه تقریباً مشابه گرفتند مثلاً درجبهه غرب و جنوب افسران نامور عرب چون « سهل بن عدی ، عبدالله بن غسان ، عاصم بن عمر ، حکم بن عمر مجاشع بن مسعود ، ربیع بن زیاد ، عبدالرحمن بن سمره » و امثالهم همه بامدافعات جدی اهالی افغانستان دوچار ، و گرچه اینها کرمان ، زرنج و مکران را اشغال نمودند . معیناً ایشان و اخلاف آنها چون عیدالله ، عباد ، یزید بو عبیده ، عبدالعزیز ، عبدالله ، عیدالله بن ابی بکره و عبدالرحمن بن اشعث همه مثل قتیبه مشهور در نبرد نظامی و سیاسی مقابل کابلستان ناکام گردیدند و باقبول تلفات جانی و مالی فقط گاهی باخذ خراجی موفق شدند و بس . اینست که بالاخره از کابلستان منصرف و به سیستان قانع گردیدند ولی در آنجا هم نفسی باسراحت نسکشیدند و برای دائم گرفتار انقلابات محلی بودند .

در جبهه سوم یعنی سند گرچه هجوم های اول و دوم عرب از راه بحر ناکام ماند ولی در حمله سوم محمد بن قاسم تقنی افسر جوان و معروف عرب سند و ملتان در سال ۹۳ هجری یکجا در دست قشون اسلام افتاد . معیناً اهالی بسیار دیر مطیع نماندند . و اخلاف محمد بن قاسم چون حبیب بن مہلب ، عمرو بن مسلم و غیره گرفتار جنگهای سختی گردیدند . جنگ قندابل از مشاهیر این رزم هاست که اردوی خلیفه یزید بن عبدالملک در آن کشته بسیار داد همچنین جنید بن عبدالرحمن و حکم بن عوانه حکام عربی سند مکرراً با جنگهای مردم دوچار گردیدند .

باین ترتیب از سال ۲۳ تا ۱۲۹ هجری در مدت یکصد سال بین عرب و افغان نبرد سیاسی و نظامی دوام داشت گرچه عربها نتوانستند در طول این مدت تمام افغانستان را اشغال کنند اما افغانها هم موفق به تخلیص حصصی که عربها اشغال کرده بودند نگردیدند زیرا قواہ ملی متشکل و ولایات مملکت در ملوک الطوائفی منقسم و لہذا مرکزیت اداری و نظامی مفقود بود ، و فعالیت انفرادی قوم در برابر یک امپراطوری مظمی که قسمت بزرگی از روی زمین را در دست داشت نمیتوانست بجائی رسد . اینست که بالاخره افغانها به نقطه حساس تماس کردند و مردی از میان آنها برخاست که تمام این معایب را میخواست از بین بردارد . ابو مسلم خراسانی : ابو مسلم در شبان قدم در خط سیاست گذاشت عقل سرشار و عزم قوی

او سبب شد که سرعت مرکز و محور فعالیت های ملی قرار گیرد . او با حزب سری بنی عباس که دشمن خونی سلسله بنی امیہ بودند تماس حاصل و نام خانوادہ آنهارا ضمه منسوب به آل حضرت پیغمبر اسلام بودند آله اجراء منظور سیاسی خود فرار داده و بلافاصله از ولایات مختلفه افغانستان اسلامی چون هرات ، یوشنگ ، مرغاب ، مرو ، نسا ، آبیورد طوس ، سرخس ، بلخ ، چغانیان ، غور ، تخارستان ، و غیره در حدود صد هزار نفر مکر داوطلب جمع و بالقب شهنشاه امارت خودش را در سال ۱۲۹ هجری باخلع امپراطوری بنی امیہ

یکجا اعلان کرد - سیاه ابو مسلم بیشتر سواره و فسماً خرسواری و دارای بیرق سیاه و اکثراً لباس سیاه بودند . ابو مسلم چون نمیتوانست نظر به ذهنیت امروزه عالم اسلام خلافت اسلامی را برای خویش ادا کند لابد سلسله عباسی را به روی کار کشیده و بلافاصله دست بمملیات حربی دراز کرد او توانست بسرعت هزار ها نفر عرب اموی خواه را در افغانستان تباہ و حکومت ملی خویش را از بدخشان تا نیشاپور و از سیستان و بلوچستان تا سند برقرار سازد . آنگاه در اثر سوفیات بزرگ خود تمام مملکت فارس و عراق و ماوراءالنهر را اشغال و دولت اموی را معدوم و خلافت عباسی را در بین النهرین تاسیس نمود - ابو مسلم که یکی از بزرگترین سر داران جهان و نمونه کاملی از لیاقت عنصر افغان بشمار میرود نه تنها پادشاه افغانستان اسلامی و شهنشاه ماوراءالنهر و فارس بود بلکه ابواسطه خانواده برمکی بلخی و عده از قشون افغانی در مرکز خلافت عباسی امور امپراطوری معظم اسلامی را نیز در دست خویش داشت ولی او هنگامیکه فریضه حج را ادا و میخواست از فارس با افغانستان هودت نماید حسب درخواست منصور دومین خلیفه دست نشانده خود در بین النهرین هودت و در زیر پرده خدعه و خیانت کشته شد و مجدداً دست تسلط عرب در افغانستان دراز گردید مگر افغانها در هر حصه مملکت برضد امپراطوری عباسی مسلح گردیدند فیروز ملقب به سنباد هراتی استاد تیسس بادغیسی محمد سیستانی از رویه سیستانی ، حکیم مقنع مروی ، حنین بن رقاد رون جولسی بشر سیستانی امیر حمزه سیستانی اینهمه سرداران ملی افغانستان بودند که تا اخیر قرن دوم هجری با دولت عباسی سرگرم کار زار شدند .

از دیگر طرف خانواده برمکی افغان در مرکز خلافت بغداد برای تقوی به نفوذ خراسان میجا هدت کرده و تمام رشته های امور دولت را در دست گرفته بودند فضل بن یحیی شخصاً در افغانستان بحیث حاکم عباسی وارد و در رفاهیت و آبادی هموطنان خود سعی بسیاری کرد . مگر خلیفه هارون الرشید نگذاشته اینخاندان مشهور را منقرض ساخت او جعفر برمکی را بدار زده نضل و یعی برمکی را در زندان محکوم بجا ندادن نمود . همچنین تمام آل برمک را از میان برداشت و خود شخصاً برای فرو نشاندن آتش انقلابات افغانستان و ماوراءالنهر بجانب خراسان حرکت کرد امیر حمزه سیستانی برای مقابله این شهنشاه بزرگ سی هزار عسکر ملی آراسته و ازرنج باستقامت نیشاپور و طوس حرکت نمود ها رون قبل از جنگ در سال ۱۹۳ در خراسان بمردود طوس دفن شد سران افغانی برخاستند و برخلافت پسر هارون خلیفه جدید بغداد محمد امین در شهر مرو پسر دیگر ها رون را که مامون نامداشت و از مادر هراتی بود به امپراطوری اسلام برداشتند پیشرو ملیون افغانی درین عملیات فضل بن سهل خراسانی معروف به ذوالر یاستین بود که بزودی توانست جای خاندان برمک را به

نحوه کا ملتری بلکہ معنا زمام مهام امیرا طوری اسلام رادر کف مردان افغانی گذارد فضل درائر سوقیات قوی در زیر قیادت افسر مشهور افغانی (ظاهره رانی) مشهور به ذوالیمینین بغداد و کشور های عربی را اشغال و خلیفه امین را سر بریده. اینست که خراسان مرکز امیرا طوری اسلام گردید ولی این تسلط سیاسی افغانستان دیر نپائید و ما مون عباسی بزودی فضل را بخدعه و حيله در سرخس بدست دیگران از بین برد. و مجدداً پایتخت امیرا طوری اسلام را از مرو افغانستان در بغداد بین الشهرین منتقل ساخت.

معینا افغانیان دل ازدست ندادند و هنوز مردی از ایشان چون ظاهر ذوالیمینین در بغداد زنده و امید آنها را بسوی خویش میکشید ظاهر مرد مال اندیش مجرب و عاقل بود او از سرگذشت مردان فداکار افغانی در میدان جنگک بمقابل سلطه عرب و همچنین از داستا نهی خانوادۀ برمکی و سهل خراسانی مطلع بود پس راه میانه انتخاب نمود. و در دربار بغداد سعی زیبا دی کرد تا از طرف ما مون بسمت امیر خراسان مقرر و در سال ۲۰۵ هـ وارد افغانستان گمردید. همینکه سالی از امارت او گذشته و افغانستان مفتوحه را از تبارستان تاسیستان تأمین و منظم نمود در سال ۲۰۶ هجری استقلال افغانستان اسلامی را اعلان و نام خلیفه عباسی را از خطبه بیفکنند به این ترتیب بعد از دو قرن کشش و کوشش بالاخره افغانستان موفق شد استقلال خویش را در مناطق مفتوحه شمال و غرب کشور در مقابل عرب اعلان و تحکیم نماید. موثرات عرب و افغان در همدیگر: عربها از دو نعمت بزرگ برخوردار بودند یکی

دین متین و رزینی چون اسلام و دیگر زبان توانگر و حیرت انگیز چون زبان عرب و این هر دو را در سایه عشق و ایمان به انتشار قرآن بزودی در بزرگترین قسمت معموری از جهان رسانیدند. مللی که در مقابل این هر دو آن برابر شدند بعضاً بسکلی ملیت خویش را ازدست داده و بیک ملت عربی تحویل یافتند از قبیل کشور مصر و غیره و بعضاً پس از عبور قرنها با بسیار زحمت توانستند خویش را ازین تحلیل و تمثیل نگهدارند. چون کشور فارس در افغانستان نیز این مبارزه ذوقی بعمل آمد و در نتیجه جنگهای بیشمار و تشکیل مهجرهای عربی در افغانستان شمالی بالاخره افغانیان با زبان عرب آشنا و بمزایای دین اسلام واقف گردیده و در مقایسه اسلام با ادیان و مذاهب فرتوت و ملکیت بقبول اولی آغاز نمودند. و در حالیکه برضد سلطه سیاسی عرب دو صد سال جنگیدند در پنجاه سال خود مردان بزرگی در عالم اسلام تقدیم نمودند. همینکه افغانها در قرن اول هجری بقبول اسلام شروع کردند در زبان عرب و علوم محدودۀ اسلامی چون قرآن - تفسیر - حدیث - و فقه پیشرفته رجالی چون امام اعظم ابو حنیفه نعمان کابلی الاصل - امام احمد بن حنبل مروزی - ابن المبارک مروی حافظ ابی عبدالله محمد بن نصر مروزی - ابوداؤد سجستانی و امثالهم تا قرن سوم هـ

افغانستان اسلامی را بواسطه خاندان ظاهریه هراتی اعلام و بواسطه شاهان صفاری سیستان تقویه و ازان بعد تافرن هفتم بواسطه شاهان سامانی بلخی و غزنویان و غوریان دین اسلام را در تمام کشور افغانستان و قسمتی از هندوستان نشر و زبان دری افغانستان را بمعراج کمال رسانیدند ، و در نتیجه افغانستان دوره اسلام تهاجم مغل یکی از مترقی ترین دولت های عالم اسلام به حساب رفت ، و اخلاق اینها سه صدسال دیگر در کشور پهناور هندوستان دین و مدنیت افغانستان اسلامی را ترویج نمودند .

طرز اداره عرب در افغانستان مفتوحه : در دوره خلفای راشد از سال ۲۲ تا ۴۱ هجری سقیات عرب در افغانستان بعمل آمده قوماندان نظامی سمت حاکم ملکی و قاضی و نایب امیرالمومنین را داشته تعمیر مساجد و تبلیغ اسلامیت را در مناطق مفتوحه نظارت مینمود و بامور مالی و نظامی میپرداخت نمایندگان او در علاقه های کوچک عین این وظائف را ایفا مینمودند تشکیلات اداری عرب درینوقت بسیط بوده و برور زمان وسعت اختیار میکرد سران سیاه عرب نیز در این دوره با روح و حقیقت اسلام موافق و دارای علوم ، افکار - عدالت و اخلاق حسنه بوده در مقابل اجانب سه شرط می نهادند : « قبول اسلام » درین صورت فاتح و مفتوح حقوق مساوی داشتند . جزیه درینصورت مفتوحین پول مقرر را داده در سائر شئون دینی و داخلی خود آزاد بودند ، جنگ درینصورت مرد و مال مفتوحین آنچه در دست عرب می افتاد جزء غنیمت ایشان بود معاهده ازسفک دمأوظلم و افراط خود داری میکردند . این ترتیب اداری عرب از عهد خلیفه ثانی رضی الله عنه تا عهد خلیفه ثالث (رض) در افغانستان مفتوحه دوام داشت . در عهد خلیفه رابع رضی الله عنه نفوذ عرب در افغانستان شمالی بر افتاد و در افغانستان غربی سیاه عرب بیشتر مشغول بیکار با خوارج عربی بود . در خلافت عبدالله زبیر اقامت و نفوذ حاکم او در گوشه افغانستان خیلی مرقتی و جرئی ولهدا فاقد تاثیرات مهم بود . روی هم رفته مرکز اداری عرب در افغانستان آنروز اول نیشاپور دوم زرنج بشمار میرفت .

در دوره خلفای بنی امیه که عصر رجعت عرب بطرف تعصب نژادی بود روح مساوات اسلامی متزلزل گردید و عصبیت ملی و عشیره وی مجدداً روی کار آمد فتوحات شاننداری که این سلسله در دنیا کردند به غرور عربی بسیار افزود آنها معتقد شدند که عرب از نظر انتساب بحضرت پیغمبر اسلام و قدسیت زبان و معالی اخلاق بر تمام ملل گیتی یعنی عجم - گننگ و غیر عربی) ترجیح دارند . لهدا حکام - قضات - و پیش نمازان تمام امیراطوری از نژاد عرب مقرر گردید و با ملل مفتوحه بخشونت رفتار شد در نتیجه خلافت اسلامی سابق بیک امیراطوری عربی و متعصب تحویل یافت البته این طرز اداره درین ملل عجمی

بی عکس‌العمل نمایند و برای بار اول مسلک شعوبیه در میان آمد که نخست عرب و عجم را مساوی و بدهدا هر ملتی را بر عرب ترجیح میداد گرچه استبداد بنی‌امیه موقع ظهور و فعالیت باین فرقه نمیداد مگر ریشه ایشان قوی شد که در دوره بنی عباس به میدان ایستا دند از آن بعد بود که فرق قدریه - رواندیه و خرمیه نیز ظهور کردند . در هر حال مرکز اداری اموی در افغانستان شهر مرو فرار گرفت و حاکم عرب بعنوان امیر خراسان یا عامل و والی مستقیماً بخلافت دمشق مربوط شد این حاکم بحیث والی کشوری وسیع سالار عسکری و نایب خلیفه مأمور اقامه نماز و جهاد بود و سایر ولایات افغانی را چون سیستان ، بلوچستان و سند نظارت میکرد بعضاً امیر خراسان در بین‌النهرین نشسته و از آنجا بواسطه نایبان خودش افغانستان مفتوحه و گاهی افغانستان و فارس را یکجا اداره مینمود . ولی این ترتیب ثابت نبود و گاهی حکام سیستان - بلوچستان و سندوحتی مستوفیان (عامل خراج) مستقیماً از مرکز دمشق مقرر و اعزام میشد و رؤسای ذیل در معیت حکام عربی افغانستان به اداره امور میپرداخت ؛ عامل خراج (مستوفی) قاضی حاجب (پیشکار والی) امیر شرط (کوتوال) و منشی ائمه مساجد و علماء دینی عرب نیز در تشکیل درسکاهای تفسیر حدیث ، فقه ، لغت ، تبلیغ دین اسلام معروف بودند . و اما در ولایات جزیه پذیر افغانستان دیگر این ترتیب عملی نبوده و آنها در تحت اداره حکام محلی خویش آزاد و فقط سالانه پول معینه را به والی خراسان میپرداختند و بعضاً نماینده از عرب را با همراهان او در بهلوی خویش می‌پذیرفتند . در بعضی ولایات قطعات عسکری عرب نیز اقامت مینمودند و در بعضی مهجرهای عربی تشکیل میکردند که در تعمیر مساجد و تدریس شعار اسلامی و در نتیجه برای تحکیم روابط اقتصادی و اجتماعی و مذهبی بین اهالی بومی و عرب خدمات مهمی انجام میدادند . مگر در تمام این ولایات از بدخشان تا مرو و نیشاپور و از کرمان و سیستان تا بلوچستان و سند ملت افغانستان با آنکه قسماً دین اسلام پذیرفته بودند تن به سلطه سیاسی امپراطوری اموی نداده مشغول مبارزه طولانی بوده و بالاخره آن امپراطوری بزرگ را وازگون و دولت عباسی را بمیان آوردند .

در دوره عباسی بعد از کشته شدن ابو مسلم تشکیلات اداری عرب در افغانستان نسبت به تشکیلات اداری اموی و سعت اختیار کرد ولی چون نفوذ افغانیان در دولت عباسی افزون گردیده بود لابد در اداره افغانستان مفتوحه و هم در سایر شئون اداری مرکز امپراطوری عباسی بیشتر دست رجال افغانی داخل شد خاندان برمکی دریای تخت بغداد و خاندان سهل در افغانستان و همچنین رها نفر دیگر از مردان افغانی بحیث حکام کشوری داخل کار شدند لهذا فشار سابق دوره امویه دیگر محسوس نبود .

مالیاتی که از افغانستان مفتوحه بنام دولت عباسی گرفته میشد نشان میدهد که افغانستان از معمورترین ممالک آنروز اسلامی شمرده میشد مقدسی مینویسد که قریه های خراسان آبا دتر از شهرهای عراق است - دیگری میگوید مالیات خراسان با مالیات کشور فارس نصف عایدات کل امپراطوری عباسی را تشکیل میکرد. مالیات ولایات مفتوحه افغانستان در دولت عباسی عبارت از ارقام ذیل بود :

ولایات کرمان	۴۰۰۰۰۰۰	-	درهم
ولایت مکران	۴۰۰۰۰۰۰	»	
ولایت سیستان	۴۰۰۰۰۰۰	»	
ولایت سند	۱۱۰۰۰۰۰۰	»	
ولایت خراسان شمالی	۲۸۰۰۰۰۰۰	»	

جمله ۴۷۴۰۰۰۰۰ درهم

نتیجه : باین ترتیب از سال ۲۲ هجری تا سال ۲۰۵ هجری سرو کار ملت افغانستان

به ملت عرب بوده و در نتیجه در افغانستان شمالی - غربی - جنوبی - جنوب مشرق دین اسلام و زبان عرب با علوم اسلامی انتشار یافت. و چون زبان توانگر عرب استعداد خارق العاده داشت در تمام این قسمت ها زبان دینی - رسمی - علمی و ادبی قرار گرفت و علماء و شعرا و نویسندگان افغانی در آن زبان بظهور رسید در زمره السنه و لهجه های قدیمه افغانستان یکی زبان دری بود که بین توده معمول و ادب و عبارت از يك نوع منظومات روستائی بشمار میرفت. ولی زبان دری بیشتر استعداد علمی شدن را نداشت لهذا بقبول لغات عرب مجبور و باین وسیله ثروت مند گردید تا آنکه در قرن سوم هجری ادب جدید فارسی را تشکیل دهد و در همان قرن حنظله بادغیسی از متقدمین شعرای فارسی زبان افغانستان یابد دنیا نهاده و هم بعد از او محمد ووصیف سیستانی شاعر دیگر پادشاه مشهور افغانی یعقوب بن نیت صفاری را در سال ۲۵۳ هجری بزبان شعر فارسی مدح کرد.

دولتهای افغانی دوره اسلام :

امرای طاهریه : چنانچه در صفحات گذشته دیده شد طاهر بن حسین بن مصعب بن فرخ

از اهالی پوشنگک هرات اساس حکومت مستقله طاهریه را در افغانستان گذاشت طاهر در سال ۱۵۸ هجری تولد و در سال ۲۰۵ حکومت خراسان یافته و در سال ۲۰۶ بعد از اعلان استقلال فوت نمود این شخص در مدت کوتاهی ولایات بخاراستان - بلخ - میمنه - مرو - هرات - نیشابور - کرمان - و سیستان را تا مین و باین صورت برای پسر خویش صفحات شمالی و غربی کشور را بحیث ممالک مستقله بمیراث گذاشت.

طنجه پسر ظاهر تا روز ۴ شنبه ۲۶ ربیع الاول سال ۲۱۳ هجری جانشین پدر خود بوده سیاست استقلالی و روابط احترامسکارانه را با مقام خلافت اسلام پیروی مینمود. جانشین طنجه - علی برادر او بود که باشورش مردم دچار و در جنگ کشته شد. لهذا عبدالله بن ظاهر پسر بزرگ ذوالیمینین که تا اکنون بحیث سیهسالار خراسان در دربار بغداد مقیم و کارهای درخشان نظامی در ممالک شام و فارس و مصر بطرفداری خلافت عباسی انجام داده و مثل پدر در سیاست و نظام مرد ناموری بحساب میرفت شخصا باافغانستان وارد و زمام امور حکومت را بدست گرفت. عبدالله در سال ۱۸۲ هجری تولد و در سال ۲۳۰ هجری در ۱۱ ربیع الاخر در نیشاپور وفات یافت. این مرد فاضل و عاقل در تمامین افغانستان شمالی و غربی و تحکیم بنیه سیاسی او سعی زیاد کرد و همیشه بواسطه کمکهای نظامی خویش در مقابله اغتصابات ولایات فارس و طبرستان سبب امتنان و احترام دلفای عباسی گردیده دست افغانستان را در امور امپراطوری عباسی دراز نگه داشت ولی خراسانیان تا ایندرجه نزدیک او را باعرب نمیخواستند و از همه بیشتر سیستانیان برضد او فعالیت میکردند در هر حال بعد از مرگ این امیر فاضل شاعر و موسیقی دان پسر او ظاهر بحکومت نشست و تا سال ۲۴۸ هجری دوام نمود ظاهر در سیاست خویش رویه پدر را تعقیب نمود و سیستانیان نیز به مخالفت قدیم خویش ادامه دادند. مخصوصاً یعقوب صفاری در عهد او بسیار قوت گرفت و بالاخره هم او بود که سلطنت بزرگی در افغانستان تاسیس نمود. بعد از مرگ ظاهر بن عبدالله پسر او محمد بن ظاهر که اوصاف بزرگان خاندان خویش را نداشت بحکومت رسید. لهذا غفلت و عدم کفایت او سبب شد که اولاً ولایت طبرستان و گرگان که از مدتی مربوط به افغانستان گردیده و از دست رفت و ثانیاً یعقوب صفاری توانست سیستان و بامیرات را اشغال و بالاخره امارت ظاهریه را برای همیشه خاتمه دهد. (۲ شوال ۲۵۹ هجری) (رجوع بماده ظاهریان) .

بجز خلاصه حکومت ظاهریه افغانستان در سیاست داخلی و خارجی کنزور راه اعتماد ال می مینمود. ظاهر ذوالیمینین که از ناکام شدن سیاست شدید و امیر یا زمی ابو مسلم خراسانی در مقابل قدرت و سیاست امپراطوری اسلامی عباسی آگاه بود نمیخواست مجدداً این رویه را امتحان نماید. همچنین او سیاست تقریبی خاندان برمک را که هست و بود خویش را در راه ترقی و اعتلاء امپراطوری عرب گذاشتند نمی پذیرد لهذا او خواست تا جائیکه میسر است استقلال سیاسی افغانستان را تأمین کند و هم رشته روابط با خلافت عربی را از هم نکسلد. ا خلافت ذوالیمینین این پالیسی را تعقیب نمود و تا اواخر از تحکیم روابط با خلافت بغداد دست نکشیده دو جنگ های فارس مصر و شام عرب را تقویه نمودند در داخله نیز از حمایت زبان عرب دریغ

نورزیدند و حتی عبدالله بن طاهر مد مشهور این خاندان در سال ۲۱۳ هجری مقداری از کتب زرتشتیان را احراق نمود. مبعثدا اینها فرصت نیافتند در سائر صفحات افغانستان دین اسلام را ترویج و یا وحدت اداری را در کل کشور قائم نمایند. مساعی ایشان فقط در آبادی و عمران کشور منحصر بو لایات شمالی و غربی افغانستان بود، حتی ازو لایات جنوب و جنوب مشرق افغانستان نیز دست کوتاه داشتند در حالیکه افغانستان اسلامی بعد از مبارزه دو نیمه قرنه با امپراطوری عرب دیگر طرفدار جدی چنین سیاستی نبوده فعالیت قوی و عصبیت ملی در نظر داشتند همین احساسات مردم بود که زمینه را برای عروج امپراطوری های آینده افغانستان آماده نمود. یعقوب صفاری نیز از همین عاطفه و احساس استفاده کرد.

دولت صفاری افغانستان: در همان قرن اول هجری و عصر خلافت را شده اسلام بین عربها در سر جانشینی حضرت یغیبر آخر الزمان علیه الصلوات والسلام اختلافات گل ناشدنی پیدا شد این اختلافات مخصوصا در دوره امپراطوری بنی امیه قوت گرفته و در بین تمام مسلمانان کسیتی پراکنده گردید به علاوه عصبیت عربی در این دوره شدت کرده و عکس العمل آن در بین ملل عربی آشکارا گردید.

در دوره امپراطوری بنی عباس تمام این مخالفت ها جامه عمل پوشیده و فرقه های متعددی در بین ملل اسلامی ظهور کرد مثلا طرفداران بنی امیه که دارای بیرق سفید بودند طرفداران اهل بیت پیغمبر و سلطنت خواه که بیرق سبز استعمال میکردند، طرفداران بنی عباس و شیعیان و علوی که در بیرق و لباس رنگ سیاه داشتند در این رنگ را از افغانستان ابو مسلم استعاره کرده بودند. فرقه خوارج که بر ضد همه اینها بوده بکنوع جمهوری خواه و افراطی در سیاست و دین بشمار میرفتند و اینها بیرق سرخ استعمال مینمودند. خوارج انتخاب خلیفه اسلام را بشکل آزاد از ملل عجمی (عناصر غیر عربی) و عربی قبول و در صورت ارتکاب نامشروع خلیفه عزل و قتل او را پیشنهاد میکردند. همچنین دها فرقه دیگر در حال فرقه خوارج از نظر سیاست افغانستان را مرجع خود دانستند زیرا افغانستان از نظر سیاسی بر ضد امپراطوری های اموی و عباسی هر دو بوده و مدت ها قبل (در عهد خلافت امیر المومنین علی ابن ابیطالب کرم الله وجهه) چندین هزار خوارج عربی را در سیستان و سیستان و فراه خود قبول کرده بود. اینست که ولایات اسلامی افغانستان برای همیشه مرکز هیجان و فعالیت های سیاسی بر ضد امپراطوریهای عباسی و اموی عرب شمرده میشد در چنین وقتیکه امارت طاهریه خراسان بمیدان برآمده و سیاست اعتدال و میانه روی را برای مدت نیم قرن در مقابل عرب ادا می داد البته مطبوع خاطر اکثریت ملت نبود لهذا دامنه ضدیت با این پابسی بتدریج در ولایات افغانی مخصوصا در سیستان وسعت اختیار کرده

وبالاخره به تشکیل یسکدولت شدید وجدی افغانی منجر گردید. مؤسس این دولت همان یعقوب بن لیث صفاری مروی از اهالی سیستان است که در سال ۲۵۳ هجری بدستیاری رفقای سلحشور خویش - سلطنت خود را اعلام نمود - دولت صفاری افغانستان در سیاست داخلی و خارجی بر خلاف حکومت ظاهریه رویه جدیدی در پیش گرفت باین معنی که در داخله نقشه از بین بردن ملوک الطوائفی افغانستان و توحید دینی مملکت را به واسطه نشر دین مبین اسلام طرح کرد و در سیاست خارجی ضدیت با امپراطوری عرب و تشکیل یک شهنشاهی اسلامی افغانی را درخوا کهای متصرفه عرب از قبیل کشور های فارس ماوراءالنهر و حتی عراق عرب در نظر گرفت. البته تمام این پروگرام وسیع در مدت کوتاه دولت صفاری که تقریباً نیمقرن بود عملی نشد ولی قسمتی ازان در داخل و خارج کشور جامعه عمل پوشیده توانست - مثلاً در داخله ولایات سیستان - زابلستان - کابلستان - تخارستان بلخ - نیشابور - کرمان - و در خارجه ولایات فارس - طبرستان و امل خوزستان - هم جز - دولت صفاری قرار گرفت از دیگر طرف زرنج پایتخت مملکت و ولایت سیستان در آبادی و عمران پیشرفت واردوی افغانی قوی و منظم گردید. زبان فارسی افغانستان نیز که مرکب از لسان دری قدیم مملکت و لغات مستعار عربی بود ترقی کرده برای مقابله با زبان وسیع عرب حاضر میشد حتی اولین قصیده باین زبان جدید در مدح پادشاه صفاری از طرف محمد بن وصیف سگزی شاعر افغانی سروده شد. دولت صفاری ملوک محلی گردیز و کابل و بلخ و بدخشان را مغلوب و مطیع و هم دین اسلام را در کابل تا اندازه تریع نمود. درین اوان یک حکومت قوی و ملی دیگری در شمال افغانستان بواسطه خاندان سامانی بلخی تاسیس گردید و خلافت بغداد توانست بوسایل دیپلوماسی آتش هدرات و نفاق را بیسن این دو حکومت افغانی مشتمل سازد چنانچه از طرفی حکومت سامانی را بر علیه دولت صفاری بنام امیرالمومنین و خلیفه اسلام تحریک و از دیگر طرف منشور حکومت ماوراءالنهر را به پادشاه صفاری از کبسه خلیفه بخشید. دولت صفاری نیز که توحید اداری را در تمام افغانستان قدیم در نظر داشت بر ضد دولت سامانی سوق شد و در نتیجه در عرصه رزم مغلوب و از بین رفت. در حال چنانکه حکومت ظاهریه استقلال و وحدت اداری تمام افغانستان و ضدیت با خلافت بغداد و بالیسی مدارا و ارتباط سیاسی را بامرکز خلافت بغداد بجهت یک دولت مقتدی بها مراعات مینمود دولت صفاری افغانستان استقلال و وحدت اداری تمام افغانستان و ضدیت با خلافت بغداد و ترویج زبان فارسی وطنی در مقابل زبان عربی و بالاخره تقویه و تشکیل عسکر و یک امپراطوری بزرگ را در نظر گرفت. یعقوب بن لیث صفاری مؤسس دولت مذکور مرد اولو العزم و عالی همتی بود، در اوائل خدمت صالح نام قائد شورشیان سیستان را در مقابل امپراطوری عباسی التزام و بعد از دو سال بواسطه یغماگری او از او متنفر و به درهم نامی که جای صالح را

اشغال کرده بود بحيث حرنیل او پیوست ، پس از چند سال بین هردو بهم خورد و مردم که نصت شهرت جوان مردی یعقوب را از زمان روی گری و عیاری او تا کنون شنیده و دیده بودند ، باو بیعت کردند . اینست که یعقوب بحيث پادشاه اول مغاغبین داخلی ولایت چون صالح ، نصر ، عمار وغیره را ازین برداشته ، باز ولایات غربی و شمالی افغانستان را الحساق و به طبرستان سوقیات و امل را فتح کرد این وقت بود که معتصم خلیفه بغداد مخالفت اظهار و مردم را برضد یعقوب تحریک کرد ، یعقوب نیز بعزم استیلای بغداد حرکت و بعد از فتح فارس و خوزستان بعراق عرب نزدیک شد . و در جنگی که بین طرفین رخ داد ، یعقوب به خوزستان عقب کشید . هنوز یعقوب به حمله دوم مبادرت ننکرده بود که درجند شاپور در سال ۲۶۵ هجری از دنیا گذشت .

عمر و برادر یعقوب که جانشین او شد با خلیفه بغداد مفاهمه نموده منشور حکومت فارس ، اصفهان و شحنه گمی بغداد حاصل و تادیبه سالانه بیست هزار درهم بخرانه خلیفه پذیرفت . و خود مشغول تأمین داخله کشور و مملکت فارس گردید . موفق خلیفه عباسی سیاست دیرینه که مخالف تشکیل دولت قوی در افغانستان بود باز بنای تحریکات و اقدامات گذاشت . خلیفه یکی از احفاد فراری خاندان طاهری را از یکطرف و نصر بن احمد سامانی را از دیگر طرف برضد پادشاه صفاری گذاشت لهذا محمد پسر عمر و باقشون مکملی باستقامت بغداد حرکت کرد و خلیفه بمدافعه برخاست ، اما پسر پادشاه صفاری بدون جنگ باشخص خلیفه المسلمین مراجعت و در راه سیستان از دنیا گذشت (۲۷۴) عمر و در سال ۲۷۶ مجدداً بفارس سوقیات و عسکر خلیفه را مغلوب و از شیراز به خوزستان و از انجا به اهواز کشید و نام خلیفه را از خطبه انداخت معتضد خلیفه جدید نیز از در مصالحه پیش آمد و عمر و با افغانستان عودت نمود . ازین بعد عمر و خواست حکومت سامانی افغانی را از ماوراءالنهر بر اندازد زیرا او تشکیل يك شهنشاهی آرزو داشت و هم دسیسه بغداد بین هردو را از قتل بهم زده بود اینست که اردوهای طرفین در نزدیکی های بلخ در سال ۲۸۷ هـ بیکدیگر تصادم و لشکر صفاری مغلوب و شخص پادشاه اسیر و از طرف امیر اسمعیل سامانی در بغداد اعزام گردید . بالاخره این پادشا مشهور و ولایت در سال ۲۸۹ در زندان بغداد جان داد .

پس از عمر و بن لیث طاهر بن محمد بن عمر و پیا دشاهی افغانستان رسید ولی دیگر ایندولت بزرگ رو با انحطاط میرفت و مساعی و سوقیات پادشاه جدید در کشور فارس برضد امیر اطوری عباسی بجائی نرسید . این پادشاهان سامانی بودند که در سال ۲۹۹ هجری انقراض دولت صفاری را اعلان نمودند .

شاهان صفاری :

يعقوب بن ليث - سال ۲۰۳-۲۶۵ هجری

عمر و بن ايث » ۲۶۵ - ۲۸۷ »

طاهر بن محمد بن عمرو » ۲۸۷ - ۲۹۱ » (رجوع بماده صفاریان)

سلاطین سامانی افغانستان : خاندان سامانی اصلاً از بلخ بوده منسوب به سامان نام مرد

ساربان بوداسد پسر سامان وقتیکه مامون عباسی در مرو و د با پسران اربعه خود جزء مامورین او قرار گرفت - و هنگام تاسیس حکومت طاهریه در افغانستان بر ترقی مراتب پسران او افزود ابراهیم پسر الیاس یکی از افراد آن خاندان بود که در حکومت طاهریه رتبه سپه سالاری کسب قوا حاصل کرده، بعدها اعتبار این خاندان آنقدر افزود که معتمد خلیفه عباسی در سال ۲۶۱ هجری منشور حکومت ماوراءالنهر را به امیر نصر نواسه اسد سامانی فرستاد . امیر اسمعیل برادر این شخص است که بحیث وکیل نصر در بخارا تمرکز اختیار نمود . ازین بعد تا سال ۳۸۹ هجری در طول یکصد و بیست و هشت سال تمام این دولت بزرگ و مدیته پرور دوام و بر تمام افغانستان شمالی - غربی و ماوراءالنهر و قسمتی از کشور فارس (چرچان - طبرستان - ری) حکمروا بود شهنشاه سامانی افغانستان تهذیب و تمدن اسلامی - زبان و ادبیات فارسی را در تمام قلمرو خویش پیش برده خدمات عمده بمملکت نمود - معیندا سامانیان هنوز به توحید اداری و دینی کسب کشور افغانستان موفق نگردیده مرکز ولایات شرقی مملکت باادیان قدیمه و حکومت مختلفه محلی بسر میبردند - و در ولایات جنوب غرب و شمال حکومت های نیمه مستقل محلی بصفت تحت الحمایه گئی امیر اطوری سامانی وجود داشتند .

در حال امیر نصر در سفر فند مرکز داشته و در جنگی که در سال ۲۷۵ با برا در نمود بدست امیر اسمعیل اسیر ولی مجدداً رها و به امارت خویش دوام داد اسمعیل بعد از مرگ برادر در سال ۲۷۹ هجری پادشاه ماوراءالنهر گردید در سال ۲۸۰ - از سبب عبور و دشمن تورک را مغلوب و در سال ۲۸۷ عمر ولیث یا شاه صفاری را منتهزم و دولت های افغانی و ماوراءالنهر را وحدت بخشید - ازان بعد او بکشور فارس سو قیات و ولایات طبرستان وری را اشغال نمود و خود در سال ۲۹۵ از دنیا گذشت . ابو الفضل بلعمی وزیر فاضل همین یا شاه بوده است .

امیر احمد پسر اسمعیل لیاقت جانشینی پدر را نداشت ولی امیر نصر اول پسرش که بعد از کشته شدن پدر در سال ۳۰۱ هجری پادشاه گردید تلافی مافات نمود - این شخص یکی از پادشاهان علم و ادب پرور افغانستان بشمار میرود . دوره حکومت امیر نوح اول بن نصر اول

وعبدالملك اول بن نوح اول وامير منصور لول بن نوح اول داراي كدام را قعه مهمي نبود جز آنكه در عهد آخري البتگين سيه سالار اساس دولت غزنوي را در افغانستان گذاشت اما امير نوح دوم پسر منصور اول يكي از مشاهير پادشاهان ساماني محسوب است كه وزير دانشمندی چون ابوالحسن عتبي اختيار كرد . متأسفانه ابن وزير در نتیجه مخالفتهاي شخصي رجاء بزرگ دولت چون ابوالحسن سيمجور سيه سالار و ابوالحسن فائق كشته شد و امور دولت مخصوصاً كشور افغانستان مغشوش گرديد . بعد ها عداوتهاي شخصي ابوعلی سيمجور پسر ابوالحسن سيمجور سيه سالار و ابوالحسن فائق حاكم بلخ اين هرج و مرج را افزود تا كار بجائي رسيد كه اين هر دو تن پادشاه كاشغري تورك بغراخان مراجعه واولی او را به تسخير ماوراءالنهر تشويق وراهنمائي و دومی بجای مدافعه به او تسليم شد . و باينصورت تخت بغارا بدست بغراخان افتاد . امير نوح فراري توانست پس از بیماری و مراجعه و مرگت بغرا بارديگر به تخت اجداد خویش نشیند . اما هنوز بوعلی و فائق خائن دست از خیانت نكشیده و هر دو متفقاً خواستند آن پادشاهی قدیم را از بین بردارند امیر نوح مجبور بود كه بدولت غزنوي افغانستان مراجعه كند و سبكتگين و محمود پسرش نیز در سال ۳۸۲ هجري بكمك شتا فته فائق و سيمجور را دفع و مملكت ساماني را تأمین نمودند .

امير منصور ثانی بن نوح ثانی سر گذشت پدر را در پيش داشت و او نیز فائق خان را در امور مهم دولت قبول كرد امراء ديگر نیز دست بخيانت برد و حتی ايلك خان پسر بغراخان پادشاه توركي كاشغور را بفتح پای تخت بغارا دعوت نمودند . اما در هجوميكه ايلك آورد از فائق شكست خورد و فائق در عوض اين فتح با بكتوزن مامور بزرگ ساماني متحد شده امير منصور را اسير و كور و عبدالملك ثانی را اسماً به پادشاهی برداشت اينست كه دولت غزنوي افغانستان مجدداً مداخله کرده هر دو نفر را مغلوب نمود . معیناً به زودی ايلك خان تورك به ماوراءالنهر سوقيات و بغارا را اشغال و دولت ساماني را منقرض نمود . (۳۸۹)

شاهان ساماني :

امير اسمعیل	سال ۲۷۹ - ۲۹۵	امير احمد ۲۹۵ - ۳۰۱
امير نصر	» ۳۰۱ - ۳۳۱	امير نوح ۳۳۱ - ۳۴۳
عبدالملك	» ۳۴۳ - ۳۵۰	امير منصور ۳۵۰ - ۳۶۶
نوح دوم	» ۳۶۶ - ۳۸۷	منصور دوم ۳۸۷ - ۳۸۸
عبدالملك دوم	» ۳۸۹ - ۳۸۹	(رجوع به ماده سامانيان)

دوره غزنوي افغانستان : البتگين يکسی از مامورين دولت ساماني بود كه بدرجه سيه سالاری و حكومت افغانستان شمالي رسيد ولی وقتيکه در نظريات انتخاب پادشاه ساماني

بین او و امیر منصور اول سامانی اختلاف واقع شد او نیشاپور مرکز حکومت خراسان شمالی را ترک و وارد شهر غزنین شد - الیتکین به زودی توانست اساس یک حکومت فوی محلی را در غزنه گذارد - خلف و داماد او سبکتگین این دائره را بسمت کابل توسیع و حکومت محلی کابل را از بین برد پیشرفت سبکتگین در اینجا متوقف نشده رو بشرق تا سواحل سند حدود طبیعی افغانستان قدیم رسید . او در جنگهای که در حوزة سند بامدافین پنجاب نمود فاتح برآمد . سبکتگین در تشکیل چنین حکومتی از ضرف خاندان سلطنتی سامانی استفاده و هم در حمایت عسکری که از آن خاندان به مقابل دشمنان داخلی او نمود رضایت پادشاهان سامانی را حاصل نمود . سلطان محمود مشهور پسر سبکتگین است که در تاریخ نظامی و ادبی دنیا مشرق مقامی بزرگ دارد - محمود هم از نظر دین و هم از نظر اداره افغانستان را وحدت بخشیده و آنگاه سیاست و علم و ادب کشور را ترقی داد او شاهان محلی افغانستان را که از قریبها به اینطرف خواه در دوره قبل اسلام و خواه در دوره اسلام در هر کنج و کنار فرار داشته و در زمان موجودیت یکدولت بزرگ افغانستانی بآداء باج و خراجی قناعت و در آن عدم موجودیت چنین دولتی مستقلازه زندگی میکردند (رجوع به ماده ملوک الطوائفی) بکلی از بین برداشت از قبیل « خاندان حکمران گوزگانان (میمنه و شبرغان) آل صفار سیستان (امیر خلف) آل سهراب بلوچستان - آل شنسب غور - شارهار غرستان (میمنه) امراء گردیز - حکام بومی پشاور - خوارزمشاهان قدیم امراء لودی سند و ملتان » باین ترتیب محمود اولین پادشاه دوره اسلامی افغانستان است که بعد از دولت یفتلی افغانستان (قرن ۶ میلادی) بر تمام کشور خراسان از جیحون و خوارزم تا عمان و از سند تا کویر اوت سلطنت رانده است محمود در صفحات جنوب هندو کش و ولایات شرقی افغانستان (باستانهای گوشه در شمال مشرق) دین اسلام را ترویج و وحدت مذهبی و ممنوی افغانستان را تکمیل نمود . ازین بعد محمود بواسطه سقیات بسی نظیر خویش دامنۀ فتوحات افغانستان را در شمال بعبور رود جیحون و در غرب تا قلب کشور فارس و در شرق در ماوراء رودخانه ستلج نمود . اینست که محمود در داخله کشور افغانستان را معور و نیرومند ساخت از دیگر طرف او پرفراز اساس سابق که سلاطین سامانی افغان گذاشته بودند قصور مرتفعه علم و ادب را افراشت و ازین راه خدمتی بعلم و ادب افغانستان و کشور های شرق میانه انجام داد - محمود دین مبین اسلام را باحمی بلیقی در آنطرف رودخانه سند پیشراند و باین صورت خدمتی بعالم اسلام نمود - محمود بود که زبان و ادب فارسی را بنوعی از راه تشویق پرورش نمود که نظیر آن کمتر در تاریخ دیده میشود - محمود مرجع بزرگترین مردان عصر خویش در دنیای شرق محسوب بود - فردوسی ، طوسی ، ابو ریحان بیرونی - واحد حسن میمندی نمونه های

کامل این قبیل بزرگک بشمارند و االحاصل محمود در دوره اسلام افغانستان بزرگی ازحیثسیاست نظامعلمو ادب تجارتو صناعت وسائرشئون مدنی تشکیل نمود. (رجوع بماده محمود) اخلاف محمود به یابا او نمیرسیدند مگر آنها به بیروی ازسلف خورفتوحانی درهندنموده ازپرورش علم و ادب دریغ نوزیدند. مشهورترین آنها نیز سلطان مسعود بن محمود و سلطان بهرامشاه غزنوی میباشند درهرحال دولت شاهنشاهی غزنوی افغانستان از قرن چهار تا شش هجری یکی از بزرگترین دولتهای مجاهد ومدنیت پرور اسلام بحساب رفت در اواخر قرن شش دولت غزنوی از امراض اجتماعی بیمار و ضعیف شده بود وفوای آل سلجوق در شمال کشور فوت گرفته وجایشان را اشغال نموده بود اینست که دولت غوری افغانستان بمیان آمده وسیرترقی کشور را ازسر گرفت. (رجوع شود بماده غزنویان)

شاهان غزنوی :

امیر الپتگین سال جلوس	هجری	امیر سبکتگین	هجری
سلطان محمود	» ۳۸۷	سلطان مسعود	» ۴۲۱
امیر محمد	» ۴۳۱	سلطان مردود	» ۴۳۴
مسعود ثانی	» ۴۴۱	علی	» ۴۴۲
عبدالرشید	» ۴۴۳	فرخ زاد	» ۴۴۴
ابراہیم	» ۴۵۰	مسعود ثالث	» ۴۹۲
شیرزاد	» ۵۰۸	ارسلان شاه	» ۵۰۹
بهرام شاه	» ۵۱۲	خسروشاه	» ۵۴۴
خسرو ملک	»		۵۵۱ - ۵۹۸ هجری

نغوز سلاجقه در افغانستان : سلجوقی ها دسته از تورکان غز - و در شمال سیحون

زنده گی داشتند . وفاق نام یکی ازینها باقبیله خود در دوره سلطنت سامانیان بماوراءالنهر وارد وقبول دین اسلام نمود . سلجوق یسر وفاق چهار یسر داشت - اسرائیل - میکائیل - موسی و یونس . سلطان محمود غزنوی اسرا ئیل را در محبس فید وسهو کرد که عده از ایشان را در شمال افغانستان مقیم ساخت . سلطان مسعود غزنوی در جنگ باطغرل و چغر یسران میکائیل مغلوب وولایات شمال افغانستان چون بلخ - مرو و نیشاپور را از دست داد باین ترتیب طغرل در سال ۴۲۹ هجری در نیشاپور سلطنت خودرا اعلان ومتعاقبا اصفهان را در کشور فارس فتح ویای تخت خویش قرار داد طغرل مرد بزرگی بود بغداد ، موصل - دیار بکر ویغین را فتح وبا عیسویان کرجستان و قفقاز جهاد ودختر خلیفه بغدادرا تزویج ودرسال

۴۵۵ درری وفات نمود و از اینوقت سلجوقیان صاحب کشور فارس و ولایات شمال افغانستان گردیدند . البی ارسلان پسر طغرل که مثل پدر مرد کاری و فاتح و شکست دهنده رو مانوس و یوحانوس امیراطور روم شرفی بود (۴۵۵ - ۴۶۵) حملات خود را در افغانستان شمالی تکرار کرد . جلال الدین ملکشاه پسر البی ارسلان (۴۶۵ - ۴۸۰) مردی بزرگت از افغانستان چون خواجه نظام الملک طوسی وزیر پدرش را بوزارت خویش گماشت و ترفیات قلم - رو خویش را بدست این وزیر بی نظیر سبب شد (رجوع بماده نظام الملک طوسی) . ملکشاه یادشاهی آل سلجوق را در آسیای صغیر برقرار و نامنه امیراطوری خویش را از سرحدات کاشغر و آسیای مرکزی تابصر روم کشید و علم و ادب را پرورش داد . اینست که نظام الملک کتاب سیاحت نامه را تالیف و مدارس و عماراتی در هرات - اصفهان - بصره - بغداد ساخت . و عمر خیام شاعر و حکیم معروف افغانی تاریخ جلالی را تدوین نمود . بر کبیارق پسر ملکشاه - برادر خود سنجر را در سال ۴۹۰ نائب الحکومه کی افغانستان مفتوحه (خراسان) داد . سنجر در سال ۴۹۸ هجری استقلال افغانستان مفتوحه را اعلان و در ۵۲۴ هجری ماراءالنهر را الحاق نمود . سنجر یکی از بزرگترین سلاطین سلجوقی و مرد شجاع و فاتحی بوده در افغانستان مرکزی معاصر با دولتهای غزنوی ازهم یاشیده و غوری تازه بسر رسیده بود . بهرامشاه غزنوی که در اوایل باسنجر ارتباط دوستانه داشت در حدود سال ۴۳۰ با او از در مخالفت داخل و لهذا سنجر عسکر بغزین کشید . بهرامشاه مغلوب و تادیه خراج پذیرفت همچنین در جنگی که بین سنجر و علاء الدین حسین یادشاه غوری افغانستان رخ داد علاء الدین مغلوب و اسیر ولی متعاقبها و با قبول اطاعت سنجر به یادشاهی خویش دوام داد در آخرین حصه شمالی افغانستان آنروز یعنی خوارزم یز آنسز خوارزمشاه آتش اختلاف باسنجر روشن نمود ، اما اوهم در جنگی که باسنجر نمود مغلوب گردید (۵۳۵) خوارزمشاه سهو کرد که برای نلافی این شکست از دولت اجنبی فراختائیان کاشغر استان استمداد و سلطان سنجر را در جنگ جیحون با نه - زام و ادار ساخت مخصوصا در حالیکه دست دشمن حتی بمر و نیشاپور دراز شد (رجوع بماده فراختائیان) معهدا سنجر بعد از شش سال عسکر بخوارزم سوق و آنسز را مغلوب و جوان مردانه عفو و بحکومتش ابقاء نمود . اما بعد از غلبه فراختائیان کار کشور خراب شده و اینک چندین هزار تورکان غز و نیمه وحشی در ولایت بلخ جا گرفته بودند غزها مثل اجداد سلاجقه در مقابل دولت غزنوی در مقابل دولت سلجوقی افغانستان رفتار نمودند یعنی از در ترمرد و بغاوت پیش آمده و سلطان سنجر را بجنگ و ادار ساختند اما سلطان درین جنگ باصدهزار لشکر خویش بدبختانه مغلوب و باملکه خود یکجا اسیر و چها رسال در دست دشمن دیوانه مجبوس ماند . بعد از آنکه ملکه در زندان

دشمن جاناناد سنجر از قمس فرار و در شهر مرو وارد و بعد از کمی بمصر ۷۳ در همان جا چشم از دنیا پوشید. با این ترتیب ترکمان غزنه تنها دولت سلجوقی افغانستان شمالی بلکه دولت کوچک سلجوقی ولایت کرمان را در غرب مملکت هم از بین برداشتند، اما خوشبختانه در مملکت افغانستان دو دولت دیگر وجود داشت که بزودی خالیگانه را بر و کشور را از تخریب و تاراج وحشیانه طوائف غزنجات داد وایشها عبارتند از دولت خوارزمشاه در شمال و دولت غوری در مرکز. علی ایحال از بن بعد وقایع دولتهای متباقیه سلجوقی در کشور فارس و غیره به تاریخ افغانستان ربطی ندارند جز آنکه بگوئیم هجرت اولیه تورکمان سلجوقی در کشور ماوراءالنهر و هجوم ایشان در افغانستان راه حمله و تاراج نژاد زرد را در ممالک آریائی باز کرد و بعد ها طوائف غزاین عمل را تکرار و بالاخره چنگیز مغول هستی تهذیب و تمدن مشعشع این مملکت های تاریخی را بباد داد.

دولت غوری افغانستان : ولایت غور در دوره قبل از اسلام دارای حکومت محلی بوده

و خانواده حکمران (سوری) خوانده میشدند اخلاف این خانواده بودند که در قرن اول هجری با خلافت اسلامی عرب داخل روابط دوستانه شده و دین مبین اسلام را پذیرفتند. از آن بعد این حکومت محلی اسلامی تا قرن چهارم هجری دوام نمود. مشاهیر افراد این خاندان حکمران در دوره قبل از اسلام بسطام و شماخ سوری است که فردوسی خراسانی از آنها نام برده و در دوره اسلام شنسب یا بهرام شاه سوری معاصر و معاهد امیرالمومنین خلیفه چهارم رضی الله عنه امیر فولاد غوری امیر بنجی غوری امیر سوری بن محمد معروفترین حکمرانان این خانواده را در قرن اول و دوم و سوم هجری تشکیل میدهند که از ایشان در تاریخ نام برده میشود. امیر محمد بن سوری غوری حکمدار دیگری از این سلسله است که در قرن چهارم هجری بدست سلطان محمود غزنوی از بین برده شد ازین پس افراد این خاندان بحیث حاکم و عامل امیر اطوی غزنوی در ولایت غور باقیماندند از قبیل شیش یا شیش بن محمد - عباس بن شیش ابو علی بن محمد - امیر محمد بن عباس و ملک قطب الدین حسن بن امیر محمد - ملک عزالدین حسین بن قطب الدین و همین شخص موخرالذکر است که بمنوان سلطان علاوالدین حسین معروف به جهانسوز برضد شهنشاه غزنوی عصیان کرده آن دولت بزرگ را منقرض و برای بسار اول دولت غور به افغانستان را اعلام نمود. در حال دولت غور به بزودی با درات خوارزمشاهی که صفحات شمالی کشور را در دست داشتند تصادم نموده و بعد از جنگهای سختی ولایات شمالی کشور را اشغال و مجدداً الحاق کردند دولت غور به همینکه حدود طبیعی کشور را از جیحون تا سندر شمال شرق تا مین نمود در ماوراء سند بفتوحات آغاز کرده بقابای شاهان غزنوی را در پنجاب برانداخت. وانگه به تاسی از اسلاف غزنوی به فتح اراضی و نشر دین اسلام

در حوزه گنگ مشغول شد. سلطان مشهور غیاث الدین و پادشاه معروف شهاب الدین غوری بودند که قسمت بزرگ از هند وستان را فتح و دهلی را در عوض لاهور پایتخت حکومت افغانی هند قرار دادند. دولت غوریه در پیشرفت های نظامی، ادبی و اجتماعی طرح غزنیها را تعقیب و تکمیل نموده کشور هند را برای چند صد سال دیگر مستعد حکمرانی دولتهای اسلامی افغانی ساختند اینست که از سال ۶۰۲ هجری تا سال های اخیر قرن دهم هجری در هند متوسط - بنگال - مالوه - گجرات - وریسه و دکن و هند جنوبی چندین سلسله پادشاهان افغانستان از قبیل موالی غور (قطیبه - شمسیه - غیاثیه) خلیفه - تغلقشاهی - خضر خانیه - لودیه - سوریه - بنگریه - کرانیه، بهمنیه - فاروقیه و غیره چهار قرن تمام حکومت را نده و در طول این مدت تهذیب و تمدن علم و ادب فن و صنعت افغانستان اسلامی را در سر تا سر کشور پهنوار هند انتشار دادند (رجوع شود بماده های سلسله مذکوره) هر حال دولت غوری افغانستان در انجام کار ضعیف گردید زیرا در هندوستان سه سالار های افغانی مشغول فتوحات بوده و دیگر یادی از وطن افغانستان نمی نمودند و در خوارزم پادشاهان فوت مند خوارزمی بر علیه سلاطین غوری فعالیت نظامی مینمودند از دیگر طرف خلفای بغداد مخصوصاً خلیفه الناصر بالله به سنت اسلاف خویش آتش فتنه را بین پادشاهان غوری و خوارزمی اشتعال مینمود چنانچه بواسطه مکاتیب خویش غوریها را بر ضد خوارزمی ها و دولت فراخطائیان کاشغر - تان را بر ضد خوارزم تحریک و تشویق بقتال نموده جنگهای طرفین را سبب میشدند حتی بغداد بعد از آنکه دولت غوری از بین رفت نیز ازین دسیسه های سیاسی خویش منصرف نگردیده جنس مقل و چنگیز را بر ضد دولت خوارزم تحریک نمود. فوت سلطان شهاب الدین غوری و عدم کفایت اخلاف او میدان را برای تاخت و تاز خوارزمشاهیان آماده کرد چنانیکه هندوستان زیر قیادت افسران غوری از افغانستان مجزاء شد و در داخله یکنوع ملوک الطوائفی روی کار آمد در غزنه و رابلستان، در بامیان و تخارستان، در سند و ملتان حکومت محلی غوری فوت گرفت و افسران غوری بالاخر درین ولایات دولتهای مستقل و کوچک خودشان را اعلام کردند باین ترتیب پایتخت فیروز کوه که مقر شهنشاهی افغانستان غوری بود ضعیف و تنها گردید (رجوع بماده های تاج الدین یلدوز غوری، ناصر الدین قباچه غوری و ملوک غوری بامیان چون ملک فخر الدین مسعود ملک شمس الدین، ملک بهاء الدین سام و ملک جلال الدین علی) در چنین وقتی بود که دولت بزرگ و فوت مند خوارزمشاهی بحرکت آمده و سوفیات سلطان محمد خوارزمشاه در اوایل قرن هفت هجری در افغانستان شروع شد مقاومت دولت پراکنده غوری در مقابل فوای بزرگ سلطان خوارزم دیگر ممکن نبود. لهذا بسرعت از هم پاشیده و افغانستان غوری بدولت خوارزمشاهی الحاق گردید.

اسماء سلاطین غوری افغانستان -

سلطان علاءالدین حسین جهانسوز	- ۵۴۳-۵۵۱ هجری
ملك سيف الدين محمد بن علاء الدين	- ۵۵۱-۵۵۸ »
سلطان غیاث الدین محمد بن سیف الدین	- ۵۵۸-۵۹۸ »
سلطان شهاب الدین ابوالمظفر سام بن سیف الدین	- ۵۹۸-۶۰۲ »
امیر محمود بن سلطان غیاث الدین	- ۶۰۲-۶۰۹ »
بها والدین سام بن محمود	- ۶۰۷ »
آتسز بن علاء الدین	- ۶۰۷ - ۶۱۱ هجری .

دولت خوارزمشاهیان : مورث اعلاى مخاندان خوارزمشاهیان شخصی از اهالی غرjestان

(میمنه) افغانستان بنام انوشترکین غرجه و جزء مامورین در بار سلطان ملکشاه سلجوقی بود که بعدها به شعبه گی ولایت خوارزم مقرر گردید در سال ۴۹۱ هجری سلطان سنجر پادشاه سلجوقی خراسان (افغانستان) محمد یسر انوشترکین را بحکومت خوارزم مقرر نمود و این شخص سی سال در آنجا حکومت کرد بعد از مرگ قطب الدین محمد یسر او آتسز خوارزمشاه از طرف سلطان سنجر بحکومت خوارزم رسید ولی آتسز خیال بزرگی در سر داشت و در سال ۵۳۵ هجری اعلان استقلال نمود در جنگهای که بین او و سنجر اتفاق افتاد آتسز مغلوب و بالاخره تورکان غزرا بر ضد سلطان سنجر تحریک و باین ترتیب دولت سلجوقی افغانستان را از بین برد . ازین بعد پادشاهان خوارزم مستقلاً فرمانروائی کرده و در صدد تشکیل یکدولت بزرگ مثل سلطان محمود غزنوی برآمدند علاءالدین تکش یکی از مشهور ترین پادشاهان این خاندان است که بعد از مرگ پدرش ایلارسلان بر ضد برادر خود سلطان شاه شوریده و بعد از جنوس به تخت خوارزم سلطان طغرل سوم سلجوقی را در ری مغلوب و مقتول و قسمت مهم ممالک سلجوقیان را بدولت خوارزم الحاق نمود سلطان علاءالدین محمد یسر همین شخص است که دولت قرا خطائیان تورکستان شرقی و دولت غوری افغانستان و دولتهای کوچک اتابکان فارس و آذربایجان را یکی بی دیگری مغلوب و شهنشاهی عظیم خوارزم را تشکیل نمود . علاءالدین میخواست امپراطوری بنی عباس را در بغداد سقوط داده و خود یگانه امپراطور بزرگ اسلام گردد او همین مقصد در سال ۶۱۵ هجری امر حرکت سفر بری به اردوی قوی خوارزم داده و بلافاصله براه فارس باستقامت عراق عرب مارش کرد - خوارزمشاه در همدان بجهت برقیاری شدید هنوز معطل بود سکه خبر حرکت مغل را بجانب کشور خویش شنید و لهذا از فتح بغداد چشم پوشیده عودت نمود . بالاخره سیلاب مغل سرتاسر ماوراءالنهر افغانستان و فارس را استیلا و شهنشاهی خوارزم را از بیخ و بن برآورد .

اسمای خوارزمشاهان :

- قطب‌الدین محمد بن انوشته‌گین غرجه سال ۶۶۱ - ۵۲۱ .
 آتسز بن قطب‌الدین محمد » ۵۲۱ - ۵۵۱
 ایل ارسلان بن آتسز » ۵۵۱ - ۵۵۸
 سلطان شاه بن ایل ارسلان » ۵۵۸ - ۵۸۹
 علاء‌الدین تکش بن ایل ارسلان » ۵۸۹ - ۵۹۶
 سلطان علاء‌الدین بن محمد بن تکش » ۵۹۶ - ۶۱۷
 سلطان جلال‌الدین بن علاء‌الدین محمد » ۶۱۷ - ۶۲۲

تهذیب و تمدن افغانستان از قرن اول تا هفتم هجری : در نتیجه نفوذ عرب و نشر اسلام

در افغانستان ذوق ملت تغییر کرده مدنیت - تهذیب - زبان - علم و صنعت افغانستان قدیم از بین رفته و در سایه تشکیلات نوینی در اداره و سیاست و استعداد طبیعی ملت و مملکت مدنیت جدید اسلامی با شیوة افغانستانی ظهور و بتدریج جای تهذیب و تمدن قدیم را اشغال کرد .
 افغانها بمدار آنکه استقلال سیاسی خود را تامین و دولتهای بزرگی در داخله تشکیل نمودند خود به نشر اسلام و زبان عرب در داخل و خارج کشور پرداخته و علوم اسلامی را پیش بردند از آن بعد به پرورش و ترویج زبان فارسی پرداخته بالاخره این زبان ملی را در تمام کشور و متصرفات هندی خود رسمی و ادبی ساختند . همچنین افغانها آرت و صنعت جدید خویش را بمنصه ظهور کشیده در اغلب علوم و فنون پیشرفتند و مردان بزرگی بمعالم علم اهدا نمودند از قبیل - ابونصر فارابی - ابوعلی سیناء بلخی - ابوریحان بیرونی - امام غزالی - عمر خیام نیشابوری - فردوسی طوسی - مولوی رومی بلخی - حکیم سنائی غزنوی - و امثالهم .
 در مرحال تمدن افغانستان اسلامی که از قرن اول هجری آغاز و در قرن شش هجری قوس صعودی خود را میبیمود در اوایل قرن هفت هجری از صرصر خزان دهشت ناک هجوم خونین و آتشین مغول از یادر افتاده آنهمه عظمت و جلال هفت قرنه کشور معظم خراسان در دمی به آغوش تاریخ مدفون گردید اینست که دیگر برای قرن ها مملکت نشد افغانستان از آن صدمات سنگین مادی و معنوی قد علم نماید .

هجوم مغول - چنگیز - و چغتای : - قرن هفتم هجری نه در تاریخ افغانستان و ممالک

اسلامی بلکه در تاریخ بشریت داستان سیاهی است که فراموش آن مجال است چنانچه قرنهای بیشتر مدنیت قدیم روم را دست تطاول بربر های ژرمن و اسلاو و هونهای آسیائی نژاد از یا در انداخت اینک بربر های مغول در زیر پرچم چنگیز خان همین عمر را در مورد تمدن درخشنده اسلام در ممالک شرق انجام داد .

طوائف وحشی و خشن طبعاً چشم حرص و آرزو به ملل مجلل و متممن دوخته اند در سال ۵۰۸ هجری مسای ۱۱۶۲ مسیحی نو جن نام پسرى در دره علیای رود آمو بدینا آمد که بعد ها بلقب چنگیز گرفت یعنی شهباش بزرگ پسر این پسر عبسوغانی نام از قبیله قیات بورچی کن و سر کرده طائفه خویش در مغلستان بود چنگیز همبکه جلی پدر را اشغال نمود طوائف همجواری و وحشی خودش را زیر یک بیرق جمع و باستقامت ملل متممن سوق نمود. چنگیز در سال ۵۷۱ هجری حاکم قبیله خویش شده و بعد از زد و خورد با مغالغان خود جزء ماورین طغرل خان ملقب به اوگتخان حکمدار طوائف کریت و ساقیز فرار گرفت و طغرل از جیل کنتی ناد یوار چین بر عده بزرگ تورک فرمان می داد مهنا در مخالفت و جنگی که با چنگیز نمود مغلوب و ملک خود را در سال ۶۰۰ هجری بدشمن گذاشت طوائف فنقرات و اویرات نیز در سواحل راست رود آرکون به چنگیز تسلیم شدند نیانگک رئیس تاتارها و کچلوك رئیس نایمن ها با طوائف جویرات - و مرگد و غیره نیز در مقابل چنگیز مغلوب گردیدند و باینصورت چنگیز پادشاه بزرگی شده پایتخت او در قرا قروم مرکز منگولیا قرار گرفت. در سال ۶۰۳ هجری چنگیز طوائف مختلف برجی کن - کریت - نایمن - اویرات - ارلات - برلا و جلار را در یک جرگه عمومی بایند فواین خویش ساخته و بعد ها ایدی قوت سر کرده ترکان او یفور را مطیع و از ترکیب همه جامعه بنام مغول تشکیل و در سال ۶۰۸ هجری بامیرا طوری چین شمالی هجوم نمود پادشاه طلا (انوبو) فرار و بیکن اشغال گردید از دیگر طرف مفرزه های چنگیز زیر قیادت به وسیتیای جنرال های مشهور اربوات کاشغرستان حمله و فتح نمودند اینست که حدود امیرا طوری آهتین چنگیز شرقاً و غرباً از دریای چین تا پامیر و بام دنیا کشیده شده و در داخل اینچو کات وسیع چند صد ملیون نفوس بار اطاعت او طو هایا سکر ها بدوش میکشید متمر دین و مخالفین نیز بلا استثناء در دیگهای آبخوش. بخته شده - آل و اطفال شان از دم تیغ میکذشت و مساکن و بلاد ایشان بویرانه ها تبدیل میکشت. ازین بعد است که حدود امیرا طوری چنگیز با کشور های اسلامی در غرب تماس گردید و امیرا طوری ملل مسلمان چون افغانستان - ماوراءالنهر و ایران بنام سلطان علاءالدین محمد خوارزمشاه دریای تخت اورکنج فرار داشت. اما فرق فسا حشی بین دو امیرا طوری وجود داشت باینمعنی که امیرا طور عالم توران مرد خشن - ذکی - الوالزم خونخوار و مجبل بود. بالای یکقوت عظیمه چندصد ملیونی و یک اردوی مطیع جنگی صابرو وحشی یک ملیونی حکومت میکرد که همه در اطاعت او امر او سر از پا نمیشناختند. بر عکس شهباش مسلمان مرد مدنی - مبتکر - خود خواه و مستبد بود. بالای مللی فرمان میداد که همه متممن مته - ول و دارای خصایص شهری شده میشدند. محمد خوارزمشاه از عشرت و ضعف نفس خویش اداره کشور را به ملکه تورکان مادر شوخ مشرب و جفا پیشه خویش گذاشته بود اینها

سران منت و دولت ازورنجیده خاطر بودند همچنان او عزم انقراض خلافت عباسی داشته و ازین سبب محیل ترین خلفای عباسی ناصر را برضد خویش آماده کرده بود. اینست که رزیر یکک جلال و جبروت ظاهری هسته اضمحلال را در دولت خویش کاشته بود. مامورین عالی رتبه او با دشمن مغلی مکاتبه داشتند و خلیفه ناصر چنگیز را تشویق بجمله مینمود معینا امپراطور مغول سرآن نداشت بچنین قماری بپر دازد و با شهنشاه بزرگی که صیت عظمت او آفاق را فرا گرفته بود دست و پنجه نرم نماید زیرا چنگیز مرد محتاط و دو راند بچی بود و او میدانست که رزم باخوار زمشاه حیات یا ممات امپراطوری او را در بردارد. بازاین تکبر و خود نمائی محمد خوار زمشاه بود که نعمداً دشمن خفته را بیدار و بسوی کشور های مسلمان کشید نتیجه هم همان بود که بزرگترین مدنیت عالم رو بزوال رفت و تاریخ قسمتی از نژاد بشر تبدیل شد. سلطان خوارزم قبلاد دولت قراخطائی کاشغرستان و دولت تورکی سمرقند را که سدحایل بین امپراطوری او و نژاد مغل بود ازین برداشته و دولت غوریه افغانستان را معدوم نموده بود. و اینک در روز جنگ خود نیز از دفاع امپراطوری خویش عاجز آمده و بار مسئولیت بزرگی در تاریخ بدوش گرفت. در حال در سال ۶۱۶ هجری آتش جنگ بین هر دو امپراطوری مشتعل گردید سبب آن نیز این بود که کاروان تجارتنی ماوراءالنهر را چنگیز در اردوی خود بخوبی پذیرفت و استحکام روابط تجارتنی را با خوارزمشاه استعدا نمود برعکس سلطان خوارزم کاروان تجارتنی مغل را محبوس و مصادره و بلا فاصله سفیر چنگیز را که بغرض استعلاء این حرکت آمده بود اعدام نمود. چنگیز از شدت غیظ گریه کرد و با دوصد هزار عسکر دیوانه مثل سیل بجانب حدود خوارزمشاه روان شد یک میلیون نفر دیگر او را از عقب تقویه میگرد نصف میلیون عسکر منظم خوارزمشاه بین سیحون و جیحون آماده دفاع شدند. مفرزه های مغل از کاشغر بفرغانه زمین ریختند و هم سیحون را عبور نمودند سلطان خوارزم شخصاً بین رود خانه های قبلی و قمیج بهجوم آغاز نمود و جناح چپ خویش را از دست داد اما ولیمهد او جلال الدین این شکست را تلافی نمود. خوارزمشاه دیگر دل از دست داده بود و منجمین دربار او را برای مدت چندی از مقابله با دشمن امتناع نمودند اینست که از برابر دشمن رجعت کرد و رأی افسران خویش و ولیمهد را نه پذیرفت اهالی از شکست بی سبب او مایوس و متاثر شدند مخصوصاً وقتیکه خوارزمشاه برای پوشانیدن ضعف نفس خویش آنها را از استحکامات قلعه ها و شهرها در برابر سیلاب مغل منم و میگرفت سودی ندارد. باین طریق خوارزمشاه جبهه داخلی را متفرق و اردوی معیت خویش را در نقاط مختلفه ماوراءالنهر متشتت و خود به افغانستان پناهنده شد. ملکه و خاندان او نیز پای تخت او را گنج را تخلیه و بسک کشور فارس مسافرت نمودند متعاقباً خوارزمشاه نیز از بلخ بفارس عزیمت و راه دشمن را

قدم بقدم باز گذاشت بالاخره خود نیز در جزیره السکون از دنیا گذشت. چنگیز نیز بو حشت و حدنی که تاریخ نظیر آن را بیاد ندارد بلاد و فلاع ماوراءالنهر را چون اترار - جند - خجند - بخارا و غیره بچنگک وصلح فتح و معدوم و صدها هزار انسان را مجو و تباه نمود. از آن بعد خودش با افغانستان هجوم و مفرزه های او بولایات افغانی حمله نموده خوارزم - ترند - مرو - بلخ - مرغاب - هرات - نیشاپور - بامیان - غزنه و غیره را با خاک سیاه یکسان و ملیونها نفوس و حیوان را اعدام نمودند زیرا ملت افغانستان در هر جا بمدافعه آغاز و کشتار بسیاری از مغل نموده نواسه چنگیز را در بامیان و داماد او را در نیشاپور از بین برده و عسکرش را در پروان شکست و جلال الدین خوارزمشاه را برضد چنگیز تقویه و تجهیز کرده بودند اینست که مغل کینه سختی نسبت بملت افغان در دل گرفته و از هیچ نوع وحشت بی سابقه خود داری نتهوندند چنگیز از غزنی باستقامت رودسند حرکت کرد ولی جلال الدین به آن روی آب کشید و مفرزه مغل تالاهور و ملتان بتاراج پرداخت. چنگیز از ساحل سند بسکا بلستان برگشت و همینکه شنید جلال الدین سند را عبور نموده مجدداً عودت و سواحل راست سند را تا چترال عبور نموده چون گذشتن به علاقه تنگوت متمسک بود باز به پشاور عودت و براه بامیان به بغداد رفت و از آنجا بمبورجی چون وارد سمرقند گردید سال ۶۱۹ هجری هـ بم باختتام رسید و چنگیز در سال ۶۲۰ عزم مراجعت به قراقرم نمود. تا اینوقت مفرزه های مغل در کشور فارس تمام مرکز عراق عجم و اذربایجان - ری و قزوین - سمنان و دامغان - همدان و تبریز - مراغه و نخجوان را بیاد کشتار و تاراج سیرده و در ففقاژ مدافعین کرچستان را کشته و داخل جلگه های جنوبی روسیه شده بودند - اینها بین رود وایکا و دانیوب تور کهای الان را مغلوب و راه خود را بطرف کریمیا باز و شهر ژن را تاراج و از راه ایلی داخل مملکت مغل گردیدند و باین ترتیب در ظروف سالیانی چند چنگیز از دریای چین تا حدود عراق و از دریای سند تا روسیه جنوبی را اشغال و برای اخلاف خویش راه جهانگیری را از روسیه تالپستان و مجارستان و از چین تا بغداد و شام باز کرد - اینست که چندین قرن دیگر تخمه و تبار او در مغولستان - چین - منگولیا - سبیریا - کریمیا - قازان - قزاق - استه اخان - ماوراءالنهر - افغانستان و فارس حکمرانی نمودند .

چنگیز در سال ۶۲۴ هجری بمرد و اولاد او بمنوان « اغتایه » در چین و « طولونی » در مغولستان و « هلو کوثیان » در فارس - و « چغتایان » در ماوراءالنهر و افغانستان مسلط ماندند چغتایها در ماوراءالنهر مرکز گرفتند و افغانستان را از تخارستان و بلخ تا کابل و زابل از آنجا توسط حکام خود اداره و حشیانه مینمودند - ولایات شمال مغرب افغانستان در آن دوره به حکومت مغلی فارس مربوط و ولایات سند و کشمیر - سیستان - بلوچستان -

و گنده ها را شکل ملوک الطوائفی محلی اختیار کرد مهمترین ملوک محلی همان سلسله کاتهای هرات و سر بهدار به سبزواریامراء محلی سیستان و کشمیر و سند است - علی ای حال تاریخ ایندوره بحرانی افغانستان تاریخ است جز آنکه در عهد تسلط چغتایی ها بعضی محاربات سرحدی بامقلمهای فارس و برخی تاخت و تاز های داخلی و گاهی هم در ماورای سند رخ داده است .

حکمرانان چغتاییه :-

چغتای	جلوس - سال	قراهدل کو	هجری
یسوع منکو	» ۶۴۵	قرا کوهلد کو (مکرر)	۶۳۹
ارغان خانون	» ۶۵۰	الکوخان	۶۵۹
مبار کشاه	» ۶۶۴	براق خان	۶۶۴
نکیانی خان	» ۶۶۸	نغاتی مور	۶۷۰
دعا خان	» ۶۷۲	کنچوک خان	۷۰۶
تالیکو	» ۷۰۸	کسیک خان	۷۰۹
یسون چغا	» ۷۰۹	کبک (مکرر)	۷۱۸
الچی گدای	» ۷۲۱	دغاتی مور	۷۲۱
ترما شیرین	» ۷۲۲	سنجر	۷۳۰
جنگلی شی	» ۷۳۴	بوزون	۷۳۵
لیون تیمور	» ۷۳۹	قلی اغتایی	۷۴۰
محمد	» ۷۳۴	قازان	۷۴۴
دانشمند چغتایی	» ۷۴۷	بیان قلی	۷۴۹-۷۶۰

امراء کورت هرات :- در دوره سلطنت غوریه افغانستان یکی از بنی اعمام خانواده

سلطنتی بنام عمر مرغنی نائب الحکومه هرات بود در عهد مغل یکی از احفاد برادر عمر مرغنی بنام ملک رکن الدین کورت حکومت قلمه خبصار هرات داشت این شخص در هجوم چنگیز منصفه خود را بواسطه قبول اطاعت مغل محفوظ نگه داشته و حکومت او در خبصار وغور تصدیق شد . شمس الدین نواسه او در عوض کمکی که در یکی از حروب به منکو قاآن نمود منشور حکومت غرستان اسفزار و فراه و سیستان نیز حاصل کرد و اینها باملك سيف الدين حاکم محلی میمنه و ملک نصرالدین امیر محلی سیستان داخل جنگ شده ایشان را ازین برداشت شمس الدین مرد فاضل ، عاقل و مد نیت یرور و در واقع مؤسس سلسله کورت محسوب است

شمس‌الدین موازنه سیاست خودش را بین حکومت چغتایی ماوراءالنهر و ایلخانان فارس نیگه میداشت ولی بعد از جنگ که در سال ۶۶۷ هجری بین آن هردو رخداد و باق چغتایی از اباقاآن ایلخانی مغلوب شد این تعادل سیاسی از بین رفته و شمس‌الدین مجبور شد دعوت اباقاآن را قبول و شخصاً در اسفهان سفر کند و هم در سال ۶۷۶ همد رانجا مسموماً از دنیا گذشت. رکن‌الدین محمد معروف به شمس‌الدین کهین پسر شمس‌الدین اول در راه زراعت و عمارت خدمت بسیار کرد فخرالدین پسر همین آدم بود که مرد رشید و شجاع و ادیب و شاعرو ممدوح ربیعی ناظم کتاب کثرت نامه محسوب و در مقابل مغل فارس جنگهای دلبرانه نمود. ملوک حافظ حکمدار دیگر این خاندان است که خطراً بسیار خوس مینوشت. و برادرش معزالدین حسین در عدالت و تقوی، شجاعت و نظام ممتاز بود. معزالدین دختر تناتیمور را بزنی گرفت و هجوم امیر قدغن را از هرات دفع نمود و حکومت محلی سبز و ار رامغلوب کرد غیاث‌الدین پیر علی آخرین حکمدار خاندان کثرت است که در جنگ داخلی باحکومت سر بد اریه سبز و ار غالب و بواسطه حسن سیاست خود خواهر زاده امیر تیمور کور گان « بیگم سوبخ قتلق آغا » دختر شیرین آغا را برای پسر خویش پیرمحمد بزنی گرفت ولی در هجومی که تیمور بهرات نمود در سال ۷۸۳ هجری پیر علی بعد از جنگ تسلیم و معجزاً در سمرقند اعزام و همدرانجا در سال ۷۸۵ کشته شد و بالاخره چراغ حکومت این خاندان در سال ۷۹۱ هجری بسکلی خاموش گردید، حکومت کثرت هرات یگانه حکومت محلی افغانستان در دوره بر بریت مغل و چغتاییه بود که باسیاست و تدبیر قسمتی از کشور را اداره و تهذیب و تربیت قدیم ملی را زنده نگاه داشتند. (رجوع بماده کثرت ها) .

بعلاوه حکومت کثرت هرات در دوره استیلاء مغل تا هجوم امیر تیمور کورگانی سائر حکومت محلی در افغانستان موجود و یا جدیداً تا سیس گردیده و هر یک موجودیت مناطق مختلفه مملکت را در برابر دشمن های خارجی حفظ میگردیدند از قبیل « حکومت سر بد اریه » که در سال ۷۳۷ هجری بواسطه عبدالرزاق پسر جمال‌الدین فضل‌الله منسوب به نژاد خاندان تاریخی برامکه افغانستان در ولایت سبز و ار تاسیس گردیده و بمقابل دولت مغلی فارس مقاومت می نمود سر بد اریهها بحکومت سبز و ار هم اکتفا نسکر ده یکبار بولایت جرجان مستولی و حتی باری بر نیشابور نیز دست یافتند ولی در آخر (۷۸۳ هجری) در هجوم تیمور کورگانی ازین رفتند (رجوع بماده سر بد اریه) .

همچنین در همین قرن هشت هجری سلسله امراء جام در ولایت سندجای امراء محلی قدیم را گرفته و برای دو قرن دوام نمودند جام ها از سال ۷۵۲ تا ۹۲۷ هجری دوام و همیشه در برابر امپراطوری مغل هند بحفظ تمامیت حکومت و ولایت خویش میکوشیدند (رجوع بماده جامهای سند)

تا آنکه در قرن ده هجری امراء مجلی ولایت قند هار (ارغونیه) بحکومت اینهادرسند خاتمه دادند (رجوع بماده امراء ارغونیه) .

در ولایت کشمیر نیز در قرن هشت سلسله شه میرها جای حکومت مجلی دیوهارا گرفته از سال ۷۴۲ تا ۹۹ به حکومت خویش دوام دادند . این مردو سلسله (دیوها ۳۱ د - ۷۴۲ هجری) نه تنها از چپاول چنگیز و چغتائی محفوظ و برکنار ماندند بلکه قرنها باحسن سیاست موجودیت خود را در برابر امپراطوری های افغانی و بابری هندوستان بیز حفظ کردند گرچه سلسله دیوها از راه شمال کشمیر زهرنجا وز و چپاول جنس مغول را چشیده بودند - بالاخره سلسله اخیر نیز که مروج علم و ادب و آرت و صنعت در ولایت کشمیر بو دند در قرن دهم بدست دولت بابریه هندوستان منقرض گردیدند . (رجوع بماده کشمیر و امراء مجلی آن)

حکومت مجلی دیگری در افغانستان که باوجود تلف دادن زیاد ملک و مال و رجال بقیة السیف خودش را در برابر هجوم مغل و چغتائی نامدتی محفوظ نگاهداشت همان امراء مجلی ولایت سیستان است که اینها از قرنها منسوب به سلسله پادشاهان صفاری افغانستان بوده و تا قرن دهم هجری دوام نموده اند . در عهد امپراطوری های غزنی غوری و خوارزم شاهی افغانستان افراد این سلسله فقط سمت عامل و نائب الحکومه دولتهای مذکور را داشته و در هجوم مغول با آبادی و مدنیت سیستان یکجا از بین رفتند ولی همینکه سیلاب اول مغل از سیستان رد شد مجدداً حکومت مجلی بوا سطة ملک شهاب الدین محمود بن حرب سیستانی تشکیل گردید . شاه عثمان جانشین محمود و تاج الدین جانشین عثمان در تقویه این حکومت کوشیدند ولی بزودی هجوم مکرر مغل شروع و تاج الدین از بین رفت . سپاه و مردم سیستان در دفاع از مغول چه در داخل - سیستان و چه در سرحد ترند رشادت زاید اوصافی بروز دادند در هر حال چنین معلوم میشود که حکومت مجلی سیستان در دوره چغتایه باقی بزندگی خود دوام داده و این تیمور کورگانی بود که در قرن هشت هجری به قراه و سیستان هجوم و امراء مجلی چون ملک قطب الدین سیستانی و ملک جلال الدین قراهی رامغلوب و معدوم نمود معیناً حکومت مجلی سیستان تا قرن دهم مقارن هجوم و استیلای دولت صفوی فارس در افغانستان غربی دوام نمود .

امیر تیمور کورگان در افغانستان؛ حکومت چغتایه ماوراءالنهر و افغانستان بعد از یک قرن و

بضعف و انحطاط گذاشت درینوقت سال ۷۳۶ هجری امیر تیمور معروف به لنگک در خانواده یسکی از ماورین تورک کورگانی تولد و در سن رشد با خسروبره اش امیر حسین مدتی در افغانستان در خدمت امراء مجلی بسربرد تیمور در بنمدت تربیت سیاسی افغانی را باخشونت تورکی جمع و در صدهشد دولت فرسوده چغتائی را از میان برداشته و شخصاً فرمانروا گردد پس در

حالیکه وقتی بعیث حاکم تغایمور چغتائی در کشکی و وقتی بعیث وزیر سویور غامش خدمت نموده برد حکومت چغتائی را غصب و شهرهای کش و سمرقند را اشغال و فقط نامی برای یکی از فرمانر وایان چغتائی باقی گذاشت - ولی این حال نیز دیری دوام نکرده و تیمور و امیر حسین رفیق و رفیق قوی خویش را در رزم مغلوب و مقتول و خود اعلان سلطنت نمود تیمور پس از تصرف ماوراءالنهر و ولایت خوارزم در سال ۷۷۱ هجری بغرض اشغال افغانستان حرکت و مدت هشت سال در اینجا مصروف ضرب و حرب گردید و در نتیجه بلاد تازه جان گرفته افغانستان در شمال و غرب ویران و امراء محلی کشور از میان رفت . ازان بعد تیمور مملکت فارس را از مازندران تاری و سلطانیه و از آذر بایجان و گیلان تا کرجستان و داغستان بلا مانعی اشغال و در اصفهان کله مناری از سر های هفتاد هزار نفوس بیگناه ترتیب نمود . آنگاه تیمور به عراق عرب سوقیات و باز متوجه روسیه شده ما سکورا غارت و در سال ۸۰۱ از راه افغانستان به کشور هند هجوم و تا دهلی پیش رفت و دولت افغانی در آنجا متزلزل گردید . تیمور در سال ۸۰۴ به آسیای صغیر حمله و در جنگ نزدیک انقره دولت تورک عثمانی را مغلوب و بلدرم سلطان دلاور تورکی را اسیر نمود - تیمور در این جنگ بروسه پایتخت قدیم عثمانی را فتح و بعد از تاراج شهرهای بسیاری قشون خونخوار او تا کناره های مدیترانه رسید ، و قلیکه تیمور به سمرقند پایتخت خود رسید در سال (۸۰۷) در صدد تسخیر کشور پهناور چین برآمد ولی عمر او وفا نکرده همدران سال در مقام اترار چشم های کوچک و حریص خودش را ازدنیابست .

تیمور در ردیف یاد شاهان فاتح و مدیر اماخشن مشرق قرار دارد (رجوع بماده تیمور کورگانی) بعد از مرگ تیمور بین جانشینان او اختلافات رخداد و اخیراً پسر چارمین او شهرخ نائب الحکومه ولایت هرات بسطنت رسیده و شهر هرات در افغانستان مرکز امپراطوری کورگانی گردید .

دولت تیموری افغانستان ، شهرخ جوان دلدادۀ تهذیب و تمدن هرات و شفته تربیت و ثقافت

افغانستان بود او چهل و سه سال در هرات فرمانروائی کرده بدرجه تحت تاثیر محیط آمد که او و خاندانش بسکلی در ملت افغان تحلیلی و تمثیل کرده یکدولت بسکلی افغانی تشکیل نمودند این سلسله حکمرانی در تعمیر و آبادی کشور - تعلیم و تربیه - علم و ادب ، فن و صنعت خدمات بسیاری بکشور افغانستان نموده زخمهای دست چنگیز و چغتای و تیمور را مرهم نهادند . آثار قیمت دار عمارات مجلل و باشکوه شهرخ و گوهرشادملکه محبوب و شریف او هنوز در خرابه های هرات و مرو و شهر مشهد موجود و اسماء مدارس آن خاندان در تواریخ و سیر مرقوم و مسطور

است ، زیج معروف النغ بیگی را هر کسی میشناسد و نام نامی سلطان حسین و امیر علیشیر را هر آدمی احترام مینماید رجال معروف افغانی چون جامی شاعر ، خواند میر مورخ و بهزاد نقاش - میر علی خطاط هم دریندوره جهان ادب و فن را روشنی می بخشیدند . و الحاصل دولت تیموریۀ افغانستان بعد از دو قرن تنزل و انحطاط اجتماعی و زوال علم و حکمت (هجوم چنگیز تا مرگ تیمور) مجدداً کشور افغانستان را در پیشرفت تہذیب و تمدن و معلوم و متون کومک و تقویت شایانی نمودند و عصر ادبی جامی و نقاشی بهزاد را بمیدان کشیدند . در حالی که از هجوم چنگیز تا مرگ امیر تیمور تمام تہذیب و تمدن کشور آریانای قدیم یا خراسان اسلامی بباد فنا رفته شهرها ویران و نفوس کشته و فرار علماء و فضلا ، معدوم و ثروت تاراج ، زراعت و صنعت تباه و در نتیجه مدنیت درخشنده ئی بو حشت تبدیل شده بود چنانیکه مادر تاریخ این دو قرن معدودی چند اریادگار های رجال قدیم افغانستان دیده میتوانیم و بس از قبیل عطاملک جوینی مورخ - خوابه نظام الملک طوسی عالم ریاضی و نجوم - سعدالدین تفتازانی عالم و حکیم (رجوع بمادهای مشاہیر مذکورہ) .

در حال دولت تیموریۀ افغانستان یک قرن دوام نموده و بالاخره ، بواسطه ظهور دولتهای سهویہ فارس و شیبانی ماوراءالنہر روز بروز دائرہ سیاسی شان محدود میگردد تا آنکه بکلی از بین رفته و جای خود را در افغانستان شمالی و غربی بحکومتہای مذکورہ و در افغانستان شرقی بدولت نواحیات بابر بھند گذاشتند و باینصورت باریگر افغانستان روبه تجزیہ و خرابی سوق گردید .

یاد شاهان تیموریۀ افغانستان :

شہرخ مرزا سال ۸۰۷ - ۸۵۰	النغ بیگ	۸۵۰ - ۸۵۳
بابر مرزا ۸۵۴ - ۸۶۱	ابو سعید	۸۶۳ - ۸۷۲
سلطان حسین مرزا «۸۷۲ - ۹۱۱»	بدیع الزمان	۹۱۱ - ۹۲۰

نفوز شیبانی و استراخانی : در اوایل قرن دہ ہجری محمد شیبانی نام از اولاد ہلو کوخان

کہ باگروه خود از سایبریا در ماورا ، النہر آمدہ بود خاندان حکمران کورگا نہ را برانداختہ و حکومت از بکیہ را تشکیل نمود . این ہادوازدہ نفر از ۹۰۶ ہجری تا سال ۱۰۰۷ ہجری خودشان در ماوراءالنہر دو امدادہ ہم شاخہ ازینہا حکومت محلی ولایت خوارزم را در دست گرفتند - در ہر حال حکومت شیبانی بعلاوہ ولایت خوارزم در ولایت تخارستان افغانی نیز دست انداختہ و حتی بر ولایات بلخ - مرو مسلط شدند یعنی اینہا منحصر باین ولایات نبودہ بلکہ بہ ولایات ہرات و نیشابور نیز کشیدہ میشد - مرکز عمدہ شیبانی ہا سمرقند و بخارا

بوده و به ولایات متصرفه افغانی سواى جلب مال توجه نداشتند. و تخریبات اینها یکقرن دیگر در ولایات تحت سلطه ایشان در افغانستان دوام نمود (رجوع بماده شیبانی) در اوایل قرن یازده هجری دسته دیگری بنام خوانین سقرا خان که از طرف روسها منقرض و طرد شده بمدر بار شیبانی ها پناه آورده بودند جای امراء شیبانی را در ماوراء النهر اشغال و سیزده نفر از سال ۱۰۰۷ هجری تا ۱۱۶۷ بحکومت خویش دوام دادند اینها نیز به سنت اسلاف خود از دست اندازی، تخریب و تاراج در ولایات شمالی افغانستان خود داری ننمودند نفوذ مستقیم ایشان در ولایت تخارستان افغانی کشیده و گاهی هم بر بلخ مستولی میشدند و در سر تصاحب این ولایت آخری بین آنها و حکومتهاى صفاری فارس و بریه هند نزاع و کشمکش جاری بود اما ولایت هرات را بالاخره صفویها از ایشان گرفتند. در هر حال تسلط مستقیم و غیر مستقیم حکومت شیبانی و استراخانیه در ولایات شمالی افغانستان سبب تخریب و تاراج، نزول و انحطاط علمی و اجتماعی گردیده ترقی دوره دولت تیموریه افغانستان را مثل خواب خوشی از خاطرها محو نمود (رجوع شود بماده استراخانیه).

نفوذ صفویهها : در اوایل قرن ده هجری دولت صفوی فارس تشکیل و از سال ۹۰۷ هجری تا سال ۱۱۳۵ طول کشید این دولت مثل حکومت اوزبکیه ماوراء النهر در افغانستان چشم حرص و آرزوخته و بنه تجاوز بر ولایات نیشابور-هرات- مرو- بلخ- سیستان- و قندهار را گذاشت. جنگهای که بین صفویها و ازبکها در ولایات شمالی افغانستان از بلخ تا هرات واقع شد همه بضرر و ویرانی این ولایات عمده کشور تمام گردید زیرا ازبکها خشن و بیگانه بودند. و صفویها از نظر تعصب مذهبی کمتر از آنها با افغانستان مضر ثابت نشدند در هر حال صفویها ولایات هرات نیشابور و سیستان- مرو و قندهار را از دست ازبکها- امراء محلی افغانی و دولت با بریه هندوستان گرفته مدتی تحت اشغال خویش قرار دادند. چنانیکه شهر مشهور هرات در جنگهای آنها و ازبک خراب و هزارها نفر بیگناه بقتل رسیده بود و سائر بلاد افغانی نیز در سیستان و قندهار تحت شکنجه قرار گرفت. اینست که دولت هوتکیه افغانستان تشکیل و بکشور فارس سقیات و فتح کرده سلسله صفویه را در سال ۱۱۳۵ هجری منقرض نمود - (رجوع بماده صفویان).

نفوذ دولت بابریها : در اوایل قرن ده هجری که مملکت افغانستان بین کشمکش حکومتهاى شیبانی و صفوی گرفتار بود - یکی از نواسه های امیر تیمور کورگان بنام بابر در فرغانه ظهور و سمرقند را در ماوراء النهر اشغال کرد - ولی اوبز و دی از ازبکها شکست خورد و مدت بعد از فتح مجدد سمرقند داخل افغانستان شده در کابل به تشکیل یک حکومت قویه

موفق گردیده. بابر برد بزرگ و اولوالزمی بوده تریبه و آداب افغانی حاصل کرده بود او در سال ۹۳۲ هجری از افغانستان باستقامت هندوستان سو قیات و بعد از جنگهای چندینی بالاخره دولت لودی افغان رادر حوزه گننگه منقرض و سلطنت خویش را اعلام نمود بابر مثل شهرخ مقتون و پروریده تربیت و تهذیب افغانستان بوده کابل را بسیار دوست داشت و تعمیرات چندینی در آنجا کرده بود لهذا قبیل از آنکه در هند بمیرد وصیت کرد او را در یکی از باغهای کابل دفن نمایند. بعد از بابر پسرش همایون به تخت امپراطوری هند جلوس نمود - ولی شیر شاه افغان سوری در نتیجه جنگهای سختی او را بکشور فارس فراری ساخته مجدداً شهنشاهی افغان را در کشور هند اعلام نمود - مهنا بعد از چندینی همایون توانست سلطنت از دست رفته هند را اعاده و پسرش اکبر جلال الدین باجدیت تمامی در مرور ساین زیاد دولتهای متعدده افغانی را در سر تاسر کشور هند از بین بردارد اینست که نه در هند بلکه در ولایات افغانستان از قبیل کشمیر - گند هارا و کابلستان نیز تسلط دولت بابریه هند برقرار گردید ولی بعد از مرگ شاه جهان و عالمگیر دیگر پادشاهان این سلسله در افغانستان مقتوحه سوای اخذ خراجی توجه ننمودند بلکه تمام هم و مساعی ایشان به پیروی از دولتهای افغانی هند در ترقی و تعالی حوزه گننگه مصروف شد افغانها هم در طول مدت تسلط دولت بابریه هند در ولایات افغانی از با نمنشته و امثال پیر روشن خوشحال خان ختک - وطوائف و سفزائی از سواحل سند تاجلال آباد بر علیه بابریها مشغول بیکار بودند. در هر حال ایام استیلای دولت بابریه هند در افغانستان مقتوحه بامدنیّت پروری که ایشان داشتند تاثیرات مهمی نمود زیرا کانون تمدن و آبادی ایشان در هند وستان فرار داشت (رجوع به ماده مغل هند)

دولت هو تکلی افغانستان؛ بعد از انقراض دولت تیموریه افغانستان و تجزیه

کشور بدست دولت های از بسکی ما وراء النهر و صفوی فارس و بابریه هند در اوائل قرن دهم هجری سران کشور آرام نه نشسته مشغول عملیات و طرد اجانب گردیدند و اینسکار مشکلی بود که بزودی غلبه بر سه قوای بزرگ میسر نمیشد - فعالیت های سیاسی و نظامی پیر روشن و اخلافش با حرکات خوشحالخان ختک و جنگهای یوسف زئی هادر شرق افغانستان همه سنین و شهسور زیادی رادر برگرفته و بالاخره در برابر دولت هندنا کام ثابت شد - اینست که عملیات سرداران افغانی در قندهار و هرات بر علیه دولت فارس آغاز و نا کامی جبهه شرقی راتلافی نمود. در اوایل قرن یازده هجری بیست و پنج هزار عسکر فارس باحاکم آنها گرگین نام از منی در شهر قندهار موجود بود مردم که در کین فرصت بودند همیشه از در مخالفت با قوای ایران پیش میشدند گرگین برای خا موش کردن اقدامات مردم میر و یس خان بن شاه عالم

هوتکی پیشرو طوائف غلجایی را از شهر قندهار بدر بار اصفهان تبعید نمود - میرویس - بعد از وقت در ترتیب ادا ره اصفهان و مشخصیت او لیای امور از آنجا بمکه مکر مه سفر و در عودت باصفهان حسین شاه صفوی را راضی بمراجعت خود در قندهار نمود و عینکه در سال ۱۱۲۰ وارد اینجا شد سائر سران ملی را دور خود جمع و در شبی گرگین را با همرا همان اوفتل و استقلال خویش را در قندهار اعلان نمود. دولت فارس خسرو نامی را بایک اردوی بیست هزاری بقندهار سوق نمود اما میرویس او را با اردویش در سال ۱۱۲۳ نابود و متعاقباً قوای تقویة فارس را که بقیادت رستم نامی بقندهار سوق شده بود از بین برد ازین بعد میرویس فرمانروای مستقل ولایت قندهار بوده و فقط بنام رئیس ملی منطقه خودش را اداره میسکرد.

ولی میرویس بعد از هشت سال حکومت که عنوز بتوحید اداری مملکت مرفق نشده بود فوت و برادرش میر عبد الله جانشین او گردید - میر عبدالله خواست با دولت صفوی از راه مصالحه و مصالحه داخل شود ولی همینکه مردم از نقشه او دانستند چون بی اندازه برضد دولت فارس بودند نه پذیرفتند و میر محمود پسر میرویس را بیاد شاهی قبول وهم او را بدست او از بین برداشتند. میر محمود جوان نقشه بدر پیر و نامدار خویش را در محل تطبیق گذاشت با این معنی که پدرش قوای دشمن را از ولایت قندهار طرد و فرصت تاسیس یک حکومت محلی آزاد را در ولایت هرات بدست سران طائفة ابدالی افغانستان داده و زمینه فعالیت سیاسی را برخلاف دشمن برای سرداران محلی سیستان تهیه نمود اما خودش کاری را که میخواست انجام نداد از دنیا گذشته بود. اینک محمود دنباله کار پدر را گرفته و بعد از تهیه یک اردوی قوی در سال ۱۱۳۳ بو ولایت کرمان کشیده و پس از مصالحه با لطف علی عامل فارسی قندهار مراجعت و مسکر رأ در سال ۱۱۳۵ به بم و کرمان با اردوی خود ریخته بصورت قطع آنجا را اشغال و از راه - یزد - باستقامت اصفهان پای تخت کشور ایران حرکت نمود دولت فارس در محل کلمنا باد بواسطه قشون پشای تخت بمدافعه پیش آمد. ولی از اردوی افغانی هزیمت کرده و در پای تخت محصور گردیدند. شاه محمود به پادشاه صفوی پیشنهاد کرد که استقلال دولت افغانی را در تمام ولایات متصرفه سابقه ایران از قبیل ولایات خراسان - کرمان - و قندهار برسمیت شناخته و سالانه مقداری خراج به قندهار به پردازد وهم عجلاناً دختری از خاندان شاهی صفوی را به زنی به او بدهند درینصورت دولت صفوی محفوظ خواهد ماند ولی دولت صفوی از قبول این پیشنهاد سرباز زده و شاه محمود مجبور شد آنها را بازور مجبور به تسلیم نماید اینست که بعد از محاصره شدیدی پشای تخت اصفهان تسلیم و حسین پادشاه صفوی بحضور شاه محمود حاضر و تاج ایران را بدست خود تقدیم نمود. ازین بعد محمود بحیث پادشاه افغانستان و شهنشاه فارس به تاجمین

و تنظیم کشور فارس تا سال ۱۱۳۷ هجری مشغول ماند زیرا در داخله هنر ز طهما سب پس از شاه حسین صفوی مشغول دسیسه و در خارج دولتهای روس و تورك عثمانی چشم حرص و آذربیکشور فارس دوخته بودند. طهما سب مشغول تهیه فسون و مقابله با شاه محمود برآمد و مردم قزوین بر ضد اشرف بن میر عبدالله عمزاده شاه محمود حاکم خویش عصیان نمودند اینجر کات شاه محمود را مجبور ساخت که بقوای عسکری علاقه‌های قزوین - قم کاشان و عربستان ویزد و غیره را تأمین و خاندان شاهی صفوی را از بین بردارد شاه محمود در ایران با ما مورین و اشخاصیکه بر ضد شاه صفوی خیانت کرده بودند بخشونت پیش آمد و با مردم و نفوس ارو بائی آنها را و خوش رفتاری نمود. در طول این مدت حسین خان هوتکی عمزاده شاه محمود و کات او را در قندهار داشت و ولایت هرات بدست امراء محلی و خود مختار سلسله ابدالی افغان اداره میشد در ولایت طوس هم شاه محمود از تشکیل یک حکومت محلی زیر قیادت ملک محمود خان سیستانی تقویه و حمایت نمود. معینا بیشترین امور فتح و انظام کشور فارس بردوش شخص شاه محمود بود و این کثرت مشاغل شاه جوان و فاتح افغان را خسته ساخت و اعصاب او را از کار انداخت. اینست که سرداران افغان از بیماری او و خرابی امور دولت اندیشیده اشرف خان کاکا زاده او را که جوان قابل و لایقی بود به روی کار کشیدند شاه اشرف در سال ۱۱۳۷ هجری توانست بتخت سلطنت عروج و شاه محمود بیمار را از بین بردارد خصوصا در حالیکه شاه محمود در قندهار عین این روبه را باید از امیر عبدالله نموده بود. در هر حال بمذازنه که شاه اشرف زمام امور را در دست گرفت او نیز مجبور بود بادشمنان قوی داخلی و خارجی مثل شاه محمود مقابل گردد. طهما سب مرزا برای حصول مقاصد شخصی با استقلال و تمام اراضی وطن خود ایران قمار میزد - از بادولت روسیه داخل مذاکره شده بود که اگر بطرف افغانها از فارس مساعدت نماید طهما سب حاضر است و ولایات شبروان - داغستان - کیلان - مازندران و استرآباد را بدو روسیه واگذار از دیگر طرف دولت تورك پس از مذاکره بادو روسیه بفرض تسخیر قسمتی از ایران قراردادی عقد و با شرط تملك عثمانی بر ولایات تبریز - ممدان - و کرمانشاه مالکیت روس را به اراضی موعود طهما سب تصدیق نمود. طهما سب خود نیز در مازندران به تشکیل فسون آغاز نموده بود شاه اشرف با تدبیر و دلیری بی ممانندی برای حفظ قدمرو خود ببحرکت آمد و چنانکه قبلا فسون افغان جلو روس را در در بند ایران گرفته بودند تور کهای عثمانی را هم در حالیکه ممدان - ایروان - و تبریز را اشغال کرده بودند شاه اشرف در جنگ سختی مغلوب و منهزم نمود اینست که دولت تور کیه مجبور شد استقلال دولت افغانی فارس را اعتراف نماید. در چنین وقتی شنیده شد که مردی از اهل خراسان بنام نادر قلی عسکری جمع و بحدی سه سالار طهما سب برای اشغال ولایت طوس

حرکت نموده است اگر نادر قلی میتوانست ملک محمود خان سیستانی را که از طرف دولت افغانی حمایت می‌شد از بن بردارد عقب جبهه شاه اشرف معروض خطر گردیده و خطوط مواصله افغانستان قطع می‌گردید لابد شاه اشرف برای جلوگیری از چنین حادثه به ترتیب عسکر مشغول شد. شاه اشرف در سال ۱۱۴۰ هجری تازه از قرار داد با دولت تورکیه فارغ شده بود که سوقیات نادر قلی از شرق بغرب آغاز کرد و در سال ۱۱۴۱ جنگ سختی بین طرفین در موضع مهمان دوست دامغان روان گردید ولی قشون افغانی در نتیجه جنگ بمقابله کشتی در طهران مجبور و از آنجا با صفهان پس نشستند سیاه نادر باستقامت اصفهان حرکت کرد و شاه اشرف در موضع مورچه خورت اصفهان بمداغمه پیش آمد . ولی چون نتیجه مطلوب بدست نیامد باصفهان مراجعه و از آنجا بغرض تجهیز عسکر به شیراز کشید. شاه اشرف هنوز به ترتیب اردو موفق نشده و قوای افغانی در ولایات ایران متفرق بود که طهاسب با اردوی خویش بقصد شیراز حرکت کرده جنگ سوم در موضع زرقان بین شیراز و استخر در گرفت و طالع بداد دشمن رسیده شاه اشرف مجبور شد برای تهیه یک اردوی خالص افغانی بخط افغانستان حرکت کند متاسفانه مرض نفاق داخلی مجدداً در دوات افغانی سرایت کرده و حسین خان هوتک نائب الحومه و لایت قندهار بنام خونخواهی شاه محمود سواران خویش را بمقابل شاه اشرف اعزام و او را به یکی از واحی قندهار غفلتسا از میان برداشت و باین ترتیب در سال ۱۱۴۲ دولت افغانی را در کشور فارس منقرض نمود . ازین بعد حسین خان با عنوان شاه حسین سلطنت خودش را در قندهار اعلام و تا زمان جنگهای نادر شاه خراسانی (سال ۱۱۵۱ هجری) بحکمرانی دوام نمود اما این فرمانروایی او منحصر بولایت قندهار بوده بسائر ولایات افغانستان احتوا نمینمود. در حال دولت هوتکی افغانستان بحد از انقراض دولت تیوربه افغانستان اولین دولت حسابی است که در قندهار تشکیل و بر کشور ایران بعد از عصر شهنشاهی غزنوی بار دیگر استیلا کرده است و گرچه دولت هوتکی در داخله بتوحید اداره سیاسی کل افغانستان موفق نشده وهم شان بیشتر مشغول تحکیم پای تخت قندهار و تسخیر کشور فارس بوده است معیناً بزرگترین سر مشق استقلال خواهی و تشکیل یک امپراطوریت نوین افغانی برای دولتهای افغانی مابعد خود محسوب است . میرویس خان موسس این سلسله مزد دیر و وطن پرستی بوده قابلیت یاد شاهی کشوری را بلاشبهه دارا بود شاه محمود و شاه اشرف هر دون از مردان نامدار و فاتح افغانی محسوبند تنها شاه حسین مرد عیاش شاعرو مستبیدی بود که نتوانست بحق جای اسلاف خویش راشغال وهم حفاظه نماید .

یاد شاهان هوتکی افغانستان :

میرویس خان ۱۱۲۱ - ۱۱۳۰ - میر عبدالله - ۱۱۳۰ - ۱۱۳۱ - شاه محمود - ۱۱۳۱ - ۱۱۳۷
 شاه اشرف ۱۱۳۷ - ۱۱۴۲ - شاه حسین ۱۱۴۲ - ۱۱۵۱ -

حکومت ابدالیه هرات : در قرن نهم هجری هنگام دولت تیموریه افغانستان در بعض مناطق کشور حکومت های کوچک محلی موجود بود که در آوان ضعف و فتور اندولت هر يك خودشان را بحکومت خود مختاری تبدیل کردند از قبیل امراء ارغونیه قندهار، امراء توخی هوتکی قلات غلجای - امراء ابدالیه ارغستان، امراء ارغونیه قندهار از وقت نائب الحکومه گی امیر ارغون پسر امیر ذوالنون اتابلق شهزاده بدیع الزمان بن سلطان حسین بایقراء در سال ۸۸۴ هجری اساس حکومت محلی قندهار را گذاشته و تا سال ۹۱۳ هجری دوام نمودند. امراء این سلسله چون امیر ارغون - مرزا مقیم - شجاع خان - مرزا حسین - مرزا عیسی - مرزا باقی مرزا جانی و محمود نه تنها در ولایت قندهار بلکه بعضاً بولایت سند نیز حکومت کرده و اخیراً در ولایت قندهار بدست پادشاه معروف در سال ۱۱۳۰ و در ولایت سند بدست اکبر جلال الدین پادشاه هند در سال ۹۸۴ هجری منقرض گردیدند .

امراء توخی نیز در همان قرن نهم در منطقه قلات غلجائی حکومت محلی خود شان را محکم نموده و تا قرن یازده هجری امراء این سلسله چون ملخی خان - ابدل خان (از عشیره توح) ملکیار - حسین خان (از عشیره هوتک) وغیر هم به حکومت خویش دوام داده و دائماً در مقابل بسط نفوذ دولت پادشاه هند از جانب غزنه و زابلستان و دولت صفویه فارس از جانب قندهار مقاومت و حفظ وجود مینمودند. بالاخره میرویس خان بن شاه عالم خان هوتک از منسوبین همین سلسله بود که قندهار را نجات داده و استیلای صفویها را خاتمه بخشید . همچنین امراء ابدالیه علاقه ارغستان در قرن نهم هجری حکومت محلی خویش را استحکام بخشیده و افراد اخیر این سلسله با اعمال دولت صفوی در قندهار روابط خودشان را حفظ مینمودند . همچنین در قرن یازده این سلسله بدست کرگین نائب الحکومه صفوی قندهار منقرض گردیدند . امراء محلی این سلسله عبارتند از : سدوخان - خضر خان - خدا داد سلطان - شبیر خان سرمست خان - حیات سلطان - دولتخان - باز عبدالله خان بن حبت سلطان یکی از منسوبین همین سلسله بود که در قرن یازده هجری در ولایت هرات بیرق آزادی افراشته نائب الحکومه و قوماندان نظامی دولت صفوی را با عسکر ساخلوی اندولت در بین يك طوفان هیجان ملی معدوم و مثل میرویس خان هوتک استقلال ولایت هرات را اعلان نمود از آن بعد این سلسله در ولایت هرات تا سال ۱۱۴۴ هجری بحکومت خویش دوام داده و هم بفرس استخلاص ولایت طوس در مقابل امراء صفوی تاشهر مشهد سوقیات نمودند . دولت هوتکیه قندهار با آنکه در سر تصرف فرام با حکومت ابدالی هرات داخل رزم و در نتیجه فاتح هم گردید مهنددا دیگر بایشان مزاحمت نمود چونکه عجالنا این حکومت کوچک محلی

راسدی دیگری در مقابل نفوذ و تسلط دولت صفویۀ ایران میدانست و همین سیاست بود که پادشاهان مقتدر و فاتح هونکی چون شاه محمود و شاه اشرف حتی به تشکیل يك حکومت محلی دیگری در ولایت طوس با مملکت محمود خان افغان سیستانی نیز ضدیت و مخالفت نورزیدند. در هر حال بعد از آنکه دولت افغانی فارس منقرض گردیده و فرصت تاخت و تاز بدست نادر شاه خراسانی افتاد حکومت ابدالیۀ هرات مثل حکومت هونکیه قندهار از بین رفت.

امراء ابدالیۀ هرات :-

۵۱۱۳۲	زمان خان بن دولت خان	۵۱۱۲۹	عبدالله خان بن حیات سلطان
۵۱۱۳۶	ذوالفقار خان بن زمان خان	۵۱۱۳۵	محمدخان بن عبدالله خان
۵۱۱۴۲	ذوالفقار (مکرر)	۵۱۱۳۸	الله یارخان بن عبدالله خان
	۱۱۴۴ هجری .	۵۱۱۴۳	الله یار (مکرر)

نادر شاه خراسانی :- نادرقلی پسر امام قلی مردی از قبیله افشار و اهل خراسان (افغانستان)

بوده در آبیورد تولد و به مالداري و پوستین دوزی گذران میکرد - ترک تازان از يك اورا در شهاب باسیری بردند . او در عودت بوطن داخل ملازمت حاکم محلی آبیورد گردیده پس از فوت حاکم از طرف ملک محمود سیستانی حکمدار خود مختار ولایت طوس بحکومت آبیورد مقرر شد نادر در جنگی که بحیث افسر نظامی ملک محمود دشمنان مهاجم از بکی اورا منهنز نمود شهرت زیادی حاصل و بعد از کمی طرف عداوت ملک محمود قرار گرفت اینست که نادر فرار و بجمع يك عده رقی رهزن مشغول و بعدها بقلعه قلات حمله و تسخیر نمود نادر ازین پس مردی دارای عدت و قوت کافی شده بشهر نیشابور حمله و اشغال کرد و خود را بحیث یکبفر هوا خواه طهماسب صفوی معرفی نمود . نادر باین پیشرفت ها اکتفا نمیکرد زیرا مردی بزرگ و برآمد عابد پس بفرض استیلاء بر ملک محمود و تمام ولایت طوس بشهر مشهد هجوم و آنچه میخواست حاصل نمود . طهماسب صفوی البته او را منصب سیه سالاری داد و نادر بعد از طی جنگهای مکرر شاه اشرف و رجعت او باافغانستان قوای تورک را درهمدان شکسته عراق واذربایجان مسترد و طهماسب را خلع و بنام پسرش عباس زمام دولت فارس را شخصاً در دست گرفت . نادر در جنگای مکرر تورکها را شکسته و تمام اراضی از دست رفته فارس را مسترد و هم بواسطۀ مذاکره و ممانعت سواحل خزر و باکو در بند را از دولت روسیه پس گرفت . نادر در سال ۱۱۲۸ هجری رسماً تاجپوشی و مذهب تسنن را که مذهب ملی او بود در کشور فارس رسمی ساخت نادر شاه قبلاً در سال ۱۱۴۴ هجری شهر ولایت هرات را در

طی یکمشته جنگها وشکست های سختی از سلسله حکمدار محلی ابداله گرفته بود اینست که در سال ۱۱۵۰ ولایت بلخ را نیز از دست تسلط از بکهای ماوراءالنهر بواسطه سرفیات پسر دلاور خود رضا قلی کشیده و خود بعد از یکسال رزم شهر فندهار را از تصرف شاه حسین هوتکی خارج و بدبختانه تخریب کرده در سال ۱۱۵۱ هجری به مملکت هند و سنان از راه کابل داخل شد نادر تادهلی رسید و محمد شاه هندی تسلیم و خزائن بی شمار خود ش منجمه تخت طاوس و الماس کوه بوررا تحویل داد . نادر شاه بعد از فتح هند بافغانستان مراجعت و بغرض تسخیر ماوراءالنهر چیچون راجبور کر د امیر از یک چاره جز تسلیم نداشت نادر شاه دختر او را برای پسر خود گرفته باستقامت ولایت خوارزم حرکت نمود حکمدار تورانی خوارزم کشته و ولایت مجدداً بقلمرو نادرشاه الحاق شد باین ترتیب نادر شاه خراسانی در طی چند سالی دولت بزرگی مرکب از ممالک افغانستان ، ماوراءالنهر ، فارس ، و هند و سبستان تشکیل و پای تخت را در شهر مشهد قرار داد . نادر شاه خراسانی دارای عقل و عزم قوی بود یکی از رجال مشهور تاریخی خراسان زمین بحساب میروند نادر بعد از اشغال هرات و فندهار حس همدردی و محبت اهالی خراسانرا به محبت و مدارا جلب و فشو ن شاد زده هزار نفری از ضوائف ابدالی و غلجائی افغانستان تشکیل و مقام اول را به ایشان در اردوی خویش گنناشت ، سر داران افغانستان هم بحجت افسران نظامی و حکام کشوری او داخل کار شدند که از انجمله است احمد خان ابدالی (پسران احمد شاه بابا) و نور محمد خان میر افغان و غیره سران سپاه افغانی نیز در تمام محاربات و فتوحات نادر شاه شریک بوده بعد از مرگ نادر حرم او را از تاراج سپاه ایران و فرزندان او را در برابر مردم ایران مدافعه نمودند . اما نادر شاه با سران و سپاه قراباش ایران اعتماد و نظر خوبی نداشت و با ایشان بخشوت و سختی رفتار می نمود مخصوصاً از وقتیکه بتأثیر یکسوه تفاهمی پسر رشید خویش رضاقلی مرزا را کور کرده و خود نادم و عصبی گردیده بود اینست که ملت فارس از بن همه ظلم و خشونت اخیر عمر نادر شاه بستموه آمده در شیروان - تبریز - و استرآباد یکی بی دیگری سر بشورش بر داشتند . و هم بالاخره خود او را هفتاد نفر منصبدار قزلباش و قیصر را فشار در سال ۱۱۶۰ هجری در حدود قوچان بکشتند و باینصورت امیر اطوری بزرگ او از هم پاشیده شد .

دولت ابدالی افغانستان در بعد از مرگ نادر شاه سران و سپاه افغانی از ولایت طوس بولایت فندهار کشیده و در قلعه نادر آباد به تشکیل جرگه و انتخاب پادشاه آغاز کردند در نتیجه احمدخان ابدالی پسر زمانخان حکمدار سابق ولایت هرات که در اردوی افغانی معیت نادرشاه

مطابق عمومی

منصبدار معتبری بود بیادشاهی افغانستان در شوال ۱۱۶۰ هجری انتحاب گردید احمد شاه که بعدها از طرف ملت بواسطه خدات گردان بهایش احمد شه ایلی افغان خوانده شد در سال ۱۱ هجری در شهر هرات متولد شده و اینک ۲۵ سال عمر داشت و تا سال ۱۱۸۶ هجری به پادشاهی خود دوا اند احمد شاه مرد - آسری و نظامی لاقی بوده در مدت بیست و پنجسال سلطنت خود خدمات مهمی رای افغانستان نمود او بعد از تشکیل ولایت واریت وار دو اولاً تمام ولایات طبیعی افغانستان را از قبیل بدخشان و فغان - پنج و میمنه - مره و مرغاب - طوس و نیشابور (ولایت فعلی خراسان) - سیستان و کرمان - بلوچستان و سند - کشمیر و چترال - کابل و غور - پشاور و بنجاب را تابع ملک مرکزاداری ساخته بعدها برای حفظ ولایات شمال بیکبار رود چیچون راوبری حفظ حوزه سند چند بار رود ستیج را عبور و در تمام مجاریات فانیج هم او بود جنگ بانی بت بافوا ی نیم ملیونی مرتهها در سال ۱۱۷۴ هجری از مشهور ترین جنگهای خارجی احمد شاه است که او را بسفت قهر مان جنگ در تاریخ افغانستان دهند ثبت نمود همچنین احمد شاه در داخل کشور تشکیلات ملکه و وایس و زارنها و دوایر ملکی و نظامی افغانستان را به اساس روشنتری بنا گذاشته و برای اولین بار یک جرگه از بزرگان ملی برای مشوره امور بطور دائم تشکیل نمود . احمد شاه بیشتر عا لاه رفتار نموده و برای رفع نفا قهای داخلی و مصیبت های قبیله وی هت گماشت وقتیکه احمد شاه از دیا گذشت یک افغانان قوی و بزرگ ویر نفوسی در عقب خویش گذاشت گرچه در خط اقتصاد - زراعت - صنعت - و علوم بسیار پس افتاده و از حوادث شوم و جنگهای چندین قرنه رنج زیادی کشیده بود . بعد از احمد شاه سلطنت افغانستان به اولاد او رسیده و مدت حکمرانی اینعاندان بکدم قرن طول کشید مگر در طول اینمدت دیگر خدمت مهمی نسبت بافغانسان انجام داده شد زیرا از یکطرف مردی که تمدن جدید عالم را بکشور افغانستان معرفی کند مفقود بود و از دیگر طرف سیاست استعماری غرب در شرق و شمال افغانستان قسم بقدم پیشرفته و اشریکه های دیپلوماسی بجزنگهای داخلی و خارجی و اغنشات متوالی کشور نتیجه داده فرصت ترقیات اجتماعی را از ده انتهای افغانی سلب میبود . در هر حال تیمورشاه فرزند و جانشین احمد شاه بابا بیست دو سال زمام سلطنت افغانسان در دست داشت و در طول اینمدت بدون آنکه مصدر کدام خدمت عمده بافغانستان شده باشد تنها حدود جغرافی سیاسی افغانستان را در مقابل جنگهای متعد دین پنجاب و پنجابوزین تورانی حفظ نمود . زماشاه پسر تیمورشاه وقتیکه به پادشاهی افغانستان رسید خیال تسخیر مملکت بهناور هند در کله میرورانید و برای حصول این مقصد اردوی قوی ترتیب کرد مگر از یکطرف اتفاق داخلی در بین خاندان شمی جاری و جاری گردید و از دیگر طرف پالیسی حفظ هند دولت انگلستان و سیاست استیلائی ناپلیون کبیر در کشورهای مجاور افغانستان چون

د کابل کالی

روسیه و ایران تاثیر و افغانستان میدان عملات مختلفه سیاسي گردیده دولت فارس شهزاده محمود افغان را بر ضد زمانشاه تحريك و تقويه نمود در نتیجه زمانشاه اسیر و کور و عجزاً لماً هندوستان از حمله محفوظ وشاه محمود به تخت سلطه افغانستان عروج نمود. در عوض ولایت طوس یا خراسان فعلی از افغانستان مجزا وبدولت فارس الحاق یافته وولایت پنجاب در زیر قیادت دسته های سبکی از افغانستان جدا و مستقل گردید بان ترتیب افغانستان بتدریج رو با عطا و تجزیه روان و ولایات مرو و وادی شک و بلوچستان یکی بی دیگری از افغانستان مجزا و تصرف خوا بن خبوا و بخارا و بلوچستان و بالاخره تحت اختیار دولت روسیه وانگلیستان قرار گرفت. در عهد دولت شه شجاع بن تیمور شاه بن احمد شاه بابا تحريك ووز خارجه سبب اشتغال جنگهای داخلی گردیده اخیراً مجرب جنگ اول افغان و انگلیز از یکطرف و جنگهای متعدده افغان و ایران از دیگر طرف گردیده و در نتیجه مهادت لاهور (۱۲۵۱ هـ ۱۸۳۸ م) و قندهار (۱۲۵۵ هـ ۱۸۴۳ م) بن شه شجاع و انگلیس ها بملاوه سلب استقلال سیاسی افغانستان ولایات سیدان - کشمیر - پشاور - اکنک - دیره مات نیز در شرق افغانستان مجزاشد در عرض افغانستان کوچک در جنگ اول افغان و انگلیز غالب شده و دولت ابدالی افغانستان نیز از طرف ملت سقوط داده شد در همین جنگ بود که نواب محمد زمانخان ، شجاع الدوله خان ، وزیر اکبرخان ، محمد عثمانخان ننگاوی ، نایب الامین شاه خان لوگری ، محمد شاه بابکر خیل ، ملامون علیجانی و امثالهم (رجوع به ماده اسماء متذکره) صفت قهرمانان ملی افغانستان را در تاریخ حاصل کردند .

پادشاهان ابدالی افغانستان :

۱۲۰۷	۱۱۸۶	تیمور شاه	۱۱۸۶	۱۱۶۰	احمدشاه بابا
۱۲۱۹	۱۲۱۶	شاه محمود	۱۲۱۶	۱۲۰۷	زمانشاه
۱۲۲۳	۱۲۲۳	شاه محمود (مکرر)	۱۲۲۳	۱۲۱۹	شه شجاع
۱۲۵۸	۱۲۵۵	شه شجاع (مکرر)	۱۲۵۵	۱۲۳۳	دوره انقلاب

دولت محمد زائمی افغانستان : بعد از کورشدن زمانشاه ابدالی خاندان سلطنتی ابدالی

را فتور فرا گرفت و شاه محمود از نظم و اداره مملکت عاجز آمدمران بار کزائی که وزارت دولت و حکومت ایالات را در دست داشتند در صدد بدست آوردن سلطنت افغانستان گردیدند مخصوصاً در وقتیکه شهزاده کامران پسر شاه محمود از برفتح خان بار کزائی را اول کور و باز قتل رساند برادران متعدده و وزیر توانستند شاه محمود را در سال ۱۲۴۳ پنجاب ولایت هرات قرار می ساخته و برادر او شه شجاع را بجانب شکار پور سند عقب بردند .

شهرزاده ایوب ابدالی پسر تیمور شاه نیز که دعوی جانشینی پدر میکرد مجبور شد دست از حاکم رانی بکشد تنها شاه محمود در ولایت هرات بیادشاهی کوچکی قیامت نمود که بعد از ویرش کامران و وزیرش یار محمد خان الیکوزائی - سعید محمد خان پسر وزیر مذکور - شهرزاده یوسف ابدالی باینحکومت کوچک چهل و چند سال دیگر دوام دادند در طی این مدت بود که جنگهای مشهور دولت فارس باینحکومت کوچک بوقوع پیوسته و بالاخره هم هارسی هلمه نوب و سا کاما گردیدند و در سال ۱۲۷۲ سردار سلطان احمد خان یار کرائی بحکومت هرات مسلط و در سال ۱۲۷۹ پسرش شه نواز خان جای او را گرفت . ولی بزودی در همان سال امیر دوست محمد خان پادشاه اولین بار کرائی افغانستان ولایت هرات را حریفه افغانان قرار داد . بنده دولت سلسله محمد زائی را استوار ساخت . در هر حال بعد از اغشاش داخلی افغانستان و فتور امور خانواده سلطنتی ابدالی رشته امور مملکت در کف برادران متعدده وزیر فتح خان بقتول فنا. مشا میرابن برادران همان سردار محمد عظیم خان و سردار شبردل خان است که بیشتر بطور ملوک الطوا نفی افغانستان را بوا سطه برادران دیگر شان اداره میکردند که از آن جمله بود دوست محمد خان حاکم کابل ویر دل خان حاکم قندهار و غیره در دوره تسلط برادران وزیر فتح خان که اولاده سردار پاینده خان یکی از مورین دولت ابدالی بوده و بعدها بخاندان محمد زائی معروف شدند طرز اداره افغانستان ملوک الطوا نفی شده و چنانچه ولایت طوس یا خراسان فعلی ولایت پنجاب قبلا در عهد شاه محمود ابدالی ارا افغانستان مجزاشده بود اینک ولایت سند زیر قیادت میرمای ولایت مذکور اعلان استقلال کرد ولایات پشور و انک و کشمیر نیز از افغانستان مجزا و صمیمه دولت سبکی پنجاب گردید ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶- ۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲- ۵۳- ۵۴- ۵۵- ۵۶- ۵۷- ۵۸- ۵۹- ۶۰- ۶۱- ۶۲- ۶۳- ۶۴- ۶۵- ۶۶- ۶۷- ۶۸- ۶۹- ۷۰- ۷۱- ۷۲- ۷۳- ۷۴- ۷۵- ۷۶- ۷۷- ۷۸- ۷۹- ۸۰- ۸۱- ۸۲- ۸۳- ۸۴- ۸۵- ۸۶- ۸۷- ۸۸- ۸۹- ۹۰- ۹۱- ۹۲- ۹۳- ۹۴- ۹۵- ۹۶- ۹۷- ۹۸- ۹۹- ۱۰۰- ۱۰۱- ۱۰۲- ۱۰۳- ۱۰۴- ۱۰۵- ۱۰۶- ۱۰۷- ۱۰۸- ۱۰۹- ۱۱۰- ۱۱۱- ۱۱۲- ۱۱۳- ۱۱۴- ۱۱۵- ۱۱۶- ۱۱۷- ۱۱۸- ۱۱۹- ۱۲۰- ۱۲۱- ۱۲۲- ۱۲۳- ۱۲۴- ۱۲۵- ۱۲۶- ۱۲۷- ۱۲۸- ۱۲۹- ۱۳۰- ۱۳۱- ۱۳۲- ۱۳۳- ۱۳۴- ۱۳۵- ۱۳۶- ۱۳۷- ۱۳۸- ۱۳۹- ۱۴۰- ۱۴۱- ۱۴۲- ۱۴۳- ۱۴۴- ۱۴۵- ۱۴۶- ۱۴۷- ۱۴۸- ۱۴۹- ۱۵۰- ۱۵۱- ۱۵۲- ۱۵۳- ۱۵۴- ۱۵۵- ۱۵۶- ۱۵۷- ۱۵۸- ۱۵۹- ۱۶۰- ۱۶۱- ۱۶۲- ۱۶۳- ۱۶۴- ۱۶۵- ۱۶۶- ۱۶۷- ۱۶۸- ۱۶۹- ۱۷۰- ۱۷۱- ۱۷۲- ۱۷۳- ۱۷۴- ۱۷۵- ۱۷۶- ۱۷۷- ۱۷۸- ۱۷۹- ۱۸۰- ۱۸۱- ۱۸۲- ۱۸۳- ۱۸۴- ۱۸۵- ۱۸۶- ۱۸۷- ۱۸۸- ۱۸۹- ۱۹۰- ۱۹۱- ۱۹۲- ۱۹۳- ۱۹۴- ۱۹۵- ۱۹۶- ۱۹۷- ۱۹۸- ۱۹۹- ۲۰۰- ۲۰۱- ۲۰۲- ۲۰۳- ۲۰۴- ۲۰۵- ۲۰۶- ۲۰۷- ۲۰۸- ۲۰۹- ۲۱۰- ۲۱۱- ۲۱۲- ۲۱۳- ۲۱۴- ۲۱۵- ۲۱۶- ۲۱۷- ۲۱۸- ۲۱۹- ۲۲۰- ۲۲۱- ۲۲۲- ۲۲۳- ۲۲۴- ۲۲۵- ۲۲۶- ۲۲۷- ۲۲۸- ۲۲۹- ۲۳۰- ۲۳۱- ۲۳۲- ۲۳۳- ۲۳۴- ۲۳۵- ۲۳۶- ۲۳۷- ۲۳۸- ۲۳۹- ۲۴۰- ۲۴۱- ۲۴۲- ۲۴۳- ۲۴۴- ۲۴۵- ۲۴۶- ۲۴۷- ۲۴۸- ۲۴۹- ۲۵۰- ۲۵۱- ۲۵۲- ۲۵۳- ۲۵۴- ۲۵۵- ۲۵۶- ۲۵۷- ۲۵۸- ۲۵۹- ۲۶۰- ۲۶۱- ۲۶۲- ۲۶۳- ۲۶۴- ۲۶۵- ۲۶۶- ۲۶۷- ۲۶۸- ۲۶۹- ۲۷۰- ۲۷۱- ۲۷۲- ۲۷۳- ۲۷۴- ۲۷۵- ۲۷۶- ۲۷۷- ۲۷۸- ۲۷۹- ۲۸۰- ۲۸۱- ۲۸۲- ۲۸۳- ۲۸۴- ۲۸۵- ۲۸۶- ۲۸۷- ۲۸۸- ۲۸۹- ۲۹۰- ۲۹۱- ۲۹۲- ۲۹۳- ۲۹۴- ۲۹۵- ۲۹۶- ۲۹۷- ۲۹۸- ۲۹۹- ۳۰۰- ۳۰۱- ۳۰۲- ۳۰۳- ۳۰۴- ۳۰۵- ۳۰۶- ۳۰۷- ۳۰۸- ۳۰۹- ۳۱۰- ۳۱۱- ۳۱۲- ۳۱۳- ۳۱۴- ۳۱۵- ۳۱۶- ۳۱۷- ۳۱۸- ۳۱۹- ۳۲۰- ۳۲۱- ۳۲۲- ۳۲۳- ۳۲۴- ۳۲۵- ۳۲۶- ۳۲۷- ۳۲۸- ۳۲۹- ۳۳۰- ۳۳۱- ۳۳۲- ۳۳۳- ۳۳۴- ۳۳۵- ۳۳۶- ۳۳۷- ۳۳۸- ۳۳۹- ۳۴۰- ۳۴۱- ۳۴۲- ۳۴۳- ۳۴۴- ۳۴۵- ۳۴۶- ۳۴۷- ۳۴۸- ۳۴۹- ۳۵۰- ۳۵۱- ۳۵۲- ۳۵۳- ۳۵۴- ۳۵۵- ۳۵۶- ۳۵۷- ۳۵۸- ۳۵۹- ۳۶۰- ۳۶۱- ۳۶۲- ۳۶۳- ۳۶۴- ۳۶۵- ۳۶۶- ۳۶۷- ۳۶۸- ۳۶۹- ۳۷۰- ۳۷۱- ۳۷۲- ۳۷۳- ۳۷۴- ۳۷۵- ۳۷۶- ۳۷۷- ۳۷۸- ۳۷۹- ۳۸۰- ۳۸۱- ۳۸۲- ۳۸۳- ۳۸۴- ۳۸۵- ۳۸۶- ۳۸۷- ۳۸۸- ۳۸۹- ۳۹۰- ۳۹۱- ۳۹۲- ۳۹۳- ۳۹۴- ۳۹۵- ۳۹۶- ۳۹۷- ۳۹۸- ۳۹۹- ۴۰۰- ۴۰۱- ۴۰۲- ۴۰۳- ۴۰۴- ۴۰۵- ۴۰۶- ۴۰۷- ۴۰۸- ۴۰۹- ۴۱۰- ۴۱۱- ۴۱۲- ۴۱۳- ۴۱۴- ۴۱۵- ۴۱۶- ۴۱۷- ۴۱۸- ۴۱۹- ۴۲۰- ۴۲۱- ۴۲۲- ۴۲۳- ۴۲۴- ۴۲۵- ۴۲۶- ۴۲۷- ۴۲۸- ۴۲۹- ۴۳۰- ۴۳۱- ۴۳۲- ۴۳۳- ۴۳۴- ۴۳۵- ۴۳۶- ۴۳۷- ۴۳۸- ۴۳۹- ۴۴۰- ۴۴۱- ۴۴۲- ۴۴۳- ۴۴۴- ۴۴۵- ۴۴۶- ۴۴۷- ۴۴۸- ۴۴۹- ۴۵۰- ۴۵۱- ۴۵۲- ۴۵۳- ۴۵۴- ۴۵۵- ۴۵۶- ۴۵۷- ۴۵۸- ۴۵۹- ۴۶۰- ۴۶۱- ۴۶۲- ۴۶۳- ۴۶۴- ۴۶۵- ۴۶۶- ۴۶۷- ۴۶۸- ۴۶۹- ۴۷۰- ۴۷۱- ۴۷۲- ۴۷۳- ۴۷۴- ۴۷۵- ۴۷۶- ۴۷۷- ۴۷۸- ۴۷۹- ۴۸۰- ۴۸۱- ۴۸۲- ۴۸۳- ۴۸۴- ۴۸۵- ۴۸۶- ۴۸۷- ۴۸۸- ۴۸۹- ۴۹۰- ۴۹۱- ۴۹۲- ۴۹۳- ۴۹۴- ۴۹۵- ۴۹۶- ۴۹۷- ۴۹۸- ۴۹۹- ۵۰۰- ۵۰۱- ۵۰۲- ۵۰۳- ۵۰۴- ۵۰۵- ۵۰۶- ۵۰۷- ۵۰۸- ۵۰۹- ۵۱۰- ۵۱۱- ۵۱۲- ۵۱۳- ۵۱۴- ۵۱۵- ۵۱۶- ۵۱۷- ۵۱۸- ۵۱۹- ۵۲۰- ۵۲۱- ۵۲۲- ۵۲۳- ۵۲۴- ۵۲۵- ۵۲۶- ۵۲۷- ۵۲۸- ۵۲۹- ۵۳۰- ۵۳۱- ۵۳۲- ۵۳۳- ۵۳۴- ۵۳۵- ۵۳۶- ۵۳۷- ۵۳۸- ۵۳۹- ۵۴۰- ۵۴۱- ۵۴۲- ۵۴۳- ۵۴۴- ۵۴۵- ۵۴۶- ۵۴۷- ۵۴۸- ۵۴۹- ۵۵۰- ۵۵۱- ۵۵۲- ۵۵۳- ۵۵۴- ۵۵۵- ۵۵۶- ۵۵۷- ۵۵۸- ۵۵۹- ۵۶۰- ۵۶۱- ۵۶۲- ۵۶۳- ۵۶۴- ۵۶۵- ۵۶۶- ۵۶۷- ۵۶۸- ۵۶۹- ۵۷۰- ۵۷۱- ۵۷۲- ۵۷۳- ۵۷۴- ۵۷۵- ۵۷۶- ۵۷۷- ۵۷۸- ۵۷۹- ۵۸۰- ۵۸۱- ۵۸۲- ۵۸۳- ۵۸۴- ۵۸۵- ۵۸۶- ۵۸۷- ۵۸۸- ۵۸۹- ۵۹۰- ۵۹۱- ۵۹۲- ۵۹۳- ۵۹۴- ۵۹۵- ۵۹۶- ۵۹۷- ۵۹۸- ۵۹۹- ۶۰۰- ۶۰۱- ۶۰۲- ۶۰۳- ۶۰۴- ۶۰۵- ۶۰۶- ۶۰۷- ۶۰۸- ۶۰۹- ۶۱۰- ۶۱۱- ۶۱۲- ۶۱۳- ۶۱۴- ۶۱۵- ۶۱۶- ۶۱۷- ۶۱۸- ۶۱۹- ۶۲۰- ۶۲۱- ۶۲۲- ۶۲۳- ۶۲۴- ۶۲۵- ۶۲۶- ۶۲۷- ۶۲۸- ۶۲۹- ۶۳۰- ۶۳۱- ۶۳۲- ۶۳۳- ۶۳۴- ۶۳۵- ۶۳۶- ۶۳۷- ۶۳۸- ۶۳۹- ۶۴۰- ۶۴۱- ۶۴۲- ۶۴۳- ۶۴۴- ۶۴۵- ۶۴۶- ۶۴۷- ۶۴۸- ۶۴۹- ۶۵۰- ۶۵۱- ۶۵۲- ۶۵۳- ۶۵۴- ۶۵۵- ۶۵۶- ۶۵۷- ۶۵۸- ۶۵۹- ۶۶۰- ۶۶۱- ۶۶۲- ۶۶۳- ۶۶۴- ۶۶۵- ۶۶۶- ۶۶۷- ۶۶۸- ۶۶۹- ۶۷۰- ۶۷۱- ۶۷۲- ۶۷۳- ۶۷۴- ۶۷۵- ۶۷۶- ۶۷۷- ۶۷۸- ۶۷۹- ۶۸۰- ۶۸۱- ۶۸۲- ۶۸۳- ۶۸۴- ۶۸۵- ۶۸۶- ۶۸۷- ۶۸۸- ۶۸۹- ۶۹۰- ۶۹۱- ۶۹۲- ۶۹۳- ۶۹۴- ۶۹۵- ۶۹۶- ۶۹۷- ۶۹۸- ۶۹۹- ۷۰۰- ۷۰۱- ۷۰۲- ۷۰۳- ۷۰۴- ۷۰۵- ۷۰۶- ۷۰۷- ۷۰۸- ۷۰۹- ۷۱۰- ۷۱۱- ۷۱۲- ۷۱۳- ۷۱۴- ۷۱۵- ۷۱۶- ۷۱۷- ۷۱۸- ۷۱۹- ۷۲۰- ۷۲۱- ۷۲۲- ۷۲۳- ۷۲۴- ۷۲۵- ۷۲۶- ۷۲۷- ۷۲۸- ۷۲۹- ۷۳۰- ۷۳۱- ۷۳۲- ۷۳۳- ۷۳۴- ۷۳۵- ۷۳۶- ۷۳۷- ۷۳۸- ۷۳۹- ۷۴۰- ۷۴۱- ۷۴۲- ۷۴۳- ۷۴۴- ۷۴۵- ۷۴۶- ۷۴۷- ۷۴۸- ۷۴۹- ۷۵۰- ۷۵۱- ۷۵۲- ۷۵۳- ۷۵۴- ۷۵۵- ۷۵۶- ۷۵۷- ۷۵۸- ۷۵۹- ۷۶۰- ۷۶۱- ۷۶۲- ۷۶۳- ۷۶۴- ۷۶۵- ۷۶۶- ۷۶۷- ۷۶۸- ۷۶۹- ۷۷۰- ۷۷۱- ۷۷۲- ۷۷۳- ۷۷۴- ۷۷۵- ۷۷۶- ۷۷۷- ۷۷۸- ۷۷۹- ۷۸۰- ۷۸۱- ۷۸۲- ۷۸۳- ۷۸۴- ۷۸۵- ۷۸۶- ۷۸۷- ۷۸۸- ۷۸۹- ۷۹۰- ۷۹۱- ۷۹۲- ۷۹۳- ۷۹۴- ۷۹۵- ۷۹۶- ۷۹۷- ۷۹۸- ۷۹۹- ۸۰۰- ۸۰۱- ۸۰۲- ۸۰۳- ۸۰۴- ۸۰۵- ۸۰۶- ۸۰۷- ۸۰۸- ۸۰۹- ۸۱۰- ۸۱۱- ۸۱۲- ۸۱۳- ۸۱۴- ۸۱۵- ۸۱۶- ۸۱۷- ۸۱۸- ۸۱۹- ۸۲۰- ۸۲۱- ۸۲۲- ۸۲۳- ۸۲۴- ۸۲۵- ۸۲۶- ۸۲۷- ۸۲۸- ۸۲۹- ۸۳۰- ۸۳۱- ۸۳۲- ۸۳۳- ۸۳۴- ۸۳۵- ۸۳۶- ۸۳۷- ۸۳۸- ۸۳۹- ۸۴۰- ۸۴۱- ۸۴۲- ۸۴۳- ۸۴۴- ۸۴۵- ۸۴۶- ۸۴۷- ۸۴۸- ۸۴۹- ۸۵۰- ۸۵۱- ۸۵۲- ۸۵۳- ۸۵۴- ۸۵۵- ۸۵۶- ۸۵۷- ۸۵۸- ۸۵۹- ۸۶۰- ۸۶۱- ۸۶۲- ۸۶۳- ۸۶۴- ۸۶۵- ۸۶۶- ۸۶۷- ۸۶۸- ۸۶۹- ۸۷۰- ۸۷۱- ۸۷۲- ۸۷۳- ۸۷۴- ۸۷۵- ۸۷۶- ۸۷۷- ۸۷۸- ۸۷۹- ۸۸۰- ۸۸۱- ۸۸۲- ۸۸۳- ۸۸۴- ۸۸۵- ۸۸۶- ۸۸۷- ۸۸۸- ۸۸۹- ۸۹۰- ۸۹۱- ۸۹۲- ۸۹۳- ۸۹۴- ۸۹۵- ۸۹۶- ۸۹۷- ۸۹۸- ۸۹۹- ۹۰۰- ۹۰۱- ۹۰۲- ۹۰۳- ۹۰۴- ۹۰۵- ۹۰۶- ۹۰۷- ۹۰۸- ۹۰۹- ۹۱۰- ۹۱۱- ۹۱۲- ۹۱۳- ۹۱۴- ۹۱۵- ۹۱۶- ۹۱۷- ۹۱۸- ۹۱۹- ۹۲۰- ۹۲۱- ۹۲۲- ۹۲۳- ۹۲۴- ۹۲۵- ۹۲۶- ۹۲۷- ۹۲۸- ۹۲۹- ۹۳۰- ۹۳۱- ۹۳۲- ۹۳۳- ۹۳۴- ۹۳۵- ۹۳۶- ۹۳۷- ۹۳۸- ۹۳۹- ۹۴۰- ۹۴۱- ۹۴۲- ۹۴۳- ۹۴۴- ۹۴۵- ۹۴۶- ۹۴۷- ۹۴۸- ۹۴۹- ۹۵۰- ۹۵۱- ۹۵۲- ۹۵۳- ۹۵۴- ۹۵۵- ۹۵۶- ۹۵۷- ۹۵۸- ۹۵۹- ۹۶۰- ۹۶۱- ۹۶۲- ۹۶۳- ۹۶۴- ۹۶۵- ۹۶۶- ۹۶۷- ۹۶۸- ۹۶۹- ۹۷۰- ۹۷۱- ۹۷۲- ۹۷۳- ۹۷۴- ۹۷۵- ۹۷۶- ۹۷۷- ۹۷۸- ۹۷۹- ۹۸۰- ۹۸۱- ۹۸۲- ۹۸۳- ۹۸۴- ۹۸۵- ۹۸۶- ۹۸۷- ۹۸۸- ۹۸۹- ۹۹۰- ۹۹۱- ۹۹۲- ۹۹۳- ۹۹۴- ۹۹۵- ۹۹۶- ۹۹۷- ۹۹۸- ۹۹۹- ۱۰۰۰- ۱۰۰۱- ۱۰۰۲- ۱۰۰۳- ۱۰۰۴- ۱۰۰۵- ۱۰۰۶- ۱۰۰۷- ۱۰۰۸- ۱۰۰۹- ۱۰۱۰- ۱۰۱۱- ۱۰۱۲- ۱۰۱۳- ۱۰۱۴- ۱۰۱۵- ۱۰۱۶- ۱۰۱۷- ۱۰۱۸- ۱۰۱۹- ۱۰۲۰- ۱۰۲۱- ۱۰۲۲- ۱۰۲۳- ۱۰۲۴- ۱۰۲۵- ۱۰۲۶- ۱۰۲۷- ۱۰۲۸- ۱۰۲۹- ۱۰۳۰- ۱۰۳۱- ۱۰۳۲- ۱۰۳۳- ۱۰۳۴- ۱۰۳۵- ۱۰۳۶- ۱۰۳۷- ۱۰۳۸- ۱۰۳۹- ۱۰۴۰- ۱۰۴۱- ۱۰۴۲- ۱۰۴۳- ۱۰۴۴- ۱۰۴۵- ۱۰۴۶- ۱۰۴۷- ۱۰۴۸- ۱۰۴۹- ۱۰۵۰- ۱۰۵۱- ۱۰۵۲- ۱۰۵۳- ۱۰۵۴- ۱۰۵۵- ۱۰۵۶- ۱۰۵۷- ۱۰۵۸- ۱۰۵۹- ۱۰۶۰- ۱۰۶۱- ۱۰۶۲- ۱۰۶۳- ۱۰۶۴- ۱۰۶۵- ۱۰۶۶- ۱۰۶۷- ۱۰۶۸- ۱۰۶۹- ۱۰۷۰- ۱۰۷۱- ۱۰۷۲- ۱۰۷۳- ۱۰۷۴- ۱۰۷۵- ۱۰۷۶- ۱۰۷۷- ۱۰۷۸- ۱۰۷۹- ۱۰۸۰- ۱۰۸۱- ۱۰۸۲- ۱۰۸۳- ۱۰۸۴- ۱۰۸۵- ۱۰۸۶- ۱۰۸۷- ۱۰۸۸- ۱۰۸۹- ۱۰۹۰- ۱۰۹۱- ۱۰۹۲- ۱۰۹۳- ۱۰۹۴- ۱۰۹۵- ۱۰۹۶- ۱۰۹۷- ۱۰۹۸- ۱۰۹۹- ۱۱۰۰- ۱۱۰۱- ۱۱۰۲- ۱۱۰۳- ۱۱۰۴- ۱۱۰۵- ۱۱۰۶- ۱۱۰۷- ۱۱۰۸- ۱۱۰۹- ۱۱۱۰- ۱۱۱۱- ۱۱۱۲- ۱۱۱۳- ۱۱۱۴- ۱۱۱۵- ۱۱۱۶- ۱۱۱۷- ۱۱۱۸- ۱۱۱۹- ۱۱۲۰- ۱۱۲۱- ۱۱۲۲- ۱۱۲۳- ۱۱۲۴- ۱۱۲۵- ۱۱۲۶- ۱۱۲۷- ۱۱۲۸- ۱۱۲۹- ۱۱۳۰- ۱۱۳۱- ۱۱۳۲- ۱۱۳۳- ۱۱۳۴- ۱۱۳۵- ۱۱۳۶- ۱۱۳۷- ۱۱۳۸- ۱۱۳۹- ۱۱۴۰- ۱۱۴۱- ۱۱۴۲- ۱۱۴۳- ۱۱۴۴- ۱۱۴۵- ۱۱۴۶- ۱۱۴۷- ۱۱۴۸- ۱۱۴۹- ۱۱۵۰- ۱۱۵۱- ۱۱۵۲- ۱۱۵۳- ۱۱۵۴- ۱۱۵۵- ۱۱۵۶- ۱۱۵۷- ۱۱۵۸- ۱۱۵۹- ۱۱۶۰- ۱۱۶۱- ۱۱۶۲- ۱۱۶۳- ۱۱۶۴- ۱۱۶۵- ۱۱۶۶- ۱۱۶۷- ۱۱۶۸- ۱۱۶۹- ۱۱۷۰- ۱۱۷۱- ۱۱۷۲- ۱۱۷۳- ۱۱۷۴- ۱۱۷۵- ۱۱۷۶- ۱۱۷۷- ۱۱۷۸- ۱۱۷۹- ۱۱۸۰- ۱۱۸۱- ۱۱۸۲- ۱۱۸۳- ۱۱۸۴- ۱۱۸۵- ۱۱۸۶- ۱۱۸۷- ۱۱۸۸- ۱۱۸۹- ۱۱۹۰- ۱۱۹۱- ۱۱۹۲- ۱۱۹۳- ۱۱۹۴- ۱۱۹۵- ۱۱۹۶- ۱۱۹۷- ۱۱۹۸- ۱۱۹۹- ۱۲۰۰- ۱۲۰۱- ۱۲۰۲- ۱۲۰۳- ۱۲۰۴- ۱۲۰۵- ۱۲۰۶- ۱۲۰۷- ۱۲۰۸- ۱۲۰۹- ۱۲۱۰- ۱۲۱۱- ۱۲۱۲- ۱۲۱۳- ۱۲۱۴- ۱۲۱۵- ۱۲۱۶- ۱۲۱۷- ۱۲۱۸- ۱۲۱۹- ۱۲۲۰- ۱۲۲۱- ۱۲۲۲- ۱۲۲۳- ۱۲۲۴- ۱۲۲۵- ۱۲۲۶- ۱۲۲۷- ۱۲۲۸- ۱۲۲۹- ۱۲۳۰- ۱۲۳۱- ۱۲۳۲- ۱۲۳۳- ۱۲۳۴- ۱۲۳۵- ۱۲۳۶- ۱۲۳۷- ۱۲۳۸- ۱۲۳۹- ۱۲۴۰- ۱۲۴۱- ۱۲۴۲- ۱۲۴۳- ۱۲۴۴- ۱۲۴۵- ۱۲۴۶- ۱۲۴۷- ۱۲۴۸- ۱۲۴۹- ۱۲۵۰- ۱۲۵۱- ۱۲۵۲- ۱۲۵۳- ۱۲۵۴- ۱۲۵۵- ۱۲۵۶- ۱۲۵۷- ۱۲۵۸- ۱۲۵۹- ۱۲۶۰- ۱۲۶۱- ۱۲۶۲- ۱۲۶۳- ۱۲۶۴- ۱۲۶۵- ۱۲۶۶- ۱۲۶۷- ۱۲۶۸- ۱۲۶۹- ۱۲۷۰- ۱۲۷۱- ۱۲۷۲- ۱۲۷۳- ۱۲۷۴- ۱۲۷۵- ۱۲۷۶- ۱۲۷۷- ۱۲۷۸- ۱۲۷۹- ۱۲۸۰- ۱۲۸۱- ۱۲۸۲- ۱۲۸۳- ۱۲۸۴- ۱۲۸۵- ۱۲۸۶- ۱۲۸۷- ۱۲۸۸- ۱۲۸۹- ۱۲۹۰- ۱۲۹۱- ۱۲۹۲- ۱۲۹۳- ۱۲۹۴- ۱۲۹۵- ۱۲۹۶- ۱۲۹۷- ۱۲۹۸- ۱۲۹۹- ۱۳۰۰- ۱۳۰۱- ۱۳۰۲- ۱۳۰۳- ۱۳۰۴- ۱۳۰۵- ۱۳۰۶- ۱۳۰۷- ۱۳۰۸- ۱۳۰۹- ۱۳۱۰- ۱۳۱۱- ۱۳۱۲- ۱۳۱۳- ۱۳۱۴- ۱۳۱۵- ۱۳۱۶- ۱۳۱۷- ۱۳۱۸- ۱۳۱۹- ۱۳۲۰- ۱۳۲۱- ۱۳۲۲- ۱۳۲۳- ۱۳۲۴- ۱۳۲۵- ۱۳۲۶- ۱۳۲۷- ۱۳۲۸- ۱۳۲۹- ۱۳۳۰- ۱۳۳۱- ۱۳۳۲- ۱۳۳۳- ۱۳۳۴- ۱۳۳۵- ۱۳۳۶- ۱۳۳۷- ۱۳۳۸- ۱۳۳۹- ۱۳۴۰- ۱۳۴۱- ۱۳۴۲- ۱۳۴۳- ۱۳۴۴- ۱۳۴۵- ۱۳۴۶- ۱۳۴۷- ۱۳۴۸- ۱۳۴۹- ۱۳۵۰- ۱۳۵۱- ۱۳۵۲- ۱۳۵۳- ۱۳۵۴- ۱۳۵۵- ۱۳۵۶- ۱۳۵۷- ۱۳۵۸- ۱۳۵۹- ۱۳۶۰- ۱۳۶۱- ۱۳۶۲- ۱۳۶۳- ۱۳۶۴- ۱۳۶۵- ۱۳۶۶- ۱۳۶۷- ۱۳۶۸- ۱۳۶۹- ۱۳۷۰- ۱۳۷۱- ۱۳۷۲- ۱۳۷۳- ۱۳۷۴- ۱۳۷۵- ۱۳۷۶- ۱۳۷۷- ۱۳۷۸- ۱۳۷۹- ۱۳۸۰- ۱۳۸۱- ۱۳۸۲- ۱۳۸۳- ۱۳۸۴- ۱۳۸۵- ۱۳۸۶- ۱۳۸۷- ۱۳۸۸- ۱۳۸۹- ۱۳۹۰- ۱۳۹۱- ۱۳۹۲- ۱۳۹۳- ۱۳۹۴- ۱۳۹۵- ۱۳۹۶- ۱۳۹۷- ۱۳۹۸- ۱۳۹۹- ۱۴۰۰- ۱۴۰۱- ۱۴۰۲- ۱۴

به انگلیزها تسلیم و در هندا عزام گردید. ولی تسلط انگلیس وشه شجاع طوایف انکشیده طرفان هیجانان ملی شدت کرد شه شجاع کشته شد وار دوی انگلیز بمد از دا دن تلفات سنگینی دائر مجاهدات ملت سر کرده گوی در محمد اکبرخان غازی باو رسیده مجبور به تخلیه افغانستان گردید. وانگلیزها در اثر فتور ملت امیر دوست محمدخان را باز از هند بفرقه نستان فرستادند که مجدداً بوساطت وزیر اکبرخان غازی به پادشاه افغانستان قبول شد امیر دوست محمدخان قند هار وه اترا پسر کر سلطنت مدحق ساخت و امیر شیرعلی خان جانشین امیر دوست محمدخان کر مرد منوی بود خواست اردوی افغانی را ننویه و بواسطه تاسیس مدارس و ادارات منظم مملکت را به ترقی و تمدن جدید آشنا ساز. زیرا او مردی چون سید جمال الدین افغانی در دربار خود دیده بود امیر شیر علیخان هنوز تازه قدم در راه تحولات اجتماعی گذاشته و استقلال افغانان را اعلام نموده بود که دولت انگلیس از ارتباط سیاسی او با دولت روسیه بدورده چنگ بزم افغان انگیز را در سال ۱۲۹۶ هجری آغاز کرد در پیچک عجلالتا قشون انگلیز تا کابل رسید و امیر شیر علیخان فراراً در بلخ جا داد و امیر محمدیه - مکه - و بخ - ان جانشین امیر شیر علیخان با امضای معاهده کندی که در منطقه هی شال - ککوت و ف - و شنج - ج - ا - ج - بال - ک - و ژک - و علاقه - های - کرم - و لندهی - ک - و ت - سل - را به انگلیس واگذار و مشاورین و صاحب مسان انگلیس را در حکمرانی خود قبول کرد. مگر هیجان ملی افغانستان مجدداً شروع و فشون انگلیس در کابل و بیرون نفقات گرانی داده مجبور به تخلیه افغانستان گردیدند و در آن ان ملی جورج برنیل محمد خان غازی وردگی و ملا دین محمد معروف به شک عام اندری و سردار محمد ایوب خان و امثالهم در تاریخ نظام افغانستان حصه باافتخاری گرفتند. انگلیسها مجبوراً برای خاموش شدن هیجان ملی امیر عبدالرحمن خان (ضیاء الملة والدین) را به حیث جانشین امر محمد بتوف - خان شناخته ، امیر عبدالرحمن خان در موقع قبول امرت برای الحاق دوباره قندهار که انگلیسها خواستند بصورت یک ریاست علیحده از افغانستان مجزا - ز - د - یافزاری کرد. انگلیسها این ولایت افغانی را با سایر ولایات به استثنای علاقه های که در اثر معاهده کندی از افغانستان جدا شده بود ، جزء افغانستان تسلیم کردند ، ولی روابط خارجی افغانستان منحصر به اسکستان باقی ماند و هم امیر موصوف در سال (۱۳۱۰ هـ) نسبت به واگذاری علاقه های سوات - باور - جترال - ارنوی - وزیری داور چاکلی و چمن با انگلیسها معاهده بسته و سرحد آزاد ازین وقت به ان آمد ، مقارن همین وقت در اثر پیشقدمی روسیه علاقه پنجگانه بدست روسها افتاد ولی در عوض امیر عبدالرحمن خان ولایت ورستان افغانی را به دین اسلام و اداره دولت را در آجا قبول نمود جانشین این پادشاه امیر حبیب الله خان (سراج الملة والدین) هزده سال به روسی سلطنت کرد و بعضی وسائل

تصاویر شاهان افغانستان

از سلسله سلاطین افغانستان : شاهان قدیم

هیهله کاس (در حدود ۱۳۰ ق - ۲)

اوتیدیم دوم یکی از شاهان باختر (بلخ)
(در حدود ۱۶۰ ق - ۲)

کانشکای کبیر (از سلسله کوشانی)
« در حدود ۷۱ میلادی »

میناندر (در حدود ۱۴ میلادی)

هرمایوس (در حدود ۲۵ ق - ۲)

از سلسله شاهان افغان و سلاطین افغانی که در خارج هم سلطنت کرده اند

سلطان غیاث الدین فوری شهنشاه افغان
(۸۰۵ - ق)

سلطان محمود فزوی شهنشاه افغان
(۳۸۸ - ق)

سلطان قطب الدین ایبک (۶۰۲ - ق)

سلطان شهاب الدین فوری شهنشاه افغان
(۵۶۹ - ق)

سلطان شمس الدين التمش (٦٠٧ هـ - ق)

سلطان آرام شاه (٦٠٧ هـ - ق)

ملکه رضیہ (٦٣٤ هـ - ق)

سلطان رکن الدین فیروزشاه (٦٣٣ هـ - ق)

سلطان علاؤالدین مسعود شاه (۶۳۹ هـ - ۶۴۰ ق)

سلطان موزالدین بهرام شاه (۶۳۷ هـ - ۶۴۰ ق)

سلطان غیاث الدین بلبن (۶۶۴ هـ - ۶۸۸ ق)

سلطان ناصر الدین محمود شاه اول (۶۴۴ هـ - ۶۴۶ ق)

سلطان علاؤ الدین خلجی محمدشاه اول (۵۶۹۵ ق)

سلطان مہزادین کبچاد (۶۸۶ ۵ - ق)

شیرشاہ سوری شہنشاہ افغان (۹۴۶ ۵ - ق)

سلطان ابراہیم لودی (۹۲۳ ۵ - ق)

از سلسله شاهان افغانستان: هوتکی ها

میرویس خان بابای هوتکی موسسه سلسله هوتکی ها [] شاه محمود هوتکی شهنشاہ افغان (۱۱۳۵ هـ - ق) [] (۱۱۲۷ هـ - ق) (معروف به میرویس نیبه)

از سلسله شاهان افغانستان: سلاطین سدوزائی

احمدشاه بابای غازی شهنشاہ افغان (۱۱۶۰ هـ - ق) [] تیمور شاه غازی شهنشاہ افغان (۱۱۸۷ هـ - ق)

شاه شجاع (۱۲۱۶ هـ - ۱۲۱۷ ق)

شاه زمان (۱۲۰۷ هـ - ۱۲۰۸ ق)

از سلسله شاهان افغانستان: سلطان محمد زائی

امیر شیر علیخان (۱۲۸۰ هـ - ۱۲۸۱ ق)

امیر دوست محمد خان (۱۲۴۲ هـ - ۱۲۴۳ ق)

امیر محمد اعظم خان (۱۲۸۴ هـ - ق)

امیر محمد افضل خان (۱۲۸۲ هـ - ق)

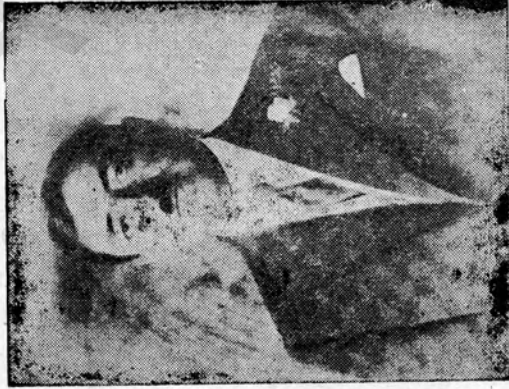
امیر عبدالرحمن خان (۱۲۹۶ هـ - ق)

امیر محمد یعقوب خان (۱۲۹۶ هـ - ق)

اعلیٰ حضرت امیر حبیب اللہ خان شہید (۱۹۳۷-۱۹۱۹ ق)

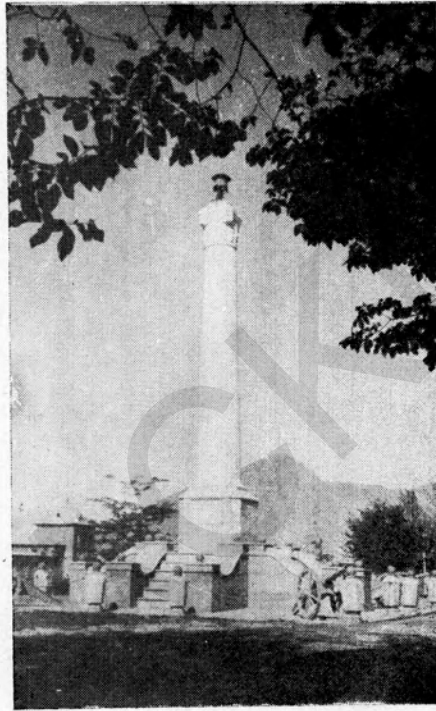

والا حضرت امان اللہ خان غلوع (۱۹۳۷-۱۹۴۷ ق)

اعلیٰ حضرت شہید سعید محمد نادر شاہ غازی «نور اللہ مرفدہ» (۱۳۴۷ھ - ق)

مینارا استقلال

بیاد کار فدا کاری های فرزند رشید افغان
اعلی حضرت غازی محمد نادر شاه شهید رحمة الله
علیه محصل حقیقی استقلال افغانستان در سنه ۱۲۹۸
بنا گردیده است

مدنیت را در مملکت وارد ساخت و در جنگ بین المللی اول بیطرفی خود را اعلام نمود. معاهدات قدیم را توسط ماده سال ۲۳ هجری با انگلیزها تائید کرد. در سال ۱۳۳۷ هجری (دوره امانیه) مجدداً استقلال افغانستان اعلان و جنگ سوم افغان و انگلیز شروع شد و در نتیجه مارشال فاتح این جنگ سپهسالار محمد نادر خان غازی (اعلیحضرت پادشاه آینده افغانستان) علامت فتح و فیروزی حاصل کرد ازین بعد تاریخ افغانستان عوض شده تمدن جدید در مملکت قبول میشود. ولی بعد از ده سال یکمورت ارتجاعی بنام حبیب الله بیجه سقاو از ضعف اداره دولت سوءاستفاده و حکومت را سقوط داده خود اعلان پادشاهی نمود (۱۳۴۷) مگر بزودی سپهسالار محمد نادر خان فاتح تل در جنگ سوم افغان و انگلیز یک قوای ملی تشکیل و ارتجاعیون را مغلوب و دولت جدیدی تشکیل نموده مجدداً مملکت را بطرف تشکیل میراند. جانشین محمد نادر شاه فرزندان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه است که امروزه مصرف امور ترقی و تمامی کشور افغانستان بوده تمام وسایل عصری را در راه حصول این آرزو و مرام ملی جستجو و تهیه میفرماید (رجوع به ماده محمد نادر شاه و محمد ظاهر شاه و سایر اعلام مذکوره) پادشاهان محمد زئی افغانستان :

امیر دوست محمد خان	جلوس	۱۲۵۹	هجری	فمری
امیر شیرعلیخان	>	۱۲۷۹	>	>
امیر محمد افضل خان	>	۱۲۸۳	>	>
امیر محمد اعظم خان	>	۱۲۸۴	>	>
امیر شیرعلیخان (مکرر)	>	۱۲۸۵	>	>
امیر محمد یعقوب خان	>	۱۲۰۶	>	>
امیر عبدالرحمن خان	>	۱۲۰۷	>	>
امیر حبیب الله خان	>	۱۳۱۹	>	>
امیر امان الله خان	>	۱۳۳۷	>	>
محمد نادر شاه غازی	>	۱۳۴۸	>	>
اعلیحضرت متوکل علی الله محمد ظاهر شاه	>	۱۳۵۲	>	>

(سوم زراعت در افغانستان)

اگر چه افغانستان مملکت زراعتی مگر به نسبت کوهها و ریگستانها و قلت آب تقریباً خمس اراضی مملکت زیر زرع گرفته شده است مشبه آب در افغانستان مشبه زراعتی زیرا باران کم و آبهای که از دریاچههای کوهها سرا زیر میشود اکثر در راه و اطراف

د کابل کالنه

بتمام مرسد وپواسطه که در افغانستان نباتات محافظ رطوبت وجود ندارد (برای علاج این نقصه طوری که حکومت در نظر گرفته است سد در حال اعمار میباید تا جریان این نوع جو بیابانها را اداره و آبیاری را آسان و تولید برق هم بنماید) . در حین زمین دیده میشود که زراعت بمواقع مخصوص محدود شد. است که اغلب آن دور شهرهای نابل، قندهار، هرات و میدانهای شمال هندوکش در جایی که آب زیاد است میباشد. در وادیها و میدانهای که توسط آب رسانائی حاصل نموده شد زراعت به پیمانه زیاد صورت میگیرد. معمولاً از یک زمین دو فصل بر میدارند و چون در افغانستان زمین برای زراعت مساعد و آب و هوا بنسبت که هم حاره و معتدل است منسوس و دره زرع قوت میگیرد. آبیاری در افغانستان عمومی و اگرچه طرق آبیاری مثل زراعت بصورت ابتدائی است با اهمیت افه نهائی که زراعت آن مامور بطور رضایت بخش از آن استناده مینماید. طرفه عالی آبیاری توسط کمانهای عادی از دریا میباشد درجه هائیکه این طریق را ساخته اند بوده و آب و دما سطح زمین است به فواصل قریب ب فضا چاههای شیب حفره دیوارهای زیر زمین بهم وصل میشوند (یعنی کاریزها) بدین ترتیب حجم آب زیاد و در جاهائیکه ارتفاع آبی می تقاضا میکند روی زمین آورده میشود. غله، میوه، چاه، پنبه، تریاک، عدسیات، نمک و حاصلات مهم افغانستان است این مملکت نسبت به میوه، حات خود مخصوصاً حربوزه، و انگور نامیست میوهجات تازه و خشک صادرات مهم خاصاً بنهند و پاکستان میباشد. اوان نباتات ادویه و صنعتی بمقادیر زیاد حتی برای تجارت هم بافت میشود (برای معرفی زراعت و وسعه زراعت از طرف حکومت مدعی زیاد بخرج و فور مدعی تجربه وی تاحیس گردید. یک مکتب زراعت در کابل هم موجود است) نیشکر و پنبه در حصص گرمسیر مملکت میروید. اراضی برای چرا گاو، و غنای چر ریاده و عادات خانه بدوشی بسیاری از مسکونین آن است نژاد ثروت در افغانستان میشود.

محاصل سبزیجات اکثر اشغال سبزیجات اهلیت از قبیل سبزی، پالک، بوز، سیر، شلغم، زردک، کرم، گدو، کچالو، لبلبو، گشنیز، باد نجان، سیاه و سرخ و غیره در حالیکه محاصل سبزیجات غیر از زراعت خود رو عبارت از خردل، شرشم، پیدانجیر و مکنک میباشد. به بمقدار وافر یافت میشود. اصول زمینداری در افغانستان به سببیکه مخلوط از قوانین حکومت، عادات قبیلوی و مملکت شخصی بیک اصول پیچیده میباشد زمینهای لامزرع ملک حکومت شناخته میشود. و اراضی مرزوه در دست مالکین شخصی میباشد که این مالکین شخصاً یا از طریق اداران وزارتین میباشد که در اوهم رفته حاصلات گندم - لاله در حدود (۶۶۶ ۱۹۱) طن از او (۱۲۸۸۸۱۰) طن جواری (۲۲ ۳۴۷۲) طن (پنبه ۸۳۵۰) طن لبلبو (۳۱۶۵۴) طن برنج (۲۵۰۰۰) طن واز دیگر حبوبات (۱۸۹۵۸۰) طن تعیین میشود.

چهارم، تولیدات

حکومت افغانستان مقصد استغناء از مواد خام و برقرار ساختن تعادل صادرات و واردات مناسکت و هم تهیه زمينه که ر برای افراد اشور از سال ۱۳۲۰ رای صنعتی ساختن مناسکت تحت بک پروگرام دقیق داخل اقدامات گرفته و با کمک و همراهی حکومت این پروژه از طرف وزارت اقتصاد ملی و بانک ملی افغانستان روی کار و از وجود آو دین موسسات صنعتی ملی موفق گردید تا اداره دزین راه پیشرفت حاصل نماید تولیدات صنعتی افغانستان افغانسان فـمأ تولیدات صنایع دستی و قسمتی هم ماشینی است. منسوجات دستی افغانستان از نایب صنایع انسانی کشور است مثلاً پنبه، کرک، شرو، پرتو، پستین، قهوه، الچه، گیم، مد، منسوجات ابرشی و غیره. مصنوعات دیگر مثل زیورات طلا، آلا آهنی ظروف مسی برخی و غیره. تولیدات ماشینی افغانستان عبارتست از منسوجات شنی صحن کوره، پارچه جت غل برای پاس، شکر از لیبو و هم مراد خام و نم خام پنبه که از تولیدات زراعتی و ماشینی گفته میشود و تولیدات مصنوعات فبریکات، جاری و دمازی و چرم گری کو کرد سازی شربتی سازی و حفظ موه هم از تولیدات عمده شربتی بحساب می آید. صنایع دستی افغانستان از ارمه قدیمه صنایع قابلی و مشغول آزاد بوده و قسمتا منسوجات دستی توسط اشترک افراد صنایع کاران چندی بعمل می آید.

صنایع ماشینی قبلاً در تحت اداره حکومت بوده ولی بعدها قرار تصمیم وزارت اقتصاد ملی اداره فبریکات تحت اختیار موسسات صنعتی گذاشته شد که فعلاً حکومت در مسائل مهم و مثل با این موسسات حقه سهیلات کار کمک و همراهی مینماید فعلاً احتیاجات عمده کشور به ماشینها آلات متنوعه، سامان برقی و غیره است که در مقابل صادرات قوه فریبنده، بشم، مبروجات و غیره وارد کشور میشود.

تولیدات چوب چار تراش در قسمت کهسار جنوبی و مشرقی کشور بهیزار ان معنا هم وجود دارد که فسا بغارج هم صادر میشود. منابع معدنی افغانستان خیلی زیاد و معنا بها میباشد ولی قبلی از آن بکار انداخته شده است مشکلات و مواع عمده که درین باره تا این اواخر وجود داشت عبارت از فقدان سرکهای خوب بود چنانچه حکومت حاضره باین حقیقت کترقی و ادرکشاف منابع معدنی تا کدام اداره بصنایع فنی و کیمیاوی اثر دارد بجوی برورده راهها و شوره ها را قریباً تمام مناسکت رای تصهیس حمل و نقل انشاء و تعمیر کرده بر علاوه معین شایان افغانی را که در خارج تحصیل کرده اند برای معانته کوها و معدنهای افغانستان تعیین و اعزام و امید فوی است که در آینده قریب منبع طبیعی

دهکامل کانی

افغانستان بصورت معنایی کسب ترقی و توسعه نماید و هم متخصصین این فن طوریکه عقده دارند باید افغانستان در آینده قرب این نقطه نظر معدنیات حائز اهمیت بزرگی گردد و این مملکت از جهت معدنیات خیالی قنی و تروتمند بوده و چندین معدن مهم آهن خام و ذغال ناحال کشف شده است چنانچه اهالی شغنان در بدخشان آهن و ذوب و سامان کار آمد خود را ازان تهیه میدارند. همچنین اراضی که علامات داشتن بطرول دران ظاهر شده است زیاد کشف و بهترین و مفیدترین این اراضی درعلاقه چتر و لایت شمالی از قبیل شبرغان و هم در موضع معروف به «تیریل» واقع بمغرب ولایت هرات بشامده پیوسته است. علاوه طلا بمقدار کم از پهای لغمان و محلات متصل و همجواری آن و از دریاهای بدخشان و قطن گرفته میشود معدن معروف نقره در رأس دره پنجشیر در هندو کش موجود است معدن آهن قریب مدار بامیان بوقرت وجود دارد و در بعضی حصص هندو کش نیز پیدا میشود معدن مس در اکثر نقاط مختلفه مملکت پیدا میشود زمانا کتون بیکار انداخته نشده اند. فولاد در شبنوار (شاخهای سفیدکوه مشرفی افغانستان) و در کاکر موجودیت دارد و نیز معدنیات سرب در هرات بکثرت وجود داشته اکثر به سرب که امروزه در افغانستان مستعملست از همانجا میباشد و هم سرب و سنگک سرمه قریب منجم ارغنداب (۳۲ میل بطرف شمال غرنی) و در دره غوربند شمال کابل پیدا میشود. در دره غوربند خصوصا در موضع فرنجل یک معدن بزرگ سرب از قدیم وجود داشته و بیکار انداخته شده است. سنگک سرمه در شاه مقصود بابا که ۳۰ میلی شمال قندهار واقفست پیدا میشود. سنگک گوگرد که آنرا از زمین بصورت قطعات کوچک بدست میاورند در هرات بوده مقدار کافی آنرا از هزاره جات بدست میاورند. سان آمونیک نیز از همان موضع آورده میشود سنگک گچ بمقادیر زیادی در دشتهای قندهار یافته میشود ذغال سنگک (شاید از نوع اینست آن) در وادی غوربند و بقریب معبر خورد کابل دستگیری و نیز بصورت وافر در خاکهای جنوب مغرب افغانستان پیدا شده و علی الاکثر در بالای آبهای کازیز و کانیالهای زیرزمینی اجرای تاثیر مینماید. یا قوت. زیرج (بازمرد) و لاچورد درجه اعلی از بدخشان بدست می آید.

معادن ذغال که دارای جنسیت اعلی و نسبتا ذخایر بزرگ میباشد در قسمت شمال هندو کش واقع و مسترگریس بجز موجودیت یکی از معدن ذغال را که در ناحیه دره سوف کشف گردیده در حدود پنججاه ملبونطن تخمین نموده بود ولی تحقیقات اکتشافی که درین آواخر از طرف هیئت (جبالو جیکل سوی آف اندیا) بنواحی ذغال دار دره مذکور بعمل آمد موجودیت ذغال دره (تورو شیشک را در راورت خوش بقدر (۱۴۶۱۳۲۴۰) طن توضیح نموده اند. همچنان هیئت موصوف موجودیت ذغال «انیشنه» و بر فک را (۲۱۹۷۲۶) طن تخمین کرده و معدن

ذغال کر که در ده میلی فابریکه قند بغلان و فابریکه نساجی بلخمری واقعتاً فعلاً در تحت عملیات اکتشافی و استخراجی بوده و موجودیت ذغال آن در چندین ملیون طن بالغ میشود که عوض تیل دیزل ذغال مذکور در محروقات ماشین قندسازی بکار میرود و ذغالیکه برای احتیاجات مرکز طرورت است از اش بشته نقل داده بکابل آورده میشود که قسمت خا که آن توسط ماشینهای بریکت بصورت قالب ریختهانده و بمصرف محروقات میرسد .

معدن طلای قندهار مستلزم تحقیقات و عملیات اکتشافی بوده نمونه های سنگی ریشه که از نقاط مختلف کشف گردیده است تا جائیکه ملاحظه میشود خام و جوان بوده بصورت ریشه های دراز جدا نمیکرد صرفاً همین ریشه که در سمت جنوبی افغانستان کشف گردیده رشته های آن بد رازی ده تاسیرده انچ میباشد که معدن آنهم ایجاب تحقیقات و عملیات اکتشافی را مینماید . معدن ابرک نیز در نقاط مختلف پیدا و بیشتر مستلزم تحقیقات میباشد . ابرک پنجشیر و میدان که از قسم (مسکویت) میباشد بسبب نزدیکی مرکز و تسهیلات ترانسپورت قابل فروش واقع شده می تواند معدن نمک سنگی در ولایت مزار شریف و قطغن بد خایر وسیع و مقادیر کافی وجود دارد و نمک رسوبی که از آب منجمد میشود در ولایت مزار شریف اندخوی میانه و نمکسار یغوریان - هرات و فرام و قند هار بیمانه بزرگ موجود است .

معدن کچ در علاقه مشرفی وردک ولایت مزار شریف قطغن - هرات و قندهار بمقدار کثیر پیدا شده دارد . معدن کرافیک تاکنون که کشف گردیده مستلزم تحقیقات میباشد . علاوتاً معدن پسر که مرمر دو افغانستان از مرمر میدان و خواجه بقره و سنگک رخام بهسود، دایزنگی، قندهار، میانه در فابریکه حجاری مرکز موبلهها و اسباب زینت تیار میکنند . سنگهای (امی تست که از خاندان کواتز) و برنیک پنفش میباشد معدن آن در قندهار کشف و بجواهر سازی به قسم آلات زیور مورد استعمال قرار داده میشود . لعل و تو مالین ، که از معدن مکشوفه بدست آمده دارای صفات خوبی نبوده صرفاً یک قسم نمونه تورمالین موسوم به « روزآیت » که دارای رنگه کلابی و از موضوع سروبی دستیاب شده است در جواهر سازی مورد استعمال قرار داده شده میتواند . لاجورد افغانستان که در نوعیت و صفات خود بهترین لاجورد های دنیا محسوب میشود بدخشان را شهرت بین المللی داده است .

پنجم : تجارت

تا چند سال قبل از جنگ بین المللی دوم یعنی از شروع ۱۳۱۰ (۱۹۳۰) هجری شمسی تجارت در افغانستان که سابق بطور انفرادی معمول بود باصوب تجارت مرو چه عصری تبدیل و با تاسیس بانک و شرکت های تجاری کشور رونق تازه کسب نمود و روابط تجاری مملکت که سابقاً منحصر بشهر های خارجی نزدیک سرحدات ممالک بود با اکثر ممالک اروپا و امریکا برقرار گردید و بانک ملی افغان در تجارت کشور سهم باری داشته و موسسات صنعتی و تجاری مملکت را عملیات این بانک تقویه می نماید . انتشار بانک نوت جمع آوری و کنترل اسعار خارجه از وظائف دافنا نستان بانک است

طوری که از احصائیه های سابق دوائر رسمی معلوم میشود قبلاً واردات از بیار رات افزون بوده و تعادل بین تجارت وارداتی و صادراتی موجود نبوده در اثر مسامی که از طرف حکومت درین قدر مدت بمل آمده است این تعادل قائم و امید قوی میرود در آتیه نزدیک صادرات مملکت بر واردات آن سبقت ورزد .

قبل از جنگ دوم جهان تجارت افغانستان با ایران روسیه و هند و از طریق هند با بعضی ممالک اروپا دائر بود مگر از چندین سال که تجارت افغانستان با امریکا نیز دائر گردیده روز بروز تجارت با امریکا در ترقی و تقریباً ۸۰ فیصد معاملات تجارتی مملکت با هند و امریکا صورت گرفته . ۲ فیصد آن با ممالک دیگر می باشد .

راه های بزرگ تجاری که با پاکستان و هند وصل گردیده است کابل و پشاور و قندهار و چمن بوده و وسائل حمل و نقل اکثراً با ساختمان جاده های عصری بواسطه موثر است . نمود فیصد ارقام صادراتی افغانستان را پوست فربه قل میوه تازه و خشک و پنبه یشم و بزغنج پوست باب دیگر فالین صدفیات بادام و دیگر مغزیات و غیره اشیا تشکیل میدهند که احصائیه ذیل نزدیک درجه میتواند برای قمار نیستیم به شرح مسشله را روشن گردانند .

معماری (۱) احصای صادرات	۱۳۲۳		۱۳۲۲		۱۳۲۱	
	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار
کشش سبز	۸۱۳۰۰۰۰	۱۰۰۰	۹۹۸۴۰۰۰	۲۸۹	۳۷۵۰۰۰	۲۰۶
کشش سرخ	۳۱۰۰۰۰	۳۳۳	۳۳۶۰۰۰	۵۲۸	۲۵۸۹۰۰۰	۷۳۶
کشش سیاه	۳۳۶۰۰۰	۱۳۳	۱۳۲۹۰۰۰	۷۲۵	-	-
سنگ	۱۰۰۰۰	۱۵۶	۱۰۹۰۰۰	۱۳۳	۶۳۰۰۰	۴۸۰
آبکشش	۱۰۰۰۰	۱۸۱۴	۱۰۰۰۰	۲۰۹	۲۴۹۰۰۰	۱۰۷۷
آبشار	۱۰۰۰۰	۴۱۹	۳۳۳۰۰۰	۲۱۱	۴۳۸۰۰۰	۱۷۰
شکار باره	۲۲۳۰۰۰	۱۵۱۳	۳۲۵۰۰۰	۵۱۳	۲۴۰۸۰۰۰	۹۹۵
بشتن	۳۶۰۰۰	۱۰	۷۲۰۰۰	۳۰	۱۲۰۰۰	۳۸
انجیر خشک	۱۹۱۳۰۰۰	۴۰۴	۱۱۲۷۰۰۰	۴۶۴	۲۸۳۰۰۰	۲۷۶
قوت خشک	۲۰۰۰۰	۷	۲۷۰۰۰	۱۱	۱۰۰۰۰	۲۰
مغز پسته	۳۳۳۳۰۰۰	۱۶۲	۲۵۸۰۰۰	۲۱۵	۲۷۳۵۰۰۰	۲۳۳
بادام	۴۵۷۰۰۰	۳۷۱	۲۵۹۲۰۰۰	۲۵۹۹	۱۸۸۱۴۰۰	۳۰۹۹
پسته پوست دار	۱۲۵۰۰۰	۱۱۵	۱۳۹۰۰۰	۳۰۰	-	-
سازیمو نامی خشک	۲۲۹۰۰۰	۲۳۱	۱۳۵۰۰۰	۱۳۶	۳۱۰۰۰	۱۲۸
جمعاً	۳۳۳۳۰۰۰	۳۱۵۰	۸۵۳۳۰۰۰	۳۲۹۱	۸۷۵۰۰۰۰	۳۱۵۸

مورد شماره (اصحای صادرات)

شرح	۱۳۲۱		۱۳۲۲		۱۳۲۳		ملاحظات
	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	
سبب تازه	۲۷۰	۱۷۵۰۰۰	۷۶۵	۲۱۷۳۰۰۰	۹۱۸	۲۲۹۵۰۰۰	
شفتالو	۲۸	۷۰۰۰۰	۲۱۰	۵۲۵۰۰۰	۷۹	۱۹۸۰۰۰۰	
آبک	۲	۵۰۰۰۰	۱۱	۳۱۰۰۰	۳	۸۰۰۰۰	
نورد آلو	۲۲۲	۵۸۵۰۰۰	۲۹۵	۷۱۲۰۰۰	۱۰۰	۹۱۰۰۰۰۰	
آلویج و آلویسبه			۲	۱۰۰۰۰	۲	۵۰۰۰۰	
سایر میوه تازه	۳۴	۱۸۰۰۰	۲۰	۵۰۰۰۰	۳	۴۱۰۰۰۰	
جمعاً	۷۵۳	۱۷۲۹۱۰۰	۱۷۵۸	۴۱۲۹۵۰۰	۱۲۲۸۱	۴۷۶۳۷۰۰	

علائقہ	۱۳۲۳		۱۳۲۲		۱۳۲۱		ملاحظات
	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	
	۳۱۱۸۸۰۰۰	۳۰۹۰	۳۰۳۶۰۰۰	۲۷۳۱	۱۷۱۳۰۰۰	۲۳۰۱	بیش
	۴۸۰۰۰	۱۹۴۶	۴۰۶۰۰	۱۴۱۰	۴۰۶۰۰	۱۰۰۰	بیش
	۴۳۱۰۰۰	۳۰۸	۴۴۲۰۰۰	۴۸۱	۴۴۲۰۰	۱۴۰	بیش
	۱۰۶۹۰۰۰	۱۲۷۹۹	۶۹۸۰۰	۵۸۶۶	۱۸۸۰۰	۵۱۷۱	بیش
	۹۴۰۰۰	۱۵۷	۳۵۵۰۰	۷۱	۱۲۵۰۰	۲۴	بیش
	۱۶۵۰۰	۷۲۵	۳۸۰۰۰	۲۱۱	۱۱۴۰۰	۱۷	بیش
	۲۲۷۰۰۰	۲۹۶	۵۶۵۰۰۰	۲۲۲	۳۵۲۰۰	۰	بیش
	۸۱۰۰۰	۲۲	۵۴۰۰۰	۹	۲۸۰۰۰	۴	بیش
	۲۱۵۰۰۰	۱۸۹	۴۱۱۰۰۰	۱۳۷	۵۷۰۰۰	۳۸	بیش
	۱۹۸۰۰۰	۱۲۰	۳۱۳۰۰۰	۲۱۲	۱۵۰۰۰	۱۰۰	بیش
	۴۱۲۰۰۰	۱۷۲	۴۷۸۰۰۰	۱۹۹	۱۶۵۰۰	۱۴۹	بیش
	۱۸۰۰۰	۴	۶۲۰۰۰	۱۲۴	۰	۰	بیش
	۲۸۰۰۰	۱۴	۲۷۸۰۰۰	۲۸۷	۷۸۰۰۰	۱۵۲۷	بیش
	۳۹۱۱۲۰۰۰	۱۹۷۴۷	۳۲۷۱۰۰۰	۱۲۳۴۳	۲۴۴۳۹۰۰	۲۸۷۳	بیش

تفصیلات	۱۳۳۳		۱۳۳۲		۱۳۳۱		تفصیلات
	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	
	۱۱۳۳۱۳۱۸۰۰	۲۳۳۱۳۱۳۱۳۱۳۱۳۱	۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۷۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۷۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	پوست قرمہ
	۲۱۰۴۰۰۰	۴۴۱۷۱۷۱	۱۸۹۵۰۰۰	۳۱۰۷۹۵۰	۱۳۴۹۰۰۰	۲۱۹۸۰۰۰	پوست زردی کوکری
	۲۷۹۰۰۰	۳۰۸۷۵	۳۳۴۰۰۰۰	۷۴۵۰۰	۵۹۱۰۰۰	۲۳۱۸۲	پوست لڑو یاہ
	۲۱۷۰۰۰	۱۵۸۳۴	۴۰۰۰۰۰	۲۱۷۱	۲۵۰۰۰	۷۱۱	پوست خاکست
	۲۰۰۰۰	۲۴۴	۱۰۰۰۰	۱۸۸	۱۰۰۰۰	۱۵۸	پوست گریہ
	۹۰۰۰۰	۲۳۹	۱۳۰۰۰۰	۴۱۳	۹۰۰۰	۲۳۳	پوست کرک
	۲۰۰۰	۱۵۲	۱۱۰۰۰۰	۴۳۷	۱۲۰۰۰	۵۰۰	ساز پرست نامی قیمتی
	۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۷۵۱۲۴۰۰۰	۲۰۳۵۷۲۹	پوست شہر پرست باب
	۴۱۹۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۴۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۴۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۵۲۴۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۷۸۷۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۱۳۳۳۳	پوست کرک سفید
	۷۰۲۷۰۰۰	۸۵۵۵۰	۷۲۵۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۷۱۵۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۴۲۱۲۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۴۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	تالیس و قالیچہ
	۲۵۵۰۰۰	۱۱۷۰۰۰	۱۱۵۰۰۰۰	۵۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۴۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	۴۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳	روسی
	۳۸۲۰۰۰	۲۴۴۵۰	۳۲۲۰۰۰	۲۵۱۰	۱۷۲۰۰۰	۵۷۹۵۰	کلر و زعفر
	۲۹۲۰۰۰	۳۵۳۴۸	۳۴۳۰۰۰	۵۷۲۳	۱۹۸۰۰۰	۲۲۴۵۲	پوست پرست و پوست چینی
	۳۵۱۸۹۵۰۰۰	۱۹۳۴۹۹	۲۷۰۸۲۸۰۰۰	۲۴۳۰۰۰	۸۹۲۳۰۰۰	۲۹۴۳۰۰	جمہا

افغانستان

صندوق (۵) اخصایزه صادرات

شرح	۱۳۲۳		۱۳۲۲		۱۳۲۱		توضیح
	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	
منو بایگیشی	۱۳۰۰۰۰	۵۰۳	۸۸۰۰۰۰	۲۵۲۷	۱۵۰۰۰۰	۵۰۱۴	
	۱۰۰۰۰	۲۴	۲۰۰۰	۴	۲۰۰۰۰	۷۰	
	۲۰۰۰۰۰	۱۷۳۴۹	۱۱۱۳۰۰۰	۴۲۵۲۱	۸۷۱۰۰۰	۳۳۷۳	
	۲۰۱۲۵۰۰۰	مختلف	۴۷۹۵۱۷۰۰۰	مختلف	۱۱۱۲۵۰۰۰	مختلف	
مختلف	۱۷۹۵۳	۲۲۰۹۰۰۰	۲۹۲۵۸۲۰۰	۲۰۵۹۲	۴۸۹۲۷		

نوع	۱۳۲۱		۱۳۲۲		۱۳۲۳		نوع
	مقدار	قيمت	مقدار	قيمت	مقدار	قيمت	
مخبره ورقه د قلم پورته	۱۹۰۸	۸۲۵۰۰۰	۲۲۹۱	۸۵۲۰۰۰	۱۱۵۲۰	۹۱۷۷۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۷۵۴۱	۱۷۲۹۱۰۰۰	۱۷۵۱۸	۴۱۲۹۵۰۰۰	۱۱۲۲۸۱	۴۷۲۰۷۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۲۸۷۳۰	۲۴۴۲۹۰۰۰	۱۲۲۹۳	۲۲۷۲۰۰۰۰	۱۹۷۴۷	۳۹۱۱۲۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۱۰۳۵۷۲۹	۸۹۱۹۲۰۰۰	۲۱۲۳۹۹	۲۷۰۰۸۲۸۰۰۰	۲۷۲۲۲۸	۳۵۱۸۹۵۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۴۹۴۰۲۵	۱۱۲۹۷۰۰۰	۴۰۰۱۲	۲۱۰۰۸۳۰۰۰	۲۷۹۵۲	۲۲۲۰۹۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۵۵۲۷۹	۲۵۵۲۷۰۰۰	۰۰۲۲	۴۰۴۲۷۲۰۰	۵۷۵۵۲	۵۷۸۵۷۹۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۱۰۳۵۷۲۹	۲۵۵۲۷۰۰۰	۲۱۲۳۹۹	۲۷۰۰۸۲۸۰۰۰	۲۷۲۲۲۸	۳۵۱۸۹۵۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۴۹۴۰۲۵	۱۱۲۹۷۰۰۰	۴۰۰۱۲	۲۱۰۰۸۳۰۰۰	۲۷۹۵۲	۲۲۲۰۹۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۵۵۲۷۹	۲۵۵۲۷۰۰۰	۰۰۲۲	۴۰۴۲۷۲۰۰	۵۷۵۵۲	۵۷۸۵۷۹۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۱۰۳۵۷۲۹	۲۵۵۲۷۰۰۰	۲۱۲۳۹۹	۲۷۰۰۸۲۸۰۰۰	۲۷۲۲۲۸	۳۵۱۸۹۵۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۴۹۴۰۲۵	۱۱۲۹۷۰۰۰	۴۰۰۱۲	۲۱۰۰۸۳۰۰۰	۲۷۹۵۲	۲۲۲۰۹۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته
مخبره ورقه د قلم پورته	۵۵۲۷۹	۲۵۵۲۷۰۰۰	۰۰۲۲	۴۰۴۲۷۲۰۰	۵۷۵۵۲	۵۷۸۵۷۹۰۰۰	مخبره ورقه د قلم پورته

جمع کل

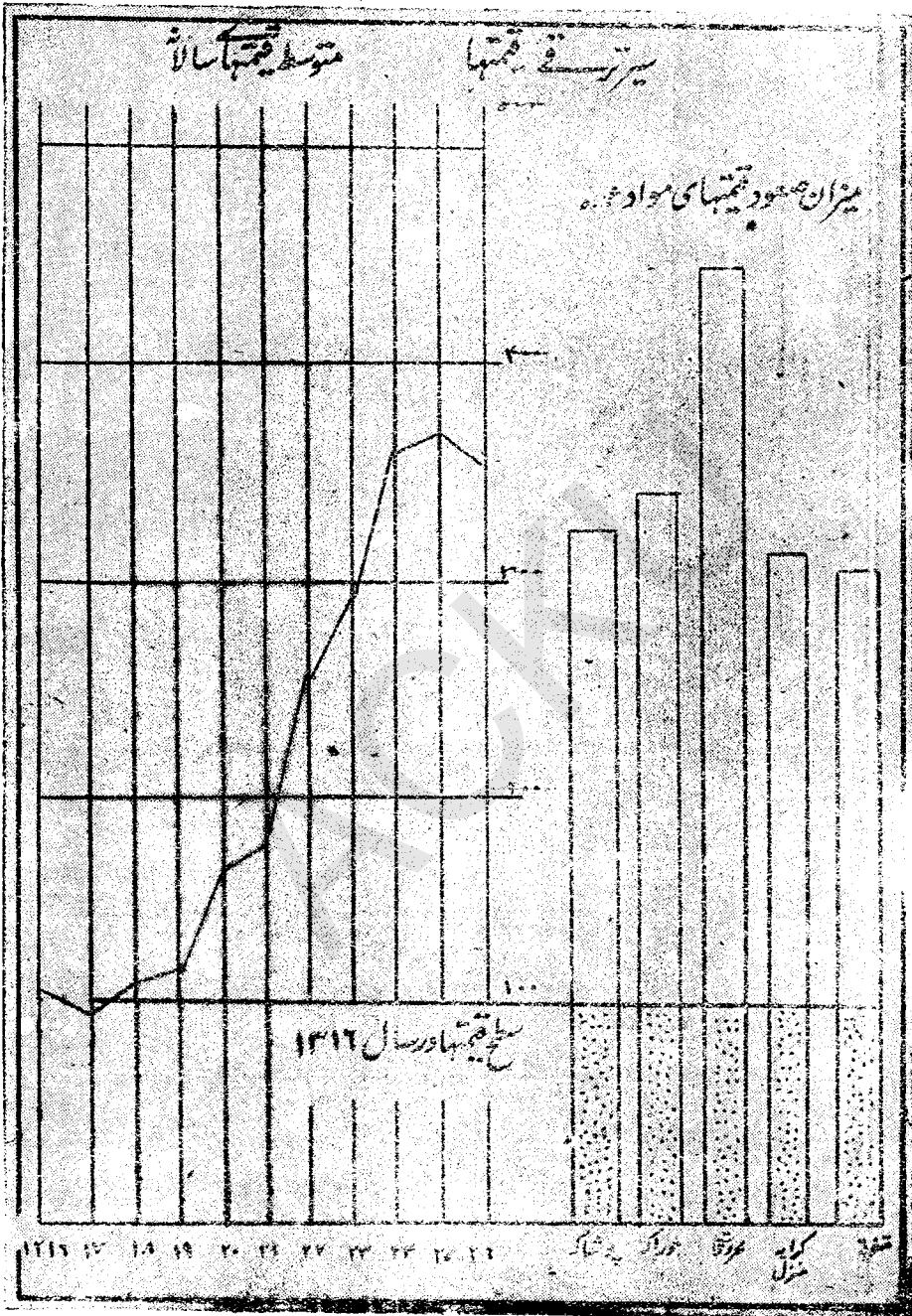
صفحه ۲۱ احصائیه واردات

ملاحظات	۱۳۳۳		۱۳۳۲		۱۳۳۱		توضیح
	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	
	۲۰۹۷۰۰۰ - ۲۰۹۷۰۰۰	تن ۱۸	۲۲۷۰۰۰ - ۲۲۷۰۰۰	تن ۲۷	۲۲۵۱۰۰۰ - ۲۲۵۱۰۰۰	تن ۳۱	سماوات برق
	۰۹۲۰۰۰۰ - ۰۹۲۰۰۰۰	تن ۲۹۸					سوزن‌های آلومینیومی
	۱۲۷۰۰۰۰ - ۱۲۷۰۰۰۰	تن ۴۸	۰۹۰۰۰۰ - ۰۹۰۰۰۰	تن ۱۰	۱۳۸۹۰۰۰ - ۱۳۸۹۰۰۰	تن ۱۲	سوزن‌های آلومینیومی
	۱۴۷۹۰۰۰ - ۱۴۷۹۰۰۰	تن ۱۰	۲۱۷۳۸۰۰۰ - ۲۱۷۳۸۰۰۰	تن ۲۳	۰۲۷۰۰۰۰ - ۰۲۷۰۰۰۰	تن ۲۵	سوزن‌های آلومینیومی
	۱۰۰۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰۰	تن ۱۸۹	۹۷۵۴۰۰۰ - ۹۷۵۴۰۰۰	تن ۲۲۵	۸۱۴۰۰۰۰ - ۸۱۴۰۰۰۰	تن ۲۵۰	سوزن‌های آلومینیومی
	۱۰۴۵۷۰۰۰ - ۱۰۴۵۷۰۰۰	تن ۲۱۰	۵۷۲۹۰۰۰ - ۵۷۲۹۰۰۰	تن ۹۵	۹۷۹۵۰۰۰ - ۹۷۹۵۰۰۰	تن ۱۲	سوزن‌های آلومینیومی
	۱۸۴۵۰۰۰ - ۱۸۴۵۰۰۰	تن ۳۷	۱۵۵۳۰۰۰ - ۱۵۵۳۰۰۰	تن ۲۲	۲۲۳۲۰۰۰ - ۲۲۳۲۰۰۰	تن ۲۰	سوزن‌های آلومینیومی
	۱۷۱۷۰۰۰ - ۱۷۱۷۰۰۰	تن ۴۲	۱۲۳۸۵۰۰۰ - ۱۲۳۸۵۰۰۰	تن ۵۲۸	۲۴۶۵۰۰۰ - ۲۴۶۵۰۰۰	تن ۵۲	سوزن‌های آلومینیومی
	۹۱۷۵۴۰۰۰ - ۹۱۷۵۴۰۰۰	تن ۳۲۷	۵۷۲۰۰۰۰ - ۵۷۲۰۰۰۰	تن ۲۴۵	۲۱۷۷۹۰۰۰ - ۲۱۷۷۹۰۰۰	تن ۱۵۵	سوزن‌های آلومینیومی
	۸۲۰۰۰۰۰ - ۸۲۰۰۰۰۰	تن ۳۲۷	۵۷۲۰۰۰۰ - ۵۷۲۰۰۰۰	تن ۲۴۵	۲۱۷۷۹۰۰۰ - ۲۱۷۷۹۰۰۰	تن ۱۵۵	سوزن‌های آلومینیومی

نوع شایه	۱۳۲۱		۱۳۲۲		۱۳۲۳	
	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت	مقدار	قیمت
مخرد کوکام سوز ط ۲۲۵۵	تن - ۲۲۵۵	۳۳۷۰۰۰۰	تن - ۱۷۵	۳۲۳۸۰۰۰	تن - ۱۹۰	۳۴۷۹۰۰۰
ادویه پو استی ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۵۲۳۰۰۰	تن - ۵۱۴	۵۷۲۰۰۰	تن - ۴۴۸	۴۸۵۴۰۰۰
آبزی سافت و سافت ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۱۹۰۰۰۰	تن - ۱۱۰	۲۷۱۰۰۰	تن - ۱۱۵	۱۷۵۰۰۰
وسایه نقدی ایسکی کوزن	تن - ۲۲۵	۲۰۰۰۰۰	تن - ۲۴۵	۳۵۶۰۰۰	تن - ۳۱۲	۴۱۳۰۰۰
قزوین قزوین سوز ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۲۰۰۰۰۰	تن - ۲۵۰	۲۸۷۰۰۰	تن - ۴۵۱	۸۱۲۵۰۰
اشیاء نظار سوز ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۲۰۰۰۰۰	تن - ۱۱۰	۵۵۷۹۰۰	تن - ۳۷۰	۱۹۹۸۰۰
کری عطاسوز ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۲۰۰۰۰۰	تن - ۳۲۰	۳۹۷۰۰۰	تن - ۵۵۰	۷۲۲۶۰۰
بانی استیبا ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۲۲۸۱۳۰۰	تن - ۱۹۲۱۰۰۰	۲۱۵۹۸۰۰	تن - ۵۴۰	۵۹۶۷۰۰
جمعا صفر پورا ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۸۲۸۹۱۰۰	تن - ۶۱۵۹۸۰۰	۹۲۹۴۱۰۰	تن - ۱۲۰	۱۲۰۰۰۰
جمعا صفر آکل ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۲۲۲۲۳۰۰	تن - ۵۵۴۰۰۰	۵۵۴۰۰۰	تن - ۱۲۰	۱۲۰۰۰۰
جمعا صفر دودم ۲۲۵	تن - ۲۲۵	۲۸۵۱۷۰۰	تن - ۵۵۴۰۰۰	۵۵۴۰۰۰	تن - ۱۲۰	۱۲۰۰۰۰
مجموع کل		۳۴۴۰۷۱۰۰		۳۸۰۹۰۰۰		۳۴۰۱۲۱۰۰

اصحایب آرتقا بجا کتبه در زمانه و زمانه اوله سال ۱۳۳۸ هجری تا سال ۱۳۴۰ هجری

ملاحظات	واردات	اصحایب	ملاحظات	مجموع
اصحایب	۳۳۴۰۰۰۰۰۰	اصحایب	۳۰۵۰۰۰۰۰۰	۱۳۱۱۰
+	۳۲۳۳۰۰۰۰۰۰	+	۳۰۱۱۰۰۰۰۰۰	۱۳۱۹۸
+	۳۰۹۴۰۰۰۰۰۰	+	۲۹۷۰۰۰۰۰۰	۱۳۲۹
+	۲۹۴۰۰۰۰۰۰۰	+	۲۸۳۰۰۰۰۰۰	۱۳۳۸
+	۲۸۰۰۰۰۰۰۰۰	+	۲۷۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۴۷
+	۲۶۷۰۰۰۰۰۰۰	+	۲۵۸۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۴۴
+	۲۵۰۰۰۰۰۰۰۰	+	۲۴۴۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۴۴
+	۲۳۷۰۰۰۰۰۰۰	+	۲۳۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۴۴

فیلا بازار پوست قره قلی در لندن بود مگر بعداً در اثر حواث جنگ دوم این بازار با آمریکا منتقل گردید، اکنون تمام پوست قره قلی افغانستان و مقادیر زیاد پشم روده و قالین با تازوئی و هم قسمتی از پشم و اصفهات پنبه پوست باب روسیه و هند و پاکستان و میوه جات و مغزات، سزیجات و غیره به هند و پاکستان صادر میشود منسوجات پشمی ماشینی، کبسوایی - روسین - شکر - آلات خودکار و جای ۷۷ درصد ارقام واردات افغانستان را تشکیل میدهد ارقام بهترین واردات این مملکت منسوجات نجیب است. تولید آلات ماشینی برای پشرفت پروگرام صنعتی افغانستان در قلم دوم محسوب میشود.

تقریباً ۲۷ درصد ارقام واردات افغانستان از هند و پاکستان و ۷۳ درصد دیگر آن از ممالک دیگر با بصورت ترانزیت از پاکستان و یا از سرحدات شمالی ممالک صورت میگردد که اموال مهم وارداتی حسب ذیل است:

(۱) محصولات زراعتی چای (سز و سیاه)، کافی، کنکو، شکر و همه انواع شیرینبها و پسته ها، تنباکو، سگریته، سگار، مرج سیاه، تمر هندی، مین و دیگر انواع مسالنه جات و ادویه، (۲) معدنیات - احجار کربنه، سیمنت، ذغال سیاه، ملام، قره آهن، مس، فولاد، زنگنه، برنج، پلانیم (طلای سفید)، بطرول، روغن موتور، قیر و غیره . . .

اشیا و اجناس ساختمانی - ماشین و آلات آن، موتور لاری، سائرها، ماشینهای خیاطی، ماشینهای فلاحی، اسلحه و جاشاخه، طیاره، آلات موسیقی، سائرها و دستگامهای فنر مثل میزان، الحراره و غیره، تیلورن، بلدگراف، رادو، داینمو، هاوسائرها، اجناس الکتریکی، ساعت و عینک، انواع دور بشها، ادویه طبی، آلات و اسباب طبابت، منسوجات پشمی و پنبه، اسباب سبببازی از قبیل تهراب، بنیان، عرفیابک، زبر بیراهنی، تویه، دستکش، کفش، بابوکن و سامان ورزش، ظرف غذا، نقش، بنجه و کارد سامان قرطیبه و اوایم دقنر و کتوت، عطریات چینی (بیزار زری) پوست، کلبوش، مصالح تعمیر و فرنیچر و غیره، اراتازوئی عمدتاً آلات وود کار، راندو، ماشنها، خیاطی، سامان عکاسی، منسوجات پشمی و پنبه با افغانستان وارد میشود. قبل از جنگ دوم جهان قسمت مهم واردات افغانان از جاپان صورت میگرفت که این توسعه تجارت پشمی بر دو سبب بود یکی ارزانی اموال جاپانی و دیگر سیاست مالی افغانستان که عبارت از افزایش واردات ممالکی که بصرف اقتصاد این کشور مقرون بود و ازین نقطه نظر بود که واردات المان و انگلستان هم به افغانستان زیاد گردید. بعد از جنگ بین المللی دوم خصوصاً بعد از تقسیم هند (به هندستان و پاکستان) یک سلسله مشکلات در تجارت خارجی افغانستان پیدا شد و موانع حمل و نقل و ترانزیت در خاک پاکستان مانع بزرگی برای تجارت وارداتی و صادراتی افغانستان تشکیل داده و کساد بازار مواد صادراتی افغانستان و افزایش مصارف

اسعار خارجه برای پروگرام های تجربوی، مملکت افغانستان رابه قلت اسعار چهار وموازنه صادرات و واردات و روی هر فرقه تمام تجارت را دچار سخته گردانیده است که حکومت با تمام قوا برای رفع این نقصه ذریعه تزئید تولیدات صرف مساهمی مسکنند .
انتشار بانکنوت از طرف (د افغانستان بانک) بعمل می آید که نشر بانکنوت ها و مسکوکات فلزی به (۶۵۰) ملیون افغانی بالغ میشود . ضمانت آن قرار اساسنامه بانک پنجام فیصد بصورت طلا، نقره و اسعار خارجه میباشد که فعلا این پشتوانه بیشتر در حدود صد فیصد رسیده است . و قرار بکنه سالنامه اقتصادی سال ۱۲۲۶ توضیح نموده است بیلانس سال ۱۳۲۵ . د افغانستان بانک قرار ذیل است :

دارائی :

- ۱) : صندوق های مرکز و نماینده گی های داخله و خارجه و بانکهای معامله دار ما
در داخل و خارج : ۲۹۸۵۴۸۰۳۹ افغانی
- ۲) : طلا و نقره ذخیره پشتوانه نوت در موجودی ما به مرکز و خارجه : ۶۰۰ - ۵۷۶۸۵۰۵۳۴
- ۳) : قرضه ما بدوائر و مؤسسات صنعتی و تجارنی : ۵۲ - ۱۸۶۳۱۲۱۸۰
- ۴) : اشتراک به مؤسسات صنعتی : ۲۶۰۳۳۲۷۵ -
- جایداد منقول صد فیصد استهلاك شده قیمت جایدار غیر منقوله بعد از وضع استهلاك تدریجی : ۵۴ - ۷۵۹۷۵۷
- جمع کابل دارائی ما : ۱۸ - ۱۱۳۵۱۰۴۴۸۶

بدهی ما :

- ۱) : از سرمایه تأدیه شده : ۱۳۰۰۰۰۰۰۰ افغانی
- ۲) : از ذخیره پس انداز بانک : ۶۹ - ۴۳۳۶۴۳۵
- ۳) : از نشتیات بانکنوت ذریعه دولت و بانک : ۷۹۹۹۹۵۱۱۰ -
- ۴) : از مشتریان خود به افغانی و اسمعاری که اسعار آن قیمت روز تبدیل شده : ۱۶ - ۲۴۶۰۵۲۶۰۲
- ۵) : از امانت های مفاری و غیر مفاری : ۴۷ - ۴۶۳۳۵۶۱۷
- ۶) : منافع سنویه : ۸۶ - ۲۸۴۸۴۷۲۰
- جمع کلی بدهی ما : ۱۸ - ۱۳۵۱۰۴۴۸۶
- واز بانک ملی سرمایه و ذخیره مؤسسه :
- الف) : سرمایه : -
- ب) : ذخیره (و) (نفع سرمایه) : -

جمع کابل : ۵۵۳۶۴۰۰۰۰ -

تشریحات فوق ما که دارای هردو بانک را معین می نماید، تمام آن به اتباع افغانی تعلق دارد و اتباع خارجه حق خریداری اسهام بانکهای افغانی را ندارند.

علاوتاً برای فیصله منازعات تجارنی در مرکز کابل و ولایات یک محکمه بنام (محکمه فیصله منازعات تجارنی) وجود دارد که تمام مسائل متنازع فیهای بین تجاران را در امور تجارنی شان فیصله وحل می نماید.

ششم: حمل و نقل و خطوط مواصلات:

افغانستان مملکت کوهستانی است که خط آهن و دریا های قابل کشتی نداشته تمام امور حمل و نقل آن بواسطه موترهای لاری، حیوانات بارکش مثل شتر، اسب، خر، گاو، فاطر صورت میگیرد.

چون قسمت مرکزی مملکت کوهستانی و صعب المرور است تعمیر سرب موتر رو دران حصه دارای مشکلات زیاد و دورا دور این قسمت مرکزی که نسبتاً هموار و مسطح میباشد سر کهای موتر رو تعمیر گردیده مراکز عمده و پرنفوس مملکت را به کابل وصل مینماید. محمولات افغانستان که بیشتر از دوسد ملیون طن در سال میرسد تماماً حمل و نقل این محمولات بواسطه موتر و پشیر آن ذریعه حیوانات بارکش بداخل و خارج مملکت صورت میگیرد. که اگر تولیدات مواد خام و مصنوعات داخلی بپیمانه بیشتر انکشاف نماید برای افغانستان وجود بیشتر از ده هزار لاری ها لازمست.

از زمانه های بسیار قدیم موقعیت جغرافیائی افغانستان سبب شده است که راه های این مملکت نقطه تقاطع بس مهم مواصلاتی را تشکیل داده اروپا و آسیای کوچک را بنهد و پاکستان و حصه جنوبی شرق اقصی متصل میسازد. اگرچه کشف راه بحری بطرف هند علی الخصوص احداث کانال سویس این راه بحری را بکلی حذف نمود. اما میتوان گفت که تکامل وسایل نقلیه عصری یعنی اتوموبیل و طیاره اهمیت قدیمی این راه اقتصادی را نه تنها دوباره احیا بلکه شاید با اهمیت آن افزوده و هنوز هم می افزاید.

وضع طبیعی این سرزمین علاوه از اهمیت بین المللی که دارد عبور و مرور از طریق بری را نسبتاً بحد کافی بسط داده و راه خشکه در افغانستان بیگانه نوع ترافیک بپیمانه بزرگ نیست که زندگی و سیر تکامل کشور منوط و منحصر به آن میباشد چنانچه اگر فرض کنید ترافیک راهای خشکه در آینده این مملکت نیز موقعیت بارزی خواهد داشت بقلط نرفته ذی حق خواهند ود. و علی الجملة فراموش نشود مسئله اهمیت داشتن قطار آهن و جنبه اقتصادی آن در افغانستان باید بانهايت احتیاط تحت مطالعه قرار گیرد چه احتمال میرود فقط يك يادو خط عمده که میتوان مقتصدانه اش دانست با نسج خط آهن بین المللی قابل اتصال

باشد . اما ترافیک بری دیگر مغزو صا ترافیک داخلی مملکت بالای سرک صورت خواهد گرفت . تمام طول سرکها و راهای خشک که در افغانستان فریب ۳۷۸۳۲ کیلومتر میباشد که از آن جمله ۸۰۰۰ کیلو متر آن موتر رو گفته میشود ، که در بعضی مواضع مشکلات زیاد مانع عبور و مرور عرادها میباشد مخصوصا فطمانی که رو به خامه دارند و حصصی که محل تقاطع دریاها با سرک میباشد . علاوه بر آن برف کویه در دره های کوهستانی مواضع زیار بیش میکند ، از لحاظ اهمیت اقتصادی و اداری تمام سرکها و راه های کشور بسه درجه تقسیم شده است . طول سرکهای درجه اول یعنی لین های عمومی حاضره . بالغت بر ۲۵۵۷ کیلو متر و طول سرکهای درجه دوم و سوم به ۴۶۸۵ کیلومتر . طول راه های کاروانی متجاوز از ۲۹ هزار کیلومتر محسوبست . تشکیل نهج سرکها و صورت لین بری آن با وضع طبیعی و توپوگرافی مملکت ارتباط کلی و کاملی داشته بواسطه که در حصص وسطی افغانستان یک سلسله جبال شامخ و صعب المروری واقع یافته معینا سرکهای عمده که ما آنرا لین عمومی میخوانیم صورت یک حلقه را در محیط کشور بخود داده است که مناسبتا از آن شاخها منشعب گردیده و رهنمونی بخارج مینماید بالای این حلقه شهر های مهمه کابل - غزنی - قندهار ، هرات ، مینه ، اندخوی ، مزار شریف - بلخمری - دواب و چهار بیکار واقعست و هم از کابل طرف مشرقی - جنوبی - قطغن و بدخشان خطوط موتر رو تمید و ازین راه های عمومی شاخهای متعدد محلی که موتر رو میباشد نیز جدا شده اند و حکومت درین اواخر باصلاح و تعمیر خطوط موتر رو افغانستان سعی بیشتر نموده بفواصل مینه برای استراحت مسافرن هونلها تعمیر کرده اند که اگر مسافر قبل از رسیدن بموضع مذکور تلفونا فرمایش خوراک و اطاق رهائش را بهوتل بدهد غذا و جای شب باشی با استراحت تهیه شده میتواند .

راهای تجارتی که افغانستان را با ممالک همجوار مربوط میسازد ذیلا توضیح میگردد :

- ۱- از راه هرات و اسلام قلعه به ایران سرک موتر رو
- ۲- از راه هرات و کشک » » » روسیه
- ۳- از راه مینه و قرقین » » » »
- ۴- از راه مزار شریف و بنه کیسر » » » »
- ۵- از راه نورستان ، بدخشان » تر کستان شرقی کاروان رو
- ۶- از کابل و خیبر » پاکستان سرک موتر رو
- ۷- غزنی و فلات غلرائی » دره گومل پاکستان کاروان رو
- ۸- از راه شتر گردن و دره های پیوار » یار اچنار و کرم » »
- ۹- قندهار و سپین بولدک » بلوچستان موتر رو

افغانستان با اتحادیه یستی و تلگرافی بین المللی از ۱۹۲۸ باین طرف شاملست پوسته توسط موتر بسرحدات پاکستان و روسیه و ایران حرکت و بمامورین پسته سرحدی ممالک مذکور تسلیم داده میشود .

در داخل مملکت استانه های تلگراف و تلفون که عده تلفونها تقریبا به سه هزار بالغ میشود موجود میباشد يك مرکز بزرگ تلگراف بی سیم در کابل وجود دارد که بارو یا و امریکا و شرق اقصی مستقیما در تماس میباشد. تلفون بی سیم کابل نیز با تمام نقاط دنیا مخابره میتوانند. علاوه برین در تمام ولایات دستگها های بیسیم وجود دارد که با نقاط داخلی افغانستان و برخی نقاط ماورای سرحد در تماس و تلگراف سیمدار و تلفون در تمام مملکت وسعت داشته طول این لینهای عمومی به (۵۰۰۰) میل واز لینهای فرعی به (۲۵۰۰) میل بالغ میگردد . رویهمرفته کوچکته این نقطه در تشکیلات ملکیه بواسطه خطوط تلفون بمراکز مربوطه ملحق میباشد که رویهمرفته وسائل مخابراتی در افغانستان روپسکامل بوده برای توسعه آن بلانهای بزرگی در نظر گرفته شده است .

هفتم: اوزان و پیمانها

اساس پول افغانی - ابقا متکی بر رویه کابلی بود که يك رویه کابلی مسوی دو مثقال نقره مضروب، قران نیم رویه و يك رویه مساوی شصت پیسه میشد. اما از ۱۳۰۰ باین طرف واحد رسمی مسکوکات افغانستان (افغانی) است که دارای ۱۰ گرام نقره و عیار آن فیصد ده میباشد يك افغانی برصد پول تقسیم و از حیث اعتبار تبادلوی تقریبا ۱۳ - افغانی و ۳۳ پول معادل يك دار انازونی - ۴ - افغانی مساوی يك کلدار پول مروج همنوستان و پاکستان و ۵۳ افغانی و ۴۳ پول معادل يك یوند انگلیسی میباشد. در افغانستان تا ۱۹۳۵ مسکوکات فلزی متداول بود که در ضرابخانه شاه سکه میشد بعد ازان تاریخ نوت یا پول کاغذی نخست از طرف وزارت مالیه و بعدها از طرف (د افغانستان بانک) که بگانه بانک صدور نوت است در معرض انتشار گذاشته شد نوتهای منتشره از قبل (۲ - ۵ - ۱۰ - ۲۰ - ۵۰ - ۱۰۰ - ۵۰۰) افغانی کمی و سکه های فلزی مروج بازار (۵ - ۱۰ - ۲۰ - ۲۵ - ۵۰) پولی تحت استفاده و چلند میباشد .

مقادیر در حسابات دولتی و موسسات ملی و شرکتهای سیستم (متریک) رایج است و همچنان

واحد طول در معاملات روزمره بازار متر است ولی گرام و کیلوگرام در معاملات جاریه شهر و اطراف آن هنوز عومیت ندارد و آنچه مروج است عبارت از سیر اجزاء و اضعاف آن میباشد بدینقرار:

۲۴ نخود يك - مثقال ۴ - مثقال يك خورد - ۴ خورد یکیاو - ۴ یاویك چارك - ۴ چارك

یک سیر - ۸ سیر یک من - ۱۰ من یا هشتاد سیر یک خروار . که یک مثقال مساوی - چارو نیم گرام - یک خورد مساوی ۱۱۲ گرام دیک خروار مساوی ۵۷۳ کیلو گرام (۴۴۰) گرام میباشد . اندازه طوای که در بعضی حصص اطراف و دهات کابل گناه گناه استعمال میشود عبارت است از گز شاه که گز شاه (یا گز کابل مساوی است به ۱۹۹ ، ۴۱ - انچ - اجزاء گز شاه ۴ بار مساوی یک کره - ۴ کره مساوی یک چارک - ۲ چارک مساوی یک گز شاه .

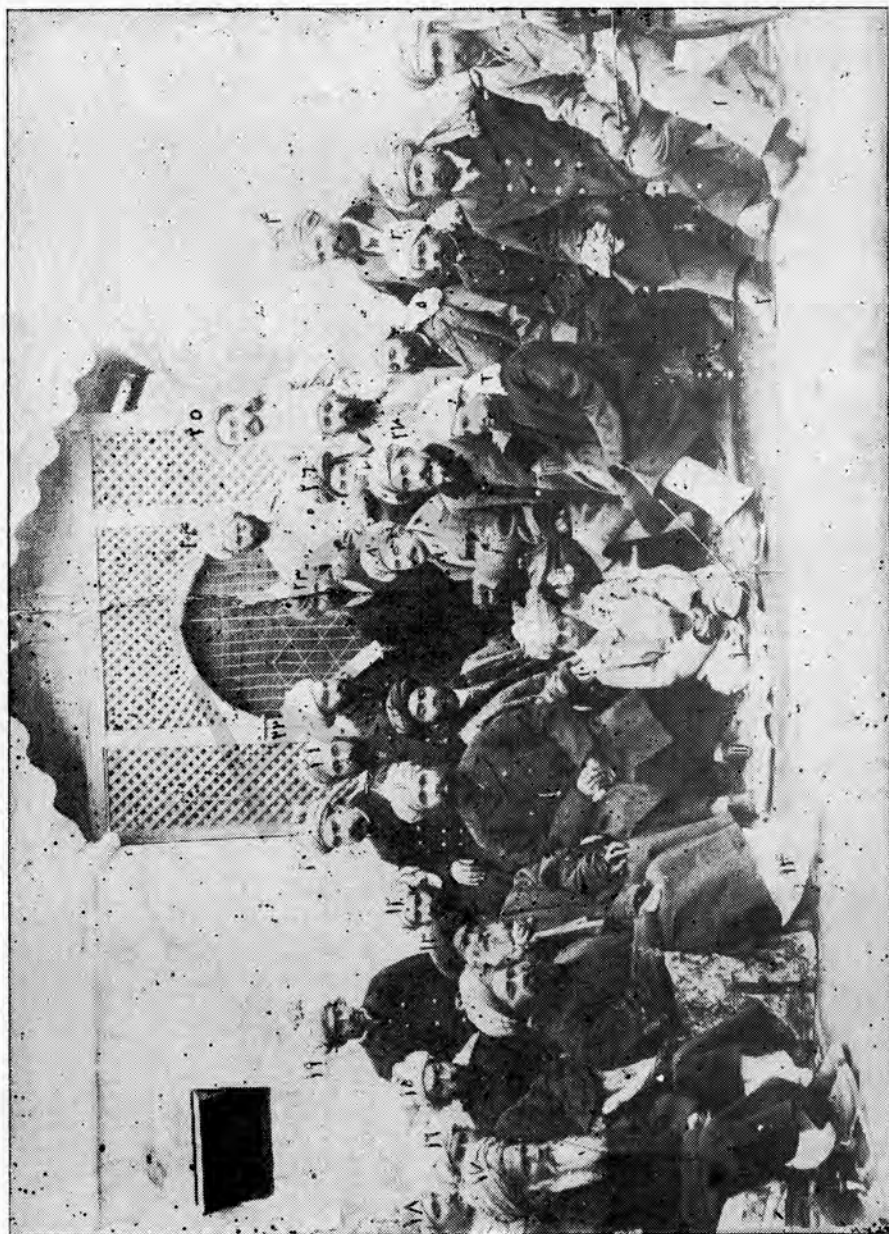
گز جریب مساوی ۲۹ - انچ مساوی ۷۳۶ سانتی متر - یک جریب زمین مساوی ۶۰ × ۶۰ گز اجزای جریب ۹ مربع گز جریب مساوی یک بسواسه (یک ضلع بسواسه مساوی ۲۰ ، ۲۰۹ متر ۲۰ بسواسه = یک بسوه یک ضلع بسوه = ۹ ، ۸۷۶ » ۲۰ بسوه = یک جریب یک ضلع جریب = ۴۴ ، ۱۸۲ د

۵ جریب یک ضلع یک هکتار یا صد آر . یک اکر مساوی $\frac{1}{4}$ آر د یک آر مساوی ۲۹۴۴ متر . یک کره مساوی ۰۰۰ : گز جریب مساوی ۲۲۲۲ یار د انگلیسی مساوی

هشتم : مالیة محصولات

در افغانستان عایدات عموماً از محصولات کمر کی - اراضی - مل مواشی - و مالیة بر عایدات تشکیل میباشد و مطابق قوانین مخصوصه اخذ و مالیات اراضی به تناسب طرز آبیاری هر موضوع استحصالی میشود . در سال ۱۹۳۳ یک شرکت بنام شرکت سهامی که از دارائی حکومت و شخصی مرکب بوده تشکیل و در آسیا و اروپا شعبات خود را قائم کرد . نام این را بانک ملی و در سنه ۱۰۴۰ بانک دیگری بنام بانک مرکزی یاد افغانستان بانک بحقوق مخصوص صدور نوت و کنترول تبادلات اسعار خارجه تاسیس شده که اصولنامه هر دو بانک مذکور قرار ذیل است :

بانک دواتی یاد افغانستان بانک (علاوه از اینکه بانک عمومی صدور نوت است نامه محاسبات مسکوکات را در دست دارد و حساب تبادلات خارجه را اجرا میکنند و هم تمام امور بانک شعبات دولتی را بجز محاسبات پس انداز کار میکنند و اما بانک شرکت سهامی (یا بانک ملی افغان) اجزای خود را با امور بانکی تجارتی محدود ساخته و محاسبات پس انداز ها را با دوام نگاه میکنند امور دیپوزیت های مخصوص فروش ، تجارتی و شخصی - خرید و فروش سهام در موسسات تجارتی افغانی و استعمال مالیة گیری معاملات تجارتی خارجه برای صادر کننده گان افغانی از جمله کار های بانک مذکور است . نمایندگی شرکت مذکور در نیویارک برای فروش تولدات افغانی مثل پوست قره قل ، پشم تزیینات و مایحتاج موسسات تجارتی افغانستان را

تجمع بعضی از سران معروف قوم افغان در قرن ۱۹ میلادی

خریداری میدارد اما نمایندگی د افغانستان بلك در نيويارك تمام معايبات دالری حکومت و بلك ملی افغان را اجرا میکنند. رويهمرفته عايدات سالانه حکومت به ۴ صد مليون افغانی بالغ میشود که ۹۰ فیصد آن از مالیات مازد كورة فوق بدست می آید. بودجه حکومت نیز بهمین انداز میسر شده که یعنی بسد و ن کسر و قرضه موازنه میشود. بااینهمه عايدات دولت و ثروت ملی اگر مشکلات جنگ اخیر و نتیجه آن در اقتصادیات ممالک زیر نظر گرفته نشود رويه ترقی و سوية زدگانی خصوصاً بادر نظر گرفتن پلان های اقتصادی که برای توسعه زراعت صنایع و تجارت - امور مواند عامه و غیره سر دست است رويه بلندی میباشد.

نهم : ملت

تمام کسانیکه در خاک افغانستان زندگی دارند بنام (افغان) یاد میشوند و مفهوم لغوی افغانستان (موطن افغانها) است ممالک (ملت افغان) در نظر مردم افغانستان دو مفهوم دارد یکی رسمی که ۱۲ ملون باشندگان خاک سیاسی افغانستان را دربر میگیرد و دیگری مفهوم ملی که دامنه آن وسیع تر است و باشندگان ماورای شرقی خط سیاسی (دیورند) تا مجرای اندوس در آن شامل میباشند و کتله افغان را بحیث يك بلاك واحد در بر میگیرد و این مفهوم نظر اکثر دانشمندان خارجی اهم از جغرافیا نسکا ران و مورخین اهمیت بسزائی دارد و روح و قوت واقعی مفهوم (ملت افغان) و (کتله افغان) در همین تعبیر ثانوی مضموم می باشد .

ملت افغان به مفهوم رسمی و ملی خود از نقطه نظر عرق و نژاد مربوط بیکی از شاخه های آریائی است که حین انشعاب اقوام آریائی از (آریانه و یجو) حوزه علیای سردریا و آمو دریا چیزی فوج فوج بطرف غرب آسیا و خاکهای اروپا برا گنیده شدند و شاخه بطرف جنوب متمایل گشت و اراضی بین آمو دریا و سند را اشغال نمود و دسته های ازان بطرف شرق و غرب به شمال غرب هند و ایران کنونی منتشر شد و به اساس این ارتباط نژادی افغانها بطور کلی و دسته جمعی هسته مرکزی کتله (هند و ایرانی) تشکیل میدهند . بملت تقرر همین اقوام آریائی بین مجرای دو رودخانه ای که ذکر شد افغانستان در عهد باستان بحیث (موطن آریا) بنام (آریانا) مسمی شده بود . شبهه ای نیست که قبایل آریائی مسکونه افغانستان تا بلك اندازه زیاد هنوز اسمای قبایلی قدیم خویش را حفظ کرده اند که از لحاظ تاریخ جزء عنعنات آنها محسوب میشود ولی اشتباه نباید کرد که این نوع اسماء شباهت به شاخه های درختی دارد که در اصل نه یکجا میشوند و شجره نسبی ملت افغان را تشکیل میدهند . افغانها از نقطه نظر

« انټرو بولوژی » یعنی شناسائی بشر از نقطه نظر ساختمان اعضاء (وولی کوسه نال) اند باصطلاح ساده تر جمجمه دراز رخ دارند. قامت ایشان عموماً بلند و متناسب است دماغ بلند عقابی دارند چهره ایشان مقبول و جذاب و دا رای ریش بلند میباشد و زندگانی در کوهها و دره ها عضلات ایشان را نیروی مخصوصی بخشیده و بصفت مردمان کوهستانی نیرومند و چست و چالاک دلاور و شجیع و زحمت کش و قانع و سخت سر میباشد و شجاعت و مناعت طبع از صفت افغان گذشته مرادف اسم اوشده است .

مردم افغانستان بااساس ایجابات محیطی کشور خود چیزی زمین دار و زارع و چیزی هم مالدار و کوچی هستند ، از جمله ۱۲ میلیون باشندگان حدود رسمی خاک افغانستان ۹ میلیون آن مسکون و ۳ ملین آن کوچی می باشد ، آنها یکجه حیات متمرکز دارند بیشتر در حوزہ های هری رود و آمو دریا و ارغنداب و کابل تقرر دارند و جمعیت شهر ها و اطراف آنرا تشکیل میدهند . چون سه ربع مملکت افغانستان کپستانی است و وسایل حمل و نقل و طرق و شوارع هنوز محدود است زندگانی مردمان متمرکز افغانستان در زمان حاضر بیشتر جنبه ده نشینی دارد و بطور مجموع از میان ۹ میلیون نفری که ذکر شد یک میلیون آن شهر نشین و باقی ۸ میلیون دیگر آن در قراء و قصبات زندگانی دارند و هزاران ده کده فشنک و وادیها و دامنه های دره هارا فراگرفته است و محصولات زراعتی مملکت تماماً نتیجه فعالیت ایشان میباشد . طبقه کوچی و مالدار افغانستان به سه ملین نفر بالغ میشود . مالداري و چیرانیدن رمه های بزرگ حیوانات و باز کپستانی بودن مملکت و اختلاف آب و هوا بیشتر سبب این نوع زندگی شده . رژیم حرکت تابستانی و زمستانی مردمان کوچی افغانستان تابع اوضاع جغرافیائی آنست کپستان مرکزی هزاره جات و فلات پامیر دو نقطه ایست که کوچی های جنوب و شمال هند و کش در فصول تابستان در آن جمع میشوند و زمستان در زمین های هموار حواشی مملکت پایان می آیند و حتی قسمتی درین پایان شدن به وادی سند حتی به ماو رای شرقی آن رهسپار میگرددند و درین حرکت دائمی قسماً در خرید و فروش و تجارت هم دخالت دارند ولی حکومت از تقریباً (۱۰) سال به این طرف پیوسته سعی دارد ، این کوچی هارا در اراضی جدیدیکه ذریعه ساختن بندها و کشیدن انهار تازه تحت آبیاری می آید اسکان نماید . بیشتر گفتیم که شجاعت و مناعت طبع مرادف کلمه افغان شده افغانها به آزا دی خود و کشور خود علاقه نام دارد و تاریخ ثابت ساخته است که بحکم شعور ملی همیشه متجا وزین را از خاک خود زانده اند .

آنچه امروز نام دیمو کراسی یاد میشود در اساس روحیات افغانها داخل است . افغانها به اساس تشکیلات قدیمه قبایلی و عنعنات تاریخی و احکام دیانت اسلام خیلی دیمو کرات مشرب اند و مشوره و برادری و برابری تهداب زندگانی شخصی و خانواده کی - قبیلوی - ملی - و مملکتی ایشان را تشکیل میدهد طوری که میتوان گفت (شعور ملی) افغان به قالب همین مفکوره

ریخته شده است. افغانها در لباس و پوشاک ظواهر ساده را رعایت میکنند مهمان نوازی از شعایر ملی آنهاست. حفظ شرف و ناموس از امهات مسائل حیاتی آنها میباشد دیندارند و بشعائر مذهبی علاقه مخصوصی دارند. دارای ذکاوت خیلی میباشد و در فرا گرفتن علوم و مبادی تهنید و تمدن جدید استمداد زیاد دارند زنان افغان عموماً مردانه صفت هستند به استثنای عده محدودی در شهرها که تنها به امور خانه و تربیه اولاد خود اشتغال دارند باقی همه چه در قراء و دهات و چه در میان مردمان کوچی با مردها در امور اجتماعی سهیم اند و در مجاری دفاع خاک وطن پیش قراول صفوف مردان را تشکیل داده اند. ملت افغان از نقطه نظر میرزات و شعائر ملی درین گوشه آسیا شخصیت بارز و ممتاز دارد و این شخصیت بدانها تلقی بخشیده که مفهوم آن در نظر مدققین باریک بین فرارنگر شده رول و مقام اجتماعی آنها در تاریخ آسیائی معین کرده است. (ارسالی انجمن تاریخ)

دهم: حکومت و اداره

حکومت افغانستان شاهی مشروطه است. در حکومت افغانستان قوه اعلی مقننه به پارلمان که از شاه امیان و شورای ملی مرکب است مربوط میباشد. اعضای مجلس اخیر الذکر از طرف ملت برای سه سال انتخاب و اعضای مجلس اول الذکر برای مادام العمر از طرف پادشاه انتخاب و در تمام مدت سال اجلاس میکنند مجلس شورای ملی که از ۱۲۹ نفر نمایندگان منتخبه مشتمل میباشد بین ماهی جوزا و میزان (می و اکتوبر) اجلاس و بعداً در هر وقت سال برای اجلاس خواسته شده میتوانند. علاوه برین يك مجلس شورای بزرگ دیگر هم است که عندالایجاب برای بحث در مسائل بزرگ سیاسی اجلاس شان توسط شاه تقاضا و آنرا (لوی جرگه) نامیده علماء - مشایخ و کلان شونده گان هر طبقه ملت علاوه بر وکلای اوشان دران مجلس حضور بهم میرسانند - که در تمام مواعداقامت خود به مرکز مهمان حکومت بوده مسائل پیچیده سیاسی را بمشوره اوشان حل و فصل مینمایند.

قوه اجرائیه بدست کابینه وزراء که در رأس آن صدر اعظم قرار گرفته (مرکب از وزارت حربیه - امور خارجه - داخله - عدلیه - مالیه - معارف - اقتصاد ملی - فوائد عامه - صحیه - مخابرات معادن - ریاست های مستقل زراعت و مطبوعات) میباشد مفوض بود. فوائین باسناد شریعت اسلامی و در هر مرکز ولایات و حکومتات اهلی و در مربوطات شان که حکومتهای کلان و حکومتیهای (درجه اول، دوم و سوم) نامزد شده اند محاکم ابتدائی موجود و برای رفع شکایات و مزید تحقیق در مراکز ولایات و حکومتات اهلی يك محکمه بقرض استئناف دعوی بنام مراقبه تعیین گردیده است و همچنین تجاوزات اهالی و واری رعایا و کشف معاملات حقوقی و افعات جزائی يك محکمه انتهائی بنام ریاست عالی تمیز در خود کابل اثبات وجود دارد که

هریک از اهالی میتواند عدم اقتاع خود را به فیصله‌ها و محاکم ابتدائی و مراغه آزادانه وبدون فوت وقت بریاست عالی تمیز ارائه و طالب حقوق خود گردند .

علاوه بر محاکم عدلی که بر قضایای حقوقی و جزائی که از معاملات شخصی و متعلق بحقوق عامه نشئت کرده باشد رسیده گئی مینماید برای محاکمه و بازرسی مامورین که مربوط به کار و وظیفه‌شان مستوجب باز پرس گردند محاکم اداری که عبارت از انجمنهای مامورین وزارت ریاست مستقل - مجالس مشوره ولایات و حکومت اعلی و غیره میباشد رسیده گئی و فیصله بعمل می آورند . مجلس اعیان نیز دارای یک شعبه بنام محکمه تمیز و عندالایجاب بجه قضایای حقوقی و سائره که از محاکم عدلی و یا از محاکم اداری بان رجوع گردیده حل طلب باشد رسیده گئی مینماید . ریاست محاکمات مامورین که جدا گانه در هیئت اداری صدارت عظمی تشکیل گردیده دارای محاکم ثلاثه ابتدائیه مراغه و تمیز میباشد . بعد از آنکه مجالس فوق الذکر (انجمن وزارتها ولایات و حکومت اعلی) مامورین را محاکمه و تمیزین جزا می نمایند ما مورین حق دارند اوراق محاکمه خود را بمحاکم ثلاثه مذکوره هم رجعت داده خواهان قصاصت گردد .

فانون اساسی افغانستان که میتوان از مطالعه آن طرز حکومت افغان را بخوبی متحسس گردید فرارذیل است : در افغانستان فانون اساسی نوشته شده (منشور) از تاریخ ۱۳۰۱ شمسی آغاز می یابد و فانون غیر نوشته شده که بااساس تعاملات و عادات و رسومات بدوره حکومت ماقبل الاسلام افغانستان و حتی بصددها سال قبل از میلاد می توان سراغ نمود - موجود بود . افغانستان باستانی به شهادت تاریخ دولتها و حکومت معظمی چون حکومت ساسانی و کوشانی داشته و راجع بشکل دولت و وظائف متقابل حکومت با افراد و افراد با حکومت تعاملات و عاداتی موجود بوده حکومت و ملت مجبور به متابعت آن بودند . بعد از طلوع اسلام درین کشور مقررات حقوق اسلامی به مانند اساسهای شورائی (شاور فی الامر - مشوره کبید در کار) و (کلسکم راع و کلسکم مسئول عن رعیه - هر فرد شما یاسبان است و هر فرد شما مسئول است از رعیت خویش . . .) شکل نو و بهتری بشالوده حقوق اساسی این مرز داده و وظائف و حقوق فی مابین حکومت و ملت بااساس آن حقوق و تعاملات ضمنی تعین می یافت و ازان بسهولت تجاوز نمی توانستند . این وضعیت با بعضی تجاوزات و افراط و تفریط هلاکی تاریخ فانون اساسی نوشته شده دوام داشت تاریخ فانون اساسی طوریکه گفتیم از سال ۱۳۰۱ شروع می شود . این فانون دومرتبه تعدیل و مجدداً تنظیم یافته است یکمرتبه در سال ۱۳۰۷ و مرتبه دیگر در سنه ۱۳۰۹ و در هر تقیرو تجدید شکل بهتری را بخود گرفته است . فانون سال ۱۳۰۷ هنوز بکلی تطبیق نیافته بود که در اثر اختلال ۱۳۰۸ - از بین رفت و فانون ۱۳۰۹ همانست که اساس دولت موجوده افغانستان بدان استوار میباشد . این فانون در زمان پادشاه فقید افغانستان اعلیحضرت نادرشاه

شهبید په عمل آمده . که این شخصیت بزرگ متعاقب فرو نشانیدن غائله و اعاده امنیت را جمع به تعین یاد شاه افغانستان و قانون اساسی پیشنهادی به مجلس کبیر افغان (لوی جرگه) تقدیم نمود . لوی جرگه قانون موجوده را که بطبائع و شرائط اجتماعی و سبیر تکامل ملت افغان و مقررات اسلامی موافقت کلی دارد در سال ۱۳۰۹ ترتیب و تصویب نمود .

از تاریخ تصویب همین قانون دوره حیات نوین افغانستان شروع گشته و همین قانون است که دولت افغانستان جدید را نمایندگی میکند . آبا ماهیت و روح این قانون چیست ؟ - ۱ این قانون مانند قوانین اساسی بسا ممالک یک قانون واضح و صریح نوشته شده است یعنی قانون اساسی غیر نوشته شده نیست شرائط اجتماعی و ایجابات تاریخی افغانستان بهمچو یک قانون احتیاج قطعی را نشان میداد و این قانون نظر باینکه مشعر اسسهای مهمه و مبانی اصلی و اساسی حقوق و وظائف متقابل دولت و ملت بطور ایجازست به تعاملات و طور اجتماعی نیز تاحدی موقع داده است . این قانون چون یک قانون اصلست و بنیان دولت بدان استوار میباشد هیچ قانونی مخالف آن شده نمیتواند .

حتی شوروی ملی نیز به تنهایی نمیتواند قانونی مخالف این قانون بسازد و یا این قانون را تغییر دهد . هر گاه با اساس ایجابات عصر و ضرورت های اجتماعی و مدنی تغییر و تبدیل اساسی این قانون لازم آید در آن صورت اصولی ایجاب می نماید که با اصول تعدیل و تبدیل دیگر قوانین مشابهت ندارد . یعنی تعدیل و تبدیل اساسات این قانون از طرف لوی جرگه (مجلس کبیر ملی افغان) که مرکب از ذات پادشاهی و وکلای منتخبه لوی جرگه و نمایندگان شور و اعیان و وزراء است بعمل می آید .

اصول اساسی دولت علیه افغانستان (۸ عقرب ۱۳۱۰ مطابق ۳۱ - اکتوبر ۱۹۳۱) .

اصول کلیه:

اصل:

- ۱- دین افغانستان دین مقدس اسلام و مذهب رسمی و عمومی آن مذهب متیف حنفیت یاد شاه افغانستان باید دارای این مذهب باشد . دیگر ادیان اهل هنود و یهودی که در افغانستان هستند بشرطیکه آسایش و آداب عمومی را اخلال نکنند نیز به تحت تا مین گرفته میشوند .
- ۲- دولت علیه افغانستان اداره امور داخله و خارجه خود را با استقلال تامه حائز بوده همه محالات و قطعات مملکت بزیر امر و اراده سنیه ملو گانه بصورت یک وجود واحد تشکیل می یابد و به هیچ حیثیت در اجزای مملکت تفریق کرده نمی شود .
- ۳- پایتخت افغانستان شهر کابل است و تمام اهالی مملکت به نظر حکومت مساوی هستند

که هیچ امتیازی اهالی شهر کابل نسبت به دیگر شهرها و قصبیات مملکت محروسه افغانستان ندارند.
۴- بیرق رسمی افغانستان دارای الوان سیاه و سرخ و سبز و زر وسط آن خوشه گندم
و معراب و مندر می باشد .

حقوق یاد شاه :

۵- بنابر تقدیر فدا کاری و خد مانیکه اعلیحضرت ناری (محمد نادر شاه افغان)
در راه استقلال و نجات وطن افغانستان و برانداختن بنیان ظلم و استبداد ابراز فرموده اند
ملت افغانستان عموماً ذات شاهانه شان را پادشاه صحیح و لائق مملکت خود شناخته و با نهایت
تقدیر و احترام تعهد پذیرفته و می پذیرند و ذات همایونی در حین جلوس بر تخت سلطنت مستقلمه
افغانیه بالدوا چه عموم و کلاً و اشراف اهالی افغانستان تعهد نموده اند که مطابق او امر متقی
بهای شرع شریف نوی (ص) و مذهب مذهب حنفی (رح) و اصول اساسی مملکت اجرای
او امر حکومت شاهانه خود را فرموده محافظت و رعایه استقلال افغانستان را مهمترین وظائف
خود دانسته به ملت و و ن صداقت نموده از تعمیل شرائط فوق مخالفت نمایند . بناء علیه ملت
نجیبه افغانستان تعهد می شوند که سلطنت افغانستان به خاندان این پادشاه ترقی خواه مملکت
به انتخاب اعلیحضرت پادشاهی و اهالی ملت افغانستان انتقال می کنند .
تیسره - خاندان عبارت است از اولاد ذکور کبیر و برادر .

پادشاه افغانستان باید قبل از جلوس بر تخت سلطنت عهد نامه ذیل را به مقام شورای ملی بحضور
و کلاً اظهار و امضاء نماید . (بغدادی عظیم و قرآن کریم عهد می کنم که در اعمال و افعال
خود خداوند (جل شانہ) را حاضر و ناظر داشته بحفاظت دین مبین اسلام و استقلال افغانستان
و حفظ حقوق ملت و حرست و ترقی و سعادت وطن با اساس شرع منین (محمدی صلی الله علیه و سلم)
و مقررات اصول اساسی مملکت سلطنت نمایم و به برکت روحانیت مقدس اولیای کرام (رض)
برای خود اتمداد مینمایم) .

۷- در خطبه ها ذکر نام پادشاهی و ضرب سکه بنام پادشاه تعیین رتب و مناصب اعطای نشان
تعیین صدر اعظم ، منظوری وزراء ، عزل و تبدیل شان ، تصدیق اصولات مصوبه شورای ملی ، اعلان
مرعیت و محافظت آنها ، حفاظت و اجرای احکام شرعیه و اصولیه ، قوماندانی عمومی قوای عسکری
افغانستان ، و اعلان حرب و عقد مصالحه و علی العموم معاهدات ، عفو و تخفیف مجازات تعزیری
مطابق شرع شریف از حقوق جلیله پادشاهی شمرده می شوند .

۸ - پول مصارفات یاد شاهی باید در بودجه مملکتی معین باشد .

حقوق عمومیه تبعه افغانستان :

- ۹- همه افرادیکه در مملکت افغانستان می‌باشند بلا تفریق دینی و مذهبی تبعه افغانستان گفته میشوند صفت تابعیت افغانیه مطابق اصولنامه تابعیت استحصال یا اضاغه میشود .
- ۱۰- کافه تبعه افغانستان در امور دینی و مذهبی و اصولات سیاسی دولت متبوعه خود مکلف و مقید بوده آزادی حقوق مشروعه خود را مالک هستند .
- ۱۱- حریت شخصیه از هر گونه تعرض مصئون است . هیچکس بدون امر شرعی و اصولنامه‌های موضوعه توقیف و مجازات نمی‌شوند . در افغانستان اصول احارت ممنوعست . از زن و مرد هیچکس دیگری را بطور احارت استخدام کرده نمیتواند .
- ۱۲- تبعه افغانستان در امور تجارت، صنعت، زراعت در داخل اصولات موضوعه آزادند .
- ۱۳- کافه تبعه افغانستان به‌صورت شریعت قراء و اصولات موضوعه دولت در حقوق و وظائف مملکت حق مساوات دارند .
- ۱۴- عموم تبعه افغانستان نظر به قابلیت و اهلیت بقدر ضرورت حکومت استخدام میشوند .
- ۱۵- در افغانستان مال و ملک هر شخص در امن میباشد . اگر یک ملک بقصد منافع عمومیه بکار دولت شود موافق حکم شرع شریف و اصولنامه مخصوصه آن اولاً قیمت آن را به‌الکسش تادیه نموده بعد ملک را گرفته میتواند .
- ۱۶- مسکن و جای هر فرد تبعه افغانستان از هر گونه تعرض مصئونست هیچکس از طرف حکومت و سائره بدون احکام شرع شریف و اصولنامه‌های موضوعه بخانه شخصی بلا استیذان داخل شده نمیتواند .
- ۱۷- ضبط املاک و اموال اهالی ممنوعست باستثنای کسانیکه در خارج مملکت متوقف بوده و بر علیه حکومت افغانستان تحرکات و نشریات می‌نمایند .
- ۱۸- مصادره و بیگار ممنوعست . اما کار و تکالیفی که در زمان محاربه پیش شود از این قاعده مستثنی است .
- ۱۹- شکنجه و دیگر انواع زجر تماماً موقوفست و خرج احکام شرع شریف و اصولنامه‌های دولت برای هیچکس مجازات داده نمیشود .
- ۲۰- تعلیم ابتدائیه برای اطفال تبعه افغانستان واجبی و حتمیست .
- ۲۱- در افغانستان تدریس علوم اسلامیّه آزادست هر فرد تبعه افغانستان عموماً و خصوصاً برای تدریسات علوم اسلامیّه مازون و مجاز میباشد اما اشخاص اجنبی باستثنای نوری که برای تعمیم فنون و صنائهم و تعلیم زبانهای اجنبی استخدام میشوند بداخل مملکت افغانستان بافتتاح و اداره مدارس مجاز نیستند .

۲۲- عموم مکتب افغانستان در زیر نظارت و تفتیش حکومت میباشد تا امور تربیه و تعلیمه آنها برخلاف عقائد و مصطلحات اسلامیه بوده بمناقع علمیه و فنیه و صناعیه موافق باشد. اما اصول تعلیمیه که بامور اعتقادیه و مذهبی اهل زمه تعلق دارد اخلال کرده نمیشود.

۲۳- مطبوعات و اخبارات داخله که خلاف مذهب نباشد مطابق اصولنامه مخصوص آن آزاد میباشد. نشر اخبار فقط از حقوق حکومت و نیمه افغانه است. مطبوعات و جرائد خارجه که بمذهب و سیاست حکومت علیه افغانستان اخلال نرساند ادخال آن با افغانستان آزاد است. ۲۴- قبضه مآزعات شخصیه و دیگر امورات افراد تبیه که بمحاکم عدلیه و دوائر رسمیه متعلقست هر گاه بقبضه و حکم دوائر منسوبه قناعت حاصل نکشند میتوانند که بمقامات بالاتر تا وزارت متعلقه و در صورت عدم قناعت بمقام صدارت عظمی و بحضور شاهانه عرض و طلب غور رسی نمایند.

۲۵- مالیات و محصولات مقررده مطابق اصولنامه های علیحده آن گرفته میشود.

۲۶- خارج اصولنامه های دولت از هیچکس چیزی گرفته نمیشود.

شورای ملی :

تشکیلات مجلس :

۲۷- مجلس شورای ملی بزم و تصمیم اعلیحضرت همایونی و تصویب جر که ۱۳۰۹ منعقد مرکز کابل دائر مؤسس است.

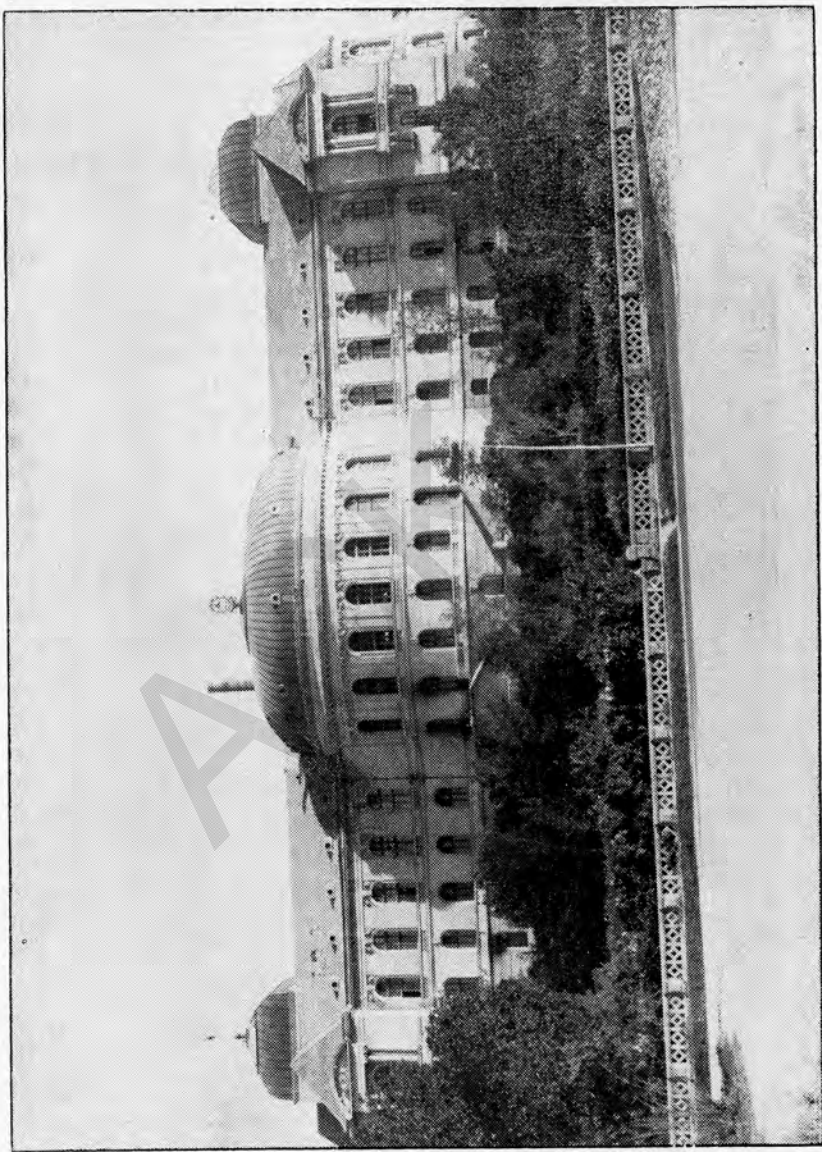
۲۸- این مجلس تمام و کمال مرکب از افرادیست که در امورات معاشی و سیاسی افغانستان مشارکت دارند یعنی نماینده قاطبه اهل مملکتست.

۲۹- ترکیب و تشکیل مجلس شورای ملی از وکلایست که از ولایت کابل و سایر ولایات و حکومات و علاقه دارینا منتخب میگرددند و محل انعقاد آن در پایتخت است.

۳۰- تعداد وکلای شورای ملی در اصولنامه مصوبه انتخابات درج و تعیین گردیده است.

۳۱- موعد انتخاب وکلای این مجلس در جمع ادوار سه سالست و شروع دور اول اعتبار از روز افتتاح شورای ملیست و مقرراتی که بعد سرآمد هر سه سال و کلاً مجدداً انتخاب شوند. انتخاب کسبندگان در اینسکه بخواهند از وکلای سابقه را تکراراً انتخاب کنند در صورت رضایت مختار و مخیرند.

۳۲- اوقات تعطیل و موعد اشغال شورای ملی در اصولنامه داخلی مجلس مشخص و محدود کرده خواهد شد. در اثنای تعطیل اگر حکومت بوضع کدام اصولنامه ضرورت حس کنند این اصولنامه موافقاً از طرف حکومت تصویب و بموجب فرمان پادشاهی تمیل میشود. در

عمارت پارلمان افغانی و بناغ متعلق به آن در نوی کابل

بک حصه باغ و عمارت بازار اسکان در نوه کابل

موقع اشغال اگر اصول موقتی از طرف شورای ملی تسلیم کرده شد در اعداد اصول دائمی ادخال والا از طرف مجلس مذکور تعدیل یا تردید میشود .

۳۳- مجلس شورای ملی برای تحقیق و فیصله مسائل مهمه در هنگام تعطیل هم دائر شده میتواند و هر گاه بجهة فوت مسئله مبعوث عنها فرصت اجتماع عموم ممکن نشود تنها بحضور وکلای مرکز و فریب آن مجلس شورای ملی انعقاد مییابد .

۳۴- وقتی بمذاکرات آغاز میشود که افلا مناصه اعضا حضور داشته باشند و فیصله مقررات آنهام بااساس اتفاق یا اکثریت آراست .

۳۵- مجلس شورای ملی در موقع افتتاح هر یک از ادار خود خطابه به پیشگاه پادشاهی عرض و تبیین داده و از طرف قرین الشرف مایونی مجاب میگردد .

۳۶- ابتداء اعضای شامله مجلس به ترتیب مسدیده سوگند یاد مینمایند و قسمنامه را امضاء میکنند .

۳۷- قسمنامه امضاء کنندگان ذیل از جبهه اعتماد بیکه ملت و حکومت بر ما نموده بخداوند عظیم و فرآن کریم - و کنند مینمائیم که برای ملت و حکومت خود صادق خواهیم بود .

۳۸- اعضای مجلس شورای ملی در اظهار رأی در مجلس شورا بحضور جمیع وکلاء آزاد و از هر گونه اعتراض مصئونند .

۳۹- کافه مذاکرات مجلس شورای ملی بیاعتسبکه نتیجه آن منصفه اجرا گذاشته میشود علنیست . نمایندگان جراند و معاینه کنندگان در تحت فبوبات اصولنامه داخلی مجلس تنها حق حضور و استماع مذاکرات را دارند .

وظائف :

۴۰- مجلس شورای ملی امور را داخلی خود را مثل انتخاب رئیس اول و ثانی و هیئت تحریر و سائر اجزا و اصول مذاکرات و شعبات و غیره بر اساس اصولنامه داخلی دائر خواهد کرد .

۴۱- کلیه اصولات و ضوابطیکه وضع موجودیت آن برای تشدید مبانی حکومت و انتظام امور مملکتی لازم باشد به تصویب مجلس شورای ملی میرسند .

۴۲- تسویه امور مالی - رد یا قبول عوارض و فروعات و هم ممیزیهای جدیده که دولت اقدام نماید به تصویب مجلس خواهد بود .

۴۳- تدفیق و تصویب بودجه مملکت بعد از ترتیب و پیشنهاد وزارت مالیه از وظائف شورای ملیست .

- ۴۴ - وضع اصولنامه جدید با تغییر و فسخ قوانین مقررہ به تصویب شورای ملی صورت خواهد گرفت . خواه لزوم آن از مجلس عنوان و خواه از طرف وزرا اظهار شده باشد .
- ۴۵ - تصویب امتیاز تشکیل کومپانیها و شرکت های عمومی از هر قبیل و بهر عنوان که باشد از طرف شورای ملی خواهد شد .
- ۴۶ - عقد مقاولات و مامادات اعطای امتیازات (انحصار) اعم از تجارتي و صنعتی و فلاحتی و غیره خواه از طرف داخله باشد یا خارجه به تصویب مجلس شورای ملی میرسد .
- ۴۷ - استقراض دولتی اهم از اینککه داخله یا خارجه بهر عنوان واسم باشد با اطلاع و تصویب مجلس شورای ملی کرده خواهد شد .
- ۴۸ - تمدید خط آهن و شوسه بیول دولت یا بخرج شرکت و کمپانیهای داخلی و یا خارجه تماماً وابسته به تصویب مجلس شورای ملی است .
- ۴۹ - مجلس شورای ملی حقدارند که در اوقات لازمه عریضه به پیشگاه همایونی تقدیم دهد اما تقدیم این عریضه بوجه حال بتوسط هیئتی مرکب از رئیس و شش نفر اعضاء که سائر طبقات ازین خود انتخاب میکنند خواهد بود و وقت شرفیابی حضور هم اولاً توسط وزارت دربار استیذان می شود .
- ۵۰ - وزرا برای استماع مذاکرات در جلسات مجلس شورای ملی حضور بهرسانیده میتوانند و نیز حقدارند که در صورت لزوم به استجازه رئیس مجلس برای مذاکره و تندیقات امور توضیحات بدهند . در مجلس برای حضور وزرا موضع معینه میباشد .
- ۵۱ - هرگونه قوانین جدیده که وضع آن احتیاج حس شود از طرف وزارت تجویز و انشا گردیده توسط وزرا یا صدراعظم به مجلس شورای ملی اظهار میشود و بعد از تصویب مجلس بصحبه پادشاهی مزین گشته قابل التعمیل میگردد .
- ۵۲ - لزوماً رئیس مجلس میتواند که شخصاً یا به پیشنهاد ۱۰ نفر از اعضاء مجلس و یا وزیرى بدون حضور نمایندگان جراند و نماینده کنندگان اجلاس مجرمانه تشکیل دهد و نیز میتواند انجمن مجرمانه مرکب از یککده منتخبین اعضاء مجلس که اعضاء سائر مجلس حق دخول دران نداشته باشند ترتیب نماید مگر نتیجه انجمن یا اجلاس مجرمانه وقتی مرعی خواهد بود که در هر دو صورت مسئله مباحث عنها بحضور سه ربع از منتخبین مطرح مذاکره شده و با اکثریت آراء قبول شده باشد . در صورتیکه مطلب در انجمن مجرمانه قبول نشود در مجلس عنوان نخواهد شد و مسکوت عنه خواهد ماند .
- ۵۳ - در صورتیکه مجلس مجرمانه بخواهش رئیس دائر شده باشد اگر از مذاکرات را

تا اندازه مناسب با اطلاع عموم برساند اختیار دارد. اما اگر تشکیل مجلس به تقاضای وزیري بوده است در آن صورت افشای مذاکرات هم وابسته با اجازه خود ورپر خواهد بود.

۵۴ - وزرا مطلب اظهار نمودگی خود را ولو هر قدر بروی مباحثه شده باشد حقدارند که از مجلس مسترد کنند، اما اگر اظهار ایشان به خواش مجلس بوده است برای استرداد مطلب موافقت مجلس هم شرطست.

۵۵ - اگر لایحه اظهار نمودگی وزیري را مجلس قبول نماید با ملاحظات خود عودت خواهد داد. این لایحه وقتی به مجلس تائیباً اظهار خواهد شد که وزیر ملاحظات مجلس را ردیا قبول نماید.

۵۶ - اظهار رای از طرف اعضای مجلس شورای ملی راجع به تردید یا قبول مطلب واضح و بالتصریح مشود و هیچکس نمیتواند ایشانرا بدان رای خویش تصریح یا تهدید نماید. اظهار ردیا قبول اعضای مجلس باعلامات ظهري امانال ورفه سفید و سیاه بوده محل ادراک و افادات نمایندگان جراند و معاینه کنندگان خواهد بود.

عنوان مطلب از طرف مجلس

۵۷ - هر يك از مطالبی که از طرف اعضای مجلس عنوان میشود آنوقت قابل مذاکره خواهد بود که اقبلاً ربع اعضاء مذاکره مطلب مذکور را تصویب بدانند. درینصورت عنوان مذکور کتباً به رئیس مجلس تقدیم میشود و اگر رئیس مجلس آن لایحه را بدو در انجمن تحقیق تحت تدقیق بگیرد میتواند.

۵۸ - یکمده از اعضای شورای ملی که با انتخاب سائر اعضا و تصویب رئیس شورا منتخب و تجزیه میشود بنام (انجمن تحقیق) سنجشهای ابتدائی مسائل وارده شوری را بدقت نموده از آنجمله مواد قابل الذکر مجلس را همراه يك لایحه نظریه خود ها بر رئیس مجلس پیش میدارند و به اجازه رئیس مطرح مذاکره میشود. و موادیکه اکمال بخواهد یا مذاکره مجلس را ایجاب نکند با اسباب موجب آن از طرف رئیس بوزارت منسوبه اش اعاده میشود. اعضای انجمن تحقیق اقبلاً ده نفر خواهد بود.

۵۹ - مطالبی که نظر باصل (۵۷) در مجلس عنوان میشود اگر متعلق بیکی از وزرا باشد در وقت مذاکره و تدقیق لایحه مذکور چه در انجمن تحقیق و یا در مجلس باید بوزیر متعلقه اش خبر داده شود که شخصاً خودش حاضر شود و یا معین خود را بفرستد و يك نقل لایحه و ضامم آنرا باید مجلس قبل از احضار وزیر و یا معین برای مسبوقیت شان ازده الی یانزده روز باستثنای مطالب ضروری بوزارت منسوبه ارسال دارد.

- ۶۰- در صورتیکه وزیر بنا بر کدام مصلحتی در مطالب معنون از طرف مجلس موافقت نتواند لازمست معاذیر خودش را مواجها تصریح و مجلس را قانع بسازد .
- ۶۱- وزیریکه مجلس شورای ملی از وی، ترضیحات بطلبد از جواب ناگزیر و مستولست بدون عذر موجه علاوه از اقتضا بتعویق و تاخیر جواب هم مجاز نیست. الا در صورتیکه مطالب مجرمانه و در اخفای آن برای یکمدت صلاح ملت و دولت باشد. اما بعد موعه معینه بابر از مطلب مذکور بحضور مجلس مکلفست .
- ۶۲- عرض شخصی افراد تبعه که بدوائر رسمیه نامرکز وزارت منسوبه غور آن نشود ذریعہ و کلیل مهلی خود شامل مجلس شورا اینقسم عرائض برای غرور و تحقیق به تمام صدارت فرستاده میشود .
- ۶۳- در وقت رحلت پادشاه اگر مجلس شورای ملی تعطیل باشد حتما انعقاد خواهد شد و انعقاد مجلس از فوت پادشاه باید زیاده از ۲۰ روز معطل نشود .
- ۶۴- قبل از رحلت پادشاه اگر دوره وکالت و کلاه تمام شده باشد و در موقع رحلت دیگر وکلا معین نگردیده باشند مجلس بوجود وکلای دوره سابقه انعقاد میشود .
- ۶۵- موادیکه در مجلس شورای ملی تصویب میشود باید با حکام دین مبین اسلام و سیاست مملکت مخالفت نداشته باشد .
- ۶۶- مصوبات و فرارهای مجلس شورا بالعموم بعد از امضای ذات شاهان در موقع اجرا گذارده میشود .
- مجلس اعیان :
- ۶۷- مجلس اعیان مرکب است از اشخاص تجربه کار و با بصیرت که رأسا از طرف قرین الشرف پادشاهی انتخاب و تعیین میشوند مرکز انعقاد آن کابلست .
- ۶۸- تصویب اصولات موضوعه متعلقست به مجلسین شورای ملی و اعیان. پیشنهاداتی که از طرف هیئت وزرا درین مجلس عنوان میشود پس از مدافه و مذاکره با کثرت تصدیق و بفرض تصویب بمجلس شورای ملی فرستاده میشود برعکس آن مواد منسوبه شورای ملی در مجلس اعیان ملاحظه و تصویب میگردد .
- ۶۹- در وقت افتتاح مجلس شورای ملی اگر مجلس اعیان منعقد نشده باشد مصوبات مجلس شورای ملی معطل نمیماند و بعد از صحنه همایونی در معرض اجرا گذارده میشود .
- ۷۰- مطالبی که در مجلس اعیان تصویب و بمجلس شورای ملی فرستاده میشود در صورتیکه بمجلس شورای ملی قبول نشود نظر با اهمیت مطلب مجلس دیگری مرکب از یکدهه اعضای مجلسین تشکیل میگردد تعداد اعضای این مجلس که بالتساوی انتخاب میشوند اقلا بیست نفر خواهند بود مجلس منتخبه بمسئله متنازع فیہ غور و دقت نموده رای خود را بمجلس شورای ملی ارائه

میدهند اگر بررأی مجلس منتخبه مجلس شورای ملی موافقت نکند موضوع بحضور ملوکانه معروض می گردد و با رادۀ سینه فیصه میشود .

۷۱ - مجالس مشوره ولایات : در مرکز نائب الحکومگیها و حکومت اعلی و کلان یک مجلس مشوره تشکیل میشود .

۷۲ - صورت انتخاب و تعداد اعضا و وظائف این مجلس در اصولنامه مخصوص آن بیان و ایضاح میگردد .

۷۳ - وظائف و حقوق وزراء : امور اجرائیه مملکت بذریعۀ وزرای دولت که به انتخاب صدر اعظم و منظوری حضور ملوکانه تعیین میشود اداره میشود .

۷۴ - ریاست هیئت وزرا مفوضت بصدر اعظم . درغیاب صدر اعظم وزیروزارت اول وظیفۀ ریاست را ایفا میدارد .

۷۵ - هیچکس نمیتواند مقام وزارتر ایشال نماید بدون اینکه مسلمان و از تبعۀ افغانستان باشد .

۷۶ - هر یک از وزرا در سیاست عمومیۀ دولت مشترکاً و در امور موطفۀ وزارت متعلقۀ خود مخصوصاً بنزد شورای ملی مسئولند بناءً علیه ذات شاهانه غیر مسئول میباشد .

۷۷ - مسئولیت وزرا و سیاستی را که راجع به آنها میشود اصول تعین خواهد نمود .

۷۸ - وزرا امورات مربوطۀ متعلقۀ خود را باندازۀ اختیارات خود اجرا و مافوق آنرا بحضور صدر اعظم تقدیم میدارند . صدر اعظم بدرجۀ صلاحیت و وظائف خود اجرا نموده مافوق آنرا بحضور ملوکانه عرض و هدایت میگردد .

۷۹ - هر گاه یکی از وزرای دولت بجرم خلاف ورزی در حدود وظیفۀ رسمی شان مظنون واقع شوند مرجع محاکمۀ شان دیوان هالی شناخته می شود . دیگر دعوی شخصیه وزرا که خارج وظیفۀ ماموریت شان باشد مانند سائر رعایا بمحاکم عدلیه مراجعت مینمایند .

۸۰ - وزیریکه تحت انهام می آیدالی نتیجۀ محاکمه و برائت آن از وظیفۀ رسمی معطل میماند .

۸۱ - درغیاب وزیر معین وزارت یا وکیل که عنداللزوم مقرر می شود تمام اختیارات شخص وزیر را دارا میگردد .

۸۲ - برای تفتیش احوال عمومیۀ وزرا و مامورین یک هیئت تفتیشیه باستیندان حضور شاهانه مطابق لائحه مخصوصه آن از شورای ملی انتخاب و تعین میشود .

۸۳ - تعداد وزارت و تشکیل دوائر و وظائف شان در اصولنامه تشکیلات اساسیه توضیح یافته .

حقوق مامورین :

۸۴ - با العموم مامورین مطابق موادیکه در اصولنامه های مخصوصه ایضاح گردیده به

ماموریتهاییکه لائق و مناسب باشند تعین کرده میشوند و هیچیک از مامورین نازمانیکه از وظیفۀ

خود مستعفی نشوند و یا از طرف دولت بنا بر یک امر ضروری لازم تبدیلی و یا موقوفی نباشد اصلا عزل و موقوف نمیشود. و مامورینکه حسن سلوک و استقامت خدمت خود هارا ابراز نمایند مطابق اصولنامه های مخصوصه استحقاق ترقی رتبه و ماموریت مستمری را دارند.

۸۵- همه مامورین علی المراتب در اطاعت آمر مافوق شان مطابق اصولنامه های موضوعه مکلف هستند. آمران مافوق و مامورین ماتحت هیچیک امر را خلاف آن اجرا کرده نمیتوانند. هر گاه از طرف آمران مافوق در اجرای کدام امر خلاف اصول بالای مامورین ماتحت امر اجرا شود مامورین ماتحت قبل از اجرای آن بر کوزارت الی صدارت عظمی باید اطلاع نمایند. ۸۶- وظائف مامورین در اصولنامه های مخصوصه تعیین و تفریق گردیده و هر مامور موافق هدایات اصولنامه های موضوعه از وظائف موظف اش مسئول شناخته میشود.

محاکم :

- ۸۷- محاکم عدلیه مرجع دعوی عمومی شرعیه میباشد.
- ۸۸- در محاکم شرعیه دعوی مرجوعه مطابق مقررات مذهب مذهب حنفی (رح) فیصله میشود.
- ۸۹- همه محاکم از هر گونه مداخلت آزاد هستند.
- ۹۰- در محاکم عدلیه دعوی بصورت عینی فیصله میشود. باستثنای مسائلی که شارع فیصله آنرا بطریق خفیه هدایت داده است.
- ۹۱- در حضور محاکم هر شخص برای محافظه حقوق خود همه وسائط مشروع را پیشنهاد نموده میتواند.
- ۹۲- محاکم عدلیه در رویت و فیصله دعوی باستثنای امر شرعی تاخیر و معاطله کرده نمیتواند.
- ۹۳- هیچکس خارج محاکم برای فیصله بعضی فقرات مخصوصه یک محکمه فوق العاده تشکیل داده نمیتواند.
- ۹۴- صنوف و درجات محاکم و صلاحیت شان با اصولنامه تشکیلات اساسیه توضیح یافته.

دیوان عالی :

- ۹۵- دیوان عالی برای محاکمه و زرای دولت عندالافتضا موقتا تشکیل مییابد و بعد انجام اموری که باو سپرده میشود فسخ میگردد.
- ۹۶- طرز تشکیل دیوان عالی و اصول محاکمه در آن مطابق اصولنامه مخصوصه آن اجرا میشود.

مسائل مالی :

- ۹۷- همه محصولات دولت مطابق اصولنامه مخصوصه آن اخذ می شود .
- ۹۸- هر سال برای واردات و مصارف دولت يك بودجه مطابق اصل ۴۳ تنظیم کرده میشود. این بودجه برای واردات دولت موازنه و برای مصارف اساس بوده همه مصارف از روی آن اخذ و صرف میشود .
- ۹۹- بعد از تطبیق و اجرای بودجه سالانه يك محاسبه قطعی تنظیم میشود. این محاسبه قطعی مقدار حقیقی واردات و مصارف اینسال را حاوی میباشد .
- ۱۰۰- برای تنظیم محاسبه قطعی و برای تنظیم بودجه و صورت تطبیق و اجرای آن اصولنامه مخصوصه موجودست .
- ۱۰۱- تخفیف یا معافی مالیات بموجب اصولنامه مخصوصه آن اجرا میشود .

اداره و ولایات :

- ۱۰۲- اصول اداره و ولایات از سه قاعده اساسیه بمنبت: توسیع مازونیت، تفریق وظائف، تعیین مسئولیت- بنابر قواعد مذکوره همه وظائف مامورین ولایات مطابق اصولنامه های موضوعه تعیین و تفریق کرده شده است و اختیارات مامورین نیز بر طبق اصول موضوعه محدود است و هر مامور در وظائف خود علی المراتب نزد آمر مافوقش مشمول شناخته میشود .
- ۱۰۳- در ولایات از هر شعبه وزارت مامورین جداگانه مقرر هستند . افسراد اهالی برای اجرای کار و انجام حوائج خود بشعبات مرجوعه مراجعت میکنند .
- ۱۰۴- هر گاه در یکجمله مملکت آثار بغاوت و عصیان که مغل امنیت عمومیه باشد حس کرده شود حکومت برای دفع بغاوت و قیام امنیت تدابیر لازمه کرده میتواند .
- ۱۰۵- تشکیل دوائر بلدی و ولایات و وظائف آن فرار اصولنامه مخصوص آن اجرا میشود.
- عسکر :

- ۱۰۶- صورت اخذ عسکر بموجب اصول مخصوصه آن اجرا میشود و وظائف و حقوق عسکری و ترقی در مناصب بموجب اصولست .
- ۱۰۷- حقوق و مناصب هیچیک افراد عسکری سلب نمیشود مگر بموجب اصول .
- ۱۰۸- تبعه خارجه در سلك عسکری با استثنای صنف دا کبتری و معلمی حربی قبول نمیشود.
- اصول متفرقه :

- ۱۰۹- مصونیت مکاتیب یکی از حقوق اهالیست همه مکاتیب و مراسلات محصولی اهالی

که تودیع پوسته میشود تا از طرف یکم حکم حکومتی جواز تجسس نشود در هیچ پوسته خانه و دیگر جا باز نمیشود همچنان سر بسته بر سر الیه سپرده میشود .

۱۱۰- در امریکه از حضور شاهانه و با صدراعظم بیسکی ازوزرا یاد دیگر مامورین امر شفاهی فرموده شود باید احکام تحریری آنرا با مضای همایونی و با صدراعظم حاصل دارند .
تعمیل و اجرای احکام مواد اصولنامه هذارا امر و اراده میفرمائیم .

۸ عقرب ۱۳۱۰ ش . مطابق ۱۹ جمادی الثانی ۱۳۵۰ ق .

محل مهر اعلیحضرت همایونی

صمیمه اصول اساسی مملکت :

۱ - مامورین وزارت خارجه ، و صاحب منصبان عسکری و همچنان محصلین افغانی که بیول دولت برای تحصیل در خارج مملکت اعزام می شوند باز دواج از تبعه خارجه مجاز نیستند .
۲ - اتباع خارجه در افغانستان قطعاً حق استملاک ندارند . با سفارتهای دول خارجه مقیمین افغانستان حسب مقاولات طرفین بصورت معامله متقابل رفتار میشود . مؤرخه ۱۲ سنبله ۱۳۱۱ ش . غره جمادی الاول ۱۳۵۱ ق .

تعمیل اصل (۵۱) اصول اساسی : هر گاه یکی ازوزارات یا دوائر مستقل بوضع اصولنامه احتیاج حس نماید لائحه آنرا ترتیب نموده در مجلس وزرا تدفیق و بعد از تصویب مجلسین شوری و اعیان وصحه همایونی قابل التعمیل میگردد - ۲۶ حمل ۱۳۱۳ ش - ۳۰ ذیحجه ۱۳۵۲ ق .

سیاست داخلی افغانستان : سیاست داخلی حکومت افغانستان بعد از حصول استقلال تامه در سال ۱۹۱۹ همیشه متوجه این بوده تا امنیت رادر داخل مملکت حفظ نموده و در سایه آن اصلاحات مدنی را پیش ببرد . چنانچه با وجود وقفه های که با اثر عکس العملهای داخلی به مقابل پروگرامهای اصلاحی از لحاظ عدم تعلیم و تربیه و نابلندی بامور مدنی و سائر عوامل داخلی و خارجی رونما شده . این پروگرام تعقیب و قسمت مهم مساعی حکومت مصروف تامین امن و پیشبرد یلانهای اصلاحی بوده است بطوریکه در ظرف این ۳۰ سال در تمام دسته های امور مدنی از قبیل تعلیم معارف و حفظ الصحه و اصلاحات اقتصادی ، زراعتی ، فلاحتی و تجارتی و توسعه امور مواصلات و تشکیلات جدیده با وصف موانع فوق و محدودیت وسائل پیشرفتهای محسوس به مشاهده میرسد که با ۳۰ سال گذشته قابل مقایسه نیست . خصوصاً بعد از رفع انقلاب ارتجاعی سنه ۱۹۲۸ ع - از طرف موسس سلاله موجوده اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید و خلف شان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه که درین عرصه ۱۹ سال امنیت عمومی مملکت باندازه

فناخت بخش استحکام داشته ، سرعت این اصلاحات خیلی بیشتر شده و با افغانستان موقع داده است که علاوه از تنظیم نسبی امور داخلی در حیات بین‌المللی هم سهم بگیرد . اگرچه جنگ دوم جهان و بندش را های مرادوات يك صدمه شدید باین پروگرامهای اصلاحی زده و در نتیجه مشکلات اقتصادی زیادی دامنه در اهالی این مملکت گردید که تا حال رفع نشده و مسئله کمی بارانها در سنوات اخیر و هم موانع ترا نزیستی و تجارتي در اثر تقسیم نیم قاره هند به دو دومینون جداگانه هندوستان و پاکستان مشکلات مزبور را فروتر ساخت که اینسک قسمت بزرگ مساعی حکومت مصروف چاره جوئی همین بحرانهاست . و چون از طرف دیگر تطبیق پلانهای اصلاحی خصوصاً پلانهای اقتصادی و صنعتی هرچه زود تر سر دست میباشد حجم واردات بلند رفته و صادرات محدود مملکت به آن مقایسه نمیتواند و بازار صادرات افغانی هم روی هم رفته کساد پیدا کرده که در نتیجه فلت اسمار رونما شده و اگر يك کریدت کافی باشرائطیکه بیچینه گیهای سیاسی تولید نکرده و با روابط خوشگواریکه بین افغانستان و ممالک متحابه و همسایه میباشد متافی نباشد خیلی مطلوب خواهد بود . باهم سعی میشود تا درین قسمت افغانستان تمکمی به خود بوده تا حد امکان از رادن امتیازات و استعمال سرمایه های خارجی خود داری ورزد .

سیاست خارجی

سیاست خارجی افغانستان از بدو استقلال مملکت بر پایه های خلیل ناپذیر صلح دوستی و احترام متقابل و همکاری بین‌المللی بنا یافته و علی الرغم مشکلات و حوادث خورد و بزرگ و حتی جنگ بین‌المللی رخنه دران وارد نشده است که این مسئله سبب سرفرازی ملت و دولت افغانستان بشمار میرود . قبل از حرب عمومی دوم افغانستان نظر به همین نظریات صلح دوستی در کنفرانس خلع سلاح و سپس در سال ۱۹۳۵ در جامعه ملل و سایر کنفرانسهای بین‌المللی آنوقت شرکت ورزیده و تا آخرین مرحله دوام جامعه ملل به برنسیبهای صلح خواهانه آن صادق ماند . در زمان جنگ بیطرفی تام را رعایت کرد که نظر به موقعیت مهم افغانستان این بیطرفی باوصف مشکلاتی که داشت به نفع متعین نتیجه داده و در پایان جنگ مامورین مسئول دیموکراسی های غرب ممنونیت خود را نسبت بصداقت افغانستان در پیشبرد بیطرفی اظهار کردند . اینک در سال ۱۹۴۶ افغانستان نظر بهمان آرزوهای صلح خواهی و نفرت از جنگ و خواهش همکاری بین الملل برای عضویت موسسه ملل متحده درخواست کرد که این درخواست نظر بهمان سوابق نیک باتفاق آراء قبول شد . و افغانستان ازان تاریخ تا حال در اکثر کنفرانسهای بین‌المللی سهم گرفته و در مسائل صلح و همکاری بین‌المللی نظریات خالصانه خود را تقدیم کرده است . افغانستان آرزو مندست تا میثاق

ممل متحده حقیقتاً طرف تطبیق فرار گرفته و در دنیا صلح و همکاری حقیقی رو بیکار شود .
 علائق سیاسی افغانستان در سنوات اخیر نظر بهمان آرزو های روابط حسنه و انکشاف
 علاقیت ذات البینی نسبت به پیش خیلی ها توسعه یافته و اینک روز بروز دامنه این علائق در
 شرق و غرب بر اساس یرنسیبهای احترام متقابل و حفظ منافع دوجانبه در انکشاف میباشد .
 افغانسنان با همسایگان خود علائق صمیمانه داشته در حالیکه در سال ۱۹۴۷ مسائل مـسـوـفـه
 سرحدی را با اتحاد شوروی در ضمن معاهده جدیدی حل و فصل کرد ، اینک با دولت جدید تشکیل
 پاکستان هم با منتهای حسن نیت داخل مفاوضات میباشد تا مسائل ذات البینی این دو کشور خصوصاً
 تاجیکانیکه تعلق بسرنوشت افغانهای ماورای خط دیورند دارد (و افغانستان نظریه علائق نژادی
 برای آنها تضمین و تامین اساسات ملیتشان را (از طرف حکومت پاکستان) مطالبه کرده است)
 حل و فصل گردد . روابط ما با دولت متحده امریکا و انگلستان نیز رویه توسعه بوده با روح
 دوستی و احترام متقابله در ساحه های اقتصادی ، تخنیک و معارفی پیشرفت میکنند و ارتقای
 وزارت مختاریها بسفارت های کبیرا بهترین شاهد تشبید این روابط است ، با دولت ایران نیز با
 وصف شکوه ایرانی ها که در سرآب هیرمند دارند و قلت آب هیرمند را که صرف از اثر عدم
 مساعدت اوضاع عجوی درین سنوات رونما شده به اقدامات دولت افغانستان مربوط میدانستند
 افغانستان پیوسته خواسته است حقایق را بصورت دوستانه به مملکت همسایه خود خاطر نشان و حسن
 نیت خود را بانها ثابت نماید چنانچه اخیراً بعد از یک سلسله تماس های مستقیم دو تن زمین
 تا اندازه زیاد برای رسیدن بیک مفاهمه آماده شده است ، با دولت جدید تشکیل هندوستان نیز
 روابط افغانستان صمیمانه بوده و انعقاد قرار داد تجارتنی و معاهده مودت که اخیراً بین مملکتین
 باروچ دوستانه و احترام متقابله بعمل آمده زمین را برای انکشافات مزید روابط ذات البینی
 بهتر میسازد . کذا بادیکر دول متحابه از همسایه و غیر آن روابط خو شگوارای تعقیب میشود و با
 ممالک اسلامی رشته های علائق معنوی روز بروز تشدید می یابد و پیهم روابط سیاسی بین افغانستان و این
 ممالک در تازند میباشد مخصوصاً افغانستان در مسئله فلسطین و اندونیزیا در صرف اول هواخواهان
 حقوق این کتله های اسلامی (عرب فلسطین و ملبون اندونیزیا) قرار گرفته است . سید قاسم رشتیا

یازدهم : پادشاه افغانستان و خاندان سلطنتی

در افغانستان تقسیمات قومی مثل دیار مغرب نیست که اشخاص یا خاندان چندین مراتب را
 طی نموده علامه یا نشان قومی داشته باشند بلکه درین کشور اقوام بنام سر کرده خویش زبازند
 بوده و همان اسم شمار قومی و عشائری همان خانواده میشود اسم قومی خانواده سلطنتی موجوده

افغانستان (محمدزائی) است که اولاده وزیرات (محمد) نام یکی از احفاد (بارك) گفته میشوند و بدین مناسبت این قوم را (محمد زائی) میگویند یعنی نسل محمد مذکور .
دین قوم محمدزائی که اعضای فامیلی سلطنتی هم از آن منشعب میباشد اسلام و مذهب شان مذهب ابوحنیفه النعمان مشهور به امام اعظم (رحمة الله علیه) است که یکی از مذاهب چهارگانه و مشهور اسلام گفته میشود .

ذریه پنجم محمدخان مذکور که حاجی جمال خان نام دارد (متوفی ۱۱۸۴ هـ ق) در عرض مساعی که برای تثبیت شاهی احمدشاه بابا (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ) سرسلسله شاهان سدوزائی افغانستان بعمل آورده بود از طرف احمدشاه بابا بلقب سرداری نائل و هم چنین پسر حاجی جمال خان که پاینده خان نام داشت (۱۲۱۴ هـ قمری متوفی) از طرف تیمورشاه بابا (۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ) این لقب را یافت و از آنست هر که نسبش ذریعه سردار پاینده محمدخان به حاجی جمال خان ملحق شود با اصل نامش لقب سرداری نیز اضافه میگردد. بنابراین تمام خاندان و عشیره سلطنتی این لقب اعزازی یعنی (سرداری) را نائلند، موجود اول خاندان موجوده سلطنتی سردار سلطان محمد خان است که یازدهم پسر سردار پاینده خان و برادر امیر دوست محمد خان (۱۲۵۴ هـ) ۱۲۹۷ هـ) یعنی پادشاه اول سلسله محمدزائیها میشود. اسم محضه این موسس (سلطان محمدخان) است و شهرت به (طلائی) دارد. اگرچه در مورد شهرت بطلائی تحولات بسیاری میکنند اما معقول تر آن است که وی ثروت هنگفتی از طلا داشت بنابراین در تاریخ نامش سلطان محمد و لقبش سردار و شهرتش طلائی شده است. مجموع و مرکب بنام سردار سلطان محمد خان طلائی یاد میشود .

اما مورد دوم آن سردار یحیی خان پسر سردار سلطان محمد خان طلائی است که بواسطه خدمات برجسته خود بدربار چندین نفر از شاهان محمدزائی تقرب یافته و بالاخره خسری یکی از شاهان این سلسله هم شده بود. پادشاه موجوده افغانستان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه (ایده الله بنصره العزیز) یکی از نواده های همین مرحوم است. اسم محضه شان محمد یحیی و لقب شان همان لقب عامه محمد زائی ها یعنی سردار یست .

سردار سلطان محمدخان در عهد خود یکی از سرداران صاحب داعیه بوده و با چهار برادر سکه خود معروف است به (سرداران پشاور) زیرا در وقتیکه زمام سلطنت به شاه محمود سدوزائی و عهده وزارت به فتح خان برادر بزرگ سلطان محمدخان بود ایشان ولایت پشاور و اطراف آنرا از طرف شاه مذکور در اقطاع داشتند و این اقطاع تا ۱۸۴۹ م بتصرف شان بود. سردار مذکور مانند امیر دوست محمد خان سر سلسله شاهان محمدزائی کثیرالاولاد بوده ۴۲ پسر و ۳۶ دختر داشت هر کدام از پسران مشارالیه در عصر و زمان خویش در امورات کشوری و عسکری

ماموریت داشته و کم کسی از ایشان خواهد بود که در دوران حیات خود صاحب رتبه و ماموریت نبوده باشند .

سردار یحیی خان مرحوم از ارشدترین اولادان وی وشاخه بزرگ این دودمان است که با اولاده خویش يك سلسله علیجده و برزی را تشکیل میدهد. پادشاه اول محمد زائیه یعنی امیر دوست محمد خان دختر نام آورترین پسر خود یعنی مجاهد اعظم وزیر محمد اکبر خان مرحوم را بوی داده بود که پدر موسس سلطنت موجوده اولاد همین بانوی محترمست . خاندان سردار یحیی خان در گیر و دار تاریخ اخیره وطن مصدر مجاهدت ها گردیده و عاقبت با پنجم پادشاه محمد زائیان امیر محمد یعقوب خان داماد خود از طرف انگلیسها به دیره دوند هندوستان فراری شد . از (۱۲۹۷ تا ۱۳۱۹ هـ)

در عصر اعلیحضرت عبد الرحمن خان ششمین شاه سلاله محمد زائی و مؤسس دوم سلسله مذکور این دودمان مجدداً وارد کابل گردیده و در ابتدای سلطنت امیر حبیب الله خان شهید شاه هفتم محمد زائیه اکثریه افراد این خاندان که بامورات سلطنتی کار آگاه بودند باموریتهای مهم ارتقا نمودند .

از فرزند دوم سردار یحیی خان یعنی (سردار محمد یوسف خان) صبیبه در حباله نکاح شاه در آمد و این وصلت اسباب اعتماد جانین گردید. سردار محمد آصف خان و سردار محمد یوسف خان پسران سردار یحیی خان با امیر حبیب الله خان در اوقات رسمی مشاور و در هنگام فراغت مصاحب می بودند. پسر دوم سردار محمد یوسف خان (اعلیحضرت محمد نادر خان) است که در همین دوره تارتبه سیه سالاری کبل افواج افغانستان ارتقا نموده و بعدها موسس سلطنت موجوده و مجدد شاهی سلسله محمد زائی گردید .

در خاندان مرحوم سردار سلطان محمد خان نام آورترین افراد اعلیحضرت غاری محمد نادر شاه شهید است که از خوردی در طبیعت شان نبوغ کارروائی مشاهده میشد. او در میان خانوادده فرد ممتاز و در عهده های عسکری منصبدار فعال و در ماموریتهای ملکی آزموده و صادق القول و در انقلابات داخلی فدائی قوم و در مدافعه وطن بعیت اولین سرباز رشید محصل استقلال افغانستان بود .

۱- سردار محمد نادر خان بعیت جنرالی انقلاب سمت جنوبی وطن را خاموش ساخت .

۵۱۳۳ - ۱۹۱۲ ع

بر تبه نایب سالاری میکاتب چندی تاسیس و مسکتب حربیه را اصلاح فرمود .

۱۳۳۰ - ۱۹۱۳ ع

« سیه سالاری نظام افغانستان را تشکیلات اساسی بخشید - ۱۳۳۵ هـ ۱۹۱۷ ع

بعد اندک وقفه مجدداً بحیث سیه سالار درمهر که استقلال شرکت جسته
بعد از تسخیر شهر وانا، کوتل یبوار و فتح نهل استقلال سیاسی افغانستان را
حصول نمود. ۱۳۳۷ هـ ۱۹۱۹ ع

با حفظ رتبه سیه سالاری وزارت حربیه را اشغال و بحیث رئیس تنظیمه

امورات سمت مشرفی را منتظم ساخت. ۴۰ - ۱۳۳۸ هـ ۲۲۸ - ۱۹۱۹ ع
چندین جریده در ولایات کشور تاسیس کرد. سنوات مختلفه

بحیث رئیس تنظیمه ولایات قطن و بدخشان را اصلاح و تنظیم فرمود
۱۳۴۱ هـ ۱۹۲۳ ع

سردار محمد نادر خان بحیث وزیر مختار وزارت مختاری افغانستان را در
فرانسه اداره کرد. ۵ - ۱۳۴۲ هـ ۶ - ۱۹۲۳ ع

قوای اشرار شمالی را در سمت جنوبی درهم فشرده کابل را فتح و تخت را از دست
غاصب سلطنت تخلیص نموده باصرار ملت بران جلوس فرموده و سلسله شاهی
جدید محمد زائیا را تاسیس نمود. ۱۳۴۷ هـ ۱۹۲۹ ع

اعلیحضرت محمد نادر شاه بحیث مجدد و موسس سلاله سوم سلطنت محمد زائیا افغانستان
را بترقیات گوناگون رهنمونی ساخت تمام شکستگیها را اصلاح و همه مائر مدنی را رواج داد.
جرائد و شورای ملی را تاسیس و تشکیلات مملکت را مطابق به عنعنات ملت وضع و اجرا نمود.
۲- شخص برجسته دوم سردار عبدالقدوس خان پسر سردار سلطان محمد خان است که
در تمام ادوار حیات خویش مناصب ارجمند را طی نموده و برتبه شاغاسی (وزیر دربار)
نائب الحکومه - اعتماد الدوله و صدراعظمی رسیده درمهر که استقلال نیز حصه داشته سمت فرعی
مملکت را مدافعه می کرد.

۳- سردار زکریا خان. نیز یکی از اولادان مجاهد و نامور سردار سلطان محمد خان است
که در اکثر مجاهدات اخیره ملی حصه گرفته و خانواده بزرگی بجا گذاشته است که امروز
تقریباً همه افراد آن بخدمات مهم کشور قیام دارند.

۴- سردار تاج محمد خان. نیز یکی از احفاد سردار سلطان محمد خان است که در عین
زمان یکی از خطاطان ماهر بشمار میرفت.

۵- سردار محمد عزیز خان برادر بزرگ اعلیحضرت محمد نادر شاه (موسس سوم سلسله
محمد زائیان) و یکی از اعمام پادشاه موهو جو د افغانستان است که در
(سنه ۱۳۲۱ هـ ق) شاغاسی خارجه افغانستان در سنه ۱۳۲۹ هـ ش بحیث
اولین مرهی دسته محصلین عازم اروپا گردید در سنه ۱۳۰۳ هـ ش نائب وزیر مختار افغانی

در یازیس و بلجیک در سنه ۱۳۰۵ همراہ چندین طلاب بوطن برگشته ودر سنه ۱۳۰۶ مجدداً عازم یاریس و بعد از تخت نشینی برادر خویش بکابل وارد و ابتدا بحیث سفیر کبیر افغانی در ماسکو و بعد بحیث وزیر مختار افغانی در برلین اعزام شدہ کہ در اثنا ایفای همین وظیفہ از طرف سید کمال نام یک طالب العلم افغانی (شقی) شهید شدند سنه ۱۳۱۳ و میت شان از برلین بکابل حمل و در قبرستان اجدادی شان واقع تیبہ مرنجان مدفون شدند .

۶- سردار محمد ہاشم خان، نیز یکی از اعمام بزرگوار رئیس خاندان (سلالہ) است در آخر سنه ۱۲۸۲ ہ ش ۱۹۰۳ ع منصب سراوسی حضور را داشتند در سنه ۱۲۹۶-۱۹۱۷ بحیث نائب سالار قوماندانی عمومی قوای نظامی ہرات ودر ۱۲۹۸-۱۹۱۹ م ہ منصب ورتبہ مذکور حاکم اعلیٰ مشرقی ودر ۱۳۰۰-۱۹۲۲ بوکالت وزارت حربیہ ودر ۱۳۰۲ برای معالجہ پدر خود عازم یاریس از همان سنہ تا ۱۳۰۴-۱۹۲۵ وزارت مختاری افغانستان در ماسکو را ادارہ میگردند . در انقلاب داخلی ۱۳۰۸ در مقابل قاصب تخت یعنی بچہ سقا سمت مشرقی را دفاع میگردند بعد از آنکہ برادر والا گہر شان اعلیحضرت غازی محمد نادر شاہ شهید بہ تخت افغانستان جلوس فرمودند قندہار را ادارہ کردہ وارد مرکز شدند . در اینجا چندی بنام وکیل وزیر داخلہ و متعاقباً بصدارت عظمیٰ انتخاب گردیدند این عہدہ بزرگ را مدت ۱۷ سال بکمال پاک نفسی و زحمت کشی ایفا ودر سنہ ۱۳۲۵ بنا بر ضعف قوا و خستگی دماغ ازان کسارہ گرفتند .

۷- سردار شاہ ولیخان غازی ، این جناب نیز یکی از اعمام معظم رئیس سلالہ است کہ مراتب بلند و عہدہای ارجمندی را در حیات خویش طی نموده اند . از سنہ ۱۳۲۴ ہ ق منصب رکاب باشی حضور را دارا بودند . در جہاد افغانستان مقابل انگلیس مظفرانہ وارد وزیرستان گردیدہ چہاونیہای و اناوسروکی را تسخیر نمودند . در همان آوان چندی قوماندانی قوای حاجی و بعد ہا کفالت امور نظامی و ملکی جنوبی را بعمدہ داشتند . کہ ادارہ این دو کار موجب ترفیع شان برتبہ لوا مشری و اخذ نشانہای سردار اعلیٰ - حمیت - و وفا گردید . در مذاکرات صلحیہ افغانستان و انگلیس حیثیت نائب رئیس ہیئت اصلاحیہ را داشتند . در انقلاب سمت جنوبی بمعیت ہیئت تنظیمیہ لوگر خدماتی کرد کہ در ادای آن بہ نشان - تاج افغان تلطیف و برتبہ یابوری حضور ترفیع یافت . در ۱۳۰۴ بفرض پرستاری و معالجہ پدر بزرگوار خود عازم ہند و از انجامیت والد مرحوم خویش پُرا تا مزار مہتر لام صاحب واقع سمت مشرقی نقل نمودہ ودر ۱۳۰۵ برای باز دید برادر بزرگوار خود اعلیحضرت محمد نادر شاہ عازم یاریس و از آنجا در سال ۱۳۰۸ بمعیت اعلیحضرت موصوف در سمت جنوبی وارد و تا فتح کابل التزام

رکاب برادر محترم خود را داشتند. در موقع فتح کابل چون قوماندانی قوای ملی را داشتند بناه از طرف ملت بلقب (فانچ کابل) یاد میشوند. بعد از جلوس اعلیحضرت محمد نادر شاه چندی بعیث وکیل شاهانه وازان بعد بعیث وزیر مختار افغانی در پاریس - بروسل - برن - ویولیند ایفای خدمت و در قیاب سردار محمد هاشم خان و سردار شاه محمودخان یعنی در سنه ۱۳۱۵ و ۱۳۲۶ دوبار در مرکز وارد و کفالت صدارت عظمی را نیز ایفا نموده اند. در سنه ۱۳۲۷ بسفارت کبرای افغانستان در کراچی تمین و نامزد گردیده امور سفارت را در آنجا عهده دار میباشند.

۸- سردار شاه محمودخان. نیز از اعمام بزرگوار ذات شاهانه و یکی از ناموران این خانواده جلیله است. ایشان تعلیمات خود را بمکتب حبیبیه اکمال و در ۱۳۲۴ بمنصب خان اسبوری و در ۱۳۲۱ بمنصب سراوسی نائل بودند. مکتب تعلیم مغایره را بنام ستاره دولت و درس خانها برای تعلیم سراوسها و قطعه پروانه در همان زمان از تاسسات ایشان است. در جهاد ملی قوماندان محاز جایی بودند چندین حملات را که قوای انگلیس برای استرداد (تندی سر) نمودند مظفرانه رد کردند و بالمقابل این مجاهدت بمنصب جنرالی ارتقاء و به اتخاذ نشانهای سردار اعلی و حمیت لمطف و بعیث جنرال نظامی و حاکم اعلی جنوبی مقرر و اعزام شدند.

نشر جریده (غازی) در خواست و مکاتبات متعدد بیکه در جاجی، خوست، گردیز و دیگر نقاط تاسیس شده بود اثر اجرا آن آنوقت این ذات و اخذ نشان تحسین مکافات وی است. در سنه ۱۲۹۹ بصفت معاونی ریاست تنظیمه قطغن و بدخشان و بعد از آن بعیث قوماندان فرقه قطغن و بدخشان مصروف خدمت شدند. در ۱۳۰۴ بغاوت شغنان را خاموش و در همین سنه بمعیت امان الله خان (شاه مخلوع) که به دوره غزنی و فندهار بر آمده بود همسفر بودند در ۱۳۰۵ حاکم اعلی مشرفی و در ۱۳۰۶ اصلاح امور کنرها و اسما را ناموده بمضی اقوام مهمند، صافی و باجوری را که از چندین سال از ادای مالیه اباد داشتند مطیع و منقاد ساختند. در او اخر همین سال معین دوم وزارت داخله و در اننای انقلاب بالتزام رکاب برادر بزرگ شان (اعلیحضرت محمد نادر شاه) بسمت جنوبی مجاهدت داشتند در اکثریه مدارک که با افواج سقو زاده (غاصب تاج و تخت) و میداد سر عسکر قومی و قوماندان مجاهدین ملی (سردار شاه محمودخان) بود. بعد از جلوس اعلیحضرت نادر شاه غازی بر تبه رفیه (سیه سالاری) نائل و امور وزارت حربیه برای شان سپاریده شد. چنانچه این وزارت را تا ۱۷ سال اداره کرده و در ضمن آن بعضی شرار تها و انقلابات داخلی مثل معامله ابراهیم بیگ لقی در سمت شمال و بغاوت قوم دری خیل هارا در سمت جنوبی فرو نشاند. سردار شاه محمود خان در ۱۳۲۵ باحفظ رتبه سیه سالاری بصدارت عظمی انتخاب وازان روز بعد این هدهه عالی رادارا میباشند.

تاریخ جلوس موسس سلاله شاهی بر تخت-

موسس اول سلسله محمد زائی امیر دوست محمد خان است که در ۱۲۵۴ هـ ق جلوس نموده
 « دوم » « امیر عبدالرحمن خان است » ۱۲۹۷ « « «
 « سوم و مجدد » « اعلیحضرت غازی محمد نادر شاه شهید است که در ۱۲
 جمادی الاول ۱۳۳۸ هـ مطابق ۱۸ اکتوبر ۱۹۲۶ ع با صرار ملت جلوس نمودند .
 رئیس خانواده موجوده سلطنت (اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید) که در انباله (یلی از شهرهای
 هند و ستان بتاریخ ۱۴۰۲ هـ ق ۱۸۸۵ ع متولد و پادختر عم شان سردار محمد آصف خان
 از دواج نموده اند . اعلیحضرت شهید قبل از جلوس بر تخت شاهی در میان قوم و ملت خویش
 بنامهای سپه سالار غازی و وزیر اول و بعد از جلوس به القاب اعلیحضرت غازی ، اعلیحضرت شهید
 محصل استقلال ، نجات بخشای وطن ، موسس سلطنت اصولی و مصلح کبیر یاد میشوند . از جمله امتیازاتی که
 دارند یکی مزار استقلال است که بیاد گنار حصول استقلال بنام شان پیشروی وزارت جلیله حریبه
 رکز گزیده و دوم نشان (المراهلی) می باشد که بهین مناسبت بایشان اعطاء شده است .
 رئیس سلاله موجوده سلطنت اعلیحضرت همایونی محمد ظاهر شاه پسر دوم اعلیحضرت
 غازی محمد نادر شاه شهید است . اسم مبارک ذات شاهانه (محمد ظاهر) و القاب شان
 (اعلیحضرت همایونی) و امالقب مختصه شان که از طرف ملت در اول جلوس شاهانه داده
 شده (المتوکل علی الله) است تاریخ تولد اعلیحضرت شان ۲۲ میزان ۱۲۹۳ هـ ش
 (۱۲ اکتوبر ۱۹۰۴ ع) در محله ده افغانان کابل بوده بتاریخ ۱۳ عقرب ۱۳۱۰ (۱۴ نوامبر
 ۱۹۳۱) باصبیه سردار احمد شاه خان وزیر در بار مزاجت و بتاریخ ۱۶ عقرب ۱۳۱۲
 (۸ نوامبر ۱۹۳۲) بمداز شهادت پدر تاجدار خود بر تخت افغانستان جلوس فرمودند .
 شهر یار جوان بخت افغانستان تحصیلات ابتدائی خود را در مکتب حبیبیه کابل و
 تحصیلات مهمه و علوم عالیه را در رشته های مختلف به مسکاتب عالی و فامیلهای با علم و دانش
 مملکت فرانسه با تمام و انجام رسانده در ۲۰ میزان ۱۳۰۹ اران دیار تشریف فرمای
 وطن گردیده در شعبه عسکری شامل تعلیمگاه نظامی کابل شدند . بعد فراغ از تعلیمگاه
 چندی و کالت وزارت حریبه و چندی هم و کالت وزارت معارف را بهمه داشتند . تا اینکه
 در یوم شهادت والد ماجد شان از طرف تمام ملت بار امانت شاهی با ایشان تکلیف و تسلیم
 گردید . چون مطالعات ذات شاهانه در اکثریه از علوم مبسوطه و وسیع و محیط بوده و در هر
 رشته معلومات کافی دارند بنابراین عالمترین افراد مملکت خود می باشند . اعلیحضرت
 همایونی وطن عزیز خود را بطریق دیموکرات اداره و چنانیکه مشرب همایونی شانت قیود
 درباری را بنظر خوب ندیده و بهر وضع (سادگی) پسند خواطر اقدس می باشد . اعلیحضرت

همایونی بصنایع ظریفه ذوق و با انواع سیورت مخصوصه شکار مهارت داشته در اوقات فراغت به آثار خطی استادان و قطعات میناتور که در کتاب شاهانه کدکسیون شده اند مصروف میمانند. حضور مبارک بزبان پشتو-فارسی - فرانسوی - انگلیسی بخوبی تحریر و تکلم میتوانند. ذات هما یونی شان یاد شاه رحیم انقلاب رعیت دوست معارف پرور بوده برای وطن عزیز یگانه حامی عظمت و برای عالم اسلام از افراد غنیمت اند (اللهم متع المسلمین بطول حیاته).

اطفال و اولاد رئیس سلاله :

الف - شهزادگان :

- ۱ - شهزاده محمد اکبر خان (متوفی) تاریخ تولد ۱۹ اسد ۱۳۱۲ (۱۱۰ گشت ۱۹۳۳) ع
- ۲ - احمد شاه جان » » » » ۳۰ سنبله ۱۳۱۳ هـ (۲۳ ستمبر ۱۹۳۴) ع
- ۳ - محمد نادر جان » » » » ۳ جوزا ۱۳۲۰ هـ (۲۴ مئی ۱۹۴۱) ع
- ۴ - شاه محمود جان » » » » ۱۰ میزان ۱۳۲۵ - (۱۹۴۶) ع
- ۵ - شهزاده محمد داؤد جان بیستون یار
القاب شان ، والا حضرت ، شهزاده ، سردار میباشد .
ب - شاهدخت ها :

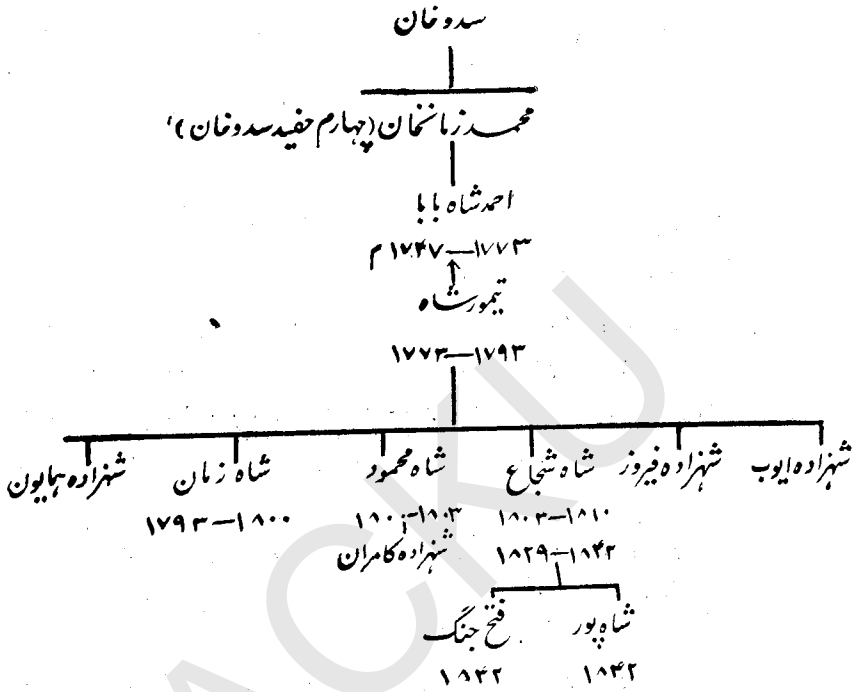
- ۱ - شاهدخت بلقیس جان تاریخ تولد ۲۸ حمل ۱۳۱۱ هـ (۱۷ اپریل ۱۹۳۱) ع
- ۲ - « مریم جان » » » » ۱۰ عقرب ۱۳۱۵ هـ (۲۱ نوامبر ۱۹۳۶) ع
القاب شان (شاهدخت) است .

محل تولد شهزاده گان ، و شاهدختها در شهر کابل در (ارگ شاهی) میباشد که بجز از شهزاده محمد اکبر جان که در سنه (۱۳۳۱) فوت کرده اند دیگران الحمد لله حیات هستند . اذت شاهانه تنها یک برادر داشتند بنام (سردار محمد ظاهر خان) که قبل از جلوس پدر والا کهر شان به تخت شاهی ، در یاریس در اثنای تحصیل حیات مستعار را در ۱۳۰۳ بدرود کرده اند اما خواهر های ذات شاهانه به تفصیل ذیلند :

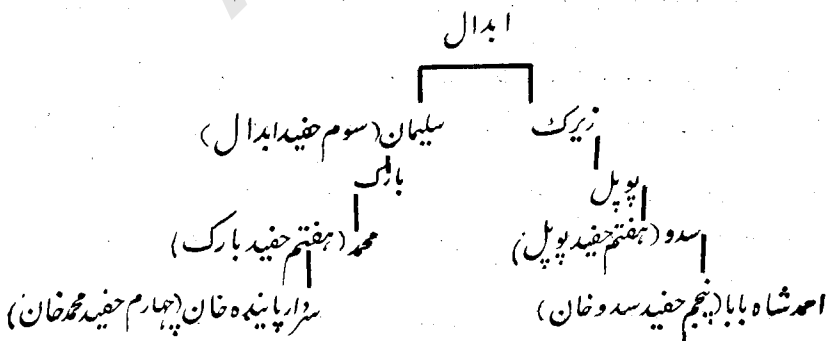
- ۱ - طاهره بیگم که ایشان قبل از جاو س اعلی حضرت محمد نادر شاه غازی وفات یافته اند .
- ۲ - زینب بیگم - سردار محمد داؤد خان وزیر مختار افغانستان در یاریس برن و بروسل پسر عم شان .
- ۳ - زهره بیگم » » محمد نعیم خان سفیر کبیر افغانستان در واشنگتن پسر عم شان .
- ۴ - سلطانیه بیگم » » محمد عمر خان رئیس (د افغانستان بانک) از دود مان سردار ذکریا خان مرحوم .
- ۵ - بلقیس بیگم » » تیمور شاه خان پسر وزیر دربار (مامای شان) .

ارسالی دارالتحریر شاهی

(معلومات راجع به نسب خاندان سدوزاینها) (درانی)

(معلومات راجع به نسب خاندان بارک زانی محمد زانی سدوزانی و درانی)

بسکی از یادگار های تاریخی دودمان نجیب شاهي
افغانستان

نشسته : در وسط اعلیحضرت غازي محمد نادر شاه شهيد
طرف چپ : والا حضرت اشرف سردار محمد هاشم خان
طرف راست : والا حضرت سردار محمد عزيز خان شهيد .
ايستاده : طرف راست ع ، ج ، ا ، انشان والا حضرت سردار
شاه وليخان فنانج كابل .
طرف چپ : ج ، ع ، ج ، ا ، انشان والا حضرت سپه سالار غازي سردار
شاه محمود خان صدر اعظم

ایمروست محمد خان

۱۸۳۴-۱۸۲۶

۱۸۶۳-۱۸۴۲

امیر محمد افضل خان

۱۸۶۷-۱۸۶۶

امیر عبدالرحمن

۱۹۰۱-۱۸۸۲

حبیب الله خان

۱۹۱۶-۱۹۰۱

نصر الله خان

۱۹۱۹

غیاث الله خان

۱۹۲۹

امان الله خان

۱۹۱۹-۱۹۲۹

محمد یعقوب خان

۱۸۷۹

محمد موسی خان

۱۸۸۰-۱۸۷۹

امیر محمد اعظم خان

۱۸۶۸-۱۸۶۷

وزیر محمد اکبر خان

دختر

که با سردار یحیی خان موم

مزاوجت کرده است

امیر شیرعلی خان

۱۸۶۰-۱۸۶۳

۱۸۴۹-۱۸۱۸

مرحوم وزیر محمد اکبر خان که کبار نامه های وطن به وراه اش صحائف تاریخ وطن را زینت بخشیده است

چنانچه بیرق سردار کوچی و بلوچ را در یکی از رسم گذشت‌های عسکری (پلنگ بیکر)
تعریف می‌کند .

پس گسستم (رشکش) تیزهش که بارای و دل بود و با مغزو خوش
سیاه‌ی زگردان کوچ و بلوچ سکا لیده جنگ مانند قوچ (۱)

از (سرودی) که (ریشی ها) بنام (آریا) دختر (یاما) (اولین پادشاه آریائی
افغانستان) ساخته و در (هری و انگشه) قسمتی از (مہایارته) گنج‌انیده شده معلوم میشود
که آریه‌های افغانستان از قدیم‌ترین زمانه سکه روایات ما معلومات داده میتواند بیرق را
میشناختند . سرود مذکور دختری ما را خطاب میکنند :

د تو در تمام جهات دنیا با بیرقهای پرطائوس گردش میکنی - تودر کوه (دوند ایا)
رندگانی داری و اطراف ترا پرندگان ، بز و گوسفند - شیر و بیر فرا گرفته و در میان آواز
دائمی (زنگ) نیزه سه سر بدست گرفته و آفتاب و ماه علائم پرچمهای روی نیزه های تو
میباشد . (۲)

بعد از دوره اسطوره و دوره (اوستائی) افغانستان از هزار سال قبل از میلاد
لشکر را در مملکت ما (سپارده) میگفتند کلمه سیاه و سیاهی از همین کلمه زند مشتق
شده دسته های سیاه در آنوقت دارای بیرق و دیگر علائم و ممیزات عسکری بودند در زبان
زند کشور ما در فقه پرچم و بیرق را میگفتند . و همین کلمه درفش تا امروز در زبان ما
باقی است . در اردو و در قشام یعنی پرچم های بلند که یکی از ممیزاتیست اوستا منحصر
به بخدی یای تخت قدیم آریانا (افغانستان) کرده بود (۳) میگویند قبل از ظهور اسلام
نشان سبز بخسرو و زرتشتی ها اختصاص داشت (۴) با قبول این نظر شاید توان گفت زرتشتیان
افغانستان قبل از اسلام رنگ سبز را در بیرقهای کشور بیکار می بردند . تاجاژی که از مسکوکات
کوشان و یفتلی افغانستان (قرن اول) تاریخ مهمی معلوم میشود . شاهان این سلسله بیرقهای
با این شکل داشته و استعمال مینمودند ولی البته رنگ این بیرق هارا نمیتوان معلوم نمود .
در دوره اسلامی افغانستان ، در قرن دوم هجری سال ۱۲۹ ق برای بار اول ابو مسلم
خراسانی قائد سیاسی افغانستان در مرقه بیرقی را برافراشت که ۱۴ گز طول نیزه آن بود

(۱) شاهنامه جلد اول ص ۱۴۸ .

(۲) آریانا شماره ۸ تاریخی سنبله ۱۳۲۲ نگارش احمد علیخان کهزاد .

(۳) آریانا شماره ۸ تاریخی سنبله ۱۳۲۲ نگارش احمد علیخان کهزاد .

(۴) یرتو اسلام تالیف استاد احمد امین مصری ترجمه وطیع طهران .

دو ازدهم: بیرق افغانستان

از اسطوره و تاریخ برمی آید که آریاهای افغانستان از قدیمترین ازمنه بیرق را شناخته و استعمال می کرده اند. فردوسی خراسانی بیرق های قهرمانان افسانه وی افغانستان را به مدت های قبل از عصر زرتشت بترتیب ذیل تعریف مینماید:

بیرق (زال زر) حکمدار زابلستان :

برون آمد از گورد فرخنده زال
در ففش (۱) سپهرغ دارد سپید
بیرق (رستم دستان) یسر زال زر :

درفش بین ازدها پیگر است
در جای دیگر میگوید :

همانا که آمد کوه پیلتن (۴)
دید آمد آن ازدها فاش درفش
بیرق (فرامرز) یسر رستم :

یس او نبرده فرامرز بود
ابا کوس و بیل و سپاه گران
ز کشمیر و از کابل نیمروز
درفش بسان دلاور یدر
سرش هفت همچون سرازدها
بکافرو با برزو ارز بود
همه جنگجویان و گند آوران
همه سر فرازان کیتی فروز
که کس را نبود ز رستم گذر
بگفتی ز بند آمدستی رها (۵)

چنانچه فردوسی میگوید: بیرق زال زر پارچه سفید و از رستم پیگر ازدها داشته سر زرین شیر به نیزه برداشته میشد. بیرق فرامرز هم شکل ازدها سرداشت و بعلاوه از بیانات فردوسی معلوم میشود سرداران ولایات متعدده افغانستان بیرقهای مختلفه داشته و در جنگ های افراشته.

- (۱) درفش (ماخذ از درفشه اوستائی) و پرچم فارسی همان چنده و جندی و بیرغ مستعمل پشتو و نوع بیراغ، سنچاق و منجوق ترکی و علم ولوا، رایت و علامت عربی است.
- (۲) شاهنامه طبع بمبائی ملحقات جنگ رستم و کک کهزاد ص ۱۴.
- (۳) شاهنامه جلد اول جزء ۶ ص ۹۱.
- (۴) مثل تهمتن تعریف رستم است.
- (۵) شاهنامه جلد اول ص ۱۴۸.

بیرق ملی

وچندین گز کرباس بنو ککش پیچیده میشد. این بیرق نام عربی (رایت ظل) داشت. (۱)

واز طرف ابراهیم امام مدعی خلافت عباسیه برای ابو مسلم فرستاده شده بود - در زیر همین بیرق سیاه بود که هزار ها نفر افغان جمع شده - خلافت اسلامی را از امویان بمباسبیان انتقال دادند ، نایب الحکومه های عربی در افغانستان مفتوحه (خراسان) نیز بیرق مخصوص بنام رایت خراسان از خلافت بغداد میگرفتند. چنانچه وقتیکه هارون الرشید عباسی فضل بن یحیی برمکی بلخی موقتاً در افغانستان مفتوحه مقرر نمود بفرمود نیزه رایت خراسان بنام فضل به بستند و بامنشور پاو دادند . (۲) در اواخر قرن دوم هجری مرد مشهور افغانی طاهر ذوالیمین از خراسان به صفت سیه سالار مامون یسر هارون به بغداد اعزام و بیرقی پاو داده شد که پنجاه و چند سال در خاندان او که امرای مستقل خراسان بودند - برپا و افراشته ماند (۳) ازین بیدم خلعای بغداد باولاد طاهر میفرستادند که برسبیل یمین افراشته میشد . چنانچه خلیفه معتمد (۲۱۸ - ۲۲۷) برای امیر عبدالله بن طاهر ذوالیمین امیر خراسان عهد یوائی بفرستاد و همچنین خلیفه متوکل (۲۳۲ - ۲۴۷) برای امیر طاهر بن امیر عبدالله یوائی ارسال کرد (۴) البته رنگک این بیرق ها مطابق شعار ابومسلم خراسانی و خلیفه عباسی سیاه بود .

از چگونگی بیرق های افغانستان در دوره شاهان صفاری افغان (۲۰۳ - ۲۹۱) اطلاعی نداریم ولی میدانیم شاهان سامانی افغان (۲۷۹ - ۳۸۹) گاهی بیرق از مقر خلافت بغداد حاصل میکردند . چنانچه خلیفه مکتفی (۲۸۹ - ۲۹۵) برای علی احمد بن اسمعیل سامانی (۲۹۵ - ۳۰۱) درلواای عهدی فرستاد (۵) میتران فرض نمود که رنگک بیرق های افغانستان تادوره غزنوی بیشتر ساه بوده است تنها در وقت مامون عباسی چندی بدست یاری فضل بن سهل خراسانی وزیر مامون رنگک بیرق ، لباس و نشان در تمام ممالک اسلامی که خلافت اسلامی بغداد را می شناختند سبز که شعار زردشتی وهم علامت خاندان رسول الله (ص) و اولاد حضرت فاطمه (رض) دختر رسول الله (ص) شمرده میشود گردید. در دوره سلاطین غزنوی

(۱) روضة الصفا جلد ۳ بمبشی سال ۱۲۷۱ ص ۱۱۳۳ .

(۲) روضة الصفا ناصر طبری طبع طهران ۱۲۷۱ ص ۵۰۴ .

(۳) کتاب نهتن از وزراء عباسی نالیف احمد طبیب طیبانی طبع رشت سال ۱۳۱۴

عنوان فضل بن سهیل .

(۴) روضة الصفا عنوان امرای طاهریه .

(۵) « » « » سامانیه .

افغانستان (۳۸۷ - ۵۹۸) بیرق هی نظامی گارد شاهي (موسوم به غلامان بهرامی) سلطان محمود غزنوی (۳۸۷ - ۴۲۱) شکل (یک شبر) و چند شمیر داشت. (۱) سلطان مسعود پسر سلطان محمود نیز بیرق مخصوص شاهي داشت که در جنگ غور پیشروی پادشاه کشیده میشد. (۲) در سایر اوقات باچتر سلطانی توام در معیت پادشاهی حرکت میکرد. (۳) نپه سالارها و نواب الحکومه های سلطان مسعود در پای تخت ولایات هریکی دارای بیرق بودند (۴) گارد شاهي مسعود هر توایمشری (سرهنگ) هلامت شبر میکشید (۵) به علاوه چنانکه آداب رسمی و مذهبی آن زمان بود برای پادشاهان غزنوی بیرقی هم از دارالخلافه بغداد میرسید (۶) در حال رنگ بیرق های افغانستان را در دوره غزنویه باصیغه جزم نمیتوان معین کرد جز اینکه سیاه شمار سابق افغانستان در بیرق و لباس رسمی از عهد ابامسلم قرن دوم هجری بشمار میرفت (۷) و هم رنگ سیاه شمار خلفای عباسی باستانی اندک زمانی در عهد مامون بوده و تقریباً شعار مذهبی مسلمان محسوب میشد (در بار غزنوی (قبای سیاه) و کلاه دوشاخ، لباس رسمی حاجب بزرگ (شاه، عالیجا یا وزیر دربار) شمرده میشد (۸) پس بعید نیست تصور کرد بیرق های ملیکی و نظامی افغانستان از عهد ابامسلم تا عصر سلاطین غوری افغانستان سیاه بوده باشد. آنها درین میان رنگ بیرق های شاهي را میتوان مستثنی نمود و شاید محل فرض این باشد که رنگ بیرق های سلطنتی افغانستان سرخ بوده است زیرا دران و همچنین رسولداران (مامورین تشریفاتی دربار سلطان) در ایام رسمی و قبول سفرای خلیفه المسلمین لباس سیاه پوشیده و خود سیاه بر سر میگذاشتند (۹) اما بیشتر در سرایده، چتر و بیرق شاهان ممالک همجوار افغانستان رنگ سرخ بکار رفته و این رنگ مخصوص پادشاهان آن زمان شمرده میشد. چنانچه علی تکین حکمدار ماورای جیحون در روز نبرد بیرق سرخ افراشته داشت (۱۰) و هم رنگ سرخ بارگاه شاهان غوری افغانستان در هند که جانشین

(۱) حیات و اوقات سلطان محمود غزنوی تالیف دکتورم ناظم ترجمه و طبع کابل ۱۳۱۸ ص ۱۴۷

(۲)	بیهقی	طبع	طهران	ص	۱۲۷
(۳)	»	»	»	»	۱۸۳
(۴)	»	»	»	»	۳۳۰، ۳۲۳، ۱۸۱۰
(۵)	»	»	»	»	۳۲۰-۳۲۳
(۶)	»	»	»	»	۱۷
(۷)	»	»	»	»	۱۵
(۸)	»	»	»	»	۴۹
(۹)	»	»	»	»	»
(۱۰)	»	»	»	»	۴۱۸

بلافاصله سلاطین غزنوی افغان اند مخصوص پادشاهان شمرده میشد (۱) .
 در دوره سلاطین غوری افغانستان (۵۴۳ - ۶۰۹) بیرقهای ملکی و نظامی چهار رنگ و چه شکلی داشت یوره معلوم نیست اما میتوان فرض کرد این سلسله تا اندازه ترتیب بیرق های عهد غزنوی را اقتباس و حفظ کرده باشند. و چنانچه در بالا تذکار یافت از قول فرشته میتوان این نتیجه را گرفت که علامت شخصی سلاطین غوری افغانستان رنگ سرخ بوده و البته این رنگ را مثل با رنگاه سلطان در چتر و بیرق شاهی نیز بکار میبردند. در دوره تسلط مغول در افغانستان (از ۱۱۶ تا ۸۰۷) تنها دولت محلی کورت افغانی بود که در قسمتی از ولایت شمالی حکومت کرد (۶۴۳ - ۷۹۱) و حق افراشتن بیرق داشت ، این دولت کوچک بهلاوه برفقی که از خود داشتند و تفصیلی ازان در دست نیست گاهی بیرق از اخلاف چند - کیز نیز می گرفته - چنانچه ملک شمس الدین محمد بن ابی بکر کورت (۶۴۳ - ۶۷۷) و ملک شمس الدین کپین کورت خلف او از آبا تا خان و ارغون مغول (۶۸۰ - ۶۸۳) بیرقهای گرفتند (۲) در دوره دولت تیمور به افغانستان (۷۰۷ - ۹۱۲) آنقدر میفهمیم که در جنگها علمهای عسکری در فلپ و جناحین اردوی افغانی افراشته میشد چنانچه در جنگ مرغاب در جناحین عسکر الخ بیگ پادشاه افغان (۸۵۰ - ۸۵۳) علم و چتر رنگار در اهتر از بود (۳) .

داجم به بیرق های افغانستان در دوره پادشاهان هوتکی ۱۱۲۱ - ۱۱۴۵ نظر بعدم ماخذ و مدارک نمیتوان داخل توضیحاتی شد .

دوره سلاطین ابدالی ۱۱۶۰ - ۱۲۵۸ بطوریکه از مسکوکات احمد شاه بابا ۱۱۶۰ - ۱۱۵۸ و شاه شجاع ۱۲۱۹ - ۱۲۲۳ و ۱۲۵۵ - ۱۲۵۸ می براید نشان افغانستان خوشه گندم شمشیر و ستاره بود (۴) و لهذا میتوان فرض کرد این اشکال بایکی از اینها در بیرق های افغانی بکار میرفت اما رنگ بیرق چه بود بد رستی معلوم نیست جز آنکه در تولی های عساکر غیر منظم آنوقت کوسی کوفته و علمی بنام بیرق افراشته می شد (۵) رنگ این بیرق ها ثابت بوده و میتوانست مختلف باشد در هر حال طبعاً دسته جات عساکر منظم و شخص یا شاه علم های مخصوصی داشته در دوره دولت محمد زائی از جلوس امیر دوست محمد خان ۱۲۵۹ تا ابتدای سلطنت امیر عبدالرحمن خان ۱۲۵۷ علم های عسکری مختلف المون و بیشتر سرخ و سبز بود.

(۱) مقاله افغان در هندوستان مندرجه شماره ۸ مجله کابل سال ۱۳۱۱ ش. بنقل از فرشته

(۲) روضة الصفا ناصری جلد ۴ طبع تهران

(۳) حبيب السیر جلد ۳ جزء ۳

(۴) احمد شاه بابا فصل ۲۵ نسخه قلمی

(۵) د د عنوان تشکیلات اردو

در قطعات عسکری افراشته میشد. چنانچه در دوره سلطنت امیر شیر علی خان ۱۲۷۹ - ۱۲۸۴ و ۱۲۸۵ - ۱۲۹۶ در علم های مثلثی شکل سرخ و سبز نظامی در کلمه طیبه اسم خدا و پیغمبر اسمای خلفای راشد آیات بینات قرآنی را جمع به جهاد و فتح بخط سفید منقوش میکردند. امیر عبدالرحمن خان ۱۲۹۷ - ۱۳۱۹ رنگ بیرق را سیاه و نشان آنرا محراب و منبر تفنگک و شمشیر و صفحه توپ و خوشه گندم بخط سفید قبول کرد و هم این نشان را در مسکوکات افغانی ترویج نمود. در وقت پادشاه منکور تفاوتی بین دو بیرق و علم نبوده تنها همین یک علم بود که بنام بیرق در قطعات عسکری و مقام پادشاهی افراشته میشد - سایر دوائر دولتی نیز (باستثنای دوائر گمرکی) از داشتن و افراشتن بیرق محروم بودند.

امیر حبیب الله خان بیرق عسکری را رسماً به علم و عقاب آنرا هم متمایز و اولی را مخصوص غنچه - لوا وارد و دومی را مخصوص کسندک نمود. تنها پارچه عقاب از علم کوچک تر بود در دیگر خصوصیات فرقی نداشتند. علم پادشاه هم رنگ سرخ و نشان زردوزی اختیار کرد. بیرق مخصوص شاه پارچه سرخ و اسم شاه را بخط سفید داشت. به علاوه امیر حبیب الله خان در عوض دوائر دولتی ملکه - برادر بزرگ و پسران ارشد خویش را با افراشتن بیرق های سبز رنگی در منازل شخصی شان مجاز ساخت. نشان این بیرق های شخصی بقرار ذیل بود:

ماه - ماه دو پارچه - شق القمر - کلاه افغانی نشاندار - کلاه افسری ار و پانمی پردار و کلاه افغانی جغه دار. بعد از سال ۱۳۳۷ (اعلان استقلال افغانستان) بیرق های شخصی ممنوع و اسم عقاب از علم برداشته شده بیرق دولتی که در دوائر داخلی و نمایندگی های خارج بر افراشته شد عبارت از همان پارچه سیاه و نشان محراب و منبر با دو بیرق در جناحین نشان و دو شمشیر متقاطع در زیر نشان در بین یک دایره بیضاوی در شعاع آفتاب بخط سفید بود. علم مبارک که روی علم در زوا یای اربمه پارچه اسمای جبرائیل - میکائیل - اسرافیل و عزرائیل - در جبهه فوقانی عبارت بسم الله الرحمن الرحیم در قاعده مستطیل بیرق اسم دولت علیه افغانستان در مرکز پارچه بین یک دایره اسم الله اکبر در حصه چپ مرکزین دو دایره متقابل آیات ذیل مرقوم بود انا فتحناک فتحا مبینا در نیم دایره تحتانی ان الله یعبد الذین یقاتلون فی سبیله.

در بین این دو نیم دایره نشان محراب و منبر با دو بیرق در جناحین نشان و دو شمشیر متقاطع در زیر نشان و اینهمه در بین یک دایره بیضاوی شعاع آفتاب در حصه راست مرکزین دو نیم دایره می متقابل آیات ذیل نوشته بود: در نیم دایره فوقانی (و ینصرك الله نصراً عزیزاً) در نیم دایره تحتانی (کانهم ینان مرصوص) در مرکز این دو نیم دایره اسم پادشاه بخط

بیرق شاهلی

ظفرآء درجهٔ فوقانی کلمه طیبه (لااله الا الله الح)، درجهٔ تحتانی (واعلموا ان الجنة تحت ظلال السیوف) درمرکز پارچه نامهای معظم (الله و محمد) درنیم دائره راست مرکز این آیات شریفه (انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون) (یاایها الدین امنوان تنصروا الله ینصرکم) دربین این دونیم دائره اسم پادشاه بخط ظفرآء درحصه چپ مرکزین دونیم دائره متقابل آیات بینات ذیل مسطور بود. (نصرامن الله وفتح قریب و بشرالمومنین - ینصرکم و یثبت اقدامکم) درمرکز این دونیم دائره نشان کوچک محراب و منبر درجناحین نشان اشکال بیضه بیرق - برچه - نیر - تفنگک - تفنگچه - شمشیر - میزان (ترازو) و درزیرنشان صورت پنج نشان ستاره و شعاع آفتاب منقوش میگردد و البته تمام این نشانهها و نقوش بخط سفید درپارچه سیاه بود. تنها علم شخص پادشاه پارچه سرخ و خطوط نشان و اشکال مختلفه آن (زر دوزی) میشد. درعلم مبارک دراردو از غنچه بالا تا فرارگاه اردو افزاشته میشد و علاوه تاً فقط درمراسم عسکری باو کشیده میشد و نشان او در یک روی بیرق اسم پادشاه بخط ظفرآء و در روی دیگر کلاه افغانی جینه دار با شعاع آفتاب درجناح و دو شمشیر متقاطع در زیر کلاه و اینهمه بخط سفید بود.

درسال ۱۹۴۶ پارچه سیاه بیرق افغانستان برننگ های سیاه، سرخ و سبز تبدیل گردیده سائر خصوصیات آن محفوظ ماند که تا امروز باقی است - تنها در بیرق سرخ پادشاه امروز عوض نشان شخصی همان نشان محراب و منبر و خوشه گندم بخط سفید مرقوم میگردد.

حالا موقع آن رسید در باب یک دیگری حرف بزنیم که بیشتر محلی و غیر رسمی بود و از چندین قرن باین طرف بملت و مملکت افغانستان تعلق دارد. این بیرقهاروپا همرفته بدو دسته منقسم میشود که یکی مخصوص زندگان و آن دیگر از آن مردگان است.

اولی بیشتر در جنگهای خارجی بر قطعات عسکر غیر منظم یله جاری و مجاهدین و داوطلبان فرشته شده که دهل آنرا همراهی میکنند. این دسته بیرق یا چند رنگ نایبی نداشته بسته به میل همان عده است که آنرا میافرازند - پارچه این بیرق می تواند سیاه - سرخ - سبز - زرد و حتی سفید و هر رنگ دیگری بوده باشد. خوانین سواران قدیم مملکت مانیز بهمین ترتیب در هر صد سواری بیرقی افزاشته و دهلی می کوفتند همچنین جماعات محلی افغانستان و قبایل و قبیله که می خواهند کاری را باشتراك اولوس انجام دهند از قبیل حفرجوی - بستن بند - ساختن پل و غیره پارچه را بنوک چوب آویخته و بعنوان بیرق می افرازند و گاهی هم دهل مینوازند اما آن دسته بیرق که مخصوص مردگان جلیل القدر است فقط بعد از مرگ مرد بالای مقابر آنها بصورت دائمی به اهتزاز می باشد، رنگ این نوع بیرق هازیر قاعده نایبی بود - از شهدا سرخ، از سادات سبز

از هلمه و رجال روحانی سفید است، مگر در راهات دوروست که هر رنگه بکار می رود - در هر حال بیرق مرد گان در افغانستان علامت تقدیس و احترام و روحانیت و قدسیت است نه علامت مذهب و دیانت .

نا گفته نماید که مفهوم رنگها در بیرق بنزد ملل مختلفه جهان و درباره مواد از هم دیگر متفاوت میباشد چنانچه سیاه که در نزد افغانستان علامت ملی و گاهی سو گواری بود در نزد عربها متجاوز از پنجمصد سال علامت افتخار و امیراطوری بشمار رفته در حالیکه سیاه نزد ملل بعبری علامت یغما کنندگان دریائی - امروز در عربی فقط در موقع مجازات محکوم افزاشته می شود و یا رنگ سرخ که در نزد غربیان علامت انقلاب و اغتشاش است .

بیرق مادر شرق علامت پادشاهان بحساب رفته همچنین در مشرق مفاهیم امراض مسری و تا تسلیم بر رنگهای زرد و سفید موجود نمی شد . (ارسال شعبه تاریخ)

سینزدهم : تعلیم و تربیه و صحت عامه

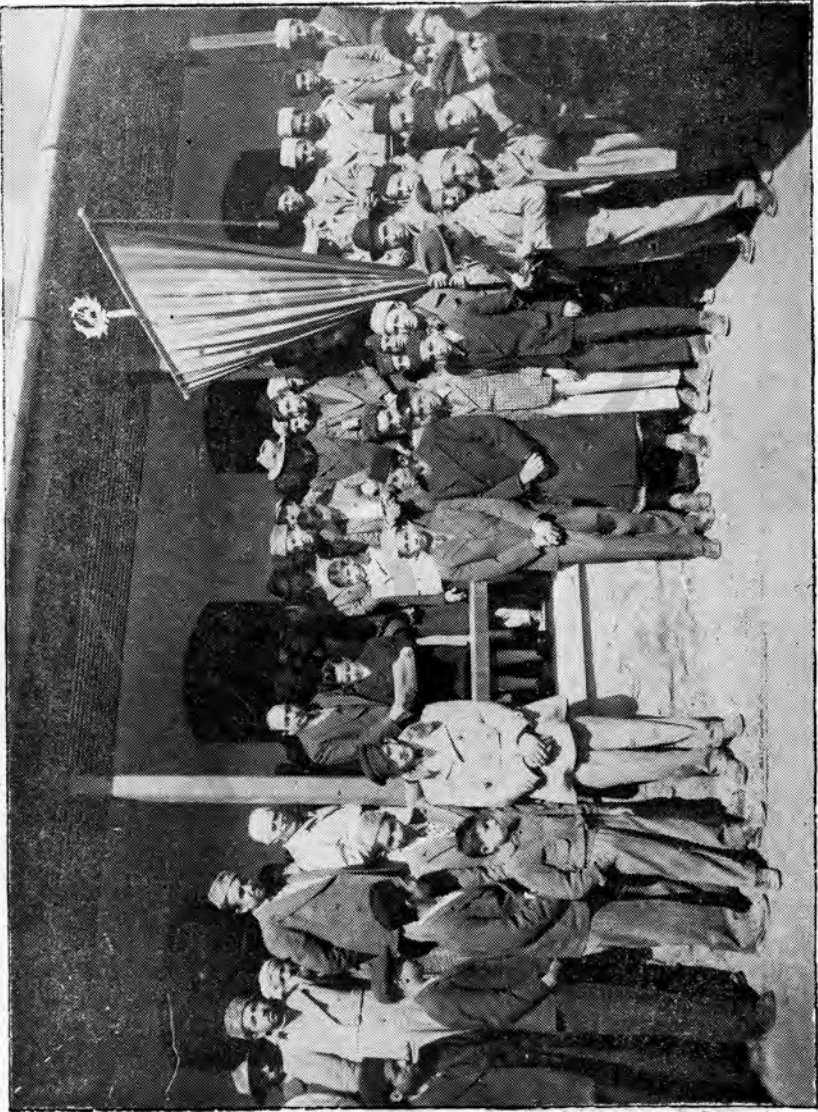
الف - تعلیم و تربیه : در از مننه مقدمه افغانها در علم نجوم ، طب و ادب دسترس داشته و در قرون وسطی اغلب علوم و فنون اسلامی مخصوصاً ادبیات عربی و فارسی ، طب و ریاضیات ، نجوم ، هیئت ، شیمی ، فلسفه و اخلاق را گرفته در قرن ۱۹ مخصوصاً از ۶۰ سال باین طرف بتدریج علوم و فنون جدید اروپا و اردافغانستان و از مدت تقریباً ۵۰ سال مکاتیب جدیده دائر و درین اواخر فاکولته های ساسی ، حقوق و ادبیات ، طب و غیره تاسیس گردیده و روز بروز در تمام این رشته ها پیشرفت حاصل و نشریجات ذیل که می تواند تا اندازه خواننده محترم را در باره پیشرفت معارف در افغانستان قانع گرداند ، برای مزید معلومات اوشان می نگاریم :

تشکیلات معارف و مکاتب افغانستان :

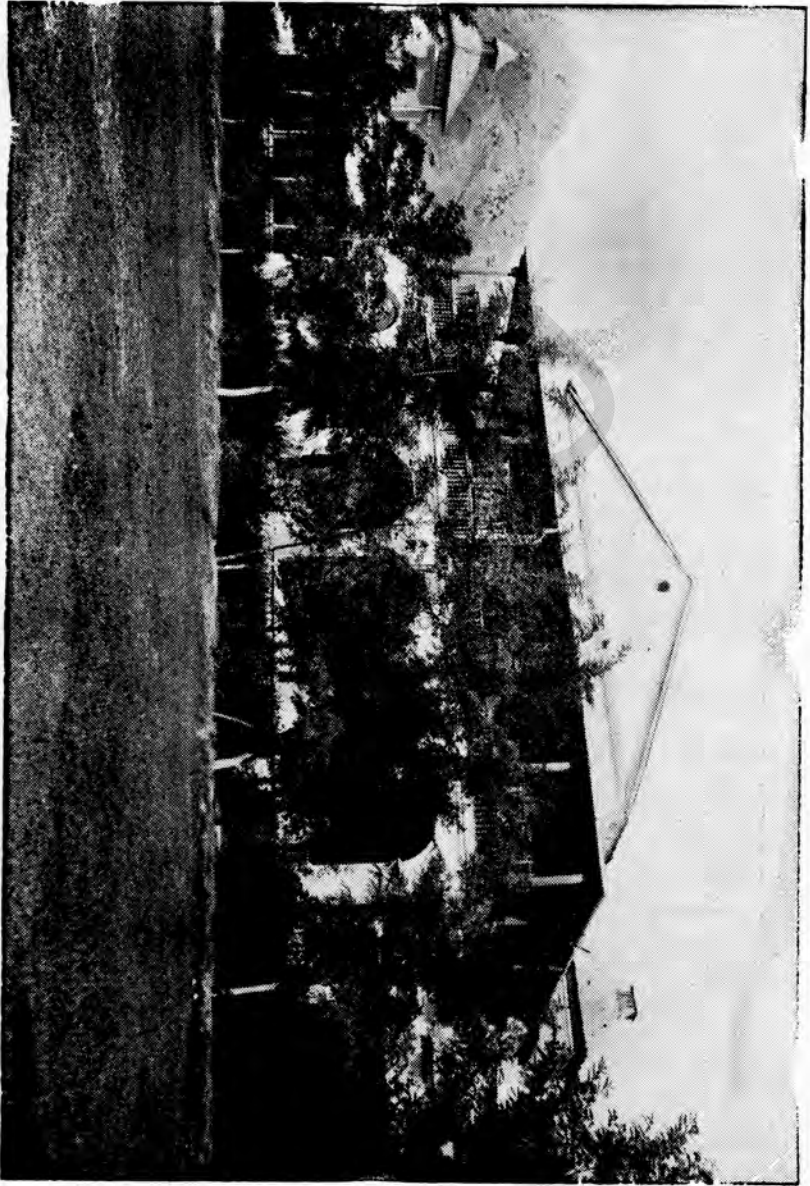
ارسالی یناغلی عبدالحکیم خان رئیس
تدریسات ثانوی در وزارت
جلیله معارف :

بیش از آنکه در خصوص تشکیلات مکاتب افغانستان و کار روانیهای عمده سال اخیر بحث رانده شود ، بایست مختصراً شرحی از تشکیلات مرکزی که اداره عرفانی مملکت بهمه آنست داده شود . مملکت افغانستان از روزیکه تشکیلات معارف جدید و عصری را خواسته برای پیشبرد امور عمومی خویش اتخاذ نماید ، تقریباً ۵۰ سال می شود . ولی اساسات متین تری که درین راه گرفته شده است از ۲۹ سال باینطرف است . وزارت معارف درین عرصه کم نتایجی را که برای پیشبرد امور عرفانی خود حاصل نموده حقیقتاً شایان تقدیر میباشد .

سازمانه کتب (۵۰۰) جلد اول، محمد علی، نشرات ۱۳۸۰-۱۳۸۱

شعول شهزاده محمد نادر به ایسه استقلال موقبیکه سامان تعلیم رابست دارند

عبارت لیسه استقلال در کابل

تشکيلات معارف افغانستان مثلا کثر ممالک تشکيلات متمرکز مييابد، که در رأس آن شخص وزير معارف قرار ميگيرد. و در امور اداري و تدريسي شخص وزير امورشارين معاونت ميکنند. وزارت معارف قرار تشکيلات جديد که در ۱۹۴۷ بر روی کار آمده علاوه بر شعبات قبليکه بنام « کابينه وزير » ياد ميشود (مديریت اجرائيه ، کنترول ، اوراق و قلم مخصوص) داراي رياستها و شعبات ذيل است :

۱: رياست تدریسات ابتدائی که تمام امور مربوط مکاتب ابتدائيه به آن محول است و چهار شعبه را داراست :

(الف) مديریت تعليم و تربيه (ب) مديریت تفتيش (ج) مديریت مامورين و معلمين (د) مديریت اجرائيه

۲: رياست تدریسات ثانوي که مشتمل بر امور تمام ايسه ها و متوسطه ها است . اين رياست دومديریت را حاوی ميباشد : (الف) مديریت تعليم و تربيه و تفتيش که داراي شعبات دوگانه تعليم و تربيه و تفتيش است .

(ب) مديریت مامورين و اجرائيه که اين هم دو شعبه دارد : (۱) مامورين و معلمين (۲) اجرائيه .

۳: رياست تدریسات مسلکي که اداره تمام مکاتب مسلکي و کورسها را متکامل است. و متضمن سه مديریت است : (الف) مديریت تعليم و تربيه (ب) مديریت تفتيش (ج) مديریت مامورين و اجرائيه که داراي شعبه مامورين و معلمين و شعبه اجرائيه است . علاوه بر آن در مرکز وزارت مديریت سيورت که امور مربوط به سيورت و تربيه بدنيه را اداره ميکنند . مديریت حفظالصحه که معاينه و تداوي طلاب را بصورت رایگان اجرا مينمايد. مديریت يونسکو که ارتباط خارجي مربوط به آنست. مديریت موزيم که امور موزيم و حفظ آثار عتيقه را عهده دار است . مديریت تعميرات که کارهای تعميرات مکاتب را نگراني می نماید موجود است .

در ولايات امور معارف از جانب رياستها. مديریتها و ماموریت های معارف اداره ميشود . درينجا بايد متذکر شد که تعليمات عالی در افغانستان توسط بوهنتون کابل و ارسى مسگرد که بنا بر قانون اساسی خود بواسطه رئيس شوراي عالی خود اداره ميشود . و تنها در نزد وزير معارف مسئول بوده به وزارت معارف ربط مستقيم ندارد . فاکولته های آن قرار ذيل است ، فاکولته طبي ، فاکولته حقوق و علوم سياسي ، فاکولته سيانس ، فاکولته ادبيات .

حالا می آئيم به تشکيلات مکاتب در افغانستان ، ولي بيش از آن اين نکته را خاطر نشان ميکنيم که افغانستان يك مملکت د و زبانه می باشد از آنر و تعميم سواد در افغانستان خالی از مشکلات نبوده و سياست تربیوي افغانستان را مرکب ميسازد چه در مناطق پشتو زبان حتی در ابتدائيه

هم زبان فارسي بحيث لسان خوانده ميشود و برعكس در مناطق فارسي زبان يښتو هم كتب تدريسي ودر مضامين ديگر به هر دو لسان مد نظر گرفته ميشود.

تشکيلات مکاتب افغانستان هم مثل سائر ممالک متمدنه به چهار دوره منقسم ميگردد: —

(۱) مکاتب ابتدائي (۲) مکاتب مسلکي (۳) مکاتب ثانوي (۴) مکاتب عالي (يو هنتون

کابل) تفصيلات آن فرار ذيل است :

(۱) مکاتب ابتدا ئيه :

غايه: مقصود غائي و نقطه نظر اساسي از تاسيس و تشکيل مکاتب ابتدا ئيه تعليم و تربيه عموم اطفال افغانستان است که بموجب ماده ۲۰ اصول نامه اساسي مکلف و مجبور به فرا گرفتن تحصيلات دوره ابتدا ئي ميباشند. پس اطفال ليکه درين مکاتب بارمي آيند بايست داراي معلومات حياتي، ملي و ديني گرديده و بدينو سيله روحاً و جسماً در آينده عضو مفيدی برای جاي ميه، ملت و مملکت شاهی افغانستان و عالم بشریت گردد .

تشکيلات و اداره : اين مکاتب رسم ، اجباري و مجاني بوده و كتب درسي و وسايل تعليم هم مجاناً به طلاب اين مکاتب توزيع مي گردد . اطفال ليکه درين مکاتب تحت تربيه گرفته مي شوند عموماً سال هفت را دوره صکرده ميباشند . سال تعليمي درين مکاتب مطابق اقليم و ولايت از سي تا چهل هفته دوام ميکند . ساعات درسي هر روز پنج ساعت (۴۵ دقيقه) است . ولي در روز پنجشنبه سه ساعت ميباشد . مدت تعليمات ابتدا ئيه شش سال است که بدو دوره سه ساله تقسيم مي شود . در دوره اول تدريسات به اصول صنعتي اجرا مي گردد و مضامين آن فرار ذيل است :

قرآن کریم ، دينيات ، يښتو ، فارسي ، خط ، معلومات حياتيه ، حساب و هندسه ، رسم و کار دستي ، تربيه بدني در دوره دوم تعليمات به اصول تحليل (يا مضموني) بعمل آمده ، مضامين آن فرار آني است: قرآن کریم و دينيات ، يښتو ، فارسي ، خط ، تاريخ ، جغرافيه حساب و هندسه ، معلومات طبيعیه ، رسم ، کار دستي ، تربيه بدني برای مزيد معلومات يك يك نقل از تقسيم اوقات هفته وار . مکاتب ابتدا ئي مناطق يښتو زبان و فارسي زبان در ورقي علیحد . ارائه مي گردد .

تعداد طلاب در يك صنف مکتب ابتدا ئي از ۳۰ نفر تا چهل نفر ميباشد . وظائف اداري و تدريسي از جانب يك سر معلم انجام مي يابد . بعد از اتمام شش سال بعد از گذراندن امتحان برای طلاب شهادتنامه فراغ تحصيل ابتدا ئي اعطا مي گردد .

اينگونه مکاتب بقدر امکان در هر دهه و فصليه افغانستان موجود بوده و وزارت معارف سمي

عزت مکتب مستورات در کابل

عمارت کلوب - پورٹ مہارف

می نماید که برای هر يك از این مکاتب بنای عصری با مراعات حفظ الصحه و پلان تربوی بسازد. چنانچه در بعضی جایها این پلان عملی شده و در جایهای دیگر نشده و در تشکیلات این مکاتب هم، چه از روی کیفیت و چه از روی کمیت اصلاحات روز افزون بعمل آمده می رود، بر علاوه برای اینکه دهات کم نفوس نیز از فیض تدریسات ابتدائی کاملاً بی بهره نمانند، وزارت معارف در صدد است مکاتب ابتدائی دهات را در مساجد تشکیل نماید. پروژه مذکور بعد از آنکه از هر پهلو تحت مطالعه و تدقیق قرار گرفت درین سال در چند مسجد زیر ریاست ابتدائی بصورت تجربه در ساحه تطبیق در آمد. تا بعد از ملاحظه نتیجه تعمیم آن روی دست گرفته شود. این مکاتب سه سال دوام مینماید و معلوماتی را که باید متعلمین فرا گیرند معادل دوره ابتدائی می باشد. کتاب اول آن نیز در آینده قریب از طبع خارج خواهد شد. معلمین مکاتب ابتدائی را فارغ التحصیلان دارالمعلمین ابتدائی تشکیل می کنند که در مجلس از پروگرام و غمزه آن بحث رانده خواهد شد. معلمین مکاتب دهات عبارت از امامان مساجد و یا اشخاص باسواد فریه میباشند. کتب تدریسی مکاتب ابتدائی نیز از طرف وزارت معارف تألیف و تصنیف می گردد.

مکاتب ابتدائی نسوان، تعلیم و تربیه دختران در افغانستان به اسلوب جدید چنانچه در مبحث مکاتب ثانوی از آن ذکر می شود به نسبت بزرگان دیرتر شروع شده و حتی گفته میتوانیم که در مرحله اول خویش می باشد. تاسیس مکاتب ابتدائی نسوان در ولایات اطراف از يك الی پنج سال قبل صورت گرفته است. مضامین آن علی الاکثر مثل مضامین مکاتب ابتدائی دیگر می باشد. فقط در دوره دوم ابتدائی توجه به بعضی مضامین که مخصوص نسوان می باشد منعطف ساخته شده جهت معلومات يك نقل تقسیم اوقات تقدیم میشود:

مضامین	صنف ششم	صنف پنجم	صنف چهارم	صنف سوم	صنف دوم	صنف اول
فرآن کریم	۲	۲	۲	۲	۲	۲
دینیات	۲	۲	۲	۲	۲	۲
فارسی و حسن خط	۳	۳	۶	۸	۱۰	۱۰
بشتو	۳	۳	۳	۳	۳	۳
حساب و هندسه	۴	۴	۴	۴	۴	۴
معلومات عمومی	۲	۲	۱			
حفظ الصحه	۱	۱	۱			
تاریخ	۲	۲	۲			
حرفه	۱	۱	۲			

مضامین	صنف ششم	صنف پنجم	صنف چهارم	صنف سوم	صنف دوم	صنف اول
رسم و کاردستی ۲	۲					۲
تربیه اطفال ۱	۱					
طباخ ۲	۲	۱				
رخت شویی ۱	۱	۱				
اداره خانه ۱	۱					
دوخت و بوافت ۲	۲	۲	۲	۲	۲	
تربیه بدنی ۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
مجموعه ۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۲۴	۲۴	۲۴

احصائیه : تعداد مکاتب ابتدائی بصورت مجموعی ۲۷۹ .

تعداد شامله طلاب ۷۶۵۴۱

عده مجموعی معلمین ابتدائی ۲۲۲۲

شعبات صنوف شش گانه باعتبار صنف فرار ذیل است :

صنف الف : ۴۱۵ شعبه صنف دوم ۳۷۹ شعبه صنف سوم ۳۶۱ شعبه صنف چهارم ۳۴۱ شعبه

صنف پنجم ۳۰۳ شعبه صنف ششم ۲۵۹ شعبه . مجموع ۲۰۵۸ شعبه .

مکاتب ثانوی :

غایه : غایه مکاتب ثانوی یعنی ایسه ها و متوسطه ها چنانچه در ابتدای تعلیماتنامه مکاتب مذکور مندرج است اینست که در وجود طلاب اعتیادات دینی و اخلاقی حاصل نموده چنان افراد فهمیده و باسجیه تربیه نماید که هر واحد از او شان يك رکن متین هایلده . یکنفرد حقیقی مسلکی که در ثانی انتخاب خواهد نمود و یکی از اینهای درست وطن باشد . و در بین حیات ملی فعالیت های مفید نشان داده به حسن استعمال اوقات فارغ برای خود و مملکت و ملت معتاد شده باشد . وهم در ساحه بین المللی افراد صالح خواه و برای جامعه بشریت يك عضو مفید بار آید علاوه بر آن منظور از مکاتب ثانوی مثل ممالک دیگر دادن معلومات عمومی و توسعه ساحه نظر طلابی است که در ثانی چه در مکاتب مسلکیه متوسطه مشغول تحصیل گردیده مامورین کوچک در هر زمینه که باشد شوند و چه در مکاتب مسلکیه عالییه و فاکولته ها داخل شده و مامورین عالی و اشخاص علمی و فنی بشوند میباشد .

تشکیلات و اداره : طوریکه در بالا اشاره شد مکاتب ثانوی به دو درجه منقسم میگردد

که تفصیلات آن قرار آتی است :

اول : درجه اول که سه سال دوام می‌کند و طلاب آن از فارغ التحصیلان ابن-سینا گرفته می‌شوند .

دوم : درجه دوم (یعنی دوره دوم لیسه‌ها) که مانند سابق سه سال دوام می‌کند و طلاب آن از فارغ التحصیلان اول دوره لیسه‌ها می‌باشد . سال آخرین دوره در مکاتب که گنجایش آنرا داشته باشد سال تعلیمات توجیهیه است (ریاضی ، فلسفه و اجتماعیات) و بعد از اتمام و گذشتادن امتحان بکلوریا باسولیه شناخته شده و شهادتنامه فارغ التحصیلی دوره را می‌گیرد . آغاز سال تعلیمی از ۱۵ حوت یعنی اوائل مارچ می‌باشد . ساعات تعلیمات هفته وار درین مکاتب ۲۴ تا ۳۶ ساعت است . هر ساعت تعلیمی در چند ماه چهل دقیقه و در چند ماه دیگر پنجاه دقیقه می‌باشد سال تعلیمی چهل هفته دوام می‌کند . این مکاتب از طرف یک مدیر اداره میشود که امور اداری ، تدریسی و مالی مکتب بعده اش محول است . در لیسه های بزرگ مدیر های آن از خارج استخدام شده تا معلمین خارجی لیسه های مذکور را کنترل خوبتر کرده بتوانند .

مضامین : مضامینکه در دوره اول لیسه تدریس میشود عبارت اند از بیهوشی ، دینیات ، لسان خارجه ، تاریخ و جغرافیه ، بیولوژی ، حساب و هندسه ، فزیک و کیمیا ، اخلاق و معلومات بدنیه ، رسم و تربیه بدنی ، فارسی و عربی ، پروگرام این مکاتب بدین گونه ترتیب یافته که طلاب در آخر دوره اول معلومات مختصر ولی جامع را در هر زمینه پیدا نمایند بنا بر آن از دادن نظریات بلند علمی درینجا استنکاف گردیده و عموماً معلومات خاصیت پرکتیک (عملی) را دارا میباشد . در دوره دوم لیسه ها مضامینی که تدریس می شوند عبارتند از همان مضامین سابقه ، فقط در ریاضیات در آخر دوره مثلثات ، مسکاتیک ، و سکریتیف ، نجوم و ریاضیات هالی گرفته شده و بعضی اخلاق و معلومات مدنیه فلسفه و اجتماعیات اتخاذ گردیده است . لکن معلوماتیکه درین دوره داده می شود . عموماً در اکثر مضامین تکرار همان معلومات سابقه نسبتاً به پیمانه عمیق تر است ، تا بدینوسیله طلاب بتوانند قضاوت منطقی و فکر متناقضه در علوم را تاجائی که ممکن است . پیدا کنند ، بدینوسیله مملکت را از احتیاجات عصر نایک اندازه بی نیاز گردانند . لسان خارجه در مکاتب لیسه از سال چهارم ابتدائیه مربوط لیسه شروع می شود و عبارت از یکی از السنه سه گانه انگلیسی فرانسوی و آلمانی میباشد . تعداد مسکاتب ثانوی در دوره اول ۲۶ در دوره دوم ۱۵ است که از آن جمله دو آن مخصوص نسوان است . لیسه های مذکور از ابتدای معارف جدید در افغانستان یکی بعد دیگری تاسیس گردیده . پنج آن زیاده از ۲۵ سال عمر دارد . عمر باقی آنها از ده الی ۱۵ سال میباشد . ولی لیسه های نسوان اگرچه ۲۵ سال پیش به پیمانه کوچکی موجود بود

ولی اساس متین لیسه اولی آن ۱۵ سال قبل طرح گردید . لیسه دومی زیاده از ۸ سال عمر دارند . این راهم باید متذکرشد که لیسه اولی نسوان به شعبه بزرگک تقسیم می گردد و در هر شعبه یکی از السنه سه گانه فرانسوی ، انگلیسی ، جرمنی تدریس کرده می شود . ولی در لیسه دوم آن تنها انگلیسی لسان خارجی میباشد . تعداد متعلمین و متعلمات موسسات ثانوی بر شانزده هزار بالغ می شود و تعداد معلمین آن ۵۴۱ نفر داخلی و ۶۴ نفر خارجی میباشد .

ناگفته نماند که لیسه های افغانستان مانند سایر موسسات و مکاتب این مملکت مجانی بوده و حتی کتب درسی و لوازم تحصیل هم برای طلاب عموماً از طرف حکومت داده می شود . علاوه بر آن برای طلابیکه بی استطاعت میباشد مبلغی به حیث مدد معاش داده می شود . معلمین دوره اول مکاتب ثانوی را هلی الا کثر فارغ التحصیلان دارالمعلمین متوسطه تشکیل مینمایند . معلمین دوره دوم عبارتند از فارغ التحصیلان پوهنتون کابل که دارای درجه لیسانس میباشند بر علاوه یک تعداد زیاد خارجی ها از ممالک انازونی ، فرانسه ، انگلستان ، اطریش ، هندوستان و پاکستان وغیره استخدام شده اند که در پهلوی معلمین وطنی هیئت تربیوی لیسه هارا تشکیل مینکنند .

فدم مهم دیگر اینکه درین سال در رشته تعلیم و تربیه نسوان در افغانستان گذارده شد همانا تاسیس کورس دارالمعلمات عالی است برای زنان که در مارچ ۱۹۴۸ افتتاح آن صورت گرفت تفصیلات آن قرار آتی است :

چون دو دوره دختران از لیسه مستورات فارغ شدند و از جانب دیگر تعداد روزافزون دختران در صنوف ثانوی تعداد زیاد معلمات را ایجاد میکرد . از آنرو وزارت معارف تصمیم گرفت از دختران فارغ التحصیلان در مقابل تادیه معاش پوره معلمی از یک طرف در هفته ۱۲ ساعت درس در صنوف ابتدائی کار میگگیرد . و از جانب دیگر برای آنها در هفته ۱۸ ساعت تدریس نماید تدریس این کورس توسط معلمین فاکولته ها صورت می گیرد و دارای دوشعبه می باشد . شعبه سیانس و شعبه ادبیات .

در شعبه سیانس مضامین ریاضیات ، کیمیا ، فزیک ، بیولوژی تدریس می شود . در شعبه ادبیات تدریس مضامین فارسی ، تاریخ ، جغرافیه ، بعمل می آید . علاوه برین مضامین لسان و بیباگوژی در هر دو شق مشترک میباشد .

احصائیه :

تعداد مکاتب ثانوی بصورت عمومی (۴۱) باب .
تعداد شامله طلاب ۱۵۷۹۶ نفر

عدهٔ مجموعی معلمین داخلی ۵۴۱ نفر
 عدهٔ > > خارجی ۶۴ >

شعبات صنوف ۱۲ گانه به اعتبار هر صنف قرار ذیل است :

صنف اول : ۶۳ صنف دوم ۴۵ ، صنف سوم : ۴ صنف چهارم : ۴۹ صنف پنجم : ۴۱
 صنف ششم : ۳۲ صنف هفتم : ۴۵ صنف هشتم : ۳۵ صنف نهم ۱۹ صنف دهم ۹ صنف
 یازدهم ۹ و صنف دوازدهم ۸ مجموعه ۳۷۱ .

مکاتب مسلکی :

منظور : منظور از این مکاتب تربیهٔ مامورین ، افراد عملی و اشخاص فنی کوچک و متوسط در شعبات مختلف میباشد . طلابی که از این مکاتب فارغ التحصیل می شوند . بایست علاوه به فرا گرفتن يك مسلک عضو مفیدی برای جامعه و مملکت گردیده زحمت کش ، خیرخواه و وطن پرست باشند . این مکاتب نیز به دو دوره تقسیم شده می تواند ؛ آن مکاتبیکه سویرهٔ آنها نسبتاً ابتدائی بوده و طلاب خود را از فارغ التحصیلان مکاتب ابتدائی میگیرند ، مکاتب دارالمعلمین ابتدائی ، میخانیکسی ، مکاتب صنایع ، مکاتب پرستاری و اصول تحریر و محاسبه و دارالمعلمین ابتدائی شبانه از اینگونه مکاتب اند . مدت تحصیل در این مکاتب عموماً سه سال میباشد .

۲ : مکاتب مسلکیهٔ متوسطه یا لیسه های مسلکی که عموماً طلاب در آن از فارغ التحصیلان دورهٔ اول لیسه گرفته شده و بعضی از آنها دورهٔ اول لیسه را بطور احضار به بخود مربوط دارند . مکتب زراعت از قسم اول دارالمعلمین متوسطه ، لیسه تجارتنی و بعضی از شعبات مکتب میخانیکسی و دارالمعلمین متوسطه شبانه از قسم دوم میباشد . مدت تحصیل در این مکاتب از سه تا چهار سال میباشد . مضامین که در این مکاتب تدریس می شوند . علاوه بر بعضی از مضامین که در لیسه ها معمول اند مضامین مسلکی است که بنا بر شعبه و مسلک در هر مکتب فرق میکند . معلمین این مکاتب عموماً از جوانان افغانی فارغ التحصیلان دارالفنون های خارجه و فا کولته های داخله میباشد . علاوه بر آن يك دسته از معلمین خارجی هم برای تعلیم این مکاتب از طرف وزارت معارف استخدام شده اند . در اینجا چون اهمیت دارالمعلمین ها نسبت به همگان زیاد تر است راجع به آنها مفصلتر معلومات داده می شود .

۱۱ : دارالمعلمین ابتدائیه که در مرکز است و دارای ۵۰۰ نفر متعلم میباشد . و زیاده از ۱۵۰ معلم از آن سالانه فارغ التحصیل می شوند .

تشکیلات و مضامین : طلاب در دارالمعلمین ابتدائی از فارغ التحصیلان مکاتب ابتدائیه گرفته شده و برای مدت سه سال در دارالمعلمین مشغول تحصیل میباشد . دارالمعلمین مثل اکثر

ممالک لیلیه بوده ومجانۍ می باشد مضامینی که تدریس می شود بدو دسته منقسم میگرددند .
 (۱) مضامینی که معلومات عمومی طلاب را می افزاید که عبارت از پیتو، ریاضی، هندسه،
 جغرافیه وتاریخ، سیانس، رسم و کاردستی که عموما بایروگرام دوره اول لیسه ها که قبلا از آن
 ذکر شده مطابقت دارد .

(۲) مضامین مسلکی که عبارت اند از روحیات عمومی وتربوی، اصول تدریس عمومی
 وخصوصی، زراعت وغیره . موسسات دیگر که برای بلند بردن سوبه معلمین ابتدائی که تربیه
 دارالمعلمین اساسی را ندیده اند هم برای ۴ سال و در خارج وقت رسمی معلمین دوام داشته
 وعموما یک پروگرام را تعقیب می کنند.

(۳) دارالمعلمین متوسطه که درمرکز می باشد ومدت تعلیمات آن شش سال است وطلاب خود را
 از فارغ التحصیلان مکاتب ابتدائیه می گیرد . درسه سال اول تقریبا پروگرام دوره اول لیسه ها را
 تعقیب می کنند ولی درسه سال اخیر بدوشعبه اجتماعیات وسیانس منقسم میگردد. درشعبه سیانس
 مضامین عمومی آن مطابق مضامین عمومی دوره دوم لیسه ها می باشد . درشعبه اجتماعیات
 فارسی، پیتو، تاریخ وجغرافیه به نسبت لیسه به پیمانته وسیعتر خوانده شده وعلاوه بر آن اقتصاد
 مبادی حقوق، اخلاق وقیره خوانده می شود که مطابق صنوف فلسفه لیسه ها است. مضامین
 مسلکی از قبیل روحیات، منطق، اصول تدریس، تشکیلات معارف در هر دو شعبه مشترک
 است. نا گرفته نمائند که در دارالمعلمین متوسطه فرا گرفتن یک لسان حتمی است . تعداد متعلمین
 در احضاری وشعبات ۲ گانه به ۴۰۰ نفر می رسد . مدت تحصیلات در دارالمعلمین متوسطه
 ششماه ۴ سال است . طلاب آنرا فارغ التحصیلان دارالمعلمین ابتدائی صکه در عین حال معلم
 میباشند . تشکیل میدهد شعبات و پروگرام آن عینا مطابق تطبیقات و پروگرام دارالمعلمین
 متوسطه است .

برعلاوه موسسات فوق تعلیمات مسلکی افغانستان یک خصوصیت دیگری را حاوی است
 و آن ارتباط دارالعلوم های عربیه ومدرسه علوم شرعیه است . به تدریسات مسلکی . تاسیس
 دارالعلوم های عربیه از سی سال باینطرف یکی بعد دیگری صورت گرفته وطوریکه ازاسم آن
 برمی آید تنها مخصوص علوم وادبیات عربی نبوده ، بلکه بر آن علوم معقول ومنقول هر دورا
 دربر گرفته واماساس محکله های بعضی از ممالک اسلامی را که تازه بعصرت قدم می زنند
 تعقیب مینماید . چنانچه از یک طرف فقه ، حدیث، تفسیر ، کلام واصول وارطرف دیگر صرف
 ونحو ، بلاغت ، منطق ، حکمت نظری ، جغرافیه وتاریخ وریاضیات تدریس می شود .
 این دارالعلوم ها عموما دارای دودوره میباشند مگر دارالعلوم مرکز کبری دارای سه شعبه یادوره
 است که عبارت اند از دوره ابتدائیه ومتوسطه درمرکز وولایات ودوره عالیه تنها درمرکز

در صورتیکه طلاب از فارغ التحصیلان ابتدائیه گرفته شوند شش سال دوام می کنند. این نوع دارالعلوم ها در کابل و ولایات متعدد پنج می باشد. دارالعلوم مرکز شعبه عالی را هم دارا می باشد که مدت تحصیل آن سه سال است بعد از فراغ شعبه ابتدائیه و متوسطه است. این دارالعلوم ها خصوصاً شعبه عالی دارالعلوم مرکز قضاة و مامورین محکمه عدلی و علمای دینی و معلمین دینیات لیسه ها و ابتدائیه را تربیه می کنند. اداره مکتب حفاظ قرآن کریم هم از طرف ریاست دارالعلوم مرکز انجام می یابد.

مدرسه علوم شرعیه، درس مطالعات اسلامی چنانچه ذکر شد تا ۵ سال پیش تنها همان

دارالعلوم ها موجود بود که عموماً علوم متداوله در آن به اصول سابق تدریس شده و از فرا گرفتن معلومات عصری خود داری می شد برای رفع این نقیصه بود که در سال ۱۹۴۴ شالوده علوم و مطالعات اسلامی به اسلوب جدید گنجانده شد، مدرسه علوم شرعیه تاسیس و تشکیل گردید. این موسسه طلاب خود را از فارغ التحصیلان مکاتب ابتدائی تمام نقاط افغانستان سالانه به تعداد کافی می گیرد مدت تحصیلش نه سال بوده و به فارغ التحصیلان آن درجه لسان الهیات و شرعیات داده می شود. تعلیمات این موسسه در صنف اول الی شش اکثراً معادل لیسه ها بوده و متدرجاً به علوم اسلامی داخل شده می رود. متعلمین لسان عربی را در پهلوی لسان انگلیسی فرامی گیرند. این مدرسه فی الحال بسال ۵ خود رسیده و برای پیشرفت و توسعه مادی و معنوی آن تدابیر اساسی اتخاذ گردیده و چند نفر معلم از مصر و امریکا و غیره برای آن استخدام گردیده است، موسسه مذکور بعد از آنکه بدوره ثانوی انکشاف خود رسید صنوف عالی آن حیثیت فاکولته الهیات را به تمام معنی در پهلوی فاکولته های دیگر خواهد گرفت. ولی چون این موسسه مهم موسسه جوانی بوده و بصورت فوری احتیاج مملکت را رفع نمی نمود از آن رو موازی به انکشاف مدرسه علوم شرعیه وزارت معارف به تکمیل و اصلاح دارالعلوم های عربیه مرکز و اطراف افتاده و چنانچه در بالا ذکر شد. بعضی مضامین جدید را در آن داخل نمود. علاوه بر آن چون معلمین دینیات نیز درین موسسات تربیه می شدند، مضامین روحیات و اصول تدریس به پروگرام آن علاوه گردید.

تذکر باید داد که اکثر مکاتب مسلکی افغانستان لیلی بوده و اعاشه لباس و تمام احتیاجات شان از طرف دولت تهیه می شود. علاوه بر آن مبلغی هم بطور جیب خرجی آنها داده می شود.

احصائیه : عدد مکاتب مسلکی بصورت مجموعی : ۲۰
تعداد شامله طلاب : ۲۵۲۱

۱۳۵	عدهٔ مجموعی معلمین داخلی
۱۴	عدهٔ مجموعی معلمین خارجی
۱۰	عدهٔ مجموعی شعبات

تدریسات عالی و تدریسات عالی در افغانستان در پوهنتون کابل صورت می‌گیرد که در اپریل ۱۹۴۶ جهت واریسی امور فاکولته‌ها تاسیس شد. ادارهٔ فاکولته‌ها در آن متمرکز گردید ولی فاکولته‌های ۴ گانه آن از شانزده سال باینطرف یکی بعد دیگری تشکیل گردیده که به ترتیب سال تاسیس فاکولتهٔ طب از همهٔ اولتر ۱۹۳۳ و بعد از آن فاکولتهٔ حقوق و علوم سیاسی ۱۹۳۸ و فاکولتهٔ سیانس ۱۹۴۱ و فاکولتهٔ ادبیات ۱۹۴۴ افتتاح گردیده است. پوهنتون کابل یک رئیس، یک معاون و چهار مدیریت را داراست که عارت اندازهٔ مدیریت تعلیم و تربیه، مدیریت اجرایی، مدیریت کنترول و مدیریت نشریات.

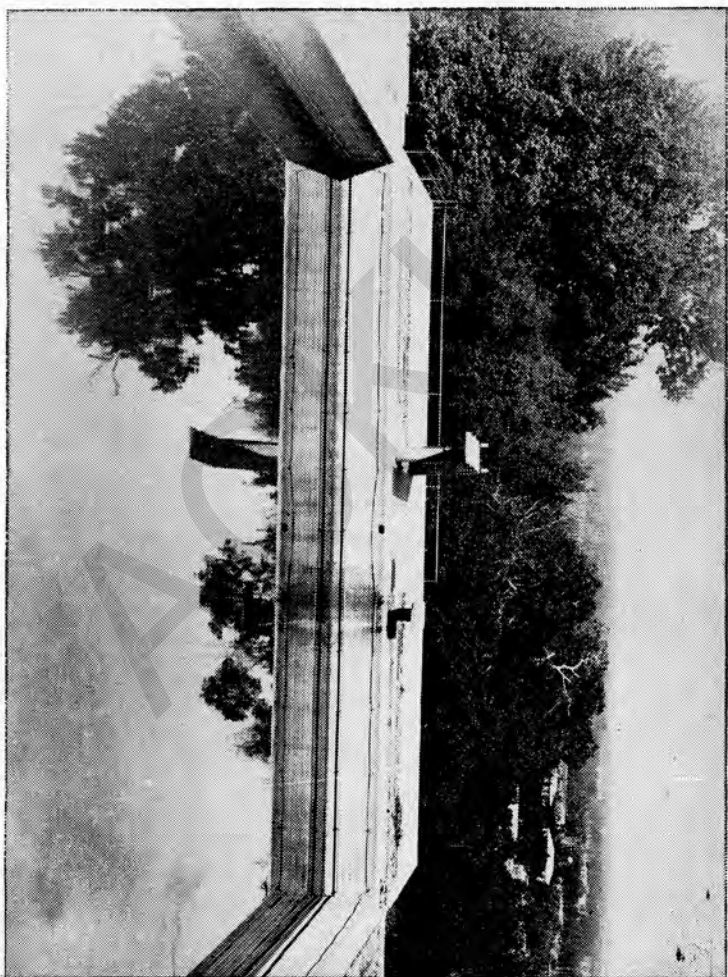
منظور از فاکولتهٔ تربیهٔ مامورین عالی و متخصصین لایق و صحت عامه و تربیهٔ معلمین دورهٔ دوم لیسه‌ها میباشد. طلابیکه در پوهنتون شامل شوند باید حاین درجهٔ بکنوریا باشد. مدت تحصیلات در فاکولتهٔ طبی ۶ سال و در فاکولته‌های دیگر چهار سال است. این فاکولته‌ها بر علاوه اینکه از متعلمین فیس نمی‌گیرند به متعلمین معاش و لباس و سامان تعلیمی را مجاناً تهیه می‌دارد حتی برای متعلمینیکه از مرکز نیستند و با وضعیت اقتصادی شان خوب نیست یک لیلیهٔ مشترکه موجود است. که اعاشه و اجارهٔ آنها را نیز بوجه احسن تکفوف می‌کند تا متعلمین مذکور با خاطر آسودهٔ تعلیمات خود را پیش برد بتوانند.

معلمین فاکولتهٔ فارغ التحصیلان افغانی که در خارج تعلیمات خود را فرا گرفته‌اند و فضیلت داخلی و مستخدمین خارجی تشکیل می‌دهند ادارهٔ فاکولته‌ها توسط یک رئیس صورت می‌گیرند. رئیس مطابق تعلیماتنامهٔ علیهمده به کمک مجلس معلمین امور تدریسی و اداری فاکولته‌ها را پیش می‌برد و در صورت احتیاج موضوع را به شورای عالی پوهنتون جهت تصویب می‌سیارد. در هر فاکولته یک مدیر نشریات موجود است که امور نشر و طبع یادداشتهای درس و غیره به آن مربوط است. هر فاکولته یک کتب‌خانه را داراست تا متعلمین بتوانند در ساحةٔ مطالعه و تدقیق از آنها استفاده نمایند. در فاکولته‌های طب و سیانس لابراتورها موجود است که روز بروز بتکمیل خود می‌افزاید. اینک برای اینکه خصوصیات فاکولته‌ها خوبتر فهمیده شود به تفصیل مزید آن قرار سال تاسیس یک یک آغاز می‌کنیم.

(۱) فاکولتهٔ طبی: که از بزرگترین موسسات عرفانی دورهٔ ادرشاهی محسوب می‌شود و از چند سال باینطرف فارغ التحصیلان آن در شعبات مختلفهٔ طبی حیات هزارها نفر از هموطنان عزیز را از تهلیکه نجات داده و مصدر خدمات برجسته در امور صحی مملکت گردیده‌اند.

مہارت پوهنځی - حقوق و علوم سیاسي (نوي کابل)

حوض آببازی دروغ اابیر

فاکولته مذکور دارای عمارت زیبا و ترفاخه‌های عصری مربوطه و کلینیک‌های متعدد میباشد .
 که طلاب در آنها بخوبی میتوانند معلومات عملی و تطبیقات خود را اجرا کنند .

تفصیلات مدت تعلیم درین فاکولته قرار ذیل است : یک سال بقسم مدخل که آنرا پ ت ب
 می نامند که این طلاب اساساً متعلق بدفا کولته سینس هستند . و سه سال دیگر که صنوف فاکولته
 گفته می شود بعد از اتمام صنف ۵ و یک امتحان مخصوص موسوم به امتحان کلینیک دیپلوم دا کستری
 داده می شود . این امتحان ۴ حصه دارد . کلینیک داخلی ، کلینیک جراحی ، کلینیک نسائی
 و لادی و لابراتوار مخصوص کلینیک ها .

در اینجا یک نکته را باید مذکور گردید که چون ۲ سال قبل قرارداد اکثر یرو فیسران
 به ختم رسیده بود وزارت معارف و ریاست یوهنتون خواست از سمالک خارجه برای کرسی های
 آن اشخاص برجسته تری را استخدام نماید در اثر اقدامات مبدوله دولت فرانسه تمهید شد برای
 ۱۳ کرسی فاکولته یرو فیسر تهیه نماید پنجاه کرسی باقیمانده را ترکها تمهید نمودند .
 یرو فیسوران مذکور اکثرأ بر تبه و یا معادل یرو فیسوران آ کر یژه بوده و یا در شرف احراز درجه
 موصوف می باشند . بعد از آنکه سال گذشته یک تعداد از یرو فیسوران مذکور وارد کابل شدند
 بای پیشبرد امور تدریسی و اداری فاکولته طبی و موسسات مربوطه آن یرو ژه ترتیب داده
 بمقام ذصلاحیت تقدیم نمودند . یرو ژه مذکور بشورای عالی یوهنتون مورد غور و مذاقه قرار
 گرفت . در نتیجه یرو ژه مذکور از مقامات صلاحیت دار با وجودیکه بودجه هنگفتی را ایجاد مینمود
 برای بهبود کسار بصورت امتحانی قبول گردید . نظر به آن یرو ژه اصول محاسبات و اداریه
 فاکولته نیز تعدیل گردید . علاوه بر آن بر حسب ملیجانه نامه مرتبه آزمایش گاه ها و شفاخانه ها
 تکمیل گردید و شانزده تجسسات علمی ریخته شد .

۲ : فاکولته حقوق و علوم سیاسی : تعلیمات درین فاکولته در سه سال اول مشترک بود .

و سال چهارم به شعبه منقسم می گردد (الف) شق حقوقی و اداری (ب) شق مالی و اقتصادی
 (ج) شق دیپلوماسی

در پایان سال چهارم طلاب مکلفند رساله مطایق شعبه خود حاضر سازند . از ین فاکولته
 چندین دوره جوانان لایق فارغ التحصیل گردیده اند که در امور مختلفه مملکتی مصدر فعالیت
 های باریان قدر شده اند .

۳ : فاکولته سینس : که دارای شعبات فزیک ، ریاضی ، کیمیا و بیولوژی میباشد .

تعدیلاتی در سال اخیر درین فاکولته رونما گردیده که در مجالس از آن بحث رانده می شود .
 این فاکولته تاحال در دوره فارغ التحصیل داده است که معلمین لایق از آن معلمین ها و مسکات
 ثانوی را تشکیل داده اند .

۴: فاکولته ادبیات: که دارای شق ادبیات فارسی، ادبیات پشتو است. در سال آینده در نظر است شق تاریخ و جغرافیه نیز افتتاح گردد. این فاکولته درین سال به سال چهارم تاسیس خود بوده و هنوز از آن فارغ التحصیل نبرآمده است.

۵: علاوه بر یوهنځی های فوق در نظر است به آینده فریب فاکولته دینگر (دواسازی) در پهلوی فاکولته طب به جملات دارالفنون کابل اضافه گردد.

یوهنځون کابل علاوه بر اداره فاکولته های فوق مسئله اعزام طلاب را بخارج نیز نظارت می کنند و درین دو سال یک تعداد قابل اعتنائی را جهت اخذ تعلیم به دارالفنون های فرانسه سویس، امریکا و انگلستان وغیره فرستاده است و هم در نظر دارد سالانه یک تعداد معینی را بفرستند.

احصیائیه: سال تعلیمی ۲۶-۱۳۲۷

عده متعلمین فاکولته طب ۴۴ نفر

» » » حقوق ۱۴۶ »

» » » سیاس ۱۰۷ (همراهی پ. ث ب P. C. B.)

» » » ادبیات ۴۱ »

ب - صحت عامه: در افغانستان با آنکه از نظر مقایسه با دول مترقیه همسری توانسته

و در مرحله متوسط دیده میشود اما ترقیات موجوده بخش صحت مملکت باده و با نژده سال قبل تفاوت بارزی نشان میدهد. هوای صحت بخش و کواری مناطق مختلفه این مملکت با موسسات کافی صحبه هم دست شده و مردمان تنومند و نیه های متناسب بار آورده است. سال خوردگان زیاد پیدا میشود که عمرشان از صد تجاوز کرده باشد اما با وجود آن بهرخی اشخاص ضعیف و ناتوان نیز ندر تا تصادف شده میتواند. مریضیهای محلی و منطقوی هنوز کم و بیش موجود بوده حکومت با تمام مساعی بطرح یلانهای پنجساله در تنقیص و ازاله این امراض اقدام و بایک پروگرام دقیق و محسوسی بهجمله اکثر امراض قیام و رزیده و درین راه پیش میرود و در موقع بروز امراض ساری هرگونه وا کسین طرف احتیاج بالای اهالی رایگان تزریق میکنند. در مرفی ادویه عصری اجتماعی پیشرفت شایانی حاصل و طبابت یونانی جای خود را برای طبابت عصری ترک کرده و در شرف ازین رفتن است. شفاخانه ها و موسسات صحیه متعدد شب صحی بلدی، لابورا تورها، موسسات تداوی، دندانسازیها، باکترولوجی ها، ادویه فروشیها دائر و در شفاخانه های حکومتی قسم ملکی و عسکری و بلدییه ها تداوی و ادویه طور رایگان است. برای تربیه و تهیه ذو کتورها، دوا سازها، پرستاردا و پرستاره ها در موسسات حکومتی قدمهای خوبی برداشته شده شفاخانهها و کلینیکهای سیار نیز در اکثر نقاط تاسیس یافته است. در مملکت

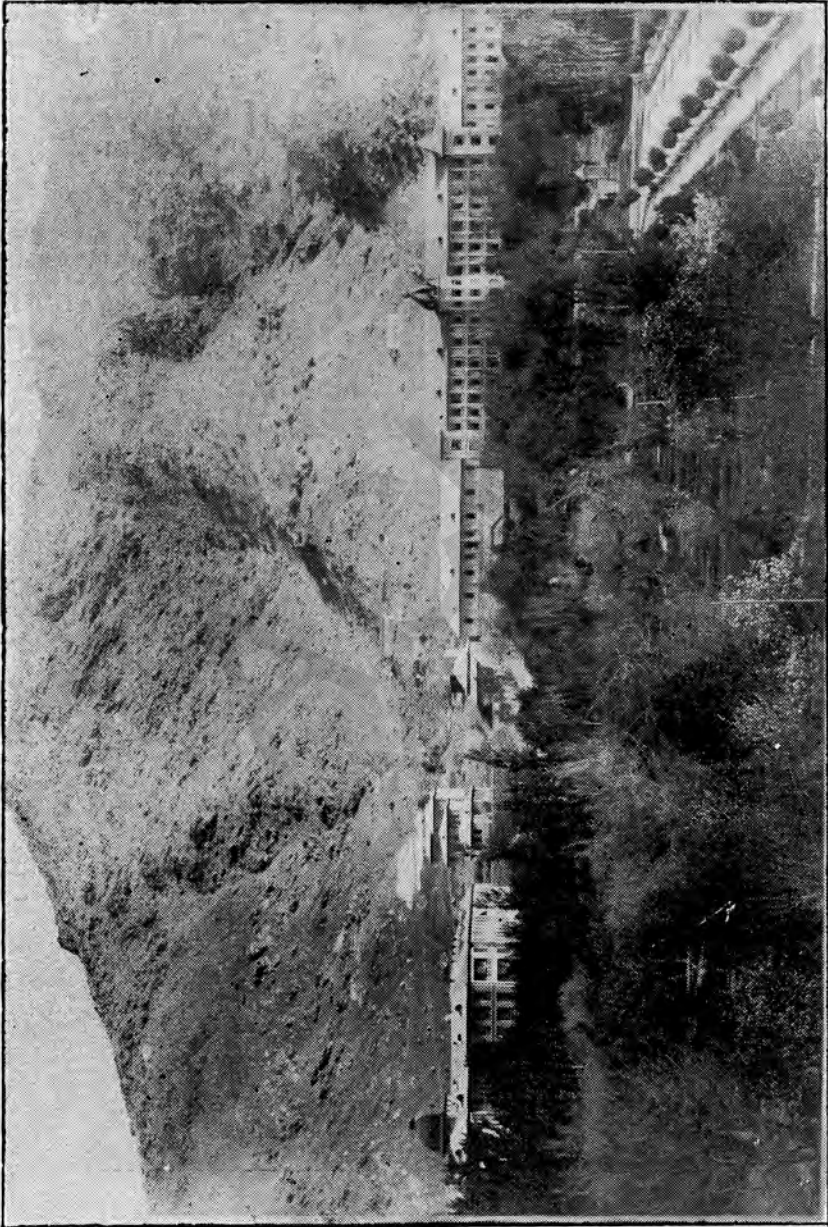
عمارات شفاخانه ها در کابل

عمارت شفاخانه علی آباد

يك حصه از عمارت هیرنیتی طب در علی آباد

دور نمای شفاخانه سناتوریم علی آباد

عمارت پوهنځی طب در هلی آباد

عمارت سنانووریم علی آباد

عمارت پوهنشی طب در علی آباد

مؤسسات صنعتی و فسله های عسکری توجه مخصوصی میندول صحت عامه شده راجع به آب رسانی هم توجه مطوف و در پلانهای صحت عامه موفقی برای ترقی این شعبه نیز گذاشته شده است .

چهاردهم : دین

مسکونین افغانستان عموماً مسلمان و تابع سنت محمدی (صلی الله علیه وسلم) بوده پیرو مذهب حنفی میباشند . در جر یانات و تطبیقات قوانین نیز شریعت مطهره محمدی (صلی الله علیه وسلم) جاری و بروفق مذهب حنفی احکام آن رعایت شده است . بعضاً مسکونین افغانستان که دارای مذهب شیعه میباشند مراعات احکام فوق درجا کم بر او شان میشود . افراد جزئی اهل زمه مثل هندو و یهود هم وجود دارند که تابع قانون شریعت محمدی (صلی الله علیه وسلم) میباشند .

پانزدهم : زبان و ادبیات افغانستان

زبانهای موجوده افغانستان عبارت است از زبان فارسی و پشتو . زبان فارسی موجوده که بقیه زبان «دری» و ماقبل الاسلام افغانستان است در قرن اول هجری تحت الشعاع زبان عرب قرار گرفته و تنها دارای ادبیات شفاهی و روستائی بود زیرا زبان عرب بزودی در بلاد افغانستان بحدیث زبان دینی علمی و رسمی قبول شد و نفوذ این زبان سامی بدرجه قوی بود که السنه و لهجه های قدیمی افغانستان بتدریج متروک گردید تا جائیکه امروزه سوای کتاب اوستا یادگار زبان زنده و تاریخی افغانستان کمتر از السنه و لهجه های دیگر افغانستان آتسار علمی و ادبی باقی مانده است . بعد از قبول اسلام در افغانستان علماء ، شعرا و نویسندگهای افغانستان آثار خود شان را قرنهای در زبان و خط عربی نوشتند معیناً در قرن سوم هجری هنگامیکه دولتهای افغانی اسلامی بمیدان بر آمدند زبان دری افغانستان لغات عرب را قبول و به شکل یک زبان ادبی توسعه پذیرفت که تا امروز باقی و بنام زبان «فارسی» موسوم است . زبان فارسی که در قرن سوم عهد دولت صفاری های افغانستان قدیم بدائره ادبیات منظوم و منثور گذاشته بود در قرن چهارم هجری هنگام دولت سامانی های بلخی برانطباق علم و ادب قدم گذاشته و در قرن پنجم هجری زمان دولت غزنویه افغانستان بمنتهای کمال و جمال رسید و این ترقی حیرت انگیز تا قرن هفتم هجری و هجوم جنس مغل و چنگیز در تمام آسیای میانه طول کشید و در طی این زمان علماء و شعرا و نویسندگان مشهور افغانستان در زبان فارسی آثار معروف و جاودانی خودشان را بدینا دادند از قبیل ابو شکور

بلخی - شهید بلخی - دقیقی بلخی - عنصری فرخی سیستانی - فردوسی طوسی (بزرگترین شاعر
 رزم سراي عالم) سنائی غزنوی - مولوی بلخی - ابوالفضل بیهقی ودها نفر دیگر .

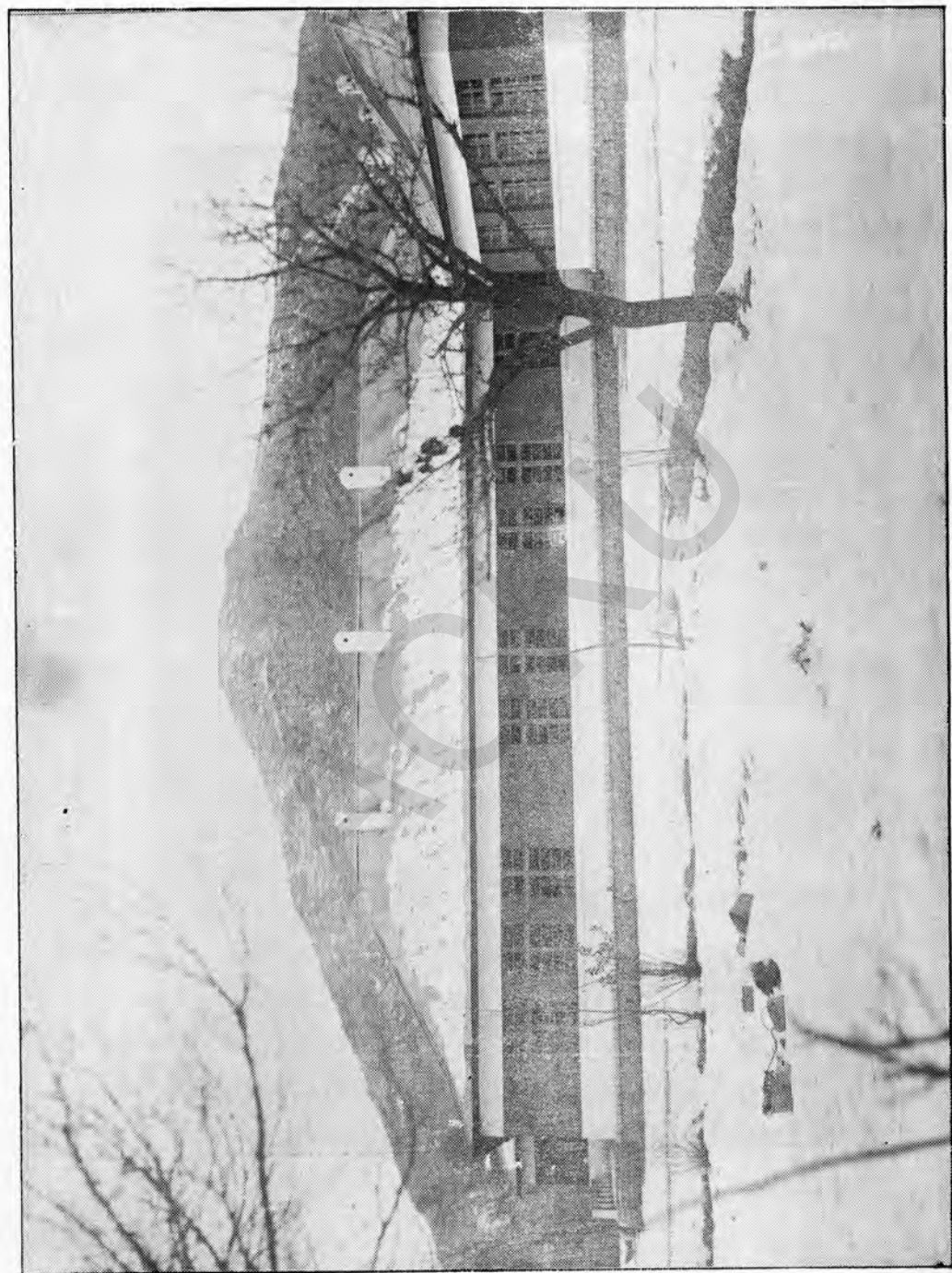
هجوم چنگیز و مغل و تسلط بر برهه‌های زرد در افغانستان تمام علم و ادب و صنایع افغانستان
 را تباہ و برباد نمود تا آنکه در عهد دولت تیموریه، افغانستان از قرن نهم هجری مجدداً
 رنسانس ادبی و صنعتی در افغانستان شروع شده شمران - نقاشان - خطاطان مشهوری
 ظهور نمودند از قبیل جامی شاعر بزرگ - خواننده امیر مورخ و نویسنده معروف - بهزاد
 رسام بی نظیر و دهها نفر دیگر . متأسفانه در قرن دهم هجری بار دیگر هجوم و استیلاهای
 خارجی در افغانستان شروع و بازار علم و ادب و صنعت کاسته شد از بکها از ماوای دریای
 آمو با فغانستان شمالی تاختند و پادشاهان صفوی ایران در مغرب افغانستان استیلا کردند
 و دولت مغل هند هم در شرق افغانستان مسلط گردیدند . اینست که ملت افغانستان مشغول
 مبارزه برضد اجانب گردیده و برای دو قرن دیگر فرصت احیاء علم و ادب نیاقتند . معیندا
 ادب رزمی و حماسی افغانستان در زبان پشتو از بین نرفته که معروفترین شاعر این دوره
 خوشحال خان خټک نویسنده و شاعر نامی افغانستان است . در هر حال افغانها بالاخره در قرن
 دوازدهم هجری دست تسلط اجانب را قطع کرده ایران را فتح و در افغانستان به تشکیل دولت ملی
 پرداختند در قرن سیزدهم هجری ملت افغانستان مشغول مبارزه نظامی و سیاسی با امپراتوری
 انگلستان گردیده فرصت قبول علم و ادب جدید عالم را نیافت . تا اینکه در قرن چهاردهم هجری
 استقلال خودش را اعلان و با امپراتوری انگلیز داخل جنگ شد (۱۹۱۹ م) بالاخره
 بعد از فتح و تأمین استقلال روابط افغانستان با دنیای خارج فایم شده و مدنیت و علوم جدید عالم
 در افغانستان قبول گردید که امروز مدارس، مسکاتب و فاکولته‌ها و موسسات علمی و ادبی
 و جراید و روزنامه‌های متعدد در سراسر افغانستان زبان فارسی و پشتوی افغانستان را قدم
 قدم در راه علم و ادب جدید پیش میبرند .

ارسالی انجمن تاریخ

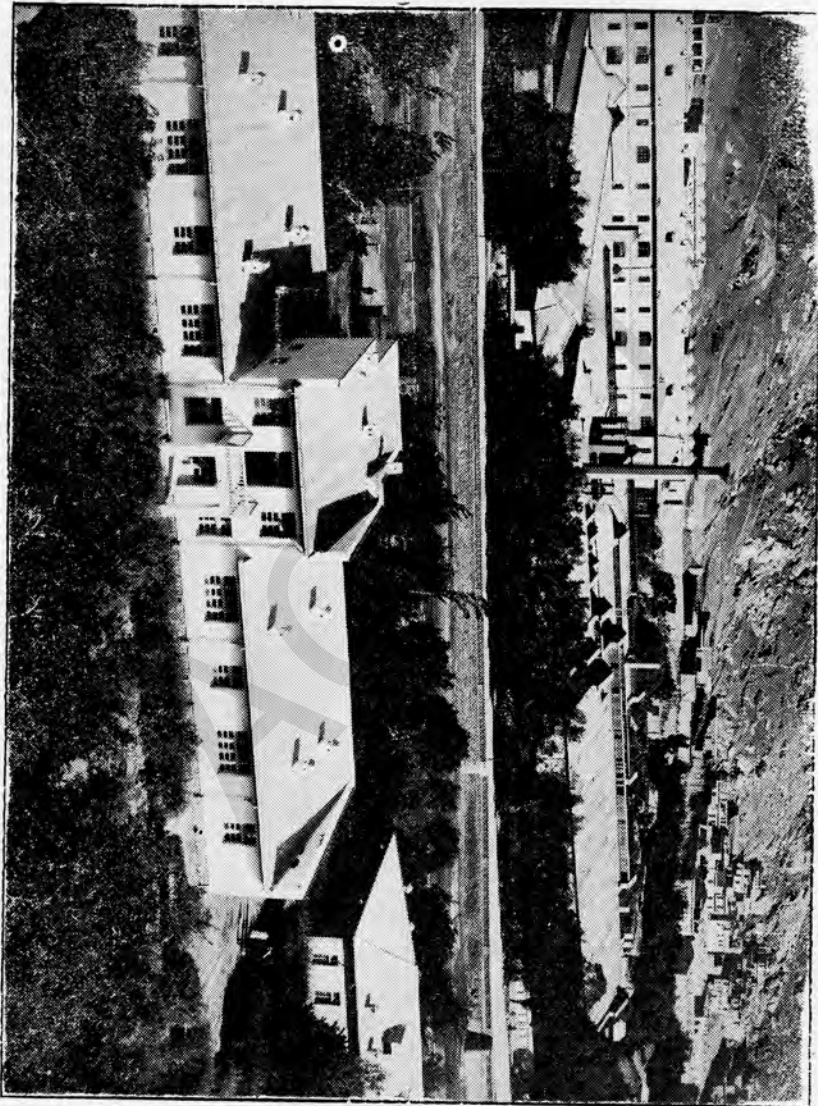
واما زبان پشتوی افغانستان

اصل پښتو :

پښتو زبانیست که قرار تحقیقات آخرین علمادر حدود تقریباً ۱۵-۱۶ میلیون که در صوبه
 سرحد چهار میلیون - در ریاست سوات - یک میلیون - در ریاست چترال - دیر - امب و سرحدات
 اباسیندیک و نیم میلیون - در سرحد باجور - مهمند ریاست شاربیک - یک میلیون در بلوچستان و سرحدات
 همجوار آن - یک و نیم میلیون - در داخله افغانستان - ۸ میلیون متکلمین داشته زبان ملی افغانستان
 صوبه سرحد، سرحدات وزیرستان - باجور - سوات الی پسکلی میباشد .

قسمتی از شناختنه جدید التعمیر شناختانه مستورات کابل

مبارت شفاخانه بلدی در حدود قلمه هزاره های چند اول

این زبان اصلاً در دستۀ زبانهای هند اروپا (هند و ژرمنیک) شامل و با السنۀ قدیم آریائی مانند سانسکرت و زند (اوستا) قرابت دارد بلکه فرار نظریات علمای زبان شناسی حلقۀ ارتباط السنۀ هند و ایرانیت که در سرزمین افغانستان باقی مانده است. از کلمات و لغات السنۀ آریائی مانند خود کلمۀ آریا - آریانا و بجه (آریا ورشه) که اکنون در زبان پشتو ریشه های آن موجود و زنده و مستعمل است - (۱) میتوان دریافت که این زبان با زبان اصلی آریائی که بقول گوستا ولو بون (آریک) نام داشت نزدیکی زیادی دارد و مثلیکه السنۀ سانسکرت و زند از زبان اصلی در هند و باختر پیدا شده اند بازبان فارسی قدیم که فارسی از آن منشعب شده زبان پشتو هم مستقیماً از آن زبان پیدا شده و در حوالی جنوب هند و کش تا دریای اندوس و سیستان زنده مانده است و بقول دوکتور ترومپ و دار مستتر حلقۀ ارتباط زبان های هند و فارس است و در بسا از کلمات و الفاظ و قواعد گرامر با سانسکرت و اوستا قرابت دارد.

نام پشتو :

پشتو بالحاق (و) نسبت طوریکه در پشتو قاعدۀ عمومی است به (پشت - بکپت) منسوب شده چون دیگران و یارسو که به پارسی و دیگران منسوب میگردد، همچنان چون (پن) و (خ) و (ن) و (د) عمرما بیکدیگر تبدیل میشوند بناه میتوان (بخدی و یختی - پشتی و پنت) را با همدیگر مربوط و از بک ریشه دانست. تلفظ صحیح پشتو به (پن) بوده که بک صوت مخصوص پشتو و اکنون در حصص مرکزی پشتو نخواه (یعنی حوالی کابل) تلفظ میشود. اما تلفظ آن در فندمار بطرف (ش) و در یساور به (خ) تعادل پیدا کرده است. علمی ای حال پشتو زبانیت منسوب به ملت پشتون که این نام در ریگوید (بکپت) آمده و بانام بخدی یا پختی که بکتاب اوستا برای باختر و بلخ ذکر شده ربط مستقیمی دارد و بعد از آن هیرو دوت مورخ یونان آنرا بکتیس و بکتویس و سر زمین آنها را بکپتیکا ذکر نموده و بتلوس آنرا بکتین نوشته است پس نام پشتو از همان (بکپت - بکتیس - بکتین) ساخته شده و پشتو و پختو تلفظ میشود که که

(۱) کلمۀ آریا از ریشه آره ساخته شده در ادب قدیم پشتو بمعنی اصل و بنیاد مستعمل است مثلاً ملا الف هوتک (۱۰۱۹ هـ) میگوید: (دی له آره و بناغلی - خه که شو په ویرتلمی) کذا بیرمحمد میاجی (۱۱۳۵ هـ) گوید: (شیخ متی چه خلیلی و دی له آره لوی و لی و) آره بمعنی زراعت آمده است طوریکه مثل معروف (آره آره لور پرغاره) که در وقت کشت و زراعت و درو گفته میشود. و بجه اکنون در پشتو (اویجه) بمعنی سرزمین و بوم و زاد است و ورشه در پشتو بصورت (ورشو) بمعنی مرتع و جای مناسب و خوب مستعملست.

ویدا مساوی است با (خ) اوستا ویو نانی که اکنون هم پښتو به (ش) و پښتون به (خ) تلفظ میشود .
اصوات و حروف و حرکات پښتو :

اصواتیکه در پښتو موجود است عدد آن به سی میرسد و این اشکال نمایندگی آنرا میکنند:
اصوات صامته یعنی حروف صحیح عبارت است از بیست و شش حرف (ب پ ت ج چ خ ش د د
دو زو ژ س ش نین غ ک گک ل م ن پ) اما چهار حرف دیگر (ا و ه ی) حرف صامت
(علت) و او اول است، که الف نماینده فتحه، و ه نماینده فتحه مخصوصه (زور کی) و (و) نماینده ضمه و (ی)
نماینده کسره است. از حروف صحیح (پ) در پارسی نیست ولی در سانسکرت موجود است
و (خ) که او از نس میدهد در السنه آریائی اروپا، روسی و آلمانی موجود است (خ)
صوتی است مابین (زج) که در اوستا حرف (ذ) باینصورت نزدیک است (دو) هم با
سانسکرت مشترک و در اوستا و فارسی نیست (ز) صوتیست بین (ژک) مخصوص پښتو .
(پ) صوتیست که در سانسکرت و اوستا و روسی نزدیک با آن اصواتی موجود است . و (ن)
هم در سانسکرت نظیری دارد .

تاریخچه زبان پښتو قبل از اسلام :

بقین میتوان گفت که زبان پښتو قبل از اسلام نیز وجود داشت - زیرا ادبیات برجسته
آن که در عصر اول اسلام گفته شده مانند حماسیه امیر کرو و غیره دال برین است که این
زبان لااقل باید دو قرن پیشتر دوره ابتدائی ادب را طی نموده باشد اما متأسفانه که تاکنون
پدیدن آثار و ادبیات قبل الاسلام آن موفق نشده ایم . طوریکه علما و مستشرقین اروپائی راجع
به زبان پښتو تحقیقات و مطالعات نمودمانند زبان مذکور در دسته السنه آریائی شرقی شامل بوده
و با اوستا و سانسکرت همصبر و همبایه دانسته میشود . مدعای فوق از روی مقایسه لغوی و گرامری
پښتو با اوستا و سانسکرت خوبتر با ثبات میرسد . تا جائیکه در موضوع فوق مطالعات بعمل آمده
یک قسمت زیاد لغات قدیم اوستا و سانسکرت در پښتو عیناً و یا با کمی تغیر لفظی و معنوی موجود
بوده و بر قدامت و اشتراک ماخذ اصلی آن دلالت مینماید ایشکک طور نمونه مثالی چند را
ذیلان نشان میدهم .

ریشی - لغت قدیم عصر ویدی است که برای شعرای دانا و متخلق آن عصر استعمال میشد
ایشان رهنمایان روحانی و مذهبی عصر خویش بودند - ریشه کلمه مذکور اکنون در پښتو در
کلمات (ریشه = اخلاق - رشتیا رشتین) دیده میشود چه فرابت لفظی و معنوی کلمات مذکور
با (ریشی) واضح و آشکار است .

زری واری - نام یک پهلوان اوستا و معنی آن دلاور و شجاع است که در پښتو بصورت
(زورور) وجود دارد .

دیوس - در ریگوید رب النوع آسمان و روشنی است ، در پښتو کلمات دیوه = چراغ و دیویز = آسمان به آن همیشه میباید .

سپیده گونا گیری .. نام اوستائی کوه سفید است که در پښتو بشکل (سپین غر) موجود است . یکمده لغات دیگر پښتو ، اوستا و سانسکریت طور مقایسه ذیلاً نشان داده میشود :

پښتو	سانسکریت	اوستا	پښتو	سانسکریت
کروه	کر یو	کر یو	انگار	انگار
مخ	مو که	موخه	مستو	مستی
ستن	ستونه	ستونه	شندها	شنه
توی	توی	نویا (آب)	گهانا	گنپ
خرمن	چرمن	چرین	بن	بنپ
سوی	ساره	ساره (خر گوش)	دیوا	دیوه

ادبیات پښتو : آثار ادبی این زبان پیش از اسلام بدست نیامده ولی بعد از قرن اول

هجری یک عده اشعار و منظومات موجود است که بر حیات ادبی این زبان در اوائل اسلام دلالت میکنند . کتاب یته خزانه (گنجینه پنهان) که بسال ۱۱۴۲ هـ مطابق به ۱۷۲۹ ع در قندهار نوشته شده است باستانار کاتب قدیمه پښتو برخی از منظومات و اشعار پښتو را که بقرن دوم هـ تعلق دارد نقل میکنند شعرای قدیم پښتو که اشعارشان تاکنون بدست ما رسیده قرار ذیل اند :

شاعر قدیمترین پښتو که یک منظومه حماسی موسوم به (ویا زنه) او را کتاب یته خزانه باستاناد تاریخ سوری نقل کرده امیر کروود ولد امیر یولاد سوری است که بسال ۱۳۹ هـ ۷۵۶ ع در مندیش غور بود . این شخص بسال ۱۵۴ هـ - ۷۷۰ ع در جنگل های پوشنج هرات مرده و با ابومسلم خراسانی معاصر بود ، دیگر از شعرای قدیم که اشعارش را یته خزانه از کتاب لرغونی پښتانه یعنی افغانهای قدیم نقل کرده ابو محمد هاشم ابن زیاد السروانی بستی است که بسال ۲۲۳ هـ - مطابق ۸۳۷ ع در سروان هلمند متولد گردیده ، وی بریان پښتو (دسا اوژمه) یعنی نسیم ریگستان را در بیان فصاحت و بلاغت اشعار عرب نوشته است . دیگر از شعرای قدیم پښتو شیخ رضی لودی برادر زاده شیخ حمید لودی یاد شاه ملتان است که در حدود هزارع زندگانی داشت . شعرای دیگری که پیش از هزار هجری گذشته اند مشاهیر آنها قرار ذیل اند .

شیخ بیتهی حدود ۱۰۰۰ ع اسماعیل سر بنی حدود ۱۰۰۰ ع

شیخ احمد سوری شاعر در بار سوریهای غور (متوفی) ۴۲۵ هـ - ۱۰۳۳ ع شیکار ندوی
 بن احمد کو تووال فیروز کوه غور شاعر در بار شهاب الدین غوری حدود ۱۱۵۰ ع ملک یار غرشین
 حدود ۱۱۵۰ ع تیمنی حدود ۱۱۵۰ ع که در مدح سلطان غیاث الدین غوری مثنوی دارد -
 قطب الدین بغتیار کاکي بن احمد بن موسی متولد ۵۷۵ هـ مطابق ۱۱۷۹ ع و متوفی ۶۳۳ هـ
 مطابق ۱۳۳۵ ع و شیخ تبین بن کاکي حدود ۱۱۵۰ ع شیخ متی بن شیخ عباس بن عمر
 بن خلیل متوفی ۶۲۳ هـ - ۱۲۲۶ ع و بابا هوتک متولد ۶۶۱ هـ ۱۲۶۲ ع و متوفی ۷۴۰
 هـ - ۱۳۳۹ ع و سلطان بهلول لودی متوفی ۸۹۴ هـ - ۱۴۸۸ ع و خلیل خان نیازی
 حدود ۱۴۸۸ ع و اکبر داوری حدود ۱۴۵۰ ع و شیخ عیسی مشوانی حدود ۱۴۶۵ ع
 و شیخ بستان بریخ حدود ۹۹۸ هـ مطابق ۱۵۵۹ ع و ملا الف هوتک - حدود ۱۵۹۱ ع ملامت
 زمند حدود ۹۵۰ هـ - ۱۵۴۳ ع مرزا خان انصاری حدود ۱۵۹۱ ع دولت الله لوانی حدود ۱۵۹۱ ع
 زرفون خان نوازی فرانی متوفی ۹۲۱ هـ ۱۵۱۵ ع دوست محمد کاکي حدود ۹۰۰ هـ
 ۱۴۹۳ ع علی سرور لودی حدود ۱۰۰۰ هـ ۱۵۹۱ ع

مولفین و کتب مهمه قدیمه ینتو :

بعد از سال هزار هـ در ینتو تالیفات و نداوین زیاد اشعار موجود است که عدد آن
 به پنجصد کتیب میرسد - این کتیب عبارت است از کتیب دینی - تصوف - تبلیغ
 شعر - ادب و فلسفه و اخلاق و فقه و طب و غیره و لی در اینجا برخی از کتیب قدیمه
 مهمه زبان که بیش از ۱۰۰۰ هـ نوشته شده ذکر میگردد :

۱ - قدیمترین کتاب که بزبان ینتو نوشته و نسخه آن موجود نیست و مؤلف یقه خزانه
 ازان ذکر میکند کتیب (سا لو وژمه) یعنی نسیم ریگستان است که مؤلف آن زبده الفصحا
 ابوالمحمود هاشم ابن السروانی بستی و بسال ۲۲۳ هـ - ۸۳۷ ع در سروان هلمند
 متولد و بسال ۲۹۷ - ۹۰۹ ع در بستی وفات یافته این شخص از شاگردان معروف ادیب عرب
 ابن خلاد ابو العیناس و کتیب دسالو وژمه را در بحث اشعار عرب نوشته است و مؤلف کتیب
 یقه خزانه حدود این کتیب را بحواله لرغونی ینتاه نوشته است .

۲ - کتاب مهم دیگری که بزبان یشتو نوشته شده تذکره اولیای افغان است که بعد
 از ۶۱۲ هـ ۱۲۱۵ ع در اورغستان قندهار نگاشته شده است و موافق آن سلیمان بن بارک خان
 قوم ماکو صابزی است . این کتاب شرح حال بسا از شعرا و اولیای افغان را دارد و به سال
 ۱۳۱۹ ش در کابل شش صفحه آن در جلد اول یشتانه شعرا عکس گرفته و نشر شده است .
 ۳ - کتاب دیگر قدیم یشتو (دخدای مینه) یعنی محبت خدا که مجموعه اشعار شیخ متی

- قوم خلیل است و این شاعر در ۶۲۳ هـ ۱۲۲۶ ع متولد و در ۶۸۸ هـ ۱۲۸۹ ع وفات شده و در قلات قندهار مدفون است .
- ۴- اعلام الوزعی فی الاخبار لودی کتابی بود بزبان پشتو که مولف آن احمد بن سعید لودی است و به سال ۶۸۶ هـ - ۱۲۸۷ ع در شرح حال خاندان شاهان لودی نوشته و اشعار آن در آن کتاب نقل شده است .
- ۵- تاریخ سوری - تاریخ محمد ابن هلی البستی در شرح حال خاندان غور که قصائد قدیم دربار شاهان سوری و غوری در زبان پشتو درین کتاب آمده است و زمان تالیف آن در حدود ۱۲۰۰ ع است .
- ۶- لرغونی پشتانه یعنی افغانهای قدیم تالیف شیخ کته بن یوسف بن متی قوم خلیل است که در حدود ۷۰۰ هـ - ۱۳۰۰ ع نوشته شده و شرح حال بساز مشاهیر شعرا و علما و بزرگان را دارد و مواف کتاب یته خزانه بساز آثار ادبی زبان پشتو را ازین کتاب نقل کرده .
- ۷- تذکره اولیای افغان تاریخ شیخ قاسم بن شیخ قدم بن محمد زاهد بن میرداد بن سلطان بن شیخ کته سابق الذکر است که شیخ قاسم در ۹۸۰ هـ - ۱۰۶۹ ع در بدنی بشاور متولد و به سال ۱۰۱۶ هـ - ۱۶۰۷ ع وفات کرده .
- ۸- دفتر شیخ ملی مواف آن آدم بن ملی بن یوسف بن مندی بن خشی بن سکند بن خرشون سابق الذکر است که در شرح حال فتوحات سوات و تقسیم زمین های آنجا در حدود ۸۲۰ هـ - ۱۴۱۷ ع نوشته شده .
- ۹- تاریخ کجوخان را نیزای حاوی تاریخ سوات و بنیر که در حدود ۹۰۰ هـ - ۱۴۹۳ ع نوشته شده .
- ۱۰- غرغشت نامه منظومه دوست محمد کاکر والد بابرخان که به سال ۹۲۹ هـ - ۱۵۲۲ ع نظم شده و حاوی شرح حال غرغشت و دیگر بزرگان افغان بود .
- ۱۱- کلید کامرانی تالیف کامران خان بن سدوخان سرسلسله قوم سدو زائی است که به سال ۱۰۳۸ هـ - ۱۶۲۸ ع آنرا در شهر صفی قندهار نوشته و شرح حال بساز شعرا و بزرگان افغان را در آن نگاشته است .
- ۱۲- تحفه صالح تالیف ملا اله یارالیکو زائی تذکره رجال مشاهیر افغان در حدود ۱۰۹ ع
- ۱۳- ارشاد الفقراء منظوم میرمن نیک بخته بن شیخ اله داد قوم مموزی بسال ۹۶۹ هـ ۱۵۶۱ منظوم شده .
- ۱۴- ترجمه منظوم بوستان سعدی که زرغونه بنت ملادین محمد کاکر در سال ۹۰۳ هـ ۱۴۹۷ ع منظوم داشته .

۱۵- دیوان رابعه حاوی اشعار این خام در سال ۹۱۵ هـ - ۱۰۰۹ ع

ادبیات پشتو بعد از هزار هجری الی ۱۳۰۰ هجری.

آثار وادبیات پشتو که تا یک اندازه از تطاول زمان محفوظ مانده و بما رسیده زیاد است در قرن یازده هـ در آسمان ادب پشتو سه ستاره درخشانی دیده میشود :

اول - پیر روشان - دوم اخوند دروېزه - سوم - خوږحال خان خټک .

این سه نفر از سران ادب پشتو بوده و این مرام را بحیث یک مسلک تعقیب نموده چنانچه علاوه بر اشخاص فامیل شان یکمده بیروان و تلا مید آنها نیز درین راه قدم گذاشته و برای ادب پشتو خدمات قابل قدری نموده اند که اینک طور خلص از نامهای ذوات مذکور و آثار شان تذکر بعمل می آید :

الف - خاندان پیروان پیر روشان : پیرو روشان طوریکه قبلا ذکر شد یک افغان صاحب فکر

وسیاس ناموری بود در کالنی کرام وزیرستان از صلب عبدالله انصاری متولد شد - برای آزادی سیاسی افغانها و اصلاح قوم مجاهدت زیادی نمود - جلال الدین پسرش با اکبر مغولی جنگهای سختی به عمل آورد - روشان از طرف مخالفین خود یعنی آخوند دروېزه و غیره به لقب پیر تاریک مسمی گشت . اثر مشهور پیر روشان خیر البیان است که بچار زبان پشتو - اردو فارسی و عربی نوشته شده - دو اثر دیگر بنام حالنامه و مقصود المؤمنین هم دارد . وی بسال ۹۹۴ هـ وفات نموده است .

ارزانی - شاعر وادیب نامور و از هم مسلکان و پیروان میاروشان بود . میگویند در تحریر خیرالبیان باروشان معاونت نموده - از خودش نیز یک دیوان پشتو بیاد گار مانده که یک نسخه قلمی آن در موزیم لندن و نسخه دیگر آن در پشاور است .

علی محمد مخلص : خلیفه و مرید میاروشان و شاعر زبان پشتو بوده و بقولی برادر ارزانی

فوق الذکر است - از آثارش چیزی موجود نیست .

مرزا خان انصاری : شاعر مقصوف و صاحب کلام متین در پشتو است یک دیوان گرانها

ب زبان پشتو از وی باقی مانده که در هند بطبع هم رسیده است . مرزا خان پسر نور الدین و نواسه میاروشان بود . در (۱۰۴۰ هـ) وفات شده .

دولت خان . شاعر مشهوریست از پیروان میاروشان و شاعران خاص مرزا خان است

یک نسخه دیوان قلمی آن در کتابخانه پشتو توله در کابل موجود است .

واصل : نیز از سلسله روشانیها یک شاعر قدیم پشتو است متأخرین از شعرش ذکر

میکنند ولی آثارش دیده نشده .

ب :- آخوند در ویژه و پیروان آن ، يك عالم دینی بوده و اجداد آن در ننگرهار سکونت داشتند خودش در یوسفزائی در (۹۴۰ هـ) توانه گردیده و در ۱۰۴۸ هـ وفات یافته و در هزار خانه یشاور مدفون است . موصوف باسید علی (پیر بابا) از نباط فریبی داشت و از پیروان و مریدان آن بود . کتاب مشهور آن در پشتو (مخزن الاسلام) است نسخه های قلمی آن بکثرت یافت میشود ، مخزن بر مسائل مذهبی و دینی مشتمل و در آن آثار و نمونه های کلام يك عده نویسندگان دیگر پشتو که تماماً از خاندان و پیروان آخوند در ویژه میباشد آمده است که اشخاص مشهور آن قرار ذیل است :

عبدالکریم : مشهور به کریمداد و خزینة الاصفیا نامبرده را محقق افغان میخواند در مخزن الاسلام ملحقات زیادی دارد . در ۱۰۷۲ هـ فوت شده و در سوات ۱۰ فون است . آثارش تحفة الغانی پشتو ، فقه کریمداد و مکتوبات عبدالکریم است .

خالقداد : فرزند آخوند در ویژه و بنام (شرائط و احکام ایمان) يك کتاب منظوم پشتو دارد .

عبدالحلیم : نواسه آخوند در ویژه و اشعار آن در نسخه های مخزن دیده شده .

مصطفی محمد : نواسه کریمداد و جامع نسخه های مخزن است در مخزن ملحقات دارد .

ملاصفر : برادر آخوند در ویژه بوده و صاحب بعضی اشعار است که در مخزن دیده شده . علاوه بر ذوات فوق الذکر آثار چند نفر از شاگردان و تلامیذ آخوند در ویژه و کریمداد نیز در نسخ مختلفه مخزن الاسلام به ملاحظه پیوسته که زمهای شان قرار ذیل است : (عبدالاسلام — عمرخان — میرخان — شیرمحمد — رحیم داد — عبدالرحیم — احمد)

شمرای دیگر قرن یازدهم هجری که بعضاً از مکاتب آخوند در ویژه بشمار میرود قرار ذیل اند :

ملا الف هوتک ، (۱۰۱۹ هـ) در پشتو دو کتاب منظوم یکی بنام بحر الایمان و دیگر بنام نصیحت نامه دارد .

امیر ، شاعر پشتو است و به سال (۱۰۲۳ هـ) يك تجوید مختصر را بنظم پشتو نوشته . ملامست ، شخص عالم و فاضلی بود — در حدود (۱۰۴۰ هـ) در ننگرهار میزیست و از مریدان آخوند چالاک ختک بود در سبک نیم منظوم پشتو بنام (سلوک الفرات) يك کتاب گرانبائی دارد که يك نسخه منحصر بفرد آن در کتابخانه پشتو تولنه کابلی قید است .

آخوند قاسم ، از نویسنده گان قرن ۱۱ پشتو است در نثر پشتو بنام (فوائد شریعت)
کتاب پس مفیدی دارد که زنان افغان آنرا درساً میخوانند . نامبرده اصلاً پایین خیل
شنوار بود تا ۱۰۷۲ هـ حیات داشت .

بابوجان . بسبک خیرالبیان و مخزن در ویژه اشعاری گفته است بعد از ۱۰۵۰ هـ امرار
حیات داشت .

یک کتاب پشتوی آن در موزیم لندن موجود است . اصلاً از لغمان بود و در یوسف
زائی مدفون است .

ج خاندان و فامیل خوشحال خټک : خوشحال خټک شاعر ملی درجه اول پشتواست - مستشرقین
اروپائی اشعارش را خیلی پسندیده میدانند و آنرا یک شاعر حقیقی افغان قلمداد میکنند .
خوشحال خان یسر شهباز در ۱۰۲۲ هـ در ا کوره خټک یا بصره وجود گذاشت برای پیام
حکومت آزاد پشتون سالیان درازی بمقابل اورنگ زیب مغول جنگید نهضت ملی را در
افغانها زنده ساخت . مرد شمشیر و قلم بود - شمشیر آن برنده و قلم آن تیز و مؤثر بود .
زبان پشتورا با آب و تاب ساخت و دوره جدیدی را در ادب پشتوبه میان آورد . در نثر پشتو
نیز سبک نوینی را ترویج داد ، هم خودش در پشتو آثار زیادی نوشت وهم اولاد و احفادش
آثار بیشتری از خود بیاد گار گذاشتند . خوشحال خټک در ۱۱۰۰ هـ وفات یافته و در
(سرای) خټک مدفون است . مستر راورتی وی را صاحب ۲۰۰ اثر میدانند اما آثار
مشهورش قرار ذیل است :

۱ - دیوان اشعار پشتو دارای چهل هزار بیت - ۲ - تاریخ افغانها (کمیاب است)
۳ - عیار دانش ترجمه انوار سهیلی است - ۴ - هدایه پشتو . اینک بذکر سلسله ادبی
احفاد و خاندانش پرداخته میشود :

جمال خان : برادر خوشحال خان و شاعر پشتو بود - دیوان قلمی آن در پشاور موجود است .
اشرفخان : فرزند خوشحال خان و شاعر مشهور پشتو است . نسخه قلمی دیوانش در
موزیم لندن است .

عبدالقادر . فرزند خوشحال خان و صاحب دیوان مشهور یست علاوه بر دیوان آثار

ذیل هم دارد :

گل دسته ترجمه گداستان سعدی . یوسف زلیخا بنظم پشتو - حدیقه خټک .

صدرخان ، فرزند خوشحال خان وصاحب دیوانی بود که (یادری هیوز) آ ترا دیده بود . خسرو وشیرین نظامی راهم بنظم پشتو در آورده است .
سکندر خان . یسر خوشحال خان وصاحب یسک دیوان و بنام (مهر و مشتری) یسک کتاب دیگر نیز داشت .

حلیمه ، دختر خوشحال خان و یسک زن عالم و فاضل بود . اشعار خوب پشتو میسگفت که یسک شعرش در پته خزانه ضبط شده است .
 علاوناً گوهر خان و بهرام فرزندان خوشحال نیز از جمله شعرای پشتو بشمار میرفتند کذا افضل خان ختک فرزند اشرف خان هجری از نویسندگان مشهور پشتو بوده . اثر مشهورش (تاریخ مرصع) میباشد وبنام (علمخانه دانش) یسک اثر دیگر هم دارد .
 کاظم خان شیدا فرزند افضل خان و علی خان ختک برادر کاظم خان صاحب دیوانها در پشتو میباشدند .
 خلص اینکه خاندان خوشحال ختک برای ادب پشتو خدمات شایان قدری بعمل آورده و حتی از خاندان شاهان هم درین قسمت سبقت بسته است .

.....

عبدالرحمن مهمند : در زمره شعرای دیگر این عصر شخصی که درجه روحانیت و تقدس دارد و کلامش اعجاز و الهام دانسته میشود . عبدالرحمن مشهور به رحمان بابا است . رحمان بابا شاعر و عاشق حقیقی بوده وخواجه حافظ زبان پشتو دانسته میشود . نام پدرش عبدالستار ودر ۱۰۴۲ ه تولد گردیده در ۱۱۱۸ ه وفات یافته ودر هزارخانه پشاور مدفون است .

عبدالحمید مومند : شاعر نام دار دیگر عبدالحمید مومند است که به نازک خیالی و موشکافی شهره آفاق است . عبدالحمید علاوه بر دیوان یسک اثر به نام (شاه گدا) دارد و (نیرنگ عشق) فارسی راهم به نظم پشتو ترجمه نموده است وی در حدود (۱۱۴۵ ه) وفات شده است .

علاوه بر آن - شعرا و آثار دیگر این عصر قرار ذیل اند :

خواجه محمد بنگش یسک دیوان دارد . محمد یونس موسی خیل شاگرد رحمان وصاحب دیوان پشتو است . عیسی آخوندزاده کاکر یسک دیوان داشت - قلندر ایریدی یسک دیوان قلمی دارد ، غلام محمد به نام (معراجنامه) و تفسیر والضحی دوائر منظوم دارد . فیاض قصه

بهرام و گل اندام را به نظم پشتو نگاشته - بای خان ایلی ومجنون را نظم نموده. محمد مظفر نشر نگار مهم قرن ۱۲ هجری است در ۱۱۲۶ هـ تاریخ اعتم کوفی را بنابه سفارش افضل خان خټک به پشتو ترجمه نموده است .

خاندان هوتک و شعرای دربار اوشان، شاه حسین هوتکی یک بادشاه ادب پرور بود در زمان وی ادب پشتو پرورش خوبی یافته و در قندهار یک انجمن ادبی را قائم موده بود. محمد هوتک مواف مشهور ر ټټه خزانه را در اثر توجه وی نگاشته است طوریکه محمد هوتک میگوید شاه حسین هوتک خودش نیز شعر پشتو میگفت و صاحب یک دیوان میباشد . در اثر توجه و علم پروری این شاه جوان و حاجی میرویس ادبا و شعرای زیادی در قندهار بظهور آمده که اینک طور مختصر زکری از ایشان بعمل می آید :

داود خان - ادیب پشتو و پدر محمد هوتک است . بابو جان بابی بنام (قصص العاشقین) یک اثر منظوم دارد .

ملا میر محمد هوتک همراهی شاه محمود باصفهان رقت و به پیرافغان مشهور شد در اخلاق بنام (افضل الطرائق) کتاب منظومی در پشتو دارد .

ملا باز محمد هوتک استاد شاه حسین و بنام (ارکان خمسه) یک کتاب نوشته است. سیدال خان ناصر شاعر پشتو بود - در ټټه خزانه اشعارش نقل شده. ملا نور محمد غلجی بنام (نافع المسلمین) بسبب یک نیم منظوم یک اثر دارد .

ملا محمد یونس توخی بنام (جامع قرائض) یک اثر دارد . ملا زعفران تره کی عالم و فاضل بود و کتابی بنام (گلدسته زعفرانی) تالیف نموده . محمد گل مسعود شاعر خوب از نواحی پشاور بود اشعارش در ټټه خزانه دیده شده همچنان ملا محمد صدیق یو پلزای - اله یار افریدی - محمد عادل بریخ - ریدی خان مهند - محمد طاهر جریانی - محمد عمر محمد ایاز خان نازی - محمد حافظ - ملا باز توخی، نصرالدین اندر - عبد الطیف اخکزی، صدر دوران - بهادر خان هر کدام آن شاعر و ادیب پشتو بوده و صاحب آثار میباشند که نمونه های اشعارشان در ټټه خزانه ضبط شده است. علی الخصوص (محمود نامه) ریدی خان یک کتاب بس گرانها است که مشتمل بر حالات شاه محمود و تصرف ایران بوده و جنگ - نامه شاه محمود دانسته میشود - بالاخره نویسنده مشهور دربار هوتکی محمد هوتک مواف ټټه خزانه است .

محمد هوتک بنام خلاصت الفصاحه و خلاصت الطب دو اثر دیگر هم دارد .

علاوه بران میرمن نازو مادرحاجی میرویس و میرمن زینبه دختر موصوف از جمله شاعره های پشتو بشمار رفته که نمونه های اشعارشان درپته خزانه نقل شده است .

یکمده شعرای غیر مشهور این عصر که حالات و اشعارشان در بیستانه شعرا ذکر شده و مستر (هیوز) اشعار آنها را در کلمید افغانی نقل نموده قرار ذیل اند :

(کاطم - ممزانه - عثمان - اودل - اشرف - فاضل - ابراهیم - فضیل - حسین - مهن - عصام - ابوالقاسم - صدیق - غفور - فتح علی - علیم - عبدالصمد - کامگار) .

خاندان سدوزائی و شعرای عصر آنها : شاهان سدوزائی نیز بآداب پشتو عشق و علاقه داشته

و ادب پشتو در عصر ایشان نشوونما و ترقی خوبی دیده است . طوریکه واضح است احمدشاه کبیر خودش ادیب زبان پشتو بوده و یک دیوان قیمت داری از وی بیادگار مانده است .

دیوانش را (عبدالله) نام در مقدمه فتاوی احمدشاهی بنام (هیران) ذکر نموده چنانچه گردیده (چه دده دیوان هیران دی - به تحقیق سره هیران دی) .

احمد شاه یک یاد شاه علم پرور و ادب دوست بود ادبا و شعرای کثیر در اثر توجه و التفاتش بظهور آمده است . فرزندش تیمور شاه نیز شاعر پشتو بوده و صاحب یک دیوان محسوب می شود .

اینک به بیان ادبا و شعرا و آثار عصر شاهان هوتکی پرداخته میشود :

بیر محمد کاکي : شاعر و عالم دربار احمدشاهی بود - نامبرده یک دیوان پشتو داشت

علاوئاً یک کتاب را در گرامر ابتدائی پشتو بیم (معرفت الافغانی) نیز تالیف نموده بود و تا ۱۱۹۶ هـ حیات داشت .

ملا عبدالرشید : در ۱۱۶۹ هـ رشیدالبیان را به نظم پشتو تحریر نموده و یک کتاب درسی

بشمار میررد .

عبدالله که به امر احمد شاه : فتاوی شرعی را بزبان پشتو نگاشته که یک نسخه قلمی آن

در پشاور موجود است .

شعراي ديگر که آثارشان قرار ذیل است :

خانکزن خلیل عمر پشتو بود - عبدالرحیم هوتک در پشتو یک دیوان دارد - شیرمحمد هوتک

بنام (احرار العارفین) و (تجرید افغانی) دوائر تحریر نموده - سعادتبخان بنام (کیمیای سعادت)

یک کتاب منظوم پشتو دارد - ابراهیم خان شاگرد بیر محمد کاکي و شاعر پشتو بود .

میا فقیرالله جلال آبادی از روحانیون مشهور است به نظم پشتو کتاب (فوائده فقیرالله)

نگاشته است. آخوند گدا بنام (نافع المسلمین) اثری دارد. جان محمد و برهان خان هر دو از شعرای پشتو بوده اول الذکر بنام (نورنامه) اثری داشته و دوم قصه آدم خان و درخانه را نوشته است. میامر شمشکنی نسب نامه افغانها را بنظم پشتو نوشته است. محمدی صاحبزاده در پشتو صاحب دیوان است.

مسعود گل محاربات احمد شاه را بنظم پشتو بیان نموده است. فیض الله کاکړ - میا عبدالکریم از شعرای مشهور عصر احمد شاه بوده و اشعارشان در بستانه شعرا قید شده. حافظ، شاه نامه احمد شاهی را منظوم نموده. اکبر و نجیب نیز از شعرای همین عصر بشمار میروند. خوشحال خان شهید نواسه افضل خان خټک نیز در عصر احمد شاه امرار حیات داشت.

خاندان حافظ رحمت خان. حافظ رحمت یک سردار افغان و اصلا از شور اوک قندهار

بهند رفته و در آنجا حکمرانی داشت. نامبرده همعصر و همکار احمد شاه بود در ۱۱۱۸ هـ وفات یافت. دار مستتر مستشرق فرانسوی میگوید که (در را میور یک مجموعه اشعار پشتو را دیدم که مشتمل بر اشعار حافظ رحمت خان و دیگر سرداران افغان بود) نامبرده بنام تواریخ رحمت خانی و خلاصه الانساب دواتر دارد. خاندان وی نیز یک خاندان علمی و ادبی است نواب محبت خان فرزندش بنام (ریاض المحبت) یک لغات و گرامر پشتو را در ۱۲۲۱ هجری تحریر نموده و فرزند دیگرش نواب الله یار خان بنام عجائب اللغات یک لغت پشتو را تألیف نموده است. شعرای دیگر این عصر: امیر محمد انصاری کلمستان معدی را در ۱۲۲۷ هـ به پشتو ترجمه

نموده است. عبدالکریم کاکړ از علمای قندهار و بنام (زین العلم) یک کتاب دارد؛ محمود رفیق در علم تجوید کتابی نوشته. حافظ الیوری در غور بند سوات امرار حیات داشت و یک دیوان از وی یادگار مانده. قاسم علی آفریدی در ۱۲۳۱ هـ مؤلف یک دیوان شمرده میشود. علاوتاً بنام فرهنک آفریدی یک لغت و کلیات آفریدی هم دارد. ملا فرح الدین در تصوف بنام (تعداد الکبائر) مؤلف یک اثر است خواجه رزق الله شاعر ملی ننگرهار است. عبد العظیم را نیز یکی از دیوان شعر از وی یادگار مانده. امام الدین صاحب یک قصه بنام (جمجمه) میباشد ملا حسن قند هاری صاحب یک دیوان است. صالح محمد داوی دیوان داشت. ملا ولید اد کاکړ بنام (زین العلم) اثری داشت. شیخ احمد صاحب نعمانی یک تفسیر منظوم نوشته بود. رحمت داوی در عصر شاه زمان در کشمیر امرار حیات داشت و لیلی و مجنون نظامی را به پشتو منظوم ساخته است.

میانیم ممتازی صاحب یک دیوان است. عبدالنبی بیټنی در پشتو یک دیوان داشت. ملا زبیر دست کاکړ بنام (روضه النعیم) یک اثر منظوم داشت. گل محمد نوازی شاعر پشتو بود.

معین الدین قصه هنرا و واماځ را په پښتو ترجمه نموده . عبدالرسول قندهاری بنام (آزاد نامه) و (سفر نامه کشمیر) دو اثر دارد .

مطیع الله بیر خیل در سواحل آبا سیند یک دیوان پښتو را تحریر نموده . شمس الدین کاکړ صاحب یک دیوان و سراج المونی است . گل محمد کاکړ بنام (شمس العابدین) صاحب یک اثر است . ملا جبهه بار کرای دیوان آن مشهور است .

عزیز خان رنجا خیل جنګ نامه هرات را در زمان شهزاده کامران سد وزائی و بار محمد خان انشاد ساخته . سینه - شاعر عصر اخیر سدو زائی است در هرات می زیست و قائم مدافه دلیرانه افغانهای هرات را منظوم ساخته است . علاوه در جمله کتب تاریخی این عصر یک کتاب مهم بنام (تذکره الملوك) است که در عصر احمد شاه بزبان پښتو در ۸ جلد نوشته شده اما کمیاب است . یقه خزانه ، تاریخ مرصع و محمود نامه - نیز از کتب مهم تاریخی این عصر بشمار میرود که قبلاً نیز تذکار گردیده است .

خاندان محمد زائی و شعرای این عصر ؛ طوریکه واضح گردید شعر و ادب پښتو در عصر

شاهان هوتکی و سدو زائی نشر و نمای خوبی یافته و قندهاریک مرکز ادبی و علمی آن بود ، از طرف دیگر مرکز دوم ادبی زبان پښتو پشاور بوده و در آنجا توسط خاندان خوشحال خان و رحمان و غیره هنگامه ادب پښتو گرمتر شد . تا ثیر این دو نهضت مهم بعصر ما بعد نیز اثری افکنده و زمانیکه عصر محمد زائی آغاز شد نهضت شعر و ادب پښتو هنوز موجود بود . در قندهار در اثر توجه و ادب پروری سردار مهر داغان و بر دل خان برادران ، بر دوست محمد خان شعرا و ادبای پښتو مورد پرورش و نوازش ایشان واقع میگردد . سر داران فوق الذکر هر کدام شعر پښتو میگفتند و از شعرای در باری آنها مرزا حنان - حاجی عبدالله صدیق آخند زاده بشمار میروند ، سر دار مهر دل خان مشرفی صاحب دیوانی بود . مرزا حنان مذکور نیز یک دیوان پښتو داشت . شعرا و ادبای دیگریکه در قرن ۱۳ ه میزیستند فرار آتی بیان میشوند ؛

حبیب الله کاکړ شخص عالم و بنام محقق قندهاری شهرت دارد . بنام منهاج العابدین در پښتو صاحب یک اثر منظوم است عبدالمجید کاکړ مؤلف سیرت النبیوی منظوم است . رسولداد بنام (در البیان) یک اثر منظوم دارد مراد علی صاحب زاده تفسیر حسینی پښتو را در کلام مشرفی تالیف نموده است . دوست محمد خټک از احفاد خوشحال خټک است در قندهار میزیست بنام (بحر العلوم و اخلاق احمدی) دو کتاب منظوم دارد که تقریباً دارای سی هزار بیت است . یک تفسیر بنام (بدر منیر) هم تالیف نموده . یک عده شعرای

ملی دیگری که در حصص ننگر هارو پشاور امرار حیات داشته و چار بیتی های زیادی از ایشان بیاد گگار مانده قرار ذیل اند :

نورالدین (استاد چار بیتی است) نیاز محمد - گوچر - محمدولی - حضرت علی، اکرم خان - صفت خان - میر هزار - خان میر - باره خان - خدای دوست - بهره مند - ملا مقصود - نوکل (استاد غزل است) میرا - سید کمال - نوروز - محمد دین، شه نواز - ولی محمد - سوات عزیزان الدین کا کا خیل - شیر احمد شیدا (مدح صاحب سوات را نوشته است) غلام محمد یو بلزائی (مدو جزر اسلام مولانا حالی را به پشتو ترجمه نموده است) احمد گل بنام دیوان احمدی یک دیوان داشت آثار دیگر هم دارد. علاوه بران از شعرا و نویسندگان حوالی کابل و قندهار که در عصر مذکور گذشته عبارت اند از (در محمد جاجی - عبدالزاهد اندر - ملا میران قندهاری - کمال قندهاری - شیر محمد قندهاری - نظر محمد کاکی - عبدالباقی کاکی که بنام تهذیب الراجبات یک اثر دارد. عبدالله یو بلزائی یک دیوان دارد .

ادبیات پشتو بعد ۱۳۰۰ . ادبیات پشتو بعد از تاریخ مذکور چه از حیث نوعیت و کیفیت و چه از حیث کمیت تحول بارزی یافته و شعرا و نویسندگان زیادی بمیان آمده است چیزیکه از خصوصیات این عصر بشمار میرود کثرت آثار نثر در پشتو است ، در ابتدای تاریخ مذکور سبک نثر نگاری پشتو نیز تحول یافته و موسسین این سبک جدید منشی احمد جن و قاضی میر احمد شاه رضوانی بشمار میروند اینک به بیان بعضی شعرا و نویسندگان مهم و برجسته نصف اول قرن ۱۴ هـ پرداخته میشود :

منشی احمد جان : نثر نگار چیره دست و استاد نثر نویس این عصر است در نثر پشتو صاحب آثار متعدد است . هفت دانه - دقعه خوانی گپ - گنج پشتو و ترجمه تساریخ افغانستان تالیف (میلسیون) از آثار مشهور آنست .

قاضی میر احمد شاه، عالم جید و نویسنده نامدار پشاور و به لقب شمس العزما ملقب بود. مانند منشی احمد نثر شیرین و جذابی دارد . یک گرامر ابتدائی پشتو را بنام (وافیة) تالیف نموده. علاوه بنام شکرستان افغانی و بهارستان افغانی دو اثر دیگر هم دارد که این آثارش بطبع رسیده ولی آثار غیر مطبوع هم خیلی زیاد دارد .
شعرا و ادیبای دیگر قرار ذیل اند :

احمد دین - یک دیوان مطبوع دارد . ملا نعمت الله شاعر افسانه نگار و فردوسی زبان پشتو است ده جلد قصص مختلف را به نظم پشتو تحریر نموده که تماماً طبع شده و

شاهنامه و الف لیلی آن خیلی مشهور است. ملا احمد جان و احمد شعرای قصص نویس هستند. مولوی سید احمد کوهاتی مجموعه امثال پشتو را تحریر نموده. میا احمد صاحب بیک دیوان است. سید محمد عمر بنام گلشن اشعار افسانسی بیک اثر دارد. غلام محمد ختک بنام (رموز ختک) اشعارش نشر شده. امیر علیخان شاعر پشتو بود هشت جلد آثار قلمی دارد. محمد رفیق شمس الفلک صاحب بیک اثر خوبی بنام مجموعه شمس الفلک میباشد. نعمان الدین احمد کاکا خیل بیک کتاب بنام (ظفر النساء) نگاشته و سفر نامه ابن بطوطه را نیز به پشتو ترجمه نموده. مشیرالدین کاکا خیل بنام (مشیرالخلق) مولف بیک کتاب است. محمد یوسف میا (نوبه النصوص) را به پشتو ترجمه نموده. میا حسین گل مولف آثار متعدد است از آن جمله کتاب (بیاض) آن بیک کتاب مهمی است و مشتمل بر اشعار و انتخابات کلام شعرای ذیل است (معطر - نجیب - عبد الوهاب - سید - آدم - رشید - علی جنگ - نادر احسن - شاه غریب - مشیر - نور محمد - شمس الدین - طلب شاه - خادم - مزین - مسعود میانکن) علاوه بر آن شعرای زیادی درین عصر به میان آمده که اکثر آنها در کتاب (دیشو دادب تاریخ) شافلی رشتین تذکار یافته است.

ادب پشتو در عصر امیر شیرعلیخان الی عصر امان الله خان: در عصر امیر شیرعلی خان

بقریه و پرورش زبان پشتو توجه خاصی مینویسند. گردیده بود چنانچه اکثر کتاب های قواعد عسکری درینوقت از انگلیسی به پشتو ترجمه شده و تمام قوماندان های عسکری و نامهای منصبداران نیز درین دوره به پشتو تحویل یافته است که تاکنون بهمان منوال باقی مانده. در عصر امیر عبدالرحمن خان نیز سلسله مذکور ادامه داده شد اما در زمان امیر حبیب الله خان و امان الله خان حرکت مذکور سر بهتر گردید. چنانچه زبان پشتو در دوره امیر حبیب الله خان رسماً در کتاب کابل داخل و کتب درسی آن نوشته شد. علاوه بر سراج الاخبار نیز نشرات پشتو آغاز گردید در عصر امان الله خان انجمن (پشتومر که) در کابل تاسیس یافت که لغات و گرامر پشتو را بقید تحریر آورده بطبع رساندند و از آن به بعد روبرقی رفت. شعر او نویسدگان بر جسته اینوقت فرار آبی میباشد:

فیض محمد اخوندزاده. که صاحبزاده صاحب مسهبی اوگر شهرت داشت. در ۱۳۹۳ هـ کتاب

روضه المجاهدین را بنظم پشتو نگاشته که نسخه قلمی آن در کتابخانه پشتو توله کابل موجود است. ملا عبدالوهاب مانکی. در نثر پشتو بنام عقاید المؤمنین بیک اثر کوچکی دارد موصوف

به ۱۳۲۲ هـ وفات یافته است.

د کابل کالنه

ملاصيام الدين لغمان :- دريشتو بعضی اشعار صوفیانه و واعظانه داشت که بعضا در کتاب
يشتو سندرې شاغلی الفت نشر شده .

قاضي عبدالقادر يشاوري : شخص عالم و بزبان انګليسي ميدانست - منشي عسکري
امير شيرعليخان و معام عسکري بود تمام کتب قواعد عسکري را از انګليسي به يشتو ترجمه
نموده و در ترجمه قومانده های عسکري هم حصه کافي داشت .

ملا غلام جان لغماني : نويسنده يشتون دربار امير عبدالرحمن خان بود سوال و جواب دولتي
امير عبدالرحمن از آثار اوست .

مولوي عبدالروف قندهاري : عالم و نويسنده عصر امير حبيب الله خان و موسس سراج الاخبار
است . بنام تفسير افغاني و کشکول دوا اثر داشت .

غلام محي الدين افغان : يك افغان وطنخواه و شاعر حساس بود - اشعار يشتوي آن
در سراج الاخبار نشر شده است .

مولوي عبدالواسع قندهاري : عالم مشهور و رئيس مرکه يشتو در عصر اماني بود در فارسي
ويشتو آثار زيادي دارد .

مولوي تاج محمد : در سرحد مهمند يك عالم و نويسنده افغان بود - آثار قلمي اش ديده شده .

قاضي خيرالله يشاوري . مولف خير اللغات يشتو است .

مولوي عبدالمجيد اتمانجيل . در مشن کالج يشاوري پروفيسر بود در يشتو بنام (جمال افغاني)
يك اثر خوبی دارد . کذا قاضي عبداللطيف سواني يك تفسير يشتورا نوشته و منشي پير محمد
باشنده ياره چنار کتاب (زخميا نو ته هدايتو نه) را از انګليسي ترجمه نموده است .
علاوتاً محمد زمان طرزي و عبدالوهاب کاموي و ملا محمد صافي از نويسندگان يشتو
و اعضای يشتو مرکه بودند . عبدالعلي مستغني وردک شاعر خوب بود اشعار يشتوي آن نیز
نشر شده . محمد يعقوب فراهي نيز يك اديب و شاعر خوب يشتو بشمار مبرفت . علاوتاً از جمله
نويسندگان همان دوره عبدالهادي داوي - ميرسيد قاسم نيز ميباشد که اکنون هم در کابل
و در قيد حياتند .

پرورش يشتو در عصر نادرشاهي و ظاهرشاهي : در عصر درخشان نادرشاهي و ظاهرشاهي

که بعد از (۱۳۵۰ هـ) شروع ميشود زبان يشتو بحيث يك زبان ملي و رسمي افغانستان مورد
وجه و التفات زياد واقع گرديده و بشاهراه ترقي و تعاللي سوق يافته است

درین دوره منور زبان پشتو در مکاتب افغانستان داخل گردید. تمام مضامین صنوف ابتدائی تا صنف ۶ به پشتو تحول یافت و در معارف کتب زیاد مسلکی به پشتو ترجمه و تالیف شد. برای تربیه معلمین پشتو موسسات تاسیس و در تمام دوائر ملکی و عسکری کورسهای پشتو دائر گردید تا تمام ما مورین زبان پشتو رایجاد گیرند. برای ترقی و پیشرفت حقیقی پشتو موسسه بزرگ (پشتو قولنه) بوجود آمد که در راه احیای زبان پشتو خدمات نمایان و کارهای قابل قدری انجام نمود. تقریباً در حدود صد جلد کتاب پشتو را تاکنون در قسمت های مختلف زبان از قبیل لغت، گرامر تاریخ و غیره در معرض نشر گذاشت و مقام ادبی و علمی پشتو را در نظر همه مردم ثابت ساخت. یکسلسله پشتو کلمی هارا برای تدریس پشتو تالیف نمود علاوه تا درین دوره یک قسمت زیاد جراید افغانستان بزبان پشتو نشر گردید. طلوع افغان در قندهار اتحاد مشرفی در جلال آباد تماماً به پشتو تحول یافت مجله کابل کاملاً به پشتو تبدیل شد. جریده و پرائنکه در جنوبی و سیستان در فراه جدیداً به پشتو تاسیس و نشر گردید. در روزنامه اصلاح و انیس و تمام جراید مملکت پشتو داخل و شامل ساخته شد و بدین صورت نشریات - آثار و ادبیات پشتو یک قوس صعودی خیلی سریع رایز نمود و اکنون هم در حالت پیشرفت میباشد. نویسندگان واد باو آثار و ادبیات مشهور این دوره در افغانستان قرار ذیل نشان داده میشود :-

محمد گل خان : موسس انجمن پشتو در قندهار و علم بردار نعلیک و نهضت پشتو بوده و آثار مشهورش پشتو سیند و پشتو لباره و غیره است .

عبدالحی حبیبی : نویسنده مشهور پشتو و مولف آثار متعدد است که از ان جمله پشتانه شعرا جلد اول و پته خزا، لوی احمد شاه بابا، سیخلی پشتو، تاریخ ادبیات پشتو قابل تذکار دیده میشود .

قیام الدین خادم : نویسنده مشهور پشتو و صاحب آثار زیاد است . کتابهای نوی ژوندون و روھی گلمونه از آثار مطبوع آنست .

گل باچا الفت : نویسنده مشهور و صاحب آثار متعدد است . کتاب پشتو سندی . عالی افکار ، لغوی خیره از آثار مطبوع آنست .

عبدالروف بینوا : نویسنده مشهور و آثار زیادی دارد . کتاب ادبی فنون ، میر ویس نیکه ، پشتنی میرمنی ، آهنگک های پشتو از آثار مشهورش بشمار میرود . صدیق الله رشتین : نویسنده مشهور و آثار متعددی دارد . کتاب دپشتو ادب تاریخ ، گرامر پشتو - پشتو اشتقاقونه - پشتانه شعرا جلد دوم از آثار مشهور مطبوع آنست .

درین دوره منور زبان پشتو در مکاتب افغانستان داخل گردید. تمام مضامین صنوف ابتدائی تا صنف ۶ به پشتو تحول یافت و در معارف کتب زیاد مسلکی به پشتو ترجمه و تالیف شد. برای تربیه معلمین پشتو موسسات تاسیس و در تمام دوایر ملکی و عسکری کورسهای پشتو دائر گردید تا تمام ما مورین زبان پشتو رایجاد گیرند. برای ترقی و پیشرفت حقیقی پشتو موسسه بزرگ (پشتو قولنه) بوجود آمد که در راه احیای زبان پشتو خدمات نمایان و کارهای قابل قدری انجام نمود. تقریباً در حدود صد جلد کتاب پشتو را تاکنون در قسمت های مختلف زبان از قبیل لغت، گرامر تاریخ و غیره در معرض نشر گذاشت و مقام ادبی و علمی پشتو را در نظر همه مردم ثابت ساخت. یکسلسله پشتو کلمی هارا برای تدریس پشتو تالیف نمود علاوه تا درین دوره یک قسمت زیاد جراید افغانستان بزبان پشتو نشر گردید. طلوع افغان در قندهار اتحاد مشرفی در جلال آباد تماماً به پشتو تحول یافت مجله کابل کاملاً به پشتو تبدیل شد. جریده و پرائسکه در جنوبی و سیستان در فراه جدیداً به پشتو تاسیس و نشر گردید. در روزنامه اصلاح و انیس و تمام جراید مملکت پشتو داخل و شامل ساخته شد و بدین صورت نشریات - آثار و ادبیات پشتو یک قوس صعودی خیلی سریع رایز نمود و اکنون هم در حالت پیشرفت میباشد. نویسندگان واد باو آثار و ادبیات مشهور این دوره در افغانستان قرار ذیل نشان داده میشود :-

محمد گل خان : موسس انجمن پشتو در قندهار و علم بردار نعلیک و نهضت پشتو بوده و آثار مشهورش پشتو سیند و پشتو لباره و غیره است .

عبدالحی حبیبی : نویسنده مشهور پشتو و مولف آثار متعدد است که از ان جمله پشتانه شعرا جلد اول و پته خزا، لوی احمد شاه بابا، سیخلی پشتو، تاریخ ادبیات پشتو قابل تذکار دیده میشود .

قیام الدین خادم : نویسنده مشهور پشتو و صاحب آثار زیاد است . کتابهای نوی ژوندون و روھی گلمونه از آثار مطبوع آنست .

گل باچا الفت : نویسنده مشهور و صاحب آثار متعدد است . کتاب پشتو سندی . عالی افکار ، لغوی خیره از آثار مطبوع آنست .

عبدالروف بینوا : نویسنده مشهور و آثار زیادی دارد . کتاب ادبی فنون ، میر ویس نیکه ، پشتنی میرمنی ، آهنگک های پشتو از آثار مشهورش بشمار میرود .

صدیق الله رشتین : نویسنده مشهور و آثار متعددی دارد . کتاب دپشتو ادب تاریخ ، گرامر پشتو - پشتو اشتقاقونه - پشتانه شعرا جلد دوم از آثار مشهور مطبوع آنست .

برهان الدین کشککی، آثار و تالیفات زیاد دارد. تفسیر پشتو، موضح الفرقان و سیرة النبی از آثار مشهور پشتوی وی است. در فارسی هم صاحب آثار زیاد است. علاوه بر ذوات فوق الذکر یک عده ادبا و نویسندگان و شعرای دوره موجوده حسب آنتی معرفی میشوند:-

مولوی صالح محمد مراد پشتون، و غیره. حاجی ولی محمد مرحوم متخلص به مخلص شاعر زبردست بود. محمد اعظم ایازی بنام لس زره لغات و قواعد پشتو دواشر دارد. محمد امین خوگیانی اثر مشهورش (پشتو ولی خلی و غیره) میباشد. شمس الدین مجروح ادیب و شاعر شهر است. سراج الدین سعید نویسنده و لیکوال است. عزیز الرحمن سبفی بنام ذر ندانه ایاری یک اثرش طبع شده. عبدالغالب واسعی - غلام جیلانی جلالی - امین الله زمریالی - محمد عثمان پشتون - محمد ارسلان سلیمی، محمد شیر گل - عبدالغالب اخلاص، محمد گل نوری (ملی سندری، پشتو اصطلاحات، ایک پو نکی، ملی هنداره) از آثار مطبوعه وی است. محمد قدیر تره کی، محمد یونس مراد، غلام رحمان جارا، باینده محمد زهیر، میراجان سیال محمد هاشم میوندوال، محمد یوسف ایازی، عبدالمنان درد مند، بهاء الحق هاشمی، محمد رحیم عاصمی، عبدالقدوس پرهیز، نیک محمد بکتیانی، محمد ابراهیم ثابت، غلام حسن صانی، باینده محمد و غیره ذالک.

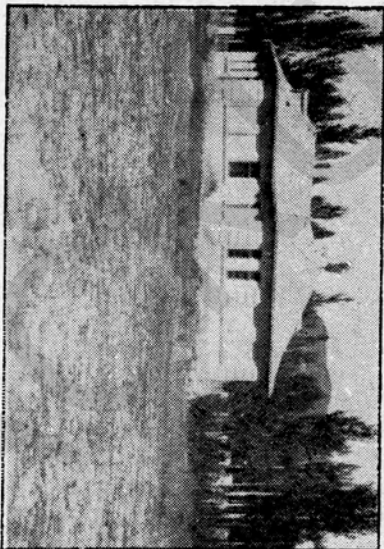
آثار و ادبیات پشتو در پشاور، طوریکه در افغانستان از ۱۳۵۰ هـ -

بعد یک نهضت منظم ادبی و پرورش پشتو شروع گردیده در پشاور نیز کم و بیش به صورت غیر منظم این نهضت به لحاظ می رسد. بیست سال قبل در آنجا یک انجمنی بنام (انجمن اصلاح افغانه) تاسیس شده بود که مقصد آن اصلاح افغانها و پرورش زبان پشتو بود. علاوه بر بعضی انجمن های کوچک از قبیل (ادبی جرگه) - (بزم ادب) و غیره نیز از طرف ادبای خطه پشاور بوجود آمده که تا یک اندازه در راه پرورش ادب پشتو سعی و مجاهدت به عمل می آورند. درین اواخر بنام (ادبی قومی) یک جمعیت دیگر در (تهسکال) پشاور عرض اندام نموده و بعضی آثار از قبیل (دامب سفر - داسلام تاریخ دوزان شاعره) و غیره را نیز نشر نموده اند. عضو فعال و کارکن ادبی قومی نصرالله خان نصراست. علاوه بران در پشاور بصورت متفرق هم یک عده آثار پشتو تحریر و بطبع رسیده اما چون توجه حکومت بدینطرف موجود نیست لذا یک حرکت منظم و اساسی تا کنون دیده نشده است. جراید پشتو که در مملکت ما و رای خیبر نشر شده و میشود عبارت اند از (مجله پشتون - اخبار افغان - مجله خیبر

سنگی که برای سرفبری شاعر معروف افغان خوشحال خان خټک در فابریکه حجاری کابل
تهیه گردیده است

کتابخانه آستان قدس
مجله علمی و ادبی
شماره ۱۴۲

جمهوریت - مجله ژوند - اخبار سرحد - اخبار انگار - وغیره) اما فعلا چرايد پشتو کمتر بنظر مبرسد ولی چیزیکه دران خطه پشتونها قابل تذکر دیده میشود همانا نهضت شعری است زیرا شعرای مهم و برجسته در آنجا بوجود آمده و اشعار زیادی سروده اند و بدین سبب پختگی و مقامات در ادبیات منظوم آن سر زمین دیده میشود اما در قسمت نثر و خدمات علمی پشتو کار مهم و اساسی ننکرده اند با آنهم نامهای ادبا و نویسندۀ گمان مشهور و بعضی آثار آنها قرار آتی نشان داده میشود :

لغات افغانی - تالیف سید راحت است . گنجینه افغانی تا لیلی قاضی رحیم الله است .
 نیکلمی رسول اثر خانمیر هلالی است . تاریخ ریاست سوات تالیف سید عبدالغفور میباشد
 حالات محمد (ص) - مواف (ص) آن امیر محمد است . دوینو جام تالیف محمد اسلم خټک . د بیدیا
 کلونه - مجموعه اشعار رسول رسا است . لیت اولار مجموعه اشعار سمندر
 بدر شوی میباشد . لاله زار رباعیات محمد یونس خلیل . نوی ژوندون و شهیده سکینه از آثار
 عبدالغالب خلیق است . د پشتو تاریخ در دو جلد تالیف قاضی عطاء الله است . علا و تا اشغ - اص
 ذیسل نیز از جمله ادبای پشتو خطه ماورای خیبر بشمار میروند : - عبدالغفار خان
 محمد اکبر خادم . عبدالله جان امیر - صا حزاده علی حیدر - فضل حق شیدا - فضل رحیم
 ساقی - میا احمد شاه . محمد شاه خیال - امیر نواز جلیا - فضل احمد افغان - قاضی عبدالعلیم اثر
 قاضی احمد سعید - عبدالاکبر اکبر - محمد اجمل خټک - مولوی عبدالرحیم - غلام سرور کلاچی
 امیر حمزه شنواری - عبدالقا در - عبدالکریم - سید عظیم شاه - قاضی عطاء اله - شیر محمد -
 سید انور الحق - محمد نواز خټک - فضل رحیم ساقی - عبدالمالک فدا - انوار الحق گران
 محمد اسلم شرر .

این بود مجملی از تاریخچه ادبیات پشتو که بصورت خیلی اختصار تحریر وبه مطالعین
 کرام تقدیم گردید .

(پشتو ژولنه)

شانزدهم : صنایع در افغانستان

صنایع به مفهوم عام که مقصد ازان صنایع مستظرفه وغیره آن باشد در افغانستان
 از زمانه های باستانی باینطرف همیشه برنکهای خاصی وجود داشته مدققین عموما
 باین عقیده هستند که اقلا درسه قرن قبل میلاد کانون صنعتی در د و طرف هند و کش
 مخصوصا در باختر وجود داشت که آنرا میتوان مبراء الهام صنایع آسیای مرکزی
 هند ، ایران و ماوراء النهر خواند . بعضی این مدرسه صنعتی افغانستان را بنام (گریکو بکتیریان)

پا (یونانو باختري) هم يادميکنند. مصادف با آوايل عهد مسيح از امتزاج روح صنعی این مدرسه و افکارو و داستانهای بو دا می مدرسه جدیدی در افغانستان بوجود آمد که معمولا بنام مکتب یونانو بو دا می (معروفست و اساس مبدا ظهوران در افغانستان آنرا مدرسه باختري هم ميخوانيم، عصر عروج این مدرسه قرن اول و دوم مسیحی و محل ترقی آن در جنوب هندو کش گند هارا (هنده) است. این مدرسه در هندو سنگیاننگ حتی چین و شرق اقصی پر روش های هیکل تراشی کشور های مجاور و دور دست تاثیر افکند و تا قرن ۸ - ۹ مسیحی در افغانستان از بس نرفته بود و آخرین مظاهر آن مربوط بقرن (۷) مسیحی تا حال از فندفستان غورپند کشف شده است. در افغانستان قدیم هیکل تراشی در احجار کوهی، حفرو مو چها باشکل هندسی، نقش و تصاویر حکاکی روی احجار کریمه و لواج سنگی، ترکیب و ساخت الوان معدنی هر کدام بجای خود ترقی زیاد داشت و نمونه های آن در موزه کابل موجود است. مثبت کاری روی چوب ساختن ظروف فلزی مثبت. کاری استخوان و هاج، دباغی پوست حیوانات بافت یارچه های یشمی و ینبشی، ساختن قالین و گلیم به یمانه خوبی ترقی کرد. فراریکه هاید قدیم افغانستان و تصاویر رنگه دیواری و صحنه های هیکل تراشی و غیره مظا هر فنون جمله نشان میدهد. افغانستان قدیم استعداد صنعتی و ذوق لطیفی داشته و این ذوق و استعداد این مملکت را از نقطه نظر صنایع زیبا مرکزیت دیش درین قسمت آسیا داده بود.

بادوره اسلام (آوايل قرن ۷) ع در اکثر صنایع افغانستان تحولاتی رونما گردید که در اول مطابق مقررات دین و آئین جدید رویه گرفته صنایع هیکل تراشی و تصاویر سازی از بس نرفته جای آنرا نقوش و تزئینات صنعتی که محدود بخطوط کوفی و ترسیم و اشکل هندسی و نباتی بود پر خود گرفت. اسلوب معماری نیز محسوسا تغییر کرد. و دوره غزنویان مخصوصا اولین مرحله ترقی صنایع دوره اسلامی افغانستان به شمار میرود.

صنایع معماری، نقاشی، کتیبه نویسی، فلز کاری، حجاری، کنده کاریهای روی چوب و آجره کاشی سازی، استنساخ و ساختن سلاح جنگی نهضت کاملی یافته فن تصویر سازی درین دوره دوباره بصورت غیر محسوس بنای زنده شدن را گذاشت. گرچه باحمله مغل در شرق این پیشرفت جدید صنعتی در افغانستان بطی شد اما بار باروی کار آمدن سلاله تیموریان هرات که باشاه رخ میرزا (۱۳۷۷ - ۱۴۴۷ ع) شروع وباسلطان حسین بابقرا (۱۴۳۸ - ۱۵۰۶ ع) خانمه میباید مجدداً سریع گردیده به منتهای ترقی و تکامل خود رسید. در عصر شاه رخ میرزا اکادمی معروف صنعتی در هرات تاسیس شد. و مخصوصاً صنایع میتانور سازی، نقاشی و خوش نویسی بیسایه نهائی خود عروج کرد. گرچه بدوا درین دوره بصنایع افغانستان تاحدی نفوذ اسلوب چینی و مغلی محسوس میشد اما به کمک استادان چیره دست مانند بهزاد و غیره

این نفوذ حل و مزج گردیده اخیراً سببکی بمیان آمد که مخصوص خود افغانستان است و در فارس و ماوراءالنهر و حتی هند نفوذ و اثیر خود را بخشید. و باید خاطر نشان نمود که این نهضت افغانستان درست معاصر با دورهٔ رنسانس اروپا میباشد. صنایع سوزن دوزی، ایریشم بافی، زردوزی و قالین بافی افغانستان نیز در تمام دوره‌های اسلامی شهرت داشته است. پس از تیموریان هرات از سه قرن باینطرف که دورهٔ جدید صنعتی افغانستان بشمار میرود علاوه بر صنایع محلی صنایع جدید و عصری نیز کم کم ترویج یافت که اکنون چندین کارخانهای پارچه بافی، اسلحه سازی برق، مکانیک، تخنیک و صنایع ظریفه مشغول کار بوده و مرتباً باصول فنی جدید پیش میرود که ما ذیلاً بشرح آن می‌پردازیم :

اولین فابریکهٔ عصری تقریباً پنجاه سال قبل ازین (یعنی در زمان سلطنت اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان مرحوم) در افغانستان وارد شده است که بیشتر سامان حربی را ساخته اردوی افغان را مجهز میکردانید . و هم ضرابخانه در زمان سلطنت امیر مرحوم به کابل آورده شده تحت استعمال گرفته شده است . و از آن بعدتر (یعنی در زمان سلطنت اعلیحضرت امیر حبیب‌الله خان شهید) که تقریباً ۳۵ سال میشود اولین فابریکهٔ تولید برق در جبل السراج ۴ مایلی شمال کابل تاسیس و برای تنویر شهر کابل تحت استعمال گرفته شد فابریکه های یشمینه بافی کابل هم در زمان سلطنت اعلیحضرت موصوف در کابل تاسیس و آوردن آب را از چشمه های باصفا و صحت افزای یغمان برای نوشیدن اهالی کابل نیز اعلیحضرت امیر حبیب‌الله خان توسط نلهای جستی بصورت صحی بااختتام رسانید . قائم نمودن فابریکهٔ بوت دوزی و چرمگری و یک مطبعهٔ خورد حروفی در افغانستان نیز از کار روانیهای آن زمان بحساب میرود اما از ده سال باینطرف افغانستان توجه زیادی بامور صنعتی میبندو نموده کارخانهای بزرگ پارچه بافی از ینیه را با کارخانهٔ قندسازی از لبلبو، کارخانهٔ جدید تولید برق آبی، یک مطبعهٔ بزرگ عصری، فابریکهٔ حجاری و نجاری و غیره وارد نمود که اگر جنگ دوم جهان و خرابی اوضاع اقتصادی بین‌المللی در بین واقع نمیگردید افغانستان یک مملکت صنعتی خوبی بشمار میرفت و امید است حالا هم که تازه به تکمیل نوافضات شروع گردیده است در آتیه نزدیکی افغانستان بتواند در اثر زحمات شباروزی زمامداران محترم خود بمرام خود کامیاب گردد .

مجموع تعداد کاربگران کارخانه های عمده به ده هزار نفر و کار خانهای مذکور قرار ذیل است :

۱ - کارخانهٔ نساجی بلخمری دارای ۵۵ دستگاه حاصل سالیانه ۴ میلیون متر پارچه ینیه ئی و ۱۳۰۰۰۰ بشدل نخ .

- ۲ - فابریکه قندسازی بغلان حاصل سالبانه (۱۰۴۰۰) طن شکر .
- ۳ - > یشمینه بافی کابل > > (۲۰۰۰۰۰) متر پارچه .
- ۴ - > > قندهار > > (۶۰۰۰۰) متر پارچه .
- و (۶۰۰ طن) هون نخ یشمی .
- ۵ - فابریکه نخ تابسی جبل السراج > > (۴۰۰۰۰۰) کده نخ (.
- ۶ - > حجاری و نجاری کابل محصول عمده مویل وسامان سنگی و تزئینی .
- ۷ - > چرمگری کابل که قسمت کلی احتیاجات چرم باب عسکری مملکت راپوره میکند .
- ۸ - مسلخ که گنجایش (۴۲۰۰۰) حیوان ویک مقدار سبزیجات وغیره را دارد .
- ۹ - مطبعمه عمومی کابل که تمام احتیاجات طباعتی مرکز را از قسم دولتی و ملی بادر روزنامه وغیره کتب ومجلات تکافو مینماید .
- ۱۰ - فابریکه گوگرد سازی محصول سالانه (۱۲۰۰۰۰) درجن قطعی گوگرد .
- ۱۱ - فابریکه های فشار بنبه و تیل کشی در قندوز - بغلان - حضرت امام - تالقان - خاجه غار

ومزار شریف (ولایات شمالی) .

- ۱۲ - فابریکه صابون سازی بغلان محصول سالانه (۱۲۰۰۰۰۰) کله صابون مختلف النوع .
- ۱۳ - > تولید برق جبل السراج (— ۱۰۰۰) کلیوات لحظه نی .
- ۱۴ - > تولید برق چک وردک (— ۳۲۰۰۰) کلیوات . لحظه نی .
- علاوه برین برای استفاده از مواد ومنابع طبیعی، ترقی وتوسعه این منابع و مفید ساختن محصولات مملکتی حکومت بهیغوازه حاضره تدابیر لازمه اتخاذ و قدمهای سریع وسنجیده درین راه برداشته ملت را راجع به صنایع و حرفه های شان بهمه گونه معلومات لازمه مفیده مجهز و آنها را بوساطت ممکنه برای ترقی وتوسعه عائدات و محصولات شان تشویق وتشجیع کرده میباشد چنانچه :

۱ - درعلاقه جاتیکه قالدین یافته میشود هر قریه و قصبه که طرز رسبک مخصوصی برای خود داشته میباشد در اثر راه بلدی وتشویقات حکومت بعضی پارچه های را که بقسم نمونه و بطرز مخصوصی یافته اند فوق العاد. دقیق، استادانه وقابل ستایش بوده قسمت زیادی ازین پارچه هاباگل وبرگهای خیلی نفیس و قشنگک وبعضاً با نوشته ها پروملو شده میباشد .

ازسالیانی درازی است که قالدینهای افغانستان از حیث قشنگی، نفاست ودوام خود در بازارهای خارجه موقعیت و قیمت بلندی دارد مخصوصاً قالدینهای قدیمی که بارنگهای نباتی پیداوار خود افغانستان رنگ شده میباشد چه اینقسم پارچه ها اگرچه از صد سال پیش ساخته شده مهندا رنگهای آن تا هنوز تازه واز اول درخشان تر وبراق تر میباشد . چند سال قبل بعضی

قالین بافها با استعمال رنگهای خارجی که از زانتر بانها تمام میگردید مشغول شدند گرچه این رنگها در اول خیلی درخشنده و نظر رباست ولی همیشه در تحت استعمال آورده میشد بعد مدت قلیلی رنگهای مذکور پریده و خیر میگردید لهذا حکومت برای حفظ و تثبیت صفات و خصائص قالینهای مملکت تدبیر و نجا ویز مناسب و لازمی اتخاذ و استعمال رنگهای اریزان را ممنوع قرار داده تولید رنگها را موقوف و منحصر باخذ جواز نامه ها و شرایط مخصوصی گردانید تا از استعمال رنگهای خارجی در صنعت قالین بافی اجتناب گردد. بر علاوه هدایات و تعلیمات که برای قالین بافهای مملکت مجاناً داده میشود حکومت يك مکتب قالین بافی را نیز در پای تخت دائر نموده است.

۲- پوستین عبارت از کونها و بالا یوشهای است که از پوست بره مخصوصاً درغزنی ساخته میشود در يك قسمت آن که بصورت کوفت و یا واسکت ساخته میشود آستینهای کوتاه داشته میباشد يك یادو دانه پوست بمصرف میرسد و درقسم دیگر که درازی آن تا زانو بوده دارای آستینهای پوره میباشد ۴ الی ۵ دانه پوست صرف میشود. و اما قسم ثالث آن عبارت از یکنوع چ-چ-چین بزرگ و فراخی که طول آن از شانها تا پاها یا های انسان بوده آستینهای فراخ و درازی دارد تاده دانه پوست هم بمصرف میرسد. که عموماً کسناره ها و حاشیه های پوستین دهنهای آستین با ابریشم زرد نقره دوزی شده رو پهرفته بمناسبت آب و هوای مملکت يك لباس بسیار شایسته و مناسبی گفته میشود.

۳- صنایع خانگی از قسم پارچه های نخگی در سر تاسر مملکت معمول و متداول بوده تمام علاقه جات مشغول صنعت یکنوع پارچه های موسوم به کر باس که بعضی اقسام آن از حیث نفاست با کر باس ساخت هندرقابت میکنند میباشد. از این نوع پارچه ها که در خانه ها بافته میشود بعضاً بصورت شالها هم مورد استعمال میگردد.

۴- صنایع خانگی پشمی نیز نسبت به نخگی کمتر تداول نداشته مردمان هزاره جات درینقسم بافتها خیلی استاد و ماهر میباشند. درهرات یکنوع پارچه پشمی موسوم به کر که و بشرویه ساخته میشود که هر يك توب آن عبارت از تقریباً ۸ گز و از ۲۰۰ الی ۴۰۰ افغانی قیمت دارد. همچنین در هزاره جات یکنوع پارچه پشمی موسوم به برك ساخته میشود که اقسام اعلی آن بهمین قیمت کر که دستیاب میگردد. شال و کمیل نیز در نقاط مختلف مملکت ساخته میشود.

۵- درهرات و کابل یکنوع پارچه ابریشمی (موسوم به فناویز) ساخته میشود که خیلی اعلی و نفیس و برای پیراهنهای مردانه و زنانه تحت استعمال گرفته میشود.

۶- در فندمار از یکنوع سنگ که مثل سنگ چقماق درشتی دارد و خیلی هارم و قابل برش میباشد تسبیحهای خیلی اعلی میسازند. سنگهای مذکور دارای رنگهای مختلفی از قبیل

د کابل کالنی

زردروشنه سفید آبی رنگ و عموماً غیر شفاف می باشد. مگر اقسام معروف و متداول آن نوعیست که رنگ زرد کاهی داشته و نیمه شفاف باشد.

این بود صنایع جدید و قدیمه مهم افغانستان که بصورت مختصر نگارش داده شد. اما صنایع مختلفه که در اکثر شهرهای افغانستان رائجست در تحت تشریحاتی که درباره هر ولایت داده ایم نوشته شده که در اینجا حاجت به تشریح آن نیست.

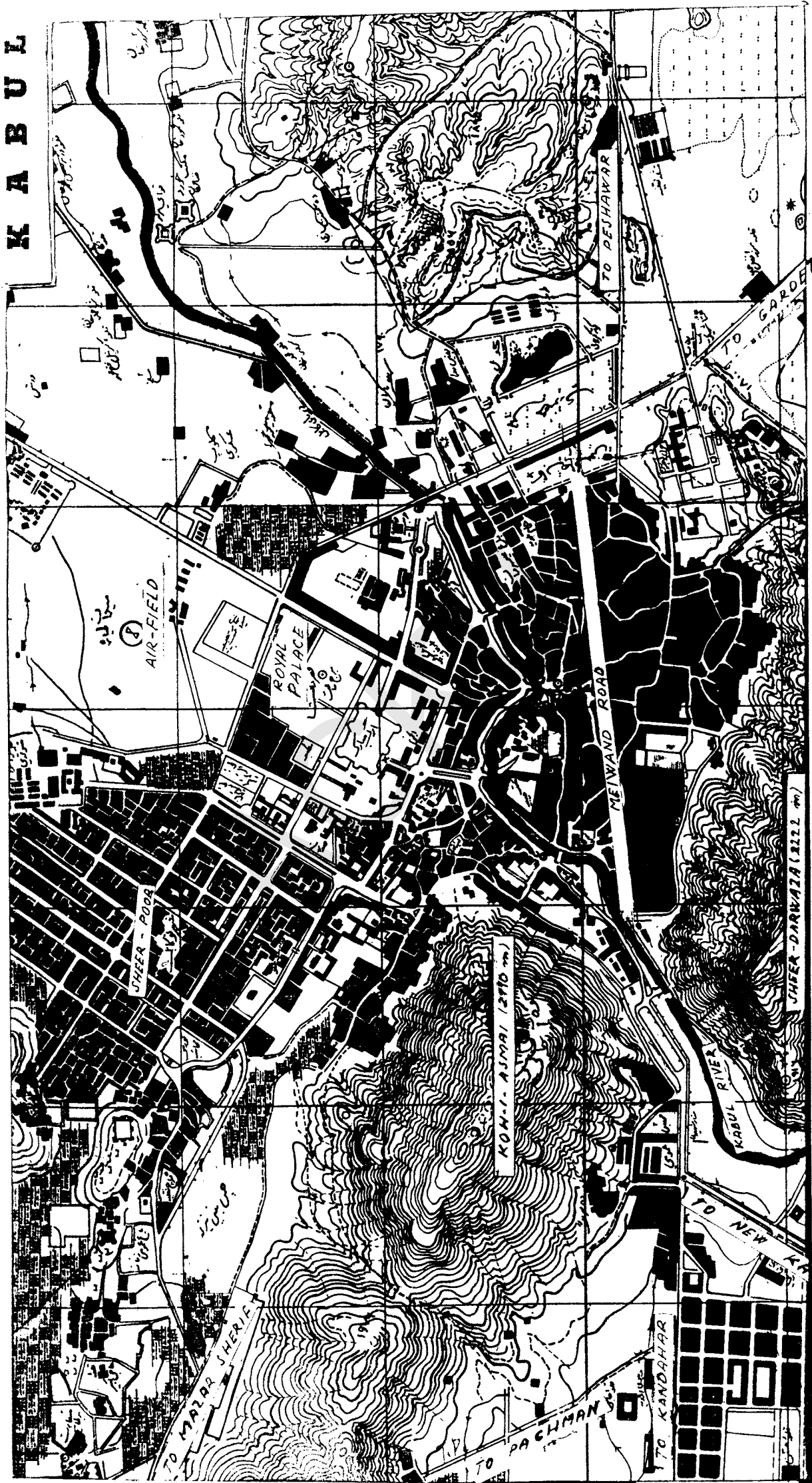
مقدمه: تقسیمات سیاسی (یا تقسیمات ملکیه) و شهرهای عمده افغانستان

افغانستان در حال حاضر طوری که قبلاً ذکر گردید به هفت ولایات بزرگ و سه ولایات خورد منقسم شده است. که ولایات بزرگ تحت اداره يك يك نایب الحکومه و ولایات کوچک تحت اداره يك يك حاکم اعلی می باشد که برای مزید معلومات بشرح تعداد نفوس هر ولایات و حکومتی های اعلی و شهرهای عمده افغانستان پرداخته علاوه به تفصیل چگونگی راهها جاهای قابل دید و غیره معلومات آن نیز می پردازیم:

الف- تعداد نفوس هر ولایت، حکومتی اعلی و شهرهای افغانستان:

ولایات	تعداد نفوس	شهرهای مهم تجارنی	تعداد نفوس
۱- کابل	۲۸۱۷۲۳۴ نفر	شهر کابل	۲۰۶۳۰۸ نفر
		د غزنی	۲۲۷۰۸۴
		د چاریکار	۲۱۰۷۰
۲- قندهار	۱۰۶۳۴۹۶		
۳- هرات	۱۹۴۳۴۴۳		
۴- سرار شریف	۹۴۴۰۲۰	د شیرخان	۲۲۴۶۴
		د تاشقرهان	۲۰۰۰۰
		شهر بلخ	۱۲۴۶۶ نفر
۵- ولایت فغظن	۸۸۴۳۹۰ نفر	د خان آباد	۱۸۰۴۲
		د پلمضری	۱۲۲۴۶
۶- د مشرفی	۱۱۴۰۱۲۱		
۷- د جنوبی	۸۸۲۱۷۰		
۸- حکومت اعلی فراه	۳۰۰۴۶۲		
۹- د د مین	۲۹۵۳۴۰	د انغوری	۱۸۴۳۲

K A B U L

AIR-FIELD

ROYAL PALACE

SHEER-POORA

KON-I-AJMAI (210 m)

KABUL RIVER

JHEER-DARWAZA (122 m)

MEIWAND ROAD

TO KANDAHAR

TO NEW KABUL

TO PACHMAN

TO PESHAWAR

TO GARDER

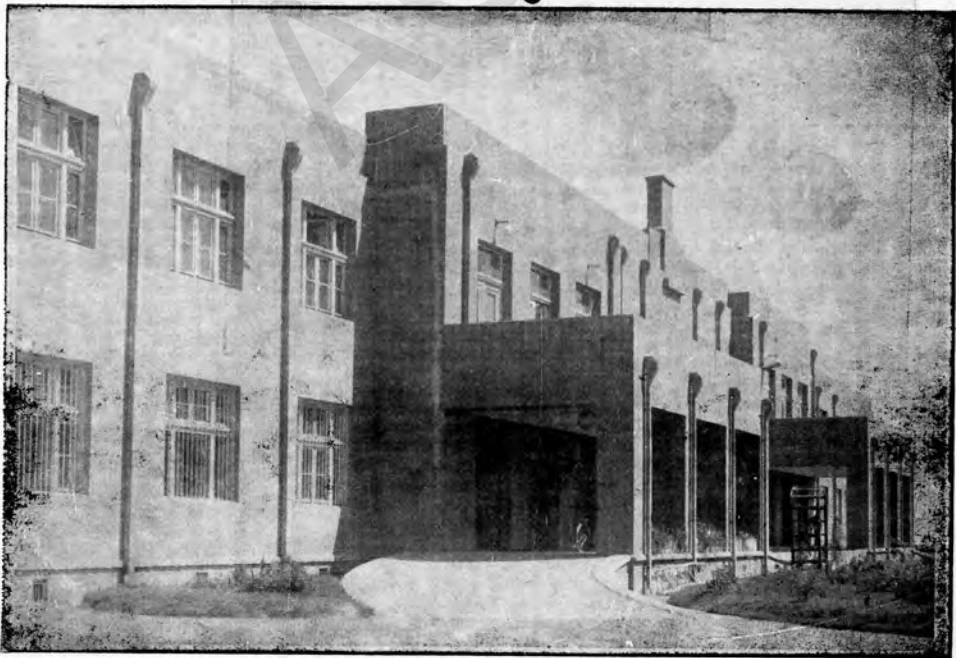
TO MAZAR-SHARIF

منار بادکار نجات و طن

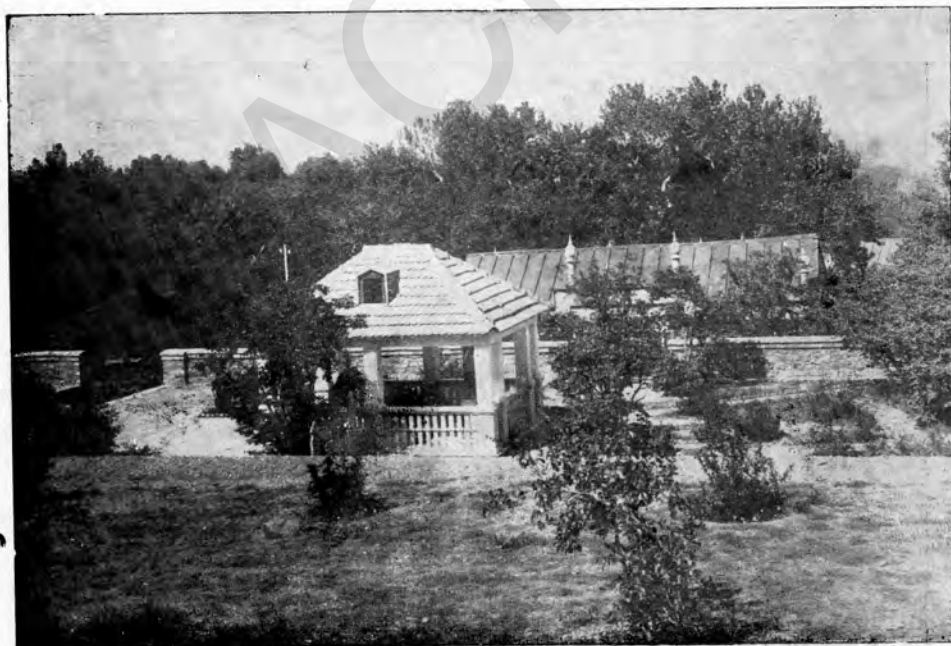
کدوب رادیو در پهن حضورى نابل

بانك ملی و بانك شاهى افغانستان

نصر شاهی دلکش در کابل

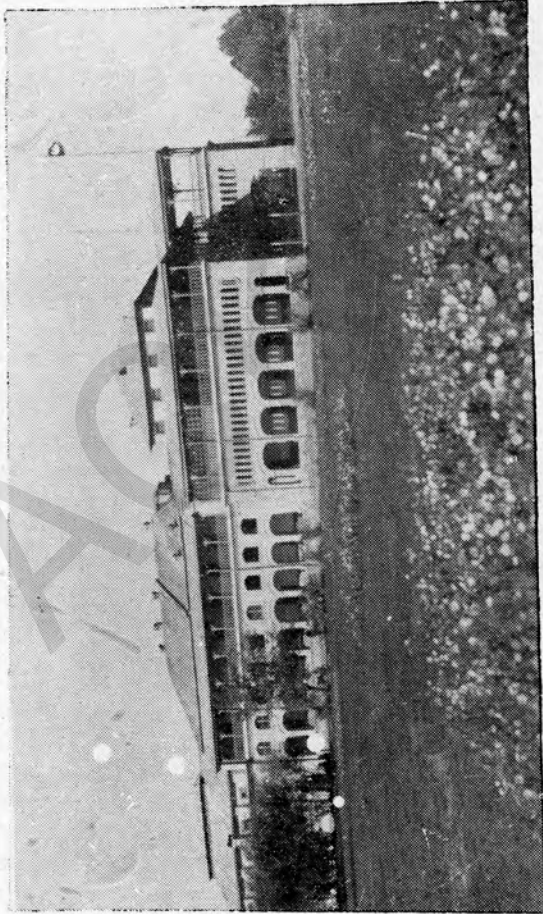
مقبره باغ پیرشاه

یادگار مونسج شهادت اعداء حضرت غازی مسجد ادرت شاه شہید

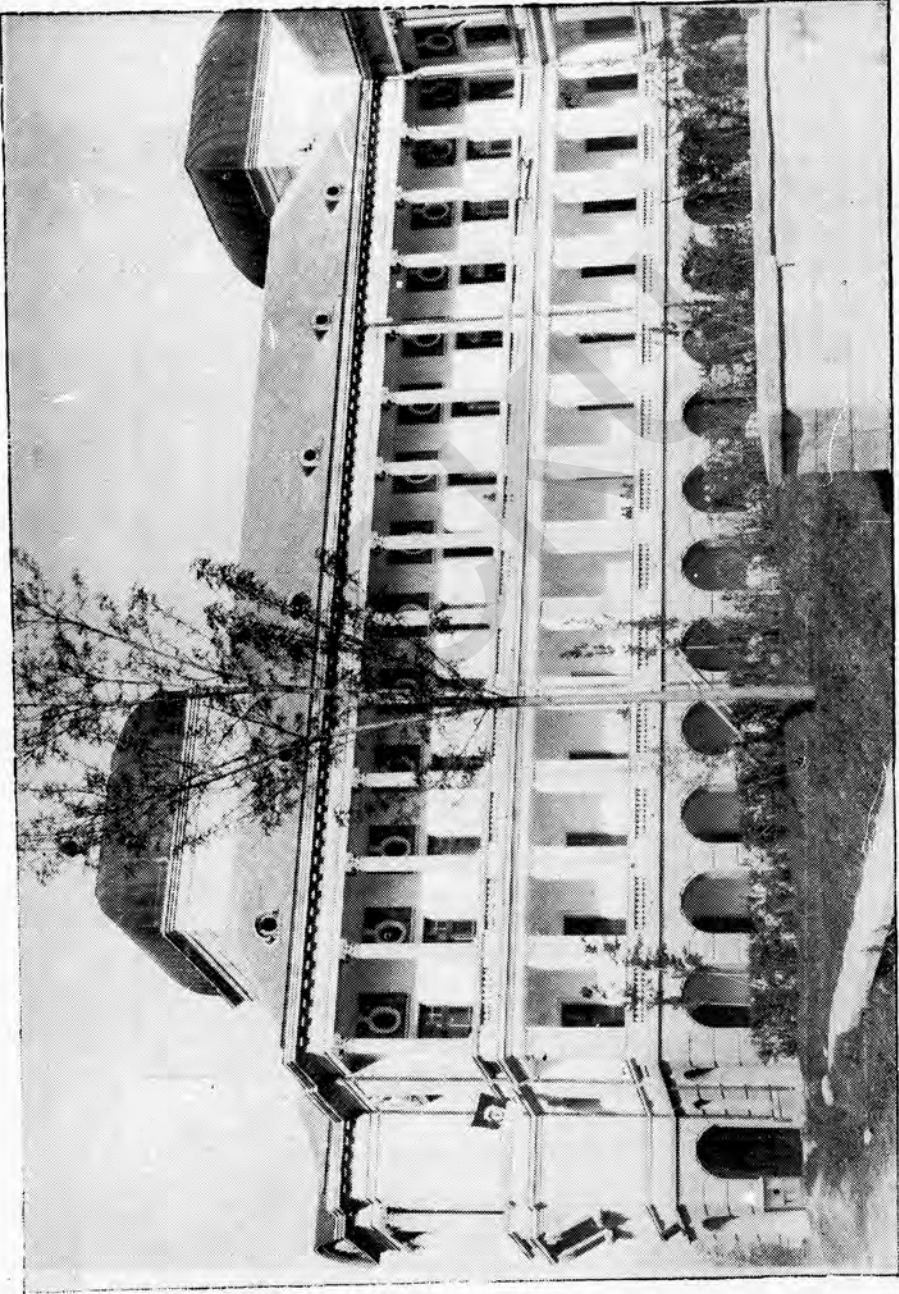
برج شاہی (اراکے شاہی) کی ر

عصارت امور وزارت خارجه در كابل

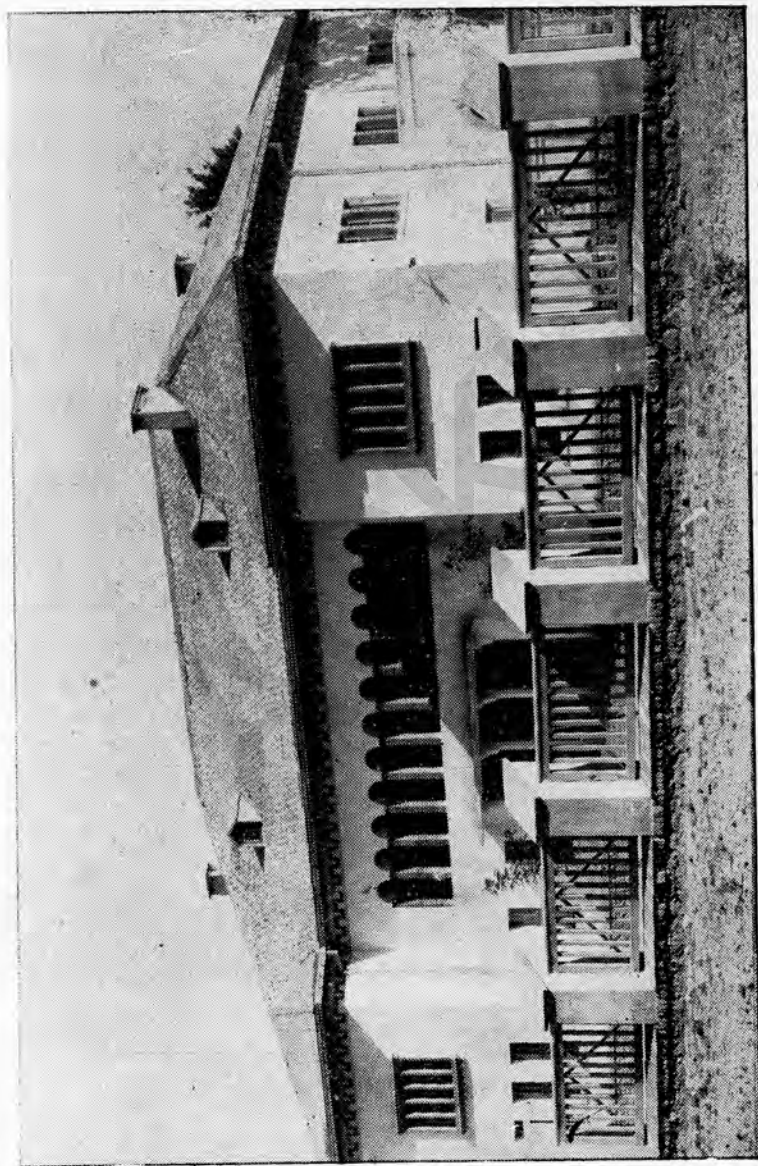
بک حصه از وزارت عالیہ در نوی کابل

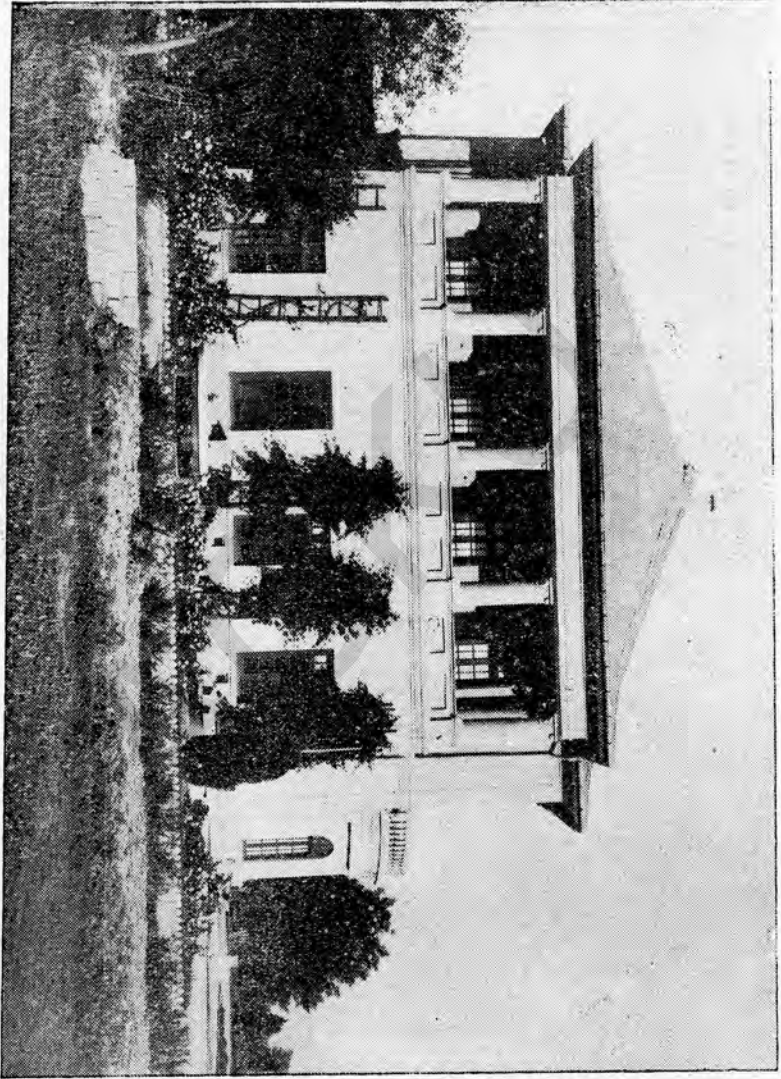
عمارت وزارت مالیه در نوبی کابل

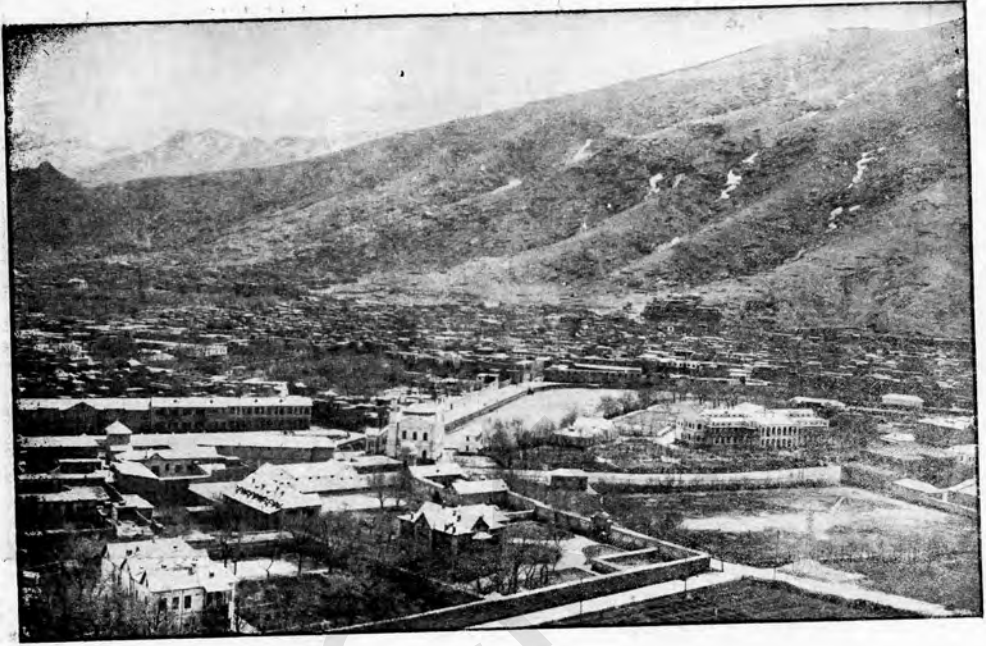
هزارت وزارت اقتصاد ملی در نوبی کابل

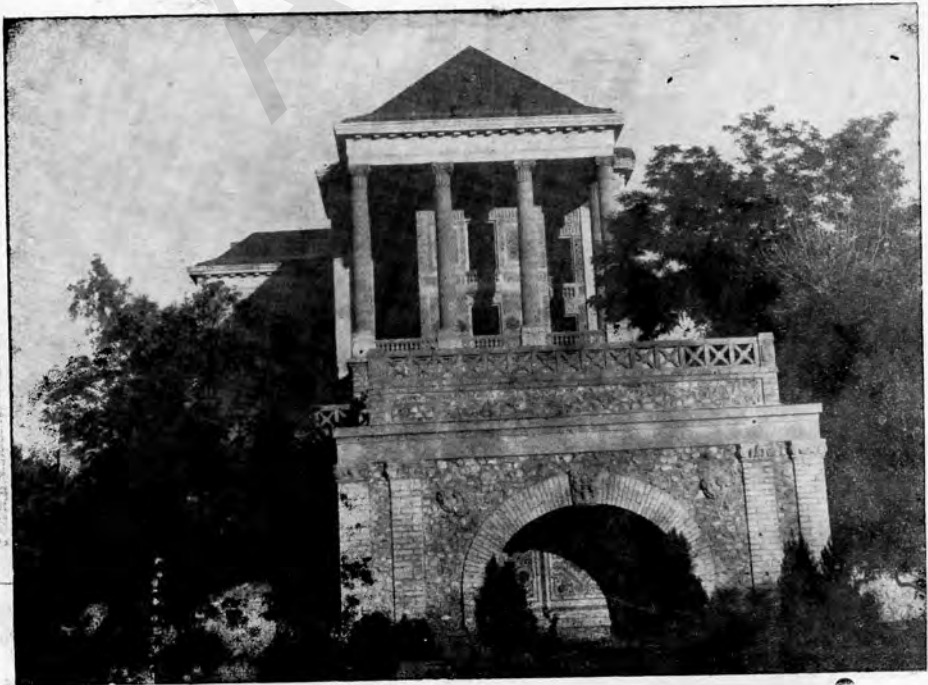
عمارت وزارت اقتصاد ملی و ریاست اطاق تجارت درنوی کابل

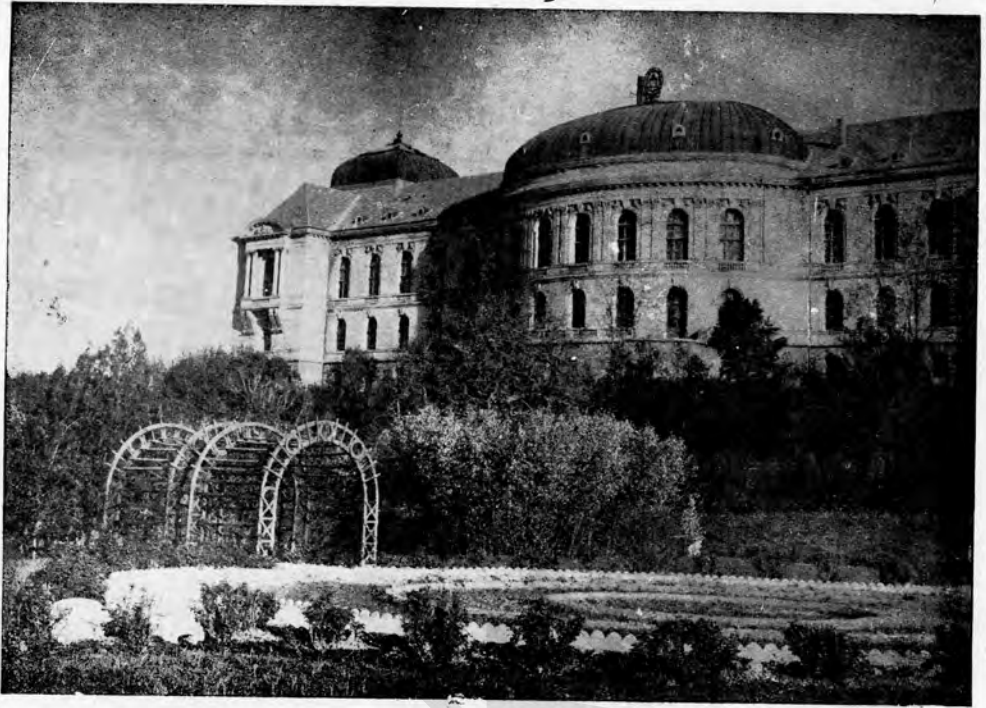
سارن کاون سنکری در کابل

نظره عمومی شهر کابل بصورت پانوراما

بنا حصه از عمارت شاه در نوب کابل

بکحصه از باغ پرو عمارت دارالشورای ملی در نوی کابل

بکحصه عمارت ویاع موزیم درنوی کابل

۱۰ حکومت اعلیٰ بدخشان ۴۳۰۴۲۴ نفر

۱۱- مردمان کوچی ۲۰۰۰۰۰۰

جمله شد = ۱۲ میلیون نفر .

ب- مسافرت بولایات داخلی کشور و جاهای قابل دیدن آن :

(اقتباس از «راهنمای کابل» اثر قلمی شاعلی محمد عثمان خان صدیقی)

۱- کابل .

الف - جغرافیای شهر کابل - منطقه کابل عبارت از یکدسته وادیهای سرسبز شاداب و پر

نفوس است که ارتفاع آن از سطح بحر از هزار تا دو هزار متر (۳۳۰۰ تا ۶۵۰۰ فوت) تفاوت میکند. شهر کابل در میان این وادی های حاصل خیز بعرض ۳۴ درجه و ۳۰ دقیقه شمالی و طول البلد ۶۹ درجه و ۱۸ دقیقه شرقی در دامنه کوه های آسمانی و شیر دروازه به ارتفاع شش هزار فوت از سطح بحر افتاده است. در میان کوه آسمانی (۶۷۹۰ فوت) و شیر دروازه (۷۱۶۶ فوت) شهر کابل شکل مثلثی را گرفته به راس آن بجانب قریباً غربی که هر دو کوه باهم خیلی نزدیک میشود قرار دارد. در خلال هر دو کوه گذرگاهی است که وادی چهاردهی (نوی کابل) را به کابل قدیم وصل نموده مساعده میکند رود خانه کابل ازان عبور نماید. در زمان قدیم اطراف شهر را فصیل مستحکمى احاطه میکرد که با هفت دروازه با بیرون ارتباط داشت. تماشای این دیوار را همیت تاربخش شهر را بشو بی نمایندگی میکند از قلعه کوه منظره باشکوه و شاداب وادی با سلسله کوهائی که اطراف آنرا احاطه کرده به نظر میخورد که رود کابل از وسط آن بایبج و خم جالب توجهی عبور میکند. شهر کابل که بدوطرف این رودخانه آباد شده محیطی باندازه تقریباً ۸ میل دارد و چون دو طرف آنرا کوه فرا گرفته است طبیعتاً شهر بوسمت خود بطرف شمال رودخانه افزوده است. ب- آب و هوای کابل : کابل از نقطه نظر آب و هوا تابع وضعیت عمومی کشور

افغانستان و چون این کشور در وسط آسیا واقع است پس عرض البلد و طول البلد و وضع جغرافیائی ارتفاع و امتداد کوهها دوری از بحر اینهمه عواملی است که در آب و هوای افغانستان تاثیر دارد. طبیعی است با وضع جغرافیائی که افغانستان دارد مناطق مختلف آن آب و هوای مختلف و کابل هر چند از بحر بسیار دور و تابع آب و هوای بری است اما توازن کابل در حصول انرژی آنست. انتظام در کابل و تاثیرات آب و هوا عموماً برقرار و هر فصل سه سه ماه بصورت منتظم دوام دارد. فصل بهار از ماه حمل (مارچ اپریل) آغاز میشود و تا پایان جوزا (می جون) منتظماً ادامه دارد. این فصل که میتوان آن را فصل نمو و انبساط خواند هوا نظیر آنگین

فضا دلکش و محیط نظر فریبی بوده از حیث آب و هوای لطیف این سه ماه بر ازنده ترین و نشاط انگیز ترین فصل‌های کابل میباشد. از ماه سرطان (جون و جولائی) تا اخیر سنبله (اگست ستمبر) موقع نابستان کابل و گرم‌ترین موسم آنست. ماه میزان (ستمبر و اکتوبر) که آغاز خزان است تا پایان ماه فوس (نومبر دسمبر) ادامه دارد بواسطه که در شروع فصل خزان هنگام برداشتن فصول و جمع آوری میوه است کابل ازین حیث درین فصل خیلی امتیاز داشته فراوانی و ارزانی در همین موقع میباشد.

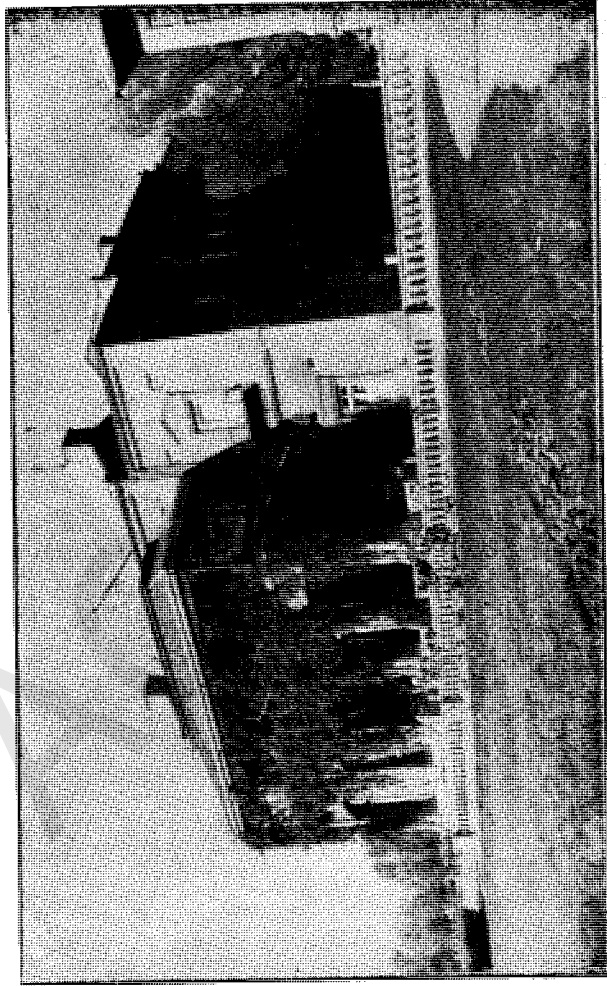
سه ماه اخیر سال جدی (دسمبر جنوری) دلو (جنوری فروری) و حوت (فروری مارچ) فصل زمستان کابل است که سردی زیاد و برفباری های متواتر تا اخیر زمستان ادامه مییابد. ج- زراعت در کابل، بواسطه که آب و هوای کابل و نواحی آن معتدل بوده در زمستان

تمام حصص برف بگیرد در تابستان شاداب و گوار است باران کمتر میبارد اکثریت زراعت آبی بوده للمی کاری در بعضی مناطق خاص میباشد لوریکه علمای زراعت مشاهده کرده اند در خاک این منطقه ازوت و فاسفورت زیاد است بنابراین اراضی کابل خیلی حاصل خیز بوده برای پرورش و نوعی انواع اقسام غله و سبزی جات و میوه خاصه مناطق معتدله مستعد است که مادرینجا به تذکار آنچه متعلق به کابل و نواحی آنست میپردازیم.

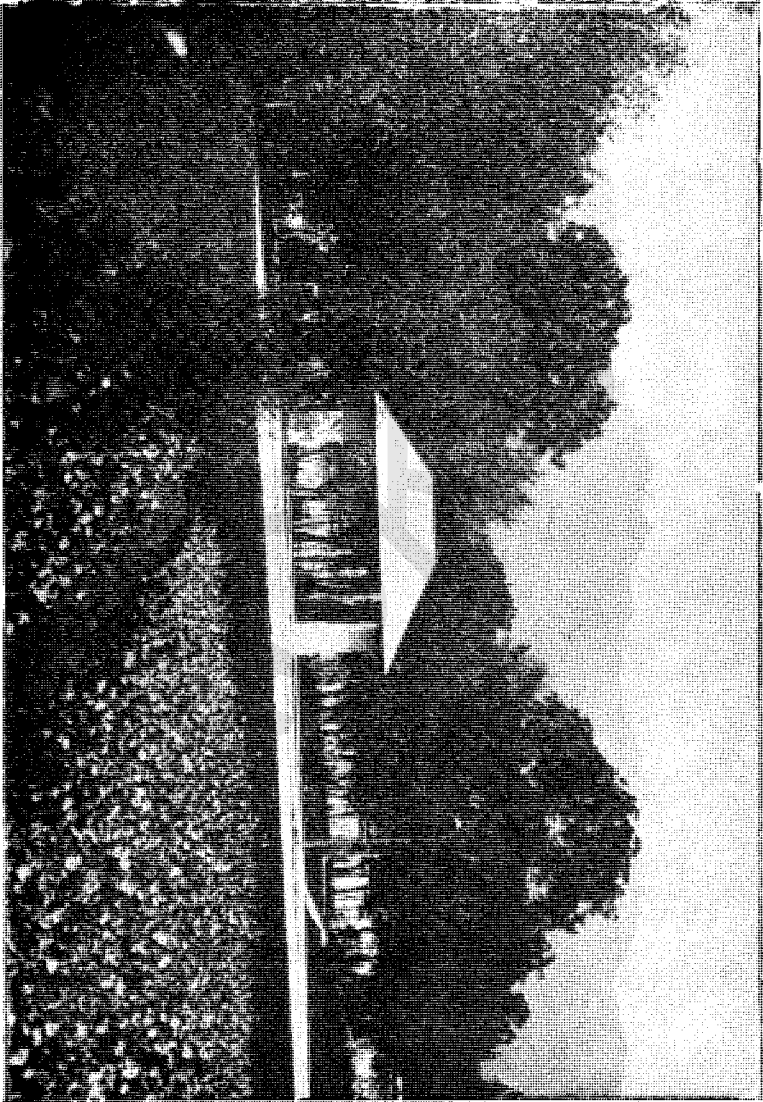
- ۱- چهاردهی (گوشه غرب و جنوب غرب) شهر آرا و وزیر آباد و غیره (شمال و شمال غرب)
- ۲- پغمان (گوشه شمال غرب)

۳- ده سبز، بتناک، شیوه کی و غیره (گوشه شمال شرق، شرق و جنوب شرق)

غله جات معموله قسمت اول کابل - گندم، جو، جواری، کل جو، ارزن، و غیره انواع سبزیجات، کچالو، لبلبو، شلغم، زردک، ترب، پیاز، کسندنا، کشنیز، لوبیا، فاسولیا، بادنجان سیاه و سرخ، تره، بادرنگک، کرم، کدو، و غیره است. کابل از نقطه نظر باغداری نیز بسیار حاصل خیز و انواع میوه های منطقه معتدله در آن پرورش می یابد. میوه های سردرختی وزیر درختی معروف کابل عبارت است از: سیب، ناک، آلو، آلوبالو، گمیلاس، قیسی، تمسق، آلوبخارا، شفتالو، بادام، چار مغز، انگور خربوره، تر بوذ، توت، توت زمینی و غیره. دره لاقه چهاردهی زراعت گندم به نسبتیکه ترکیب طبیعی زمین آن رستی و اهکی بوده در چه حرارت آن نیز مستعد است خیلی زیاد میباشد. دو قسم گندم در چهاردهی شهرت دارد گندم لچک و گندم خاردار در هر دو نوع چون مقدار ازوت زیاد است قوه غذائیه آن بلند میباشد منطقه چهاردهی خیلی شاداب و اهالی آن زراعت بیشه ماهرانه آبیاری اراضی آن توسط جوی «بهسود» و جوی «ختکوت» میشود علاوه بر آبیاری از کاریز

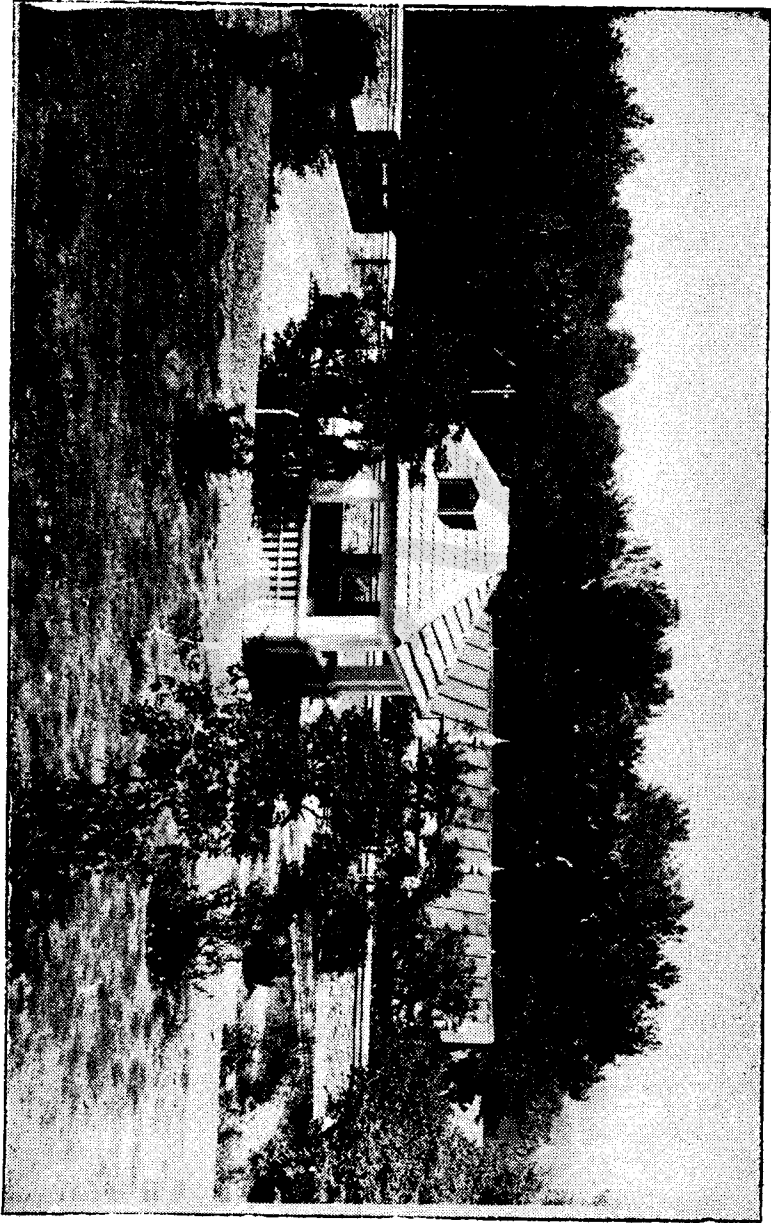
قصر شاهي دلاکشاہ

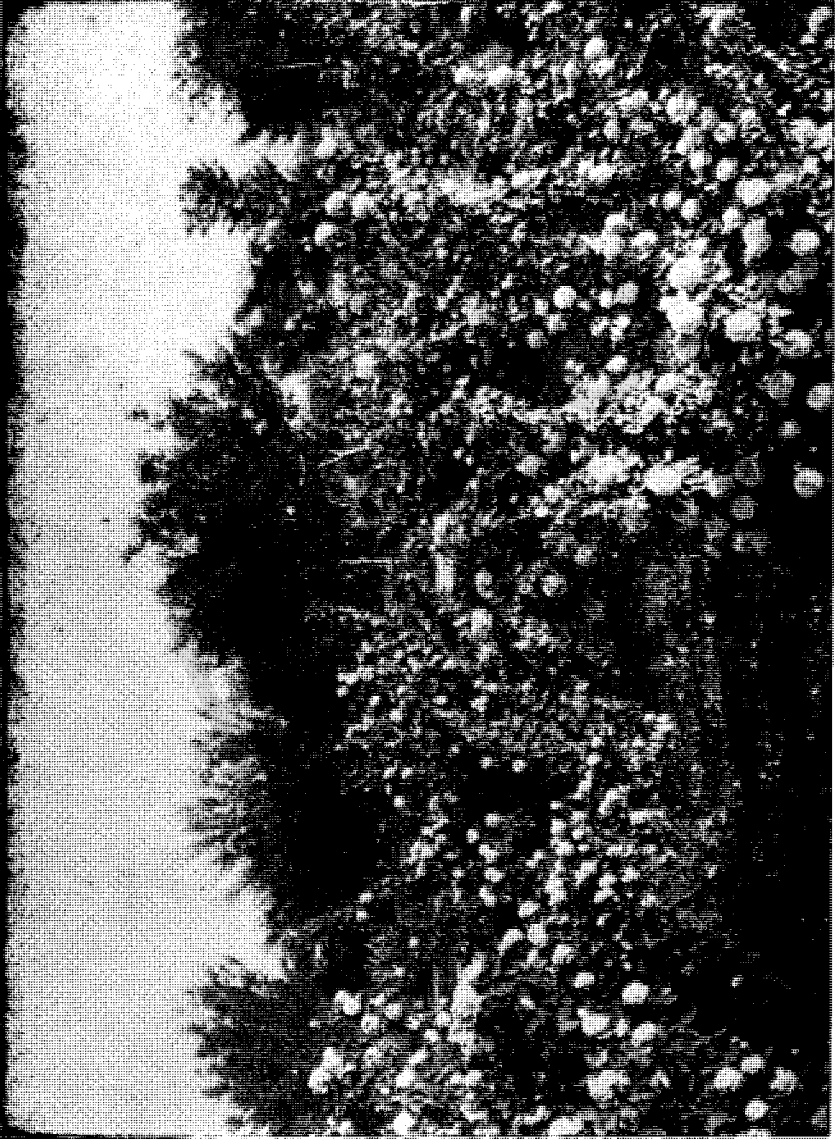
مدرسه جامعہ بالا باغ پشاور

از مناظر طبیعی کدر کاه کابل

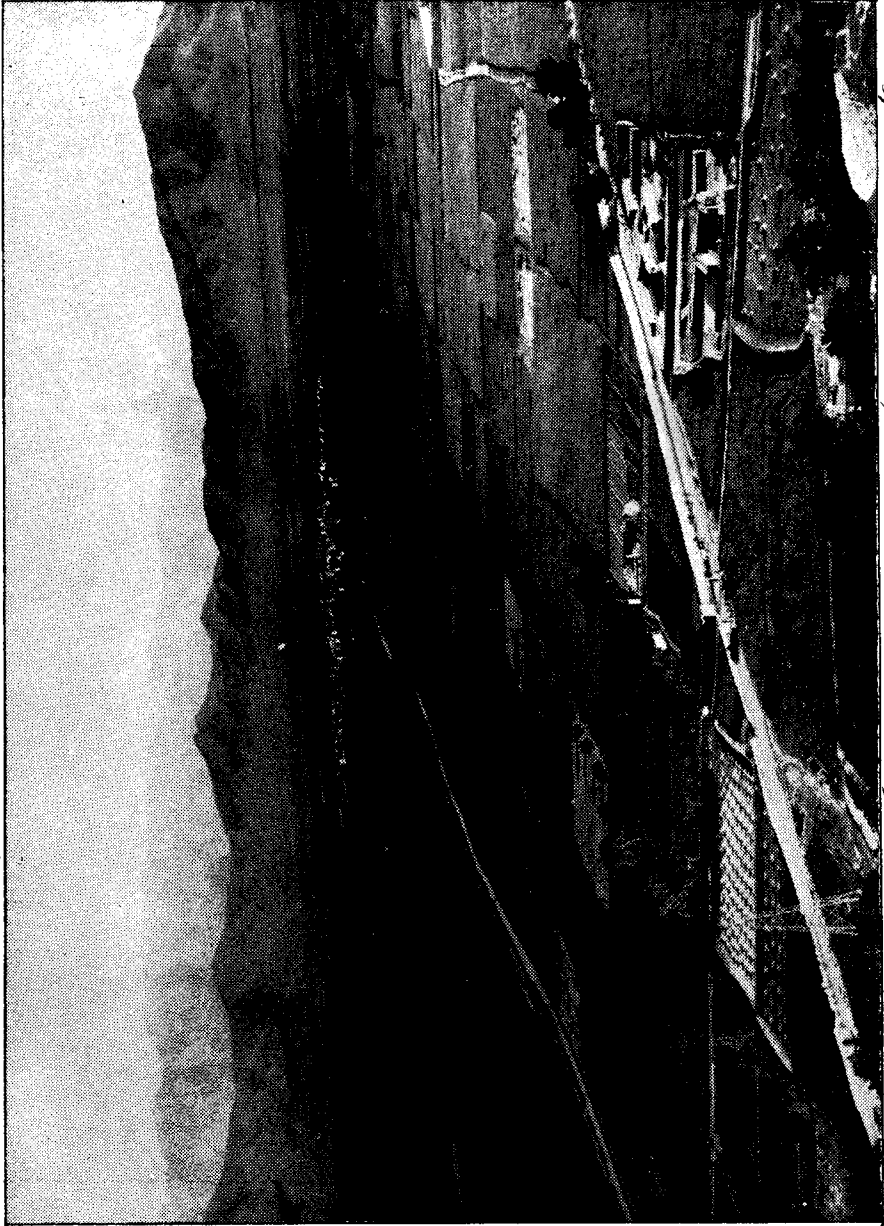
مقبره نازیر شاه در کابل

دغ وی کابل

باغروی کابل

از مناظر چهار دمی کابل

میدان کوه کابل

نیز کار میگیرند. حد وسطی آب تحت الارضی در کابل ۲ متر (۶ فوت) است. سمت جنوب شرقی چهار دهی موسوم به چهار آسیاب که وادی شاد آب و حاصل خیز میباشد هر چند زراعت آن مثل چهار دهی است مگر حاصل خیزی آن به اندازه چهار دهی نیست. ر چهار دهی چنار عرعر و در چهار آسیاب فالیز کاری زیاد میشود. در چهار دهی زرع عرعر نتیجه بسیار عالی میدهد سائر درختان مثل اکاسی، نیله چنار، سفیدار، بید، ستجد نیز بخوبی نمو میکنند.

یغمان: صیفیه خوش آب و هوا و زراعت غله جات هم اگر چه در یغمان میشود مگر در بعضی جای ها بواسطه سردی هوا و ارتفاع آن مانند چهار دهی حاصل نمیدهد. درختان آلو و پالو گلابس، توت، چارمز، زردالو، بادام و غیره نتایج خوب و حاصلات اطمینان بخش میدهد. آب و هوای مرطوب آن مخصوصاً برای توسعه جنگل اهمیت دارد درختان چارمز و پنجه چنار که ریشه شان خیلی عمیق بز مین فرو میرود و زمین ریگزار یغمان برای نموی آن مناسب است خیلی فطور و جالب توجه است.

منطقه سوم کابل یعنی «ده سبز» بتخاک، شیوه کمی، و غیره که سمت شمال شرق اشرق و جنوب شرقی کابل افتاده حاصلات فراوانی دارد زمین ده سبز برای زراعت فالیز خیلی مستعد است و خر بوزه آن شهرت زیادی دارد. باغ نسبت به چهار دهی کمتر دیده میشود بتخاک نیز برای زرع غله جات و فالیز خوب است و زمین های زیادی دارد مگر زمین این منطقه باغی نیست، شیوه کمی و بینی حصار که متصل کابل است دارای باغهای میوه دار و اراضی نسبتاً حاصل خیز زراعتی میباشد، پنجه چنار و عرعر بواسطه که اکثر جاها این منطقه را آب دارد نتیجه خوبی میدهد.

د - صنایع در کابل: کابل قرنهای قبل از مسیح که مرکز بزرگ بازرگانی آسیای میانه

بوده است در عین حال مرکز مهم صنایع مروج و وقت شمرده میشد مگر صد مائیکه در اثر لشکر کشیها و جنگها بر کشور افغان وارد شده صنایع آنرا خساره مند ساخته بود کابل را نیز بی بهره نگذاشت مخصوصاً کشمکشهای داخلی یک دو قرن اخیر او ضاع صنایع مضمحل شده را بخرابی بیشتر منجر نموده و هم در اثر زیادت تجارت و ورود اموال ماشینی بازار صنایع محلی کابل را کساد ساخته در حالیکه توقع بود صنایع وطنی کاملاً از بین برود حکومت مایلان صنعتی را ترتیب و اهالی را تشویق و ترغیب نمود تا مؤسسات صنعتی را بوجود آورده فا بریکه ها را در وطن قائم و برادران خود را تا اندازه ممکنه از محصولات خارجی مستثنی نمودند پس این صنایع دستی و محلی کابل که نظر به احتیاج محیط دوام و در بازارها بفروش میرسد بدین قرار است: آهنگری - کاردگری - چادر کاری.

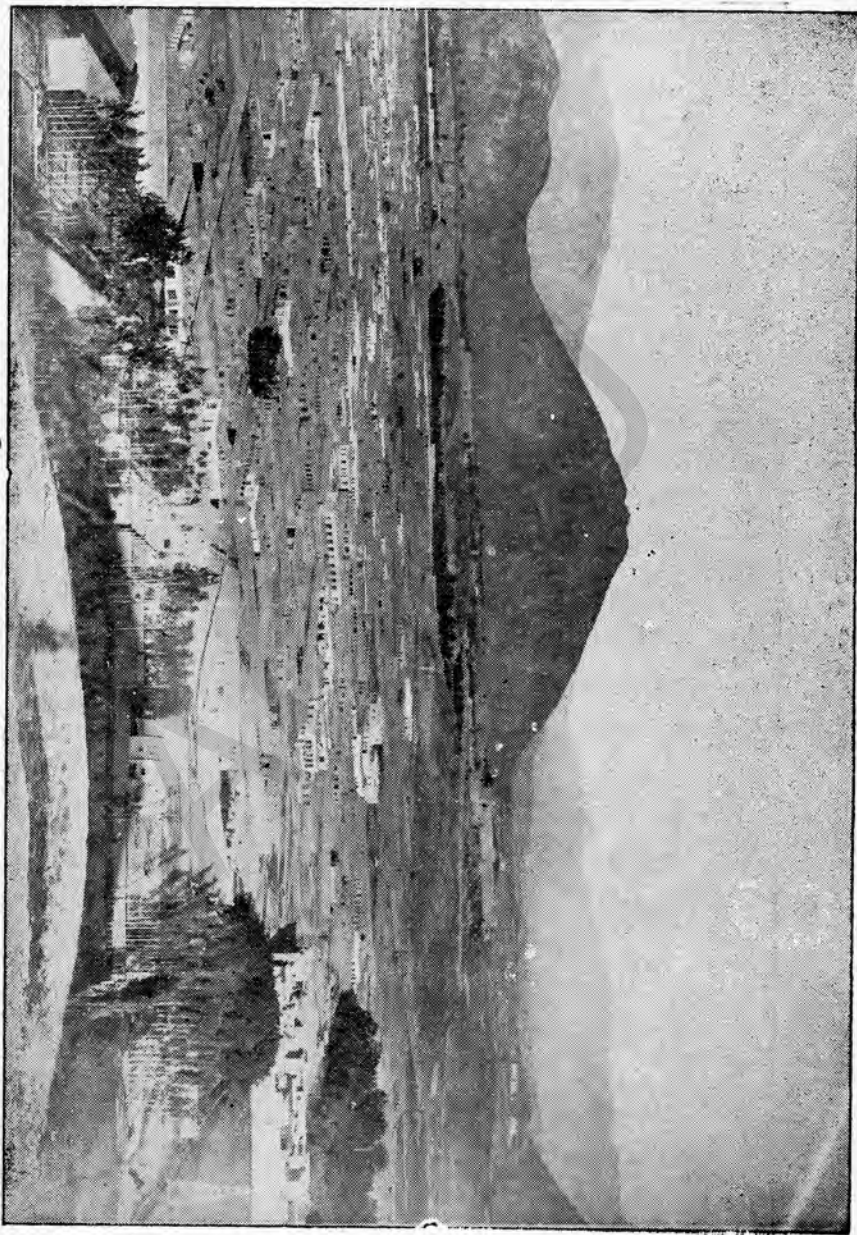
حلبی سازی - میخچه گری - نعلبندی - مسگری - برنج کاري - ریخته گری - روی گری - زرگری - گلبت کاري - پتوبافی - ابریشم بافی - بافت منسوجات نخی - دباغت - بیزار - بوت - موزد و چپلی دوزی - سراجی - خیاطی - کلاه دوزی - خامک دوزی - پخته دوزی - سیم دوزی - زردوزی - چرمه دوزی - چکنی دوزی - گل دوزی بر جسته - پوستین دوزی - کاشی سازی و کلالی - نجاری - خراطی (صنایع غذایی مانند نان پزی - کلمچه پزی - شربت - مراب ترشی - کانسرو - پنیر - مسکه - قیماق - و ماست سازی فنادی و شکر ریزی - شیرینی پزی) نقاشی، میناتور، رسامی - خطاطی - حکاکی - نقشه کشی - سواد کاري - مینا کاري - عطر کشی و عرق گیری - گل سازی - علاقه بندی - سنگت تراشی - کچ ریزی - صحافی - نی سازی - رنگرزی - آئینه سازی - صابون پزی و غیره صنایع کوچک که ذکر آن موجب طول کلام میگردد میباشد. و اینهمه صنایع نظر بر ولی که بحیات اجتماعیه دارد رواج و خرید و فروش داشته، همه آن از جمله صنایع خورد و خصوصی است که با قوت دست و بازو بوجود می آید.

ه - کابل برای یک نفر سیاح، سیاحی که از طرف پشاور بطرف کابل روان میشود همینکه از پل کم عرض و قدیمی بگرامی (نه میلی شهر کابل) عبور و دمی در باغ معروف آنجا که عمارت زیبای آن مشرف برودخانه لوگر است توقف نماید. گویی بداخل کابل در آمده این باغ و عمارت آن که اکثراً خالی بنظر میخورد برای مسافر خسته راحتگاه خوبی است. در حرکت از بگرامی بطرف شهر کابل اولین چیزیکه در انجام سرك بگرامی کابل جلب نظر مینماید منار نجات است که مسافر هنوز نارسیده بان بطرف راست خود میدان وسیع و زمردین چمن حضوری رامی یابد که در انتهای کلوب را دیو عرض اندام مینماید. منار نجات که بر چهار راهی واقع شده است بنیاد خاتمه اغتشاش سال ۱۳۰۸ شمسی ۱۹۲۹ م و قائم شدن حکومت مرکزی از طرف اعلیحضرت نادر شاه شهید است. سرك مقابل آن به داخل شهر کابل و قسمت قدیمی آن رهبری می کند. جاده جنوبی بطرف بینی حصار که از باغهای قریب کابل بوده و از آن سركی بسمت لوگر - سرزمین غله خیز ولایت کابل کشیده شده است میباشد. علاوه سركی هم بطرف شهدای صالحین (قبرستان عمومی شهر کابل) کشیده شده که بطرف شمال این سرك بالا حصار معروف که (ارگ شاهی و مقر سلطنت کابل بوده چندین سال قبل از طرف انگلیس ها خراب شده واقع است که فعلاً پوهنچی (فاکولته) حربی در آن قرار داشته (تیله زمرد) باقلعه مستحکم و قدیمی آن هنوز جالب توجه میباشد. سرك مشجر شمالی که از جلوا پارتمان های چندی - عبور میکند در حالیکه بطرف دست راست آن نهر (یل مستان) و عقب آن چمن حضوری قرار داشته منتهی به

از عمارات و مناظر کابل

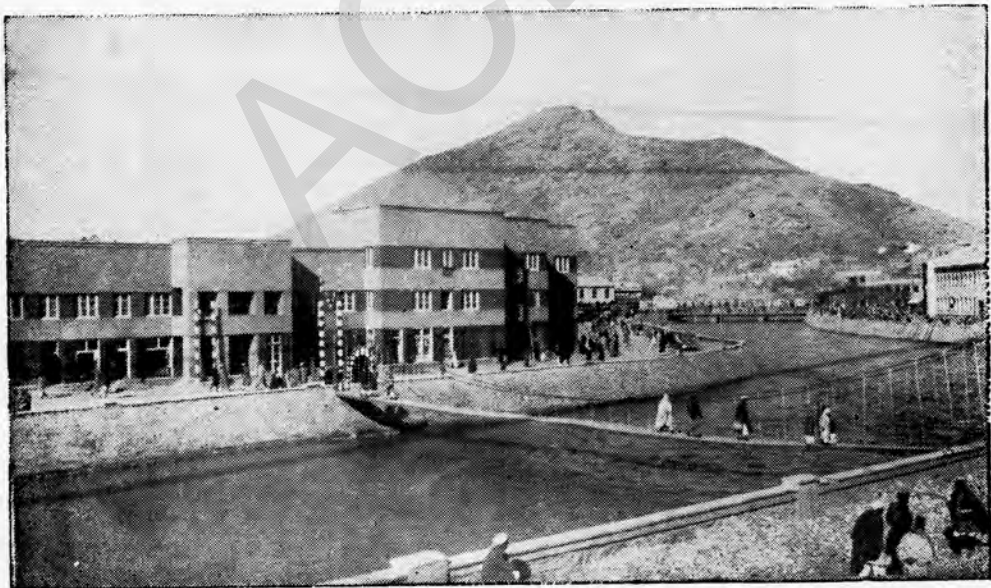
عمارات شخصی و دولتی در حدود شیر پور

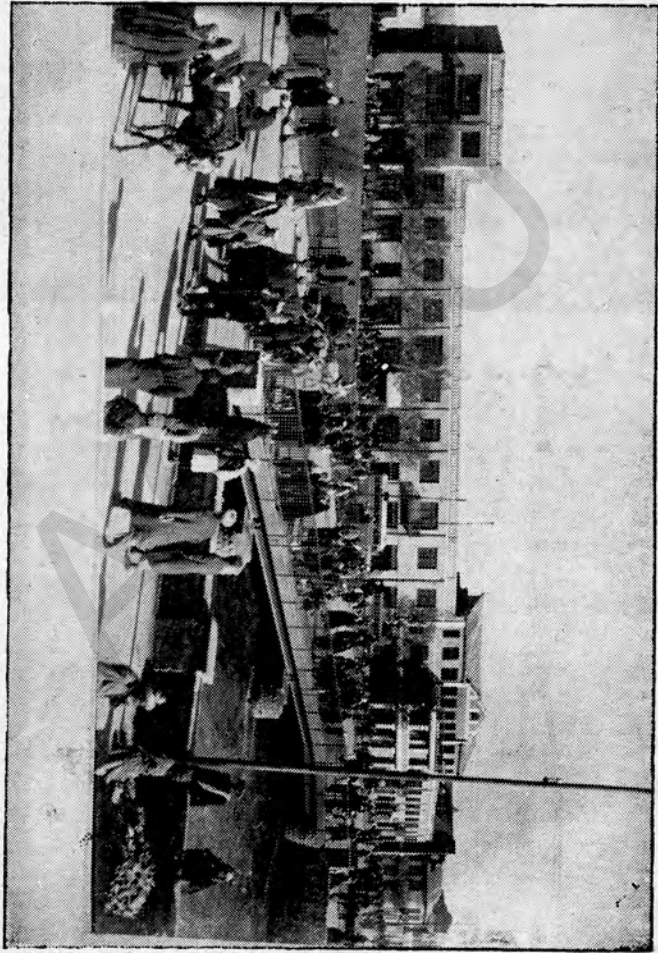
منظره عمارات رهنی در شیرزور

جاده لب دریا معاننه خانه مرکزی اوشرکت عمومی برق

پل پیاده رو بر دریای کابل مقابل اشرکت عمومی برق

بیل باغ عمومی کابل

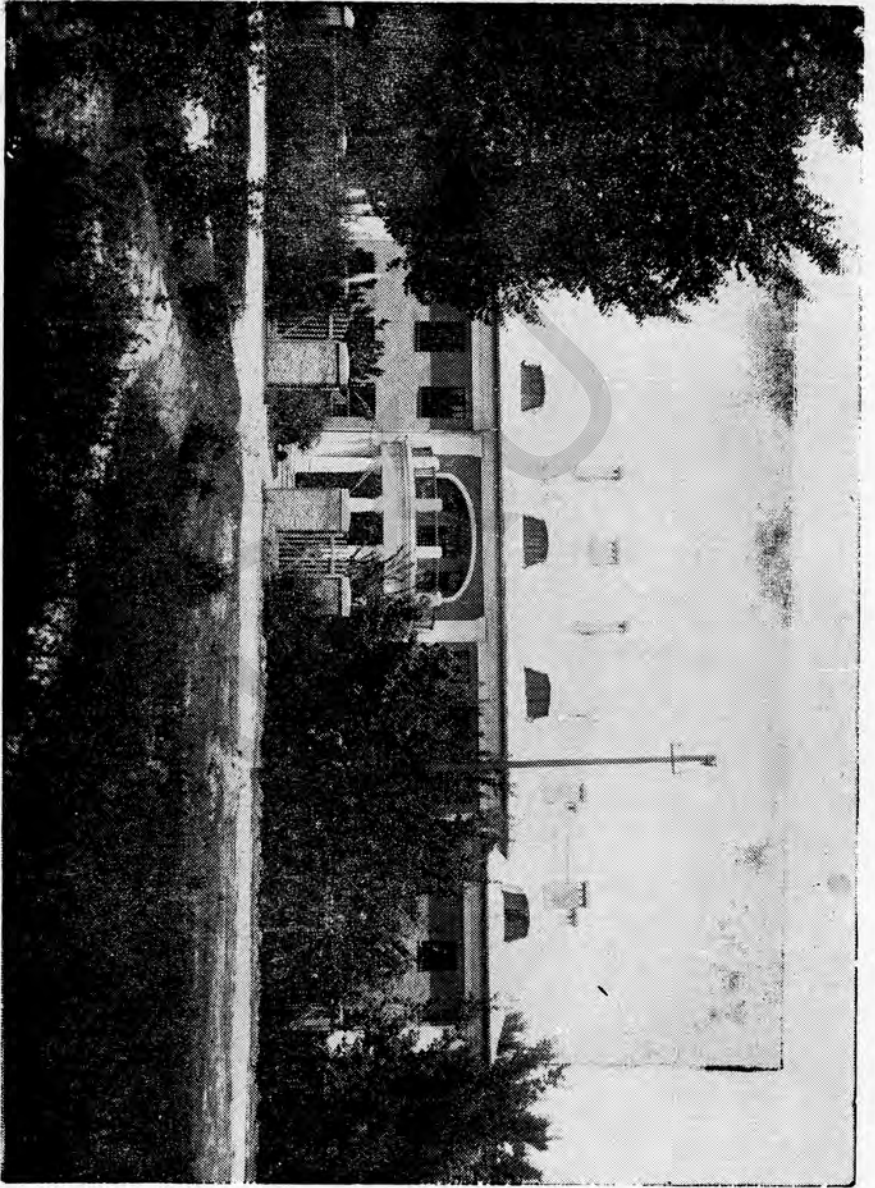
انورا ہی شہر کا پلا

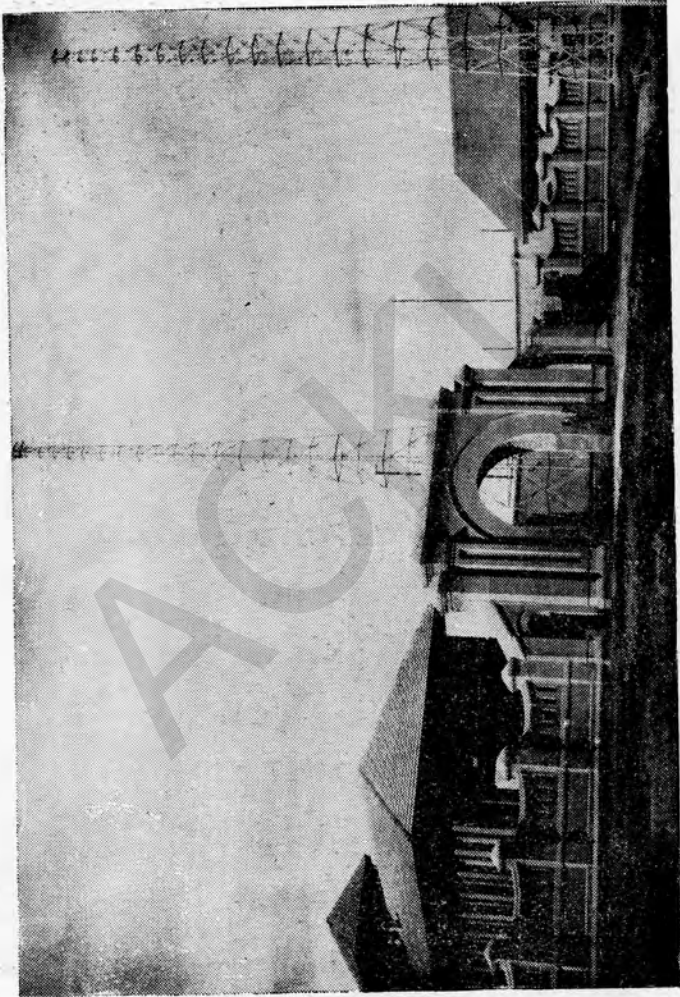
بکوه از منظر کابل

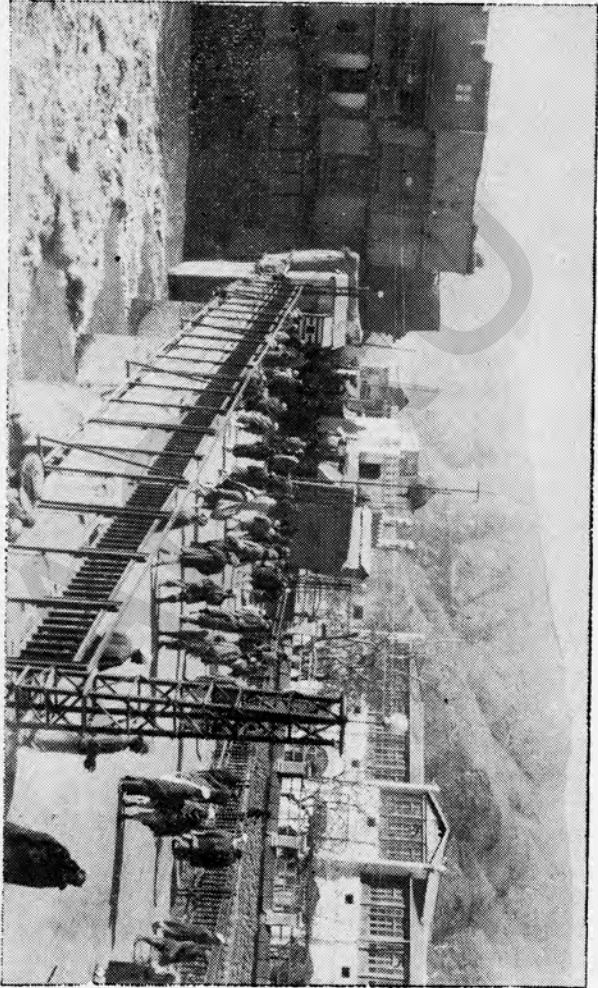
یکی از عمارات وی کاخ

از مدارات نوو کابن

تذکرانی خانہ مہتاب قلعہ

پل و مسجد معروف پل خشتی (کابل)

تپه مرانجان که فبرستان شاهی وزیرت اعلی حضرت نادرشاه شهید برانست می شود - در خانمه ایارتمانها مسجد بزرگک عیدگاہ واقع است که در ایام مساعد بودن هوا درین نمازگاہ بزرگک نماز عید از طرف تمام مسلمانان شهر و اطراف آن خوانده میشود . در مقابل آن روی بلندی عمارت کشتی نما و موزونی بنظر میخورد که موسوم به دائره آژانس باختر (موسسه خیر رسانی افغانستان است و برای مطبوعات و نشریات مملکت خدمت میکند) و کلوب رادیو ، میباشد ازینجا که بگذریم در جلوی محمودخان بابرچ ساعت نظر سیاح را جلب مینماید. درین پل ۴ سرک باهم مییوندد سرکی که سمت راست بکنار رودخانه امتداد یافته بطرف تنگ غارو و سرک مقابل از بین شفاخانه عسکری (سمت راست) وزارت حربیه (سمت چپ) عبور نموده بطرف میدان هوا بازی کابل میرود. سرک سوم که از جلو وزارت حربیه میگذرد از دو طرف منار استقلال که یادگار ظفر مندی اردوی افغانی و تحصیل استقلال کشور بود گشته به ارگک یا مقر پادشاهی وصل میگردد . منار استقلال که بسیار ساده و بی پیرایه ایست اما نزد ملت افغان از جان بیشتر ارزش دارد و همه ساله بیاس این ظفر مندی ملی هفت شبانه روز جشن مجلی در همین منطقه که سیاح محترم تاکنون دیده برپا میگردد و مردم بعیش و خوشی پرداخته عید میگیرند و مسرتها میکنند . راه چهارم که سمت چپ کنار رودخانه واقع است به سریل خشتی که بازار معروف کابل است میرسد. گمرک کابل در همین راه و در جلو منار استقلال واقع شده مسافرین از و ما خود را یکبار به این موسسه معرفی مینمایند . ارگک شاهی یا جایگاه سلطنتی که در حقیقت شهر کوچکی است بادیوارهای ضخیم و کنگره های مستحکم از سائر قسمت شهر جدا میگردد، در داخل آن اقامتگاه ذات ملوگانه و فامیلی شاهی دارالتحریر شاهانه و گاردشاهی قرار دارد و چون از ساختمانهای قرن نوزدهم است سابقاً در اطراف خود خندق بزرگی هم داشت که اکنون نشانی از آن نیست، از جلو در واژه ارگک شاهی سرک عریضی کشیده شده که شمالاً از جلودارالشورای ملی (سابق) و مدخل قصر شاهی (دلکشاه) گذشته به میدان طیاره و در جنوب به چهار راهی بزرگی که سابق گنبد کوتوالی در آنجا کائن بود و اکنون برای ایستگاه سرویس شهری تخصیص داده شده است وصل گردیده یک راه آن بطرف جنوب از بازار ارگک و بازار اشمش فروشی گذشته به پل خشتی و شهر قدیمی می رود بازار ارگک که عبارت از یک دسته دکانهای کمائی دار در دو طرف جاده تنگ ساخته شده اکنون خاص خیاطان و کلاه دوزان بوده و جز این کار رونق ندارد، حالانکه ۲۰ سال قبل یکی از بازارهای بارونق کابل شمرده میشد . راه دیگری که از پهلوی شمالی ایستگاه سرویس میگذرد بمراخانای و بسرک لبدریا وصل گردیده جاده بزرگی که هر دو طرف آن درختان سبز زیبائی خاصی به آن داده است تا میدان سینما می رود

بسمت راست این سرک عمارات عالیشان بانکها (بانک افغانستان و بانک ملی افغان) جوارهم قرار دارد که درحواله ابرات وتبادلہ اسمار برای مسافرین مهمترین نقطه است، ازان بالاتر عمارت ریاست مطبوعات و ازان بالاتر عمارت کوچک ولی فشننگ وزارت دربار سلطنتی قراردارد که بمقابل آن هوتل کابل (رهایشگاه مسافرین و سیاحین و از طرف دولت اداره میشود) واقع است. میدان سینما که در گوشه شمال غربی آن عمارت سینمای کابل واقع است وبسمت غرب میدان عمارت مقبول فشننگ وزارت معارف و بطرف جنوب آن بازار شاهی بادکانها ومغازه های موزونی قرار دارد. جاده که ازبغل سینما عبور میکند ازجلو وزارت معارف میگردد، وزارت معارف درباغ بسیار معروف کابل موسوم به بستان سرای است که باغ خاصه اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان مرحوم و سالون مخصوص شاهی موسوم به قصر زرنگار ومقبره خود اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان مرحوم هم درآن باغ است قرار دارد. قصر زرنگار که چندی پیش مقر وزارت امور خارجه افغانستان وامضای معاهده اولین افغانستان و انگلستان وبرسمیت شناختن استقلال افغانستان دران موقع پیوسته است فعلاً فرائت خانه وزارت معارف و این باغ که در هر فصل سلطراوت و شادابی مخصوصی دارد ازباغهای بسیار زیبای کابل بود که اکنون در اثر کثرت آبادیهای اداری وزارت معارف ازوسعت آن کاسته شده منظره طبیعی خود را ازدست داده است. بمقابل وزارت معارف لیسه استقلال جادارد که ازان گذشته بچار راهی ده افغانستان و تجارتخانه های بزرگ میرسیم، سرک رو برو مارا بشهر نو میرساند و بجنوب شرقی چارراهی باغ معروف گلستان سرای را که تجمیع وزارت خانه ها سابقاً (و حالاً) مکتب مستورات دران جاداده شده است) ودر سمت چپ این سرک مرکز حکمران شهری یعنی والی کابل محاکم عدلیه وقوماندانی امنیه کابل متمرکز میباشد وقتا ازین سرک گذشته بمیدان وسیع میرسیم از آنجا میتوانیم خودرا بشهرنو که عبارت ازبیک سلسله خانه های جدید التعمیر بوده در میان چاردیواری های بلند و کوچه های نسبتاً تنگ واقع شده برسائیم، بطرف جنوب سرک عمومی که بطرف مغرب میرود کورس عالی عسکری ولیسه مستورات است که بمقابل آن عمارت وزارت داخله و از آن گذشته بسفارت کبرای امریکا رسیده بشهر آرا وبرکی میرسیم که درینجا سرک به حصه تقسیم و حصه رو برو مارا به باغ نسوان و دارالمساکین، مکتب ژاندارمه و پولیس، قرغه و یغان راه بندی نهوده حصه دوم بطرف راست دور خورده بسفارت انگلستان و ده کیم رسانده به کوتل خیرخانه و از آن بهدب حکومت کلان شمالی میرود. درینجا اگر وایس به چارراهی ده افغانان که تجمیع وزارت خانه ها سابقاً و حالاً مکتب مستورات میباشد برگردیم سرک دیگری که بطرف شمال میرود ازجلو بانویحای (یعنی فروشگاه مطبوعات)، وزارت مختاری دولت عراق، وزارت امور خارجه

يك صفحه از حیات قدیم ، منظره یسکی از کوچه های کابل
(رسم بناغلی غوثالدینخان)

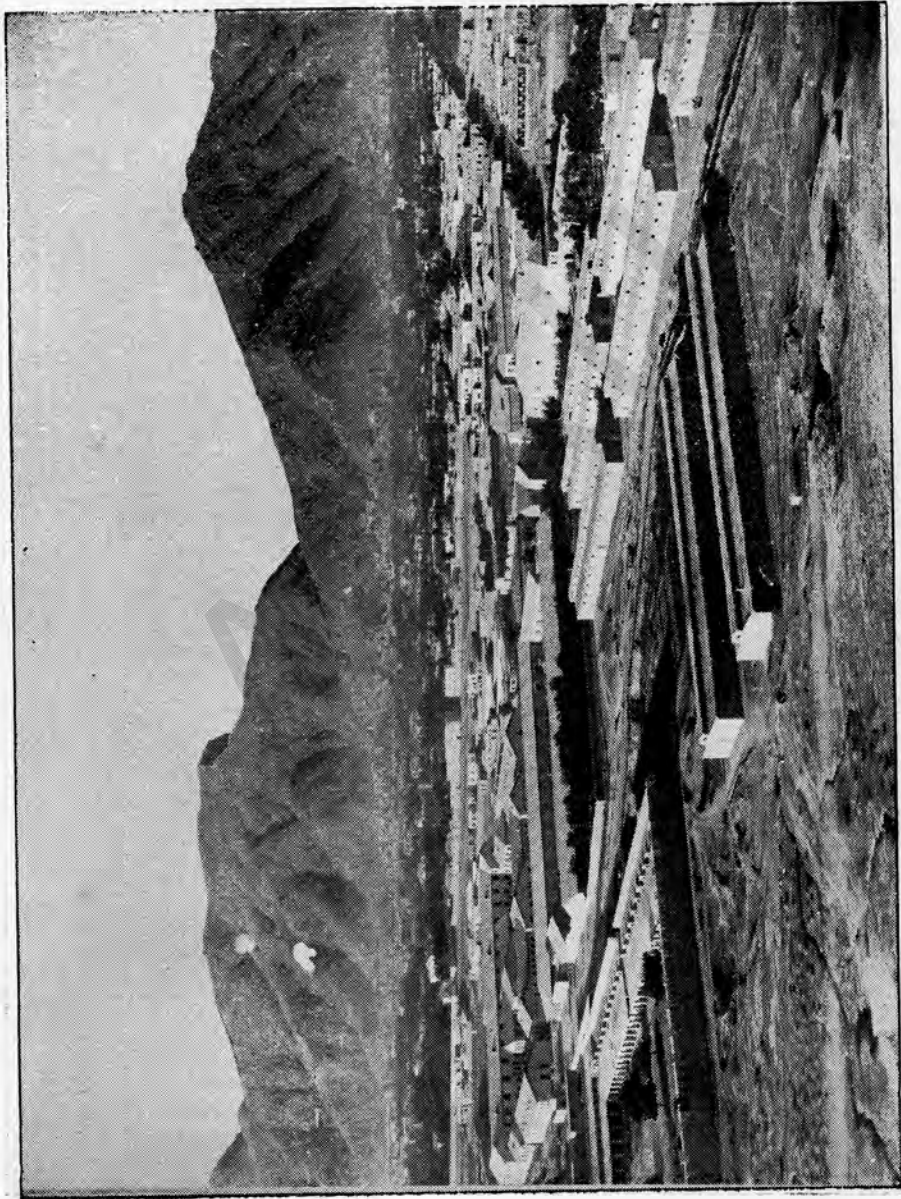
صداارت عظمی، لیسہ غازی، سفارت کبری برای دولت فرانسه، مطبعه عمومی (طرف راست) سفارت کبری برای ترکیه را گذشته بمیدان طباره می بیوند که چندین راه کوچک هم ازین جاده منفک وبشهرنو امتداد یافته. سیاحین محترم میتوانند بو کالت التجاری هند در کابل، سفارت ایران ووزارت مختاری دولت شاهی مصر، سفارت کبریای هندوستان وپاکستان هم برسند.

سړک دیکری که از چارراهی ده افغانان به طرف جنوب می رود ازین بازار تنگ قدیمی بادکانهای خورد تیبک عبور (که هرگونه احتیاجات اهالی از آن بدست می آید) نموده به سړک لب دریا می بیوند.

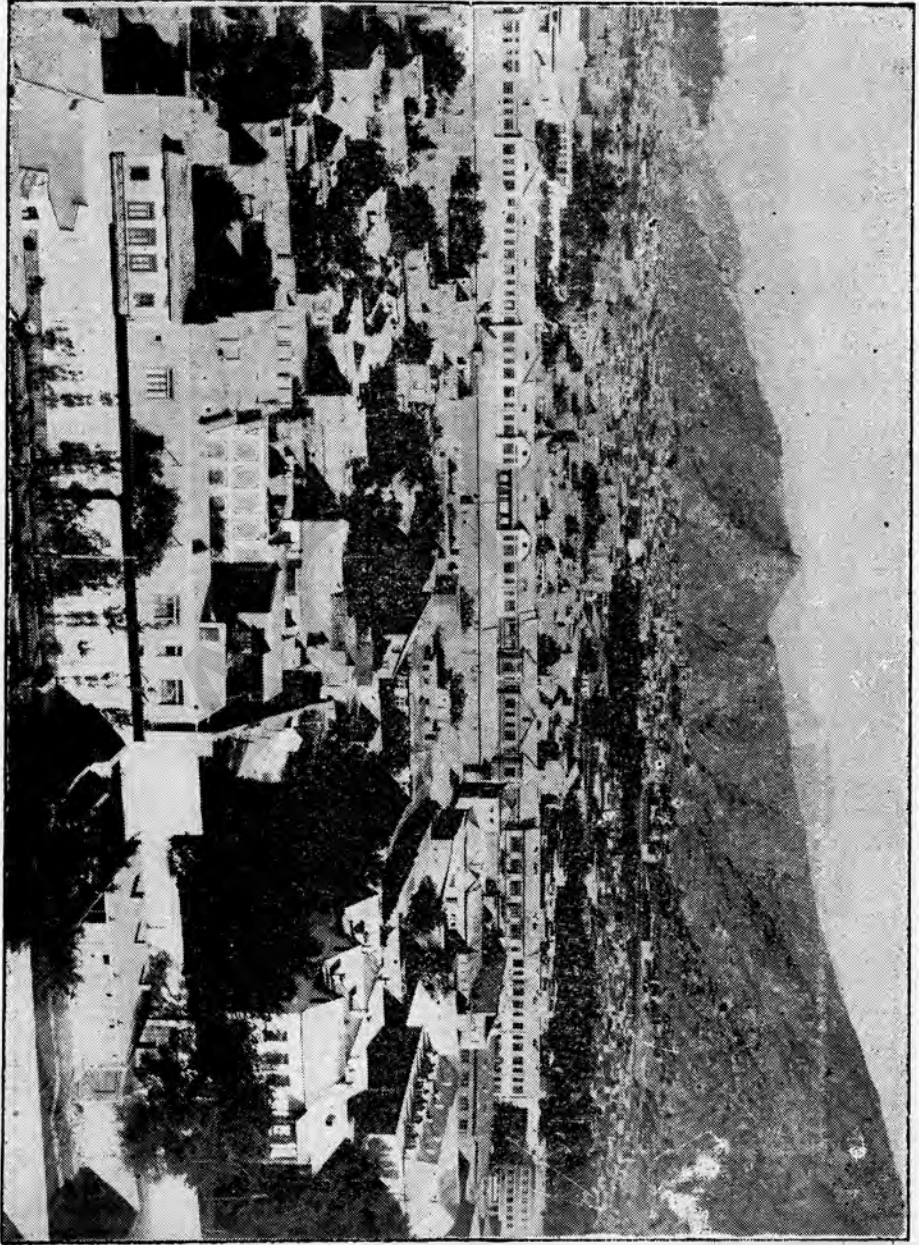
برگردیم به میدان سینما وبازار شاهی که جدیدترین دکانهای کابل در آن واقع است و تايل باغ عمومی که بل ساده آهنی است امتداد یافته چایخانه ها، مغازه ها، مسلمانها، خیاطهای خوب را بیشتر درین جا می توان یافت. عمارت دوخانه مرگزی، موسسه دندانساری هم در آخر این جاده واقع بوده در میدان بل باغ عمومی (که سابقا ستا سیون موتر های سرویس وگادها بود) همه وقت نفوس زیاد شهر در تردد دیده میشود، بمقابل طرف جنوب عمارت وزارت صحیه، ریاست بلدیة دایره نشریات رادیو و بطرف شرق آن وزارت معارف دیده میشود. رودخانه کابل که باجریان غیر منتظم ازین کابل عبور میکند شهر را فی الواقع بدو حصه نوقدیمی تقسیم مینماید. قسمت جنوب رامیتوان قسمت کهنه شهر خواند وحصه شمال را قسمت جدید آن، بهرحال شهر کابل کلکسیون اضداد محتوی زندگانههای مختلف قدیم، جدید و مترسط است. بهر دو طرف رودخانه کابل بازارهای کشیده شده که طرف شرق ما را بداخله شهر، طرف غرب بازار بطرف (نوی کابل) میکشاند. از بل باغ عمومی هر دو سړک کنار دریا بازار سړیل میرساند، سړک شمالی وجنوبی خط رودخانه را تعقیب وباخم ویبچ آن خم ویبچ می یابد. جاده جنوب نابازار سړیل عبارت از یک سلسله ایار تمانهای جدید است، اما سړک شمالی را باوجودیکه ایار تمانهای جدیدالشکل احتوا کرده، مهذا از طرف چندسال قبل وچندان خوش آیتند به نظر نمیخورد. اما کثرت خریداران و دکانهای خورد وبزرگ آن جالب توجه است. معاینه خانه عمومی، ریاست روز نقون (حمایه اطفال) شرکت عمومی برق افغانستان (دبرشنا لوی شرکت) در عمارتهای دو منزله و ناظر بررود خانه یکی بعد دیگری قرار دارد. علاوه برین در همین جاده یک دویاسه جای دروازه های درآمد سرای هادیده میشود که بداخل آن تجارتخانه، قالین و دکانهای متعدد قالین فروشی و تخته های سر بسر قالین های تشنگ نظر ربائی ذوات خارجی و داخلی را مینماید. در عقب این جاده بازار تنگ و کهنه خیابان قرار دارد که بادکانهای تنگ و تاریک آن نشان میدهد رونق آن در شکست است، درین بازار چینی فروشی، بوت دوزی، بزازی وغیره و قسمت آخر

بازار که موسوم به کشمش فروشی است دکانهای فروش میوه باب وجود دارد که میوه‌ها بصورت خشک و پانزدر دکانها عرضه و ازین دکانها سائر دکاند اران شهر میوه میگیرند که میتوان بازار مذکور را مندوی و یا مارکت میوه فروشی نامید. بازار کشمش فروشی که بجاده کینا راب دریا منتهی و به بازار سرپل ملحق میشود بازار پست تنگک، پائین تر از آن بیزار دوزان و بنیه گران، چای وفند فروشان اند که امتعه او شان تقاضای اهالی را آمده مینمایند، سرای تجار تی و معروف زرد در همین بازار در هر وقت ازدحام عبور و مرور اهالی مخصوصا هنگام عصر و صبح بیروبار بعدی است که رفت و آمدرا برای هابرین مشکل میسازد. مسجد بزرگ و معروف این شهر موسوم به مسجد پل خشتی در همین جا واقع است که قبض و برکت آن زیاده از خاص و عام میباشد. در انجام این بازار تنگک که گلهوی شهر میتوانش خوانند بمیدان کم وسعت (که سرچوک می نامند) میرسیم. این میدان تقریبا شکل مثلثی را دارد در راس شمالی آن سرای تجار تی محمد قومی و در راس شرقی آن راه چارچته معروف کابل است. در بین راس جنوب و شرقی بازار عطاری واقع شده که از بس خرید و فروش مسالجات و تنگی بازار و ازدحام خریداران هوای زنده و آمیخته با مساله دارد که تنفس راست میسازد. ازین راه به مندوی آرد و برنج و بعداً به شو بازار مرسد چارچته کابل که بازارهای قدیمی و مشتمل بر دکانهای کوچک پر متاعیست که بعد از هرچوک بیک چوک دیگری منتهی میشود که از سرچوک تا پایان چوک چار بازار بیهم و دکانداران آن بزاز و زرگر - کسلا - دوز و واسکت فروش و غیره است. درچوک سوم که از دیگران کلانتر و وسیعتر است دورسته دکانهای دیگر ساخته شده که در آن دکانها اشیای کهنه و مستعمل را بفروش رسانیده معروف به کهنه فروشی و این رسته هارا به سه بازار قسمت کرده اند که در قسمت وسطی راه از آن راسا میگنزد. عقب دکانهای کهنه فروشی بازار پوستین دوزی است که تجار پوستین به انواع و اقسام پوستین معروف داد و ستدهستند. بمقابل این بازار آئینه فروشی است که در آن انواع آئینه ها، شیشه ها فروخته میشود. پس از پایان چوک بازار مسگران شروع میشود در وسط این دو بازار سرای های تجار تی و دکان سیمساری است که از آن گذشته دکانهای مختلف و قدیمی عرض اندام مینماید که امتعه آنها برای رفع احتیاجات اهالی باشد و ازین جا که بگذریم بازار های را که بعدا نماشا مینمائید مسگری، چار سوق، ربیکانه سراجی - موچی پره - آهنگری - خورده فروشی، تخته پل، شور بازار، کتاب فروشی است که این بازارها راه عبور و مرور عمومی و بعد از یک دوره بیضوی الشکیل دوباره به تیلی گذر و سرچوک مینویند. سراجی، جایگاه سیمساران - موچی پره، دکانهای بیزار دوزان است در آهنگری اسباب و آلات آهنی وطنی مانند بین، تبر، و امثال آن را میسازند. در خورده فروشی آهنجامه تعمیر فروخته میشود و شور بازار دکانهای فروش اشیای مختلفه دارد. بازار چارچته،

از مناظر و عمارات کابل

منظره عمومی شهر کابل

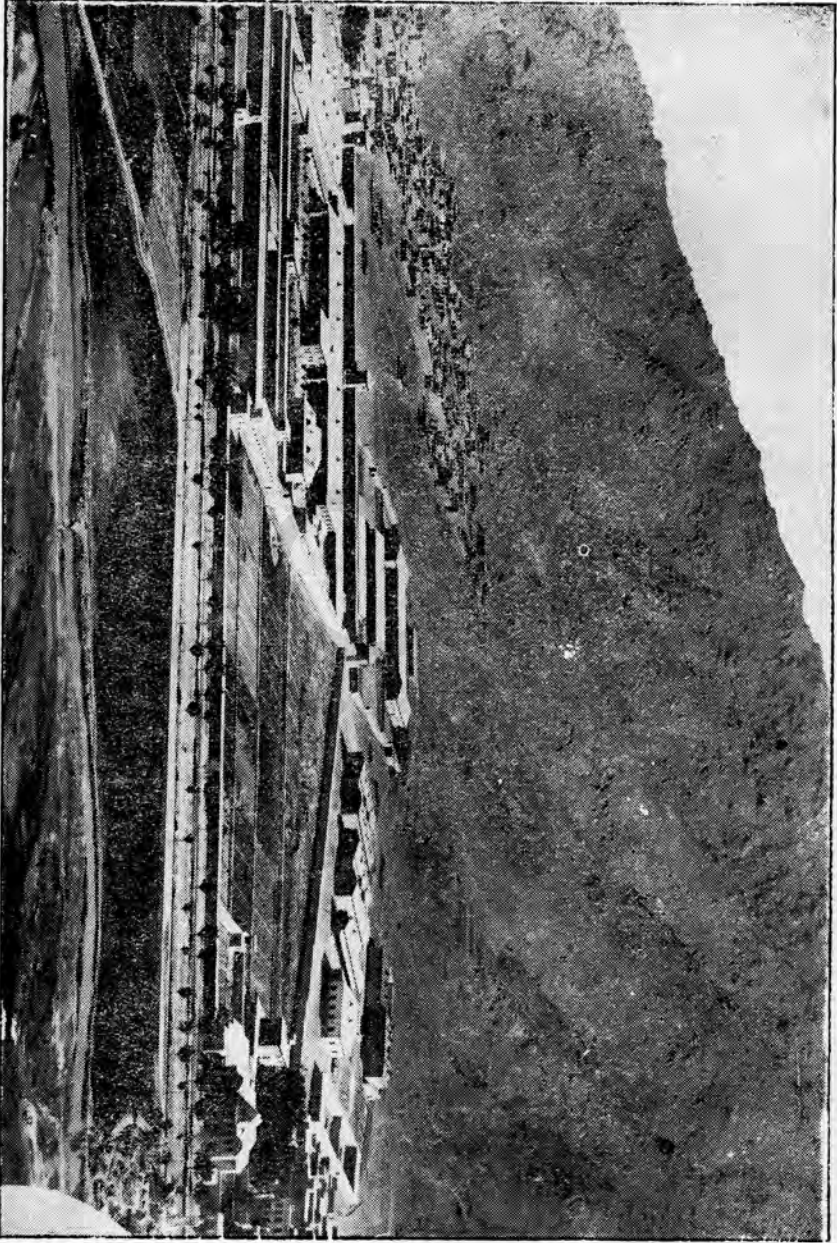
پانوراما می عمومی کابل

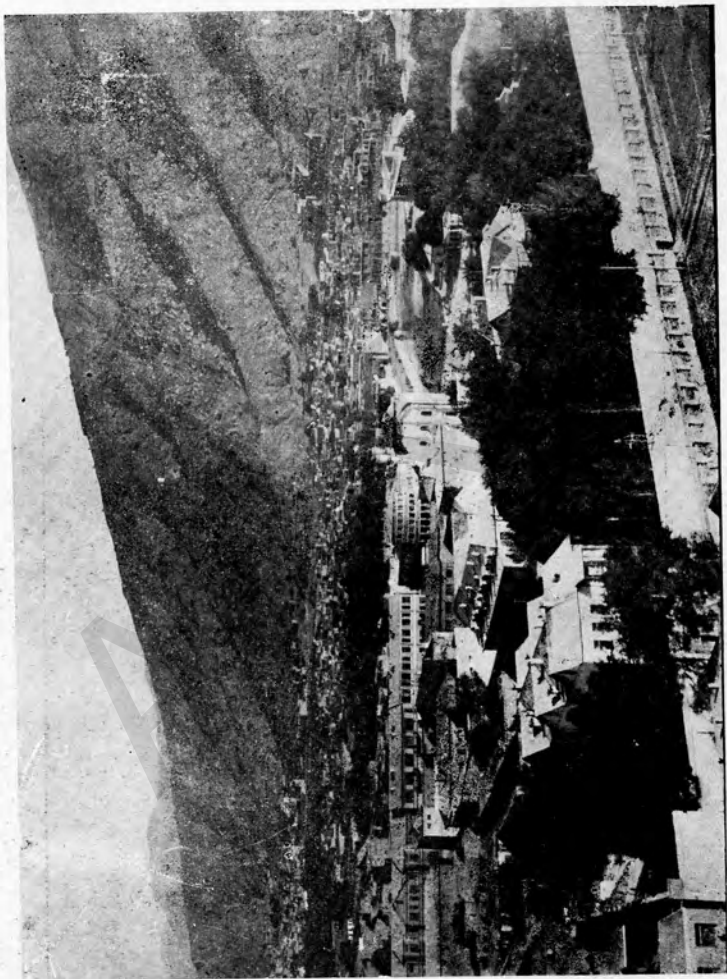
جاده شاهي کابل

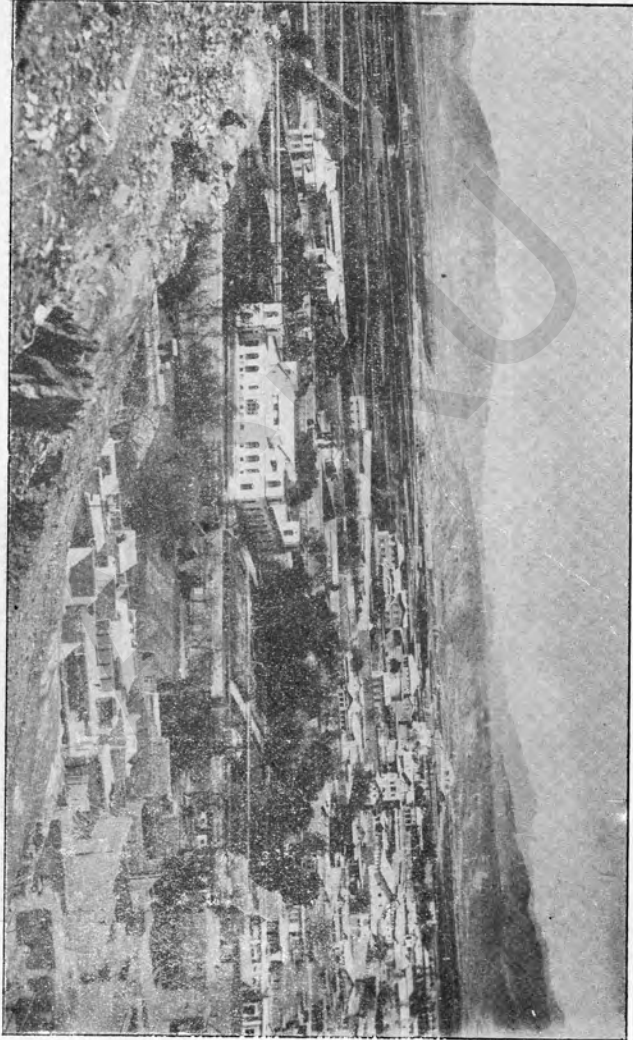
عمارت کلوب عسکری در کابل

تنگه دهو در کابل

از منظره کابل و دور نمای جاده باغیانسکوچه

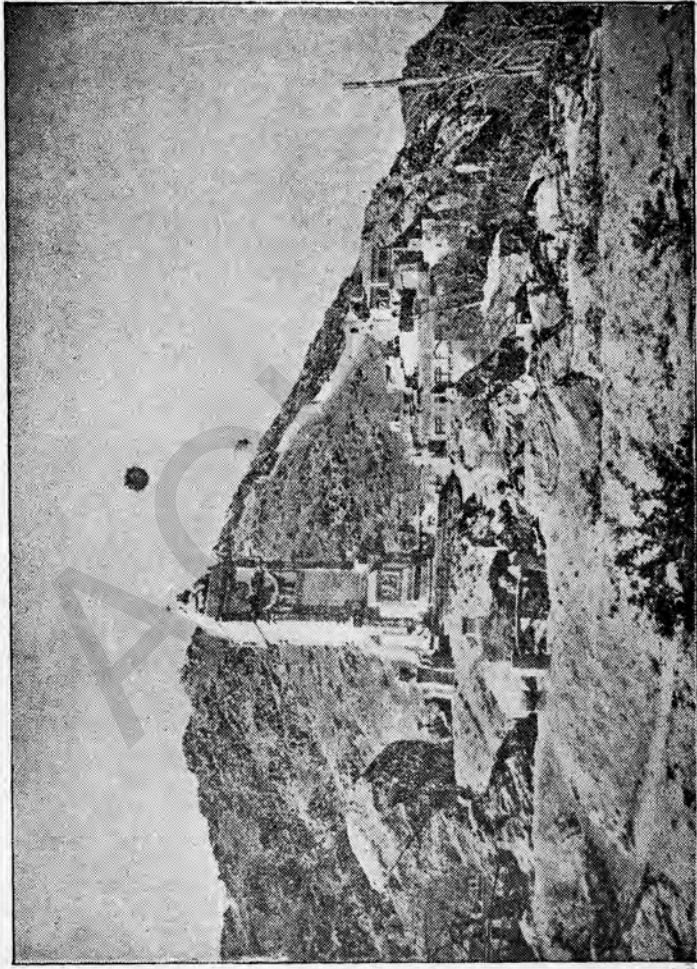

پانورا مای کابل

مشهور کابل از آثار علمبرداران خان صوبه دار کابلی است که در عهد شاه جهان بنا گردید درین نزدیکی ها از طرف بلدیة شهر چته های آن برداشته شده است. شور بازار بازار بسیار قدیمی کابل و مسجد علیا که سابقا به مسجد اورنگک زیب شهرت داشت و اورنگک زیب یاد شاه مقتدر مغولی هند آنرا با مسجد گدیری واقع بازار سراجی بنا کرده نیز در همین بازار است. شور بازار از تخته یل با بالا حصار (قلعه شاهی سابق) وصل و بواسطه ازدحام و گرمی سود و سودا این نام را بخود گرفته بود، تخته یل که شور بازار را با بالا حصار وصل میکرد جبری بود که در هنگام ضرورت برداشته و قلعه شاهی بالا حصار در هنگام خطر در بین خندق پهنادر اطراف قرار گرفته از دستبرد محفوظ میماند ولی حالا آن بازار تقریبا وضع متروکی را بخود گرفته است، بازار کفش دوزی که در وسط شور بازار قرار داشت (حالا بجز نام نشانی ازان باقی نمانده) مرکز عمده تهیه کفش های ساخت کابل و در بازار های هندوستان ارمغان فشنگی بود اما امروز (آن فصح بشکست و آن ساقی نماند). تا اینچاسیاح عزیز و مسافر محترم ما با اصطلاح اهالی کابل یک چکر دوره بازار های مهم کابل را طی و حالا اگر به یل باغ عمومی بر گشته رو بطرف غرب برویم از یل باغ عمومی بطرف غرب نیز به هر دو سمت رودخانه سرک کشیده شده که در سمت شمال عموما تجار نخانها و دکانهای خیاطان و در سمت جنوب لیسه حبیبیه و دکانهای کلاه دوزان و خیاطان است. لیسه حبیبیه یکی از مکاتب متوسطه قدیمی شهر و قرار معلوم ما در مکاتب عصری وطن ماست. در خانه هر دو بازار مسجد فشننگ شاه دوشمشیره علیه الرحمه با مناره های بلند و وضع مقبول خود عرض اندام میکند که بطرف راست آن یعنی شمالی سرک زیارتگاه شاه دوشمشیره علیه الرحمه و عقب زیارت وزارت مختاری های دولت جمهوری چین و ایتالیا و جاده باریکی که از پهلوی آن بطرف کوه آسمانی میرود ما را به نخاس و بالا کوه ده افغانان کابل رهبری میکند. در انجام سرک جنوبی سفارت کبری ای دولت جمهوری اتحادیه شوروی در بین باغ معروف جهان آراه که از باغهای تاریخی کابل است جادارد. جاده که از پهلوی سفارت شوروی ورودخانه میگردد به چند اول و گذرگاه میرود. اما سرک شمالی آن بعد از زیارتگاه شاه دوشمشیره رحمه الله علیه از جلوی لیسه نجات (بطرف جنوب) مکتب میخانیک و شرکت فندویطرول و شرکت سرویس (بطرف شمال) گذشته بقابریکه حربی که قدیمترین قابریکه های ماشینی کابل بوده و به ماشینه خانه مشهور است (آلات حربی در آن ساخته میشود) میرسیم که در عقب آن قابریکه یشمینه باقی کابل و از یشم محصولات وطن قماشهای مختلف یشمی میبافند قرار دارد و بمقابل آن یعنی (بطرف چپ) شفاخانه بلدی معروف بشفاخانه گذرگاه هم واقع بود. این جاده معروف بجاده سپه سالار است که در انتهای آن عمارت منفرد و برنده داری که از دو

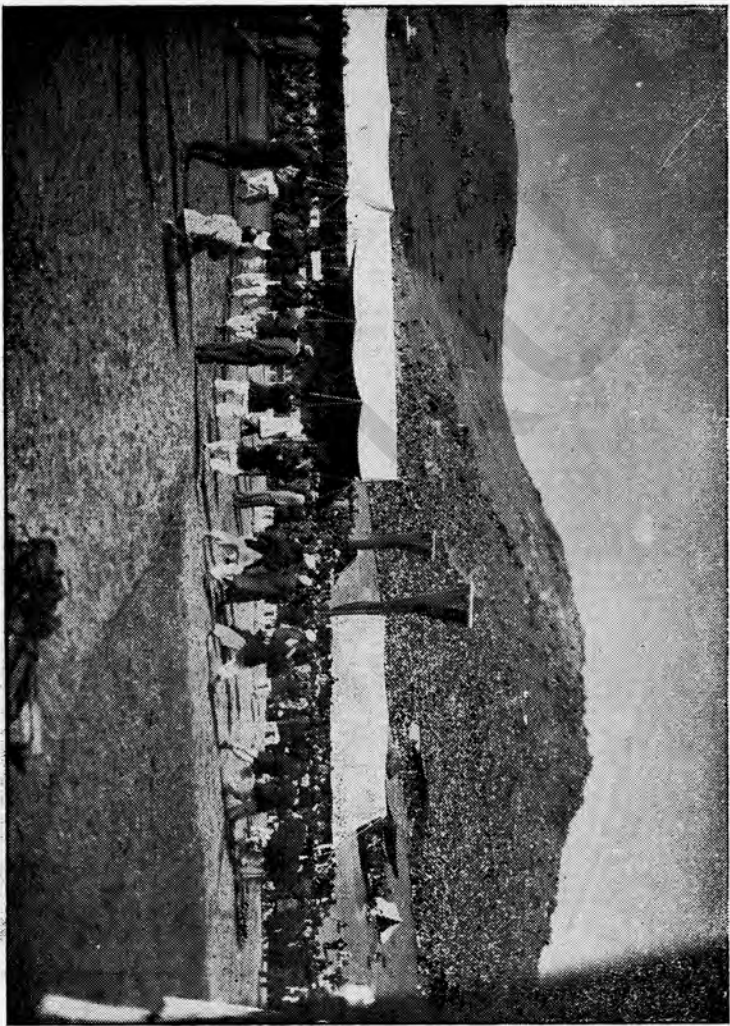
طرف آن سرک میگذرد و در وسط راه قد علم مینماید عمارت مذکور مخصوص کتا بخانه زیاست مطبوعات بوده در عقب آن بل سنگی موسوم به بل «هارتن» ساخته شده که مسافر را بطرف گذرگاه و باغ معروف بابرشاه رهبری میکند. سرک دیگری که از مقابل عمارت مذکور میگذرد به ده مزنگ و کارنه ۴ که مجله چهارم شهر نوی کابل است میرسد. این سرک در حالیکه از پهلوی منار یادگار (علم و جهل) و مجلس عمومی میگذرد از دوپهلوی منار یادگار (عبدالوکیل خان شهید) را دربر گرفته از آنجا و بطرف جنوب از جوار فابریکه بزرگ حجاری و نجاری گذرشته بقصر بزرگ و معروف «نوی کابل» که فعلا مرکز وزارت خانه های کابل پارامیان، اعیان و باغ عالیشانی است بخط مستقیم میرود که در اینجا مسافر محترم میتواند وزارت اقتصاد ملی، وزارت فوائد عامه و مهمانخانه دولتی - موزیم کابل - و فابریکه گوگرد سازی را هم پیدا نماید.

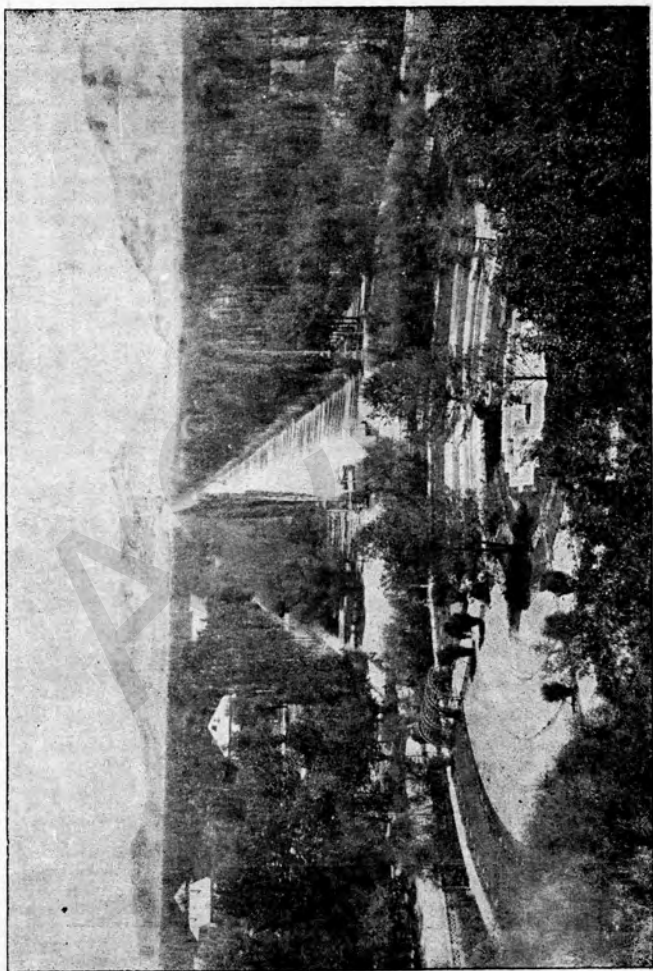
سرك مقابل منار یادگار عبدالوکیل خان یعنی سرک غربی از بین بازار طرز عتیق دهمزنگ عبور و از جلو ستاسیون برق کارنه ۴، دیوی ادویه و لیسه دارالمعلمین گذشته راهی بطرف قندهار و راهی بطرف پشمان میرود که از آن راهی بطرف فاکولته طب شفاخانه علی آباد - شفاخانه عقلی و عصبی و تربیه خانه حیوانات جدا میشود. مشاهده محترم وقتا از عمارت مخصوص کتا بخانه مطبوعات بیلا میرود جایی میرسد که از طرف شمال دنباله کوه آسمانی و از جنوب دنباله کوه شیر دروازه بادیوارهای ماریچ گلی که بر بالای آن بصورت حیرت آوری ساخته شده و باری دیوار شهر را تشکیل میداد بهم خیلی نزدیک میشود، تماشای این دیوارها و استحکام آن يك بار انسان را دو هزار و با هزار و چهارصد سال قبل برده کابل را در برابر هجوم حمله آوران از دیده تاریخ نگاه میکند. علاوه این دوانی برق بر بالای کوههای مذکور که تازه از طرف بلدیة شهر و شرکت تنویرات بعمل آمده است شام گاهان الی الصباح چراغهای روشن آن بر قشنگی طبیعی شهر افزوده مسافرین را که از راه هوا بکابل می آیند پذیرائی و راه بلدی خوبی مینماید. رود خانه کابل از بین این تنگی میگذرد و دیوارهای کوه از هر دو طرف تا دامنه خیلی بایان هنوز استوار است که قسمت های پائین آن در اثر مرور زمان از بین رفته از جمله هفت دروازه کابل دو دروازه که عبارت از دروازه دهمزنگ و دروازه گذرگاه باشد در همین منطقه و دروازه دهمزنگ بطرف شمال رودخانه زیر بوزه کوه آسمانی، دروازه گذرگاه بطرف جنوب وزیر بوزه کوه شیر دروازه واقع بود. وقتی از بین تنگنا گذشتیم وادی خرم و سرسبز چهاردهی در بین يك دائره دیوارهای طبیعی کوهها جلوه افروز میشود این وادی که عرض ۸ میل و طول ۱۲ میل دارد بقدری سرسبز و شاداب است که امتیاز باغ و غیر باغ را نداشته میتوان همه آنرا يك قطعه باغ

منار علم و ہنر پیر پورہ، کت کاہلی

این ملی درمغان کتب والا حضرت بخاری مسجد اعظم بروز میانه قله کتب

یک‌نصفه از باغ نوی ساپل و سر سبزیکه دهمز نیک را به قصر وصل می‌کنند

بادگار عہد الوکیل خان شہید در دہ زنگ

بسیار بزرگ خواند. در گوشه شمال شرقی این وادی شاداب باغ بابر شاه و در شرق باغ معروف چهل ستون و در جنوب شرقی باغهای معروف و خوش آب و هوای گلباغ وقوع دارد در وسط قصر معظم نوبی کابل و در عقب آن بفاصله تقریباً دو کیلو متر قصر بلند پایه که بر تپه تاج بیگ ناظر این وادی شاداب و خرم است بنا یافته در پای قصر بزرگ موسسات دولتی دیگر که از آن جمله موزه کابل که مخصوص - پادان محترم خارجی قابل تماشا میباشد وقوع دارد. نوبی کابل در همین وادی شاداب واقع است که محله چهارم (کارت ۴) آن آباد و بقیه آن نیز زیر نقشه و تعمیر بوده در شرف آباد شدن است.

و - موسسات عرفانی کابل: کابل چون مرکز افغانستان است لذا موسسات عرفانی

مملکت در آن موجود است که ما ذیلاً بشرح آن میسر دازیم:

۱- یونیورسیتی کابل - (پوهنتون): افغانستان در ساحت علم و عرفان داشتن دانشمندان

فضلا و شعرای زیاد در قرون قدیمه و متوسطه خیلی ها غنی و شرف و نامند بوده علماء و فیلسوفان بزرگ این وطن در سر آفاق شهرت و کتب خانه های علم از ثروت های معنوی این کشور پیراست. امامد قرون اخیره نظریه بحرانهای سیاسی علم و عرفان درین مملکت رو بضعف نهاد ولی از چهل و چند سال باینطرف طوری که قبلاً ذکر گردید اساس معارف باصول عصری و سیستماتیک آغاز یافته مکاتب ابتدائی با تعلیم جبری در هر طرف مملکت تاسیس و سپس مکاتب رشدی و اعدادی بوجود آمد تا اینکه بنیه تعلیمی و فارغ التحصیلان اعدادی بجائی رسیدند که لازم شد شعبه از تحصیلات عالی باز شود. همان بود که در سال ۱۳۱۱ هـ - ۱۹۳۱ ع (یعنی عصر نادر شاهی) نخستین پایه یونیورسیتی کابل نهاد. فا کولته طبیی کابل تاسیس شد در سال ۱۳۱۷ - ۱۹۳۸ (یعنی در عصر اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه) فا کولته حقوق و علوم سیاسی و در سنه ۱۳۲۲ هـ - ۱۹۴۳ ع فا کولته سیانس و در سال ۱۳۲۳ - ۱۹۴۴ ع فا کولته ادبیات تاسیس گردید. وجود این فا کولته ها مساعده نمود که دولت افغانستان بفکر نهادن قدمی بزرگتری بافتند و بنیاد یونیورسیتی کابل را بگذارند بدین قرار در سال ۱۳۲۵ - ۱۹۴۵ مجفل بزرگی برای تاسیس یونیورسیتی کابل گرفته شده، بر طبق اصولنامه که دارد این یونیورسیتی (پوهنتون) که دارای فا کولته ها (پوهنځی) های ذیل است:

۱ - فا کولته سیانس - ۲ فا کولته ادبیات و فلسفه - ۳ فا کولته طب و شعب و فروغ آن

۴ - فا کولته حقوق و علوم سیاسی و اقتصادیه افتتاح گردید.

علاوه بران موسسات عرفانی و مسلسکی ذیل هم در دائره یونیورسیتی کابل شامل شده میتواند:

۱ - دارالمعلمین های عالی - ۲ - مدارس صنایع نفیسه - ۳ - دار العلوم عربیه.

ممکن است یونیورسټی کابل عندالافتضاء مدارس و شعبات مسلکي د یوگري هم
دائر کسند. یونیورسټی کابل دارای شخصیت حقوقی بوده نمایندگی آن بعهده رئیس
یوهنتون است و از لحاظ اداری و مالی مستقل و فعلاً مستقیماً نزد وزیر معارف مشغول است.

۲ - یونیورسټی حربی (حربی یوهنتون) یونیورسټی حربی برای تحصیلات عالی حربی

و شقوق مختلفه حربی در بالا حصار کابل تاسیس شده است، که شاگردان دران بعد از طی
دوره ایسه حربی شمولیت ورزیده بتحصیل عالی حربی اشتغال می نمایند هر چند تمام شعبات آن
هنوز تکمیل نشده اما در تربیه اردوی افغانستان و پیشرفت فنون عسکری رول بزرگی دارد،
فارغ التحصیلان این یوهنتون از چندین سال است که شامل خدمت اند.

۳ - ریاست مطبوعات دولت افغانستان برای ترویج و ترقی علوم و تربیه افراد مملکت

تنها بوزارت معارف و تحصیلات سیستماتیک اکتفا نکرده ریاست مطبوعات را تاسیس نمود تا
جمعیت موجوده را زیر تاثیر و تبلیغ علم و دانش قرار دهد این ریاست از سال ۱۳۱۸ شروع
بکار نموده شعبات عمده این ریاست عبارتست از:

الف - نشریات - مدیریت عمومی نشریات ناظر و کنترولر، جمیع نشریات کشور است تا در

پیشرفت و ترقی ذهنی افراد مملکت مفید و ممد باشد، جرائد و مجلات را در امور مربوطه شان
معاونت و در ارتباط شان با جرائد و مجلات خارجی سهولت بهم میرساند تهیه، چاپ و نشر کتب
مفید حیاتی از طرف دولت بدست این شعبه است که همه ساله در تهیه کتب (بصورت تالیف
و ترجمه) انعامات و تشویقات را زیاد میکند. بوجود آوردن کسفرانها و خطابه هادر مجامع عام
و مرا قبت و کنترول مجادله با بیسوادی و تاسیس کورسهای مجادله با بیسوادی از وظائف عمده
ریاست مطبوعات شمرده میشود. علاوه این موسسه برای معرفی افغانستان در خارج وظیفه بزرگ
دیگری بدوش دارد و بان مشغول است، امتیاز تاسیس و نشر اخبار و مجلات ازین شعبه داده میشود.
ب - پشتو تولنه: این موسسه که در حقیقت انجمن ادبی کابل است شعبه از اکادمی افغان

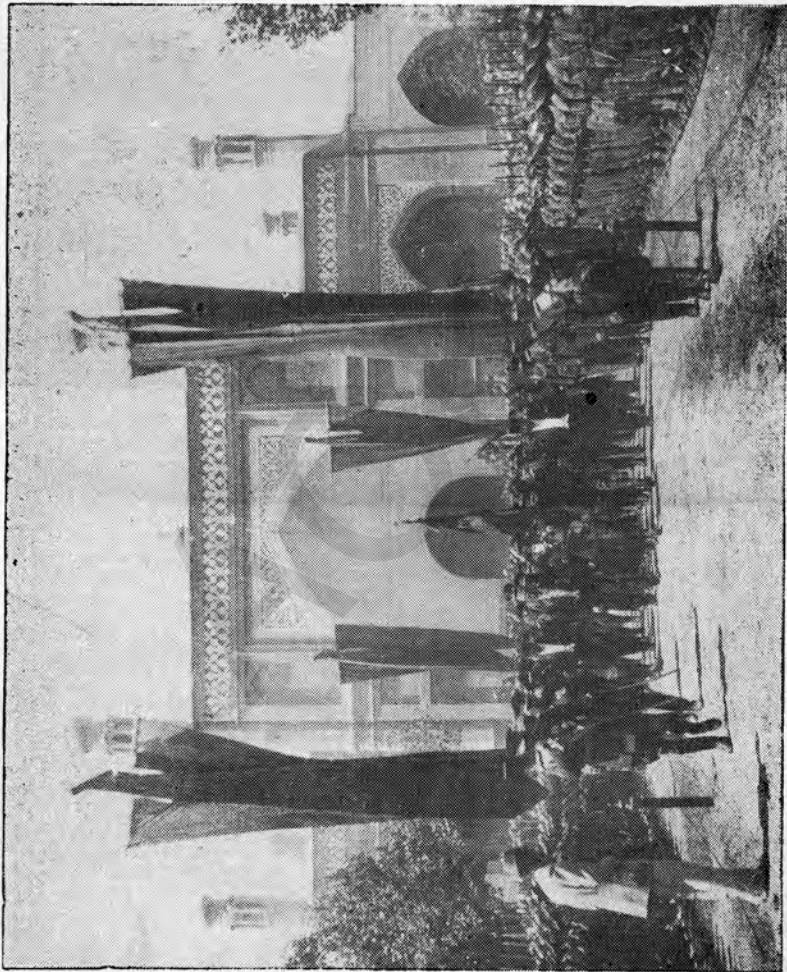
میباشد وظیفه این موسسه احبا و ترویج و تعمیم زبان پشتو، جمع لغات و آثار و اشعار و مراقبت
کورسهای زبان پشتوست این موسسه از روز تاسیس تا کنون درین وظیفه جدیت زیاد نموده
کتب و رسائل، کتب لغت و غیره نشر نموده است. مجله کابل که قبلاً بزبان فارسی و پشتو نشر میشد
فعلاً از طرف این موسسه بزبان پشتو انتشار می یابد. شعبه ازین موسسه مصروف جمع آوری لغات
و اصطلاحات زبانهای محلی افغانستان مانند پشه، نورستانی و غیره است. سالنامه کابل که از سال
۱۳۱۱ تا کنون مرتباً حاوی یک سلسله معلومات خیلی مفید در خصوص افغانستان است از خدمات
برجسته این موسسه شمرده میشود.

پل پیاده رو و بر دریاى کابل در حدود اندرابی

ایستگاه پولیس ترافیک در حدود پل باغ عمومی کابل

ار منظره عید اضحی در مسجد عید کاه کابل

ج- انجمن تاریخ : انجمن تاریخ که شعبه دیگری از اکادمی افغان است از سال ۱۳۱۷

مصرف جمع و تحقیق تاریخ مملکت است مقالات و رسائل زیاد در موضوعات مختلفه تاریخ وطن از قلم منسوبین این شعبه نشر شده و روشنی های زیادی در تاریخ مملکت افکنده است وظیفه اصلی این شعبه علاوه بر نشر آثار و مقالات تاریخی (عمومی و خصوصی) تهیه و جمع و ترتیب دوره فصل تاریخ افغانستان است که این شعبه تاکنون به نشر دو جلد و قسمتی از جلد سوم آن در تاریخ قدیم افغانستان موفق گردیده علاوه مجله آریانا که بنام قدیم این وطن تاسیس شده نشریات خود را بیشتر و وقف مقالات تاریخی و روشن کردن زوایای تاریخ گذشته ساخته است این مجله بزبان فارسی نشر میشود .

د- آریانا دائرة المعارف : شعبه دیگر از اکادمی افغان که مصرف تهیه و نشر آریانا

دائرة المعارف افغان بهمکاری علماء و فضلاء مملکت میباشد از چندین سالست که به تهیه و جمع مواد آن بزبان فارسی و پشتو پرداخته است وظیفه عمده این موسسه آنست که علاوه از نشر معلومات مفیده باین ذریه اعلام تاریخی و جغرافیائی وطن را مشرحتر بچنانچ رساند نشرات آن بصورت مجلات سه ماهه است که از جمع نمودن آنها آریانا دائرة المعارف بوجود می آید .

ه- کتابخانه ها : ریاست مطبوعات علاوه از سایر نشریات و خدمات، بتاسیس یک کتابخانه

منتظم نیز پرداخته که قرائت خانه آن هم روزه برای استعماده کنندگان باز است. گرچه این کتابخانه هنوز ابتدائی است ولی چندین هزار جلد کتاب بزبانهای مختلف و علوم مختلف دارد. همچنین کتابخانه وزارت معارف ده ذخائر بیشتر دارد مرجع اهل علم و تتبع شمرده میشود. این دو کتابخانه علاوه از کتابخانه های مکاتب و فاکولته هاست چه آن کتابخانه ها خاص تر و بیشتر مخصوص منسوبین خود همان فاکولته ها و مکاتب است .
و- را دیوی کابل : در کابل فعلاً یکدستگاه موج متوسط بقوه ۲۰ کیلووات موجود

است که از طرف ریاست مطبوعات اداره میشود . مقصد عمده این موسسه نشر مسائل ضروریه و عام المنفعه و هدف آن بلند بردن سویه معلوماتی عوام است . پروگرام نشریاتی، معلومات در اطراف تاریخ و جغرافیا- زراعت- تجارت- صناعت- امور جاریه کشور- خبرهای جهان- تبصره ها بر جریانات سیاسی عالم و شنواندن موزیک وطنی و خارجی است . دستگاه های صوت پراگنی آن در مراکز عمده ولایات موجود و توسط لودسیبیکر ها در اطراف و اکناف مملکت نشریات آن شنونده میشود . ستودیوی آن در مرکز شهر و مقابل یل باغ عمومی است ولی برود کاستننگک هوس آن در بیکه توت میباشد . مردم افغانستان دلچسپی زیاد به شنیدن نشریات این موسسه

دارند وهم در نظر است نادرستگاه های فوی تر موج متوسط و موج کوتاه بنگار انداخته شود و بتواند صدای خود را نادرترین نقاط جهان برساند .

ز- موزیم کابل : رسماً در سال ۱۲۹۷ در باغ بالا تاسیس شد و امروز در نوی کابل

در نزدیکی قصر بزرگ وزارت خانه ها عمارت معین دو منزله دارد، وزارت معارف مربوط و عملاً موزه رابدوحصه اتنوگرافی و باستان شناسی تقسیم نموده اند . موزیم کابل از نقطه نظر علماء باستان شناسی یکی از موزیم های مهم و قابل توجه آسیاست که ثروت آن بالخاصه در آثار و مجسمه های گریکو بودیک آنرا در دنیا نیز ممتاز ساخته است . حفریاتی که درین سالهای آخر توسط هیئت فرا نسوی شده است سرمایه معنوی موزه کابل را زیاده تر کرده حفریاتی که در هده، بگرام - پایتاوه - تپه مرانجان - بامیان - کوتل خیر خانه - تپه خزانه، نجراب - لوگر - غوربند، فندوستان و غیره نقاط مملکت شده است آثاری بدست داده که ذخیره آثار قبل از اسلام موزیم کابل را وسعت بخشیده و این آثار بقدری است که سیاحین و مدققین خارجی که به افغانستان آمده آنها را ملاحظه کرده اند بانعجب و حیرت باین سرمایه مدنی افغانستان دیده اند . آثار اسلامی موزه کابل نیز از حیث قیمت و اهمیت مخصوصاً در شق صنایع نفیسه (خطاطی - رسامی - تزیینات) و سکه ها آلات و ادوات فلزی قابل اعتناست، کتابخانه فشننگ آن دارای کتب خطی که بعضاً منحصر بفردست میباشد .

ح - موسسه انجمن خیریه نسوان :

برای بلند بردن سوئه حیاتی طائفه نسوان افغانی در کابل موسسه نسوان تشکیل شده که شعبات مختلف ارقبیل کورسهای دوخت، زبان و پرستاری و غیره در آن تاسیس گردیده ، خانم ها بصورت مجانی و بادای فیس عضو آن شناخته شده اند هدف اصلی آنها آشنا ساختن اوشان است بوظائف حقیقی و زندگی نوین عصری و ترتیب منزل و بچه داری و غیره، روز بروز کار این موسسه در ترقی و حرکت و جنبش خوبی در زنها دیده میشود، ممکن است با پیشرفت و ترقی این موسسه شعبات آن در شهرهای دیگر افغانستان نیز دائر گردد و خانم های افغانی فعالتر و عملاً بساحه حیات داخل گردیده رول های خوبی را بیازند .

ط - موسسه روز نئون (حمایت اطفال) : تاسیس موسسه جهت حمایت اطفال افغانی در

افغانستان از زمان سلطنت امیر حبیب الله خان شهید که بنام (یتیم خانه) یاد میشود روی کار گردیده است . مگر در عصر امانی که موسسه مذکور بر طرف گردیده بود - دوباره در زمان سلطنت اعلیحضرت نا در شاه شهید این موسسه به نام (دارالایتام) افتتاح و یک عده اطفال بی بضاعت و یتیم را که از طرف حکومت تامین حیات اوشان میشد ، در موسسه مذکور جمع

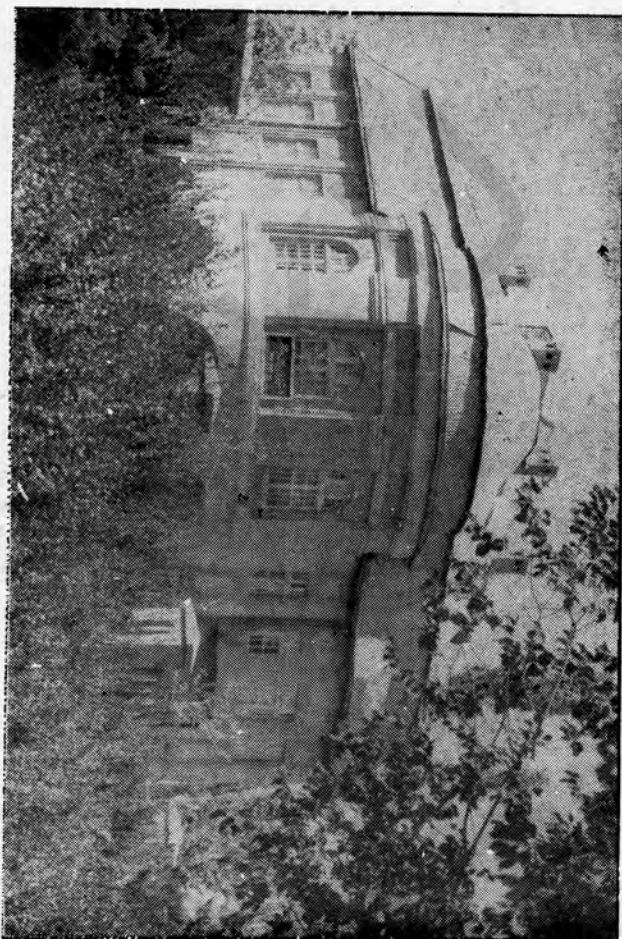
اطفال مشمولین وود کتون ر کود کستان (در اننای فریح به سپورت نشویق میگردند .

از مایه جتن اطفال در کابین

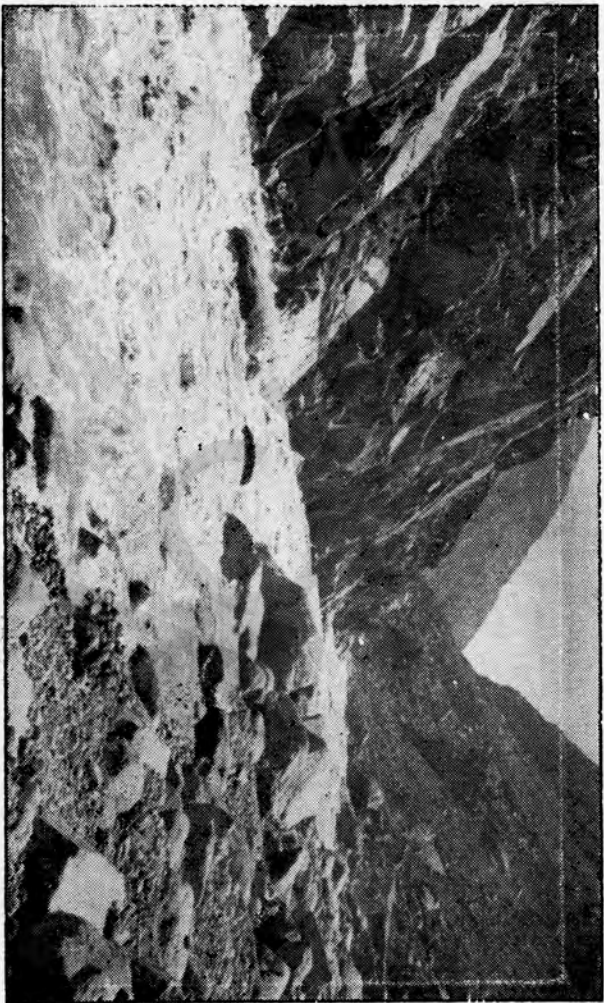
منظره داخلی موزیم درنوی کابل

عمارت بانک ویراوجی در نوی گاہیل

پك همه ازسرك تنكي ابريشو (مربوط ولايت كابل)

درزئی کابل در حصہ سرزویی (مرزبوت ولایت کابل)

مجله جغرافیائی و تاریخی افغانستان، شماره ۱، زمستان ۱۳۴۷

و علاوټا به تعلیم و تربیه او شان در داخل موسسه مېېر داختمد . چون به مقتضای وقت که باید موسسه مذکور يك صورت عصري را بخود ميگرفت در جوزای ۱۳۲۷ حکومت متبوع ماموسسه مذکور را بنام ریاست (روزنتون) افتتاح و شعبات داخلی آن را وسعت کافی بخشید. علاوټا به جمع آوری اعانه هم داخل اقدامات گردیدند که در حال حاضر بواسطه کم بضاعتی خود ریاست روزنتون در نظر دارد تا طلبای معارف و اطفالی را که مشکوک مرض سل و غیره مېباشند تحت تدابری و مراقبت گرفته برای مساعدت و کمک به اطفال غریب و بی بضاعت توسط ریاست بلدیة شهر يك اندازه پول را تخصیص داده اند تا ریاست بلدیة بتواند ازان اطفال در موسم سرما دستگیری و علاوټا در نظر دارند تا برای اطفالی که در کود کستان تحت تربیه گرفته شده اند ما کولات - ملبوسات - اسباب بازی و تعلیمات ابتدائی؛ کنندر گارتن (باغچه های مخصوص اطفال) رانهیه نموده برای یرویان تورییم ها بستره و سامان تربوی و صحنی و غیره را آماده گردانده و هم بعد از تهیه این همه لوازمات در مرکز ریاست روزنتون در نظر دارد در صورت داشتن سرمایه کافی در شهر های دیگر افغانستان نیز تاسیس همچو موسسه ها شروع شود تا اطفال امروز وطن را بتوانند مردان قوی فردا بار آورد .

ی - موسسه خبریه کود کستان (درو کستون) ؛ اگرچه موسسه کود کستان جز موسسه

حمایه اطفال (روزنتون) مېباشد مگر بواسطه که فعلا در مرکز سلطنت موسسه کود کستان افتتاح گردیده يك عده اطفال را که سن شان بین دو و نیم و هفت سال مېباشد در موسسه زیر تربیه گرفته یرو گرام داخله آن جدا گانه است مگر برای مزید معلومات ابنای و طمن و دوستداران نوع بشر تنها به تحریر و توضیح مرام موسسه مذکور اکتفا نموده ذیلا مینگاریم . مرام و مقصد کود کستان :

- ۱ - آماده ساختن اطفال برای حیات متحد و اجتماعی .
- ۲ - تزریق یرنسیپ های اخلاقی و فرما نبرداری و صحنی به اطفال .
- ۳ - مساعد نمودن تدریجی دماغ و مغز اطفال برای تعلیم و تربیه .
- ۴ - موقع دادن برای غریبی و کار بامادران بی بضاعت و دارای اطفال متعدد در صورتیکه خاطرشان از طرف اطفال شان جمع و آسوده میگردد .
- ۵ - کنترول اساسی صحنی طبقه اطفال که افراد آتیه فعال جامعه محسوب خواهند شد .
- ۶ - فهماندن و طریقه نشاندادن به مادران طرز تربیه اطفال شان .
- ۷ - تهیه نمودن استراحت و آفتاب و فرحت برای اطفالی که مجبوراً در يك محیط و فضای حزن آوری امرار حیات نمایند .

این بود مرام و مقصد موسسه که به اساس آن ما مورین کبود کستان سعی دارند اولاد این خاک مقدس را تربیه نموده به آرامی و سعادت آتی شان توجه نمایند .
ک - موسسات صحی کابل : مرکز عمده موسسات صحی وزارت صحیه است که برای

اداره صحی مملکت داخل فعالیت و موسسات عمده صحی از قبیل شفاخانه های بزرگ مر دانه و زنانه ، معاینه خانه ها در هر گوشه و کنار شهر ، سناتوریم مردانه و زنانه ، باکترولوژی ، فاکولته طب ، مکاتب مسلکی - دوا سازی - بیطاری - پرستاری (این قسمت ها از حیث ادار ، به یوهنتون مربوط است) دندان سازی های مردانه و زنانه مجانی و غیر ، مجانی دواخانه های بزرگ دولتی ، دیپوهای ادویه و دواخانه های شخصی در کابل است . برای اداره صحت اهالی وزارت صحیه دائما به نشر مضامین صحی در مجله ماهانه که از دائره نشریات این وزارت بنام (روغتیا پیام ندرستی) نشر و توزیع میگردد خدمت قابل قدر و علاوتاً به ضی رسائل غیر موقوفه نیز عندالاجاب چاپ و نشر میگردد . کنفرانسهای صحی ، کنترول و اخذ تدا بیر صحی که بیک هیئت دو کتوران و متخصصین ماهر متعلق است ، دائماً در خود وزارت اجتماع نموده پیشنهادات خود را بوزارت صحیه تقدیم و تداوی برای اشخاص غریب و بی بضاعت در شفاخانه ها مجانی بوده و دارندگان فیس معین می پردازند علاوه معاینه خانه های بلدی در شهر تماماً مجانی معاینه میکنند و دوا میدهند .

ل - مرستون (دارالساکین) : مرستون موسسه خیریه ایست که در سال ۱۳۲۵ وزارت

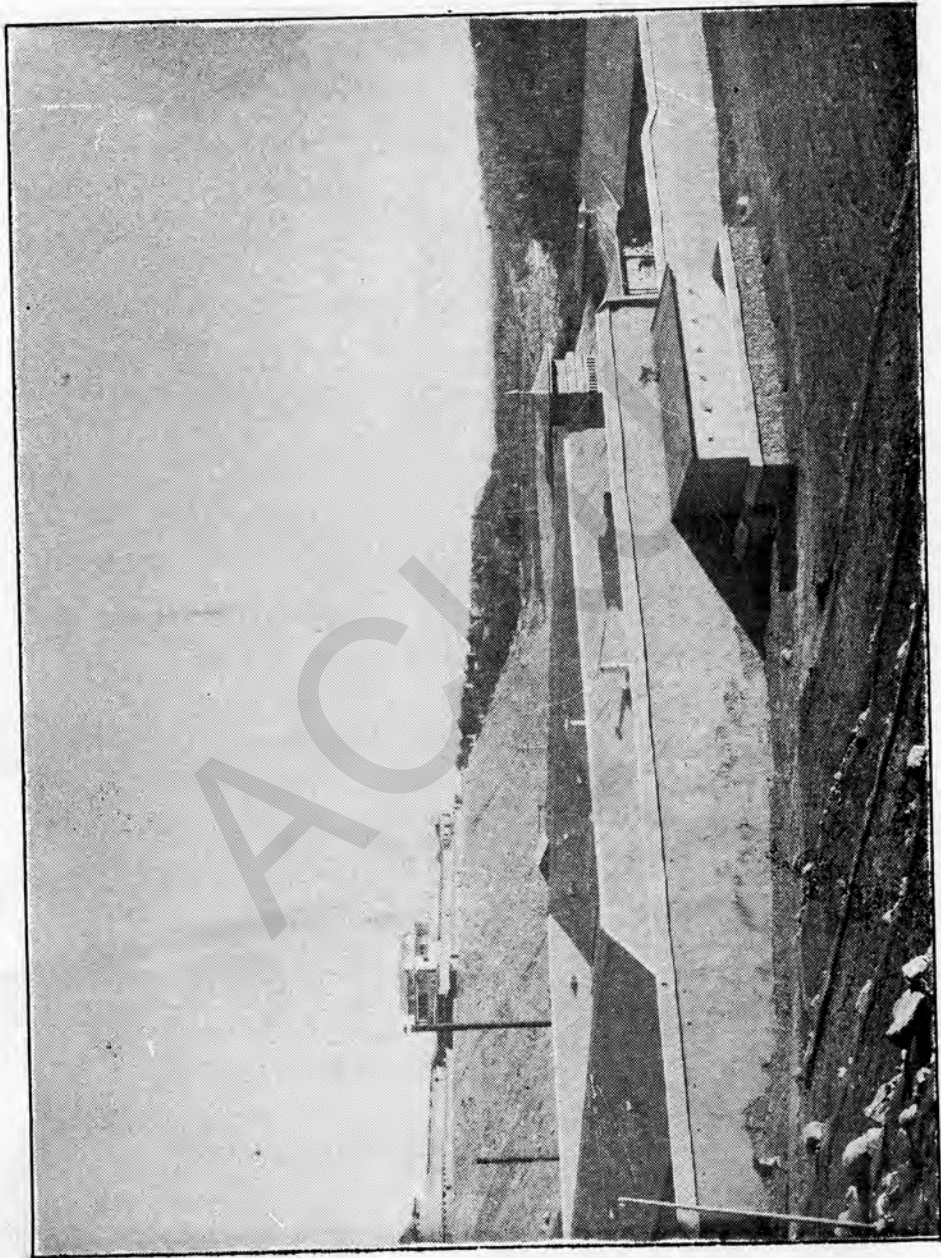
اقتصاد ملی بتاسیس آن داخل اقدامات شده و پس از آنکه پروژه آن مراتب قانونی یعنی تصویب مجلس وزراء و پارلمان مملکت را حاصل نمود بلافاصله دایر گردیده و اینک يك تعداد معتنابه مساکین و اشخاص قابل حمایه را اعاشه و در حین حال تربیه مینماید . مشولین این موسسه عموماً از دورسته اشخاص متشکل میباشد یکی آنهایی که فشار حیاتی و محیطی اوشان را فقیر و پینوا ساخته و قادر به تامین وسایل زندگی خود نمیشوند . دوم گداگرهای که گدائی را پیشه پر منفعتی برای خود یافته و از راه فروش کرامت و آبروی خود و جامعه زندگی میکنند . جنبه اول بعد از تحقیقات لازمه داخل مرستون و جنبه دوم توسط پولیس و موظفین موسسه جمع آوری گردیده داخل موسسه و با بضامات اصولی که دوباره گداگری نکنند از موسسه خارج میگردند . بینوایان و مستحقین که در این موسسه پذیرفته میشوند به حیث عضو عاطل و تنبلی اوقات خود را بسر نبرده هر فرد از زن و مرد یا طفل فراخور حال و استعداد توانائی شان بکار و داشته شده بجز معلولین و همیوین که عجالاً هیچ کباری از آنها گرفته نمیشود دیگر هیچ فرد بیکار موجود نمیشود ، و اجرا آت همه این موسسه عبارت است از شعبات مستقلی از قبیل خیاطی -

باغ وهما رت بیکرامی (کابل)

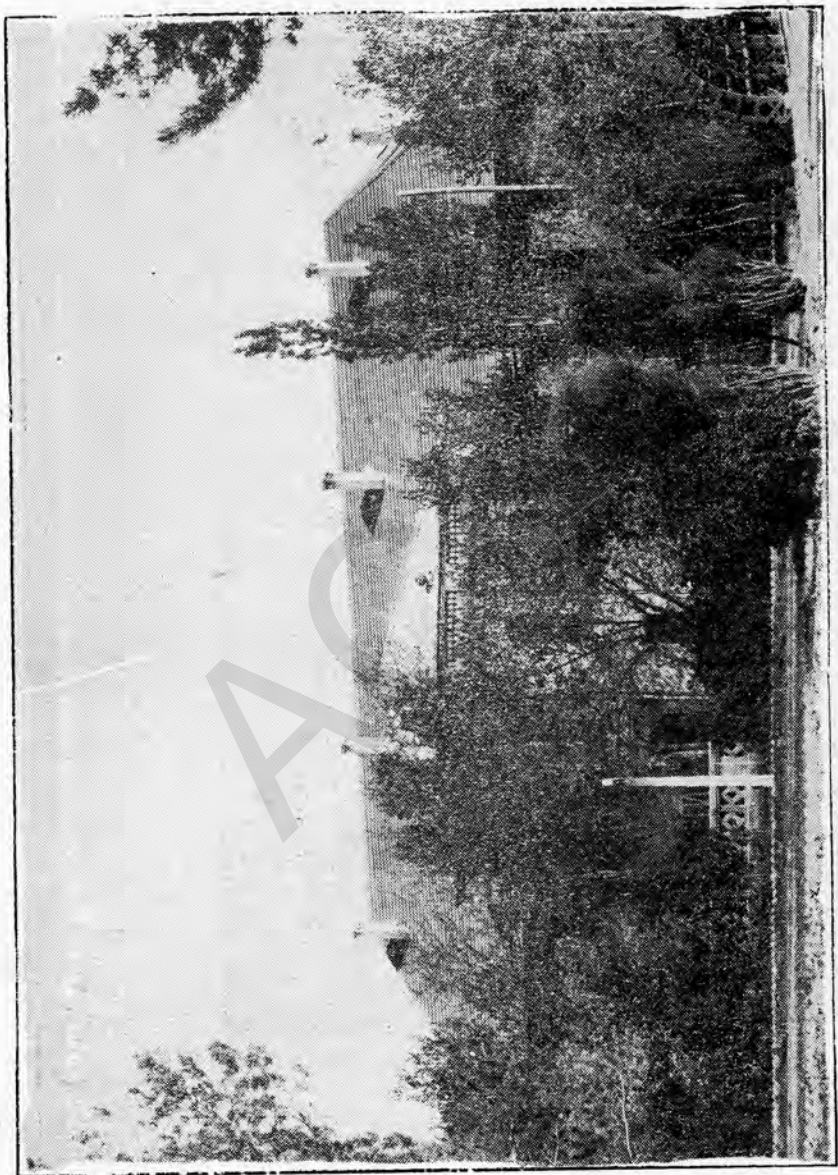
منار چکری کابل که یکی از آثار مشهور تاریخی است

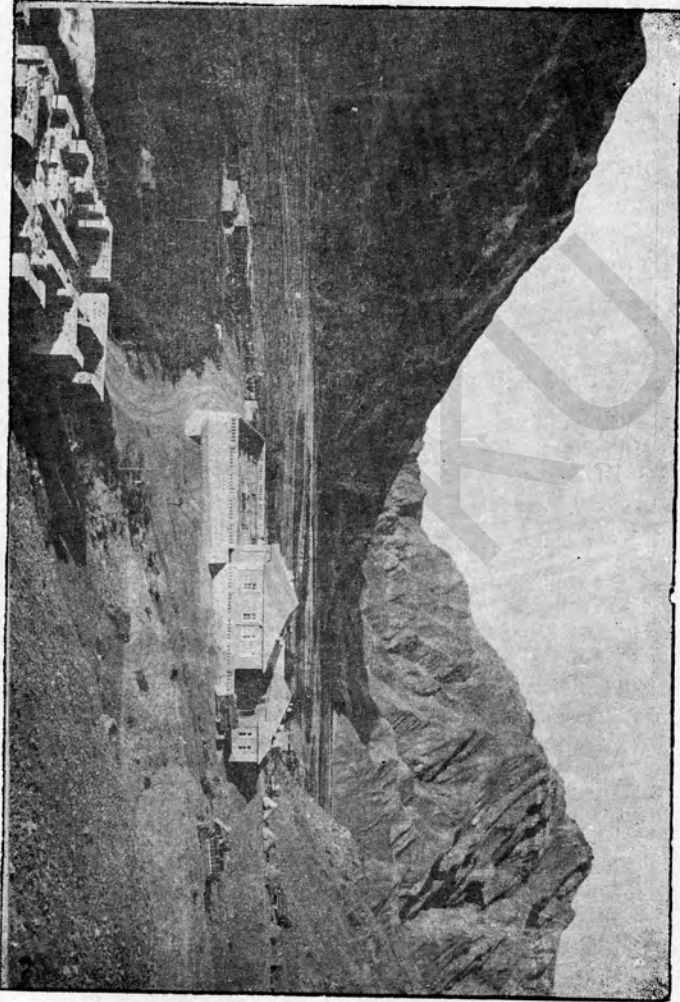
قائمة نفاذ عمل السراج

منظره بهار در غورزیند

یکی از عمارات دولتی در نئی کابل

هونل دو آب

نچاری - بوت دوزی - کبل کاری . . اطفال خورد سال که سن شان بین ۶ - ۷ باشد داخل موسسه کودکستان و بالاتراز آنها قسماً درصنوف داخلی موسسه تحت تعلیم و قسماً داخل مکاتب ابتدائی بلدی گردیده اند . عمارت مرستون که فعلاً به قاعه حشمت خان (انتهای جنوب غربی علاقه بلدیہ کابل) برده بهمارت میدید که در سپین کلی (افشار) (در ۵ کیلو متری غرب کابل) واقع و دارای پنجصد جریب زمین یک احاطه بزرگ میباشد نقل مکان و بر علاوه ۱۰۰۰ جریب از زمین های نوآباد ریزه کوهستان (تملق بهکومتی کلان شمالی) را که حکومت به موسسه مذکور تبرع نموده و موسسه زمین مذکور را تحت استفاده گرفته است ، در نظر دارد در بعضی از ولایات بزرگ افغانستان هم اراضی خرید آری و شعبات خود را در آنجاها قایم گرداند .

مامورین داخلی مرستون موظفند امور ارتزاقی - ملبوسات - ظروف - تنظیمات - محر وقات - صحی - حمل و نقل - سیورت - مغایراتی - تنویر وغیره خدمات مساکین را تحت نقتیش قرار داده به آرامی و راحت آنها بکوشد .

موسسه هلال احمر افغانی : این موسسه خیریه بتاريخ اسد ۱۳۲۵ تاسیس و بوزارت

جلیله داخله مربوط بوده سرمایه آن که از طریق نوع دوستی بطور اعانه و تبرع جمع آوری گردیده است از بدو تاسیس خود تا حال از معاونت های لازمه برای مصیبت زده گان داخلی و خارجی خودداری نکرده مساعدت ها و کمک های شایانی را حسب توان خود نموده است .
ن - کابل مرکز اقتصادی افغانستان ، مرکز اقتصادی کشور افغانستان نیز کابل و رتوس

عمده موسسات اقتصادی درین شهر میباشد . وزارت اقتصاد ملی که رهبر جمیع شقوق اقتصادی ملت است طوریکه با پلانهای بزرگ در ترقی و تنمیه بنیه اقتصادی مملکت آغاز بکار نموده اند ، در قائم کردن ارتباط اقتصادی ، تجارتی ، یافتن بازار برای فروش امته افغانی در دنیای خارج ، جستجوی منافع خوب و ارزان برای احتیاجات داخلی ، رهنمای تجارت و موسسات تجارتی کشور ، تاسیس موسسات صنعتی بالخاصه صناعی که بر مواد زراعتی تکیه دارند نیز توجه و فعلاً در کابل دو بانک عمده یکی را بانک افغانستان و دیگری را بانک ملی میا مند نیز در اثر رهنمایی وزارت اقتصاد ملی بوجود آمده بانک افغانستان بانک مرکزی مملکت و امتیاز چاپ نوت را دارا بود سیاست پولی مملکت در زیر نظر دولت به بانک مذکور سپرده شده است تا در انتظام نرخ و جریان بازار پول خرید و فروش اسعار خارجه مشمول بوده در کنترول اسعار خارجه نیز بنا بر مکلفیتی که دارد پیوسته مصرف و کوشش و فعالیت است که روز بروز وضعیت آن خوب و خو بتر شده میرود و علاوه تا وظیفه خزانه داری دولت

راهم عهده دار است. بانک ملی که نخستین بانک مملکت از روی تاسیس است در ساحت مسائل بانکی و تجارت و صنعت رول بزرگی دارد. فعلاً هر دو بانک (بانک افغانستان، بانک ملی) در دو عمارت معظمی جوار هم قرار دارد. شعبات بانک ملی در مراکز مهمه تجارتي مانند لندن - نیویارک - هند و غیره جاها موجود و دائره فعالیت آن روز بروز در نوسه است علاوه بر بانکهای مذکور تاسیس کسه عمرانی در کابل (که ما آنرا بانک تعمیراتی هم نامیده می توانیم) در سال ۱۳۲۶ روی کار آمده است، که سرمایه ۳۰ ملیون افغانی داخل فعالیت و تاحال در همراعات مملکت در رفع احتیاج اهالی بی خانمان کمک موثری بعمل آورده است و همینکه کسه مذکور به سیر تحول خود را پیموده معاملات قرضه او در حدود (۵۰) ملیون افغانی برسد اسم (بانک رهنی) را بخود خواهد گرفت.

س - سپورت در کابل : سپورت و بازیها در کابل دو قسم است یکی سپورت های محلی

و قدیمی و دیگری سپورتهای بین المللی - سپورت ها و بازیهای قدیمی و عهده عبارت از پهلوانی چوب بازی - میربده کان می باشد. در پهلوانی باید پهلوان بدن خود را قوی گردانیده چلهای مخصوص این فن را با زور و توان بدنی یکی کرده خود را برای مسابقه ها مهیا گرداند. این سپورت در کابل مخصوصاً علاقه مند و تماشاچی زیادی دارد و همه ساله مخصوصاً در ایام جشن استقلال مسابقه کننده گان صحنه های نمایش را ترتیب میدهند که گاهی این مسابقه ها بین پهلوانان افغانی و پهلوانان خارجی هم صورت میگیرد.

چوب بازی يك سپورت قدیمی است که در آن با چوب شمشیر مانند و سپر چرمی بازی میکنند مقصد آن مهارت پیدا کردن در شمشیر بازی است.

میربده کان یک بازی بسیار خوب و موجه و سیورتی است که بنظر متخصصین سپورت بر فوتبال و والیبال و غیره رجحان دارد، اساس این بازی اینست: دو کپتان بازی از بین بازی کنندگان بده ها (بازتیر) را انتخاب میکنند. صورت انتخاب بسیار دلچسپ است بازی کنندگان جوهره جوهره در نزد میر (کپتان) بازی بانام های استعار از قبیل زمین، آسمان، سبزه و درخت، ط - لا و نقره - شمشیر و خنجر - و غیره حاضر شده بعد از تکرار جمله های فار مولی مخصوص از میرها پرسش انتخاب میکنند - میرها بنوبت يك را انتخاب و بدین صورت بده ها تعیین میگردد که بعد از تعیین بده ها بازی آغاز و بازی بدست یکطرف بواسطه تر خشکی یا شیرو خطی که چانس بان میدهد شروع میشود این بازی با توپ شبیه توپ کرکت (که اکثراً چکن دوزی میباشد) و دنده شروع میشود دنده بدست بازی کنندگان است که هر عضو به نوبت به تعداد همین دنده را گرفته و توپ را که توپ دهنده گان می اندازند میزنند اعضای توپ دهندگان

از مناظر جشن استقلال

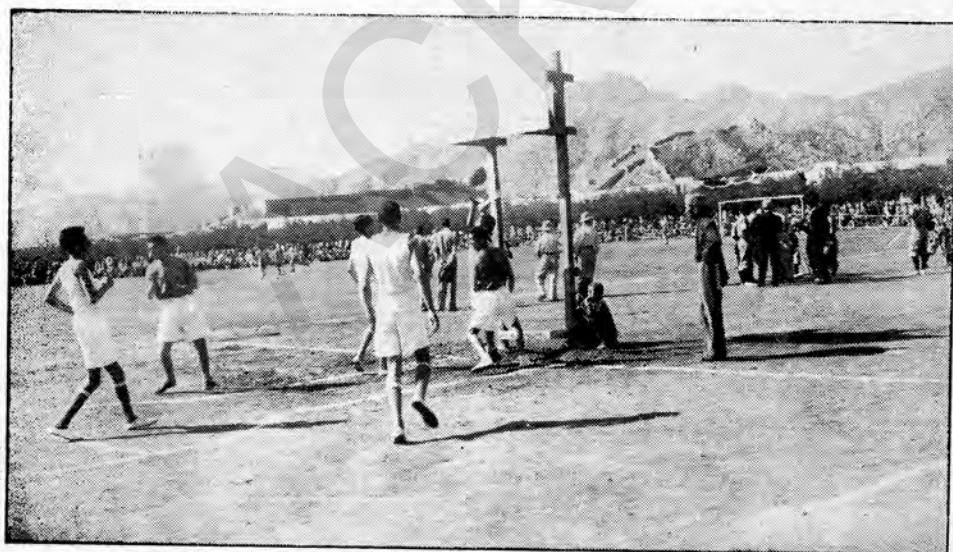
ذات اشرف همایونی [سلام] عسکر شاهانه را بروز جشن استقلال قبول میفرمایند

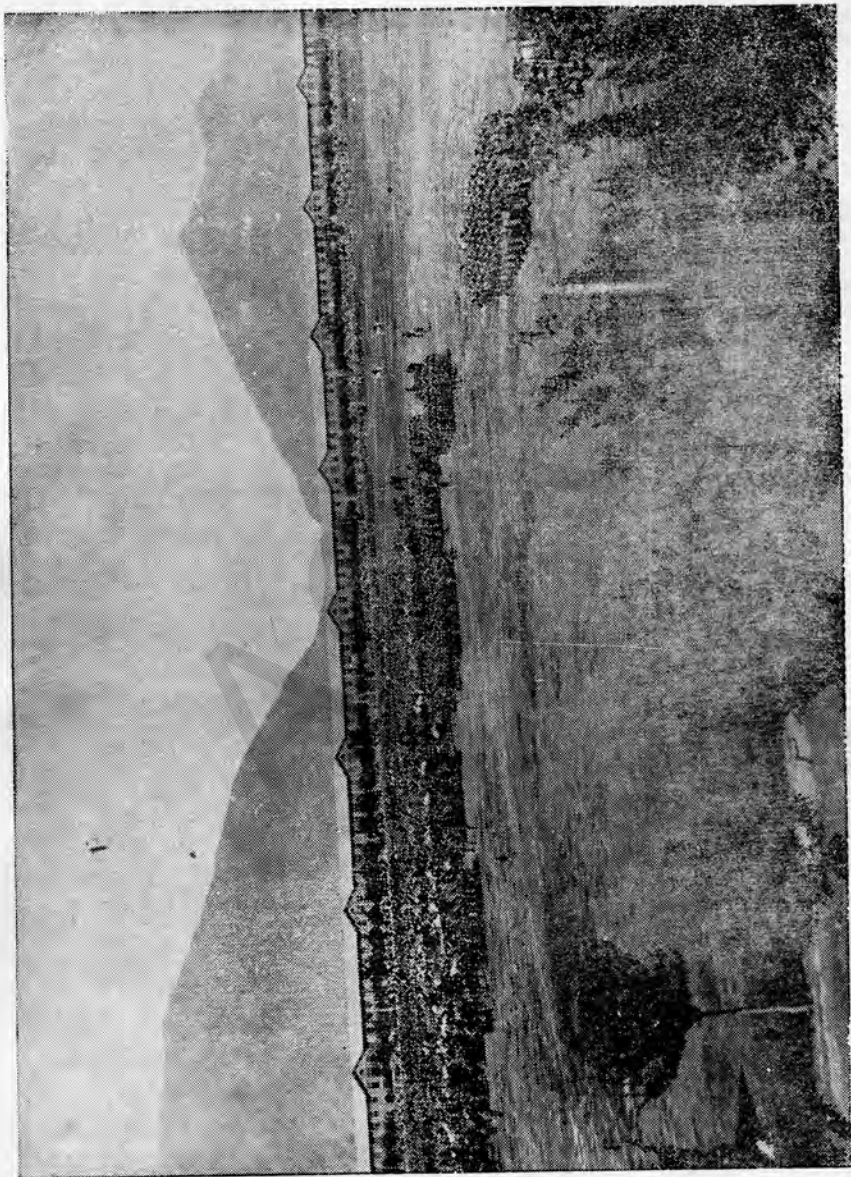
ذات [مقام] همایونی [سلام] عسکر شاهانه را بروز جشن استقلال قبول می فرمایند

ذات شاهانه به روح محصل استقلال افغانستان رسم احترام را بجا می آورند

از مناظر سپورت به روز های جشن استقلال

رسم کدشت عسکری به روز جشن استقلال

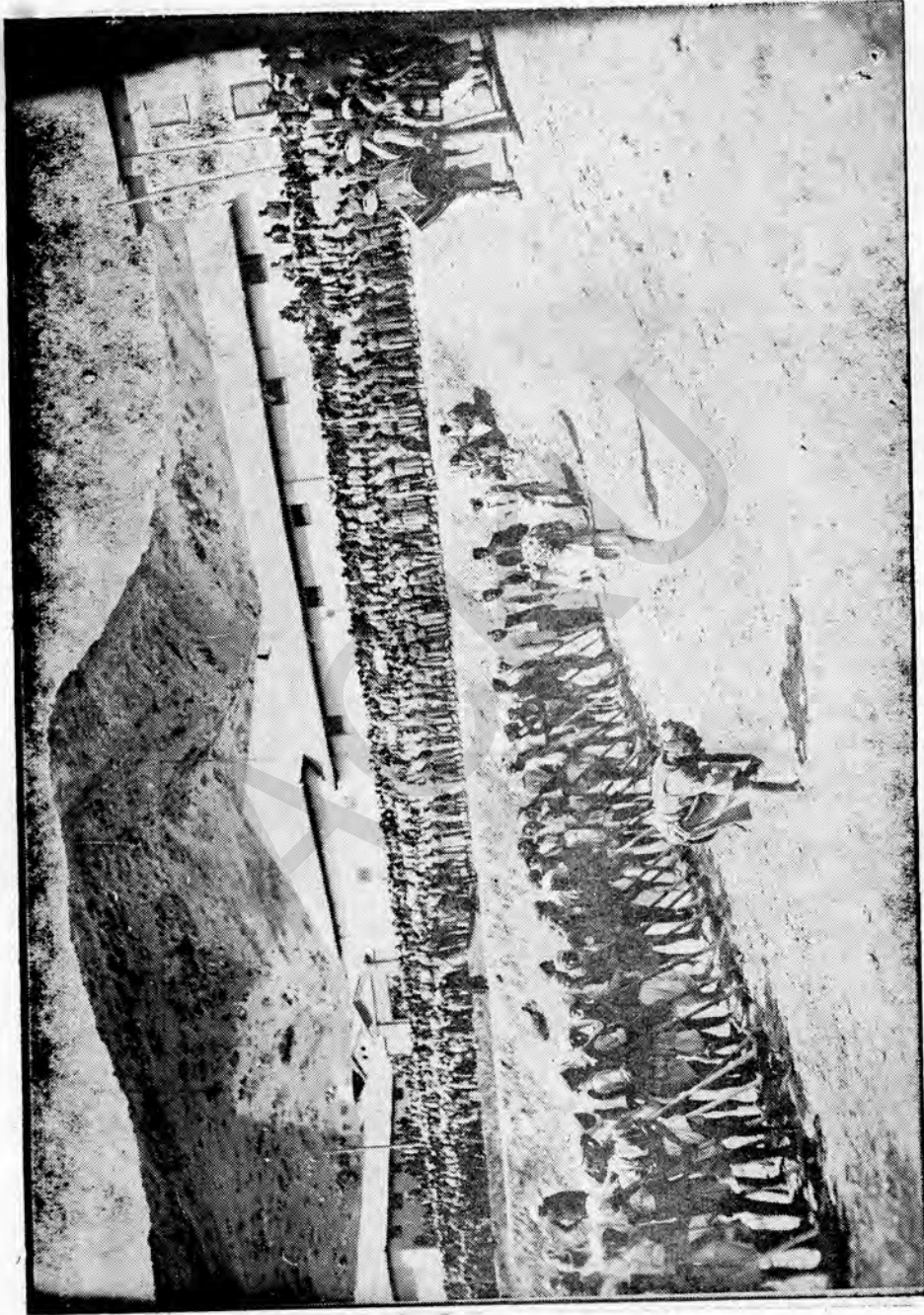

باز منامار جشن استقلال در کابل (فج جنگی)

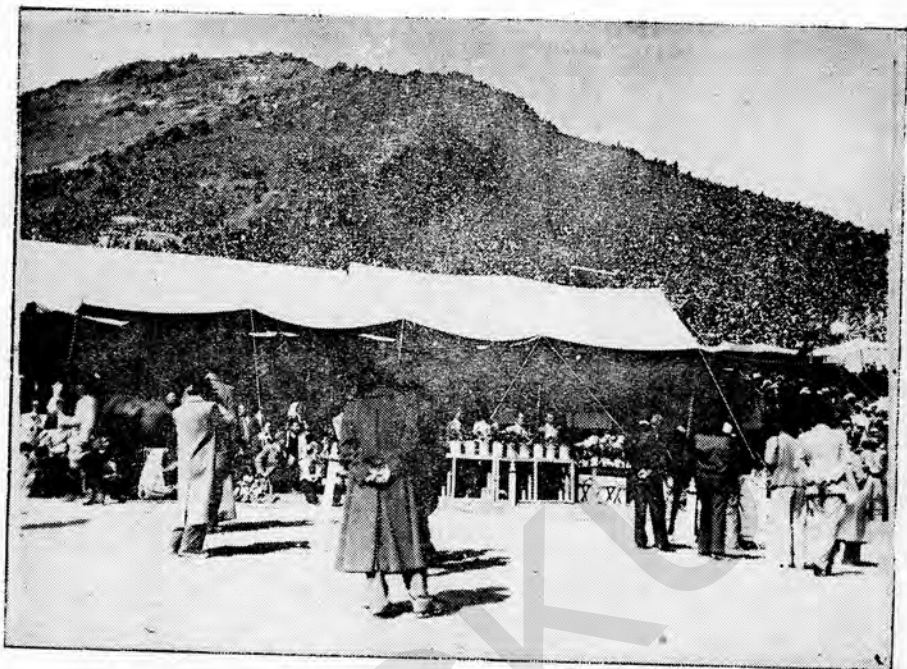

يك حبه عمارت نندارتون به روزهای جشن در کابل

از منظر میله فله کنی

جمعیتی از دهانین بروز میله فله کنی از نظار شریف آوری والا حضرت غازی اصدرا اعظم را میبرد

از مناظر قندهار کشی (نمایش حیوانات)

از مناظر قندهار کشی (نمایش - حیوانات)

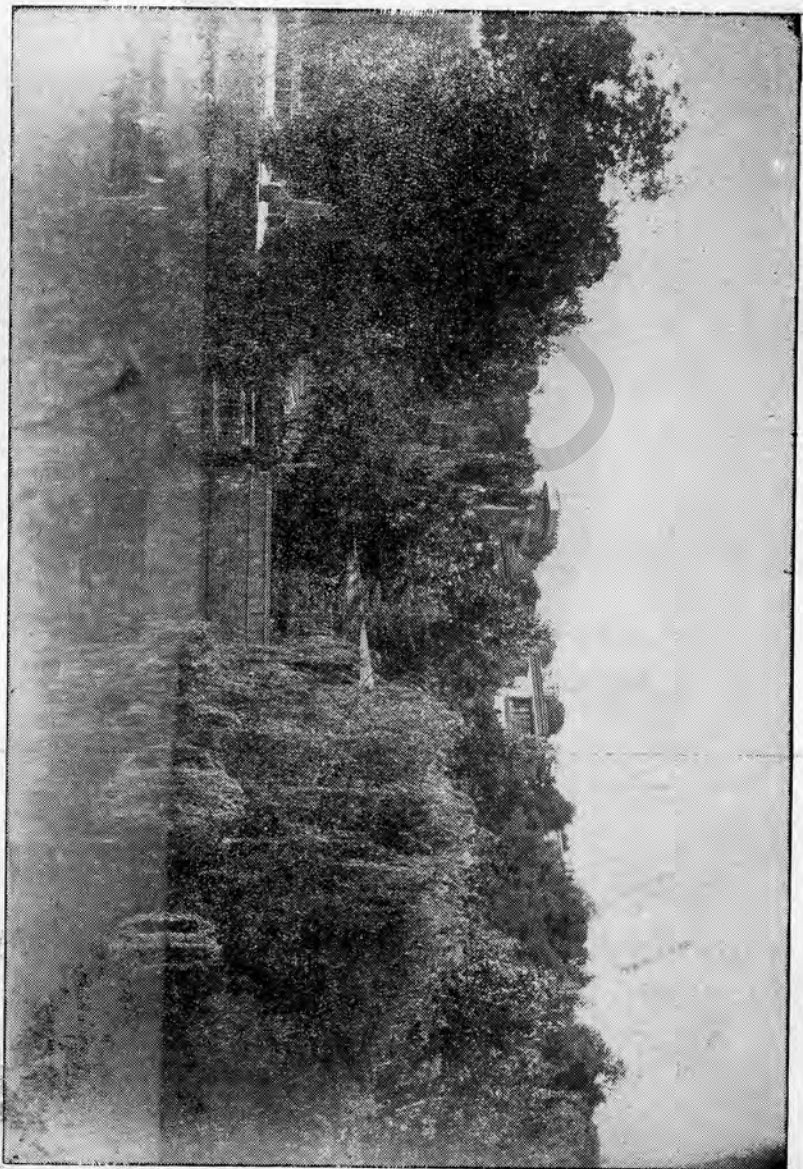

والا حضرت غازی صدر اعظم در اطراف اهدیت زراعت و نهال شانی
به بناغلی والی کابل هدایات لازمه اعطا می فرمایند.

والا حضرت غازی صدر اعظم بیانیة بناغلی والی کابل را بروز میله قلبه کشی استماع می فرمایند

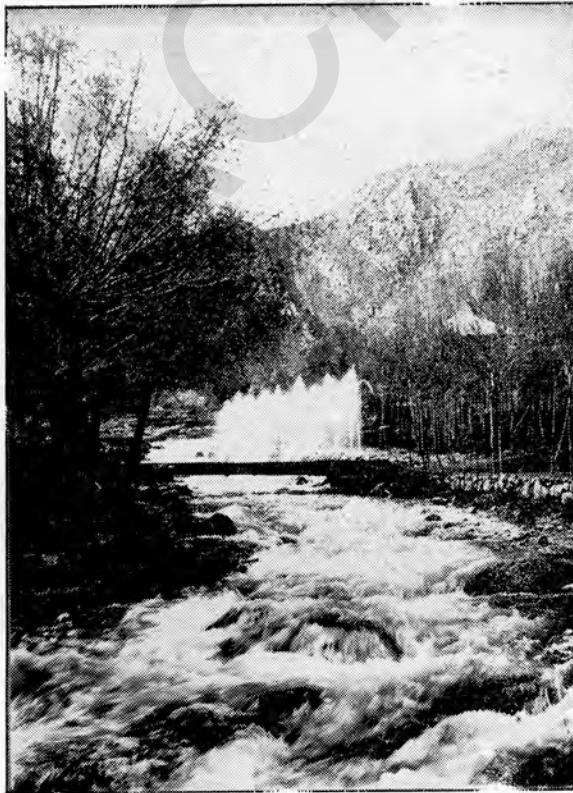
از مناظر بهمان

حوض آب و منظره خوشنمای صیبه شاهی (در بهمان)

صیقلیه یغمان

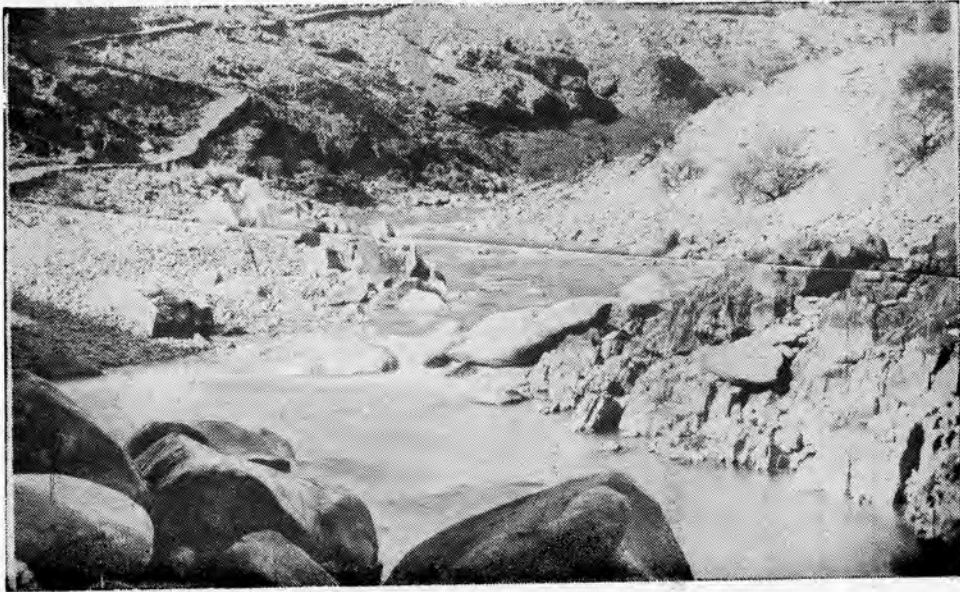
باغ والاحسرت سردار احمد شاه خان وزیر دربار (در یغمان)

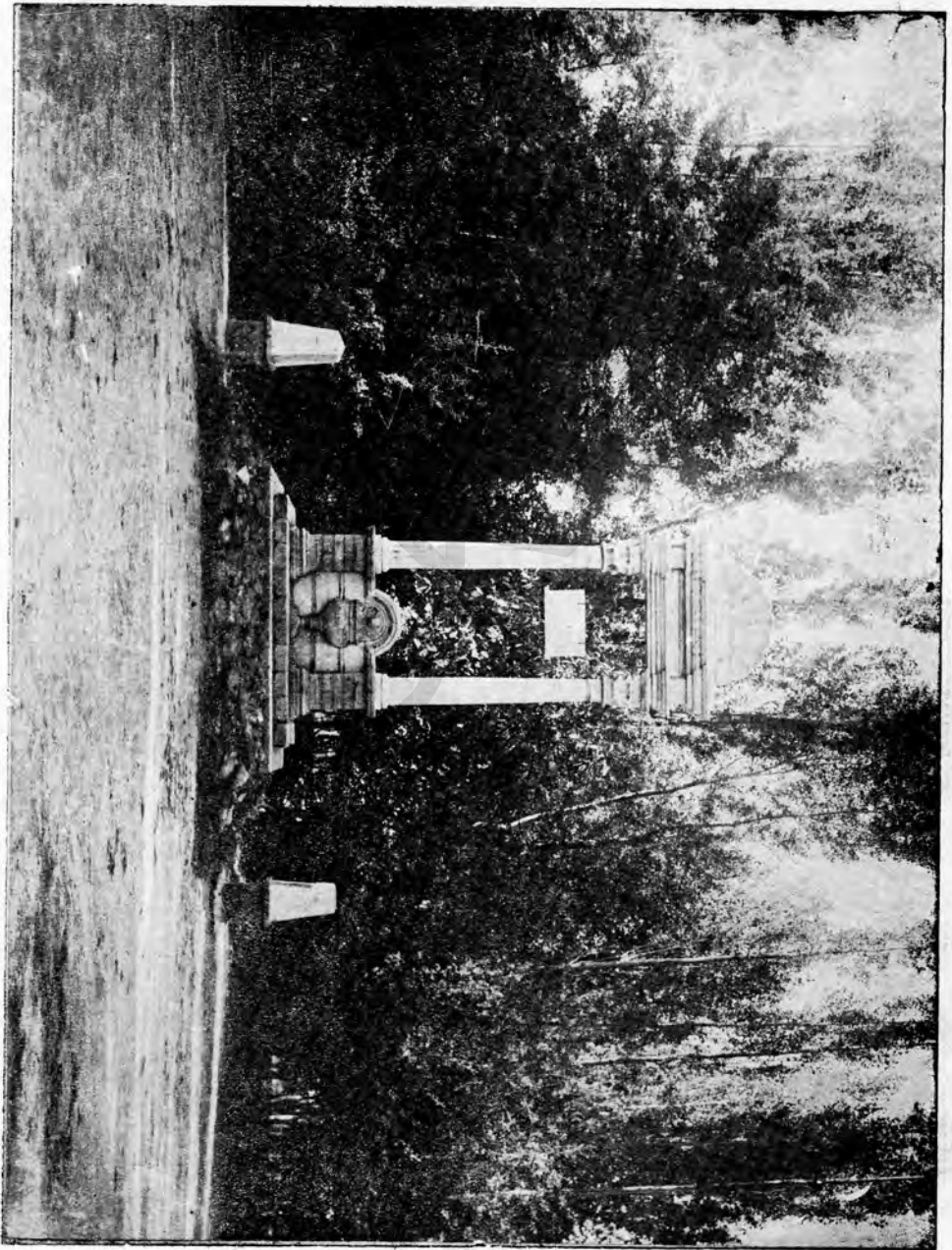
بنگي از عمارات شخصي (در پنهان)

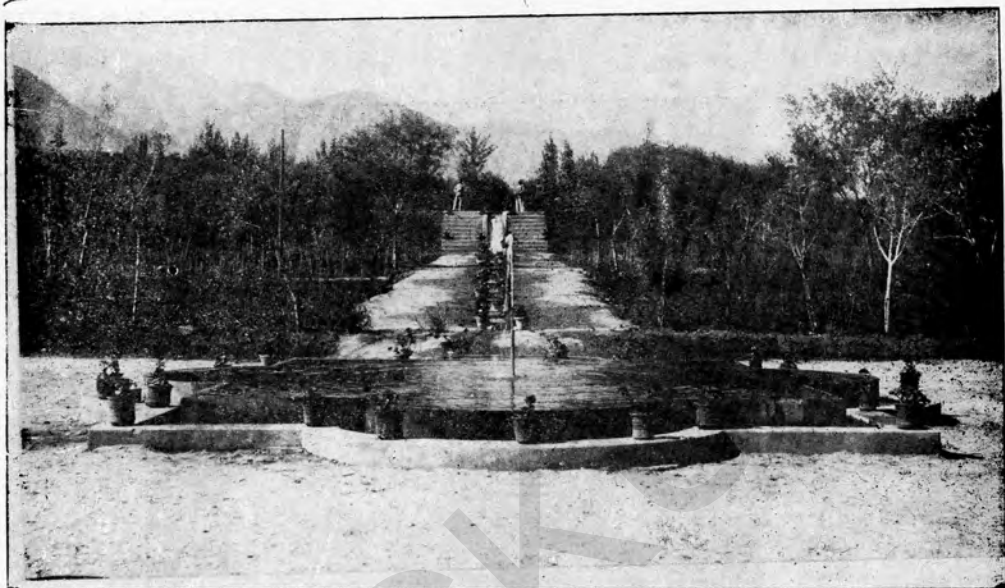
کافی مہتاب در صیفیہ پغمان

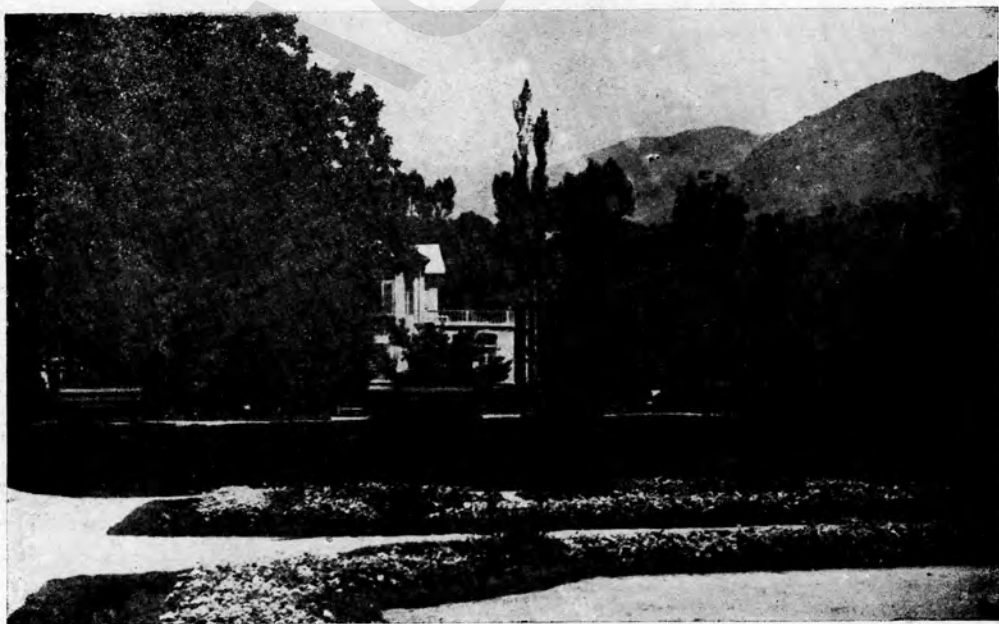
ار مناظر طبیعی پغمان

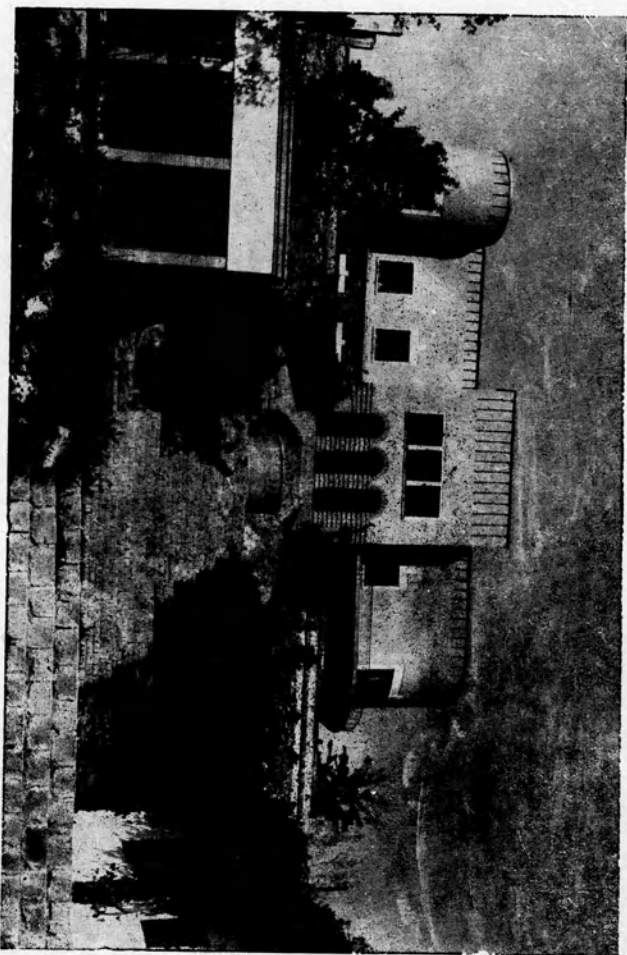
از مناظر صفايه يقينان (سياهي آهنيام)

باغ شاهی در ینمان

یک حصه از باغ عمومی ینمان

معارف و يك حصه باغ ششمي و الا-حضرت فاضل صدر اعظم در گل باغ

در سر تا سر میدان نظریه اهمیت جایها تقسیم اندو کارشان اینست که توپ را از هوا بگیرند و حریفانیکه مطابق قانون بازی بعد از توپ زدن مجبوراند تا آن سر میدان رفته و باز گردند تا حق دو باره توپ زدن را پیدا کنند نگذارند با توپ قبل از رسیدن بمحل مخصوص بزنند هر گاه یکی از اعضای توپ دهنده با توپ حریف را در حالیکه بمحل مخصوص خود رسیده بسکوبد سایر اعضای او مجبورند خود را بدوطرف میدان بمحلهای مخصوص برسانند تا از طرف مقابل با توپ کوبیده نگردند که دوباره رون بازی را از دست ندهند .

فعالیت و ماهریت بازی کنندگان حقیقتاً دلچسپ و قابل تماشا است .

سیورتهای بین المللی مانند ، ادمانهای انفرادی و انلتیک بالنخاصه در مسکاتب خوب رواج دارد . وزارت معارف باناسیس مکتب سیورت و تربیه معلمین سیورت و توسعه و نشر آن میکوشد از بازیهای خارج خانه فت بال - وایبال - تینس - هیند بال - باسکتبال - هاکی - کرکت و از بازیهای داخل خانه - بیکنگ یا تنگ - بلیارد - خوب مروج است مسابقه ها و تورنمنت های زیادی هر ساله صورت میگردد .

برای تعمیم و رواج سیورت بصورت اصولی و بین المللی در وزارت معارف ریاست سیورت و درصدا رت عظمی ریاست المپیک موجود است که در انتظام و پروگرام سیورت مصروف میباشد از بازیها و مشغولیتهای تفریحی - شطرنج - نرد بازی - قطعه بازی (با انواع بازیهای آن) کرم خورد و غیره معمول است ، شطرنج مخصوصاً طرف توجه زیاد اهالی و سالانه تورنمنت آن آغاز گردیده تمام شطرنج بازان کشور دعوت میشوند در قطعه بازی مخصوصاً برج مسابقه های بسیار و خصوصی دارد .

ع - جشن ها و اعیاد در کابل ، او لین روز سال شمسی میله فولبه کشی رسماً از طرف بلدیة شهر ریاست زراعت گرفته میشود این جشن عموماً در دامنه صکوه علی آباد (مشهور به دامنه سخی) دائرو مراسم آن عموماً از طرف صدر اعظم مملکت افتتاح میگردد بعد از نهال شانی و خطابه هانمایش حیوانات بعمل آمده سپس به انواع بازیهای ملی ، تفریحی و اتن های رداخته روز را بخوشی و ساعت تیری ها میگذرانند .

جشن استقلال که به مناسبت تحصیل استقلال کشور صورت میگردد هر سال در مرکز کابل مراسم و ترتیبات مخصوص دارد روز ۶ جوزا روز رسمی و تاریخی آن در هفته اول ماه سنبله هفته جشن و سرور ملی آن قرارداد شده روز های جشن و هفته شادمانی پروگرام های خاصی دارد که قبلاً پروگرام آن از طرف اداره جشن نشر و شایم میگردد .

ملت افغان چون عموماً مسلمان است لذا در سال دو عید مذهبی دارند . عید رمضان که

پس از ماه مبارک رمضان سه روز میباشد و عید قربان از ۹ الی ۱۲ ذیحجه چاروز رخصتی عام و مراسم عید که بعد از ادای نماز مخصوص عید در نماز گاه بزرگ آن ادا میشود آغاز میگردد ۱۲ ربیع الاول مولود حضرت رسول اکرم (ص) و رخصتی عام میباشد .

مبله جبه که از جمله ساعت تیرپها و جشن های ملی است در جمعه های ماه حوت که زمستان در شرف سپری شدن میباشد و بوی بهار می آید دایر میگردد ، جایگاه این میله ها (دامنه سخی) دامنه کوه علی آباد است که این جشن ها باروز اول سال نو و میله قولبه کشی اختتام می یابد . جشن اطفال در ۷ جوزا گرفته میشود ۱۸ سنبله تأسیس شورای ملی و آزادی عمومی است در ۲۳ میزان جشن نجات وطن را ملت استقبال می نمایند .

ع - جایهای قابل دید : شهر کابل جایهای قابل دید و باغهای قشنگی دارد که بیشتر

ازین باغها مربوط موسسات دولتی میباشد اما جایهای قابل دید از نقطه نظر یک سیاح حوالی و اطراف شهر کهنه کابل است که با ذکر مهمترین آنها میپردازیم :

۱ - چهاردهی : چاردهی که آنرا میتوان یک باغ بزرگ نامید (شهرنوی کابل دران

زیر تعمیر کارته ۴ آن که فعلاً ساخته شده است) جایهای قابل دید و تفریح گاهای زیادی دارد که مانند کرایهای بسیار مشهور آن میپردازیم :

الف - باغ بابرشاه : باغ بابرشاه در گوشه شمال شرقی منطقه چهاردهی بفاصله دو میل

دور از شهر واقع بوده و یکی از باغهای تاریخی است . این باغ بر دامنه کوه شیر دروازه یعنی کوهی که قسمت جنوب و جنوب غرب شهر قدیمی را تشکیل داده است افتاده و بانی آن امیراطور بابر معروف و از شاهان بزرگ سلسله مغلیه هند است . بابرشاه شهر کابل را بسیار دوست داشت بواسطه که آب و هوای آن گوارای طبع ارواق شده بود به تعمیر این باغ پرداخته است علاقه مندی وی به کابل آنقدر زیاد بود که وقتیکه در آگره وفات کرد این سرزمین عزیز را از خاطر نکشید و وصیت کرد که جسد او را در کهنسار کابل در آغوش خاکسی که به آن از دل و جان محبت داشت بپارند ، همان بود که نابوت او را از هند به افغانستان نعل و در قسمت علیای باغ مذکور دفن کردند . در کابل آثار بابرشاه و اخلاف او بسیار دیده میشود که علاوه بر باغ بابرشاه باغ علم گنج امروز است (باغیکه ماشین خانه حربی در قسمت آن تعمیر گردید) که بابر آنرا بنام (جهان آرا) در ۹۲۵ ه طرح نموده بود . علاوه در سنگ کلانی که در حصه قلعه هزاره های کابل به کوه شیر دروازه متعلق بود در سنه ۹۱۴ ه یک تخت سنگی برای خود ساخته بر آن می نشست و نظرها را به تمام باغها بود تماشا میکرد . میگویند یک حوض سنگی بالای آن تخت ساخته و در آن فرد ذیل را که زاده طبع خود اوست حک کرده بود ، (نورو و نوبهار و بت دلربا خوشست بابر بعیش کوش که عالم دوباره نیست)

در سنه ۱۰۱۶ که جهانگیر اکبر جلال الدین برای تماشای کابل آمده بود برین تخت

سنگی حوض دیگری کهنه و در ترکیه گاه آن عبارت زبل را نقر نمود و تختگاه پادشاه بلاد هفت اقلیم نورالدین جهانگیر پادشاه بن جلال الدین اکبر شاه ، که حالا حوض سنگی آن تخت را در موزه کابل نقل داده اند اما خود سنگ با همان بزرگی خود که بعضی تخت هایون و بعضی تخت سفر میگفتند در یکی از شبهای ماه حمل ۱۳۰۸ هـ ش از کوه جدا شده در معبر عام افتاد . همچنین عمارت سابقه مسجد شاه دو شمشیره (رح) آباد کرده نصرالدین هایون بابر شاه بوده است . احاطه بالا حصار بایان را که شهر بالا حصار را تشکیل میداد و انگلیس ها آنرا مسمار نموده اند در سنه (۹۰۴) کامران میرزا ولد بابر شاه تعمیر کرده بود . باغیکه امروز دران سفارت شوروی سکنتی دارد در سنه ۱۰۱۶ بمقابل باغ جهان آرای بابر (باغ عالم گنج) جهانگیر نواسه او طرح کرده موسوم به (شهر آرا) کرده بود . وهم مسجد سنگی باغ بابر تعمیر کرده شهاب الدین شاه جهان است که در سنه ۱۰۵۶ آباد نموده است . در حال حاضر کافی فشننگ و حوض آب بازی آن که تازه احداث گردیده هرروزه در فصل بهار و تابستان برای قبول زائرین مفتوح است ، زیاده تر برزیبائی و فشننگی آن افزوده است .

ب - چهل ستون : چهلستون (۴میل بطرف جنوب غرب کابل) نیز از باغهای بسیار معرف و دارای عمارت فشننگ نظر فریبی است که روی تپه در حوالی قریه (اندکی) قرار گرفته و بردند چهاردهی ناظر میباشد. باغ فشننگ و منظره سرسبز با عمارت زیبا و راهای یرگل آن باعث تفریح روح است .

ج - گل باغ : از باغهای مشهور فریب کابل و ۷ میل از شهر کابل مسافه دارد جای بانزهت و خوش آب و هوا نیست رود کابل از بین آن عبور و بر فشننگی آن می افزاید. دارای اقسام میوه و انواع کس و جای های تفریح است .

د - باغ سیه سالار : بقدر تقریباً یک کیلو متر دورتر از گل باغ قسمت شرقی باغ سیه سالار با عمارت عصری فشننگ آن که بر فراز تپه بلندی آباد شده جلب نظر میکنند که این باغ نیز از باغهای مهم و قابل دید کابل است چه از حیث منظره و چه از حیث گل و درخت و سبزه .

ه - قصر بزرگ نوی کابل : از عمارات بسیار عالی شان کابل که در وسط باغی بهمان خوبی واقع شده قصر بزرگ مخصوص وزارتخانه ها و ۵ میل دور از شهر قدیم است این قصر بزرگ عالی شان که بطرز متینی ساخته شده در تمام کابل نظیر ندارد . باغ آن از هر حیث یک باغ عصری و فشننگ و قابل تماشا است .

د کابل کالنه

و - تپه تاج بخش : در عقب فصر بزرگ بفاصله قریباً وکیلو متر روی تپه باندی که تپه تاجبخش گفته میشود یکی از فصر های دولتی قرار دارد که فشنگی وزیبائی ، طراوت کلمهای آن جنباننده احساسات لطیف است .

(۲) - یغمان : صیفیه یغمان در ۲۷ کیلو متری غرب کابل به ارتفاع ۱۴۰۷۶ فوت از سطح بحرواقع شده است در حقیقت یکباغ بسیار فشننگ و بزرگ کابل است امتیاز باغها بواسطه فشنگی وزیبائی که هر گوشه آن فشنگی ودل فریبی خاصی داشته یک جای را بجای دیگر برتری میدهد دیده میشود . باغها وسایه باغها - نغمه سرائی مرغکان خوش الحان ، آبهای ، شفاف و خروشان جوی ها و چشمه سار ها بر روی سبزه های زمردین غلظیدن و با آهنگ مخصوص خود گوشها را نوازش و روح را بر ورش میدهد . دیدن و شنیدن آن حقیقتاً در فصل تابستان دلخواه و نظر ربا است ، خصوصاً تزئیناتی را که دست بشر بان افزوده است بر زیبائی و فشنگی آن افزوده است . تماشاچی وسیاح ناگزیر است که هنگام تماشای از آن تز هتگاه طبیعی استفاده کند . از جمله باغهای فشننگ و عالی یغمان این چند باغ بیشتر مهم و جالب توجه است .

الف - باغ شاهی یغمان ، در اطراف تپه باندی واقع است که در تمام مملکت بنا بر حسن سلیقه و انتظام عصری بودن آن ممتاز است . این باغ را اعلیحضرت هایونی بنوق و سلیقه مخصوص شاهانه شان ساخته اند که یکی از بهترین و فشنکترین باغهای این عصر بشمار میرود .

ب - باغ عمومی یغمان ، از باغ شاهی یغمان که بگذریم سر کی که مارا بطرف دره یغمان راه بلندی مینماید اولاً مارا بموضع نصب یادگار سپاهی گمنام معرفی و بعداً از طاق ظفر (که یادگار مظفریت اردوی افغان در حصول استقلال افغانستان تعمیر گردیده است) گذشته سر بلندی کمی را که بگذریم بطرف دست راست اولاً بهونل بهار و بعداً به مسجد جامع بزرگ می رسیم - که از این جا هر دوراه مقابل مارا بباغ عمومی یغمان که مهمترین و از بهترین تفرجگاه عمومی بوده و یکی از باغهای فشننگ و عصری افغانستان شمرده میشود رهنمائی مینماید . ترتیب و انتظام و مرتبه های آن با کردهای گل رنگا رنگ و درختان غلوی آلو بالو - فواره ها هوای لطیف عصرانه آن بامنظره فشننگ و زیبای خود نظر فریب و روح پرور است . کافی فشننگ (مهتاب) در انجام و عمارت سبزه در جلو آن ساعت های عصر و مخصوصاً شا مسگهان باغ عمومی یغمان کیف عجیبی را دارد .

ج - بالا باغ : این باغ نیز از گوشه های با انتظام و مرتب و منظر لگه شاهبست که اعلیحضرت پادشاه افغانستان در هنگام تابستان بعضاً ایام را در آنجا سپری مینمایند

د-باغ وزیر دربار، در درهٔ یغمان باغ والا حضرت وزیر دربار از جمله باغهای فشننگ با انتظام و مرتبیت که مانند سایر باغها دارای مرتبهٔ بلندی و بستی بوده در دو طرف رود یغمان که از خروشندهٔ آن رود خانه با سایه های سرد گوارا منظرهٔ کرد های گلپای رنگارنگ با بوی عطر آمیز آن و فواره های الماس گون دلکش و گیرنده است.

ه- قصر ستاره - در حوالی یغمان موسوم به بیک توت واقع و این قصر که در کمر کوه تعمیر

گردیده راهی که از یغمان به آنجا میرود از پیچ و خمهای شاعرانه میگردد که سیاح را خوش آیند و این قصر جایگاه خوبی است که مخصوصا فضای ساکن و خاموش اطراف آن باعث تقویة افکار و بویا وسطه که مشرف به منظره های سرسبز و شاداب - وادیها و دره های اطراف است احساسات لطیفهٔ انسانها را زنده و پرورش دهنده است.

علاوه برین جایهای مناظر و فرحت افزای که در فوق ذکر گردیده سرتاسر یغمان قابل دید و تفرجگاه خوبست سایه باغهای آن بالخاصه در هنگام سردی گوارای دارد. عمارات بیلا فراهالی خواه بشکل تعمیر روستائی و خواه بشکل عصری در بین جنگل های طبیعی مانند آلوبالو و کیلاس که مخصوصا وقت شکوفه منظره سحر انگیزی را بخود میگیرد با وضع شاعرانه و رومانیک از هر گوشهٔ سرمیکشد درختان توت و چارمنز در هر گوشه و کنار آن بکثرت دیده میشود.

۳ - سمت شمالی - سمت شمالی کابل که موسوم به کوه دامن و کوهستان است منطقه بسیار زیبا

و فشننگ نزدیک کابل است؛ همینکه مسافر از کونل خیر خانه (۱۰ میل دور از شهر) گذشت باین وادی شاداب و حاصلخیز که بطول پنجاه میل و عرض آن از بازنده تا بیست میل است واصل میگردد. زمینهای زراعتی سرسبز و آبهای فراوان، باغهای انگور، قابل توجه و ملاحظه است کشمش و انگور که از کابل به پاکستان و هندوستان فرستاده میشود زیاده تر ازین منطقه حاصل میشود، تا کستانهای وسیع و شاداب، خوشه های لذیذ و لطیف انگور مسافرین را پذیرائی خوبی نموده اسباب رفع عطش شان را فراهم آورده میتواند. نزدیکترین درهٔ کوه دامن شکر دره ۱۵ میل دور از کابل است، از آن بعد گل دره - فرزه - با آبشارهای فشننگ و زیبایی خود مسافر را دعوت شیباشی میدهد.

فاصلهٔ ۳۳ میل دور از شهر کابل وادی معروف استالف که شباهت زیاد به یغمان دارد افتاده است باغهای پرمیوه (مخصوصا آلوبالو و کیلاس) آن بسن را راحت و کام را شیرین میگرداند. صنعت کلالی و کاشی سازی درین منطقه خیلی ترقی و شهرت دارد. از آن گذشته بجبل السراج واصل میشود که ۴۵ میل دور از شهر محل نصب اولین فابریکه برق آبست که از آنجا توسط پایه های آهنین برای شهر برق داده میشود. فابریکه نساجی و نختابی هم در آنجا جدیداً

تاسیس گردیده که مردمان آن زیاد تر علاوه به این صنعت دارند در پنجاه میلی کابل از جبل السراج گذشته تفرجگاه معروف گلپهار است که دو رودخانه پنجشیر و شتل خروشان و غلطان در آن یکجا میشود. گلپهار مخصوصاً در فصل بهار برای دیدن منظره های قشنگ و سایه های سرد بشکار ماهی و فراوانی توت شهرت دارد.

سړک پنجشیر که تازه احداث گردیده از گلپهار جدا و در پهلو رودخانه خروشنده و سهمگین پنجشیر امتداد دارد مناظر طبیعی و قابل تماشا و نزهتگا های زیاد پنجشیر درخور هر گونه تعریف و تمجید است.

۴- پنجشیر : این دره خوش آب و هوا که از گلپهار بعد از قطع مسافه تقریباً ۲۷

کیلومتر با موتر بمقر حکومتی آنجا «رخه» پنجشیر مواصلت مینماید یکی از جاهای قابل دیدن قریب کابل است. مقر حکومتی دارای بازار مختصری میباشد که آبادیهای اهالی برکنار دریای پنجشیر و بر فراز کوهها بر قشنگی آن افزوده در فصل بهار و تابستان صیفیه خوبی و اهالی کابل برای خوردن توت و شکار ماهی به آنجا رفته هفته هارا بمیله و ساعت تیری میگذرانند. از رخنه به بعد که سړک تا «بازارک» چهارونیم کیلومتر دور از رخنه برکنار دریای پنجشیر امتداد یافته است نیز برای شکار ماهی و خوش گذرانی ایام تابستان جای مناسبی است علاوه چون راه پیاده و کاروان روسابق ولایت قطن و بدخشان بود مسافر اسپ سوار و پیاده میتوانند ازین راه بعد عبور از منازل دو آب سفید، چپر - کوتل خاواک - به اندراب اولین علاقه ولایت قطن بر سد کوتل خاواک که در فصل زمستان برف گیر میباشد مسافرین میتوانند شب را در منازل رعیتی آنجا بسر آورده و با مساعدت هوا به مسافرت خود ادامه بدهند.

۵- بامیان : یکی از مواضع مهم و تاریخی که با داشتن مجسمه های بزرگ شهرت آفاقی

پیدا کرده، مدققین و مورخین جهت تماشای آن از اقطار جهان می آیند بامیان است - بامیان از کابل ۱۴۵ میل فاصله دارد که از حد بلوله بالاتر سړک عمومی نو ایجاد که از دره شکاری بطرف ولایت باختریان (یعنی مزار شریف) میگذرد بدوحصه تقسیم و یکی بطرف مزار شریف و دیگری جانب بامیان میرود بامیان در یک وادی کوهستانی کائن و ارتفاعش از سطح بحر (۸۴۸۰ فوت) سنجیده شده است بامیان چون براه بزرگ تجارتنی که از رود آمو ناسند میرفت واضح بود مرکزیت خوب تجارتنی، داشت زائرچینی که در هنگام عظمت و شهرت آن زیارت نائل شده است این را بنام (فان ین) یاد کرده تعریفها نموده است. بامیان مرکز عمده آئین بود او معروف ترین زیارتگا های بودایی بوده بهشای ۵۳ متری و ۳۵ متری آن از پیشق بی نظیر جهان مخصوصاً یاد سارهای آئین بودائی است. مجسمه بودا

در قدیم الوان زرین داشت که تالاب آن چشم را خیره میکرد در عهد لشکرکشی های چنگیز بامیان که منتمل بر چندین شهر (شهر ضحاک - غلغله - وغیره آبادیها بود) بواسطه کشته شدن نواسه چنگیز قهراً و بطور انتقام خراب شد خرابه های شهر ضحاک و غلغله وغیره و افسانه های حیرت انگیز آن انسان را بیک سلسله تفکرات و تخیلات انداخته چندین قرن عقب میبرد .
سرتاسر دره از آثار و علایم آبادانی و مدنیت قدیمی پر است .

۶- بندامیر - فریب چهل و پنج کیلو متر دورتر از بامیان موضع قابل دید و در بین کوه های بلند و ملون به الوان عجیب واقع است که هجده نهر بلخ هم سرچشمه خود را از همین بند میگیرد و ما آنرا بموضع و موقعش تفصیل خواهیم داد .

۷- هزاره جات :

(اقتباس از دهرمندی افغانستان، اثر قلمی شاغلی عبدالاحمدخان مفتش در وزارت جلدبه معارف) این خطه عبارت از علاقه وسیع کوهستانی است که در حصه مرکزی افغانستان واقع بوده از ماورای هندوکش یعنی اندراب آغاز یافته تمام علاقه های کوهی بامیان حصص جنوب شرق ولایت مزار شریف - جنوب شرق میمنه و مرغاب - علاقه کوهستانی غوروات هرات و فراه علاقه های شرقی و شمالی هلمند و ارغنداب را در بر گرفته در حدود تقریباً (سه هزار مربع میل) رقبه را اشغال و چون اکثریه حصص آن نزدیک کابل است بولایت کابل مربوط بنام حکومت کلان دایزنگی موسوم میباشد . این علاقه منبع آبهای رود های مهم و بزرگ افغانستان مثل کابل - هلمند - هریرود - ارغنداب - خاشرود - فرامرود - بلخاب - خان آباد - بوده تقریباً تمام مملکت را مانند شریانهای قلب که در تمام بدن خون میرساند آب رساننده خرمی و سرسبزی میبخشد . آب و هوای سرد و سالم، دارای مراتع و علف چر های و وسیع بوده مال مویشی زیادی را پرورش و تربیه مینماید . در هزاره جات به استثنای صنعت کسبیم - شال - برك بافی که توسط خانمها بانجام میرسد رونق خوبی داشته علاوه در مرکز دایزنگی صنایع حجاری باین تا زگیها رونق پیدا کرده ظرف فشننگ خوشنما و اشیای زینتی از سنگ مرمر و رخام میسازند ؛ مگر پیشه اهالی زراعت و مالداری وهم تجارت روغن و گوسفند است . اراضی این منطقه تقریباً نصف زراعت آبی و نصف آن للمی کاری بوده زمین های آبی و باللمی کاری مسطح نیست بلکه کاملاً درنشیب کوهها و درهها کشت کاری میشود . برای زمین های آبی یک جویچه باریک در قسمت بالائی مزارع خود گدشتانده دائما پس از زرع و تخم پاشی وقتاً بته ها بیابندی ۴-ه اینج میرسد در بین آنها توسط چوب بخطوط مائل جدول های متصل و موازی هم بروی جریان آب کشیده امور آبیاری را انجام و برای آبیاری اراضی خود متحمل زحمات میگردند .

در هزاره جات چون شهر و بازار عصری وجود ندارد اهالی جمیع احتیاجات خود را از قبائل کوچی به تبادلۀ روغن ، کوسفند ، گار ، گلیم - برك ، پشم ، قروت وغیره اخذ مینمایند .
راه بین کابل و دایزنگی : - مسافر سرك بین کابل و قند هار را تعقیب نموده چنینکه

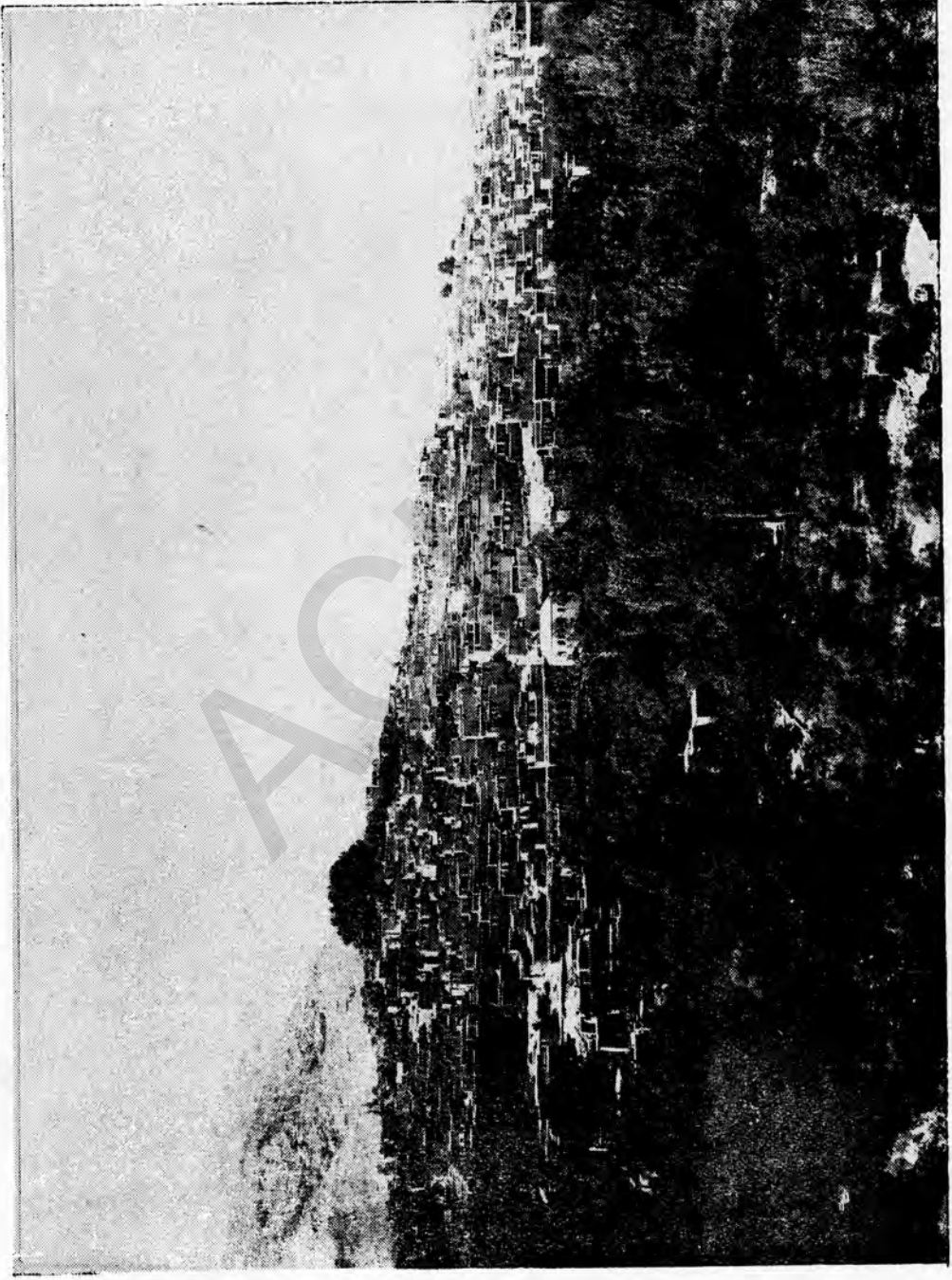
از کوتل تخت پاتین و به وادی میدان میرسد يك سرك کوچکی را بطرف دست راست ملاحظه می کند - این سرك راه سرچشمه و بهسود هزاره جات است که تا یکسکصه بطرف شمال سیر نموده بطرف دست چپ وادی سرسبز و شاداب میدان انظار عابرین را جلب و بعد از طی مسافه (۷) کیلومتر به منزل کوهٔ عشرو مقر حکومتی میدان که بازار مختصری هم دارد وارد میشود درین جا یکستمداد کافی دکان موجود بوده هر نوع مواد خو را که و غیره حوائج مسافرین در آنجا دستیاب و ازین نقطه بعد سرك سمت حرکت خود را از شمال بغرب تغیر داده کنار راست وادی را عبور و بموضع چلریز که مقر علاقه داری میباشد مواجعت نموده بازار نسبتاً وسیع تری عرض وجود مینماید .

این شهر کوچک در ملتقای دو آبیکه یکی از درهٔ سنگلاخ جانب شمال و دیگری از درهٔ اوئی سرچشمه میکیرد واقع گردیده منظرهٔ خوبی را داراست . از چلریز به بعد عرض دره کم شده سرك بطرف غرب کنار معبر آبیکه از سرچشمه می آید بسیر خود ادامه و باغات بامناظر قشنگی در موضع مرتفع دو طرفهٔ دره که در بین آن عمارات اهالی مردم تنکانه آباد گردیده است توجه ناظرین را بخود جلب و از چلریز بفاصلهٔ ۱۰ کیلومتری موضع سرچشمه واقع میباشد که اینجا دارای بازار مختصری و آخرین موقع وادی میدان بوده عمارات و منازل اهالی بالای تپه های بلندی بفاصله های از هم متفاوت تعمیر و سمت راست شمالی بازار بفاصلهٔ تقریباً (۱۵۰) قدم سرچشمهٔ بزرگ دیده میشود که این چشمه منبع دریای کابل بوده در بین آنها ماهبهای زیادی موجود میباشد .

بین سرچشمه و بهسود هزاره جات بواسطهٔ که موتر کمتر حرکت میکشد مسافرین که انتظار موتر را نداشته باشند با اسب و یا مرکب بسفر خود ادامه داده بعد از طی مسافه (۳) کیلومتر بدین درهٔ اوئی مواجعت و درینجا دره بدوشاخ تقسیم گردیده یکی آن راه پیاده روی است که بطرف غرب بسکنار آب باریکی در داخل درهٔ تنگی پیشرفته به علاقهٔ دایمیرداد وردک میرسد . راه دیگر آن بطرف شمال منحرف و بفاصله های دور و نزدیک بدو طرف مواضع و آبادیهای مردم هزاره جات را مشاهده نموده بالاخره پس از طی مسافه ۱۲ کیلومتر به پای کوتل اوئی میرسد که درینجا دو یاسه رکان سما واری و یک رباط برای رفع ضرورت شب باش مسافرین از سابق آباد گردیده مسافر میتواند صرفچای و طعام (که باید از سرچشمه باخود گرفته باشد) رانموده مسافرت خود را ادامه و کوتل را عبور نموده به آنطرف کوتل

مجموعه عمومی

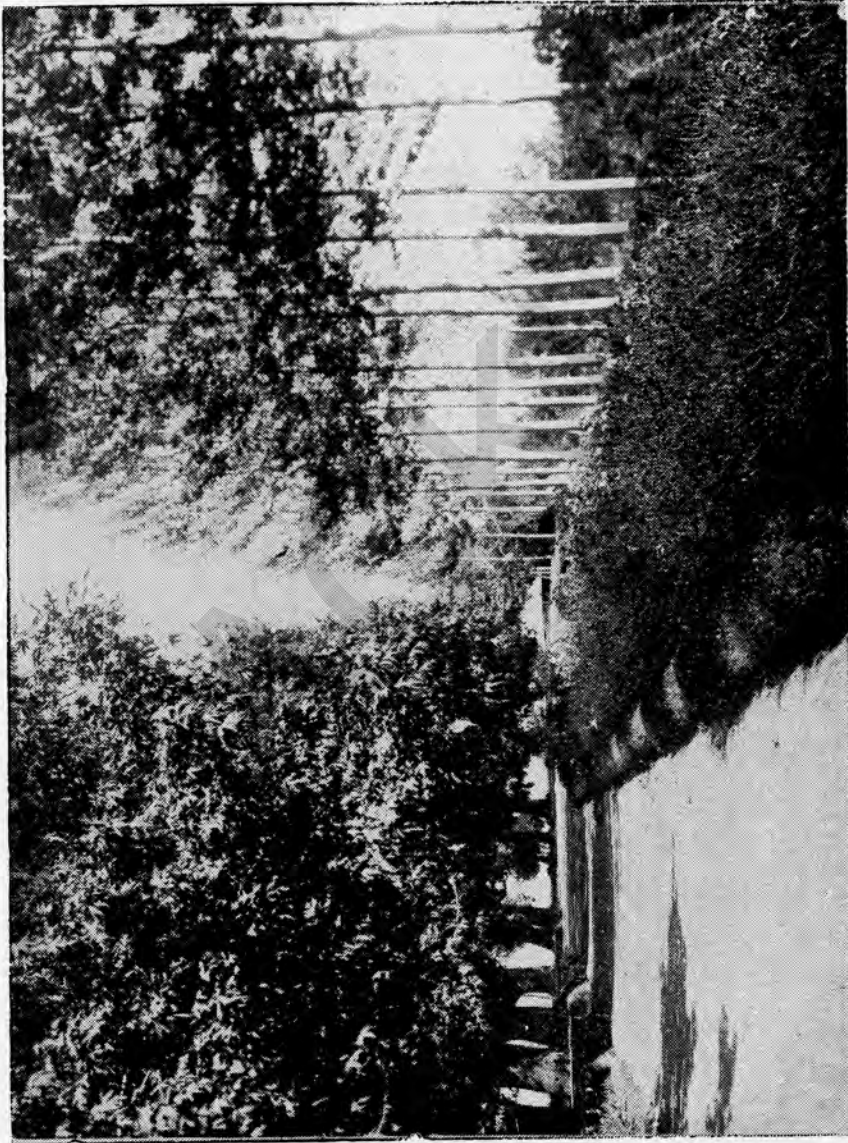
از مناظر سمت شمال کابل (کوه دامن)

پانورامی استانبول

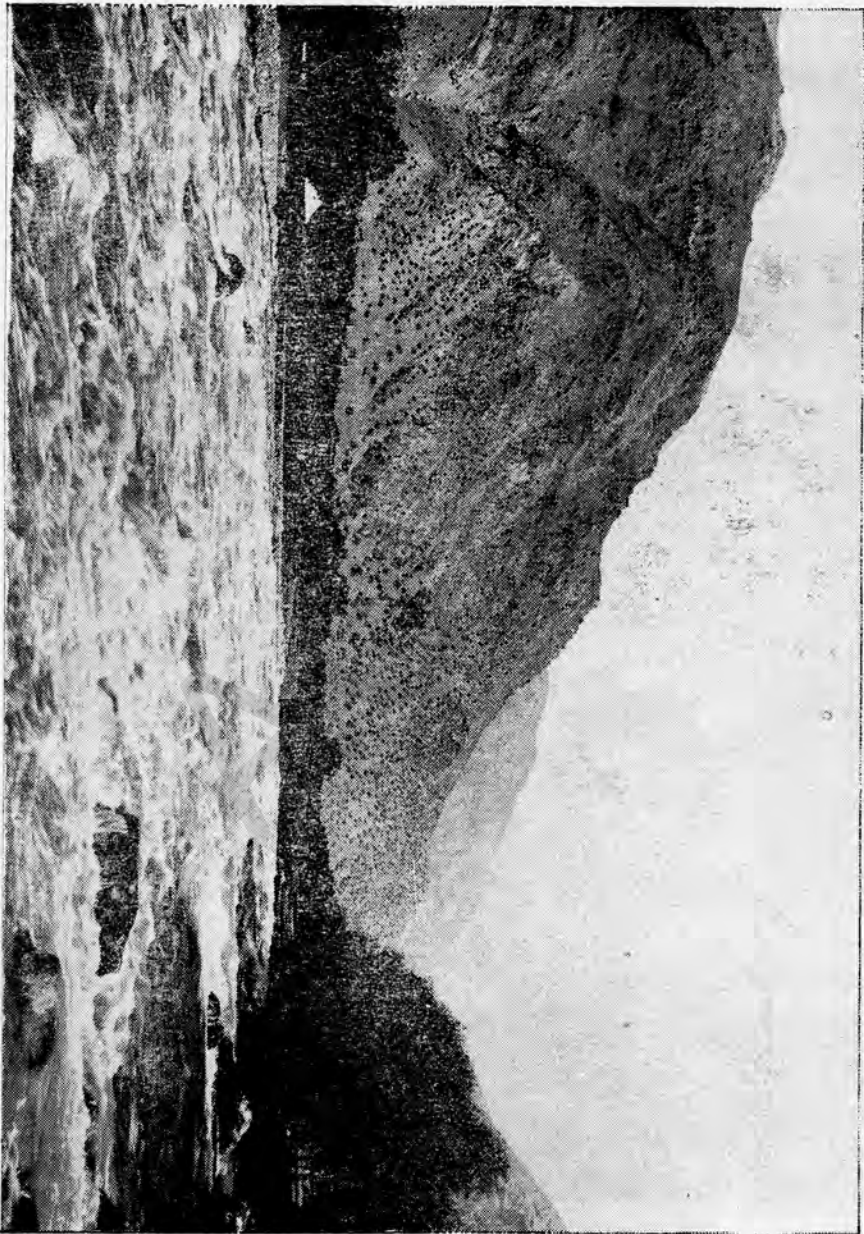

یکی از مناظر طبیعی استان

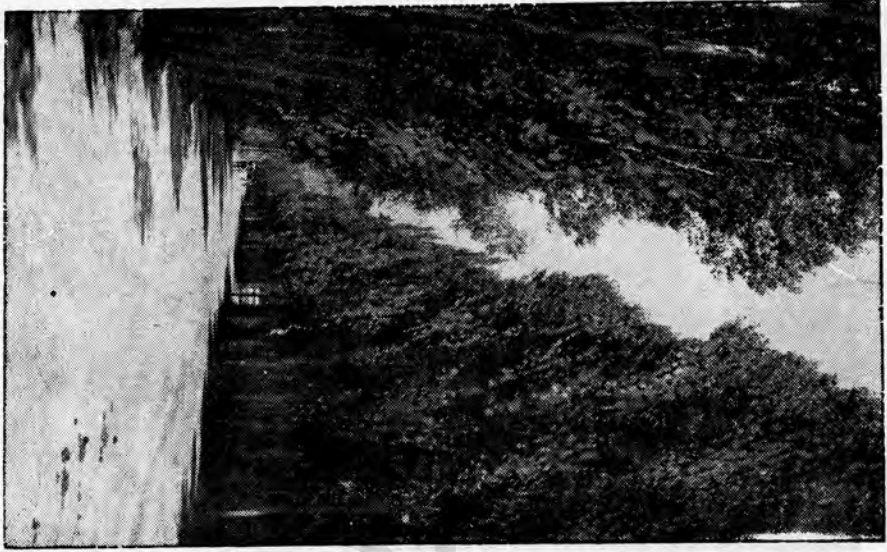

نقد ابناء

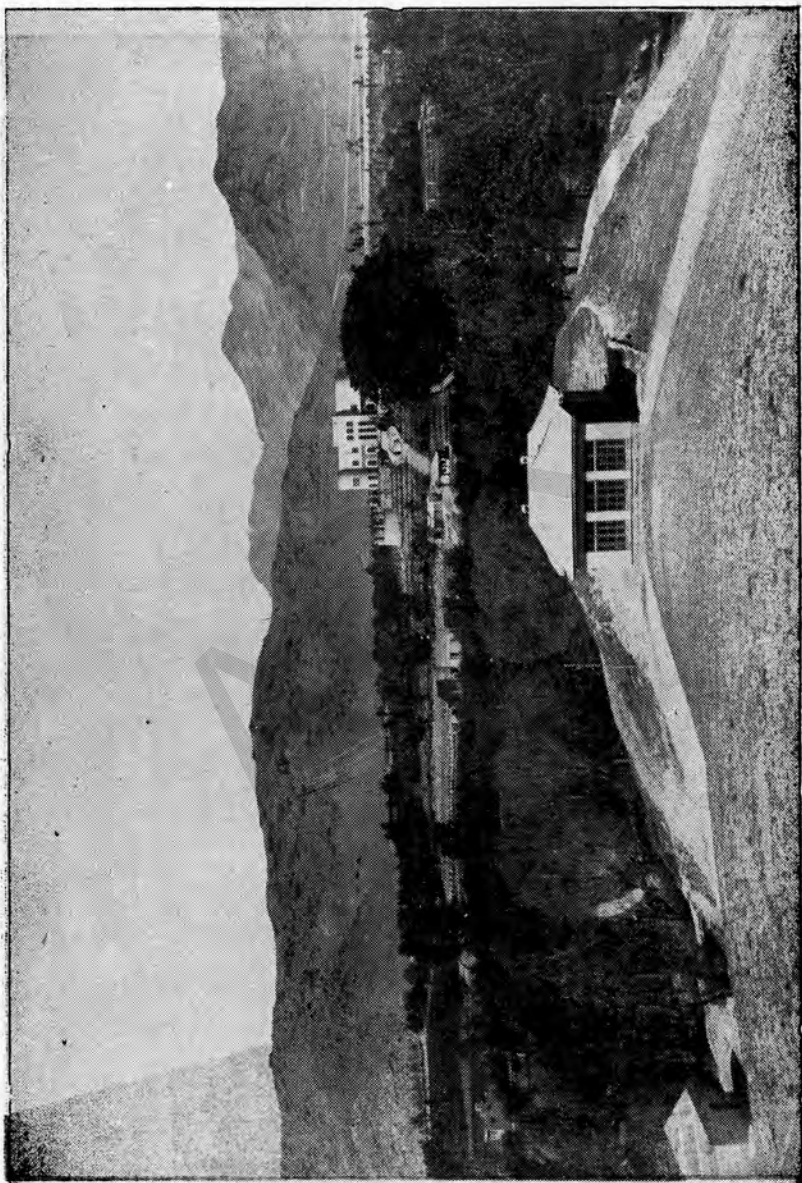
از : نظر طبعی آل بهار

بکری از منظر استانبول

مخزن آب نوشیدنی درجه چهارم ریگان

عمارت و باغ شخصی والاحضرت غاری صدر اعظم در لال باغ

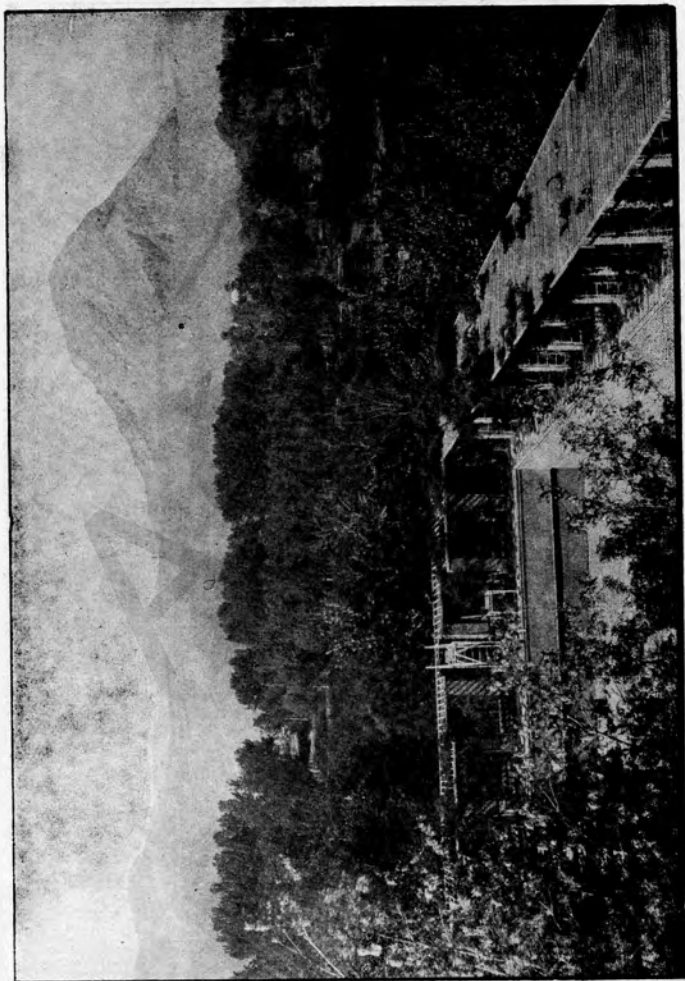
نقشه شماره ۱۰

از مناظر کندهار (در سمت شمالی کابل)

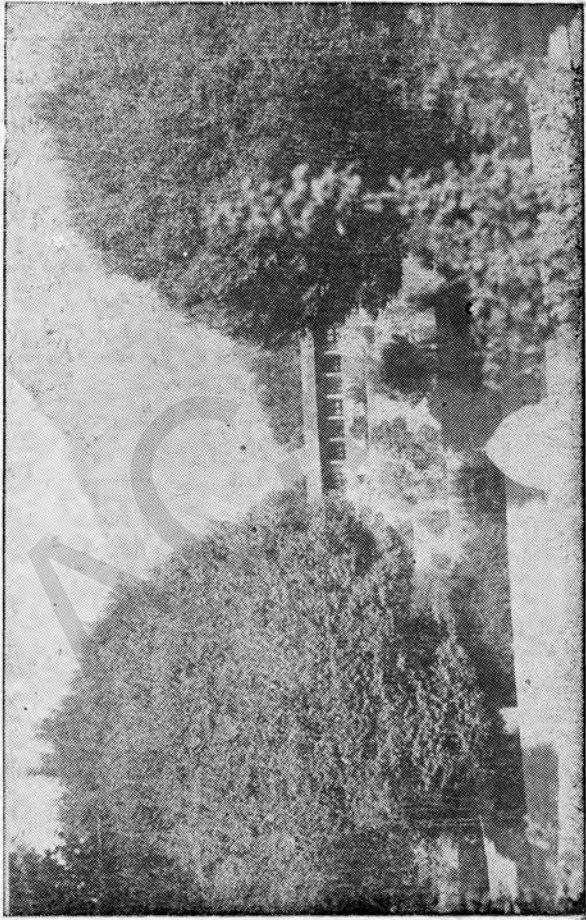
باغ شخصی والامشیرت - به سالار ذاری صدر اعظم در کابل - باغ

منظره حوض آب بازی و یک حصه از باغ شخصی و الاحضرت غازی صدر اعظم در کلباغ

پل دروخته بردریای گانج

عمارت کفئی باغ پابره شاه در کابل

بموضع (یورد) که در آنجا سرای کوچک و دکان سماوای هم است رفع خستگی نماید. راه بین سرچشمه و یورد تقریباً ۳۶ کیلومتر و از یورد بفاصله تقریباً ۱۰ نیم کیلومتر علاقه جو فول واقع است که از اینجا بعد مسافت ۲۱ کیلومتر تقریباً به مرکز علاقه داری «فراخولم» موصلت می نماید. در بین «جو فول» و «فراخولم» مواضع قزلباشیه و دهن تنور نیز واقع است که برای استراحت و چای نوشی مسافرین بیاده و با اسب سوار خدمت خوبی کرده میتواند از فراخولم بفاصله یک کیلومتر موضع (اوداه) به معبر دریای هلمند براه تنگی مواجه شده تا یک کیلومتر دیگر بسکنار آب هلمند سرک پیش می رود بعد ازان در با سمت خود را بطرف راست و سرک بطرف چپ یعنی بجهت جنوب تغییر داده بداخل دره تنگی پیش می رود، پس از طی ۳ کیلومتر باز سرک بطرف غرب میلان نموده سه یا چهار کوتل بی درین راییموده بر باط «باد آسیا» که در بین یک دشت وسیع آباد گردیده است موصلت می نماید. در اینجا اگر چه مسافر میتواند از قریه های مجاور سرک اشیای خورا که را دستیاب نماید مگر بهتر خواهد بود، از فراخولم با خود نان و باقی لوازمات خورا که را بردارد. از باد آسیا تا بهسود مرکز حکومتی ۸ کیلومتر و راه نسبتاً هموار بوده تنها یک کوتل کوچک که موسوم به (تلاد) میباشد مصادف میشود.

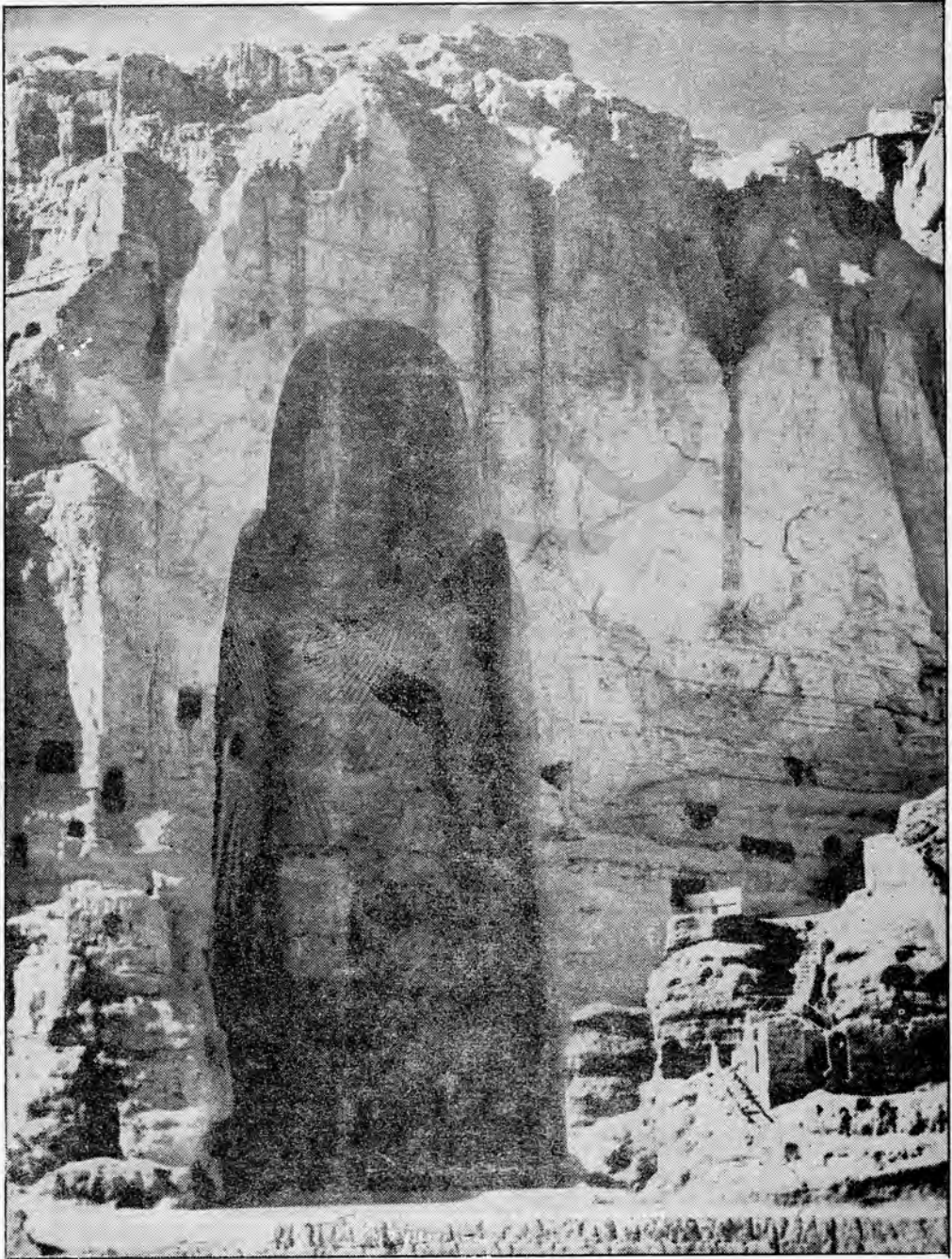
بهسود مقر حکومتی و عمارت حکومتی در یک سطح مرتفع بدهن دره «دیوار فول» بصورت قلعه مستحکم و برج داری ساخته شده است که بقرب و جوار یک کیلومتر حکومتی خانه و منازل اهالی وجود نداشته صرف چند کانی بصورت غیر منظم بشکل خانه نشین بنا گردیده است که بداخل دکانها برای رهائش مسافرین چندین کوته های خیزد و بزرگ تهیه و بیکی از اطافهای آن مال و اسباب دکان موجود بوده اطافهای دیگر را برای بود و باش مسافرین و مراجعین خالی گذاشته اند، سمت شمال حکومتی بر فراز یک تپه دیگر یک گدام پخته کاری برای تهیه کنندم، روغن و غیره از طرف دولت برای کار امور دولتی ساخته شده است. اطراف حکومتی و دکان زمین مذکور زمین سنگلاخ و سنگ داری بوده به استثنای چند قطعه محدود زمین زراعتی که در نشیب تپه ها آباد گردیده جدیداً اشجار بید و چنار غرس نموده اند دیگر سرسبزی مشاهده نمیرسد. مگر باطراف دور از یک کیلومتری در بین فول ها، فراز و نشیب تپه ها بعضی آبادیها و اراضی مزروع و سرسبز دیده میشود.

بهسود را که بگذاریم بمداظی تقریباً ۹ کیلومتر مسافت و اردیک فول سرسبز و نسبتاً پر جمعیتی که مشتمل بر پنج یا شش قریه خورد و بزرگ است میگردیم که این موضع موسوم به (راقول) و مکتبی هم در آنجا وجود دارد از آبادیها که بگذریم در بین یک دشت هموار و مختصری که بیش از ۴ کیلومتر طول ندارد در همسایر گردیده روبروی خود سطح مرتفع را مشاهده و در هنگام عبور و بالاشدن باین سطح آبادیهای متعدد و پراکنده را به اطراف و جوانب سرک

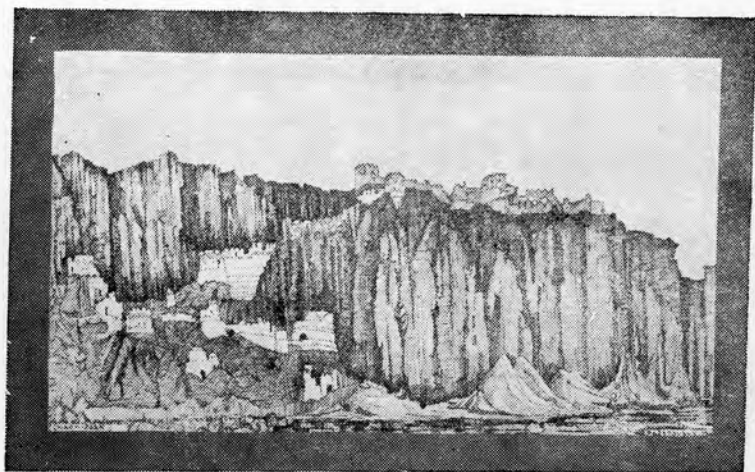
بفاصله های متعدد دیده چنینکه مسافر بر فراز این سطح بر میاید سرک کاملاً هموار و مسطح بنظر میرسد ، مگر این سرک به تیغه باریک و امتداد کوهی به ارتفاع تخمیناً ۳۰۰ متر متد بوده بهردو جانب سطوح پست و بلند دور نمای وادیهای کوچک و بزرگ را که بین جبال کم ارتفاع موقعیت دارند از نظر میگذرانند که بالاخره این یوزه به معبر رود هلمند بانجام رسیده سرک دفعتاً بسرنشیبی تندی مواجه و سر ازیر میشود که اگر موتر باین راه در حرکت باشد مجبور میگردد مسافرین را پیاده و موتر را با تا نی پائین برده از فراز یلی که بر دریای هلمند میباشد عبور و بلا فاصله به سر بلندی تندی که در مقابل بسریایانی مذکور میباشد مواجه گردیده موتر را بالا میبرد ، که این کوتل را کوتل ملایعقوب نامیده غالباً مسافرین پیاده رو این سر بلندی را در ظرف ۳۰ یا ۴۰ دقیقه طی و بر فراز کوتل بر آمده باز سرک بر سطح مرتفع و همواری سیر و در حصه وسطی این سطح بجانب چپ سرک در بین یک قول چند خانه مشاهده میرسد که در آنجا اطاق تیل فونی وجود داشته مسافرین پیاده با اسب سوار میتوانند شب رادر اینجا توقف نمایند و اگر خواهش ادامه مسافرت را داشته باشند بعد از طی مسافه تقریباً ۱۰ کیلومتر دیگر که راه کاملاً در بین دره تنگ طولانی موسوم به (موشک) امتداد یافته است بصورت نشیبی پیش رفته به رباط (دهن رشقه) که آنجا چند خانه آباد وهم اطاق تیل فونی وجود دارد میرسد که اینجا برای شب باش مسافرین پیاده واسب سوار مساعدتر میباشد . از دهن رشقه به بعد تا یک حدی سرک هموار بوده در بین دره طولانی و آبادی موسوم به (دراز قول) برکنار معبر آب سیر می نماید که در آخر این دره کوتل کوتاه و کم ارتفاعی وجود داشته طرف دیگر این کوتل که بنام (زرد سنگ) موسوم است رباطی برای وقفه یا شب باشی مسافرین پیاده موجود میباشد که بعد از صرف نان و چای اگر بر رفتار خود ادامه بدهند پس از قطع مسافه تقریباً ۱۸ کیلو متر دیگر و عبور دو کوتل موسوم به (خارپوش و کار توسی) به مرکز حکومتی کلان دایزنگی بموضع پنج آب مواصلت مینماید .

پنج آب مرکز حکومت کلان دایزنگی - پنج آب در یک موضع تنگ و محصور بین کوههای بلندی واقع بوده از جهت های مختلف از پنج دره پنج آب رود بار باین موضع با هم تلافی مینماید که وجه تسمیه پنج آب ازین رهگذر میباشد عمارات حکومتی بصورت قلعه مستحکم بر فراز یوزه یک کوه واقع بوده عمارات و منازل رعیتی و زمین مزرعهی به استثنای چند جریب محدود و باطراف قلعه حکومتی مشاهده نمیرسد . آبادی این حصه را فقط عمارات حکومتی - شفا خانه کدام عمارات تلگرافخانه بیسیم و چند دکان محدودی که بداخل یک رباط کهنه و مرعی که اضلاع آن از ۵۰ متر مربع بیش نمیشد تشکیل میدهد علاوه درین اواخر یک تعداد دکانهای جدید فراهم بصورت منتظمی برای رفع احتیاجات اهالی احداث نموده در نظر دارند تا نقشه شهر

از آثار بو دانی

بت ۵۳ متری در با میان

سمت شرقی شهر ضحاک در با میان

تا یبو تی در با میان

جدیدی راهم طرح نمایند. بطرف شمال دره (تگاب برکت) و شمال مغرب دره (غرغری) و بشرق جنوب سباه آب گنداب و طرف مغرب دره (غوچک) واقع بود که اگر شخصی بداخل دره ها پیش میرود به آبادیهای خورد و بزرگت مصاف میشود.

درینجا دوسرك دیگری یکی بطرف غرب - یعنی کرمان ولعل تمدید یافته که راه هرات و کابل (بیاده رو) میباشد و سرك دیگری بشمال غرب از دره غرغری عبور نموده بحکومتی یکاولنسک و از آنجا به بامیان تمدید یافته که راه نوم بین کابل و دایزننگی میباشد. تشریح راهای حرکت ازینجابه اطراف آن :

۱ - سرك بین دایزننگی و بامیان - این سرك از دایزننگی بطرف شمال غرب بداخل دره

موسوم به غرغری پیش رفته بعد از طی ۴ کیلو متر آبادیهای چندی رامقابل شده سمت خود را بطرف شمال و شمال شرق تغییر داده به بلندی آغاز مینماید ، که پس از صعود و عبور از کوتل (خرقول) نشیب آن بطرف کوتل بخط موج تغییر نموده درپای کوتل از جوار قریه موسوم به (جنگلیک) که اولین قریه (سبز قول) مربوط حکومت یکاولنسک میباشد میگردد. بعد ازین راه نسبتاً هموار و در بین آبادیهای چندی بطول دره مصادف شده در حصه وسطی دره سرك سرسبزی را کنار گذاشته بطرف راست و سمت مشرق به بالاندن کوتل دیگری آغاز وبلاخره کوتل راعبور نموده در دره دیگری موسوم به (سرئبلق) فرود آمده در آخر دره بموضع (یسنک) داخل وادی یکاولنسک میگردد که بعد از برآمدن از دره بدست راست در دره خوردی پس از طی یک کیلو متر مسافت به سمت و قلعه حکومتی یکاولنسک مواصلت مینماید. فاصله بین دایزننگی و یکاولنسک رویم تخمیناً ۳۰ کیلو متر بود و در مدت ۲ الی دو نیم ساعت طی میکند.

یکاولنسک یک وادی طولانی است که طول آن از شرق بقرب تخمیناً ۱۵ کیلومتر و عرض آن به تفاوت از یک الی دو کیلو متر بوده در بین آن دریای بلخ آب که از بند امیر سرچشمه میگردد عبور و بهر دو طرف آن چمن وسیع و طولانی برای استفاده مالداران منطقه وی بوجود آمده اراضی زراعتی و خانهای اهالی بحواشی چمن بقاصله های متفاوت و پراکنده از هم دیده میشود. در یکاولنسک اشجار بید و چنار به کثرت و باغات مختصری هم که دارای درختان سیب زرد آلو ناپیوند شده میباشد بنظر میرسد ، قریب حکومتی چند دکان هم برای صرف چای ونان مسافرین تهیه شده است که مسافرین بامیان باید خورا که راه خود راهم از اینجا تهیه ببینند. در یکاولنسک و با بعضی دیگر در تمام هزاره جات یگانه موضع قابل دید برای مسافری و سیاح موضع بند امیر (سرچشمه دریای بلخ آب مزار شریف) میباشد. که این موضع بکنار

سړک بین یکاوالنسک و بامیان واقع بوده از یکاوالنسک (بطرف شمال مشرق بقاصله ۱۲ کیلو متر واز بامیان بجنوب غرب تقریباً ۶۸ کیلو متر مسافه دارد) سړک بطرف مشرق بسیر خود آغاز نموده پس از عبور پشته و کوتل مختصر بموضع (فیروز بهار) میرسد که ازینجا سړک سطوح مرتفع و متدرجی را مانند زینۀ بلند و هموار شده یکی بعد دیگری سیر نموده از سطح مرتفع بالاتری بدرۀ عمیق سرازیر میشود. بالاخره پس از کمی فاصله به پای بند امیر رسیده باردیگر در کنار بند به بالاتری برمی آید که درینجا نظارۀ بند بر تعجب و حیرت ناظرین می افزاید. بند امیر، نام پنج غدیر مسلسل و کوچک یا اگر صحیح تر بگوئیم نام پنج بندی است که غدیرهای مذکور را تشکیل داده این غدیرها از سطح بحر تقریباً ۹۵۰۰ فوت ارتفاع داشته و در روی وادی دریائی که بنام غدیرهای مذکور موسوم گردیده قرار دارند. این دریا پس از اینسکه در مان کوهای چندی میگردد بغنتا در مبادین شمال افغانستان در علاقۀ مزار ظهور کرده به هژده نهر ملحق و علاقۀ هژده نهر را آب میدهد.

در سواحل مهم ترین این بندها (بند هیبت) نام دارد که از بامیان در موسم تابستان و زمستان بفریۀ موثر بدون کدام زحمت زیادی میتوان به آنجا واصل شد. مگر در اثنای راه بایستی از سه کوتل، اول کوتل شاهدان (۹۲۵ فوت) بلندی و بعداً کوتل شبر تو (۱۰۲۳۵ فوت) ارتفاع و باز کوتل خم نیل (۱۱۶۶۰) فوت مرتفع را عبور نموده با کوتل اخر الذکر که بواسطۀ که بلند ترین قسمتی از یک سلسله پستی ها و بلندیهای است که در قلات رفیعی افتاده با آن بلندی ها و پستی ها صعب المرور نیست تنها و قتیسکه از جانب شرق بکوتل شاهدان صعود میکنند چند کج گردش های دشوار گذاری را بایستی عبور و در موسم بارانی بواسطۀ که در بعضی از چقریهای کوهها خاک نرمی وجود دارد بصورت گل تبدیل و راه رامسود و در زمستان تمام این علاقۀ از برف مستور میگردد. از قلات فوق الذکر راهای زیادی سرازیر گردیده از یوزۀ باریکی میگردد که بعد کمی حرکت بیک قطعۀ آب صفا و شفافی که بانسب های تندی محاط گردیده بقدر هزارفوت یا بیش تر بمشاهده میرسد بر میخورد، که این قطعۀ قسمتی از بند ذوالفقار است که بلند ترین و بزرگ ترین غدیرهای پنجگانه بوده قریب ۶ کیلو متر طول را داراست. قدری پائین تر ازین قسمت دیگری از بند ذوالفقار که پهن و کشاده بوده به کنارهای آن درختان روئیده است پدیدار میگردد. غدیر دوم که بند (پنیر) نام دارد عیناً زیر بند ذوالفقار و ۱۵۰ گز پهنائی را دارا بوده صورت یک تالاب را بخود اختیار و ازینجا راه متدرجاً بطرف غدیر سوم یا بند (هیبت) فرود می آید که این بند قریب ۳ کیلو متر طول و ۵۰۰ گز عرض داشته آب آن در پهنای وسیع کوهها بصورت درخشانی جلب توجه را مینماید، قسمت علیای این بند را صخره های تند و عمودی

مانند که دارای چند خلیج و مدخل‌های کوچکی است محدود نموده و انجام جنوبی بند مزبور که مفتوح و آب از بند طبیعی سنگلاخی آن بشکل آبشارهای کوچک و باریکی سرازیر گردیده به سطح مرتفعی که ۴۰ فت پایین تر از آن واقع است میریزد. داین سطح مرتفع یک، بعضاً سنگلاخ و بعضاً خاکی است از رسوب سفید یازرد رنگی (غالباً سنگ گورگد میباشد) پوشیده و آب از بالای آن قطره قطره سرازیر و تقریباً یک کیلومتر پایین تر غدیر کوچک دیگری را تشکیل میدهد. آنرا (بند قنبر) و در حقیقت بشکل تالاب کم آبی است می نامند.

غدیر پنجم یا آخرین غدیر که (بند غلامان) نام دارد دور تر و در پایین بند قنبر بشکل مدور بقطر یک برسه میل بود و بطوریکه میگویند دارای آب کتری است. از غدیرهای مزبور که بگذریم تا یک فاصله اندکی زمین های بست و بلندی آن ناحیه را احاطه و از طرف غرب با سطح مرتفعی بزرگ و زرد رنگی محدود گردیده که (دو هزار فت) تقریباً از سطح غدیرها بلند می باشد، در انتهای بند هیبت یک دیوار سنگلاخی است که در مرکز قریب (۴۰) فت بلند و فته آن چندان ضخامت نداشته تقریباً یک قوس کامل را تشکیل میدهد. سمت مغرب بند، مزار سفیدی بمشاهده میرسد که اهالی آنجا بمزار حضرت علی (رض) آنرا منسوب و عمق بند هیبت را ناقابل پیمایش میدانند.

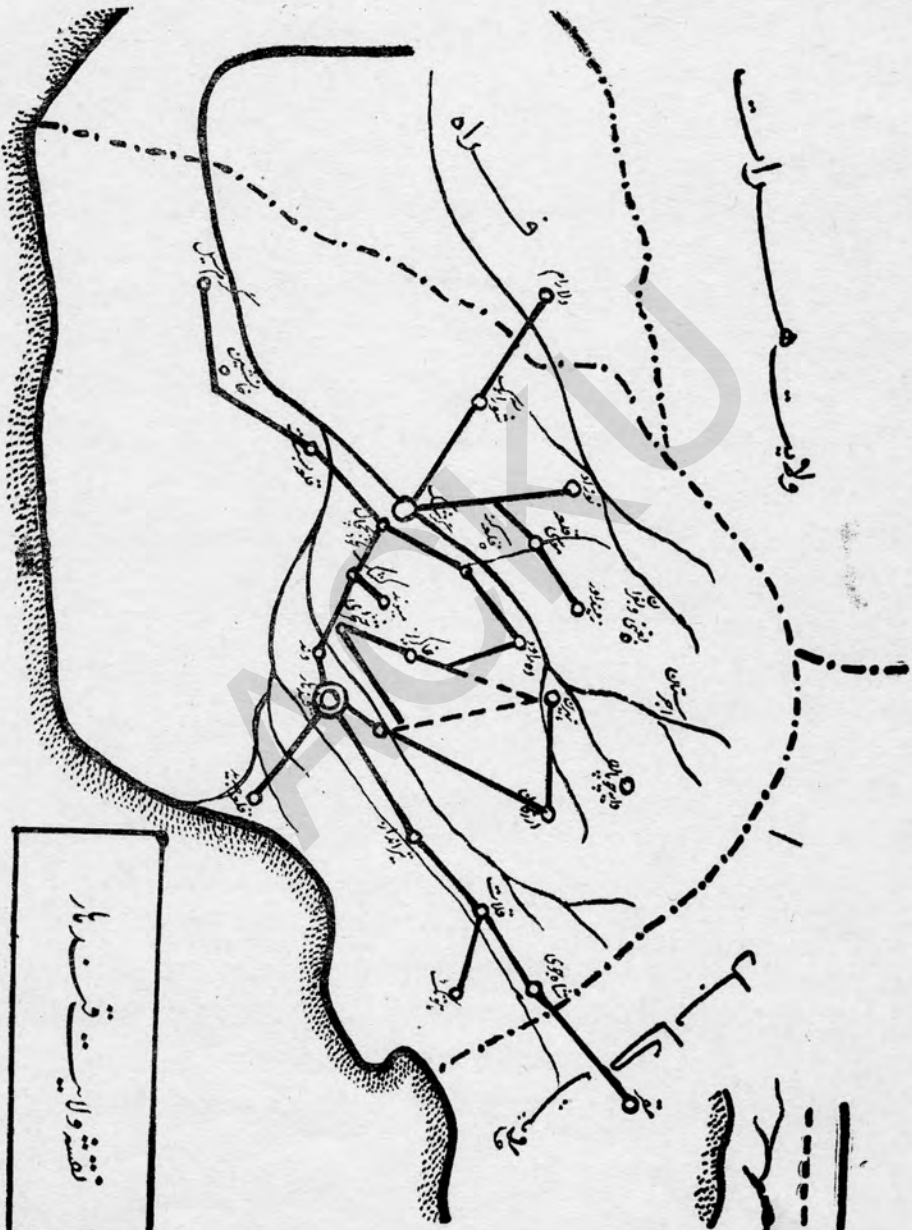
از بند امیر به بعد سرك فراز و نشیب چندی را در بین اراضی خشک و لامزروع عبور نموده بموضع خم نیل میرسد که در آنجا آبادی های چندی بصورت پراکنده موجود و بهتر است مسافر شب را درین موضع بسر برده صبح که بمسافرت خود ادامه بدهد بعد از مسافرت چند ساعت بموضع (شاهدان) که اولین منطقه علاقه بامیان و موضع پر جمعیت بوده نسبتاً آباد تر از دیگر مواضع میباشد مواصلت و بعداً کوتل کم ارتفاعی را عبور نموده وارد یک دره تنگ و طولانی میگردد که بعد از طی فاصله تقریباً ۱۲ کیلومتر وارد بامیان و از دره خارج میگردد، در حصه وسطی این دره یک راه بطرف شمال جدا و به سیفان و کهمرد میرود که قبل از احداث دره شکاری راه مسافرت بین کابل و مزار شریف شمرده میشد.

۲ - راه پیاده رو بین دایزنگی و دوات آباد : (حد فاصل بین ولایت هرات و کابل)

از پنجاب سرك بداخل وادی تنگی که عرض آن از یکصد الی دویصد متر تخمین گردیده است به مقابل عمارت حکومتی به استقامت غرب امتداد و بسیر خود دوام میدهد که در طول این دره بفاصله های بسیار کمی آبادیهای متعددی را یکی بعد دیگری گذشته بعد طی ۶ کیلومتر یک کوتل مختصر و کم ارتفاعی را عبور و به آن طرف کوتل دره دیگری را به همین وضعیت تصادف نموده خط سیر آب باریکی را تعقیب مینماید که در عرض راه بجانب های

چپ و راست دره ها و قول های خورد و بزرگی که در بین آنها مسکن اهالی کم و بیش وجود دارد به ملاحظه میرسد تا اینکه پس از طی ۱۵ کیلومتر مسافه از دایزننگی بموضع « اغفرات » که اولین منزل بین دایزننگی و هرات میباشد مواصت و در اینجا یک رباط سرکاری که بین آن دکان سماواری برای نوشیدن چای و رفع خستگی وجود دارد مسافر میتواند چند دقیقه را براحات بگذراند. از اغفرات یک سرک بطرف دست چپ (یعنی جنوب) جدا گردیده بداخل دره سرسبز مشجری موسوم به (خوردک تخته) که سابقاً مرکز حکومت کلان دایزننگی بود داخل و از آنجا به شهرستان ودای کندی میرود . اما سرک اصلی بطرف غرب بسیر خود دوام داده پس از طی دو کیلومتر در حصه فراخنای دره بسمت چپ بمفاصله ۲۰۰ قدم دورتر از سرک عمومی آبادی مقبول و مناسبی که یکی از سبدهای معروف و صاحب نفوذ این منطقه مربوط است و به (شاه موسی آقا) موسوم است جلب توجه مینماید. اطلاق تیلفونی نماینده پست و دکانی چند هم در جوار قلعه وجود داشته مهمان خانه های این سبده برای قبول مسافرین دائماً مفتوح و از مسافرین پذیرائی خوبی می نماید . از اینجا بعد پس از طی یک سلسله آبا دیهای خورد و بزرگ دره باختتام رسیده سلسل جبال شامخ و کوتل ها عرض اندام مینماید ، که سرک این کوتل ها را بخط معوج و مارپیچی عبور و آنطرف نزول نموده به آبادیهای مختصری برخورد کرده دوباره به کوتل کرمان مصادف و دوبرجستگی بزرگی را یکی بعد دیگر پیموده مسافرین بان طرف کوتل مراتع و غلف چرهای وسیع و همواری را در جلو خط سبز خورد مشاهده مینمایند که هوای گوارای آن زحمات سفر را برطرف سطح این مراتع که اکثر آنچه زار و دلدل بود بداخل آن آبادی وجود ندارد، سرک هم در اکثر حصص بداخل زمین های خامه ونم داری تمدید یافته است که مسافرین دائماً دچار مشکلات میشوند. علاوه بر فراز بعضی تپه ها علامت و آثار قلعه های مستحکم و بداخل بعضی مغاره ها آثار مدنیت های اعصار گذشته هم دیده میشود. در حصه وسطی این جلگه که آبادی چندی بنظر رسید، غزدهای افغانیهای کوچی هم در اطراف و جوانب آن میباشد ، مسافر میتواند برای رفع تشنگی و گرسنگی خود از اوشان خواهان نان و آبی گردد. از اینجا بعد از آنکه یک دریاچه پر آبی را عبور نمود بطرف لعل بیش میرود که بمفاصله ۲ کیلومتری کرمان داخل تپه های کم ارتفاعی گردیده فراز و نشیب چندی را قطع و پس از طی مسافه ده کیلومتر داخل واری لعل میگردد .

لعل منزل سوم بین دایزننگی و هرات بوده یک وادی سرسبز و طولانی میباشد که دریای هریرود اینجا به دریای لعل موسوم و از بین آن میگردد . این موضع نسبت بمناطق دیگر پر جمعیت بوده فریجات متعددی بهر دو طرف دریا موجود و مقر حکومتی محلی بوده دارای مسکتب و برای رفع حوائج مسافرین چند دکانی هم به قرب عمارت حکومتی تعمیر گردیده است که

نقشه ولایت غرب

- راه مستقیم
- - - راه غیر مستقیم
- راه آبی
- ~~~~~ رودخانه
- ▨ منطقه خاص

ولایت غرب

فارسا

شیراز

تبریز

ارومیه

قزوین

ساری

مشهد

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

اصفهان

تهران

کرج

قم

زنجان

مسافرین میتوانند از تیلیفون هم استفاده و برای چند مدت اگر خواسته باشند راحت بنمایند .
 ازینجا بپسرسرک سمت راست وحاشیه شمال وادی بدامنه کوهی تمدید یافته بعد از طی تقریباً
 ۱۵ کیلومتر مسافه بموضع (قزل گرم آب) میرسد . اطراف این موضع هم دارای مراتع
 وعلف چرهای وسیعی بوده مردمان کوچی ومالداری زیادی در هر حصه آن خیمه ها وغودپها
 دارند واطراف این مراتع را آبادیهای متعددی از مسکونین اصلی ودائمی اینجا تشکیل داده
 مسافرین میتوانند بهر جائیکه خواسته باشند رفع حوائج خود را بنمایند ازین موضع بعد یک
 منزل راه دیگری بداخل تپه های خورد وبزرگک به نشیب وفراز پیوده وارد موضع دولت یار
 که اولین علاقه ولایت هرات بشمار میرود مواصلت نموده مابقی را در حصه تشریحات ولایت
 هرات ملاحظه واز نظر خواهید گذرانید .

اگرچه ولایت کابل مربوطات زیادی بخود دارد مگر برای فراهمی سهولت، مربوطات دیگر ولایت
 کابل را گذاشتیم در موضع تشریحات مسافرت بولایت داخلی مملکت توضیح دهیم نامسافر
 محترم بتواند معلومات را بخود کسب و مفاصله درسیر و حرکت او شان بوقوع نه بیوندد .

۲- فندهار :

مسافرنیکه خواسته باشد از کابل بطرف فندهار حرکت نماید موتر سرویس
 برای بردن مسافرین وامتمه ضروری شان دائماً موجود وباید اول تنگت راه را از نمایندگی
 شرکت حمل و نقل فندهار در کابل خریداری نموده بوقت معینه در جای معین
 حرکت اتوبوس ها حاضر گردد . بعد اخذ موقع و جا بجا سکردن کالای
 شخصی خود همینکه اتوبوس بحرکت میافند اولاً بحصه قریبی شهر جاده عربی بین کابل
 وکارته ۴ را تعقیب نموده از بین عمارات جدید التعمیر و پارتمانهای نسبتاً خوشنمای نوی
 کابل (کارته ۴) را گذشته به مهتاب قلعه که دستگاہ مرسله تیلیگراف بی سیم کابل
 ولیسه عسکری هم در آنجا است میرسد، از آنجا بعد از طی مسافه تقریباً (۱۰) کیلو متر
 بموضع چوکی ارغنده مواصلت وبواسطه که شعبه ازگمرک کابل در آنجا میباشد برای معلوم کردن
 مال التجاره وسندعلم وخر آن چند دقیقه انوموبیل مکث وازچوکی ارغنده کمی بعدتر موتر استقامت
 خودرا ازطرف غرب بجنوب مغرب تغییر داده کوتل تخت را عبور و داخل وادی میدان که
 حکومت درجه دوم ومربوط حکومت کلان لوگراست میگردد، علاقه میدان سرسبز وشاداب ومنطقه
 خوش وآب هوائیست که ازدریای کابل مشروب واکثر آغلهجات خودرا در بازارهای کابل
 بفروش می رسانند . حین رسیدن به آبادیهای میدان یکسرك بطرف راست بنظر میخورد که
 راه را برای مسافرین سرچشمه وبهسود هزارهجات هدایت واز آنجا بپیمه موتر داخل آبادیهای
 میدان گردیده ، پس از عبور آبادیهای چندی بموضع درانی که منزلگاه دوم (برای اسپسوار

و پیاده) بین کابل و قندهار است. میرسد، از درانی بید سرک در یک دشت نشیب داری که آنرا (دشت توپ) می نامند در حرکت افتاده و داخل آبادیهای علاقه وردک میشود که این دشت حد فاصل بین علاقه میدان وردک بوده در حصه وسطی آن بطرف دست راست یک سرک باریکی بطرف چک وردک که در آنجا بند آب و کارخانه تولید برق برای شهر کابل میباشد می رود. فابریکه برق چک وردک در بین یک وادی سرسبز و خوش آب و هوای موسوم به (خوات وردک) تاسیس گردیده که در آنجا علاوه بر فابریکه نو آید برق یک کافه موزونی بر فراز یک تپه که شکل جزیره نئائی را دارد وجود داشته کسانی را که برای تماشا و تفریح باشکار ماهی باین موضع می آیند می پذیرد.

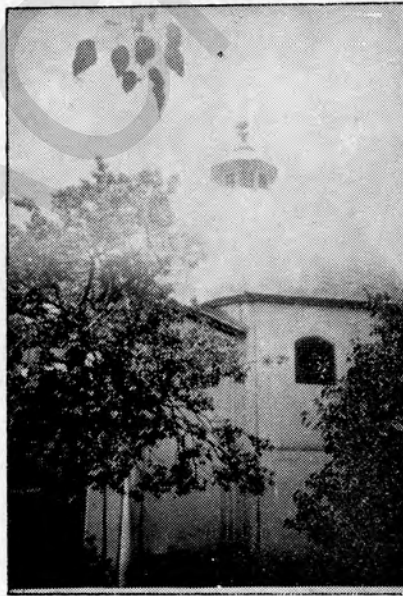
وردک از حکومتی های درجه دوم مربوط حکومت کلان لوگر بوده وضعیت طبیعی آن موزون و عرض آن در بعضی نقاط کمتر و در برخی مواقع فراخ بوده اولین منزل متعلق به علاقه وردک و شیخ آباد است که چند دکانی در آنجا آباد و مسافرین غالباً درین منزل صرف غذا و یا اقلاً چائی مینوشند. (هنوز شیخ آباد نرسیده بسمت چپ سرک دیگری که از سرک عمومی جدا گردیده بنظر میرسد این راه تنگی وردک را عبور و به (برکی راجان) مقر حکومت کلان لوگر مواصلت مینماید. در ایام زمستان که بعضی اوقات به نسبت بر فباری زیاد کواتل تخت و چوکی از غنده مسدود میشود آمد و رفت بین کابل و غزنی هم از این راه صورت میگردد) پس از شیخ آباد منازل سید آباد - تنکبه - شش گاورادر بین وردک پیوسته بعد بداخل علاقه غزنی میشود - موتر که از منزل شش گاو دور میشود چند تپه های خاکی را عبور و بعداً شهر پرافتخار سابقه دار غزنی مشهود میگردد.

غزنی: شهر غزنی بانجام جنوب تپه بهاول در یک موضع بندگی واقع و به حصار متونی احاطه شده است، در قسمت شمال شهر غزنی در مرتفع ترین حصه این تپه قلعه مستحکم موسوم به (بالاحصار) غزنی از سابقاً موجود و در حصار اطراف شهر برجهای مضبوطی که اطراف آن آثار خندق بزرگی مشاهده و در اوقات خطر از آب بر کرده می شد بملاحظه میرسد. این شهر سه دروازه بزرگ به طرف خود دارد که دروازه جنوب غرب راندر و از بازار و طرف غرب را دروازه کنگ و دروازه شمال راندر و از بهلول مینامند. در داخل شهر بازارهای تنگ و تاریکی دیده می شود که اکثر آن دکانهای بزازی، پوستین دوزی، زرگری، مسگری و غیره اهل کسبه در آن بنظر می خورد - عرض بازارهای داخلی حصار غزنی اکثر از دو متر تجاوز نمی کنند، این بازار از مدخل دروازه بازار نادر و از کنگ امتداد یافته در وسط خود چار سوق دارد. در حصه خارجی شهر در قسمت غربی بازار نوی احداث گردیده است که سرک بین کابل و قندهار از همین

از مناظر غزنی

مزار پادشاه حکیم پستمانی (غزنی)

آرامگاه سلطان محمود غازی (غزنی)

از آثار تاریخی درغزنی

بازار عبور میکند. در گوشه بازار جدید بطرف غرب سرك يك هوتل موزونی برای رهايش مسافرين تماماً اسباب راحت يك مسافر دران موجود است. در قسمت شرقی شهر در دامنه تپه بهلول آثار شهر سابقه دیده میشود که هنوز دو منار بزرگ آن باقی و از عظمت شهر باستانی دور غزنویان نمایندگی میکند. در غزنی زیارات زیادی از اولیای معروف و فیلسوف های آن عصر موجود بوده علاوه تا مرقاد سلاطین مشهور آن زمان در هر گوشه و کنار دیده میشود که مشهورترین آنها زیارت حکیم سنائی - بهلول - علی لالا - شاه میر فابیزوان - تاج اولیا - خواجه بنفار - مرفد سلطان محمود - سلطان محمود - سلطان سبکتگین - سلطان حلقوم - سلطان عبدالرزاق سلطان مودود، و زیارت شمس صاحب و شیخ عبدالسلام میباشد. اهالی غزنی تماماً زمیندار و باغدار و اهل کسبه خیلی ماهر میباشد، خصوصاً در صنعت نقاشی ساختن ظروف مسی و برنجی و پوستین دوزی در افغانستان درجه اولیت را حائز اند. از پیداوار مهم نباتی و حیوانی منطقه که جنبه تجارنی را دارد آلو بخارا - گندم - گلیم - شال - پوستین - پوستینچه - جراب - دستکش پشمی پوست سامان و لوازم نفیس نقاشی و ظروف مسی و برنجی میباشد.

تا اینجا که توانستیم اندکی مسافر عزیز خود را بشهر غزنی راه بلدی نماییم حالا برمیگردیم بسیر اولی خود که باید غزنی را برای قندهار بگذاریم پس ازینکه موتر از شهر خارج و مستقیماً بطرف جنوب رهسپار شده و بمنزل نانی که اولین منزل بین غزنی و مقر است میرسد درین حصه وضعیت اراضی تبدیل یافته مسافر وارد دشتیکه آنرا (دشت شلگر) مینامند میشود. پس ازین منزل، منزل «موشکی» و بعداً به علاقه قوه باغ غزنی که موضع سرسبز و پر جمعیت و مقر حکومت محلی آنجا میباشد مواصلت مینماید که درین جا چند دکان و عمارت موزونی برای حکومتی و مکتب جدیداً تعمیر و از قوه باغ بیعد سرك داخل اراضی خشک و لا مزروع قطع مسافه نموده منازل (گوی آهن) و سپس در بین دشت مقر باط (اوبه) را پیموده بالاخره به آبادی های مقر داخل و پس از طی مسافه کمی وارد مقر میشود.

مقر یکی از حکومت درجه دوم و از مر بوطات حکومت کلان غزنی است درین نقطه چیزیکه جلب توجه مسافرين را مینماید هوتل مقر و باغ آن است که بسمت راست سرك بقا صله تقریباً ۳۰۰ قدیم بصورت موزونی آباد شده و لوازم و وسایل کافی برای استراحت مسافرين دران تهیه شده است. مسافرين هر گاه آرزوی اقامت را داشته باشند در آنجا بکمال استراحت شب را بسر برده میتوانند. تلفون بسته و نانک تیل بطرول موجود و بازار متوسطی هم دارد که از آنجا میتوان ضروریات خود را تهیه نمود. مسافرت بین غزنی و مقر بوسیله موتر در ظرف دو نیم الی سه ساعت صورت گرفته و راه آن به کلی هموار و موتر به آرامی به آن حرکت میکنند. سر کییکه از مقر بطرف جنوب کشیده شده است مسافرينی را که خواهش دیدن آب ایستاده

غزنی (ناوه مقر) راداشته باشند راه بلدی و به همان راه میتوانند الی کتوازم مسافرت خود را ادامه بدهد. و بعد مسافه بین مقر و آب ایستاده غزنی ۴۵ کیلومتر و سرك دیگر که بطرف شمال از موضع (آغوجان) فاصله ۵ (کیلومتری غرب مقر جدا شده است بطرف جاغوری علاقه هزاره جات تمديد ميباید که از اینجا تا (سنگ ماشه) مرکز جاغوری ۴۰ کیلومتر مسافه تخمین شده است. پس از اینکه موتر مقرر امیگدرد دو باره رفتار خود را در جاده بین دشت بطرف فلات غلزائی ادامه داده منزل و رباط اغوجان را که آخرین مربوطات ولایت کابل است قطع کرده داخل علاقه شام جوی - شیباز - تازی - سراپ علاقه جات فلات مربوط ولایت قندهار میشود. درین حصص وضعیت طبیعی اراضی تغییر یافته ابتدا به تپه ها و بعد به کوه بچه های خور دی تبدیل یافته آبهای جاری، کاریز های متعددی در هر طرف بمشاهده میرسد که اخیراً آبادی فلات نمایان و مسافرین را که بعد از قطع کردن يك مسافه طولانی نوید راحت میدهد مسرور میگرداند. فلات که بسک-نار رود ترنگ و چوار تپه ها موقعیت دارد موتر در اثناء ای مرور از آبادیهای فلات و بادام باغ های آن که در تپه های مختلف و شبیه ای زمین واقع شده است جلب دقت عا برین را نموده حین رسیدن به مقر حکومتی که چند دکانی هم در آنجا موجود است مسافرین میترانند برای استراحت چند دقیقه آنجا بسگردش یا بنوشیدن چای مصروف گردند. قلعه معروف فلات غلزائی که در شمال بازار و بر فراز تپه به ارتفاع ۳۰۰ متر بصورت قلعه مستحکمی ساخته شده بمشاهده میرسد. علاوه بر عمارات متعددی برای دوائر حکومتی و مکتب نیز در دهنه تپه مذکور نزدیک بازار تعمیر گردیده است.

فلات دارای پسته خانه - تلفون - بازار مختصری بوده تمام حوائج مسافرین درین نقطه تهیه میشود. پس از علاقه فلات موتر جانب منازل - جلدک - تیرانداز - شهر صفا - آنچه و مهمند - که آخرین منزل بطرف قندهار است رهسپار میشود از فلات الی جلدک سرك در زمین های پست و بلندی امتداد اطراف آنرا جنگلات و اشجار بادام و مزرعات سبز و خرم بفاصله های متفاوت از هم احاطه کرده است. پس از آن سرك بدشت همواری واصل و به طرف قندهار پیش میرود. اگرچه در تمام منازل عند الضرورت آب و خوراک پیدا میشود مگر شهر صفا که از شهرهای تاریخی و بنا دو قرن قبل معدوم بوده در اثر حوادث خراب و در اطراف آن قراء و قصباتی موجود است که مسافرین را میتوانند بخوبی پذیرائی کند. پس از قطع منزل آخرین (مهمند) و رسیدن مسافرین در نزدیکی شهر قندهار اولین باغ و عمارتیکه بمسافه بسک-نیم کیلومتر از شهر واقع است منزل باغ قندهار میباشد که منزل باغ مذکور دارای عمارت قشنگ و حوض صفائی بوده برای مسافرینکه زحمت راه را از کابل تا به قندهار دیده اند يك راحتگاه خیلی عالی و بانزهتی شمرده میشود. پس از نظاره یا توقف چند ساعت در منزل باغ موتر

رهسپار شهر قندهار گردیده در حصه يك كياو متری شهر بمقابل موقع یولیس که نماینده كمرک هم در آنجا میباشد، برای دو سه دقیقه موتر توقف و بعد ارائه علم و خبر اموال تجار تری سر کی که بطرف دست چپ امتداد یافته است بطرف چمن (کوبه، بلو چستان) و پس از چند قدمی که باز سرک بدو حصه تقسیم میشود قسم اول آن مستقیماً پیش رفته از دروازه کابل ی وارد شهر قندهار و قسم دوم بطرف راست منحرف و بطرف فبریکه بشعبه بافی و کمرک قندهار و پیشرفته از راه جنبه شمال وارد شهر قندهار میگردد.

قندهار، اینولایت یکی از بلاد بزرگ افغانستان و یا بتخت قرن ۱۸ دولت افغانستان بوده شهر فعلی آن در قرن ۱۸ از طرف احمد شاه بابای غازی شهر یار معروف افغانستان بنا یافته است حالاً که بعد از ولایت کابل دومین ولایت افغانستان بشمار میرود.

شهر قندهار در يك میدان وسیع مستطیل الشکلی آباد و بحصار برجداري احاطه گردیده این حصار در چهار سمت خود دارای چهار دروازه و این دروازه هابو طرف مقابل توسط جاده های عربی و مستقیمیکه بهر دو طرف آن رشته صفوف دکه کین آباد گردیده است وصل و شهر را به چهار حصه و ناحیه تقسیم میکند. در حصه وسطی شهر از تقاطع این دوسرک چار سوق بزرگی بوجود آمده است که قبلاً گنبد وسیعی به قطر ۵۰ گز مربع در آنجا نمیر و حالاً که نظر بایجابات اصلاحات بلدی منهدم گردیده میدان وسیعی را تشکیل داده است. دروازه و بازار طرف شمال بنام بازار شاه و دروازه عید گاه و از جنوب بنام بازار و دروازه شکار یور و از شرق به اسم کابل و مغرب باسم هرات موسوم است.

سلامخانه و ارگ شاهی که فعلاً برای دوائر حکومتی تخصیص داده شده و هم خر فقه مطهره نبوی (صلی الله علیه و سلم) که یکی از آثار متبرک و مقدس اسلامی در آنجا شام شده میشود بانجام بازار شاه در داخل یک مسجد بزرگ قرار داشته اعلی قندهار و مسلمانان دور دست دائماً برای زیارت بانجا میروند. در غرب مسجد خر فقه مبارک مقبره اعلی حضرت احمد شاه بابای غازی با عظمت و شکوه مخصوصی جلب توجه مینماید.

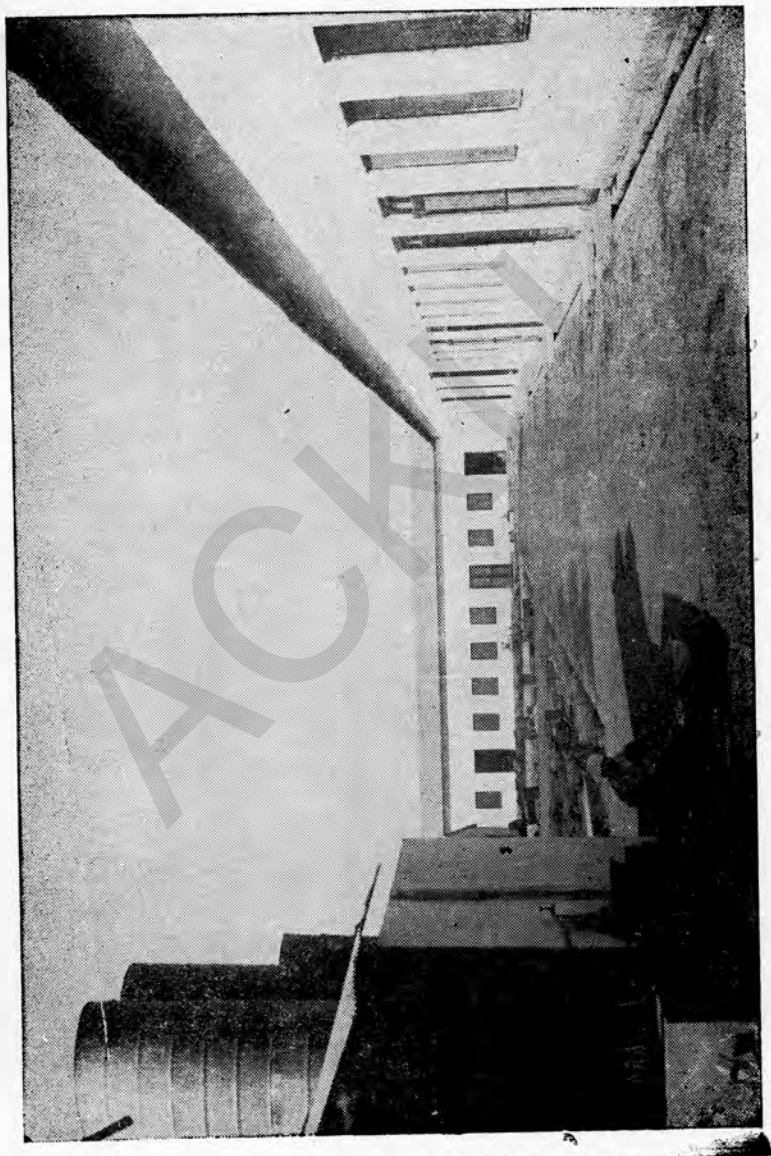
بسمت مغرب شهر خارج دروازه هرات با اصول هندسی و اساسی یک شهر جدید طرح گردیده یک سلسله عمارات و ایار تمان های قشنگی هم عجلالتابدو طرف جاده عربی و وسیعی عرض انبساط نموده است که روز بروز دامنه این عمرانات به وسعت خود می افزاید، عمارت دار الحکومتگی، هتل، شفاخانه، ملکی عمارت فونسل گری برطانیه و عمارت لیسه احمد شاه بابا که از دیگر عمارات مقام اولیت را دارد در همین موضع آباد و بر قشنگی شهر افزوده است. در قندهار خانه ها عموماً یک منزله و بسیار کمی دو منزله بوده دیوار های آن از گل،

خشت وسقف آن از خشت پخته یا خام بصورت گنبدی نسبتاً هموار بنا یافته، چوب پوش وجود ندارد. در داخل و خارج شهر - رای های تجارنی، گاراج ها، حمام ها، مکاتب ثانوی و ابتدائی موجود میباشد فابریکه پشمینه بافی - شیرینی سازی - یخ سازی که در خارج شهر بنا یافته از مؤسسات مهم تجارنی اینجا بشمار میرود، در صنایع جاری - خامک دوزی - گلا بانون دوزی - درجه اولیت را در تمام افغانستان داراست، اهالی قندهارا کثراً باغدار و به باغداری علاقه زیادی داشته از حاصلات سالانه آن استفا ده تجارنی خوبی مینمایند، انگور، کشمش، شکر یاره انار، انجیر، زیره، بادام و غیره اشیای صادراتی و مهم آن منطقه میباشد که همه ساله به تعداد زیادی به بلوچستان، پاکستان و هندوستان حمل و نقل کرده میشود. اهالی قند هار اشخاص بانشاطی بوده با تفریحات و زندگي علاقه دارند، چنانچه همه ساله در موسوم مختلف سال خصوصاً در فصل رسیدن میوه میله های زیادی که در باغات قریب و جوار شهر خصوصاً در حصه ارغنداب که بمفاصله ۶ کیلو متر از شهر قند هار دور تر است ترتیب داده هفت هه ها را بساعت تیری و خوش گذرانی بسر میبرند.

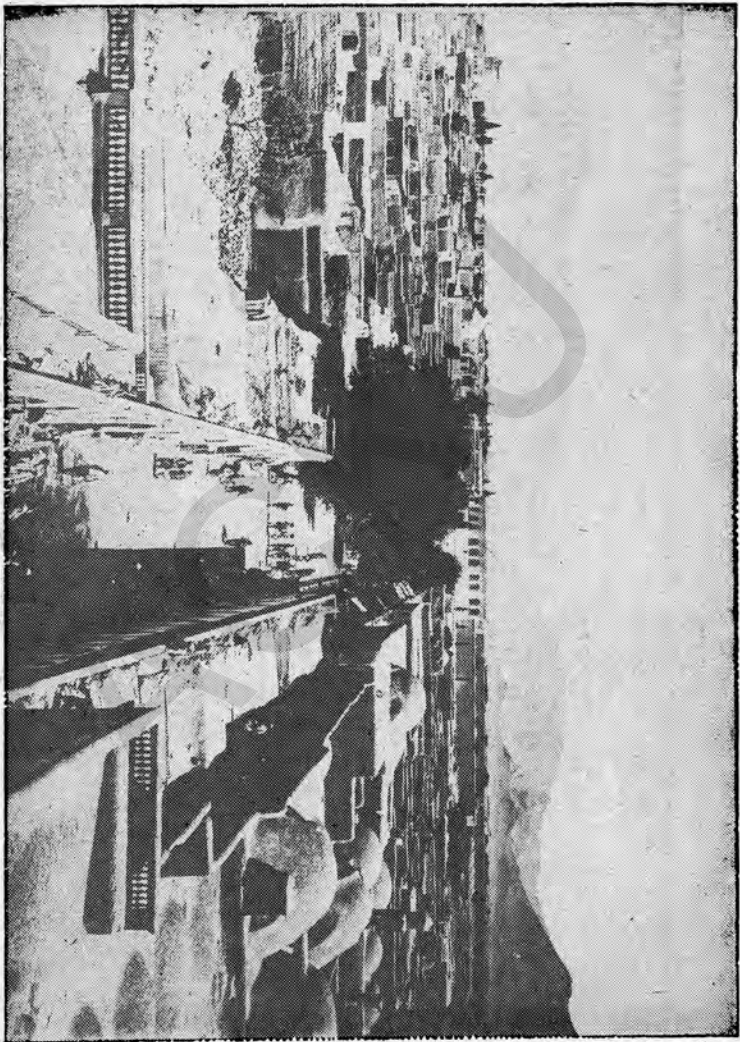
مواضع قابل دید قندهار :

- ۱- چهل زینه در دو کیلو متری سمت جنوبی قریب شهر بر فراز کوه بچه در خود کره به صورت روافی حجاری شده که از جمله آثار دیدنی قابل تما شای قند هار و در دیوار های داخلی و خارجی این رواق تاریخ چه فتوحات خاندان با بر بهاسک و نقش گردیده است.
- ۲- باباولی صاحب : بمفاصله ۵ کیلو متری سمت شمال مغرب شهر بر بوزه کوه يك مواضع با فضا و خوش آب و هوای است که بتمام علاقه ارغنداب ناظر و از بهترین تفریح گاهها بشمار رفته يك کافئ قشنگی هم از زائرین و متفرجین همه وقتنه پذیرائی و فابریکه برق آبی قند هار هم در آنجا دیده میشود.
- ۳- باغ سرده : بطرف شمال قندهار بمفاصله ۱ کیلومتری زمین مرتبه داری در کنار رود بانو که از دریای ارغنداب جدا گردیده است بطرز و سلیقه خوبی برای تفرج و تفریح طبیعی مراجمین آباد و حوضی هم برای آبیازی تهیه و شکار ماهی خوبی دارد.
- ۴- باغ کوکران : در مغرب شهر بمفاصله ۱۲ کیلو متری واقع و از تفرج گاهای مشهور اینجا بشمار میرود. مزار مدافع شهیر افغانستان (میرویس خان هوتکی) در آن وجود داشته مرحوم حاجی میرویس خان که نزد افغانها به (حاجی میرخان نیکه) شهرت دارد قائد اعظم ملی و بوجود آورنده نهضت های ملی افغانستان در قرن ۱۲ ه بشمار میرود. بدر

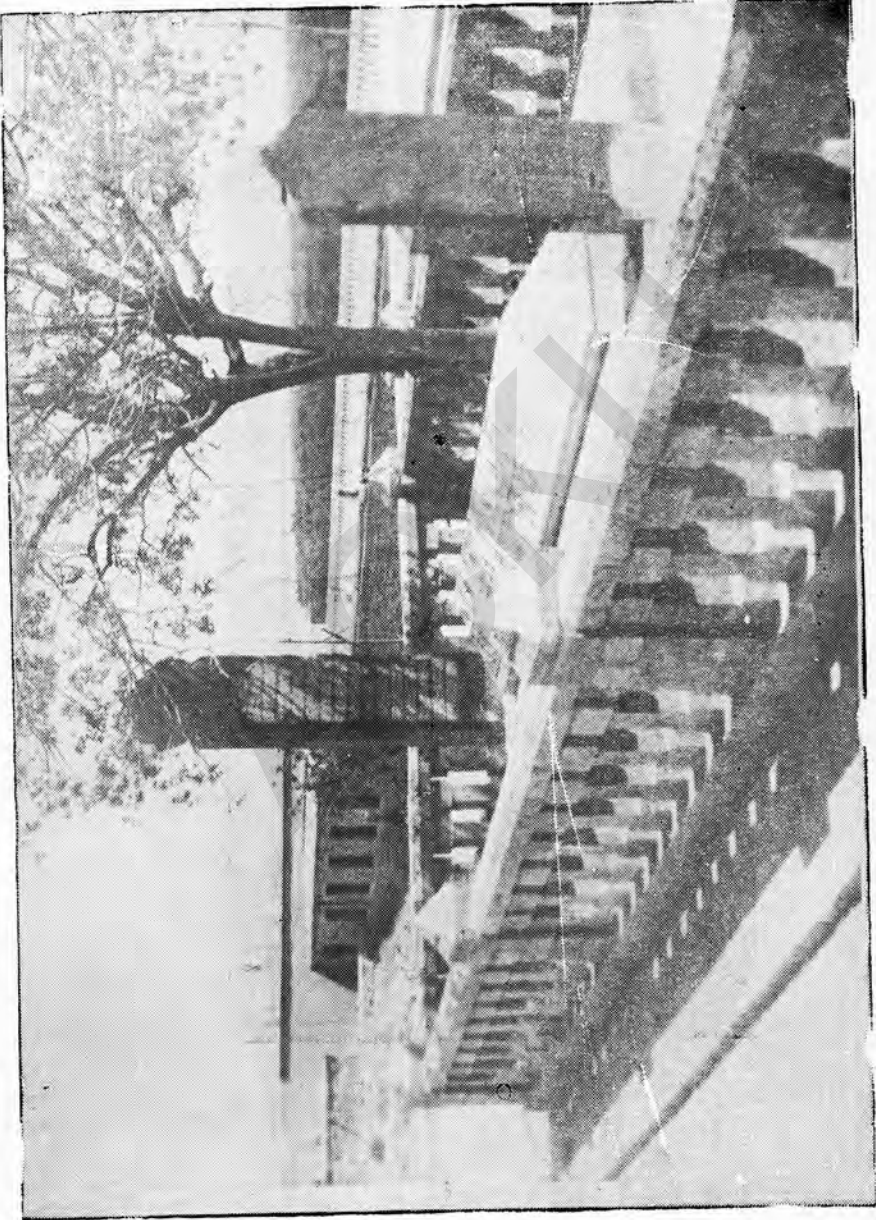
از مناظر ولایت قندهار

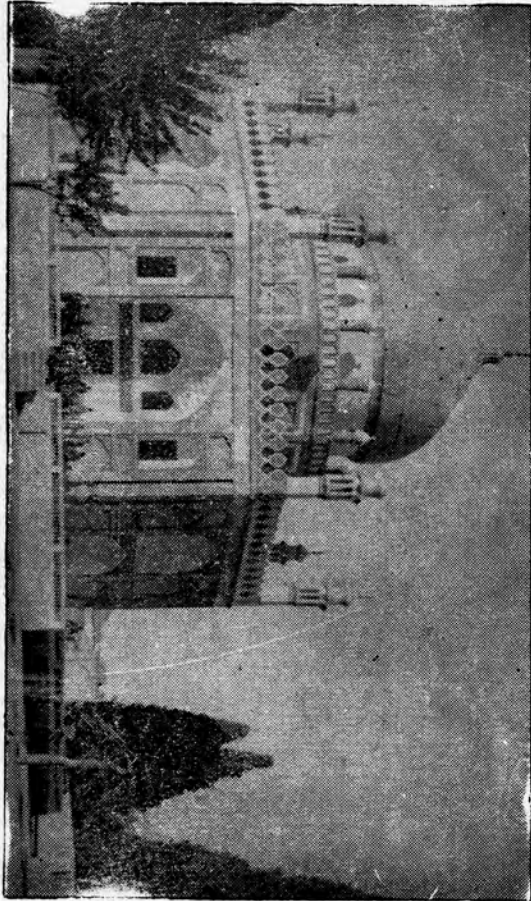
صحن محل فابریکات شرکت پنبون در قندهار

از مناظر قدیمی شهر قزوین در ایران

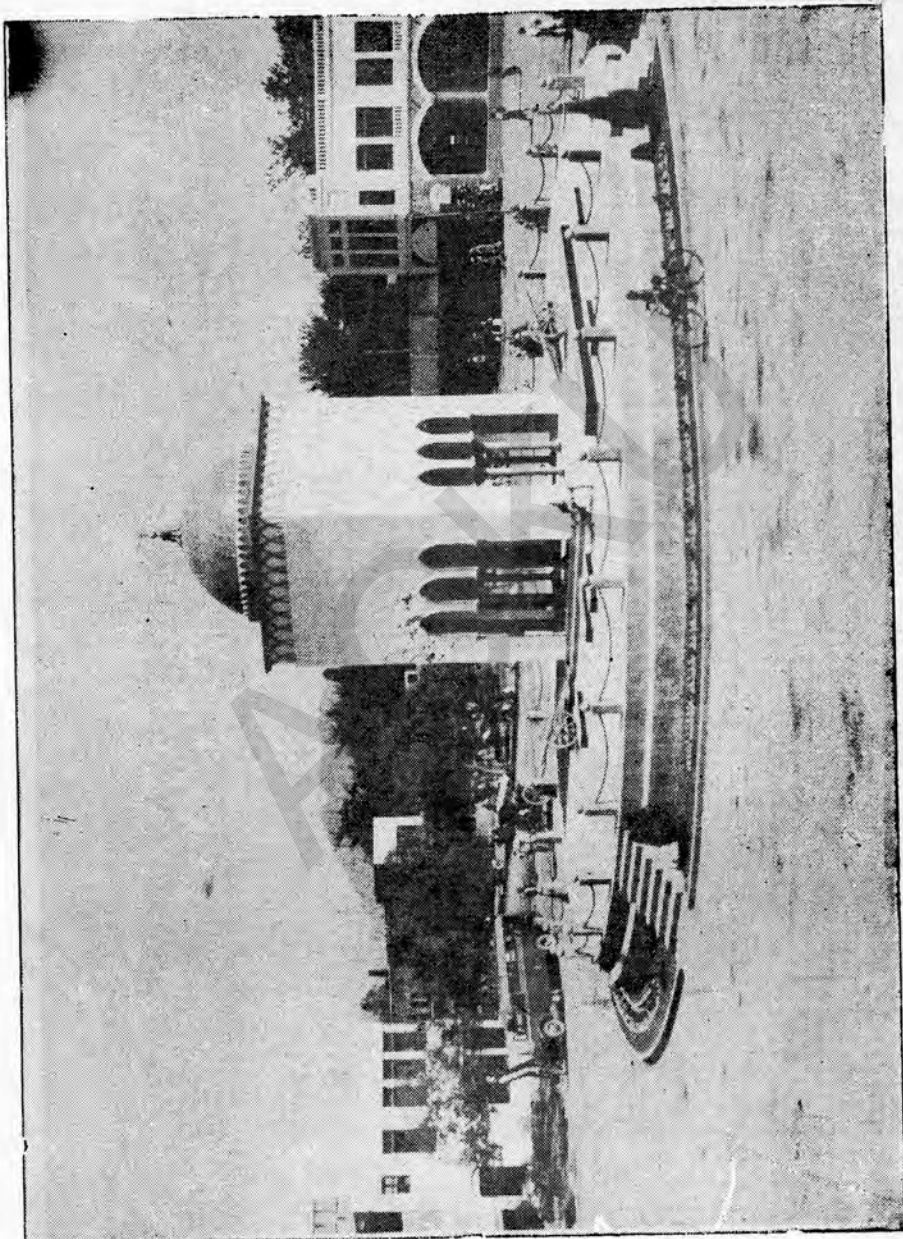

مرقد بابا ولی علیه الرحمه در نند هار

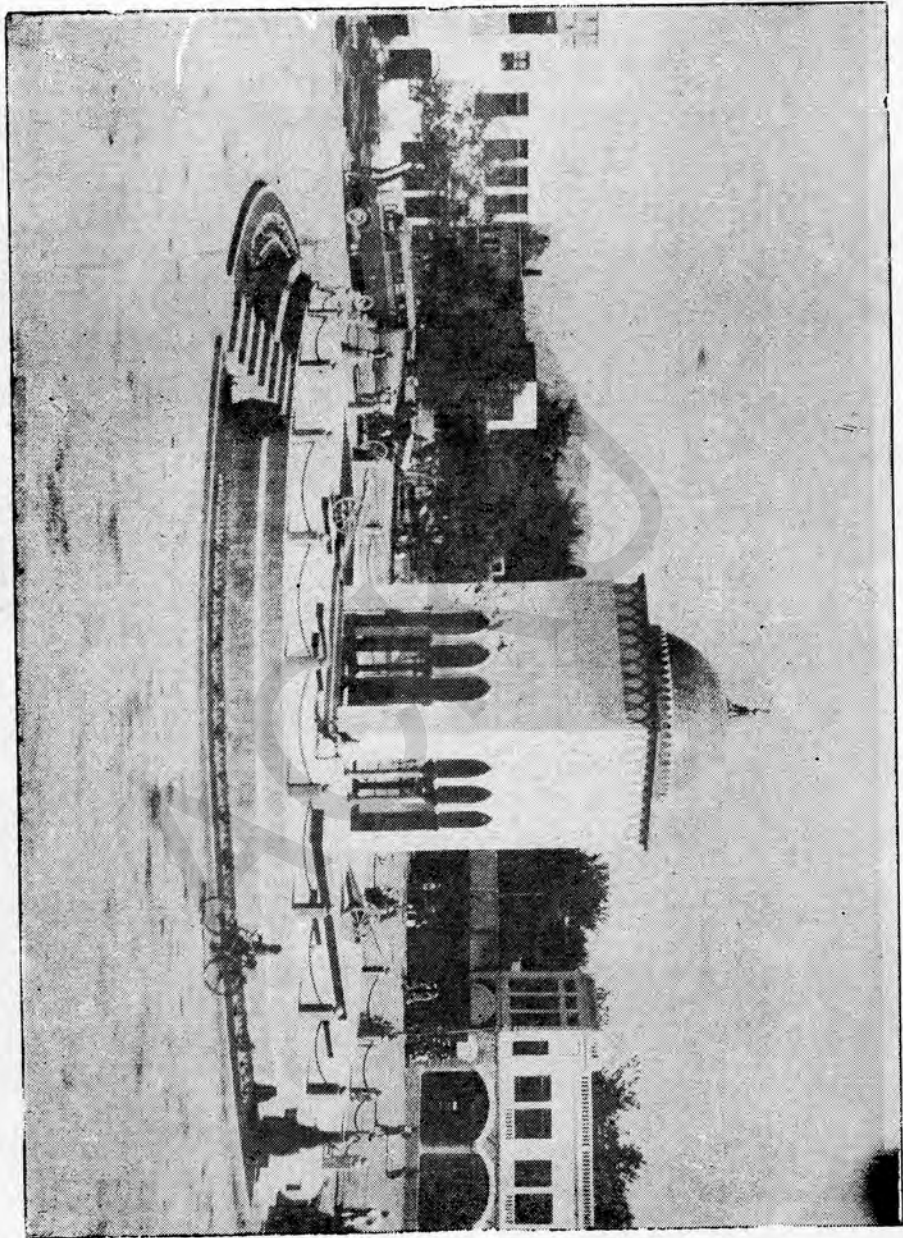

کتابخانه مقبره احمد شاه بابای قازان در قاهره

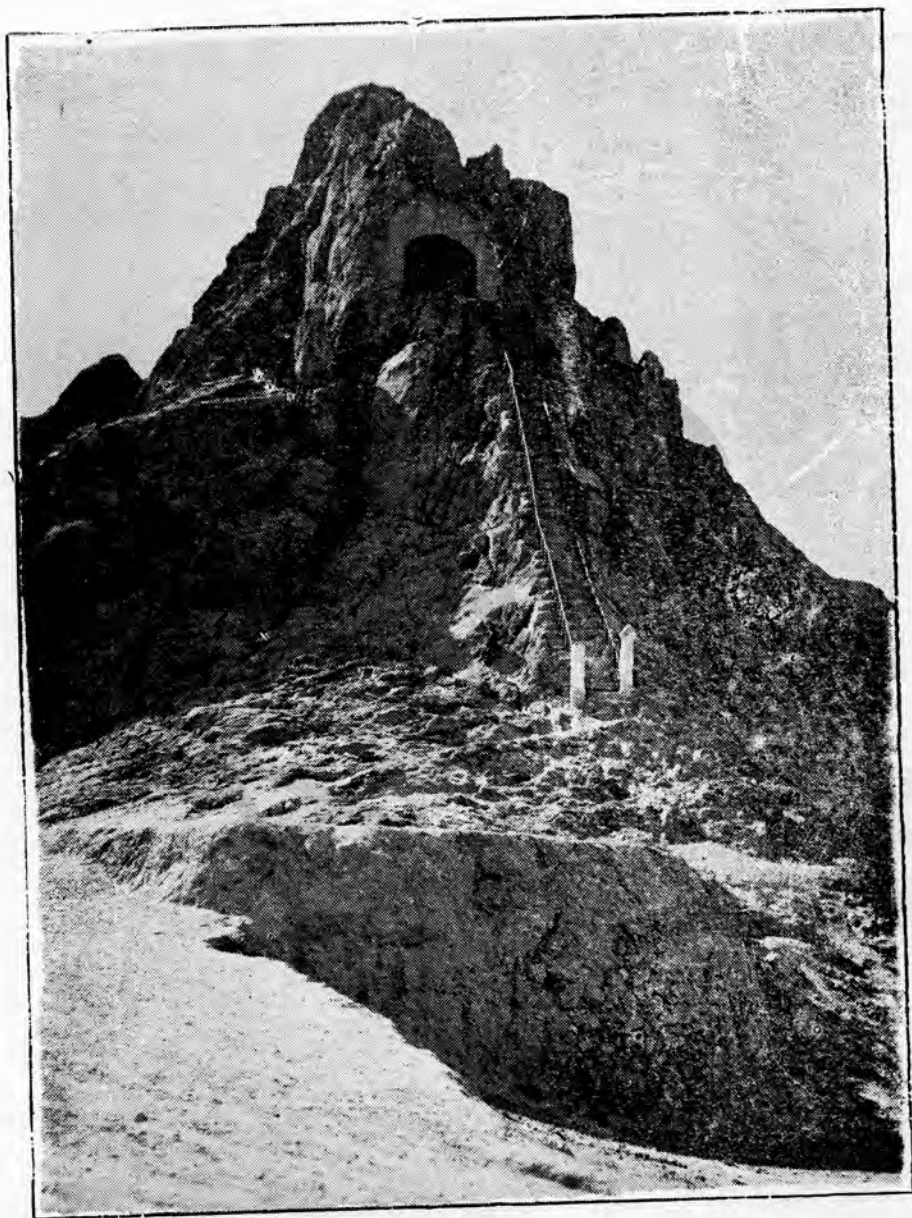
کتابخانه مقبره احمد شاه بابای قازان در قاهره

بادکار شهدا در قندهار

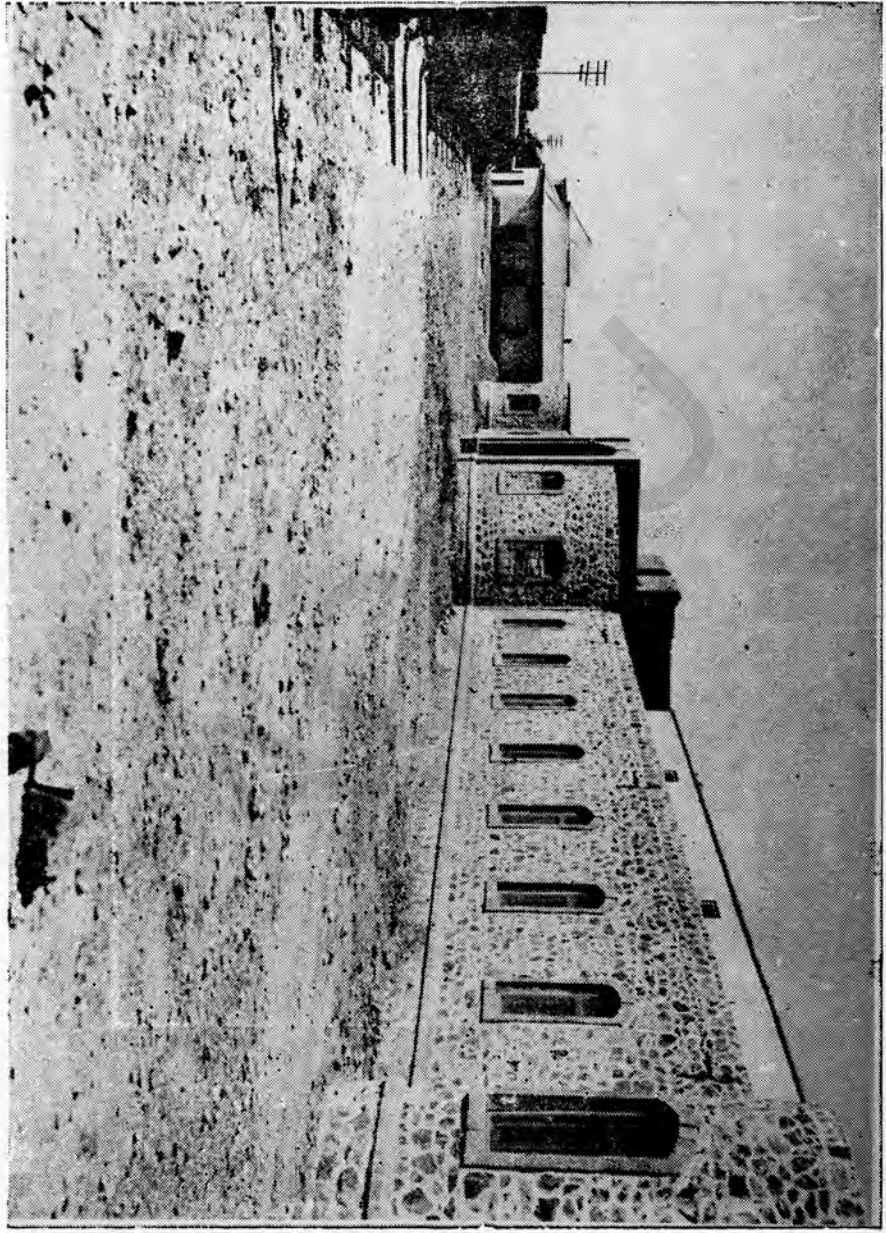

بادگار دیها در قندهار

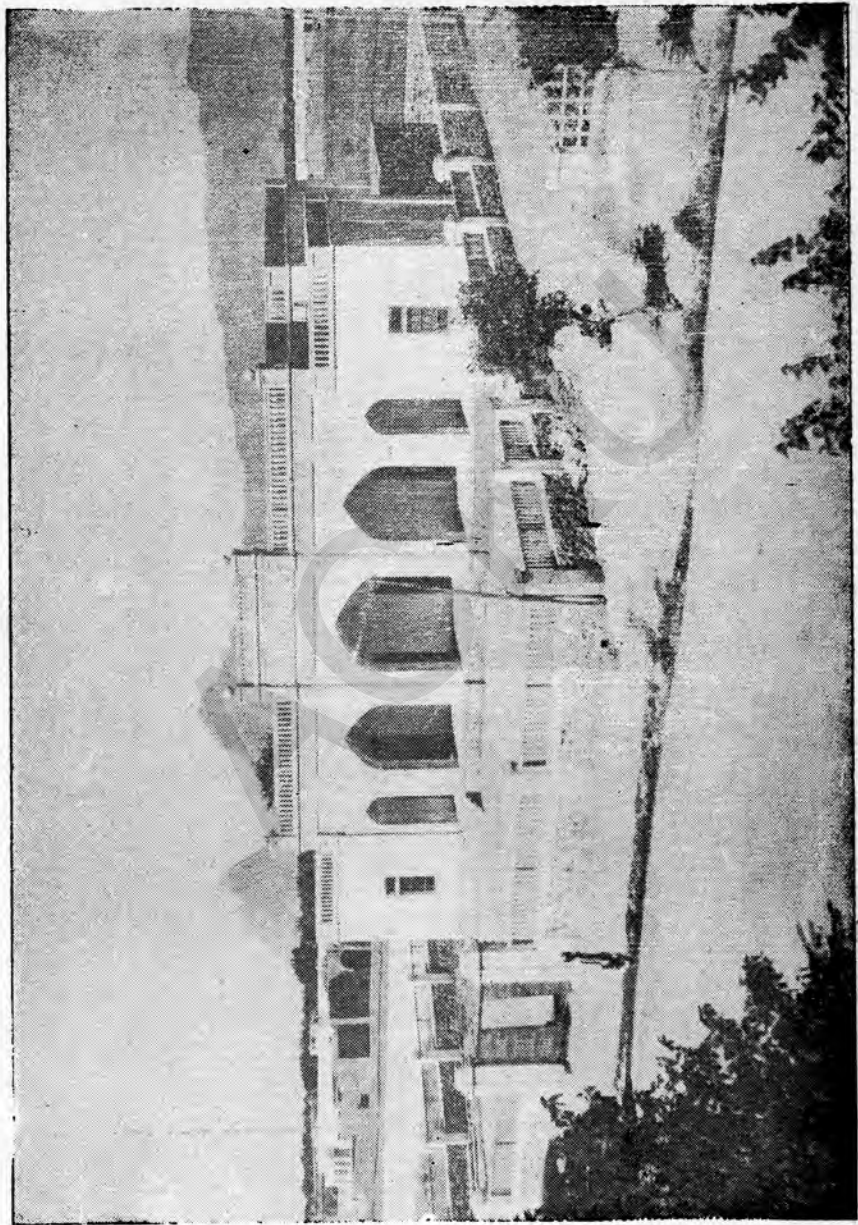

چهل زینة قند هار

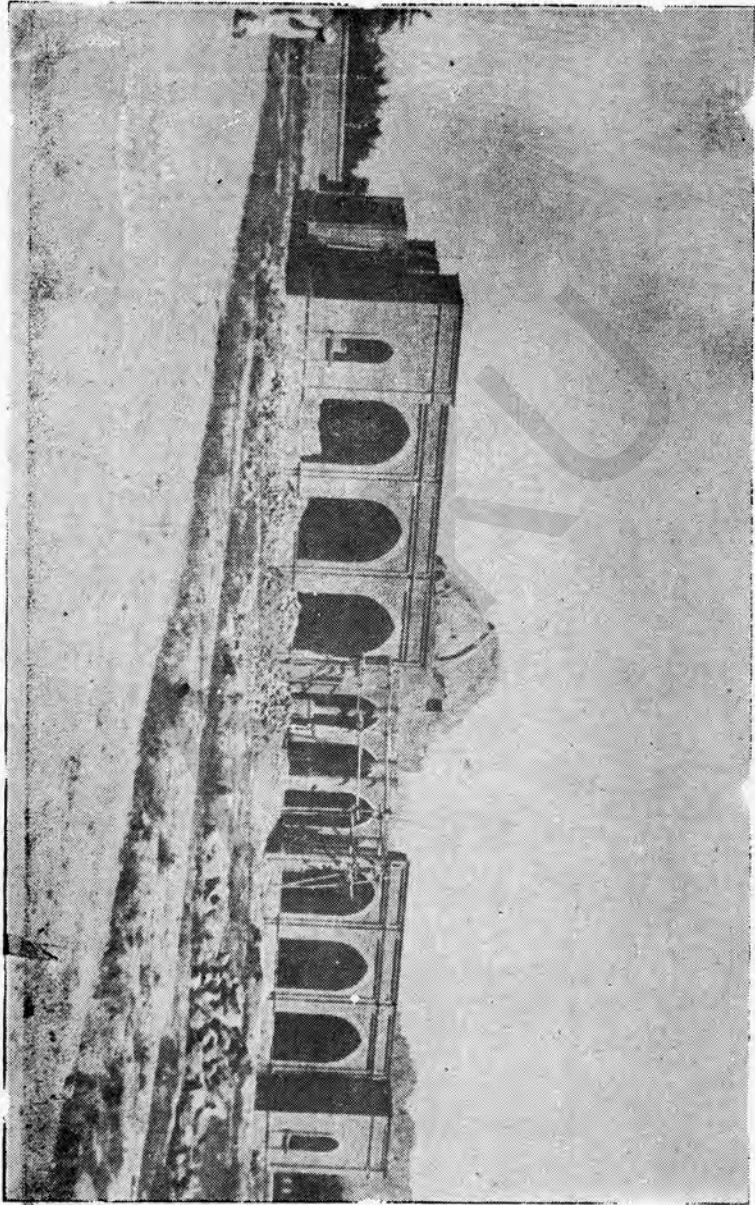
المنارة في مدينة

از مناظر قند هار

مسجد شهدا در قند هار

مدرسه جامعہ اسلامیہ کراچی

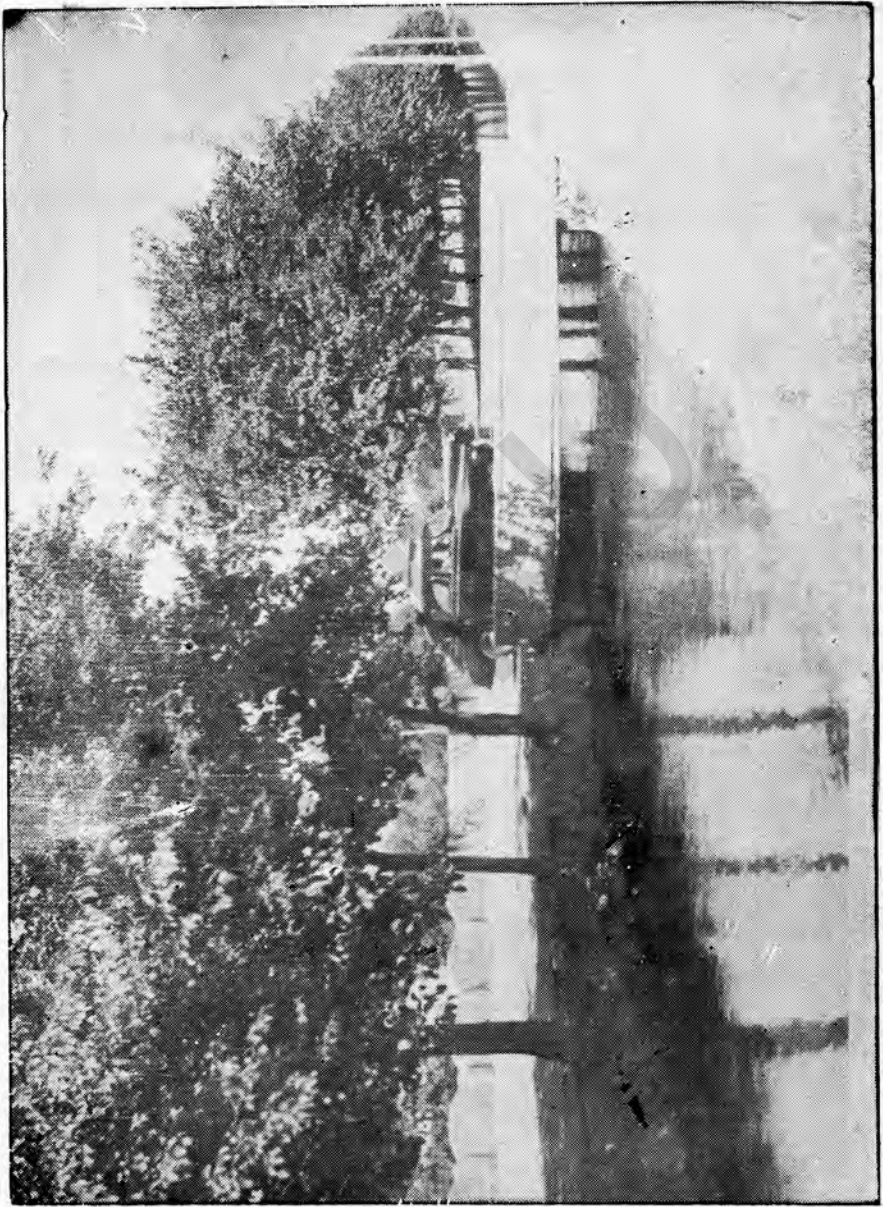
© 1954 by the Board of Education, Karachi

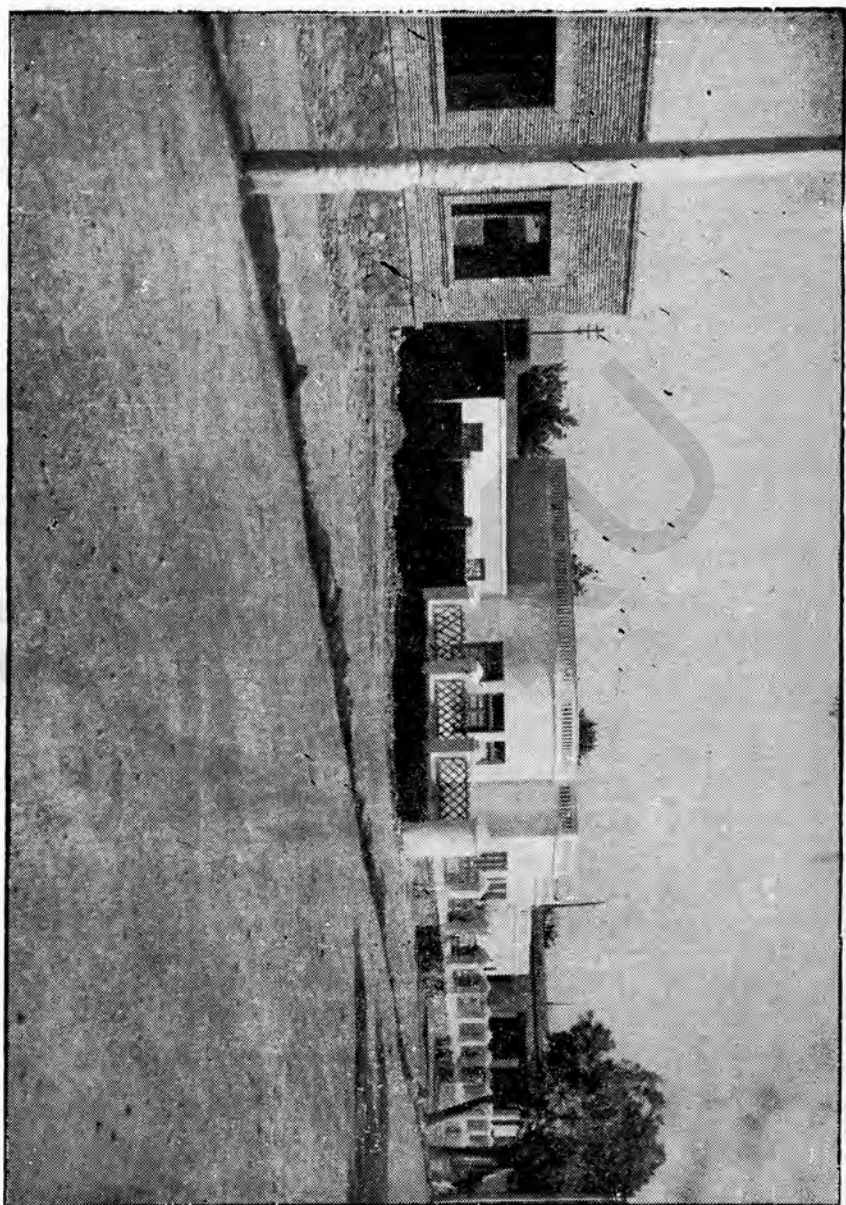
مدارس مکتب صنایع در قندهار

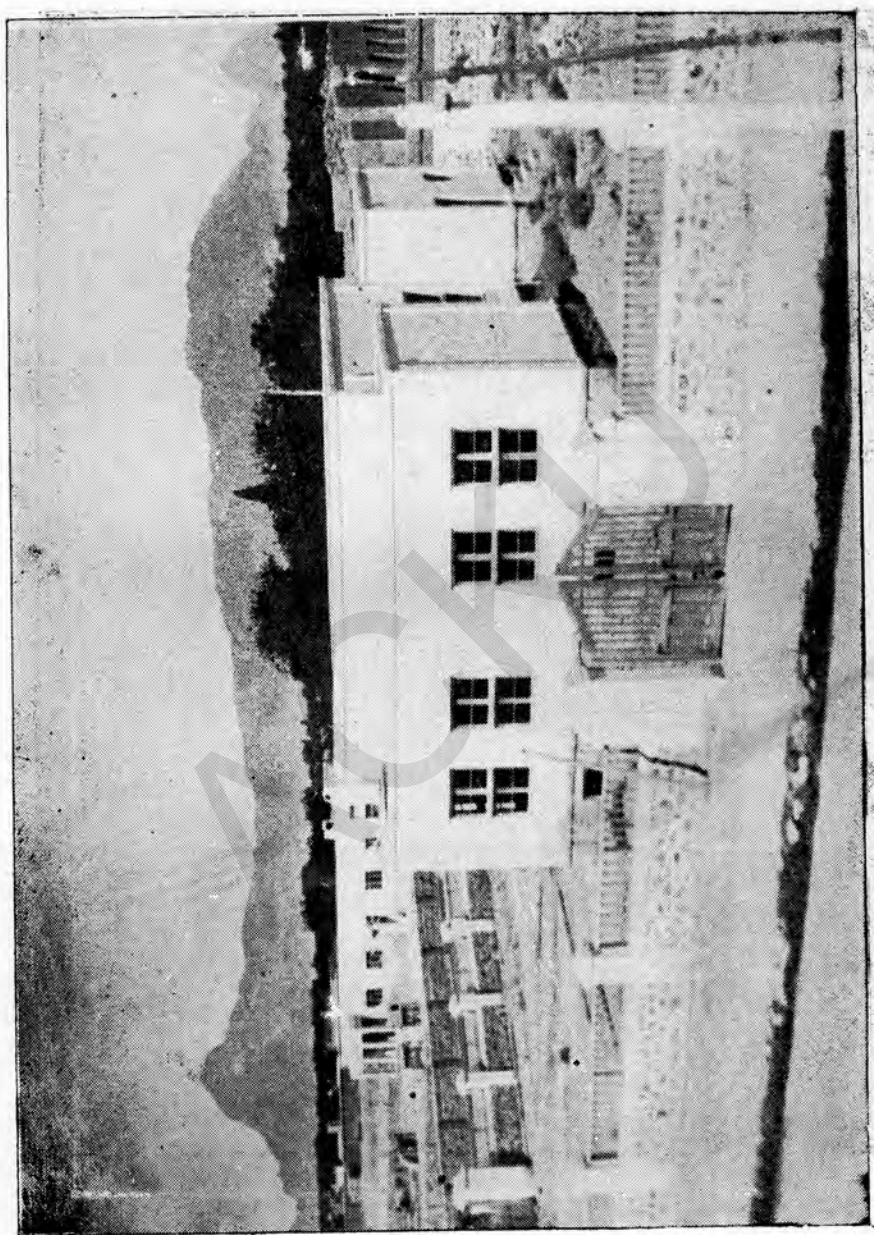
آبار تماهای جدیدانعمیر در قندهار

باد جہید کا ایکریٹھی در قندھار

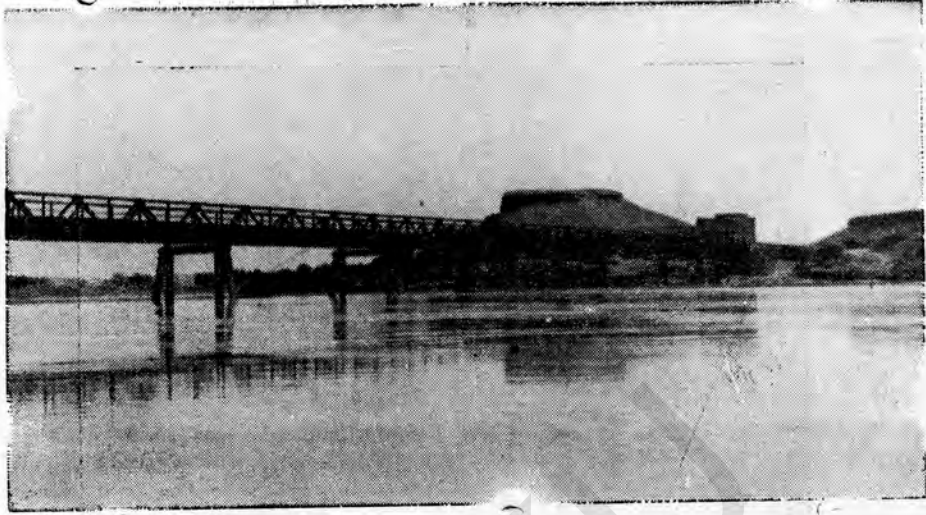
ایبارتسا، نهای جدید التعمیر در قندهار

عمارت اهوپه فروشی در قندهار

عبارت ستاسيون راو بو در قند هار

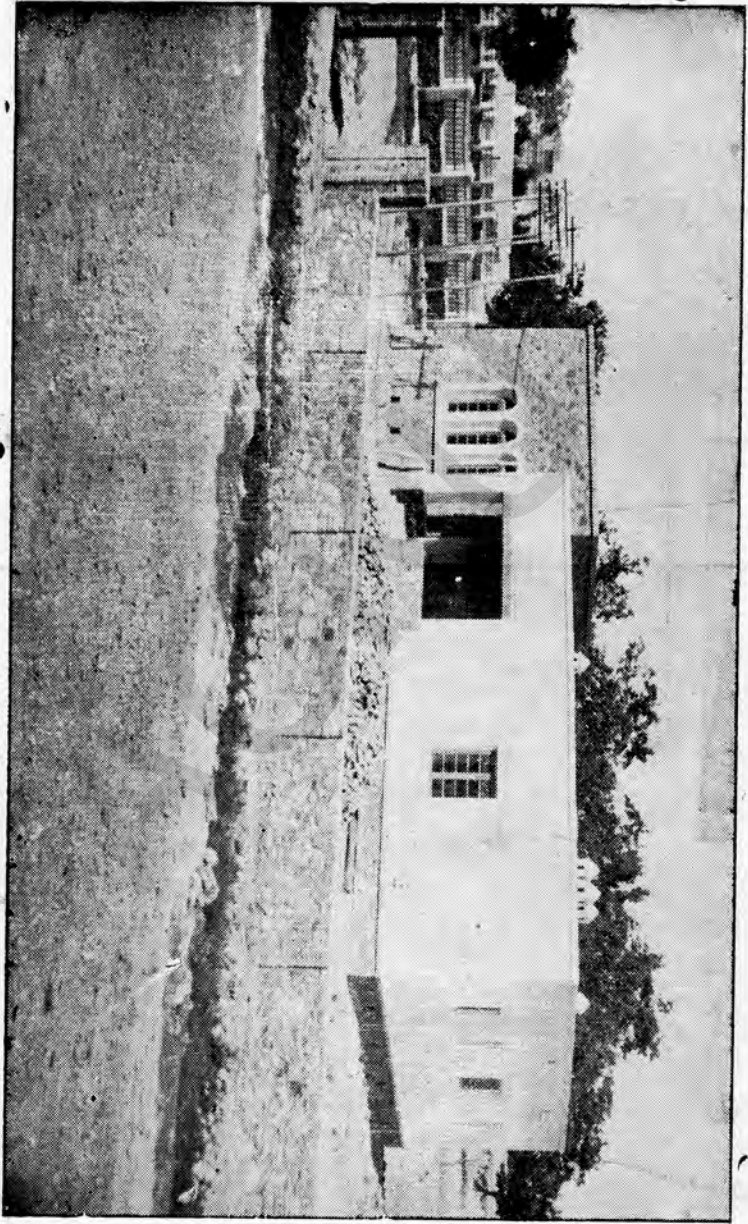

پل جدید التعمیر بردریای هیرمند در کرشک

چوپان قندهاری در حالیکه گوسفند های خود را استراحت داده است .

مکتب و کتبخانه در کابل

مرحوم شان یکی از خوانین بارسوخ قوم هتک و سلسله نسب او شان به غلزائی رسیده ما در محترمه شان یکی از ادیبه های آنوقت بوده تاریخ تولد او را تقریباً در سال ۱۰۸۴ ه قمری میدانند وقتاً بدختر جعفرخان سدوزائی که یکی از خوانین مشهور و مقتدر قوم سدوزائی بود مزاجت نمود بواسطه که اکثر خوانین و سرکردگان قوم افغان توسط کرگین نام حاکم ایرانی در قندهار بشهادت رسیده و یا اسیر گردیده بودند مرحوم حاجی میرویس خان را قوم افغان بسرکردگی خودها اختیار نمودند، که در مدت اندکی در اثر عقل سلیم و فکر خداداد خود توانست ملت افغان را بوحده ملی راه بلدی و وطن را از چنگک اغیار خلاصی بخشد. تاریخ وفات این مرد نامدار افغان ۱۱۲۷ ه ق و پسران نامدار این ناجی ملت افغان - شاه محمود - شاه اشرف هوتکی میباشند که کار روایتها و وطن پرستی های او شان زیب صحائف تاریخ ملت افغان گردیده است .

۵- میوند : بنا بر داستان مینار یادگار شهدای جنگ میوند و بعضی آثار قلعه های مستحکم آن زمان از جمله آبادات مشهور و معروف قندهار و زیارتگاه افغانهای وطن پرست میباشد. والا حضرت سردار شاه محمود بن صدر اعظم که علاقه مخصوصی بوطن و شهدای راه حریت آن دارند درین اواخر یک اندازه پول را برای تعمیر و انشای آن منظور فرمودند تا بصورت اساسی و عصری در آبادی آن بخرچ رسانیده شود .

۶- شاه مقصود بابا ، یکی از زیارت های متبرک و میله جای بسیار معروف قندهار است که در فاصله ۳ کیلومتری از حکومتی خاکریز، و ۵ کیلومتری قندهار واقع بوده - همه ساله در روزهای مخصوص اهالی دور و نزدیک میله هفته ای خود را بریا اوقات خودهارا خوش گذرانیده مسرور و شادمان بخانه های خود بر میگرددند - علاوه بسبب داشتن معدن سنگه قیمتی و مخصوص (شاه مقصود) که اکثر آ از آن تزییح و اشیای نفیسه زینتی را میسازند شهرت خوبی دارد .

آب و هوای قندهار : قندهار نسبت بکابل و غزنی هوای ملائمی دارد که در زمستان هوای آن دلکش و صحت افزا بوده ، برف بندرت میبارد - بعضاً طوفان هوا و باران بوقوع می پیوندد مگر بهار آن موسم بهترین و در تابستان اگر چه روزانه هوا گرم میگردد ولی شبهای آن هوای خوشگوار دارد که انسان میتواند بکمال استراحت خواب آرام بنماید . امید واریم تا اینجا توانستیم مسافر عزیز خود را بشهر تاریخی قندهار آشنا و بچار گوشه آن که بلدیته حاصل نمودند هر گاه سیاحت خود را بهمینجا ختم نموده آرزوی خارج گردیدن از افغانستان را داشته باشند میتوانند سرک هم-واری را در حصه جنوب شرق قندهار

با انوموبیل قطع کرده بقاصله ۵۶ کیلومتر قندهار به منزلی میرسد که آنرا نخته یل مینامند نخته یل منطقه آبادی بوده بطرول و ضروریات خورا که در اینجا مهیا و هم شبهه از گمورک درین نقطه موجود است که نسبت باموال تجارتی بازدید و رسیدگی مینماید . از نخته یل موتر بعد از طی ۵۴ کیلو متر راه مستقیماً سرک را عبور و وارد حکومت (کدنی) میشود . کدنی موضع آبادی و در انتهای آن تهاه عسکری و سرحد داری افغانستان موقعیت دارد که موضع مذکور را قلعه جدید (سپین بولدک) مینامند . یاسپورت مسافری را درین نقطه ملاحظه و بمسافر بعد ملاحظه و معاینه لوازم سفری اجازه خروج از خاک افغانستان داده میشود . تانک بطرول - راحتگاه - اشیا خورا که و غیره جهت توقف مسافری درین نقطه موجود است و مسافری عموماً فاصله بین قندهار و قلعه جدید را توسط موتر در ظرف ۵ ساعت قطع مینمایند .

(۳) هرات :

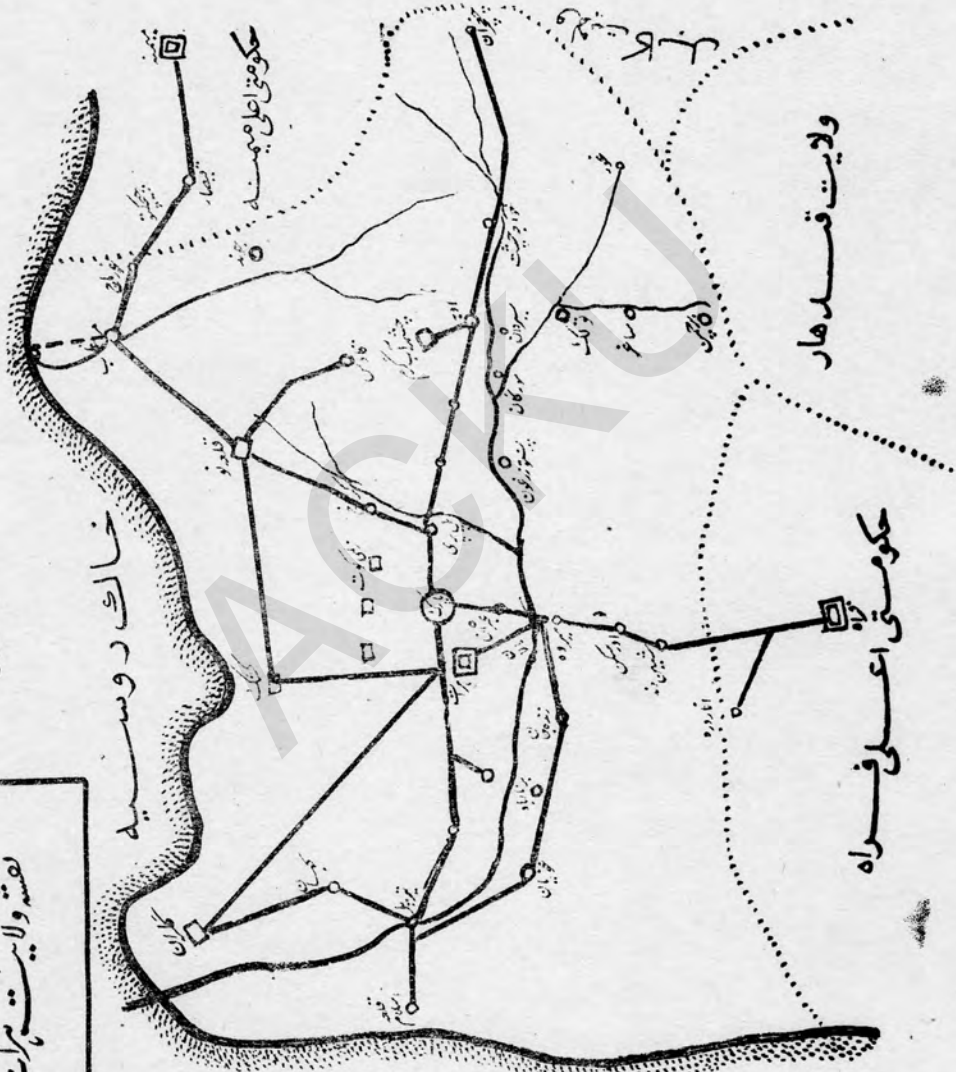
اگر مسافر محترم آرزوی دیدن شهر تاریخی هرات را داشته باشد میتواند در کابل یاقندهار از اداره شرکت سرویس تیکت مسافرت را الی هرات اخذ و بوقت معینه آن باموتر مسافر برداری که عازم هرات میباشد مسافرت خود را شروع و از قندهار بسرکبکه از دروازه غربی (مشهور به دروازه هرات) آغاز میشود سرراست از بین عمارات شهر جدید قندهار گذشته پس از طی مسافت ۲ کیلو متر بمقام سرپوزه و از پای چهل زبنه گذشته در فاصله ۱۲ کیلومتری شهر از کنار باغ کوکران و مقبره مرحوم حاجی میرویس خان عبور و بر یل نهر ارغنداب مواصلت نماید. بعد عبور از یل ارغنداب سرک سمت سیر خود را قدری بطرف شمال منحرف ساخته باراضی هموار و کم درختی رهسپار میشود که سمت راست جاده خشک و سمت چپ آن بساحل رود ارغنداب واقع است پس از قطع یک منزل راه درحالیکه وضعیت سرسبزی سرک متدرجاً کم میگردد - سرک باراضی لامزروع و خاره داخل و یک منزل راه دیگر در فراز و نشیب چندی طی مسافت نموده بموضع کشک نخود (که حکومتی درجه اول مربوط ولایت قندهار است) برابط سوم مواصلت مینمایند . کشک نخود مقر حکومت محلی بوده اراضی گرد و نواح آن کاملاً بواسطه کاریزها مشروب میشود در این حصه عمارتی هم برای حکومتی تعمیر و دکاکین چندی هم بنظر میخورد - از سمت جنوب باغ حکومتی یک سرک بطرف شمال جدا گردیده بطرف میوند که بقاصله تقریباً ۱۲ کیلومتر دوری دارد میروند - از کشک نخود به بعد سرک در بین دشت وسیع و هموار لامزروعی بسیر خود ادامه داده پس از طی فاصله ۲۵ کیلومتر بمحکومتی یخچال مواصلت مینماید .

نقشه ولایت مہرات

شمال

خاک روسیہ

خاک ایران

ولایت قندھار

حکومتی اعلیٰ قندھار

بخچال حکومت جدید التاسیسست که باراضی وسیعۀ که جدیداً تحت آبیاری آمده است دائرگرددیده بهم. کساری مدیریت جدید التشکیل ناقین بسر سبزی ومزروعی ساختن و تقسیم اراضی بین ناقین وغیره اصلاحات عمرانی منطقه مذکور پرداخته در ظرف مدت اندکی باغات وقصبات زیادی را بوجود آورده واراضی وسیعۀ را آباد ساخته اند و ازین نقطه دو سرک یکی بطرف جنوب مغرب بطرف قلعه (بست) که تقریباً ۳۶ کیلومتر مسافه داشته یکی از مواضع مهم تاریخی در افغانستان و جالب توجه سیاحین و طرف ذوق ودانشی مورخین شناخته میشود کشیده شده است.

سرک دوم از بخچال بعد قطع مسافه تقریباً ۱۵ کیلومتر بواسطه معبر رود بسزرگک هیرمند قطع شده بانطرف دریای گرشک مقر حکومتی کلان پشت رود جالب توجه مینماید. بالای دریای هلمند بل بزرگک از آهن کشیده شده که (۱۷۰) متر آن از آهن و (۸۰۰) متر دیگر آن از خشت بخته آبار گسردیده برای عبور و مرور موثرها وغیره مساعد گردیده است.

گرشک برکنار رود هیرمند دریک منطقه سرسبز وشاداب واقع بوده در اینجا اساس یک شهر جدید طرح شده عجلالتا چند عمارت بخته کاری بوضع امروزه برای حکومتی، هتل - مسکن و شفاخانه، متراوژی وغیره ساخته شده دکانهای جدیدی هم بدو طرف سرک احداث وباغ عمومی هم آباد گردیده است که تاساحل رود هیرمند وسعت دارد. از گرشک باز هم سرک بطرف غرب بامتداد خود دوام داده منازل جدید رادر زمین هموارودشت خاره زار و سنک زاری عبور نموده پس از طی مسافه هشتاد کیلومتر در موضع دلارام که در آنجا یک هتل فشنگی بر فراز سطح مرتفعی درکنار دریای خاشرود آباد گردیده است موصلت مینماید، که غالباً مسافرین شب را بهمین هتل بسر می آورند و این موضع مناصفۀ راه بین گرشک و فراه بوده حد فاصل بین ولایت قندهار و حکومتی اعلی فراه میا شد. بعد از موضع دلارام موثر بفاصله سی کیلومتر باآبادی موصلت مینماید که آنرا (سلطان بکوا) نامیده دارای چندکان و مقر حکومتی محلی آنجا میباشد. مسافرین که صبحانه خود را درین جا میگیرند بعد قطع مسافه تقریباً ۵۰ کیلومتر موثر بزمین هموارولامزروعی قطع مسافه نموده و بالاخره در نزدیک فراه به سه چار نشیب و فرازی مواجه و بالاخره در یک زمین مسطح وهمواری آبادی ها وعمرانات شهر فراه جلب توجه مسافرین را مینماید.

فراه - اگر چه ما باید به ترتیبی که در تشکیلات اساسی افغانستان مذکور است ولایات مهمه را اولاً برای مسافر عزیز خود تشریحات داده بعد به تشریح معلومات لازمه حکومتی اعلی که مقام دومین را در تشکیلات اساسی دارد میبرد اذتیم مگر چون برای مسافریکه بسواری

موتر مسافرت هرات را زیر نظر دارند مجبورینم فراه را هم در راه بین قندهار و هرات بمسافر عزیز خود نام برده بصورت مجمل آنرا معرفی و تشریحات لازمه را در موفع آن بگنذاریم اینک به تحریر مختصری می پردازیم که :

شهر فراه بکنار چپرود فراه رود بفاصله ۳ کیلومتر موقعبت گرفته نسبت بدیگر مراکز حکومت اعلی از حیث عمرانات و آبابی وسعت کافی نداشته شهر سابقه آن بطرف راست سرک در موضع بلندی بنظر میخورد که بدور خود حصاری هم داشته کاملاً غیر مسکون میباشد. شهر موجوده عبارت از یک سلسله بنا نیست که بهر دو طرف سرک عمومی کشیده شده - سرک دیگری که به زاویه قائمه این سرک را قطع نموده چهار راهی را تشکیل میدهد منحصر بخانه های اهالی میباشد که در عقب دکا کین بصورت خام کاری و یک منزله آبار گردیده سقف های آن عموماً گنبدی میباشد. اصلاحات بلدی و عمرانی که درین او اخر آغاز گردیده در انتهای غربی بازار عمارات دولتی ورعبتی بصورت انگشت نما بطرز وسلیقه عمارات شهر جدید قندهار بنا گردیده باطراف آنها باغات جدیدی احداث و باشجار سایه دار و گلپهای رنگا رنگ زینت گرفته است . عمارات جدید که برای دوائر حکومتی، مکتب و هم یک هو تل آباد گردیده زیاده تر فشنگ و جالب توجه است .

بفاصله سه کیلومتری طرف غرب شهر در جوار پل فراه رود در کنار دریا یک باغ بنام باغ پل برای تفریح و تفرج اهالی بسلیقه مخصوصی تهیه و هم یک کافی در آن آباد گردیده از بهترین تفرج گاهای آن شهر بشمار میرود .

فراه باطراف خود قرا و قصبات متعدد و اراضی و خیمه زراعتی داشته میوه جات از قبیل انار، انگور، انجیر، زردالو، عناب در آنجا پرورش میابد . اهالی عموماً زراعت پیشه بوده اهل کسبه باستانهای چند دکاننداری، اصناف دیگر پیشه وران کدام صنعتی که دارای اهمیت بسزائی باشد دیده نمیشود - از صنایع مهمه که در خارج شهر توسط خانها تهیه میشود تنها گلیم - فالین - جوال - کولچی (چین پشمی مخصوص فراهی) میباشد . از پیداوار زراعتی آن آنچه داری اهمیت تجارتنی است روناس (روبن) و از حیوانات آن بز و گوسفند میباشد که سالانه بتعداد زیاد از آن بداخل و خارج بفروش میرسد .

موتر مسافر بردار هرات که بعد از توقف چند ساعت باید به مسافرت خود ادامه بدهد تشریحات لازمه را به آینده گذاشته برای رفتن بهرات خود را مهیا میگردانیم - همینکه موتر از شهر فراه حرکت و سرک را بفاصله ۳ کیلومتر قطع میکنند - بطرف غرب پیشرفته از فراز پل که بالای فراه رود ساخته شده است عبور و بعد استقامت خود را طرف شمال تغییر داده از بین قراء و قصبات متعددی که بصورت پراکنده دور و نزدیک سرک موقعبت دارد گذشته بموضع

(آچین) که آخرین آبادی‌های جلگهٔ فراه بشمار می‌رود داخل اراضی ششک و سنکزار گردیده رباط سیاح را عبور و فراز و نشیب کوچکی را در بر جستگی‌های دامنهٔ سال پیموده داخل درهٔ تنگی میشود که در بین دره هم در چند موضع به پستی و بلندی‌های کم ارتفاعی رو برو شده بر موضع (خشک آب) که منزل دوم بین فراه و هرات میباشد از دره خارج گردیده بار دیگر در بین تپه‌های کوچک و کم ارتفاع سطح همواری را پیموده در منزل سوم موسوم به (جیچه) که درین حصه چند خانه از مردمان کوچی آباد و برای رفع حوائج مسافری که پیاده و یا اسب سوار میباشند - مواد لازمهٔ از تراقی مهمه تهیه مینمایند - به نظر میرسد - از جیچه به بعد رباط خوست که منزل نسبتاً آباد تری است - بیش رو می‌آید - از خوست به فاصلهٔ پنج کیلومتری علاقهٔ فراه قطع و سرک به داخل علاقهٔ شین دند منظمهٔ ولایت هرات میگردد که از اینجا سرک متدرجا به بلندی آغاز نموده و پس از طی مسافتی اندکی رودبار کوچکی را عبور و به شین دند مواصلت مینماید - شین دند یا شهر تاریخی اسفزار مقر حکومتی و از مرز بوطات ولایت هرات بوده، در آنجا یک سلسلهٔ دکان‌های مقبول - هتل باجمیع لوازمات آن تهیه شده از مسافری استقبال مینماید. فاصله بین شین دند و فراه ۱۴۰ کیلومتر و موتر غالباً این مسافت را در ظرف ۵ ساعت طی می‌کنند - از شین دند سرک به طرف شمال بسیر خود ادامه داده پس از طی مسافت ۶ کیلومتر در بین اراضی سرسبز و آبادی‌های شین دند بیک دشت همواری برخورد و در راه بجز در دو موضع که برای نفی معابر کوتاه‌ها ساخته شده و یک رباط مترو که دیگر آبادی به ملاحظه نمی‌رسد - پس از طی مسافت دور رباط (۱۲) کیلومتر تقریباً به موضع ادرسکن که منزل دوم بین شین دند و هرات میباشد مواصلت مینماید - در ادرسکن بداخل یک رباط دوائر حکومتی و در یک قسمت آن مواضع برای رهائش مسافری و جود داشته تلیفون هم به دسترس ضرورت مندان قرار گرفته - میتوانست و خارج رباط یک عمارت برای مکتب تهیه گردیده است .

از ادرسکن به بعد در طی راه سر بلندی تدریجی محسوس و سرک بردامنهٔ جبال و اراضی کم زراعت قطع مسافت نموده پس از طی یک منزل راه موضع شاه بدرا عبور نموده و بالاخره پس از طی ۱۲۰ کیلومتر مسافت از دامنهٔ تپه‌ها به کلبی آزاد و به حاشیهٔ جلگهٔ وادی هرات به موضع (میرداود) که منزل آخرین بین کابل و هرات میباشد مواصلت مینماید .

میرداود یک موضع بافضاء و مدخل وادی هرات بوده - درین جا یک هتل برای پذیرائی مراجعین استقبال مینماید - از میرداود به بعد - سرک مستقیماً نشیب دامنه را پیموده - در قسمت آخر دامنه میدان طیارهٔ ولایت عرض اندام و راه بدو شعبه منقسم میگردد - یکی بطرف چپ ازیل مالان که به دریای هریرود بنا یافته گذشته وارد شهر قدیمه هرات و شعبهٔ دوم از یل

پشتون عبور نموده بطرف شهر جدید پیشرفته به یارک شهر نو مواصلت و منتهی میشود .
جلگه هرات عبارت از یک وادی بزرگ و مهمور بست - عموماً توسطه نهروجد اول بزرگی
از رود هریرود که در طول جلگه جریان دارد کشیده شده - مشروب میگردد و این خطه یکی
از مناطق عمده وزرخیز درجه اول افغانستان محسوب میشود .

اراضی هرات که هوای آن برای پرورش اقسام غله جات و خورا که وسبزی جات مساعد بوده
در همه حصص آن باغات متعدد مشاهده میشود . گندم - جو - جواری - برنج - پنبه ، سبزی های
گوناگون از قبیل لبلبو - زردک - شلغم ، کاهو - کرم - کچالو - بادنجان سیاه و سرخ -
تربوز - خربوزه به مقدار کثیری حاصل میشود ، از بهترین میوه های هرات انگور ، شفتالو ،
وشلیل آن میباشد ، مخصوصاً انگور هرات خیلی شیرین بوده اقسام آن الی پنجاه رقم شمار
شده است . تربیة صکرم بیله در همه حصص هرات بالخاصه در علاقه غوریان و شین دند به
کثرت دیده میشود .

شهر قدیمه هرات یکی از بنا های تاریخی افغانستان و بداخل حصاری که روه خرابی
گذاشته و به دور آن آثار خندقی به نظر میرسد ، واقع بوده، در خط جاده که از بین شهر
گذشته است به دو طرف آن دکان کین آباد و به چهار حصه و چهار محله قسمت نموده
در محل تقاطع آنها چهار سوقی به وجود آمده است که بازار و دروازه طرف شرق موسوم
به بازار (خوش) و از غرب به دروازه بازار هرات و از شمال ملک و از جنوب به قندهار
یاد میشوند به انجام بازار ملک طرف شمال متصل به دیوار شهر در یک موضع بلند ارگ شاهی
آباد گردیده به طرف شمال شهر خارج در وازه ملک در یک میدان وسیع اساس شهر نو قبلا
گذاشته ، دکان کین و یارتمان های زیادی در آن نعبور و طرف شمال شرق امتداد یافته است . شهر
جدیدیکه ابنیه عالیشان خورد و بزرگ دولتی و رعیتی به تعداد زیاد در آن منطقه در میان
باغها و باغچه های کناره دار آباد گردیده رونق شهر را افزوده است در حصه وسطی این
شهر به مقابل عمارت نائب الحکومگی یک یارک بزرگ که باطراف خود عمارات مجلل و در
نفس خود باغ عمومی که باقسام گلها و بته های خوش بو زینت داده شده است بوجود آمده
هوتل بارک از حیث قشنگی و زیبایی و داشتن لوازم مکمل عصری از بهترین هتل های افغانستان
محسوب میشود . بطرف شمال یارک به دامنه کوه کم ارتفاعی برفراز یک پشته بلندی تخت
سفر جلب توجه مینماید . تخت سفر یکی از بهترین تفرج گاهای هرات بوده در آنجا باغ
بسیار قشنگی ترتیب و کافی مقبول تاسیس گردیده که مراجعین سرسبزی و شادابی جلگه
وسیع هرات را با تمام تجمل و زیبایی آن از آنجا مشاهده کرده میتوانند . حوض بزرگی
برای آب بازی و گل خانه که از اقسام و انواع گلها تربیه شده معمواست نیز وجود دارد

روزهای تعطیل مردمان زیادی برای تماشا و تفریح به آنجا آمد و رفت نموده اوقات خود را بساعت نیری و خوش گذرانی بسر می برند .

در جانب شرق این موضع زیارت مقبره خواجه عبدالله انصاری (رح) که تعمیر و نقاشی آن حیرت بینندگان را فراهم می آورد یکی از آثار دیدنی میباشد . حضرت ابوالشمس خواجه عبدالله انصاری (رح) که در نزد اهالی هرات بحضرت پیر هرات معروف اند از نسل حضرت ابومنصور مت انصاری (رح) است که وی پسر حضرت ابو ایوب انصاری (رض) صحابه حضرت رسول اکرم (ص) میباشد . حضرت مت انصاری در زمان خلافت حضرت عثمان (رض) باحرف بن قیس (رض) در هرات آمده بودند ، حضرت خواجه عبدالله انصاری (رح) در کهنسوز مصرخ هرات متولد شده بعد از آنکه در مدارس هرات به تحصیل علوم مختلف مشغول گردیدند در آوان صبارت به گفتن شعر عربی مهارت حاصل و تقریباً (۶۰۰) هزار بیت عربی از خود بیادگار گذاشته اند . علاوه بر آن در علم حدیث ید طولانی داشتند تقریباً (۳۰۰) هزار حدیث با اسناد را از یاد داشتند تفسیر قرآن عظیم الشان ، منازل السائرین ، طبقات مشایخ هرات و گنج نامه و غیره از تصنیفات مشهور اوشان بوده تربیت کلمی را از حضرت شیخ ابوالحسن عرفانی (رح) و حضرت خواجه عبدالله طاقی (رح) یافته اند وفات شان در سال ۴۸۱ ه ق و ۸۰ سال و ۴ ماه و ۲ روز عمر داشتند . در سال ۸۳۲ ه خاقان سعید سلطان ابوسعید میرزا به تربت آن بزرگوار عمارت و مسجد جامعی و اکثر یمه سلاطین اسلامی مجدداً در آنجا بنا های خیر نموده محصولات آنرا وقف مصارف تعمیر و خانقای آن موقوف گردانیده اند . و در شرق زیارت حضرت خواجه عبدالله انصار (رح) بمفاصله تقریباً (۵) کیلومتری موضع شیدائی هم یکی از تفرج گاهای عمومی جدید التعمیر شهر بشمار می رود که کانی قشنگ ، حوض آبیازی و باغات عمومی نواحدها آن متفرجین را فرحت می بخشد .

آثار عتیقه و ابنیه قدیمه در هرات و نواحی آن نسبت به دیگر حصص افغانستان بیشتر است . مخصوصاً آثار عهد اسلامی که از برجسته ترین آن ها مسجد جامع هرات می باشد ، این بنای معظم و مرصوص از معروف ترین مساجد و محترم ترین معابد اسلامی است ، اگرچه مورخین دوره تیموری هرات تاریخ بنای آنرا بدوره سلطان غیاث الدین ابوالفتح بن محمد سام غوری منسوب نموده اند مگر نظر به روایات و اسنادیکه در دست است مسجد جامع هرات قبل از سلطان غیاث الدین غوری معروف و مشهور بوده است چنانچه مولف کتاب حدود العالم که بسال ۳۷۲ ه کتاب خود را تایف نموده از هرات و مسجد جامع آن نیز نام برده است . و سلطان غیاث الدین بواسطه که مسجد را سبل خراب کرده بود به تعمیر مجدد آن پرداختند

که در زمان حیات خود گنبد بسیار باشکوهی متصل این مسجد برای قبر خود ساخته در ۲۷ جمادی اول ۵۹۹ هـ که از جهان درگذشت در همان جا دفن گردید داین مسجد بعد ها از طرف شاهان عصر به وسعت آن افزود گردیده مدرسه و خانقاهی را هم تاسیس کر دند که همه ساله در ترمیم و اصلاح آن می کوشیدند. دیسک فلزی بزرگک ۷ جوش و نقش که تا امروز در ایوان غربی مسجد جامع روی پایه ها گذاشته شده از آثار ملوک سمرت است . که قطر آن $\frac{1}{3}$ متر و عمق آن ۲ متر بوده برای پر کردن شربت در ایام متبر که وقف مسجد جامع گردیده است . مسجد جامع شریف مشتمل است به ۴۶۰ گنبد . ۱۳۰۰ رواق ۴۴۴۰ فیل پایه طواش (سوی عرض دیوار ۲۵۴ ذرع و عرض ۱۵۰ ذرع میباشد . طول صحن مسجد ۱۱۴ ذرع و عرضش ۸۴ ذرع بوده دارای ۶ دروازه است که تمام اطراف مسجد شریف از سنگ مرمر آباد و مأذنه آن کاشی کاری میباشد . فرامین شاهی و کتیبه های زیادی در رواق های مسجد جامع شریف تحریر و نقر گردیده است که ماتنها به تحریر کتیبه مشور رواق جدید بارگاه بر روی همگان کشاده است ، این حریم قدسی اوست ؛ را هنمای آواره گان و کارساز بیچارگان ، اینجاست که ناله نیم شبان بر افلاک یرمی کشاید وصیت نوبت جهانداران فرومی نشیند . اینجاست که ناج داران جبین سوده اند و پرهیز گاران بخت آزموده . اینجاست که بسا احلام و آمال و هواها و امیال چون ظلام شبانگه در قبال سینه حق منلاشی گردید و عقاربت نفس اماره چون تسکوری رام گشته . این جودی یار سایان است طوفانها و طغیانها در بنیان آن خللی نیاورد و این حصن آزاد گانست منجبت زما بر کنگره آن سنگی نبارد ؛ این پرستشگاه داوریکتاست ، خداوند کبریا و جبروت ، سبحان ذی الملک و الملکوت طرازنده آفرینش و فروزنده مشعل بینش . بشتابید و در حریمش پناه آرید ، تابه آب رحمت غبار کین را از صفحه دلها بزداید و با آتش محبت حویش در سینه های تارک مهر سمردی را فروزان گرداند هر آنکه که رو بخانه خدای آرید وی را سپاس و ستایش گوئید و درود بر پیغمبر بر گزیده اش سیدنا و امامنا محمد مصطفی « صلی الله علیه و سلم . » . این بود مختصر توضیحات ما که اهمیت تاریخی آن مقام محترم را در نظر ها ثابت می گرداند و علاوه تاناً از مزارات متبر که روضه حضرت خواجه عبدالله انصاری (رح) معروف به گازر گاه شریف ، مزار حضرت مولانا جامی (رح) و مزار سید عبدالله مختار (رح) میر عبدالواحد شهید (رح) شهزاده قاسم (رح) شهزاده عبدالله (رح) ابوالولید (رح) خواجه علی موفق (رح) مولوی حسین واعظ کاشفی (رح) و غیره که تماما مزارات متبر که با لوح سنگهای خوش خط در هر نقطه مخصوصا در گازر گاه شریف و زیارت گاه بکثرت

دیده میشود زائرین را بر عظمت و شکوه این شهر تاریخی اسلام دلالت می نماید . در کازر گاه شریف خواجه عبدالله انصاری (رح) سنگی موسوم به سنگ هفت قلم که از بهترین آثار حجاری اعصار قدیمه بشمار میرود و برای سرفبری یکی از شهزادگان تیموری نقر شده بود جلب توجه سیاح و مسافر رامینماید ، اصول تعمیر خانه ها در شهر و حصص مختلف هرات عموماً يك منزله و شاید هم دو منزله بوده سقف آن گنبدی و چوب پوش بواسطه که يك قسم گرم موسوم به (خوره) آنرا خراب می نماید تحت استفاده نمیگردد .

آب و هوای هرات : - شهر هرات نسبت بسکابل گرم تر ، برف باری کم و باران کفافی دارد .

در موسم تابستان باد شدیدی از طرفی شمال بوزیدن آغاز و بسون کدام وقفه در شب و روز جریان داشته شباً برای چند ساعته در نصف آخیر شب نسبتاً تخفیف مییابد ، قوه وزش آن بدرجه است که آبیابهای بادی را میتوان توسط آن به حرکت آورد و این باد در خود هرات به باد (۱۲۰ روزه) مشهور بوده ۴ ماه کامل دوام میکند و ازین سبب است در خانه های هرات چند روزنه بقسم باد گیر که دهن آن به سمت باد مفتوح میباشد کشاده بوده از طرف مقابل باد گیر راه جریان آنرا مسنود و بداخل خانه راه جریان را افتتاح نموده اند ، که باین وسیله اظافها در اثر شدت وزش باد از زحمت گرمی و باد پرکنار مانده میتوانند به آرامی استراحت بنمایند . و اگر باد موسمی آن نمی بود آب و هوای هرات خیلی گرم میگردد مگر باوصف آن آب و هوای هرات خیلی سالم و صحت افزا میباشد .

صنعت و حرفت: مردم شهر بیشتر دکاندار و با ماموریت داشته باقی آن اهل کسبه و با تجارت پیشه

میباشند . ولی مردمان اطراف آن عموماً به امور زمین داری - باغداری و مال داری مصروفیت داشته صنایع پارچه بافی از قبیل (بشرویه - فالین - قنایز - شال و گلیم بافی - نمدمالی - و بافتن پارچه جات نخی و ابریشمی که بیشتر آنها را خانها انجام میدهند) هم به کثرت وجود دارد . مسگری - حدادی و حجاری هم کم و بیش در حصص مختلف دیده میشود . اهالی هرات در صنعت معماری مهارت به سزائی دارند و علاوه برورش کرم پیده بیشتر به علاقه جات غوریان خصوصاً زیارتجا - برنا آباد - شبیان - زنده جان - شیندند عمومیت دارد . پیداوار مهم نباتی و صنعتی این منطقه را که اهمیت تجارتی زیاد دارد - کرک - برک - جراب و دستکش بستی (که از پشم آهو ساخته میشود) قنایز - فالین - فالینچه - کرباس - نمد - پتو - شبر خشت - پسته - قره قل تشکیل میدهد . پوست روباه ، خفک ، سگ آبی هم کم و بیش دستیاب و برای صادرات مملکت خدمت خوبی می نماید . تا اینجا که توانستیم هرات را برای مسافر محترم مختصراً معرفی بداریم حالا :

۱- اگر بخواهند از راه هرات به ایران مسافرت نموده افغانستان را وداع گویند باید ، اولاً تکت مسافرت موتر را از نمایندگان شرکت سرویس دهرات الی اسلام قلعه که حد فاصل بین افغانستان و ایران میباشد اخذ و بوقت معینه با اتومبیل حرکت نموده سر کی را که از گوشه شمال غرب هرات جدا گردیده است تعقیب و پس از طی مسافه دو کیلو متر آبا دیها و قصبات شهر را به عقب گذاشته به حاشیه شمال چلنگه به دامنه کوه از بین اراضی لامزروع بسطح همواری میرسد که طرف راست سرک اراضی خشک و ریگت زار و طرف چپ آن سرسبزی و دور نمای آبادی های دو طرفه هریرود به نظر میرسد پس از طی مسافه ۲۵ کیلو متر بطرف دست چپ سرک باریکی از این سرک جدا گردیده بطرف شکیبان که موضع برج معیت و دارای مکتبی هم میباشد میرود ، مگر سرک روبرو تا فاصله ۱۲ کیلومتر اراضی و ضعیف خود را تغییر نکرده بعداً بر باط و منزل سوم بین هرات و اسلام قلعه موسوم به (شبش) میرسد از اینجا به بعد سرک باز یک منزل راه را بداخل تپه ها بخت معوج پیچیده بعد از فراز و نشیب چندتی به موضع (تیریل) رباط چهارم که بر فراز هریرود واقع است رسیده در اینجا مسافر میتواند رفع عطش و جوع را به نماید . از بل نا گذشته باین طرف رود هریرود سر کی بطرف دست راست یعنی به سمت شمال جدا و این سرک مسافر را به علاقه کهسان رسانده متصل و موازی بخت سرحدی ایران و افغانستان بداخل علاقه گلران پیش میرود که از اینجا تا کهسان ۵ کیلومتر تخمین گردیده است ، سرک عمومی بعد عبور از تیریل پس از طی مسافه ۱۰ کیلومتر به موضع اسلام قلعه سرحد افغانستان و ایران مواصلت و در اسلام قلعه که عمارت سرحد داری ، گمرکی و هتل به اصول و ساختمان امروزی می باشد مامو رین سرحدی پاسپورت و اموال مسافرین رامعاینه و چون موتر مسافرین دارای ایرانی به اوقات معینه خود در تردد میباشد میتواند مسافر محترم را با خود داخل خاک ایران گرداند و با مامو تور مذکور خود را بعلاقه یوسف آباد برساند .

۲- واگر مسافر محترم آرزوی مسافرت را به روسیه شوروی داشته باشد بعد اخذ تکت از نمایندگان شرکت سرویس بوقت معینه آن موتر مخصوص سفر الی حدود شوروی (کشک افغان) را گرفته جاده را که از حاشیه شمال شهر هرات از قسمت شرقی زیارت مولانا عبدالرحمن جامی (رح) جدا گردیده است تعقیب و بعد از طی مسافه کمی در بین آبادی های حواشی و مضافات شهر دامنه کوه سید عبدالله مختار (رح) را پیچیده در بین تپه ها و اراضی خشک لامزروع قطع مسافه و پس از طی مسافه اندکی به موضع رباط سنگی مرکز حکومتی کشک که اراضی آن للمی کاری و کاریز بوده بناهای جدیدی برای مامورین حکومتی و مکتب تاسیس گردیده است میرسد . علاوئاً یک سلسله دکابین هم به جلو عمارت حکومتی تعمیر و هتل معمولی هم دارد که رفح احتیاجات مسافرین را مینماید ، ۲ کیلو متر بعد از این موضع سرک به دو حصه منقسم شده یک قسمت آن بطرف شمال

بداخل تپه هاسیرویس از طی مسافت ۷ کیلومتر به موضع (یکه درخت) مرکز سابقه حکومتی کشک رسیده از آنجا به بعد موتر بدخل اراضی زراعتی المی کاری دامنه تپه ها تا فاصله (۱۵) کیلومتر قطع مسافت نموده به موضع تورغندی (علاقه سرحد افغان و شوروی) مواصلت مینماید. در اینجا موسسات حکومتی برای رهائش مامورین سرحدی و فرود آوردن اموال وارداتی و صادراتی مملکت وجود داشته بعد از اینکه پاسپورت مسافرو اموال آن از ملاحظه مامورین سرحدی افغانی بگذرد میتواند آزادانه افغانستان را برای شوروی بگذارد.

سرك دومین بطرف غرب جدا و منطقه کشک را عبور نموده به علاقه تازی گلران به موضع شوراک تمديد و از آنجا بقره باغ مرکز حکومتی گلران مواصلت مینماید، که از کشک الی گلران تقریباً ۴۵ کیلومتر مسافت تخمین گردیده است. علاوه از رباط سنگی یک راه موتر رو سمت مشرق بطرف قلعه نومرکز حکومتی کلان بادغیسات امتداد یافته است که از اینجا تا قلعه نوحین عبور عابریه آبادیها و مواضع سرسبز متعدد را بدو طرف سرك مشاهده نمود پس از طی یک سلسله کوتل های خاکی فراز و نشیب های زیادی که از بین جنگل های یسته میگردد به فاصله (۱۰) کیلومتری کشک به موضع قلعه نو وارد میشود.

۳- اگر مسافر اراده مسافرت را بدخل علاقه هرات نموده میخواست از هرات الی چیچران که حد فاصل بین ولایت هرات و ولایت کابل (از راه صعب المرور و کوه بند هزاره جات) میباشد، برود. اول باید فاصله بین او به و هرات را که راه عمومی موتر رو دارد طی و از هرات تا او به که به اندازه (۹۶) کیلومتر مسافت دارد دائماً لاریها در تردد و مسافرین میتوانند از آن استفاده نموده از مسافرت به موتر مخصوص مسافرین که در این راه در حرکت میباشد صرف نظر بدارند. او به مرکز حکومتی و دارای بازار مختصر و هونلی میباشد که مسافرین احتیاجات خود را بخوبی رفع نموده میتواند. چشمه آب گرم او به که به فاصله (۶) کیلومتری شمال غربی حکومتی در یک دره قشنگ و خوش منظری وجود دارد قابل دیدن و کافه خوشه های آن از واردین پذیرائی نموده باغ عمومی آن که دارای صفت های مرتبه داری است بفرحت ناظرین می افزاید. چشمه آب مذکور مخصوص مریضانیست که مبتلا به امراض جلدي میباشد و برای پیشرفت این مقصد غسل خانه های متعددی با طرف چشمه آباد گردیده است تا مریضان بتوانند بصورت اصولی از آب مذکور استفاده نمایند. علاوه تا شکار گاه خوبی بوده در کوه های مجاور این موضع به تعداد زیادی کبک و انواع پرندگان دیده میشوند. از او به بعد سرك خط سیر دریا را تعقیب نموده بطرف شرق پیش میرود و هم عرض سرك متدرجاً کم شده پس از طی (۴۵) کیلومتری به موضع خواجه چشت (رح) مواصلت مینماید. موضع خواجه چشت (رح)

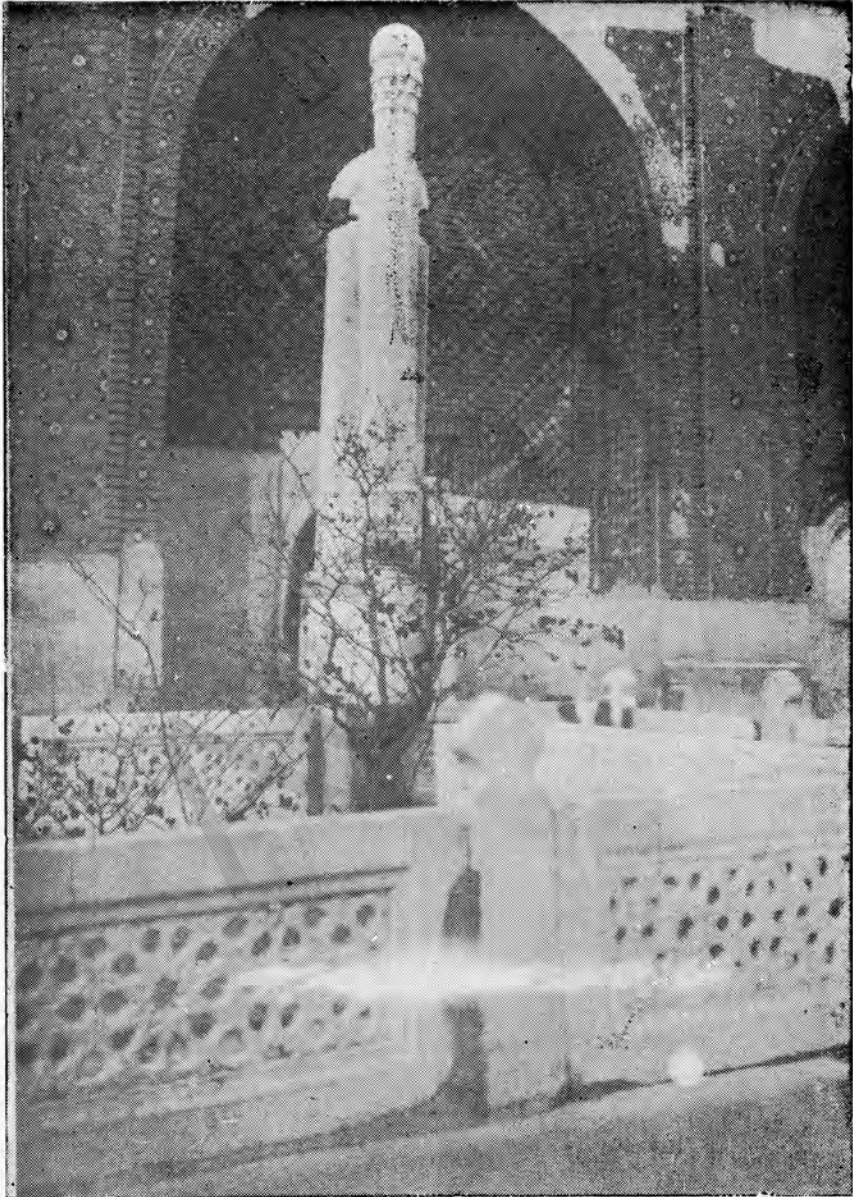
یک دره باطراوت خوش آب و هوائیست که دارای آبادیهای زیاد، بناهای تاریخی ویر مبروه بوده آرام گاه حضرت سلطان میرداد چشتی (رح) هم در آنجا میباشد.

از خواجه چشت (رح) که میگنندیم فاصله ۱۲ کیلو متر بل معروف (شیرخواجه) که بر دریای هر رود واقع واز آهن تعمیر گردیده است به مقابل ماهی آید که بعد از طی مسافت ۳۵ کیلو متر از آن به کوتل بزرگ و مرتفعی بر خورده راهای معوج و مارپیچی را قطع و بالاخره در فاصله (۸) کیلومتری طرف دیگر کوتل به موضع (سر چشمه باغ) مرکز تابستانی حکومتی شهرک میرسم. که در آنجا بجز آب و هوای فرحت انگیز و مناظر طبیعی خوشنمای آن کدام موسسه قابل ذکر دیده نمیشود. از سر چشمه باغ (۶۰) کیلومتر مسافه را سرک به نشب و فراز تپه های خورد و بزرگ امتداد داده به فریه آهنگران اولین علاقه و آبادیهای چچچران مواصلت مینماید. در آهنگران هم کدام موسسه یا آبادی قابل توجه دیده نمیشود مگر مسافر میتواند برای رفع احتیاجات خود به آبادیهای قرب و جوار آن جا مراجعه و رفع جوانج خود را بنماید.

از آهنگران که بگنندیم بعد از طی مسافه (۴) کیلومتر سرک بدو شعبه منقسم میشود یکی آن به سمت جنوب که بعد از طی (۱۵۰) کیلومتر راه های صعب المرور بر مرکز غول می بوندند. و راه دیگر آن که از آهنگران بطرف شرق پیش میرود بعد از طی (۱۵) کیلومتر به موضع (کامی) مرکز حکومتی چچچران وصل میگردد. در کامی رباط سراجیه برای رهایش مسافرین و در مجاورت آن باغ عمومی، عمارت حکومتی و پل یخنه آباد گردیده به طرف دیگر پل هوتلی هم تعمیر نموده اند. اینجا هوا خیلی سرد و اشجار زیاد وجود ندارد. مگر از کامی که بگنندیم به مسافه (۲۰) کیلومتر بموضع آباد و پر جمعیتی موسوم به (قریه شینه) که دارای درخت های بید و چنار و بر کنار (دریای لعل) آباد میباشد و اصل شده (مسافرین غالباً شب را در منازل اشخاص معروف و صاحب رسوخ آنجا میگنرانند) سرک از نزدیکی شینه از دریای لعل که دارای کدام پل نمیباشد عبور نموده بعد از طی فاصله (۵) کیلومتر به موضع کورک میرسد. از کورک به فاصله (۵) کیلومتر به موضع دولت یار که آخرین آبادیهای علاقه هرات و حد فاصل بین کابل و هرات بشمار می رود می رسد، که اینجا منطقه پر جمعیتی بوده هوتلی هم در آنجا وجود دارد.

۴- یا اگر مسافر محترم آرزوی مسافرت را به میمنه از راه ات مینوود نکت مسافرت را از نمایندگی شرکت سرویس اخذ و به ترتیبی که معمول است به موتر مسافر بردار خود را رسانده سرکی را که از بین شهر نو هرات میگنرد عبور و به طرف شرق تا ۱۵ کیلومتر یعنی موضع (یل پیری) به سرک او به پیش برود حین مواصلت به یل پیری

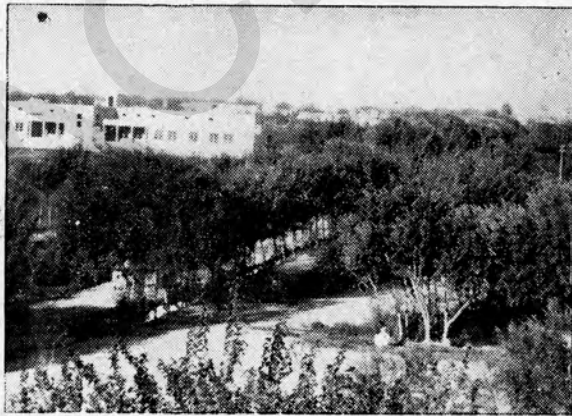
از مناظر ولایت هرات

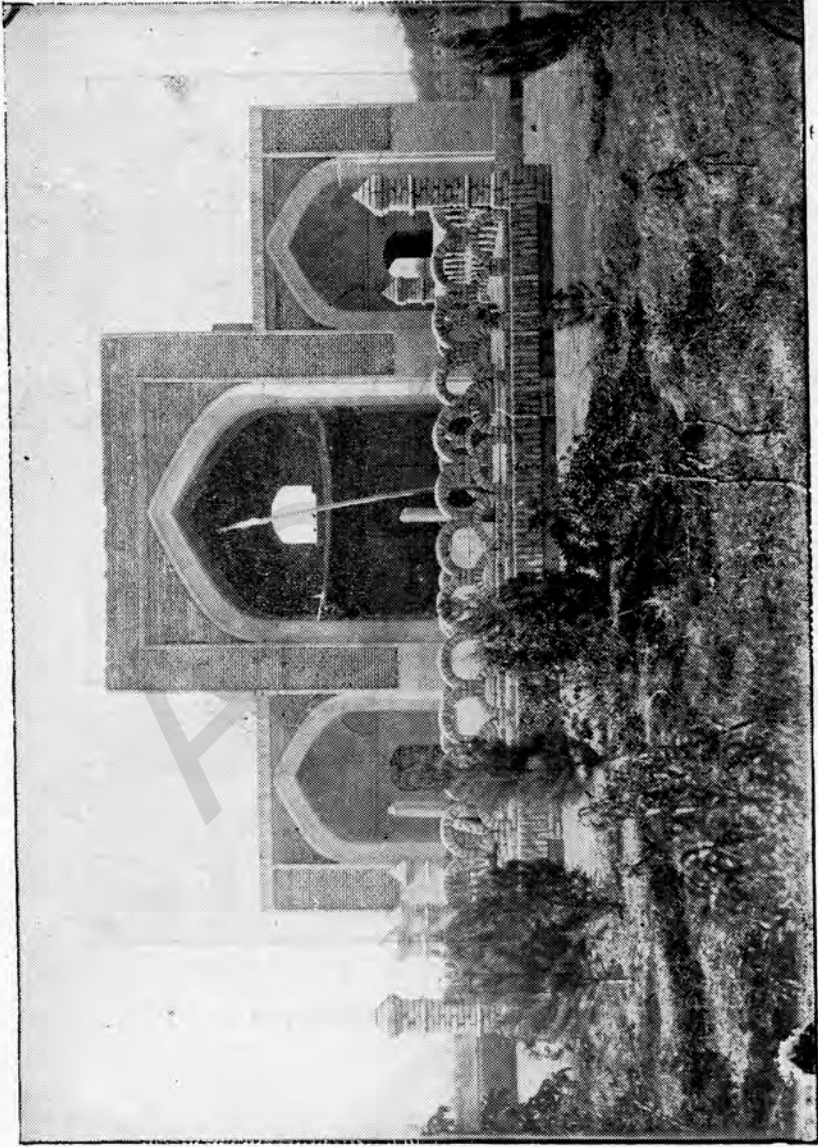
مرقد حضرت خواجه عبدالله انصار (رح) در هرات

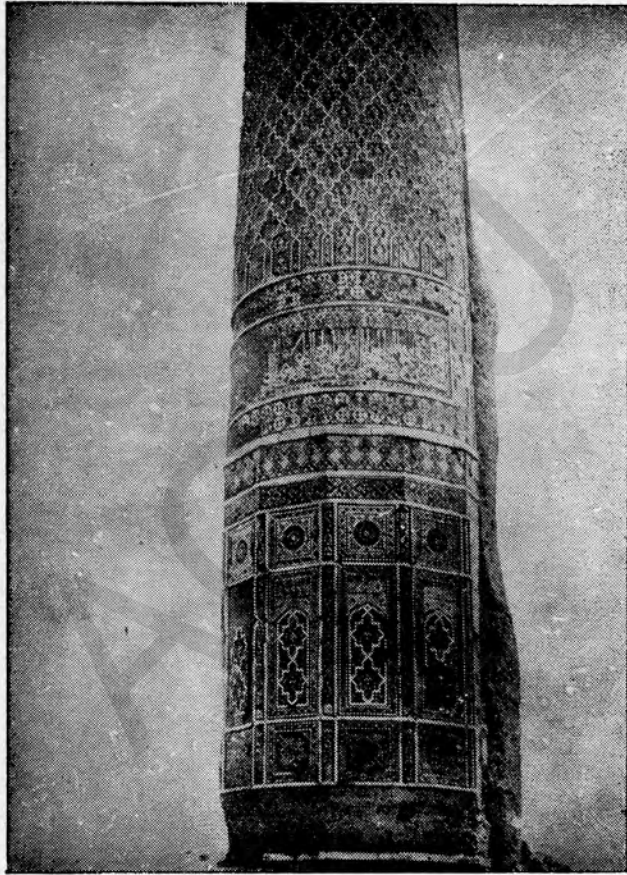
باغ یل فراه

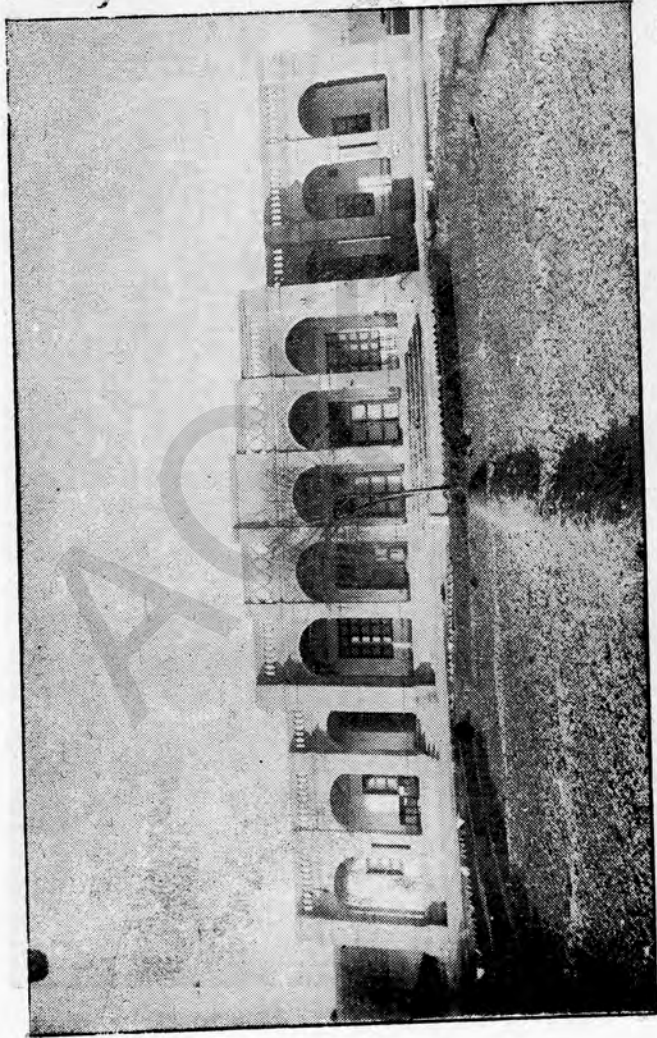
مکتب متوسطه فراه

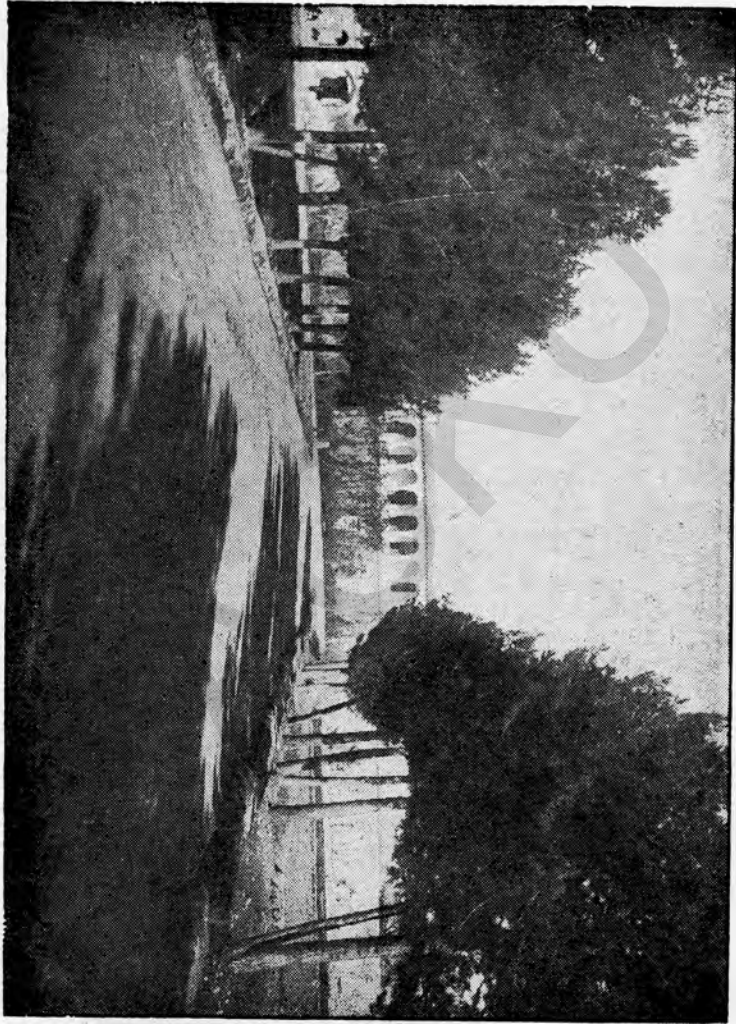
بنای جدید مقبره ملا حسین کاشانی درهرات

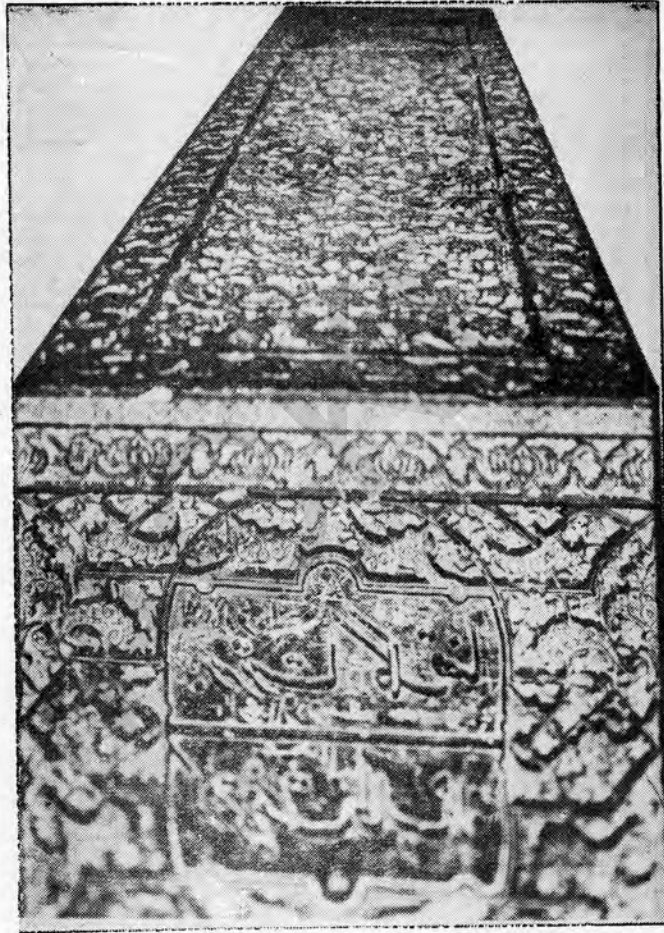
از مینار های منقش مصلاى هرات

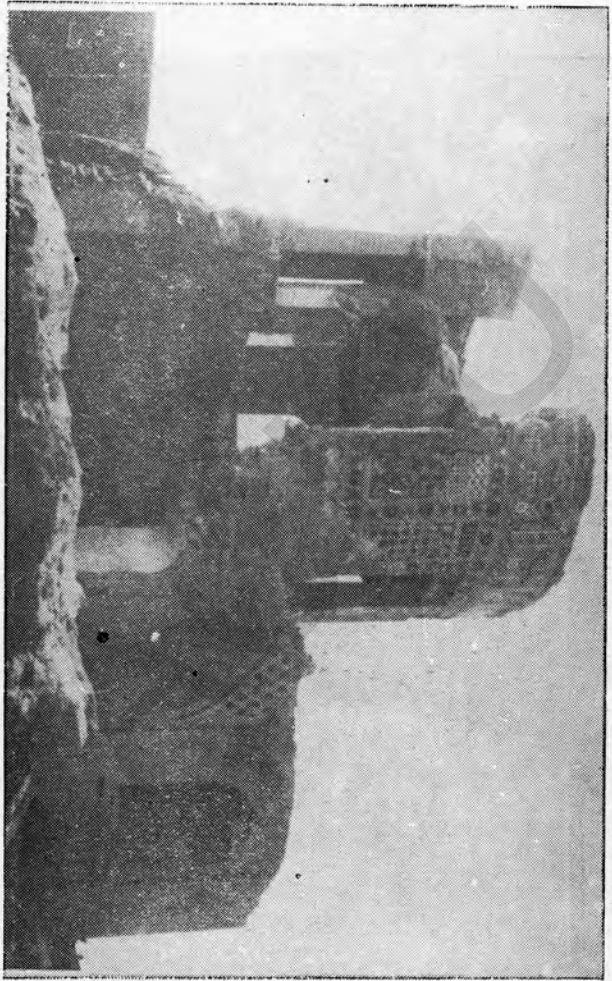
مباني رياستن بلدية ولايت مهران

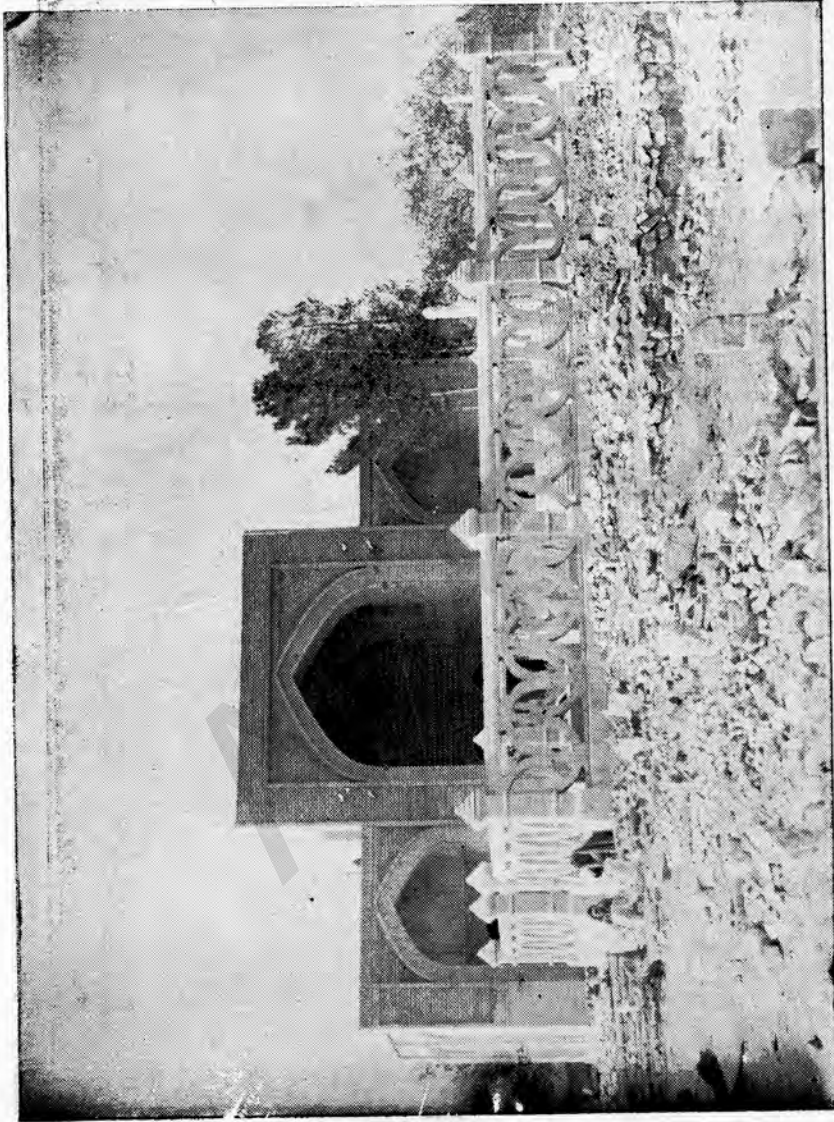
یکی از عمارات فرهنگ درمهرات

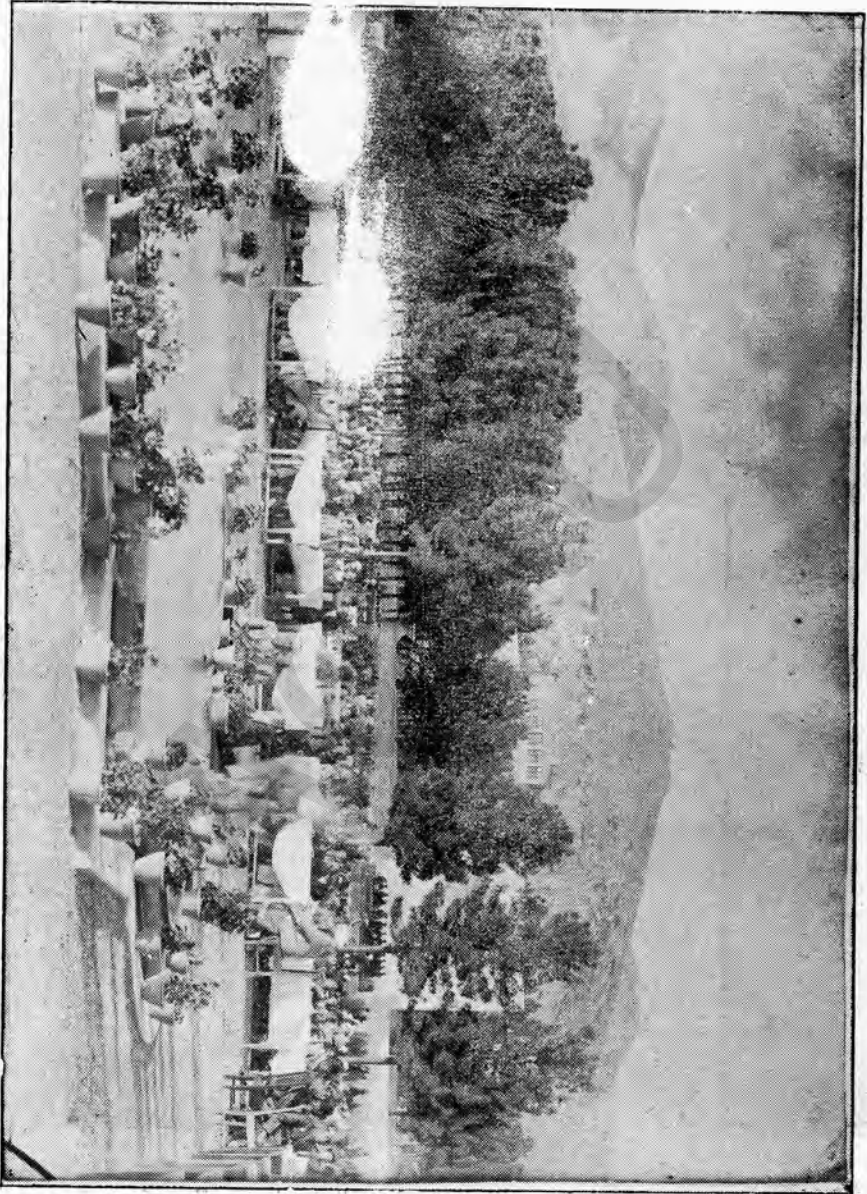
سنگی که برای سرفبری آبسکی از شهزاد کمان دورۀ موری هرات
تهیه گردیده است

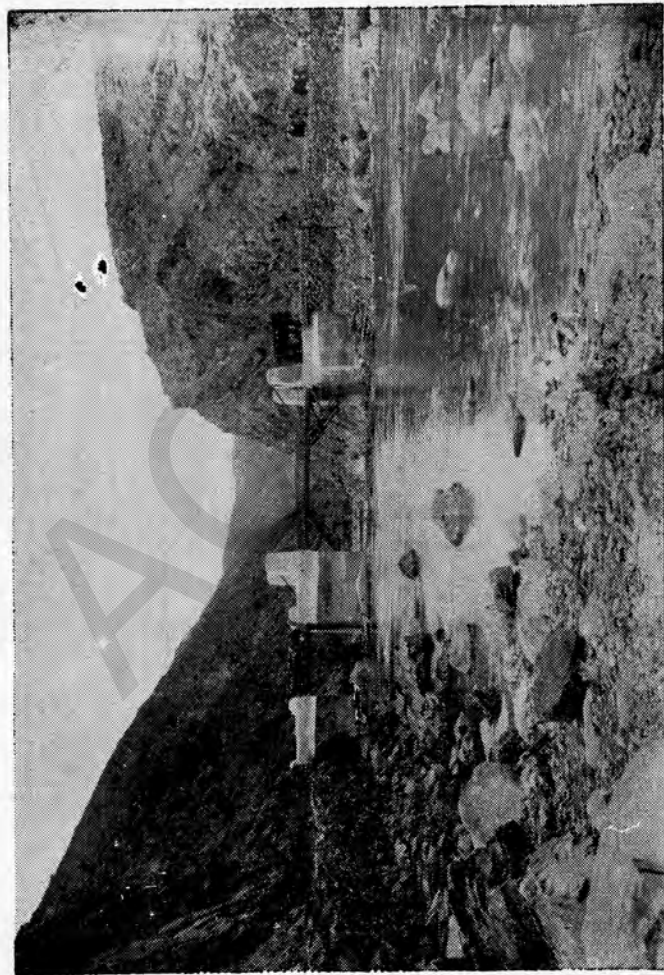
بسی از آثار تاریخی هرات

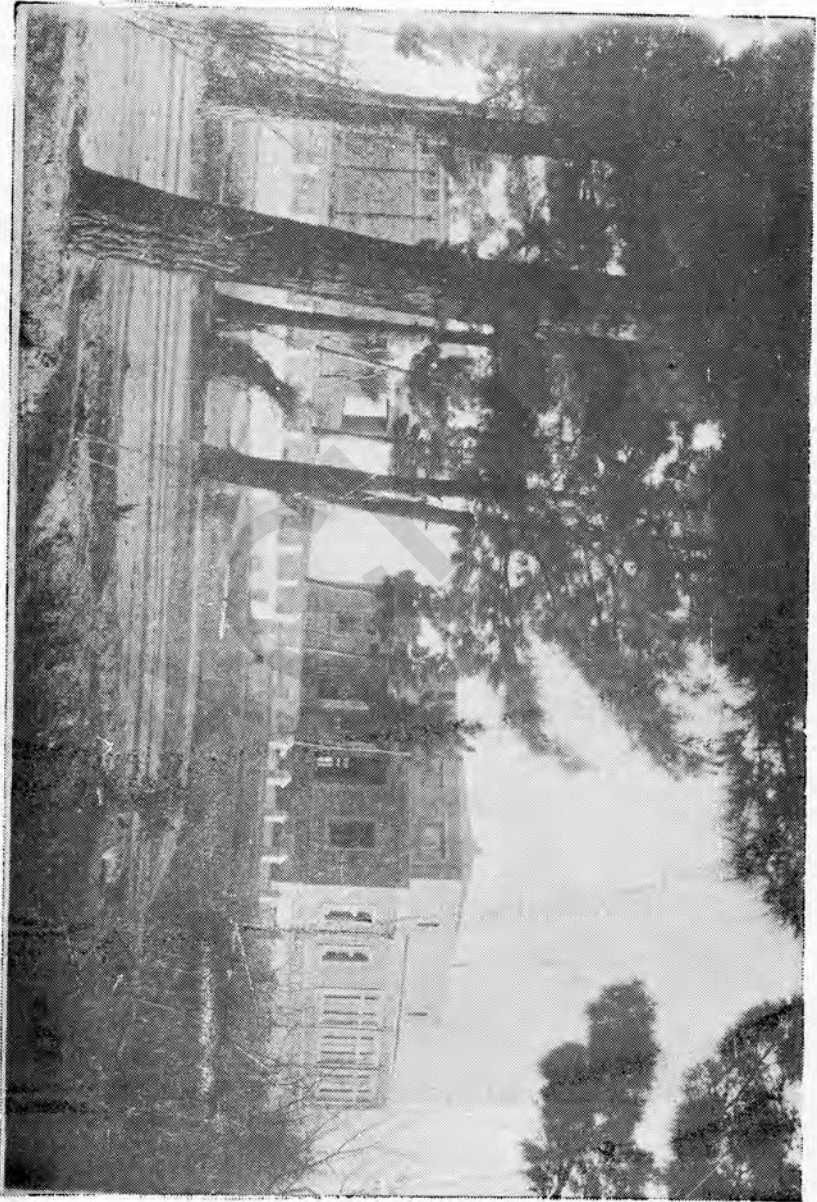
بنای جدید مقبره حضرت امام قمر رازی (رح) - قمرات

کافی و باغ نعت صفر درمهرات

یکی که بردریای هریرود در حدود چشت شریف تعمیر گردیده است.

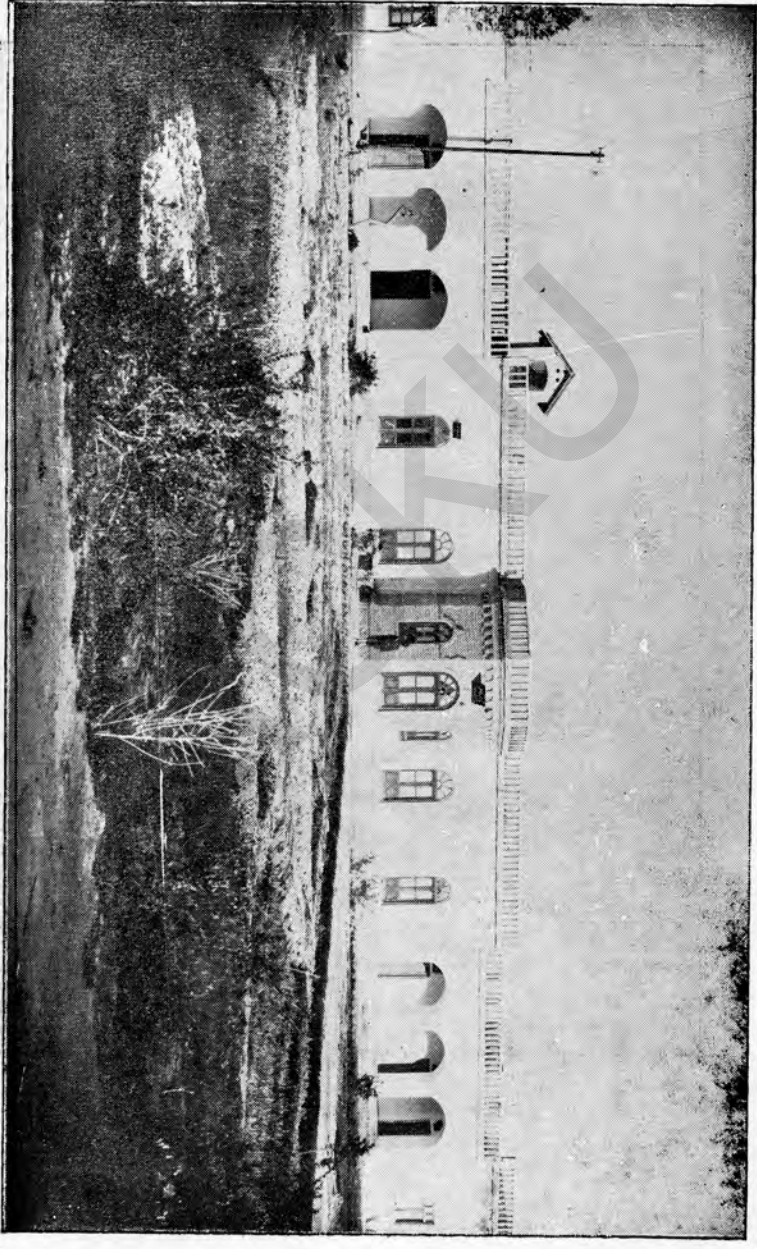

مہارت ریاست بلدیہ مراد

از مناظر ولایت هرات

کعبه مزار شهزاده ابوالقاسم در هرات

رہاست ارکان حریہ فورہ قندھار

سمت خود را بشمال شرق تغییر داده از بین آبادیهای این موضع عبور و بعد از طی مسافت ۳ کیلومتر رود خانه (پاستان) را گذشته بطرف کرخ که در ۴۰ کیلومتری شهر هرات و موضع خوش آب و هوا بوده از حیث آبادی و سرسبزی، وجود باغات میوه دار آبهای جاری و فراوان یکی از تفریح گاهای خیلی خوب و مشهور هرات بشمار میرود. منظره طبیعی و موزون (دهن غار) در آنجا شهرت به سزائی دارد. از کرخ به بعد منزل سوم خواجه چهارشنبه (رح) که دره سرسبز، شاداب و دارای مناظر طبیعی فشننگک خوش آب و هواست مسافر را از دیدن این همه مناظر فرحت بخشیده ازین به بعد منزل چهارم دریای کوتل سبزک رباط مسجد چوبی و از آن به بعد سرک به بالاشدن کوتل آغاز نموده راهای موجی را در بین مناظر فشننگک طبیعی و دافرب این موضع پیموده به هردو طرف سرک فراز کوهها دامنه و تپه هارا کاملاً در خنان ارچه و غیره مستور و انواع یرندهها در آن نغمه سرائی نموده آبهای جاری و شفاف آن زحمت مسافرت را بر مسافر تخفیف و پس از عبور کوتل که از بلندترین کوتلهای (سفید کوه) درین حصه بشمار رفته ۱۴ کیلومتر مسافت را دربر میگردد، ۱۵ کیلومتر دیگر را در بین اراضی نسبتاً هموار در دامنه جبال طی نموده بالاخره به مرکز قلعه نو مواصلت مینمایند. دریای این طرف کوتل موضع لامان است که از حیث آب و هوا بهترین منطقه این علاقه بوده آب نوشیدنی را ازین موضع توسط نلهای فلزی به قلعه نو برده اند.

قلعه نو بعد از شهر هرات پر ثروت ترین و با اهمیت ترین مواضع در ولایت هرات بوده مرکز تجارت یوست — پشم — پت — پسته — کرک — وزیره میباشد. در قلعه نو اساس شهر جدیدی طرح شده عمارات متعددی برای دوائر حکومتی، مؤسسات تجارتنی، هتل، شفاخانه مکتب. باغ عمومی بایک سلسله دکاکین پخته کاری و منازل اهالی تعمیر گردیده روز بروز دامنه همراوات بلندی زیاد شده میرود.

از قلعه نو یک راه بطرف شرق جدا گردیده به حکومتی فادس تمدید و این سرک تا موضع لنگر که یکی از میله جاهای مهم و مشهور این منطقه بشمار میرود پیش رفته راه دوم آن عبارت از راهی است که مسافر محترم با آن طی منزل و پس از گذشتن (۲۰) کیلومتر به عقب بساخن دره تنگسی موسوم به (دره بوم) که دیوارهای آن عمودی بوده عرض آن بین (۵۰) الی (۱۵۰) متر و طول آن (۱۵) کیلومتر تخمین شده میتواند گردیده، راهای موج را در بین این تنگنا عبور و بر فراز دره که ارتفاع زیادی دارد جنگلات غلوی پسته را در انهای عبور ملاحظه نموده بعد از ختم دره در حصه پل کهنه مرغاب واصل و داخل وادی مرغاب میگردد که درین حصه نوبوزه کوه باهم نزدیک گردیده دهته دره را تنگک ترو در همین

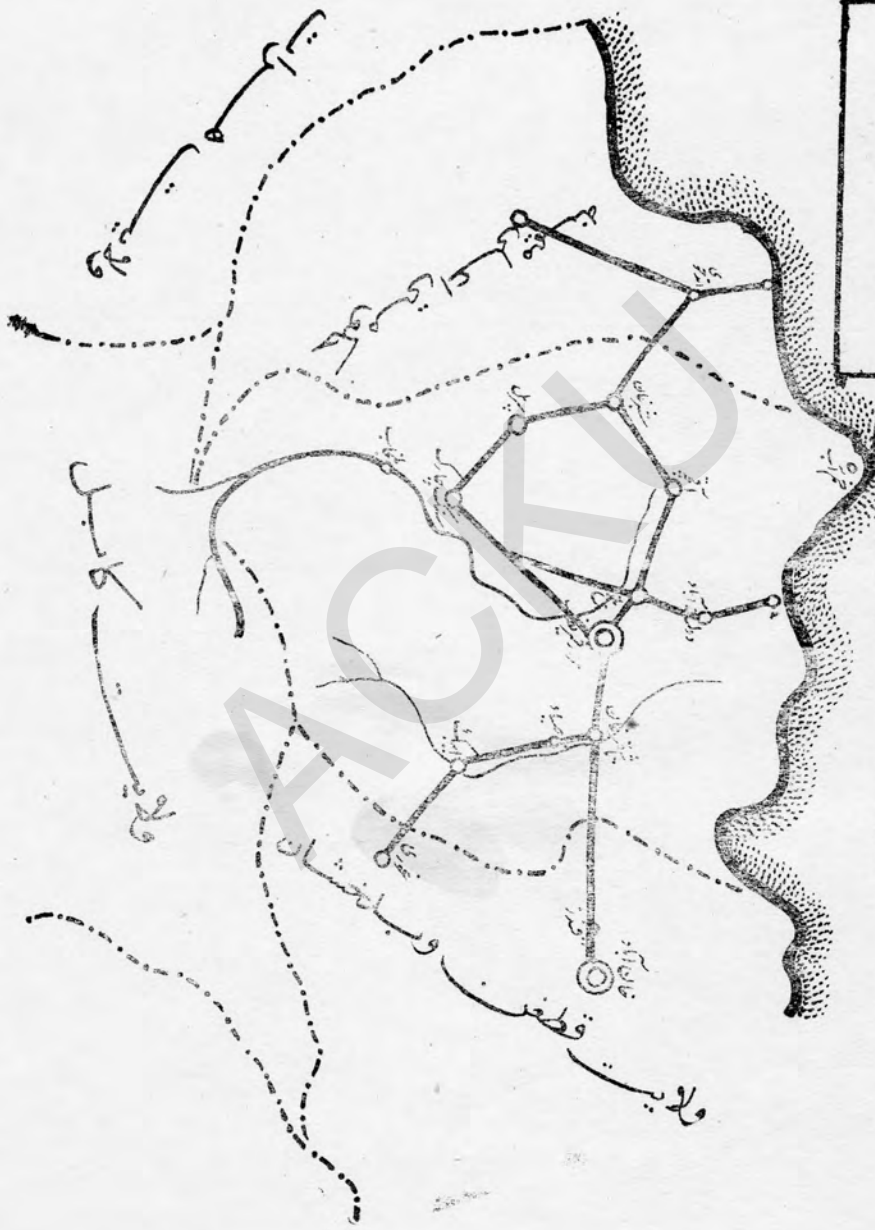
تنکی از طرف سلاطین دوره تیموری دیوار های بزرگی بغرض مسدودیت راه عبور تعبیه گردیده بود در بالای هر دو پوزه کوه دیده میشود . از اینجا سرك سمت حرکت خورد را بطرف شمال غرب تغییر و خط جریان آب دربارا تعقیب نموده گاهی از دریا دور و گاهی به آن نزدیک گردیده بدو طرفه دریا آبادی ها و کشت مندی ها بفاصله های متفاوت و از هم پراکنده دیده میشود مگر سرك در اکثر حصه هموار و در بعضی جاها در پوزه های تپه ها به بلندی های خورد و بزرگی مصادف شده بعد از طی مسافه ۲۵ کیلو متر وارد حکومتی مرغاب میشود . در مرغاب یل متین و مستحکمی بر روی دریا آباد گردیده دکاکین و هتل جدیدی تعمیر و باغات زرد آلو - آو بالو - - انار - وانگور هم در حوالی شهر به مشاهده میرسد .

از مرغاب راهی که بطرف شمال غرب تمديد یافته است مسافر را بعد از طی مسافه ۳۵ کیلومتر به موضع مورچچاق علاقه سرحدی افغان و شوروی میرساند . موسسات حکومتی ، تجارتی ، دکاکین و هتل معمولی هم در اینجا وجود دارد دائره سرحدی افغانی برفراز يك تپه که اطراف آنرا اراضی حاصل خیز و معمور احاطه کرده است آباد گردیده مسکونین اینجا اکثراً در خرگای های مخصوصی امرار حیات می نمایند ، فالین و قالینچه ها ، که با سم موری یاد میشود اصلاً در همین جا تهیه و نوع « سارق » آن زیاده تر مشهور میباشد ، علاوه آن يك دستگاہ حاجی ینبه که توسط تراکتور بکار انداخته میشود نیز در اینجا دیده میشود .

راه دیگر که مسافر را به میمنه میرساند از مرغاب بطرف شمال شرق تا يك فاصله کمی در بین مزارع و آبادی های نواحی مرغاب سیر نموده بعداً داخل تپه های خورد و بزرگه فراز و نشیب چندی را بيموده بعد از قطع (۳۵) کیلو متر مسافه به علاقه داری غورماج میرسد ، موقعیت این علاقه داری که در بین يك وادی کم عرض (که نیم میل عرض آن تخمین شده است) اخذ موقع نموده ، با طرف خود سرسبزی کمی و در این اواخر هتل جدیدی هم تعمیر گردیده محل علاقه داری رباط سرکاری میباشد . اراضی مجاور و مربوطات آن کاملاً للمی کاری آبادیها و منازل اهالی بداخل ننگاب های خورد و بزرگه مساورای تپه های کوچک بدو طرف وادی بصورت پراکنده دیده میشود که مسافر سرك کنار آب بار يك را تعقیب و راه خود را بر خلاف جریان آب پیش گرفته پس از طی (۲۰) کیلو متر مسافه وارد آبادی های وادی چیچکتو علاقه حکومتی اعلی میمنه میگردد که از آنجا بعد عبور از فیصار و آلمار وارد میمنه گردیده مسافر محترم میتواند به موضع مخصوص بشرح حکومت اعلی میمنه معلومات خود را تکمیل بدارد .

نقطه و الیبت مرزا شریف

دولت مشور و وک

۴ - مزار شریف

مسافر محترمیکه آرزوی مسافرت حصص شمالی افغانستان را نموده بخواهد از کابل عازم ولایت مزار گردد تسکنت مسافرت را از شرکت سرویس از کابل حصول و بوقت معینه مسافرت خود را باموتر مسافر بردار شروع نموده از گوشه شمال مغرب کابل سرکی را که بطرف غرب پیش می‌رود تعقیب و از مواضع شهر آرا، برکی، عمارت سفارت کبرای برطانیه مقیم کابل گذشته سمت سیر خود را بطرف شمال تبدیل و متدرجاً به بلندی صعود نموده بر فراز کوتل خیرخانه که حد فاصل بین شهر کابل و حکومت کلان شمالی میباشد برمی آید. آن طرف کوتل اراضی نشیب و همواری را طی نموده پس از طی (۲۰) کیلومتر مسافه به اولین آبادی وادی کوهدامن قلعه مراد بیگ مشهور به (حسین کوت) وارد میشود. اینجا بازار مختصری که از اقسام میوه جات خشک و تر پیداوار آن منطقه و باقی اجناس ارتزاقی یافت میشود عرض وجود نموده مسافر محترم میتواند رفع جوع و یا عطش را بنماید.

کوهدامن و کوهستان عبارت از یک میدان وسیع شادابی است که به طول (۸۰) کیلومتر و عرض (۲۰) الی (۴۰) کیلومتر به سمت شمال کابل واقع بوده چندین رود باریکه از جهات مختلف داخل این وادی می‌گردد سیر آب و حصه های مغربی آنرا نهرهای که از دره های شکر دره گلدره - فرزه - واستالف فرود می‌آیند آبیاری و اراضی قسمت شمال و شمال مغرب را دریای فوربند و جانب شمال و شمال مشرق را در پامای ساندنگ، شتل و پنجشیر سر سبزی می‌بخشد بر علاوه اینها قسمت عمده اراضی دامنه جبال توسط کاریزها معمور گردیده سرسبز و شاداب میباشد. آب و دمای صحت بخش و صفائی این منطقه سبب گردیده است که این منطقه یکی از مناطق پر نفوس را بار آورده مردمان باغیرت و شجاع را بدامان خود پرورش دهد. مسکونین این منطقه اکثراً باغدار، زارع و هم بعضاً بشمار بافندگی (جولانی) مشغولیت دارند.

از حسین کوت سرک تماماً بداخل قریه‌ها و اراضی سرسبز و شاداب کوهدامن که به هر دو طرف سرک باغات متعدد و تاکستانها مشاهده میرسد به سیر خود دوام داده. فاصله های ۱۰ و ۲۰ کیلومتر یک بعد دیگری مواضع سرای خواجه و فره باغ را که هر کدام دارای بازاری است عبور نموده به موضع چهاربیکار مقر حکومتی کلان شمالی موصلت مینماید.

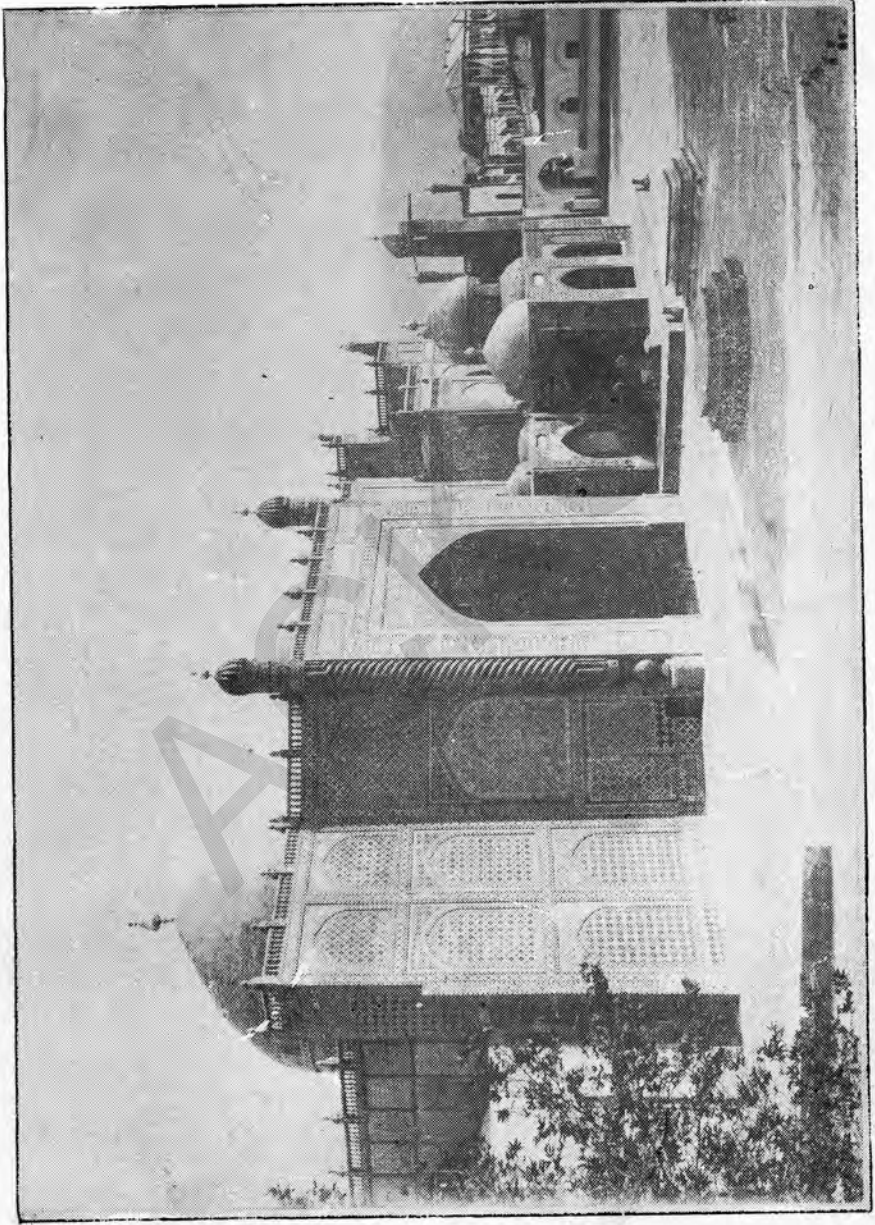
چهاربیکار :- فاصله ۶۴ کیلومتری کابل واقع و مرکز حکومتی کلان شمالی

بوده بواسطه داشتن بازارهای تجارتی و اراضی مزروعی وسیع، باغهای متعدد، موسسات صنعتی و تجارتی، مساجد جامع - حمامها - سرایهای تجارتی - گساراج - شفاخانه - مکاتب - نانکس بطرول و غیره لوازمات ضروری شهری یکی از ایستگاههای مهم مونترو و منبع بزرگ میوه جات

صادراتی افغانستان بشمار رفته برای رفت و آمد مسافرین در آنجا سرویس های منظم شهری قائم گردیده است که مسافرین را با کمال راحت به هر طرف حمل و نقل مینماید. از چهار یکبار راهای زیاد موتر رو به تنگاب و نجراب، ریزه کوهستان، گل بهار و غیره جا هاتمدید گردیده که دره های نجراب و تنگاب علاوه بر قشنگی طبیعی آن دارای انار باقیها و پنیر شور آن زیاد معروف میباشد. ریزه کوهستان توت فراوان دارد که از توت خشک تلخان به وجود آمده خورا که فصل زمستان اهالی را تهیه مینماید و هم راه موتر روی بغواچه سیاران تمدید گردیده است که اهالی دور و نزدیک در فصل بهار وقتا گل ارغوان باری آورد میله ها را در آنجا بریا نموده هفته ها را بغوشی و استراحت می گذرانند. علاوه بگرام که یکی از حکومتی های متعلقه چهار یکبار میباشد زیاده تر طرف توجه عتیقه شناسان جهان را نموده آثار زیادی توسط هیئت حفريات فرانسوی کشف گردیده است. از چهار یکبار به بعد سرک در اراضی لامزروع بطرف مدخل در یای غور بند پیش رفته پس از طی ۵ کیلومتر به موضع نتم دره که آخرین آبادیهای جلگه کوه دامن است رسیده در حدود یل آهنی که بر بالای در یای غور بند آباد گردیده و به یل (مٹک) معروف است چند دکانی هم در آنجا وجود دارد که موتر مجبور به توقف گردیده. بعد از آنکه نمایندگی گمرک علم و خیر اموال تجارتی را ملاحظه نماید یل را عبور و از یل مٹک به بعد بانحراف کمی طرف مغرب بلا فاصله داخل دره غور بند گردیده بکنار دریای غور بند سیر مینماید در طول دره منزل برج گلجان را پیوده بعد از کمی فاصله در حصه فراخی دره بیک سلسله آبادیها و سرسبزی های برمی خورد که مسافرین در حصه وسطی این آبادیها بازار مختصری را که مقر حکومتی غور بند و بنا م (سیاه گرد) یاد میشود مشاهده مینماید از سیاه گرد بفاصله (۹) کیلومتر به بعد بازار و آبادیهای چهاردهی غور بند بجلو عابرین می آید.

چهارده غور بند بهترین موضع در وادی غور بند بوده باغات زیادی به هر دو طرف سرک عمومی بر دامنه جبال و فراز تپه ها به مشاهده میرسد که موقعیت خانه ها و منازل اهالی در بین باغات مناظر قشنگی را تشکیل داده. عموماً مسافرین درین موضع قدری مکث و به صرف طعام یا جای می پردازند و هم احتیاطاً مسافرین مقدار کافی نان و غیره اشیای خورا که را با خود از اینجا میگیرند، انگور و بادام درین منطقه دارای شهرت و هم برای تجارت صادراتی طرف خرید و فروش را دارد.

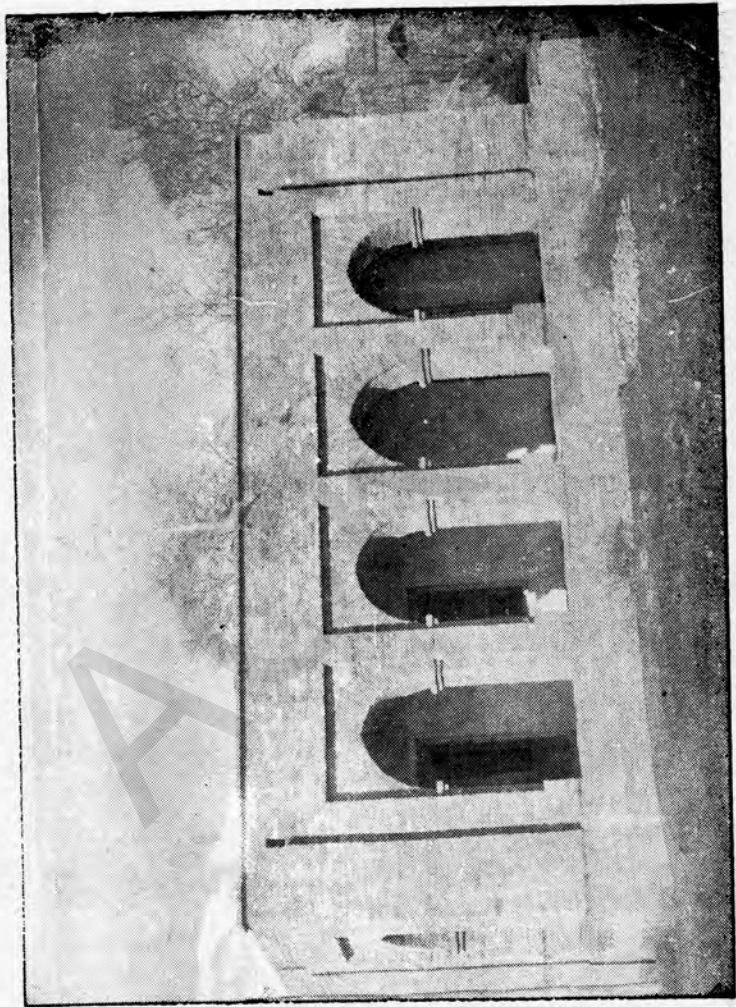
بعد از چهاردهی غور بند سرک به همان وضع کنار دریا و در جوار دره به سیر خود ادامه داده پس از طی تقریباً (۱۲) کیلومتر بدین دره سرخ و پارسا که درین حصه سرک بار یکی از سرک عمومی بطرف جنوب جدا و از فراز یل عبور نموده بداخل دره پیش میروند که ازین

کَنبِد و صَمَن مَسْجِدِ رَوْضَةُ خَاهِ اَوْلِيَا (كَرِهَ اللهُ وَجْهَ) دَرْمَزَارِ شَرِيفِ

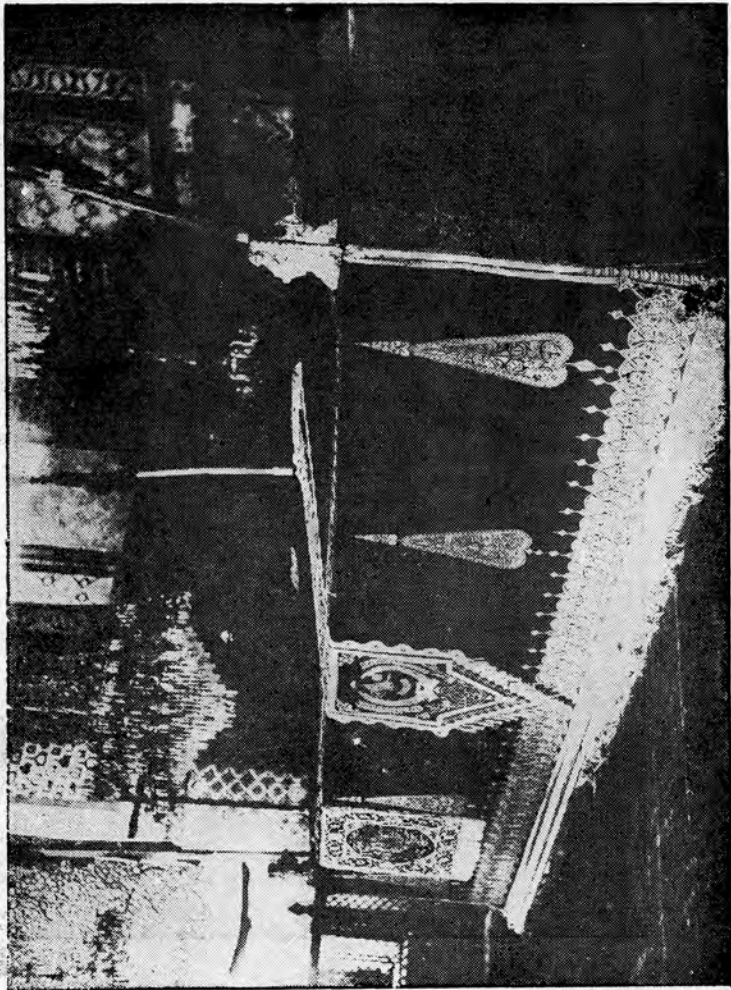
زیارت و مقبره حضرت خواجه محمد یار سا در بلخ

عمارت اساتین جوی ولایت مزار شریف

منظره قصر و یک قسمت از باغ جهان نمای خلم

مقبره حضرت شاه اوليا علي ابن ابو طالب (كرم الله وجهه)

دره آب باریکی هم جریان داشته بدریای غوربند داخل و مسافرین سرخ وبارسا را به منازل شان میرساند ، فاصله ۱۴ کیلومتر دور از چهار دهی غوربند موضع فرنجل را که در آنجا معدن سرب هم وجود دارد مسافر عقب گذاشته ، به علاقه شیخ علی وارد و تابای کوتل شبر که علاقه داری مذکور تمدید دارد ، و تور سیر نموده در پای کوتل که آخرین نقطه دره غوربند میباشد ، یک سرای موسوم به قاضی بیضا و چند دکان برای رهائش و توقف مسافرین که پیاده رو میباشد و یا در موسم زمستان که کوتل از کثرت برف باری برای چندی مسدود میگردد مشاهده میشود . از اینجا به بعد سرك بخط منکسر و معوج بر فراز کوتل برآمده به آن طرف کوتل در حالیکه نشیب آنرا می پیماید آبادیهای زیاد و اراضی مزروعی را بدو طرف خود می بیند که توسط علاقه داری (شمل) اداره میشود و قتا از آبادیهای موضح مذکور میگردد درختم این موضع بلوله که یکی از ایستگاه های مشهور آن طرف کوتل و بدهن دره شکاری واقع است مواصلت مینماید ، عابرین درین موضع اگر آرزو داشته باشند صرف غذا و غالباً موئور برای چند دقیقه هم مکث مینماید . از بلوله به بعد سرك بداخل دره تنگ سنگی گردیده بخط پریچی راه همواری را بکنار آب مپیماید . از دهن دره شکاری فاصله ۱۵ کیلو متری آن بطرف چپ یعنی بطرف جنوب یک سرك دیگری از سرك همومی جدا و برکنار آب بزرگی که از آنجا بحیث معاون داخل آبهای دره شکاری میشود به نظر میغورده این سرك و آب دریای بامیان است که تقریباً ۲۰ کیلو متر از همین موضع فاصله دارد .

از دوراهی بامیان به همان وصفیکه ذکر شد سرك بداخل دره شکاری پیشرفته بعد از طی (۵۰) کیلومتر مسافه ، (۶) پل چوبی و آهنی روی رود خانه بامیان که سرك شکاری را از ساحل راست به چپ و از چپ بر راست تعبیر حرکت میدهد عرض اندام و به (دو آب میخ زرین) مواصلت می نماید ، که اینجا حد فاصل بین ولایت کابل و ولایت فغان بوده راهی را که بطرف مزار شریف می پیماید نیز باخود در بر میگردد .

در دو آب یک هوئل ، تانک بطرول و چند دکانی هم برای رفح حوانچ مسافرین تعبیر گردیده مسافرین اکثرأ شب را در اینجا مستریج میگردند . از دو آب سرك هم چنان بداخل دره امتداد و دریا را از چند جا توسط یلهای متمددی قطع نموده به مقابل آبهای دیهای (تاله و برفک) میرسد که در اینجا سرك از تنگنای دره فارغ و سمت حرکت خود را بطرف شمال منحرف ساخته سرك دیگری هم از طرف چپ باین سرك داخل میشود که راه (ایش پشته) معدن ذغال سنگ را بسرك عام وصل میگرداند . از موضع تاله و برفک فاصله (۷۰) کیلومتر علاقه دوشی مقر حکومتی محلی که دارای بازار مختصری هم میباشد میرسد ، مگر قبل از رسیدن به علاقه دوشی از طرف راست سرك دره به مشاهده میرسد که از آنجا آب بزرگی داخل

در یای بامیان و سرکی هم بجوار آن تمدید یافته است، ابن سرك و آب عبارت از وادی و دریای اندراب است که اولین علاقه ولایت قطن میباشد. ازدوشی به بعد و ضعیف اراضی تغیر کرده نشیب و فراز چندی را قطع و سپس در یک زمین هموار که آنرا کیلیگی می نامند طی مسافه نموده پس از قطع ۲۵ کیلومتر مسافه ازدوشی به علاقه یل خمری موصلت مینماید.

یل خمری بقاصله (۲۰۲) کیلومتری کابل، مدخل ولایات و میادین شمالی ممالکت بوده در نقطه اتصال سه راه بزرگ سه ولایت عمده و دو حکومتی اعلی افغانستان (کابل، مزار شریف قطن، میمنه و بدخشان) واقع و درین موضع اساس شهر جدید صنعتی طرح شده فابریکه بزرگ نساجی، فابریکه تولید برق آبی در آنجا تاسیس و یک تعداد کانهای ابارتمانها، منازل شخصی برای کارکنان و عمه جات فابریکه های متذکره ترتیب یافته، احداث باغهای قشنگ برزینت منازل و ابار تمانها افزوده است و زوز بروز دامنۀ عمرانات بروست خود می افزاید. ریاست بلدیۀ هم دارد که عمرانات و اصلاحات بلدی را حسب ایجابات وقت تحت کنترول و هم یک بند بزرگ آبی بایک یل متین آهنی بر دریای بامیان که درینجا بنام دریای بغلان نامزد میباشد آباد گردیده اراضی وسیع را تحت آبیاری و از قوه جریان آن فابریکه تولید برق را چلان مینمایند.

از یل خمری سرك بدوشبه منقسم و شاخ اول که بطرف شمال دور خورده بطرف شهر صنعتی بغلان نائب الحکومگی ولایت قطن و از آنجا به خان آباد میرود. شاخ دوم از آن طرف یل خمری عبور نموده پس از طی مسافه کمی از بین آبادیها و کنار فابریکه نساجی گذشته از یوزۀ کوهی بطرف جنوب بغلان و پس از طی (۵) کیلومتر فاصله سمت خود را از جنوب بشمال تغیر داده بعد از قطع مسافه (۳) کیلومتر به موضع چنرائی از کنار باغی که برای فارم زراعتی تاسیس گردیده است عبور و بقاصله (۱۵) کیلومتری یل خمری به اراضی نی زاری که بنام (چشمه شیر) معروف و تکار گاه مرغهای دشتی میباشد میرسد. از چشمه شیر یاز سرك سمت خود را تغیر و دشت همواری را پیچوده به منزل اولین بین یل خمری و مزار یعنی (رباطک) موصلت می نماید. از اینجا به بعد در فراز و نشیب تپه های که در بعضی قسمت های آن جنگل های پسته وجود دارد قطع مسافه نموده بالاخره بجاشیه وادی ایبک (سمنگان) از دریای خلم گذشته داخل اراضی سر سبز و شاداب شهر سمنگان میشود.

شهر سابقه ایبک که به سمنگان معروف بود. بسکنار دریای خلم یک شهر تاریخی و دارای استویه ها و دخمه ها و دیگر یادگارهای بودائی است که بر فراز تپه های سمت غربی آن دیده میشود و مشهورترین آن تخت رستم میباشد. در شمال شهر کهنه شهر جدیدی بر سطح نسبتاً مرتفع

احداث شده بازار ، سرای ، گاراج ، هوتس ، بسته‌خانه ، شفاخانه ، مکتب ، مسجد جامع
و غیره عمارات دولتی ورعیتی به تعداد زیاد آباد گردیده ، بر علاوه باغهای متمر در حصه
وسطی شهریک باغ عمومی و تفریحی هم احداث گردیده است .

از سمنگان سرك به سمت شمال بسیر خود ادامه داده بعد از عبور قری و قصبات قسمت شمالی
وا دی ایك رباط حضرت سلطان و صیاد را یکی بعد دیگری بزمین همواری پیموده به تنگی
تاشقرغان داخل میشود .

طول تنگی از صیاد الی تاشقرغان (۳) کیلومتر بوده پنجاه متر خیر آن بسیار تنگ
و دیوار عمودی سنگی تشکیل گردیده است که تنها سرك و مجرای آبی که باندازه عرض سرك
موقع را اشغال نموده است از ان عبور کرده میتواند بس. وقتا از تنگی تاشقرغان بسکند ریم يك
خطه سرسبز و وسیع مملو از باغات که در بین آنها منازل شخصی اهالی بصورت انبوه و پراکنده
آباد گردیده تقریباً (۶) کیلومتر راه را در برمی گیرد به مشاهده میرسد ، که بالاخره در حصه
وسطی این خطه به شهر تاشقرغان (خلم) که ساختمان عمارات و بازار آن کاملاً با اصول قدیمه است
اصل میشود. خانها و بازارها عموماً يك منزله و خام کاری و سقف آن گنبدی بوده در بعضی
جاها اخیراً خانهای دومنزله چوب پوش هم دیده میشود بازار های تاشقرغان عموماً تنگ
و مسقف بوده کوچها و محلها اگر چه مشجر اند مگر انتظامی نداشته در حصه جنوب مغرب
شهر در يك سطح مرتفع يك باغ بزرگت و مچلسی بنام باغ جهان نما که در بین آن عمارت
باشکوهی هم از سابق تعمیر نموده حالا بحدیث مهمانخانه دولتی از ان استفاده میشود به مشاهده
میرسد عمارت حکومتی ، بلدیة ، مکتب متوسطه و ابتدائی آنجا بصورت پخته کاری آباد
گردیده ، انار ، انجیر ، انگور ، سیب و ناک از بهترین میوه های اینجا و به کثرت وجود داشته
باغهای متعدد بر سرسبزی و خرمی آن افزوده است . اهالی تاشقرغان خصوصاً جوانان آن
شجاع ، زنده دل بوده اصکثریه اوقات خود را خارج منازل بسر برده بنواختن ساز و سرود ملی
با رفقا میگذرانند و علاوه آن خیلی جواد و مهمان نواز هم میباشد .

از تاشقرغان به بعد سرك خط سیر خود را بطرف غرب تغییر داده در بین دشت هموار
ولا مزرهوی بطرف مزار شریف پیش میرود که بعد از طی مسافه (۵۸) کیلومتر منازل نایب
آباد و گوریمار را یکی بعد دیگری به عقب گذاشته به اراضی سرسبز حواشی منطقه بلدیة
مزار شریف داخل و از آنجا از سمت مشرق وارد آبادیها و بازار شهر مزار گر دیده اولاً
مسافر محترم در حصه وسطی بازار بطرف دست راست به آستان روضه مبارک حضرت خلیفه
چهارم کرم الله وجهه مشرف میشود .

مزار شریف یکی از مقامات متبرکه اسلامی در افغانستان و از حیث پیداوار و تجارت

يکې از ولايات مهم افغانی بشمار می رود شهر مزار شریف به مقابل ترکستان روسیه شوروی او لین شهر تجارتی و اراضی قرب وجوار مرکز و اطراف این ولایت از حاصل خیز ترین مناطق افغانستان میباشد. زراعت لسمی کساری کسندم، جو، خر بوزه، و تریوز نیز بدون کدام رحمت در فراز و نشیب تپه ها و میدانها به بیمانه وسیع کشت می شود. پنبه، کتان، کنبج، زغر و جواری در زمرة زراعت آبی این علاقه و انواع مختلف میوه جات و سبزیجات هم در اینجا تهیه میگردد.

قدسیت عمده کوسفند و اسب بعد از قطغن درین ولایت پرورش می یابده در آوانل بهار دشتها و صحرا های مزار تماما سرسبز و گلپهای سرخ بر تپه های سبز بر فشنکی آن افزوده موسم را برای تماشا بین زیاد تر راحت بخش و فرحت افزا میگردد. درین موسم مردم بسیاری از اطراف واکتاف افغانستان به آنجا رفته و چهل روز را تماماً بخوشی و ساعت تیری میگذرانند. که این روز های موسم را موسوم به میله گل سرخ نموده چند میار که (بیرق مخصوص حضرت شاه اولیا کرم الله وجهه) را با ادعیه و جوش و خروش زیاد بلند مینمایند. شهر مزار شریف در اثر اصلاحات بلدی که درین آواخر مثل سایر شهر های افغانستان بعمل آمده است. روضه مبارکه که مرکز شهر است و اطراف آن را توسط یک سلسله دکا کین که بصورت پارک بزرگی روضه مطهره را احاطه نموده به جهات مختلف جاده های بزرگ و عرضی که هر دو طرف آن رایباده روهاء گسندانها، دکا کین بخته کاری احداث کرد بدامه دامنه شهر را بطرف شمال و غرب توسعه بخشیده اند به مشاهده میرسد. در ختم بازاریکه بطرف شمال مغرب امتداد یافته یک تعداد عمارات دولتی و رعیتی جدیداً در بین باغ و باغچه ها تعمیر نموده اند که درین حصه عمارت و باغ حضوری (مقر نائب الحکومگی) از سابق بوده و در جوار آن جدیداً یک هتل فشنکی بنا یافته است که از بهترین و زیباترین نقطه شهر محسوب و باغ آن تفرج گاه عمومی اهالی بشمار میرود. دریای آمو که سرحد شوروی و افغان میباشد ولایت مزار را از ولایت بخارای شوروی جدا و از مزار شریف تا ساحل دریا (۴۰) کیلومتر مسافه داشته مسافرین بوا سطره موتور از راه سیاه گرد، پته کیسر که دائره سرحد داری و گمرک در آنجا واقعت مسافرت نموده بعد از ملاحظه پاسپورت و اموال تجارتی عرض رود خانه را تقریباً بیک ساعت توسط کیمه ها (یک قسم کشتی معمولی مروجه افغانستان) و یا باموتور بوت (کشتی های کوچک بخاری) بپیموده بداخل خاک شوروی میگرددند.

آب و هوای ولایت مزار نظر بوضعیت اراضی صحرائی و دوری از بحر تابع ورش باد و ناپش آفتاب بوده اقلیم خشک وبری است که در تابستان روزها گرم و شبها نسبتاً سرد میشود. موسم بهار و خزان آن بسیار کوتاه زمستان بارانی و تابستان دراز و خشکی دارد. در زمستان

گاهی برف هم میبارد که در میدانها درامی ندارد. در ولایات شمال افغانستان عموماً هوا بسرعت تبدیل و گاهی شدت گرم گردیده بعضاً نهایت سرد می شود حتی در بعضی مواقع برف باری. طوفان باد و سردی هوا طوری شدت میگیرد که باعث اتلاف هزارها حیوان بیچاره مثل گاو، گوسفند و بز و غیره که در دشتها مشغول چرا میباشند میگردد. اهالی ولایت مزار را از حیث پیشه و صنعت به دهنه جات آتی تقسیم کرده می توانیم :-

۱- مردمان شهر که اکثراً باموردکانداری، تجارت، ماموریت و سائر پیشه های مختلف از قسم دباغی، مسگری زرگری و غیره مصروفیت دارند.

۲- طبقه زمیندار، بامورد زراعت کشت کاری و باغداری مصروفیت داشته گاو و گوسفند را بقدر ضرورت شخصی خودها تهیه و تربیه کرده بصورت دائمی به مساکن خودها بود و باش و به پیشه خودها مشغولیت دارند.

۳- طبقه مالدار که صاحب ربه ها و گله های گوسفند، اسب و گوسفند قره قل بوده به تغییر موسم از یکجا بدیگر جا با مالداري خودها نقل مکان مینمایند.

اماصنای مهمه که درین منطقه رونق خوبی داشته از مستحضات عمده این علاقه بشمار و منحصر به طبقه های مختلف اهالی میباشد عبارت است از منسوجات نخی، پشمی و ابریشمی قالین، فالینچه، خورجین، قافه، گلیم، آنچه های نخی و ابریشمی، بوت، موزه، جوال، ربسمان، نوار پشمی، پوستین های پوست قره فر، روباه و موش دشتی از مزارشرف راه های بسیار به هر طرف تمدید گردیده که از هم بیشتر راه مزار شریف و میمنه دارای اهمیت تجارتی و مسافرتی میباشد و سرك میمنه از حاشیه غربی شهر آغاز یافته در ارضی هموار و مزروعی بخط مستقیم سیر و بعد از طی مسافه (۷) کیلو متر بالتدریج آبادیها و سرسبزی های دوطرفه سرك نموده در نتیجه بعد از طی (۱۰) کیلومتر دیگر باز به آبادیهای گرد و نواح بلخ مواجه شده فراز يك سطح مرتفع حصار و روا قهای مخروبه شهر بزرگک و با عظمت تاریخی بلخ جلب نظر مسافرن را مینماید.

بلخ شهر تاریخی و تمدن قدیمی و معروف افغانستان است که آثار و آبدات تاریخی آن چه از دوره قبل از اسلام و چه بعد از آن تا هنوز سیاحین داخلی و خارجی به تماشای آن بیادگار تمدن و عظمت قدیم این شهر بزرگک می شتابند. این شهر اثنی سال ۱۳۱۲ بحال اتری بود مگر باراده شاه تاجدار افغان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه شهر جدیدی در کنار شهر قدیم بطرز و اصول امروز طرح و یک تمداد کافی دکان و عمارات دولتی و رعیتی در اطراف آن آباد و خیابانها و باغهای متعددی احداث گردیده بار دیگر نام او را در جمله بلاد مهمه افغانستان زنده گردانیدند. بواسطه که در مجلات آریانا بصورت مختصر و در تاریخ افغانستان

بصورت مفصلی از تاریخ قدیم و جاهای قابل دید بلخ تذکار گردیده است ازوم نشریحات دوباره را درینجا ندیده خط سیر خود را تعقیب و از بلخ بشمال مغرب سرك خط سیر خود را ادامه داده بفاصله ۳۰ کیلومتری بلخ در حالیکه مواضع وچه روند ، شلخی ، تیمورک رایکی بعد دیگری عبور می نمایند بهرابط اولین بین بلخ و آفچه موسوم به نصرت آباد که درینجا دکانهای چندی بکنار جاده عمومی آباد گردیده است برمی خورد . نصرت آباد یکی از ایستگاههای مشهور این راه بشمار رفته غالباً مسافرین جای ونهار خود را درین موضع صرف وپس از وقفه مختصری به سفر خود ادامه داده از اینجا بیحد تقریباً تا ۱۲ کیلومتر دیگر در بین اراضی لامزروع که بدوطرف آن نیزارها و علفهای قد بلند روئیده در بین آن علف چرهای زیادی وجود دارد قطع مسافه نموده بعداً به منزل دوم بین مزار و میمنه یعنی آفچه میرسد .

آفچه مرکز حکومتی و دارای بازار پر جمعیت و دکان متعدد ، مسافر خانها ، کاروان سراها حمام ، هتل و مکتب بوده باطراف خود اراضی وسیعه زراعتی و آبادیهای زیادی داشته علاقه داربهای (مرویان ، فیض آباد ، منگچک ، خانناه) حکومتی آفچه را تقویه و مسکونین آفچه علی الاکثر پیشه شان بافندگی ، مالداری و زراعت میباشد . فالین و آنچه مرویان و خاشقای آفچه شهرت بسزا و بازار تجارت آن خیلی گرم و از حیث محصولات پوست قره قل این منطقه شایان وصف است .

از آفچه بیحد سرك جهت خود را به جنوب مغرب تغیر داده و ضعیف اراضی به همان ترتیبیکه ذکر شد بلا تغیر به هر دو طرف دور و نزدیک سرك بفاصله های متفاوت بصورت پراکنده و دور نمای اراضی مزروع و منازل اهالی یکی بعد دیگری بنظر میرسد ، پس از طی مسافه تقریباً (۲۶) کیلومتر از بین علانہ داری خانقاه عبور و به شبرغان مرکز حکومتی کلان موصلت می نماید .

شبرغان مرکز حکومتی کلان و یکی از زیباترین و مقبول ترین منازل راه بین مزار و میمنه بوده اساس شهر جدیدی درینجا طرح گردیده است . بقسمیکه يك تعداد دکانها در اضلاع مربع بزرگ سه صد متری آباد و در وسط آن باغ عمومی بزرگی احداث گردیده عمارات حکومتی ، مسجد جامع ، مکتب و هتل بشکل زیبایی در بین آن عرض اندام و در حصه های وسطی اضلاع مربع مانند چهار سرك مستقیم به چهار سمت کشیده شده است که اطراف آن عمارات اهالی قرار نقشه و مقررات بلدی بداخل باغچه های کتاره دار باصول درستی آباد گردیده و روز بروز دامنه عمرانات آن وسعت می یابد .

از شبرغان بیحد ضعیف اراضی تغیر نموده سطح آن نشیب و فراز های کمی پیدا کرده سرك بداخل تپه های شتران طی مسافه و پس از قطع مسافه تقریباً ۵۴ کیلومتر دو منزل خواجه

دو کوه و شاه مردان را عبور نموده بشهر اندخوی که اولین آبادی علاقه میمنه میباشد موصلت مینماید که ماسرح آنرا در موقع مخصوص مسافرت به میمنه خواهیم نگاشت .

از شبرغان راه دیگری بطرف جنوب تمدید و بموضع سر بیل که یکی از علاقه های مورد خوش آب و هوا و صیفیه مزار شریف میباشد میرود که فاصله بین شبرغان و سر بیل تقریباً ۶۰ کیلو متر تخمین و از آنجا هم مسافرت باندخوی و میمنه صورت گرفته میتواند . شهر های دیگر مزار شریف را که هنوز برای عبور و مرور موثر مساعد نگردیده است در اینجا تذکر ندادیم که هر گاه مسافر محترم آروزی سیاحت آنجا داشته باشد میتواند در خود مزار شریف برای خود ترتیبات لازمه را گرفته بسیاحت به پر دازد .

۵: قطغن

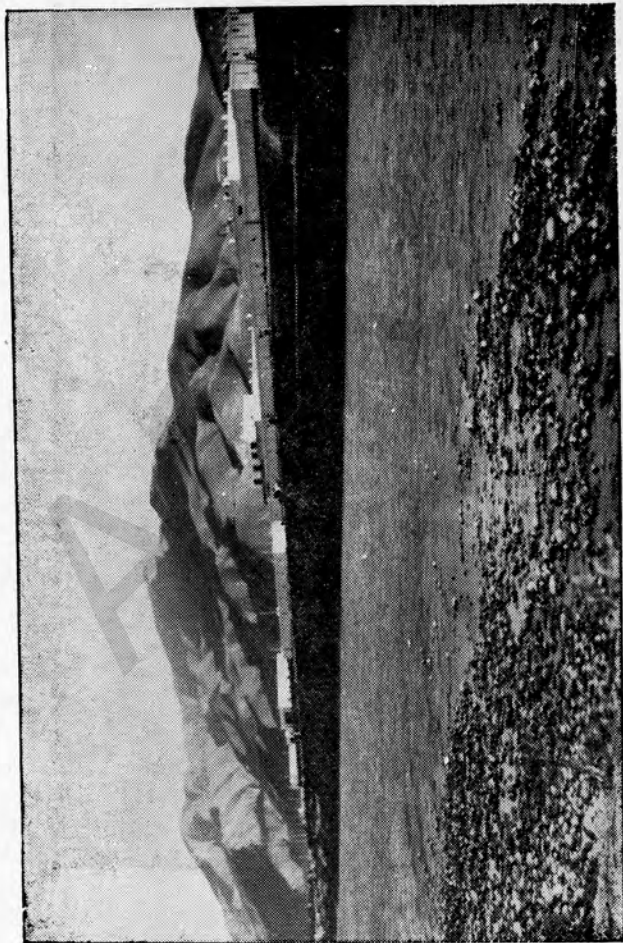
مسافری که اراده مسافرت را از کابل برای ولایت قطغن مینماید به مسافرت کابل و مزار شریف مسافر محترم را تا موضع بل خمیری رسانیده ایم، حالاً اگر در بل خمیری سر کئی را که بطرف شمال غرب بردامنه کوه کم ارتفاعی تمدید یافته خط سیر خود قرار داده بل خمیری را وداع کنیم پس از طی مسافه (۷) کیلو متر به موضع بالادوری سمت خود را بطرف مشرق تغییر داده داخل اراضی شاداب بغلان و بعد از گذاشتن (۶) کیلو متر دیگر به عقب بشهر صنعتی بغلان که در آنجا فابریکه بزرگ فندسازی وجود دارد موصلت مینمائیم. این موضع هم از حیث داشتن عمارات و دکاکین پخته کاری خود باشهر صنعتی بل خمیری همسری مینماید که بعد از این موضع سرک کاملاً در اراضی مزروع بین آبادیها و جمعیت طی طریق نموده بشهر جدید بغلان مرکز نائب الحکومگی قطغن موصلت مینماید. در اینجا هم اساس شهر جدیدی طرح و بک سلسله دکاکین و عمارات متعدد، برای هتل، دواثر ملکی، شفاخانه، مکتب، رها تیش مامورین دولتی وغیره موسسات تجار تی آباد و باغهای متعددی احداث گردیده است که ناظرین را فرحت خوبی می بخشد .

از این موضع به بعد تا فاصله (۹) کیلو متر سرک بداخل اراضی لامزروع و بالاخره بفراز و نشیب تیهامواجه گردیده خط حرکت خود را هم سرک از شرق بشمال منحرف و در پای کوتل جلو گیر میرسد . که موتر در ظرف ۱۵ دقیقه کوتل را عبور و به موضع علی آباد رسیده دکاکین چندی و آبادیهای رابه هر دو طرف راه مشاهده مینمایند که غالباً طعام چاشت یا شام را در اینجا صرف نموده براه می افتند. از علی آباد سرک بدو شعبه منقسم و یکی آن کنار دریا را تعقیب نموده به قندوز وصل و راه دیگر بطرف شرق سمت خود را تغییر داده بر یک سطح مرتفع و اراضی خشک و لامزروعی می آید که پس از قطع مسافه (۳۰) کیلو متر تقریباً به اراضی هموار

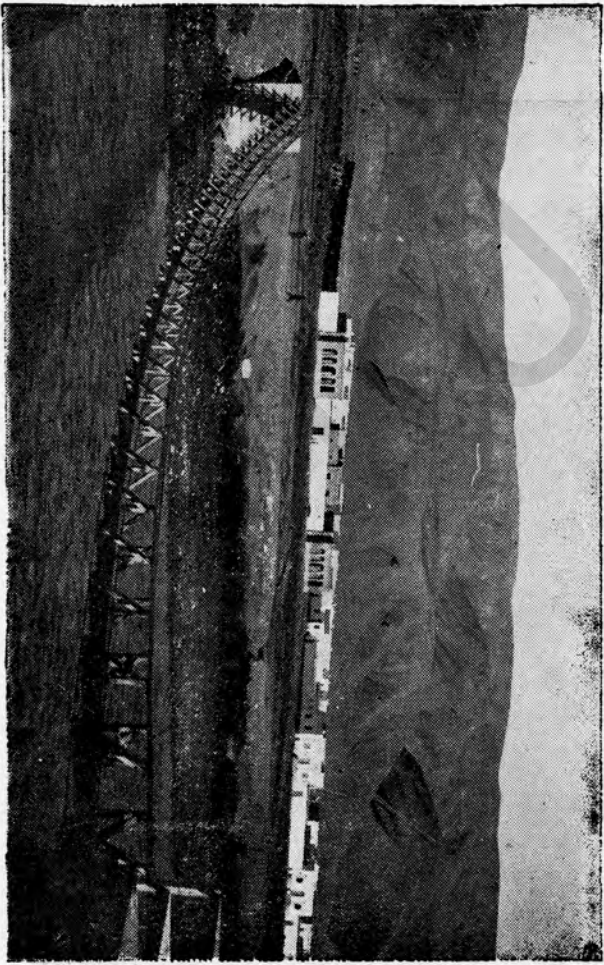
موسوم بسر دوره خان آباد موصلت نموده بجانب دست چپ در سطح یستی منظره دور نمای شهر خان آباد جلب توجه هابرین و مسافرین را مینماید و بالاخره سرك در محاذ خان آباد بطرف شمال استقامت خود را گشتانده دفعتاً را، نشیبی را بطرف خان آباد پیموده بعد از چند دقیقه محدودی در زمین پست هموار و شادابی و نزول موثر مستقیماً بداخل شهر می ایستد ازین خسری به بعد بواسطه تغییر نمودن وضعیت طبقات الارضی تمام کوه بچه ها و تپه ها از خاک بوده سنگک هیچ به نظر نمیرسد و این سبب است که در موسم بهار ناچائیکه نظر کنار میکنند کوه ها دشت ها، یستی و بلندیها تماماً سرسبز و خرم بوده مراتع و چراگاهای بزرگی را برای پرورش مال مواشی بوجود می آورد و این یک سبب بزرگی است که اهالی این مواضع بیشتر به مال داری توجه و زراعت را باندازه رفع حوائج خود به مقدار فنیل انجام میدهند. گندم، جو غالباً، تر بو و خر بوزه را عموماً بصورت لدمی کاری بدامنه تپه های خاکی کشت نموده در جائیکه آب وجود دارد برنج، پنبه، لبلبو، جواری و سبزیجات را میکارند. باغهای متعددی هم احداث گردیده و در خان آباد کمتر خانه دیده میشود که در احاطه خود باقی نداشته باشد.

در خان آباد بواسطه نبودن سنگ، خانهها عموماً تهاداب یخته نداشته اکثراً بعد از مروردو یاسه سال شوره گرفته خراب میشود. مردمان مالدار اکثراً در خانههای کپه بی که از نی می سازند حیات بسر می برند مگر برای رفع حوائج یومی خود بروز های معین که آنرا (روز بازار) میخوانند در هفته یک یا دو روز در قرب و جوار شهر هایا مواضع دیگری جمع گردیده بخربد و فروش یا تبادل اموال و محصولات خود را پرداخته ضمناً برای روز گذرانی و ساعت تیری خود هابعضی ورزش هارا هم از قبیل اسپ دوانی، بزکشی (اسپ دوانی مخصوص سمت شمال افغانستان میباشد، که یک بزرا کشته در میدان میگزارند اسپ سوارها که به تعداد هزاران نفر جمع میباشند یکی از آنها بز کشته شده را از میدان در حال سواری برداشته مابقی کوشش میکنند تا بزرا از او حصول و به موضع معینه برسانند که در نتیجه مورد تحسین و نوازش قرار گرفته انعام معینه را باز یافت و بین الامثال فخر کنان بخانه خود مراجعه میکند) و غیره تشکیل داده روز خود را میگذرانند و این قسم بازارها تاکنون در اکثر حصص ولایات شمالی افغانستان رواج و عمومیت دارد.

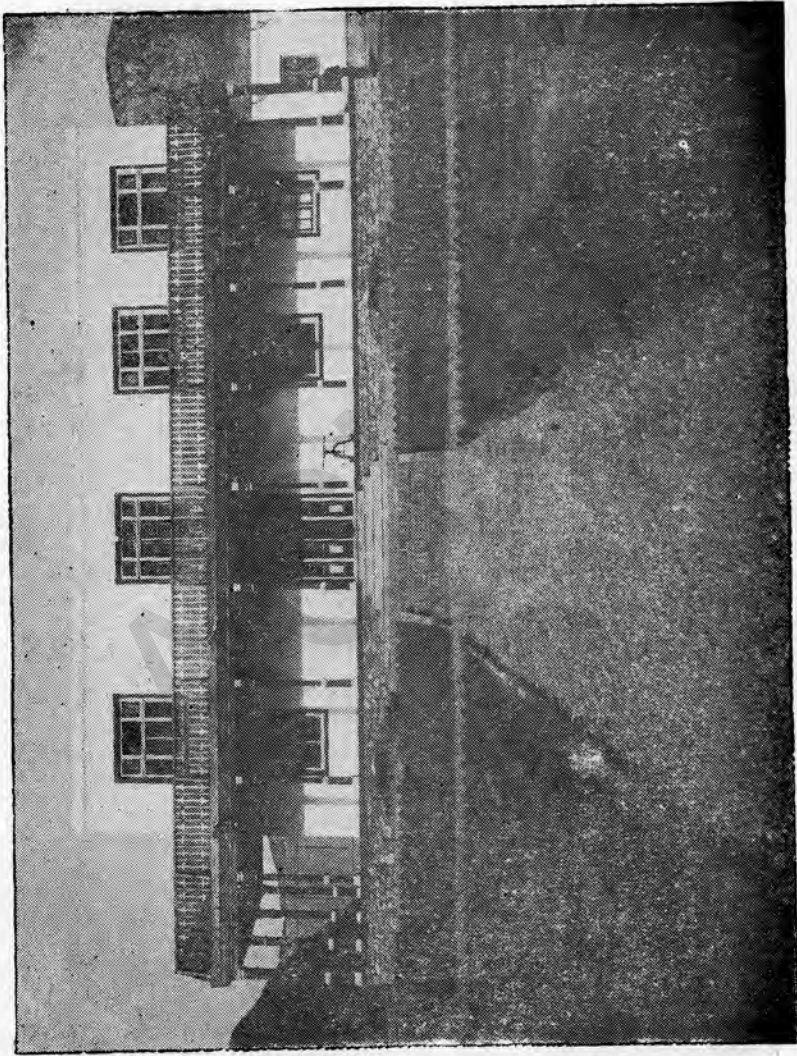
شهر خان آباد در یک وادی پست واقع و بواسطه که توسط دریای خان آباد که از اجتماع دریای فرخار و تالقان تشکیل گردیده آبیاری میگردد خیلی شاداب و سرسبز بوده اراضی گردنواح آن تماماً شالی کاری و چون بشه ملاریاد راثر کثرت شالی کاری به وجود آمد و برای سحت اهالی مضرت ثابت میگردد، حکومت تا یک درجه موفق گردید شالی آکاری گردنواح شهر را ممنوع قرار داده این مکروب مضرت سحت را دفع نماید. بازارهای خان آباد که از نقطه نظر ساختمان بدومصه تقسیم

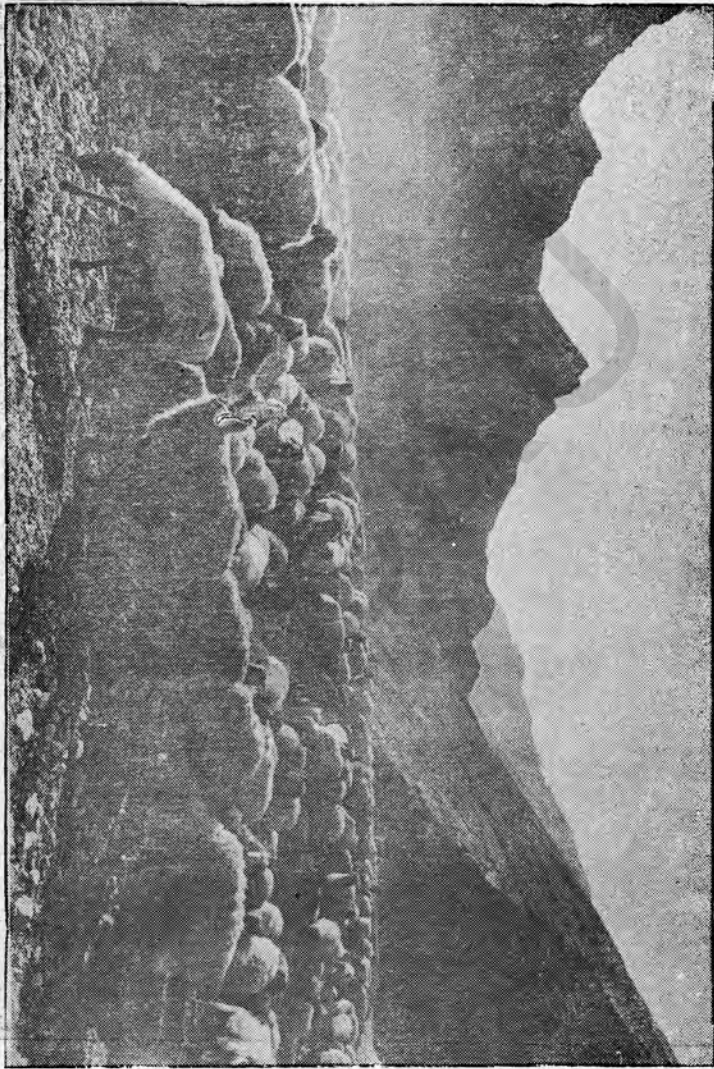
دور نمای پلخمری

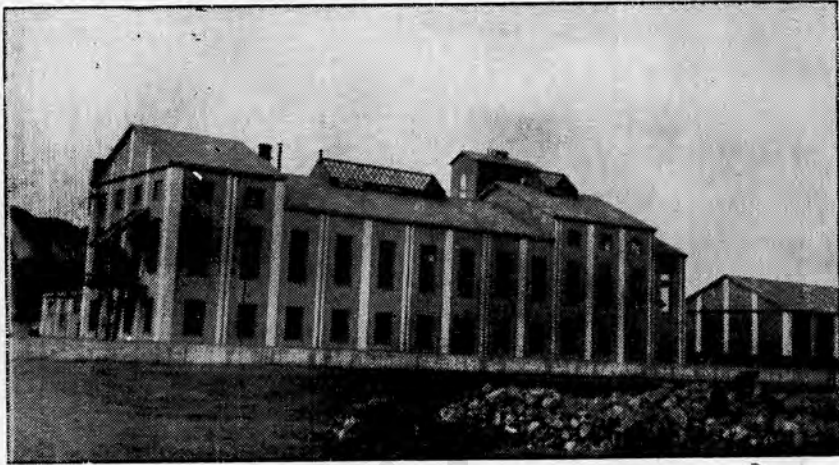
پل پیاده رو، دوبروی قازینکة نساج در بلخوری

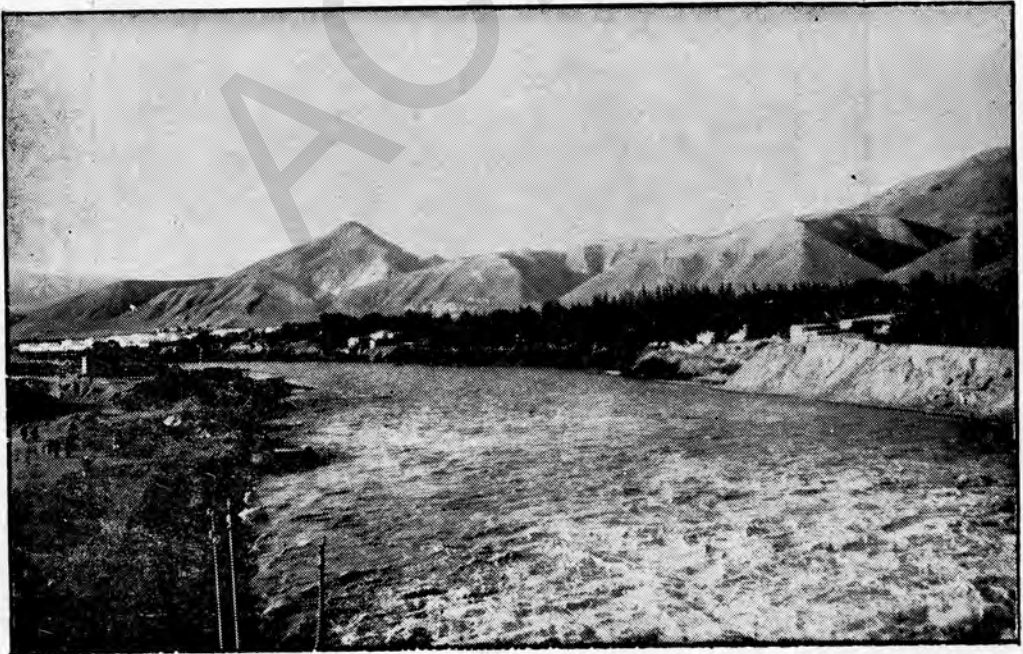
مدارت کلبوٹ پلغموری

یک منظره از روستای های کوهستانی در شمال افغانستان

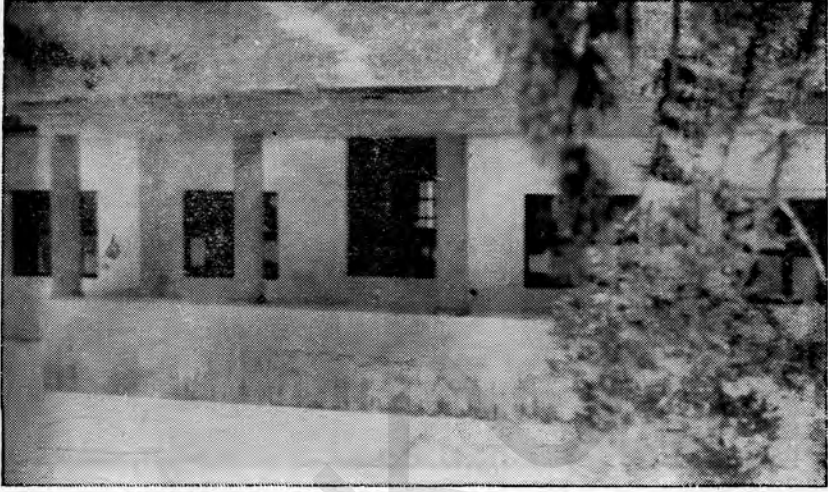

• عمارت فابریکة نمدسازی در بعلان •

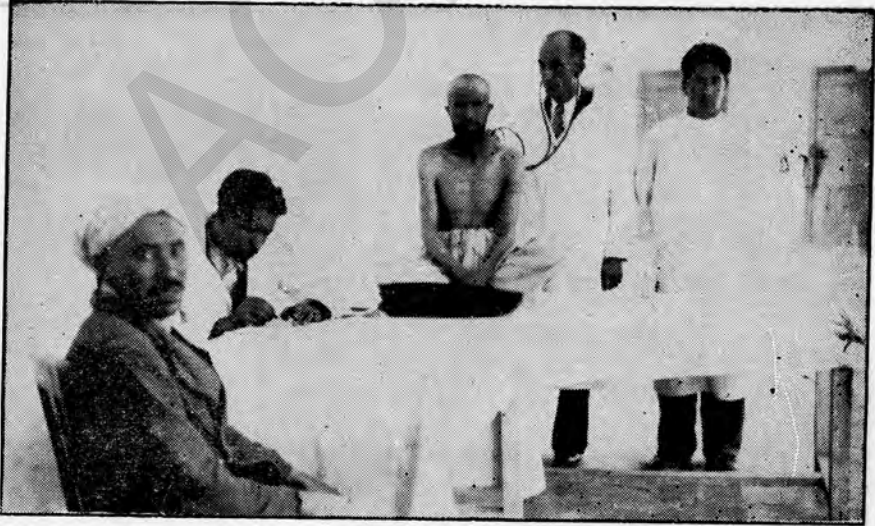

• دریای بفلان •

شفاخانه بفلان صنعتی

تعمیر شفاخانه بفلان .

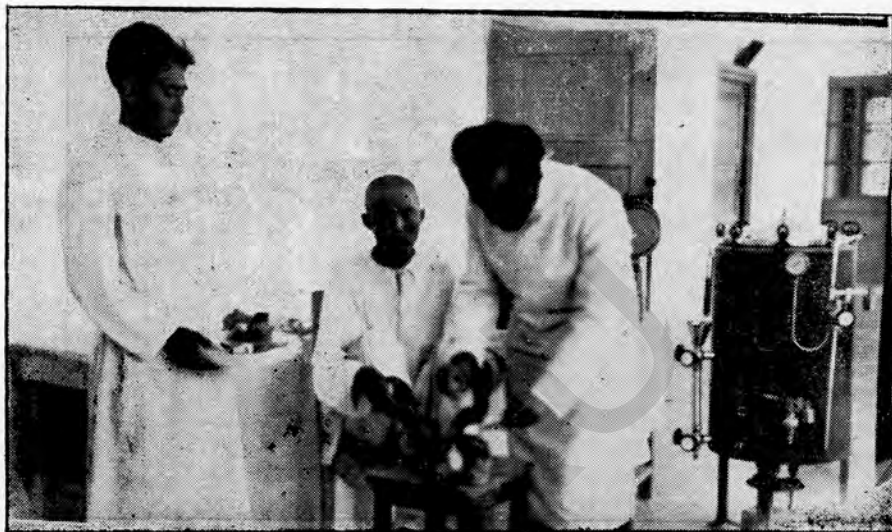
اطاق پولیکسلیتیک شفاخانه بفلان .

اطاق مریضان ساری شفاخانه پغلان .

اطاق مریضان داخله شفاخانه پغلان .

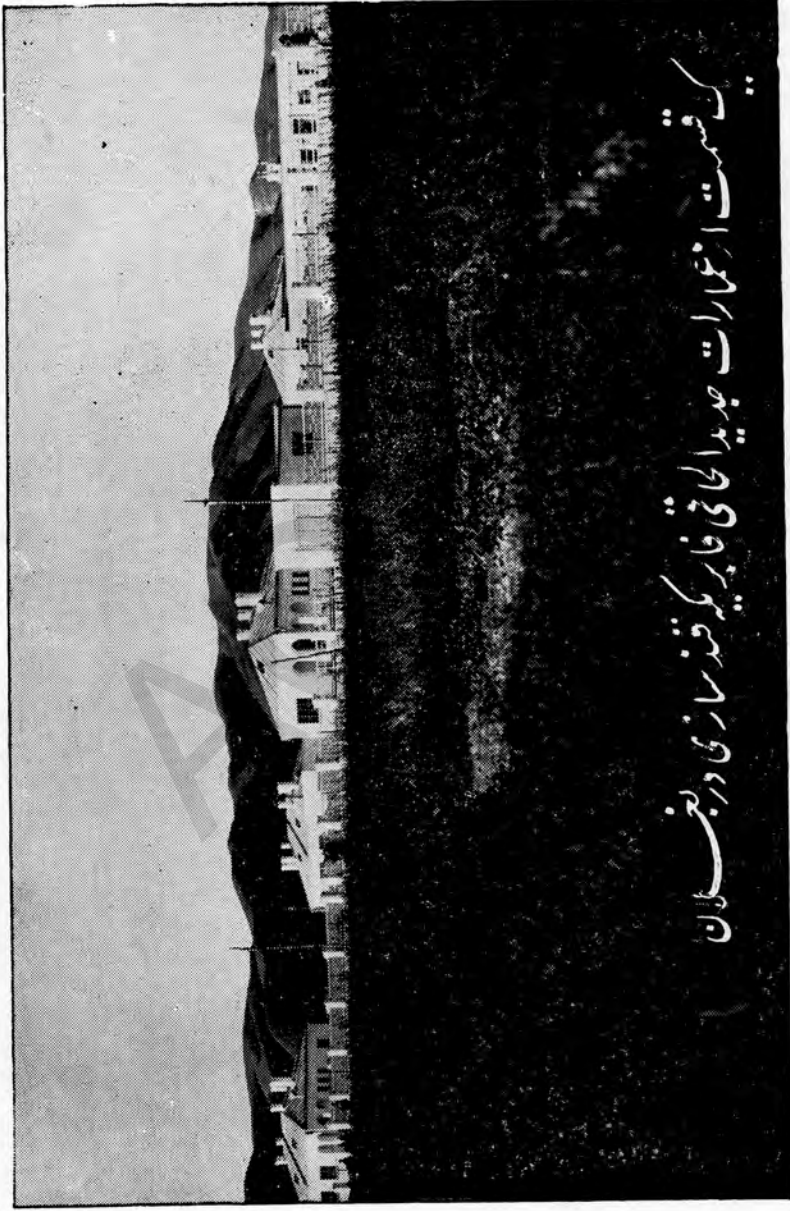

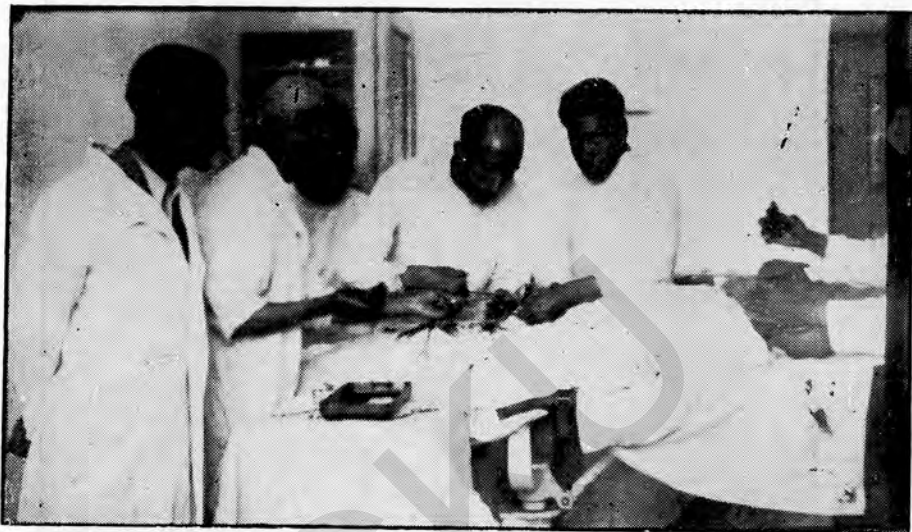
اطاق بانسمان خانہ درائتہای بانسمان مریض برف بردگی هر دو بای .

اطاق مریضان جراحی درائتہای عملیات .

کے شہسوارات جدید الحاقی فائبریک فہذ سازمی در بعب لمان

اطاق عملیات خانه در اثنای عملیات چره .

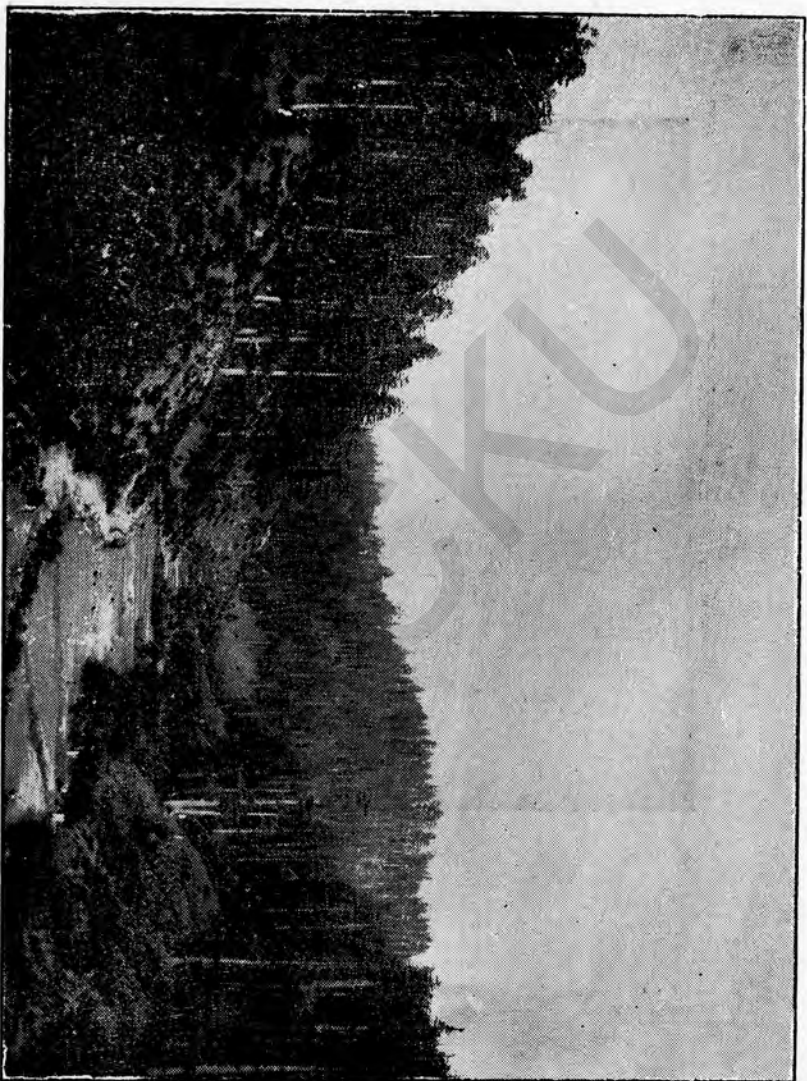

اطاق لابراتور در اثنای معاینه خون .

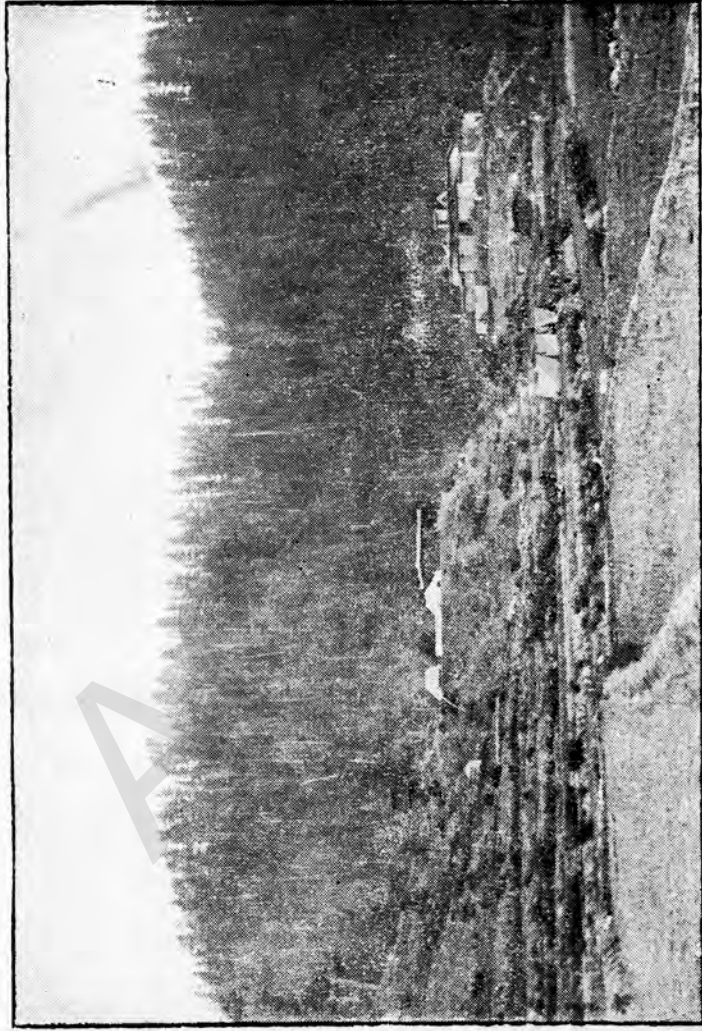

مامورین شفاخانہ بیلان .

از مناظر دره اشرف مربوط ولایت قباغین

از مناظر طبیعی دره اشرف .

از مناظر دره اشرف .

بسی از گوسفندهای ترکی ولایت قطنن .

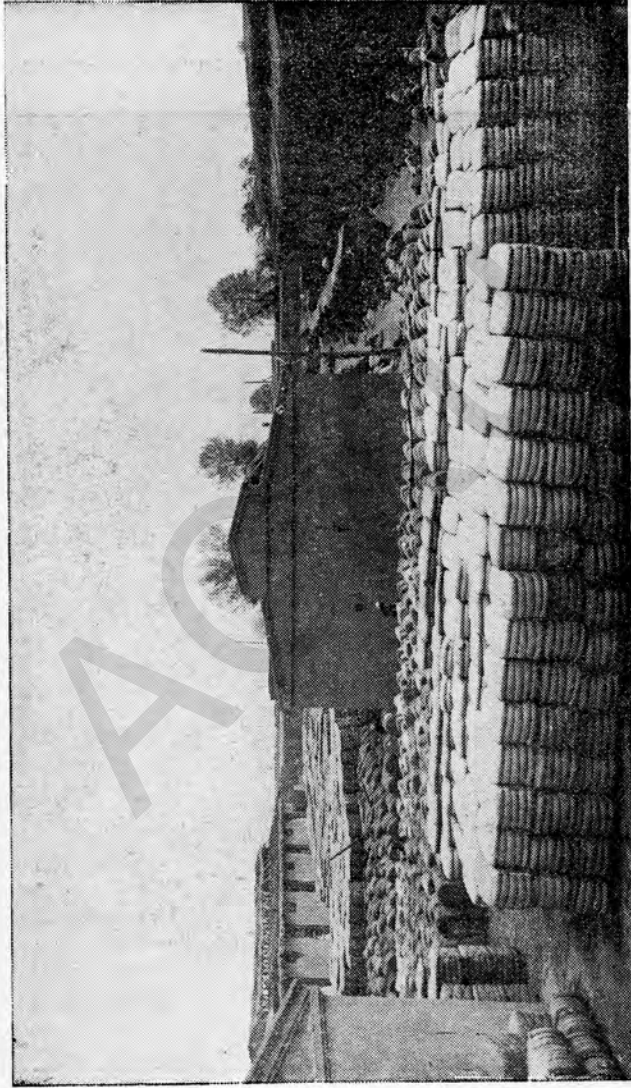
بزرگش در ولایت قطنن .

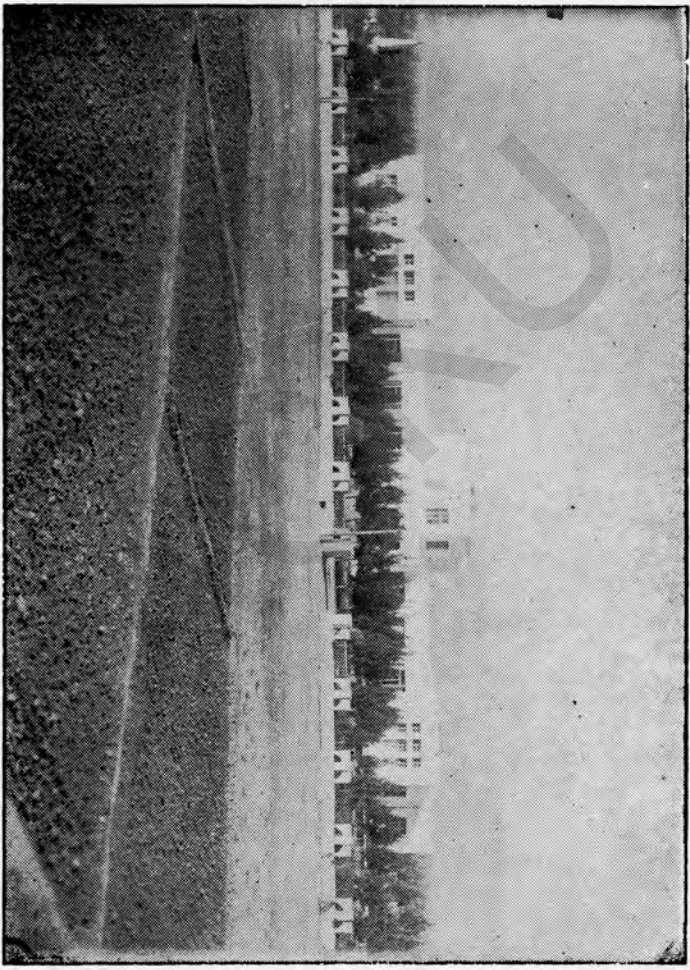
از مناظر طبیعی دوآب

از مناظر دره شکارلی

تولعاتهای پنبه در بندری (ولایت قطن)

موتل بارك مرآت

میشود قسمت اول آن عبارت از دو رسته بازار است که یکدیگر را طوری قطع و در بین آنها چهارسوقی تشکیل یافته است. دکانهای این بازار برنده داروتنگک ولی رونق دار میباشد. قسمت دوم بازار جدیدی است که بطرف شرق بازار سابقه بدو طرف جاده عربی که کنار آن با اشجار سایه دار مزین گردیده دکانین یخته کاری و به شکل مرغوبی آباد گردیده است. درین بازار دکانهای عمدتاً فروشی بصورت رسته بندی جاداده شده و بر علاوه درین قسمت بازار یک تعداد سرایهای تجارتمی، گاراج ها، هتل های عمومی و غیره منازل برای رهائش مسافرین مثل مراکز دیسگر ولایات آباد گردیده بر علاوه آبادیهای مذکور عمارات دولتی، موسسات تجارتمی، عمارت بدیه، مسجد جامع واحداث باغ عمومی و تفریحی به تجمل طبیعی این موضع افزوده است. این شهر سابقاً مرکز نایب الحکومتی ولایت قطغن و بدخشان و حالاً مرکز تجارتمی عمدتاً این ولایت و حکومتی اعلی بدخشان بوده دائره که یک و فرودگاههای اموال تجارتمی رادارا و برای حمل و نقل اموال وارداتی و صادراتی دائماً موتورها به تردد بوده برای بر دن مسافرین به مراکز عمدتاً ولایت نیز سهولت زیاد موجود میباشد. چنانچه:

۱- قندوزه - بفاصله ۲۵ کیلو متری غرب خان آباد در یک سطح مرتفع تری واقع است. مرکز حکومتی کلان و خان آباد یکی از حکومتی های متعلقه آن بوده با داشتن عمارات شخصی، موسسات صنعتی و تجارتمی از بهترین مواضع ولایت قطغن است که بواسطه زیادتی زراعت پنبه، فابریکه بزرگ حلاجی و بندل بندی پنبه، صابون سازی، کاشی و چینی سازی، ناسیس، و مغازه های بزرگ فروش اجناس داخلی، هتل، باغهای تفریحی و عمارات کاملاً موزون برای رهائش مامورین و مستخدمین فابریکه ها و یک فارم بزرگ زراعتی برای تجربه زراعت اقسام حبوبات، یک تعداد زیاد دکانین، سرایها، گاراج، منازل متعدد برای سکونت اهالی آباد گردیده، باغات زیادتی برای تفریح و ساعت تیری عابرین و مسکونین آنجا احداث، جاده های عمومی و عمارات دولتی تماماً ذریعه برق تنویر و روز بروز دامنه عمارات آن وسیع گردیده بزبانی این شهر می افزاید. اشخا صبیکه، آرزوی سیاحت بهزار شریف را مینمایند از قندوز میتوانند اولاً دریای قندوز را از قسمت چهار دره با کیمه (کشتی مخصوص که برای گذشتن از دریا در آنجا تهیه میشود) عبور و از راه آب دان میر علم که کاملاً - دشت همواری بوده به تاشقرغان بعد قطع مسافه تقریباً (۸۰) کیلومتر از قندوز وصل میشود، عازم مزار شریف با تفصیلی که قبلاً ذکر گردید میگردد.

۲- حضرت امام - این شهر بطرف شمال قندوز بفاصله تقریباً (۷۱) کیلو متر و بطرف شمال اندک به مقرب خان آباد بفاصله تقریباً (۶۱) کیلو متر واقع بوده از هر دو راه میتوان بامو - تور مسافرت نمود. این منطقه یکی از مناطقی حاصل خیز و وسعت

اراضی زراعتی آن که از دریای آمو مشروب میگردد خیلی زیاده اینچاهم يك فابریکهٔ حلاجی و بندل بندی پنبه با سایر شعبات متعلقه آن تعمیر و گدا مهیای بزرگ برای ذخیره نمودن پنبه، عمارات فشننگ و متعدد دولتی و رعیتی بداخل نقشهٔ مهندسی آباد گردیده باغات متعددی در هر گوشه آن دیده میشود. گنبد و مقبرهٔ حضرت امام (حسین رضی الله عنه) (بقرار اظهارات عوام) که در قرن ۱۱ هـ از طرف یکی از شاگردان استاد بنائی آباد گردیده است از آثار متبرک و مقدس اسلامی در آنجا موجود و اوائل بهار وقت میلۀ گل سرخ مزار شریف شروع میشود، اینچاهم ایام میلۀ و ساعت تیری بوده اهالی از اطراف و اکناف و لایت برای تماشا و زیارت به آنجا می آیند. شهر باستانی حضرت امام را که خرابه های آن هنوز در دشت ارچی بقاصهٔ تقریباً ۱۲ کیلومتری جنوب شرق شهر واقع است بنام (اسکندریهٔ باختر) یاد میکنند و حکومتی حضرت امام که نزدیک خط سرحد بین شوروی و افغان است دائرهٔ کومیساری، فرود گاهای اموال واردانی و صادراتی، سرایها، گاراج های متعددی حکومتی و رعیتی داشته و روز بروز بوسعت عمرانات خود با اصول معماری جدید می افزاید.

۳- تالقان. - مرکز حکومتی کلان و به سمت مشرق خان آباد بقاصهٔ (۳۴) کیلومتری بر راه بین خن آباد و فیض آباد (مرکز حکومت اعلی بدخشان) موضع خوش آب و هوا و پر جمعیتی است که از حیث داشتن معدن نمک، محصولات زراعتی، فابریکات حلاجی و بندل بندی پنبه، دارای شهرت و پرکنار در پای تالقان آباد بوده يك تعداد عمارات دولتی و رعیتی و موسسات تجارنی و صنعتی بصورت موزونی آباد و باغات تفریحی، يك سلسلهٔ دکانین بصورت پخته کاری در آن جدیداً تعمیر گردیده، علاوه بر ماشین کوچک تولید برق هم موجود است که میتوان توسط آن فابریکهٔ حلاجی را چالان و هم بازار و عمارات دولتی را روشنی داد. تالقان عموماً خطهٔ سرسبز و میوه جات وافر از قبیل سیب، ناک، انکور، بهی، آلو، زرد آلو در آنجا تربیه گردیده برای رهایش مسافرین هتل های عمومی و خصوصی، سرایها و گاراج های زیادی موجود میباشد.

از تالقان هر گاه بطرف جنوب برویم بدرهٔ فرخار که موضع خوش منظر با آب و هوای است، میرسیم، و اگر طرف شمال برویم حکومتی رستاق را که موضع پر جمعیت و دارای مناظر فشننگ و بازار خوردیست می یابیم، اهالی رستاق مهمان نواز و ساعت تیر بوده همواره در مراسم مختلف سال میلۀهای مختلف را برپا و اوقات خود را بخوشی میگذرانند، از رستاق که بگذریم بعلاقه داری (بارک) رسیده و از آنجا راه به فیض آباد مرکز حکومتی اعلی بدخشان میرود که در موضع مخصوص بان روشنی خواهیم انداخت.

و یا اگر از تالقان بطرف شمال غرب حرکت کنیم به حکومتی خواجه غار که از آنجا راه

موتور روبه‌حکومتی حضرت امام هم‌میرود ، می‌رسیم . وهم‌راهی از نالغان بطرف مشرق میرود که اولاً به علاقه داری مشهد متعلقه حکومتی کشم علاقه حکومتی اهلی بدخشان واصل و از انجا مارا به فیض آباد مرکز حکومتی اهلی بدخشان میرساند .

۶ - ولایت مشرقی

راهنمای ما که اکثرأ برای مطالعه وراه بلندی مهمانان محترم خارجی ترتیب یافته وطریق پاکستان براه پشاور راه اولین دخول به افغانستان شمرده میشود، باید اولاً ترتیباً تیرا که برای مسافرتین در خاک پاکستان زیر نظر گرفته شده است تشریح داده مسافر محترم را نگهداریم دچار تسکلیف گردد از آنرو :-

سهل‌ترین نقطه که از خاک پاکستان با افغانستان از سمت شرقی مملکت مسافرت می‌شود، پشاور است که مرتورهای تیزرفتار ولاریها هروفته از پشاور بطرف افغانستان حرکت میکنند . در پشاور یک دائره ویزای افغانی موجود است، مسافرینیکه از نمایندگیهای افغانی در خارج ویزه دخول افغانستان را حاصل نکرده باشند از دائره مذکور میتوانند ویزای مسافرت را بخاک افغانی حاصل بدارند .

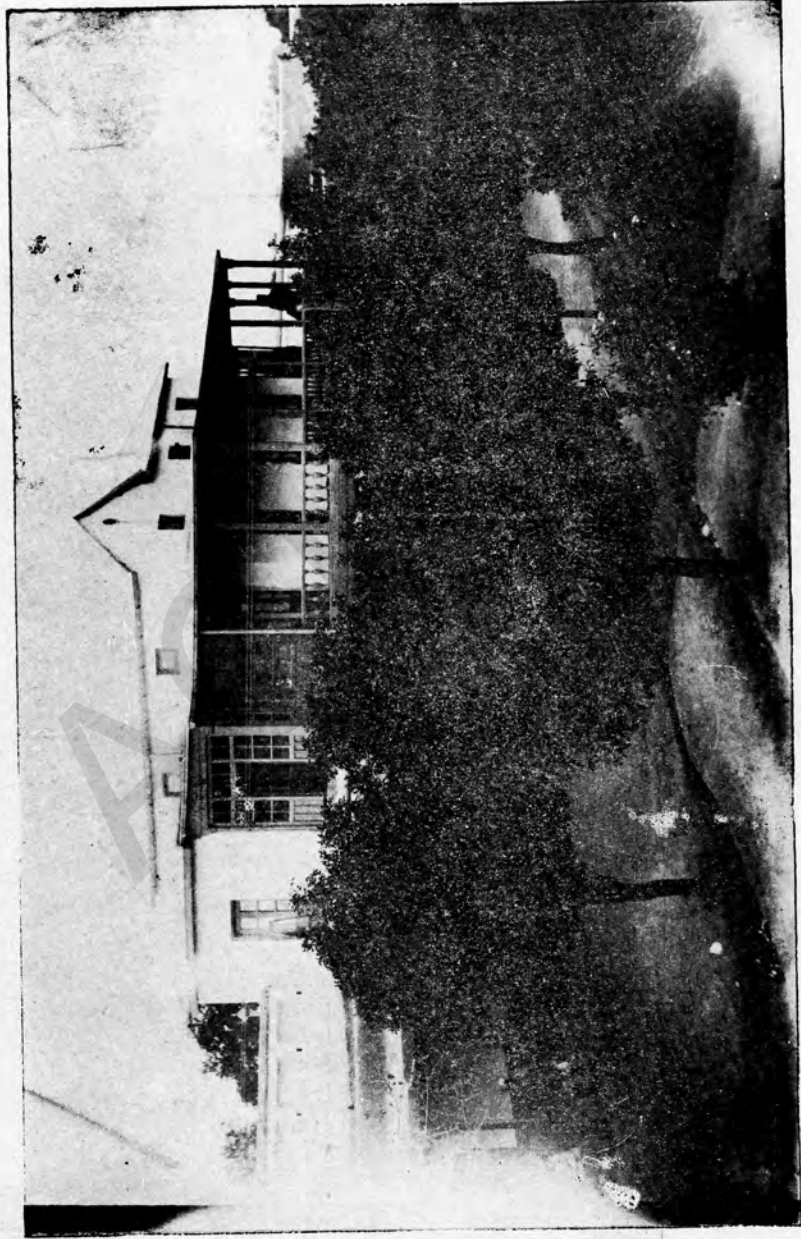
وهم‌دائره وکالت تجاری و دائره بانک ملی افغان برای تبادل پول، حمل و نقل فرمائشات تجارتنی و شخصی حاضر بوده مسافر محترم میتواند اموال شخصی یا تجارتنی خود را توسط وکالت التجاری سند علم و خبر حصول و پول مخارج خود را توسط بانک ملی افغان سند علیحده گرفته تسکنت مسافرت را الی کابل و یا چائیکه در نظر داشته باشد سرراست از نمایندگی شرکت سرویس از پشاور حاصل نموده بامو تور مسافر بردار بوقت معینه آن عازم افغانستان و حین وصول به سرحد افغانی که در موضع تورخم واقع است پاسپورت خود را بدائره سرحد داری و اموال و اشیای شخصی یا تجارتنی خود را با سند علم و خبر دائره وکالت التجاری به مامورین گمرک انجا ارائه نموده بعد از ختم معاملات پاسپورت و گمرکی وقتاً موتور به حرکت می‌افتد از تورخم الی جلال آباد (مرکز ولایت مشرقی) سرک هموار و مسافه (۷۸) کیلومتر را قطع نموده وارد شهر و در هتل فشدگی که تمام لوازم و اشیای راحتی برای مسافرتین در نظر گرفته شده است مسافر محترم میتواند با کمال راحت حیات بسر برده چند روزی را (در صورتیکه تسکنت سرراست به کابل نگرفته باشد) استراحت و به تماشای شهر جلال آباد و مواضع قابل دید آن به پردازد . و عسرا نه برای تفریح در باغهای مشهور سراج‌العمارت ، شاهی ، کوکب ، چهل ستون ، مقبره و باغ ذخیره که در گردونواح هتل میباشد در وقت خود را خوش بگذرانند . جلال آباد در سمت شرقی کابل به مسافه تقریباً (۱۸۲) کیلومتر بر سر راه کابل و پشاور به کفار

در یای بهسود (که آنرا در یای کابل هم مینامند) واقع و یکی از مواضع فشننگ شتا ثمه افغانستان بشمار می رود و یگانه منطقه که در افغانستان در موسم زمستان سرسبزی داشته بر ف گیر نمیشد جلال آباد است. آب و هوای آن در تابستان گرم و در زمستان معتدل و خوش گووار بوده. بعضی اوقات یخ بندی خفیفی هم به مشاهده میرسد. در زمستان بادهای سرد و در تابستان بادهای گرم از سمت جنوب و مغرب از دامنه سفید کوه برخاسته از بالای اراضی شنزار و مبادین خشک و لامرروع جبهه جنوب و جنوب غربی گذشته ریگهای زیادی را بهر طرف منتشر و بواسطه که میدانهای وسیع و بی آب به حواشی و متصل این وادی واقعست موم جنوب غربی تا جلال آباد نمی رسد. در تابستان باران ندارد، در زمستان و آوائل بهار موسم باران و چون سطح جلال آباد پست بوده آبهای متعدد رودبار کابل و معاونین آن از قبیل آبهای غور بند، پنج شیر، لوگر، ننگاب، علیشنگ، علینگر، سرخاب و کخر و غیره باین منطقه واصل می شود به سبب استفاده از آبهای فراوان دائمی رودهای متذکره اراضی جلال آباد یکی از زرخیزترین و معمورترین علاقهای افغانستان بشمار رفته سالانه به مقدار زیادی غله جات خصوصاً برنج باریک و لک، گز، شکر به پیمانه وسیع از این منطقه به کابل و دیگر مناطق مملکت فرستاده می شود و غالباً اراضی جلال آباد دو فصله میباشد. در زمستان هم نباتات از نشرو نمای خود باز نمی ماند. ازین سبب در جلال آباد باغات مشهور زیاد که از حیث فشننگی و سرسبزی نظیری ندارد احد آث کر دیده درختان سرو و غیره اشجار مثمر و غیر مثمر زینتی مخصوص مناطق گرم سیر رونق و زیبایی منطقه را دو بالا گردانیده است. میوه جات هر رقم مثل نارنج، مالته، مته، سنتره، لیمو، خرما، و غیره بر علاوه برنج، نیشکر و نپه از حاصلات عمده این علاق به شمار میرود.

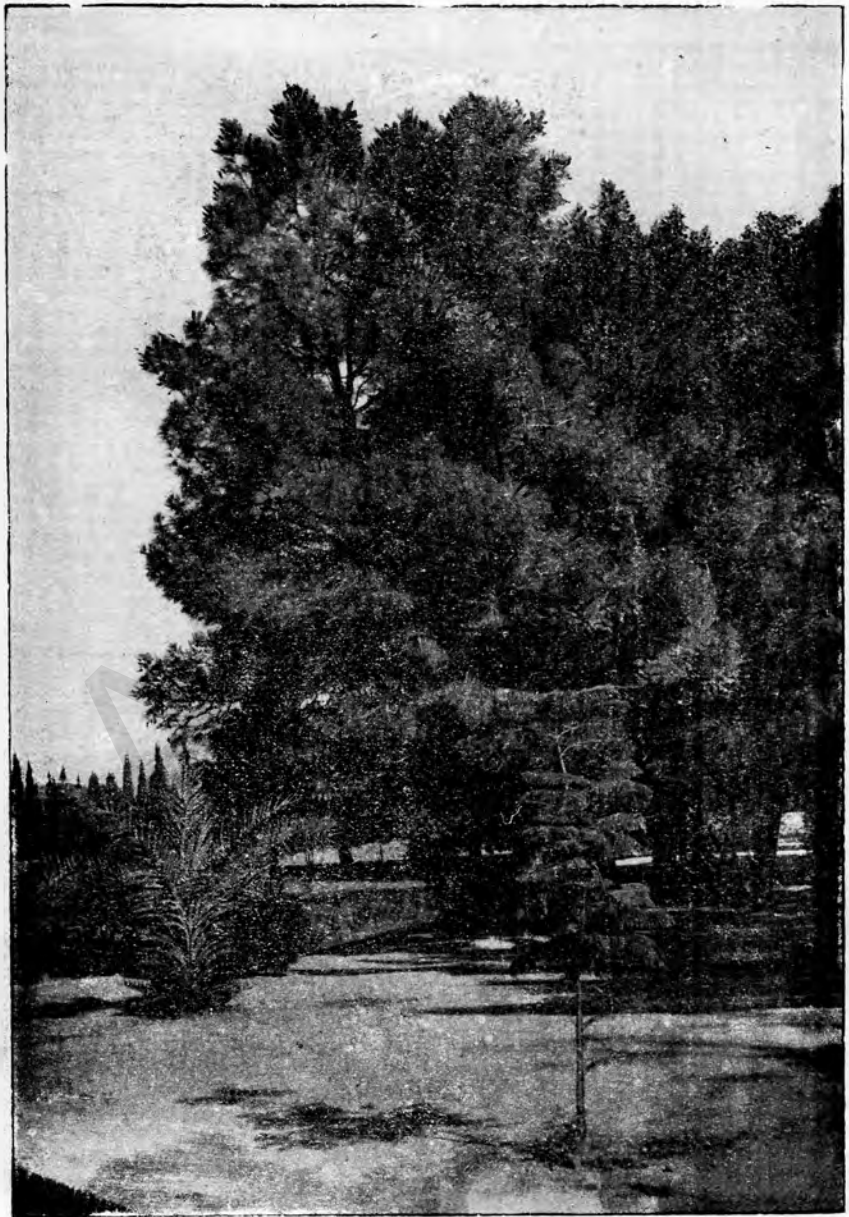
شهر قدیم جلال آباد دارای فصیلی بوده خانهای دا خلی آن غالباً دو منزله و از خشت و گل بصورت خامه آباد گردیده است، کوچه های آن بی انتظام و آبادی های شهر توسط دو سرک و بازار که یکدیگر را عموداً قطع مینمایند به چهار حصه تقسیم و انجام هر یک از بازارهای مذکور یکی از چهار دروازه فصیل منتهی میشود. طرف شمال را دروازه بهسود، جنوب را دروازه عمده، مشرق را دروازه پشاور و مغرب را دروازه کابلی مینامند. در خارج شهر سه طرف شرق، شمال و غرب باغات متعدد و عمارات دولتی و رعیتی که در بین باغات تعمیر گردیده جالب دقت و بر علاوه آن اساس یک شهر جدیدی بطرف غرب شهر (یعنی خارج دروازه) کابلی زیر نظر است که مسافر و سیاح محترم می تواند ایام زمستان را براحات گذرانیده علاوه نقاط قابل دیدن ذیل را هم سیاحت و گردش بنماید:

۱ - هده شریفه، به جنوب مغرب جلال آباد بقاصله (۱۰) کیلو متر واقع و سرک موتور روه آنجا امتداد یافته یکی از مواضع مهم تاریخی عصر گریکو بودیک افغانستان و از تمدن

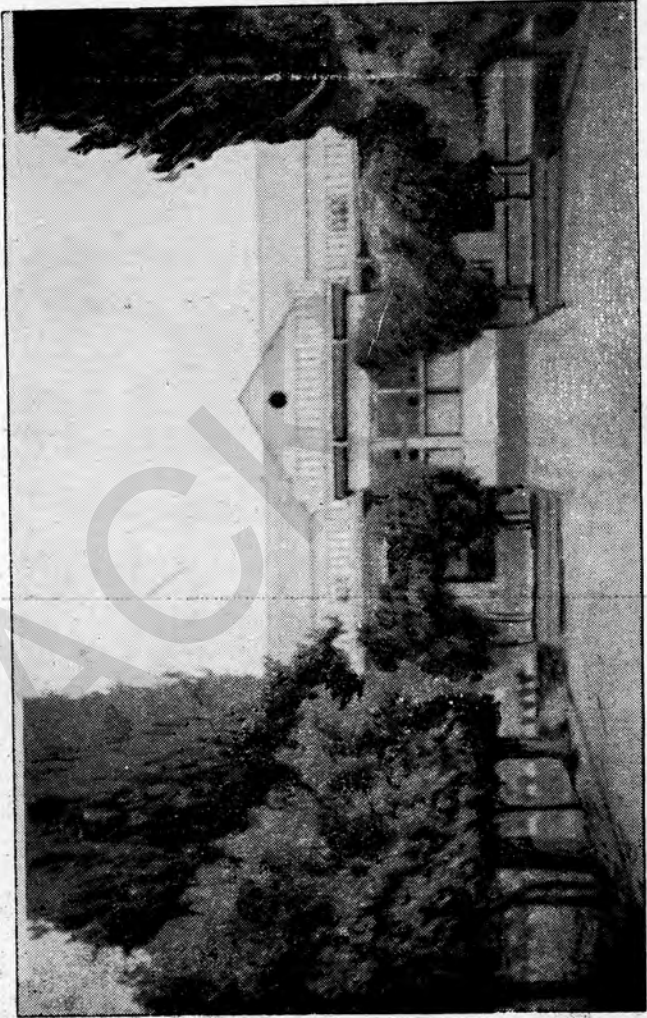
از مناظر ولایت مشرقی

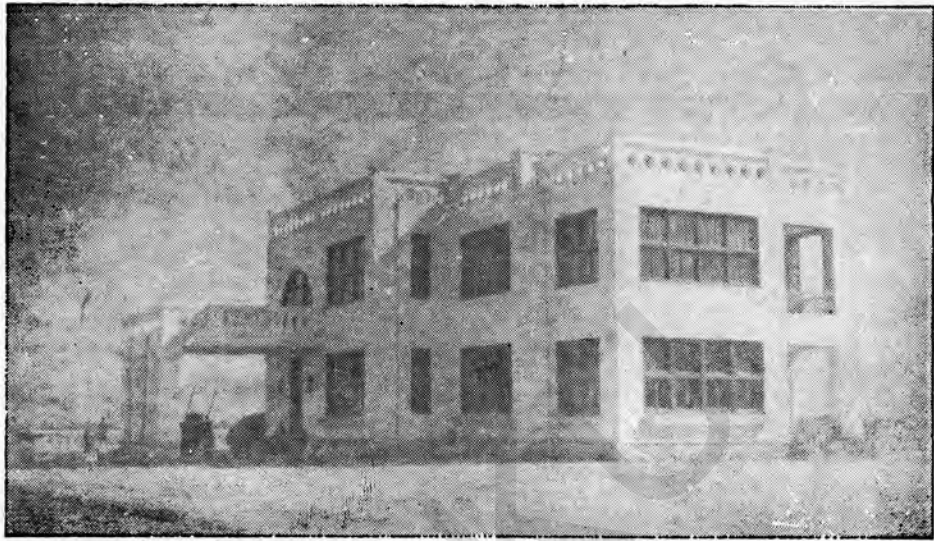
بک حصہ از عمارت نائب الحکومہ کی ولایت مشرقی (جلال آباد)

بهار ولایت مشرقی (جلال آباد)

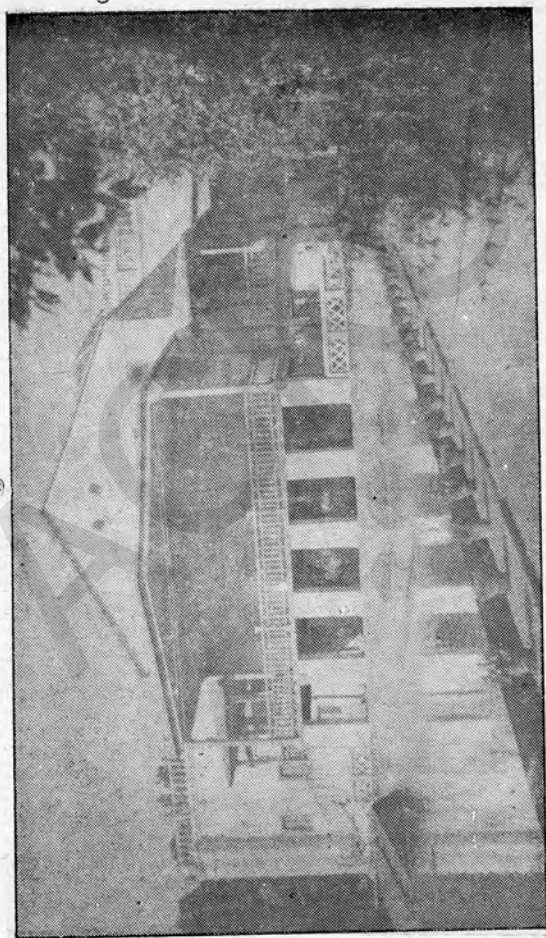
بیکھہ از باغ و عمارت کوئٹہ (جلال آباد)

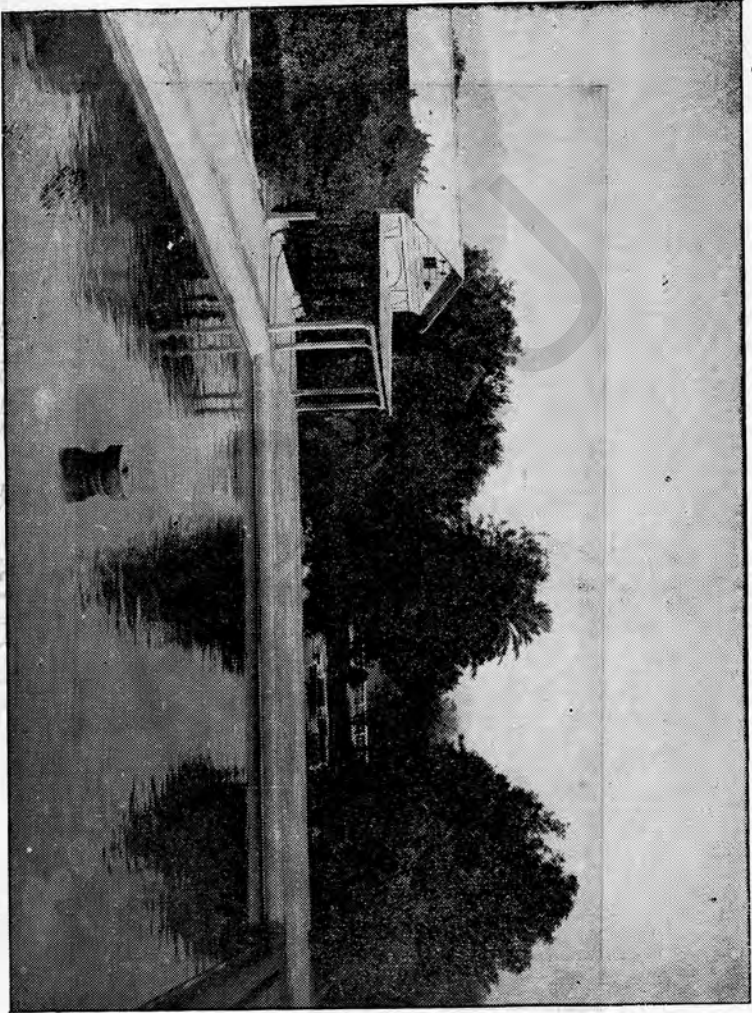
نصر محمودی در جلال آباد

خرما باغ جلال آباد

یسکی زعمارات شاهی در جلاں آباد (باغ کوکب)

حوش باغ شاهي جلال آباد

قدیم بوداییان در آنجا نمایندگی مینمایند. و در اثر حفاریات از استوپه‌های آن مجسمه هاو غیره آثار تاریخی زیادی کشف گردیده نمونه‌های آن در موزیم کابل، فرانسه وانگلستان دیده میشود. بر علاوه این به سبب وجود مقبره جناب ملا نجم الدین صاحب مرحوم (موسوم به ملا صاحب‌دهه) که یکی از مشایخ معروف افغان میباشد نزد مسلمانان مقام متبرکی بوده همواره مسلمانان از جاهای دور و نزدیک بزیارت جناب ملا صاحب مرحوم آمد و رفت دارند.

و هم خا تقای آن مرحوم که تحت اداره و نظارت جانشینان ملا صاحب مرحوم اداره میشود از مسافرین و مهمانها به بهترین اصولی پذیرائی میشوند.

۲ - سلطان پور سفلی :- بطرف غرب جلال آباد بفاصله تقریباً (۱۲) کیلو متر واقع و مرکز حکومتی سر خرد میباشد که به سبب وجود چشمه‌ها و باغات فشنک خود تفرجگاه خوبی بوده چشمه‌های آن نزد اهل هندو مقام متبرکی دارد که در روزهای و یساک (عید مذهبی اهل هندو در آواخر ماه حمل) در باغات آن میله‌ها بر پا نموده در چشمه‌های مذکور غسل و آب بازی مینمایند.

۳ - وزیري :- به جنوب شرق جلال آباد بفاصله (۲۵) کیلومتری بدامنه سفید کوه واقع و یکی از صیغه‌های نزدیک جلال آباد بحساب میرود که از موضع فتح آباد (۲۰) کیلو متری جلال آباد راه این موضع بطرف چپ جدا و بعد از طی (۵) کیلو متر دیگر با آنجا مواصلت مینماید.

۴ - ماماخیل :- به مغرب جلال آباد بفاصله تقریباً (۵۰) کیلو متری بدامنه سفید کوه واقع و از صیغه‌های مشهور ولایت بشمار میرود. در موسم گرما دوائر حکومتی به آنجا نقل میکنند که دکاکین و عمارات جدید برای دوائر رسمی آنجا آباد گردیده دارای یک هتل و باغ عمومی هم می باشد که مناظر فشنک و دلفریب آن جالب توجه و از بین موضع هاشم خیل و گندمک (۴۵) کیلو متری جلال آباد به سمت کابل راه این موضع جدا و از سرک عمومی تا موضع مذکور ۵ کیلو متر مسافه باقی میماند.

۵ - تیگری لغمان :- بشمال مغرب جلال آباد در یک وادی سرسبز و شاداب بفاصله تقریباً (۳۰) کیلومتریك موضع فرحت افزا بوده باغ و قصر مشهور سلطنتی (قلعه السراج) که یکی از تفرج گاهای مشهور این ولایت بشمار میرود در آنجا آباد گردیده به جنوب مغرب تیگری بفاصله تقریباً ۴ و نیم کیلو متر مرفد جناب مهتر لام صاحب موضع متبرکی که بوده زائرین زیادی همه وقت بزیارت آن مقام متبرکی که مشرف میشوند.

۶ - اسمار :- بشمال مشرق جلال آباد بفاصله تقریباً (۸۰) کیلومتر در ضلع شرقی وادی

کندر موقعیت داشته متصل بعلاقه سرحدی باجور و راهی که ما را به اسمار می رساند تا پل درواخته بسرك کابل مشترك بوده بعد عبور از پل مذکور ۲ کیلو متر هم با سرك لغمان طی مسافه و بعداً سرك لغمان را کنار گذاشته از سمت شمال مغرب يك باره گمی به سمت مشرق دور می نماید که در اراضی سنک زار دشت گمبیری که (۲۰) کیلو متر طول آن تخمین میشود قطع مسافه نموده به موضع شبوه مقر حکومتی (کوز کندر) واصلت مینماید .

شبوه بصورت يك شهر کوچکی در دهن دره نور بین حصارى محدود بوده بداخل خود بازار مختصری هم دارد که اراضی اطراف حصار سر سبز و شاداب بوده کاملاً معمور به نظر می آید و از مرکز جلال آباد برای پیاده روی که از هسود - تنگی (بلندغر) میگردد (۱۲) کیلومتر مسافه را تا شبوه در بر میگیرد . از شبوه به بعد سرك باستقامت شرق در سیر خود ادامه داده بعد از طی مسافه تقریباً (۹) کیلومتر به موضع اسلام پور به پوزه کوهی بساحل دریای کندر وارد و از آنجا به بعد تا چننه سرای و بریکوت به کنار راست و شمال خط معبر آب امی پیماید . از اسلام پور بفاصله تقریباً (۹) کیلومتر از بین آبادیهای دهن (دره مزار) موسوم به (نورگل) گذشته پس از طی تقریباً (۱۸) کیلو متر مسافه دیگر بدهن دره (دیوه گل) به موضع چوکی مقر علاقه داری محلی آنجا مواصالت و حین عبور از نورگل تا چوکی به آنطرف دریا اراضی سرسبز و شاداب مردمان کندر خاص مناظر فشننگ و دلفریب را بجلو چشم نظربین تشکیل میدهد . از چوکی به بعد معبر دریا و خط سرك سمت خود را قدری بطرف شمال تغییر داده بفاصله های تقریباً (۹۶۰۳) کیلو متری مواضع بانو ، نرننگ ، تیشه (ملتقای رود ا نار و پیچ) را عبور نموده به مرکز چننه سرای مقر حکومتی کلان کندر مواصالت مینماید .

چننه سرای موضع خوش آب و هوا و سرسبزی بوده در جوار عمارت حکومتی دکا کین چندی آباد و هوتلی هم بنا گردیده دارای باغ عمومی مرتبه داری بکنار دریا میباشد که احتیاجات مسافربین در آنجا رفع و میتوانند چند روزی را هم براحت بگذرانند . از چننه سرای بفاصله ۲ کیلومتر بالاندر قسمت تنگنای دره بروی دریای پیچ یلی اسمار و سرکی ازان بطرف اسمار گذشته بجانب شرق امتداد یافته است که از اینجا تا اسمار تقریباً (۹) کیلومتر مسافه و اگر سرك از پل دریای پیچ بطرف اسمار نگذشته خط سیر خود را بهمان سمت تعقیب نماید بعد از طی مسافه تخمیناً (۵۴) کیلومتر به موضع بریکوت مواصالت مینماید .

مسافربین در انشای سیر و عبور از دره کندر بدو طرف خود بفرزاد گوها و بداخل دره ها جنگلات بزرگ و وسیعی را که در بعضی حصص غلو و در بعضی مواضع تنگ میباشد مشاهده و اقسام گلهای خود رو و بته های خوش بو ، اشجار مثمر و غیر مثمر از قبیل نشتر ، بلوط

جلفوزه ، بادام ، جوز ، بهی وانگور کوهی وغیره وجود داشته در بین آن حبوبات وحشی مثل خرس ، پلنگ و بوزینه بکثرت دیده میشود که اهالی آنها را شکار و پوستهای آنها را بفروش رسانیده و یکی از منابع مهم صادراتی این منطقه (بلکه از تمام افغانستان) را فروش چوبهای عمارتی این منطقه تشکیل میدهد که همه ساله بصددها هزار درختها قطع و توسط آب دریا داخل و خارج برای تجارت برده میشود. پرورش زنبور عسل (به حال طبیعی و مصنوعی آن) بکثرت وجود دارد که سالانه يك مقدار زیاد عسل از این منطقه بداخل و خارج برای تجارت صادر میگردد. افوامیکه درین دره و کوهستانات این علاقه سکنتی پذیرند پیشه عموم شان غالباً مالدارى و تربیه زنبور عسل بوده بز، گوسفند و گاو، بیمانه وسیع در آنجا تربیه میشود. زمین زراعتی در منطقه مذکور بواسطه که وسعت کافی نداشته حاصلات آن رفع ضروریات مسکونین آنرا نمیتواند اهالی آنجا غالباً قسمت اعظم مواد خوراکی خودها را از دیگر جاها وارد میکنند. درین منطقه امور زمین داری وغیره را عموماً زنها مسکفل و مردها صرف در هنگام رفع حاصلات کمک جزئی مینمایند و بس. زنها توسط نیشه های مخصوص زمین را حفر و قلبه نموده بس از یاشیدن تخم و آبیاری حین رسیدن حاصلات همه آنرا درو و بصورت دسته ها و پشته ها همه آنرا به پشت خود بخرن جای می برد که بعد تهیه حاصلات بصورت خرمن همه آنها زن، مرد، صغیر و کبیر پهلوی هم صف بسته دور یک محور بالای خرمن گردش و آنرا بایای خود عوض جقل میدهند و در انسانی کار و بار زمین داری وغیره اطفال شیر خوار خود را زنان در بین يك کجازه که از سردوز موی بز ساخته شده میباشد بردوش خود آویزان مینمایند. چوب وهیزم از جنگل و آب از چشمه ها آوردن برای رفع حوائج روز مره نیز توسط زنها و یا اطفال خورد سال بعمل می آید و برای مردها کدام ضرورتی بکار کردن نمی افتد.

پوشاک اهالی از کرباس وطنی است که ناخاکتر رنگ داره عوض کرتی و بالاپوش استعمال و طبقه غربا پوستهای بزرا در بر مینمایند وهم بعضاً اطفال صغیر شان تنها به پوشیدن پوست بز اکتفا و از پوشیدن پیراهن وزیر جامه خود داری مینمایند. لباس طائفة نسوان از نیکه جیت و یا کرباس رنگه بوده در یاهای خود پای بیچ ، در کمر خود يك نوار پهن رامی بندند. زیورات شان عبارت از گوشوارهای بزرگ آهنی و یا جستی بوده در پیشانی و البر خود يك قسم حلقه های رنگوله دار را که باصطلاح آنها (مانتیکه) میگویند می آویزند. شیر، ماست ، دوغ ، برنج و نان ارزن خوراکی روز مره شان و پذیر شوریکی از بهترین طعامهای این طبقه میباشد. که در عروسی ها اکثراً پذیر را برای مهمانان خود تقدیم مینمایند. خرید و فروش اجنس با پول کمتر رواج دارد و اکثراً به تبادل گاو، گوسفند و بز صورت می گیرد.

بطرول و چند کسانی هم آباد گردیده است. مواصلت مینماید. از فتح آباد به بعد رود کورسو راعبور نموده بداخل اراضی سنگک زار فراز و نشیب چندی را طی و بعد از قطع مسافه (۱۰) کیله متر باغ و هتل مشهور نمله با زیبایی و فشنگیهای قابل وصف خود از مسافرین استقبال مینماید.

از نمله به بعد سرك متدرجا به بلندی آغاز نموده در ختم بلندی موضع هاشم خیل را عبور و بطرف گندمك پیش میرود. ازین به بعد سرك باز شکل موج بداخل کوه کوه بچه های مسلسل و اراضی خشک و لامزره ع بدامن کوهسار که گاهی بر فراز و گاه بنشیب کوتله امتداد یافته است مواضع سرخ یل، کلالی، جگدلك، فرمان بیگک، باریکاب و خاک جبار را طی نموده به اول منزلی کابل (یعنی بتخاک) واصل و مسافرین از زحمت مسافرت کوه و کوتل خلاص گردیده از اینجا تا کابل که سرك کاملاً هموار و مسطح است وارد کابل (مرکز و پایتخت افغانستان) میگردد. راه دوم بین جلال آباد و کابل تا فاصله (۳) کیلومتر از جلال آباد باراه سابقه مشترک است. در حدود علی خیل راهی را که بطرف شمال منحرف گشته تعقیب و به کنار نهر سراج تا موضع درونته (یعنی سر بند نهر سراج) پیش میروند در حدود درونته یل آهنی را که بر روی دریای کابل آباد گردیده است بانسگی مختصری عبور نموده داخل وادی نعمان و تا مسافه (۲۰) کیلومتر دیگر سبزی و خرمی اطراف سرك و در نمای مواضع مختلف نعمان بفرحت ناظرین افزوده در آخر آبادیهای کچه در حدود زیارت میر کنند و بابا (رح) داخل تنگی باریکی که معبر دریای کابل میباشد گردیده در همه حصص خط سیر در باراه متابعت و باستانیای دو موضع که در معبر آب جگدلك و فرمان بیگک کمی فرورفتگی و بریدگی داشته آنقدر هافا قابل اهمیت نمیشود. راه عموماً مسطح و هموار بوده پس از قطع مسافه (۱۵) کیلومتر سرك از سنگک سوراخ شده عبور و بالاخره در موضع سروبی از آغوش تنگی می راید.

در سروبی دره وسعت کافی را بخود اختیار و سرك در بین اراضی سرسبز و آبادی سیر مینماید. در سروبی تعمیرات چندی برای دوائر حکومتی، هتل، گمرک و غیره طرح شده است و دمك سلسله دکانهای جدید تعمیر و برای مسافرین راحت گاه خوبی بشمار میرود. از سروبی به بعد سرك استقامت خود را به جنوب منحرف ساخته پس از طی (۱۰) کیلومتر در حدود زیارت خواجه سه بابا (رح) به بالا شدن کوتل لته بند به خط معوج آغاز و مواضع دهنگی، ففسها سمچهای ملامر و گزگ راعور نموده بالاخره بقاصله دو صد متری شرق بازار بتخاک به سرك سابقه یکجا میشود. که در عرض راه بین جلال آباد و سروبی، سروبی و کابل در مواضع یل درونته، کجوری، به چه گان، خیر و خیل، کچ، سر کند و بابا (رح) سروبی، دهنگی، ففسها و سمچهای ملامر، کرک و بتخاک بقاصله های مناسب برای جای نوشی و استراحت مسافرین

د کابل ځینې چندی موجود و مسافرین محترم متوانند در مواضع مذکور فرود آمده برای دقیقه چندی راحت نمایند .

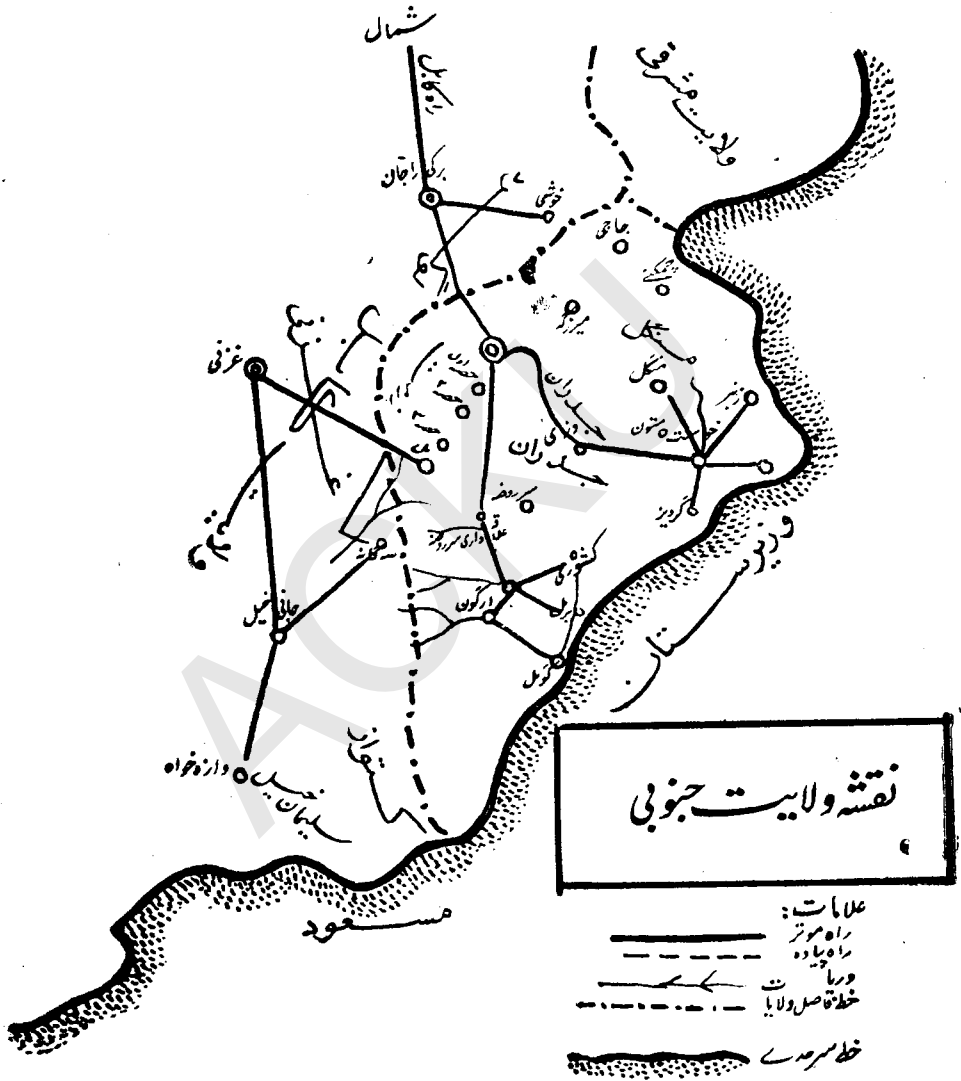
در بتخاک بک شعبه از گمرک کابل موجود و علم و خبر اموال وار دانی را ملاحظه نموده بعد عبور از بتخاک بفاصله (۹) کیلومتر فریه بگرامی به نظر میرسد . بگرامی نصف راه کابل و بتخاک بکنار دریای اوگر واقع بوده یک باغ تفریحی رکافی خوشنمای برای پذیرائی مهمانان محترم خارجی از طرف دولت بنا گردیده . است که مهمانان محترم را در همین جای پذیرائی و خوش آمدید میگویند .

مابین کابل و بگرامی یک تپه خاکی که گردنه و گذرگاه آن بنام کوتل یک لنگه موسوم است حائل بود . همینکه موتور برفراز گردنه کوتل میرسد بالا حصار کابل و بعضی آبادیهای حواشی منطقه بلدی به جلب توجه مسافرین را نموده دریای بالا حصار استقامت سرک طوریکه قبلا در صفحه (۳۹۹) شرح گردیده . است مسافر محترم را بداخل کابل راه نمائی مینماید .

۷ - ولایت جنوبی :

این راه از گوشه جنوب مشرق کابل سرکی که از پای بالا حصار شروع شده به استقامت جاده منار نجات بطرف جنوب پیش میرود . مسافرین گردین و توابع آنرا با خود همراه و در فاصله (۳) کیلومتر به موضع بینی حصار و باز علی الترتیب سنگک نوشته ، خیر آباد ، چهار آسیارا عبور نموده باخر آبادیهای چهار آسیا از دشت همواری موسوم (بدشت سقاوه) گذشته در حدود سفید سنگک به مسافت (۳۰) کیلومتر دور از کابل داخل جلنگه و سبم و سرسبز اوگر میگردد .

لوگر دارای میدین وسیع و مساعد زراعتی بوده یکی از مناطق درجه اول و حاصل خیز قریب کابل میباشد که بذریعه دریای لوگر آبیاری و باصطلاح مردم کابل (گدام کابل) بوده غالباً مواد خورا که اهالی کابل از همین منطقه دستیاب میگردد . مسافرین در عرض راه لوگر و گردین از تماشای سرسبزی و شادابی حصص مختلف این سرزمین ، بظوظ گردیده مواضع مهم و آبادیهای محمد آغا ، یورک ، و اعجان ، کلمنگار را یکی بعد دیگری عقب گذاشته در حصه تنگسندی وادی به بل علم که بر سر دریای لوگر آباد گردیده است مبر سند . اینجا موضع مناسب و مسافرین متوانند برای صرف نان و یانوشیدن جای پیاده گردند . از بل علم بطرف جنوب مغرب بفاصله (۳) کیلومتر بر کی راجان مرکز حکومتی کلان موقیعت داشته و در حدود بل مذکور وادی لوگر با استقامت آمد آب دریا به سمت جنوب مغرب انج - راف پیدا و سرک گردین از بل علم گذشته با استقامت جنوب و جنوب شرق امتداد یافته است که پس از طی کمی

مسافه آبادی و اراضی یادخواب شاه سرسبزی چلگه لوگر را عقب گذاشته در بین زمین خشک و لا مزروع موسوم به (دشت بلك) بطرف کوتل تیره پیش میرود . که سرک متدرجا بلند شده به موضع آلتهور که پای کوتل تیره و حد فاصل ولایت کابل و جنوبیست سر بالائی تند تر شده راه شکل مارپیچی را بخود اختیار و در ظرف نیم ساعت موتور بر فر از کوتل برآمده بطرف نشیب کزتل در حرکت می افتد و در پای آنطرف کوتل در موضع قلعه سفید سرک از آغوش دره نجات یافته دور نمای گرد یزو بالا حصار آن جلب توجه مسافران را می نماید که پس از طی يك حصه محدود زمین خار و خشک لا مزروع دامنه جبال داخل اراضی زراعتی آبادهای قصبات گردیز گردیده بشهر مواصلت مینماید و روی هم رفته فاصله بین گردیز و کابل در حدود (۱۳۱) کیلومتر و موتور فاصله مذکور را در مدت ۴ ساعت طی مینماید .

گردیز - بعد عبور کوتل تیره مسافران بیک وادی طولانی که از شمال شرق به جنوب غرب ممتد و طول آن از قسمت شرقی (کنند رخیل) الی (متاخان) و (پتن) ۲۵ کیلومتر و بعضی متفاوت از ۳ الی ۹ کیلومتر تقریباً تخمین شده میتراند داخل میشود و هم رود بزرگی از بین آن گذشته اراضی دوطرفه را سراب و در حصه وسطی این وادی با سقمت راه کابل سه برجستگی سنگی مشاهده میشود که برجستگی وسطی آن بالا حصار گردیز و بدان جنوب مغرب آن - - نازل اهالی بوده آثار خندق و حصار بزرگی بدور آن دیده میشود . سمت غربی این بالا حصار فاصله (۵۰۰) متر در تپه دیگر عمارات برای دوائر رسمی ولایت تعمیر گردیده در فاصله بین این دو تپه بازار جدیدی احداث و اساس شهر جدیدی را طرح کرده اند که در عقب این دکانها عمارات متعددی برای مسکن ، شفاخانه ، هتل و بلدی آباد و اطراف این عمارات را بیاغچه ها و اشجار زینتی ، خیابانها و گل دانهها مزین نمود . یک مسجد جامع بزرگی هم به طرز مقبول ساخته اند . در حصه غربی عمارات حکمرانی که اراضی آن نسبتاً مرتفع و مرتبه دار است باغ عمومی و تفریحی احداث نموده اند که بر علاوه تزیینات لازمه میدانهای مشق و تمرینات سیورتی در آن تعبیه شده و در تپه سوم که بطرف شرق بالا حصار تقریباً به همین فاصله واقع شده خانه ها و عمارات اهالی با لای آن تعمیر گردیده که این عمارات بقلمه سرسنگ یاد میشود . از قلمه سرسنگ و بالا حصار طرف مشرق بانظر دریا دوتیه دیگری یکی بنام تپه (محمودیه) و دیگری بنام تپه (نادری) موسوم است که در پائین بین هر دو تپه مذکور یک حوض که دارای آب و فروبه حوض ماهیا موسوم است وجود داشته در اطراف آن باغ عمومی جدیدی بنام (نامودی باغ) احداث گردیده است .

حرف و صنعت - - پیشه وران کدام صنعت و حرفت مهم درین منطقه وجود ندارد . اهالی

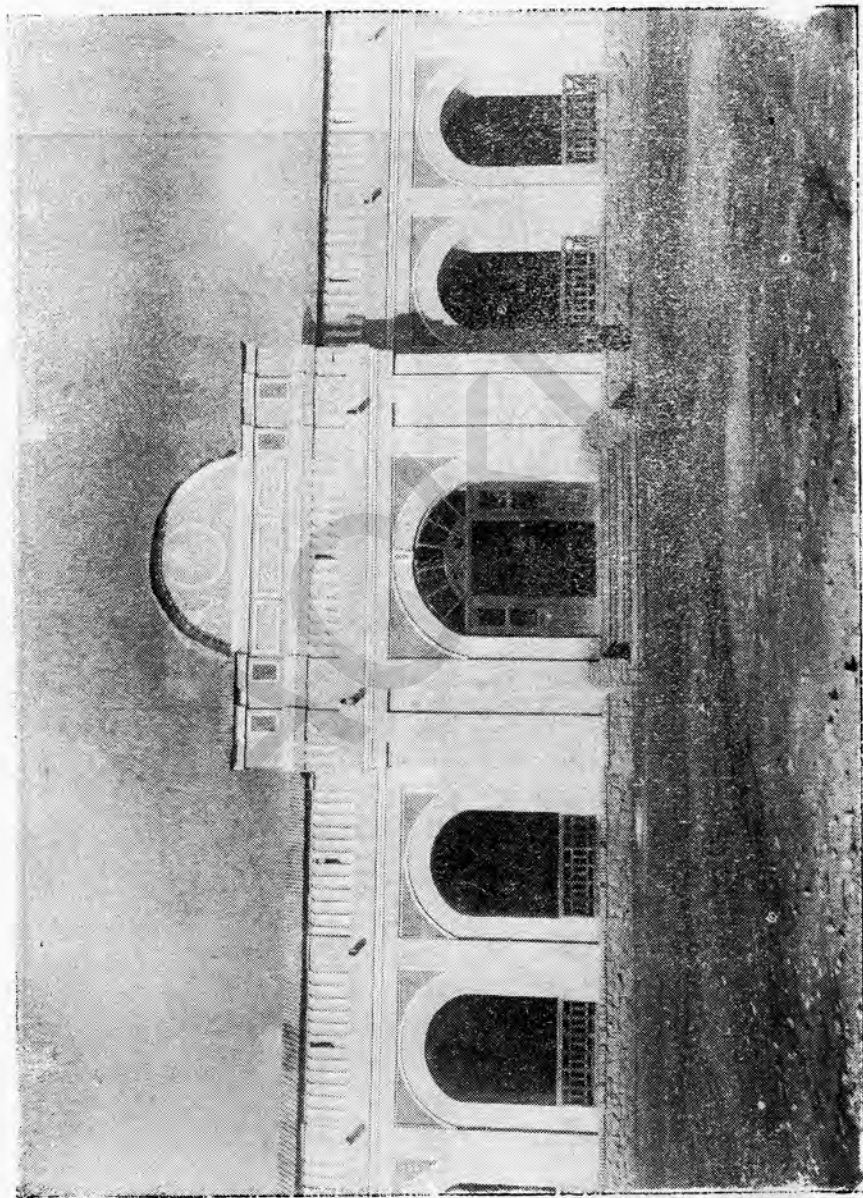
شهر بیشتر بامور تجارت و دکانداری و از واحی آن بامور زراعت و مالداري مصر و فیت دارند باغداری درین منطقه آنقدرها رونق نداشته درختان میوه آن تماماً میوه های لذیذ ندارد زیرا هنوز اهالی باصول پیوند درختان بلدیّت پیدا نکرده اند . زراعت سبزیجات با استثنای بادرنگ ، تر بو ، پیاز ، کدو ، شلغم و زردک که آنهم به مقدار اندک زرع میشود در محیط جنوبی عمومیت ندارد . در حصه انتهائی بازار جدید یک حمام بدیدی تعمیر و در کنار آن یک فابریکه مختصر برق آب هم درین تازه گیها ساخته شده است که ازان برای تنویر بازار ، هتل و غیره منازل حکومتی کار گرفته میشود .

بواسطه که شهر گردیز در حصه وسطی وادی موقعیت دارد این شهر باقصبات کرد و نواح خود حد فاصل بین احمد زائی و زرم ت بوده بطرف مشرق احمد زائی و بطرف غرب آن زرم ت بدو طرف رود بار آباد گردیده جناحین گردیز را سر سبز و شاداب گردانیده است . مگر جناح غربی که نسبت به جناح شرقی آن طویل تر و عرض تر میباشد آب رود باریکه از بین این وادی میگذرد قلیل و تمام اراضی دو طرفه معبراً کفایت نکرده فقط اراضی مجدد اطراف نزد یک راسیراب و به هر دو طرف شهر حواشی و دامنه های جبال را خشک و لا مزروع میکند که بعضی حصص این دامنه ها را توسط کاریز ها مشروب ساخته اند . در منطقه رود احمد زائی به نسبتیکه سراب و از آب رود بیشتر استفاده مینماید کاریزها کمتر و سر سبزی بیشتر دیده میشود اما بالعکس در منطقه زرم ت کاریزها بیشتر و از آب رود کمتر استفاده میگردد . رود احمد زائی توسط علاقه داری و منطقه زرم ت بواسطه حکومتی اداره میشود .

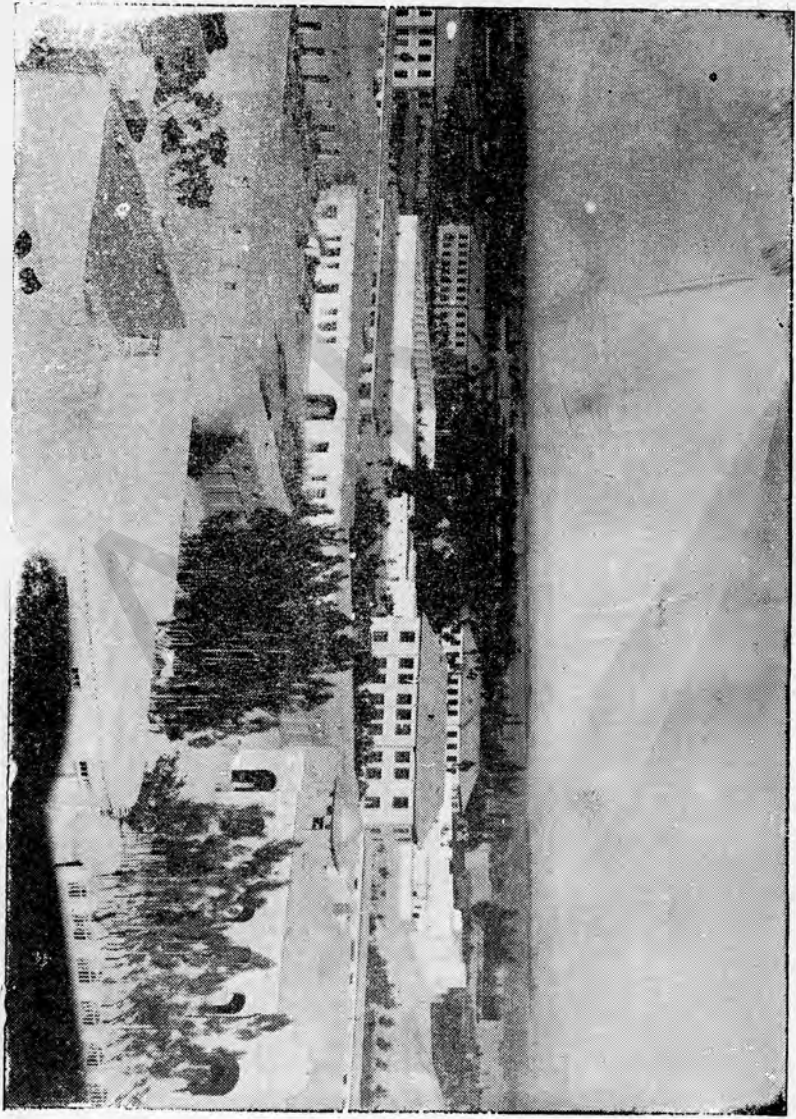
راه های که از گردیز منشعب گردیده سوای راه بین گردیز و کابل چهار سرك موتور رودیگر هم از اینجا به چهار سمت کشیده شده است که گردیز را به مراضع غزنی ، ارگون ، خوست و به میر ز که وصل مینماید . -

۱- راه ارگون :- این راه با استقامت جاده کابل و گردیز بطرف جنوب پیشرفته بعد از طی یک کیلومتر بطرف شمال راست بجانب جنوب مغرب به حاشیه جنوبی منطقه زرم ت در اراضی خشک و لا مزروع دامنه جبال بزمین هموار سیر نموده پس از طی تقریباً (۲۷) کیلو متر سمت خورا به جنوب تغییر و در بین تپه های سنگ زار چند نشیب و فراز خفیفی را مقابل گردیده هنوز به منزل و رباط (سرخ دیوار) نرسیده بیک راه نسبتاً کوچک پیاده رو بطرف چپ که از آنجا بعد از طی فاصله تقریباً ۲ کیلومتر بسر روضه مواصلت مینماید بر میخورد . از موضع مذکور به بعد ۳ کیلومتر رباط سرخ دیوار که بداخل آن عمارت علاقه داری سر روضه وجود دارد عرض اندام همسافرین میتوانند صرف نهار نموده بسفر خود ادامه و از عمارت علاقه داری به بعد سرك بداخل منطقه کوهستان که از جنوب کابل ای چلفه و زه

از مناظر ولایت جنوبی

مسجد جامع کر دیز

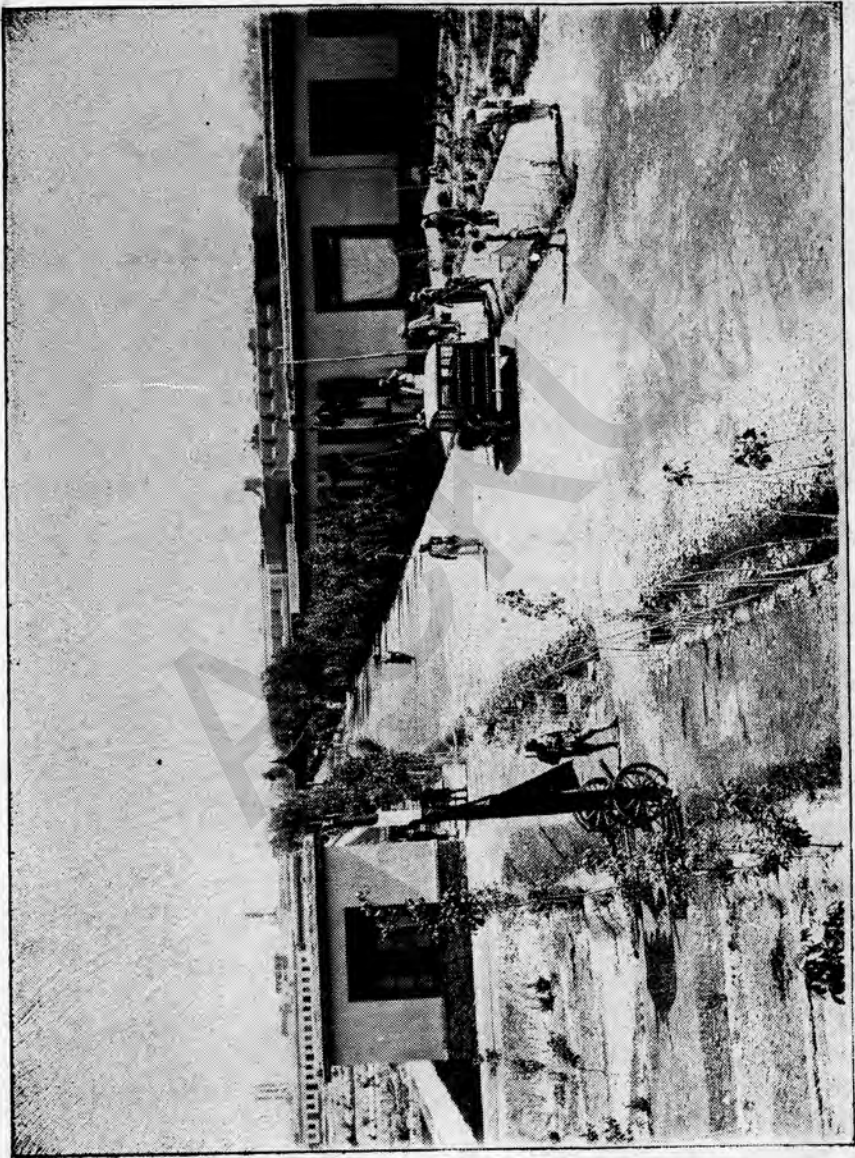
صهارت دو ایتی در کر دین

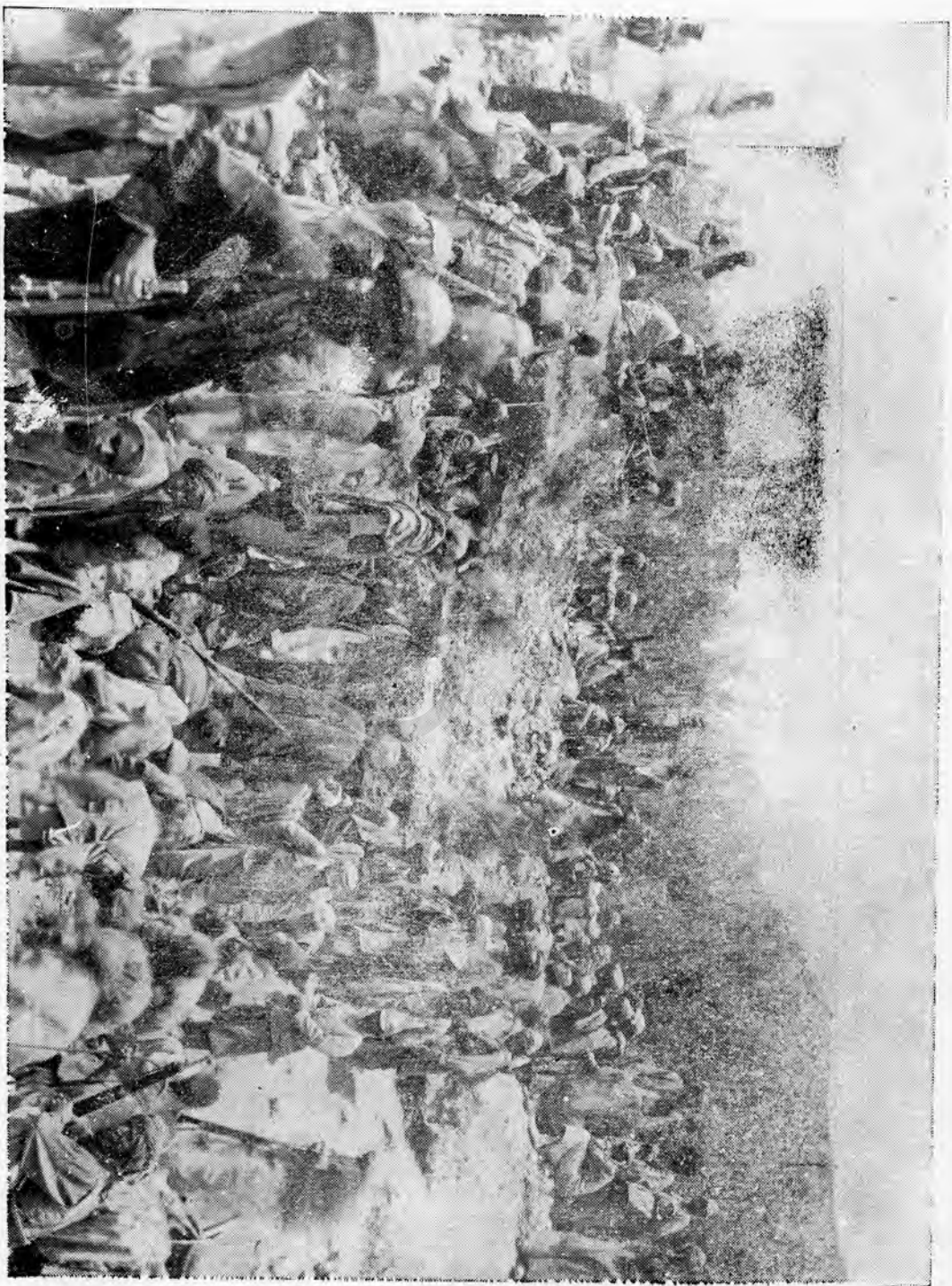
مکتب کر دیو

از مناظر ولایت جنوسی (کردیز قدیم)

شهر حداد کردیز که با اصول عصری تعمیر گردیده است

میر ذکوة کر دیز در حالیکه برای تحقیق آواز عتیقه سر کرم فعالیت اند

سر و کوهی و اقسام بته های خوشنما مستور بوده مناظر دلفریبی را تشکیل میدهد عبور نموده به پستی و بلندی های متعددی مواجه و یک منزل راه دیگر را که کاملاً در بین معبر رود باریکه از آبهای چشمه های بالائی دره های متعددی که به هر دو طرف این راه واقعتاً هم گذرگاه سیلابهای کوههای مجاور این منطقه میباشد عبور نموده در (۲۳) مواضع از بالای آب دریا اینطرف و آنطرف گذشته سنگ باره های زیادی را مصادف و بالاخره به موضع «بالش» ارگون که مرکز حکومتی آنجاست واصل میشود. که از بالش بطرف غرب فاصله (۶) کیلومتر شهر کهنه ارگون بداخل یک حصاری موقعیت وادی ارگون که طولانی و کم عرض میباشد بواسطه یکی از معاونهای دریای گومل سیراب میگردد .

۲- راه گردیز و غزنی :- از گردیز بطرف غرب درعلاقه زرمت داخل گردیده بزمین مسطح و همواری در بین جمعیت و آبادیهای زرمت سیر و عابری در انشای عبور مواضع پر جمعیت و قریه جات متعدد را در حدود حصه اول ، دوم و سوم زرمت که متصل همدیگر واقع گردیده اند ملاحظه نموده پس از طی مسافه (۳۰) کیلو متر بموضع (شرن و پتن) که مربوطات غزنی و از غزنی تقریباً ۴۸ کیلومتر مسافه دارد میرسد. از شرن سرك بطرف شمال مغرب میلان و راه همواری را درعلاقه شلگر غزنی پیموده مواضع ده يك ، رامك ، تاسن ، آرزو و شالیز را عبور و بغزنی موصلت مینماید که بطور اوسط رفتار موتور فاصله بین گردیز و غزنی را در ظرف ۴ ساعت طی مینماید .

۳- راه بین گردیز و میرز که : این راه از گردیز بطرف شمال و باز به مشرق سیر نموده (بهاشیه شمال وادی سرسبز موسوم به رود احمدزائی) بدشت سنگ زار دامنه جبال غرك و مچلفو را عبور و مسافرین به سمت جنوب آبادی ، سرسبزی ، مواضع پر جمعیت و قلعه های متعدد مردم احمدزائی را مشاهده و بسمت شمال بدامنه کوه جنگل و منظره دور نمای مواضع غرك و مچلفو جلب نظر را نموده پس از طی مسافه اندکی رود مچلفو را عبور و به موضع کندرخیل که دارای چند کان و حد فاصله بین احمدزائی و منگل میباشد میرسد. از کندرخیل يك سرك بطرف دست راست دور خورده بعلاقه داری طوطاخیل و از آنجا بسرك خوست وصل گردیده سرك اصلی بطرف مشرق بامتداد خود دوام دارد که بعد از طی مسافه کمی به میرز که موصلت و انجام می یابد. از میرز که به بعد که بواسطه مشکلات تخنیک و کوهستانی بودن اراضی سرك اصولی تمدید نیافته مسافرین محترم میتوانند بسواری اسب و یا پیاده دره های صعب المرور و جنگل داری را در بین مردمان منگل ، چچی و چمکنی طی نموده خونرا به د توتکی ، (علاقۀ سرحد آزاد) برساند . که اگر درینجا بشرح چگونگی راهای کوهستانی افغانستان هم بطور مثال به پردازیم یقین داریم مناظر طبیعی و فشنگی آن افکار مسافر محترم را بخود

جلب نموده از مسافرت با اسب هم به این چنین مواضع دلچسپ خود داری نخواهند فرمود ، راه نزدیک و آسان تری که مسافرین را از میرز که به خط سرحدی میرساند ، راه جاجی و چمکنی است که مسافر وقت از میرز که حرکت مینماید با فاصله کمی بدره تنگ سنگ دار داخل و ابتدای این دره که درخت زار نیست هر قدر بیش می رود شروع درخت زارها گردیده بدو طرف خود درخت های ارچه ، بلوط ، سرو کوهی و جلفوز را مشاهده میکند . بعد از طی مسافت (۳) کیلومتر از میرز که بواسطه بیش برآمدگی دو قطعه سنگ بزرگی که از هر دو طرف راه را بر عابرین تنگ گردانیده است در تنگی خود افزوده بعد عبور این تنگنا دوباره دره وسعت خود را اختیار و جنگلهای اطراف آنهم غلوتر و قوی تر گردیده از یک طرف سهم ناک و از طرفی هم فرحت انگیز به مشاهده میرسد . در طول این دره در بعضی حصص که وسعت و آفتاب کافی دارد بعضی خانه های برج دار بطرز و سلیقه مخصوصی از مردمان منگل دینه میشود . که مسکونین این منطقه برای تهیه مواد خورا که بزمین زراعتی احتیاج شدیدی محسوس و درین راه برای بدست آوردن قطعه کوچک زمین مزروعی زحمت زیادی را متحمل شده اند . چنانچه در طول دره برای عبور آب و جریان سیلابهای موسمی فاصله کمی را در بین دره گذاشته باقی آن در تمام نشیب های طرفین قطعات کوچک اراضی مسطحه را بوجود آورده اند . که در کنار معبر آب چوبهای قوی و محکمی را از جنگلات بصورت دیوار بطور عمودی متصل هم دیگر نصب و عقب آنرا از شاخه های درخت و سنگ و جفله پر نموده اند که حصه بالائی آنرا از خاک زراعتی پوشانده برای زراعت مساعد ساخته اند ، و برای آبیاری این چنین اراضی مصنوعی زراعتی از فاصله های دورتر یک با آنکه شامخ بودن دیوارهای سنگی و فواصل عمیق و طبیعی که بین دو موضع سد راه گردیده است ، مگر توسط ترنابها و ناوهای بزرگ و طول چوبی مفاصل را با هم مربوط و آب را از آنها عبور داده و به مزارع خورد و کوچک خود هارسانیده اند . در حصه وسطی دره بکنار این معبر یک دکان سماوارچی وجود دارد که مسافرین برای رفع خستگی و قهقه مختصری کرده پس از صرف نان و چای و طعام (که اگر با خود داشته باشند) به سفر خود ادامه داده و پس از طی ۴ ساعت دیگر در معبری که بطرف شرق جریان دارد درحد قریه هزار درخت که او این قریه مردمان جاجی بشمار می رود راه بدو حصه تقسیم میشود ، که یکی آن به استقامت جریان آب این دره بطرف راست بدره احمد خیل و از آنجا به چمکنی می رود . راه چپ به بلندی آغاز نموده به کوتل هزار درخت بالا ، و وقتا بفرز کوتل برمی آید مناظر قشنگ و دورنمای کوه های پراز جنگل و وضع آبادیها ، که در بین جنگلها وجود دارد مسافر را متفکر گردانیده و فائقی چند به سیر طبیعت می پردازند . در پائین شدن از کوتل دوباره راه خود را در بین جنگلات آغاز و بداخل دره حسن خیل میگردد .

حسن خیل دره شاداب و خرمی بوده خانهای اهالی سه و چهار طبقه بطرز عجیب و نظر ربائی بدو طرفه دره در بین جنگلهای طبیعی و باغها یکه خود شان ترتیب داده اند آباد و جوچه های آب روان از قریب منازل شان به خطوط موازی يك بالای دیگری عبور نموده شرشره های کوچکی را تشکیل و برای احیای افکار شاعرانه خدمت خویر را انجام میدهد که بالاخره بعد از طی ۵ ساعت راه از کوتل هزار درخت در طول این دره بر فراز يك تپه وپوزه کوهی عمارت حکومتی محلی جاجی عرض وجود مینماید .

راه دیگری که از هزار درخت به احمد خیل میرود مواری ممبر آب و تا موضع چمکنی گاهی به اینطرف و گاهی به آنطرف آب بیچ و تاب خورده مسافرین پس از دو ساعت قطع مسافه به موضع احمد خیل که مقر علاقه داری احمد خیل و حسن خیل جاجی میباشد مواصت مینماید. درین حصه دره وسعت کافی داشته اراضی زراعتی نسبت به منطقه منگل بیشتر و باغات متعددی هم بقرب وجوار عمارات شان دیده میشود. برخلاف منطقه منگل درین حصه قلعه مستحکم دیده نمیشود بلکه خانهای آنها بطرز و سلیقه عماراتی که در حسن خیل مذکور گردید، سه و چهار طبقه بوده از چوب و گسل تمبر و يك روی عمارت را بدروازه ها و کلسکین ها زینت داده سه جنبه دیگر دیوار را صاف و بدون کدام منفذ گذاشته اند ، منازل شان بطور عموم حویلی و یا محوطه علجده نداشته دارای يك مدخل میباشد که در منزل تحتانی برای رهایش حیوانات اهلی شان و در طبقه دوم کدام آذوقه و در منازل سوم و چهارم خودشان بود و باش دارند .

از احمد خیل هر گاه دو ساعت دیگر به رفتار دوام داده شود بقره آخرین جاجی موسوم به (وام) میرسد که در آنجا چند دکان سماواری و مواد خود را که از قبیل برنج ، روغن تخم مرغ و غیره باندازه کافی و ضرورت مسافرین دستیاب میگردد. ازین موضع بفاصله کمی از دره خارج شده به حوزه حکومتی چمکنی داخل و مواضع ارم، دیزه و غیره را عبور نمود. به حکومتی آنجا مواصت می ورزند . که از اینجا راه همواری با اراضی وسیع که بطرف سرحد نشیب داشته موثر روهم میباشد به توت گئی علاقه سرحدی ختم میگردد : در چمکنی اراضی زراعتی زیاد و باغات متعددی هم وجود داشته مواصلات عمده و پیدا وار این منطقه را گندم جو - جواری و برنج تشکیل میدهد . این بود نمونه از سرك های بیاده رو در افغانستان که اگر مسافر محترم بخواهد دلچسپی بدیدن مناظر طبیعی افغانستان داشته باشد میتواند مسافرت چند روزه را بایشت اسب طی نموده - زیاده تر بر معلومات خود بیفزاید .

۴ - راه گردیز و خوست :- خوست بطرف جنوب شرق گردیز بفاصله (۱۱۶) کیلومتر واقع بوده سر کیکه از جانب جنوب شهر از آنطرف پل کشیده شده است بعد از طی يك کیلومتر

بدوشبه تقسیم و يك حصه آن بطرف مغرب میلان نموده به ارگون میرود (که بیشتر ذکر شد)
 راه دوم ابتداءً سرک به جنوب و باز بطرف شمال مشرق سیر نموده در سبب سنگی کوهی که حدود
 جنوبی رود احمد زائی را تشکیل میدهد متدرجاً بسر بالائی برآمده آبادیها و سر سبزی های
 رود احمد زائی را بطرف دست چپ زیر نظر قرار می دهد . این سرک در حصه و سطحی رود
 در موضع (میلن) بصورت نیم دائره گولائی کوه را پیموده بالاخره بر فراز کوتل موسوم به
 (سروئی) برمی آید. از فراز کوتل طوریکه مشاهده میشود سه دره به سه سمت پائین میشود: دره
 اولین بطرف شمال که عبارت از همین دره میلان است میباشد که برود احمد زائی وصل و دره
 دوم بطرف مشرق راه خود را شگفته بداخل علاقه مردمان منگل پیش میرود. دره سوم
 بطرف جنوب مشرق که مردمان جدران را در بین خود جاداده موسوم به دری خیل میباشد
 میرود، سرک خوست هم بداخل این دره سرا زیر گردیده از اینجا به بعد سرک در بین جنگل های
 غلوی ارچه، جلفوزه، سرو و بلوط طی مسافه و بدو طرف دره در بین جنگل ها آب و پهای
 مردمان جدران بصورت یک قلع و جمعیت دیده میشود که بالاخره پس از طی تقریباً (۱۸)
 کیلو متر مسافه به این ترتیب به موضع (وزی) که مفر علاقه داری دری خیل میباشد مواصلت
 و دو یاسه دکانی هم وجود دارد که يك تعداد بیشتر آبادیهای مردم در قلوب و جوار آن
 دیده میشود. راه پیاده روی که عبور و مرور مردمان کوچی بین گردیز و جدران از راه
 (خدی بابا) صورت میگیرد هم درین جایکی میشود (از وزی به بعد سرک استقامت خود را
 بطرف مشرق منحرف و راه مستقیم را که طرف شمال دره و بسویار سنگی متکی است
 اختیار نموده به کنار معبر آب عابری در ساحل و دوطرفه دریا انار باغهای متعدد و منازل
 اهالی را از يك طرف و بر فراز کوهها جنگلات ارچه، جلفوزه، سرو کوهی و غیره را از طرف
 دیگر مشاهده نموده پس از طی مسافه تقریباً (۳۰) کیلومتر بعد از آنکه یل سعید خیل
 را تجاوز نماید، منازل، آبادیها و قلعه های مردم المره یکی بعد دیگری نمودار میگردد. که
 در خود المره دره هم وسعت کافی را اختیار، زمین مزروعی و باغات زیاد تری به مشاهده
 میرسد. در حصه و سطحی و فراخنای دره در بین قریه های موسوم به (کیلی، یلی، بوله)
 بدست چپ قلعه سرکاری مقرر علاقه داری المره به نظر میرسد. از المره به بعد میدان
 وسیع و اراضی سرسبز و شاداب شروع شده پس از طی مسافه (۹) کیلومتر تقریباً علاقه داری
 دیگری در موضع مند و زائی بنام علاقه داری اسمعیل خیل عرض و جود مینماید. این موضع
 از شاداب ترین حصه این وادی بوده مزروعات گندم - جو - جواری - شالی
 و باغات سیب - انگور - زرد آلو - آلو - و انار کم و بیش دیده میشود.
 در اسمعیل خیل به کنار سرک عمومی تعمیر جدیدی برای مکتب آباد گردیده است

از آنجا که بعد سرک داخل اراضی هواری که در بهمنی حصص سرمایه‌ریک داشته برای زراعت مساعد نیست سیر نموده بالاخره پس از طی تقریباً (۱۲) کیلومتر مسافت به موضع خوست مقر حکومتی مواصلت مینمایند .

خوست مقر حکومتی کلان ولایت جنوبی و بسکی از مواضع مشهور این ولایت بوده بازار جدیدی با اصول یخته کاری بدو طرف سرک احداث، عمارات دولتی و رعیتی مسجد جامع به سلسله و عقب د کاکین آباد گردیده است. علاوه بر رهایش مسافرین هوتهای رعیتی و اطایقهای کراهی موجود است. انواع خوراکی و اموال تجارتهی که از پاکستان از راه سرحد آزاد باین منطقه وارد میشود بیشتر درین محیط طرف استعمال و دستیاب میگردد. بواسطه که شالی کاری درین منطقه وجود داشت آب رودخانه فاسدوهر ساله به تعداد کثیری از اهالی را مریض گردانیده رهسپار دیار عدم می‌نمورد، مگر درین اواخر اثر توجه حکومت به پیخواه مانوسط اوله های فلزی از موضع (متون) آب چشمه خوش زائمه آنجا را بشهر خوست آورده اند که از نوشیدن آب مذکور تعداد اموات رو به قلت گذاشته خدمت بسزائی برای حیات جامعه نموده اندواز سببیکه خوست برای عبور و مرور مردمان کوچی و تجارت پیشه واقع گردیده است اهالی آنجا میتوانند بصورت خوب و ارزان‌امته و اشیای طرف احتیاج خود را بدست آورده محصولات خود هارا در معرض فروش به اوشان فرار دهند .

۸ - حکومتی اعلی فراه

در تفصیلاتیکه چگونگی راه بین کابل و هرات را نوشته ایم اندازه از حکومتی اعلی فراه هم بواسطه که در بین راه فندهار و هرات واقع گردیده است تذکر داده مابقی را وعده داده بودیم در فصل مخصوص آن تشریح خواهیم داد اینک به مقصد می‌پردازیم .

فراه دارا، یک حکومتی (لان) (چخانسور) که واقع به سرحد ایران و بلوچستان بوده یک شهر تاریخی است و مسافر میتواند توسط موتور بانجا مسافرت نموده راهی را که از فراه بطرف غرب اولاً تا موضع باغ یل بسرک هرات پیش رفته است مشایعت و به نزدیک باغ مذکور بطرف جنوب مغرب رخ خود را تبدیل و اراضی لامزروع و کوه بچه را ببیند . پس از طی مسافت (۱۰) کیلومتر از فراه گردنه این کوه را عبور و بانطرف کوه داخل دشت وسیع و هواری می‌گردد تا اینکه بعد از طی ۱۰ کیلومتر مسافت دیگر بیک قطعه اراضی سرسبز و آبادیهای چندی نزدیک به هم که آنرا (نوشک ونوه) میگویند رسیده بعداً داخل اراضی لامزروع و ریگ زاری قطع مسافت و باطراف سرک دورنمای تپه‌های ریگی یکی بعد دیگری نمودار میگردد. که بعد از طی مسافت تقریباً (۵۸) کیلومتر به علاقه و آبادیهای دیگری موسوم

به (جوین) مصادف میشود این آبادیها در طول تقریباً ۱۷ الی ۹ کیلومتری سرك بصورت متفرق و پراکنده آباد بوده تحت اداره يك علاقه داری و چیزی که زیاده تر طرف توجه مسافریان قرار میگیرد و قلمه مخروبه (یعنی قلمه جوین و قلمه لاش) میباشد که مسافریان را چند قرن قبل به آثار مدنیت و عمران این منطقه دلالت و راه بلندی می نماید. از جوین به بعد فاصله تقریباً (۲۱) کیلومتر قریه دیگری موسوم به (مسلیان) که عبارت از چند خانه محدود کتیدی بوده ذریعه رود بار کوچکی مشروب میگردد عرض اندام مینماید در بین راه جوین و مسلیان که مسافر بخوابه های شهر تاریخی مشهور (یشاوران) هم بر و میخورد آثار باقی مانده آن مدنیت این شهر را نماینده گی و مسافر محترم می تواند از ملاحظه آن بر معلومات تاریخی خود بیفزاید. از مسلیان پس از قطع مسافه تقریباً (۳۰) کیلومتر به علاقه داری (سهل کرکی) که آبادیهای زیاد تری نسبت به مسلیان و جوین داشته ذریعه نهرهای که از هلمند کشیده شده است سیراب می شود رسیده در بعضی قسمتهای آن باغات متعددی که دارای اشجار زرد آلو، انگور انار، انجیر، و عناب میباشد وجود دارد. از سهل کرکی به بعد سرك سمت خود را بطرف جنوب تغییر داده پس از طی تقریباً (۲۴) کیلومتر مسافه وارد چخانسور مرکز حکومتی کلان میگردد.

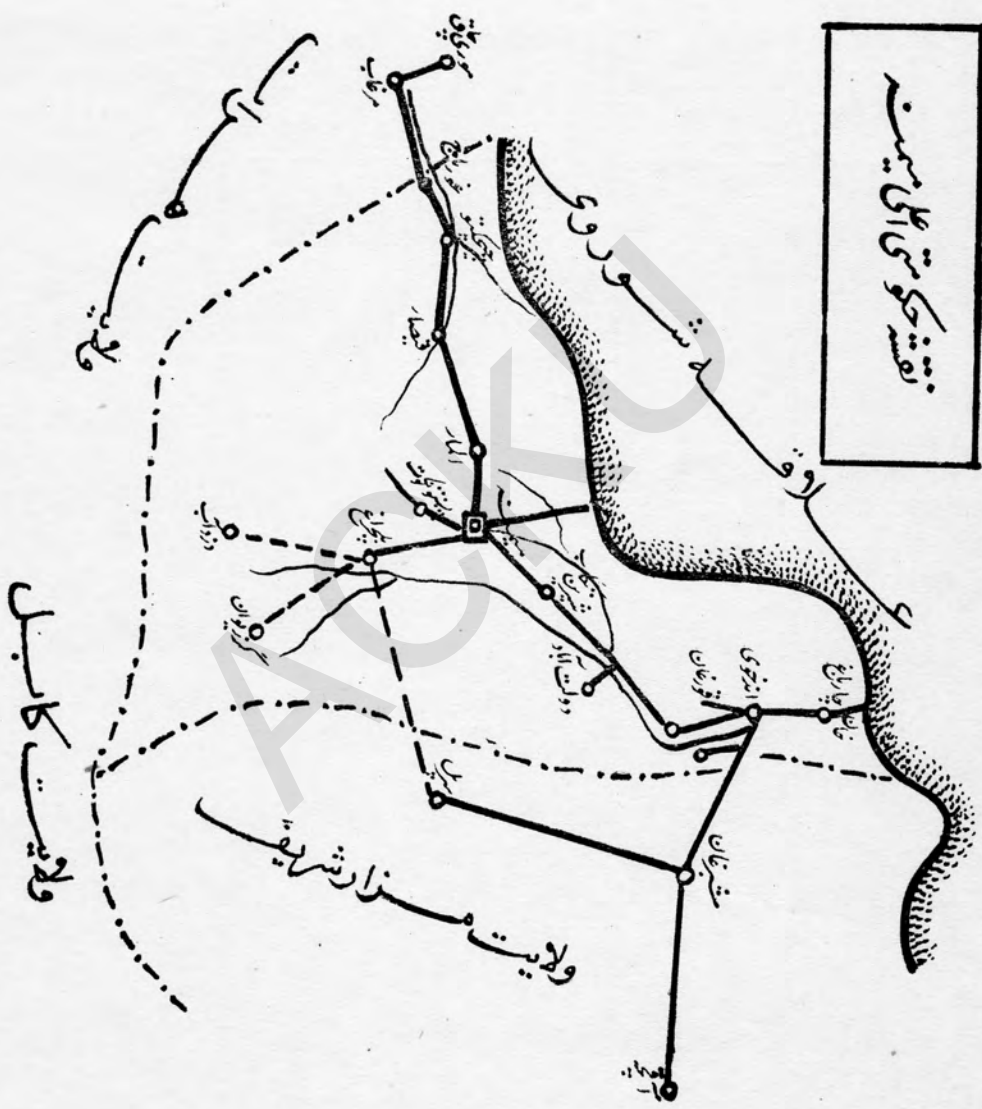
مرکز چخانسور بنام کشتنگ موسوم و در اینجا بازاریکه دارای دکانهای متعدد پخته کاری بوده يك تعداد عمارات جدیدی هم برای حکومتی و مکتب اداره کیمساری، گمرک و غیره موسسات تجارتنی بنا گردیده است بر رونق و قشنگی شهر افزوده است چخانسور از حیث داشتن آب وافر و اراضی وسیعه زراعتی پر ثروت ترین حصه فراه بشمار میرود. حاصلات مهم آن گندم، جو، پنبه، کسجد، زغر، باقلی بوده حاضر اوسعت تقریباً (۳۰ الی ۳۶) کیلومتر رقبه آن تحت آبیاری گرفته شده است و با این بواسطه قوت نفوس ناحال استفاده کاملی از اراضی مساعد زراعتی این منطقه گرفته نشده اهالی بصورت بسیار پراگندگی در همین رقبه خورد امر از حیات می دارند.

از کشتنگ مرکز حکومتی سرك بطرف غرب پیش رفته فاصله تقریباً (۱۲) کیلومتر به موضع (ماگکی) نقطه سرحدی بین افغان و ایران میرسد، که در اینجا به جز از تپه های عسکری آبادی دیگری به مشاهده نمیرسد، اما در فاصله های تقریباً (۴ الی ۶ کیلومتر) به تفاوت آبادیهای زیادی بخط سرحد دیده میشود. فالین، فالینچه، کوشی (يك قسم چین بالا پوش مانندی است که از یشم سفید مثل نمک توسط مالش دادن بسیار تیار گردیده بافته و دوخته نیست، طبقه ذکور صغیر و کبیر از طرف روز آنرا بقسم بالا پوش استعمال و از طرف شب در بین آن میخوابند که بدات خود لجاج، دوشک، متسک، وهم بالا پوش بوده

یکی از دختران افغان به لباس ملی

نقشه حکومتی اعلیٰ میمنه

آب در آن قطعاً نفوذ کرده نمیتواند. در تابستان هم اگر استعمال بشود بواسطه که حرارت را جذب نمی نماید انسانها را از گرمی سوزان مناظره مینماید (گلیم، برک، کرک، جوال، شطرنجی و بشرویه از صنایع مهمه این منطقه بشمار رفته بازار گرمی در داخل و خارج دارد.

۹- حکومتی اعلی میمنه :

مسافر محترم بغاطر خواهند داشت در اثنای مسافرت از کابل الی مزار شریف تا اندخوی تشریحات چگونه بودن راه راداده مابقی را گذاشته بودیم در موقع مخصوص آن بنسکاریم - اندخوی - یکی از شهرهای مهم تجارتمی ولایات شمالی افغانستان و پوست های قره قلی خیلی خوب این منطقه قابل توجه بوده اراضی آن برای زراعت مستعد و صنعت قالین بافی آن قابل تمجید است. اندخوی بمقابل علاقه سرحدی مشهور شوروی «آقینه» که بمفاصله (۱۶) کیلومتری شمال اندخوی میباشد واقع و در اندخوی دایره کمیساری، گمرک و چندین شرکت های تجارتمی موجود بوده بر فراز یکی تپه بلندی برای رهائش مسافرین هتل جدیدی تهیه گردیده است. بازار های شهر تنک و مسقف، مجله جات آن بی انتظام و خانه ها عموماً خام کاری و یک منزله تعمیر گردیده است. بواسطه قلت آب، آبرو بصورت انبار در حوضها نگهداشته بمدا آنرا جوش و پاچای نوشیدنی تهیه نموده می نوشند. در قسمت شرقی شهر اساس یک شهر جدیدی از طرف دولت گذاشته شده که عمارات چندی بصورت پخته کاری از طرف دولت ورعیت آباد و مهم ترین آنها را عمارات حکومتی، بلدی، مکتب - شفاخانه و غیره تشکیل میدهد.

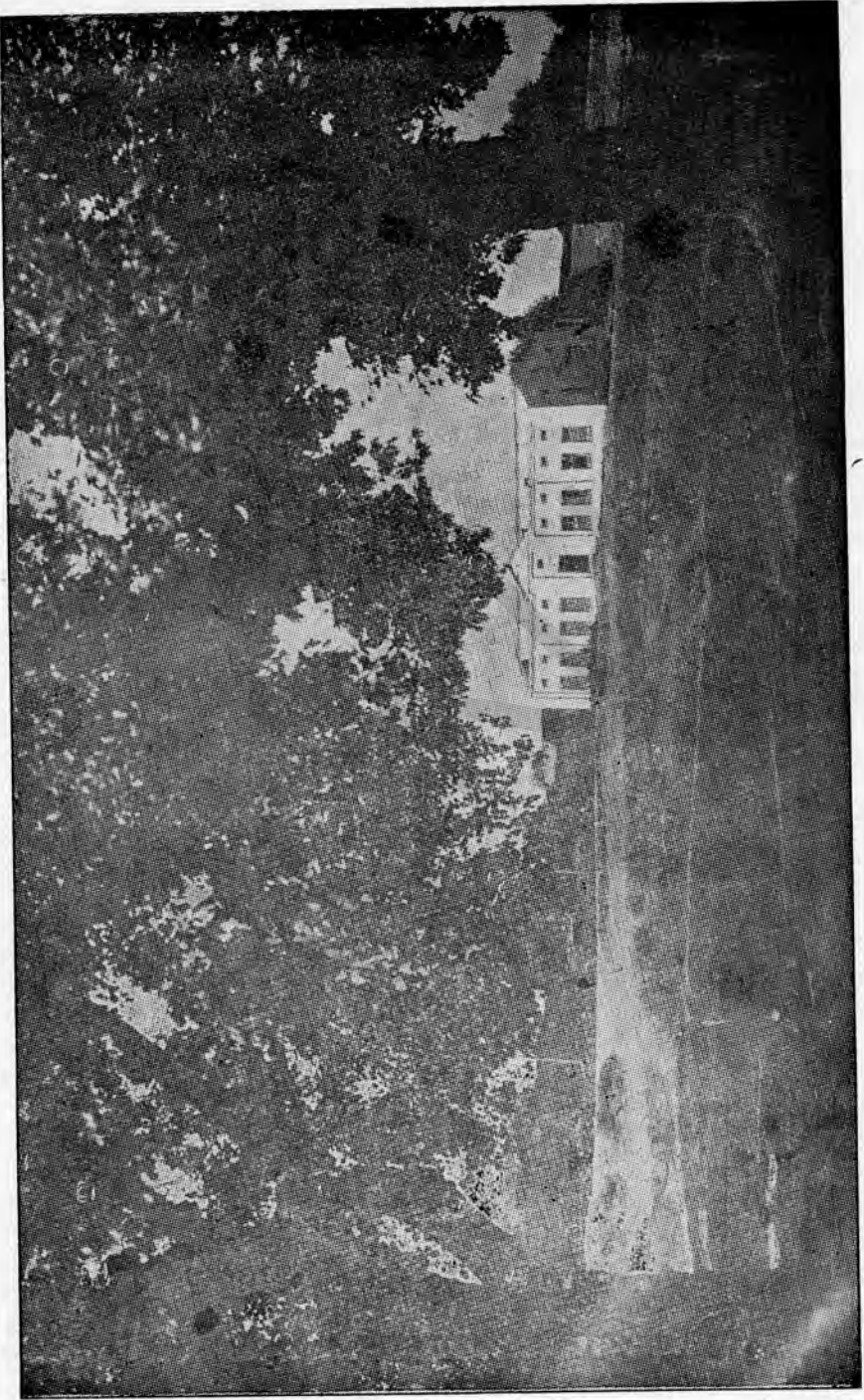
شرکت های تجارتمی در اندخوی نسبت بدیگر شهرهای افغانستان زیاد و پوست قره قلی - بشم قالین - نصوردهن - از جمله محصولات مهم این علاقه بشمار رفته معدن نمک هم که قریب شهر میباشد سالانه یک مقدار زیاد نمک را به نقاط دور و نزدیک میفرستد. مردمان شهر تجارت پیشه، دکاندار، زارع و مالدار بوده. باستانهای طبقه مالدان دیگران بصورت دائمی به مسکن خودها بود و باش دارند. زراعت این منطقه بیشتر المی بوده حاصلات مهم آن گندم جو - کنبج - زغر - پنبه - و تنباکو می باشد. اشجار و باغات هم به تعداد قلیل در قرب و جوار جویها دیده میشود. هوای اندخوی در بهار خوشگوار در تابستان گرم و در زمستان ملایم و در بعضی اوقات بواسطه وزیدن باد سرد و تکلیف ده میباشد.

از اندخوی الی میمنه از قسمت شرقی شهر سرک بطرف جنوب جدا گردیده در بین اراضی سرسبز و شاداب مضافات شهر به علاقه قرغان قطع مسافه و بمفاصله (۱۲) کیلومتری اندخوی از موضع قرم فول به بعد سرک سمت خود را بطرف غرب تغییر داده در آخر آبادیهای قرم فول

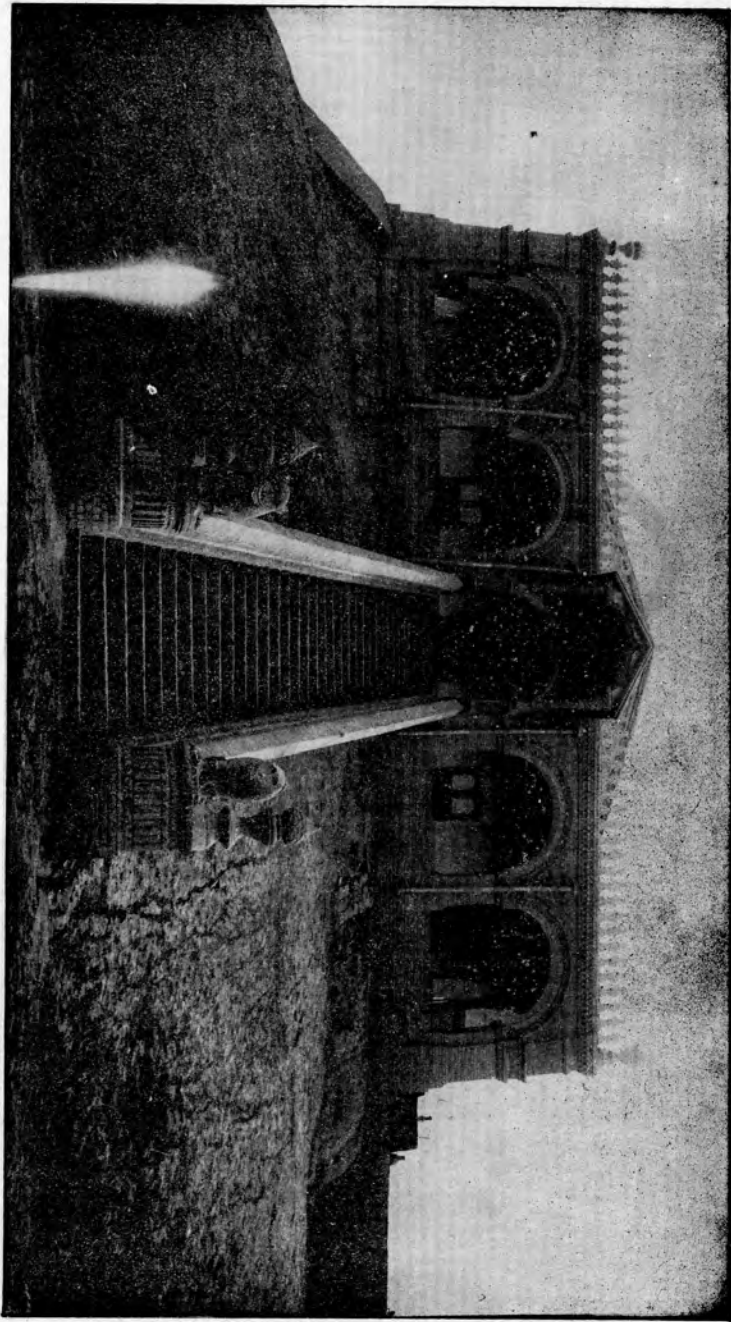
باراضی شنزاري تصادف وېك گوتل مختصری راهم بسختی قطع نموده بېك دشت هموار ولا مزروعی سیر می نماید ، كه پس از طی تقریباً (۵۴) کیلومتر مسافه از اندخوی از كنار دولت آباد (حكومتي متعلق میمه) عبور نموده قدری جلوتر باراضی سرسبز وشاداب علاقه شیرین تنگاب مصادف میشود. شیرین تنگاب بهر دو طرف سرک دارای اراضی مزروعی و باغات متعدد بوده آبادی های زیادی در بین آن دیده میشود . در حصه وسطی این منطقه باطراف عمارات حكومتي دكاكین چندی هم وجود دارد كه مسافرین غالباً يك وقت نان خود را در اینجا صرف و بطرف میمه حرکت می نمایند و بعد از كمی قطع طریق آبادیها و سرسبزی های این منطقه راعقب گذاشته بريك سلسله ككوه و تپه های خورد و بزرگی مواجه و فراز و نشیب چندی رایموده بالاخره بوادی میمه از سمت مشرق داخل و پس از قطع مسافه اندكی بشهر واصل میشود .

میمه - شهر میمه در بیک وادی تنگك محصور ب تپه های خاکی واقع شده كه عرض وادی بین ۳ انی ۴ کیلومتر تخمین و نواحی شرقی ، شمال و غرب شهر كم درخت و كم جمعیت ولی فراخ بوده آبادیها و سرسبزی های متنبت ویرا گنده دیده میشود . مگر سمت جنوب و جنوب مشرقی آن كه سرآب و بسورت مستطیلی عرض اندام نموده است سرسبز وشاداب بوده باغات انبوه كه دارای میوه های مختلف میباشد دیده میشود . شهر سابقه در داخل حصاری محصور و بداخل آن بازار های تنگك و مسقفی وجود داشته كوچه های آن بی نظم و نسق ، خانه های آن عموماً خام کاری يك منزله و بعضاً دو منزله میباشد . در حصه غربی خارج شهر برفراز تپه آثار بالا حصار و قلعه مستحكمی دیده میشود و بطرف غرب این تپه اساس شهر جدیدی طرح گر دیده يك سلسله دكانهای بخته کاری ، سرای ، گاراج . منازل و عمارات چند دولتی و رعیتی داخل بلان و نقشه مر تپه كه اطراف آن خیابانها و باغچه های مختصری هم دارد آباد گردیده عمارات حكومتي ، شفاخانه - هتل - مكتب - پست و تلگراف و بلديه برفشنگی آن افزوده است .

آب و هوای این منطقه معتدل بوده بهار آن بسیار خوشگوار و تابستان آن نسبتاً گرم و زمستان شدیدی نداشته برف اگر چه می بارد مگر دوامی نكرده در مدت سه و یا چهار روز آب میگردد. در موسم زمستان آسمان اكثرأ از ابر پوشیده بوده هوا مرطوب و در ایام بارندگی كل ولای زیاد میباشد. بیشه اهالی شهر دكانداری و فروش اهناس مختلفه است مگر مالدار و زمیندار حصه اكثر اهالی را تشكيل میدهد . پوست فره قلی از صادرات مهم این منطقه بشمار میرود . صنعت چرمگری اینجاجات دارای شهرت زیاد بوده علاوه بر احتیاجات خودها بشهرهای دیگر افغانستان هم مال التجاره مذکور را صادر می نمایند . قدمت بیشتر اهالی لباس خودهارا از پارچه های بشمی و فخی بافت خودها تهیه نموده گلیم - قالین - قافه ، موزه - جراب

هوتل مینہ

هوتل انديزوی

و دستکش پشمی از مصنوعات مهم اینجا میباشد. پشم، پت، گوسفند و پوست اشیای مهم صادراتی و گندم، جو، جواری، ماش، پنبه، زغر و کنجد پیداوار نباتی و از میوه جات خربوزه، تربوز، انگور، آلو، زردالو، شغالو، بهی، سیب، و توت بکثرت میباشد.

میمنه بواسطه که به مقابل خاک شوروی واقع است مرکز تجارتی خوبی را هم دارد که از میمنه الی فرقین انتهائی نقطه سرحدی بین افغان و شوروی سرک نیز تمدید و موتور در طرف سه ساعت آنرا طی نموده به فرقین میرسد. در آنجا ادارات سرحدی افغانی پاسپورت مسافران و اموال تجارتی را ممایه و اجازه خروج میدهند.

اهالی مزار و میمنه که از پهلوی مالداري و ملك داري خودها ثروت زیادی را اندوخته اند خیلی متمول، مهمان نواز، جواد و کریم الطبع میباشد. به پهلوانی، اسب دوانی، نیزه بازی، تیراندازی، بزغاله کشی شوق زیادی داشته داما به عیش و عشرت و خوشگذرانی وقت خود هارا میگذرانند.

راه بین میمنه و قلعه نوهرات - منازلیکه از میمنه بطرف هرات قطع میگردد آمار، فیصار، چپچکتو، نورماج، بوگز، مرغاب و بل مرغابست که روی هم رفته (۳۸۶) کیلو متر را باید از میمنه تا هرات قطع نمود. اشخاصیکه آرزوی مسافرت را بهرات داشته باشد از سرک قسمت شرقی شهر شروع به مسافرت نموده به خط مستقیم جانب غرب میروند. پس از طی (۳) کیلومتر آبادی و سرسبزی میمنه را عقب گذشته بداخل تپه های بلند خاکی به خط معوج پنج کوتل خود و بزرگ را عبور نموده ۱۸ کیلو متر بعد داخل میدان وسیع و هواری میگردد که در حصص مختلف آن بصورت پراکنده آبادیها و کشت مندی اهالی باطراف دور و نزدیک سرک بدامن تپه ها نیکه این میدانرا احاطه نموده است به ملاحظه میرسد، در حصه وسطی میدان با زار جای آمار و مقر علاقه داری، عمارت مسکتب و یک سلسله دکان های جدید التعمیر دو طرفه سرک جلب توجه عابری را نموده مسافر میتواند برای استراحت چند دقیقه و نوشیدن چای یا پیاده گردد. اراضی این منطقه اکثراً کاریزی وللمی بوده از آب رود کمتر استفاده مینمایند، خربوزه اینجا دارای شهرت و وسعت این میدان در حدود ۱۵×۲۵ کیلومتر متر مربع تخمین شده میتواند.

بعد از آنکه میدان را مسافر طی نمود بار دیگر سرک داخل تپه ها و برجستگیهای بزرگ خاکی قطع مسافه نموده رود بار و کوتل های چندی را قطع و بالاخره از راه دهنه تنگی موسوم به (هول بلا) باز بیک میدان بزرگی که طول آن شرقاً و غرباً (۳۰) کیلو متر و عرض آن ۲۰ کیلومتر تخمین شده است مصادف میشود. این میدان موسوم به فیصار و نسبت به منطقه

آلمار سرسبز وشاداب تر بوده اشجار و باغات زیاد و آبهای جاری بهر طرف خود دارد . از حیث آب وهوای خوب وداشتن اراضی شاداب این منطقه از مهمترین و خوشگوار ترین علاقه های میمنه بشمار میرود. در حصه وسطی این منطقه به قرب وجوار حکومتی بازار ود کاکین متعددی وجود داشته لوازمات ضروری مسافرین و اهالی از بازار اینجا موجود شده میتواند. قسمت غربی این وادی بیک تنگی منتهی و این تنگی که از ۹ کیلومتری فیصار شروع میشود تا فاصله (۷) کیلومتر کاملاً سرسبز وشاداب بوده رود پر آبی هم از بین آن میگردد که عرض این تنگی در بعض حصص بیک کیلومتری و در بعضی حصص تا (۳) کیلومتری فراخی دارد . به هر دو طرف آن بفاصله های متناسب آبادیها و منازل اهالی بصورت انبوهی و تیک دیده میشود. در حصه وسطی این دره رباط سرکاری و بازار مختصری هم دیده میشود که این دره را بیچکتو نامیده به حکومتی فیصار مربوط و آب وهوای بسیار سالم و خوشگوار دارد . بر علاوه رود باریکه از بین دره میگردد از جناحین چپ و راست این دره دره های خورد و بزرگ متعددی که آنها را تکاب میگویند به حیث ضاعون به این رود آب میرسانند . وهم آبادیهای زیادی بداخل این تکابها دیده میشود. از رباط جیچکتو به فاصله (۶) کیلومتری دره وسب را بخود اختیار و بطرف جنوب (۲) کیلومتری دور از سرک برداشته کوهی زیارت اصحاب کهف (رح) که یکی از مواضع معروف و آثار متبرک و قیمت دار اسلامی بشمار میرود وجود دارد. که زائرین زیادی همه ساله از جاهای بسیار دور بانجا آمده در مواسم بهار بجوار این زیارت میله ها و خوشگندرانها مینه اینند .

ازین موضع به بعد بفاصله (۱۰) کیلومتری در علاقه داری غور ساج مربوط حکومتی مرغاب ولایت هرات قطع مسافه میشود که شرح چگونگی راه بین مرغاب و هرات قبلاً توضیح گردیده است .

۱۰- حکومتی اعلی بدخشان:

مسافر محترم را تا تالقان (مرکز حکومتی کلان) رسانده ایم که حاجت به تکرار آن نیست حالا اگر سرکی را که از تالقان بطرف شرق در بین آبادیها و مزارع راهای پر پیچ و تاب را قطع نموده پیش میرود، خط سیر خود فرار دهیم در یک حصه فراخنای دره باراضی همواری موسوم به (دشت روباه) مواصلت مینمائیم که در بین این دشت بیک رباط سرکاری وجود داشته از دکان رباط میتوان انواع خورا که باب مثل، روغن، تخم، مرغ، چای و نان وغیره را بدست آورد . از اینجا به بعد بار دیگر سرک بداخل دره های تنگ و راهای معوجی بر خور ده کوهتلهای چندی را قطع و بالا خره پس از طی تقریباً (۲۶) کیلومتری مسافه مواضع (کلهگن، چنار گنجشکان) را که آبادیهای مختصری هم دارد عبور نموده

یکی از مناظر دلچسپ حیات ملی در صنمحات شمال افغانستان - منظره قالیان بافی در اندخوی
(رسم نجاشی حبیله خان)

بيك دره سرسبز و خرم پر جمعيت موسوم به (مشهد) مرکز حكومتي كشم ميرسد . كه اغلباً موتور راه بين تالقان و مشهد را در مدت ۶ ساعت طی مينمايد .

مشهد ۵ - مرکز حكومتي كشم شامل چند دكان و آباديهاي مختصري بوده باغات فواكه

و اراضي سرسبز و شادابي كه توسط دريای كشم آبياز ميگردد باطراف آن جالب توجه و خود كشم كه نقطه پر جمعيت درين حكومت ميباشد بطراف جنوب بمفاصله (۱۰) كيلو متر دورتر از اينجا واقعست كه يك راه ديگر موتور رو از اين موضع بطرف شمال جدا گرديده خط سير دريا را تعقيب و به حكومتي رستاق ، چاه آب ، ينگي قلعه (متعلق ولايت قطان) تمديد يافته است . مكرسرك فيض آباد (مقر حكومتي اعلى) از اين موضع بطرف شرق امتداد يافته پس ازان كه آباديهاي علاقه كشم را عبور مينمايد بداخل اراضي كوهستاني قطع طريق و راهاي پريچ و تاب و موجي را در بين سلاسل كوما ييوده پس از عبور كوتلهاي خورد و بزرگ متعددي كه مجموعاً (۴۵) كيلومتر مسافه را دربر ميگيرد موضع در اثم ميرسد . كه در اینجا يك رباط كهنة قديمي بوده احتياجات مسافرين از فرای قرب و جوار آن بخوبي رفع و مسافرين اسب سوار و بياده اكثرأ ميتوانند دريكي از آباديهاي اين موضع شب را بگذرانند .

از در اثم كه بگذريم سرك بار ديگر راهاي پريچي را از بين فرازونشيب دره ها و كوها

و كويچه ها ييوده پس از طی (۱۵) كيلومتر مسافه بيك سطح مرتفع صعود مينمايد . اين سطح مرتفع عبارت از داركوه بوده در بين آن آباديهاي مختصري بصورت پراگنده ديده ميشود كه در حوضه وسطی اين سطح مرتفع يك رباط موجود و مسافرين اغلباً بعد تناول طعام چاشت به مسافرت خود دوام داده بعد عبور از كوتل (ريزه كان) بطرف وادي فيض آباد سرازير ميشود . از فراز كوتل الي فيض آباد تقريباً (۱۲) كيلومتر مسافه و قسمتي از اين راه نشيب دار و اخيراً هموار گرديده پس از عبور از بل خشتي كه بر دريای كوچه تعمير گرديده است از سمت جنوب داخل شهر فيض آباد ميگردد .

فيض آباد ۵ - مرکز حكومتي اعلى بدخشان در يك موضع يستی واقع گرد يده است كه

چهار اطرافش را كوهاي بلند احاطه و آسمان بسيار تنگي را دارا بوده دريای كوچه از بين آن ميگذرد كه بواسطه پايدان ماندن آب دريا از سطح زمين اراضي دو طرفه آن استفاده لازمه از آب دريا نتوانسته توسط آبيكه از نهرهاي كوچك دره هاي مجاور سرازير ميشود اكثر حصص اراضي سير آب و قسمت بيشتر اراضي للمي كاري ميباشد . در شهر عمارات باصول قديمه بوده كوچه ها و بازار هاي بي ترتيب دكانهاي مواد خورا كه ، پوشا كه و كسبه كار هر صنف كم و بيش ديده ميشود . فعلا به اصلاحات بلدي آغاز و عمارات چندي

از زیبایک راهای مختلف و متعددی بطرف چترال می‌رود که سوداگرها برای حمل و نقل مال التجاره خود ها اهالی زیبایک را اجرت راده آنها بارهایشان را اکثراً به پشت خودها بار کرده به چترال که تقریباً (۳۰) کیلومتر فاصله دارد میرسانند.

۲- بهارک - - بفاصله تقریباً (۳۰) کیلو متر به جانب مشرق فیض آباد واقع است سرک موتور رو در کنار دریای کوکچه معبر آب را تعقیب و به اراضی همواری قطع مسافه نموده در اکثر حصص دوطرفه دریا آبادیها و مزارع که در بین آنها اشجار مشرو غیر مشرو بعضی باغات کوچک دیده میشود عبور نموده بالاخره بوادی مثلث نما سکه شاداب دسر سبز بوده دارای باغات و اشجار زیادی میباشد واصل میشود در حصه مابینی این وای بفاصله سه صد قدمی دریا علاقه داری بهارک بریک سطح مرتفع واقع و باطراف آن يك بازار مختصری دیده میشود. این منطقه پر جمعیت بوده مکتب هم در نفس خود دارد. اراضی این منطقه توسط سه آبی که از سه دره چاکران، زرد یواز جانب شرق و جرم از جهت جنوب داخل این وادی میگردد آبیاری و پیداوار مهم نباتی این علاقه را گندم - جو - جواری - شاخل - مشنگ - باقلی - زغر - و مروه جات از قبیل ناک - سیب - توت - انگور - زرد آلو - و آلو - که ناک و سیب آن معروف ترین میباشد تشکیلا میدهد. خانهای اهالی عموماً چوب پوش يك منزله و بعضاً دو منزله بوده و پیشه آنها زراعت و کمی هم مالداری میباشد. اراضی اینجا آبی و للمی کاری کمتر است.

۳- جرم - - مرکز حکومتی و بفاصله تقریباً (۱۵) کیلو متری بطرف جنوب شرق بهارک واقع بوده سرک موتور رو بانجا تمديد و معبر آب دریای کوکچه را تعقیب نموده مسافر آبادیها و باغات متعدد و بسطی را بدو طرف دریا بفاصله های مختلف می بیند که اخیراً در حصه فراخای دره سرسبزی ها و آردان بهای مرکز جرم مواصلت و از زحمت مسافرت خلاصی می یابد. جرم دارای اراضی وسیع و دو رسته بازاریست که عموداً یکدیگر را قطع و چهار سوقی از تقاطع آنها بوجود آمده است اهل هر کسبه در آن کم و بیش دیده میشوند. زمین های این منطقه حاصل خیز و باغات کثیری داشته هر قسم مروه جات به بیمانه وسیعی میسر میگردد. از حیث داشتن آب و هوای لطیف آبشارها و مناظر فشننگ طبیعی بهترین موضع بدخشان میباشد. برعلاوه اینها در کوههای قرب و جوار این علاقه خ رصاً در منطقه بین خاش و فیض آباد جنگلات پسته و زرشک در فراز کوها و تپه ها به مشاهده میرسد. (خاش يك دره باطر اوتیست به جنوب مغرب جرم که بفاصله تقریباً (۱۵) کیلومتر از جرم واقع میباشد).

۴- شغنان - - بشمال فیض آباد آبادی آخرین بدخشان میباشد که راه پیاده رو واسط سوار بوده هنوز سرآبی بانطرف کشیده نشده است راه پیاده رو ابتداء بطرف بهارک پیشرفته بفاصله تقریباً (۳) کیلومتر بین بهارک و فیض آباد راه بطرف شمال داخل دره

تنگی گردیده نفاصله تقریباً (۶) کیلو متر راه معوج ولی هموار را پیموده پهای کوتل (بام دره) میرسد. از پهای کوتل تا فراز آن که تقریباً (۶) کیلو متر مسافه دیگر را در بر میگیرد راه خیلی پریبیچ و تنده بوده به صرف زحمت زیاد طی میشود. از فراز کوتل تا مسافه تقریباً (۳) کیلو متر نشیب کوتل بهمین ترتیب طی و در پهای آن طرف کوتل بیک دشت وسیع و اراضی چمن زاری منتهی میشود که این دشت رادشت شیوه نامیده تقریباً (۶) کیلو متر در بکنیم کیلو متر دارای وسعت و تپه های سرسبز و کم ارتفاع این خطه را احاطه نموده چمن مذکور باتپه های مجاور آن یک چراگاه و سیمی را تشکیل میدهد که در موسم تابستان ، مردم مالدار کوچی به تعداد زیاد با مالدارای خود در آنجا آمده مال های خود را برای چرا میگذازند. در قسمت اخیر این دشت راه در بین تپه های خورد و بزرگ سرسبزی سیر نموده پس از طی مسافه تقریباً (۸) کیلو متر دیگر بیک آبادی مختصری موسوم به (پیر نخچیر) مواصلت مینماید. وغالباً مسافرین شبرادین موضع بسر آورده از پیر نخچیر سرک استقامت خود را بطرف شرق تغییر داده پس از طی مسافه تقریباً (۹) کیلو متر به کول شیوه که معروف به (حوض بدری جمال) یا دریاچه شیوه میباشد مواصلت مینماید.

دریاچه شیوه که باستقامت شرقی و غرب واقع گردیده است راه عمومی هم از کنار چپ کول عبور و در حصه وسطی کول سرک بطرف شمال میل نموده بعد از مسافه (۴) کیلو متر راه دیگری پهای کوتل موسوم به (غار جبین) میرسد. این کوتل نسبت به کر تل بام دره هموار و ملانم تر بوده کاملاً سنگلاخ میباشد. از پهای کوتل تا حصه بالائی آن تقریباً (۳) کیلو متر راه تخمین و از فراز کوتل تا تقریباً ۶ کیلو متر راه دیگر نشیب آن طرف کوتل بوده بالاخره بیک تپانه ژاندارمه محافظ کوتل میرسد که در قرب و حوار آن تپانه بعضی قریه جات و آبادیها مشاهده پیوسته غالباً مسافرین شب را در اینجا استراحت مینمایند. از تپانه به بعد سرک نشیبی باقی مانده کوتل را که کاملاً سنگلاخ میباشد پیاده پس از قطع تقریباً (۷) کیلو متر مسافه آبادیهای متعددی را یکی بعد دیگری به جلو خود مشاهده و در نتیجه به غنغان مواصلت مینماید.

غنغان یک وادی سرسبزیست که باستقامت شرق و غرب واقع بوده در پهای پنج از بین این میگردد. و این دریاچه فاصل بین مملکتین شوروی و افغان محسوب و در کنار آن آبادیهای متعدد افغانی در فاصله یک الی دو کیلو متر و به مقابل آن آبادیهای حصه شوروی نظیر آن دیده میشود. آب و هوای این منطقه نسبت به بهارک و جرم سردتر بوده گندم ، جو ، جواری باقلی ، زغر و میوه جات ، زردآلو ، آلوچه ، توت ، سیب ، ناک که یک قسم ناک آنرا (مرغابی ناک) می نامند شهرت زیاد دارد. زمین زراعتی درین منطقه کم و اهالی آن نسبتاً بی بضاعت بوده امرار حیات خود را با بوردن توت تازه و خشک و آتش باقلی و لبنیات مینمایند. این علاقه مربوط

حکومتی زیباک وادارهٔ کمیساری وجود داشته دارای چند دکان مختصر است که ضروریات اهالی را تهیه مینماید، صنعت آنها عبارت از چکمن، دستمال کردن، جراب، دستکش، کلاه و شال بشمی و پستی است.

را های دیگریکه به اشکاشم، و اخان، و یامیر و غیره جاهای رود چون تماما را های کوهی و صعب‌المرور است در صورتیکه مسافر محترم آرزوی سیاحت آنجاها را داشته باشد در فیض آباد برای رفتن به آنجاها پیش‌بین گردیده باراه بلند های وطنی که درین چنین مواضع با مسافرین هم‌سفر میگردند سیاحت ارامه خواهند داد.

ج- مسافر عزیز ما که شاید باین تشریحات مختصر موفق خواهند گردید یک دورهٔ مفصل شهر های افغانستان را موفقانه به انجام برسانند، اینک هر گاه برای مزید معلومات شان جدول ذیل را هم درج راهنمای خود بداریم، یقین داریم خالی از فائده نخواهد بود.

جدول فواصل معابر افغانستان به حساب کیلومتر :-

هژدهم، بیلوگرافی افغانستان:

اگرچه ریاست مطبوعات در نظر داشت بیلوگرافی مفصل افغانستان را در ساحت نشریات خود بگذارد مگر چون ترتیب و اشاعهٔ آن وقت کافی بیکار داشته باین زودیها در دسترس ارباب ذوق آن در آمده نخواهد توانست از آن رومسافرین محترم که به لسان فرانسوی مهارت و با آشنائی داشته باشند میتوانند بیلوگرافی شرح افغانستان را (Bibliographie analytique de Afghanistan) که از اثر یناغلی دکتور محمد اکرم خان فارغ التحصیل فرانسه و دارای ۵۰۰ صفحه و در حدود دوهزار کتب و رسائل و مقالات راجع با افغانستان را نام برده بلسان فرانسوی در پاریس به طبع رسانیده اند از ملاحظه بگذرانند.

نوزدهم، معلومات متفرقه:

راهنمای افغانستان چون اکثر آن تحت مطالعهٔ ذوات خارجی که آرزوی مسافرت را با افغانستان دارند می افتد اولتر از همه معلوماتی را که غالباً طرف احتیاجات زائرین محترم واقف میگردد باید بنگاریم:

۱- قواعد مسافرت با افغانستان :

الف - اصول اخذ ویزا : هر شخصیکه آرزوی مسافرت را با افغانستان داشته باشد اولاً

ضروریست دارای پاسپورت تأییدت مملکت خویش بوده رتبهٔ افغانی را میتواند از نمایندگان افغانی در خارج در مقابل نادیهٔ حق الویزه حاصل و حین وصول بسرحدات افغانی نقطهٔ سرحدی را که نمایندگان افغانی برایش معین نموده اند نقطهٔ ورود خود بخاک افغانستان دانسته در رسیدن بانجا (یا میادین طیارهٔ افغانی) پاسپورت خود را به سرحددار (و قوماندانی طیارهٔ افغانی) ارائه و بعد ملاحظه شد سرحدداری که حق ورود را به خاک افغانی حاصل مینمایند به مسافرت خود دوام داده حین رسیدن بشهر یا مرکزیکه خواهش داشته باشند بلافاصله در ظرف ۴۸ ساعت بدائرةٔ نظمیة آن شهر رفته و رفتهٔ اقامت حاصل نمایند و اگر در هتل حکومتی و پاسرای ها آرزوی اقامت را داشته باشد مدیر هتل و سرایدار ها مسئول اجرای این چنین وظایف میباشد . هکذا حین خروج از افغانستان مسافر محترم باید ویزای خروج را از ادارهٔ امنیه حاصل و حین رسیدن به سرحد افغانی بعد ارائهٔ پاسپورت به سرحدداری حق خارج شدن را از خاک افغانستان حاصل نموده میتواند . ویزای خروج و تذکرهٔ اقامت را بنگان داده میشود .

ب - اصولات گمرکی :- اسباب و لوازمات مسافرت بکنفر سیاح خواه به افغانستان داخل

و یا خارج میشود از قبیل بستره ، پوشا که ولباس بقدر ضرورت اشیای خورا که و ظروف طبخ از رسومات گمرکی معاف میباشد . توریست کتاب ، روزنامه ، مقالات نگاشته شده و با مطبوع تصاویر ، تابلوها ، پوستیکارد ها و تمام این قبیل اشیاییکه باعث اخلال امنیت یا بر خلاف دساتیر اسلامی و برضد و منافی اخلاق قبول شدهٔ مملکت شناخته شود شدیدا ممنوع و تـورید همه انـواع سمیيات ، ترياك ، مورفين ، كوكائين . مشر و نبات الكلی و دیگر اشیای مخدره و نش، آور، گوگرد ، دی و اشیای مختلفهٔ دیگریکه سامان تجملی شناخته شده است منع میباشد . توریست اسلحه ، جبه خا و رنگها نیز مستلزم تحصیل اجازه نامهٔ ای مخصوصه میباشد .

هکذا اخراج و صدور اسب - گوسفند - قاطر - گاو - تازی (سیک شکاری) طلا و نقرهٔ مسکوک و غیر مسکوک همهٔ انواع و اشیای عتیقه از قبیل بتها - مجسمه ها - تابلوها ، نقاشی ها - رسمها - کتب خطی - شمشیر - کمان ، تفنگ چقماقی - و غیره پیداوار زراعتی از قبیل گندم - آرد - جو - برنج نیز ممنوعست .

۲ - نرخ و فیات اشیا :

اگر چه نرخ و قیمت اشیا همواره در تغییر و تبدل است ولی برای اینکه يك معلومات عمومی به سیاحن محترم داده باشیم گفته میتوانیم روی هم رفته نرخ و فیات اشیا در افغانستان نسبت به اکثر ممالک ارزانتر و از این سبب زندگانی در افغانستان خیلی سهل و آسان میباشد . میوه های این مملکت عموماً در تمام فصول سال بصورت خشك و تر در درگاهها بفروش رسیده میشود، که در فصل میوه به قیمت ارزانتر و بعدها به قیمت گرانتر دست گیری مینماید .

۳ - کرایه مسافرت :-

اگر چه موتورهای متعلق به شرکت سرویس که بفرض تسهیلات مسافرت بداخل مملکت در تحت اصولات منظم و مکملی در تمام نقاط مو تور رو مملکت رفت و آمد داشته و يك تعداد مسافرین میتوانند ذریعه موتور های مذکور به هر نقطه که بخواهند مسافرت نمایند علاوه لاریها و موتور های خصوصی نیز دائماً در دسترس استفاده موجود شده میتواند . که ما ر بنجائنها بهره مست موتورهای متعلق شرکت سرویس را که به قاط مختلف مملکت در گردش اند زیلا برای استفاده مسافرین محترم با روزهای حرکت و پول قیمت تکت يك نفر را با مقدار سامانیکه باخود بر داشته میتواند مینگاریم :

د کابل کالنی

شماره	تفصیلات	روزهای حرکت	مسافراړه	قیمت تکت نفري-سواری	ملاحظات
۱	از کابل الی مزار شریف	سرویس روزهای یکشنبه	۶۲۱ کیلومتر	۴۰ / ۰ یول افغانی	یک-نفر باندازه دو نیم سیر وزن رایگان با خود برده و علاوه از آن فی سیر ۹ افغانی کرایه تعین گردیده
۲	از مزار شریف الی کابل	» » »	» » »	۵۲ / ۰	» » » »
۳	از کابل الی خان آباد	شنبه ۴ شنبه	۵۱۸	۳۷ / ۰	» » » »
۴	از خان آباد الی کابل	شنبه ۵ و سه شنبه	» »	۶۰ / ۰	» » » »
۵	از کابل الی قندهار	یکشنبه سه شنبه ۴ شنبه و پنجشنبه	» ۵۱۵	۵۲ / ۰	» » » »
۶	از قندهار الی کابل	» » »	» » »	» » »	» » » »
۷	از کابل الی پشاور	شنبه دو شنبه ۴ شنبه تقریباً	» ۲۷۰	۳۳ / ۷۵	» » » »
۸	از پشاور الی کابل	جمعه ۳ شنبه ۴ شنبه	» »	آنه ۱۸ / ۷ کیلدار	» » ۶ کیلدار
۹	از کابل الی جلال آباد	شنبه ۲ شنبه ۴ شنبه	» ۱۸۴	۱۲۲ / ۰ افغانی	» ۳ / ۷۵ افغانی
۱۰	از جلال آباد الی کابل	شنبه ۳ شنبه ۵ شنبه	» »	» » »	» » ۴ / ۰
۱۱	از کابل الی گردیز	شنبه ۲ شنبه ۴ شنبه	» ۱۲۲	» ۱۳ / ۰	» » ۲ / ۲۰

شماره	تفصیلات	رورهای حرکت	مسافه راه	قیمت تکت نفری سواری	ملاحظات
۱۲	از گردبز الی کابل	سرویس	۱۲۲ کیلومتر	بول افغانی ۱۳/	یک-تفر باندازه دو نیم سیر وزن را رایگان با خود برده میتوانند علاوه ازان فی سیر ۳/۷۵ افغانی بپردازد
۱۳	از مزار شریف الی میمنه	پنجشنبه	۳۳۸	» ۴۸/۷۵	» ۹/۰
۱۴	از میمنه الی مزار شریف	یک شنبه	»	»	» ۹/۰
۱۵	از مزار شریف الی اندخوی	پنجشنبه	۱۹۸	» ۳۰/۰	» ۶/۰
۱۶	از اندخوی الی مزار شریف	دوشنبه	»	»	»
۱۷	از مزار شریف الی شبرغان	پنجشنبه	۱۳۵	» ۲۶/۱۵	» ۳/۰
۱۸	از شبرغان الی مزار شریف	دوشنبه میگذرد	۱۳۰	» ۲۶/۲۵	» ۹/۰
۱۹	از مزار شریف الی اچچه	پنجشنبه	» ۹۶	» ۲۲/۵۰	» ۳/۰
۲۰	از اچچه الی مزار شریف	دوشنبه	»	»	»
۲۱	از اندخوی الی میمنه	جمعه	» ۱۴۰	» ۲۶/۲۵	»
۲۲	از میمنه الی اندخوی	یکشنبه	»	»	»

د کابل کالنۍ

شماره	تفصیلات	روزهای حرکت	مسافه راه	قیمت تسکت سواری نفر	ملاحظات
۲۳	از کابل الی بلخمری	سرویس	۵۷ / کیلومتر	پول افغانی	یک نفر باندازه ۲۵ و نیم سبروزن را باید بگماند با خود برده میتواند وعلاوه ار آن فی سیر ۳ افغانی بهر دازد
۲۴	از بلخمری الی کابل	به راه خان آباد شنبه ۴ شنبه، پراه مزار شریف یکشنبه ۳ شنبه و پنجشنبه ۴	۴۰۴	۲۷ / ۵۰	
۲۵	از قندهار الی چمن	یکشنبه و ۵ شنبه	۹۹	۲۵	»
۲۶	از چمن الی قندهار	۲ شنبه جمعه	»	»	»
۲۷	از قندهار الی هرات	۳ شنبه و جمعه	۶۴۷	۰	»
۲۸	از هرات الی قندهار	۳ شنبه و ۳ شنبه	»	۵۰	»
۲۹	از قندهار الی فراه	۳ شنبه و جمعه	۳۷۸	۰	»
۳۰	از فراه الی قندهار	یکشنبه و ۴ شنبه	»	»	»
۳۱	از هرات الی فراه	۳ شنبه و ۳ شنبه	۲۷۰	»	»
۳۲	از فراه الی هرات	۴ شنبه و ۳ شنبه	»	»	»
۳۳	از جلال آباد الی کچه	۳ شنبه و ۳ شنبه	»	۵۰	»
۳۴	از کچه الی جلال آباد	یکشنبه و ۴ شنبه	»	»	»
۳۵	از جلال آباد الی اسمار	سه شنبه و ۵ شنبه	۵۷	۷۵	»
۳۶	از اسمار الی جلال آباد	چهارشنبه و جمعه	۵۷	۷۵	»
۳۷	از هرات الی یوسف آباد	یکشنبه و پنجشنبه	۱۷۴	۵۰	»

شماره	تفصیلات	روزهای حرکت	مسافه راه	قیمت تکت نفری سواری	ملاحظات
۲۸	از یوسف آباد الی هرات	سرویس دوشنبه و جمعه	۱۷۴ کیلومتر	۲۱ ۵۰	یک نفر با اندازه ۲ نیم سیر وزن را بگمان با خود برده میتواند وعلاوه از آن قیسیر ۳- افغای بپردازد
۲۹	از هرات الی اسلام قلعه	یکشنبه و پنجشنبه	۱۲۰	۱۵	» ۲ / ۲۵
۴۰	از اسلام قلعه الی هرات	دوشنبه و جمعه	»	»	»
۴۱	از هرات الی زورنیک	درین راه است	»	۲۵	» ۲ / ۰
۴۲	از زورنیک الی هرات	»	»	»	»
۴۳	از اندخوی الی شبرغان	دوشنبه میگذرد	۶۵ کیلومتر	»	»
۴۴	از شبرغان الی اندخوی	پنجشنبه میگذرد	»	»	»
۴۵	از اندخوی الی آفچه	دوشنبه	۱۰۲	۵۰	» ۲۲
۴۶	از آفچه الی شبرغان	پنجشنبه	۵۰	۹	»
۴۷	از شبرغان الی آفچه	دوشنبه	»	»	»
۴۸	از میمنه الی آفچه	یکشنبه	۲۴۲	۷۵	» ۲۳
۴۹	از آفچه الی میمنه	پنجشنبه میگذرد	»	»	»
۵۰	از میمنه الی شبرغان	یکشنبه	۲۰۵	۲۲	»
۵۱	از شبرغان الی میمنه	پنجشنبه میگذرد	»	»	»

نوت: در صورت تغیر و تبدیل اوقات مسافرت که شرکت سرویس مجبور است بپردازد نشر و مسافرن را از موضوع مسجوق گردانند مادرینجا برای مسافر محترم تنها اندازه پول قیمت تکت را توضیح نمودیم علاوه مسافر محترم میتواند توسط مدیر هتل و سرای دارها هم موضوع را تلفوناً از شرکت سرویس معلمات نماید. سرویس های شهری که به نقاط مختلف شهر کابل روزانه به اوقات معینه در رفت و آمد می باشند، حاجت به تشریح آن نیست و مسافر محترم میتواند در ستاسیون آن از چگونگی حرکت سرویس ها معلمات بگیرند.

سازمان هوا و کابین ۵۰۰۰ (مجلس سیدالاحمد)

۲ هونډیا :

در کابل علاوه بر هونډیا و چای خانه های خصوصی هتل بزرگ حکومتی بنام (هتل کابل) در بهترین موقع شهر دائر است درین هتل مسافر تمام وسائل راحت را مییابد. مصارف هتل بدو حصه منقسم است :

کرایه اطاق و مصارف خورا که . که مادایلا برای مزید معلومات مسافرین محترم به شرح آن می پردازیم :

کرایه اطاق :

۳۳ - افغانی

درجه اول در ۲۴ ساعت

» - ۲۲

درجه دوم » » »

» - ۱۶ / ۵۰

درجه سوم » » »

هر گاه مهمان به هتل وارد و به کتاب دخول و خروج امضاء مینماید از ۲۴ ساعت اگر کمتر بماند و خارج شود همان کرایه فوق از نزدش گرفته میشود .
مصارف حمام به عهده خود مهمان میباشد .
خورا که باب :

طعام اروپائی فی نفر ۱۵۰ افغانی برای یک وقت .

ناشنا (بر کفاست) با پارچ فی نفر ۷۰ افغانی

(بر کفاست) بدون پارچ فی نفر ۵۰ افغانی .

مار نینگک تی (چای صبح) فی نفر ۲ افغانی

چای عصر فی نفر ۱/۵۰ افغانی

کرایه اطاق در هوندهای اطراف در مدت ۲۴ ساعت، ما ۱۰۰ - افغانی و در فندها درجه اول ۱۵۰ افغانی درجه دوم و سوم ۱۰۰ افغانی و در بامیان درجه اول ۲۰۰ افغانی درجه دوم ۱۵۰ افغانی و درجه سوم ۱۰۰ افغانی میباشد .

خورا که نظر به فرمایش ما قبلی مشتری از طرف هوندهای اطراف طبخ و فبصد ۳۵ مفاد هتل افزوده و از مهمان اخذ میشود. کدام نسبت ندارد و اگر از طرف مهمان قبلا فرمایش طعام داده و به هتل رسیده نمیتواند که طعام را صرف بدارد منتظم هتل نظر به اطلاعیکه طعام رابخته است پول قیمت آنرا از مهمان اخذ خواهد نمود .

۵ - تقویم و وقت در افغانستان :

تقویم افغانی بمبداء هجری برقرار است که این سنه از هجرت پیغمبر (علیه الصلوات

والسلام) از مکه مکرمه به مدینه منوره حساب شده است. که در آن وقت سنه عیسوی ۶۲۲ بود. حساب آن دو قسمت یکی حساب از روی گردش ماهتاب و دیگر سال شمسی. سال شمسی منظم ترین حساب تقویمی دنیا است. اما سال قمری چون حرکت مهتاب بدور زمین اساس آنست از سال شمسی ده روز کمتر و سال آن در دورانست ازین حیث سال شمسی در امور رسمی و سال قمری در امور مذهبی اساس قرار گرفته است، که تشریحات ذیل برای مسافر محترم تحریرات ما را ایت کرده خواهد توانست.

الف : ماهای شمسی و تعداد روز های آن و تصادف اول ماه باروز های عیسوی :

۱ - ماه حمل	۳۱ روز	که مطابقت میکند با	۲۱ مارچ
۲ - ماه ثور	»	»	۲۱ اپریل
۳ - ماه جوزا	۳۲ روز	»	۲۲ می
۴ - ماه سرطان	۳۱ روز	»	۲۳ جون
۵ - ماه اسد	۳۱ روز	»	۲۴ جولائی
۶ - ماه سنبله	۳۱ روز	»	۲۴ اگست
۷ - ماه میزان	۳۰ روز	»	۲۴ ستمبر
۸ - ماه عقرب	۳۰ روز	»	۲۴ اکتوبر
۹ - ماه قوس	۲۹ روز	»	۲۳ نوامبر
۱۰ - ماه جدی	۲۹ روز	»	۲۲ دسامبر
۱۱ - ماه دلو	۳۰ روز	»	۲۰ جنوری
۱۲ - ماه حوت	۳۰ روز	»	۱۹ فروری

ج - ۳۶۵.۹ روز

ب - اسامی ماهای قمری با تعداد روز های آن :

۳۰ روز	محرم الحرام
۲۹ روز	صفر المظفر
۳۰ روز	ربیع الاول
۲۹ روز	ربیع الثانی
۳۰ روز	جمادی الاول
۲۹ روز	جمادی الثانی
۳۰ روز	رجب المرجب
۲۹ روز	شعبان المعظم
۳۰ روز	رمضان المبارک
۲۹ روز	شوال المکرم
۳۰ روز	ذی قعدة الحرام
۲۹ روز	ذی حجة الحرام

۳۵۵ روز فرق بین سال شمسی و قمری ۱۰ روز است .

جمعه

د کابل کالنی

تقویم هائیکه از طرف منجم در آوازل هر سال شمسی ترتیب میشود در آن ماهای شمسی و قمری را با مطابقت آن با ماهای عیسوی نشان میدهد.

وقت: نصف النهار در کابل از وقت نصف النهار (گرین ویج) چهار ونیم ساعت بیشتر

است. یعنی اگر در لندن و پاریس ساعت (۱۲) چاشت روز باشد در کابل ساعت ۴ ونیم بعد از ظهر است. وقت کابل با پاکستان و هندوستان تقریباً یک ساعت تفاوت دارد. مسافریکه در سرحد افغانی داخل میشود باید ساعت خود را یک ساعت پس بپند از دنا با وقت معموله کابل مطابقت داشته باشد. علاوه چون در داخل مملکت هم تفاوت جزئی در وقت میباشد جدول ذیل میتواند مسافر محترم را در اوقات و جاهای مختلف مساعدت و معارف نماید. یعنی اگر:

در کابل ساعت ۱۲ باشد	در غزنی دقیقه ۵۶ - ۱۱ ساعت است
» » » »	فندمار » ۴۸ - ۱۱ » »
» » » »	هرات » ۲۹ - ۱۱ » »
» » » »	بلخ » ۵۲ - ۱۱ » »
» » » »	جلال آباد » ۴ - ۱۱ » »
» » » »	غوریان هرات » ۳۰ - ۱۱ » »
» » » »	کوئل خاواک » ۵۶ - ۱۱ » »
» » » »	میمنه » ۴۸ - ۱۱ » »

۶ - درجه حرارت و مقدار بارندگی بحساب سانی گراد و ملیمتر:

حد اکثر	۸ / ۴	حد اقل	۲۱ / ۴	مقدار بارندگی	۱۱۵ / ۴ (جدی)
جنوری	»	»	»	»	۳۹ / ۰ (داو)
فروری	»	»	»	»	»
مارچ	»	»	»	»	»
اپریل	»	»	»	»	»
مئی	»	»	»	»	»
جون	»	»	»	»	»
جولائی	»	»	»	»	»
اگست	»	»	»	»	»
سپتمبر	»	»	»	»	»
اکتوبر	»	»	»	»	»
نوامبر	»	»	»	»	»
دسامبر	»	»	»	»	»

۷ - اجرت مخابرات پوستی تلگرافی و تلفونی :-

الف: اجرت مخابرات پوستی .

نرخنامه محصولات پوستی داخله افغانستان:

انواع ارسالات	واحد وزن	محصولات	حد اقصای
	به گرام	پول افغانی - وزن	اندازه
۱ مکانیب :		جمله طول - عرض وضخامت ۹۰	
وزن اول برای منطقه بلدیہ	۵ گرام	پنجصد گرام سانتیمتر بدون آنکه بزرگترین	
» » » خارج بلدیہ	»	اندازه از ۶۰ سانتیمتر تجاوز کند	
		بصورت اوله طول و دو دونه قطر -	
		۱۰۰ سانتیمتر بدون آنکه	
		بزرگترین اندازه از ۸۰	
		سانتیمتر تجاوز کند .	
۲ کارت های پوستی :			
ساده (منطقه بلدیہ)	۱۰		
» (خارج بلدیہ)	۲۰	اکثر : ۱۰/۵ × ۱۵ سانتیمتر .	
جوابی (منطقه بلدیہ)	۲۰	اقل : ۱۰ × ۷ سانتیمتر .	
» (خارج بلدیہ)	۴۰		
۳ اوراق کار :			
وزن اول	۵۰ گرام	۲۰	عینا مطابق مکانیب .
هروزن اضافی	۵۰ گرام	۳۵	پست یک کیلو گرام مطبوعاتیکه بصورت سرباز
۴ مطبوعات :	۵۰ گرام	۲۵	دو کیلو گرام به شکل کارتهای فات شده
جراید و مجلات :		۲	فی نسخه (منفصل) وغیر آن فرستاده شود اندازه
			وشیرازه شده آنها مطابق حداقل کارتهای
			سه کیلو گرام) پوستی می باشد .
۵ نمونه های مال التجاره :			
وزن اول	۵۰ گرام	۵۰	پنجصد گرام
هروزن اضافی	۵۰ گرام	۲۵	
۶ علایم برجسته کورها :			
۷ بسته های کوچک :			
برای وزن اول	۵۰ گرام	۳۵ / ۱۲	کیلو گرام
وزن اضافی	۵۰ گرام	۵۰ -	
۸ پارسالات پوستی :			
برای وزن اول		۷	یک کیلو گرام پست کیلو گرام در خطوطیکه بسته ها ذریعه
هر وزن اضافی		۴	یک کیلو گرام موتر حمل و نقل می شوند نادو
			کیلو گرام پذیرفته می شود .

بقیه ترخنامه پوستی داخله افغانستان

ملاحظات	قیمت	انواع حقوق پوستی
	پول افغانی	
در صورت سفارشی مراسلات متذکره فقرات ۱- الی ۷ اضافه واخذ شود .	۳۵	۹ محصول سفارشی :
در صورت جواب طلب بر علاوه محصولات متذکره فقرات ۱- الی ۷ و بر علاوه محصول سفارشی اخذ شود .	۳۵	۱۰ محصول جوابی :
فی مرسوله	۲۰	۱۱ محصول فوری :
فی مرسوله سفارشی	۲۰	۱۲ محصول ورقه تحقیقیه :
فی پارسل - در صورتیکه پارسل تجدید نفافه شود .	۲۰	۱۳ محصول بار بندی :
در صورتیکه پارسل و یا دسته های کوچک به منزل مرسل الیه توزیع شود .	۳۵	۱۴ محصول توزیع پارسلات :
در صورت اطلاع ذریعه محصول پوستی و ذریعه تیلیگراف محصول تیلیگراف و ذریعه تلفون محصول تیلوونی از مرسل اخذ شود .	۰	۱۵ محصول اطلاع عدم توزیع :
فی مراسله	۳۵/	۱۶ قیمت تاوان مراسلات سفارشی در صورت منقودی :
	۱۵	۱۷ قیمت خریطه های پوستی الف - خریطه خورد ب - « متوسط ج - « کلان
فی خریطه	۲۰	۱۸ کمی تیکت بیرنگ :
فی مراسله از شخص وظیفه دار مسئول اخذ می شود .	۲۵	
در صورتیکه مسک تیب توسط اشخاص رهیتی حمل و نقل داده شوند از مرسل آن ده افغانی واز حامل آن بیست افغانی مرسوله اخذ میشود .	۵۰	۱۹ صندوقه مقفل پستی :
	۵	

افغانستان

رخنامه محصولات پوستی صادره به ممالک خارجه:

انواع مراسلات پوستی	واحد وزن	محصولات	حدود انتهائی
	به گرام	پول افغانی	اندازه
۱- مسکاتیپ			طول، عرض و ضخامت جمله
وزن اول	۲۰ گرام	۲۰	نودسانتیمتر بدون آنکه
هر وزن اضافی		۷۰	بزرگترین اندازه از ۶۰ سانتیمتر تجاوز کنند بصورت لوله . طول و دو مرتبه قطر . یکصد سانتیمتر بدون آنکه بزرگترین اندازه از هشتاد سانتیمتر تجاوز کنند .
۲- کارت های پوستی ، یکطرفه جرابی		۷۰	اکثر: ۱۰×۱۰ و نیم سانتیمتر
		۵۰	اقل: ۷×۱۰ » »
۳- اوراق کار ، اقل محصول	۵۰ گرام	۲۰	عینا مطابق مسکاتیپ . مطبوعاتیکه بصورت سرباز
۴- مطبوعات: مطبوعاتیکه از مقامات رسمی بخارج فرستاده شوند.	۵۰ گرام	۲۰	بشکل کارتهای قات شده (برای مجالاتیکه) بصورت افرادی ارسال شوند
		۲۵	اندازه آنها مطابق حد اقل کارتهای پوستی میباشد.
۵- علامه برجسته کورها:	۱۰۰۰ گرام	۱۵	تا ۳ کیلو گرام هم پذیرفته میشود
۶- نمونه های مال التجاره:	۵۰ گرام	۲۵	۵ کیلو گرام
اقل محصول		۲	۵۰۰ گرام
۷- مراسلات کوچک	۵۰ گرام	۲	یک کیلو گرام
اقل محصول		۲	
۸- مراسلات فونویست: (۱)			طول، عرض و ضخامت
وزن اول	۲۰ گرام	۷۰	جمله ۶۰ سانتیمتر بدون آنکه
هر وزن اضافی		۵۰	اندازه بزرگترین از ۲۰ سانتیمتر تجاوز کنند .

(۱) مراسلات فونویست صرف و رود آن در افغانستان مجاز فرار داده شده .

نوت: در صورت سفارشی انواع مراسلات فوق مبلغ دو افغانی در هر گرام به محصولات متذکره اضافه و اخذ می شود .

د کابل کالنی

حقوق پستی	قیمت	ملاحظات
پوښ	اښای	
۹- محصول افه پیرنیک	۲۵	۰
۱۰- « گمرک پارسلات	۴۰	۲
۱۱- « پارسلات کوچک	۵۰	۲
۱۲- ورځه جوابی بین المللی	۲۵	۱
۱۳- محصول سفارشی		۲
		محصول مذکور در صورت - سفارشی مراسلات متذکره (۱ - الی ۸) اضافه میشود .
۱۴- استعلامیه برای فی مرسونه		
سفارشی :	۰	۲
۱۵- رسید جواب طلب :		۲
		در صورتیکه مرسل رسید مرسل الیه را عطا یه نماید اخذ می شود .
۱۶- محصول مراسلات فوری :		
فی مراسله :	۵۰	۲
۱۷- حق توزیع پارسلات به مرسل الیه	۵۰	۲
		در صورت توزیع با مرسل در خانه مرسل الیه اخذ میشود .
۱۸- محصول تجدید نفاذ	۵۰	۱
		در صورتیکه پارسلات بصورت خراب برسد و سر از نو بدفتر مرجع نفاذ آن تجدید شود .
۱۹- محصول گددام بهرای		
فی کیلو گرام فی روز بعد		
از انقضای مدت ۱۵ روز	۵۰	
۲۰- ورځه عدم توزیع برای پارسل	۵۰	۲
		در صورتیکه مرسل خواهش نموده باشد ورځه عدم توزیع از دفتر مرجع ترتیب و بدفتر مبدا فرستاده می شود .
۲۱- تاوان مفقودی یک مرسوله		
سفارشی :	۲۵۰	
۲۲- تاوان مفقودی یک خربطه		
پوستی	۵۰	

افغانستان

نرخ یارسلات صادره از افغانستان به ممالک خارجه ارز دو مینویون پاکستان .
شماره اسامی ممالک اوزان به کیلوگرام جمله محصولات به یول افغانی

شماره	اسامی ممالک	اوزان به کیلوگرام	جمله محصولات به یول افغانی
۱	هندوستان و پاکستان	۱	۳۰
		۳	۲۵
		۵	۲۵
۲	انگلستان راه مستقیم	۱	۵۰
		۳	۲۵
		۵	۵۰
۳	امریکا (اناروی)	۱	۵۰
		۳	۷۵
		۵	۵
۴	مصر	۱	۲۵
		۳	۲۵
		۵	۵۰
۵	عراق	۱	۷۵
		۳	—
		۵	۲۵
۶	ترکیه	۱	—
		۳	۲۵
		۵	۵۰
۷	ایران (طهران)	۱	—
		۳	۲۵
		۵	۵۰
۸	روسیه	۰	۰
۹	چین راه هانسکانگ	۱	۷۵
		۳	۷۵
		۵	۵۰
۱۰	فرانسه	۱	—
		۳	۲۵
		۵	۲۵
۱۱	ایتالیا	۱	۷۵
		۳	۷۵
		۵	۲۵

نوت : بر علاوه محصولات متذکره مبلغ دو افغانی بابت رسید فی یارسل نیز اخذ می شود .

نرخنامهٔ محصولات هوایی صادره به ممالک خارج (از راه دومینون یا کستان)

محصولات هوایی برای تمام انواع ارسالات

هوایی برای هر پنج گرام و کسر آن

پول افغانی ملاحظات

اسم ممالک

اروپا :

۱ ۹۰ تمام ممالک.

ایشیا :

۲ ۳۵ کودور

۰ ۶۰ ایران (جسک و بوشهر) به استثنای ایران مغربی

عراق (کویت - بصره - بغداد) - ایران مغربی - عربستان

۰ ۸۰ (بحرین)

۰ ۹۰ هند چین - هانگ کانگ - چین

۱ ۱۵ فلسطین

هند هالندی (به استثنای سوماترای شمالی و مرکزی)

۲ ۳۵ - اتاماله - استرت هلمنت - جاپان - فیلیپین - سراوک

۱ ۴۰ هند هالندی (سوماترای شمالی و مرکزی) - سیام

افریقا :

۱ ۱۵ مصر

۱ ۷۵ سودان

۲ ۵۰ افریقہ استوائی فرانسوی

۲ ۵۰ نیجریا - ساحل طلا - کنیا - اوگاندا - تانگانیکا - زنگبار

کنگوی بلجیجی - رودزیای شمالی - رودزیای جنوبی

۳ ۱۰ افریقہ شرفی یرتقالی - نیاسلند

۳ ۴۰ افریقہ جنوبی

امریکا :

از لندن تا به نیویارک ۱ ۹۰ ممالک متحدہ (اتازونی)

براه معمولی ۹ کلمبیا

» » » ۸ ۱۵ اکوا تور - ونزوئلا - گویان برطانوی - سورینام

د کابل کالنی

شماره	اسم ادارات پستی	درجه	مر بوطیت	ملاحظات
۱	فندهار	مدیریت	مرکز	مرکز
۲	پشت رود	سر کتابت	فندهار	
۳	ارزگان	»	»	
۴	قلاط	»	»	
۵	سپین بولدک	ماموریت سرحد	»	تبادلہ سرحدی
۶	موسی قلعه	کتابت	»	
۷	هرات	مدیریت	مرکز	مرکز
۸	بادغیسات	سر کتابت	هرات	
۹	غوریان	»	»	
۱۰	جلنگه	»	»	
۱۱	غورات	»	»	
۱۲	فروه تپه (نورغندی)	ماموریت سرحد	»	دفتر تبادلہ سرحدی
۱۳	اسلام قلعه	»	»	»
۱۴	مزار شریف	مدیریت	مرکز	
۱۵	شبرغان	سر کتابت	مزار شریف	
۱۶	ایبک	»	»	
۱۷	بلخ	»	»	
۱۸	پنه کیسر	ماموریت سرحد	»	دفتر تبادلہ سرحدی
۱۹	قطنن	مدیریت	مرکز	
۲۰	خان آباد	ماموریت	قطنن	
۲۱	قندوز	»	»	
۲۲	یل خمیری	»	»	
۲۳	تالقان	سر کتابت	»	
۲۴	فابریکه قند	کتابت	»	
۲۵	حضرت امام صاحب	»	»	
۲۶	مشرقی	مدیریت	مرکز	

افغانستان

۲۷	اسمار	سر کتابت	مشرقی
۲۸	شنوار	»	»
۲۹	لهمان	»	»
۳۰	نورخم	ماموریت - سرحد	دفتر نیباد له سرحدی
۳۱	چغه السرای	کتابت	»
۳۲	کینر خاص	»	»
۳۳	زبری	»	»
۳۴	جنوبی	ماموریت	مرکز (گردیز)
۳۵	خوست	سر کتابت	جنوبی
۳۶	ارگون	کتابت	»
۳۷	چمکن	»	»
۳۸	میمنه	ماموریت	مرکز
۳۹	اندخوی	سر کتابت	میمنه
۴۰	بدخشان	ماموریت	مرکز (فیض آباد)
۴۱	فراه	ماموریت	»
۴۲	شمالی	ماموریت	مرکز (چهار یکار)
۴۳	یروان	سر کتابت	شمالی
۴۴	حسین کوت	کتابت	»
۴۵	غزنی	ماموریت	مرکز
۴۶	زرغون شهر	کتابت	غزنی
۴۷	لهو گرد	سر کتابت	مرکز
۴۸	دایز نسکی	»	»
۴۹	بقمان	کتابت	
۵۰	بگرامی	»	
۵۱	ده سبز	»	

نوت: باستانهای مواضع مندرجه جدول که تشکیل بستی دارند اجرا آت امور بستی سائر حکومتات ثلاثه و علاقه داری ها ذریعه کاتبان خود حکومت و علاقه داری ها بعمل می آید.

ب : - اجرت و خابرات تلگرافی :

بسم الله الرحمن الرحيم

د تلگراف د اصولنامې ضمیمه
په افغانستان کښې

ضمیمه اصولنامه تلگراف
د افغانستان

(د تلگراف د محصول ترخنامه)

ترخنامه محصول تلگرافی

شماره	نوع تلگرام	ملاحظات	ملاحظات	ملاحظات	ملاحظات
۱	واضح	چهل یول	۱	واضح	د یو کلمې د یوه محصول
۲	ضروری	هشتاد یول	۲	ضروری	د یو کلمې د یوه محصول
۳	کود	بیست و چار یول	۳	کود	د یو کلمې د یوه محصول
۴	جوی	بیست یول	۴	هوائی	د یو کلمې د یوه محصول

بمد ازین محصول متخبرات تلگرافی متذکره
فوق بموجب جدول هذا اخذ می شود .
مورخه ۲۳ سنبله ۱۳۲۱ مطابق
۲ رمضان المبارک ۱۳۶۱

وروسته له دې به د پورتنیو تلگرافی خبرو محصول
د دې جدول په قرار اخیست کېږي -
نیټه : ۲۳ د سنبلې ۱۳۲۱ د ۱۳۶۱ کال دروژي
د دریم سره سم .

افغانستان

از خنامه محصول تملکات طرف مختلفه از قرار فی لفظ

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
اسم مملکت مرجع راه مستقیم جرمنی	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود	واضح کبود
راه هند وستان	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف	پ اف ف
راه مستقیم ایتالیا	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰	۸۵۰ ۱۴۱۰
آسور	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
افغانستان	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
افریقای جنوبی	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
افریقای جنوب	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
مغربی	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
افریقای فرانسیسی	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
استوائی منطقه	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۲ و ۱	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
افریقای فرانسیسی	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
منطقه سو	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
افریقای غربی	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
یونیکالی	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
افریقای شرقی	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
ایطالوی	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
افریقای شرقی	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
پرتگالی شهر لاونس	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
مارکس	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
البانیا	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷
۸۵۰ ۱۰۰۰	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
۵۰۰ ۱۰۰۰	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸
۵۰۰ ۱۰۰۰	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹
۵۰۰ ۱۰۰۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰

توضیح: محصور زیر کرامات حقوق مختلفه از برابر فی لفظ

ملاحظات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه مستقیم عربی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه مستقیم اطالی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه مستقیم اطلالی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه مستقیم روسی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه ایران جنوب	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه ایران بیسیم	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
واضع کد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
واضع کد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
واضع کد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
واضع کد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۲۷ ایزی (جزایر اطالوی)	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۲۸ اکسواتور	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۲۹ افس قریبی انتیکا و غیره	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۰ افریقای	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۱ استونی	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۲ اصلاح متعده امریکا	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
بیرا منطقه	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
اول نیویارک	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۳ منطقه دوم	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۴ منطقه سوم	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۵ منطقه چهارم	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۶ منطقه پنجم	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۷ ایرلیند	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۸ ایسلند	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۳۹ امریکا متعده الا ایماز	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۴۰ اریزونا	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰
۴۱ اریزونا	۷	۳۴	۱۲	۲۳	۶	۴۲	۱۰

درختانه: محصول جنگل مراتع حروف مختلفه از هزار مری اصط

ملاحظات	۱	۵	۲	۳	۲	۱	تیسر اسم مملکت مرجع راه مستقیم جزیری
راه ایران جنوبی	۱۱۸۵	۱۹۷۵	۱۹۶۵	۱۹۳۵	۱۰۹۵	۱۸۳۵	ایبامو
کود واضح	۱۱۸۵	۱۹۷۵	۱۹۶۵	۱۹۳۵	۱۰۹۵	۱۸۳۵	ایلیتورا
پ اف پ اف	۱۰۹۵	۱۸۳۵	۱۰۷۵	۱۷۸۵	۱۰۹۵	۱۸۳۵	ایته یاتا
پ اف پ اف	۹۷۵	۱۶۳۵	۹۵۵	۱۵۸۵	۹۷۵	۱۶۳۵	اوینون سینی
پ اف پ اف	۲۰۹۵	۱۸۳۵	۲۰۷۵	۱۷۸۵	۲۰۹۵	۱۸۳۵	اوهو
پ اف پ اف	۱۱۴۰	۱۹۶۵	۱۱۳۰	۱۸۶۵	۱۱۴۰	۱۹۶۵	اکلا هسا
پ اف پ اف	۱۱۸۵	۱۹۷۵	۱۱۶۵	۱۹۳۵	۱۱۸۵	۱۹۷۵	اریگون
پ اف پ اف	۱۱۸۵	۱۹۷۵	۱۱۶۵	۱۹۳۵	۱۱۸۵	۱۹۷۵	اوتتا
پ اف پ اف	۱۱۸۵	۱۹۷۵	۱۱۶۳	۱۹۳۵	۱۱۸۵	۱۹۷۵	الیرتا
پ اف پ اف	۱۶۳۵	۲۰۳۵	۱۶۱۵	۲۱۸۵	۱۶۳۵	۲۰۳۵	ارض گانا دای
پ اف پ اف	۱۵۷۵	۲۶۷۵	۱۵۵۵	۲۵۸۵	۱۵۷۵	۲۶۷۵	شمالی غرنی
پ اف پ اف	۱۵۷۵	۲۶۷۵	۱۵۵۵	۲۵۸۵	۱۵۷۵	۲۶۷۵	دوبگون
پ اف پ اف	۱۵۷۵	۲۶۷۵	۱۵۵۵	۲۵۸۵	۱۵۷۵	۲۶۷۵	ایلسکا

ترخنا همصورت تیلگرامات طرق مختلفه از قرار فی لفظ		۱	۲	۳	۴	۵	۶	نمبر اسم مملکت مرتجع
راه مستقیم جز منی	راه مستقیم بطالیا	راه هندوستان	راه ایران بیستم	راه ایران جنوبی	واضح کود	واضح کود	واضح کود	۹۲ برازیل
پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	۳۹ دفنا ردیکران
۱۳۷۵۲۲۹۰	۱۸۶۰	۱۱۲۰	۱۷۲۵	۱۲۷۰۲۱۱۰	۱۰۴۵	۱۵۷۵	۱۲۹۰۲۱۵۰	۹۲ باصیلی...و غیره
۶۷۰۱۱۱۰	۱۹۹۰	۱۱۹۵	۲۲۱۰	۱۰۵۵۲۵۸۵	۱۱۵۰	۱۶۳۵	۶۹۰۱۱۵۰	۹۵ براتی
۴۵	۱۰۸	۴۵	۱۰۸	۶۰۰۹۹۵	۶۹۰	۱۱۵۰	۶۹۰۱۱۵۰	۹۶ بلغاریا
۹۸ بانس لوانی				۱۶۱۵۲۶۸۵	۱۶۳۵	۲۷۲۵	۱۶۳۵	۹۷ باربادس-ژامانل
۹۹ یایوا				۱۰۱۵۱۶۸۵				و تور کس آسیلاند
۱۰۰ یورلاما (راه)								
بسیستم باربادس)								
۱۰۱ یراکوی								
۱۰۲ یم با								

دکابل کتابخانه

نرخنامه محصول تیلگرامات طرق مختلفه از تراز فی لفظ

ملاحظات	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
راه ایران جنوبی	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
راه ایران بیستم	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
کود واضح	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
راه روسیه	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
کود واضح	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
راه هندوستان	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
کود واضح	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
راه مستقیم چین منی	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
کود واضح	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
راه مستقیم اطالیا	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
کود واضح	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
راه مستقیم چین منی	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
کود واضح	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
نمبر اسم هکت مترج	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵	۱۸۱۰۳۰	۱۷۹۵۲۹۸۵

۱۲۸ تری داد
 ۱۲۹ تو زینس
 ۱۳۰ ترکیه
 ۱۳۱ تیو تولای
 ۱۳۲ جزائر اوقیانوس
 کیر کویام و مینوی
 ۱۳۳ چمیکا
 ۱۳۴ جاپان
 ۱۳۵ جاپان از راه
 روسیه و بیروت
 ۱۳۶ جرمنی
 ۱۳۷ جوهور
 ۵۱۸

ملاحظات	٦	٥	٤	٣	٢	١	فرخ نامه، محصول تېلگرامات طرق مختلفه از فرار في لفظ
راه ايران جنوبي	٦	٥	٤	٣	٢	١	راه مستقيم جرمني
واضح كورد	٦	٥	٤	٣	٢	١	واضح كورد
پ اف پ اف پ اف	٦	٥	٤	٣	٢	١	پ اف پ اف پ اف
نمبر ٢ (ازرا همد)	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٣٨ جارج جنوبي
برطانوي باهيا كسته	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٣٩ جبل الطارق
لينا بورن هوفو	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٤٠ چين طريق لندن
وسا كالا نير چلي	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٤١ مكاو طريق لندن
ويورتوايسن ويورتو	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٤٢ چلي
ناتا نيز ويورتو ويورتو	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٤٣ دفاتر ديكران
ويوتقاد اكاو اكاو اكاو	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٤٤ چورزين
نيز ويوتقاد ونيگيا نيز	٦	٥	٤	٣	٢	١	١٤٥ چكو-سلواكي
را بر و رويوايسن	٧	٥	٤	٣	٢	١	١٤٦ جزائر كاناري ٧٤٠ ١١٧٥
ويوتتيس نيز	١٣	٢٥	٢٢	٢٥	١٣	٦٠	١٤٧ جزائر دماغه اخضر
							وسن زانسان

د کابل کابینه

نرخنامه محصول تیلیگرامات طرق مختلفه از وزارت نفی لفظ

ملاحظات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
راه ایران بیستم	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود	واضح سکود
پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف
نمبر ۱ از راه هند	۱۱۳۰	۱۸۸۰	۹۳۰	۱۵۴۵	۶۱۰	۶۷۰	۱۰۳۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
برطانوی مراد	۱۲۳۰	۲۰۰	۱۰۲۰	۱۶۷۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
از همان کابینه	۱۳۴۰	۲۲۳۰	۹۳۰	۱۵۴۵	۶۱۰	۶۷۰	۱۰۳۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
است: از راه ایران	۱۲۸۰	۲۱۲۰	۹۳۰	۱۵۴۵	۶۱۰	۶۷۰	۱۰۳۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
مکنا: همان کابینه	۱۲۸۰	۲۱۲۰	۹۳۰	۱۵۴۵	۶۱۰	۶۷۰	۱۰۳۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
وما: کابینه	۱۴۳۰	۲۳۸۰	۹۳۰	۱۵۴۵	۶۱۰	۶۷۰	۱۰۳۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
وکوان: کابینه	۱۴۳۰	۲۳۸۰	۹۳۰	۱۵۴۵	۶۱۰	۶۷۰	۱۰۳۰	۶۹۵	۱۱۰۵	۸۲۰	۱۳۸۰	۷۷۰	۱۲۸۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰	۲۰۱۵۳۰
راهمد: راه س	۱۰۳۵	۱۷۲۰	۱۱۵	۱۶۸۵	۳۷۰	۶۱۰	۶۴۵	۱۰۷۵	۶۴۵	۱۰۷۵	۶۴۵	۱۰۷۵	۶۴۵	۱۰۷۵	۶۴۵	۱۰۷۵	۶۴۵	۱۰۷۵	۶۴۵	۱۰۷۵
نمبر ۳ از راه	۶۹۰	۱۱۵۰	۶۲۵	۱۰۳۵	۳۰۷	۶۱۰	۶۱۵	۱۰۲۵	۳۰۸	۸۵۰	۶۱۵	۱۰۲۵	۳۰۸	۸۵۰	۶۱۵	۱۰۲۵	۳۰۸	۸۵۰	۶۱۵	۱۰۲۵
مدراس	۹۶۰	۱۶	۹۵۵	۱۵۸۵	۱۶۶	۶۰۲۷	۶۰	۲۷۶	۱۶۶	۶۰۲۷	۶۰	۲۷۶	۱۶۶	۶۰۲۷	۶۰	۲۷۶	۱۶۶	۶۰۲۷	۶۰	۲۷۶

توضیحات محصول تبدیلات طرق مختلفه از قرار فی لفظ

ملاحظات	۶	۵	۴	۳	۲	۱
راه ایران جنوبی	۱۶۰	۲۶۷۰	۱۰۸۰	۲۶۳۰	۱۶۶۰	۲۳۱۰
راه مستقیم جرمینی	۱۶۰	۲۷۰۰	۱۶۳۰	۲۷۱۰	۱۶۰	۲۳۱۰
اسم مسکنات مرتجع	۱۷۲۰	۲۸۷۰	۱۷۰	۲۸۳۰	۱۳۶۰	۲۲۷۰
تغیر	۱۶۰	۲۵۲۰	۱۱۱۰	۲۱۸۰	۱۱۱۰	۱۸۴۰
۱۵۹ دوشنبه لاکو						
یورتو بلاتیا ساتیا						
کو کوس کیا بالروس						
سات و میشکوسن						
پدر و دما کور ایس						
۱۶۰ دقار دیکران						
۱۶۱ لاروماتا						
۱۶۲ زیلانده جدید						
۱۶۳ ریاتی (جزائر)						
۱۶۴ دیونین						
۱۶۵ رود شیای جنوبی						
۱۶۶ رود شیای شمالی						

د کارول کابینې

ترښتانه معمول ټیلیگرامات طرق مختلفه از وزارت فی لفظ

اسم	۱	۲	۳	۴	۵	۶	ملاحظات
مملکت مرجع راه مستقیم جرمنی	۱۰۸۵	۸۵	۷۵	۷۵	۳۵	۱۱۰۰	راه ایران چین
واضح کود	۱۰۸۵	۸۵	۷۵	۷۵	۳۵	۱۱۰۰	واضح کود
پ اف پ اف	۱۰۸۵	۸۵	۷۵	۷۵	۳۵	۱۱۰۰	پ اف پ اف
رودریسگو	۱۶۷						راه ایران چین
روتوما (جراتر)	۱۶۸						واضح کود
رومانیه	۱۶۹						پ اف پ اف
رواندا یورون دی	۱۷۰						پ اف پ اف
روسه شوروی	۱۷۱						واضح کود
راکونای شمالی	۱۷۲						پ اف پ اف
راکونای جنوبی	۱۷۳						پ اف پ اف
سلیان جزائر	۱۷۴						واضح کود
ساس کاجوان	۱۷۵						پ اف پ اف
سلمو دا جزائر	۱۷۶						پ اف پ اف
سلوادور	۱۷۷						واضح کود
سپلون	۱۷۸						پ اف پ اف
سیسوان	۱۷۹						واضح کود
سارادات	۱۸۰						پ اف پ اف

لړځنامه، محصول، لمرګرامات، طرق مختلفه از فرار فی لفظ

ملاحظات	۶	۵	۴	۳	۲	۱
راه ایران جنوبی	واضح کړود	راه ایران بیسیم	راه روسیه	راه هندوستان	راه مستقیم ايطاليا	راه مستقیم جرمني
واضح کړود	پ اف پ اف	واضح کړود	واضح کړود	واضح کړود	واضح کړود	واضح کړود
پ اف پ اف	۱۴۶۰۲۴۴۰	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف
۱۷۸۰۲۹۶۰	۱۳۲۰۲۱۹۰	۱۳۹۰۲۳۱۰	۴۶۰۷۶۰	۴۷۰۷۸۰	۶۰۰۱۰۸۰	۱۸۱
مدراس	مدراس	مدراس	مدراس	مدراس	مدراس	مدراس
نمبر ۱ - از طریق	نمبر ۲ - راه بیسیم	نمبر ۱ - سیام	نمبر ۲ - ساحل فرانسه شمالی	سودان فرانسوی	سیرالیون قوی	تاون کلبون
ایران طریق	مولین از راه	مدین	سنگاپور	مالاکان بنسائنگ	لاوان	
۱۴۴۰۲۴	۱۲۹۰۲۴۸۰	۱۴۴۰۲۴	۱۲۹۰۲۴۸۰	۱۴۴۰۲۴	۱۲۹۰۲۴۸۰	۹۳۰۱۵۰۰
۵۲۳						

ترجمہ محصولات تیل کرامات صرق مختلف از فراد فی لفظ.....

ملاحظات	۱	۲	۳	۴	۵
راہ مستقیم جرمنی	۱	۲	۳	۴	۵
واضح کود	واضح کود	واضح کود	واضح کود	واضح کود	واضح کود
پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف
۱۹۸ سن کروکس					
وسن ٹومس					
۱۹۹ سنٹ ہاربا					
۲۰۰ سنٹ اوسلی					
۲۰۱ سنٹ مارتن					
۲۰۲ سنٹ پیٹریوس و					
(جزائر)					
۲۰۳ نیبر ۱-ساندویچ					
ہاوائی کوئی لینائی					
۲۰۴ ومانوئی ملو کائی					
۲۰۵ عربستان سعودی باجدہ					
۲۰۶ عراق نیبر ۲					
۲۰۷ دقائر دیگر					
۲۰۸ عین					
۲۰۹ فاک لینڈ (جزائر)					
۲۱۰ فولور پداو کی وست					
۲۱۰ فنڈنگ (جزائر)					

نمبر ۱ (جزائر)

۱۷ ۲۵ ۲۸ ۷۵ ۱۷ ۱۵ ۲۸ ۵۵
 ۱۳ ۶۰ ۲۲ ۵۰ ۱۳ ۳۵ ۲۲ ۲۰
 ۴ ۵۰ ۷ ۵۰
 ۱۶ ۷۵ ۵۷ ۹۰ ۱۶ ۵۰ ۲۷ ۴۵
 ۱۱ ۴۵ ۱۸ ۹۰ ۱۴ ۲۰ ۲۳ ۶۰
 ۱۱ ۸۵ ۱۹ ۷۵ ۱۱ ۶۵ ۱۹ ۳۵

دکابل کانی

نرخنامه محصول تولیدکرامات طرق مجزئه از فرار فنی اعطاء

ملاحظات	۱	۵	۴	۳	۲	۱	اسم معدن	کرامت
راه ایران جنوبی	۱۴۲۰۳۴	۱۴۹۵۳۴۸۵	۱۶۳۰۳۷۱۵	۱۶۸۰۳۸	۱۶۴۰۳۷۶۵	۱۳۱۵۲۱۸۵۰	کرامت	۲۳۱
راه واضح کود							کرامت	۲۳۲
راه واضح کود							کرامت	۲۳۳
راه واضح کود							کرامت	۲۳۴
راه واضح کود							کرامت	۲۳۵
راه واضح کود							کرامت	۲۳۶
راه واضح کود							کرامت	۲۳۷
راه واضح کود							کرامت	۲۳۸
راه واضح کود							کرامت	۲۳۹
راه واضح کود							کرامت	۲۴۰
راه واضح کود							کرامت	۲۴۱
راه واضح کود							کرامت	۲۴۲
راه واضح کود							کرامت	۲۴۳
راه واضح کود							کرامت	۲۴۴
راه واضح کود							کرامت	۲۴۵
راه واضح کود							کرامت	۲۴۶
راه واضح کود							کرامت	۲۴۷
راه واضح کود							کرامت	۲۴۸
راه واضح کود							کرامت	۲۴۹
راه واضح کود							کرامت	۲۵۰
راه واضح کود							کرامت	۲۵۱
راه واضح کود							کرامت	۲۵۲
راه واضح کود							کرامت	۲۵۳
راه واضح کود							کرامت	۲۵۴
راه واضح کود							کرامت	۲۵۵
راه واضح کود							کرامت	۲۵۶
راه واضح کود							کرامت	۲۵۷
راه واضح کود							کرامت	۲۵۸
راه واضح کود							کرامت	۲۵۹
راه واضح کود							کرامت	۲۶۰
راه واضح کود							کرامت	۲۶۱
راه واضح کود							کرامت	۲۶۲
راه واضح کود							کرامت	۲۶۳
راه واضح کود							کرامت	۲۶۴
راه واضح کود							کرامت	۲۶۵
راه واضح کود							کرامت	۲۶۶
راه واضح کود							کرامت	۲۶۷
راه واضح کود							کرامت	۲۶۸
راه واضح کود							کرامت	۲۶۹
راه واضح کود							کرامت	۲۷۰
راه واضح کود							کرامت	۲۷۱
راه واضح کود							کرامت	۲۷۲
راه واضح کود							کرامت	۲۷۳
راه واضح کود							کرامت	۲۷۴
راه واضح کود							کرامت	۲۷۵
راه واضح کود							کرامت	۲۷۶
راه واضح کود							کرامت	۲۷۷
راه واضح کود							کرامت	۲۷۸
راه واضح کود							کرامت	۲۷۹
راه واضح کود							کرامت	۲۸۰
راه واضح کود							کرامت	۲۸۱
راه واضح کود							کرامت	۲۸۲
راه واضح کود							کرامت	۲۸۳
راه واضح کود							کرامت	۲۸۴
راه واضح کود							کرامت	۲۸۵
راه واضح کود							کرامت	۲۸۶
راه واضح کود							کرامت	۲۸۷
راه واضح کود							کرامت	۲۸۸
راه واضح کود							کرامت	۲۸۹
راه واضح کود							کرامت	۲۹۰
راه واضح کود							کرامت	۲۹۱
راه واضح کود							کرامت	۲۹۲
راه واضح کود							کرامت	۲۹۳
راه واضح کود							کرامت	۲۹۴
راه واضح کود							کرامت	۲۹۵
راه واضح کود							کرامت	۲۹۶
راه واضح کود							کرامت	۲۹۷
راه واضح کود							کرامت	۲۹۸
راه واضح کود							کرامت	۲۹۹
راه واضح کود							کرامت	۳۰۰

افغانستان

ملاحظات	۶	۵	۴	۳	۲	۱	نرخنامه محصول تیلیگرامات طرق مختلفه از قرار فی لفظ
راه ایران جنوبی	۱۷۲۰۲۸۷۰	۱۷۰۲۸۲۰	۱۷۰۲۸۲۰	۱۷۰۲۸۲۰	۱۷۰۲۸۲۰	۱۷۰۲۸۲۰	۲۰۶ لاروسازا
واضح کد	۱۲۴۰۲۰۶۰	۱۲۱۰۲۰۲۰	۱۲۱۰۲۰۲۰	۱۲۱۰۲۰۲۰	۱۲۱۰۲۰۲۰	۱۲۱۰۲۰۲۰	۲۰۷
پ اف پ اف	۶۹۰۱۱۰۰	۵۲۰۸۷۰	۵۲۰۸۷۰	۵۲۰۸۷۰	۵۲۰۸۷۰	۵۲۰۸۷۰	۲۰۸ لووڈ مارکس
							افریقہ
							۲۵۹ لیتونیا
							۲۶۰ لینان
							۲۶۱ لونی زبان
							دقار دیگران
							۲۶۲ لیریا-مافروویا
							دقار دیگران
							۲۶۳ لیبیا
							۲۶۴ لیجستین
							۲۶۵ لیتونیا

د کابل کابلی

نرخه نامعلوم نیکمات طرف مختلفه از فرار فی الخط

ملاحظات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
راه مستقیم جرمنی	راه مستقیم ایتالیا	راه هندوستان	راه روسیه	راه ایران پیستم	راه ایران جنوبی					
تبر اسم هاکت مرجع	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف					
۲۶۶	۵۹۵	۹۹۰	۵۲۰	۸۶۰	۶۹۰	۱۱۰۰	۶۱۰	۱۰۱۰	۱۰۱۰	۱۱۰۰
لیکزمبورگ										
۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷
مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی	مباروزا-میگزنی
و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره	و غیره
۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۸
ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس	ماساچوستس
۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹
ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند	ماری لیند
۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰
مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا	مالوا
۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۷۱
مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر	مدفاسکروچواتر
کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس	کو دوس
۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲	۲۷۲
مین	مین	مین	مین	مین	مین	مین	مین	مین	مین	مین
۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۳
مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید	مادرید
۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴	۲۷۴
مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن	مشینگن
۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵
ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا	ملاپا
۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶	۲۷۶
مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت	مینی زواتو لوت
۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۷
میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی	میبا و لیس جنوبی
۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸
سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول	سینت پول سینت پول
۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹
استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی	استیگار دونی دونی
۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰
۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰	۱۰۹۵۱۸۳۰
۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰	۱۰۷۵۱۷۸۰

فروخ نامه-موصول تیلیگرامات طرق مختلفه از فرار می لفظ

ملاحظات	۶	۵	۴	۳	۲	۱
راه ایران جنوبی	۱۱۴۰۱۹	۱۱۲۰۱۸۶۰	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
واضح ککود	۹۷۵۱۶۲۵	۹۵۵۱۵۸۵	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
پ اف پ اف	۱۰۲۰۱۷	۱۰۱۶۶۰	۷۶۰۱۲۶۰	۸۴۰۱۴	۹۵۵۱۵۹۰	۹۵۵۱۵۹۰
راه ایران بیسیم	۱۱۴۰۱۹	۱۱۲۰۱۸۶۰	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
واضح ککود	۹۷۵۱۶۲۵	۹۵۵۱۵۸۵	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
پ اف پ اف	۱۰۲۰۱۷	۱۰۱۶۶۰	۷۶۰۱۲۶۰	۸۴۰۱۴	۹۵۵۱۵۹۰	۹۵۵۱۵۹۰
راه مستقیم ایتالیا	۱۰۹۵۱۸۲۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۸۳۵۱۳۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۱۰۳۰۱۷۱۵	۱۰۳۰۱۷۱۵
واضح ککود	۹۷۵۱۶۲۵	۹۵۵۱۵۸۵	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
پ اف پ اف	۱۰۲۰۱۷	۱۰۱۶۶۰	۷۶۰۱۲۶۰	۸۴۰۱۴	۹۵۵۱۵۹۰	۹۵۵۱۵۹۰
راه مستقیم جرمنی	۱۱۴۰۱۹	۱۱۲۰۱۸۶۰	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
واضح ککود	۹۷۵۱۶۲۵	۹۵۵۱۵۸۵	۷۱۵۱۱۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۹۱۰۱۵۱۵	۹۱۰۱۵۱۵
پ اف پ اف	۱۰۲۰۱۷	۱۰۱۶۶۰	۷۶۰۱۲۶۰	۸۴۰۱۴	۹۵۵۱۵۹۰	۹۵۵۱۵۹۰
مصر منطقه دوم	۱۰۹۵۱۸۲۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۸۳۵۱۳۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۱۰۳۰۱۷۱۵	۱۰۳۰۱۷۱۵
مصر منطقه سوم	۱۰۹۵۱۸۲۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۸۳۵۱۳۸۵	۷۹۵۱۳۲۵	۱۰۳۰۱۷۱۵	۱۰۳۰۱۷۱۵
مناطق شمال مشرقی	۱۴۸۰۲۴۶۰	۱۴۸۰۲۴۶۰	۱۴۸۰۲۴۶۰	۱۴۸۰۲۴۶۰	۱۴۸۰۲۴۶۰	۱۴۸۰۲۴۶۰
ویو کون	۸۸۵۱۴۷۰	۹۴۰۱۵۶۰	۹۴۰۱۵۶۰	۹۴۰۱۵۶۰	۹۴۰۱۵۶۰	۹۴۰۱۵۶۰
مادرا	۶۹۰۱۱۵۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰
مالنا	۱۳۷۵۲۲۹۰	۱۳۸۰۲۲۹۵	۱۳۸۰۲۲۹۵	۱۳۸۰۲۲۹۵	۱۳۸۰۲۲۹۵	۱۳۸۰۲۲۹۵
مکه و طائف	۶۹۰۱۱۵۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰
مان جوری	۶۹۰۱۱۵۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰
ماریان	۶۹۰۱۱۵۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰
سرا نش تا نور	۶۹۰۱۱۵۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰	۷۵۱۱۷۰

د کار کالونه

نرخونه محصول ټولګرامات طرق مختلفه ارزواړه می لفظ

	1	5	2	3	2	1
اسم ملکیت مرجع	راه ایران بیستم	راه روسیه	راه هندوستان	راه مستقیم ایتالیا	راه مستقیم جرمنی	راه مستقیم ترکی
نمبر	واضح گود	واضح گود	واضح گود	واضح گود	واضح گود	واضح گود
پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف
مراکش سیبازوی	۲۰۱۲	۷۳۰۱۲۱۰	۶۷۵۱۱۲۵	۶۴۰۱۰۶۰	۶۷۵۱۱۲۵	۶۷۵۱۱۲۵
نمبر امراس						
فرازوی	۷ ۱۵ ۱۲ ۶۰	۸ ۲۰ ۱۳ ۶۵	۷ ۵ ۱۱ ۷۵	۷ ۳۰ ۱۲ ۱۵	۷ ۲۰ ۱۱ ۱۵	۷ ۲۰ ۱۱ ۱۵
ماری کال سنت	۱۹ ۳۵ ۳۲ ۲۵	۱۶ ۵۱ ۳۶ ۸۵				
ولست						
مارشل						
مانا توپا	۱۱ ۴۰ ۱۹	۱۱ ۳۰ ۱۸ ۶۰				
مکسیکو	۱۳ ۵ ۲۱ ۷۵	۱۲ ۸۵ ۲ ۳۵	۱۰ ۹۰ ۱۸ ۱۰	۱۱ ۵۰ ۱۹ ۱۰	۱۲ ۷۰ ۲۱ ۱۵	
مکزیک جدید	۱۱ ۴۰ ۱۹	۱۱ ۳۰ ۱۸ ۶۰				
مدری (جزائر)						
مناکو						
میت سرت						
میت سرتی و سوری						
وسنت اونی						
	۱۰ ۹۵ ۸۹ ۲۵	۱۰ ۷۵ ۱۷ ۸۵				

د کابل کانسټیبل

نورخانه معمول ټیلاک امراترطق مختلفه از ترار نفی لفظ

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
راه مستقیم چرمنی	راه هندوستان	راه روسیه	راه ایران بیستم	راه ایران جنوبی	ملاحظات	
واضح کود	واضح کود	واضح کود	واضح کود	واضح کود		
پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف	پ اف پ اف پ اف پ اف پ اف		
۳۰۴ نارویچ	۳۰۵ ناجیان حاجیان	۳۰۶ وشوراین حاجیان	۳۰۷ (نیا زالیند)	۳۰۸ ټیکویالا کوسی	۳۰۹ ویرمنیت	۳۱۰ واتیکان (شور)
						۳۱۱ ویسکوینس
						۳۱۲ ویترویلو کلیه
						دقار آن
						۳۱۳ ویرزی شرفی
						۳۱۴ ویرزنی شرفی
۱۳۴۰۳۰۶۰	۱۲۱۵۲۰۲۰	۱۳۸۰۲۱۳۰	۱۶۸۰۳۸	۱۱۴۰۱۹۰	۹۷۵۱۲۲۵	۶۹۱۱۵۰۶
۱۳۰۲۱۷۵	۱۳۸۰۲۱۳۰	۱۶۸۰۳۸	۱۱۴۰۱۹۰	۹۷۵۱۲۲۵	۶۹۱۱۵۰۶	۱۰۹۰۱۸۲۵
۱۶۳۵۳۷۳۵	۱۶۱۵۳۶۸۵	۱۵۴۰۲۵۶۰	۱۴۸۰۲۶۶۰	۱۳۳۰۱۰۸۵	۱۲۵۰۹۴۰	۱۱۵۰۶۵۹
۱۰۹۵۱۸۳۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۱۰۷۵۱۷۸۵	۱۰۷۵۱۷۸۵

نورخنامه معمول تیلگرامات طرق مختلفه از فرار فی لفظ

ملاحظات	۶	۵	۴	۳	۲	۱	اسم مملکت مرجع	نمبر
راه ایران جنوبی	۱۱۸۵	۱۹۷۵	۱۱۶۰	۱۹۲۴	۶۴۵	۱۰۷۵	راه مستقیم جرمنی	۳۱۵
واضح ککود	۶۹۰	۱۱۴۰	۶۶۵	۱۰۸۴	۵۱۰	۸۵	واضح ککود	۳۱۶
پ اف پ اف	۶۹۰	۱۱۴۰	۶۶۵	۱۰۸۴	۵۱۰	۸۵	پ اف پ اف	۳۱۷
راه ایران بیسیم	۶۹۰	۱۱۴۰	۶۶۵	۱۰۸۴	۵۱۰	۸۵	راه مستقیم اطالیان	۳۱۸
واضح ککود	۶۹۰	۱۱۴۰	۶۶۵	۱۰۸۴	۵۱۰	۸۵	واضح ککود	۳۱۹
پ اف پ اف	۶۹۰	۱۱۴۰	۶۶۵	۱۰۸۴	۵۱۰	۸۵	پ اف پ اف	دراس
راه ایران جنوبی	۱۶۱۰	۲۶۸۵	۱۵۹۰	۲۶۴۵	۱۳۹۰	۲۴۲۰	راه مستقیم جرمنی	۳۲۰
واضح ککود	۱۶۱۰	۲۶۸۵	۱۵۹۰	۲۶۴۵	۱۳۹۰	۲۴۲۰	واضح ککود	۳۲۱
پ اف پ اف	۱۶۱۰	۲۶۸۵	۱۵۹۰	۲۶۴۵	۱۳۹۰	۲۴۲۰	پ اف پ اف	۳۲۲
راه ایران بیسیم	۱۱۹۰	۱۹۸۰	۱۳۱۰	۲۱۸۰	۸۱۰	۱۳۵۰	راه مستقیم جرمنی	۳۲۳
واضح ککود	۱۱۹۰	۱۹۸۰	۱۳۱۰	۲۱۸۰	۸۱۰	۱۳۵۰	واضح ککود	۳۲۴
پ اف پ اف	۱۱۹۰	۱۹۸۰	۱۳۱۰	۲۱۸۰	۸۱۰	۱۳۵۰	پ اف پ اف	دفا تر دیسگر
راه ایران جنوبی	۱۶۰۰	۲۶۷۵	۱۵۸۵	۲۶۳۵	۱۳۸۵	۲۴۱۵	راه مستقیم جرمنی	۳۲۵
واضح ککود	۱۶۰۰	۲۶۷۵	۱۵۸۵	۲۶۳۵	۱۳۸۵	۲۴۱۵	واضح ککود	۳۲۶
پ اف پ اف	۱۶۰۰	۲۶۷۵	۱۵۸۵	۲۶۳۵	۱۳۸۵	۲۴۱۵	پ اف پ اف	دفا تر دیسگر
راه ایران بیسیم	۱۱۹۰	۱۹۸۰	۱۳۱۰	۲۱۸۰	۸۱۰	۱۳۵۰	راه مستقیم جرمنی	۳۲۷
واضح ککود	۱۱۹۰	۱۹۸۰	۱۳۱۰	۲۱۸۰	۸۱۰	۱۳۵۰	واضح ککود	۳۲۸
پ اف پ اف	۱۱۹۰	۱۹۸۰	۱۳۱۰	۲۱۸۰	۸۱۰	۱۳۵۰	پ اف پ اف	دفا تر دیسگر
راه ایران جنوبی	۱۶۰۰	۲۶۷۵	۱۵۸۵	۲۶۳۵	۱۳۸۵	۲۴۱۵	راه مستقیم جرمنی	۳۲۹
واضح ککود	۱۶۰۰	۲۶۷۵	۱۵۸۵	۲۶۳۵	۱۳۸۵	۲۴۱۵	واضح ککود	۳۳۰
پ اف پ اف	۱۶۰۰	۲۶۷۵	۱۵۸۵	۲۶۳۵	۱۳۸۵	۲۴۱۵	پ اف پ اف	دفا تر دیسگر

د کابل کانچه

نرخنامه معمول نیکر امرات طرق مختلفه ارز ارز فی لفظ

ملاحظات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
اسم مملکت مورث راه مستقیم جرمنی	۱	۲	۳	۴	۵	۶
واضح کورد	واضح کورد	واضح کورد	واضح کورد	واضح کورد	واضح کورد	واضح کورد
پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف	پ اف پ اف
۳۳۵ هند چینی	۱۰ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۳ ۸۵۶ ۳۱	۶ ۹۹۵	۱۰ ۳۵۱۷ ۲۵
فرانسوی	۱۰ ۸۴۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۳ ۸۵۶ ۳۱	۶ ۹۹۵	۱۰ ۳۵۱۷ ۲۵
۳۳۶ یوگوسلاویا	۱۰ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۳ ۸۵۶ ۳۱	۶ ۹۹۵	۱۰ ۳۵۱۷ ۲۵
۳۳۷ پترووا	۱۵ ۲۵ ۴۰	۱۶ ۱۵ ۳۶ ۸۵	۱۶ ۱۵ ۳۶ ۸۵	۱۵ ۴۰ ۲۵ ۶۰	۱۱ ۲۰ ۱۸ ۶۰	۱۰ ۲۵ ۱۸ ۲۵
۳۳۸ یورو گوی	۱۵ ۲۵ ۴۰	۱۶ ۱۵ ۳۶ ۸۵	۱۶ ۱۵ ۳۶ ۸۵	۱۵ ۴۰ ۲۵ ۶۰	۱۱ ۲۰ ۱۸ ۶۰	۱۰ ۲۵ ۱۸ ۲۵
۳۳۹ یمن	۳۳۹	۳۳۹	۳۳۹	۳۳۹	۳۳۹	۳۳۹
۳۳۰ یوگاندیا	۳۳۰	۳۳۰	۳۳۰	۳۳۰	۳۳۰	۳۳۰
۳۳۱ یو کون وارش	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱
۳۳۲ یونان (مملکت)	۱۰ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۶ ۵۵۱۰ ۸۵	۴ ۲۰ ۶ ۹۵	۶ ۳۵ ۱۰ ۵۵	۱۶ ۳۵ ۲۷ ۸۵
۳۳۳ یونان (جزائر)	۵ ۶۰ ۹۳۰	۶ ۷۰ ۱۱ ۱۰	۶ ۷۰ ۱۱ ۱۰	۶ ۷۰ ۱۱ ۱۰	۶ ۷۰ ۱۱ ۱۰	۷ ۰۵ ۱۱ ۷۵
۳۳۴ یوسوموریا	۳۳۴	۳۳۴	۳۳۴	۳۳۴	۳۳۴	۳۳۴
۳۳۵ غیره	۳۳۵	۳۳۵	۳۳۵	۳۳۵	۳۳۵	۳۳۵
۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰	۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰	۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰	۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰	۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰	۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰	۱۲ ۲۵ ۳۰ ۴۰

ج : — اجرت مخابرات تېلېفوني : —

محصولات تېلېفوني دو نوع می باشد: —

الف — محصول تېلېفونهای ناحیه فی پایه در فی ماه سی افغانی

ب — محصول مخابرات تېلېفوني في پنج دقیقه ۳ — افغانی معاً پنجاه پول قیمت تکت درهم منطقه ولایاتی — مگر خارج منطقه بلدی به معابرة يك ولایت با ولایت دیگر حسب جدول ذیل ست ، که تخمین محصول آن از قرار فی پنجاه میل یک افغانی تعیین گردیده : —

نرخ نامه مخابرات تېلېفوني محصولی از هر نقطه يك ولایت بهر نقطه ولایت دیگر و از هر نقطه داخل همان ولایت برای فی مخابرات پنج دقیقه :

از جنوبی	به فرام	به فطغن	به قندهار	به کابل	به مزار شریف	به مشرفی	به میمنه	به هرات
۲۱ ۲۵	۳ ۵۰	۱۰ ۰	۲ ۵۰	۲ ۵۰	۱۲ ۵۰	۰ ۰	۱۷ ۵۰	۲۱ ۲۵
۰ ۰	۳ ۵۰	۲۰ ۰	۶ ۲۵	۱۵ ۰	۱۷ ۵۰	۱۷ ۵۰	۱۲ ۵۰	۰ ۰
۱۶ ۲۵	۰ ۰	۳ ۵۰	۱۶ ۲۵	۸ ۷۵	۳ ۷۵	۱۱ ۲۵	۸ ۷۵	۱۶ ۲۵
۱۱ ۲۵	۰ ۰	۱۶ ۲۵	۳ ۵۰	۸ ۷۵	۱۸ ۷۵	۶ ۲۵	۱۱ ۲۵	۱۱ ۲۵
۱۸ ۷۵	۰ ۰	۸ ۷۵	۸ ۷۵	۳ ۵۰	۱۰ ۰	۱۳ ۷۵	۱۸ ۷۵	۱۲ ۵۰
۱۲ ۵۰	۰ ۰	۳ ۷۵	۱۸ ۷۵	۳ ۵۰	۳ ۵۰	۶ ۲۵	۱۳ ۷۵	۱۲ ۵۰
۲۱ ۲۵	۰ ۰	۱۱ ۲۵	۱۱ ۲۵	۳ ۷۵	۱۳ ۷۵	۱۸ ۷۵	۱۸ ۷۵	۲۱ ۲۵
۷ ۵۰	۰ ۰	۸ ۷۵	۱۷ ۵۰	۱۵ ۰	۱۷ ۵۰	۱۸ ۷۵	۱۸ ۷۵	۷ ۵۰
۳ ۵۰	۰ ۰	۱۶ ۲۵	۱۱ ۲۵	۱۸ ۷۵	۱۲ ۵۰	۲۱ ۲۵	۲۱ ۲۵	۳ ۵۰

نوت — الف : برای پیدا کردن نرخ بین دو ولایت مختلفه — هر خط همدی و هر خط افقی مربوطه را میتوان باهم تقاطع داد و در خانه مذکور

محصول را یافت مثلاً از کابل به قندهار و مکه و ساقطاطع خط عمودی واقعی آن ۸/۷۰ افغانی را نشان میدهد .

ب : نرخ بین ولایات . هر يك از ولایات از قرار فی مخابرات سه افغانی و پنجاه پول است .

ج : دو تیلو نفاذه شبکه یکی در آخرین خط سرحدی يك ولایت و دیگری در اولین حصه سرحدی ولایت دیگر واقع باشد محصول مخابرات

آن ها در فی مخابرات سه افغانی و پنجاه پول است .

د کابل کالنی

د - انتقال پول : انتقال پول ذریعہ فورم مخصوص حوالہ جات پوستی در داخل مملکت تادریجہ حکومتہای کلان طبق مقررات جداگانه صورت میگيرد . مقدار نہائی ۵۰۰۰ افغانیست . اما برای انتقال پول در خارج توسط حوالہ جات پوستی هنوز عملی نشده و مسافر محترم این کار را ذریعہ بانک ملی و یا دافغانستان بانک صورت داده می تواند .

۸ : روز نامه ها و مجلات کابل و ولایات :

الف کابل :

- ۱ : اصلاح - روزنامہ نیم رسمی ہرروزہ (ہاستنہای ایام تعطیل) زبان فارسی و پشتو از طرف صبح نشر میشود . قیمت اشتراک آن سالانہ در کابل ۲۵ افغانی ولایات داخلہ ۳۰ افغانی خارج مملکت ۸۰ نیم دالر .
- ۲ : انیس - روزنامہ ملی ہرروزہ (ہاستنہای ایام تعطیل) زبان فارسی و پشتو از طرف عصر نشر می شود . قیمت اشتراک سالانہ در کابل ۳۵ افغانی ولایات داخلہ ۴۰ افغانی خارج مملکت ۸۰ نیم دالر .
- ۳ : آریانا - مجلہ تاریخی ماہوار کہ ب زبان فارسی نشر میشود . ارکان انجمن تاریخ . قیمت اشتراک سالانہ در داخل مملکت ۴۰ افغانی خارج مملکت ۸ دالر .
- ۴ : کابل - مجلہ ادبی یازدد روزہ (پشتو) کہ از طرف انجمن پشتو تولدہ تجریر و شائع میگردد . قیمت اشتراک سالانہ مرکز ۳۶ افغانی داخل مملکت ۴۰ افغانی خارج مملکت ۴ دالر .
- ۵ : اقتصاد - مجلہ اقتصادی (۱۵) روزہ است کہ از طرف دائرہ انطباعات وزارت اقتصاد ملی نشر و شائع میگردد . در داخل مملکت ۵۱ افغانی خارج مملکت ۸ دالر .
- ۶ : مجلہ اردو - مجلہ ماہانہ است کہ از طرف ریاست اد کان حربہ قوای افغانی نشر و شائع میگردد . در داخل ۱۸ افغانی ، در خارج ۴ دالر .
- ۷ : روغتیا - مجلہ ماہانہ سچی کہ از طرف دائرہ نشریات وزارت صحبہ نشر می شود . در داخل ۱۲ افغانی در خارج ۲ دالر .
- ۸ : پشتون بزغ - ماہانہ ادبی ، متضمن پروگرام یکماہہ رادیوی کابل توسط دائرہ نشریات رادیو چاپ میشود . در داخل ۳۰ افغانی در خارج ۴ دالر .

- ۹ : افغانستان - مجله سه ماهه بزبان فرانسوی وانگلیسی از شعبه سوم مدیریت عمومی نشریات شائع میگردد .
 در داخل ۳۰ افغانی در خارج ۴ دالر .
- ۱۰ : مجله فاکولته حقوق - مجله سه ماهه حقوقی وعلوم اجتماعیت که از طرف نشریات ریاست پوهنزون نشر وشائع میگردد .
 یک شماره آن ۲ افغانی قیمت دارد .
- ۱۱ : سالنامه کابل - مجله سالانه ایست که از طرف پشتو تولنه در هر سال طبع ومتضمن مختصر گزارشات مملکت میباشد .
- ۱۲ : مجله آریانا دائرة المعارف فارسی - مجله سه ماهه ایست که از طرف مدیریت دائرة المعارف ریاست مطبوعات نشر میشود .
 در داخل مملکت ۴۰ افغانی در خارج ۸ دالر .
- ۱۳ : مجله آریانا دائرة المعارف پشتو - مجله سه ماهه ایست که از طرف شعبه پشتوی دائرة المعارف ریاست مطبوعات نشر میشود .
 در داخل ۴۰ افغانی در خارج ۸ دالر .
- ۱۴ : برک سبز - مجله (۱۵) روزه ایست مخصوص ریاست مرستون (دارالمساکین) .
 در کابل ۴۵ افغانی داخله ۵۰ افغانی .
- ۱۵ : هیواد - جریده هفته وار یست بزبان پشتو .
 قیمت اشتراک سالانه در کابل ۱۲ افغانی در ولایات داخله ۱۴ افغانی در خارج مملکت ۱ دالر .
- ۱۶ : پیام تندرستی - مجله ایست ماهوار که از طرف اداره تبلیغات وزارت صحتیه مجاناً انتشار مییابد .
- ۱۷ : ژوندون - مجله ایست (۱۵) روزه که از طرف مدیریت عمومی نشریات ریاست مطبوعات نشر وشائع میگردد .
 قیمت اشتراک سالانه در کابل ۴۶ افغانی ولایات داخله ۵۰ افغانی خارج ۴ دالر
- ب - اطراف :
- ۱ : طلوع افغان - در قندهار جریده هر روزه بزبان پشتو . قیمت اشتراک در داخل ۲۲ افغانی در خارج ۶ دالر .
- ۲ : اتفاق اسلام - در هرات « » « » « » و فارسی . در داخل ۵۰ افغانی در خارج ۶ دالر .
- ۳ : مجله ادبی - در هرات مجله ماهوار بزبان پشتو و فارسی . « » « » ۸ دالر .

د کابل کالنی

- ۴ - بیدار - هفته دو بار بزبان فارسی و پشتو در مزار شریف نشر میگردد. در داخل ۱۱۴ افغانی
 در خارج ۵ دالر .
- ۵ : اتحاد - » » » » در بغلان نشر میگردد . در داخل ۷ افغانی
 در خارج ۳ دالر .
- ۶ : اتحاد مشرقی - هفته وار در جلال آباد بزبان پشتو نشر میگردد . در داخل ۷ افغانی
 در خارج ۳ دالر .
- ۷ : ورانگه - » » » » در گردیز » » » » در داخل ۱۰ افغانی
 در خارج ۳ دالر .
- ۸ : ستوری » » » » در میمنه » » » » در فارسی » » » » در داخل ۱۸ افغانی
 در خارج ۳ دالر .
- ۹ : سیستان - » » » » در فراه » » » » در داخل
 در خارج ۳ دالر .
- ۱۰ : بدخشان - » » » » در فیض آباد » » » » در داخل ۱۸ افغانی
 در خارج ۳ دالر .

۹ : بلديه کابل :

کابل ونواحی آن بلديه دارد که اجرای امور بادی تماماً بدوش آنست. دائره نفوذ بلديه از شرق تا سیاه سنگک . کوتل يك لنگه، پوستین دوزها، فابریکه سیمنت سازی و قوای مرکز . از غرب تا پل سوخته ، از شمال شهر آراوده کیک ، بی بی مهرو، خواجه رواش، شفاخانه عسکری و بیکه توت و از جنوب شهدای صالحین الی قلعه حشمت خان میرسد .

بلديه کابل دارای يك رئیس و دو نفر معاون میباشد . بکرمک و کلای منتخبه شهر امور بلدی را اداره میکنند . شهر کابل (بدون اطراف آن) به ۱۵ ناحیه تقسیم شده است که مطابق احصائیه سال ۱۳۲۵ تعداد خانه های هر ناحیه بقرار ذیلست :

	دارای	
۱۱۸۵ در بند خانه .		۱ : ناحیه اول
» » ۳۲۷	»	۲ : » دوم
» » ۳۴۲	»	۳ : » سوم
» » ۸۶۳	»	۴ : » چهارم

در بند خانه .	۷۶۴	دارای	۵ ناحیه پنجم
» »	۵۵۳	»	۶ : ششم
» »	۱۹۸	»	۷ : هفتم
» »	۴۰	»	۸ : هشتم
» »	۶۷۶	»	۹ : نهم
» »	۹۶۴	»	۱۰ : دهم
» »	۶۹۸	»	۱۱ : یازدهم
» »	۴۹۹۰	»	۱۲ : دوازدهم
» »	۳۲۷	»	۱۳ : سیزدهم
» »	۵۸۸	»	۱۴ : چهاردهم
» »	۶۳۲	»	۱۵ : پانزدهم

احصائیه فوق که مربوط به عمارات رعیتی شهر کابل میباشد عمارات دولتی ، ملی و رسمی داخل آن نیست و علاوه ، -

سرای تجارنی	۱۱۲
دکان	۵۴۶۲
حمام عمومی	۲۷
یخدان و بر فدان	۱۵
مساجد جامع و صغیر	۲۰۰

نیز در داخل احصائیه بلدی می آید. علاوه احصائیه های ذیل را هم که قابل استفاده مسافرین محترم میباشد یکایک ذیلا شرح میدهم :-

الف :- احصائیه حکومتیهای محلی در سال ۱۳۲۵ :-

۷	۱ : نایب الحکومه گیها
۳	۲ : حکومتیهای اهلی
۲۲	۳ : کلان
۲۰	۴ : درجه اول
۳۳	۵ : درجه دوم
۳۸	۶ : درجه سوم
۴۱	۷ : درجه چهارم
۱۴۲	۸ : علاوه داریها

جمعاً ۳۰۶

د کابل کانټی

ب - احصائیة مکاتب متعلمین و معلمین افغانستان در سال ۱۳۲۵ (۱۹۴۶ م) - ۱

نوع مکاتب	تعداد متعلم	تعداد معلم
۱ ۲۹۴ مکتب ابتدائی	۷۸۱۰۳ نفر	۲۱۲۶ نفر
۲ ۱۰ تئانوی	۸۶۳۹ »	۲۹۸ »
۳ ۵ مترسطه	۱۸۰۳ »	۴۹ »
۴ ۲۱ مسلکی	۲۵۳۹ »	۱۳۵ »
۵ ۴ فاکولته	۲۶۰ »	۴۳ »
۶ ۴۴۶ کورس پښتو	۱۳۳۸۰ »	۲۰۹ »
جمعاً ۷۸۰	۱۰۴۷۲۴	۲۸۶۰ نفر

معلمین و متعلمین پوهنتون مکاتب و کورسهای عسکری داخل این حساب نیست و هم مکتبهای قدیمه که در مساجد قری و قصبات و شهرهای افغانستان باصول ماضی از طرف خود اهل لی دایرست داخل این حساب گرفته نشده است .

ج - احصائیة مانیات اراضی مزروعی و مواشی افغانستان از سال ۱۳۲۵ - ۱

نوع	۱۳۲۵	۱۳۲۴
۱ زمین مزروعی آبی فی جریب درجه اول در سال	۱۶	۱۲۰ افغانی
۲ » » » دوم » » »	۹	۱۵ »
۳ » » » سوم » » »	۵	۸ »
۴ شتر فی راس	۴	۳
۵ اسب فی راس	۳	۲
۶ گاو فی راس	۲	۱
۷ خرفی راس	۱	۰.۵۰
۸ گوسفند یا بز	۰.۵۰	

د - احصائیة فیصله دعاوی حقوقی و جزائی مملکت در سال ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵ - ۱

ولایات	حقوقی ۱۳۲۴ جزائی	حقوقی ۱۳۲۵ جزائی
۱ کابل	۲۱۸۷ ۱۴۵۲	۸۸۵ ۱۰
۲ هرات	۷۹۷ ۶۲۱	— —
۳ مزار شریف	۷۵۰ ۹۹۴	۶۳۰ ۴۵۲
۴ قطغن و بدخشان	۴۴۸ ۴۰۰	۳۲۵ ۲۴۴
۵ قندهار	۴۰۱ ۴۰۹	۱۳۷ ۱۴۱

ولایات	حقوقی ۱۳۲۴	جزائی	حقوقی ۱۳۲۵	جزائی
۶ فراه	۹۵	۱۰۸	۸	۱۴
۷ میمنه	۱۹۳۷	۱۲۵۲	۲۴۳	۲۴۹
۸ جنوبی	۲۹۶	۲۴۳	۱۳۲	۵۰
۹ مشرقی	۶۵۵	۶۳۴	۱۱۵	۴۱۲
جمعا	۶۶۸۳	۶۱۱۳	۲۴۷۵	۱۸۷۲

۵. شفاخانهای مملکت :-

۱	ولایت کابل	۲۸
۲	» فندمار	۵
۳	» مزار شریف	۶
۴	» هرات	۷
۵	» فطه سین	۸
۶	» مشرقی	۵
۷	» جنوبی	۲
۸	حکومتی اعلیٰ فراه	۲
۹	» » میمنه	۳
۱۰	» » بدخشان	۱

۶۷ نوت - شفاخانهای عسکری افغانستان

داخل این حساب نیست .

و-تداوی مریضان :

بیمارانیکه در سال ۱۳۲۵ در شفاخانه های مرکزی از قبیل شفاخانه های بدی ، عسکری محبس عمومی ، سناتوریم نسوان ، شفاخانه مستورات ، شفاخانه های علی آباد ، شفاخانه معارف ومائنه خانه مرکزی تحت تداوی گرفته شده اند بدینقرار است :

- ۱ - بیمارانیکه مبتلا به امراض عمومی بوده واز شفاخانه روزانه دوا برده اند :
- ۲ - بیماران امراض ساری که از شفاخانه روزانه دوا برده اند :
- ۳ - بستری در شفاخانه ها :
- ۴ - که در شفاخانه فوت گردیده اند :

۲۰۴۱۶۰ نفر

» ۴۶۰۴۹

» ۸۵۴۰

» ۵۷۲

د کابل کانل

نفر	۴۴۵۲	۵ - بیمارانیکه صحبتیاب گردیده اند :
»	۱۳۵۸	۶ - جراحی شده اند :
»	۳۴۸۵۱	۷ - پانسمان شده اند :
»	۱۳۶۴۳	۸ - خال زده گان چپچک :
»	۳۲۵۰۱	۹ - واکسیناسیون شده گان :
»	۲۱۴۰۲	۱۰ - بیماران دندان :
»	۱۳۶۵	۱۱ - معائنه و تداوی برقی :

نفر ۲۷۱۸۹۳

نوت - بیمارانیکه اصلاً به شفاخانه مراجعه نکرده درخانه های خود تداوی نموده اند داخل این احصائیه نیست .

ز - تعداد نشرالصوت و رادیو از سال ۱۳۲۵ :

۱ - دستکاه	۱	دستکاه براد کاست در مرکز :
»	۱۳	۲ - نشرالصوت در اطراف مملکت :
»	۲۲۶۰	۳ - رادیو های شخصی که داخل احصائیه رسمی اند :

نوت - تعداد لود سپیکر های داخل شهر و ولایات داخل این احصائیه نیست :

ح - مقدار تولیدی محصولات عمده معدنی افغانستان در سال ۱۳۲۵ :

۱ - مقدار تولیدی سالانه نمک معدن تالقان که بفروش رسیده است :	۱۱۳۲۸۶۴	سیر
۲ - نمکسار اندخوی	۱۲۰۹۶۷۲	»
۳ - نمک غوریان هرات	۸۴۶۲۹۴	»
۴ - تاشقرغان	۷۱۳۲۸۱	»
۵ - قندهار	۱۲۰۰۰۰	»
۶ - غوربند	۴۴۰۰	»

سیر ۳۴۲۶۵۱۱

۷ - مقدار تولیدی سالانه ذغال سنگ معدن ایشیسته که به مرکز

سیر ۸۸۴۴

نقل داده شده :

۸ - مقدار تولیدی سالانه ذغال سنگ معدن کر کر که در محروقات

سیر ۸۸۴۴

فابریکه قند بفلان و شعبات تعمیراتی ولایت قطن به مصرف رسیده است

سیر ۱۷۶۸۸

د کابل کالنی

تلفون خانه کارته ۴.	۴
» » نوی کابل	۵
» » وزارت مالیه	۶
» » وزارت حربیه	۷
» » فواندانی مکتب طباره	۸
» » طیاره	۹
» » فرقه ریشخود	۱۰
» » قوای مرکز	۱۱
» » علی آباد	۱۲
» » شرکت برق	۱۳
» » مرکز بانک ملی	۱۴
» » سیاه سنک	۱۵
» » وزارت خارجه	۱۶
» » چهل ستون	۱۷
» » بتخاک	۱۸
» » پغمان	۱۹
» » چهار راهی قمبر	۲۰
» » چوکی ارغنده	۲۱

نوت - در کتاب را هنمای تلفون که از طرف وزارت مخابرات هم، ساله طبع و نشر میگردد
 نمبر - و وجود با نمبره های تلفون جداگانه تشریح میگردد. و علاوه وقتا فوقتا تزئینات و
 تمذیلات لازمه را بوسیله جراید داخلی هم به ملاحظه مشترکین میرسانند.

دوم - ولایات -

۱۹ مواضع	۱ مزار شریف -
» ۳۱	۲ هرات -
» ۳۰	۳ فندهار -
» ۲۹	۴ فطنن -
» ۳۲	۵ جنوبی -
» ۳۸	۶ مشرقی -
» ۱۴	۷ ممتنه -

افغانستان

۸	فراه -	۸	مواضع
۹	حکومت کلان شمالی -	۱۹	»
۱۰	بدخشان -	۰۹	»
۱۱	حکومت کلان لو گر -	۱۲	»
۱۲	» د دایزننگی	۱۳	»
۱۳	» د پروان	۱۴	»
۱۴	» د غزنی -	۴۱	»

ل - تعداد تلگراف خانه های بیسیم و سیمدار -

ولایات	بیسیم	سیمدار
۱ کابل	۳ پایه	۲ پایه
۲ هرات	۱ پایه	۳ پایه
۳ فراه	۰	۱
۴ مزار شریف	۱ پایه	۱
۵ مشرفی	۰	۲
۶ جنوبی	۱ پایه	۲
۷ قندهار	۰	۳
۸ فطمن	۰	۵
۹ بدخشان	۰	۱
۱۰ میمنه	۱ پایه	۲

۲ - ما حاصل بارچه باب و صابون فابریکه های داخلی در سال ۱۳۲۵ =

۱ بارچه باب :	۱۰۷۲۴۶۹۳ متر
۲ صابون :	۷۸۰۲۱ کیلوچه

نوت - محصولات نساجی و صابون کار خانه های دستی و محلی که بطور آزاد تولید و استهلاک میگردد داخل این حساب نیست .

ن - تمدا د شرکت ها و خصوصیات تجارتی آنها د -	شماره اسم مؤسسه	تاریخ تاسیس سرمایه به افغانی	نماینده گی در خارج و داخل	نوع تجارت خصوصیت
۱ بانك افغانستان	۱۲۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۰۹	مزار، هرات، قندهار، اندخوی	ناشر بانكوت
۲ بانك ملی افغان	۱۲۴۷۲۰۰۰۰	۱۳۰۹	افچه، جلال آباد، هند، امریکا، مسکو، پاریس، لندن، برن و انقره	و خزانه دار دولت
۳ شرکت فنډو بطرول	۲۸۲۴۳۰۰۰	۱۳۱۷	قندهار، هرات، انخوی، میمنه، مزار، خان آباد، لندن، برلین، کراچی، پشاور، چمن، نیویارک	بانکداری سهامی
۴ شرکت مونور	۹۲۲۶۰۰۰	۱۳۲۰	تمام نقاط داخله چمن، کراچی و پشاور	تورید فنډو شکر و بطرول و فابریکداری
۵ شرکت سرویس و پرزه فروشی	۲۰۰۰۰۰۰	۱۳۲۰	ذریعه بانك ملی در تمام نقاط مملکت	تورید مونور
۶ شرکت اتحادیه کابل	۲۸۳۴۳۰۰۰	۱۳۲۵	و افغان بلد ننگ در پشاور در تمام نقاط مملکت و افغان	پرزه جات صادرات و واردات
۷ شرکت اتحادیه شمالی	۴۹۶۸۶۰۵۸	۱۳۱۵	ترید ننگ کپینی در پشاور قندهار، مزار، پشاور، میمنه	عمومی، صادرات یتبه و واردات و صادرات
۸ شرکت زابل	۲۱۴۵۶۹۴	۱۳۲۱	مزار چاریک کار افغان بلد ننگ پشاور	عمومی، صادرات و واردات عمومی
۹ شرکت قره قل	۷۱۲۶۷۰۰۰	۱۳۱۹	مزار انخوی شبرغان آفچه میمنه قندوز توسط بانك ملی	صادرات قره قل
۱۰ شرکت نوکل	۸۸۲۸۰۳	۱۳۲۱	در هند و نیویارک، مزار شریف	صادرات قره قل و صادرات و واردات عمومی

شماره	اسم موسسه	تاریخ تاسیس	سرمایه به افغانی	نمایندگی در داخل و خارج	نوع تجارت	خصوصیت
۱۱	شرکت خیرخواه	۱۳۱۹	۷۳۰۰۰۰	کابل	قره قلو و غیره	سهامی
۱۲	شرکت برادران	»	۴۴۱۰۰۰	»	»	»
۱۳	د. عزیز	»	۲۴۸۵۲۵۰	مزار آفچه	»	»
۱۴	د. تسلیم	»	۱۲۰۰۰۰۰	کابل	»	»
۱۵	د. نقشبندی	»	۱۶۳۵۵۸۵	قندهار خان آباد پشاور کراچی	د. وروده	»
۱۶	د. سمید	۱۳۲۴	۵۰۰۰۰۰	مزار درخا ج ذریعه بانک ملی	»	»
۱۷	د. زلاند	۱۳۲۲	۳۰۰۰۰۰۰	مزار قندهار پشاور	صادرات و واردات عمومی	»
۱۸	د. فوربند	»	۵۵۰۰۰۰	»	»	»
۱۹	د. روشن	»	۵۰۰۰۰۰۰	مزار پشاور	»	»
۲۰	د. یسرلی	»	۱۵۰۰۰۰۰	»	»	»
۲۱	د. پروان	»	۳۰۰۰۰۰۰	پشاور و چمن	»	»
۲۲	د. بهار	»	۹۵۲۴۲۴	مزار و پشاور	»	»
۲۳	د. هیرمند	»	۶۰۰۰۰۰۰	»	»	»
۲۴	د. ستوری	»	۲۰۰۰۰۰۰	تمام نقاط داخل و پشاور	»	»
۲۵	د. منی	»	۲۰۰۰۰۰۰	کابل	»	»
۲۶	د. سهیل	»	۱۰۰۰۰۰۰	»	»	»
۲۷	د. لمر	»	۳۰۰۰۰۰۰	»	»	»
۲۸	د. صباح	۱۳۲۳	۷۰۰۰۰۰۰	»	»	»
۲۹	د. یغتیا	»	۱۱۱۳۰۰۰	»	»	»
۳۰	د. شعاع	»	۱۰۰۰۰۰۰	کابل و پشاور	»	»
۳۱	د. علاءالدین	»	۱۶۱۰۰۰۰	مزار	»	»
۳۲	د. امید	»	۵۱۳۵۰۰	»	»	»
۳۳	د. عمران	۱۳۱۶	۱۹۶۷۶۹۸	مواد تعمیراتی	»	»
۳۴	ابراهیم لیمتد	۱۳۲۴	۲۵۵۰۰۰۰	صادرات و واردات عمومی لیمتد	»	»
۳۵	د. سرور	»	۱۰۰۰۰۰۰	»	»	»
۳۶	د. نور	»	»	»	»	»
۳۷	د. کاپیسا	»	»	»	»	»
۳۸	شرکت عبدالقیوم	»	»	»	»	»
	سراج الدین	»	۳۰۲۰۰۰۰	کونکلیف	»	»
۳۹	د. مرغاب	»	۱۰۰۰۰۰۰	سهامی	»	»

د کابل کالنی

شماره اسم موسسه	تاریخ تاسیس	سرمایه به افغانی	نماینده گي در داخل و خارج	نوع تجارت	حضوریت
۴۰	اسحق و شرکاه	۱۳۰۵	۱۰۰۰۰۰۰	صادرات و واردات عمومی	کولسکتیف
۴۱	شرکت حمل و نقل	»		حمل و نقل	سهامی
۴۲	د حجاری و نجاری	۱۳۱۹		موبل سازی	
۴۳	د بوت دوزی	۱۳۱۹		تولید بوت	
۴۴	د گوگرد سازی				
۴۵	د صابون سازی	۱۳۱۹			
۴۶	د مسلخ	۱۳۲۱			
۴۷	د عمومی برق	۱۳۱۹			
۴۸	د سهامی اقتصاد				
۴۹	د برق تودولو	۱۳۲۳			
۵۰	د متوکل	۱۳۱۸	۵۱۴۵۰۰۰	انځوی	
۵۱	د اخوت	»	۷۳۰۰۰۰	»	
۵۲	د رشتیا	۱۳۲۶	۰۸۷۰۰۰۰	بلخ مزار شریف	
۵۳	د صداقت	۱۳۱۸	۸۴۶۶۸۸/۵۰	انځوی	
۵۴	د سعادت	»	۷۰۰۷۸۹	»	
۵۵	د وطن	۱۳۱۹	۳۰۰۰۰۰۰	فندهر	
۵۶	د رجا	»	۲۶۷۵۰۰	مزار شریف	
۵۷	د اتحادیه	»	۲۳۰۹۵۰۰۰	انځوی	
۵۸	د یووالی	»	۵۵۱۲۵۰	فندوز	
۵۹	د سلامت	»	۲۹۱۷۲۱	انځوی	
۶۰	د زرغون	۱۳۲۰	۱۹۰۸۸۰۸	فندهار	
۶۱	د بگرام	۱۳۲۲	۲۰۰۰۰۰	کابل	
۶۲	د اقبال	»	۲۰۰۰۰۰۰۰	»	
۶۳	د ننگرهار	»	۱۳۸۸۰۰۰	»	
۶۴	د زریست	»	۱۰۰۰۰۰۰	»	
۶۵	د باختار	»	۴۰۰۰۰۰۰	مزار شریف	
۶۶	د زرغون	۱۳۲۳	۲۹۲۹۰۰۰	»	
۶۷	د نوبهار	۱۳۲۲	۲۵۰۰۰۰۰	»	

انواع منسوجات
سامان برقی

شماره	اسم مؤسسه	تاریخ تاسیس	سرمایه به افغانی	نماینده کمی نوع تجارت خصوصیت
۶۸	شرکت سهامی	۱۳۲۳	۳۰۰۰۰۰۰	درداخل وخارج بدخشان
۶۹	د اعتبار	د	۱۰۰۰۰۰۰۰	مزار شریف
۷۰	د منور	د	۱۰۰۰۰۰۰۰	قندوز
۷۱	د هاشمی	۱۳۲۴	۷۰۶.۳۳	مزار شریف
۷۲	د اطمینان	د	۶۳۴۸۴۸	اچچه
۷۳	د شفق	د	۸۰۰۰۰۰۰	اندرخوی
۷۴	د فزل ایاق	د	۲۲۹۰۰۰	د
۷۵	د اعتبار	د	۳۰۰۰۰۰۰	د
۷۶	د متفقین	د	۱۶۰۷۲۰	د
۷۷	د نوید	د	۱۰۰۰۰۰۰۰	د
۷۸	د شته والی	د	۱۱۸۰۰۰۰۰	قندوز
۷۹	د سمنگان	د	۵۰۰۰۰۰۰	ایبک
۸۰	د رضا	د	۱۲۰۰۰۰۰	اندرخوی
۸۱	د اتفاق	د	۱۰۰۰۰۰۰۰	د
۸۲	د الفت	د	۲۱۰۰۰۰۰۰	قندوز
۷۳	د نور	د	۴۲۰۰۰۰۰	اندرخوی
۸۴	د رفعت	د	۱۰۰۰۰۰۰۰	د
۸۵	د خلم شرکت	د	۱۰۳۷۰۰۰	مزار شریف
۸۶	د ضیا	د	۱۲۰۰۰۰۰۰	اندرخوی
۸۷	د همت	۱۳۲۶	۲۰۰۴۰۰۰	هرات
۸۸	د اقبال	د	۲۴۹۸۶۵۰	د
۸۹	د طالم	د	۱۴۸۴۳۷۰۷۰	د
۹۰	د دیانت	د	۱۳۲۱۴۷۷۴۳۰	د
۹۱	د اتفاق ایماق	د	۲۰۰۰۰۰۰۰	کابل
۹۲	د اتحادیه میمنت	د	۵۱۲۵۸۰۳	میمنه
۹۳	د اتفاق	د	۵۸۰۲۷۹۶۶۶۲	د
۹۴	د اتحادیه مزار	د	۵۰۰۰۰۰۰۰	مزار شریف

شماره	نوع تجارت خصوصیت	نمائنده گی	سرمایه به افغانی	تاریخ انیس	شماره مؤسسه
۹۵	در داخل و خارج	مزار شریف	۹۰۰۴۰۰۰	۱۳۲۶	شرکت رشتیامزار
۹۶		کابل	۱۳۱۰۰۰۰	۱۳۲۵	« روان »
۹۷		»	۱۰۰۰۰۰۰	»	« هدایت »
۹۸		فند و ز	»	»	« ناسر »
۹۹		غزنی	۲۵۰۰۰۰۰	»	« سنائی »
۱۰۰		»	۵۰۰۰۰	»	« شرن »
۱۰۱		خان اباد	۱۰۹۶۰۰۰	۱۳۲۴	« امیری »
۱۰۲		کابل	۱۸۰۰۰۰	۱۳۲۵	« جوان لیوند »
۱۰۳		مزار شریف	۱۳۰۰۰۰۰	۱۳۲۵	« پشتونوالی »
۱۰۴		هرات	۱۵۰۰۰۰۰۰	۱۳۲۶	« اتحادیه هرات »
۱۰۵		»	۱۰۵۰۰۰۰	»	« اخیان »
۱۰۶		پنجه می		۱۳۱۵	« موسسه نساجی »
۱۰۷		قندهار		۱۳۱۸	« پشتون »
۱۰۸		»		۱۳۲۰	« بشمینه بافی »
۱۰۹		هرات		۱۳۲۱	« پیله کشی »
۱۱۰		قندهار		۱۳۱۹	« وطن »
۱۱۱		کابل		»	« بشمینه بافی »

امیدست نا اندازه ممکنه احصائیه های فوق برای مزید معلومات مسافر عزیز و مطابح محترم ماکمکی آوده بتوانند.

۱۰ - لایحه حق الزحمه عاائنه و تداوی منسوبین طب :

افرادیکه فن و مسلك شریف طبابت را در زندگی نصب العین خویش قرار داده و خواسته اند از بهلوی این فن مهم بجامه خدمتی بنمایند باید بهیست که ایشان در بین آوده بتمام ارجمندی رایج حائز بوده و این دسته افراد از نقطه نظر علم اجتماع خدمتگزار حقیقی بشر محسوب می شود و ازینجهه لازم نمی افتد در باره حق الزحمه و یاسائرمسائل دیگر به ایشان تلقیناً تی شود ولی از آنجائیکه مریددار همیشه آرزو مندست بوسائل ممکنه ترضیه خاطر دکتور معالجم خود را نموده تشویقات قلبی در نزدش باقی نمائند وزارت صعبه محض رعایت آوده همان حق الزحمه و تعرفه تدوین شده سنوات گذشته منسوبین طب را بما ابلاغ مینماید :

- ۱- حق الزحمه پروفیسران و متخصصین :
- الف : پروفیسران و متخصصین اگر بسترل مریض خواسته می شوند از طرف روزی حق الزحمه شان برای دفعه اول (۲۰) افغانی و بار دوم (۱۵) افغانی در داخل شهر و منطقه ولدیه میباشد . در دفعه سوم اگر مریض بخانه پروفیسر مراجعه کند (۱۰) افغانی تعیین گردیده است . در خارج شهر علاوه از حق الزحمه معینه مصارف رفت و آمد جداگانه از طرف مریضدار پرداخته خواهند شد . در اوقات شب حق الزحمه پروفیسران و متخصصین عموماً (۲۰) افغانی تعیین شد ولی این حق الزحمه بعد از ساعت ۹ شب قایل مزاحمت و علاوتاً مصارف رفت و آمد اگرچه داخل منطقه بلدیہ محسوب شود متعلق بمریضدار میباشد .
- ب- حق الزحمه پروفیسران و متخصصینیکه از خود معالنه خانه شخصی دارند نسبت مرابعات مراجعین برای یک معالنه (۱۰) افغانی تعیین شده است .
- تبصره : اخذ اجورین (۱۰) افغانی معینه عاید به معالنه های مختلفه و اعطای نسخه به مریض است . موضوع اجورینهای خفیه و یا مسئله تولدی و جراحی های متفرقه که خارج شفاخانه اجرا پذیر شناخته شد میتواند از بنه موضوع مستثنی بوده و با مرافقت بین مریضدار (یا شخص مریض) و دکتور معالج تعیین و اجرا نموده خواهد شد .
- ۲- حق الزحمه دکتوران :
- حق الزحمه دکتوران از طرف روز دفعه اول (۱۰) افغانی و بارهای تکراری مراجعات شان فی دفعه (۷) افغانی در داخل شهر کابل و منطقه بلدیہ تعیین شده و اگر خارج شهر باشد مصارف رفت و آمد جداگانه از طرف مریضدار پرداخته خواهد شد بعد از ساعت (۹) شب حق الزحمه (۱۰) افغانی بوده و راه رفت و آمد برزمه مریضدار است .
- ۳- حق الزحمه متخصصین و دکتوران دندان :
- معالنه ویزیت هر یک عیوضی در منازل مریضان مطابق ماده الف وب و باقی تداوی و ساختن دندان در معالنه خانه های شخصی شان حسب تعرفه های جداگانه معینه صورت میگیرد .
- ۴- حق الزحمه دکتورس و دکتوران نسائی :
- حق الزحمه دکتوران نسائی برای معالنه و معالجه طبق ماده الف وب متذکره فوقست در موضوع تولدی که بصورت طبیعی باشد در روز (۱۰۰) افغانی و در شب (۱۵۰) افغانی و در حالت غیر طبیعی و مسئله عملیات (۲۰۰) افغانی معین شده است .
- ۵- حق الزحمه معالنان دکتور :
- حق الزحمه معالنان دکتور فارغ التحصیلان مکتب طبی از طرف شب و روز دفعه اول (۷) افغانی و بارهای تکراری مراجعات شان فی دفعه (۴) افغانی در داخل شهر کابل و

د کابل کالنی

منطقه بلديه تمين شده واگر از خارج شهر باشد مصارف کراهه رفت و آمد از طرف مريضدار پرداخته خواهد شد .

نوت : در صورتیکه کدام يرو فيسر ، متخصص ، دکتور يا معاون دکتور در خانه مريضداري رفته و چنان اتفاق افتد که دران منزل يک يادو نفر مريض ديگري از اقارب مريضدار موجود باشد و شخص مريضدار آرزو داشته باشد که سائر مريضان خود را هم طرف معائنه ذوات فوق فرار دهند در حالیکه معائنه مريض مذکور در چوکات تخصصيش داخل باشد دکتور مذکور البته به معائنه آن پرداخته و حق الزحمه خود را نسبت به معائنه اين مريض نصف تعرفه های معينه اخذ خواهد کرد .

۶- حق الزحمه قابله های فارغ التحصيل کورس قابله گي :-

برای في هر تولدی از ۲۵ الی ۳۵ افغانی و در شب از ۳۵ الی ۵۰ افغانی بوده . کراهه رفت و آمد البته عائد بمريضدار و برای هر معائنه ۳ افغانی تعيين شده است .

۱۱- دواخانه های شهر کابل :-

تعداد دواخانه در شهر کابل زياد و ماننها برای مسافر محترم خود دواخانه مرکزی واقع بازار شاهی تلفون نمبر ۴۴ سوچبورډ نمبر ۱ و دواخانه فارو فی لب دريا تلفون نمبر ۳۱۷ سوچبورډ نمبر ۱ و دواخانه جاهد واقع جاده تيمور شاهی تلفون نمبر ۲۱۰ (يک زننگ گفته شود) سوچبورډ نمبر ۰۱ را که قريب هتل کابل ميباشند معرفی مينمايم تا بزودی بتوانند رفع احتیاجات خود را بنمايند .

۱۲- اسمای سفارات و وزارت مختار يهای دول متحابه در کابل :-

تلفون نمبر	سوچبورډ	محل سکونت	سفارات کبر او وزارت مختار يها
۴۱	شهر نو	شهر آرا	۱- سفارت کبرای بریطانيا
۱۱	د	شهر نو	۲- د د امریکا
۴۵	مرکزی	(لب دريا)	۳- د د اتحاد جماهيز شوروی - قلمه باقر خان
۴۴	وزارت خارجه	جاده صدارت عظمی	۴- د د فرانسه
۴۷	شهر نو	شهر نو	۵- د د ترکیه
۸	د	د	۶- د د ایران
۱۰	شهر نو	شهر نو	۷ سفارت کبرای دو مینون هندوستان
۴۴	د	د	۸ د د پاکستان
۳۱	د	شهر جدید	۹ وزارت مختاری مصر

تلفون نمبر	سوچپورد	محل سکونت	کیرا و وزارت مختاری ها
۵۰	شهر نو	جاده صدارت عظمی	وزارت مختاری عراق
۶۹	نوی کابل	نوی کابل	« عربیه سمودیه
۴۲	مرکز	اندراپی	« ایطالیا
۲۵	»	»	« چین
۶۲	نوی کابل	نوی کابل	« شرق اردن
		شهر نو	« اندونیزیا

۱۳- اسمای فضلی برجسته افغانستان باقید خدمات فرهنگی ایشان :-

- ۱- شافلی عبدالهادی خان دای
ماموریت های عرفانی ؛ سر مجررو نیکارنده روزنامه امان افغان - عضو کنفرانس منصوره
عضو افتخاری پشتونولنه (اکادمی افغان)
آثار مطبوع و غیر مطبوع ؛ مقالات متفرق در جراید و مجلات داخلی و خارجی- آثار منظوم
و منثور غیر مطبوع بزبان های پشتو و فارسی . یک تمدن : رسایلی که طبع شده است .
- ۲- شافلی صلاح الدین خان
ماموریت های عرفانی ؛ مدیر جریده فریاد - عضو ریاست تعلیم و تربیه وزارت معارف
مدیر مطبوعات دارالتحریر شاهی - مدیر مطبوعات وزارت خارجه - رئیس مستقل مطبوعات
آثار مطبوع و غیر مطبوع ؛ افکار شاعر (مطبوع) اخلاق (مطبوع) اصول ادبیات (مطبوع)
- ۳- نجیب الله خان تور وایانا
ماموریت های عرفانی ؛ استاد تاریخ در فاکولته ادبیات- کفیل وزارت معارف - نماینده
افغانی در یونسکو
آثار مطبوع و غیر مطبوع ؛ آریانا (مطبوع) - آریانا استرابو (مطبوع) .
- ۴- شافلی سید قاسم خان رشتیا
ماموریت های عرفانی . از مدت شانزده سال مسلسل در شق مطبوعات و صحافت داخل
(کریر) می باشند و تمام مراتب را مسلسل در همین رشته طی کرده اند فعلا کفیل ریاست مطبوعاتند .
آثار ؛ افغانستان در قرن نوزده تالیف (کتاب افغانستان در قرن نوزدهم از حضور
اعلیحضرت باخذ جائزه آریانا مفتخر شده) جوان افغان تالیف مورون روز ترجمه
کولومبا (دختر روستائی) ترجمه - آثار عتیقه کوتل خیر خانه ترجمه ، و غیره .

- ۵ - شاغلی میرغلام محمد خان قبار .
ماموریت های عرفانی ، مدیر ستاره افغان - عضو انجمن ادبی کابل - عضوانجمن تاریخ
مشاور ریاست مستقل مطبوعات .
آثار مطبوع و غیر مطبوع - نگاهی بانغانستان تالیف ، افغانستان در هندوستان تالیف
تاریخچه مختصر افغانستان تالیف ، احمد شاه بابا تالیف ، خراسان تالیف ، امرای مجلی افغان تالیف ،
افغانستان بیک نظر تالیف ، تاریخ قرن اولی ممالک شرق تالیف ، تاریخ ادبیات افغانستان
در دوره محمدزائیا تالیف ، نفوذ اسلام در افغانستان تالیف .
نوت - شاغلی قبار در سال ۱۳۲۲ بمقابل تالیف کتاب احمد شاه بابا از حضور اعلیحضرت
همایونی باخذ جائزه درجه علمی مملکت (آریانا) نائل گردیده اند .
۶ - شاغلی برهان الدین خان کشککی .
ماموریت ها ، مدیر جریده اتحاد مشرفی ، مدیر جریده حقیقت ، مدیر جریده حبیب الاسلام
مدیر روز نامه اصلاح ، مدیر آئینه عرفان .
آثار : قسمتی از تفسیر فوائد موضح الفرقان (ترجمه) سیرالنسی (ص) ترجمه تحفته الامان
فی سیر النعمان تالیف ، نادر افغان تالیف ، رویدادهای لوی جرگه (۱۳۰۸ - ۱) رهنمای قطن
و بدخشان تالیف جلد سوم شعر العجم ترجمه ، اوله پشتو تالسمه پشتو تالیف ، تحفته القریب
الی الحبیب تالیف (طبع نشده) تاریخ صنف ۶۰۵ و دینیات مکتب ابتدائی تالیف (طبع نشده)
لعل بدخشان تالیف (طبع نشده) شکر ، پاره قندهار تالیف (طبع نشده) حیات امامیه تالیف (طبع نشده) .
۷ - شاغلی محمد قدیر خان ترکی
ماموریت ها ، محرر روزنامه امان افغان ، سرمحرر روز نامه اصلاح ، عضو انجمن ادبی ، مدیر
مجله کابل وشعبه صحافت ، مدیر روزنامه اصلاح .
آثار : مفهوم دولت (طبع شده) فضیلت (طبع شده) ابن سینا (طبع نشده) تماماً تالیف
۸ - شاغلی احمد علی خان کهزاد
ماموریت ها ، عضوانجمن ادبی ، مدیر عمومی انجمن تاریخ و موزه .
آثار آریانا (طبع شده) تاریخ افغانستان در دو جلد (طبع شده) بگرام (طبع شده) مسکو کات
قبل الاسلام (طبع شده) مسکو کات عصر اسلامی افغانستان (طبع شده) کنیشکا
(طبع شده) شاهنامه و اوستا (طبع شده) رتبیل شاهان (طبع شده) صنعت باختر (طبع شده)
بامیان ترجمه .
نوت ، در سال ۱۳۲۱ بمقابل تالیف کتاب آریانا حائز جائزه بزرگ علمی (آریانا)
از حضور اعلیحضرت همایونی شده است .

۹- شاعلی عبدالحي خان حبيبي

ماموریت ها : معاون مدیریت جریده طلوع افغان در قندهار. مدیر جریده مذکور، مدیر عمومی پشتو ټولنه و معاون دوم ریاست مطبوعات. مشاور وزارت معارف، مدیر عمومی پشتو ټولنه و معاون ریاست مطبوعات، رئیس معارف قندهار.

آثار : جلد اول پشتانه شعرا، (طبع شده). يك قدمت از سیپشلی پشتو (طبع شده) تعشی و تصحیح کلیات دیوان خوشحال خان خټک طبع شده، تعشی و تصحیح کلیات عبدالقادر طبع شده، نوری احمدشاه بابا طبع شده، تعلیق و ترجمه بنه خزانه، ملی پسرلی طبع شده دښتو دادبیات و تاریخ طبع شده، دښتو مستتر پشتو څېړنی (ترجمه).

۱۰- شاعلی عبدالرشیدخان لطیفی

ماموریت ها : محرر روز نامه هفته وار ملی انیس، سرمحرر روزنامه مذکور، نگارنده روزنامه هفته وار ملی انیس، معاون روزنامه هفته وار ملی انیس، عضو انجمن ادبی، مدیر مجله صحیح، مدیر عمومی آژانس باختر، مدیر روزنامه ملی انیس، مدیر عمومی صحفه تمثیل، آثار : متخصص صالون (درام)، درامهای متعددی که در صحفه تمثیل و رادیو تمثیل و پرود کاست شده است.

۱۱- شاعلی سرورخان گویا اعتمادی

ماموریت ها : عضو انجمن ادبی، مدیر نشریات رادیو، مشاور ادبی ریاست مطبوعات. آثار : ترجمه جلد دوم شعرا لجم، تصحیح فصلی از خلاصه الاخبار، ابدات نفیسه هرات.

۱۲ : شاعلی عبدالرحمن خان پژواک

ماموریت ها : ترجمان ادبی (انگلیسی) عضو انجمن ادبی، مدیر شعبه دوم نشریات، مدیر روزنامه اصلاح، مدیر عمومی پشتو ټولنه (اکادمی افغان). مدیر عمومی نشریات. آثار : بادهومیزد، دو رساله در مورد کار و کارگر، ترجمه منظوم درام مردان پارو پامیزاد.

۱۳- شاعلی عبدالروف خان بینوا

ماموریت ها : عضو انجمن ادبی، مدیر صحافت پشتو ټولنه، مدیر مجله کابل، مدیر شعبه اول نشریات، معاون مدیریت عمومی پشتو ټولنه، مدیر عمومی پشتو ټولنه. آثار : ادبی فنون طبع شده، پشتنی میرمنی طبع شده، چند آهنگ ملی، میرویس نیکه دغمنو وژی، گبتان جلی تا کور، مسافر اقبال، جلد ۴ پشتو کلمی، خوشحال خان محووانی، برکک سبز، همه طبع شده است.

۱۴ - شاغلی عبدالباقي خان لطيفی

ماموریت های عرفانی ، عضو انجمن ادبی ، معاون مدیریت نشریات رادیو ، معاون مدیریت عمومی آژانس ، مدیر شعبه دوم نشریات ، مدیر عمومی نشریات .
آثار : افغانستان در عصر امانیه (ترجمه) ، مقدمه زند و اوستا (ترجمه) ، افغانستان و نگاه ای اجمالی به احوال آن ، تالیف ، تاریخچه سیاسی هند تالیف ، حواشی خراسان و افغانستان ترجمه ،

۱۵ - شاغلی گل پاچا خان الفت

ماموریت های عرفانی : محرر روزنامه ملی انیس . عضو پشتو ټولنه ، مدیر شعبه صحافت و مجله کابل ، مدیر جریده اتحاد مشرقی .
آثار : عالی افکار ، بله دیوه ، جلد ۵ پشتو کلی ، پشتو سندرې ، لغوی څېړنه ، دسرلی نغمه همه طبع شده است .

۱۶ - شاغلی قیام الدین خان خادم .

ماموریت ها : معلم معارف مشرقی ، عضو انجمن پشتوی فندهار ، عضو انجمن پشتو ټولنه مدیر شعبه تالیف و ترجمه پشتو ټولنه ، مدیر جریده اتحاد مشرقی .
آثار : جلد اول و دوم پشتو کلی ، دکچنیا او اخلاقی پالنه . روحی گلونه ، نوی ژوندون همه طبع شده .

۱۷ - شاغلی صدیق الله خان رشتین

ماموریت های عرفانی : عضو پشتو ټولنه ، مدیر شعبه قواعد ، مدیر شعبه اول نشریات استاد فاکولته ادبیات ، موسس جریده وړانگه و سیستان .
آثار : پشتو ادبیات ، پشتو نثر ، جلد ۲ پستانه شعرا ، سمپستر ۶ پشتو کلی و رهنمای آن ، دپشتو د ادب تاریخ ، پشتو اشتقاقونه او تر کیبونه ، دپشتو دادبدری مشهوره کورنی د معارف شیزم دینیات ، دپشتو ننی لیکوال ، دپشتو اوسانسکرت گراموی نژدی والی د پشتو لوی لوی گرامر ، آثار فوق طبع شده و آثار متعدد طبع نشده نیز دارند .

۱۸ - شاغلی خلیل الله خان خلیلی

ماموریت ها : عضو افتخاری پشتو ټولنه ، استاد ادبیات .
آثار : آثار هرات درسه جلد طبع شده ، حکیم سنائی طبع شده ، ترجمه فارسی تفسیر موضع الفرقان از سوره فاتحه تا اخیر سوره نحل طبع شده ، تاریخ غزنه تحت طبع ، دیوان اشعار طبع شده .

- ۱۹ - شاغلی محمد هاشم خان شائق .
 ماموریت های عرفانی ، رئیس دارالتالیف و مدیر مجله آئینه عرفان ، رئیس تعلیم و تربیه مشاور وزارت معارف ، وظائف استثنای معلم روحیاتی و فلسفه اصول تدریس و تربیه ، معلم جغرافیا و تاریخ ، معلم ادبیات در دارالمعلمین ، لیسه ها ، فاکولته حقوق و ادبیات . آثار : قرون اولی تالیف ، قواعد ادب فارسی ، مصاحبه اخلاقی تالیف ، طفل کوهی ترجمه ، تاریخچه روانشناسی (ترجمه) ، روحیات ملل اروپا (ترجمه) ، قواعد فقهیه ترجمه الهیات قادریه ترجمه ، علم تربیه طبع نشده ، تاریخ ادبیات فارسی در چارجلد طبع نشده .
- ۲۰ - شاغلی محمد عثمانخان صدقی .
 ماموریت ها ، عضو انجمن ادبی ، عضو انجمن تاریخ ، مدیر نشریات رادیو ، مدیر روزنامه ملی انیس .
 آثار : عسکر افغان (درام) فصل پنجم تاریخ افغانستان ، اسکندر کبیر ، یفتا لیان ولیم تسل ترجمه .
- ۲۱ - شاغلی محمد ابراهیم خان صفا .
 ماموریت ها : معلم درمکاتب ، ترجمان و عضو مدیریت مطبوعات وزارت خارجه ، مدیر شعبه ترجمانی وزارت اقتصاد .
 آثار : نوای کهسار منظوم - گل مزار منظوم - بستان الشبان منظوم - سه نفر سیاح داستان - شعر و شاعر ادبی - مرگ مادر ادبی - مختصر منطق علمی - علت پسمانی اسلام و پیشرفت اغیار ترجمه - تاریخ فلسفه ترجمه - دیوان غزلیات متفرق .
- ۲۲ - شاغلی محمد ارسلان خان سلیمی .
 ماموریت ها : محرر روزنامه اصلاح - عضو پشتو تولنه و محرر پشتوی ریاست مطبوعات مدیر جریده اتحاد قطن - مدیر شعبه پشتو آریانا دائرة المعارف - مدیر جریده ورا نسکه جنوبی مدیر شعبه پشتو آریانا دائرة المعارف - معاون مدیریت عمومی آژانس - مدیر شعبه اول نشریات آثار : نیک بختی طبع شده - به نغان باور طبع شده - پشتنی مرکی (هنرمات) طبع شده .
- ۲۳ - شاغلی علی احمد خان نعیمی .
 ماموریت های عرفانی : عضو انجمن ادبی - عضو انجمن تاریخ - مهتم مجله آریانا .
 آثار : طاهریان هرات تالیف - نگاهی به غور تالیف - بر ترجمه - ماری کوچک ترجمه سرگذشت یک مرده ترجمه - دوظفل فرارمی کنند (ترجمه) صورت گران و خوش نویسان هرات تالیف - تاریخ ادبیات افغانستان تالیف - تاریخ شرق ترجمه - تاریخچه زبان سانسکرت ترجمه - جغرافیای ایالات شمال غرب هند (ترجمه)

- ۲۴ - شاغلی میر علی اصغر خان شعاع .
 ماموریت های عرفانی :- معلم لیسه فارسی - محرر روزنامه ملی انیس - معاون روزنامه ملی انیس - معاون روزنامه اصلاح .
 آثار: سرگذشت سه نفر هوا با ز روسی ترجمه - محبوب دو عاشق ترجمه - فن مادری جنگ دوم دنیا ترجمه - حشرات زراعتی ترجمه - طبیب خانه ترجمه - پامبرات رمنع دریای آمو ترجمه .
- ۲۵ - شاغلی احمد الله خان کریمی .
 ماموریت های عرفانی :- محرر روزنامه اصلاح - محرر مجله اردو - عضوانجمن ادبی مدیر شعبه اول نشریات - مدیر عمومی مطابع .
 آثار : صنعت ظریف از نقطه نظر سوسیو لوزی تألیف - فدا کاران وطن (درام) اصول تنقیط تألیف - مفهوم تعلیم و تربیه (ترجمه) او توریت عسکری (ترجمه) - روحیات و فلسفه قوم ندانیت (ترجمه) وطن (ترجمه) ملت و وطن از نقطه نظر اجتماعیات (تألیف) سیاست زراعتی افغانستان (تألیف) آئین ادب غرب تألیف .

شعراء

- ۱ - شاغلی عبدالحق خان بیتاب
- ۲ - محمد انور خان بسمل
- ۳ - محمد ابراهیم خان خلیل
- ۴ - ضیاء قاریزاده
- ۵ - عبدالحکیم خان ووده
- ۶ - خال محمد خان خسته
- ۷ - غلام حضرت خان شائق
- ۸ - عبدالاحد خان رقیم

۱۴ - پیداوار طبیعی مملکت :-

الف پوست باب :-

نوع محصول	محل پیدایش
۱ پوست رواب	در اکثر نقاط ولایت قندهار، بادغیسات و جلگه هرات، کوهستانات ولایت مشرقی، اطراف ولایت کابل،
۲ بزی	» » » غوروات هرات، اکثر نقاط قطغن و مزار، میمنه، فیض آباد رستاق، چاه آب، تمام مشرقی، تمام ولایت کابل

د کابل کابلی

نوع محصول	محل پیدایش
۵ بادام	تقریبا در تمام افغانستان .
۶ پسته	» » » »
۷ چهار مغز	» » » »
۸ انجیر	ولایت فندهار و مشرقی
۹ شکر یاره	فندهار .
۱۰ اشترق	تقریبا در تمام افغانستان
۱۱ آلو بخارا	اکثرا در فزنی و بمضی ولایات د بیکر افغانستان .
۱۲ انار	فندهار کابل مشرقی جنوبی و مزار شریف .
۱۳ شفتالو	تقریبا در تمام افغانستان .
۱۴ سیب	» » »
۱۵ بهی	» » »
۱۶ زرد آلو	» » »
۱۷ آلوچه	» » »
۱۸ آلوی سیاه	» » »
۱۹ خربوزه و قره بوز	» » »
۲۰ ناک	» » »
۲۱ فیسی	» » »
۲۲ توت	» » »
۲۳ تمسق	» » »
۲۴ نارنج ترش	ولایت مشرقی
۲۵ مته	»
۲۶ سنبلکتره	»
۲۷ چکوتره	»
۲۸ لیمو	»
۲۹ مالته	»
۳۰ نارنج شیرین	»
۳۱ خرما	»
۳۲ جلفوزه	ولایت مشرقی و جنوبی

مجله پم ایس	نوع محصول
در حصص کوهستانی مملکت	۳۳ رواش
تقریبا در تمام افغانستان	۴۴ سنجد
ولایت کابل و بعضی حصص دیگر افغانستان	۲۵ شاه توت
» » » »	۳۶ توت زمینی
تقریبا در تمام افغانستان	۳۷ کیلاس
» » »	۳۸ آلبالو
ج - نباتات طبی و غذائی :-	
قندهار ، بادغیسات هرات ، نهرین ، اندراب ، فرخار ، لغمان	۱ زیره
کنر ها و مربوطات ولایت کابل و غیره	
» جلگه هرات	۲ خشخاش
» کشک و کلمران هرات	۳ ترنجبین
» اکثر مناطق ولایت فطن و مشرفی	۴ بادیان
» » » »	۵ شیرین بویه
» » » »	۶ کتیرا (کند)
قندهار و اکثریه مناطق افغانستان	۷ بهی دانه
» اکثریه محلات فطن و بدخشان و مشرفی	۸ جوانی
» » » »	۹ اسفرزه
در محلات قندهار ، اندراب و غیره نقاط فطن	۱۰ گل زوفا
» « اوبه چچران هرات ، دوشی و جرم فطن و بدخشان و در مربوطات کابل	۱۱ سماروق
» « جلگه هرات و غیره مواضع	۱۲ تخم رشقه
در محلات قندهار قندوز تالقان و غوری و غیره	۱۳ تخم (شبدر ، یباز ، لبلبو ، خرفه ، کاسنی ، شرشف و غیره)
داخل جلگه هرات ، حضرت امام ، ینگلی قلعه ، خواجه غار ولایت مشرفی	۱۴ سرش کاهی
ادر سکن و شین دند هرات	۱۵ کنجد
غوزات هرات ، کبله گی ، دوشی ، تاله و بر فک ، اندراب و مربوطات ولایت کابل	۱۶ شیرخشت
اناردرد هرات ، کوهستان مشرفی ، کابل و غیره	۱۷ هنسک
جلگه هرات ، و اکثر حصص مختلف مملکت	۱۸ عناب
اندراب و غیره نقاط مملکت	۱۹ سکه انگورک
» » »	۲۰ شقافل
» » »	۲۱ بارتنسک

نوع محصول	محل پیدایش
۲۲ بوی مادران	اکثر نقاط قطغن و غیره . نقاط مملکت
۲۳ ترخ	فرخار و غیره . نقاط قطغن و بعضی جاهای دیگر
۲۴ ممیره	اندراب و غیره . جاها
۲۵ روین	قلعه زال ، چهاردره ، امام صاحب ، و غیره . جاها
۲۶ اسپرک	اشکمش ، خان آباد ، شین دند و غیره . جاها
۲۷ اسپند	در اکثر نقاط قطغن و بدخشان و جاهای دیگر مملکت
۲۸ لاکونی (بودینه کوهی)	اندراب و غیره . نقاط مملکت
۲۹ باپونه	» » » »
۳۰ بنفشه	در کوه های ایش و شبوه
۳۱ سنبل	» » »
۳۲ حرم طوطیا	اندراب ، خوست و فرنک و غیره . جاها
۳۳ نفتاک	رستاق چاه آب و غیره . جاها
۳۴ زرك و ابران	در اکثر نقاط ولایت قطغن و غیره . جاها
۳۵ موملانی	» » » »
۳۶ تاج گل	در جنگلات ولایت قطغن و غیره . جاها
۳۷ کدو کاک	در اکثر مناطق مملکت
۳۸ کاسنی شیرازی	» » »
۳۹ خنجاک	» » »
۴۰ بز فنج	هرات ، قطن ، مزار شریف و میمنه و غیره . جاها
۴۱ کشنیز	در اکثر حصص مملکت
۴۲ کلاب خشک	» » »
۴۳ کچه ماچو	در اکثر حصص ولایت مشرفی و غیره
۴۴ سناء	» » » »
۴۵ پیدانجیر	» » » »
۴۶ دروبج	در اکثر حصص ولایت کابل و غیره . جاها
۴۷ خاکشیر	» » » »

محل پيدايښ	نوع محصول
درا کټر حصص مملکت	سبز پجات :-
» » »	۱ پوره نازه
» » »	۲ کچالو
» » »	۳ باد نجان سپاه و سرخ
» » »	۴ زردک بنفش وزرد
» » »	۵ پالک
» » »	۶ شلنم
» » »	۷ کرم و گل کرم
» » »	۸ ملی سرخ و سفید
» » »	۹ گشتیز
» » »	۱۰ کیندنا
» » »	۱۱ لېلېو
» » »	۱۲ ترانی
» » »	۱۳ کرپله
» » »	۱۴ سیر
» » »	۱۵ کور
» » »	۱۶ فاصولیا
» » »	۱۷ بامیا
» » »	۱۸ سیج
» » »	۱۹ نذاع
» » »	۲۰ ترانیزک
» » »	۲۱ شیت
» » »	۲۲ لوبیا
» » »	۲۳ سبزی خرفه
» » »	۲۴ سبزی شورک
» » »	۲۵ بولان
» » »	۲۶ بیچلره
» » »	۲۷ مارچوبه

د کابل کالنی

نوع محصول	محل پیدائش
۱ گندم	درهه حصص مملکت
۲ جو	» » »
۳ جواری	» » »
۴ ارزن	» » »
۵ برنج باریک واک	در ولایت نطنز ، مشرفی و ولایت کابل
۶ ماش	درهه حصص مملکت
۷ نخود	» » »
۸ باقلی	» » »
۹ مشنک	» » »
۱۰ دال	» » »
۱۱ پنبه	» » »
۱۲ تمباکو	در ولایت شمال و مشرفی وغیره .
۱۳ کلمچو	در اکثر حصص مملکت
۱۴ موز	» » »
۱۵ کمال	» » »

۱۵ - بیست واقعه اروفايع مهمه ودلچسپ تا بخی
مقاومت افغانها بر علیه اسکندر

۳۲۱ - ۲۲۷ ق م

اسکندر بزرگ مقدونی که در میدان (گرابیک) و (گوکمل) اردوی عظیم دار بوش سوم هخامنشی را متلاشی ساخت از حوزه هری رود تا سواحل (اندوس) یا ازیرا-ون قلعه (ارتاکاتا) (در هرات) تا دیوار های حصار (ادنس) در سواحل آبهای سنده هفت سال کاملاً متوقف شد . در تاریخ دوره مابعد افغانستان مقاومت بی نظیر قوم افغان در مقابل کثور کشاوران و باجرا جوان بزرگ تاریخی بکرات تکرار شده و مقاومت بسیار سخت بر علیه اسکندر و قوای یونانی که باعث حیرت فاتح مقدونیه گردید اولین نصارم بزرگ تاریخی است که بین سالهای (۳۲۷ - ۳۲۱ ق م) بمل آمد و آوازه مقاومت جدی افغانها در داستانها و فولکور طوری در یونان منتشر شد که همگان اسکندر واردوی اورا مفقود و منهدم محض تصور میکردند . در اثر بیبیکار خونینی که اسکندر در نزالهای او زخمها برداشتند هفت شهر اسکندریه برای توقف زخمیها ، ازبای مانده ، و برای مراقبت حصه های عفیبی خط حرکت تاسیس شد . شبهه نیست که افغانستان تقدم برورود اسکندر جزء خاک های مفتوحه امپراطوری هخامنشی بود ولی مقارن رسیدن اسکندر بسرحدات ما حکمرانان محلی مانند (برساننس) (سنی برزن) و (نابارزانس) که منتظر فرصت مساعد بودند داریوش سوم را که گریخته و داخل سرحدات غربی مملک ما شده بود دسته جمعی بقتل رسانیدند و در ولایات افغانی ، هرات ، سیستان ، باختر بانتظار اسکندر ترتیبات گرفتند و در اثر رهنمائی و سرپرستی های ایشان قوای ملی افغانی بزرگترین مقاومت های طامی را با اسکندر و قوای یونانی نشان دادند .

تاسیس سلطنت مستقل یونانو باختری

۲۵۰ ق م

فتوحات اسکندر و تجزیه امپراطوری او بین يك عده جنرالها از نقطه نظر تشکیلات سیاسی هرج و مرجی تولید کرد که دران میان سرنوشت خاکهای آسیائی ارکنار بعیره مدیترانه تاینجاب واضح معلوم میشد . مراکز سیاسی ملی همه جانا بود ، شیرازة اجتماعیات پراکنده ، مردان جنگک چیزی کشته و چیزی تحت سلاح بود و سرازین یونانی ، مریض ناتوان ، در قلب آسیا فرو رفته و هر چه سعی داشتند به یونان برگردند چه بملت تقاضای وظیفه و چه بملت دوری راه میسر نمیشد . رمصر ، درشام و خاک های سواحل بحر روم جنرالهای

یونانی مراکزى انتخاب نموده و سلاطه‌هاى یونانى شامى و مصرى را بمیان آوردند . در افغانستان از یونانیهای متوطن و باخترى شده شخصى بنام (دیودوت) که از طرف سلوسى هاى شامى حکمران باختر زمین بود در حوالی ۲۵۰ ق م اعلان استقلال نمود . تشکیل این سلطنت در ۲۵۰ ق م برای افغانستان کمال اهمیت دارد زیرا کشور ما را از سلطه دولت هاى یونانى آسیائى کشیده شکل و هستى مستقل داد و در عرصه دوصد سال با دوام این سلطنت عناصر مخلوط یونانى و باخترى آنقدر روح یونانى از نقطه نظر ذوق بدیع و فلسفه و اجتماعیات فوت گرفت که افغانستان بذات خود (هلاو آسیائى) شد و آنچه مظاهر تمدن و تهذیب و صنایع مستظرفه و مخصوصاً رویه هیکل تراشى یونانى در اقصای خاکهاى آسیائى منتشر شده است منبع آن افغانستان قدیم است .

کنیشکا

۱۲۰ م

در تاریخ قبل الاسلام افغانستان قدیم یا (آریانا) یكى از وقایع بزرگ و برجسته جلوس کوشانشاه کنیشکا امپراطورى مقتدر کوشانى است که در سال ۱۲۰ م اتفاق افتاده است . شهرت نام کنیشکا با فتوحات او از چوکات سرحدات آریانا برآمده و در خاکهای هند و تبت و ترکستان چین بلکه دورترها در آسیای مرکزی نشر شده است و متون قدیمه متعدد در سانسکرت چینی ، تبتی و مغولسى گواه این امر است . کنیشکا دو پایتخت داشت یكى تابستانى و دیگرى زمستانى . اولی در شمال کابل در بگرام عبارت از شهر (کاپیسی) و دیگرى (یو اشایورا) یعنی بشاور حالیه بود . عصر کنیشکا که به مفهوم اصطلاحى تمام قرن ۲ مسیحى را دربر میگیرد در تاریخ افغانستان قدیم عصر رنسانس مذهبى ، صنعتى و ادبى است . در زمینه مذهبى روحانیون افغانستان با نفوذ آئین زردشتى در عقاید بودائى طریقه جدید (مهائانا) یا راه بزرگ نجات را بمیان آوردند .

درصنایع مستظرفه هنروران افغانى که در مدرسه گریکو باخترى تربیه شده بودند با الهامات بودائى مکتب صنعتى (گریکو بودائى) را بمیان آوردند و درعالم ادبیات زبان سانسکرت را که درهند بحالت خمود بوده در تمام شقوق نویسندگى وارد ساختند و این سه انقلاب بزرگ باجلال وعظمت سلطنتى یکجا شده دوره کنیشکا ا دوره مجد افغانستان قدیم ساخت .

مدرسه گریکو بودیک قرن ۲ مسیحى

یکی از افتخارات بزرگ افغانستان درعالم صنایع مستظرفه بخصوص درشوق هیکل تراشى ظهور مدرسه گریکو بودیک است که هیکل تراشان افغانستان با قبول ممیزات صنایع یونانى

والهات آئین بودائی مدرسه در دوطرف هندوکش میان آوردند که در هیکل تراشی شرق و غرب مقام بسزائی دارد. این مدرسه واجد میزانیست یونانی وهندی ولی خود آئین های مبدأ بانداشن یکی از عوامل دوگانه فاعل آند وظهور آن بدست هنرمندان بودائی آئینی که در عین زمان از صنایع یونانی متأثر شده بودند بمیان آمد. این مدرسه در قرن ۲ مسیحی که قرن کنیشکای کبر خوانده میشود در افغانستان شرقی به منتهای عروج خود رسیده و بمیمنه صنعتکاران افغانستان دین بودائی وصنعت یونانوبودائی از افغانستان که کانون آن شمرده میشود بمرحله اول بکشور های همسایه شرقی مثل هند وماوراءالنهر وترکستان چین ودر قدم ثانی به آسیای مرکزی وچین در مرحله سوم تاجایان وسائر نقاط کشوری شرق اقصی انتشار یافت. افغانستان از نقطه نظر صنایع یونانی در شرق حکم هلاو ثانی را دارد آنچه آثار وشراهد یونانی از آسیای مرکزی تاشرق اقصی انتشار یافته است کانون انتشار آن افغانستان بوده است.

آخشنور

۴۶۰ م

در اواخر قرن چهارم میلادی و اوایل قرن ۵ امیرا طوری مقتدر کشای افغانستان روبا عطا رفته ودر دو کشور مجاور در ایران وهند دولتهای مقتدر (ساسانی) و (گویتا) اوج میگرفت. مدامجای کوشانیهای خورد این دودولت از دو جانب بنای تعرض را بخاکهای افغانستان گذاشتند ونسبت هائی را از شرق وغرب متصرف شدند. درین فرصت از گوشه شمال شرق که ازتاثیر نفوذ بنگانگان کناره بود از کوهای تخارستان بقتلی ها - از کوهای بدخشان یابان شده اساس دولت بقتلی را گذاشتند.

آخشنور بزرگترین پادشاه این سلاله است که در حوالی ۴۶۰ م در یک دوره بحرانی تاریخ افغانستان به سلطنت رسید و با یاقوت خود آن دوره بحرانی را بدوره عظمت و جلال تبدیل کرد. مشارالیه اول متوجه غرب ممالک شده بابک سلسله جنگها بیروز وسیاه پادشاهان ساسانی را شکست داده در نتیجه نه تنها نفوذ شان را از افغانستان بر طرف ساخت بلکه به نوبه خود این ساسانی را محکوم وشا - آنرا دست نشانده خود ساخت.

فتوحات آخشنور در غرب، افغانستان را مجدداً قوت بخشیده و در اثر این قوت بازماندگان آخشنور در سالهای بعد با توجه بطرف شرق نفوذ گویتالیها هندی را از حواشی شرقی مملکت برداشته و مانند جد خود آخشنور بطرف غرب پیشرفته قوه نفوذ خود را در خاکهای هندی توسعه دهند. آخشنور در حقیقت امر کسی است که در اواسط قرن ۵ مسیحی مملکت افغانستان را از تجزیه ساسانیها و گویتالیها نجات داده و افغانستان را بر همسایگان متجاوز غلبه بخشیده است.

ظهور و انتشار اسلام در افغانستان

۳۲ هجری

از واقعات بسیار مهمی که تاثیر آن در ظرف بیش از هزار سال از نقطه نظر آئین - ادبیات توانین - عرف - عادات - رسوم در سراسر مملکت دیده میشود ظهور و انتشار دین مقدس اسلام است - در نیمه اول قرن هفت مسیحی ، در حالیکه خانهای توکو (ترک) در صفحات شمال هندو کش (مرکز ایشان قندوز) و دودمان رتیل های کشاتریه در صفحات جنوب (مرکز ایشان اول بلگرام) باز کابل) سلطنت داشت عربها پرچم دیانت اسلامی را برداشته ارکان امپراطوری ساسانی را در دومیدان (نهند) و (قادیسه) متلاشی ساختند . در سال ۳۲ هجری در مقابل سرحدات غربی افغانستان در نقطه یکی از شمال در شهر نساپور و دیگری در جنوب در شهر کرمان متمركز شدند تا در سه ستون از راه هرات - بلخ جانب تخارستان و از راه زرنج - بدست ورخند بطرف کابل و از راه قندابل و بضا بطرف ملتان پیش روند . پیشرفت قشون عرب و انتشار اسلام در افغانستان دو قرن کامل طول کشید و در دو ثلث وسط قرن اول هجری کابل بدفقات میان رتیل شاهان کابلی و سرداران عربی دست بدست میگشت تا اینکه مسلمانان حواشی سرحداتی مملکت یعنی افغانهای - ستانی تحت اداره بمقرب و عمر ولیث سعاری مشمل اسلام را با قوت افغانی برداشته و وره دایب دا در زوایای کوهستانهای کابل و کوهساران حوالی بامیان رسانیدند و در عهد غزنوی ها اشعه تابان آئین اسلامی در کوهی مرکز افغانستان در غور و غرجهست پراکنده شد و نورستان علاقه های شمالی دره کبیر در قرن ۱۹ به آئین اسلامی گرائید .

عین الدوله سلطان محمود

۱۰ محرم (۳۶) = ۲ نومبر ۹۷۱

شب دهم محرم ۳۶۱ هجری قمری مطابق دوم نومبر ۹۷۱ مسیحی در غزنه در خاندان سلطنتی ناصرالدین سبکتگین فرزندی بدینا آمد که پدر او را محمود نام کرد ۲۷ سال بعد ازین روز سبکتگین در گذشت و بعد از هفت ماه دیگر اسماعیل پسرش در دشت غزنه منتهزم شده و محمود سلطان خراسان یا افغانستان شد . اولین کار سلطان متوجه ساختن ابنای ملت بمرکز مملکت و امحای حکومت معلی بود و در نتیجه غور و غرجهستان - سیستان - جوزجانان و گندهارا که بدست امراء معلی اداره میشد به غزنه مرکز سلطنت بیوست و تابع شدند و از این اتحاد ابنای وطن قدرت محمود زاہدی و سلطنت از نو بیان بزرگت شد . آنگاه محمود متوجه فتوحات در خارج مملکت مخصوصا در نجره هند گردید و با این فتوحات راه نشر دیانت مقدس اسلام و انتشار زبان و ادبیات فارسی و کلتور و تهذیب اسلامی خراسان (افغانستان) را دران سرزمین باز کرد . فتوحات هند بنیه اقتصادی دولت غزنوی افغانستان را تقویت بخشید و با

آن ثروت سرشار غزنه از نقطه نظر عمرانات و نجوم و آبادی بمنوان (عروس الفلك ملقب و از نقطه نظر شکوه اداری و فرسلماتی و مرکزیت علمی و ادبی رفیب بغداد گردید و چارصد نفر علما و دانشمندان و نویسندگان و شعرای بزرگ مشرق زمین بدریاز سلطان جمع شده و در طی قرن دهم مسیحی درنزم محمودی مشغلی درغزنه روشن شد که پرتو آن نه تنها خراسان بلکه تمام مشرق زمین را منور ساخت .

بهباد

۸۴۴ هجری

درحوالی ۸۴۴ هجری یسری درهرات بدیا آمد ملقب به کمال الدین که بعدها به بهباد معروف شد و در عصرسلطنت سلطان حسین مرزا ودوره وزارت امرعلی شیر نوانی در سانه تشویق و حمایت پادشاه و وزیر هنرپرور خراسان (افغانستان) فن میناتور - ازی و رسامی را باوج کمال رسانید و دراکادمی صنایع نفیسه یا ننگارستان هرات استاد هنروران شناخته شد استادیکه غربیان او را (رفایل شرق) لقب داده اند ، درقرن ۹ هجری (۱۵ مسیحی) اگر هرات درخراسان و خراسان درد یای شرق اینقدر درعالم هنرهای زیبا تلالو داشت افتخارآن درعالم میناتور سازی بیشتر به بهباد میرسد و درپیرامون خودیکدسته شاگردانی تربیه کرد که آثار خامه بدیع آنها بنام (مدرسه هرات) شهرت جهانی دارد. آنچه در اروپا و امریکای بنام (میناتور های فارسی) شهرت دارد بهترین آنها مربوط بمدرسه هرات و کار استادان افغانستان است . بتاسی مدرسه هرات درعصر صفوی ها در ایران و درعصر مغول های بزرگ در هند مکاتب میناتور سازی بمیان آمد که میتوان آنها را شاخه های فرعی مدرسه هرات خواند که هر کدام ازخود ممیزاتی دارند ولی بهیچ صورت بانار مدرسه هرات قابل مقایسه نمی باشند. اسم بهباد در تاریخ صنایع ظریفه و ادب ما مرادف میناتور است . و ننگارستانیکه در هرات بناهاد - کانون صنایع مستظرفه مشرق زمین محسوب میشود .

نهیض هوتکی ها

۹ ذیقعدہ ۱۱۱۹

درطی قرن ۱۱ (۱۷ مسیحی) دوقوه همسایه خارجی احقاد مغولهای بزرگ بایری ازجان هند و صفویها از جانب فارس از شرق و غرب در داخل افغانستان تجارز نموده و بیم تجزیه مملکت میرفت . صفویها که از (۹۰۶ تا ۱۱۳۴ هجری) درفارس دوات مقتدری تشکیل داده بودند بر حصص غربی افغانستان از حوزه هریرود تا حوزه ارغنداب پیش آمده و در زمان سلطان حسین (در ۱۱۰۶ هجری بر تخت نشست) گرکین گرجی حاکم صفوی در فندهار بامتنهای ظلم و ستمگری حکومت میکرد. - ران قوم تحت ریاست میرویس خان هوتکی (یکی از قبائل معروف غلزان) مجالس و جرگه ها در کورگان (۱۸ کیلومتری غرب فندهار)

تشکیل داده و برای خلاصی خود و نجات مملکت از تشدد صفوی ها چاره می جستند و چون با اهزام میرویس خان بدر باز اصفهان سلطان حسین صفوی جاو اجحاف - اکم ظالم خود را گرفته نتوانست میرویس خود چاره آنرا یافت و با مشران قوم نقشه قتل گرگین و انهدام دسته گرجیهای از را کشید و در طی دعوتیکه در ۹ ذی قعدة ۱۱۱۹ در کو کران تشکیل داده شد گرگین و همراهان او را از دم تیغ گذرانیدند . آننگاه زعم ملی خدعه عسکری بیکار برده در حالیکه البسه گرگین را در بر کرده بود وارد شهر قندهار شد و سه هزار نفر جنگجویان افغان را در ماحول شهر منتظر و قایم ساخت . گرجیها که تمام بروج شهر را در تصرف داشتند - حرکتی نتوانسته قوای ملی از داخل و خارج شهر بر سر آنها ریخته همه را هلاک کردند و عصر این روز بزرگه و تاریخی در حالیکه آفتاب روی درختان کو کران غروب میکرد سلطه صفوی های فارس از شهر زیبای قندهار برداشته شد و بعد از يك مدت پرچم سیادت ملی در شهر قندهار بر افراشته شده بود و در سایه اهتزاز آن نهضت هوتکی هانزج گرفته اساس تشکیل دولت ملی گذاشته شد .

میرویس مدت هشت سال در حالیکه بعیث زعیم و قائدمنی بر قوم حکومت می کرد - حمله های بسیار شدید حکام صفوی مثل خسروخان (۲۸ رمضان ۱۱۲۱ در قندهار بقتل رسید) و رستم (۱۲۲۳ مطابق ۱۷۱۴ م شکست خورده و عقب نشینی نمود) را رد کرده از یک طرف کوشش های نهانی شاه حسین صفوی عقیم شد و از جانب دیگر نهضت ملی هوتکی تقویت شده است . میرویس در ۱۷۱۵ وفات کرده بعد از مدت سه سال برادرش عبدالله بجایش نشست و آننگاه محمود پسر میرویس در ۱۷۱۷ بر تخت شاهی جلوس نموده و با حرارت جوانی که داشت به تعقیب افکار پسر نمدار خود که قبل از وفات فتح اصفهان را توصیه کرده بود بر فکر لشکر کشی بر فارس افتاد . در سال ۱۷۲۰ شاه قشون افغانی شهر کرمان را متصرف شد و در ۱۷۲۲ قشون افغانی تحت قومانده محمود در مقابل کرمان ویزد با لطف علی خان جنرال معروف صفوی مقابله های شدیدی نموده راه پیشرفت خود را بطرف مرکز فارس یعنی اصفهان باز کردند . در چنگک معروف (گلنااد) در ۱۲ میلی شهر بیست هزار سرباز افغانی با افواج متعدد فارس که تعداد آنرا اقلا دو برابر قوای افغانی تعیین کرده اند مقابل شده و بتاريخ ۱۲ اکتوبر ۱۷۲۲ قشون صفوی از یا در آمد و مرکز فارس صفوی شهر اصفهان فتح شد . سلطان حسین تسلیم و خوش را از سلطنت خلع کرد و در طی مجلسیکه سران افغانی و قوی حاضر بودند بدست خود تاج فارس را بر سر محمود شاهنشاه افغان فاتح فارس گذاشت .

اشرف شاهنشاه افغانی

فارس را از تجزیه ترکیه و روس نجات داد

۱۷۲۶

شاهان و قوای افغانی همانطوریکه در هند در مجرای اوضاع بین المللی تاثیراتی داشته در سر نوشت کشور همسایه غربی هم بی تاثیر نبودند و این پهلوئی تاثیر دولت های افغانی در مجری سیاست آسیای مرکزی کمتر بدینا مرفی شده است. بعد از اینکه محمود هوتکی شاهنشاه افغانی اصفهان را فتح کرد (۱۲ اکتوبر ۱۷۲۲) بنظم و نسق امور پرداخته و در ۱۷۲۵ اشرف پسر عم او بجایش نشست. این وقایع معاصر است با سلطنت پتر کبیر در روسیه و سلطان احمد سوم (۱۷۰۳-۱۷۳۰) در ترکیه. دولت تزاری و ترکیه در ۱۷۲۴ معاهده مینسکی بر تجزیه فارس بین خود امضا کردند و ترکیه ۳ سال بعد بنای تصرف همدان و ایروان و تبریز را گذاشت اشرف با شجاعت بی پایان بین قزوین و اصفهان با قوای ترکیه مقابله نموده و قشون ترکیه را شکست داد و در نتیجه روسها هم از پیشروی های خود دست گرفتند و نقشه تجزیه فارس با سیاست ودلیبری پادشاه و قشون افغانی عملی نشد و در اثر معاهده که در سال ۱۷۲۷ بین اشرف شاهنشاه افغانی و ترکیه امضا شد دولت ترکی اشرف افغان را شاه فارس هم شناخت.

آغاز سلطنت احمدشاه بآبادرانی

۱ اکتوبر ۱۷۴۷

به تعقیب جنبش هوتکی ها و فتح مملکت فارس در حالیکه توجه و ثقل قوای افغانی به ماحول اصفهان متمرکز یافته بود نادر افشار قد علم نموده اول بافغانستان و باز با قوای افغانی بر هند چیره شد. ظهور نادر و فتوحات او آمد و شدی بیش نبود و بالاخره حین مراجعت از هند و افغانستان در ۱۱۶ هجری قمری بدست خوانین افشار و فارسی کشته شد. روسای افغانی که جنبش هوتکی ها ایشانرا بیدار کرده بود در صدد تشکیل دولت ملی افتاده و سران قوم از قبیل: نورمحمد خان غلزائی - محبت خان بویلزائی، موسی خان اسحق زائی، نصرالله خان نور زائی، حاجی جمال خان بارکرائی و دیگران در مزار شیر سرخ (شهر فندهار) جمع شده و احمد خان سدوزائی را که در دسته عساکر افغانی قشون نادر سمت افسری داشت به پادشاهی افغانستان انتخاب کردند (۱ اکتوبر ۱۷۴۷) جلوس احمد شاه از چندین نقطه نظر در تاریخ داخلی و خارجی افغانستان اهمیت بزرگائی دارد. در داخل سران قبایل و ملت را تمام بدور مرکز واحد جمع کرد و در قدم اول خاکهای افغان نشین سواحل راست رود سند را از سر چشمه آن (گلگت) تا حصص سفلی آن بخاکهای مادری آن افغانستان ملحق کرد. طوریکه خط سند خط سرحد شد و خود

شخصا برای خبر گیری احوال هم وطنان خود در تمام این حدود مسافرتی کرد. این اقدام اساسی اعلیحضرت احمد شاه بر قدرت ملی و نظامی افغانستان افزوده و راه فتوحات در هند باز کرد. پنجاب یسکی از ولایات حاکم شین افغانستان گردید، دهلی فتح شد و آخرین بقایای اولاد بابر از میان رفت و در جنگ معروف پانی پت جبهه مرهته شکسته و باین ترتیب بهزم وزیر وی شاهنشاه افغانی آخرین قوای حسابی هند از میان رفت و راه برای استعمای انگلیس صاف گردید. استعمار یسکه یک قرن بعد به هند بساط تسلط خود را پهن کرده و پخاک خود افغانستان هم بنای تجاوز را گذاشت.

حین وفات احمدشاه با امپراطوری درانی افغانی از رود جمنا تا خلیج فارس انبساط داشت.

فیروزی افغان در میدان پانی پت

۱۴ - جنوری ۱۷۶۱

پادشاهن افغانستان در طول تاریخ برهنگامه مملکت خود چه در از منہ قبل الاسلام و چه در دوره اسلامی بکرات از دامنه های بلند هند و کش و چلنگه های وسیع و پهناور خاک هند پایان شده و چه بسا اوقات که پرچم ظفر سیاه افغانی فراز کنگره های حصار شهر های هندی افراشته شده و چندین دامه در عصر سوری ها، لودی ها، تغلق شاه ها، دهلی مرکز حاکم فرمائی شاهن افغانی در هند بود.

پیش از یسکه نوزد استعمار انگلیسی در سر زمین هند پهن شود آخرین بار عسا کر افغانی تحت قیادت بابای ملت احمد شاه درانی به کناره های جمنا رسید. بار اول بتاريخ ۹ جنوری ۱۷۶۰ سپاه افغانی با قوای مرهته در شمار دهلی در تصادم شد. یک سال کامل سپاهیان مادر حوزه جمنا بادشمن در زد و خورد بود تا اینکه بتاريخ ۱۴ جنوری سال ۱۷۶۱ روزی فرا رسید که سرانوش جنگ تعین شود. صبح رود اعلیحضرت احمد شاه از خواب برخاسته و از صفوف سپاه رشد خود خبر گرفت و آتش جنگ اطلوع آفتاب بین طرفین شعله ور شد. قرار یسکه یکی از مورخین می نویسد بعد از ظهر این روز مثل اینکه طلسمی تا ثیر افکنده باشد تا کهان تمام قوای مرهته پشت گردانیده و بسرعت رو بفرار نهاد. و میدان جنگ از اجساد مردگان پوشیده ماند. نتیجه سیاسی فتح پادشاه و اردوی افغانی بتاريخ ۱۴ جنوری ۱۷۶۱ در میدان پانی پت قابل توجه زیاد است. زیرا با شکست مرهته قوی ترین هسته مقاومت بومیان هندی از بین برداشته شده و قرار یسکه مورخین خارجی نوشته اند در حقیقت امر فتوحات احمد شاه در هند مخصوصا فتح (پانی پت) راه را برای توسعه آمل استعماری انگلیس در نیمقاره هند باز کرد.

کابل
مطبوعه عمومی
۱۳۰۲-۱۳۰۱

یسکی از طرفداران اتحاد اسلامی و فیلسوف شهیر شرق در قرن ۱۹ عیسوی
مرحوم حضرت سید جمال الدین افغان (رحمة الله علیه)

تخلیه کابل

۶ جنوری ۱۸۴۲

چارسال قبل بتاریخ ۲۴ جنوری ۱۸۳۹ دسته های قشون انگلیسی معروف به (لشکر اندرس) مشتمل بر یک دیویژن بنسکال و یک دیویژن بمبی تحت قوماندانی سر جان کین Sir Jon Kaen در فیروز آباد کسار رود سنه رسید .

انگلیس ها شاه شجاع سدوزانی پادشاه فراری افغانستان را که در لودیانه منزوی بود باخود گرفتند تا بنام او و بیکام خود ، مملکت افغانستان تجارز و تهاجم نمایند و قبل از اینکه نقشه های آنها عملی شود مکناتن و برانس را بحیث نمایندگان سیاسی و تجارتی معین نمودند . در این وقت پادشاه فائزنی افغانستان امیر دوست محمد خان در مرکز مملکت در کابل بر تخت جلوس داشت . و مردم با کمال آرامی بکارهای خود مصروف بودند . انگلیس ها به بهانه اینکه هندوستان زر خیز در خطر احتمالی ناپلیون تزار است به کشور آزاده مستقل و آرام ما حمله کرده امیر دوست محمد خان را فراری ، شاه شجاع را بنام پادشاهی منصوب و اداره مملکت را بدست خود گرفتند و چهار سال کامل مملکت را بخاک و خون نشانیدند .

چون ملت آزادی پرست افغان هیچگاه با سارت تن در نداده بانگلیس ها و شاه دست نشانده ایشان اعترافی نکرده و زخمهای ملی بیوسه در آزادی قوم و ملت میکوشیدند تا اینکه در اثر شورش معروف کابل بتاریخ ۲ نومبر ۱۸۴۱ برنس بقتل رسید . بتاریخ ۲۳ دسامبر ۱۸۴۱ مکناتن نماینده فرنگی را کشتند و چندی بعد شاه شجاع را عقب آنها فرستادند . فوای انگلیس با اینکه کابل ، غزنی ، قلات غلزانی ، قندهار ، جلال آباد ، چهار بیکار ، وردک و دیگر نقاط سوق الجیشی را در دست داشت کوچک ترین کاری ساخته نتوانسته و بعد از امضاء معاهده تسلیمی و تسلیم دادن حصه زیاد اسلحه و مهمات حربی صبح روز ۶ جنوری ۱۸۴۲ کابل را تخلیه کردند .

جلوس امیر شیر علی خان

۱۲۷۹ هجری قمری

رفورم معارفی ، مطبوعات ، عسکری ، عمرانی
جلوس امیر شیر علی خان دومین پادشاه سلاله محمد زانی پسر امیر دوست محمد خان بر تخت سلطنت افغانستان واقع . ایست مهم زبر با آن یک دوره جدید در زندگانی معارفی ، عسکری ، مطبوعاتی و عمرانی کشور آغاز یافته و در تمام دوره سلطنت این پادشاه متور دوام کرده است . در حقیقت دروازه معارف جدید و انتظام عسکر و مطبوعات در نیمه دوم قرن ۱۹ در عصر سلطنت امیر شیر علی خان در افغانستان باز شده و دامنه همان رفورم است که تا حال ادامه دارد . سید جمال الدین افغانی که اورویا اورا خوب تر بحیث مبلغ آزادی مشرق و منادی حریت

مسلمانان و مشوق بان اسلامیزم، شناسه مدتی بعثت وزیر مشاور در دربار ابردر کابل بود. روز نامه شمس النهار که پیش از هفتاد سال از تاسیس آن میگذرد محصول همین عصر است و پیش از آنکه مطبوعات افغانی محسوب میشود. اردوی افغانستان بار اول در این عصر با اساس تشکیلات نظامی خارجی پاداشتن یونیفورم تنظیم یافت و تعلیمات نامه های عسکری بار اول بزبان پشتو ترجمه و تالیف و طبع شد. تشکیل کابینه تاسیس بسته، طبع تکست پست، تاسیس مکاتب، عمران شهر جدید (شیرآباد) یا (شربور) (در شمال کابل فعلی در میدان هوایی موجوده) مفکوره اعزام طلاب پارویا، توریست مطابع، طبع کتب، تاسیس فابریکه های حرئی انشاء سرکها وغیره اقداماتی مفید است که بار اول در افغانستان در عصر زمامداری همین پادشاه منور بمیان آ مده است. متاسفانه انگلیس ها باردیگر بامور داخله افغانستان مداخله کرده ارتباط دیپلوماسی عادی افغانستان را پاروسیة تزاری مخالف مفاد و مصالح سیاسی خود تعبیر نموده و ۳۱ سال بعد از جنگ اول باردیگر کشور آرام مارا که بطرف تعمیم مبادی مدنی پیش میرفت صحنه آشوب ساختند. نظام اداری دولت را فلج، قوم را اسیر نمودند و با اینهمه فلاکت ها اکتفا نکرده در حالیکه کابل را با قوای نظامی اشغال نموده بودند معاهده منحوس کننده را بر امیر محمد یعقوب خان پسر امیر شیر علی خان تحمیل کردند.

معاهده منحوس کننده مک ۲۶ می ۱۸۷۹

بیشتر گفتیم که ظهور انگلیس در هند بانقشه های استعماری خطری بود که از آن خسارات جبران ناپذیر برای افغانستان پیش بینی می شد زمانیکه انگلیس ها در پنجاب رسیدند هنوز نفوذ افغانستان در سرحد طبیعی و تاریخی آن یعنی جریان رود سند از کنگت تا بحر ابط داشت و حتی حکمرانان ما در آن طرف اتک در کشمیر برقرار بوده حفظ سرزمین زر خیز هند (که تازه مرز آنرا بریطانیا دیده بود) از دست درازی احتمالی فرانس فابلیون و روسیة تزاری که انگلیس ها در افق خیال خود میدیدند باب بدبختی را برای افغانستان باز کرد و در جنگ اول افغان و انگلیس (۱۸۴۲ - ۱۸۳۸) طرفین خسارات زیاد کشیدند. یک نسل بعد باردیگر انگلیس ها استقرار روابط هادی دیپلوماسی امیر شیرعلیخان را با روسیة تزاری بهانه گرفته بر مملکت تجاوز کردند. پادشاه قانونی امیر شیرعلی خان را از میان برداشتند. اگر چه امیر محمد یعقوب خان باموافقت انگلیس ها در دسامبر ۱۸۷۸ بر تخت نشست - معذالک در ماه جنوری قوای انگلیس حصه زیاد افغانستان را اشغال کرد و تاریخ ۲۶ می بالای امیر محمد یعقوب خان که خود را خلع کرده و مانند اسیری در کمپ انگلیس ها در کنده مک احضار شده بود معاهده منحوس کننده را که خود طرح کننده آن بودند برای امضا باو تحمیل کردند. انگلیس ها که میخواستند نقاط سوق الجبشی کشور ما را بدست آرند و قوای ملی ما را ضعیف سازند از اشغال

فاتح مہر کہ معروف میوند سردار نامدار محمد ابوب خان مرحوم

نظامی افغانستان و نبودن حکومت و دولت قانونی استفاده نامشروع کرده و معاهده گندمک را بدست کیوناری به میان آوردند و در نتیجه علاوه بر اینکه خاک های افغانستان را رحوزه سندو بلوچستان بعد از جنگ های اول مسترد نکردند قدمهای دیگری پیش گذاشته دره زیبای کرم علاوه های لورالی Loralai زوب Zhub کوبته Quetta نشکی Noshkie پشین و سببی و دره خیبر و میچنی را از کشور ما بظلم و تعدی جدا کردند و چنان ضربت ناجوان مر دانه بیبکر ملی ما وارد کردند که هرچه وقت می گذرد درد آن فطیه ملت افغان را زیون ترمی کنند. ملت افغانستان چهارم جمادی الثانی ۱۲۹۶ (۲۶ می ۱۸۷۹) روز امضای معاهده گندمک را روز ماتم ملی تلقی کرده و آنرا منشا بدبختی های ملت افغان و مملکت افغانستان میدانند.

جنگ میوند

۲۷ جولائی ۱۸۸۰

انگلیس ها در اثر مداخلة خود بار دوم در افغانستان عینا مانند واقعات جنگ اول پادشاه قانونی مملکت را مجبور به فرار نموده - کشور را صحنه آشوب و جنگ و خونریزی ساختند. این دفعه بیهاغه اینکه روابط عادی سیاسی امیر شیه علی خان خلاف مصالح و مفاد هند برطانیاست با افغانستان تجاوز کرده و در نتیجه امیر شیر علیخان بصفحات شمال هندو کش عقب نشست و پسرش امیر محمد یعقوب خان را بر تخت نشاندند و بالای شاه دست نشاندۀ خود ماهده منحوس (گندمک) را تحویل کردند. بهرحال امیر محمد یعقوبخان از یاد شاهی استعفا داد و انگلیس ها در کابل و قندهار و دیگر نقاط سوق الجیشی ماندند. در این فرصت سردار محمد ایوب خان برادر امیر محمد یعقوبخان که حکمران ولایت هرات بود و بعد به تهران پناه گزین شده بود بعد از مداخله انگلیس ها و فرار پدرش بقصد اشغال هرات و قندهار و اخراج انگلیس ها و اعلان سلطنت وارد هرات شد و آهنگ گرشک و قندهار کرده و از قندهار بریکادیه جنرال برس G. R. S. Bross باریجمنت ۶۶ و سرار و توپخانه بمقابله برآمده و سپاه افغان و انگلیس در دشت میوند ۳۵ کیلو متری شمال قندهار باهم مقابل شدند. در این محاربه توپخانه افغانی ناقصه پنجاه متری بمخطوط انگلیسی نزدیک شده و غازی ها بقاصلة هفت صد متری باریجمنت ۶۶ علم های خود را برافراشتند - در نتیجه جنگ سخت - انگلیس ها تلفات زیاد داده و قشون ۶۶ آنها تقریبا بکلی از بین رفت و نیم کلا مل قوای آنها معدوم شد اسم (ایوب) و میدان (میوند) خاطره ایست که میلیون افغان همیشه بخاطر داشته ۲۷ جولائی ۱۸۸۰ روزیست که نتیجه تجاوز انگلیس ها بار دوم در افغانستان بخون سپاهیان ایشان در روی ریک های میدان میوند تحریر شده است.

خط خیالی دیورند

۱۲ نومبر ۱۸۹۳

انگلیس‌ها در ظرف چهل سال از ۱۸۳۸ تا ۱۸۷۸ یعنی از تجاوز اول تا تجاوز دوم یا از اولین تصادف شان بخاک افغانستان تا معاهده منجوس گندمک خط سرحدی مارا از کنار اتک و سنده تا خیبر و کوئته رسانیده زمانیکه امیر عبدالرحمن خان بسطنت رسید (۱۸۸۰) بفکر نقشه های تازه تری افتادند تا پارچه های دیسگری را بپیل خود در سر-سرحد افغانستان از پامیر تا خلیج فارس جدا کنند. بهمان روش دیرینه بنام دوستی و خیراندیشی روابط افغانستان را باندیشای خارج قطع کرده و به تعقیب قدم‌های (پانچر) و (مکریگر) و (کیوناری) ایندفعه (دیورانند) را بکابل اعزام کردند و بار دیگر بتاريخ ۱۲ نومبر ۱۸۹۳ معاهده شوم دیورند را بر امیر عبدالرحمن خان تحمیل کردند که در اثر آن افغانستان بکلی مختار شد و در تمام امتداد سرحد ولایات مشرقی و جنوبی و جنوب غربی مارا طوری برینند که خط سرحدی از وسط خانواده هار قبایل گذشت و در نتیجه در ولایت شرقی مانسمتی از مهمند و صوات و باجور (چترال) اوزری یا (دره باشگل) و در ولایت جنوب غربی خط سرحدی را بطوری پیش آوردند که از کوه‌های حواجه عمران گذشته و بوسط چمن رسید. همجواری انگلیسها در طی یک قرن علاوه بر جنگها و قتل هزارها و ده هزارها افغان و سلب آزادی و استقلال مملکت و محرومیت افغانستان از ثمره تهنید جهان مدنی بالاخره با خط دیورند تمام راهای کوه-دار بر رخ خود مابسته و روابط مارا از برادران همزاد و همزبان ما قطع کردند و انگاه بین خط مصنوعی دیورند و خط طبیعی و تاریخی سند که سرزمین ۸ ملیون افغان است تقسیمات درهم و برهم خطوط مناطق اداری و اجنسی ها و غیره را بمیان آور دند که دران میان باز یک پارچه طولانی از قدیم تا حال در نص همه مکاتیب و معاهدات تحمیلی و غیره بنام سرحد آزاد شناخته شده است و حالا جا نشین انگلیس مسلمانان پاکستان از راه برادری آزادی آنها هم میخواهند سلب و ناسب کنند.

معاهده استقلال افغانستان

۱۸ اگست ۱۹۱۹

در عرف ما افغانها آزادی محترم و استقلال کشور مرادف نام افغان و افغانستان است و باوجودیکه موقدمت جغرافیائی مملکت روی چهارراه آسیائی و سرزمین زرخیز هند در همسایگی ما کشور کشایان بزرگ را در کوهساران ما وارد کرده است، مملکت از بدو طلوع تاریخ ملت ما با جنگجویان بزرگ پنجه داده و طرفانهای تاریخی هر قدر بزرگ بوده در تصادم با صخره های کوه‌های ما خورد شده است. ظهور انگلیسها در هند آخرین خطری بود که استقلال و تمامیت خاک ما را تهدید کرد. در جنگ اول افغان و انگلیس ۱۸۴۲-۱۸۳۸ انگلیسهای مهاجم و متجاوز با

تا بود شدن هفده هزار قشون خود استقلال مارا شناخت ولی ولایت بلوچستان و خاکهای افغان نشین دیره جات را در امتداد سواحل راست سند از مملکت ما جدا کرد. در جنگ دوم (۱۸۸۰-۱۸۷۸) که باز انگلیسها متهاجم بودند استقلال خارجی ماسلب و در حاشیه شرقی و جنوبی مناطق مثل صوات، باجور، چترال، دره باشکر، کرم، پشین، سیبی در اثر معاهده تحمیلی گندمک و کابل امیر محمد یعقوب خان و امیر عبد الرحمن خان گرفته شد.

در سال ۱۹۱۹ امیر امان الله خان استقلال افغانستان را اعلان نمود و در نتیجه جنگ سوم افغان و انگلیس شروع شد و در نتیجه جنوبی جنرال محمد نادر خان (اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید پدر اعلیحضرت پادشاه موجوده افغانستان) فرماندهان جبهه جنوبی بکمک سردار شاه محمود خان (سیه سالار و صدر اعظم موجوده) و سردار شاه ولیخان (سفیر کبیر موجوده افغانستان در کراچی) تل را از قوای انگلیسی متصرف شد و در نتیجه در اثر معاهده ۱۸ اکتبر اولیندی و ضمیمه ملحقة آن که با مضای سرملتن کرانت رسیده است استقلال داخلی و خارجی افغانستان شناخته شد. افغانستان اولین مملکت آسیا نیست که با قوه استعمار انگلیس در طی يك قرن گنگا مل پنجه داده و با وارد کردن تلفات زیاد بقوای مخالف بالاخره استقلال باستانی و تاریخی خود را احراز کرده است و این اجتهاد در راه آزادی ملت و مملکت در کشور های آسیائی و اسلامی بخصوص در زمانه هند تاثیر زیادی بخشیده است. ملت افغانستان واقعه تاریخی سال ۱۹۱۰ را عید ملی گرفته و هر سال در کابل و تمام نقاط مملکت بیاد و نود آن بزرگترین جشن ملی گرفته میشود. از ۱۹۱۰ با بنظر طرف افغانستان بحیث یک کشور آزاد و مستقل روابط عادی دیپلوماسی خود را با همسایگان و ملل عالم توسعه داده و در تمام مجالس بزرگ بین المللی سهم گرفته و بحیث عضو جامعه ملل سابق و یونوی امر.زه با همگان با ساس دوستی و احترام متقابله زندگانی میکنند.

جلوس اعلیحضرت نادر شاه و خاتمه انقلاب

۱۰ جولائی ۱۹۲۰

دوره سلطنت امیر امان الله خان (۱۹۲۸ - ۱۹۱۹) در اثر ریفورم اجتماعی که بصورت تقلید مظاهر حیات اروپائی دفتتا شروع شد با عکس العمل هائیکه در داخل مملکت بمیان آمد خاتمه یافت. قوه ارتجاع باغلبه که در این فرصت داشت چیره شد. شاه خود را خلع کرد و مدت ۹ ماه مر تجمین در دستگاه دولت رخنه کردند و یک کابوس سیاه اختلاف داخلی رونما گردید که از داخل تمامیت خاک مملکت را تهدید میکرد.

خوش بختانه یکی از فرزندان بصیر مملکت ژنرال محمد نادر خان فاتح تل در جنگ استقلال که در اینوقت به علت مر رضی از پست وزارت مختاری افغانستان در یاریس مستعفی و در نیس استراحت میکرد بکمک برادران خود که در جنگ استقلال همسهم بودند در حواشی جنوبی مملکت از خاکهای افغان نشین سرحد آزاد در وزیرستان آمده و بعد از مطالعه اوضاع سوق الجیشی و اتخاذ ترتیبات لازم بقصد نجات مملکت داخل اقدامات عسکری شد و در مقابل

(پچه سقو) که بنام (امیر حبیب الله) در کابل نشسته بود قوای ملی افغانهای حاشیه سرحد آزاد و افغان های داخلی سمت جنوبی را سوق داد تا اینکه مار شال شاه و لیخان وارد کابل شده و به (فاتح کابل) ملقب گردید. قوای مرتجعین چه در گردیز و چه در کابل منهزم شده مار شال تا در خان بتاریخ ۲۲ میزان ۱۳۰۸ (مطابق ۱۴ جولائی ۱۹۲۹) وارد کابل گردید. قصد نادر خان نجات مملکت بود ولی ملت افغان بیاس کامیابهای اوچه در جنگ استقلال و چه در جنگ نجات وطن از کابوس ارتجاع، او را بیاد شاهی برگزیدند. چون جلوس اعلیحضرت محمد نادر شاه در تاریخ معاصر افغانستان مرادف نجات مملکت از ارتجاع و خانه جنگی های داخلی است اهمیت بسزائی دارد زیرا بعد از وقفه ۹ ماهه مملکت با نقشه های سنجیده و متین تر در تمام زمینه های حیات مدنی وارد شده و امروز مملکت افغانستان در تحت زمامداری پسرش اعلیحضرت محمد ظاهر شاه بحیث یک کشور دیموکرات و سلج جوو عضوینو طبق آمال منورین مملکت پیش می رود. دودمان شاهی موجوده افغانستان با ارتباط با امیر محمد یعقوب خان بسالطه سلطنتی محمد زائی امیر شیرعلیخان و امیر دوست محمد خان پیوسته است که تسلسل سلطنتی آن بالانرا با اعلیحضرت احمد شاه درانی موسس سلطنت درانی افغانستان میرسد.

جلوس اعلیحضرت محمد ظاهر شاه

۱۲ عقرب ۱۳۱۲ ۵ ش

۱۶ سال قبل بتاریخ ۱۲ عقرب ۱۳۱۲ واقعه بزرگی در تاریخ نسل معاصر ملت افغانستان واقع شد که از یک سونهایت تاسف انگیز و از جانب دیگر خیلی مسرت بخش است. تاثر انگیز ازین جهت که در این روز افغانستان فداکار ترین سپاهی - بزرگترین قوماندان نظامی ماهرترین سیاست مدار - معروف ترین زعمیم ملی و بالاخره بزرگترین پادشاه یعنی اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی را از دست داد. مسرت بخش بدین معنی که در همین روز اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه - پادشاهی بر تخت افغانستان جلوس نمود، عالم - فاضل مدبر بصیر - دانشمند - تحصیل کرده، ارویادیده، منور و بالاتر از همه بکمال معنی دیموکرات و هواخواه آزادی و تهنذیب و تمدن جدید. پس روز جلوس اعلیحضرت همایونی با تاثر بزرگه شخصیت برجسته این پادشاه محسوب در ترفیات کشور و مادت قوم دارد یک روز بسیار مهم تاریخی محسوب میشود. شعبه (۴) مدیریت عمومی نشریات انشکر از ذوات فاضل و محترمی که با ما معاونت و کمک نموده اند راهنمای افغانستان را خاتمه داده امید قوی دارد این اثر کوچک بتواند خدمات مفصلی را برای زائرین این خاک مقدس به انجام برساند.

مدون راهنمای افغانستان

فضل احمد عضو شعبه ۴ مدیریت عمومی نشریات

امور ولایت هرات

ولایت هرات نظر به اهمیتی که دارد به اثر توجهات نافعه حکومت مطبوعه پیشرفت های خوبی ذریعه دوائر مربوطه کسب نموده که خلاصه آن ذیلا ایضاح است .

الف- ریاست بلدیہ :

اول بروق ها و پل چك های سرك های عمومی شهر جدید بصورت پخته كاملا تعمیر شده .
۲- سرك های شهر جدید که محتاج به تسطیح و ریسنگ ریزی بود كاملا ریسنگ ریزی شده .
۳- اكثر سرك های مربوطه شهر و بازار ها که با اثر بارنده گی های متعدد و گردش عراده جات خراب و قابل ترمیم بود با اندازه ۳۰۰۰ متر ریسنگ ریزی و جفله انداخته شده
۴- يك حصه اراضی شمال شهر نو هرات واقع دید و مجلس عمومی نظریه داده بود که اراضی مذکور برای عمرانات تعیین و به اشخاص داوطلب داده شود که قرار نقشه بلدیہ تحت ساختمان و تعمیر بگیرند همانا با اساس نقشه و پلان عمرا نانی ذریعه مهندس مربوطه طرح و بعد از منظوری مقامات مربوطه شروع به کشیدن سرك های آن شده است اكثر سرك های عمومی امتداد داده شده است البته بعد از کشیدن عموم سرك ها و حصه های مذکور با اشخاص داوطلب داده میشود و فعلاً به اندازه سه صد نفر که هر کدام يك جریب اراضی برای آبادی خواهش نموده اند .
۵- راست غریبی شهر کهنه يك سرك سی متره مطابق نقشه شهری امتداد داده شده چنانچه خط سرك کشیده و در وسط آن به قبل درب عراق يك فلكه که در خط وسطی ۴ متر طول دارد کشیده شده و اطراف آن دو کمان و یار تمان ساختمان میشود و به همان اثربك تعداد د کاکین و آبادی سابقه تخریب گردیده است .

۶- استنگاه های پولیس که داخل چوك های بازارها و سر چهارراه ها که از مدتی بود که ساختمان رمخرو به گردیده بود طبق خواهش و نظریه سرمایه موریت پولیس در هندا سنه به تعداد (۹) عدد استنگاه از سنك و کانسکریت تحت ساختمان تکمیل گردیده است که محل استفاده پولیس ها واقع شده است .

۷- در موقعیکه بازار های شهر نو و شهر کهنه ساختمان شده بود موال های ضروریه در مواضعات لازمه تعبیه نگردیده بود ریاست بلدیہ در نظر گرفته بود که مواضعات لازمه طبق نظریه مهندس موال ها را تحت ساختمان بگیرد که به همان اساس طبق نمونه تعمیر گردد لهذا (۵) موال عصری در شهر نو تحت ساختمان و به پایه تکمیل رسیده و در سال آینده نیز بدیگر مواضعات ساختمان میگردد .

۱۰۸- تعمیر جان پناه سرپام مکتب انصاری سفید . کاری وباقي ترمیمات آن به پایه تکمیل رسیده .

۱۰۹- تکمیل کتاره مکتب چلپی بصورت پخته کاری که طول آن ۱۰۰ متر و ارتفاع آن ۲/۵ متر عرض آن ۸۰ سانتی و نصب دروازه های آن مطابق نقشه بعمل آمده و به پایه تکمیل رسیده است .

۱۱۰- شروع وخاتمه مرتبه چشمه او به بطول چهارصد متر و ارتفاع ۵ متر که به سنگ و بارچه و ریگک و چونه کار شده و تسطیح کاری و عرض ساختن سړک چشمه از دهن تکاب الی موضع چشمه تقریباً بطول چهار هزار متر و بعرض ۵ متر به پایه تکمیل رسیده و مرتبه های جدید آن از سنگ و ریگک و چونه کار شده و مسطح گردیده . انگرف کاری یک هزار مربع مرتبه آن نیز بعمل آمده و تعداد ده هزار نهال ارغوان و چهار مغز و شفتالو و شمشاد و بید و نسترن و ناچو به موضع معینه آن فرس شده و یک سړک جدید بیادرو از پایان تکاب الی خود عمارت کشیده شده و فرش تخت گلخانه و ترمیم کاری کل عمارت چشمه بعمل آمده انهدام چند خانه سا بقه و مسطح ساختن آن برای مرتبه بعمل آمده و یک کوره چونه بتدریج چهل خر وارهات بخت گردیده و کاکل کاری کل عمارت چشمه بعمل آمده .

۱۱۱- زیارت شهزاده قاسم علیه الرحمه که یک اندازه ترمیمات و اصلاحات قبیل ساختمان زینه و تعمیر طاق نما و تخریب خانه های مغروبه و فرش صحن سراچه ارخشت بخته و سړک کشی باغچه های جلو عمارت سراچه به پایه تکمیل رسیده .

۱۱۲- اصلاحات تخت سفر از قبیل خرنده های اطراف مرتبه ها و ترمیمات پوشش آهن چادر های آن باسقیده کاری تکمیل شده است .

۱۱۳- در محمولات ریاست بلدیة نسبت بسال ۲۶ مبلغ ۲۰/۷۹/۲۸۶ تزیید بعمل آمده .

ب- امور ریاست فیصله منازعات :

در هذالسنه ۲۷ اجراءات فیصله منازعات نسبت بسال گذشته یک بردر فقرانی که بن محمول بوده به تعداد ۸۰ فقره فیصله و خاتمه داده شده .

ج- امور ریاست اطلاق تجارت :

اطلاق تجارت در هذالسنه ۲۷ به انمقاد (۲۰) تصویب موانق گردیده که منجمله تصاویر مذکور یک تصویب با اثر ادهای مرافعه خواهی و نزده تصویب دیگر تماماً نظر به مقتضیات عصر زمان متضمن تریجات و نظریات تجارنی و اقتصادی ولایت بعمل آمده .

امور مدیریت عمومی زراعت ولایت هرات :

الف از عائدات يك اندازه املاکی که در علاقه جات بعیده مربوط اینو لا که باقی مانده مقدار ۸۳ خروار گندم وجو و کاه و مبلغ ۱۰۴۴۵/۰ افغانی نقد بعمل آمده .

۲- شعبه املاک عندالمراجع اهالی که خواهش تقاوی را برای آبادی قنوات و املاک مغروبه نموده اند مرا تپلازمه را تحقیق و بعد از ثبوت ملکیت و مغروبت موفقی شده که يك اندازه یول را طور تقاوی بدست رس مراجعین بگذارد تا مطابق شرائط و اصولات معینه املاک و قنوات مغروبه را آباد کنند اهالی ازین نظریه و غمخواری حکومت بهی خواه نهایت اظهار ممنونیت و شکر گذاری دارند .

۳- جنگلات مرکز در ابتدای سال ذریعہ باغبان هی مربوطه نهال شانی و به مواضع لازمہ نهال ریشه گی و قلمه غرس گردیده و جوی های راه آب جنگل جهت آب یاری نا اندازه لازمہ تجدید و حفر گردیده از سرک اوردو باغ چهار سرک در وسط جنگل از شرق به غرب و از شمال بجنوب جهت توسعه میدان ونموی اشجار و تردد باغبان ها کشیده شده و عائدات جنگل از درک چوب های معروفاتی و نجاری بالغ ۶۶۷۹/۰ افغانی گردیده و از درک مالیات مبلغ ۸۳۲ افغانی تحصیل شده است . و امور زه گذاری و بروز ملخ ذریعہ مامورین مربوطه بصورت صحیح مدافعه گردیده فضل خداوند در هنداسه حاصلات زراعتی از صدمه و حشرات موزی برکنار مانده است .

۴- جنگلات بادغیسات: عائدات بسته آن يك مواد صادراتی عمده ملکیت محسوب میشود و در هنداسه باندازمه حاصل داده است که بازار تجارتی را رونق بخشیده .

۵- در هنداسه ذریعہ هیئت های مقررہ برای چین بسته يك اندازه نسکت بفروش رسیده که قیمت آن بالغ ۳۰۳۰۱۰/۰ - افغانی شده است .

۶- امور نسلگیری و تربیه حیوانات که در هرات سابقه نداشته و اهالی هم باصول فنی به تربیه آن معلوماتی حاصل نکرده بوده اند رفته رفته نسل حیوانات خصوصاً اسب تغییر پیدا کرده و نسل اصل از بین رفته است حکومت متبوعه برای رفع این نواقص تدابیر لازمہ اتخاذ و دستوراتی نسبت به اسب های اکوری واصل شد که توسط حکومت باستحضار اهالی درمواقش رسانده شده برای اینکه نتیجه زود تر بدست آید و اجرا آنی در امور نسلگیری بعمل آید و سر مشق اهالی شده . بتواند بهمان اساس يك تمداد مادیان های نسلگیری که از دارائی ارزاق بوده و به حکومت انتقال پیدا کرده بود در وسط سال ۲۶ یک نفر متخصص خارجی از کابل

بهرات وارد واسطی های مذکور که در با دغسیات به چراگاه بود ه تحت مشاهده فرار داده
و ضمناً در اطراف تعین چراگاه و ساختمان طویله حیوانات مطالعاتی نموده و نظریاتی بر یاست
زراعت تقدیم داشته ریاست موصوف برای تطبیق نظریات آن تشبیهی ورزیده و باز خود
نامبرده را در اوائل سال ۲۷ با چند راس طرم اصیل از طریق میمنه بهرات اعزام و حسب
تخصیص مادیان ها رازیر تربیه فرار داده و آنها را با اصول اساسی چهره و نمره نمود متماً قبلاً
در برج میزان هندا سنه ۲۷ یک مدیریت اساسی بنام مدیریت نسل گیری با مصارفات لار مه از
قبیل خریداری زمین جهت فرمه زراعتی و چراگاه حیوانات و ساختمان طویله منظوری و اصل
و کارکنان در شـ ق مذکور مقرر شده اند که امور مذکور زیر نظر متخصص
خارجی پیشرفت دارد امید بخداوند است که حکومت درین مرام خون موفق شده تا د و باره
نسل حیوانات اصیل درین محیط رواج پیدا کنند .

ج : - امورات مدیریت عمرمی مخابرات :-

در ابتدای سال ۲۷ یک بسته خانه بنام بسته خانه شهری به مدیریت عمومی مخابرات تاسیس
گردیده که مامورین و مستخدمین آن شامل خدمت و مشغول وظیفه میباشند .

امور ولایت مزار شریف

ریاست بلدیہ :

- ۱- بختہ کاری سرک شرقی روضہ شریف از حصہ بازار مسگری الی حدالتصاق سرک خلم (۷۵۰۰) متر مربع .
- ۲- بختہ کاری آبروها در سرک مذکور بطول (۹) متر مساوی عرض سرک ، و عرض ۲۰ سانتی (۱) متر ۴ عدد
- ۳- تعمیر جدید مسجد واقع گذر دربار کہ در اول بصورت گنبدی بنا و تعمیر شدہ بود ، ولی درین اواخر گنبد مذکور در اثر زلزله شکست کردہ بود ، بنا بران مسجد مذکور از تہداب جدیداً تعمیر و مطابق نقشہ مرغوبی آباد و تکمیل گردیدہ طول ۳۰ سانتی و ۲ متر و عرض ۲۰ سانتی و ۷ متر .

امور ولایت قطن

ریاست بلدیہ پلغمری :

- ۱- سریکہ از مقابل شفاخانہ تاحکومت کلان بعرض ۸ و طول ۷۰۰ متر امتداد دارد ، ریک و چفلہ اندازی شدہ .
- ۲- کشیدن یک جوی در امتداد سرک عمومی بالای دوصد کوتی بعرض یکینم و طول ۱۲۰ متر
- ۳- تصفیہ نہر اسیای بلدیہ بہ طول ۳ ہزار متر .
- ۴- نہال شانی در بغها و خیابانها وغیرہ مناطق مربوطہ بلدیہ بہ یک تعداد زیاد .

امور ولایت جنوبی

قوماندا نی امنیہ :

مجلس مرکز ولایت جنوبی بر حسب نقشہ اساسی کہ از مقام صلاحیت دار منظور گردیدہ است یک حصہ کار تعمیر آن تمام وسہ حصہ کار آن بہ کرسی رسیدہ است .

حکومت کلان خوښت :

۱ - تعبير گدام مربوط وزارت ماليه و تعبير حکومت کلان خوښت مربوط وزارت جليله داخه که بر حسب نقشه اصولی منظور شده، تحت اجرا قرار گرفته و کار آن از کرسی بلند شده .

۲- تعبير شفا خانه ملکی به استثنای رنگمالي و بعضی کملکین ها کار تعبير مذکور تمام گردیده .

۳- تعبير مکتب مرکز خوښت نیمکاره بوده و کار آن جاریست .

امور حکومت اعلای فرانه

ریاست بلدییه :

ریاست بلدییه حکومت اعلای فرانه در سال جاری یک یتیم خانه بنام (یتیم سمون) در مرکز فرانه جهت رفاهیت و دستگیری از اطفال بی کس و نادار تاسیس کرده، و ترتیبات مقدماتی مؤسسه مذکور را اتخاذ نموده است، و درباره سائر اطفال بی بضاعت و نادار که از خود اقربای نزدیک داشته اند، مطابق اصولنامه ریاست مرستون رفتار نموده و آنها را تحت اداره و تربیه اقربای شان سپرده است .

امور حکومت اعلای بد خشان

نسبت به ترمیمات معموله هه ساله امسال اقدامات مؤثری در ترمیم پلها و سرکها شده، که به تناسب ترمیمات سنوات گذشته متفاوت بوده، چنانچه حصص عمده سرکها در اثر بارندگی های موسمی خیلی ویران و قابل ترمیم بود، باجدیت زیاد ترمیم گردیده، علاوه احداث یک سرک از بهارک تا واخان و سرک دیگر از زیباک تا انجمن و از انجمن تا یربان بعمل آمده . تاسیس یک مکتب ایلیه برای صنایع دستی و حرفه ها - و آبادی دشت فراخ و حفر نهر جدید بامصارف پنج ملک افغانی بعمل آمده .

تصویبات و مقررات سال ۱۳۲۷ هیئت شورای ملی

اصولات و ضمایم :

- (۱) تعدیل اصولنامه تشویقیه صنایع.
- (۲) اصولنامه نسکاح و عروسی و ختنه سوری
- (۳) » » تمزیه داری
- (۴) » » رادیو
- (۵) ضمیمه اصولنامه مامورین - و متقاعدین ملیکه در موضوع مامورینکه برای انتخاب شدن و کسالت شوری و یا بلدیہ از وظیفه ماموریت خود استعفا نمایند.
- (۶) ضمیمه اصولنامه پاسپورت در خصوص پاسپورت خاندان شاهی
- (۷) ضمیمه » » در باره اتباع افغانی که بدون پاسپورت داخل افغانستان شوند
- (۸) » » » تبدیل اصل (۷)
- (۹) » » » تزئید بر اصل (۲) ضمیمه نمبر ۲-۳ جوزای ۱۳۲۶ اصولنامه مذکورہ
- (۱۰) ضمیمه اصولنامه مسافرت و اقامت اتباع خارجه در افغانستان
- (۱۱) تبدیل ضمیمه نمبر (۱۱) مورخه ۱۴ جوزای ۱۳۲۱ اصولنامه حاضری و رخصتی مامورین در موضوع رخصت ضرورت سالانه مامورین
- (۱۲) ماده واحده راجع به جزای مجوسینکه فرار نمایند .
لواایح و مواد متفرقه :
- (۱۳) تصویب موازنه عمومی واردات و مصارفات سال ۱۳۲۷ مملکتی .
- (۱۴) » » » سال ۱۳۲۷ فروش بانکی وزارت ودوائر مستقله .
- (۱۵) تصویب اعطای صلاحیت نشر بیست ملیون از نوت های جدید به (د افغانستان بانک) .
- (۱۶) » » » نشر چهل ملیون از نوت های جدید به (د افغانستان بانک) .
- (۱۷) تصویب خریدن منازل از طرف کسه عمرانی و اعطای اجاره طویل المدت آن
بمسافرت امریکه و اعضای رسمی آن .
- (۱۸) تصویب تزئید تمداد و کلائی شورای ملی و مجالس مشاوره ولایات و حکومت
اعلی و کلان نظر به تقسیمات مندیکیه موجوده .
- (۱۹) تصویب قبول بیعت نامه تاریخی ۴ عقرب ۱۳۲۷ . امان الله خان شاه مغل - و
به بعد ازین بیعت یک فرد ملت افغان شناخته شود .
- (۲۰) تصویب انفکاک فریه سلطانی از حکومت جنوبی و ارتباط آن بحکومت شرن غزنی .
- (۲۱) تصویب جدول اعتراضیه بر فیصله ابتدائیه و مراقبه و تعیین قیمت آن .

تعمیرات سال ۱۳۲۶ ریاست عالی اعیان

الف : لوائح اصولنامه ها :

۱ : لائحة اصولنامه رادیو :

ب : ضمایم :

- ۱ : ضمیمه اصولنامه مامورین و متقاعدین ملکیه تزئید اصل (۴۲) اصولنامه مذکور .
۲ : د نمبر ۴ اصولنامه پاسپورت راجع به پاسپورت خاندان شاهي .
۳ : د نمبر ۵ د د د به اتباع افغانی که بدون پاسپورت داخل افغانستان میشوند .

- ۴ : ضمیمه نمبر ۶ د د د به تبدیل اصل (۷) اصولنامه مذکور .
۵ : د نمبر ۰ د د د تزئید بر اصل (۲) ضمیمه نمبر ۲ تاریخی
۳ جوزای ۱۳۲۳ .

- ۶ : د نمبر ۶ د مسافرت و اقامت اتباع خارجه تبدیل اصل (۱۰) .
۷ : در موضوع ترتیب جدول اعتراضات به فیصله هی ابتدائیه و مرافعه .
۸ : د خریداری منازل و اجاره طویل‌المدت ۹۹ سال .
۹ : تبدیل ضمیمه نمبر ۱۱ - ۱۴ جوزای ۱۳۲۱ اصولنامه حاضری و رخصتی .
۱۰ : ماده واحده در خصوص تعیین جزای محمد یسین مفرور .
۱۱ : بیعت نامه امان الله خان شاه مخلوع که درخواست قبولی تابعیت خود را بحکومت افغانستان نموده و تقریب قبولی تابعیت آن .

اعطای نشان

- ذواتیکه در سال ۱۳۲۷ از حضور ذات اشرف ملوکانه در اثر خدمات خود نائل به اعطای نشان گردیده‌اند قرار ذیل است :
- ۱- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۳ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش محمد قاسم خان سابق رئیس تنظیمه جنوبی نشان سردار عالی
 - ۲- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۴ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش محمد علم خان فرقه مشر اول سردار عالی
 - ۳- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۵ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش افنداد خان قوماندان عسکری مزارشریف ومیمنه نشان سردار عالی
 - ۴- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۲ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش عبد القیوم خان رئیس حربی نشان سردار عالی
 - ۵- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۶ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش محمد صفر خان فرقه مشر ثانی قوماندان عسکری قطغن وبدخشان نشان استور اول
 - ۶- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۸ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش محمد گل خان فرقه مشر ثانی قوماندان عسکری فرقه هرات استور اول
 - ۷- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۹ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش نور محمد خان فرقه مشر اول قوماندان عسکری قرنی استور اول
 - ۸- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۱۹۱۷ مورخه ۲۱ اسد برای ع ، ش حافظ نور محمد خان معین دوم آمر شعبهٔ اول دارالتحریر شاهی استور اول
 - ۹- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۲۸۶۱ برای ع ، ش داکتر محمد یوسف خان رئیس تدریسات مسلکی نشان سوم معارف
 - ۱۰- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۳۲۶۳ برای ع ، محمد داؤد خان خطاط نشان دوم معارف
 - ۱۱- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۳۶۲۸ برای دای محی الدین صدوقچی اولهوترک ، معلم تاریخ وجغرافیای دحربی شونخی نشان استور دوم
 - ۱۲- حسب اعتبار نامهٔ نمبر ۳ عقرب نمبر ۲۴۹۰ تانهبر ۲۶۰۶ برای و ک-لای دورهٔ ششم شورای ملی نشان یادگار دورهٔ ششم شورا (۱۱۷) نفر

صاحب منصبان و مامور ینیکه در روشن گردانیدن خطوط سرحدی افغانستان
وروسیه شوروی فعالیت کرده و نائل به اخذ نشان خدمت گردیده اند :

هیئت هر کزی :

- ۱ - ع ، ش عبدالقیوم خان فرقه مشر اول رئیس هیئت مرکزی نشان خدمت تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۶۷ مورخه ۲۰ جدی
- ۲ - ع ، محمد یونس خان مدیر شعبه دوم سیاسی عضو اول مرکزی نشان خدمت تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۶۸ مورخه ۲۰ جدی
- ۳ - ص ، محمد یحیی خان سرکاتب مدیریت یونوسکرتر مرکزی نشان خدمت تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۶۹ مورخه ۲۰ جدی
- ۴ - ص ، محمد صدیق خان طرزی مترجم مرکزی نشان خدمت تحت اعتبار نامه
نمبر ۳۲۷۰ مورخه ۲۰ جدی
- ۵ - ص ، محمد اکرم خان معاون قلم مخصوص وزارت معارف نا بیست هیئت مرکزی
تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۱ مورخه ۲۰ جدی

کمیسیون اول :

- ۱ - ح ، داد خداخان غندمشر دوم کمیسر تورغندی رئیس کمیسیون اول نشان خدمت
تحت اعتبار نامه نمبر ۱۲۷۲ مورخه ۲۰ جدی
- ۲ - ص ، محمد عزیز خان سرکاتب کمیسر تورغندی سکرتر کمیسیون اول نشان
خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۴ مورخه ۲۰ جدی

کمیسیون دوم :

- ۱ - ش ، نجیب الله خان کندکشر معاون کمیسری مرغاب رئیس کمیسیون دوم تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۴ مورخه ۲۰ جدی
- ۲ - ص ، عبدالحق خان سرکاتب معاونی مرغاب سکرتر کمیسیون دوم تحت اعتبار نامه
نمبر ۳۲۷۵ مورخه ۲۰ جدی

کمیسیون سوم :

- ۱ - ش ، غلام محمد خان کندکشر کمیسر اندخوی رئیس کمیسیون سوم نشان خدمت
تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۶ مورخه ۲۰ جدی
- ۲ - ص ، محمد حسن خان سرکاتب کمیسری اندخوی سکرتر سوم نشان خدمت تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۷ مورخه ۲۰ جدی

نشان خدمت ۱۵۰۰۱ عبدالغلام محمد

همه ذرات چه دمکر کانه ذات دحضور له خواهه ئی د سردار عالی

به نینان سر لوورموندلی ده

ع . ش . س . ع الله داد خان لمړی
فرقه مشر و مزرا شریف د عسکری قوماندان

ع . ش . س . ع محمد فاسم خان لمړی
فرقه مشر او د قبایلو مستقل رئیس

ع . ش . س . ع محمد عام خان لمړی
فرقه مشر د قند هار عسکری قوماندان

هفته ذوات چه دماو گانه ذات دحضور لهخوانی دلموی در جی

دستور به نینان سراروره وللی ده

ع ۲ ش محمد صفر خان دومم فورقه مشر
د قطن: پادشاهی قومانندان

ع ۱ ش محمد اکل خان دومم فورقه مشر
دمرات دمسکری قومانندان

ع ۳ ش امیر محمدخان لموی فورقه مشر
د قطن: دمسکری قومانندان

کمیسیون چهارم :

- ۱- ح ، عبدالوهابخان غند مشر کمیسر سیاه گرد رئیس کمیسیون چهارم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۸ ۲۰ جدی
- ۲- ص ، نورالله خان سرکاتب کمیسری سیاه گرد رئیس کمیسیون چهارم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۷۹ ۲۰ جدی

کمیسیون پنجم :

- ۱- ح ، عبدالسمع خان غند مشر دوم کمیسر حضرت امام رئیس کمیسیون پنجم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۰ ۲۰ جدی
- ۲- ص ، عبدانجلیل خان سرکاتب کمیسر حضرت امام سرکتر کمیسیون پنجم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۱ ۲۰ جدی

کمیسیون ششم :

- ۱- ش ، محمد طاهر خان کبند کشر کفیل معاونیت کمیسری ینسگی قلعه رئیس کمیسیون ششم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۲ ۲۰ جدی
- ۲- ص ، عبدالغفور خان سرکاتب ینسگی قلعه سرکتر کمیسیون ششم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۳ ۲۰ جدی

کمیسیون هفتم :

- ۱- ح ، گل محمد خان غند مشر ثانی کمیسر درواز رئیس کمیسیون هفتم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۴ ۲۰ جدی
- ۱- ص ، سعادت خان سرکاتب کمیسر درواز سرکتر کمیسیون هفتم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۵ ۲۰ جدی

کمیسیون هشتم :

- ۱- ش ، محمد اکرم خان کبند کشر معاون کمیسری شغنان رئیس کمیسیون هشتم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۶ ۲۰ جدی
- ۲- ص ، سید محبوب خان سرکاتب معاونیت کمیسر شغنان رئیس کمیسیون ، هشتم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۷ ۲۰ جدی
- ۳- ص ، عبدالحجیب خان سرکاتب وزارت داخله سرکاتب کمیسیون هشتم نشان خدمت تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۸ ۲۰ جدی

کمیسیون نهم :

۱- ش : سید خیرالله خان کند کشر کمیسر اشکاشم رئیس کمیسیون نهم تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۸۹ ۲۰ جدی

۲- ص : نور محمد خان سرکاتب کمیسر اشکاشم رئیس کمیسیون نهم تحت اعتبار نامه
نمبر ۳۲۹۰ ۲۰ جدی

کمیسیون دهم :

۱- غ : سید اسحاق خان تولمشر رئیس کمیسیون دهم نشان خدمت تحت
اعتبار نامه نمبر ۳۲۹۱ ۲۰ جدی

۲- ص : سید محبوب خان سرکاتب معاونیت و ا خان سکرتر کمیسیون نشان خدمت
تحت اعتبار نامه نمبر ۳۲۹۲ ۲۰ جدی

ضابطانیکه در تعیین خطوط سرحدی خدمت کرده و به اخذ نشان خدمت
نائل شده اند :

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۱۹۴ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای غ ، غلام رسول خان
تولمشر قوماندان پوسته اول (توره غندی) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۱۵ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، محمد میر خان
بلو کشر ۳ معاون پوسته اول (توره غندی) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۱۶ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای غ ، نورالهدی خان
تولمشر قوماندان پوسته دوم (اندخوی) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۱۷ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، گل احمد خان
بلو کشر اول معاون پوسته دوم (اندخوی) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۱۸ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای غ ، گل محمد خان
تولمشر قوماندان پوسته سوم (خمیاب و تاشکند) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۱۹ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، غازی میر خان
بلو کشر اول معاون پوسته سوم (خمیاب و تاشکند) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۲۰ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای غ ، محمد نبی خان
تولمشر قوماندان پوسته چهارم (حضرت امام) .

حسب اعتبار نامه نمبر ۲۹۲۱ مورخه ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، غوث الدین خان
بلو کشر ۳ معاون پوسته چهارم (حضرت امام) .

اعطای نشان

- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۲ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای غ ، عطا محمد خان
تولیمشر قوماندان پوستهٔ پنجم (بنگی قلعه) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۳ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، محمدشرف خان
بلوگمشر ۳ معاون پوستهٔ پنجم (بنگی قلعه) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۴ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، محمد مهدی خان
بلوگمشر اول قوماندان پوستهٔ ششم (بزرگک واخان) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۵ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، غلام دستگیرخان
بلوگمشر ۳ معاون پوستهٔ ششم (بزرگک واخان) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۶ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، محمد امان خان
بلوگمشر اول قوماندان پوستهٔ هفتم (درواز) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۷ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، عبداللہ خان
بلوگمشر اول معاون پوستهٔ هفتم (درواز) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۸ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، محمد امین خان
بلوگمشر اول قوماندان پوستهٔ هشتم (شغنان) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۲۹ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، گل رحمن خان
بلوگمشر ۳ معاون پوستهٔ هشتم (شغنان) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۳۰ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، غلام محمد خان
بلوگمشر اول قوماندان پوستهٔ نهم (اشکاشم) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۳۱ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب میرا جان خان
بلوگمشر اول معاون پوستهٔ نهم (اشکاشم) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۳۲ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، امین اللہ خان
بلوگمشر ۳ قوماندان پوستهٔ دهم (یامیر) .
- حسب اعتبارنامهٔ نمبر ۲۹۳۳ مورخهٔ ۲۵ عقرب نشان خدمت برای ب ، یار محمد خان
بلوگمشر ۳ معاون پوستهٔ دهم (یامیر) .

امور شعبهٔ عرایض دارالتحریر :

بنا بر تسهیلات و توجه زیاد تر که شعبهٔ دارالتحریر حضور اہلحضرت معظم ہایونسی
بسکاربھای عرائض و عارضین دادہ کار سنہ ۱۳۲۷ نسبت بہ سنہ ۱۳۲۶ دوچند کردیدہ است
مخصوصاً سفرخیریت اثرشاہانہ بولایت فطین و بدخشان نیز بسکاربھ مذکور بسیار افزودہ است .

بیلانس سال ۱۳۳۶ د افغانستان بانک

دارائی:

- ۱ - موجود صندوق در مرکز و نمایندگیهای داخله و خارجه و بانسکهای معامله دارما
در داخل و خارج .
۲۴۳۱۹۷۸.۰۲/۴۱ - افغانی .
- ۲ - طلا و نقره ذخیره پشتوانه بانسکوت در موجودی ما
بهر کسز و خارج .
۵۷۶۸۰۹۲۹۵/۳۹ - »
- ۳ - قرضه ما بدو اثر رسمی و مؤسسات صناهی و تجارتی
۳۱۹.۸۵۲۷۳/۸۲ - »
- ۴ - اشتراك ما به مؤسسات صناهی
۲۹۵۳۳۴۷۰/ - »
- ۵ - جایدار منقوله صد فیصد استهلاك شده قیمت
جایدار غیر منقوله بعد وضع استهلاك تدریجی
۷۴۳۳۱۷/۰۸ - افغانی
- جمع ککل دارائی ما
۱۱۶۹۴۱۹۱۶۳/۷۰ - »

بدهی ما:

- ۱ - از سرمایه نادیه شده
۱۲۰۰۰۰۰۰۰/ - افغانی
- ۲ - از ذخیره پس انداز بانک
۱۱۷۱۱۸۶۸/۹۰ - »
- ۳ - از نشریات بانک نوت ذریمه دولت و بانک
۸۲۹۹۹۵۱۱۰/ - د
- ۴ - از مشتریان خود با افغانی و اسعار که اسعار
به قیمت روز تبدیل شده
۱۶۸۳۹۹۲۴۴/۸۷ - »
- ۵ - از امانات دوائر و مؤسسات تجارتی
۱۵۴۲۶۶۶/۱۱ - »
- ۶ - از مناقع سنویه
۲۳۸۸۶۲۷۳/۸۲ - »
- جمع ککل بدهی ما
۱۱۶۹۴۱۹۱۶۳/۷۰ - افغانی

امور تفتیش عمومی محاسبات

- اجراآت ده ماهه سال جاری ریاست تفتیش عمومی محاسبات از ابتدای ماه حمل ۱۳۲۷ الی ۲۳ برج جدی سال مذکور حسب ذیل است :
- ۱ : تفتیش حسابات ششماهه ۱۳۲۲ و سالانهای ۱۳۲۳ و ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵ ریاست دافغانستان بانك .
 - ۲ : تفتیش حسابات سال ۱۳۲۰ الی سال ۱۳۲۴ ریاست مؤسسات صحتی علی آباد .
 - ۳ : بازغور در فقره تفتیش قهریکه و اداری سوار قوماندانی قوای مرکز .
 - ۴ : « « « سرقت خزانه خوست و محبوسى دونفر تذکرافیها .
 - ۵ : تفتیش عرض اهالی ارزگان برعلیه سید عبدالشکور خان حاکم کلان ارزگان .
 - ۶ : « « « بلخ « محبوب خان « « بلخ .
 - ۷ : بازدید اوراق تفتیش دوائر ولایات قندهار ، فرام ، هرات که ذریعه مفتشین هم کتابسی والا حضرت غازی صدراعظم صاحب بعمل آمده بود .
 - ۸ : بازدید فقره رشوت ستانی غلامسغنی خان مامور مدیریت تقاعد وزارت مالیه .
 - ۹ : بازدید فقره باقیداری تیسکه دران سرکس جشن استقلال سال ۱۳۲۶ .
 - ۱۰ : تحقیق فقره عرض یرجی سنسک و عبدالله خان برعلیه یابنده محمد خان حاکم کلان لغمان .
 - ۱۱ : بازدید فقره مفودی هشتاد نخته مس های تحویله سی فیض محمد خان تحویلدار وزارت فوائدعامه .
 - ۱۲ : تفتیش و تحقیق فقره عرض محمدناصر برعلیه مدیر بلدیة پلغمری .
 - ۱۳ : « « « پنـج فقره اطلاعیہ راجعه حاکم کلان پروان .
 - ۱۴ : بازدید تفتیش های دوائر ملکى میمنه .
 - ۱۵ : تفتیش بیلاس سال ۲۲/۲۱ ریاست شرکت ارزاق .

بلديه ملي کابل

یکی از مؤسسات مهم و بزرگی که در بهار ۱۳۲۷ در پای تخت مملکت عزیز ما رویکار آمده و بصورت عصری و بی سابقه اساس گرفت همانا بلدیة ملی یا بلدیة جوان و جدید شهر کابل است جای انکار نیست که ما از دوره های بسیار بیشتر و قدیمتری نه تنها در شهر کابل بلکه در تمام لایات حتی به بعضی محلاتی هم دارای مؤسسات بلدیة بوده ایم . ولو این مؤسسات باسماى مختلفى از قبیل مندوی و گنج و بلدیة یاد شده و بصورت گوناگونی در زیر اداره حکام مندوی یا عادل ها و ضابط ها و یا رؤسائی دایر شده و بکار افتاده است . ولی انصافاً چنین بلدیة که با اثر انتخابات اهالی شهری بصورت آرادى رأى تقسیم تعرفه و اصول عصری دنیای امروزی تاسیس شده و هم به سیستم پارلمانی اداره شود تاکنون نماند شایم بجز نت میتوانم بگویم این بلدیة ملی موجوده ما فقط و فقط مولود سعی و عمل جوانان آزادبخواه این شهر و عطیة شاه جوان و همراهی های صدراعظم آزادی پسند این دوره بوده است و بس .

متأسفم که ضیق وقت و مصروفیتهای شدیدة بنده مانع نگارش واقعات مفصلی است که این بلدیة را بوجود آورده و تا اخیر سال بکار انداخته است و آنرا میگذاریم بهورخین موظفی که تاریخ عمومی وطن را می نویسد فعلاً بهمین قدر اکتفا می ورزم که تقریباً از هر سه سالی متجاوز از تاسیس این بلدیة بین هموطنان جوان و احساس متمکن این شهر و لوله های شکایت آمیزی از وضعیت مؤسسه بلدیة آزرمان ورد زبانها شده هر فردی بنوبه خود بهر محفلی هر چه میخواهند گفتند و متماقباً هر چه می دانستند بچراغ نوشتند . مقارن آن اوقات حکومت متبوعه نیز از اداره و اوضاع بلدی متاثر گشته و بفرض تبدیل وضعیت بلدیة ها بصورت عموم در مملکت هیئت کار آزموده و صلاحیت داری را گماشتند تا بقوانین و اصول موضوعه گذشته رسیده کی کرده و تبدیلاتی را که لازم بدانند بجا آورده و از صحنه شورای ملی بگذرانند .

گویا مساعی مشترک جوانان حساس و مباشرین خیر خواه حکومت موجودیت یک بلدیة ملی و جدیدی را در کابل ایجاد کرده تقریب اواخر حمل ۲۷ طوریکه از نوشته منتشره ۲۷ حمل روزنامه اصلاح ظاهر است و الاحضرت شاه محمودخان صدراعظم ملاقات شفاهی تیره کی را پذیرفته و اشاره فرمودند تا بتوسط مطبوعات بمردم حالی کنند که رئیس بلدیة کابل از افراد برجسته شهر کابل جستجو و انتخاب نمایند و از آن به بعد مقالات مفصلی و مبسوطی در تخنیک انتخابات و توضیح هائی که رئیس بلدیة بطور شخصیتی باید داشته باشد بچراغ منتشر گردید.

د کابل د بلديې په رياست كښې نوې و كيلان

چه داهالي له خواتا كل شويدي

و ، ج غلام محمد جان د کابل د بلديې
فعال او زيار کښ رښس

ع ، حاجي قلندر خان د محمود، د کابل
د بلديې د تنظيماتو عمومي مدير

ع ، محمد حسن خان د کریمی، د کابل
د بلديې د هاندانو عمومي مدير

د کابل د بلخي به رياست کښي نوي و کيلان چه د اهالي له خوا ناکام شويدي

ح . داکتر عبدالغافور خان د کابل
د بلخي سر طبيب

ح . سيداحمد خان د کابل د بلخي
د نهيرو اتو عومي مدير

ح . ميراحمد خان د کابل د بلخي
د نهيرو اتو عومي مدير

مخصوصاً از نشرات ۳۱ حمل روزنامه ملی انیس بوضاحت هویدا گشت که صدر اعظم به هیئت مطبوعاتی فرموده بود باید بلدیه بعد ازین انتخابی باشد نه انتصابی و بارشاد آنها قانون بلدیه تدوین یافته و از هر دو اطاق پارلمانی گذشته بامضای اعلیحضرت رسیده و برای آگاهی عامه ملت به عرض نشر هم گذاشته شد .

به تعقیب این فرمایشات و نشریات جرایده بلدیه قدیمه نیز برای انتخابات ترتیبی گرفته چنانچه رسماً اعلام کردند که روز ۱۵ الی ۱۹ ثور اهالی اراعی بانزده گانه شهر در مساجد جامع مربوطه ناحیه بروزهای معینه اجتماع کرده و کمیته های انتخابات را بصورت موقت و طرزیکه در اصولنامه بلدیه نشان داده شده معین نمایند و درین ۱۹ ثور رؤسای کمیته های انتخابی و اعضای شان تماماً معرفی گردید .

در خلال این احوال جوانان منور شهر و علاقه مند بخدمات ملی در هر ناحیه بتعداد بسیاری خود شان را بوکالت داو طلبانه کاندید کرده و احساسات باحرارتی در جراید نشان میدادند و فراموش نشود که بدو هیئت مطبوعاتی و یسائتر جوانان طالب العلم فاکولته ها و کتاب عالی از صنوف بلند و نهائی در تبلیغات برای تعین و کلا و رئیس بلدیه - مهم کافی گرفته و خدمات قابل قدری انجام دادند . تا آنکه رؤسای کمیته های انتخابی در ختم ترتیبات مقدماتی خودشان به ۱۲ جوزا در بلدیه مجلسی منعقد کرده و ۱۵ جوزا را روز انتخابات تعین نمودند و نظر به آنکه همه موظفین درین روز ملی خود آزادانه در انتخابات شرکت جسته بتوانند آرزو را از ساعت ۱۲ به بعد رخصتی عمومی اعلان کردند ولی بدمعا نظر به معنوریتی آنها بروز ۲۲ جوزا به تمویق انداخته و از ۲۲ الی ۲۴ سه روز انتخابات بپایه تکمیل رسیده صندوقهای رای گیری در بلدیه سپرده شده و ترتیبی که سابقاً گرفته شده بود نتایج ظاهر و از بانزده ناحیه شهر بامحقات آن به تعداد پنجاه نفر و کیل اصلی و پنجاه نفر دیگر هم احتیاطی اعلان گردید . روز ۲۵ جوزا در اولین جلسه که عموم و کلاهی شهر در سالون بلدیه انعقاد دادند ، بمداول اصولنامه بلدیه آقای سید جلال خان و کیل ناحیه پنجم را من حیث کیرسن بحیث رئیس جلسه قرار داده و سرور جویا را منشی مجلس تعین کردند در حالیکه بشاغلی غلام فاروق خان وزیر داخله و شاغلی سید قاسم خان رشتیا کفیل ریاست مطبوعات اصولاً بحیث مشاهد حضور داشتند - رای گیری شروع و شاغلی غلام محمد خان رئیس شرکت برق را که ازو کلاهی ناحیه سیزدهم بود با آنکه در آن جلسه حضور نداشته است نظر به اهلیت و فعالیت او با کثرت مطلق ریاست بلدیه بگنیدند . و نسبت به انتخابات منشی ها و معاونین چنان اندیشیدند که برای چند روز دیگر تا بر گشت رئیس بلدیه از خارج معطل بودم و درین مدت قلیل کفالت

بلديه را به آفای عزب‌الله خان رئيس بلديه سابق توليد نمايند بلديکه مذاکرات مجلس تصويب شد . وعصر همان روز از صبحه همایونی گذارش یافت .

فريب يك هفته ازین تجویز نگذشت که تنقيدات و اعتراضات حساسین اهالی نسبت بکفالت رئيس سابقه درجرايد اشاعه یافت و به احتمال اینکه مبادا برگشت رئيس بلديه جديد بطول انجامد بروزهای ۶ و ۷ سرطان جلسه عمومی و کلا دریاست بلديه دایر شده و باز در نتیجه رأی گیری با کثرتی آرا ، شاعلی میر محمد صدیق خان و شاعلی عبدالله خان و کلاي ناحیه ۱۲ به معاونی - شاعلی محمد حسین خان نهضت و کيل ناحیه یازده و شاعلی حاجی قلندر خان و کيل ناحیه هشتم بمشای گیری بلديه انتخاب شده و شش نفر دیگر از و کلاي شهر که مرکب از شاعلی براتملی خان ، جويا و کلاي ناحیه یازده شاعلی صالح محمد خان و کيل ناحیه نهم شاعلی سيد احمد خان و کيل ناحیه چهارم شاعلی حسن خان کریمی و کيل ناحیه اول شاعلی میر احمد خان انجنیر و کيل ناحیه ششم باشند حسب مراتب بکثرت آراء بمشویت منتخب گشته و انجمن بلديه را متشکل ساختند و شاعلی میر محمد صدیق خان که معاون اول گفته میشد بر حسب تصویب جلسه عمومی عهده کفالت را نیز دارا بوده امیر بلديه را زیر اداره گرفته و با معاون و منشی های انجمن در حدود وظایفی که اصولنامه برای هر کدامی تعیین نموده بود بکار آغاز کردند ولی متأسفانه کفالت شاعلی میر محمد صدیق خان از دو هفته بیشتر دوام نورزیده آنها در اثر تعهداتی که قبلاً به دیوی تعاونی کرده وهم به نسبت برخی معاذیر شخصی که بصورت دایمی هر روزه نمی توانستند به بلديه مصرف باشند در جلسه ۲۳ سرطان استعفاي خود را از عهده معاونی و کفالت پیش کرده و خود طالب عضویت انجمن گشتند در همان جلسه شاعلی صالح محمد خان عضو انجمن بر حسب کاندید خود شان و تصویب مجلس به معاونی انتخاب و شاعلی میر محمد صدیق خان بار دیگر بمشویت انجمن موفع گرفتند وهم عهده کفالت به شاعلی دکتر عبدالله خان که به معاونی سابقه دارتر بودند تفویض گردید و آلاي منتخبه بلديه دوباره بکار ادامه دادند . چون انجمن دایمی بلديه در جلسات اولی خویش علاوه بر عضویت انجمن و وظائف نشریات را نیز به بنده موصول فرموده بودند منهم جریانات را در آغاز کار که اواسط سرطان باشد الی آخر سال مرتباً و مسلسلأ درجرايد ، گاه در اصلاح و گاهی در انیس وزمانی بهر دو جزیده برای آگاهی همشهریان انتشار داده ام . مهذا برای آن که بلديه را هم شهریان عزیز گاه خواموش و گاه باشر و شور دیده اند اینجا تشریحات دیگری نیز لازم می افتد که از نقطه نظر وظیفه نشریاتی خودم عرضه بدارم متلیکه درین روزها راجع به فعالیتهای غیر مرتبی بلديه مقاله نوشتم بتائید آن درین جا هم بجزئت میگویم این بلديه را اساساً يك بلديه سرا سر

فعالې بايد شناخت ولو، دراوايل وقت كه وكلاي جديد امور رات رات تسليم گرفته وباديدن بودجه برده ازروي كار هاي آن برداشتم يك موسسه نهايت فقير وبي بضاعتی بود كه به تقريب نزده يك افغانی عوايد و هشتادك افغانی معش و مصارف آن معين شده يك قسمت قرضه هم به آن ضميمه شد، ازان هم گذشته بچندین جاده های مختلفي كار بخته كاری راه افتاره و به تيركه داران يك مقدار فليل بول پيشكي داده شده وكشیر آن بافيما نده بود كه بلديه موجوده ازپرداخت بول بقبه عاجز مانده بود كار كننان جديد بلديه بامشكلات و دست بنديهای قانونی يك مدتی را وقف ترتيب بودجه و كارهای موق مائده قديم نمودند تا آنچه رامهمتر دانستند بكار انداخته وارغير مهم آن برای موقت صرف نظر كردند بواړسی بول های پيشكي آن كميسو نها تعين كرده و از قرار دادی ها رسیده كي كردند مدارك عايدانی سنجيدند و برای جشن استقلال كه در پيش رو داشتند ترتيبات ديگری گرفتند كه حقائق آن ير تفصيل است تادر اواخر ميزان كه شاغلي غلام محمد خان رئيس جديد وارد كابل شده و چو كي رياست شان را اشغال كردند انجمن بلديه لازم ديد برای بيشرفت امور وسرعت كار در تشكيلات بلديه نيز وسعتی بدهند گویا در جلسه ۳۰ ميزان از انجمن بلديه آفایان حاجی فندرخان منشی را بمديريت عمومی نظیفات، حسن خان كرمی، را بمديريت عمومی عايدات، مير احمد خان انجنیر را بمديريت عمومی تعميرات، سيد احمد خان را بمديريت تقشيش و محمد حسين خان نهضت منشی بلديه را بعثت آمر شعبه تجربرات معين كرده وضماً شعبه مامورين را نيز به نهضت سپردند. وعلاوه برين توسعه تشكيلاتی نظر به اهليت، فعاليت و صداقتی كه برجانب رئيس بلديه ديده ميشده تنها انجمن بلديه بلسكه مجلس عمومی عزرا ونصب مامورين و تا اندازه مصارفات را نيز به او اختیارات داده و در جريان امور دست آزادی برای اوقايل شدند. اين بود كه در عرصه فليلی با تمام مشكلات موسمی، بلديه توانست كارهای بسیاری را بصورت محسوس ومشهود براه بياندازد. حتی در اخير سال خوشبختانه، انجمن بلديه توانست به ۳۰ حوت بودیجه مرتبه را بمجلس عمومی وكلا تقديم نمايد. وما برای تمام اجرا آت از شعب مختلف مديريت ها اداری عايدات تعمیری، تقشيش، طبي نمايشانی، تابه ترافيك كه درين اواخر به بلديه جديد سپرده شده وبه اندك زمان تقير وضعی ديده اوراق علیجده ترتيب داده و در ذيل اين رقيمه تقديم مينمائيم كه بعد سلسله تشكيلاتی اجرا آتی را نيز برای آگاهی عامه نشر نمايند.

تشکیل دواړو مربوطو بلدیو ملی

مدیریت عمومی تعمیرات : « بناروالی »

الف : شعبات مربوطه :

۱- ماموریت تعمیر شهر قدیم

۲- مهندسی

۳- اسفلت

۴- تعمیر نوی کابل

ب: مامورین موظف و مستخدمین :

۱- مدیر عمومی رتبه ۳ یکنفر

۲- مدیر اداری د ۴ ۱

۳- ابتدائی د ۵ ۱

۴- مامور رتبه ۶ ۳

۵- د ۷ ۲

۶- د ۸ ۲

۷- د ۹ ۳

۸- د ۱۰ ۹

۹- د ۱۱ ۹

مستخد مین:

۱- مهندس خارجه ۲

۲- داخلي رتبه ۵ ۲

۳- معمار باشی درجه اول و ۲ ۸

۴- تجویبلداران وزیر دست ۶

۵- نگران تعمیرات ۲

۶- نقشه کش ۴

۷- معین بحیث برآوردی ۴

۸- پیمایشی ۴

۹- دربور رول ۵ ۷

مدیریت عمومی عائدات:

الف: شعبات مربوطه:

- ۱- ماموریت واردات
- ۲- اصناف
- ۳- تحصیلی
- ۴- شمه خزانہ

ب: مامورین:

- ۱- مدیر عمومی رتبه ۳ ۱ نفر
- ۲- اداري » ۵ ۱ »
- ۳- مامور رتبه ۶ ۳ »
- ۴- » » ۷ ۱ »
- ۵- » » ۸ ۵ »
- ۶- » » ۱۰ ۱۷ »
- ۷- » » ۱۱ ۳ »
- ۸- تجویلداران نقدی وزیر دست ۳ »

تشکیل مدیریت عمومی تنظیمات:

الف: شعبات مربوطه:

- ۱- ماموریت تنظیم وصحبه
- ۲- جشن و تزئینات
- ۳- ماموریت آبرسانی

ب: مامورین و مسہ خدمین:

- ۱- مدیر عمومی رتبه ۳ ۱ نفر
- ۲- اداري » ۵ ۱ »
- ۳- مامورین شمه تنظیم وصحبه ۱۱ »
- ۴- » جشن » ۱۰ »

- ۵ - د آبرسانی و مستخدمین آن ۳۴ نفر
- ۶ - « شعبه برق ۴ »
- ۷ - تولید مشروغی معابر جمله ۹۶ »
- ۸ - در یورو کلیتزر ها و باشی ۱۷ »

مدیریت عمومی انجمن:

- ۱- مدیر عمومی رتبه ۳ ۱ نفر
- ۲- « اداری ۵ » ۱ نفر
- ۳- اعضا « ۷ و ۵ »
- ۴- مامور « ۸ و ۲ »
- ۵- « ۱۰ و ۱ »
- ۶- « ۱۲ و ۱۱ » ۳ نفر

مدیریت ترافیک:

تشکیل مدیریت ترافیک قرار آتی توضیح می شود:

الف:

- ۱- اصل بست کنند کمشر ۱ نفر داخل وظیفه غ غلام علی خان تولی مشر بحیت کفیل مدیریت ترافیک:
- ۲- تولی مشر قدم دار ۱ نفر
- ۳- بلو کمشر ۳ نفر
- ۴- خورد ضابط ۱۰ نفر ۱۱۸ نفر
- ۵- کتاب تولی رتبه ۱۱ ۱ نفر
- ۶- دلاک ۱ نفر
- ۷- سقاب ۱ نفر
- ۸- افراد دائمی ۱۰۰ نفر

ب : - شعبات :

اجرائیہ :

۱- سرکاتب اجرائیہ رتبہ ۸	۱ نفر	-
۲- کاتب » » ۱۰	۱ نفر	
۳- » » » ۱۱	۱ نفر	۶ نفر
۴- خزانہ دار	۱ نفر	
۶- مستری معادل رتبہ ۶	۲ نفر	
۶- پیادہ	۱ نفر	

کنٹرول

۱۰ نفر

۷- مامور رتبہ ۹ کنٹرول	۱ نفر	
۸- کاتب رتبہ ۱۰ »	۱ نفر	
۹- » » ۱۱ »	۱ نفر	۴ نفر
۱۰ پیادہ	۱ نفر	
ج- سرکاتب شخصیه رتبہ ۹	۱ نفر	۱ نفر

جمله

۱۲۹ - نفر

مدیریت عمومی تعمیرات :

الف : قسمت رنگمالی و ترمیمات لازمه :

- ۱- ترمیم و رنگمالی مساجد داخله شهر جمله (۳۰) معراب .
- ۲- ترمیم و رنگمالی بعضی دکانها و حمام های نمره و عمارات متعلقه بلدیہ و کتبید اعلیٰ حضرت تیمور شاه بانصب قبه برفراز آن و باغ های عمومی اناتیه و بابر شاه و پلها و مزارات وغیره مجموعاً (۳۶) موضع .
- ۳- ترمیمات رخنه های دو طرفه دیوار دریا از حصہ دریای چمچہ مست الی یوستین دوزها .
- ۴- تخریب دکانهای دو طرفه پل خشتی و ترمیم پل و نصب کتارہ آهنی و رنگمالی .
- ۵- رنگمالی تمام یابہ های برق داخله شهر .

ب - قسمت تعمیرات جدید :

- ۱- ساختمان دوایار تمان سه منزله و عصری در چهاررائی وزارت خانا مقابل مسجد باغبان باشی .

د کابل کالنی

- ۲- ساختمان ایستگاههای پولیس از سنگ خشتی و بهضاً چوب بصورت عصری و مودرن
بتمام چهاررائی های داخله شهر و رنگمالی آنها .
- ۳- تعمیر مسجد شریف کندر درخت شننگ .
- ۴- ساختمان یسکتعداد د کاکین چوبی و عصری در میدانی مقابل یل باغ عمومی و رنگمالی
آنها برای آنها یسکتعداد د کاکین شان به نقشه های بلدییه تخریب شده .
- ۵- یخته کاری سرک های مهمه داخله شهر برای قیرریزی مجموعاً (۱۶۷۸۳) مربع متر.
- ۶- قیرریزی یسکتعداد میدانی سه راهی مقابل یل شاه دوشمشیره علیه الرحمه (۶۵۵) مربع متر.
- ۷- تقسیمات یسکتعداد زمین در شهر نو بصورت فرعه بین مستحقین .
- ۸- خط اندازی و خرید یسکتعداد زمین دیگر در قندهار فتح الله خان .
- ۹- تهیه یسکتعداد کافی جتله سه سانتی و جتله نخودی برای قیرریزی سرک ها .

اجراآت مدیریت عمومی عایدات :

- ۱- باجاره دادن تمام عمارات و زمین های بلدییه بصورت مزایده و توجه بافزودی ول اجاره .
- ۲- فروش یسکتعداد زمین که در شهر نو جهت تعمیر مار کیت تخصیص داده شده بود بصورت
مزایده که قیمت آن از یسکتعداد میلیون افغانی متجاوز است .
- ۳- جمع آوری مبالغ اعانه و تشویق کردن بدادن اعانه .
- ۴- ترتیب و پیش نهاد مدارک عایداتی که قسمت اکثر آن منظور شده .
- ۵- قیمت کردن خانهای جدید آباد برای تأدییه محصول .
- ۶- قیمت کردن عمارات موسسات ملی امثال بانک دغیره جهت تأدییه محصول صفائی .
- ۷- تعیین نرخ و مراقبه مواد ارتزافی .
- ۸- ترتیب اوراق نرخنامه های قیمت دار و فروش آن به صنفی .
- ۹- تحصیل بقایای سنوات گذشته .

مدیریت عمومی تنظیمات :

- ۱- ریسکتعداد اندازی سرک های شهر نو و برای تسهیل تردد عابرین کشیدن پیاده روهای موفقی .
- ۲- ریسکتعداد اندازی سرک ها و بازارهای عمومی و حتی گذرهای داخله شهر .
- ۳- اصلاحات سرک های داخله شهر .
- ۴- تخریب چته های سریل و چوک و شور بازار و نقل دادن گن و چوب های آن .
- ۵- کندن و پاک کاری و ترمیم آبروهای داخل شهر .
- ۶- نصب یسکتعداد پیرل های آهنی برای انداختن خاک و فضله .

- ۷- لین دوانی و نصب چراغ بر فراز کوه‌های آسمانی و شیر دروازه .
- ۸- نصب پایه‌های برق و نصب سیگنال در چهار چراغ ایستگاه پولیس‌های ترافیک .
- ۹- ترتیب و نصب یکتعداد تابلوها بزبان ملی بمضمون (خوبند واورونو خیل بنار ستره و ساتی) و غیره در تمام جاها .
- ۱۰- ترمیم و تبدیل نل‌های پیمان که برور زمان موربانه خور و خراب شده بود .
- ۱۱- آب یاشی منظم سرک‌ها و جاده‌ها .

اجراآت هدیریت عمومی نفتیش :

- ۱- مراقبه خلاف رفتاری تعمیرات اهالی از پروزه ۲۰۰ موضع .
 - ۲- انفصال و بررسی دعوی تعمیریه بین اهالی ۸ »
 - ۳- منع کشتار گوسفند از خانه‌ها .
 - ۴- ساختن فسیجه بالای فصایان داخله شهر بد کابین شان .
 - ۵- نفتیش و اصلاحات حمام‌های شهر .
 - ۶- گرفتاری یکتعداد کسبه کارانیکه بروغن مخلوط می‌کردند .
 - ۷- نفتیش جوازنامه‌های کارکرده‌گی مامورین سابقه .
- کارروائی‌های مدیریت ترافیک از تاریخ ۱۴ برج جدی ۱۳۲۷ که قرار مکتوب نمره ۳۷۷۶ - ۱۴ / ۱۰ / ۲۷ قوماندانیت امنیت ولایت کابل از بست قوماندانی مجزا و مربوط به بنار والی گردیده قرار آنی توضیح میشود :
- ۱- استخدام یکصد نفر پولیس دائمی باسواد مطابق شرایط موضوعه .
 - ۲- تجدید مودالسه ضابطان و افراد تولی ترافیک .
 - ۳- اصلاحات و تعیین موقه گاه‌های پولیس در شهر طور عصری .
 - ۴- نصب لوحه‌های ترافیکی در جاده‌ها و مواضع لازمه .
 - ۵- نصب چراغ برق که علام اشاره ترافیکی را ذریعه کرپ‌های متلون به مواضع لازمه .
 - ۶- تعیین موضع ایستگاه سرویس در حصه کشید نقاره خانه سابقه .
 - ۷- در حصه موقه گاه‌ها نصب یکتایه چهار چراغ برق .
 - ۸- تهیه و خریداری چهار عراده موتورسایکل برای صاحب منصبان ترافیک جهت باخبری و رسیدگی به واقعات و موقه جات .
 - ۹- تحصیل محصولات سنویه عراده جات توزیع نمره، شهادتنامه، جوازسیر و غیره ترافیکی .

موسسات صحی بلدیہ:

شماره اسم شفا خانہ و معاینہ خانہ ہا تداوی شدہ کان بستری و عملیات و اکسینا سیون

معاینہ لابرا واری

۹۱۵	۲۳۵۰	۶۱۸	۲۶۶۳۳	۱	شفاخانہ گذرگاہ
.	۱۷۹۰	.	۱۴۸۸۱	۲	معاینہ خانہ چمن
.	۵۵۹	۹۰	۱۴۲۱۱	۳	شفاخانہ شہر آرا
۹۱۵	۴۶۹۹	۶۰۸	۶۵۷۳۵		جملہ

ACKU

دملی شورا در ریاست تشکیلات

الف : رئیسہ ہیئت :

- رئیس : ع، ج عبد الہادی خان (داوی)
 لمبری معاون : ع ص عبدالرشید خان
 دوہم » : ع ص گل یاچا خان (الفت)
 لمبری منشی : ع ، عبدالعظیم خان (صافو)
 دوہم منشی : » محمد کبیر خان (عبرت)

د مجلس دستجریرانو

- مامور : ص ، میرزا محمد داؤد خان
 د کنٹرول مامور : » ، » غلام دستگیر خان
 د اجرائی سرکاتب : » ، » علی میرزا خان
 د اورافو مامور : » ، » فاض محمد خان

ب : دا، ومی دوری و کیلان :

د کابل دمر کوزو کیل : ع ، غلام محمد خان (غبار) ع، ج عبد الہادی خان داوی دملی شورا رئیس
 » ، » ، » د کتور عبدالرحمن خان (محمدودی) S.Ex. Abdul-Hadi-Khan

د چہاردهی و کیل د کابل د ولایت مربوط : ع ، عبدالمحمد خان Davi Président de la
 د یقمان : » ، » ، » ، » : » محمد ایوب خان Chambre des Députés.

- د بگرامی : » ، » ، » ، » : » محمد انور خان
 د چار بیکارو : » ، » ، » ، » : » محمد کریم خان
 د سروبی : » ، » ، » ، » : » امیر محمد خان
 د یکاوانگہ : » ، » ، » ، » : » حبیب اللہ خان
 د جبل السراج : » ، » ، » ، » : » محمد فیروز خان
 د کوهستان : » ، » ، » ، » : » سلطان محمد خان
 د تنکاب : » ، » ، » ، » : » غلام حضرت خان

نوٹ : خرننگہ چہ د شورا د عالی ریاست تشکیل دخیل وخت نہ وروستہ راور سیدہ
 نو رونی ختہ » چہ ، داعیان د عالی ریاست نہ مخکی نیول کیمہ » وروستہ پانی شو .

د کابل کالنی

د کوهدامن دو کابل د کابل د ولایت مر بوط، ع ، سید احمد خان	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د سرخ وارسا	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د بهسودو	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د نابزگمی	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د باغوریو	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د غزنی د قره باغ و کابل	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د وردگو	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د بگرام	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د اندرو	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د لپو گرد	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د نجراب	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د مقر	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د وازی خوا	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د کابلگارد لپو گرد	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د غزنی د جنتو و کابل	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د کټواز	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د غور بند	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د پنجشیر	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د شهرستان	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د سیقان و کهمرد	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د بامیانو	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د کټوازد کوچیانو	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د لعل اوسر جنگل	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د غزنی	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د میدان	»	»	»	»	»	»	»	»	»
د شن	»	»	»	»	»	»	»	»	»

د فندهار دمر کز و کابل	:	ع ، عبدالحی خان (حبیبو)
دزمینداور	:	و کابل د فندهار ودلایت مربوط
د شینکی	:	» » » »
د اوروزگان	:	» » » »
د ترنگ او جلدک	:	» » » »
د دایه و چوپان	:	» » » »
د ده رادوت	:	» » » »
د نوزاد	:	» » » »
د شورابک	:	» » » »
د قلات	:	» » » »
د ارغستان	:	» » » »
د ارغنداب	:	» » » »
د خا کریز	:	» » » »
د دهله	:	» » » »
د کیزاب	:	» » » »
د کرمسپر	:	» » » »
د کتک زغود	:	» » » »
د ارغستان	:	» » » »
د سپین بولدک	:	» » » »
د ترین	:	» » » »
د کرشک	:	» » » »
د ربگستان	:	» » » »
د دنده	:	» » » »
د پنجوانی	:	» » » »
د پشت رود	:	» » » »
د هرات	:	د مر کز و کابل
د غور بان	:	و کابل د هرات دمر کز مربوط
دیرچمن	:	» » » »
د چخیران	:	» » » »

د ملی شورا دریاست تشکیلات

ع ، محمد مراد خان	وکیل دوزارشريف دولایت مربوطه	دشورنې
، محمد يوسف خان	» » »	د فرقين
، سېده عمر خان	:	د فطن دمرکز وکیل
، اختر محمد خان	وکیل د فطن دولایت مربوطه	د قلعه زال
، عبدالاحد خان	» » »	د اندراب
، عبدالاول خان	» » »	د تالقانو
، عبدالحكيم خان	» » »	د قندوز
، عبدالغفور خان	» » »	د نهرين
، عبدالله خان	» » »	د چاپاب
، عبدالوهاب خان	» » »	د چال او اشکمش
، علي مراد خان	» » »	د حضرت امام صاحب
، غلام حيدر خان	» » »	د خان آباد
، محمد طاهر خان	» » »	د فرخار
، محمد عمر خان	» » »	د خوست وفرننگ
، محمد نبي خان	» » »	د ښکې قلعه
، نجم الدين خان	» » »	د رستاق
، سخي امين خان	» » »	د دوشي
، بسم الله خان	» » »	د فرغه يو
، جلال خان	» » »	د خاص کنړ
، عبدالامير خان	» » »	د خوکي
، فقير احمد خان	» » »	د سرکاتو
، قدرت شاد خان	» » »	د شنوارو
، محمد الله خان	» » »	د اسمار دمرکز
، محمد جان خان	» » »	د کامهش د لنه سېن
، محمد جان خان	» » »	د پيچ درې
، محمد رفيع خان	» » »	د سرخ رود
، محمد زمان خان	» » »	د حصارک د غلجيو
، محمد صديق خان	» » »	د کنړ و نو دمرکز
، محمد عثمان خان	» » »	د روداتو
، محمد عظيم خان	» » »	د ايسل
، بهرام خان	» » »	د اچين
، محمد فرخ شاه خان	» » »	د کامي
، محمد موسی خان	» » »	د کوز کنړ
، محمد نسيم خان	» » »	د لغمان

د کابل کالنی

د نورستان	و کابل	د مشرقی ولایت مربوط	ع ، مشک عالم خان
د خوگیاڼو	»	»	» ، میر جان خان
د مهمند درې	»	»	» ، ننگهار خان
د کردیز	»	د جنوبي	» ، سعادت خان
د خوست د تڼی	»	»	» ، الله میر خان
د خاڅو میدان	»	»	» ، چچو خان
د جانی خیلو	»	»	» ، درمند خان
دار کون	»	»	» ، رزیم خان
د موسی خیلو	»	»	» ، عمر شاه خان
د ازری	»	»	» ، هېدا او کابل خان
د خاڅو	»	»	» ، گلاچان خان
د زرمټ	»	»	» ، محمد ابراهیم خان
د څمکینو	»	»	» ، محمد حسین خان
د سپید کرم	»	»	» ، مقبل خان
د لخدراڼو	»	»	» ، میر حاتم خان
د خوست	»	»	» ، میرزا محمد خان
د میمنی د مرکز	» د میمنی د اعلی حکومت	»	» ، نظر محمد خان (نوا)
د شیرین تنگاب	»	»	» ، ابو الخیر خان
د درزاب	»	»	» ، عبدالرؤف خان
د پښتون کوټ	»	»	» ، محمد اعظم خان
د اندخوی	»	»	» ، محمد کریم خان (نریی)
د قیصار	»	»	» ، محمد یوسف خان
د بدخشان د مرکز	»	»	» ، سید محمد خان (دهقان)
د واکان	»	د بدخشان د اعلی حکومت مربوط	» ، ادینه بیګ خان
د کشم	»	»	» ، عبدالقدوس خان
د اشکاشم	»	»	» ، عبدالجبار خان
د درواز	»	»	» ، عبدالله خان
د جرم	»	»	» ، محمد ایوب خان
د فراه د مرکز و کابل	»	»	» ، عبدالقادر خان (بلینغ)
د انار درې	»	د فراه د اعلی حکومت مربوط	» ، محمد یاسین خان
د پیکوا	»	»	» ، محمد علی خان
د چخانسور	»	»	» ، عبدالحمید خان

کاتیر کال پر سیاسی واقعاتو

یو نظر

« ښاغلی محمد هاشم میوندوال »

زموږ نامراد نړۍ چه وروسته دوهم خونړی جنگ څخه متاسفانه د تصادم او تباهی له وېری څخه نده خلاصه شوی کله به خوف او کله به رجا کښی لیدل کیږی پر وستی کال هم د کال په امر یو ورځو کښی د جنگ د خوف اور پیتی د پری وی او سیاسی فضا بالکل تیاره او نه صافیدونکی ښکار یده بلکه د تصادم احتمالات لاهم موجوده.

د برلن بحران به دی سلسله کښی خورا مهم گڼل کیده خاص بیا چه په نور وین المملی کنفرانسو کښی د شرق او غرب تر منځ تصادم او مقابله په خورا شدید ډول پېښیده او دایمی ښکاروله چه ژر به دا دوه ډلو که سره ونیږی خاص بیا دا چه د دوی سیاسی مذاکرات په مسکواو هم دار نکه د دوی گونو غربی دولتو په مراکزو کښی لکه لندن واشنگتن او پاريس نتیجی نه وورید بلکه پر عسکس د برلن د بحران شدت او وخامت ورځ به ورځی زیاتیده او مثلاً له یوی خوا د محکمې حمل و قتل او مواصلا ت قطع کیده او د بلی خوا نور ارتباط هم لکه دیوستی د برق داویو ورځ به ورځ شلیده بلکه یوازی کوم هواتی کارید ور چه د برلن په فضا کښی د غربی دولتو د طیارانو د پاره پاته وه.

(ښاغلی میوند وال)

هغه دا اتحاد شوروی د طیارانو د پروازو مانور ویه

اثر خطرناک ښکاریده او حتی دا احتمال تر یی موجودیده چه کوم تصادم که پېښ شی نوبه صلح یومخیځ ولړوی خو وروسته لږ لږی دا تیاره فضا روښانه کیده خو دا چه څه موده پخوا د خلور گونو دولتو د خارج وزیرانو کنفرانس منعقد شو او نسبتاً په کامیابی ختم شو او دهغه په اثر

د دې لړۍ په مشکلاتو کې هم تسهيلات پيښ شول سره له دې د دواړو متقابلو بلو کونو فعاليتونه ادا نولري خاص داچه غربي دولتونه وروسته دغربي اتحاد له طرحې څخه به دې خبرې پسي وړيد شول چه د اتلانتيک ډيپلمان په نامه يو نوي تړون جوړ کړي چه دغه يوه ماده دا ده که چه د دې تړون پر يوه غړي کوم تجاوز او مرض وشي نو به د مهادي ټول اعضا د هغه نظامي وسيلې مرسته کوي البته داسي يو تړون چه په هغه کې د اتريزوني او کاتالان له يوي خوا اور اروپا غربي دولتونه له بلې خوا شامل سويدی د تېر کال په واقعاتو کې خورا ستر اهميت لري .

په دې لړۍ اور بين المللي فماليټونه په تير کال کې موجود وچه مخيني د متحده مللو د موسسې په چوکات کې په عم راغلي لیکه د عمومي اسامبلې ا جلاس د انيزه د مجلس اود اجتماعي مجلس اوزو مجلسونو اجراآت او مخيني ټي مستقيما د مملکتو د مفا همتو په اثر موجود سوي لیکه د مارشال ډيروگرام د غړيو کونفرانسونه اود عربو د جلا مې ا جلاس اوزو چه تر دغه وروسته د مملکتو په انفرادي واقعاتو کې بيا د فلسطين ،چين او انډونيزيا خبرو مهم موقعيت لري لیکه په فلسطين کې خلاف د حق اوعداات ديهودو د حکومت جوړ شو او په چين کې کمونستي قوا د سرينج پرمخنگک وموند او په انډونيزيا کې د مليونو اود هالنډ د اجتماعي قوا تر منځ هم سختي شخړې ونښتې تير کال زمونږ په کران هيواد کې هم د سياسي واقعاتو مسير ارتنگک متبارزو په کابينه کې څه ترميمات پيښ شول او يو نوي غړي د مرگ د وزير په حيث او يو بل غړي د صداره د معارن اود داخله وزارت د وزير په حيث پکښې وټاکل شوه په دې کال کې سم له هغه ملي او اخلاقي مکلفيت چه د افغانستان ملت ټي د سرحد د خاوان پيښنو په مه بل کې لري د هغوي د آرادې مطالبه د حکومت له خوا په صميميت اويک حرارت سره دوام در لود چه متا سفا نه د کراچي مامورينو په مقابل کې خپلي قولې وعبې قص کړي او کوچني قدم ټي هم د سرحد د پيښنو د آزادي په باره کې وانه خيست بلکه په دې باره کې ټي زيا تره له غوندانه اقداماتو د افغانستان اوسرحدې پيښنو په مقابل کې کار واخيست داخلي مخالفين ټي تحريك کړه او پر مغلگي باندي ټي چه د افغانستان خاوره ده بونه وغورزون د بونه په هغه وخت کې ولوبدل چه محمد امين ديا کستان په لاسونه پر خوست باندي ديا کستان نتخوا خو وبه د مدد حملې خپار درلود او په مقابل کې ملي رضا کاران د هغه د مدافعي دياره ټول شوي او وروسته د محمد امين له خاسرانه ننگ څخه بېرته متفرق کيدل د دې مخاصمانه اقداماتو په مقابل کې د پيښون ملت به جوش رافي او ډېرې شديدې مظاهري په هره خوا کې شروع شوي مظاهره چيانو د حکومت څخه د دې اقداماتو مطالبه کوله اود حکومت غړو هغوي ته نصير او حوسلي تو صيه کوله چه دا سلسله دوام داره وه او متا سفا نه د کراچي د مامورينو د داعا قبت اندېښي به اثر په دې کال کې د افغانستان اوباکستان مناسبات ورځ په ورځ

مخ پر خرابی و اوږته لاری نورو مملکتو سره د افغانستان سیاسي مناسبات په متقابله احترام او مودت او دوستی ټینګه ولاړ ولخینو مملکتو ته نوی سفیران هم وټاکل شوه او د لږمخینو مملکتو نوی سفیر په کابل کې پذیرائی شوه د هندوستان د دویمینون سره اوله یلایوه نوی تجارتي معاهده لاس لیک شوه چه په دواړو مملکتو کې به خپل قانونی مراحتی کوي کډایه تیر کال کې د هندوستان دویمینون پوهنیم نړولی روچه پښتانه کوم چه د کلو کلو هڅه پله یا سپورت اوڅه فیو دسکونت در اود ریاسی چه په زی اثرهغوی ته اتر مهلت دم نهه شوی و خو لڅکه چه زه ونیږ پښتانه په هندوستان کې حتی د سلو کالو معاملی هم لری اړدوی د نقدی او حسابی معاملاتو فیصلی په لږ موده کې زه تمامیری نو د هندوستان حکومت د افغانستان د نوصیبی په اثر فیصله وکړه چه د هغوی د پاره یوه اوږده موده وټاکي وروسته لهغه بیا د هندوستان حکومت په مطلق ډول سره خپل فیو د هندوستان کې د پښتنو په پاره لږو کړه په دی کال کې د افغانستان مات علاوه پر هغو همدرد یو چه د پښتني وروڼو په مقابل کې ښکاره کړه د نورو مسلمانانو وروڼو سره ئی هم په عمل راوړه په تیره بیا د فلسطین د مسلمانانو سره په رسمی او نقدی صورت سره شاندار کت وشو د افغانستان خا رجه وزارت اړه مدارنگه د متحده مللو په مؤسسه کې ددی مملکت نماینده د فلسطین د عربو د حقوقو حمايت او مرسته کواه.

افغانستان په تیر کال کې خپل سهم او رول په بین المللی محافلو کې اشغال کړه او پرته د متحده مللو د موسسی له دریم اجلاس څخه ئی په نورو بین المللی محافلو کې هم خپله موقع ونیوله د افغانستان نماینده د صلب احمد په کالني کنفرانس کې چه په سوېدن کې منعقد شوی و شامل شو کډاندی مملکت نمایندگان په سیلون کې د کنار گروپه کنفرانس کې او همدارنگه په اروپا کې د کنار گروپه بین المللی کنفرانس کې شامل شول دغه رنگه د نړی د صبحی موسسی په کنفرانس کې هم د افغانستان د صبحی مقاماتو نمایندگان وشرکت وکړه چه په روم کې منعقد شوی و په دی کال کې په افغانستان کې د علمی خدمتونو کار هم لږمخینو اهمیت درلود په تیره بیا د ښځو د عالی پوهنځی افتتاح او همدارنگه د پښتو او فارسی آریانا د ائیر لاین د نشر او خپرو نه چه ښو جزه ئی نشر شوی تیر کال د حکومت په تشکیلانو کې یو نوی ریاست هم د آذوقه د تهمی په نوم زیات کړ شو.

دادی اوس وروسته نړدی عمومی لکنی د بین المللی محافلو اړه مدارنگه د دنیا د مختلفو مملکتو پر حالانوجلا جلا یو نظر اچوو.

د متحده مللو د موسسی عمومی اسمبله: په هوسن کال د متحده مللو د موسسی دعومی اسامبلې اجلاس په درو دورو کې منعقد شو دا د اجلاس دریم اجلاس دی چه د متحده مللو د موسسی د جوړیدو څخه راپه دی خوا تشکیل شوی.

دعمومي اسمبلی ددريم اجلاس لمړي برخه د ۱۹۴۸ د ستمبر له ۲۱ څخه ياد د سمبر تر دوولسم پوري اوږدو چې په عمومي صورت سره ئې ۱۸۰۰ ساعته جلسه كړې او په ۷۵ مختلفه موضوعاتو باندې ئې صحبت وكړ اما لږ څه په كارونه ډېرو نو عمومي اسمبلي علاوه پر ۶ كميسیونونو چې د مختلفو موضوعاتو د پاره ئې ټاكنلې وه يوبل مخصص كميسیون ئې هم د لږينو سياسي خبرو د پاره وټا كه چه كارونه ئې پای ته و نه رسيد او لږ څه وټا كله شوه چه د اجلاس دريمه برخه هم په ليك سلكس كښي په عمل راشي د اجلاس اوله برخه په پازيس كښي منعقد شوي وه .

د دوهمې جلسې د پاره پنځه موضوع كاني چه په مختلفه كميسیونونو كښي ئې د باحثات ختم شو خو عمومي اسمبلي ته يوه وړاندې شوي د ۱۴ نورو موضوع گانوسره چه اصلاً مباحثه نه شوه باندې راغلي وټا - اكلې شوي علاوه پردې دعمومي اسمبلي د قانون د ۱۴ مادې په فرار نور موضوعات هم دهنې په آ جنبه كښي داخل كېدل شي كه چيري دعضو دولتو اكثریت دهنه طرفداروي لږ څه نو د اسرايل دعضويت مسئله د امنيه مجلس له خوا او د شرق الهند اود كار دیندل منزنتي د محاكمې مسئله دعضو دولتو له خوا دعمومي اسمبلي ته وړاندې شول .

دعمومي اسمبلي لمړي برخه د متناقضه كامپايه نوره اولږكه تير كېلو نه داوټي دو لتودنه سازگاري په حيث نتيجه ته و نړ - بېدله هغه موضوعات چه په لمړي اجلاس كښي تر مذا كړي لاندې قبول شوي په دې دولت دي .

د انوم انرجي :- په اصل كښي ددې مسئلې كښار په امنيه مجلس اړه لري بلكه په امنيه

جلسه كښي يوه جلا كميټه ددې كښار د پاره مقررې ده خو دا كميټه د متناقضو پيشنهاداتو په اثر موقفه نشوه او مسئله ئې دعمومي اسمبلي ته وړاندې كړه دعمومي اسمبلي ددې كميټې سفارشونه ومنل او ددې كميټې د ۶ گونو دولتو اعضاؤ څخه ئې وغوښته چه پخپل منځ كښي مشوره وكړي او دا ټول ميك فوي د بين المللي كنترول د پاره يوه لاره وټا كي دا ۶ گوني دولتونه چه د كميسیون اعضادي عبارت دي له كانادا او د امنيه مجلس د پنځر لويو غړو څخه يعنې اتازوني . انگلستان ، فرانسه ، چين او روسيه كله چه ددې كميسیون رپورت موضوع د بحث په عمومي اسمبله كښي خورا اوښي شخړې پېښي شوي و پښتني د اتحاد شوروي نماينده پيشهاد وكړي چه بايد په يوه وخت كښي اتومي اسلحه ممنوع او هم تجريب شي چه غربي نمايندگانو نه منله او يو ډېر بله ئې الزامات سره لږكول .

د لويو دولتونو اختلافات :- د امووضوع د ميكسيكو نماينده وړاندې كړه چه په اتفاق سره

تصويب شوه خولوي دولتونه خپل اختلافات د صلح دلاري څخه لري او د صلح معاهده امضا كړي شي .
د اتحاد شوروي پيشنهادات :- و پښتني د اتحاد شوروي نماينده دعمومي اسمبلي ته د مهمو

موضوعاتو په چاپير مخبښي پيشنهادات وړاندې كړه چه روسي جرائد هغه د خپل دولت د صلح غوښتنې

دلیل بولای د پېشنهادات عبارت دی د اتومي تسلیحې نود منع کولو او د لویو دولتو د مسلحو قواو تقلیل تر درېجې برخې چې د هر بحثونه پکښې وشو. مقابل طرف دا ادا کوله چې داسلمې تقلیل یوازی د ښو مناسباتو په فضا عملی کیدای شي بالاخره دا فیصله شوه چې دامنیه مجلس د تسلیحېانو څانګه دې دی موضوع ته دوام ورکړی .

یونان : ددی مملکت په باره کښې دوه تصویب په عمل راغله بوداچه یونانی کوچنیان چې دهغه مملکت د همسایه ګانو له خوا تېنډیل شوی که وغوښتن شي باید د بین المللی صلیب احمر په مرستې پېرته یونان ته واپېژل شي دغه رنگه دیونان او دهغه د همسایه ګانو د احترام په باره کښې فیصله شوه چې د متحدو مللو د مرستې د مامورینو تر نظارت لاندې دې ددی مملکتو اختلافات دروغی په مذاکره کښې رفع شي .

کوچنی اسامېله : - هېڅ کال د امریکې د پېشنهاد په اثر یوه کوچنی اسامېله جوړه شوی وه چې باید په امنیت پورې مربوطه مسائل په هغه وخت کښې چې عمومی اسامېله تمطیل وی تر بحث لاندې ونیسی ستر ګانو په دې باره کښې پیا مذاکرات شروع شول او عمومی اسامېله فیصله وکړه چې دا کمیټه تر څلرم اجلاس پورې باید دوام وکړی .

دیونو نوی غړی : - د پولس نوی دولتونه لیکه البانیا، ایټالیا، سیلون، فن لند، بلغاریا، رومانی، اردنیه، خارجی مغلستان، هنگری، آیر لند او پر مقال چې خپلی عربی نې اونیې مجلس ته دیونو د شمولیت دپاره وړاندې کړی وی او هلته د لویو دولتو د اعضاءو تر منځ مناقشات پېښ شول او هر یوه غوښته چې خپل طرفدار دولت قبول کړی خود آراو چې په نې د پوره شي اود مقابل بلوک طرفدار رد کړی نو په دی صورت هېڅ فیصله په عمل نه وه راغلی دېلی خوا عمومی اسامېلی د بین المللی عدلی محکمې لخوا غوښتی وه چې په دې باره کښې قانونی فتوا اړونده کړی اودا فتوا چې تر غور لاندې ونېرته شوه و عمومی اسامېلی فیصله وکړه چې دا باید دانسته مجلس له خوا تر نظر لاندې نیول شوی او په هغه اساس اجراء وشي دغه رنگه عمومی اسامېلی فیصله وکړه چې باید د هر یوه دولت پر عربی جلا جلا غور وشي په دی اساس عمومی اسامېلی له خوا نینلند آیر لند، پر مقال ایټالیا، سیلون، دیونو په عضویت ومنل شول .

فلسطین : د فلسطین مسئله تراوسه په دوه عادی او دوه فوق العاده اسامېلو کښې تر بحث لاندې راغلی په دریمه اسامېله کښې وروسته داسو ورځو مذاکراتو شخه په اکثریت فیصله وشوه چې یو دروغی کمیسیون ددی کار دپاره د ټاکل شي د عربو او یهودو شخه و غوښتل شوه چې پراسا او یواددی کمیسیون به دریمه خپل اختلافات حل کولای شي په دی فیصله کښې د مقدسواکمنو د مصونیت او آراد دی دپاره هم فیصله په عمل راغله خو ټنګ اورا ټنګ پکښې آزاد وی

د بیت المقدس په باره کښې هم فیصله وشوه چه په راتلونکې کښې به د یونو تر بین المللی نظارت لاندې وی تحکمه نو باید ژر تر ژره دا بشپړ خلع سلاح کړه شی اود یو بین المللی رژیم ترتیب دی د روغی د کمیسیون له خوا ورته پیشنهاد شی . د روغی کمیسیون دامریکاه فرانسه ، انگلستان او چین د پیشنهاد په اثر د لاندې دولتو څخه تشکیل شو د ترکیه ، فرانسه ، امریکه ، کوریا ، په دی باره کښې فیصله وشوه چه په هغه رقبه کښې چه د یونو کمیسیون تر نظر

تیر شوی باید قانونی حکومت جوړ شی اریه رسمیت وپېژندل شی اوبل د کوریا مو قتی کمیسیون هم باید ددغی کمیسیون په حیث کار وکړی .

د بشری حقوقو اعلامیه - دا دیونو خورا څرگنده کار نامه بلبله کیږی چه وروسته

له ۸۵ مجلسو څخه په دریمه عمومی امامبله کښې ختم شوه ددی اعلامیې فقرات دا جتمعی او اقتصادی مجلس د بشر د حقوقو د څانگې له خوا چه د مانام روزولت تر ریاست لاندې تشکیل شوی ده ترتیب کړی شوی و .

د دریمې ۱-امبلې په دوهم اجلاس کښې د اطلاع نو آزادی د جنوبی افریقا د هندیاو مسئله د فرانکو ه پانیه شرق الهند او د کار د ینال منزنی معاکمه تر بحث لاندې وه دغه رنگه د ایتالیا پر مقبوضاتو هم فیصله وشوه او څنگه چه انگلستان او امریکې غوښته اودیا کستان څا رجه وزیر هم د هغوی تأیید وکی دایبیا تجزیه په دری برخو چه تر مختلفو ادارو لاندې به یی تصویب شوه اوله دی پیشنهاد سره د ایران تر که اودافغانستان نمایندگانو مخالفت وکی .

د اوه داسامبلې د جر باناتو مهمی فقری چه په هغوی کښې د افغانستان ملکیت د صلح غوښتنی پر اساساتو سم اود اسلامی دنیا سره د همدردی پر اساس خپل رول بازی کړی دی اوس به نو دیونو دنورو څانگو پر اجراآت یو نظر واچوو .

دیونو نوری څانگې

امنیه مجلس : په امنیه مجلس کښې دنهم کال خورا مهم مباحث عبارت دی د فلسطین ،

کشمیر ، چکو ساوا کیا او اندونیز یادواقعاتو څخه چه هر یونی څو څو نه تر بحث لاندې راغلی او بیامختلفی توصیې به عمل راغنی دی د فلسطین په باره کښې وروسته له دی چه کښې برنادوت دعربو او یهودو د متارکی د باره حکم وټاکل شو یوه د مترکی کمیته هم ورسره وټاکل شوه چه د امنیه مجلس توصیې په فلسطین کښې عملی کاندې وروسته له دی چه کښت برنادوت د یهودو له خوا ووژل شونو امنیه مجلس رالف بنچ د حکم د کفیل په حیث وټاکه دی کمیسیون څرنگه سمیه وکړه اومتار که ئی هم په فلسطین کښې قائمه کړه خود عربو او

په دود قضیه حل نشوه بلکه عمومي اسامبله ته وړاندې شوه او هلته جلا تصویب ورته اتخاذ شو دغه رنگه د کشمیر پر مسئله هم د هندوستان او پاکستان د دویمینو نو په اختلا فانو بحث وشو او امیر البحر نمون د کشمیر درای گیری منتظم وټاکل شو او په کشمیر کښی مټار که هم عملی شوه او دیونو کمبسیون غواړی چه دیو آزاد رأی گیری مقدمات په کشمیر کښی تهیه کری په تهر کال کښی د چکوسلواکیا پخوانی نماینده په یونو کښی وروسته د گوتوالد داختر د کټلو څخه یوه عرضه انیه مجلس ته وړاندی کړه چه گواکي په چکوسلواکیا کښی د اتحاد شوروی له خوا یوه کودتا عملی شوی ده غرنی دولتو ته دی پیشنهاد سره همدردی ښکارو له خوا اتحاد شوروی ددی قضیه بحث و وړوټه باله اوویل نه چه یو وحق نلری د مملکتو په داخلی مسائلو کښی مداخله وکری.

دا د نونیز یا په باره کښی هم په دهلی کښی د آسیایي دولتو د کنفرانس له خوا خونوئی امنیه مجلس ته ورسیدی او دامنیه مجلس د توصیه په اثر دیونو درې عسوی کمسیون په اندونیزیا کښی د مټار کی د برقرار ولو دپاره سمیه و کړه خو چه وروستی نتایج نی د کامیابی نیه بلکه کیدله خوددی ټولونه دامنیه مجلس مبحث د برلین په قضیه خورا په اهمیت سره کتل کیده چه د برامولیا ترزیاست لاندی په عمل رافله دا مذاکری د برلین په مسئله کښی کار پیل ته شوی او قضیه معلله پاته شوه.

داتومیک انرجی خانکه : دامنیه مجلس یوه مهمه خانکه داتومیک د انرجی خانکه ده چه په دی

کښی شپږ دولته یعنی انازونی انگلستان، کاناډا، فرانس، او چین عضویت لری دلته دوه کاله کښی چه داتومیک انرجی ی کنترول بحث کښی او نتیجی ته نه رسیدی لڅکه چه رفیب دولتونه متخالف او متقابل ظریات لری او بودل پیشنهاد نه منی لکه چه بالاخره کمیټی فیصله وکړه چه خپل کار ته خانه ورکری او موضوع نی عمومي اسامبله ته وړاندی کړه خو بیا ورته توصیه شوه لا کن څه کښی ونه ښه ندله او په دی وروسته ورځو کښی مجبوره شوه چه خپل بیټیا په بحثونه خانه ورکری .

دیونو نوری برخي : دیونو نود ویر خوا که اجتماعی او اقتصادی مجلس د صحنی بین المللی

موسسه یونسکو او نور خپلو فعالیوتونه دنیا دا اجتماعی او صحی او عرفانی ښیکښو په بناو خوا کښی ادامه ورکړه دیونسکو کلن کنفرانس په بیروت کښی منعقد شو او د افغانستان نماینده هم په کښی شمولیت درلود دی کنفرانس تصمصم نیولی چه یوه کمیټی د افغانستان د معارفی اوضاع د کتنی دپاره راولپنډی دغه رنگه په دی کال کښی بین المللی صحی موسسی د افغانستان خواته هم خپله توجه کړولی اودوه هیښته نی د ملاریا او د زهر وی امراضو د سروی او مجادلې دپاره افغانستان ته راولپنډل.

نور بین المللی کنفرانسونه

پرتو دیونو د داخلی څانگو دعاری او غیر عادی کنفرانسو څخه نور بین المللی کنفرانسونه هم په عمل راغلی چه په بین المللی مناسبانو کښی اهمیت لری او مونږ دهغه جملی څخه دخارجه وزیرانو کنفرانس د دهلی آسیایي کنفرانس او د انیوب درید کنفرانس دلته ذکر ودرولو .

د خراج ویزرانو کنفرانس، که چه در لاین بحث ان پیش شو نو آوری گو دغریبی دولتو مسئله
 امتیه مجلس نه وړاندی صکره محکمه چه به دی وخت کینی ددوی ددوی گو نو نماینده گانو مذاکرات به
 مسکو کینی له ستالین اوماو طرف سره څه نتیجه ته یوه رسیدلی دامتیه مجلس دریاست واردار جنتانن
 وچه به اموال دغه مملکت خارجه وزیر داعهداخیستی. د مذاکرات مخصوصا د شپږو بیطر فو اعضاءو
 به وساطت به دی کوشش وه چه برلین ته دحل لاره پیدا کړی خو به فوق نه شو او نو زری گمان کناوه چه
 د ابحران به بالاخره د کوم تصادم سبب و گوزی خرابا لخره ورسره له خو محله څخه دروسی نماینده
 به یوانو کینی دغریبی دولتو نمایندگانو ته اطلاع ور کړه چه اتحاد شو وی د برلین قضیبه به باره کینی
 مفاهمی نه آماده ده دغه وچه به پاریس کینی د خراج ویزرانو کنفرانس تصویب شو او د خاور کونو
 دولتو وزیرانو پاریس ته یخه و کړه ددی کنفرانس بحثونه که څه هم قبل کابیات وورخو بیاهم نسبتی
 کامیاب گولې کېد، محکمه چه در لاین محاصره لری شوه او استرلیا د صلح د مرامدی به باره هم موافقه
 به عمل راغله چه ددی معاهدی مسوده د خاور کونو دولتو د خاسه ویزرانو د ائتیاو له خوا ترتیب
 کړی شی .

د دانیوب کنفرانس د ا کنفرانس هم به بین المللی روابطو کینی موثر و کنفرانس به بلگراد
 کینی منعقد شو او به هغه کینی د دانیوب د مملکتو نمایندگان به شرقی اروپا مملکتو ته دوحاضر شول
 دروس دخاوشنسکی دی کنفرانس نه راغلی و دغریبی دری کونو دولتو هم محاذنه د دانیوب به مباحثاتو
 کینی امتیارات غوښت چه وشنسکی دغه سره بالکل مخالف واوبل شی چه دغریبی دولتو نمایندگان
 حق دشمول نه لری محکه نو دا کنفرانس دغریبی دولتو د باره شکست سبب و گوزید او ددوی مداخله نی
 د دانیوب له حوزی څخه ایسته .

ددهلی کنفرانس د تیرژمی چه داندونیزیا واقعات خپل و خااست نه رسیدلی وه د هندوستان حکومت
 دده ددی داظهار د باره د آسیایي دولتو کنفرانس ته په دهنی کینی دعزت ور کی چه به هغه کینی
 ټول دولتو نه له مصر څخه تر چین پوری شامل شوی افغانستان هم خپل نماینده دی کنفرانس ته واستاوه
 کنفرانس به اتفاق سره خپله هم ددی داندونیزیا له ملیو نویزو سره ښکاره کړی او دهالند نجاوژنی
 تقبیح کړ او امتیه مجلس نه ئی خو ازنی واستول چه به نظر کینی ئی ولری دا کنفرانس چه د آسیایي
 دولتو د زو پوالی ښه وه په ښه ډول سره پای ته ورسید .

د بین المللی اولمپیک مسابقات

په بین المللی واقعاتو کینی د لندن د اولمپیک مسابقات د کور دوی دامساقات د ۳۲۷ ۱۰۱۰ د ۱۰ د ۱۰
 د انگلستان د پادشاه له خوا ۵۹۹ دولتو د سپورتنی تیمو نو په حضور د لندن د اولمپیک په میدان کینی
 افتتاح ش او په ۲۲ داسد ختم شوه چه د اولمپیک مشعل ۱۶ ورځې بل و د اچه د اولمپیک خور لسمه دوره

کښې ژوند شول او هلته ئې خپله جنده پورته کړه. او تویه کونه ئې ورپه شتل په باجوړه کښې هم یوه خورا لویه جرگه وشوه او هلته د نړ کالنی اقوام چه شمیر ئې زرهاوو، ځنکوته رسېده قول شوه او اواره وېشت پیر فونه ئې اوچت کړه دغه رنگه په بلوچستان کښې هم د پښتونستان پیر غونه جگک شوی دی دانهضت لادوام لری اود ایشیې چه په تیر کال کښې د پښتونستان نهضت په څپل موفقاته آغاز بیل وکړ .

په پاکستان

په پاکستان کښې تیر کال سیاسی اضطراب د پوره متاسفانه د کراچی حکومت خپل مناسبات له کاوندی همسایه ملک افغانستان سره هم وپجړه کړه چه د پاکستان ملت پر هغه نارضاوو دغه رنگه په دننه پاکستان کښې هم د شکایتو اومخافتوزو پورته وه لڅکه هغه وعدی چه د پاکستان په تشکیل د ملت سره شوی وی یوه ئې هم تر لڅایه نه شوه بنوچستان اود سرحد صوبه د پښتونستان مطالبه کلاکه کړه په بنګال کښې هم د جلا کېدو احساس پیدا شوی په دی کال کښې د پاکستان صدراعظم لندن ته هم یو مسافرت وکړ او هلته ئې شا پیمان په ټنکه ومانه چه پاکستان به په کامنولت کښې باقی یانی وی دی فیصلی پر ځلکړینه اثر نه دی پیندلی بلکه بالعکس د پښتنی مطبوعاتو دند کړه اثر د پاکستان ملت وپښ شراون خپل مملکت داچینی حکامو د وتلو دپاره ئې احتجاج وکړ چه دلیافت علی خان د کوششوسره ئې خپله مطالبه پری نښوده خریه نتیجه کښې د پنجاب اوپشاور انګلیسی گورنران استعفاه مجبوره کړای شول په مقابل کښې د پاکستان حکومت خپل فشار پر ځلکړول د پیر کی د کاوندی مملکت افغانستان په مقابل ئې په عنودانه اقداماتو بیل وکی زهر آکینه پرویا گنده ئې شروع کړه اوداخلی مخالفین ئې تشویق کړ محمد امین ئې پښتنی سرحد ته راوست او غوښتل ئې چه افغانستان اوآزاد سرحد په منځ کښې سره راچوی بمقلگی ئې بمونه وغورځول اوپیا منکر شو خوروسته له دی چه بیطرفو مشاهدینو دغه لڅای ولید او د پاکستان هیثت هم قانع شونو ئې اتراف وکی دی اقداماتو د پاکستان موفیت ته په اسلامی او بانندی دنیا کښې هم تاوان ورساوه په تیره چه پاکستان په داخل اوخارج کښې د فادیانی مذهب په تبلیغاتو بیل کړی او مسلمانان ئې دلحان آزرده کړه په تیر کال کښې محمد علی جناح د پاکستان گورنر جنرال مرثو دده پر لڅای د انګلستان د پاچاهه خواخواجه ناظم الدین د پاکستان د گورنر جنرال په حیث وفاق کړ شو. ز مونږ کاوندی مملکت - ایران - تیر کال دخپلو اجتماعی ترقیاتو په لاره کښې روان وو . په دی موده کښې د اسلامی مملکتو لوی غړی هم تهران ته سفر وکساره چه په هغو کښې امیر عبدالله دار دنیه بادشاه اربعداله دعراق نائب السلطنه هم شامل دی لڅینی نور بین المللی سیاستمداران هم دی مملکت ته راغله په تیر کال کښې یوه ناگواره پېښه چه پښتانه ئې هم متاثر کړه هغه سوه فصد چه د ایران پر پاچا په عمل راغی او

او خوشبختانه اعلیٰ حضرت له هغه نه وژغورل شو اعلیٰ حضرت په دی کال کښی تر لندن هم یو مسافرت وکړ چه په اروپائی یا پتختونو کښی په احترام بندیرا ئی شو دغه رنگه د امریکي له خوا د ایران شاهنشاه ته یوه دعوت نامه رسیدلی ده چه ممکن ده هغی خواته هم ودرومی په ایران کښی که خپم د کامیونی تبدیلی غوراره په عمل راغلی خو په عمرمی ډول سره د هغه مملکت خارجی او داخلی بالسی ښکاره اواته ده دروسی سره مناسبات ښه نه ښکار یده خو د بلی خوا د امریکي امداد ورته متوجه وود ایران حکومت خپل دوستانه روابط له افغانستان سره ټینګ کړی اود هغه مملکت مطبوعات هم دادوستی او ورور کدای ښکار کوی .

هندوستان

دی لوی مملکت پر هوسن کال دخپلی ترقی په لاری کښی لوی قدمونو واخیستل د هندوستان صدراعظم دلندن په کنفرانس کښی دا خبره په ټولو ومنله چه د هند راتلو نسکی به جمهورری وی یعنی د ۱۹۵۰ څخه به هند دیو جمهوریت په حیث په کامنولټ کښی پاتی وی د هند حکومت د مختلفو ریاساتو د متحد کولو په لاره کښی تېر کال ډېر زیار وایست اود هند ریاستونه ئی چه دانګلیسانو په وخت کښی دراجه گانو له خوا اداره کېدل ټول په مرکزی حکومت پوری وتړل او ددی عسکر ئی هم د هندوستان په اردو کښی شامل کړل دغه رنگه دا فیصله هم تر نظر ونیول شوه چه ددی ایالاتو حاکمان به هم د مرکزی حکومت له خوا ټاکل کېږی د هند په مټه مجلسو کښی نمایندگی د مذهب په اساس لغو کړی شوه هندوستان دخپلی ترقی د نورو پروگرامو لامله ښه پیشرفت کړی دی دغه رنگه دی حکومت په تېره جنوری کښی کله چه دهالند عسکری عملیات پراډ و نیزیا شروع شول یوه آسیائی کنفرانس ته بلنه ورکړه چه په هغی کښی ټراو آسیائی او اسلامی ملکونو گډون وکاوه او نتایج ئی د آسیا د نژدیوالی اود حقوقو د اعتراف په لاری کښی مؤثر ثابت شوه .

اندو فیزیا

داندو فیزیا جمهوریت چه د تاسیس دریم کال ئی تر سره کېږی په دی کال کښی به ډېر وړحمتو دهالند د استعماری اقداماتو د لاسه مخامخ ژوا لیدنیانو له بوی خوا د مذاکری لارد ملیونوسره ونیوله اود بلی خواتی غفلتاً پردوی عسکری عملیات شروع کړه او جوک جا گارتائی اشغال کړه دغه رنگه ملی زعمائی هم ټول بندیان کړه دی خبری پر شرقی او اسلامی مملکتو ډیر بد تاثیر وکاوه اودوی خپل ټول هراتی بندرونه دهالند د طباراتو په مقابل کښی بند کړه امنیه مجلس هم خپله نارضا ئی ښکاره کړه او د زعماءو فوری خلاصونه ئی وفویښته په دهلی کښی دنو نسو آسیائی

اواسلامی مملکتو له خوا کنفرانس جوړ شو اوامینه مجلس ته ئی سپارښتنی ولیږلی په دی صورت سره هالنډ هم مقاومت ونه کولای شو او مجبور شو چه پورته دملیونو سره دسولی لارو نیسی اودانجو یزوشو چه په هاگک کښی دکر دمیز کنفرانس جوړ کړی او هلته دملیونو مطالبت و مننی د دی کنفرانس په نتیجه کښی امید کاوه شی چه دشرق الهند ټول جزائر به یو متحد رژیم سره هم منځمه اصلاح بلل کیږی پوره استقلال ته ورسیږی افغانستان چه لا وختی دجمهوریت ئی په رسمیت پېژندلی وودهغه نماینده ئی په کال کښی ومانه اوهمدارنگه ئی دملیونو دحقونو په طرفداری ئی خپل ژغ خو محله پورته کړ .

چین

دچین لوی مملکت په دی کال کښی هم په خپلو داخلی بحراناتو اخته ؤ د کمونسټ فواو د جنوب خواته خورا سریع پرمخ ټنگ وکړ چه دچین مرکز نانکنګ ئی هم ونیو او مرکز حکومت کانتون نه پشاهو چیانګ کائی شیک دجمهور رئیس له خپلی مهدی څخه استعفا وکړه خو سره له دی هم بحر ان دفع نشو دفریبی دو اتو وضعیت هم دچین د مرکزی حکومت په مقابل کښی سوږ ټیکارېده له بلی خوا کوانتوانو اودچین دحکومت تر منځ دسولی مذاکرات هم شروع شول خو نتیجه ئی ونه ښنډله دمر کزی حکومت کابینه شوپلا بدله شوه خو بیاهم څه موثره نتیجه مخینی ونه ایډله شوه .
اوس فریبی دولتونه غواړی چه په لری شرق کښی یو د لوی اتحادیه تشکیل شی خود کوم زمخه ونیسی .

عربی ممالک

عربی مملکتونه په نهر کال د فلسطین د قضی لامله دیوه مهم او تاریخی پېښی سره مخامخ ؤ که څه هم دعربو جامعی تصمیم نیولی ؤ چه بی د فلسطین له وحدت څخه به په کومی بلی فیصلی نه قانع کیږی خو بیا هم محینی سیاسی اقدامات ددوی په منځ کښی دلری والی سبب شو مخصوصاً چه شرق اردن دانگلو امریکا دپلان وخوانه تاویل ټیکاره کی په دی وخت دیونو له خوا کنت برنادوت د حکمیت او متار کی دپاره فلسطین ته تعین شوی وواوسره له دی چه عربی مملکتو بیه پیشرفت کړی وو خود حکم دوساطت په اثر متار که جوړه شوه چه دامتار که خو یلا دیو دوله خواته نقض شوه بلکه کنت برنادوت هم دهغوی دخوا ووژل شو چه په عوض کښی ئی رالف بینچ و ټاکل شو عربی مملکتو هم خپل حرارت پایلو داو بهوددوری په مقابل کښی څه پرمخ ټنگ هم وکی په نتیجه کښی دعومی اسامبلی (یونو) له خوا فیصله شوه چه دواړه خوا دی په اوزان کښی مذاکرات وکړی اوس احتمال لری چه دعربی مملکتو اود اسرائیل تر منځ متار کی او حتی دسولی فرار دادونه وشی گواکی داسرا ټیلو حکومت که څه هم استحقاق ئی نه در لود بیاهم په فلسطین کښی جوړ شو .

روسیه

د روسی لوی دولت تېر کال خپل عمرانی او زراعتی او اقتصادي پروگرامونه دنولیدانو د پریخت د پروگرامو اود تعمیر مجدد د پروگرامو سره په ښه ډول تر سره کړه. په سیاسي واقعاتو کښې کومچه رانه په روسیه کښې پېښ شوی دی هغه د مو او توف تبدیلی ده چه دده پرنحای ویشنسکی دروسیه دخارجو وزارت پخوانی معین دده په عهدو و ټاکل شو او گرومیکو دروسی پخوانی نماینده په یونو کښې دروسی دخارجو وزارت په معیني د ویشنسکی پرنحای مقرر شو.

انگلستان

تېر کال په انگلستان کښې سیاسي فدلیتونه د پروچه اقتصادي مسائلو هم پری اړه درلوده په لندن کښې د مشترک المنافع د صدر اعظمانو کنفرانس تشکیل شوهغه رنگه د مالی او اساماری مشکلاتو لامله د مشترک المنافع مالی وزیران هم په لندن کښې یو کنفرانس جوړ کي د پالی خوا د لندن سیاسيون د اتلانتيک او غربی اتحادی د قرار داد په باره کښې د پر سر کره ژ په عمومی ډول سره انگلستان ځینه مجادله د اقتصادي مشکلاتو په مقابل کښې تېر کال تر سره کړه اودا رنگه په بین المللی سیاست کښې هم خپل رول په بارز صورت سره لوبولی دی.

اتازونی

د اتازونی د تېر کال مهمه واقعه د رښس جمهور انتخاب دی چه وروسته د سیاسي محافلو له ډېر انتظار په داسی حال کښې چه خلیکو گمان کاوه چه تامس دیوی به انتخاب شی په هجیب صورت سره ترومن مجدداً انتخاب شو چه اکثره سیاسي محافلو خوش پینی پری ښکاره کړه هانری والس چه یونوی حزب بی دامریکا ترقی حزب په نامه جوړ کړی ده هم بحان دخپل حزب له خوا د جمهوري ریاست د پاره کاندید کړی و د اتازونی بله واقعه د مار شال استفاده چه د هغه پر نحای دین اچمن و ټاکل شو خو ددی تغییراتو لامله څه نوي شکل د اتازونی په خارجی سیاست کښې پېښ نه شو بلکه دخوا په ډول ددی مملکت امداد داروپائی ممالک او کونزم د مخالفو جبهو د پاره دوام درلود د اتلانتيک قرار داد چه د اتازونی په تشویق سره امصاشوی البته ددی مملکت دلو یو سیاسي اقداماتو څخه شمېرل کښی.

نور مملکتونه

نور مملکتونه هم د عمران په لاره کښې او همدارنگه د سیاسي او منافعو په جړاناتو کښې د موافق او نا موافقه ایجا باتو په اثر حوادث درلودل چه په عمومی صورت سره د انتخاباتو په مجادله او همدا رنگه د اقتصادي مشکلاتو په مجادلو مربوط وه او سره اهدی هم داوبلای شو چه تېر کال دسولی په خوا کښې یو گام شمیرل کیدای شی. (انته)

فهرست مندرجات سالنامه

۲۸-۱۳۲۷

الف مضامین :

صفحه	مضمون
۱	د کابل اوه لسمه کالنی
۲	د افغانستان بادشاه
۳	تشکیلات مملکتی (صدارات عظمی)
۶	» وزارت خارجه
۱۱	» داخله
۱۲	» عدلیه
...	» مالیه (تاوقت اختتام سالنامه نرسید)
۱۵	» معارف
۱۷	» اقتصاد
...	» فوائد عامه (تاوقت اختتام سالنامه نرسید)
۱۹	» صحیه
۲۰	» مخابرات
۲۱	» معادن
۲۲	» ریاست زراعت
۲۴	» ریاست مطبوعات

ولایات و حکومتات اعلی :

صفحه	تشکیلات ولایت کابل
۲۷	» فندهار (تاوقت اختتام سالنامه نرسید)
...	» هرات
۲۸	» مزار شریف
...	» فطن (تاوقت اختتام سالنامه نرسید)
۲۹	» مشرفی
۳۰	» جنوبی
۳۱	» حکومت اغلای مټی

(ب)

۳۱	تشکيلات حکومت اعلاى فرا
۳۲	» » » بدخشان
۳۳	» مجلس اعلى اعيان
۳۴	» وزارت دربار
۳۵	» دارالتحرير شاهى
۳۶	» روزنامه بنگاران ومديران جرايد
۳۷	» د افغانستان بانک
۳۸	» رياست محاکمات مامورين ملکى
۳۸	» رياست تفقيش عمومى محاسبات
۴۰	اسماى صاحب منصبان بکله ترفيع کرده اند
۴۲	امور دوائر وزارت خارجه
۷۵	» » » داخله
۸۱	» » » عدليه (رياست تميز)
۸۵	» » » معارف
۱۴۳	» » » اقتصاد ملي
۱۶۵	» » » فوائد عامه (مديریت مزار شريف)
۱۶۵	» » » فوائد عامه (ولايت جنوبي)
۱۶۵	» » » فوائد عامه (ميجنه)
۱۶۶	» » » فوائد عامه (فراه)
۱۶۶	» » » صحبه
۱۸۱	» » » معادن
۱۸۶	» » » رياست زراعت
۲۰۰	» بلديه ولايت فندهار

ب رهنمای افغانستان :

۲۰۱	مقدمه رهنمای افغانستان
۲۰۲	مضمون » » بقية صفحه (۲۰۰)
۵۸۳	امور ولايت هرات
۵۸۷	» » مزار شريف (رياست بلديه)
۵۸۷	» » فطرن (» »)

(ج)

۴۸۷	۱. ورولايت	جنوبي (قومانداني امنيه)
۴۸۸	»	حکومت اعلاى فراه (رياست بلديه)
۴۸۸	»	»
۴۸۹	»	»
۴۹۰	»	تصويبات هيئت شوراي ملي
۴۹۱	»	مجلس عالي اعيان
۴۹۶	اعطاي نشان	
۴۹۷	بيلايس سال ۱۳۲۶ د افغانستان بانك	
۴۹۸	امور نفتيش رياست عمومي محاسبات	
۶۰۸	»	بلديه كابل
۶۱۳	تشكيل رياست شوراي ملي (دوره هفتم) كه بهداز وقت رسیده	
	وقائع سال	

تصاویر :

(۲)	مقابل صفحه	اعليحضرت معظم همايوني
(۴)	»	ج ، ع ، ج ، ا ، ا ، انشان والا حضرت سيمه سالار فاري صدر اعظم
(۴)	»	ترفيعات در صدارت عظمي (۶) قطعه
(۸)	»	والا حضرت فانچ كابل سردار شاه وليخان
(۸)	»	والا حضرت سردار محمد داؤد خان
(۹)	»	»
(۴۰)	»	محمد نعيم خن
(۶۶)	»	ترفيعات در وزارت حربيه (۵۱) قطعه
(۲۰)	»	سفرای خارجه مقیم در بار كابل (۷) قطعه
(۲۰۱)	»	ترفيعات بدو اثر متفرقه (۱۰) قطعه
(۲۲۰)	»	رسم گذشت عسکري بروزيهای جشن استقلال (۱) قطعه
(۲۹۸)	»	آثار تاريخي (۶) قطعه
(۳۰۰)	»	يکي ارياد كارهای تاريخي قرن (۱۳) هـ
(۳)	»	تصاویر شاهان افغانستان (۳۶) - قطعه
(۲۲۴)	»	منار استقلال
(۲۳۲)	»	تجمع بعضی از سران معروف افغان در قرن (۱۹) ميلادی
(۳۰۰)	»	عمارات پارلمان در نوي كابل (۲) قطعه
(۳۰۲)	»	يکي ارياد كارهای تاريخي دودمان نجيب افغانستان
(۳۵۵)	»	مرحوم وزير محمد اکبرخان
(۳۵۹)	»	بيرق ملي افغانستان
		» شاهي

(د)

- شماره ۲۶ مقابل قطعه (۲) مذكور (۲) قطعه مقابل
- ۳۶۲ » » عمارت مکتب مستورات
- ۳۶۳ » » » کلوب سیورت معارف
- ۳۷۰ » » » پوهنځی حق و عدوم سیاسی درنوی کابل
- ۳۷۱ » » » حوض آب بازی در باغ بابر
- ۳۷۲ » » » عمارات شاهانه و پوهنځی طب در علمی آباد (۶) قطعه
- ۳۷۴ » » » قسمتی ارشفاخانه جدید التعمیر مستورات
- ۳۷۵ » » » عمارت شفاخانه پلای در حدود قلعه هزارهای چند اول
- ۳۹۲ » » » سزک سر فیر خوشحال خان
- ۳۹۳ » » » مکتب ابتدایی علاؤالدین
- ۳۹۸ » » » منار یادگار نجات وطن
- () » » عمارات شاهی و درائر ملی در کابل: نوی کابل (۱۶) قطعه
- (۴۰۰) » » » قصر شاهی دلکش و غیره مناظر چهاردهی کابل (۸) قطعه
- (۴۰۲) » » » از عمارات و مناظر کابل و غیره نواحی آن (۱۱) قطعه
- (۴۰۴) » » » یک صفحه از حیات قدیم از کوه هی کابل
- (۴۰۶) » » » از مناظر و عمارات کابل (۹) قطعه
- (۴۰۸) » » » منار علم و جهل در دهم سزک
- () » » » اتن ملی بروز میله قلبه کشی
- () » » » یک حصه از باغ نوی کابل
- () » » » منار یادگار عبدالوکیل خان
- (۴۱۰) » » » از منظره عید اضحی در مسجد عید گاه
- (۴۱۱) » » » استنگه پولیس ترافیک در حدیل باغ عمومی
- () » » » یل بیاده رو بر دریای کابل
- (۴۱۲) » » » از شمولین اطراف کود کستان (دو کتون) در اثنای تفریح (۲) قطعه
- () » » » منظره داخل موزیم در نوی کابل
- (۴۱۳) » » » عمارت باکتور لوجی در نوی کابل
- () » » » یک حصه از سزک تنگی ابریشمی و دری کابل در روی (۲) قطعه
- (۴۱۴) » » » باغ و عمارت بگرامی (کابل)
- () » » » منار چکری
- () » » » فابریکه نساجی جیل السراج